

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

Emblems

xg R71.5

B63:

Rare Book & Special
Collections Library

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV.

Ex Liberali Bene Perillatit Bna.
Domine Late Educatine grammige
Vidue perillatit Dni et henna

quoniam ad quillo 1770

To. Perillatit Bna.

Doc fori
Martyri
Virgini
Non nobis Domine deum habet sed Nomen tuo

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV
A
PROVINCIA
FLANDRO-BELGICA
EIVSDEM SOCIETATIS
REPRÆSENTATA.

Allic multiplicantur. Ps. 91.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINÆ
PLANTINIANÆ
BALTHASARIS MORETI,
ANNO SOCIETATIS SÆCVLARI
M. DC. XL.

In Seneca uberi. Psal. 91.

Et heripientes erunt. Ps. 91.

x 9 271.5
B63i

REGI SÆCVLORVM
IMMORTALI

SOLI DEO

CVIVS PROVIDENTIÆ
DEFINITVM EST OMNE SÆCVLVM

CVIVS ÆTERNITATI
OBNOXIVM EST OMNE TEMPVS

CVIVS GLORIÆ

OMNIS SOLENNITAS CONSECRATA

ILLI SOLI

MINIMA IESV SOCIETAS

NON SVO

SED DILECTI FILII NOMINE TER AVGVSTO

AVSA SE SISTERE

PRIMVM HOC SÆCVLVM

ET VNA SVORVM FILIORVM

SVDORES ET SANGVINEM

VITAM ET MORTEM

TEMPVS ET ÆTERNITATEM

DEMVM OMNIA

VNIUS DEVOTA GLORIÆ

VNIUS SVBDITA MAIESTATI

CVLTV DEMISSISSIMO, VENERATIONE SEMPITERNA

D. C. Q.

57-05

LECTORI S.

QVAM QVAM recta & plana sunt omnia, quæ hic leges, ne quo tamen vel casu vel infortunio offendas in ipso limine, de illo sic habeto. Societatem IESV, hoc eius Saculari anno, exhibere mundo placuit. Illa est igitur quæ virginis, etiamnum atate suâ florentis, & tamen maturæ, decoro habitu conspicua, & sublimis in medio sedet. Lumen, quod hic ostendit sidus, quod proponit orbi terrarum, Dominus IESVS est. Hunc quia Societas nostra gerit in oculis, quia gestat in pectore, quia representat in nomine, non se ostentat illa, quantumcumque conspicua; sed IESVM suum: ideoq; ad imminentes suo capiti caelestes genios, cum triplici Doctrina, Martyrij, & Virginitatis aureolâ, velut ex merito dandâ, atque inter geminos hinc inde Tubicines, Jubileum Societatis magnificè prædicantes, memor ipsa Instituti & Auctoris sui, Non nobis, inquit, Domine, non nobis, sed nomini tuo da Gloriam. Huic videlicet uni contra Fidei Virtutisq; desertores adferendo calamum stringit: huius Crucem, hoc est triumphale signum militiæ suæ, vel in medijs flammis quilibet interim passura, non deserit: ad huius submissionem, quæ licet, sectandam, & utcumque moribus exprimendum eum, qui, posito diademate Diuinitatis suæ, ad naturæ nostræ abiectionem se ipse demisit, infra se habet omnia cuiuscumque dignitatis insignia, proscripta procul à se voto singulari; nihil dubitans sibi etiam oblata contemere, quæ elata in alieno vertice quàm demississimè veneratur. Adhæc subiectum eius pedibus tempus est, illud scilicet, quod primum iam emensa sæculum rectè contriuit, eternitatem porro, (quandoquidem in primo etiamnum vigore virtutis est) in votis & oculis habitura. Et hanc illi, quasi certam, spondet quatuor solennium (vt sacra Jura loquuntur) votorum cura sollicita, quæ occupatis circa Volumen primi sæculi quatuor Genijs exprimuntur. Illis adeò rem agentibus, publico quasi iure, translatum ad Societatem est, ex Davidis Psalmo 91. Carmen illud non iam sæculare, sed perenne: Adhuc multiplicabuntur in senectâ vberis; & benè patientes erunt. Multiplicabuntur, inquam, etiamnum inuolutæ, olim tamen explicanda, sæcula Societatis nostræ, quibus illa, ceu Palma plusquam centenaria, fructus feret in senectâ vberis, & cum Phœnice, aue non iam unicâ, supra humana se erigens, suoq; IESV, velut soli, exposita, benè patiens erit, vt annuntiet, vitam semper nouam se haurire de cælo, operumq; suorum magnitudine, & senium in iuuentute,

Vlyff.
 Aldrou.
 Ornich.
 lib. 12.
 cap. 27.

Et nouo semper studio numquam interrupta virtutis iuuentutem in ipso senio possidere. Sic nimirum Societas vt Palma, siue, vt ex Græco vertit ille, vt Phoenix floreat.

Tert. lib.
de Refurr.
carnis c. 13

Denique (quod, ne longior sum, verbo moneo) ternis, quæ ante columnas hinc Et inde demittuntur, Emblematis singula singulorum sex librorum huiusce Voluminis argumenta respondent; unicâ ubique Lunâ Societatem unicam referente. Hæc enim, non aliter quàm illa, quodcumque habet, seu virtutis seu dignitatis suæ lumen, Soli suo IESV redditi acceptum.

SYNOPSIS TOTIVS OPERIS.

MICE Lector, cum propositum nobis hoc Opere sit imaginem tibi quamdam exhibere primi seculi Societatis IESV; ne forè diuersam à conceptu nostro tibi representes, opera pretium fuerit totius Operis Synopsim sub aspectum ponere. Itaque quemadmodum in omni vitâ Societas exemplar sui Ducis intuetur, sic in hoc scripto usdem ferè vestigijs opus suum promouet, quibus CHRISTVS acceptum à Patre minus est exsecutus.

Hic cum in formâ Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, Et instar mendicabuli in stabulo natus est. Ita Primus Liber Ignatium exhibebit primæ nobilitatis virum ad mendicabula redactum: Et exinde natam hanc Minimam Societatem: cuius etiam Institutum compendio describit.

LIBER I.
Philip. 2.

Post CHRISTI natiuitatem hoc de illo memorie proditum accepimus: IESVS proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines. Eius vestigijs insistentes Libro Secundo Crescentem exhibebimus Societatem, Et ad hunc annum centesimum longè lateque propagatam.

LIBER II.
Luc. 2.

Confirmatâ tandem ætate, cepit IESVS facere & docere. Huius exemplo Liber Tertius Societatem producet Agentem, eiusque varias functiones & exercitia.

LIBER III.
Act. 1.

Sed quemadmodum CHRISTVS, post rem præclare gestam, indigna passus est, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius; ita Liber Quartus Societatem exhibebit Patientem, variisque calumnijs ac persecutionibus exagitatam.

LIBER IV.
1. Petr. 2.

Rursus quemadmodum CHRISTVS per passionem suam peruenit ad exaltationem nominis (vt loquitur Apostolus) Et gloriam nullis terrarum finibus comprehensam; sic Liber Quintus post varias tempestates ac procellas, Societatem dabit Honoratam, Et summorum virorum encomijs commendatam.

LIBER V.
Philip. 2.

Denique Liber Sextus, Et quasi singularis, quæ de Societate vniuersim quinque Libris tractata sunt, totidem ferè Capitibus Prouinciæ nostræ Flandro-Belgiæ conuincere demonstrabit.

LIBER VI.

In hoc Opere si non omnia debitâ accuratione perpolita, aut ad incudem reuocata deprehenderit; facile, ni fallor, hoc affectui nostro erga charissimam matrem condonabis: qui ne Ludis hinc secularibus deesset, Tomum hunc opinione maiorem, sed vix semestri ab hominibus occupatissimis conceptum, composuit,

tum,

tum, ac typis excusum in lucem protrudens, eundem candori tuo benevolentiaque commendat. Vale, & fruere. Antuerpia.

Temporis notam non adscribimus. Satis ipsa se prodit solenni illa, qua Secularis hic annus celebratur, letitia: & quidem è sacris Paginis petita. Nam siue Sanctorum Cosmae & Damiani auspicijs (quorum natalis idem est & Societatis) sacri præconis voce inuitamur ad futuram illam proximo S. Ignatii festo, Secularis anni celebratam, quam nemo vidit nec visurus est in posterum; ipsa sacrarum Litterarum verba tempus suum exprimunt,

Psal. 32.

EXVL TATE, EXVL TATE IVSTI IN DOMINO:

siue ipso S. Ignatii festo, Seculari iubileo iam recreati, Deo grates resundimus; hoc ipsum debita temporis nota his verbis sacrae Litterae consignant,

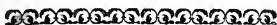
Luc. 1.

EXVL TAVIT SPIRITVS MEVS IN DEO SALVTARI.

Tu, si placet, non tempus, alterumve sæculum, sed æternitatem Societati precare.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

DISSERTATIONES
PROLEGOMENÆ
DE ANNO SÆCVLARI
ET IVBILEO.

DISSERTATIO PRIMA.

De instituto Operis.

PRIMI sæculi Societatis IESV imaginem *Imago*
damus: quam vtinam omnis semper posteri- *primi sæ-*
tas intueatur! Non hanc quidem scriptione *culi nobis*
nostrâ emortuis adumbratam coloribus; sed *posterâque*
proposita.
viuam illam spirantemque etiamnum ante
oculos nostros, primorum Patrum pulcher-
rimis exemplis animatam, viuam, vege-
tamque primigeniæ Societatis imaginem. Il-
lam, inquam, vtinam posteritas omnis sem-
per intueatur! Certè ne labentibus annis ali-
quando fortasse è conspectu subducat sese, illam nobis, illam alteri sæ-
culo præsentem sistimus: publicum Æternitati testimonium, qualis pri-
mo sæculo Societas fuerit: quid egerit, pertuleritve: quo successu, lau-
de, approbatione: quibus initiis incrementisque in eam, quam omnes
admiramur, assurrexerit molem. hoc suscepti Operis consilium est. Ita
maiores credimus, ita posteros exigere à nobis, qui vtriusque sæculi
quasi nexus & vinculum sumus. Maiores quidem, vt de eorum fide
constet, quòd integram florentemque nostras in manus tradiderint,
& primo spiritu plenam: posteros verò, vt sciant qualem à nobis repe-
tere debeant; qualem & ipsi tertio dein sæculo in venturas propagare
ætates: tum etiam, ne incuriâ nostrâ cæco more aliquando & in tene-
bris, vt fit, primi sæculi statum frustra requirant.

Prodent illum quidem & loquentur omnibus sæculis historiarum nostrarum atque annales: in quibus si alia vlla exorsiens Respublica, hæc certe Familia diligens fuit; ab initio vti gerendis, ita ferè scribendis rebus intenta. Verùm perpetua operis series interrupta rerum diuersitate, non ita pariter, atque in semet vniuersam Societatis magnitudinem ostendit, & illam primi sæculi gloriam: quæ vbi tota simul sub vnum quasi adspèctum datur, longè maximam habet admirationem. Deus immortalis! quàm ampla circumducentibus oculos obijcitur scena gaudiorum! A tam paruis initiis, tot exagitatam calumniis, tot pressam odiis, vbi iam vnius ambitu sæculi ita latè diffusam cernimus per vtrumque orbem, vt non nisi cum sole terminet cursum, quis omnium tam potens sui, vt erumpentem lætitiarum vocem valeat continere? Eam ab Apostolicâ Sede tantum videre confirmatam, Diuo Parenti Ignatio fuit olim summa votorum: vidit, & quo lætitiarum sensu! Xauerium, Fabrum, Laynium, Borgiam, Mercurianum, Claudium, ceterosque Familiarum nostrarum præclaros viros, nuntiata incrementa quoties exhilararunt! Nos qui succedimus in omnes quas habuere lætitiarum causas, continebimus plausum? illos affectere singula: nos complectimur vniuersa. Colligimus, quæ toto sæculo sparsa fuerunt. quidquid vel egere ipsi, vel præclarè actum à Sociis gauisi sunt, nostrum iam est. non in partem lætitiarum, sed totam simul possessionem venimus. Coronam claudimus, quam suis ipsi factis intexuere, & pulcherrimi sæculi periodum ætas nostra absoluit. Quis ferat, si illam finimus labi tacitè, nulloque innotescere monumento? In ætuum eat perennatura; & consequentibus annuntiet sæculis, vt *benedixerit Dominus coronæ anni benignitatis suæ: lætissimi, fortunatissimi sæcularis anni, quem rot elapsis antè annis, quasi coronam accedere voluit, & expleti feliciter vnius curriculi esse metam, palmam nobili & triumphalibus fertis decorandam in gloriam magni nominis sui. Illi, illi gloriam dari vult, illud laudari sæculari carmine in seculum sæculi; illud annuntiarum populo qui nascetur, quem fecit Dominus, vt cognoscat generatio altera, narrentque & ipsi filii suis, vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei.* Hac benefactorum suorum agnitione contenta Diuinitas est: sed & hanc suo iure exigit.

Exster igitur grati animi monumentum, quod *nati pro Patribus filij* auctori Deo posuere,

— *monumentum ære peremimus,*

Regaliq; situ Pyramidum altius:

quas vario item emblemate, vt nostrum nos opus, doctisq; notis Ægyptij inscripsere, arcans illi & vulgo ignotis. Nos apertius primi sæculi imaginem ex illo præterea conspiciendam damus; magnis mentibus incitamentum, vt opinamur, haud paulò potentius quam aut Themistocli trophæa Miltiadis, aut Iulio Cæsari conspecta Gadibus statua Alexandri, aut Q. Maximo P. Scipioni locatæ in atriis imagines maiorum: quas cum intuerentur, animum sibi fatebantur ad virtutem vehementer accendi, & non ceræ illi scilicet, neque figuræ tantam inesse vim, sed memoriâ rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere; non sedandam prius quam suâ virtute eorum famam gloriamq;

Est lætitiarum causa,

Et gratiarum actio- nis,
Psalm. 64.

Psalm. 21.

Psalm. 77.

Psalm. 1. 3.
Carmen.
Ode 30.

simul- amulatio- nis,

Sallust. in Procem. Iugurth.

gloriamque adæquassent. Nimirum æmulatione suorum vehementius rapitur excellens natura, & coniunctorum potius domesticisque quam aliorum exemplis.

Non est igitur, quod labori nostro timeat aliquis suspicionem vanitatis; quasi id egerimus, ut nos nostraque laudando extolleremus. Dei vnus opus Societas est, non hominum labor: Dei opus celebramus. se *laudari ipse in operibus suis*, & quam maximis extolli præconiis, quoties imperat? Illis autem quod permixta est Parentum nostrorum laus, non idè *verecundiâ domestici sanguinis*, ut ille ait, *quidquam silebimus*. Velleius Patere. lib. 1. quos Deus tanti operis adiutores molitoresque assumpsit, oratione nostrâ seungi non possunt: illorum decora, noua Numinis beneficia sunt; commemoratio, nonnisi publica actio gratiarum.

Quod si quis veretur, ne maiorum laudes vindicemus nobis, & pro nostris, si non extranea, aliena saltem ostentemus bona, sapienter monet: sed cur non intelligit, hæc idè fieri, ut aliena quæ sint, orbi constet; & mox propria à se posterisque expectari nostrum quisque sciat? cur non videt præclaram Sociis imponi necessitatem, quando ad absolutissimum istud exemplar omnium deinceps sæculorum exigentur atates? Et profectò ita se res habet: maiorum gloria posteris quasi lumen est, quod in obscuro degeneres esse non patitur; horum socordia tantò flagitiosior, quantò illorum vita præclarior. Eam porro gloriose memorare qui pergunt, vbi turpiter desciuere, quid obtinent, nisi, ut stet ipsa contra illos Parentum claritudo; suæque ignauix accendant facem, ne in occulto sit? Eâ quoque ex causâ maiorum facta celebrare consilium fuit. Nihil aduersus vetustatem præsidij fatis: neque tam sanctum quidquam, quod non illa corrumpat. Vt alia desint, solâ temporis diuturnitate dilapsa fluunt omnia, etiam saluberrimis adstricta legibus: aliquid sensim remittunt nepotes de paternâ contentione, tandemque auitâ claritudine contenti, in desidiam vertuntur, quasi ad ea tantum essent geniti, quæ maiores virtute suâ peperere. Certissima pestis illustrium familiarum arceri certius non potest, quam perenni maiorum recordatione: quorum præclara facta perpetuò ingerantur oculis, obuerfentur animis, exstimulent, vrgeant, conuiescere non sinant. Templum Ezech. 43. *identidem, templum Hebræis ostendi* per Ezechielem volebat olim Dominus: ut contemplatione augustissimæ domus, excitarentur aliquando ad religionem atque æmulationem parentum. **Q**uanto maiorem vim apud animos nostros habere par est pulcherrimam hanc molem, quam centum iam annis tam prodigiosè elaboratam diuino consilio, tam altè educatam gloriofis tot Patrum laboribus, inter limites vtriusque sæculi, quasi è propinquo contemplamur? quos non stimulos admouere, ut, dum cernimus quibus eam fundarint firmarintque præditiis, eadem & ipsi comparemus nobis; ut altero mox sæculo, tertioque, & vltra, integra semper & firma perseueret *in diem Domini magnam*. Tunc animis, Superi! si vniquam aliàs, tum robore viridique iuuentâ opus erit; si verè dicitur in isthæc tempora, siue nata, siue reseruata diuinitus hæc subsidiaria Ecclesiæ manus, ut nouissimis diebus bellet *bella Domini*, suoque tum strenuissimè collaboret Duci, quando 1. Reg. 18.

† Theſſal. 2.
Eccleſi. 44.

iniquum interficiet ſpiritu oris ſui. O ita ſit! cum ſemine tam clarorum Patrum permancant bona, & hereditas ſancta ſint nepotes eorum, educandi tantam in ſpem, & tam præclatæ Societatem expeditionis. O faciat propitiuſ I E S V S, vt filij eorum propter illos uſque in æternum mancant; ſemen eorum, & gloria eorum non derelinquatur! Ita vouemus, ita ominamur hoc anno ſæculari. quem quia primi fortasſe publico conſignare monumento aggredimur, originem ritumque omnem centeſimum annum celebrandi paulò accuratiùs perfequemur; præmiſſâ tractatione de Ludis Sæcularibus, totâque ratione Iubilei.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Ludis Sæcularibus Romanorum.

Perennan-
ds curâ
ſæcularum
annum ce-
lebrant
Romani.

De Lingvâ
Latina.

a. Trift.

Dem Urbis conditæ natalem non quotannis ſolùm inſigni celebritate coluere Romani, verùm & centeſimo quoque anno Sæcularibus Ludis. ſiue ea religio fuit hauſta ex Sibyllarum libris, vt credi voluerunt; ſiue ingentâ principi populo perennandi curâ, incolumitatemque & æternitatem precandi à præſidibus Diis. A ſæculo Sæculares dictos, ratio nominis arguit. Sæculum *ſeneſcendorum hominum longiſſimum ſpatium*, Varro dixit. Centum annorum ambitu veterum multi finiüere; & recepta modò opinio non vltrâ extendit: quò quia nonniſi admodum pauci viuendo pertingunt, meritò de hiſce Ludis Ouidiuſ:

— *Quos atas aſpicit vna ſemel.*

Lib. 3. in Vitâ
Seuici.

Inde illa præconis ſolemnis vox ad ſpectacula inuitantis, quæ neque ſpectatlet quiſquam, neque denuò eſſet ſpectaturus. Significans, inquit Herodianuſ, præteritæ futuræque celebritatis interuallum ſupra omnem hominum eſſe ætatem. quo de interuallo licet diſſentiant Scriptores, ſatis accuratè tamen prodidere, Sæculares Ludos aliud fuiſſe nihil, quàm de conſeruato proximis centum annis Imperio publicam gratulationem, cum ſolemnibus votis, vt Numinum fauor

Horat. in
Carm. ſæcul.

*Remque Romanam, Latiumque felix
Alterum in luſtrum, meliuſque ſemper*

æuum prorogaret.

Sanctius
id cogitat
Societ. 4.

Exod. 12.

Leuit. 25.

Origo In-
dorum Sæ-
cularium.

Et illi quidem profano ritu. Quanto ſanctiùs hoc ſæculari anno id Societati noſtræ precari conuenit ab immortalis Deo, auctore & moderatore temporum, perennitatis omnis largitore? qui operum ſuorum benefactorumque celebrari memoriam iam olim præcepit: non tantùm conſecrato ſolemni die in annos ſingulos cultu ſempiterno, ſed & inſtituto præterea, redeunte certo annorum curriculo, ſacro Iubileo. Cui de Sæcularibus Ludis diſputationem præmittimus, propterea quòd ab his potiùs quàm à Iubileo ortam putamus centeſimi anni celebritatem.

Valerius
Max. lib. 2.
Angel. Poli-
nian. Miscel-
lan. cap. 58.
Onuſphius

Ludi, qui deinde Sæculares dicti ſunt, principio Ditis & Proſerpinæ ſacra fuerunt. aucta poſtmodum ceterorum Deorum ſacrificiis, & ludis; Apollinis ac Dianæ in primis: olim à Valuſo Valeſio primùm, Seruio Tullio imperante, Deorum monitu trinoctio celebrata in memoriam

moriam redditæ sanitatis tribus liberis: idque ad aram quamdam prope Terentum, in campo, qui deinde Martius, sub terrâ repertam, Diti Patri & Proserpinæ sacram: quæ Rege Tullo Hostilio, tempore belli cum Albanis, illic defossa, hominum memoriâ exciderat.

P. Valerius Poplicola, is qui primus ab exactis Regibus Consul fuit, primus quoque ritum hunc in Urbem induxisse fertur: siue Valisij exemplo, quod salutarem vniuerso populo speraret, qui tribus pueris fuerat; siue monitu potius carminum Sibyllinorum: in quibus, si morem hunc sanctum haberent, Populo Romano certa Imperij promittebatur æternitas. Et hæc illa sunt Marziali,

— *quæ Romuleus sacra Terentus habet:*

& Aufonio,

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:

à ducentesimo quadragesimo septimo, vel, vt alij, à trecentesimo ferè Urbis conditæ anno, singulis deinde sæculis religiosè culta Ludorum Sæcularium nomine.

Ordo celebritatis hic erat: iuuat enim, quoniam hæc vsque adeo peruulgata non sunt, paulò diligentius commemorare. Instante Ludorum tempore, in omnem Italiam dimittebantur præcones, populos inuitaturi ad ludos, quos mortalium nemo vidisset, nemo iterum esset visurus. Paucis ante spectacula diebus, Imperator ipse, Consules & Quindecimviri, ante Apollinis Palatini & Iouis Capitolini templa pro suggestu confidentes, populo piamina seu februa distribuiebant, tædas, sulphur, bitumen; quibus flagitia expiari stultâ superstitione persuasum erat. Præterea in templo Dianæ hordeum, triticum, fabas populo dari mos, Parcis offerenda: vt propitiæ scilicet alterum de feliciori stamine nerent sæculum. Tum ad formam initiorum Cereris castè peruigilia fiebant; mox toto triduo sacrificia templis omnibus noctu atque interdii, omnibus circis & theatris ludi omnis generis. Circensium meminit Suetonius, Histionum & Saltationum Plinius, Venationum Capitolinus. Primæ Ludorum noctis horâ secundâ, effossâ humo, Ditis & Proserpinæ aperiebatur ara; hostiasque furuas Imperator, Consules, Quindecimviri immolabant. Interim structâ in theatri morem extemporancâ scenâ, lychnis atque ignibus relucebant omnia, & hymnis carminibusque personabant. Summo manè in Capitolium primò, Ioui solennia sacra facturi; inde ad theatrum ibant, celebraturi ludos Apollinis & Dianæ. Altero die matronæ nobiles ascendere in Capitolium, frequentare lectisternia, Iunonis aram adire: sacrificia rursùm Diuis omnibus, omnibus aris. Die tertio, in templo Apollinis Palatini, ter nouem pueri prætextati, totidemque virgines, patrimi omnes matrimique, Græcâ Romanâque voce, hymnos semper novos & pæanas concinebant pro æternitate Imperij, pro Senatus Populiq. incolumitate: quorum de numero celebre est Horatij carmen sæculare. Tandem, completis solennibus, ara Ditis & Proserpinæ, quæ egestis rudieribus primâ nocte aperta fuerat, rursùm terrâ obruebatur, non nisi sequentibus Sæcularibus Ludis referanda. Qui Ludos fecerant, inscriptum suo nomine rei gestæ monumentum in Terento relinquebant.

Panuin. libr. de Sæcularibus Ludis.

Lib. 4. Epigram. 1.

Idyll. 11.

Primi Ludi Sæcularis.

Ritus & celebratio Ludorum.

*Ex profanis
ritibus py
stimuli.*

Hæc de ritibus, profanis quidem & exoletis, sed è quibus, velut è densissimis tenebris, obscura quædam affulgeat lux ad annum sæcularum sanctiùs celebrandum. Nam, præter publicam gratiarum actionem, quam tot sacrificiis hymnisque erga Deos testabantur, erant hi Ludi quasi lustrum quoddam & expiamentum Urbis: quam credebant hoc ritu à præteritis expurgari noxis, renouarique denuò & instaurari, ac meliorem precabantur in posterum viuendi rationem. An non vmbra quædam sanctioris in lubileo expiationis? Solennia pro Republicâ vota quid nisi monita sunt, vt meliora perpetuò vota faciamus, pro felicibus Societatis incrementis?

*An Roma-
ni centesi-
mū quem-
que an-
num cele-
brauerint.*

*Argumen-
ta id ne-
gantium.*

Sed quoniam cœpimus, in adyta Romanæ vetustatis paulò altiùs penetremus, & Ludorum seriem, obscuram hæctenus & vulgo ignotam, discutiamus, aliquantum longâ fortassis, sed nouâ, vt opinor, & non ineruditâ digressionem. Millesimum Urbis conditæ annum ingenti ludorum & spectaculorum apparatu à Philippo Imperatore fuisse celebratum, certâ constat Annalium fide. An autem centesimus quisque initio sæculi statâ ratione temporum perinde fuerit obseruatus, id verò in ambiguo est. Negant, quotquot scripsêre Sæculares Ludos, nonnisi centesimo decimo anno referri solitos: omnium instar Onuphrius Panuinius diligentissimus inuestigator, qui consequenti temporum ferie aptè ostendit, post centesimum semper & decimum annum notatos inueniri in Commentariis Quindecimuirorum: quorum erat & Ludos istos curare peragendos, & peractos publicis commentariis consignare. quos proinde in hac re eorum muneri propriâ libentiùs se fateatur sequi, quàm alium Historicorum quemlibet. Et luculenta, fateor, auctoritas est. Accedunt vetusti quidam Græci versus, quos Sibyllinos esse Zosimus dicit: Angelus Politianus ita Latine reddidit:

*Lib. Miscel.
cap. 58.*

*Asi ubi iam humane longissima tempora vitæ
Orbis agens annos referet centumque decemque,
Sis Romane memor: & quæ sequuntur.*

vbi longissimum humanæ vitæ tempus, id est sæculum, annis centum decem circumscribitur, Ludisque Sæcularibus destinatur. Denique Horatius in Carmine sæculari,

*Certus videnos decies per annos
Orbis vt cantus referatque ludos,*

Ludorum orbem centum decem annorum ambitu definit: in cuius hîc sententiam Acro & reliqui omnes eunt Interpretes.

*Ostendit-
tur, cen-
tesimum
quemque
fuisse cele-
bratum,
etiam ex
serie tem-
porum.*

Verùm iis ego non assentior: qui non minùs firmâ auctoritate ostendi posse video, Sæculares Ludos centesimo quoque anno, tamquam insigni initio sæculi, fuisse digestos. Quod ex temporum serie etiam deducemus. Ac primò quidem, si expendere volumus, quos illi tanti faciunt, Quindecimuirorum commentarios, & quibus Horatij reliquorumque omnium nititur auctoritas, Sibyllinos versus; an putamus incognitos omnino, & numquam visos auditosque fuisse Valerio Antiati, M. Varroni, T. Liuiò, Sex. Pompeio, aliisque veteribus, qui Sæculares Ludos centesimo quoque anno celebrari solitos tradiderunt? vt Zosimum, vt D. Augustinum, aliosque recentiores omittam. Adde,

*Apud Cen-
form. de Die
natali, c. 17.*

commen-

commentarios istos Quindecimviro- rum nonnisi temporibus Cæsaris Augusti fuisse conscriptos: cur præ Li- uio, Varrone, Antiate, merentur fidem? Sibyllinis verbis (si modò, qui apud Zosimum extant, Si- byllini sunt) auctoritatem Varronis oppo- no ita scribentis: *Quindecim- viros renuntiasse ex Sibyllarum libris, uti Ludi centesimo quoque anno fie- rent.* Nec temerè scripsisse censendus Alexander ab Alexandro: *A pri- mæ origine singulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant.*

Lib. 5. Ge- neral. c. 26.

Lud. Viues, Franc. Ro- bertellus, Georg. Faber, & M. S.S. apud Lam- binaum.

Secundi, tertij, quartij Ludi Sæculares.

Lib. 136.

Certus ut denos decies per annos Orbis & cantus referatque ludos.

Iam verò T. Liuius à secundis Sæcularibus tertios quartosque ita or- dine recenser, vt manifestum fateatur Onuphrius, in eâ Liuium fuisse sententiâ, quòd secundi Sæculares anno Urbis conditæ quadringentesi- mo primo celebrati fuerint, tertij verò quingentesimo primo, quarti autem sexcentesimo primo: vt & Florus illic in Epitomâ lib. 49. me- minit. Et de Ludis Augusti Sæcularibus agens Liuius, addit: *Quos centesimo quoque anno (is enim terminus sæculi) fieri mos est.* Cur ille po- tiùs, quàm eodem tempore Horatius, centesimo quoque anno fieri solitus dixit, & non centesimo decimo? cur tam aperte initio sæculi eos colloca- t? an credibile adeò diligentem Historicum aut Sibyllæ ver- sus ignorasse, aut Quindecimviro- rum tabulas, aut Romanum morem? Et hæc quidem de primis Sæcularibus ante tempora Augu- sti, quos nimia vetustas obscuriores reliquit, & tantùm non tenebris inuolutos.

Mutatâ Republicâ instaurati quoque Ludi sunt anno V. C. septin- gentesimo trigesimo sexto, Augusti voluntate potiùs, quàm ordine temporis id exigente, inquit Salianus: nimirum post ciuilia bella reno- uati in melius Imperij æternitatem Diis voluit commendatam, illo in primis Sæculari Horatij carmine, quod pueri puellæque ex more cecinerunt.

Quinti Ludi Sæculares. - In Epitomæ ad annum V. C. 736.

At opinioni nostræ nihil fauet magis quàm Claudij Cæsaris fa- ctum: cui cum aduersarij refragari non possint, hunc primum fuisse aiunt, qui ad annum centesimum Sæculares Ludos redegerit. Is ab Augusto proximos, ordine sextos, anno V. C. octingentesimo dedit, instituitque præterea centesimo quoque anno Urbis in futurum referri debere. Veterem morem, credo, ex Liuij sententiâ reuocare studuit, & lege latâ stabilire: quòd illum & exactiùs videret & solenniùs incunte semper sæculo obseruari. Sed fatendum est, huiusce instituti nec à Domitiano, nec à Seuero habitam esse rationem. His nempe tempori- bus conuenit, quod Pomponius Lætus de Sæcularium interuallo scri- bit: *Ambitione Cæsarum, cupientium id solenne suis temporibus exhiberi, ordo corruptus est, & pro libidine habiti Sæculares.* Itaque ab anno octingen- tesimo quo Claudius fecit, ad millesimum quo Philippus, bis præterea dati Sæculares Ludi, cum nonnisi semel debuissent. Domitianum fecisse interiecto tantùm spatio annorum supra quadraginta à proximis Claudij, ex Tranquillo, Tacito, Historicis, Papinio & Martiale Poëtis, certum est: Septimum Seuerum autem interlapsis plusquam centum

Sexti Lu- di Sæcula- res.

In Epitomâ Rom. histor.

Septimi Ludi Sæculares.

*Ostensi
Ludi Sæ-
culares.*

*Millesimus
Vrbis con-
dita.*

Capitolin. in
Gordiano.
Aurel. Vi-
ctor in Phi-
lippo.
Pomponius
Lætus in
Epitom.
Baron. ad
ann. Christi
249.

annis post Domitianum, qui spectator interfuit Herodianus tradit, suâque arate factos Dio scribit.

Millesimi tandem Urbis anni solennitas ex omni sæculorum memo-riâ longè maxima fuit, celebrante Philippo; qui primus Romanorum Principum Christianus Imperator à Baronio asseritur. Bestiæ innum-merabiles in circo maximo venationi obiectæ: in quibus elephan-ti XXXII. alces X. tigrides X. leones mansueti LX. leopardi cicu-rens XXX. hyænæ X. hippopotamus I. rhinoceros vnus, arcoleontes X. camelopardi X. onagri X X. equi feri X I. gladiatorum paria mille. Scenicos ludos in Pompeij theatro tribus diebus totidemque noctibus peruigil populus spectauit, funalibus atque lychnis tenebras vincen-tibus. Etiamnum testes Ludorum Philippi nummos plurimos est repe-rire: in quibus præter Imperatorum patris ac filij nomen, & hanc in-scriptionem, SÆCVLARES AVGG. vel addita quædam longæui-tatis symbola, vel animalium formæ, ex iis credo, quæ Philippum ex-hibuisse diximus. Nummus alter apud Oconem inscriptus legitur: MILIARIVM SÆCVLVM. alter SÆCVLVM NOVVM. Memi-nit in Chronico Cassiodorus: *Quadraginta etiam missus natali Urbis Ro-mæ concurrerunt, & agon mille annorum actus. Quos Ludos etiam Sæcula-res appellat Sextus Aurelius Victor, licet impius Zosimus, odio fortasse Christiani nominis, post Seuerum neget amplius fuisse instauratos.*

*Primus &
secundus
Sæcularis
V.C. vero-
similiter
Ludi ce-
lebrati.*
In Epitom.

Ex hac ferie liquet (vt ad inceptum redeamus) ab anno trecentesi-mo, circa quem vel instituti creduntur, vel potius primùm celebrati, singulis ferè ineuntibus sæculis suos assignari Sæculares Ludos veterum auctoritate. Sed quid de Sæculari primo V.C. quid item de secundo siue ducentesimo dicemus? nulla enim in historiis mentio est. Sali-anus noster, clarissimus huius æui temporum indagator, ad annum V.C. ducentesimum ita scribit: *Adest Romana Urbis alter sæcularis annus, quem verosimile est multis Romæ ludis, sacrificiis conuiuisque celebratum. ad maio-rem autem huius anni celebritatem videtur tertium lustrum à Rege Seruio Tul-lio conditum.* Ex quibus apparet existimasse Salianum, centesimum quemque annum ludis solennibus & sacrificiis, conuiuisque publi-cis ac priuatis, fuisse celebratum, etiam ante Ludos ad Terentum in-stitutos.

*Fortè ab
initio alij
fuerunt
Terentini,
& Sæcula-
res.*

In Com-
ment. lib. 3.
de Ciuit. ad
cap. 18.

Mihi venit in mentem suspicari, alios ab initio fuisse Terentinos, alios Sæculares Ludos; sed communi tandem nomine permixtos. Et Terentini quidem Diti ac Proserpinæ, Sæculares Phœbo & Dianæ pot-tissimùm sacri perhibentur. Terentinos pro auertendâ pestilentia constat primùm institutos: Sæculares, lætitiæ erant & publicæ gratulatio-nis. Terentini nonnisi nocte & furuis hostiis peragebantur: Sæculares luce palam & albis victimis. Fauet Ludouicus Viues, qui D. Augusti-num ferè etiam in partes trahit, cum de eo ita loquitur: *Alios videtur velle esse Ludos Ditis & Proserpinæ, atque Sæculares.* Quòd si fortè non omnino inanis hæc suspicio est, cur dici non potest inde ab Vrbe con-ditâ centesimum semper annum sæculari aliquo plausu fuisse exorna-tum? accessisse deinde circa annum trecentesimum Terentinos Ludos, & ex Liuij sententiâ ineunte semper sæculo vnâ celebratos, atque inde

commu-

communī tandem nomine Sæculares dictos. Quòd si subinde extra ordinem acti leguntur, id pro necessitate ita factum facillè concedimus, ad placandam Deorum iram; sicut & Iubileum modò, licet statò tempore definitum sit, ex causâ sæpè extra ordinem instituitur. Et *Sæcularis carminis* (quod ait Acro Horatianus interpres) *duplex deuotio esse consueuerat: aut enim pro sedandâ vitandâque pestilentia* (extra ordinem scilicet) *aut pro certo & definito annorum numero cantabatur*. quem numerum ego centum annorum fuisse contendo, & quidem recurrente initio sæculi plerumque obseruatum. Hæc ex tam reconditâ antiquitate delibasse sufficiat. expeditiorem fortè viam felicior aliquis inueniet.

In Carmen
sæcul. Horat.

Post annum millesimum Sæculares Ludos Romæ celebratos non nisi semel inuenies ab Honorio Augusto. de quibus Claudianus:

Ludi vltimi
Sæculares.

Spēctatosque iterum nulli celebrantia ludos

Circumflexa rapit centenus sæcula Consul.

Existimant auctores, vetitos fuisse à Constantino, vbi palàm CHRISTI fidem amplexus est. Nam eius edictò clausa Deorum templa, sublatosque cum sacrificiis ludos plurimos, Eusebius narrat. Ab Honorio eâ tantùm lege putantur permitti, vt sine sacrificiis & idolorum cultu soli tantùm darentur Circeses & Theatrales ludi, in memoriam prisinæ celebritatis; à quâ difficillimè auelli Romani poterant. donec tandem ista centesimi anni celebritas ad colendum centesimum quemque Seruatoris Natalem sanctiore ritu traducta est: incertum quibus initiis; sed eâ quoque ex causâ (quod postea dicemus) vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne sacrum. quod petito ab Hebræis vocabulo Iubileum dixere; primusque Bonifacius VIII. decreto sanxit centesimo quoque anno celebrandum.

Vetiti à
Constantino;

à Christi-
stianis in
Iubileum
commutati
sunt.

Hæc origo centenariæ celebritatis. Nec superstitionosa numeri obseruatio est. Origenes, Hieronymus, Rupertus, Beda, multiplex in eo mysterium è sacris Litteris inueniunt: siue Noëmi arcam anno centesimo perfectam explanant, siue centenario patri natum Isaac, siue peregrinantem Abrahamum centum annos in terrâ promissionis, siue illud denique diuino promisso nobile centuplum. Copiam certè & eximiam significari multitudinem omnis agnouit antiquitas, quæ *linguas centum, oraque centum, centum aras*, pro multis & innumerabilibus dixit. Ego, quia centenarius numerus, decem decadum structurâ completus, eximius rarusque visus est in ætate mortalium, & insignis præterea annorum terminus, vnde nouum liceret auspicari curriculum, quod Sæculum dixere; idèò in sacrâ profanâque Republicâ cum lætitiâ exceptum atque obseruatum existimo. Louaniensis Academia superiore sæculo primum ab origine suâ centesimum publicâ sæcularis Iubilei lætitiâ coluit: & nuper ducentessimum secundo sæculari Iubileo. Millesimum ab obitu D. Bauonis Tutelaris sui in æde principe, quæ illi sacra est, admodum solennem egit Senatus Populusque Gandauensis: ac biennio post millesimum D. Læuini Præfulis & Martyris inelyti, tum in eâdem æde, tum in nostro Societatis IESV templo, quod eidem Diuo ære publico à fundamentis exstructum, per amplis regiusque donariis exor-

Centena-
rius myste-
rij plenus.

Primus &
secundus
Sæcularis
Academ-
iæ Loua-
niensis.
Millesi-
mus D. Ba-
nonis &
D. Læuini.

Quingen-
tesimus
D. Nor-
berti.

narunt. Et nuper annus huius sæculi xxxiv. ab obitu D. Norberti Quingentesimus, à Candidissimo Præmonstratensium Ordine, plausu & gratulatione insigni, ad memoriam simul & exemplum posteritatis, peractus est. Nec dubium, quin aliæ subinde Religiosæ Familiæ centesimum annum solennem egerint, licet monumenta non existant. Quibus omnibus tantò ætate inferior, hoc Sæculari anno quasi à longè & vltima accedat minima Societas nostra, *crevescatque in mille millia.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Iubileo Iudaorum.

Ex computo
Saliani.

Iubileum
latina vox.
Apud Ser-
rat. in Ios.
Tom. 2.
c. 6. q. 5.
Sil. Ital. l. 14.

Quàm profana apud Romanos Ludorum Sæcularium, tam sancta apud Iudæos anni Iubilei institutio fuit; antiquior multò ipsâ Vrbe conditâ ad annos propemodum octingentos. Illud saltem vtrique populo commune, quod solennitatis causa, accepti à Numine beneficij memoria fuit, cultu perpetuo apud posteros renouanda, eâ gestientis lætitiæ significatione, quam Romani designarunt *Ludorum* nomine; Hebræi, quasi nullâ fatis voce possent exprimere, *Iobel* appellauère; Latine *Iubileum* dixeris. Quod vocabulum magnæ cuiusdam, & non se capientis lætitiæ indicem vocem eruditi interpretantur. vocabulum origine quidem Hebræum; sed nec ita inusitatum, vt quidam putant, Latinis Scriptoribus, quin inde cecinerit Silius:

Et lætus scopulis audiuit iubila Cyclops.

nec ita barbarum aut deterioris æui, quin iubilandi verbum Varroni Festoque fuerit cognitum. Eius vim, quoniam frequentissimus vsus est, ita Festus explanat: *Iubilare, est voce confusâ inclamare præ gaudio.* & non vno loco idem Augustino est iubilare, atque gaudium quod corde conceptum est, & verbis explicari non potest, tamen voce testari. An non exprimere videntur id, quod Societatem I E S V lætissimo isto Iubileo facientem cernimus? gaudium corde conceptum de tam propensâ in se Dei benignitate vel ad omnium stuporem; gaudium, inquam, illud, quod nullis fatis verbis aut grata aut gratulabunda explicare potest, voce testatur, confusâ & inconditâ quidem, tumultuario quasi opere; sed quod vel inde iubilantis esse agnoscas, & sine arte aut furo erumpentem lætitiâ continere non valentis. Testatur, inquam, effusâ gratulatione, & voce magnâ in iubilo; & quâ se per extrema terræ latè diffusam circumspicit, *extrema terra* ad iubilandum cum Isaiâ inuitat: quaque omnem terram filiis suis ad prædicandum feliciore sorte diuifam videt, quàm Chananitis ad incolendum Hebræis fuit, *in cymbalis iubilationis* cum Regio Vate canit: *Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius.* illum scilicet, vt hoc loco Interpretes, militarem ἀλαζγηδόν, & triumphalem ἐπιμύσιον ἔμμενον, cuius lætissima recordatio ab institutâ disputatione iam nos pænè abduxerat.

In Psal. 65.
& 94.
conueniens
Sæculari
nostre ce-
lebrati.

Isa. 44.

Psal. 150.
Psal. 65.

Symbola
Iubilei,
non origo.
Lib. 1. de
Sub. c. 2.

Iubilei originem qui à septimi diei quiete petunt, Conditoris exemplo præceptoque imperatâ, vt Paulianus; aut à quietâ vbertate terræ, quæ nec rastro læsa nec vomere, sponte suâ fruges otiantibus dabit, vt Pienti-

Pientinus; aut à renouato fœdere cum Noëmo quinquagesimo post diluuium anq̄, vt Montigianus; symbola Iubilei potiùs ingeniosè conquirunt, quàm eius ortum ex fide narrant. Illum autem quasi conciliandæ vetustatis causâ incertum facere quid atinet, cùm è facris Litteris manifestè constet, auctore Deo institutum anno primo egressionis ab Ægypto? Operæpretium est rem omnem paulò accuratius cognoscere, quoniam & reconditæ antiquitatis plurimum habet, & sacræ eruditionis.

Vti septimum quemque diem hominum quieti iam inde ab exordio mundi destinauerat Deus, sabbatumque dici iusserat: ita cùm deinde populum suum ab Ægypto educitum in nouam esset possessionem immissurus, septimum quemque annum agrorum quiete, manumissione seruorum de gente Hebræâ, arisque alieni remissione sacrum solennemque haberi voluit; atque inde Sabbaticum appellari, partim in memoriam adeptæ libertatis, partim aditæ hereditatis notæ: expletis autem septem sabbaticis, hoc est, quadraginta nouem annis, sanctificari deinde annum quinquagesimum, vocarique Iubileum; aut Iobeleum potiùs (vt scribere malunt, qui de apicibus disputant) à voce illâ *Iobel*. Quam si cum aliis clangorem buccinæ interpretaris, alludes quidem ad lætitiæ signa sacro isto anno dari solita, & septem buccinas quarum vsus est in Iubileo. at si libertatem cum Iosepho, cum Hieronymo dimissionem, ἀφεση seu remissionem cum Septuaginta, ad mentem puto sacri Scriptoris accedes propiùs: *Vocabis*, inquit, *remissionem: ipse est enim Iubileus*. quasi dicat: Ipse enim remissionis annus est: siue ita intelligas remitti quemlibet in pristinam hereditatem, libertatemque (quæ duæ erant præcipuæ Iubilei immunitates, præter alias cum sabbatico communes) siue potiùs amissam libertatem hereditatemque diuenditam, quasi postliminò redire. hereditatem quidem gratis, ad pauperes dominos: libertatem verò non ad seruos tantum (quod anno quolibet sabbatico fiebat) sed eorum quoque liberos coniugesque, quadraginta nouem annorum obsequio quasi pretio redemptam. Atque hinc idem Cornelio est *annus Iobel*, quod *annus omnia secum adferens bona, & quemque in pristinam libertatem hereditatemque reducens*: à radice *Iabal*, quod Hebræis est afferre atque adducere cum insigni lætitiæ significatione, quam læto buccinarum clangore & publicâ omnium gratulatione testabantur.

Institutus igitur, quemadmodum dicebamus, primo egressionis anno, tam Sabbaticus quàm Iubileus fuit. Sed, quod in aperto est, neuter obseruari per quadraginta annos in deserto potuit; cùm neque terram, cui requiem darent, haberent propriam, nec quos emerent agros recipiente. Ex quo rursus liquet, tum primùm numerari cœptos, cùm, transmissis Iordane, in Chananitidem ingressi, quasi pedem fixere & inire possessionem: siue à caput Iericho initium statim ducas cum Saliano; siue à septimo dein anno, post primam videlicet factam à Iosue in Galgalis terræ diuisionem, cum Serrario & Cornelio. Ex quo tempore annus septimus, Sabbaticus primus: ac deinde quinquagesimus, primus Iubileus fuit. vterque, vt credibile est, in recenti institutione,

Lib. 3. de Iubil. c. 3. Tract. de Iubil. c. 3.

Institutus est anno primo egressionis ex Ægypto. p. 10.

Apud Benzion. de Iubil. lib. 1. cap. 5.

Leuit. 25.

In cap. 25. Leuitici.

transmissio Iordane obseruari cœptus. In Epitomo a Ianeum mundi 2594. Tom. 2. in Ios. cap. 13. quest. 13. In cap. 25. Leuitici.

*sed vix
deinde.*

castè sanctèque obseruatus. Hoc initio deinceps tempora apud Iudæos per annos sabbaticos diuisa, sæcula per Iubileos: qui licet vix vniquam sincerè obseruati (aut vitio gentis à cultu veri Numinis facillimè dilabentis ad idola, aut crebris calamitatibus bellorum, seruitutis, exiliorumque;) tamen numerati semper fuère: certissima temporum nota, veteris historiæ lux, ad annos septingentos Græcorum Olympiadibus prior.

*Idem He-
brais &
nobis In-
telligi men-
sis;*

Sed illud nobis, præsertim qui Societatis nostræ Iubileum à mense Septembri numeramus, die videlicet sanctis Cosmæ & Damiano sacrâ, illud, inquam, non prætermittendum videtur, Iubileum apud Iudæos inchoari quoque solitum à mense Tisri; qui ciuilis quidem anni primus, sacri verò septimus erat, nostroque responderet Septembri. Quòd si & illud addimus, mensibus vsos fuisse lunaribus, ac Tisri magnam Septembris, magnam Octobris nostri partem solere complecti; imò verò annum ciuilem ita plerumque exeunte Septembri inchoari solitum, vt propter eam scripserit Hieronymus, mensẽ Octobrem apud omnes Orientales esse primum; deprehendemus primum apud Hebræos Iubilei diem non magno abesse interuallo à primo Iubilei nostri.

*In cap. 1.
Ezechiel.*

*fortè etiã
aliquando
dicit.*

Præterquàm quòd, pro variâ lunarium mensium reuolutione, primum anni diem in Septembris apud nos vigesimum septimum aliquando incidere mirum non fit: atque adeò idem tunc illis, quod nobis modò, exordium Iubilei. Quod faciliùs etiã contingere potuit, si cum Serario dicimus, dimissis in omnem circà regionem buccinatoribus festiuo clangore tubarum Iubileo initium dari solere, die Tisri decimo: decimus enim ad vigesimum septimum nostrum & propiùs accedet & sepiùs: vel si cum Saliario à primo die mensis Iubileum inchoamus, sed decimo tantùm die qui missi fuerant præcones singulis in vrbibus tubâ insonuisse, denuntiantes Iubileum à decem diebus iam inchoatum; horum decem dierum ambitu primum Iubilei nostri diem plerumque inuenimus inclusum.

*Tom. 2. in
Ios. c. 13.
¶ 14.*

*In Epitom.
anno primo
Egressionis.*

*Sed omni
melius à
Festo SS.
Cosmæ &
Damiani.*

Verùm ab hac obseruatione omen ducere non placet. felicius nobis ab annuo Cosmæ & Damiani festo auspiciũ est, salutarium Medicorum non animis minùs quàm corporibus, quos sibi tutelares diuinitas datos credit hic sacer Ordo, ad miserorum mortalium opem, medelam, salutem calamitosæ Ecclesiæ temporibus excitatus: quando non sine numine Diuini contigit, vt qui cum confirmauit Paulus III. è gente Farnesiã, ante Pontificatum Cardinalis fuerit titulo sanctorum Cosmæ & Damiani; & inter prognostica de futuris aliquando Pontificibus lemmata, quæ à sancti Malachiæ nomine aliquam vaticiniij sumunt auctoritatem, hoc symbolo iam olim legatur præsignatus, Hyacinthus Medicorum. Sit igitur felicior in æuum fortunatioreque nobis sanctorum Cosmæ & Damiani dies Societati natalis, quàm primus Iubilei Hebræorum. quem etiã, stante quoquo modo Republicâ, numerare potiùs, vt suprà dicebamus, quàm religioso cultu obseruare consueuerant. vt vel ideò typum tantùm fuisse Auctores dixerint; & ea quæ signabantur bona, Christianorum temporibus referuata: donec tandem omnis Iubileorum annorum cæremonia vnã cum Iudæorum Re-
publi-

publicâ prorsus extincta est; eiectique ipsi à facie Domini, instar profugi Caini, toto orbe exules, sine Rege, sine Sacerdote, sine Sacrificio, sine Templo, perpetuo in luctu & mœrore tot iam sæculis degunt, sine vllâ spe lætitiæ aut iubilationis.

*Indæorum
Iubileum
cum Re-
publicâ
extinctum.*

DISSERTATIO QUARTA.

De Iubileo Christiano.

AD Christianum tandem Iubileum ventum est. plausus date & lætitiæ signa.

*Christo
nascente
inchoatur
Iubileum
Christianum.
Iacob. Card.
de Centes.*

*Aurea centeno consurgunt sæcula Phæbo,
Et radiat caeleste iubar. Miseratus ab alto
Filius æterni Patris, de Virgine carnem
Indutus, —*

nostræque lucis in auras prodiens mortalis Deus, noni nobis Iubileo auspiciam facit. Ita sentiunt, quotquot scripsere istud Hebræorum quinquagenarium solenne typum nostri gessisse; verumque Iubileum Seruatoris aduentu sumpsisse initium. tunc pressis antea iugo legis rediisse libertatem filiorum Dei; tunc amissam tot sæculis cuique rediisse cælestis Regni hereditatem. Quid, quod Historici non ignobiles tradidere Christum Dominum consecrassè annum Iubileum felicissimo suo natali? dicunt enim ex Bedæ & Eusebij supputationibus natum fuisse anno ab Orbe condito quater millesimo quinquagesimo, qui erat octuagesimus primus mundi Iubileus. Quæ supputandi ratio si vera (Saliano enim non probatur, qui duobus post annis natum ponit) ostenderet utique, inquit Benzonius, *veteris Iubilei figuram appositè terminatam in CHRISTO nascente tempore Jubilei*: atque inde nouum exortum numerarique cœptum Iubileum Christianorum.

*Benzon. l. 3.
de Iubil. c. 3.*

Verùm nobis potius cum Nauarro placet, veterem Iubileum sacræ Pentecostes typum fuisse, & quinquagesimum hunc diem per tot quinquagesimos annos fuisse præsignatum: eademque luce typum omnem ex Ecclesiæ sensu fideliter impletum; quod vetustis ipsa versibus canit. Quare si quid Christiano, vt nunc peragitur, Hebræoque Iubileo commune adhuc manet, id erit solum nomen, & mystica quædam similitudo; quòd illis corporum assertio curæ fuit, nostris animorum: quæ verior libertas. Annorum certè diuersa à principio ratio semper fuit: illis quinquagesimo, nostris centesimo quoque anno id solenne repetentibus, in memoriam sacratissimi Natalis Domini: vnde fit, vt à seculari potius Urbis natali consuetudinem fluxisse credam. Sed paulò id diligentius inuestigandum.

*Nauarrus
notab. 4. de
Iubil. n. 1.
& 2.
Nec Iubileum
Hebræorum
typus fuit
nostris.*

Iubilei meminit Eusebius ad annum Seueri XII. Sed an Christiani? Fama vulgavit centesimum quemque olim fuisse Iubileum. An ab ipsis Ecclesiæ primordiis? nonnisi coniectura est, nimium adhuc vigente superstitione Gentilium. Verosimilius initium ducitur à temporibus Constantini Magni: cum se palàm efferre, & omnia paulatim obtinere Christiana Religio cœpit. Exemplum erat in oculis, solenne sacrum Sæcularium

*Euseb. in
Chron.
Christianus
verosimiliter in
Ecclesiis
observatus
ab inter-
missione
Sæcularium
Lætariorum.*

larium Ludorum: quibus dum centesimum quemq; Urbis natalem tam religiosè coli viderit, an credibile est nihil cogitasse de celebrando potius sæculari Seruatoris Natali die; quando ab illo iam felicis quàm ab Urbe conditâ tempora annosq; pridem cœperant numerare? Atque ipse Constantinus, dum primus Sæculares Ludos aut vetuit aut neglexit, quid aliud voluit, quàm impias superstitiones sacro permutari instituto? gratulationem enim publicamq; lætitiã tantum abesse vt tollere voluerit, vt sui ipse Imperij decennalia, vicennalia ac tricennalia dederit summo plausu: quanto solenniùs id facturus, si in eius tempora incidisset sæcularis Regis Regum Natalis? Quem an sequentes deũ, coluerint Imperatores Pontificesq;e, altum apud Historicos silentium.

Baron. Tom.
3. an. Chisti
315.

Saxonie
lib. 4. c. 26.

In Schol. ad
lib. Iacobi
Card. de
Centesimo.

Traç. de
Indulg. q. 6.

De Iub. c. 9.

Lib. 8. de
Inuent. c. 1.
In Leuit. 25.

Id probat
fama vul-
gata ante
Bonifa-
cium VIII.
Bizon. de
Iubil. lib. 3.
cap. 5. & 6.
Iacob Card.
de Centes.
cap. 3.

ipsumq;e
fatum.

Quod de Millesimo præsertim cum Crantzio iure optimo mirere. Iulium Roseum inuenio asserentem, consueuisse olim centesimo quoque anno Natalis CHRISTI celebritatem esse maximam, exemplo Sæcularium Ludorum. Vulgatum esse, centesimum quemque annum à Natiuitate CHRISTI fuisse Iubileum, Ioannes Friburgensis scriptum reliquit. imò & exornatũ insigni Indulgentiã à Romanis Pontificibus, etiam ante Bonifacium VIII. illorum temporum probus Historicus Ioannes Villanus auctor est. Quare & Iusto Rijcquio ita visum, singulis annis centesimis, ob sæculi *παινησισιαν*, Romæ solenne aliquid fuisse, quod ceteris ex multitudine accurrentium vndique populorum & ceremoniarum sanctitate celebrius esset atque præstantius: eumq;e morem à profanã Ludorum superstitione ad veri Numinis cultum, vti alios complures, salubriter esse traductum. Certè inter causas centenariæ celebritatis, hæc à Polydoro, Cornelio nostro, aliisque Auctoribus, recensetur: vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne Sacrum. quod in eorum locum si successit, meritò statim ab eorumdem intermissione creditur institutum. Ea certè iam olim adeo inualuerat fama, vt Ioanni Monacho Bonifacius ipse testatus sit, vnã hanc sibi fuisse causã annum Centesimum solenni decreto stabiliendi. Id suaferat ingens hominum multitudo, quæ sub annum millesimum trecentesimum è longinquis regionibus Romam sponte confluerat, non ob aliam, vt aiebant, quàm Centesimi anni celebritatem. repertusq;e est senex centenario maior, profectus è Gallis, vt scribit Iacobus Cardinalis oculus testis, qui coram Pontifice ceterisque Patribus testatus est, ad eam superiore sæculo paterno se exemplo verbisq;e commonitum: pluresq;e tum è Gallis tum ex Italis etiam tum superstites fuisse, ex eodem Iacobo Nauarrus habet, qui prioris Centesimi adhuc meminissent.

Quibus adductis rationibus Bonifacius, re totã Purpuratorum Patrum examini iudicioq;e antè permissã (& erat ipse eruditissimus, quod Annale testantur) famam illam & vulgatam passim de Centesimo fidem, ne venturis quoque sæculis incerta fluctuaret, decreto suo firmandam censuit, ad memoriã posteritatis. Professus id se facere *ex fidã antiquorum relatione*, & nonnisi receptum scilicet antè morem *scripti patrociniõ communire*. Quibus ex verbis Nauarrus aliq;e doctissimi Scriptores contra Polydorum, Crantzium, Volaterranum & Nouato-

res, rectè deducunt, Bonifacium VIII. non institutorem auctoremque Indulgentiarum & Iubilei, sed instauratorem tantummodò fuisse. Et innuere Platina videtur, cum ait: *Iubileum quoque idem retulit anno millesimo trecentesimo.* referimus enim quæ iam ante nos in vsu fuerunt.

Illud tamen in confessio, quemadmodum ante Olympiades apud Græcos temporum, ita apud Christianos tota Iubilei ratio ante Bonifacium incerta fuit. Primus ipse, quod diffitetur nemo, in ius redegit, primus decretis addidit, primus apparatu maximo peregit sub annum Domini M. CCC. eo concursu hominum ex orbe toto, vt ducenta peregrinorum millia qualibet ferè sacri anni die Romæ numerata meminerint illius æui Scriptores; & vt Platina loquitur, *vix incedere per urbem amplam quidem & vastam liceret.*

Iubileum igitur Centesimo semper anno deinceps celebrandum Bonifacius insculperat tabulæ marmoreæ ad Vaticanas fores; sed mortaliu commodo contrahere spatia vitæ breuitas suasit. Itaque, quod mirere, ter vno sæculo variatum. Annus Centesimus Bonifacio placuerat more maiorum: Quinquagesimus Clementi VI. veteris Legis exemplo, vt verè esset re ac nomine Iubileus: Urbano VI. Trigesimus tertius; ob mysterium annorum CHRISTI, qui omnis lætitiæ ac Iubilei nobis origo est. sed hic numerus bis tantummodò obseruatus, ceteris dein Pontificibus minùs probatus est. Tandem Sixtus IV. ex decreto Pauli II. decessoris sui, viginti quinque annorum spatio definiuit, celebravitque primus; nulla vt ætas expers foret; imò & vnius hominis vita frui posset sæpiùs. isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet. nec sine mysterio, vt pulchrè Rycquius. Cum enim in Mosaicâ Lege, inquit, bina Iubilei sæcula centenariu quoque annorum gyro clauderentur, duas Legum tabulas mysticè referentia; meritò Christianæ felicitatis tempore, cum sacrum Dei Euangeliu quaternis scriptum voluminibus, in quatuor orbis partes propagatum est, quaterna gratiæ ac remissionis sæcula singulis redeunt Centenariis, quinque & viginti annorum periodo circumscripita. Quorum vltimum nuper publicâ Orbis gratulatione peregit Urbanus VIII. Pont. Max. quem non Ecclesiæ tantum tot iam annis feliciter, sed nostræ priuatim Societati credimus in hæc tempora diuinitus reseruat; quando illius inclyta Barberina domus, ex arce Romanâ, prima orbi quasi signum extulit Sæcularis nostri Iubilei. præcones (an ita appellari sinit incredibilis eorum benignitas?) Eminentissimi Nepotes fuère; & illa Regiæ munificentæ fama, in omnem latè orbem iam peruulgata. vt qui primum à Paulo III. Farnesio sæculum ducimus, alterum ab Urbano VIII. Barberino non minùs fausto omine numeremus.

Bonifacius VIII. annum Centesimum primus redegit in us.
S. Antonin. Chron. p. 3.
Jacob. Card. de Centes. Platina in Bonifac. & Polydor. l. 8. c. 1.

Clementis VI. annum Quinquagesimum fecit Iubileum, Urbanus VI. Trigesimum tertium, Sixtus IV. vigesimum quintum.

DISSERTATIO QVINTA.

De priuato Iubileo annorum quinquaginta.

HÆc de publico hæctenus Iubileo: verùm eius exemplo alia quædam inducta est consuetudo; quam quoniam Iubilei etiam nomine appellant, meritò priuatam dixeris. A Flandris, Gallis, Germanis, aliisque Belgij Populis, emanasse Benzonijs tradit. Sit ita fanè: Belgarum sit istud inuentum. decet ergo, qui iubilandi consuetudinem sibi quasi propriam fecere, ad celebrandum Societatis commune Iubileum singularem operam conferre. Mos ita habet: Qui Religionis, Sacerdotij, Coniugalis vitæ annum quinquagesimum attingere, nouum Illiusritus, veluti sæculum condere & iubilare dicuntur. Itaque Religiosa vitæ addicti Vota denuò nuncupant: Sacerdotes ad aram faciunt ritu primitiarum: Coniuges nuptiali ornatu, quo primùm sponsi solent, ad ædem sacram deducuntur. illic gratis Deo solenniter actis, geniale domi epulum reduces expectat, totusque dies festo plausu lætitiæque traducitur. Quin & immunitates quædam Monasticâ lege adstrictis concedi solent: idemque deinceps honor Patribus Iubilariis, qui Abbatibus haberi. Vtrumque emeritæ datur ætati; cuius & in militia rationem haberi apud gentes omnes inuenio, naturâ duce: & diuinâ lege Leuitas olim quinquagesimo ætatis anno liberari solitos onere ministrandi in Tabernaculo fœderis, & quietæ tantummodò rerum custodiæ non sine honore deputari. Atque inde hanc immunitatum originem deducere mauult Rycquius, quam à manumissione seruorum aut Iubilei priuilegijs apud Hebræos.

Vidit Mechlinia anno huius sæculi xvii. istiusmodi Iubileum Illustriissimi Antistitis sui Mathiæ Houij, quinquagesimum à suscepto Sacerdotio celebrantis annum, nobilissimâ in coronâ Belgicorum Præfulum, omniumque Ordinum frequentissimâ panegyri: quos inter & Mechliniense Societatis Iesv Gymnasium festiuam edidit gratulationem vario carminum genere, rhythmico in primis; inducto in scenam veteri illo Iubal primo citharæ & organorum inuentore, à quo iubilandi ritum ac nomen Masius alijque deduxere. Illud tamen memorabilius, quod famâ accepimus, sub Ernesto Eburonum Antistite in ipsius Diœcesi Parochum fuisse, qui centesimum Sacerdotij sui annum celebrarit, hoc est, Belgico more secundum Iubileum. Hecatomben fecere Lacedæmonij pro centum vrbibus quas tenebant; an non Hecatomben hic fecisse dicendus pro centum annis? prodigium certè non tam ætatis, quam attingere complures, non pauci etiam superauere; sed longæ dignitatis & Sacerdotij Sæcularis. Rarum enim, ideoque plausu & iubilo dignum, vel ad quinquagesimum in eo munere annum peruenisse: rarum, inquam, in nostrâ præsertim Belgicâ Societatis Iesv Proinciâ: in quâ, præter communes vbiq; terrarum Socijs omnibus labores, propriæ quædam & perpetuæ missiones, Castrensium, Naualis, Hollandica, Zelandica, Frisia, & ad pestilentes agros, tum multorum simul

A Belgis Iubileus priuatus anni quinquagesimi. Lib. I. de Iubil. c. 4.

Illiusritus,

et immunitates.

Numeror. 8.

De Iubil. cap. 25.

Talis Illustrijs. Houis Iubileus:

Genes. 4. Inc. 6. Ioste memorabilior tamen ille cuiusdam Sacerdotis Centenarius.

Belgicis Patribus raris.

simul munerum laboriosa administratio, plerosque acerbo funere ante diem eripiunt; longiore dignos vitâ, quam Dei causâ tam generosè contemnunt. Nec defutere tamen primo isto sæculo, qui Prouinciâ hanc solemnè exhilararunt Iubileo, vegeti senes, & gerendis rebus in eâ quoque ætate aptissimi: vnum alterumve interficere iuvat. Guiljelmo Hercano, post Religiosæ vitæ quinquagenarium solenne publicè celebratum, quasi pro manumissione, impetrata ad classem Regiam (arduam protectò prouinciâ, siqua toto Belgio) missio fuit: ex viro etiam tum corporis vites & animi alacritas erat. Franciscus Costerus, quâ concionibus, quâ scriptis Orbi notus, administratâ etiam vniuersâ Prouinciâ prudentiæ laude clarus, suum & sanctioris vitæ & Sacerdotij Iubileum Populo Bruxelleni spectandum dedit. Gandauenfes mirè recreauit Ægidij Bauarij Religiosâ in veste iubilantis lætissimus conspectus: quem primum è Sociis in eam urbem ingressum tanto tempore vel diuini verbi Præconem habuerant, vel Collegij Rectorem. Leonardum Lessium non magis ingenij monumentis quàm virtutum famâ æternum, ex orbe toto consultum pro oraculo, de Religiosâ vitâ iubilantem Louanienfes Socij faustis acclamationibus sunt prosecuti. At celebrius nihil, quàm Religiosus Iacobi Strati tum Præpositi Prouincialis Iubileus; per omnia quæ eo anno obibat celebratus Collegia publico priuatoque plausu, duplici chronico ex verbis Regij Vatis expressus:

*Hercanus,
Costerus,
Bauarius,
Lessius,
Stratus
eum cele-
brarunt.*

IVBILEMV S DEO IN EXVL TATIONE.

EXVLTEMVS DEO IN IVBILATIONE.

Numerales litteræ vigesimum nonum huius sæculi annum signant, qui integerrimo seni ab ingressu in Tyrocinium erat quinquagesimus.

Verùm quid immoramur vitâ functis? viuis potius gratulandum est.

Felices qui talem annum videre diemque!

Viuant, viuant candidi senes; & quam suis ipsi laboribus per annos quinquaginta illustrare Societatem, hoc Sæculari anno iubilantem spectent. Suo priuatim Iubileo addant publicum, gaudium verò plenum; pars ipsi lætitiæ magna futuri, qui laborum fuerunt: fidi testes earum rerum quæ magnâ sæculi parte gestæ sunt. Viuant, inquam, & altero sæculo atque feliciter eam videant efflorescentem.

*Virgil. in
Cui.*

Te, te in primis, communis omnium Parens, Muci Vitellesce, hic commemorare locus admonet. Tibi iubila, tibi plausus excitandi. Triplicis Iubilei terminos vnâ ætate complexus es. Si vigesimum quintum Ecclesia Iubileum numerat; hic tibi à suscepto munere totius administrandæ Societatis quintus & vigesimus est. Si quinquagesimum Religiosæ vitæ celebramus Iubileum; hunc etiam limitem excessisti feliciter. Si centesimus à primâ origine Iubileus fuit; tuus, tuus est ante alios, hic Centesimus Societatis annus. Primum te *Sæcularem Præpositum Generalem* omnis sciet posteritas, vt suos appellabat Roma *Sæculares Augustos*. Viue omnium nostrum voto, Pater desideratissime, tria prudentissimi Nestoris sæcula triplici Iubileo adumbrasti.

*Memorandus hic
in primis
P. N.
Muc. Vi-
tellescus.*

DISSERTATIO SEXTA.

*De ferali iubilo sc̄ta Lutherana, eiq̄, opposito
Societatis Iubileo.*

*Cur non
iubilet So-
cietas,
quando fe-
ralis iubi-
lo & ceri-
monia
Luthera-
ni?*

Adesse nunc velim qui oculis parum æquis fortasse nostrum hoc adspicient Sæculare Iubileum, nec sine conuitio causas requirant tanti apparatus. Ita homines sunt: quæ noua, quæ magna apparent, traducunt sermonibus; & prout varia sunt studia voluntatum, probant, improbantve. Desissent, opinor, si expenderint animo, quod superioribus annis ingemiscens Germania vidit, & Christianus orbis exhorruit. Omnes iubilandi causæ vt reliquis communes sint, hæc vna Societati tam propria, quam ipsa diuino consilio aduersus hæreses obiecta est. Age, feralis iubilum expediamus.

*Beyerlinck
in Iubileo.
Adam. Cöt-
zen in Iu-
bilo Iubilo-
rum.*

Voluebatur annus nuper decimus septimus supra millesimum sexcentessimum: Lutherani impiæ religionis suæ sæcularem numerauerunt. quòd primæ scilicet tum apparere scintillæ pestilentis flammæ, quæ funesto incendio Germaniam prinum, aliquot deinde vicinas Prouincias quasi agente procellâ subito peruasit. Sæculum (quod felix faustum) sæculum esse iactabant; ex quo nimirum Diuis hominibusque infestissima gens Religionem auitam per nefas excusserat. Toties interrim bellis ciuilibus exarserat Germania: rebellium sanguine & Albis sæpenumerò & fluxerat Rhenus: omnem ferè Europam domesticis permiscuerant seditionibus, publica ipsi bellorum fax, & sæculi nostri communis Erinnyes. Et tanquam re benè gèstâ Ludos celebrare verterente sæculo. Excitantur ad plausum præcipuæ Saxonix & Germanix vrbes. spargitur in vulgus sæcularis nummus. in cælum tollitur infamnis impostor. omnia libris fora, carminibus theatra, muneribus domicilia, iubilo gaudioque vniuersa perstrepat Regio. Quæ, malum, isthæc tam flagitiosa dementia? Næ ego ipsos inferos triumphasse existimo suis victoriis, & feralibus ludis prætulisse facem. Et erit qui Ignatio, erit qui Societati I E S V sæculares plausus fieri vel ægrè ferat, vel cum acerbitate miretur?

Nimirum de contemptâ Religione, de profanatis maiorum Sacris, de prostitutâ castitate, de ruptis Votorum nexibus, de concitatis ad seditionem populis, de tot ciuilibus bellis magnâ alacritate iubilare licebit. de asertâ maiorum Fide, de propugnâtâ Religione, vindicatâ Sacrorum reuerentiâ, procuratâ toties populorum ciuiumque concordia, de gloriosis laboribus suis, iubilare non erit concessum Societati? Satis, opinor, vel tacente me, maleuola retunditur criminatio.

*Ignatius à
Deo oppo-
situs Lu-
thero.*

Conferamus tamen pedem, si placet; & quem æterno consilio Luthero Deus opposuit, scripto quoque nostro opponamus Ignatium. Apparebit prouidentia Numinis certissima exhibentis remedia præsentissimis venenis. Ita venenatis infesta animantibus Africa, herbarum eadem efficacissimarum ferax est. Neque è cauernis serpentes antè proreperere natura patitur, quam inimica illis fraxinus frondere cœperit;

cuius

cuius flores anguium moribus certa medela. Eadem in hæresibus fieri tot sæcula dicent, quot nasci novas vidère. Quid ego hîc prima Ecclesiæ tempora commemorem? quid oppositum diuinitus Simoni Mago Simonem Petrum, Nestorio Cyrillum, Arrio dignum magno nomine magnum Athanasium? An fortuitò Iouiniano, Heluidio, Vigilantio obiectus Hieronymus? An casu retudisti, Augustine, Manem atque Pelagium? quando non sine numine Diuûm contigit, vt eodem die hic in Angliâ, tu in Africâ nascerere. An ita fors tulit vt in Tanchelinum insurgeret victor Norbertus? vt in Albigenes moueret arma Dominicus, vt Franciscus adesset, vt vnâ cum suis egregius vterque pugil dimicaret & vinceret?

Nec dissimilia de Ignatio atque Luthero obseruauere doctissimi homines. Quid, quòd eodem anno superioris sæculi vigesimo primo (à quo melius sæcularem ducere Lutherani poterant) quo, adultâ iam nequitia, palàm Ecclesiæ bellum indixit Lutherus; læsus in Pampelonenâ arce Ignatius, alius ex vulnere fortiorque, quasi defendendæ Religionis signum sustulit? Lutherus Petri sedem probris conuitiisque lacerare aggreditur: Ignatius, quasi ad suscipiendam causam, à B. Petro prodigiosè curatur. Lutherus irâ, ambitione, libidine victus, à Religiosa vitâ ad profanam desciscit: Ignatius Deo vocanti impigrè obsecutus, à profanâ ad Religiosam transit. Lutherus cum sacrâ Deo virgine incestas nuptias inuit sacrilegus: perpetuo continentia voto se astringit Ignatius. Lutherus omnem Superiorum impudenter contemniti auctoritatem: prima Ignatij monita sunt, plena Christianæ demissionis, subesse & parère. In Sedem Apostolicam furens in morem declamat Lutherus: illam vbique tuctur Ignatius. Ab eâ quotquot potest Lutherus auertit: quotquot potest conciliat, reducitque Ignatius. Aduersus illam nituntur omnia Lutheri studia atque conatus: Ignatius suos suorumque labores peculiari voto illi consecrat. Lutherus sacris Ecclesiæ ritibus venerationem cultumque detrahit: Ignatius omnem illis reuerentiam asserit; Missæ sacrificio in primis, Eucharistiæ, Deiparæ, Tutelaribus Diuis, & illis tanto Lutheri furore impugnatæ Pontificum Indulgentiis: in quibus nouo semper inuento celebrandis Ignatij Sociorumque desudat industria. Et Luthero tamen præ Ignatio, illi Germaniæ probro, Epicuri porco, Europæ exitio, orbis infelici portento, Dei atque hominum odio, benè decretum fuisse censetur Iubilum sæculare? Sed reliqua persequamur. vtriusque enim videnda sunt vno sæculo incrementa; quoniam ea tantopere iactant Lutherani.

Non nisi partem Europæ Lutheri dementia attingit: totam omnino instituta ab Ignatio Societas IESV peruasit. Illa nec Alpes nec Pyrenæos montes superare vniquam potuit: hæc prima à nostris hominibus occupata præsidia sunt, quasi vitales corporis & præcipuæ partes. Itaque per Italiam, per Hispaniam omnem ac Lusitaniam, primo statim ortu tamquam subita quædam lux Socij diffusit: quò Lutheri secta nunquam penetravit. Ad Septemtrionem hæresis dominari se posse credidit: at illam vbique Societas persequi, confirmare Catholicos, excitare languentes, vacillantes manu tenere, lapsos erigere, hæreticis

*Ignatij &
Lutheri
sæcũ con-
traria.*

*Ignatij
maiora
quam Lu-
theri in-
crementa.*

esse terrori, voce scriptisq̄ conuincere: vt teterrimos hostes Iesuitas (sic appellabant) suis maximè cœptis officere palàm indignarentur: tantis vbique, tamq̄ue felicibus rerum nostrarum incrementis, vt moriens ingemisceret Melanchthon (siue vero animi dolore, siue per conuictum) orbem vniuersum breui Iesuitis implendum.

Adde: quæ in Germaniam, Galliam, Angliam, Belgium procella defauit, noua semper hæresis fuit, sibi semper dissimilis, & nihil minùs quàm Lutheri proles; cur sua vocant, aliarum pestium incrementa? quàm multa, quàm infesta inuicem, alia ex aliis exorta sunt capita! execrata parentem progenies, quæ & ab illo, & à reliquis, & secum ipsa dissentiret, non minùs quàm illa subito nata è Colchici draconis dentibus militia.

*Non Lu-
theri in-
crementa
miracu-
lum sunt;
Stapletonus
in Vitâ c. 13.*

Et miraculo tamen, si placet, adscribere, tantos ad Lutherum tam breui tempore factos esse concursus. At Thomas Morus Martyr inclytus respondiisse fertur, homines ad propositam vitæ libidinose licentiam effrenes ruere, eandem habere speciem miraculi, quam quòd saxa deorsum cadant. Ita olim Callistæ meretrici, suorum iactanti numerum sectatorum præ paucitate auditorum Socratis, idem philosophus dixerat: *Ego adscendo, tu descendis*. se videlicet per prærupta niti, & in arduum ducere virtutis adscensum, quò non nisi paucissimis sequi lubet: illam verò facili descensu pronam ferri in vitia atque libidinem, in quæ sponte suâ abiecti mortales non magnis indigent ad sequelam hortamentis. An non simile Lutheri miraculum fuit? At Ignatio homines à libidine, à luxuriâ, à voluptatibus corporis, à peccandi dulcedine ac libertate abstrahenti; ardua, dura, corpori molesta, vulgo exosa suadenti; tot tam breui tempore adhæsisse sectatores, doctrinâ illustres, genere nobiles, spretis opibus clariore; tantam ex iis subito constitam esse cohortem, quæ toto orbe diuideret vires; vbique vnam & eandem, sibiq̄ue in omnibus similem; sub vno capite, duce, moderatore, pro vnâ fide & Ecclesiâ coniunctissimis animis pugnantem; vnoq̄ue sæculo infinita propemodum millia animarum, vel è Gentilium tenebris, vel hæreticorum fraudibus, vel cæno vitiorum expedita, ab æterno seruasse exitio, & intulisse cælo; id verò prodigium, id miraculum est, id iubilo dignum.

sed Ignatij.

*Nec Lu-
therus ex-
cessit Eu-
ropam.*

Quamquam quid tam operosè vtriusque incrementa compono? Vt cumque sua magnificè extollant Lutherani, non excessere Europam. En quas iactet angustias impura religio, præclara iubilandi causa. Societas IESV vix nata, Europæ finibus egressa, in Americam, Asiam, Africam primo ferè atque eodem tempore penetrauit. Legant secundâ huius Operis parte exultam à nobis in Americâ Brasiliam, Peruiam, Cubam, Mexicum, Chilen, Paraquariam: in Asiâ Cambaiam, Mogor, Ormusiam, Goam, Commorinum, Oram Piscariam, Malabar, Trauancor, Malacam, Moluccas, & illam tot Martyrum sanguine rigatam Iaponem, atque illa Sinarum amplissima septemdecim Regna: in Africâ Congum, Angolam, Mozambicum, Monomotapam, Æthiopiam, seu Preste-Iannis schismatici Regnum, aliasq̄ue vastissimas regiones. ipsa summatim nomina recensere longum est. An non simul Orbem vniuersum suis laboribus complexa Societas?

I nunc,

I nunc, & Lutherum tuum compara, quisquis es, & iubilandi causas habere te crede. Non hæc peragrata dumtaxat, sed Christianis sacris exulta sunt Regna: nec exulta cursum; sed plurima fixis sedibus, multa etiam integra CHRISTO adiuncta. Vnius Xauerij industria hæreticorum omnium conatibus opponi potest. plus virum hunc pro Christianâ republicâ egisse, quàm Lutheri assecras omnes, Bozius scripsit. Ille igitur maiorum nostrorum hæctenus campus fuit, Orbis vniuersus. hîc fluxit quotidie sudor, sæpissimè sanguis.

Hæ iubilandi nobis causæ sunt. hæc Sæcularis anni trophæa tuis detracta assecras, crepta inferis; quæ tibi, Luthere, tuoque opponimus Iubilo ferali. In te Diui omnes hominesque erant incitandi: tu probris maledictisque vexandus, tu è memoriâ posteritatis tollendus omnino. Deo immortalis, CHRISTO duci, victrici Ecclesiæ, ludi erant consecrandi, dicendæque gratulationes, de reseruat in hæc tempora concessoque diuinitus Ignatio, de fortissimâ illius cohorte, quæ toto iam sæculo inuicta, sempiternum sibi bellum cum tuâ impietate profitetur esse susceptum.

Nobis igitur potius iubilandi causæ.

DISSERTATIO SEPTIMA.

De Librorum serie, argumento, stylo, Operis varietate.

EXpositâ origine causisque Iubilei Sæcularis, quoniam de instituto Operis superius egimus, superest de librorum serie pauca dicamus. Sex in partes distributa sunt omnia: & quoniam Imaginem primi sæculi damus, totidem aut spectacula aut ludi vocari possent, quibus identidem sua misilia subiunguntur Romano more. Vltima Belgicæ nostræ propria est, ac singularis: quinque reliquæ vniuersæ Societati communes. earum inter se ordo nec fortuitò, nec casu ita digestus; sed vt Societas (quoniam ad Seruatoris IESV gloriam nata est atque adoleuit) quemadmodum ceteris in rebus, ita & in hoc Opere ætatis ab eo inter mortales exactæ sit imago.

Series Librorum.

Initium Operis Societatis incunabula continet: tenuia quidem illa, sed eò magis Auctori suo similia. Quis credat, in specu, latibulo bouum, æterni Patris inchoari consilia? quis à Virgine Deum, quis à Bethlehem tenui vico Seruatorem orbis expectet? Age, quis à milite rudi, quis à vulnerato victoque pertimescat exercitum? Primus illum Liber educet, auspice IESV fortissimo duce, cohortem adlegente MARIÆ. Strictim tamen omnia, vt quæque memoriâ maximè digna videntur, vt ne actum agere (sunt enim hæc Annalium nostrorum prodita monumentis) sed vnum sub adspectum (quod initio monuimus) Societatis vniuersæ tam egregiam molem, breui quasi in tabulâ pictam, aut velut in theatro spectaculum factam mundo, Angelis & hominibus, exhibere videamur.

Argumentum Libri primi.

Altero deinde Libro auctior illa crescensque describitur, non Urbis mœnibus, non Italiæ coërcita finibus; sed egressa vltra Oceani littora, cœnosa Hispaniam, peruagata Lusitaniam, in Gallias, Germaniamque

Libri secundii.

& Belgium nostrum primo statim ortu diffusa. Quid? quòd & in extremos Indiæ fines, Æthiopum gemina Regna, Americæ ignotas antiquitati latissimas peruadens regiones, quasi succensâ tedâ passim obuia quæque corripuit, nullis cohibita terminis, nullis circumscripta limitibus, vltra orbem suum, alium etiam (quod veteres de Alexandro) mente complexa. Neque hîc Auctori suo dissimilis; cuius vix nati fama longè lateq̄ue percrebuit, & ab vltimâ Arabiâ cum muneribus Reges exciuit.

Libri tertij:

Sed & Seruatoris exemplo magna iam tum agere Societas didicit, animo maiora complecti. Qui, Deus immortalis, aduersus hæreticos, quantiçq̄ue conflictus! qui in erudiendâ iuuentute, confirmandis docendisq̄ue populis, gentibus CHRISTO iungendis, & quàm perpetui vtique terrarum exacti labores! Tertij Libri id argumentum. In quo verò propiùs accedis ad IESVM, ô magnorum auctor facinorum gloriosa Societas? illum sol exorians per agros vrbesq̄ue mira spectabat agentem, occidens idem relinquebat operibus isdem quotidie propè distentum.

Libri quartij:

At enim numquam magna virtus sine inuidiâ est. in infontem IESVM quanta incubuit! Sequens igitur Liber tempestatibus procelisq̄ue plenissimus, scopulos inter obtrectatorum, inuidorum syrtes, maledicorum horribile murmur, frustra freudentibus hostibus Caluinistis, Lutheranisq̄ue furentibus, amicis triste naufragium sæpè formidantibus, incolumem Deo duce sistet in portu: cò Seruatori suo similem magis, quò pluribus exercitam casibus, gloriosam periculis, vulneribus formosam, profuso sanguine nobilem.

Libri quintij:

Vti autem plerumque accidit, vt magna virtus vincat inuidiam; & id denique videatur admirabile, quod neque nutauit concussum, neque timuit oppugnatum, neque expugnatum propemodum, exhorruit: ita Societas ipsis ab ærumnis, quasi fortitudinis notis decorisq̄ue cicatricibus, excelsior in admiratione esse, multis etiam in amoribus cœpit. adeò vt dubium sit, suâne domi magis gloriâ perstrinxerit hostium oculos, an palàm ærumnis & sanguine rabiem pauerit. Quintus igitur Liber, præter domesticas clarorum doctrinâ & innocentiam vitæ Patrum iam vitâ functorum laudes, insuper decreta Pontificum, immunitates, virtutum præmia, consulta Senatuum, Regionum & Urbium approbationem, clarissimorum toto orbe virorum prælara testimonia dabit in lucem. cò iam aduersariis, qui maximè hæretici sunt, formidolosa magis, quò pluribus Regum, Principum, gentiumq̄ue munia præfidis. Et verò num & in hac gloriâ IESVM refert? Refert fanè, ni fallor. quid enim? qui pependit à cruce, quâ demum gloriâ à leto rediuuius emicuit! qui tamquam mortalis naturæ concesserat, supra naturam immortalis reuertit; & gloriosus victor ascendit ad Patrem. ille, inquam, qui omnium aliquando post homines natos calamitosissimus, in cælo nunc maximus, adoratus in terris, inferis ipsis debellatis formidolosus. Quippe vti virtutis comes inuidia est, ita inuidiam deuictam sequitur gloria; cò maior, quò infestior illa premebat ardentius.

Postre-

Postremus res gestas in Belgicâ nostrâ complectitur: quæ quidem *Libri sex-*
 vt terrarum non ad eò magna portio sit, non minimam tamen Societa-
 tis continet laudem. Paruo spatio virtus egregia magnum sui specta-
 culum præbet. In Pontico freto debellatus est Xerxes. nec Alexandri
 gloriæ montium fauces obfuerunt. pro Italiæ angulo per duo sæcula Vrbs
 Roma luctata est. Et verò celeberrima pacis studijs, Marte celebrior
 Belgica, non suos modò Belgas, sed Europam pænè totam (absit inui-
 dia verbo) iam hominis ætatem & ampliùs, necdum tantâ varietate
 nationum deformata, complectitur. In hoc Martio campo, cote vir-
 tutis, fortitudini nostræ patuit arena. hęc Societas vix nata è vestigio in-
 notuit, mox adoleuit, dimicauit egregiè, vulnera accepit, sanguinem
 misit: & quod Societas vniuersa præbere possit, id pænè omne Belgica
 vna exiguis terminis suis videtur esse complexa. Hęc sunt instituti Ope-
 ris præcipuæ partes.

Iam verò, vt Sæculari anno lætum canamus faustumque Paxana, *Ne nuda*
 neque sterilis placuit neque nuda narratio; quando nec ludorum apud *fit narra-*
 Romanos amœnitas absque misilibus fuit exhibita. Quid enim? qui *tio, adun-*
 historiæ scribendæ incumbunt, si Imperatorum hortationes, Senatum *ta carmi-*
 consulta, militum plausus referre consueuerunt, non quòd res eæ sic *na,*
 gestæ sint, verùm vt sua sit Lectori voluptas; si Thucydidi licuit in-
 terdum breuia carmina admiscere; nobis in gratulationibus vsitatum
 morem, in hominibus vulgi ingenium spectantibus, cui omnium mox
 rerum satietas sit, vt inquit Isocrates, quantò æquius visum, emblemata,
 carmina, orationes, velut misilia quædam interferere, & quasi de rosæ
 fertum, violis, narcissis, hyacinthisque, ceu minoribus floribus, intexere?
 Et verò à quibus ista potiùs, quàm qui profitentur litteras quæ ab
 Humanitate nomen inuenere, expectes?

Nec de poëmatibus erit, credo, qui dissentiat. de orationibus forsan *item ora-*
 non-nemo mirabitur. At nos veterum instituta sectamur. An non *tionis,*
 maiores suos Romani laudare soliti pro rostris? milites apud Thucydi-
 dem quàm grandi oratione Pericles pro patriâ interfectos, Demosthe-
 nes Tulliusque quantâ facundiâ exornauere! nimirum, vt quos forti-
 ter cadentes aliquis operuerat terrarum angulus, forensi collocarentur
 in luce; & disertissimis insculptum verbis, Pario marmore augustius
 in animis ciuium haberent monumentum.

Accedunt emblemata, ceu rerum quædam similitudines, siue, rur- *& emble-*
 sus veterum exemplo, maiorum res gestas incidentium æri, siue Ægy- *mata:*
 ptiorum potiùs, qui hieroglyphicis vsi arcana quæque posteritati tra-
 didere. Ne tamen hęc supercilio tristi sit Lector, qui singula ad rigi-
 dam normam accuratiùs exigat; neque animata relèget ab emblema-
 tis, neque composita. ita enim placuit admiscere diuersa; & verò in
 eiusmodi rebus arbitriam esse video doctorum indoctorumque sen-
 tentiam. Quare nec animantes, nec verò fabulas historicasque seclu-
 dimus: scimus enim & hæc placuisse non paucis. multitudini Scriptorum,
 non pauculis hominibus, seruire contendat.

Si quid expolitum minùs videbitur, minùsque elaboratum; sic ha-
 beto: & tempus fuisse breuissimum vix semeltris vnius, non tantùm *omnia vno*
 elucu- *semeltri.*

elucubrando huic Libro, sed etiam typis excudendo præscriptum: Scriptores verò eos, quos aut ad concionem dicere, aut litteras docere, aut aliis Societatis muneribus implicari simul oportuit. Oleum igitur magis nocturnasque Mineruæ agitationes, & creptas quotidianis negotiis horas redolere, quàm otiosum Lycæum Tusculumve, necesse est. Dissimilem scriptiois characterem Auctorum varietas fecit: neque displicebit opinor. Solet enim plerumque iucunda esse mutatio, & ingeniorum placere diuersitas.

*Facium pro
Societatis
incolumi-
tate.*

Nunc te, Deus Opt. Max. cuius vnus honori omnis hic noster deuotus est labor; nec te minùs, Optime IESV (quo enim potius te nomine appellet minima nostra Societas, Optimum experta Parentem iam nascens, adulta Ductorem, impugnata Propugnatorem Seruatoremque; quam tuo nomine insignire tibi placuit, vt libertos esse nos tuos, sociosque in ærumnis, memores simus?) te, inquam, Optime IESV, tuamque appello suauissimam Matrem; si Marianæ gloriæ domi tot defensores, tot apud exteras gentes propugnatores, tot vbique terrarum aluit studiosos; serua cohortem tuam æterno tibi adstrictam sacramento; pugnasque inter & victorias, prospera inter & aduersa, tuo in obsequio *amare fac & perennare*. Vos autem duo sidera Cosma & Damiane, minimæ Societatis magni Tutelares; tu etiam, si placeat, & placebit omnino, sanctissime Pater Ignati, Francisce Xaueri, Borgia, Aloysi, ceterique illustres è Societate Heroës (& precor id vnus quod vniuersi) boni consulite hæc in vos studia nostra; quibus vestra facinora laudare visum est, toti que æternitati imitanda relinquere. Viuite sacratissimi Manes, & Sociis vestris, per calcata vobis vestigia euntibus, ne æternùm fauere & præesse definite.

Vnum iam superest: quoniam hæc Prolegomena secuturis (vt ita dicam) spectaculis ludisque proloquuntur, ne à reliquo opere distideant, vt sua illis missilia ex oratorio poëticoque penu deprompta subiungamus.

EXERCITATIO ORATORIA.

GRATIARVM ACTIO DIVINÆ BONITATI
*pro fundatâ Societate, & fausta apprecatio, ut Societas
 crescat annis & virtutibus.*

*Secundùm dies ligni erunt dies populi mei, & opera manuum
 eorum inueterabunt. Isaia 65. v. 22.*

SI, quàm prona est ad conferenda beneficia diuina benignitas, tam prompta foret ad referendas gratias humana facultas; esset cur sperare possemus, quos ipsa fecit dignos beneficiis, eosdem fore officiis non ingratos. Tametsi non est quòd nos deterreat ipsius prolixæ in nos liberalitatis magnificentia, cui fatis est, vt grati simus pro acceptis beneficiis, acceptorum meminisse; nimis quàm fatis, quorum meminerimus, eorum multitudinem recensuisse commemorando, magnitudinem dicendo extulisse. Quid igitur prodicius, quàm illi gratum esse, qui interpretatur tum relatum gratiam sibi debitam, cum debere te noueris? quid facilius, quàm illic ingrati animi non iniuri maculam, vbi voluisse reddere pro collatis meritis, est noui meriti conferendi illecebra? quid expeditius, quàm illic nomina expedire, vbi debiti solutio, est accepti confessio? Quare insignis esset stupor, illi, à quo plura quàm sperare, maiora quàm optare posses, vel, si posses, quàm auderes, accepisti, quantum debeas ignorare: summa impudentia, cum debere te noueris, palàm non profiteri: grauissimum flagitium, cum nec ignorare possis, & profiteri debeas, nolle gratias referre; quarum relatio haud sanè sit difficilius, quàm ipsorum acceptio beneficiorum. Porrò ne quis me horum criminum vel arguere vt ingratum, vel insimulare vt impudentem, vel condemnare vt impium iure possit; dabo operam, non quidem vt ea, quæ vnus ætatis curriculo Deus immortalis in Societatem vel ad ornamentum vel ad præsidium contulit, quanta sint ostendam; sed vt, professus esse quàm amplissima, vbi beneficiorum magnitudinem assequi non possum, ibi saltem gratitudinis debitum ingens, & cui minime soluendo sumus, reuerenter agnoscam.

*Gratia
 Deo pro
 beneficiis
 reddenda.*

Secundùm dies ligni erunt dies populi mei. Liceat hîc mihi existimare, cum hæc Isaïas vaticinando prædiceret, non modò in fidelem Dei populum & Ecclesiam, instar ligni propter flumen consiti vernantem, mentis aciem intendisse; verùm etiam respexisse ad Ignatij Familiam, & Familiæ Socios, & Sociorum præstabilia opera, & operum denique diuturnitatem nullâ vnquam ætate labefactandam. Quid enim? an non Societas videri potest illud lignum, arbor illa, quæ necdum vnus sæculi vetustate corroborata, non sensim ac pedetentim serpere, sed simul ac semel, quaquà porrigit terminos orbis, patulis diffusa

ramis omnes vbique terrarum regiones cœpit opacare? Arborum nulla est, aut plantarum, quæ non aliquod habuit incrementi sui spatium; in hac vnus annus fuit inter minimam stirpem & maximam arborem, priùs vt inuenta sit matura ad fructum, quàm ad vsum sciretur idonea. Enimuerò vixdum Romæ sata egerat radices, cùm vltra vastissima Oceani spatia stirpe propagatâ, visâ est repentè illic non crescere vt arbor, sed velut arbuſtum, vt ita dicam, siluescere. Miratur quis plures Americæ partes velut extra orbem positas, paucissimis abhinc annis in communem Christiani orbis ambitum reductas? miratur inueteratam tot sæculis barbariem ex vltimâ Barbariâ exterminatam? apertas sanctissimæ Religionis nostræ terras illas, quas mortalium oculis per tot ætates natura subduxerat? referat hoc in acceptis Nobregæ, Azpilquetæ, totque impulsis Apostolico spiritu viris, atque in primis Thaumaturgo illi Iosepho Anchietæ; de quo Præſulum primus in Orbe nouo Petrus Leitanus solenne habebat dicere, Societatem in Americâ annulum esse aureum, annuli gemmam esse Anchietam. Gaudet quis non eos tantum qui infelici naturæ conditione miseriam seruiebant seruitutem, sed & nobilissimos sanguine Proceres, clarissimos diademate Imperatores, coronatos vertices, humeros purpuratos in Africâ suauissimo CHRISTI iugo submississe? gaudet marcum illud & sterile Æthiopiæ solum disperso nuper Fidei semine virtutum frugibus cœpisse efflorescere? agnoscat hîc Ouiedi, Pæziz, Barrerij, Silueriæ curas; agnoscat Ignatij ipsius & Societatis vniuersæ inde à sui principio pro Abassinis studia, nec laborum oppressa mole, nec sinistris successibus & frequenti votorum frustratione retardata. Nam quid in alias nunc mundi oras deferatur oratio? Iaponiam certè non prætermittam tacitus, per cuius sexaginta sex Regna quanto fructu ramos suos hæc arbor extenderit, facili coniecturâ quibus assequetur, si dixerò, pluribus annis magnum illum Indiarum Apostolum, Fideique satorem Xauerium istic sementem fecisse. Cuius viri vberimos fructus in aceruum si cogas, dices eum non vnus arboris fuisse surculum, sed multarum arborum seminarium. Nec cum vitâ finitæ sunt eius pro Oriente curæ. Amplissimum Chinarum Regnum, tot retrò sæculis clausum humano commercio, quod vius penetrare non potuit, nunc tandem è cælis Christiano patefecit imperio. Nuper enim fidelissimis nuntiis intelleximus, Chinarum Imperatorem inania Numinum simulacra omnia è Larario suo proſcripſisse. Quid affinius ad fidem Christianam capeſſendam, quàm eò adscendiſſe, vbi, si progrediatur, proximus gradus est, Catholicum esse? Sed mihi per alias regiones fructus colligenti ante oculos obuersatur illud frugiferum solum, in cuius gremio hæc arbor primùm sata est; quod illam suo, vt creſceret, succo aluit; vt floreret, calore fouit; vt propagaretur, adminiculis fulsit; Europa, quæ me suâ fecunditate ad seſe rapit, & alia terrarum sola deferere hortatur. Non possum in hoc campo, in quo ob immensitatem exultare possit oratio, figere vestigium, si reliqua proſequi consilium fuerit: hîc enimuerò tanta suggeritur dicendi silua, vt magis vbi desinere possim, quàm vnde incipere

*Societatis
fructus in
Europâ.*

pere debeam, sit mihi laborandum. Quare summam omnium fructuum in medio ponam, quæ tantum habet ipsa vbertatis, vt neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos animos eloquentia requiratur. Hæc publica est totius propè Europæ vox, hic communis est plurimorum sensus, euerfa in Europâ dæmonum castella, exterminata è scelerum cubilibus monstra, reuocatas ab exilio virtutes, Musas à funere excitas, doctrinam scholis restitutam, infantes è plano Christianis præceptis imbutos, pueros pietate in templis informatos, iuuenes in gymnasijs moribus expolitos, vitos è superiore loco Christiani officij admonitos, vsum Sacramentorum primo vigori frequentiaque restitutum: hæc omnia tam præstabilia, tam exquisita opera, magnâ ex parte, ad huius arboris fructus pertinere; siue, quod perinde est, Dei clementissimi esse in Societatem beneficia: cuius beneficentia secum quodammodò certat, & collata beneficiis conferendis superare contendit. Nunc verò, si non minùs conseruatæ salutis, quàm acceptæ est beneficium; quòd salutis conseruatæ, quia præteritis periculis ereptæ, certa est voluptas; acceptæ verò, quia futuris casibus adhuc expositæ, certus est metus; profectò quoniam Deo immortalis, quia illo auctore hæc arbor fata est, infinitis nominibus obstrictos nos agnoscimus, necesse est illius benignitatem memoriâ sempiternâ prosequamur, qui eandem ab infestissimis hostibus, ne exstirparetur, suo præsidio; à pestilentissimo inuidiæ afflatu, ne sideraretur, suo fauore; à maledicentiæ fulminibus, ne ambureretur, suâ clementiâ; à turbulentissimis persecutionum tempestatibus, ne euerteretur, suâ prouidentiâ conseruauit. Quidquid potuit vel inuidia obtrectatione, vel odium maleuolentiâ, vel calliditas dolis, vel audacia importunitate, vel iracuundia furore; hoc totum, vt hanc stirpem in suo semine opprimerent, collegerunt. Lutherus (quo venenum suum spargere latius incipiente hæc arbor pullulare cœpit, quasi ad prorepentem è latebris suis serpentem nouam Deus palmam produceret) Lutherus inquam, & quotquot in eius partes sua vel libido vel furor attraxit, hanc nouellam plantam primùm pubescentem, stirpitus euellere totis lacertis; deinde pestifero Caluini spiritu afflati populi, iam efflorescentem, feuerissimis edictis, iniquissimis proscritionibus, crudelissimis supplicijs, tamquam turbine aliquo, aut tempestate euertere; tandem adultis iam radicibus confirmatam, iniectâ securi excindere, omnes vbique Christianæ Religionis hostes velut signo dato contenderunt. at illa, contra lacertos firma, contra tempestates solida, contra secures dura, egit radices altiùs, extulit truncum sublimiùs, diffudit ramos latiùs, protulit fructus vberiùs. Sed quorsum ista? nimirum vt intelligant omnes, hos, quos in cumulum congeffi, huius arboris fructus, hæc, inquam, tam multa numero, tam rara nouitate, à Societate gesta facinora, esse in Societatem à Deo collata beneficia. Quæ profectò tanta sunt, vt ad eam partim cumulatissimè adornandam, partim fidelissimè conseruandam, Dei beneuolentia & prouidentia conspirasse videatur. Hæc igitur tot tantaque bona, quot quantaque accepisse supra votum est hominis, nos, si

Deus Societatem a multis periculis liberantis

*Gratitudo
commen-
datur
exemplo
Naaman.*

grati esse velinus, Deo accepta ferre decet: imò, ne ingrati simus, oportet. Quod vt fiat, exemplo erit Naaman Syrus, qui labe & contagione lepræ Iordanis aquis clutâ, ne sibi labe animi, quæ nullis manibus elui potest, aspergeretur ex ingratitude, petiit ab Eliseo exiguam illius terræ, in quâ corporis ei reddita fuerat integritas, particulam; quam deinde secum in Syriam deuexit, ex cæque, ne quis tanti beneficij obliuioni locus esset, locum plenum religione effecit, cuius tacito adspectu, ad illius, quod susceperat, beneficij memoriam excitaretur. Quo nomine hunc locum appellabo? an, quia beneficij eum monebat, memoriæ monumentum? an quia obliuisci non poterat, obliuionis sepulchrum? Vtrumque illi consonat; vtpote qui non poterat à suo auctore adspici, quin cogeret meminissee beneficij; nec huius poterat meminisse, quin idem obliuioni esset insepultum; neque insepultum esse poterat, quin obliuio eiusdem sepeliretur. Non opus est nobis peregrinæ & hospitis terræ portione ad refrendam beneficentiæ diuinæ memoriam: nemo enim tam hospes est in Societate, quin intelligat; nemo tam cæcus, quin videat; nemo tam ingratus, quin agnoscat, se diuinis beneficiis vndique septum: ita vt illorum memoriam perdere, maior sit labor, quàm delere, crimen.

Quapropter, vt qui bonorum omnium, quibus cumulati sumus, es principium, idem sis & orationis nostræ, quâ tot bona, quibus nos exornasti, recensuimus, finis: non eadem nobis mens est quæ Furnio, qui cùm parenti suo Antonianas partes secuto veniam à Cæsare Augusto impetrasset, *Hanc unam, inquit, habeo iniuriam tuam, Cæsar, effecisti vt viuerem & morerer ingratulus.* Alia nostra vox erit: Hæc tua est, clementissime Deus, non illata nobis iniuria, sed collata gratia, quòd non, vt ingrati viueremus, effeceris; sed, vt grati & viueremus & moreremur, coëgeris. Sed cùm tua exuberantis in omnes liberalitatis amplitudo in eo fastigio sit collocata, vt semper beneficia distribuat, numquam desideret; superest, vt nemo in te nisi conscientiam possit gratus esse. Quare cùm numquam tibi gratiam referre possimus, illud certè non desinemus vbiq; profiteri, nos referre non posse. Tu interim, cui tam est insita beneficentia, quàm hominibus propria egestas, vt tuis beneficiis faueas, precamur; tantisque muneribus addas in omnes annos, lustra, ætates consequentes, perpetuitatem: vt quo auctore hæc arbor in arce orbis terrarum fata cæpit crescere; eodem fautore pergat florere, sibi ad fructum, aliis ad salutem, tibi ad gloriam sempiternam.

HOROSCOPIVS SOCIETATIS IESV,
NASCENTIS DIE FESTO SS. COSMÆ ET DAMIANI.

DVobus hominum vanissimorum generibus iure merito indignatur Christiana sapientia. Alterum est eorum, qui, cum se peritos natalium iactent, nascenti cuique fidus aliquod fatale præficiunt; cuius fideris vis ac numen infantium ætatibus tempus, moribus genium, cupiditatibus impetum, felicitati aut calamitati successum, morti terminum tam certum imponat ac figat, vt nihil inexpugnabili decreto illius, & plusquam ferreæ necessitati possit obfistere. Alterum genus creditatem suam Planetariorum (vt eos B. Augustinus appellat) fallacibus commentis accommodat, & eorum somnia pro oraculis, errantes stellas pro ducibus, vanitatem pro veritate, pro religione superstitionem suscipit atque admiratur. Vtrorumque nobis est damnanda vecordia. *Horoscopi inspectio damnata;*

Illi enim fallunt, hi falli cupiunt: illi scientes mentiuntur, hi mententibus credunt: vtrique verò vnanimi consensu profitentur, à fortuitâ siderum conspiratione, placitisque stellarum, humanæ, id est liberæ, mentis rationes affectusque pendere; & has esse Parcas, quæ subeuntibus lucem mortalibus rerum omnium futurarum fata disponant. At quanto salubrius, quanto religiosius, homines CHRISTO initiati, *reclè fit* exprobris Chaldæorum deliriis, cum quis in hanc vitam nascendo ingreditur, obseruarent, non, quæ tum stella cælo præsideat, sed quis Cælum stellis imperet; quæ Beatorum, non quæ Planetarum signa fulgeant; non quid terror minetur astrorum, sed quid Superiorum fauor spondeat; quis Cælicolarum fortunet, non quis dæmonum funestet momenta temporum; cui Sancto, non cui fideri, sit facer dies? Christianum est, nascentibus Præsidem aliquem ex fastis petere: non Venerem, sed Virginem; non Martem, sed Martyrem; non draconem aut canem, sed Angelum lucis. Christianum, natalis diei læticiam non ad siderum ordinem, sed ad cælestium animarum referre tutelam. Inter Christianos, quemadmodum Sancti adsunt, ita par est vt præsent nascentibus; & natales hominum, quos imperio regunt, virtutibus, gratiis ornamentisque diuinis augeant & locupletent. Atque hic est mysticus & sacer horoscopus; quem indagare tutum, iucundum inspicere: de quo pium ac sanctum est identidem cum spe bonâ, non cum formidine recordari.

Neque verò, quando natalem Societatis IESV intueor, aliorum me respectare fas est, quàm ad vos, decora Martyrum, exempla fratrum, Medicorum principes inclyti, COSMA & DAMIANE. Quàm fausto enim omine iam centum abhinc annis facer honori vestro dies, nascenti tum primùm Societati affulserit, testatur modò centesimus eiusdem Societatis natalis, ab ipsâ vehementer exoptatus, ab IGNATIO eius conditore iam olim præuisus, ab immortalis Deo, vnico & principe huius operis architecto, concessus, ab VRBANO VIII. Pontifice Maximo amplissimâ maximeque solenni Indulgentiâ cohonestatus, ab eiusdem Eminentissimo fratris filio ANTONIO BARBERINO Cardinale tanto ap-

paratu, impensâ, splendore Romæ celebratus, quantum neque optare pro suâ modestiâ Societas debuit, neque augere propemodum Patronus munificentissimus pro animi sui magnitudine potuit. A vestro, Martyres, auspicio, tutelâ, gloriâ, ope, maiorem claritatem mutuatur hic Superis hominibusque iucundissimus dies, quàm ab astris omnibus, ipsâque adeo solarium maiestate radiorum ac luce. Valeant astrologorum deliramenta: derideatur inane astrorum imperium: rumpantur stellarum coëantium nexus. Vos, vos, natalium nostrorum Præfides agnoscimus ac veneramur; non stellas. Virtutes vestræ, exempla, factiora vestra nos sanctiùs afficiunt, clementiùs vrgent, velociùs trahunt, quàm omnis ille fatidicus ordo, & adamantina catena cælorum. Cùm enim fueritis & humanarum infirmitatum peritissimi Medici, & gratuiti beneficiorum generis omnis largitores, & germani animorum consociatione mitè concordēs, & fortissimi cruciatum pro CHRISTO toleratorum victores ac Martyres; ex harum contemplatione virtutum, tamquam cælestium signorum intuitu, horoscopum Societatis conficio, & quodammodo augurando pronuntio, à vigore & efficacitate diuini influxus vestri, Societatis hominibus neque in sanandis laborantium animis diligentiam, neque gratuitum in ministeriis exhibendis obsequium, neque in domesticâ tuendâ fraternitate concordiam, nec in periculis Dei hominumque causâ subeundis, aut ærumnis laboribusque perferendis, animum atque constantiam defururam. Quæ singula vt à vobis, tamquam stellis genetalibus, nascenti Societati impressa esse ostendam; priùs hoc demonstrandum videtur, vos fuisse semper, & esse stellas humano generi maximè propitias ac salutarēs. In quo sextentorum est mihi testium instar vniuersa Græcorum, apud quos vixistis, laborastis, & triumphum consecuti estis, Ecclesia: quæ quot versibus vestrarum laudum modulationes decantat, totidem testimoniis asseuerat ac prædicat, vos esse clarissima mundi sidera; vos ab ipso CHRISTO tamquam inerrantes stellas rerum vniuersitati demonstratos; vos lucernas radiis miraculorum emicantes; vos veluti conspicua luminaria duo orbi terrarum affulgere, & perturbationum nebulas feruore fidei vestræ nullo negotio dissipare; vos lucēs diuinitus coruscantes venerabilis Ecclesiæ cælum claritate vestrâ circumfundere, & lucidissimam caligantibus vbique facem præferre; vos denique esse spectabile par astrorum, cum veræ lucis parente aurorâ exorientium, in quibus, tamquam in splendidissimis domiciliis, fulgor materiæ expers habitet, ac lætissimè propagetur. Hæc de vobis Græca canit Ecclesia, numeris tam effluentibus quàm festiuis; quorum licet paulò solutior rotunditas, delectare tamen sine satietate nos potest. Quibus perbellè hoc elogio Andreas Pyrus, scriptor quoque Græcus, applaudit: *Ho-dierno die serena atque illustris exoritur pauperum CHRISTI commemoratio, clarissimis miraculorum fulgoribus usquequaque resplendens.* Nec est quòd vereatur quisquam aut æstimet, euanuissè iam pridem hæc sidera; & posteaquam cælo suo hi ciues recepti sunt, consortionis terrenæ pertæfos, & mortalium impatientes oculorum, rebus nostris non amplius interessè. Viuunt enim, ac fulgent (quod iustitiæ Doctõribus Daniel

Vates

vt stella.

Menæa
Græcorum
i. Iulij, &
i. Nouemb.

Vates sanctè promisit) quasi stelle in perpetuas æternitates; nec alius co- Dan. 12.
rum erit erga nos benevolentia, quam beatitudinis finis.

Εἰ καὶ παρῶν γῆν Ἀνάργυροι δύο,
Πληθῶσιν, ὡς πλεῖν, καὶ πάλιν γὰρ Σαυμάτων.

Quos desumptos ex Precationibus Græcorum versus ita Latinè reddere libuit:

*Quamuis relictis possident terris polum,
Nunc tamen, ut olim, Anargyri signis micant.*

Et quamuis hæc est natura sideribus, ut parua & exilia validiorum ortus Plin. Paneg.
obscuræ: tamen tantum abest, ut hi soles erumpentibus in primum æui
sui crepusculum Societatis adhuc teneræ scintillis caliginem suâ claritate
ei que im-
primunt
quatuor
faculta-
tes, quibus
fiunt
suisque ornamento- rum suorum nobilissimis signis & characteribus, il-
lustrarint. Id iam animaduertere, curæ pretium fuerit. Nam minimè
dubiâ sui similitudine Societatem obsignatam esse voluerunt.

Fuerunt Medici COSMAS ac DAMIANVS; quorum industriâ, sollicitu- I. Medici,
dine, charitate, & corpora ex grauissimâ morborum pernicie, & vitæ ex
præsenti morte, & voluntates ex violentiâ affectionum, & animæ deni-
que hominum plurimorum ex faucibus Orci creptæ, ac fanitatis restitutæ
sunt. Quod intelligens Orientis Ecclesia, hos denuò modulos in eorum
laudes effundit: *Quo vos nomine appellabimus? Ministros? an Medicos tam
animorum quàm corporum, & insanabilium agrotationum? qui ex thesauris
diuini Spiritus medicamenta saluberrima proferentes, arcana quadam & sacrâ
chirurgiâ sauciorum vulnera persanatis. Quæ medicandi industria cæle-
sti quadam deriuatione in Societatis huius alumnos ita traducta vide-
tur, ut pari studio ac felicitate, tamquam filij Medicorum, partes eo-
rum gnauiter obeant, siue in integrâ animorû valetudine conseruandâ,
siue in aduersâ depellendâ. Quo genere medicinæ, si omnes omnium
artium commoditates, facultates atque copias dispicias, nihil est me-
lius, nihil nobilius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præ-
stabilius. Quod cum perspectum habeant artis tam diuinæ Professores,
ut præstent quæ à tantis Magistris didicerunt; non inuiti, credo,
illud ex laudatissimo Hippocratis iureiurando vsurpabunt: *In quam-
cumque domum ingressus fuero, ad ægotantium salutem ingrediar.* Neque
fortius loquuntur quàm faciunt. Nam si quis per vniuersam Societa-
tem, velut mysticorum quamdam Medicorum academiam & officina-
nam, oculos circumducere voluerit; deprehendet profectò ac videbit,
hunc optimos medicinæ cælestis auctores assiduâ lectione terentem,
illum hæresum & errorum anatomîâ districtum, alium in virtutum
tamquam salutarium herbarum indagatione versantem. Nec deerit,
qui spiritualia ad salutem Exercitia præscribat, qui in valetudinario af-
fideat ægris, qui plagas exsugat & vlcera, qui cælestium ciborum de-
licias languenti stomacho subministret. Quot, quamque versati in hac
arte Doctores, in cathedris, in pulpitis, in templis, in scholis, in tribu-
nalibus sacris, in castris, in transtris nauium, sanitatem populorum
aut rectâ institutione tuentur, aut depulsâ mentium ægotatione resti-
tuunt? Animaduertas, ex horum præscriptione & curâ, odiorum fri-
gora*

gora calore charitatis expelli; ardentem libidinis intemperiem, castimoniam refrigerante sedari; ingluuici exuperantiam, præscriptam ieiunij euacuatione digeri; acrimoniam bilis, mansuetudinis lenitate mitescere; angustias peccatoris, conscientie serenitate diduci; laxitatem inertie, disciplinæ seueritate constringi; ceruicis duritiem, suauitate morum emolliri; omnem denique moralium morborum exercitum contrariis medicamentorum viribus debellari. Nullum autem est his Medicis suspectum tempus, nullæ fastidio sordes, nullum ministerium oneri, nulla excubias acturis intempesta nox. Vestri igitur, hoc est, Medicorum sunt filij, quotquot in hanc Societatem coeunt; & quam illis artem de cælo transfudistis, eam non tantummodò ad vestræ vigilantie & laboris exemplum, sed etiam ad liberalitatis & beneficentiæ imitationem exercent. Quemadmodum enim vos ægris omnibus nullâ spe lucri consuluistis, & reuocatâ in vsum Apostolicâ animorum sublimitate, quidquid gratis accepistis, id omne gratis quoque largiti estis, aqueductum gratiæ omnis indigentibus aperientes: ita Societas, ne pretio beneficium elocet, ac vendendo perdat, sine emolumento terreni spe, sine præmio, nihil ad bilancem, nihil ad calculum reuocans, non computat quanti, sed cui dederit; non ponderat quantum lucri sibi, sed quantum miseris auxilium, ferat; non facit medicinam, quia sibi expedit, sed quia decet; charitati litat, cupiditati non inseruit. Auspicibus itaque nostris ac Ducibus, COSMÆ & DAMIANO adscribam, quod Diis suis Latinus Stoicus: *Omnia sine mercede, sine vlllo ad ipsos perueniente commodo, faciunt. Hæc quoque nostra ratio, si exemplari ab suo non aberrat, seruet; ne ad res honestas conducta veniat. Pudeat vllum venale esse beneficium. Gratuitos habemus, non Deos, vt ille, sed COSMAM ac DAMIANVM. Hos sequamur duces, quantum humana imbecillitas patitur: demus beneficia, non feneremus. Hoc magni animi & boni proprium est, non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa.* Sed neque obliuisci possum insigne hoc præconium, quod totus Oriens de gratuita Medicorum nostrorum operâ & curationibus modulatur: *Officina vestra medica inexhaustus quidam est fons, qui, quò sapius hauseris, eò copiosior effluit; quiq; effusus redundat, & quotidie exhaustus impletur. Gratis accepistis, gratis datis.* Quamobrem, quòd sepius vos Anargyros Falti Græcorum appellant, id summo vestro merito faciunt: tum, quòd omnino nummorum fuistis expertes, inopiâ sponte susceptâ opulenti; tum, quòd omnes etiam pecuniæ vias ignorastis, nihil quaestus, nihil vestri causâ facientes. Humanum profectò fastigium excedit hæc laus, omnibus vos beneficia conferre, calamitates detrahere, procurare salutem, operam gnauiter & sine cessatione impendere; sic tamen, vt nulla vos vestis, nullum vas, nullum mancipium, nulla conditio pecuniæ, nulla merces à propositâ integritate continentiaque deduxerit. Ex quo instituto vestro Societas vniuersa gratis concionatur, gratis peccata condonat, gratis Epulum cæleste instruit, gratis sacrificat, gratis militat, gratis ministrat, gratis docet.

Quid autem de concordia vestrâ dicam? An vos cum Græcis diuinum quoddam iugum appellabo? Enimverò coniunctis viribus, geminorum instar iugalium, laboratis. An conspicuam cælesti luce bigam,

II. Gra-
tuitis;

Senec. lib. 4.
de Benef.
cap. 25.

Idem lib. 1.
de Benef.
cap. 1.

III. Con-
cordes;

bigam, vnius mentis, vnius genij, domicilij, virtutis possessores vehementem? Communia sunt vobis omnia, sicut communem habent oculi diem. An sacrum ac venerabile fratrum par, vnà euntium, vnà laborantium, vnà medentium? Quidquid ab alterutro præstatur, amborum est; vosque geminos potius esse quàm germanos, maior virtutum quàm vultuum similitudo demonstrat. Habet autem hoc à vobis genuina soboles Societatis, vt, quod omni consanguinitate certius est, sint virtutibus fratres, vtque diuersum sanguinem affectibus misceant; non fortuità germanitate sociati, sed electà. Ac dispersa quidem sunt per omnes orbis angulos Societatis membra, tot nationibus regnisque diuisa, quot limitibus tellus: sed hæc tantummodò sunt interualla locorum, non mentium; discrimina sermonis, non pectoris; colorum dissimilitudo, non morum. In hac familiâ idem sentiunt Latinus & Græcus, Lusitanus & Brasilius, Hibernus & Sarmata, Iber & Gallus, Britannus & Belga: atque in tam disparibus geniis nullum certamen, nulla contentio; nihil ex quo sentias plures esse. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt, mutuò diliguat. Nihil suâ putant interesse, vbi nati sint, quos charitas CHRISTO peperit, Societas miscuit; idem propositum, idem tenor vitæ, eadem vori copula colligauit. Quidni igitur, quod Imperatoris Aureliani nummo impressum est symbolum, id huic Cœtui augurer euenire? Exhibet numissima stantes vnà Imperatores, & medio ac sublimiore inter eos loco caput orientis Solis, radiorum circumquaque se effundentium coronâ circumdatum; cui hæc adiicitur inscriptio, CONCORDIA AVGVSTORVM. Vt enim Sol oriens concordem Augustos vtrinqûe benignâ fauoris sui luce illustrat: ita vbicumque in nomine IESV congregantur Societatis huius participes, dulcissimæ fraternitatis vinculo colligati; ibi immortalis iustitiæ Sol CHRISTVS in eorum medio, ad nexum illum animorum splendoris sui claritate condecorandum, arctiusque stringendum, exoritur & inclarescit. Quâ Sociorum conjunctione quid excogitari potest aut ad iucunditatem dulcius, aut ad solatium opportunius, aut ad robur firmius, aut ad inuictum inter aduersa retinendum animum conducibilius? Concordia, legum, vrbium, Regnorum custos, familiarum nodus, tutela militiæ, exercituum anima, castrorum vallum, victoriarum auspex, Dei famulos non tantum vt fratres compage amoris conglutinat; verum etiam, vt eiusdem cohortis & stipendij milites, ad pugnas, ad clades, ad præbendum hosti sanguinem, ad mortes, aut vexationes ipsâ morte acerbiores, informat & erudit. Namque & hoc decus ab athleticis fortissimis COSMA

IV. Martyres.

& DAMIANO Societas in hanc lucem prodiens, vi natalitiæ communicationis accepit, vt eam non fuga laboris desidiæ, repudiatio periculorum timiditati, militiæ terror latebris traderet; sed vt vel martyria, vel ærumnas martyriis pares, infractâ semper constantiâ exciperet, tolleraret, amplecteretur, ambiret. Quando itaque martyrio purpuratos intueor COSMAM ac DAMIANVM, huiusce purpuræ laciniam Societati porrigunt, & hac quasi tessellâ insigniunt suæ dignitatis ephobos. Prospiciebant enim iam olim perspicacissimis animis irruentes in hunc Ordinem tempestates: coniuratorum in eam insidias, consilia,

E auda-

audaciam, furorem non ignorabant: ante oculos erant hæreticorum faces, mucrones ficariorum, barbarorum venena, odia iudicum, periuria testium, equulei, rotæ, laquei tyrannorum: patibula Britannia, ignes Iaponum, Batavia carceres, Brasilorum rictus, Paraquatorum clauæ, venenata Peruvia tela, Turcarum acinaces in nouorum hominum innocentiam imminebant. Exsiliis, proscriptionibus, naufragiis, latrociniis, inedia, siti, nuditati, squallori, seruituti, & sexcentis aliis pestibus obiiciendus erat nouus hic partus. At quâ tectus armaturâ? quibus munitus præfidiis? Nimirum affulserunt eius natalibus non Castor & Pollux, fabulosi tempestatum depulsores; sed COSMAS & DAMIANVS, animosissimi milites CHRISTI: & suæ fortitudinis, tolerantia, alacritatis lucidissimas notas, commentitiâ stellarum omnium necessitate potentiores, ei reliquerunt impressas & inditas. A Menologo quidem Græco hi duo principes & antesignani nostri *φωτεινῶν ἀστέρων ἡγήτορες καὶ πύργοι ἀσείστοι*, lucidissimæ columnæ & inconcussæ turres, appellantur; quod non solo virtutum splendore effulgeant, sed earumdem quoque firmitate inter extremos cruciatus stabiliantur ac durent. Vos autem, Socij, beneficio natiuitatis vestræ, & geminarum exortu atque impressione stellarum, oportet exemplo stellas, constantiâ columnas, insuperabili animorum robore turres non videri, sed esse. Vos oportet in periculis intrepidus, in aduersis tranquillos, in prosperitate compositos, in dimicationibus fortes, in ipsâ morte viuaces peristere, & quodammodo immortales. Quod enim infantes quosdam galeis armatos in hanc vitam prodire obseruamus, id modò quam euentuum significationem portendat, non inquirò: verumtamen sic existimo, vniuersos huius Societatis homines, galeatos nasci ac prodire oportere, ad mucrones hostium imminentes capitibus, ad omnes fortunæ ictus, omnes aduersariorum iniurias, omnes calamitatum impetus ac procellas, non subeundas tantummodò alacribus & fortibus animis, sed infractis etiam viribus retundendas. Quod muniminis genus etiam Ifaias sic commendat: *Galea salutis in capite eius.*

Menolog.
1. Noueimb.

Ifaiæ 59.

Atque hæc sunt non fata, sed munera; non sortes à necessitate, sed vires à caelesti auxilio profectæ; non decreta genituræ, sed beneficia, quæ propitij constitutio cæli, COSMAM & DAMIANVM velut conspirantes rum stellas proferens atque coniungens, nascenti Societati impertiit: hæc, inquam, salutiferæ exercitatio medicinæ, gratuitum obsequium, animorum concordia, martyrij votum & amor. Pro quibus vestris immortalibus in hanc Familiam meritis, Patroni optimi, si pares vobis gratias non possum agere, quaeso obtestorquæ, ne meæ naturæ potiùs, quàm immensitati vestrorum beneficiorum, id tribuendum putetis. Plus enim vobis debemus, quàm parentibus liberi. A parentibus enim in squallore & sordibus procreati; à vobis nati sumus lucidi atque splendentes. Illi nos genuere ad incertam salutis conditionem; vos ad minimè dubiam spem sempiternæ beatitatis crexistis. Illi nobis patriam dederunt, hanc terram; vos cælum promittitis. Ab illis, vt ægri ac debiles; à vobis, non tantum vt valentes, sed etiam Medici vt essemus, accepimus. Illi enim humanis nos doctrinis imbuendos cura-

SS. Cosmas & Damianus insunt parentum Societati.

rant,

runt, vos diuinis. Parentes nos ad compendium & quæstum, vos ad prolixissimæ largitatis effusionem incitatis. Illi sanguine fratres coniunxerunt, vos charitate. Ab illis denique, timidi atque abiecti; à vobis, constantes, generosi, & martyrij appetentes euadimus. Præstantissimâ igitur in Societatem beneuolentiâ, & studio profus diuino exististis, tam optabilem illi sortem in ipsis incunabilis decementes. Quanto autem nunc gaudio fruimini, cùm serenis luminibus videtis, non esse omnino degeneres, quorum natiuitati fauorem vestrum tam prolixè impenditis? cunq̃ue animaduertitis illos clientes, illos beneficiarios, illos filios vestros, iam centesimi natalis reditu probatos, noui sæculi felicitatem, novos animos, nouasq̃ue virtutes sibi non tam à suis conatibus, quàm à vestrà ope ac patrocinio polliceri? Audeo enim dicere: Erit, erit aliquando tempus illud, cùm Societas vestro die nata, vestro beneficio confirmata, presidio custodita, & propagata influxu, non tantùm ducentessimum, sed vltiores etiam natales intueatur & celebret. Intereà verò vnusquisque Sociorum hæc ferè sapientis viri cogitata in animo infixam meditabitur & vsurpabit: *Quidni ego magnorum viro-* Sen. Epist.
64.
rum (COSMÆ atque DAMIANI) & imagines habeam, incitamenta ani-
mi, & natales celebrem? Quidni illos honoris causa semper appellem? Quam
reuerentiam parentibus meis debeo, eandem illis Societatis parentibus, à
quibus tanti boni initia fluxerunt.

P A R A D O X O N.

Τὸς ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ Ἰησοῦ μακαρίως, τὴν αἰῶνα πεπληρωμέναι· ὅτι γῆρας
τίμιον ἐστὶ πολυχρόνιον, ἢ δὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μετρίεται, πολλὰ δὲ ἐστὶ
φρόνησις ἀδράστια.

Id est, *Eos qui in Societate IESV mortui sunt, sæculum expleuisse:*
honoratam enim senectutem esse, non quæ diuturna, aut numero
annorum æstimetur, sed prudentiam hominibus pro canis esse.

Quotusquisque adeo longæuius, vt sæculum viuendo expleat? vt vel ardentissimè cupiant miseri mortales diu viuere, quis non prohibeatur verecundiâ senectutem istam vouere, nedum sperare? Agit Societas IESV annum centesimum; sed quis in eâ centenarius? quàm multi potius longissimè ab eâ ætate distant? Habet adolescentes florentissimos, & forti excelsoq̃ue animo iuuenes; senes autem, quasi post vindemiam racemos, admodum raros. Scilicet impallefcunt studiis & immoriuntur: conficiuntur laboribus ante diem, gloriosis quidem illis, at assiduus, & propè infinitis. Si quos fortè benignior feruaret natura, alius vastante Regionem pestilentia, dum morientibus opem fert, contagio absumitur; alius, vt pietas ne absit à castris, militia occumbit, vbi morbi solent grassari liberius, & mors tamquam de suo messem copiosam legere. Quid, quòd mari etiam se committant, quasi terra desit sepulchris? Adco paucis contingit senescere; sæculum viuere propè nemi-

ni. Borgia, tam in Imperio Hispano quàm in hoc Ordine rebus gestis clarus, negabat olim apud Carolum Cæsarem à matre ætate non grandi maturam canamque prolem expectandam esse. Rectè tum ille quidem: adolefcebat enim confirmabaturque primùm Societas: sed cur decurso sæculo tam pauci modò canis ac senectute venerabiles? Senes non essent, inquit ille, non staret Respublica. Mens, ratio, consilium, sine quibus neque ciuitates coalescere, neque Imperia durare, neque stabiliri possunt Regna, in senibus sunt. valebuntne igitur iuuenes eam, in quam ipsi tam diuersæ indolis & naturæ coiere, Societatem diu tueri & conseruare? Quæ, malum! ista est censendi imperitia? Ego verò omnes Socios aio senes esse, & quotquot extremum in Societate I E S V diem obeunt, sæculum vixisse. Cur rides? nihil inopinatum dico; nihil, quod non rationibus vincam necessariis; nihil, quod à consuetudine aut veterere aut nostrâ alienum videatur. Nónne callidi rerum æstimatores, senes fatuos & deliros, qui opis alienæ egent vt incedant, vt curentur, vt ne quis sinister casus imprudentes obruat, non iam senum in numero habent, sed repuerascere dicunt, & ad infantiam redire? Non illepidè decrepitis ille nostrâ memoriâ senex, nepotulo suo sexenni, Triennio, inquit, Adriane, me maior es. annum agebat centesimum & tertium: sæculi prioris actam ætatem, ac si iam ad infantiam reuertisset, pro nihilo habebat. Ergo non annis senectus æstimanda.

—— atatem extendere factis,

Hoc virtutis opus. ——

rebus enim sapienter & præclare gestis dignitas conciliatur & auctoritas, præcipua senectutis ornamenta. Deus infantem non sinat crescere, non membris corroboreari, non vsu fieri eruditorem; qui nec loqui discat, nec sapere: hunc tu, quia diu infans fuerit, aduultum dixeris aut senem? An non vt siluestria poma, quæ acerba semper & inimica sunt, dicuntur numquam maturefcere; ita qui è pueritiâ non excedat, adhuc hæreat in nucibus & crepundiis, senescere omnino dicendus non est? negare non potes. Vide, quò te deducam. Quid fructus verni? numquid non æquè adulti sunt anni principio, quàm eodem inclinato autumnales? numquid non maturiores, quàm qui ne autumno quidem mitescunt aut mollescunt? Quod pomis, quod vuis, quod fructibus ceteris concedis, homini negabis? non potes. Maturitate igitur, non lapsu temporis, ætas impletur. maturitas autem dignitate constituitur & auctoritate. Hæ verò sapientiâ & prudentiâ acquiruntur, rebus gestis ostenduntur, denique populi sensu & opinione, non secùs ac gustatu percipiuntur. Quod mens cogitatione comprehendit, & ratio docet atque explanat, exemplis demonstro. Communis omnium primusque humani generis parens, nõne maturâ ætate conditus est? nõne perfectissimâ maximeque venerandâ? annos tamen non numerabat, non contraxerat rugas, capillis non canescebat. Igitur non anni, non cani aut rugæ, senem faciunt, aut maturum, dignumque qui aliis maior & pro parente habeatur. Quid ille quem Virgo-mater vtero virum circumdedit? nõne ab ipsis incunabulis æqualis erat antiqui dierum Patris? (si tamen ita loqui fas est de eo qui ante dies & tempora ab æterno existeret)

Omnes in Societate senes dicti possunt.

Senectus non annis censenda, sed præclare factis.

Immaturi qui dicendi sunt.

Maturitas in quo consistat.

bat) numquid non maior credentium Patre Abrahamo? Non igitur adulto robustoque opus est corpore ad senectutem, nedum morbis fracto, aut ad interitum vergente: non opus est annos vixisse Nestoreos, vt æquare illum aut pluribus etiam sæculis vixisse censere. Si ad Troiam Nestor, aut domi Argis, rebus ludicris atatem consumpsisset, si cum dedecore & infamiâ turpissimis animum libidinibus contaminasset, si captus mendaci arridentis fortunæ vultu ambitioni miserè seruitur, an eo inter viros principes loco futurum fuisse existimas? aut omnino quisquam cum consulat, aut viâ ducem optet, quem exorbitare videt, neque quò tendat, neque quid sequatur intelligere? ab eo confirmari velit, dum animo vacillat aut trepidat, quem umbris & nescio quibus hominum suspitionibus agitari, quem mortem conspicit horrere non aliter, quàm pueri laruas & lemures? hunc senem vocet, qui, si corporis detrimenta seponas, à puero nihil distat? huic vt patri blandiatur? huic obtemperet? huic se suaque credat? Sapiat priùs sibi delirus ille, pueriles nugas spernat, adolescentiæ impetus coercet, refrenet libidines, animum in potestate habeat: denique tunc incipiat iuuenibus coli & in veneratione esse, cum iuuentutis ipse petulantioris probra, temeritatem & effrenatam cupiditatem superauerit. Ceterum dum ab iis vincetur, non venerabor vt senem, sed vt puerum despiciam & contempnam. Erenim Salomonem, cum duodennis adhuc, altercantibus in frequentissimâ populi concione meretricibus, sapientissimam illam absolutamque & propè diuinam sententiam pronuntiauit, cum diuitias & maiestatem virtuti posthabuit, cum in remotissimas vsque regiones nominis sui famam propagauit, arbitror verè senem fuisse: cum verò vrgente & præcipiti atate iners languit, mulierum amoribus fractus succubuit, erectis aris infames Deos coluit, cum plebi grauis & iniustus, Principibus neglectus & contemptus, Deo Opt. Max. odiosus esse cepit, nihilque dignum se & pristinâ virtute, nihil dignum homine, nedum Rege, meditatus est; puerum, non virum, aut si quid puero magis miserum & fatuum est, non senem fuisse, quis non fateatur? Opinor ego, non eos qui in Susannæ optimæ probatissimæque feminæ amorem exarserunt, criminis innocentem accusarunt, in fontem capite damnarunt, tametsi annis, quos censebant, grauitatem; munere, quo fungebantur, dignitatem auctoritatemque præ se ferrent; sed Danielem, atate non prouectâ, concionem ad tribunal reuocantem, quæstionem in nefarios iudices exercentem, suâ ipsorum confessione conuictos penâ talionis mulctantem, omnes senis partes expleuisse. Non igitur ætas deliuis ac deficiens, non cani & rugæ larua quædam senectutis; sed mens, consilium, moderatio & maturitas senem faciunt. Hæc si absint à Societate IESV, meritò illi à ruinâ timuisti, & raros in eâ senes esse aut sæculum explere causatus es. Verùm enimuerò vt à Sociis abessent anni extremi & cani, si virtute & vitæ dignitate, si doctâ auctoritate, si prudentiâ, consilio, animi integritate & constantiâ præstent; si non sibi, sed Reipublicæ se & vniuersis natos credant; si mentem ita in Deum erectam habeant, vt tamen miseris numquam afflictisque solandis desint, vt à rudibus docendis, ignavis inflammandis, reducendis erranti-

Senes pueri venerationem non merentur.

Salomon in pueritiâ venerabilis:

idem in senectute despicibilis.

In Societate morum maturitas.

bus numquam cessent; quid causæ est cur illis metuas, cur fenes esse & parentum loco amandos colendosque inficiaris? Non erat ætate grandis Iosephus, cum à Pharaone Ægypti Rege iussus est senibus regioque concilio præfidere: nimirum iam antè ipse vnus Ægyptum ab impendente calamitate vindicauerat, cui ne prospiciendæ quidem, ne dicam auertendæ, tot grandæui & sæculares, vt ita dicam, fenes suffecerant. Sed quid ego vetera commemoro, cum liceat mihi vti domesticis, & nuperrimis ac propè præsentibus exemplis? *Lainij* noster qualem se *Strada* Tridenti in illâ sapientissimorum Patrum coronâ atque orbis theatro exhibuit? qualem item noster *Franciscus Strada Louanij*, ad quem audiendum Doctores ipsi & Oratores cum auditoribus suis cateruatim confluabant? Erat tamen hic, si annos æstimes, adolefcens; ille etiamnum iuuenis: vterque auctoritate, qui senectutis apex est, & morum maturitate ipsis senibus venerabilis. *ALOYSIVS GONZAGA*, vt in Ordinem hunc adscribi posset, nõnne maiores suos (quos qualesque viros!) rationum momentis expugnauit? sed quantâ id cum moderatione & obseruantia? Nõnne voluptatis omnis sensus (quod multis vix extrema ætate, ac ne vix quidem contingit) nõnne, inquam, voluptatis omnis sensus in eo erat extinctus? deserbuerat consumptusque erat ardor ille, vbi accepto è cælo igne cœpit ardere. Et eâ moderatione homo senilem maturitatem adeptus esse negabitur? Quid referam *STANISLAVM*, cui huius Societatis candidato adhuc cum Cælitum Reginâ, & cum beatis mentibus frequens erat ac familiare commercium? an non, ad exemplum optimi celebratissimique senis, Seruatoris nostri complexu dignatus est, maturusque habitus cui à Virgine-matre hoc pignus crederetur? Senem profecto se probauerat, cum in medio corruptissimæ gentis forti & inconcusso animo steterat, cum aduersus domesticos & consanguineos per obstantes difficultates ad crucis trophæum pertraxerat, acerrimus in vincendis hostibus, minimè mollis in spernendis suis, vt supra parentes *CHRISTVM* à se amari palam ostenderet. non ille pueriliter mortem horrebat; sed quasi vitæ illum cepisset fatietas, quâ Deo frui prohiberetur, in votis habebat dissolui quidquid erat mortalis concretionis, vt exsoluta vinculis hęc mens libera in cælum euolaret. Ecquid senem agnoscis, qui maturitate virtutum, morumque canitie sæculum expleuerit? Prætereo *VBALDINOS* & *CAIETTANO S*, aliosque sexcentos nostri Ordinis in adolescentiâ fenes. Vnicus tamen est, cuius obliuisci sit nefas, *IOANNES* noster *BERCHMANNVS*, cuius adhuc recens & spirans animis nostris obuersatur memoria. Hunc vidimus, priusquam Societati se tradidit instituendum; tradidit autem, cum primùm per ætatem (quamquam nulla virtuti immatura est ætas) aut potius per leges humanas licuit: hunc, inquam, vidimus & suis & exteris, quâ rectè factorum exemplo, quâ monitorum prudentiâ, iam tum cum prima elementa disceret, salutis fuisse; & vix tyrocinium ingressum, sodalibus suis præfectum. Erat in congressibus comis, in scholis sapiens, domi religiosus, in diuinis assiduus, in obsequendo promptus, in agendo grauis ac prudens: verbo absoluo, ætatem maturitate præcurrebat: neque aliter virtutum coronâ septus, quam

Lainij & Strada maturus.

Aloysij Gonzaga maturus.

Stanislai in pueritiâ generosus animus.

Joannis Berchmanni maturus.

quàm si sæculum ipsum piis exercitationibus expleuisset. Tanti refert, diuinâ, quæ in legibus nostris elucet, sapientiâ niti, & de cælo acceptâ luce tarditatem ingenij anteuertere; vt homines gnauî & indûstrij legendis voluendisque historiis vitæ breuitatem solent compensare. Vides igitur tyrones, qui in minimâ hac Congregatione sunt minimi, senes & quasi centenarios esse. Restat, vt ab omnibus eos hoc loco & numero haberi demonstrarem. Senes, cum illis blandimur, aut honoris causâ nominamus, Patres vocari, antiquissimum est; & quemadmodum

*Senes aut
Patres
olim qui
dicitur.*

A senibus nomen mite Senatus habet,

sic iidem Patres Conscripti olim dicebantur. Qui verò ciues seruant, aut Imperij limites prodixerant, aut denique rebus præclare gestis summam in Republ. dignitatem promeriti erant, patriæ Patres audiebant. quid notius? Non igitur annis hoc dabatur, sed virtuti, sed dignitati. Quibus verò adolentes esse vitio vertebas, nōnne quacumque sint ætate, in Presbyterorum seu senum hunc Ordinem quasi in Senatum conscripti sunt? nōnne Patres, neque alio ferè verbo compellantur? quid tritius? Nōnne Summi Pontificis auctoritate, ex suggesto, prius etiam quàm sacris initiati fuerint, ad populum verba faciunt, credendorum capita exponunt, disciplinam Christianam suadent, conuertere in melius mores & æterna sectari hortantur? quid vsu receptius? Senes igitur haberi cur insolens videatur aut nouum? Iudices & Dei aestores in cælis viginti & quatuor, Seniores in sacro codice vocari nemo ignorat. Magnus ille Israeliticæ gentis Legislator, quos in consilium adsciuit, quos in gubernando populo socios esse voluit, Seniores dixit; quos CHRISTVS duodecim, illi plures Ecclesiæ præfecerunt, in iis Seniorum verbum vsurpat Apostolus. non tamen certæ se ætati aut Apostoli, aut CHRISTVS, aut Moyse, aut Numen ipsum, alligarunt; vt quos Seniores indigarent, ceteris ætate præcellerent. Cum igitur qui Deo vocante & Presbyterorum hunc Ordinem adleguntur, Senes ab Ecclesiâ vocentur, & esse iubeantur; quisquàmne erit qui senes esse inficiabitur? Crede mihi, honorata senectus est, non diuturna (si tamen est aliquid diu in hac vitâ, quæ velut vmbra præterit) non quæ annos numeret (qui inde à primi parentis lapsu pauci sunt & ærumnosi) sed virtus & prudentia mortalibus senectutis conciliant auctoritatem. Atque vt inter eos, qui communi æstu insanientis debacchantisque turbæ auferri se sinunt, nemo senex est, quamuis sæculum totum vixerit; sed vel *puer centum annorum morietur*: ita vbi omnes diuinâ reguntur sapientiâ, quæ omni Philosophiâ & quantumuis longâ experientiâ certior est; addo etiam, vbi ab IESV æternâ Patris Sapientiâ in societatem laborum studiorumque sunt vocati, omnibusque paternâ curâ & sollicitudine subueniunt & consulunt; nemo est cui non senectutis gloria debeat, nemo qui dies suos ætatemque non expleat, & quamuis præmaturè mori videatur, sæculum centumque annos vixisse credi non debeat.

Vera senectus in quo consistit.

EXERCITATIO POETICA.

CARMEN SÆCVLARE
AD IESVM ET MARIAM
PRO INCOLVMITATE SOCIETATIS.

AECVLVM *felix, meliore quondam*
Erutum venâ, geminique plausu
Orbis exactum, properant beati
Condere Soles.

Magne labentis Moderator cui,
Qui vagos certâ ratione torques
Siderum cursus, rapidoque calum
Turbine versas;

Qui vices rerum, variasque causas,
Temporum momenta, diesque et annos
Diuidens, in te simul omne simplex
Colligis ævum;

Iure solennes tibi feriat
Ducimus pompas, tibi iure nostræ
Seruiunt Musæ, sociantque pulsæ
Carmina neruis.

Altero rursus redeunte sæclo,
Quod tibi lati recinant minores,
Dic: Nouo semper meliora currant
Secula fuso.

Pulchrior semper meliorque primâ
Floreat proles: eat in nepotes
Integer patrum vegetusque sanguis,
Vivæque virtus.

Crescat in maius, solidique plena
Roboris partam studeat parentum
Gloriam æternis superare factis
Serior ætas.

O quibus mentis generosus ardor,
Inque defessus labor, æstuantis
Æmulus Solis, per vtrumque latè
Diditur orbem;
Non sumus celi (neque fabulose
Vlla cortina cecinere fata)
Non sumus (celi manifesta vox est)
Vltima cura,

Magna de nobis Patre prolocuto,
 Patre, qui celos, humilesque terras,
 Et maris glauci vada salsa verbo
 Condidit vno.

Cùm per obstantes Erebi cateruas
 Vnicum Ductor traheret manipulum,
 Jamque Romanas, populos daturus,
 Scanderet arces:

Hunc gregem, dixit, tibi, Nate, nostris
 Inclytum signis, proprium dicamus:
 Hic novis armis tibi subiugandum
 Debeat orbem.

Dixit: ad leuam simul alta nubes
 Solis exarsit radiis & auro:
 Lata cæperunt simul auspicatò
 Currere sacra.

Nate, supremi monitu Parentis
 Confoue amplexu facili chentes,
 O potens tutela, tuoque septos
 Numine serua:

Si per extremos tua signa Sinas,
 Si per ignotæ populos Cataia,
 Per pharetratos serimusque Mauros,
 Seras, & Indos,

Sive subiectis gelido Bootæ
 Solumus frigus glaciemque terris,
 Sive pugnantem nebulis & imbre
 Quærimus Austrum,

Seu catenatos maris & viarum
 Impigrè obnixi trahimus labores,
 Sive victuras emimus decoro
 Funere palmas,

Gaudeat numquam pereunte fructu
 Pulcher Ignati comitumque sudor:
 Martyrum fusus sit in omne sanguis
 Fertilis euum:

Si tuum IESV tibi sacra turma
 Spiritum nascens animumque traxit,
 Traxit & nomen, numerosque tanti
 Implere laborat

Nominis, duris bene preparatum
 Offerat pectus, alacremque vastis
 Impetum terris, animosque magno
 Æquet Olympo.

Supplicem tecum miserata gentem
 Virgo, que iustis venit aqua votis,
 Adsit, & nostris facilem Camænis
 Commodet aurem.

*Digna supremum genuisse Numen
 Virginum Praeses, genuisse leta
 Quotquot Ignati soboles tuis ad-*

nolumur aris;

*Caelitum Regina, hominumque custos,
 Nos tuam, Mater, sobolem tuere,
 More tutantis tenerum benigne*

Matris alummum.

*Quod rogat Divos prece singulari
 Lucidis Loiola receptus astris
 (Hic ubi longâ serie futuros*

Ordinat annos:)

*Quodque Nazareth pia coela spectant,
 Et tot auratis Superum locati
 Sedibus, vite socialis ingens*

Gloria fratres.

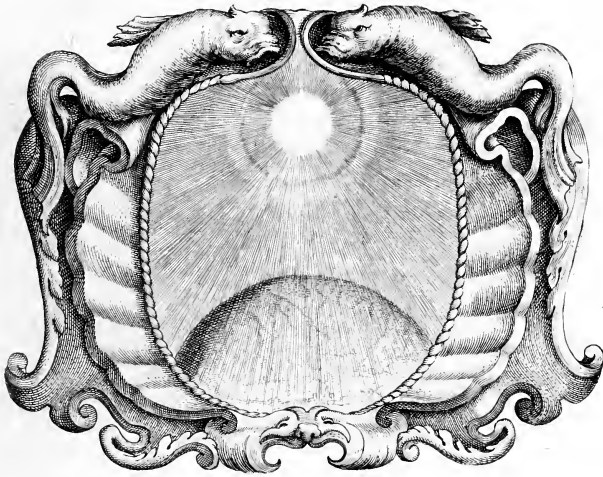
*Sic erit: toto sonuere Olympo
 Caelitum plausus, geminatque plausum
 Doctus & IESV chorus & MARIAE*

Dicere laudes.

Societas IESV.

Non est qui se abscondat à calore eius. *Psal.* 18.

CIMMERIAE tenebrae, Phœboque incognita regna,
 Et quas perpetuò nox premit atra plagas,
 Fabula quam veteres olim sinxere Poëtae,
 Credita ab antiquâ simplicitate fuit.
 Este procul nuge: nulla sine sole latebrae,
 Terra nec æthereas effugit vlla faces.
 Tu licet extremas Scythiæ glacialis ad oras
 Hinc procul à patriis finibus exsul eas,
 Et modò quod plaustris, ratibus modò curritur æquor,
 Quæque eadem semper sidera terra videt;
 Sine sub aduerso depressas cardine terras,
 Visaque adhuc nulli barbara Regna petas;
 Quid fugis, ah demens? incastrum niteris: omni
 Sol aderit, fugias tu licet usque, loco.
 Serius aut citius his cuncta caloribus ardent:
 Nullus ab his toto tutus in orbe locus.
 Quod radij Solis, Cætus facit istud IESV:
 Omnis ab hoc latè, quâ patet, ardet humus.

Societatis IESV Symbolum
AD MAIOREM DEI GLORIAM.

זה מפגע הנדרים

נפשי דברי נדרוך	שָׁהֵם חַצִי קִשְׁתוֹתֶיךָ
עֲפִים אֵל הַשֵּׁם הַנּוֹרָא	מְוִהֵר כְּבוֹ זֶהֶר אֹנְרוֹ:
לוֹ נֵם לִי יֵשׁ בְּנַפְסִים	חַיֵּשׁ אֲעֹפְרָה לַשָּׁמַיִם
עֲלֵה אֵל הָאֹר לְרִדְת	וְלֵה רְבוּתוֹ זִיו תְּפָאֶרֶת
לְכוּ חַצִי בְּנֵי קִשְׁת	לְבִי אֲשִׁי לֹא נֹאפֶת
קָחוּ מִן הַשֵּׁם נְהַלְת	שְׁחִיא כְּמַעַל יוֹרְדֶת
תִּתֵּן אֹר הַדָּשׁ כְּמַבֵּל	לְכֵן יִדְאֶה כָּל־הַהַדְל
מְזַרְחָ שְׁמֵשׁ עַד מְבוֹאוֹ	רוֹמַת הַשֵּׁם עִם כְּבוֹרוֹ

Votorum hic scopus est.

Vota quid ad magnum iacularis mens mea NOMEN?

Hoc voueas, Socio detur ut ire tuo.

Ite sacre flammæ: non est meus ignis adulter,

Missâ hæc de phætrâ virgine tela volant.

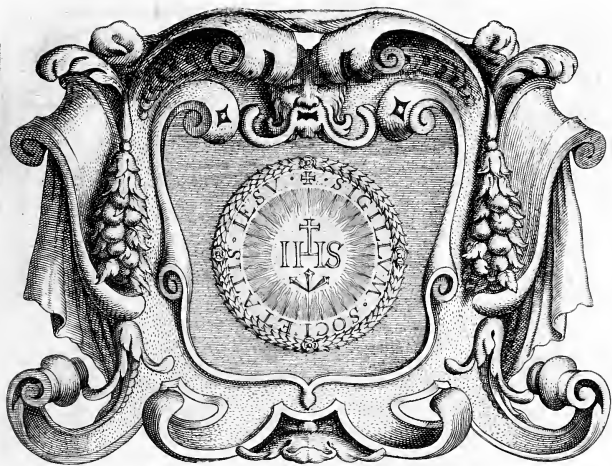
Ut Socij sacris prædentur ab ignibus ignes,

Vrat & hoc NOMEN solis vtramque domum,

Æternamque orbi dent hæc incendia lucem,

Nominis & sacrum crescat ut inde decus.

Societatis IESV figillum.

Sub Cruce tuta latet.

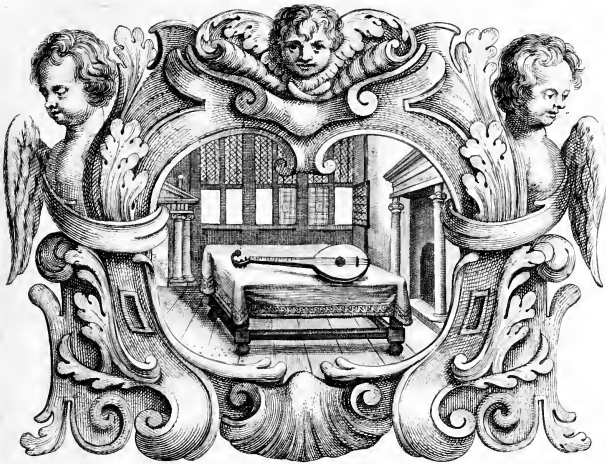
PRISCA superstitio, quò tuta lateret ab hoste,
 Mentitos coluit marmora ficta Deos.
 Sic Siculi Cererem, Triuiam coluistis Iones:
 Tempa sua Thebis Bacchus in urbe tulit.
 Iuno Agamemnonias quondam est tutata Mycenas,
 Ortaque ab antiqua Punica Regna Tyro.
 Palladis auxilio veteres creuistis Athene,
 Palladis auxilio Dardana terra stetit.
 Delos Apollinea est, & Phocis & Aonis ora:
 Et Paphos, & Veneri sacra Cythera sua est.
 Roma suum variis vario sub nomine templis,
 Vnum præ cunctis est venerata Iouem.
 O bene, quòd nostro scelus hoc procul exulat auro,
 Auspicio tui quòd meliore sumus!
 Quisque sibi titulos & que vult nomina querat:
 Nostra cohors Domini sub cruce tuta latet.

Felicibus auspiciis.

Non frustra vigiles seruant labentia nautæ
 Tempora : nec frustra sidera clara notant.
 Sideribus puppes sinuosæque vela reguntur:
 Sideribus dubiæ trañciuntur aquæ.
 Norat in Æmonia cùm Tiphys puppe sederet,
 Quæ vaga, quæ certis sidera fixa locis.
 Spectabat Geminos, spectabat Orionis ignes,
 Et spissos Hyadum Pleiadumque choros.
 Tempora nec nautis, nec nautis omnia profunt
 Sidera; sunt certi, quæ via tuta, duces.
 Triste rati signum ferro metuendus Orion,
 Hoc timeam fragili per freta puppe vehi.
 At geminus puro cum lucet in æthere Pollux,
 His ducibus tutum nauita carpit iter.
 Altera nunc Argo, cui puppis fulget IESV
 Nomine, caruleas ardet inire vias.
 Plus aliquid gemmis & Eoi mercibus orbis,
 Plus aliquid fulvæ vellere querit ouis.
 Cedite Tyndaridæ, iam non mea sidera, fratres:
 Nostra volunt alio lumine vela regi.
 Cedite: nocturnam COSMAS cum fratre carinam
 Diriget: hic Pollux, hic mihi Castor erit.
 Iuimus & Romæ scitatum oracula; & illo
 Sidere nos iussit solvere Roma ratem.

Societatis IESV Iubileum.

Iubilemus Deo salutari nostro, *Psal.* 94.

Α Γ', *Εταρεία* ΙΗΣΟΥ,
 Ἐκάθευ' ἄδ' Ἀγῶνα,

Ἀΐε, πλῆκτερον ἄρ', Ἰββαλ
 Κιθάρας δοτῆρ κελύει.

Ἀλίαια κίμαθ' ὄσις
 Τάδε τῆς ἕλης θαλάσσης,
 Σκοπέλης τε, λαίλαπας τε,
 Ἐνύκτας τ' ἐδυσε πέφαι·
 Χ' ὄσον ἐστὶν πατρῶαν
 Περσίθις ἐσπλάθε ναυτή,
 Μελίγηνον εἰς αἰοδίη,
 Πολύουλα ἐν θαλάσῃ
 Περσέρη Οἰά ἀποινα.

Ἀγε οὐ τόσον ἀειδῶν,
 Ἀΐε οὐ τόσον ἀνηΐθ',
 Ἀνή φαρτίσιν αὐτή,
 Ἐκατόν τ' ἐπὶ βίτησιν·
 Πιέζ' ἕνδρος σοι αἴθρη,
 Καὶ ἀπυσε πόντον ἕρυν.
 Ἀγ', *Εταρεία* ΙΗΣΟΥ,
 Ἐκάθευ' ἄδ' Ἀγῶνα.

A Ge, *Seculare carmen*
 Cane leta turba, nonna
 Domini gerens IESV.
 Animare pleetra Iubal
 Cithare iubet repertor.

Mare quisquis, & seroces
 Pelagi tumentis undas,
 Scopulosque, vorticesque,
 Et operata saxa fugit:
 Reduci simul paternos
 Rate contigit penates,
 Canit, & periculofo
 Superis Deoque soluit
 Pua vota facta cursu.

Age, passa tot procellas,
 Age, passa tot tumultus,
 Teneris cohors in annis:
 Tibi post graues labores
 Fauct aura, leniore
 Pelagi per arua flatu.
 Age, *Seculare carmen*
 Cane leta turba IESV.

Τὸ δένδρον ὡσπερ ἀλλήν
 Ἴσως γελᾷ ἀπτόν,
 Νεφών τε ἢ χαλαζῶν,
 Ἀλκυόνες ἢ ἰών·
 Καταΐεσσι τε ρίζοι
 Βαθείαι εἰς ἄρσεν,
 Ἀρωτίεσσι τε θαλάξ
 Καλυφθῆν ἀμφὶ κλώνας.

Χ' ἔτω φάλαγξ ΙΗΣΟΥ,
 Λίμνητι καὶ Λεμάνῃ
 Νέφου παρελθὼν ὠμόν,
 Γερμανίας τε ἀρχῇ
 Εἰμαρμένοι Τσέτω
 Ὀγκοὺς ἐρεῖξ' ἀπιλῶν·
 Σβθεῖσαι ταῖς καταΐξιν,
 Οὔτω κηκῆς καταΐξιν,
 Ἄνα ἔχουας ἠδείς
 Ἐταίρια μάκαιρα
 Πρὸς ἄτρα τῆλε κλώνας.
 Εὔφρον φάλαγξ λείξε
 Μετὰ κρότων, μετ' αὐλῶν
 Αἰδῶν εἰς ἔορτιν.

Ὅπως ἦλιος προσελθὼν

Τῇ ἡμέρῃ ἀνοίξῃ,
 Ὅπως ἦλιος χαλυφθεῖς
 Βροταῖς διδῶσι νύκτα,
 Ὅπως Αἰθίοψ ἐφαίησθι
 Τεταῖν εἰς τὸ εἶη ἡδύς,
 Ὅπως ἀγλαὰς τε ψυχρὰς
 Εἶδ' Ἰέλων Ἄρμετας·
 Πιπέρασσι πάντα χῶρον
 Σὴ φημι ἵπτατ' ἀμύτι.

Ἄμα κλειδὰ σκηπέρα Σερῶν,

Ἢ κλειδὰ καὶ θαλάσσι,
 Ἰαπῶν τε Χριστιανῶν
 Ἰχθῶν ἡσοῦ ὕδατος·
 Ἄμα πλοῖα Περύα,
 Ἐλῶν τε Μεξικανῶν,
 Βρασίλων τε χερῶν ἔρμη,
 Καὶ ἐς Κόλουμβου ἕρας
 Μαγαλανῶν τε ἐλίψε,
 Σοὶ εὐχρισίσουσιν.
 Ἐκατῶν ἄδ' Ἀγῶνα
 Ἐταίρια ΙΗΣΟΥ.

*Vt arbor alta ventos
 Secura prahantes,
 Nimbosque grandinesque
 Ridet tumultuantes:
 Agitque firmiores
 Terræ per ima nexus,
 Viretque letiore
 Ramos operta fronde.*

*Sic tu cohors IESV,
 Lacu licet Lemano
 Exorta tetra nubes,
 Germanicæque regnis
 Fatalis ille nimbus
 Minetur vsque et vsque:
 Concussa tot procellis,
 Tot turbidis procellis,
 Ad astra latiores
 Diffundis vsque et vsque
 Cohors beata ramos.
 Gaude cohors beata
 Et seculari tandem
 Deprome leta carmen.*

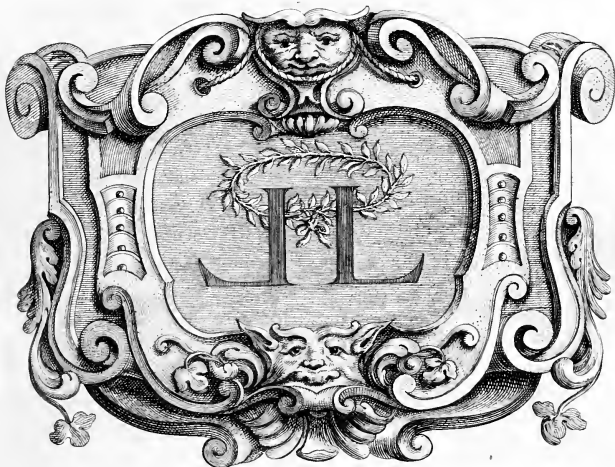
Vbi clara fax Eoo

*Ab axe prima surgit,
 Vbi vesperi cadentes
 Abscondit tunda flammæ,
 Vbi fusca gens propinquo
 Torretur cæsta sole,
 Vbi frigidus nitentes
 Cernit Gelonus Arctos:
 Tua fama per remotas
 Latè vagatur oras.*

Tibi clausa regna Serum

*Terrâ marique clausa,
 Iaponumque Christiano
 Tellus madens cruore,
 Tibi Perüana diues,
 Palusque Mexicana,
 Siliæque Brasflorum,
 Et quas Columbus oras
 Magalannusque vidit,
 Gratantur. Euge letum
 Pia seculari carmen
 Deprome turba IESV.*

Societas IESV anno faculari de Parentis sui
in se amore sibi gratulatur.

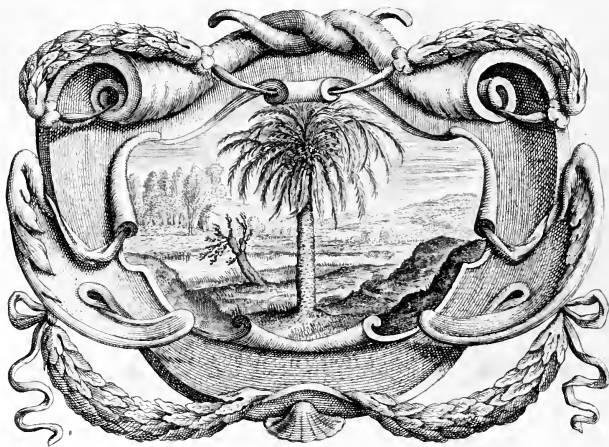
Centum LOYOLA amplectitur annos.

Sæpè ego primorum laudavi tempora Patrum,
Ignati, tecum queis erat una domus.
In te oculos, in te sensus, in te ora ferebant:
Et quod spectarent, nil nisi candor erat.
Et quoties aliquis Romanâ iussus abiret
Urbe, sub amplexus fas erat ire tuos.
Sæpè miser dixi: Cur non mea tempore tali
Stamina fatales euoluere coli?
Cura tibi poteram propior, Loyola, videri,
Exemplisque tuis alloquioque frui.
Hæc ego dum solitis inceçdi vota querelis,
Aures visa fuit vox pepulisse meas:
Quid quereris, primis quod non tibi contigit annis
Sub curâ magni viuere posse Patris?
Falleris: in seros extenditur illa nepotes,
Nulla sibi verus tempora ponit amor.
Atque aded, quamuis nobis hæc viuatur ætas,
Nos quoque Loyola proxima cura sumus.
Et iam non dubiis potes hoc cognoscere signis.
Adspice, quid signi pagina nostra ferat.
Adspicis? en centum LOYOLA amplectitur annos.
His tua succumbit victa querela notis.

G

Soci-

Societas anno sæculari copiosos fructus promittit.

In senectâ vberî. *Psal.* 91.

C Reuit, io, centum, quamuis agitata, per annos;
 Speratas tandem iam gerit arbor opes.
 Frustrâ illi Boreas, frustrâ incubuere premendo
 Pondera; quin damnis crescere visa suis.
 Adspice, quàm latè diffundat frondibus umbras;
 Adspice, quod peperit, ferre laborat onus.
 Hec arbor, Loiola, tua est, quam seuit IESVS,
 Excoluitque suâ sapius ipse manu.
 Multi illam venti, multæ impetiere procelle:
 Et tamen hinc animos, hinc sibi sumpsit opes.
 Firma stat, & ramis iam totum amplectitur orbem;
 Lanque erit, ut senio, fertilitate grauis.
 Copia pomorum crescet, dum sæcula crescent,
 Vberiorque sequens quilibet annus erit.
 Carpite iam mites ex arbore, carpite fructus:
 En illos promis porrigit ipsa comis.
 Palma Europææ miraberis India fructus,
 Quos mittet ratibus per freta vasta suis.
 Mittet ad Eoo positas sub sole Molucas;
 Mittet ad ignotas, quas videt Vrba, plagas.
 At, quemcumque sibi feret hinc Victoria ramum,
 Imponet capiti, maxima Roma, tuo.

Progno-

Prognosticon sequentis sæculi Societatis IESV.

Auspicium melioris æui.

Auspicium felix melioris nascitur æui :
 Plaudite Loiola iam, sacra turba, tuo.
 Hactenus effrenis tumefacta licentia ponti
 Sideraque & tabulas visa ferire tuas.
 Quam non eluuiem, quas non Europa procellas
 Attulit? aut quos non barbara regna metus?
 At modo parce metu: subsident æquoris iræ;
 Nec puto iam fluctus, qui timeatur, erit.
 Omnia principis surgunt ingentia duris:
 Hoc voluit pretio maxima stare Deus.
 Post tamen erectæ cum stant fastigia molis,
 Quod nequirit liuor perdere, laudat opus.
 Sic noctem excipiunt formosi lumina Phabi;
 Sic tristes hiemes æquoris, alta quies.
 Prima ratis tandem bis denis condita lustris,
 Cum cæli & pelagi terra lateret aquis;
 Auspicium agnouit sæcli melioris oliuam,
 Quam tulit inuento fida columba solo.
 Continuo siluæ, visisque assurgere montes,
 Et facies terræ, que fuit antè, redit.
 Loiolea ratis totidem quoque condita lustris,
 Auspicium sæcli iam melioris habes.

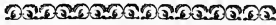
Societas æternitatem intuetur.

Non est mortale quod opto.

Curritur, & longâ petitur teres annulus bastâ :
 Hoc iuuat : hæc ardens præmia cursus habet.
 Annule principij semper redeuntis imago,
 Decursæ merces non inhonora viæ;
 Tu, Lioiæ quæ meta sit vltima genti,
 Exprimis, & cursu quid petat illa suo.
 Currit ad Euphraten, & qui iuga frangit, Araxem ;
 Currit & ad fontes, aduena, Nile, tuos.
 Currit ad Æthiopes, & adustos solibus Indos ;
 Currit & ad geminæ diffita Regna Iauæ.
 Currit ad extremos hominum Iaponasque Sinasque,
 Quosque Moluca suis barbara claudit aquis.
 Currit & ad populos humano sanguine pastos,
 Et quos occidua Tethyos vnda ferit.
 Diuersi cursus ; finis tamen omnibus vna est,
 Cum mortale nihil vota laborque petunt.
 Trans Indum gemmas alius sibi cogat & aurum,
 Atque alias alio littore querat opes :
 Quærere quod gazas Arabum, quod secula vincat,
 Hæc nostræ semper gloria gentis erit.

I M A G O PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER PRIMVS. SOCIETAS NASCENS.

CAPVT PRIMVM.

*Cur diuersis temporibus diuersi Religiosorum
Ordines nascantur.*

ACROS Religiosorum Ordines à Deo excitari, quàm constans tam vera est rectè sentientium persuasio: sed cur in tempora tam diuersa singulorum ortus ac veluti natales digerantur, non perinde notum est omnibus. Ceterùm etsi arcanorum cælestium cæca plerumque sit inuestigatio; non ita tamen humanis hæc oculis semper subducit Deus, vt nullum eorum numquam ostendat. quæ dum luce suâ velut per nubem erumpunt, oculos nostros ad sui contemplationem inuitant. Quippe cum Deus, quasi maiestate positâ, veloquæ diducto, aperit consilia sua, iam intueri illa fas est atque expendere, non tantùm venerari.

Observarunt pridem viri sapientissimi, quâ parte laborare aut vetustate torpere nobiliores aliquæ Ecclesiæ partes cœperunt, & labandi periculum minari, continuò à vigili illâ æternæ Mentis prouidentia laborantibus succurri; idquæ effici vt afflictae recreentur, ac pristino vigori sibi quæ reddantur. Accepimus, quo tempore nata est Societas, non paucos factorum Deo hominum, quibus animarum iuuandarum incumbat cura (quæ fuit illorum temporum corruptela) Dei sui quæ negligentes, otio magis ac desidæ quàm pietati ac muneri suo deditos, clanguisse; perexiguam in multis doctrinæ, minorem in quibusdam virtutis fuisse curam: hinc eorum quæ sequi, quæ fugere oporteret, maximam populi ignorantiam; hinc in avaritiam, libidinem, Dei contemptum & in omne flagitium præcipitem cursum. Tali rerum statu quid

*Consilia
Dei, cur
nonos Or-
dines in-
stuat, esse
vt Eccle-
siae labo-
ranti suc-
currat.*

*Florimundus de Ori-
gine hæres.
lib. 2. cap. 18.*

exspectari poterat, nisi, vt hærefes (quod contigit) & errores, quâ data porta, pleno se agmine effunderent, & in vrbes ac populos iam vitiis suis corruptos subitâ contagione longè lateq̃ue grassarentur. Exortâ Societate, tandem respexere sese; & veluti è longo veterno exciti, multi quod erant officio ac dignitate, moribus etiam ac virtute esse studuerunt. Ipsi frequenter audiuius à senibus memorari, vbicumque Societas vestigium posuisset, aliam continuò rerum faciem exstitisse; & pro impietate, ignorantia, luxu, rei Christianæ peritiam, religionem, probos castosq̃ue mores celeriter effloruisse. Quæ dum narrarent, lacrymas gaudij, quod intimis pectoribus sentiebant, indices sæpè non continebant; quod in ea vsque tempora vixissent, quibus videbant collapsam pietatem erigi, nec iam virtutem minùs, quàm priùs vitia, inualescere & coli. Hoc vbi in obseruationem magis magisq̃ue incurrit, iidem iam se felices, inò calamitates temporum propè felices vocabant, quibus par esset magnitudo solatij, quod optauerant magis quàm sperauerant: nec finem faciebant Dei consilia laudandi, quod tam opportunè Societatem orbi dedisset. Similem faciebant perito Medico, cui satis non est vim ardoremq̃ue morbi iucundâ quadam gratâque magis quàm efficaci frigoris temperie lenire; sed propositum ac certum est causam radicemq̃ue mali persequi, & funditus tollere: ita Deum aiebant, cum videret corruptelam in vulgus serpere, illi Ecclesiæ parti, quæ ceteras seruare debebat, medicinam facere voluisse, vt felici rerum conuersione sanitatem populus ab illis iterum reciperet, à quibus antè nonnihil hauserat contagionis. Atque hæc multorum fuit opinio.

*Altera
caussa, vt
varietas
tempèstina
fastidien-
tes inuiter.*

Alij, vt quisque pro animi sui iudicio fert sententiam, qui diligebant decorem domus Domini, in eumq̃ue penitus erant intenti, suauem Dei prouidentiam hîc admirabantur; quâ Ecclesiam spectabili quodam Ordinum discrimine adornate, & pulcherrimâ circumamictam varietate, velut ad elegantiam pergeret excolire: non vt animos piorum tantùm oblectaret, sed vt oblectatione delinitis cumulatius proderet: & quem in modum alimenta, quæ ad victum mortalium necessaria erant, varia fecit, singulisq̃ue voluptatem suam permiscuit, ne decisset quod tam vario hominum palato allubesceret; ita varios in Ecclesiâ Ordines ab eo excitari prædicabant, vt quibus esset animus Dei consilijs parère, si hinc absterrentur, esset vnde allicerentur. Quamdiu quidem fastidio non vexaremur, tantâ varietate opus non fuisse. Sicut enim primorum hominum stomachis valentibus obuias fruges, inuentasq̃ue in arbutis baccas, vel ad necessitatem suffecisse, vel ad honestam voluptatem: ita vitam Apostolicam recenti ac vegetâ primorum Christianorum virtuti sanèitate illâ suâ satis acceptam fuisse, quam proinde à principio tantâ varietate & apparatu Deus non condiuerat, sed, cum sensus populi vnâ cum moribus esset mutatus, fastidium illud, quo plerique sacros homines vitio sæculi auerfabantur, recenti hac opportunâque varietate depulisse, & in reuerentiam amoremq̃ue vertisse.

Rursus, vt condendo Orbi dies plures impendit, licet vno temporis momento totum opus omnibus suis numeris potuisset absolueret; ita cum exornandæ Ecclesiæ suæ alias atque alias ætates aserebant destinasse.

nasſe. Cùm igitur hoc ſæculo hæreticorum impietas venerabile & facrum Monachorum nomen per calumnias atque mendacia ludibrio ſimul & odio expoſuiſſet; reſeruatam in hæc tempora Societatem, quæ & eſſet Ordo Religioſus, & in ſe maximè varius; & tamen ab aliis ita diſcederet, vt Monachorum neque numero neque nomini accenſeretur; & quamuis Ordo eſſet mendicans, gratis tamen ſeruiret alienæ ſaluti: Deum itaque tam multiplici hominum ingenio, tamquæ variæ animorum procliuſitati, ſapientiſſimè conſuluiſſe, ac velut obſecutum, ne in tantâ familiarum copiâ deeſſet, ad quam præ ceteris ſua quemque animi propenſio fortiter inuitaret, diuinus impuſus blandè compelleret. Et profectò ita res habet. quàm multi ad certum vitæ Religioſæ genus animum adiecerunt; qui, ſi non exiſtiſſet is Ordo quem aliis prætulerunt, à ceteris fortaliſs abhoruiſſent omnibus? quàm multi in hæc Societatem conuenerunt; quæ niſi fuiſſet, numquam de conſiliis CHRIS- T I ſequendis conſilium mentemquæ ſuſcepiſſent? Ita hi ex ingenio & indole ſuâ ſentiebant.

Plures tamen principem cauſam crediderunt, vt nouas ſatanæ machinationes nouis præſidiis Deus infringat, & opportuna auxilia laboranti Reipublicæ ſuæ in tempore ſubmittat: qui vt prouidentiam ſuam paternamquæ curam clariùs manifeſtet, inde ſolet interdum ſubſidia petere, vnde minimè ſperes. Ita cùm Pelagius & Manes omni furore vexarent Eccleſiam, quis vnquam opem contra hoſtem ex ipſo hoſte ſperaviſſet? Auguſtinus tamen ex illâ ipſâ factione & colluue aduerſus illam prodiit, iamquæ victoriis inſolentem elatamquæ proſtrauit, fregit, euertit; non aliter quàm olim Paulus Iudæorum vim atque rabiem maximè debilitauit atque contudit, quam vnus omnium maximè ar- mauerat. Noſtris quoque tam miſeris temporibus, quis putaviſſet, Eccleſiæ, quam tot eruditione vanâque eloquentiâ inſtati homines inuaderent, ſuppeticas ferendas ab illitterato & rudi milite, eumquæ futurum huius æui hæreticis, quod olim Neſtorio Cyrillus, Ioniniano, Heluidio, Vigilantio Hieronymus, Ario Athanaſius? Ita aduerſus Albigenſes, quorum infelices reliquiæ, teſte Florimundo, necdum ſunt penitus extinc- tæ, nobile illud athletarum par, Dominicum & Franciſcum, velut in aciem ac puluerem Numen eduxit: omnes hoſte ſuo tantò fortiores ac feliciores, quantò meliorem cauſam propugnarunt.

Cùm igitur portentum illud orbis terrarum & funeſta peſtis Martinus Lutherus religionem omnem ex animo priùs excuſſiſſet, ac tandem vnâ cum veſte omnem eius ſpeciem, ipſamquæ peccandi verecundiam, exuiſſet, & impium Pontifici Eccleſiæquæ bellum indixiſſet, nõnne aduerſus illum in arenam prodiit Ignatius, homo militaris, qui, depoſito ſago, humilem lacernam vnaquæ virtutem & ardorem induit, & nouos nouæ militiæ conſcripſit ſocios, quorum inermis pietas de armatâ impietate triumpharet? Non deerant quidem tunc ſuæ ſacro- rum Præſules, ſive illuſtres in Eccleſiâ Ordines, ſive graues Theologi, quorum eruditio & ſanctitas magno aduerſus eam peſtem erat vſui: ſed, ne verſutiſſimi hoſtis aſtutia plus virium ad inuadendam, quàm diuina ſapientia ad propugnandam Eccleſiam adferre videretur; noua ſupple-

Tertia cauſa, vt nouis hæreſibus op- ponatur.
Generatus in Chronico ad annum Chriſti 1521.

Flor. de He- ret. lib. 5. c. 2.

Florimundus ibidem.
Generatus ſuprà.
Suarez To. 4. de Re- lig. lib. 1. de Inſtit. Societ. c. 4. n. 3.

supplementa contra nouas machinationes submisit, quæ integra & fœ-
 centia restaurarent pugnam, suoque ardore inflammarent aliorum
 animos, sociorumque virtutem subleuarent suâ. Recentium quippe
 militum vt nouus, ita maior ferè est ardor; dumque verecundia & lau-
 danda æmulatio non patitur fatigatos tironibus cedere, languor sæpè
 vertitur in virtutem, & hostis pro speratâ victoriâ multiplicem vindi-
 que ex inopinato accipit cladem. Et verò nouas fortisque suppetias
 exigebat sæculi prioris calamitas. Conuellebatur miserandum in mo-
 dum toto ferè Septentrione Religio, iamque serpebat ad Oceanum
 hæresis; quæ velut flamma copiosum nacta pabulum, fuso celeriter in-
 cendio omnia longè lateque depascebat. Quippe mox à Luthero (ne
 quid de Anabaptistis dicam) Melancthon, Carolstadius, Zwinglius,
 Bucerus, Oecolampadius, Caluinus, similis parenti soboles, prodire:
 & ab illo, & inter se, & secum ipsi non minus dissenserunt, quàm, vt
 ferunt fabulæ, illa subitò nata è draconis dentibus militia. vna tamen
 omnium & concurs in eo erat voluntas, vt nihil religionis præter no-
 men inane seruarent. Etenim ex eâ tollebant, quidquid libido & ani-
 mi mollities horreret. Itaque accubantes in conuiujs, vino languidi,
 cibo confecti, sacrosancta Fidei mysteria damnabant; & quidquid Bac-
 cho & Venere suggerentibus cruciabant, pro cælesti volebant esse do-
 ctrinâ. In sacrarum Litterarum interpretatione non sensum, non Dei
 mentem, non Patrum, non Conciliorum auctoritatem; sed libidines
 suas in consilium adhibebant, & deliramenta sua pro diuinis oraculis
 passim venditabant. Nec religio erat Dei verbum adulterare, aut etiam
 è sacrorum voluminum numero euellere libros totos, si nimis apertè
 insanix suæ aduersarentur. Hoc ausi, quod flagitium non auderent?
 Nullum propè tam erubescendum erat scelus, cui ex Euangelio illo suo
 patrocinium non quærent: hinc nulla apud eos castimonia, nulla vo-
 torum religio, nulla ieiunia, nulla sacrorum, nulla Dei præcipientis aut
 vetantis reuerentia. Pestifera interim dogmata auidè hauriebantur à ru-
 dibus populis in solatium delinquendi, pronâ semper in peius naturâ,
 sibi, vt fit, libenter obsequente. quo quisque impetu cupiditatis suæ ra-
 piebatur, hoc putabat aut oportere, aut licere. Itaque Deum, Diuos,
 homines certatim violabant. adeò non satis esse videbatur, si moribus
 suis assèrerent illud Diui Hieronymi dictum, neminem esse tam impium
 quem hæreticus impietate non vincat, nisi etiam inter se de palmâ im-
 pietatis contenderent. Meritò igitur Theologus ille eruditione & vir-
 tute clarus scripsit, aliud ad animarum exitium dæmones non esse fa-
 cturos, si humanâ speciem in terras venirent. quidquid enim ad scelus
 horrorem incitat, quidquid virtutem ac pietatem commendat; hoc om-
 ne tamquam auiles fabulas explodebant, atque ex hominum animis ac
 memoriâ ibant euulsam. Tam robuste interim erant impudentiæ, vt
 purissimi se fontes Euangelij recludere passim iactarent, cum aditum ad
 omne nefas omnibus aperirent. Quod Euangelium dum propagant,
 rapinis, cadibus, rebellionibus omnia permiscuentes, sacrilegijs suis spe-
 ciosum Reformatæ Religionis titulum imponebant; cælum, flagitiorum
 pretium, suis asseclis addicentes, modò crederent eò se, quamuis per
 sacri-

*Hæresis
 quantum
 mali in
 Europam
 inuenerit.*

D. Hieron.
 l. 7. in
 Isaiam.

Costeus in
 Prefat. En-
 chir. Con-
 trouersi.

facrilegia & libidines suas, ire. Catholicos verò, auitæ Religionis tenaces, crudelissimè trucidabant; vt quibus æternam vitam auferre non poterant, hanc saltem eriperent. Nec ætati, nec sexui parcebant. Christiani sanguinis inundatione Regna integra cruentarunt. voluptas captabatur ex innocentium suppliciis, tam barbaris & horrendis, vt priscam tyrannorum immanitatem faciat mitem huius comparatio: vt quæ ad carnificinam tantam damnarentur, fatis erat criminis Catholicum esse. Sed quid hæc refero, perinde ac si hæreseos sacrilega facinora vel summatim numerari queant? desleri possunt, non narrari. E Saxoniam igitur pestis hæc prodiens Germaniam ferè totam occupauit: inde ad Aquilonem & Orientem conuersa, Daniam, Noruegiam, Sueciam, Gotthiam, Pannoniam, Hungariam populabunda vastauit. Tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delata, Galliam inuasit; Angliam deinde, Scotiam, Hiberniam, penitus funestauit. Ita ab vno Saxone temulento lacerata in membris suis Ecclesia, an opus non habuit auxilio nouo & robore, quo vel damna sua repararet, vel bacchantem illam furiam compefceret? Opus habuit profectò, & datum est tantò potentius, quantò clades erat nocentior. Ignatium cum Luthero commisit Deus, metuendum hosti aduersarium, quia profligatissimæ impietati, inuicta arma, Christianas virtutes obijcientem. Lutheri assèctis Societatem suam opposuit, quæ tantum flagitiorum horrorem, quantam hæresis scelerum licentiam; tantum amorem pietatis in terras & regna inueheret, quantum illa virtutis odium incautus populus instillabat: non minùs denique humanam salutem muniret, quàm illa affligeret. Satis vt appareat, deploratissimo illo tempore Societatem à diuinâ prouidentia excitatam; vt Ecclesia nouo præsidio aucta, tam ingentia stragis imminenti acceptæque damna feliciùs vel amoliretur, vel refarciret.

CAPVT SECVNDVM.

Societas vaticiniis prædicta.

VT imminentes populis clades, ita magnas felicitates Deus orbi frequenter prænuntiat prodigiis, signis, vaticiniis: illas, vt impios metu potiùs emendet, quàm poenâ, & exitium in salutem vertat; has, vt soletur bonos, & ætumnarum acerbitates, quæ illos vrunt, mitiget, ac posteritatis gaudia cum illis communicet. Certa siquidem meliorum spes à præsentis malorum sensu furim abducit animos; & quæ tempore separata sunt, plenâ voluptatis cogitatione iungit, vt sæpè non minùs iuuent expectata, quàm accepta delectent. Nec minùs posteris duplicatur gaudium, cum quod amant, id antequam esset, Deo peculiariter curæ fuisse intelligunt; seq̃ue eo bono plenè frui, cuius solâ expectatione maiores illorum votoque gaudebant. Crescit etiam à vaticiniis, rerum quæ sic prædicuntur, maiestas & reuerentia. Quis enim dubitet de illarum sanctitate, quas Veritas ipsa ante laudat, quàm terrens ostendit? Certè diuinum quiddam eis inesse oportet, quæ etiam ante

Predictiones bonorum malorumque in cantuum, & solatium:

etiam in commendationem.

*sunt ob-
scura, &
ab eventis
lucem ac-
cipiunt.*

originem suam à Numine quodammodò consecrantur & commen-
dantur posteritati priùs, quàm vel illæ vel posteritas esse cœperunt. His
adde, huiusmodi vaticinia amoris quædam esse eaque perspicua signa:
qui, si exilis est, celare se potest; imensus, erumpit, nec arcanorum
patiens est. CHRISTVS igitur, quia Ecclesiam suam tenerissimo sponsi a-
more diligit, non sustinuit Societatem suam suppetias illi laturam tam
diu occultare, donec eam orbi daret. Prælibandum erat sæculis priori-
bus illius gaudium. Sed futurorum prædictiones quàm veræ, tam ob-
scuræ: neque aliter ferè lucem solent accipere, nisi ab eventis; quæ præ-
nuntiata fuisse, nullum ipsa dubitationi locum relinquunt, cum omni
ex parte vaticiniis suis respondent. Quàm aperte, quàm non inuoluted
(vt nobis iam videtur) & sine ambagibus locuti sunt Vates de venturo
in orbem humanæ salutis assertore CHRISTO? Eum omnes canebant,
promittebant, & ceu præsentem penè certatim deprædicabant. Viuis
adeò illum coloribus Isaias depinxit, vt rerum gestarum historiam scri-
psisse potius, quàm quosdam spei tantùm radios strictim velut per nu-
bem emicantes, vt Vatribus mos est, ostendisse videatur. Quàm tamen
omnibus qui illum antè legebant, visus est obscurus? *Obsecro te*, inquit ille,
de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? Potèstne inuolutius aliquid
esse, magisque cæcum, quàm si non appareat, quo de homine, aut quâ
de re sit sermo? Apostolis, quos ipse Seruator tam diu, tamque accuratè
erudiuerat, non intelligebantur Scripturæ (sic Hebræi vocabant sacra
Vatum volumina) donec infuso de cælo Spiritu, eorum ingenio quasi
accensâ per noctem face præluxisset. Quid, quòd Pontifices ipsi, qui-
bus incumbabat diuina oracula interpretari, longè sibi alium Messiam,
moribusque & apparatu à CHRISTO planè diuersum, finxerant & ex-
spectabant? Et quamquam, vt diuinæ legis ac voluntatis interpretes, ve-
teraque euoluerant, ac noua effarentur; se tamen, vt Caiphæ contigit,
non capiebant ipsi, suaque illos oracula fallebant. Adeò quasi obscurâ
sub nube occultari solent, quæ venientes anni affusâ euentorum luce
paulatim euoluunt ac produnt; nec aliter ferè humanæ mentis aciem
ludunt, quàm quæ oculis eminus obiecta, dubiâ sui specie illos quan-
tumuis fixos intentosque fallunt. Moueri videas eminus quiddam;
sed simul, an seipso, an ab alio, ambigas: si edita quætaque stet moles,
turrim te videre, an arborem, dubites: si progredi cernas, ob interual-
lum tamen hominem à iumento sæpè non discernas, quamuis tam acu-
tùm videas quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius.

A. 2.

*Ecclesia à
Prophetis
descripta.*

Nos igitur, qui sacrorum voluminum arcanos sensus eminus tantùm,
& oculis deficientibus sequimur, & ad quos temporum & æui vitio non
omnes libri diuini peruenerunt, in tenebris versamur multò densiori-
bus: ac tum denum vaticinia perspicimus, cum quæ ab illis eminus, &
velut per nebulam ostentabantur, cominus tandem pulsâque nube pro-
piùs intuemur. Tum verò iucundâ memoriâ repetimus, qualis antè res
visâ fuerit, quid dubios reddiderit, quidve latuerit, cur vsque adeò hal-
lucinaremur. Sed vt eò veniamus, quò hæc tendunt; Sacra veteris æui
oracula ideam quamdam Ecclesiæ descriptionemque exhibent, inde à
CHRISTI aduentu, Regni que eius constitutione, pertinentem vsque
ad

ad sæculorum omnium decursum vltimamque meram; & in iis describunt tempora in quibus versamur. iubent enim Ecclesiam in primis securam esse de victoriâ, quamvis impietas omnibus inferorum armata futuriis, omnes in illam vires & rabiem effundat atque consumat. Videbitur quidem interdum iis tantum non succumbere: sed opportuno auxilio subleuabitur à Duce & Imperatore suo; & ex metu luctuque ita recreabitur, vt lacrymæ, quas dolor expresserit, gaudio manare pergant. Quemadmodum belli Ductores hostium consilia & conatus, quos per exploratores cognouerint, militibus solent exponere, ne ad improuisas irruptiones trepidi arma fortassis & animos abijciant; vtque periculis animosius occurrant ac resistant, eos propinquâ copiarum auxilium spe confirmare, certamque ab his victoriam polliceri: denique suum in illos commendare amorem, curam, liberalitatem; atque ita sæpe illos accendere, vt à periculis ipsis & cladibus animos sumere videantur. Eundem in modum Deus, qui Ecclesiam suam in hostico militantem, in aperta quandoque & extrema discrimina videt adducendam, spem eius certissimis erexit promissis, fore quidem vt acerrimè oppugnetur, & in magnas redigatur angustias; sed tandem vt causâ, ita bello victricem fore. Tempora, quibus superiore æuo affligebatur Ecclesia, iam tum Regio Vati ostendit, eiusque verbis præmonuit, non defuturos proditores suorumque desertores castrorum, qui ciuile quasi bellum per seditionem excitarent. Sed nonne promittit se laboranti pro voto subuenturum, profusaque in afflictos liberalitate conscripturum nouam, inuictique roboris legionem, quam ad eò suam suoque nomine volet appellari? Certè, qui sequentia vaticinij verba, quique quæ euenerunt expenderit; Societatem IESV laboranti Ecclesie, totque suorum defectionibus *infirmate*, in tempore submissam, non obscure fatebitur adumbratam. Cùm enim ab armatâ perfidiâ cingeretur vndique & inuaderetur, & à suis, qui magno numero rebellabant, premeretur atque *infirmaretur*; an non Deus omnia in melius vertit, atque ex hac ipsâ secessione, mollibus & ignauis quasi resectis, illam longè fecit illustriorem ac valentiolem? quippe spurie illi, deliciisque fractæ, & se tantum corporaque sua curantium turbæ substituit Societatem, legionem illam suam; quæ & eius vestigiis quàm proximè conaretur insistere, & hostibus intrepidè se opponeret. Obscuritatem sententiæ Davidis faciebat vocabulum Hebræum *חַיִּיתַי* *haiath*, quod quidem cohortem siue societatem significat; ob nominis tamen ambiguitatem, vt facile fit, Interpretes verterat in vocem *animalia*: quâ versione nihilominus positâ, adhuc eòdem spectare potest oraculum, vt eleganter demonstrat Velasquez noster. Sed res adhuc absens, aciemque dubiam subterfugiens, illud haud paulò reddebat obscurius. Euenta cum vaticinio conferamus. Quàm longè patet ad Orientem Asia, quàm latè ad Occidentem America excurrit, quàm vasta ad Meridiem protenditur Africa, per tam immensa terrarum spatia versus Dei cultus pridem exoleuerat. in Europâ, parte orbis minimâ, supererat Ecclesia; sed seditione belloque intestino miserè

Præmonita de periculis, sed securitate de victoriâ confirmata.

Psal. 67.

Societas IESV Ecclesie laboranti promissa.

Tom. I. in Epist. ad Philip. c. 2. annot. 9.

lacerabatur, cùm Deus opem illi ab ævo promissam ferens, iussit *animalia sua habitare in eâ*; siue, vt sonat Hebræa vox, Societatem suam, cohortem suam, legionem suam, iussit *habitare in eâ*. Cùm audis *animalia sua* in auxilium mittere, an equos generosum animal, an elephantos ingeniosam belluam, & militiæ idoneam, an tigrides, an leones, & si quæ sunt his aut ferociores aut fortiores feræ, missurum in hostes arbitraris? id si opinaris, procul aberras à vero. *Sua animalia* suos vocat milites, quorum robur & virtutem apud alium Vatem animalium notis figurisque descripserat: non aliter quàm Seraphim & Cherubim, summos felicissimosque militiæ cælestis Principes, animalium similitudine adumbraverat. Ita se Numen captui nostro accommodat: vt, quæ sensibus nostris subducuntur, aliquâ tamen ratione intelligamus. Sed quæ & qualia facit *sua illa animalia*? Videamus enim, an Socii IESV nomen hoc conuenire possit. Dat animalibus suis *frontes quatuor*, vt in omnem mundi regionem non per interualla, sed eodem simul tempore oculos circumqua; defigant. *Vnumquodque, inquit, ante faciem suam gradiebatur.* hoc est, gradiebatur quâ facies spectabant, spectabant autem in omnem simul partem. Non igitur Europæ tantùm legionem illam suam quasi præsidium imposuit, sed in hostem toto orbe sparsum emisit; non tantùm sollicitus seruare conuulsæ Ecclesiæ reliquias, sed etiam oppressa reliqui orbis Regna ab immani tyrannide & barbarie liberare. Agnoscisne igitur in animalibus his Societatem? de quâ Pius Pontifex, *Non contenti*, inquit, *terrarum finibus*, vt quorum animis & virtuti vnus orbis non sufficeret, *usque ad Orientales & Occidentales Indias* quasi novos mundos *penetrarunt*. Sed cur? an vt aurum inde gemmasque, & incognitas merces reportarent? *Perque eorum*, inquit, *spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerunt.* Vix egressi erant ad bellandum *bella Domini*, cùm Regna integra ditioni Regis sui CHRISTI subiecerunt. *Ite*, inquit *Isaias, Angeli veloces.* Militiam hanc iisdem titulis ornat eodemque honore, quo cælestem: modò *animalia*, modò *Angelos*, mox alio compellabit nomine. *Ite*, inquit, *Angeli veloces.* magnum in celeritate solet esse momentum. *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam*, ad regiones ab idololatriâ & hæresi luctuosissimè vastatas, pridem rescissas ab Imperio meo & auulsas. *Ad populum terribilem, post quem non est alius.* ad Iapones & Sinas, vbi continget vobis victoria, sed non inuenta. Rigandi sunt agri illi vestro sanguine, vt in iis palmarum vestrarum laurearumque victrices lætius crescant. Sauiunt in vos qui populum istum meum *conculcauerunt*. Sed ne palmam in manibus vestris timor infringat: audete modò vincere. Si tantùm pugnaueritis, vel cadendo vincetis. *Ite*, & longâ spe propè fractum populum, ac diuturnæ tyrannidi miserè intabescens, in libertatem vindicate. *Ite* per ignota præcis maria, & ceu *nubes* per orbem circùm vndique *volate*. Nulla vos moretur corporis curandi, nulla com meatu cura. Quos olim misi *sine sacculo & perâ*, nullius rei penuria à gloriosissimis expeditionibus retardauit. Neque vos detineant eiusmodi onera & sarcinæ, impedimenta potius, quàm subsidia militiæ mex. Accepto imperij signo, *ite, volate*; & vt grauidæ *nubes* doctrinam vestram vsque

Societatis
descriptio.

Pius V. in
Bull. Societ.
p. 112.

Societas
prædicta
ab Isaiâ
Prophetâ.
Isaiâ 48.

in vltimas infulas effundite; meique amoris obsequiis velut culturâ fementem, quam facitis, fouete.

Hæc ego, quia magnifica & angusta, verecundarer Societari adferbere; nisi opera Dei manifestare, non tam nobis gloriosum esset, quam illi; & si quæ dico, à me essent inuenta. Sed cum ab incorruptis grauibusque auctoribus, Benzonio, Lumnio, Bozio, & Vlyssè Aldrouando aliisque, Societati tribuantur, cur fas non sit eorum iudicium sensumque sine inuidiâ referre?

Habuit etiam Vates suos Ecclesia, postquam ex vetere illâ Iudæorum in augustiorem Deoque magis dignam speciem à CHRISTO est renouata: quos inter primus & vnus ferè celebratur Ioannes, Apostolus idem, & sacre Historiæ accuratissimus scriptor. Is in eo libro, quem scribit de rebus quas in Ecclesiâ euenturas à Deo acceperat, vidisse se ait stellam de cælo cadentem, cum quintus Angelus tubâ cecinit. Quid, obsecro, dici poterat ad rem nostram aut opportunius aut euidentiùs? Ecclesiam cælum, Doctores stellas, Angelos ductores Ordinum & Ecclesiarum rectores, quasi sacris notis designari nemo nascit, quicumque vel mediocriter in sacris Litteris est versatus. Hinc aliquot antè sæculis, velut in re minimè dubiâ, minimeque obscurâ, S. Thomas Aquinas, aut, vt alij, Anglicus, quatuor Angelis quatuor Prædicatorum Ordines, qui suâ ætate florebant, designatos ait. De quinto sic interpretatur dicam, an vaticinatur? *Alium ait Prædicatorum Ordinem excitatum iri, cum alia fuerit hæresis exorta.* Quidquàmne vel à nobis, qui prædictionem euentu comprobata vidimus, dici posset apertius? Orta est hæresis, cum *stella de cælo cecidit*, cum Doctõr Lutherus ab Ecclesiâ fecessit. Quid censeatis, Pannoni, tuque Bellarmine, viri sacrarum Litterarum peritissimi? De Ecclesiâ, inquit, & cælesti Religionis vitâ, repentino & horribili casu Lutherus in terram decidit, factus de Sacerdote profanus, ex paupere locuples, ex cælibe & continente maritus & adulter: humilem cellam in palatium, sacram & pannosam vestem in vanam & mollem, victum tenuem & parabilem vertit in lautitias & cupedias: quique propter CHRISTVM agros, nummos, liberos, vxorem contempserat; iterum vxoris, liberorum possessionumque causâ CHRISTVM reliquit, & Christianam libertatem in libidinum licentiam commutauit. *Cecidit igitur stella*, erupitque ex inferis hæresis, cum Ignatius, & ille quem ducebat Ordo, *tubâ cecinit*, diuini que Verbi præconium quaquaversus cepit extollere. Quisquàmne igitur dubitabit, an magnum illud fuerit bonum, quod Ecclesiæ vastitatem suam lugenti, & extremis cum periculis confluctanti Deus promissit? quod oraculis toties repetitis, quod verbis tam amplis tanque magnificis commendauit? Ingens profectò discrimen fuit, quod à tam infami ruinâ stellæ de cælo cadentis adiit. Quippe data erat stellæ caduce clauis putei abyssi. *Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër de fumo putei.* Numquid enim hi quinti Euangelij buccinatores, diuini cultus puræque religionis lucem, quam extinguere non potuerunt, errorum caligine velut denso fumo inuolucrunt; adeoque Solem ipsum iustitiæ Deum proie-

Benzon.lib.
1.de Iudic.
cap.8.
Io. Freder.
Lumn. lib. 2.
Corn. à La-
pide in Ha.
cap.69.
*Societas
Prædica-
torum a
S. Ioanne
Euangel.*

In cap. 9.
Apocal.

Apul. Olor.
Tom. 4.
Conc. 1.
Bellarm.
Præfat. ad
Tom. 3.

ctissimâ viuendi licentiâ, velut obiectâ nube, ita obscurare conati sunt, perinde ac si omnino non esset? Sed nolo tam funesto argumento ingentis, quo clades illa abundè pensatur, solatij sæcularem hanc fecerare lætitiâ. Est profectò vnde laudemus Dei benignitatem vigilemque curam, qui fuit in necessitate *adutor fortis*; iacturamque illam nouo multiplicique caloribus ornatu ita solatur, vt vitiarum Ecclesiæ noxiûmque germen videri possit amputasse, cuius loco succrescerent noui furculi, lætissimâ foliorum vmbra, & mox fructuum copiâ exuberaturi, aut certè eradicatæ labruscæ feracem præstantium racemorum vitem substituisse.

Sed non contentus promissione semel factâ, sicut olim omnibus oraculis, vsque ad designata & loca, & tempora, & hebdomadas, Filium venturum canebat; imò illo ipso tempore quo venerat, eum per Pontifices indicabat, cum Herodi responsum est quo loco nasciturus esset: ita modò hanc Filij sui Societatem, vsque ad ipsa ferè tempora quibus est nata, Ecclesiæ suæ promittere non cessauit. Ego verò medijs temporis vaticinâ non exponam vberius, quæ partim ex S. Vincentio commendat atque explicat Orlandinus, partim ex Ioachimo Abbate plurimâ præclarissimâque adfert Benzonius. Nimis enim magnifica sunt & illustria, quàm vt à nobis sine verecundiâ possint fusius referri. quæ quidem nisi publica essent, & aliquot etiam sæculis ante Societatem conditam in lucem edita, suspicionem mouere possent, non iam tum pronuntiata, sed postea fuisse excogitata; adeò manifestè Societatem non quasi futuram, sed velut præsentem, nec minùs æuo illi quàm nostro notam describunt. *Venturum enim aiunt nouum Ordinem & Religionem Doctorum, designandum ab IESV, qui ita Clericorum sit, vt complectatur etiam laicos Religiosos, qui clareat sexto Ecclesiæ tempore, atque in fine mundi; eumque fore & Apostolicum, quiq; peculiariter subsit obedientiæ Summi Pontifici, & eruditum, qui tumidis magisteriis (verba sunt Vatis) studiis suis silentium imponat.* Quàm hæc plana, quàm aperta, quàm Societati propria! numquid enim Societas hæc alio quàm IESV insignitur nomine? numquid non Ordo est Clericorum, qui & adiutores habet laicos? Quàm multis errorum magistris eruditione suâ scriptoribus silentium imposuit? Sed quis ferat à nobis dici, quòd iidem dicunt Auctores; *Ordinem illum à spiritus libertate, & Dei erga illum fauore præcipuè commendandum? perfectione alios omnes superaturum, & instar Beniamini præ ceteris à Deo diligendum? illius operâ Pontifices potituros pace? Ordinem hunc iustorum futurum, cui datum sit perfectè imitari vitam Filij hominis, collecturosque in aream Domini ultimam messem? qui dicantur sedere super nubem propter contemplationem: futurum denique Ordinem perfectiorum virorum, seruantium vitam CHRISTI & Apostolorum?* & id genus plura; quæ tamen à Benzonio & alijs Societati IESV attribuuntur. Faxit Deus, vt hæc tam præclara encomia factis repræsentet Societas.

Pauca nunc libet recensere, quæ sub ipsum Societatis ortum edita sunt oracula; quò propinquiora, eò etiam apertiora: perinde ferè atque aurora, à sole iam vicino plus lucis mutuata, sublustri nocte haud paulò est clarior. Obiit Mediolani annis ante Societatem conditam circi-

Psal. 70.

Predicta etiam Societas à S. Vincentio, Tract. de Vir. spirit. cap. 19.

Et à Ioachimo Abbate. Benzon. ex Ioach. Abb. c. 10 & 14. in Apoc. Ioach. c. 13.

Idem cap. 1. in Ierem.

Idem in c. 14. Apoc.

circiter quindecim Archangela Panigarola, Cœnobij S. Marthæ, cui præfuit, Religioſa, magnæ virtutis mulier. Huic ferunt Diuos sæpè ſpectabiles ſe obtuliſſe, & familiariter cum eâ ſermocinando futura multa prædixiſſe. Fortè imploranti ſubſidium pro Eccleſiâ, quam peccandi impudentia, & ex hac ſenſim naſcens hæreſis miſerè ibat infeſtatum, diuinitus reſponſum eſt, appetere iam tempus illud, quo Eccleſiæ toto orbe laboranti ſuccurreretur, per Sacerdotes Apoſtolicos de Societate IESV. Hoc Diuûm monitu mirè ſolata ſuas Archangela, deceſſit. Maria deinde Arconata, Monaſterij eiufdem Antiftita, certas preces Virginitus ſuis indixit, quibus Deum tam felicitum temporum accelerationem quotidie flagitarent. Anno tandem 1564. S. Carolus Borromæus in Paſtoralis curæ ſubſidium impetrauit Benedictum Palmium, *eloquentem* (vt Gluſſianus) & *zeli pleniffimum concionatorem Societatis IESV, cum alijs ſodalibus, quorum Ordinem optabat Mediolani ſtabilire.* Horum aduentu & nomine cognito, ſacræ illæ Virgines, apud quas recens adhuc erat Archangelę memoria & vaticinatio, rem omnem Palmio expoſuere, & publicis poſtmodum litteris ad Claudium Aquauiuam Societatis IESV Præpoſitum Generalem datis, Antiftitam ſuam annis ſuperioribus de propinquo Societatis ortu ac virtute, ita, vt dictum eſt, vaticinatam eſſe teſtificata ſunt. Par fuit huic altera prædictio, æquè recens.

Franciſcum Xauerium Pariſiis ſplendidè nimis ac magnificè viuentem parens domum reuocate decreuerat. Odorata conſilium parentis, Franciſci ſoror, Diſcalceatarum Antiftita, virgo ſanctimoniâ inſignis, Iaſſo Patri perſuaſit, ne ſumptui parceret: quippe illum à Deo noui Orbis vltimique Orientis Apoſtolum deſtinatum. Exiſtant hæ litteræ in Xauerio caſtello teſtes vaticinationis; cuius euentus tam orbi eſt notus, vt nullam eius partem lateat. Nec Belgium hoc noſtrum eiufmodi oraculis non gloriatur.

Erat Arnhemij Reinolda vidua opinione ſanctitatis inelyta. Huic Deus aperuit Religionis & bellorum calamitates, Germaniæ ac potiffimum Belgio imminentes. Sed, armis vtcumque poſitis, Religionem quoque Catholicam per nouum Religioſorum Presbyterorum Ordinem inſtauratum iri. Hoc Numinis oraculum Reinolda ſex ante natam Societatem annis in coronâ propinquorum expoſuit, vt latiùs Libro ſexto huius Operis explicabitur. Sed quia è pluribus Europæ regionibus ſingula referre ſcriptionis huius anguſtiæ non permittunt, traicere placet in alium Orbem.

Societas noſtra vt ſaluti fuit etiam Ethnicis, ita & illis multò antè fuit à Deo præmonſtrata. In vaſtiſſimis illis Paraquariæ prouincijs, tantam vbique inter barbaros memoriam veſtigiaque S. Thomæ Apoſtoli inuenere Socij, vt dubitari non poſſit, Apoſtolum iſtic olim fuiſſe. Sed nihil Chriſtianiæ Religionis illic durauerat præter famam, Apoſtoliq̃ue & vaticinationis ab illo prolatae memoriam. Prædixerat iam tum, poſt multa ſæcula Sacerdotes ſibi in Apoſtolico munere aliquando ſuccuſuros, qui eadem, quæ tunc ipſe, poſteros docerent; quiq̃ue, vt ipſe, cruces manu geſtarent. Viſa in manibus noſtrorum ctux, quam horum ignari pro ſcipione geſtabant, & ſubſecuta Euangelij explicatio, barbaris

Predicta etiam ab Archangelâ Panigarolâ & alijs. Sacchin. H. ſ. Societ. Tom. 1. l. 7. num. 36.

Ioan. Perr. Gluſſ. l. 1. Vitæ c. 9.

Turfell. Vitæ S. Xauer. l. 1. c. 2.

Rader. in Vitâ P. Caſinij l. 1. c. 1.

Ann. Paraq. 1616. & 1627. fol. 109.

ris fidem fecit, nostros esse eos, quos Apostolus olim venturos promiserat. Oraculum ipsi à maioribus longâ serie acceperant. Nec vanum commentum esse creditum fuit, cum per disiunctissimas nationes, quas inter nec esse nec esse potuit commercium, ab omnibus idem profusus vaticinium celebraretur. Hæc in Occidentis Indiâ.

An. Æthiop.
1625. f. 217.

In Æthiopiâ ferunt quemdam ope nostrorum CHRISTO adiunctum assueverasse, sibi apud Galas (populus est Æthiopiæ præ ceteris barbarus) agenti ab incolis dictum: venturos eò breui Sacerdotes albos, qui Æthiopiæ errorum plenam, aliam legem essent edocturi.

Ribera in
Vit. S. Teref.
14. c. 5.

Plura non recenseo, ne copia pariat fastidium. illud tamen tacitus præterire non possum, quod euentu suo comprobandum, vt cetera, confidimus. S. Terefiæ rerum cælestium contemplationi suauiter intentæ oblata species Sociorum IESV, candida in cælo vexilla manu gestantium. Quod spectaculum magnâ voluptate intuenti, Quid si scires, inquit CHRISTVS, quantum opis olim ab his ferendum sit Ecclesiæ? Atque hoc idem illud est quod Ioachimo Abbati visum fuit. Sed spes tanta bonis erit solatio, nobis verò stimulo, vt virtutem paremus, ac animos, hac Dei militiâ & Societate in vltimo rerum discrimine hosti obiciendâ dignos.

CAPVT TERTIVM.

IESVS *primus ac præcipuus auctor Societatis.*

IESVS
primus auctor
Societatis.

Societas IESV, vt à S. Ignatio de Loiolâ non ducit nomen, ita neque originem primam. & aliud sentire aut loqui, nefas. Neque hæc filiorum in Parentem est iniuria, honorem illi suum abrogantium, sed sinceritas iudicio illius & veritati subscribentium. Quippe Societas IESV humanum inuentum non est, sed ab illo ipso profectum, cuius nomen gerit. Ipse enim IESVS illam viuendi normam, ad quam se dirigit Societas, suo primùm exemplo, deinde etiam verbis expressit. Vota siquidem illa, quæ sunt nexus & velut anima Religionis, Apostolis suis ac Discipulis primus proposuit, persuasitque. Quæ res cum è DD. Augustini, Hieronymi, Thomæ, principum Theologorum, sententiâ tam sit manifesta, vt in dubium vocari non possit; quid causæ est, cur non & Religiosos Apostolos fuisse, & vitam Religiosam vt à CHRISTO primùm traditam, ita ab Apostolorum Societate primùm acceptam cultamque fuisse fateamur? Idem æquè certò affirmare licet de Clero illius ætatis fermè vniuerso, qui ad Apostolorum exemplar totus instituebatur. neque verosimile est hanc Religionem cum Apostolis extinctam intercidisse; sed continuâ successione in eorum Discipulis fuisse propagatam. Dubitare de hac re non finit Possidonius in Vita S. Augustini, quem refert *mox à sacerdotij Ordine suscepto intra Ecclesiam instituisse Monasterium, & cum Dei seruis viuere cepisse secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam*. Sic Possidonius.

Sed, quod ad faciendam fidem satis est: hæretici Apostolos his votis obstrictos fuisse negant; neque castè vixisse, etiam postquam CHRISTVM

STVM vocantem secuti sunt, tumultuosissimi invociferantur. Sentiunt enim arcem hęc religionis suę, hoc est libidines suas peti, quę illis prima sunt maximaque religio. ex harum enim arbitrio omnia nouę religionis suę placita sanxerunt. Quorum tam sollicita aduersus manifestam veritatem digladiantium insania, dum seipsam iugulat, simul conuincit, quis sit semperque fuerit Orthodoxorum de Apostolorum Religione sensus, quę sententia. Apostoli igitur, primi que illi Sacerdotes Religiosi, non ideò tribus illis votis sese obstrinxerunt, vt à turbâ remoti sibi tantum ac Deo viuerent, sed vt in suam aliorumque salutem pari sollicitudine & curâ incumberent; carceres, supplicia, moites in extremis ducerent, quandocumque ageretur salus animarum: pro quâ omne solum illis esset patria; vexari à barbaris, voluptas; ludibrio haberi, gloria; excarnificari, beneficium; votum, perire.

Quę cum ita sint, perspicuum est, Societatem IESV ab Apostolorum Instituto ac Religione non differre nisi tempore; nec esse nouum Ordinem, sed tantum institutionem quamdam primę istius Religionis, cuius auctor vnus & solus fuit IESVS. Sicut enim Apostoli saluberrimis Magistris sui consiliis obsecuti, Euangelij promulgandi causã castam pauperemque vitam duxerunt; sic idem Institutum profiterentur quicumque huic Societati dant nomen. Et quemadmodum illi peculiariter se CHRISTO consecrarunt, vt pro salute animarum ex eius nutu ad quodlibet latus mundi impigre aduolarent: ita etiam Societas IESV, quacumque se porrigunt terrę, quacumque se maria diffundunt, obedientię suę laborumque spatium explicat. Apostoli ceterique Discipuli CHRISTVM, quamuis iam ab hominum commercio sublaturum, presentem tamen in Petro & imperantem pari obediendi studio semper agnouere: Societatis huius alumni in idem prorsus obsequium, CHRISTI Vicario deuotum sese, eiusque nutum pro diuino oraculo semper intuentur. Denique sicut illi & communi vitę normã, & continuis vastissimorum itinerum laboribus pro salute alienã susceptis CHRISTVM ducem secuti sunt: ita Societatis homines (quod de illis dixit Pius IV.) *sicut nomen IESV assumpserunt, ita opere, doctrinã & exemplo Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur.* Ex quibus satis apparet, Societatem IESV non esse Religionem nouam, sed vel eandem quę fuit Apostolorum, vel illi simillimam, quę primum sui auctorem, præter IESVM, agnoscat neminem.

Nec aliud sentire Summi Pontifices, quorum effata in rebus huiusmodi errori non sunt obnoxia, quia nescio quid instar oraculi ab ipso Numine accipere existimantur. Itaque lecta Instituti nostri formula Paulo III, hanc vocem expressit: *Spiritus Dei est hic.* Gregorius XIII. in geminã Societatis confirmatione, *S. Ignatium institutorem ac Socios eius à Spiritu sancto excitatos* pronuntiat. Gregorius XIV. *Religionem Societatis IESV nouissimis hisce diebus diuinã providentiã excitatam* ait. Ita Pontifices: quorum testimoniis non pro arbitrio adhibetur fides, sed debetur. Quin ipse S. Ignatius Societatis conditę laudem non solum ex modestiã, sed etiam ex animi sui sententiã, Deo attribuit omnem, dum ait,

*Societas
IESV est
vita Apo-
stolica.*

*Societas
diuino nu-
tu inspi-
rata.*

summam sapientiam & bonitatem Dei creatoris nostri esse, quæ conseruatura est, gubernatura, atque promotura in suo sancto seruitio hanc minimam Societatem IESV, vt illam dignata est inchoare.

Quid verò illa tam illustis, totaque miraculum, Ignatij adhuc iuuenis & caelestium rerum rudis, & militariter ferocis, conuersio, gladiique & balthei cum scipione & sacco permutatio? quid illa species CHRISTI ferentis crucem, suumque Romæ patrociniū pollicentis, precanti oblata, dum Ordinis sui approbationem procuraturus peteret Romam? an hæc non euincunt, opus quod moliebatur Ignatius, Dei fuisse, non hominis? Quid illa Bartholomæi Guidiccioni Cardinalis subita mutatio, quæ illum ex Ignatij aduersario repente in patronum vertit, tametsi contra novos Ordines, Collegarum omnium animos & suum obfirmauerat? Non fuit hæc iudicij humani inconstantia, sed vis occulta diuini imperij, humanam pertinaciam frustra renitentem expugnantis, cui facile est, vt voluntatis suæ obstacula dificiat, ipsam quoque contumaciam frangere.

Argumenta denique Societatis à Deo, non ab homine, originem trahentis sunt, approbatio eius & confirmatio à tot Pontificibus renouata, & aliis semper atque aliis diplomatibus stabilita; tot hominum doctrinâ & genere illustrium, qui Societatem amplexi sunt, incredibilis virtus & constantia; tantum eius tam breui tempore augmentum, per tot aduersariorum impetus crescentis, imò ab illis vires capientis, nec nisi obiectâ omnibus patientiâ pugnantis; profectus denique ad fidei, pietatis ac religionis incrementum tantus, vt, si luctuosum videatur aliquot populos per hæresim ab Ecclesiâ reuulsos defecisse, non minùs iucundum sit tot nouas gentes ad CHRISTVM per Societatem adductas. Non hæc Ignatij, non Sociorum eius fuit industria, quia mortalem imbecillitatem excedit. vis est Numinis, Societatem suam esse opus probantis: cui animos sufficit & vires, vt quod ipse vult, illa nihil cunctetur agredi; quod ipse facit, facere illa videatur. quæ donec, vt cœpit, origini suæ hærens laborabit, tam diu malis humanis altior, caducâ mortalitate robustior, sentiet etiam originis suæ magnitudinem & vires.

CAPVT QVARTVM.

Cur huic Ordini nomen Societatis IESV.

VErè cæca est inuidia, quæ non discernit in quid imperum faciat, modò in eum quem odit, rabiem suam effundat. laudem in contumeliam vertere, honestum probro, virtutem crimini dare nihil cunctatur. indulgere sibi gaudet, etiamsi aliud furoris pretium non referat quàm maius tormentum sui. Hoc sentit malo suo infelix hæresis, quæ non tantum Societatis homines odiis, calumniis, & vbi vel fucato fictoque religionis aut iustitiæ titulo potuit, etiam gladiis & securibus semper inuasit, sed etiam Societatis nomen omnibus probris & conuitiis exagitauit, tamquam ab ipso fastu & superbiâ petitum. quod reuera, vti mox demonstrabimus, ipsa animi submissio excogitauit & reli-

religio. suæ interim superbiæ haud ægrè ignoscit, quâ supremum rerum iudicium sibi arrogat, & quidquid illi displicet, quamuis sacrum, quamuis sanctum, pari supercilio damnat: & cum verba non potest, animum tamen accusat, & de mente fert sententiam, perinde ac si oculos in cogitationes quoque humanas ita infereret, vt Lynceus ille à Poëtis fingitur parietum septa & arborum truncos visu traiecit. Sed frustra hæretici vt in Societatem, ita in eius nomen stomachantur: cuius splendorem ac lucem dum ægris ab inuidiâ oculis non ferunt, graculorum more Soli nequidquam obstrepentium, vanis tantùm clamoribus inanes iras explent; sed quarum pœnas primi ipsi & soli sentiunt. Nam quod depressum volunt, ita infectando magis extollunt; quod obscuratum, magis illustrant. Vt enim non eleganter minùs quàm verè testatur D. Hieronymus, hoc ipsum hæreticorum odium, signum est gloriæ maioris eius quem odio prosequuntur ac detestantur. Neque immeritò ita iudicat vir sanctus. vt enim à malis laudari infamia, ita ab iisdem carpi ac lacerari gloria est; damnari ac diris deuoceri, quidam virtutis de improbitate ac malitiâ triumphus. Itaque illorum hîc conuicia refellere non est animus. ipsi illa satis damnant, dum quod culpant, ambiunt; nobisq; ridendi magis, quàm confutandi materiam præbent. Nimirum hoc sibi nomen (quis credat?) sumpserunt, si tantùm id illis venisset in mentem: occupatum enim illud à Societate, Societati extorquerè sunt conati, vt saltem nomine pietatem præferrent, quâ videbant doctrinam suam & mores destitui.

*Societatem
frustrà hæ-
retici ca-
lumnian-
tur.*

*S. Hieron.
Ep. 80. ad
August.*

In oppido Thuringiæ Mulhusio (vt referunt Annales Collegij nostri Heyligenstadiensis) Lutheranus verbi minister scripto edito asseruit, se reliquosq; Lutheranos veros esse Iesuitas; non verò illos, qui ab Ignatio Loyolâ dicerentur orti: quos acerrimè perstringens, mirificè sibi aliisque Lutheranis de nouo hoc nomine gratulabatur. Sed notata est à sapientibus hæreticorum leuitas, quòd, cum variis se antè nominibus appellassent, ad extremum nomen nostrum, quod antè probris profecerant, vt honorificum sibi vendicarent. Neque aliud præmium ex illâ tam subtili nominis nostri inuasionè retulerunt, quàm duplicatam ignominiam: cum & laudi putabant sibi fore, quod nobis tamquam superbum exprobrauerant; & quidquid in Iesuitas antè euomuerant, id omne in nouos illos Iesuitas aptissimè quadraret. Sed missos faciamus hæreticos, quorum tela inexpugnabili hoc scuto repulsa suos tantùm feriunt ac lædunt auctores.

*An. Christi
1583.*

Non negamus tamen, nomen hoc quibusdam etiam Orthodoxis nouum esse visum; sed hi admirationem suam verterunt in laudem, vbi facti causas intellexerè, quas hîc visum est referre. In confesso est, Ordinum Religiosorum, vt varij ac diuersi sunt, ita nomen varium ac diuersum esse. Neque enim eadem omnium est origo. Alij ab Instituti sui primis Auctoribus, alij à loco, alij à præcipuo quod exercent munere, alij à certâ virtute, alij denique à Cælitibus, in quorum tutelâ cupiebant esse, Ordinum suorum nomina deriuarunt. Rectè omnes, nec sine grauib; causis. Neque verò negligenter quæsitum est ac delibèratum à primis Patribus nostris de nomine, quo recens hæc appellare-

*Chr Socie-
tas IESV
dicta.*

tur familia. cùm autem disceptando, vt fit, alius aliud censeret, S. P. Ignatius hoc ab eis suo velut iure postulauit, vt noui huius cœtus nomen suo permitterent arbitrio. Triplex potissimum causa illum, vt hoc peteret, mouit: quarum prima fuit humilitas Christiana. Verebatur enim, ne, si communi deliberationi nominis arbitrium permitteret, Socij, pro suo in Parentem optimum amore, nascentem hunc cœtum Ordinem Ignatij aut Ignatianum appellarent, nonnullas Religiosorum familias imitati, quæ ab auctore & duce suo vocabulum laudabiliter ducunt. quod nullo modo passurus erat Ignatius. Cuius sententiæ suæ doctoribus Apostolis videtur vsus, quorum humilitate in commendat D. Augustinus, quod eos, quos ad Religionem suam adiunxerant, non Paulianos, non Petrianos, sed Christianos nominauerint. Quamquam, si rectè velimus æstimare, ab Auctore suo Societas nomen accepit. Cùm enim in hac condendâ nihil sibi, sed omnia Deo tribueret Ignatius, CHRISTVM quæ IESVM verum ac primum eius esse auctorem pronuntiaret; solertissimè perfecit, vt, quod in Philosophis, in Religione Christianâ, in Religiosis Ordinibus vsitatum est, & Auctoris sui nomen Religio ferret; nec tamen Ignatij nomen, quod latere cupiebat, audiretur.

S. August. in
Psal. 44.

Quoad vocem SOCIETAS, ne hæc quidem ab Ignatio primum est vsurpata, etiam ad Religiosorum Ordinem denotandum. D. Augustinus, vir supra omnem censuram, postquam recitasset verba S. Lucæ primos Christianos describentis; Religiosos suos alloquens, *Nostræ*, inquit, *societati testimonium perhibet lectio, quam audistis*. Beatus item Isidorus Hispalensis, & Leo X. summus Pontifex aliis Religiosorum Ordinibus hanc nomenclaturam tribuunt; ita vt in hac voce nulla nouitas argui possit, multò minùs arrogantia.

S. August.
Serm. de Vi-
rà Cleric. ad
POP.

S. Isidor. in
Reg. cap. 4.
Luc. Hisp.
lib. 2. Hist.
Erem. Ca-
mal. c. 14.

Sed altera & potior huius appellationis causa est, ne Societati nomen imponeretur aliud, quàm quod Ignatius diuinitus didicerat: qui, permiffa sibi à Patribus nominis dandi potestate, nihil dubitans, nihil hesitans, pronuntiauit nouam hanc familiam Societatem IESV vocandam. cuius vocabuli species & amor, iam inde ex Manresanis de Regno CHRISTI vexillisque meditationibus, aliisque præclaris mentis illustrationibus, animo eius altissimè infederat. Sed tunc potissimum huius amore nominis est captus, cùm anno prioris sæculi 1538. Petro Fabro & Iacobo Layne comitibus Romam petiit. quippe postremo itineris die, cùm iam mœnibus appropinquaret, in templum desertum orandi causâ deflexit de viâ. ibi vehementius precanti & à sensibus abstracto clarissimâ in luce Deus Pater illi sese per speciem ostendit, IESV Filio gestanti crucem & suppliciiis lacerato præsentem Ignatium sociosque commendans. Quos IESVS cùm in fidem ac patrocinium promptissimè recepisset, ad Ignatium placido serenoque vultu conuersus, *Ego vobis*, inquit, *Rome propitius ero*. atque id ipsum, vt Masseus est aucto, vel in primis causæ fuit, cur Ignatius confirmatæ postmodum Societati augustissimum IESV nomen indiderit. Addit Petrus Ribadeneira, qui hæc à Iacobo Layne Ignatij comite acceperat, tam altè Ignatij menti nomen IESV fuisse tunc impressum, vt non alio nomine Societatem appellare obfirmatissimo animo decreuerit; asserens vsque eò certum sibi esse Deum

Deum id velle, vt ab eâ mente numquam dimoueri se posse diceret. Quin ab Ignatio testatur se audisse Polancus, cùm diceret contra Dei nutum se facturum, neque leue piaculum commissurum, si eâ in re vel tantillum hæsitasset. & quamquam ex eius cœtu non deerant, qui mutationem nominis suaderent, quòd iam tum arrogantix nonnulli Societatem infimularent, quæ nomen hoc augustissimum cum omni Christianorum cœtu commune, tamquam suum & proprium vendicaret; Ignatius tamen in sententiâ perstitit, omni asseueratione affirmans, se, quamuis Socij ad vnum omnes, aut quibus alius cuius sequi consilium nulla peccati lex coæret, dissentirent; numquam in eorum sententiam discessurum, nec aliquando commissurum, vt id nomen se superstite mutetur. Quibus autem Ignatij consuetudo ac modestia perspecta erat, ij fat sciebant, numquam illum in affirmandâ sententiâ fuisse tam suum, nec tales vmquam voces edere consueuisse, nisi cùm quæ assereret, superiore quadam luce perspiceret. neque immeritò sic Patres iudicabant. Quid enim? illa vaticinatio Ioachimi Abbatis his verbis vtentis, *ipsum Ordinem quem designat IESVS*; illa Archangelæ Panigarolæ, illa Raynoldæ Arnhemienfis prædictio, quibus hic Ordo nondum natus Societas IESV appellabatur, nonne conuincunt, hoc nomen à Deo magis quàm ab Ignatio profectum? Scimus, Ignatium quidem metaphoris à militiâ ductis delectatum, multa in hac sacrâ militiâ more quodam rituque militari statuisse, multa militaribus vocabulis sanxisse: vt cùm in Monte Serrato probaturus Deo nouæ rudimenta militiæ, saccum pro thorace induit, totamque noctem equitum more in nouis armis vigilauit ante Dei Genitricis imaginem; cùm in libello Exercitiorum inducit Christum Imperatorem mortales omnes sub vexillum suum inuitantem; cùm in formulâ Instituti ait, *Quicumque in Societate nostrâ, quam IESV nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare*; cùm alibi frequentissimè eiusmodi loquendi formulis vtitur; cùm obedientiæ virtutem, summi in militiâ momenti, vult in Societate primam etiam ac principem esse. hinc tamen minimè conficitur, militare illud vocabulum, SOCIETAS, Ignatij fuisse inuentum, non Dei. attemperare enim solet se ingeniis humanis diuina prouidentia; & incitato illo meliora iam capessentium, viuidoque naturæ impetu, quo antè in deteriora ferebantur, postmodum ad virtutem vti. Quijpe idem ac semper sibi similis est animus, eandemque vim prodit, siue errori obsequatur, siue veritati. Ita ingentibus illis Pauli animis, quibus aliquando spirauerat minas & cædes, vsus est ad tot gentium salutem. Ita piscatores Apostolos, quibus labor suus etiam erat voluptati, ad aliud piscandi genus pertraxit, cùm iussit eos esse *piscatores hominum*. perinde ac si solum illorum laborem esse vellet alium, non aliam voluptatem. Ita & Ignatio se Deus accommodauit, illique suggestit inter cetera etiam nomen militare, quo nuncuparet Ordinem suum; ita vt bel-lator ille animus Deo iam ad alia arma vocanti obsecutus, militiam crederet se non deseruisse, sed permutasse. Huc accedit Pontificum Pauli III. Iulij III. Pij IV. & illo Pontifice Concilij Tridentini, Pij V. Gregorij XIII. Sixti V. Clementis VIII. auctoritas, Ordinem no-

Orlan. lib. 2.
num. 62.

Ioach. Alb.
in Apoc.
par. 1. cap. 3.
fol. 83.

Ignatius à
militiâ vo-
ces libenter
mutauit.

Societatis
IESV no-
men Pon-
tifices pro-
bavunt.

strum non alio nomine quàm Societatem IESV appellantium. Gregorius XIV. cùm quidam hoc nomen, quamuis à Sede Apostolicâ probatum, ausi essent carpere, decernit *nomen Societatis IESV* (verba eius sunt) *quo laudabilis hic Ordo nascens à Sede Apostolicâ nominatus est, & hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in eâ retinendum esse.* Atque hanc Gregorij Constitutionem Paulus V. luculentè confirmavit. Denique Urbanus VIII. in Apostolicis litteris Canonizationis S. Ignatij, Religionem hanc etiam vocat Societatem IESV. Tot igitur Pontifices, quos Numen interpretes suos esse voluit, hoc nomen dum vsurpant, quodammodo consecrant, nec minùs videntur ad originem humanâ maiorem referre, quàm Ordinem, cuius est nomen.

Quid efficitur nomen Societatis IESV.

Ad extremum spectavit in hoc nomine S.P.N. posteritatis suæ ingentem quamdam utilitatem: prævidebat enim haud dubiè quantam apud illos vim esset habiturum in omni rerum statu ac tempore. ex eo quippe intelligunt qui huic militiæ dant nomen, non in cætum Ignatij, neque ad solitudinem & umbram, sed in Filij Dei peculiarem quamdam societatem ac militiam, ad solem, ad aciem, contra satanam ac vitia se vocari, atque ad vrgendum illud opus, quo nullum Deo acceptius, nullum homine dignius, propter quod IESVS ipse vita omnium voluit mori. Sub augustissimis illis signis, nomine IESV & Cruce, militandum; illa omnibus inferenda Regnis, omnibus tertis. Auspice ac duce IESV nihil non pro gloriâ eius audendum, nihil detrectandum: ardua pro expeditis, acerba pro iucundis, dura pro mollibus ducenda: vincula pro libertate, pro deliciis tormenta, mortem pro vitâ esse habendam; illi pugnandum, vincendum, moriendum. Neque enim recusandam militi pugnam, cuius maximam molem & pericula Dux in primâ acie fortissimè dimicans capite suo excepit, imò in quâ se vitamque suam deuouit, vt vitam militum seruaret. Talibus profectò exemplis segnes acerrimè stimulari, degeneres arui. Nimirum animos militum Dux habet in suo: cuius, si generosus sit, vel nomen audientibus militibus animi deesse non possunt: ipsa quoque ignauia ad eiusmodi Ducis nomen sese erigit, deque imbelli ac mericulosâ fit audens, & laboris ac periculorum auida. Itaque hanc professi militiam nominari non possunt, quin simul virtutis admoneantur: sola enim nominis commemoratio semper obiicit animo illum à quo id habent, nec ab eius virtute patitur oculos dinoueri. Vrget, incitat perennibus stimulis, vt tam augusto titulo respondeant; præsertim cùm quàm facilis pugnandi labor, tam certa sit victoria vincere volentibus, teste D. Hieronymo, qui expertus est, quàm sit pronum huius Ducis auspiciis hostem debellare. Nos, inquit, filij sub IESV Duce venimus. Nunc ipse IESVS Dux noster gladium tenet, & semper nos præcedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduersarios. Canimus sacerdotibus tubis, & circumimus Iericho, hoc est istum mundum, & cadunt muri eius, & victores existimus. Gratias ergo agamus Duci nostro IESV: illo enim Duce, illo pugnante, nos vincimus.

S. Hieron. in Psal. 76.

Hæc & multò plura præuidens S. Ignatius, simul intelligebat nullam iure metuendam arrogantiam notam, cùm grati animi ac religiosi sit, seu beneficia Dei singularia, seu professionem peculiaris obsequij,

quij, quamuis communi nomine significare, nec in aliorum iniuriam cedit, tamen si idem illis nomen conueniat. Cui enim aliorum Discipulorum fecit iniuriam Ioannes Apostolus, cum Discipulum illum, quem diligebat IESVS, sese nominauit? cui Paulus, cum sese Doctorem Gentium ac Magistrum? Quid? ipsum nomen Religionis, quod Christianorum commune est omnium, nonne attributum iam est Ordinibus qui diuino se cultui dedicarunt adiectâ Religione votorum? Ita alij Cætus, vel à Sanctissimâ TRINITATE, vel à Sancto SPIRITU, vel à CHRISTO, sine vllâ inuidiâ nomen adfuerunt. Ita S. Dominicus, sine Episcoporum offensione (ad quos propriè diuini verbi prædicatio pertinet) Ordini suo Prædicatorum nomen imposuit. Ergo neque Societati, cum eam ab æterno Patre Filius IESVS in fidem tutelamque receperit, & ipsa vitam Saluatoris in iuuandis ad salutem hominibus sibi proposuerit cum diuinâ gratiâ peculiari studio sequendam, verti vitio debet, si id quod suscepit, nomine ipso præ se ferat; ac simul felicem sibi vltro necessitatem imponat, præcipuâ curâ atque virtute Ducis sui insigne Crucem amplectendi, quaque ille præiuit, impigrè sequendi; simul cunctis mortalibus præbeat ansam iustè redarguendi eos, si qui in nominis tanti dignitatem peccent: cuius lux & splendor nec minimos in illis nauos latere patitur; sed eos, si qui sint, illicò manifestat, omniumque oculis ingerit: ita vt Societatis huius alumnis ad omnem virtutem sufficere possit & debeat, vel sola nominis sui recordatio. Quamobrem Ignatius, vt erat modestissimus, nolebat suos quidquam è sanctissimo illo nomine nisi incitamentum virtutis assumere: solebatque hanc Societatem minimam appellare, vt ostenderet, alios Religiosorum Cætus non modò reipsâ esse, quamuis nomen haud vsurpent, Societates IESV; sed etiam nostros ita de se, deque aliis sentire debere, vt sese omnium minimos esse dicant ac sentiant.

*Nomen
aliis com-
mune, scilicet
vt propriè
assumitur.*

CAPVT QVINTVM.

*Beata Virgo, nutrix, patrona, imò altera velut
auctor Societatis.*

A Mantium inter se studia non tendunt in diuersum; vt idem protinus amet vterque, satis est amor alterius: rapit is secum amici animum & vota, quocumque fertur. Nec enim animos tantum inter se iungit, sed eosdem facit; ita vt nec possint velle contraria, & tamen amare. Vt enim vnica voluntas à se diuelli non potest, nec potest non amare quod amat: ita nec verè inter se amantium affectus dissidere potest, quia vnus, quia idem est. Et hic dulcissimus amoris fructus est, imò ipse amor, idem velle, idem amare. Quid verò mutuo amore coniunctius, quàm IESVS & MARIA? Ergo Societatem quam amat IESVS, amat MARIA. Cui IESVS est propitius, propitia est MARIA. Quam IESVS fouet, tuetur, suam vocat; fouet, tuetur, suam vocat MARIA. Certè cum IESV suo beneficiis in illam certat; & ita quidem, vt, quamuis superare illum benefaciendo non possit, eius tamen

men beneficia vel impetrando, vel ad Societatem transmittendo, faciat sua.

MARIA Ignatium & Societatem Deo peperit. Platus l. i. cap. 34.

Felix ergo Societas, in quam tam dulcis certaminis fructus redundat, cui ut benefaciant, certant IESVS & MARIA. Parum dixi, Societas IESV, quanta quanta est, beneficium est MARIAE, quia MARIAE debet Ignatium, & in Ignatio se totam. Nec enim est ambigendum, ut ait Platus noster, quin Ignatius Societatis Fundator, quantumcumque fuit, opus Virginis fuerit. Illum enim vitæ meliori misericors Mater peperit; viuere incipientem, cælesti solatiorum velut lacte fouis, crescentem, per dura & aduersa ad Christianam fortitudinem educauit; adultum denique, ad virilem, ut ita dicam, & robustam virtutis ac sanctitatis maturitatem perduxit; & in Societate, quam interim moliebatur, condendâ laborantem perpetuò iuuit. Animos suffecit ut aggredereetur, facultatem ut posset. Vitâ enim nouâ iam deliberatâ feruentior Ignatius, cum toto animo, totoque corpore, ante Matris clementissimæ prostratus effigiem supplex oraret, ut aditum sibi faceret ad Filij obsequium & gratiam; repente solum intremuit, torumque cubiculum ingenti motu concussum est. Exorata id Virginis signum fuisse, credibile est. Antequam enim è paternâ domo excessisset Ignatius, quadam nocte, dum vigilat, augustissimâ specie, multoque lumine circumfusa Virgo, puerum IESVM in vlnis gestans, spectandam se illi aliquamdiu præbuit. Qualis hæc erat scena? Adspiciebat Ignatius Virginem, Virgo Ignatium; & quamuis tacitis vtriusque vultibus, amor tamen hinc addicebat omnem curam, illinc omne promittebat obsequium. Non opus erat verbis, ubi amor tam facundus erat; qui non poterat esse mutus, quia erat mutuus. Sed nec otiosus erat. ex illis quippe oculis tela & faces vibrabat, quibus per omnem deinde vitam faucibus iuit & arsit Ignatius. Quis enim tunc illius sensus fuit, quod gaudium, quæ felicitatis suæ admiratio, cum vidit illos oculos in se coniectos, quibus Deus ipse adspici gaudet? cum vidit illos oculos in se figi, quibus mortalem adspici est immortalem fieri, est perire non posse, est cælo Deoque donari? Itaque adspectus hic omnes illi vanitatis illecebras repente in fastidium vertit, tantumque virgineæ puritatis amorem iniecit, ut omnes rerum scædarum & caducarum imagines ex eius memoriâ penitus deterferit. Donum hoc tam eximium Ignatio cum dedit, an non tam manifesto signo suam illi ostendit beneuolentiam, maternamque curam, quam multâ prius clarâque in luce ostenderat sese? Iam mora illa, quâ spectandam se dedit, quid significauit aliud, quam se Ignatio quasi in proximo semper adstituram, pronam in dona & munificentiam? Neque enim Ignatius vmquam deinceps illam abesse sensit, nisi quòd oculis eam semper non viderit. Ceterum tam eximio illo in Ducem nostrum beneficio clementissima Dei Mater tantò antè præmonere nos voluit, huius minimæ Societatis patronam apud Filium suum semper se fore; sibi que, secundum Deum, oportere admirabilem eius ortum secundosque progressus adscribi; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ex ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos.

B. Virgo
apparet
Ignatio.

Porro

Porrò nouus hic à Virgine iniectus ardor, paternarum ædium angustius vltra contineri non poterat; eluctabatur, erumpebat; iamque flammam suam per orbem terrarum effundere properabat. Diuâ ergo duce in iter se dedit Ignatius; ac principio Montem Serratum petiit, celeberrimum Virginis domicilium. Quò enim sponte iam pauper se conferret potius, quàm ad illam, cuius vnus fauore satis erat fortunatus ac felix? Ibat plenam animi, visæque nuper Virginis, ac magna secum voluens. Et quoniam amanti festinatio quoque tarda est, affectum, quo vicissim in MARIAM suam rapiebatur, non sustinuit differre, donec ad aram eius pertingeret: in ipsâ viâ voto se castitatis obstrinxit, idque Deiparæ obtulit, amoris mutui pignus æternum. Ratum habuit Virgo, nec noua in clientem beneficia distulit: eius enim castimoniam in omnem deinceps vitam ab omni labe seruauit intactam, & eadem adhuc in viâ ingens ab eo discussit animi corporisque discrimen. Maurum, quia purissimæ Matris virginitati obtrectarat, statuerat confodere, vlturus pariter & facturus flagitium; nisi Diua ipsa (vt pronum est credere) iumentum, cui insidebat Ignatius, rectâ iurum aliò flexisset. Ad sacrum montem peruectus, Deo ac Deiparâ religiose salutatis militiam exorsurus nouam, pugionem & ensen ad Matris aram suspendit, velut profanæ militiæ spolia, quæ illi cælestis amor detraxit, & victrici Virgini trophæum fixit. Hic traditis pauperi vestibus, rudemque sacco indutus, pridie eius diei quo salutatam ab Angelo Virginem colit Ecclesia, ante Virginis aram in precibus & lacrymis noctem totam peruigilauit; militiam sacram auspicatus eo ferè ritu, quo acceperant nobiles olim equites, cum initiarentur profanæ militiæ, totam noctem in armis solitos excubare. Hic Duci suæ solenne dixit sacramentum, eius auspiciis pugnaturus donec aut vita superesset, aut hostis.

Talibus orta principiis Ignatij in Deiparam pietas in dies creuit, quantum crescere potuit, quæ semper fuit summa. Nihil vnquam aggredebatur, quod eius antè patrocínio non commendabat, adeoq; suis illud ad Deum precibus semper interponebat. At Virgo clientis sui pietatem ingentibus beneficiis pergebat vicissim remunerari, & quidem sæpè spectabilis: credo, vt non sciret tantum, sed etiam videret Ignatius, cui perpetuam in omnibus negotiis opem, cui tantos fauores deberet. Vidit, agnouitque; & huius in ipsum ac Societatem fauoris pulcherrima nobis reliquit monumenta, libellum Exercitiorum & Constitutiones: opuscula mole quidem exigua, sed vtilitate ingentia, quædam cælestis philosophiæ quasi sacra, quibus nulla laus, nulla pars est admiratio. Scripsit illa quidem Ignatius, sed dictante MARIA. Exercitia spiritualia ope B. I. virginis scripta. Cum enim libellum Exercitiorum in Manresano illo secessu suo, hoc est in primo vitæ melioris tirocinio, conscripserit; vnde homo militaris & litterarum rudis nisi ab hac Magistrâ suâ tantam hausisset lucem, tantam Christianæ sapientiæ perfectionem? quam & auctoritas primæ Sedis approbavit; & quotquot legunt, suspiciunt & venerantur; quotquot vsurpant, quantum in eo cælestium remediorum lateat, sentire possunt, exprimere non possunt. Neque enim frustra toto illo rem-

Ludovic, do
Pontie in Vi-
tâ P. Aluar.
c. 43. §. 1.

Constitu-
tiones So-
cietatis ope
B. Virginis
scriptæ.
P. de Palmâ
lib. Exerc.
die 8. c. pæ-
nult.

B. Virgo
Petro Ferro
appara-
rens sani-
tatem at-
tulit.

Primi Pa-
tres vota
nuncupa-
runt in
ade & Fe-
sto beate
Virginis.

potere frequentissimè illi spectandam se obtulit MARIA; sed luce suâ animum eius magis quàm oculos impleuit. Ac ne vlla dubitandi superfit causâ, vni cuidam hæc Exercitia iam aggredienti, cuius explorata sanctitas omnem fidem meretur, ipsa Deipara significauit, gratissimas sibi esse has meditationes, vtpote quas & ipsa dum vixit, semper animo versasset, ac deinde Ignatium docuisset, easque scribentem plurimum iuuisset. Nec minùs Societatis Constitutiones ac leges opus sunt vt humano maius, ita dignissimum diuâ Virgine magistrâ. In his sanctus Pater cum se nobis, quamuis id non ageret, suo penicillo depingeret, in quodam commentariolo testatur ad se frequenter venisse Mediatōres, quorum nomine IESVM designat & MARIAM; ne nesciat Societas parère se legibus ab IESV & MARIA magis quàm ab Ignatio latis. Quidni ergo MARIA sit nutrix, patrona & altera velut auctōr Societatis, cum qualem Societatem esse voluit, Ignatij manu ipsa quodammodò descripserit? Et quoniam amantium obsequiis pretium facit amor, omnem occasionem testificandi amoris sui in Diuam auidè captabat Ignatius. Erumpebat hic & prodebat se in eius verbis, actionibus, scriptis, quia in pectore semper æstuabat. Illum transfusum volebat in suos. Quam enim Scholasticis nostris & Coadiutoribus præscripserat horam precandi, eam auspiciis Virginis volebat institui, & sub eius tutelâ impendi, spem faciens, vt, eâ interueniente, citiùs votorum compotes redderentur. Sibi industriam illam toties feliciter cessisse, quoties vsurpasset: hac nihil non impetrasse se, nihil non sperare. Hac filius, Petro Ferro ad Medicorum desperationem ægrotanti promisit sanitatem: fidem Ignatij cumulatè liberante dicam, an compensante Virgine? nam ægro præter sanitatem, etiam conspectum sui obtulit, solatium ipsâ sanitate dulcius, & nullius non morbi pœnâ emendum, si tale præmium morbi esse posset. Denique cum varia ex Ignatio quærentur de Societatis instituto, rationum omnium summam solitus erat referre in fecessum illum Mantefanum, quem sub magisterio Deiparæ traduxit.

Confecto Parisiis Philosophiæ cursu, vt ipse primique eius Socij sese Deo votis ritè nuncupatis consecrarent, ac Societatis, quam Deipara per Ignatium moliebat, fundamenta iacerent, & hanc animi sui sententiam atque religionem sequentibus annis rursus innouarent; non aliud placuit tempus, non alius locus, quàm dies & ædes Virgini sacra, quasi eo ritu nouella profiteretur Societas se in fide & clientelâ Virginis nasci velle, & crescere, & perennare. Hoc spiritu quem ab Ignatio hauserant Socij, affectuque in Deiparam pleni, cum Romam Venetiis iterum proficiscerentur, ad Lauretanam eius ædem triduum substitere. quo tempore pietati suæ indulgentes, coalescentem Societatem Diuæ impensè commendarunt. Quæ, mirum dictu, post anni luctum, ex voto omnium fuit constituta & approbata, non sine certâ Patronæ suæ ope, quam per assiduas preces efflagitauerant. Porrò Ignatius iam Sacerdotio initiatus, pro suo in Deiparam amore, non alibi sustinuit æterno Patri eius Filium primùm immolare, quàm in æde Matris. Societati deinde omnium suffragiis præpositus, rursus sacellum Virginis sacrum

factam ad diui Pauli elegit, in quo primus multis cum lacrymis, ceteris collacrymantibus, solennem edidit professionem, quam ex eadem formulâ reliqui mox quinque ritè sunt subsecuti. Exinde Ignatius, quoties sui vouerent, Diuosque promissorum adhiberent testes, statuit vt cum ceteros vniuersim, MARIAM tamquam omnium Reginam expresso nomine implorarent, vt pote fidei, quam Deo darent, seruandæ potentissimam auxiliatricem. Quid? templum quod domui Professorum, quæ cum ipsâ Societate nata est, ex voto sancti Patris obtigit (quod deinde ex angusto & inornato capacissimum fecit & augustissimum Alexander Cardinalis Farnesius) nonne fuit sanctæ MARIÆ? Memorabile istud est, quod in templi huius primarium sacellum, Deiparæ imaginem miraculis celebrem, quæ nunc summâ populi Romani pietate & concursu celebratur, cum ipso cui depicta inhærebat pariete, singularis artificum industria traduxerit. Neque illud leue indicium est Virginei in Societatem animi, quod eo ipso anno, quo confirmata est à Paulo III. Societas, templum istud impetratum sit, vt hanc protinus natam quasi vlnis & sinu suo Virgo Mater, & tecto carentem in domum suam recepisse videatur. In hoc Virginis domicilio Societatis functiones primùm exercitæ; hinc ab ipso Ignatio tradita catechesis, & ardentis diuino spiritu conciones habitæ; hinc frequentandæ Confessionis & Eucharistiæ mos post tot sæcula renouatus; hinc, cum iaceret virtus & pietas, beatissimæ Virginis Matris ope auspiciisque surrexit. Quare Cardinalis Baronius in publicâ concione templum hoc Anastasiam nuncupare non dubitauit, alludens ad non absimile Nazianzeni dictum, cum in diuæ quoque Matris templo Constantinopoli fides orthodoxa reuixisset.

Cum verò illud commune orbis terrarum perfrugium, augustissimum religionis sacrarium, ædes IESV ac MARIÆ natalis, Lauretana domus, Ignatio adhuc superstite, Societati fuit commissa, potuitne MARIAM manifestius in domum suam introducere & recipere Societatem? Visa hinc circa nostrorum illisque confitentium capita caelestis flamma, quid aliud fuit, quàm flamma quædam amoris in hos & illos è Virgineo pectore erumpentis? Nec in vno Ignatio contineri potuit hoc amoris in Diuam incendium. Diffudit se in filiorum animos, vtque illorum erga optimam Matrem, ita optimæ Matris erga illos affectum & studium accendit. Francisco Xaueio ingentes illos animos, quibus India torusque Oriens, imò terrarum orbis videbatur angustus, inspirauit MARIA in æde suâ Lauretanâ. Vitam eius tot periculis obiectam, quot in Oceano erant syrtes & fluctus, quot in Indiis totoque Oriente dæmonis erant satellites, quot in barbarorum manibus arcus & tela, semper expediuit MARIAM. Huius ope vixdum imploratâ, dæmonem aliquando ex humano corpore frustra frementem freudentemque Xaueius cecit; aduersus illius furias & terrores MARIÆ præsidio non modò faris armatus, sed etiam securus. Quoties enim importunissimus hostis inuictam hanc virtutem verberibus debilitare frustra conatus est? quoties intentato mortis metu frangere? tum præcipuè cum in Iaponiam nauigaret, cum & fortes, & nauarchi ira ob filiam quasi culpâ

Prima solennis Patrum professio in sacello beatæ Virginis edita.

Primum domus Professæ templum Deiparæ dicatum.

Ædes Lauretana Societatis commissa.

Xaueij erga beatam Virginem affectus, & huius virtutis.

culpâ Xaverij submersam impotenti dolore efferata, & mare ipsum à dæmonibus exasperatum, in vnum Xaverium velut coniurasset. In Iaponiam nihilominus sospes est appulsus, & quidem die assumptæ in cælos Virgini sacro: sentire vt posset, cuius aspirans fauor illi cursum tot inter pericula secundasset.

MARIA Ipfa quoque B. Stanislauum Kostkam, B. Aloysium Gonzagam, qualis par iuuenum! in Societatem ingredi iussit: paruerunt iubenti, & obedientiæ fructum mox retulere publicâ religione & aris culti. Et Stanislauo quidem Filium suum pueruli speciem, tamquam æterni amoris certissimum pignus, in vlnas vtrò deposuit. Aloysium nascentem, eiusque simul matrem, è vitæ discrimine exemit, parturientis voto exorata; ne dubitaret Aloysius MARIAM semper habere pro matre, à quâ vitam accepisset magis, quàm ab eâ quæ illum pepererat. Nec verò degener fuit filius: decennis enim sese per votum castitatis tantæ Matris obsequio consecrauit. Felices nimium iuuenes, quibus præsentem videre licuit MARIAM, eiusque voces audire quæ Calites ipsos mulcent atque oblectant. Ingens hic fauor fuit, eoque maior, quia non solis concessus. Illa Iacobo Ledesma, Petro Anafo, Sebastiano Baradas, aliisque non paucis in Societatem ingrediendi auctor fuit, gaudium & felicitatem suam non capientibus, quòd talem salutis suæ ducem simul & obsidem nacti essent. Illa Patri Thomæ Sanchez sustulit balbutiem; Societatis, quam omni exspectabat voto, non minùs quàm linguæ impedimentum. Sed paucorum hæc est felicitas? plurimorum fuit, & fortassis omnium. Quotusquisque enim nostrum à MARIA se quoque ad Societatem non sensit impelli, etiamsi vultum adstantis non viderit, vocem imperantis non audierit? Nec temerè dico omnes fortassis à MARIA vocari, cum, quod huic propè geminum est, B. Borgia censuisse videatur. Is enim cum deprehendisset aliquando tirones nonnullos, qui Deiparam non delegissent patronam, illis malè metuens, monuit Magistrum Nouitiorum, vt eorum salutem præcipuè inuigilaret. Plus quàm præfagium videtur hic sancti viri sensus fuisse, illi ipsi defecerunt omnes, vt pote quorum aut inauspicata erat vocatio, aut punienda ingratitude beneficium Virginis non agnoscentium: infelicitas verò eò miserabilior, quòd ne moniti quidem Virginis fauorem sibi demeriti fuerint. ad quem obtinendum propè satis est obtinere eum velle: minimis enim obsequiis capitur Virgo, multoque magis festinat beneficia conferre, quàm mortales aut petere aut accipere. Huius tam promptæ clementiæ præclarè conscia Societas, simulque Ignatianæ pietatis heres, Matris Virginis penè non minùs quàm IESV Filij obsequio sese totam consecrauit. Quocumque ipsa penetrat, Virginis eam cultus comitatur: omnibus hunc inculcat, hunc voce, calamo, exemplo inter Orthodoxos propagat, inter hæreticos propugnat, & immensum vbique pietatis in hanc ardorem è flammis, quibus ipsa ardet, accendit. Quantoperè hoc igne flagrasse existimamus Gonsaluum Silueriam? qui Virginis imaginem rarò non habebat in manibus aut in oculis, ipsam in animo semper: quæ imago Regi Monomotapæ ostensa, illum, vt CHRISTO nomen daret, repente permouit. Virginem ipsam,

MARIA
multis au-
ctor fuit
Societatem
ingredien-
di.

Qui MA-
RIAM pa-
tronam
non elegerant, à So-
cietate de-
fecerunt.

Gonsalvus
Siluerius
B. Virgini
addidit.

ipsam, non tantum eius imaginem barbaro visam crederes. Ignatio Azebedio quatuor iam vulneribus letaliter faucio, nulla Caluinistarum hæreticorum vis, ne crudelitatis quidem adiuta furiis, extorquere potuit è manibus semimortuis imaginem Deiparæ: itaque cum eâ datus est præceps in Oceanum Sociorum sanguine iam rubentem; cuius vndæ Caluinistis clementiores cadentem Azebedium reucrenter exceperè, nec haurire sunt ausæ, quasi Dominam suam stellam maris in eius manibus venerarentur, quam hæreticorum impietas in imagine violauerat. Quæ Diuam vis euellere potuisset è viuents animo, è cuius morientis digitis ne imago quidem ab ipsâ violentiâ potuit extorqueri? Quanto verò incendio flagrabat Alphonfus Rodriguez? ausus est Deiparam in certamen amoris prouocare, ignoscendâ temeritate, quia suafit illam amor, non suafurus nisi magnus esset; cui semper licuit impunè desipere. Neque veniâ ei est opus, qui peccato suo laudem meretur. Alphonfus Salmeron, cum per Quadragesimam concionaretur, intermisso diebus sabbatinis argumento, de Virgine Matre perorare solitus erat, amore, quo in illam rapiebatur, facundum semper faciente.

Sed quid recensco eximios è Societate nostrâ Virginis cultores, quasi numerus eorum iniri possèt? citiùs hominibus illa destituetur, quàm magnæ in Deiparam pietatis exemplis. Sed neque à proposito deflecto, cum hæc recensco, aut inter Virgineos in Societatem fauores refero. illam enim colere, illam amare, ipsius beneficium est; & maius sæpè quàm ea quibus clientum obsequia solet remunerari. Et quo signo clariùs illa potest probare se Matrem nostram, quàm cum amoris sui dulcedine pectora nostra & animos implet? quem cum dedit, humani voti modum excessit, quia pignus & securitatem quamdam felicissimæ immortalitatis nobis dedit. Iam verò quotquot sunt Festi dies Deiparæ sacri, totidem vel Virginei in Societatem fauoris, vel Societatis illam amantis sunt argumenta. Immaculatam Conceptionem venerata est Societas, cum Romæ primas Theses Theologicas, viuente adhuc Ignatio, proposuit; in quibus princeps quæstio immaculatam Conceptionem asserbat. Deinde cum legem tulit, ne quis ab hac vniquam sententiâ discederet; cui tuendæ Societatem quoque institutam se diuinitus cognouissè sæpè testatus est Alphonfus Rodriguez, vir notæ sanctitatis. Pro hac asserendâ per tres horas in Concilio Tridentino perorauit Iacobus Laynes, tantâ vi tantoque successu, vt sacra Synodus, quæ ab ore dicentis admirabunda pependerat, eo decreto, quo totam Adami progeniem natiuæ labis ream pronuntiat, purissimam Dei Matrem se non comprehendere auctoritate suâ scriptoque consignatum reliquerit. Natalem Virginis celebriorem fecit in aulâ Regis Lusitanæ Borgia, cum Suffragia virtutibus Virginis inscripta aulicis distribuit; quibus ita placuit pietatis follertia, vt in consuetudinem deinde sit versa. Præsentationem de numero Festorum Deiparæ panè sublatam retinuit P. Franciscus Turrianus, cum voce & scriptis Pontificem ad eam retinendam permouit. Grata fuit Deiparæ viri pietas, cuius præmium ab illâ quoque accepit, cælo postmodum transcriptus eo ipso die, quem defenderat: cuius Festi celebritatem & cultum Societas per Belgium

*Ignarij
Azebedij
in Virgine
affectus.*

*Alphonfi
Rodriguez
erga Deiparam
Virginem de-
uotio.*

*Varia si-
gna amoris
Societatis
erga Dei-
param.*

hoc nostrum mirum in modum illustravit auxitque. Annuntiationis peruigilio arma sua Deiparæ consecrauit Ignatius, illâ luce Societatem IESV auspicatus, quâ luce augustum IESV nomen è cælo primum in terras delatum est ad Virginem Deo suo mox imprægnandam. Festi Purificationis magna pars fuit Simeon IESVM vlnis sustinens: IESVM quoque suum, vti olim Simeonis, ita Ignatij brachiis aliquando imposuit MARIA. potuitne maius amoris pignus aut hæc dare, aut ille accipere? potuitne huius Festi imago dulcius repræsentari? Assumptionem primis votis suis celebrarunt primi Patres: quem diem Societatis Festum solebat appellare P. Bobadilla; omnes deinceps vt Societatis natalem colere: qui fuit etiam veluti natalis Societatis nostræ simul & Religionis Christianæ in Iaponiâ, quia Iaponiæ Xauerium dedit. Postremo, in quamcumque sui partem se vertit Societas, cam MARIAE amore septam videt. Hæc enim Ignatij, Ignatius MARIAE opus fuit. Et ne ceteros qui Societati vniuersæ præfuerunt, iidem fuisse dubitemus, Lainius & Borgia in Festo Deiparæ cognatam visitantis ad ineundum hoc munus electi sunt. diceres cum Patrum votis Virginis suffragium conspirasse. Patrem Claudium huic muneris Virgo ipsa præfexit: quod cum faceret, spectari voluit à Patribus Claudio Matthæo & Thomâ Albigero, tamquam curæ suæ testibus oculatis. Mutij adhuc superstitis modestia verat, ne sensum nostrum apertius exprimamus. Hoc tamen, illo vel audiente, fas est dicere, Societatem nunc æquè ac olim Virgini curæ esse, & à capite vigorem, virtutem, felicitatem in membra manare debere: de quo cum sollicita est Virgo, non minùs demonstrat in fide & clientelâ suâ Societatem esse, quàm cum ipsa Martino Guttierrez ostendit Societatem vniuersam sub amplissimo pallij sui tegmine collectam. Quid ego nunc commemorem, quoties Societatem cum extremâ inopiâ, inuidiâ, calumniis, iniuriis luctantem iuuerit Virgo?

Abrumpenda est semel argumenti infiniti dulcedo, & beneficia grato animo votisque recolenda, quæ commemoratione exhaurire non possumus. Tibi igitur, Virgo Mater, Societas tua, quia secundum Deum totam se tibi debet, tibi, inquam, sibi que toto affectu gratulatur, & quia nihil se maius habet, totam se tibi æternùm deuouet. Patrocinio tuo, vt desint cetera, satis felix: tu beneficium tuum serua, auge, absolute, & in iubilica lætiora semper & lætiora per omnem posteritatem transmittite.

C A P V T S E X T V M.

*Post CHRISTVM & MARIAM Societatis Auctor
& Parens sanctus Ignatius.*

Magna moliturus in terris Deus, à sapientiæ suæ consiliis humanam ferè solet excludere; ne hæc, quæ plerumque plus habet cæcitatæ quàm peritiæ, diuini operis partem sibi vendicet; nève inconsulta mortalitas homini peruersè tribuat, quod debet Deo. Sic olim ad primam

nam illam amplissimamque Filij sui Societatem conſtandam, vſus eſt Deus hominibus in quibus nulla erat ſcientia, niſi piſcandi. Sic minimam hanc Societatem orbi daturus, adhibere voluit hominem qui nihil didicerat niſi arma tractare. Fuit is Ignatius de Loiola patriâ Cantaber, ſtirpe nobilis: de quâ quid attinet dicere, cum minima ſit pars in Ignatij laude, quæ à maiorum ſtemmate ac virtute deriuatur? Ferdinandi Regia adoleſcentem educavit. Animus illi erat erectus & excelſus, & quodammodo igneus; gloriæque non minùs capax quàm auidus; ſed quam omnem à virtute militari fruſtrâ petebat, donec didicit eam ab expugnatione vitiorum quàm urbium, à victoriâ ſui quàm hoſtium, rectiùs peti. Pompeiopolim ceperat Gallus, eodem impetu arcem capturus, niſi obſtiſſet Ignatius: quam dum conſilio, animis, manu ſtrenuè propugnat, tormenti ænei globo grauiter ſaucius cecidit, & cum eo omnium animi. ſed feliciùs cecidit, quàm ſi ſtans vicifſet, & hoſtium proſtratorum acruos victor calcafſet: cecidit enim, vt alius reſurgeret; & cum eo pariter Chriſtiani orbis pietas, iam pridem collapsa ac proſtrata, reſfloſceret. Quippe vulnus quo læſus erat, animi vitiis, vulneribus vtique grauioribus, pro remedio fuit; & vt hoſtibus de arce, ita Ignatio de ſeipſo, de morum corruptelâ, de hæreſi, victoriæ pulchrioris initium. Itaque telum illud hæreſim, impietatem, ſimilesque orbis peſtes grauiùs perculit quàm Ignatium: credibile vt ſit benignâ Dei manu potiùs, quàm hoſtili libratum fuiſſe. Decumbentem ex vulnere, & humana remedia nequidquam adhibentem, recreauit Apoſtolorum Princeps, & in illo vno tot ſuorum millia. Dum vulnus tardè coaleſcit, vt falleret tædium, cœpit historias Diuorum lætitare, quia profanæ de-

*Ignatius
qualis mi-
tio conuer-
ſionis fue-
rit.*

*Lectione
piorum li-
brorum
in alium
virum
mutatur.*

erant. & hinc continuò Ignatius illorum quos legebat ſimilior, quàm ſui. CHRISTI ſupplicia & dolores optabat redimere ſuis. cum Deiparâ flebat, gaudebat, amabat. cum Petro & Andream ſalutabat crucem, & pari amore in eam rapiebatur. cum Ioanne oleo feruenti optabat immergi. cum Paulo ſubiiciebat ceruicem ſecuri. cum Laurentio prope-
rabat ad prunas: cum Ignatio ſuo in riſtus leonum, vt I E S V M cordi quoque ſuo inſcriptum oſtenderet. cum Anachoretis abdebat ſe in ſiluas. cum Apoſtolis, I E S V CHRISTI nomen per orbem circumferebat. cum omnibus idola calcabat & vitia, per ignem ferrumque viam ad Deum affectabat. Ita generoſus ille animus induebat animos omnium, & vnus omnium laboribus par ſibi videbatur. Nec mora. à Diuis, quibus iam ſimilis eſſe affectabat, confirmatus, non fortiùs cogitauit quàm fecit. domum, opes, conſanguineos, ſeipſum deſeruit. Montem Serratum petit. Sed quoniam fugiendo nemo ſe poteſt fugere; ne improbus ille ſui amor reditum ſperaret, vinculum illi perenne iniicit: caſtita-
tatem vouet. In viâ Mauri in Deiparam iniuriam ferro vlturus, oſtendit quidem ſe ex militari ferociâ quiddam adhuc ſpirare indomitum; ſuum tamen in Virginem teſtatur eſt amorem, cui non virtus, ſed perititia virtutis deerat. In Monte Serrato gladium & pugionem, iam domini lacrymis ſpecioſius, quàm nuper hoſtili ſanguine ſtillantes, profani Martis exuiuas, magnæ Matri dedicat. Inde primo diluculo, vt tenebris virtutem celaret, Manreſam contendit. Ibi quidquid nuper animo-

*Ignatij
pietatis vi-
rocinium.*

animorum atque irarum in hostem gesserat, in se conuertit. præstantis-
simos quosque, quos legerat, æmulari ausus in macerando potissimum
affligendoque corpore. quæ prima virtutis facies, vt suâ illâ tristitiâ &
horrore blanditur animis magnis, ita Ignatium ceperat. Neglectum
capillitium barbamque sinit inhorrescere, excrecere vngues, vultum
informi squallore deformari. humus erat cubile, cervical lapis, in quo
somnia perexiguus, cui non vacabat, sed succumbebat: & quamuis pæ-
nè nullus erat, adhuc tamen illum mediâ nocte interrumpere orandi
causâ. Ter quotidie flagellis in se acriter seueiebat. septenas horas in
genua prouolutus, attentè & continenter orabat, præter id tempus quod
singulis item diebus audiendo Sacro, Vespertinisque & Completoriis
precibus dabat. Cibus illi erat panis emendicatus; modicum aquæ,
potus. tam misero victu semel tantum in die languentes vires reficie-
bat, si hoc erat vires reficere potiùs, quàm conficere; quem tamen die-
bus Dominicis, tamquam lautiùs epulaturus, bis adhibebat, si copia ad-
erat. Quibus diebus ad Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta summâ
religione accedebat. Si quid otij à precibus diuinoque cultu supererat,
ministrabat agris, stipem pauperibus mendicabat, omnes ad pietatem
hortabatur, quàm aliis benignus tam corpori suo semper infestus, dæ-
mone illi sæpè per ludibrium insidiante. Haussit interim diuinitus illam
lucem, quâ libellum Exercitiorum conscripsit, in quo per suos gra-
dus viam penitus aperit ad altissimum sanctitatis fastigium, quam illa
aterni Patris Sapientia è cælo in terras secum detulit, factisque & voce
Apostolos docuit. Hæ meditationibus quotquot vacarunt, se sibi tam
dissimiles subitò planeque alios mirati, facillè viderunt, humanam
scientiam, quæ in Ignatio nulla tum adhuc erat, eò non posse assurgere.
Sed quoniam non deerant qui malebant eas carpere quàm experiri, Pon-
tificia auctoritas, quâ confirmata sunt, maiores inuidiâ fecit. Ex hoc
fonte illa ingens humanæ salutis & inexplebilis auiditas, à quâ solâ vide-
bat Deum ipsum è cælo in terras, in humanos artus, in labores incredi-
biles, in tormenta, in crucem, in acerbissimam mortem abreptum. Ex hoc
fonte Sociorum adlectio, ipsius Societatis constitutio, & vniuersa descri-
ptio promanauit. Miris interim illustrationibus & puris animi gaudiis
Ignatius fruebatur. Sed quies hæc fuit, non securitas: Deo hæc solatia seq;
mox subducente, & Ignatium sibi velut relinquente. tantis enim angu-
ribus conscientie torqueri miserum & agitari permisit, vt illum quasi
desituisse videretur. Quid faceret Ignatius, omnia iam remedia inca-
sum expertus? Quod impetrare à Deo non potuerat, extorquere quo-
dammodo aggressus est. Immani ausu animum obfirmavit omni cibo
abstinere, donec pristina rediret animo tranquillitas; vnus è sanctis Pa-
tribus exemplum, quod habebat in memoriâ, feruentius æmulatus,
quàm prudentiùs. Iamque adeò integrâ hebdomadâ continuauerat in-
ediam, nec de solitâ precandi, corpus diuerberandi, ceteraque seueritate
quidquam remiserat; vltra progressurus, nisi Confessarij imperium ve-
tuisset. Sed breuè rediit Deus, & cum illo animi lux & serenitas priore
copiosior. sæpè illi CHRISTVS hîc visus, sæpè Mater Virgo. Inter ecclæ-
ses vna præ ceteris memorabilis fuit, quæ ad octiduum durauit. mortu-

*Ecclæsis
Ignatij.*

tuis

tuus credebatur, & fuisset sepultus; nisi tenuis cordis palpitatione latentis vitæ reliquias prodidisset: è quâ velut è somno euigilans, I E S V nomen cum suavi suspirio ingeminauit. Quo tempore totam Societatis formam, & quasi fabricam, Ignatio diuinitus ostensam creditum fuit. præsertim cum, quæ de Societate diuinitus cognorat, in recessum illum Manrethanum ferè solet referre. Atque hæc initia fuere virtutis illius, quæ deinde in Ierosolymitanâ profectioe terrâ marique omnem in partem se probauit, & alumnum suum orco formidabilem, vtilem toti terrarum orbi, cælo acceptum fecit. Nihil itaque mediocre moliens Ignatius, certusquè id sequi, quo gloriam Dei maximè posset amplificare; sed magno ad id præsidio, quod litterarum erat, destitutus, consilio planè memorabili homo trium ac triginta annorum Grammaticam inter pueros cœpit discere. Non minùs interim alienæ salutis quàm litterarum studiosus, laboris sui stipendium Christianum retulit, immania Barcinone verbera, Compluti & Salmanticæ carcerem & catenas. quæ probra & pœnas ille maiore gaudio sustinens quàm alij horrore fugerent, omnia in materiam virtutis ita vertit, vt diceres illum ab ipsis iniuriis contra ipsas armari. Demum Parisiis, vbi pietatis eiusdem causâ infamiam carceribus & catenis grauiorem pœnè adiit, Socios sibi adiunxit nouem: quorum plerosque famâ virtutis primùm, deinde ipsâ virtute famam vincente sibi deuinxit; omnes ferè vt locis atque nationibus, ita & naturis ac linguis primisque consiliis dissimiles. Ex his profeminata est Societas vniuersa. tantâ siquidem inter se voluntatum consiliorumque similitudine sunt vincti, vt quæ in aliis solent esse dissensionum causæ, in illis coniunctionem animorum & concordiam alere viderentur. ideoque mirandum magis, quòd Ignatius illis vix notus, egenus, vitæque genere & naturâ nulli similis, eos inter se & sibi tam citò coniunxerit, breuique tanto spiritu omnes imbuerit, vt ad quamdam Apostolorum imaginem viderentur accedere, nisi quòd numerum non æquassent. Hos omnes affabilitate mirâ sermonis, sed potissimum virtute, quæ blandissima est animorum conciliatrix, ad obsequium diuinum permouit. Quorum is ardor fuit & constantia in sui despicientiâ & maceratione, in meditando industria & pietate, in alienæ salutis curâ, vt magistrum Ignatium in discipulis facillè agnosceres. Nec felicius eos C H R I S T O genuit, quàm educauit in spem tanti operis, quod, illis huius consilij ignaris, per ipsosmet tamen moliebatur; Deoque tandem vota eius secundante, felicissimè perfecit. Iam Societatis Instituta approbauerat Paulus III. Summus Pontifex; iam Ignatius & Socij videbantur summa votorum assecuti, cum ecce tibi repentina discordia, sed ex humilitate profecta, de infimo vltimoque loco. Concors omnium sententia nouellis copiis præfecerat Ducem Ignatium, quia has ipse ad C H R I S T I signa primus exciuerat, deinde instruxerat ac direxerat. sed qui omnium iudicio probabatur, non probabatur suo. itaque diu acerrimè restitit, ac tandem coëgit Patres in suffragia rursus ire. rursus electus, rursus detrectauit onus; donec tandem liberâ Lainij voce: Aut Deo hoc munus imponenti cederet, aut Societatem dirimeret; ac denique Confessarij imperio compulsus, admisit onus: quod deinde

*Ignatius
studis ani-
mum ap-
plicat.*

*Ignatius
nouem So-
cios elegit.*

*Ignatius
Constitu-
tiones scri-
bit.*

non minori humilitate gessit, quam ne gereret laborauerat. Coactus ergo Societati præesse, quam secundum Deum ipse suscitauerat, iure ac legibus illam stabilire est aggressus. Sed quanto studio, Deus boni quor lacrymis, quot precibus, quot suspiriis cælo eas elicit! maior Dei gloria norma erat & amissis, ad quam expendebat quidquid constitueret. Sed quoniam humani iudicii imbecillitas, aut affectu impedita, aut perspicacitatis inopiâ, discernere id semper non potest; Ignatius, omni affectu seposito, Deum ingenti contentione poscebat opem vniquæ perspicendi quid potissimum expediret: dein rationes in vtramque partem ponderabat secum, & suis quamque momentis expendebat. Quod constituerat, iterum ad Deum referebat; lucemque cum precibus & lacrymis implorabat. nec illud satis, vt haberet ratum quod sic statuerat: sed omnia iterum iterumque, ad trutinam reuocabat impensiore quam prius studio; rursusque in lacrymas & preces effundebat sese, vt lucem pleniorum impetraret, nec quidquam non è maiore Dei gloria decerneret. Ad extremum, quidquid exarauerat in vtramque partem, imponebat aræ in quâ rem diuinam quotidie faciebat, vt scribenti deliberanti que vberius illucesceret Dei voluntas maiorque gloria. Quadraginta dies ipsos continuos (vt coniectura de reliquis fiat) ardentissime precando deliberandoque consumpsit, vt vnum illud tutò statueret: liceretne Professorum domibus, quas totas liberalis hominum misericordia sustentat, in templi saltem vsum sumptumque necessarium prouentus vel modicos possidere. Exstant etiamnum Commentarij quidam in arculâ post eius mortem reperti, in quibus per hos quadraginta dies habitum animæ suæ variisque sensus manu suâ perscripsit; diuino sanè instinctu, vt incredibilem propè donorum, quæ largissimè ex immenso diuinitatis fonte hauriebat, species ad posteros aliqua emanaret. In iis elucet ad viuam expressa viri sanctitas, admirabilitasque diuinæ liberalitatis in seruum suum; & quanti apud nos ponderis esse oporteat relictas ab eo Constitutiones ac Leges, in quibus sese nobis (quamuis id non ageret) suo quasi penicillo depinxit. Hic luce clarius apparet, quanta ei esset cum diuinâ Mente coniunctio, quanta communicatio in expendendis ac pertractandis fermè singulis Constitutionum locis, quanta vis lacrymarum, quantus imber, quam affluens, quamque redundans diuinæ consolationis copia; quam cum humani pectoris angustia non satis caperent, erumpebat frequenter in corpus, magno eius sæpè languore, magnoque labore: vt in ipsâ sacrifice nonnumquam interclusâ voce, cum facultas liberè respirandi non esset, proloqui omnino verbum ac pronuntiare non posset, quoad tanta illa diuinæ dulcedinis copia vbertasque remitteret. Fiebat interdum vt preces inter & sacrificia tantis ardoribus æstuarer, vt omnes partes corporis exardescerent, venæque omnes manifestâ cordis palpitatione micarent, interdum verò etiam pilus capitis inhorresceret. Sic beatus Pater Constitutiones suas elaborabat; neque aliis studiis aut præsijs, cum eas scriberet, utebatur. nullus enim apud eum liber, præter Missarum volumen; studium eius precatio erat; bibliotheca, perennis cum diuinâ Mente congressus. Neque tamen tantâ diligentia, ipsiusque Societatis importunis precibus scri-

scriptas, voluit Societati esse pro lege; sed eas grauissimorum Patrum iudicio subiecit. optabat enim tales esse, quæ tot nationum varietati, toto orbe, sine exceptione vllâ congruerent; haud ignarus, exceptionibus legum leges ipsas eneruari. Itaque à totâ Societate seuerè expensas, summoque consensu probatas, iterum tamen ad limam reuocauit, & anno demum 1520. LIII. promulgauit. Ac ne tum quidem vim legis habere, nisi ab vniuersâ Societate iterum recognitas, voluit; correcturus si quid deprehendisset vsus & actio, quod tam accurata deliberatio non præuidisset. Post eius tandem obitum ad Præpositi Generalis comitia conuocata Societas, eas iterum summâ consensione probauit, & quadam quasi veneratione recepit. Per idem tempus Pontifex Paulus huius nominis quartus, eas ab quatuor Cardinalibus examinari iussas, & diu multumque discussas, tandem saluas atque integras quemadmodum acceperat, ne verbo quidem immutato, restituit. Quæ quidem Constitutiones cum ad intimam huius Instituti rationem naturamque pertineant, sintque nerui quodammodo & fundamenta huius quam sequimur disciplinæ; ipsamque ad eò Societatis Institutum alium quam Ignatium secundum Deum non habeat Auctorem; cum ipsi Socij, prima nascentis Societatis auxilia ac robora, ab Ignatio conscripti fuerint & instructi, iure merito vniuersa Societas Ignatium Auctorem Parentemque suum secundum Deum agnoscit & veneratur.

CAPVT SEPTIMUM.

Alterâ Societatis columna S. Franciscus Xauerus.

SI fas est res tenues cum amplis augustisque conferre, minimæ huius Societatis IESV primordia, nascentis primùm Ecclesiæ adumbratio quædam fuere. Quod enim huic Petrus & Paulus, hoc fuere Societati Ignatius & Xauerus; nisi quòd illis Ecclesiæ agrum sanguine suo rigare, his Societatis areolam sudore tantum & lacrymis perfundere licuerit. quamquam longum quoddam & peracerbum Ignatio & Xauerio martyrium fuit, martyrio carere: cui neuter defuit, sed hoc vtrique: id enim alter in Syriâ, in Indiis alter frustra quæsiuit. Ceterum venia sit comparationi; formam methodumque rerum & actionum, non dignitatem conferimus Diuorum, non sanctitatem: quorum res gestæ tam similes fuerunt, quam simile fuit vitæ institutum, & quam similis hæc minima Societas illi amplissimæ à Christo primùm inchoata. utque primæua steterit Ecclesia, Petro & Paulo tamquam columnis secundum Deum potissimum nixa; ita Ignatio & Xauerio Societas nascentis: sed Petro & Ignatio Romæ, Paulo & Xauerio inter Gentes; ita Deus voluit. latius hi quidem laborarunt, sed non vtilius; imò nec latius, quia cura & directio vtriusque capitis cum vtroque membro terrarum orbem pariter peragrauit: utque ad exactum rotundæ figuræ ambitum non minus inuat interior circini pars, quæ videtur cessare, nec cessat, quam quæ circumducitur, factura quod exterior, si tantum vices locusque mutentur; ita non minus Romæ Petrus & Ignatius, quam in-

*Ignatius
& Xauerius
gemina
Societatis
columnæ.*

*Ignatius
& Xauerius
similes
Petro &
Paulo.*

ter Gentes Paulus & Xauerius, illi Ecclesiam, hi Societatem stabiliuerunt, auxerunt, propagarunt: & fortassis amplius, quia virtus à capite manare debet in membra; & pares erant vtrimque mutuis curis & laboribus, si Deus tantùm voluisset functionum vices ac spatia permutare. Denique hi gubernarunt nauem, illi remiges validi fuere; vtrique ad felicem cursum aequè necessarij. Sed Petrum CHRISTVS caput Ecclesiæ dedit, Ignatium Societati; & vtrumque Romæ rerum summæ præesse voluit. vtrique enim crucem suam humeris gestans occurrit, illi Româ abeunt, huic Romam eunti: vtrique metum ademit, vtrique animos addidit, vtrique Romæ propitius fuit; virtutemque dedit, quâ & aduersarios vterque profligaret, & cum suis toto orbe laborantibus providendo, consulendo, imperando, toto pariter orbe laborarent.

Quàm verò similes moribus, expeditionibus, animis Paulus & Xauerius fuere: illum ideam, hunc ideæ imaginem credas. Paulum implacabile bellum CHRISTO inferentem, & Ecclesiæ nascentis membra lacerantem diuina vis tandem fregit, & in partes suas traxit: Xauerium Deo contumaciter resistentem, Ignatius expugnauit magis quàm flexit. Aperuit Deus Ananiæ Paulum sibi delectum, qui nomen eius per Gentes & Regna circumferret: significauit quoque Deus Xauerij forori Xauerium se destinare Apostolum, à quo nomen eius in nouum Orbem vltimumque Orientem perferretur. Ambo iam auctorati CHRISTO, pares orbi terrarum animos attulere: quorum si labores contemplere, geminas Apostolorum turmas; si itinera, alatos putes: in quibus vterque ter naufragium passus, & cum illis tot gentium salus; nisi mare fentiens quos veheret, virtutem suis furiis potentior in littora effudisset incolumem. Nec minore periculo immanes vterque gentes instruxit, quàm adiit. In necem Pauli coniurauere Iudæi; in Xauerij caput, Bonzij. Paulus in corbe per muros dimissus, Franciscus in frondosis arborum ramis latens barbarorum imperum declinauit. Sudaria & femicinctia Pauli morbos corporibus exegerunt? idem fecere cruces & rosaria Xauerij. Cadauera Paulus animauit? Xauerius sepelienda iam corpora reddidit vitæ. Sed maiora his miracula erant ipsi, & in vtroque excelsus ille & inuictus animus, & magnitudinis Christianæ plenus, quæ non in ambiendis, sed spernendis honoribus & commodis consistit; quæ diuinæ gloriæ studio ardens, Deoquæ non sibi nixa, nihil supra vires suas putat; quam labores, vigilæ, aëris atque hominum iniuriæ, fames, sitis, vitæ pericula, tormenta non debilitant, sed pascunt & augent, non secus atque oleum flammam accendit. Hæc Christiani excelsitas pectoris, cum flagrantissimâ charitate coniuncta, angustum vtrique reddebat orbem terrarum. Hinc vterque tam meruit gloriosum Apostoli nomen; quàm expleuit munus.

Postremò, vt Paulus in stabiliendâ instituendâque Ecclesiâ, eiusque finibus profereendis, velut dexterum Petri brachium fuit; ita Xauerius in formandâ propagandâque Societate, & quod illa spectat, amplificando Religionis Christianæ cultu, plenissimè re perfecit, quidquid Ignatius aut faciebat, aut faciendum animo conceperat. Et quamuis ante confirmatam Societatem in Indias nauigaturus Româ discesserit Xauerius,

*Xauerius
Ignatij
mentem
perfectè
executus
est.*

uerius, nec vniquam scriptas ab Ignatio Constitutiones viderit (quæ à morte Xauerij in Europâ primum fuere promulgatæ) in Societatis tamen administratione tam admirabilis-eius fuit cum Ignatij mente consensus, vt crederes nihil agere Xauerium in Indiâ nisi ductu Ignatij; aut nihil facere Ignatium in Europâ, nisi ex sensu Xauerij. Id paucis ostendo, ex quibus fieri potest coniectura de omnibus. Ignatius non tamquam prælatum fratribus suis, sed tamquam famulum se præbebat: Xauerius Paulo Collegij Goani Rectori in mandatis dedit, Christianæ magis humilitatis quàm potestatis memor, nihil minus in imperio quàm imperium cogitaret. Vterque de rerum successu à laborantibus procul Sociis, voluit certis ad se temporibus scribi. Vterque voluit nostros arcana cogitationum Præsidibus suis aperire. Vterque conscientie examen, rerum cælestium meditationem, studiosissimè suis inculcauit, tamquam necessaria virtutis & vitæ sanctioris alimenta. Rudium & puerorum institutio ita fuit ambobus cordi, vt ab eâ re pendere censerent omnem propè Reipublicæ Christianæ felicitatem & salutem. quod munus voce, scriptis, exemplo mandauerunt suis magis, quàm commendarunt. nec minore charitate voluerunt nos comia carceresque ad afflictorum solatium à suis frequentari. Quàm verò honores vterque auerfabatur, & à Societate excludebat, tam volebat Ecclesiarum Antistites à Societate obseruari. Neuter vniquam aliquid admisit, aut à suis admitti passus est, tamquam laboris Christiani stipendium. Corporis macerationes neuter putauit æquales omnibus præscribendas; sed videndum censebant, quid cuiusque conditio, vires, virtus ferrent. Cùm vterque magnam in nostris doctrinam requireret; inutilem tamen illam, imò noxiam, iudicabat, si virtute destitueretur. Quare considerata etiam erant ambo & parci in adlegendis ad Societatem; multi in periclitandâ adlectorum indole ac virtute; nequaquam cunctabundi in dimittendis, quos minus idoneos experimenta ostendebant. Xauerius auctor erat Sociis, vt vota quotidie renouarent, tamquam acerrimum telum contra diabolum, & firmissimum constantiæ munimentum: Ignatius ob eandem causam votorum renouationem etiam lege sancit. Vterque ex obedientiâ æstimabat veram germanamque sobolem Societatis. Itaque Xauerius obsequij exactor erat acer, quod ipse Ignatio re, voluntate, iudicio ac sententiâ mirè præstabat: vtque Ignatius Xauerium, vel hoc nomine, præcipuo quodam sensu diligebat; ita Xauerius facillimus erat erga obsequentes ac morigeros, seuerus in contumacibus coercendis; nullam perniciem dicens maiorem periuicibus ingeniis posse contingere, quàm si timidè indulgenterque tractentur. Itaque Antonium Gomez, quamuis egregiis naturæ dotibus insignem virtum, quamuis Collegij Goani Rectorem, quia durum illum ac resistantem sensit, è Societate dimisit; hoc ipso tempore, quo Ignatius in Europâ, datis in omnes Prouincias litteris, severo obedientie imperio cauit, ne quis Moderatorum contumacem quempiam sustineret, sed continuò dimitteret, præsertim si illi ipsi qui præsent, obedire negligerent. Vsq; adeò vnus & idem spiritus tantis intervallis disiunctas Ignatij & Xauerij mentes afflabat. Ita Xauerius optimus discipulus non

Constitut.
Societ.
Orlandinus
in Histor.
Socet.
Taufellinus
de Virâ
S. Xauerij.

modò hauserat omnem magistri doctrinam, sed etiam mentem & animum quodammodò induerat; prorsus vt si Constitutiones sancti Patris Ignatij numquam perlatæ fuissent in Indiam, steterisset tamen illic Societas, nec vllum sui discrimen vel ipsa perceperisset, cùm in Xauerio suum quoque haberet Ignatium.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis Institutum à Sede Apostolicâ confirmatur.

Societas quamuis adhuc erat exigua, & tantùm velut segetis spes in herbâ, vt pote à Pontifice nondum confirmata; maior tamen erat quàm vt inuidia eam ferre possët. Horribilem hæc illi impexit hærescos calumniam; sed quæ tantum profuit, quantum nocere studebat: nec enim in auctorum capita dumtaxat retortum est, quiddid illi in innocentiam erant machinati; sed etiam infamia ipsa, quam nouæ familiæ inurere conabantur, Societatis gloriam auxit: causâ enim fuit vt Romanus Iudex in Sociorum mores & vitam inquireret. in quibus cùm aliam calumniarum causam non deprehenderet, quàm morum probitatem; publico innocentia testimonio virtutem paucis notam ante oculos posuit vniuersorum. Itaque fama breuè hinc assurgens, non Urbem modò & Italiam, sed Alpes transgressâ, magnam Europæ partem nomine simul & desiderio Societatis impleuit; simulque Patribus animos fecit, vt de Religione condendâ seriò deliberarent. Dum deliberant, fructus indies crescens omnes facillè induxit, vt è re communi id fore decernerent, ne tanta orbis Christiani utilitas mox cum paucis hominibus concideret, si deessent qui in eorum locum laboresque succederent. Videbant quidem Patres arduum impetratu negotium fore; nihilominus Ignatius Deo nixus, quem Romæ sibi iam propitiùm fenerat, nec dubitabat deinceps fore, hanc curam sibi à Sociis impositam ingenti animo complexus, Instituti formulam in certa capita quàm dilucidè ac breuiter tam accuratè digessit, in idoneam occasionem immineus illud Pontifici simul & desiderium suum proponendi. Commòdùm Pontifex (is erat Paulus III.) negotiorum turbis sese nonnihil subduxerat, & Tiburtini recessus amœnitate ac solitudine animum & vires reparabat. Hanc nactus opportunitatem Ignatius, Instituti formulam per Contarenum Cardinalem illi suppliciter offert, oratque vt Apostolicâ eam auctoritate sancire dignetur. Pontifex acceptam iubet à Thomâ Badiâ sacri Palatij Magistro, qui deinde in Cardinalium cœtum adscriptus fuit, cognosci. Ab eo probatam, vbi legit accurateque perpendit ipse Pontifex, siue admiratione rerum captus, siue diuino actus instinctu, *Spiritus Dei*, inquit, *est hic*. Patrumque pia studia & consilium vehementer probauit: simul istud adiecit, sese præfagire animo, piam illam Patrum industriam id temporis in publicum animarum bonum conspirantem, afflictis Ecclesiæ rebus non leui præsidio atque ornamento fore. Hoc testimonium à CHRISTI Vicario Societati datum III. Nonas Sept. anno 1534. xxxix. velut prima quædam approba-

*Ignatius
Instituti
formulam
Pontifici
proponit.*

rio fuit. Quam approbationem vt etiam diplomate sanciret atque confirmaret, rogatus ab Ignatio Pontifex, vt erat prudentissimus, ne quid præcipiti consilio tam deploratis Ecclesiæ temporibus statuisse videretur, tribus Cardinalibus, apud quos nihil gratiæ foret loci, negotium totum commisit. Erat in illis Bartholomæus Guidiccionijs, vir quidem pius ac diuini humanique Iuris egregie peritus, ceterum à nouis Religionibus adeo alienus, vt nec æquo animo ferret earum, quæ tum erant, frequentiam, de quæ ad quatuor dumtaxat redigendis librum conscripsisse diceretur. Atque hoc pacto Summus Antistes occurrebat inuidiæ, quæ omnis erat consumenda in Guidiccionijs, si ille nouam Religionem probasset, quem & nouis pariter & antiquarum numero infestum esse palam constabat. Is igitur cum præiudicium hoc ad causam attulisset, aduersarius magis quam iudex, primo ne quidem adduci potuit vt legeret Instituti formam, dein Collegas in Ignatium parum propensos haud difficulter in sententiam suam adduxit. Itaque certam ac pænè confectam rem consilio & auctoritate suâ repente discussit, diuturnisque frustrationibus tantum non euertit; sed non spem & animos Ignatij. Instabat is atque vrgebat, nec minus litteræ à viris Principibus & ciuitatibus ad Pontificem & Cardinales, eâ de re grauissimæ, cumque frustra essent omnia, æquè tamen sperare pergebat Ignatius. Videbantur ipsæ repulsæ animos illi addere, & spes nulla spei maioris esse causa. quippe quantò minus humani fauoris apparebat, tantò certius diuinum sibi pollicebatur. Hunc ergo continenti supplicatione, ieiunijs ceterisque corporis afflictationibus eblandiri institit; vouitque insuper diuinæ Maiestati tria Sacrorum millia, si voluntates humanas flecteret suâ. Exoratam Numinis Maiestatem declarauit euentus. rursus ad eos qui causæ præerant, & maximè oberant, plenus spei adiit Ignatius: rursus permodestè illis postulati sui rationem exposuit. & ecce quàm repentina tam constans voluntatum mutatio, quas hactenus contumacia ipsa videbatur armasse. Inspiciunt rursus diligenter Societatis Institutum, & penitus explorant: nec minore consensu illud probant, quàm antè obstinatione reiecerant; tam nunc causæ fauentes, quàm paulò antè infesti. Itaque censent Societatem in Religionum numerum cooptandam; ita tamen, vt, dum dies aperiret quid maximè conduceret Ecclesiæ, sexaginta Professos non excederet. Tale decretum nemo ita mirabatur, ac ij qui fecerant. A sententiâ enim suâ discedebant; quam non mutauerant, ne tum quidem cum ab illâ discederent. Nimirum occulta vis Numinis obstinatos animos ita perculit, vt crederent se iam repugnare Deo, nisi repugnarent sibi. Fidem huius impulsus interioris fecit ipse Guidiccionijs, cum Religionum quidem multitudini suffragari se negabat posse; huic tamen vltra refragari instinctu quodam superiore victum nec audere omnino, nec posse. Tam potentem ergo impulsu non nisi caelestem esse sentiens, qui maximè Societatis ortui fuerat oblectatus, ita fauere cum Collegis iudicibus subitò cæpit, vt pro illâ apud Pontificem Maximum nemo vniquam ardentius egisse dicatur. Pontifex talem tam ancipitis deliberationis exitum admiratus, nec minus gauisus à Guidiccionijs sibi commendari causam, quæ acrior

*Pontifex
examinari
curat In-
stitutum
Societatis.*

*Institutum
Societatis
probant
Cardina-
les.*

*Societas à
Paulo III.
confirma-
tur.*

rem illo non habuerat aduersarium, prolixo animo & Societatem ipsam Religionem, & Societati inditum nomen, v. Kalendas Octob. anno quingentesimo quadragesimo supra millesimum, festo die Sanctorum Cosmæ & Damiani declarauit confirmauitque, Professorum numero ad sexaginta dumtaxat, vt Cardinales censuerant, coarctato.

Ceterum quotquot in nascentem Societatem difficultates incurrerunt, totidem fuere in illam diuini fauoris argumenta. sic enim patuit omnibus, quanto & quam non præcipiti consilio Sedes Apostolica Societatem Religionem esse inserit. Deinde triennium illud, quo definitus Professorum stetit numerus, Societatis velut altera probatio fuit, quæ cessit in magnam eius laudem & commendationem. Fructus enim ex nostrorum laboribus indies crescens, & cum illo tantorum operum miratrix fama Pontificem breuè permouit, vt plenam augendi numeri potestatem Societati faceret, videntem tantum Ecclesiæ præsidij accedere, quantum hominum accederet ad Societatem. Tam prospero interim nuntius Socios per Europam sparfos laborantesque tantâ voluptate perfudit, quantum boni publici à Societatis iam victuræ posteris poterat expectari, quod suæ fructibus industria metiebantur. Ipse verò Ignatius tanto diuinæ gloriæ incremento lætissimus, præter quam nihil spectabat aut cupiebat, mox voti fide se liberauit, cum dedit operam vt tria illa Hostiarum millia, quamuis à paucis Sacerdotibus, Deo quamprimùm immolarentur.

Tanto patrocínio secura poterat videri Societas, & erat, nisi implacabile vitium bellum indixisset: quæ tam grata sunt humano generi, quam inuisa eidem res est virtus. Sed nocendo profuere aduersarij, non tantum quia veram virtutem attollit quidquid infestat; sed etiam quia iniquitate suâ Pontifices Maximos prouocarunt, vt causæ iustæ ex animo patrocinaerentur, & fauores ac beneficia in Societatem multiplicarent, & auctoritate suâ malevolentiam frangerent. Quamquam non sola æmulorum improbitas, sed etiam rei Catholicæ maius bonum causâ sæpè fuit, cur Societatem tot pænè quot ab eâ conditâ fuere Pontifices, immortalibus beneficiis ac privilegijs ornarint. Ac Paulus quidem III. præterquam quòd Societatem, vt dictum est, primum in Religionum numerum reposuit; anno post tertio, qui erat sæculi c10.10.xL111. pridie Idus Martij, ex augustissimâ illâ sanctitatis cathedrâ non modò Ignatio omnem Societatis amplificandæ, Professorum certo numero sublato, potestatem fecit; verum etiam conscriptam iam illam declaratamque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Religionem suâ iterum auctoritate confirmauit, publicisque litteris consignauit, tribusque nominatim Episcopis, Cæsennati, Albigenensi, ac Parentino, mandauit, vt obtrectatores Societatis, aut quocumque modo negotium ei facescentes, omni auctoritate pænâque compercerent. Iulius deinde III. qui in Concilio Tridentino Sedis Apostolicæ Legatus Societati impensè fauerat, iam Pontifex, Societatis Institutum denuò ratum voluit anno c10.10.L. x11. Kal. Augusti: & quæ in Pauli decessoris sui litteris aut obscura esse poterant, aut ambiguam habitura interpretationem videbantur, ea ipse prolixo diplomate declarauit, & ad Ignatij mentem sensumque distinxit. Pius V.

anno

*Societatem
variè dem-
de Pontifi-
ces confir-
marunt.*

*Paulus
III. anno
1543.*

*Iulius III.
anno 1550.*

anno c10. 10. LXXI. die VII. Iul. declarauit Societatem esse Ordinem mendicantem, aliisque mendicantium Ordinibus annumerauit, & priuilegiis æquauit. Gregorius XIII. cuius propensissimum in Societatem animum æstimare satis licet, tum ex plurimis priuilegiis, tum ex laudibus quibus eam mirificè ornauit, anno c10. 10. LXXXII. Kal. Febr. Societatis IESV Institutum, priuilegia, Constitutiones denuò confirmauit, eosque qui peracto tirocinio emiserunt tria vota, quamuis tantum simplicia, verè tamen & propriè Religiosos esse decreuit. alioque rursus diplomate, quod eodem anno dedit VIII. Kal. Iun. prolixè approbauit, quidquid priores Pontifices Societati concesserant, simulque eam denuò amplissimè confirmauit, atque omni auctoritate suâ prohibuit, ne quis Societatis Institutum impugnaret, grauissimasque pœnas in decreti huius violatores constituit. Quam confirmationem pœnasque iterum renouat, magisque explanat Gregorius XIV. anno c10. 10. XCI. IV. Kal. Iul. dato diplomate: in quo non dubitat aliter Societatis damnum ad commune Ecclesiæ damnum, integritatem ad eiusdem utilitatem maximè pertinere; decrenitque nomen Societatis IESV, quod hostiliter à quibusdam incessabatur, in eâ retinendum esse, multaque alia non mutanda, quæ labefactare ac conuellere frustra nitebatur inuidia, quamuis specie laruaque recti personata. Ad extremum Paulus V. anno huius sæculi sexto die xxx. Augusti, Societatis Institutum & priuilegia iterum confirmauit: præsertim verò constitutiones Gregorij XIII. & XIV. approbauit, iterumque innouauit, easdemque quas alij pœnas in Societatis perturbatores decreuit.

*Pius V.
anno 1571.
Gregorius
XIII. an-
no 1582.*

*Gregorius
XIV. an-
no 1591.*

*Paulus V.
anno 1606.*

Hæc tot Pontificum tantâ animorum consensione in idem conspirans auctoritas Societatem ita stabiliiuit, vt eam nulla iam maleuolorum inuidia conuellere possit aut labefactare, sed neque inuadere, nisi per Pontificiæ maiestatis atque ad eò diuinæ humanæque contemptum. Quam qui conculcauerint, tam grauibus pœnis ac censuris esse coërcendos Apostolica Sedes decreuit, vt eos commiseratione potius Societas, quam odio profequatur.

C A P V T N O N V M.

Quædam Societatis Instituto quodammodo peculiaria.

Institutum istud tanto aduersariorum impetu toties oppugnatum, tot iniuriis fatigatum, perinde ac si in perniciem generis humani verteret, præscribit Sodalibus parem suæ & alienæ salutis curam; ita vt neque Religiosi Societatis, neque eorum Moderatores officio suo faciant satis, nisi vtramque pari contentione suscipiant. Sed quoniam, vt habet parcemia, nemo feliciter alteri monstrat viam, qui sibi non nouit semitam; ideò sanctus Pater in suorum vitam moreisque efformandos toto animo incubuit, quorum virtutem toti volebat orbi prodesse. Quare si in Instituto illo suo quidpiam potuisset animaduertere, quod maiori Dei gloriæ vtcumque officeret, aut quidquam vltra excogitare, quod eam auergeret; hoc continuò fuisset adiecturus, illud sublaturus. Atque ne aberraret à scopo, quem petebat, oculos semper defixos tenebat in vitæ ac moribus IESV CHRISTI.

M

Quid

*Institu-
tum Socie-
tatis con-
forme do-
ctrinae
CHRISTI.*

Quid enim CHRISTVS non populo tantum & multitudini, sed etiam Discipulis suis & Apostolis ad maiorem Patris sui gloriam imperauit, præscripsit, suasis, quod S. Ignatius Instituto suo non studuit complecti? Volebat CHRISTVS Apostolorum animos & mores suis esse quam simillimos. Vt tales essent, hoc est, vt summum sibi & aliis bonum omni studio procurarent, debebant excutere diuini obsequij importunissimas remoras, opes, voluptates, honores, eandemque pessimas humani generis pestes, quas ferè nemo sine iniuriâ vel suâ, vel aliorum, aut comparat, aut tuetur. Opes enim dum cupidos magis possident, quam possidentur; animum ad excelsa, ad æterna natum, aureis catenis quasi captiuum tenent, neque assurgere illum sinunt ad cogitationes auro & argento pretiosiores. Deinde cum cælestis illa viuendi ratio vigilias, fatigationes, sudorem, imò sanguinem & vitam sæpè exigat; quid tale sperari potest ab eo, qui voluptati inertissimæ dominæ seruit, ne dicam ancillatur? Ad extremum, animus humanus libertatem suam ferè perniciosam sibi facit, aut certè parum vilem: in seipsum iniquissimus, dum sibi maximè indulget, quia placencia magis quam salutaria plerumque sectatur; & profutura fugit tamquam noxia: multoque illi facilius est feliciter imperare populis & Regnis, quam sibi. Ingressurus tam arduum iter, ducem habere debuit, ne cæco, temerario, stulto, hoc est sibi, obsequeretur; alieno imperio subijci, ne perderetur suo. Talibus præfidiis attollendus erat, vt res gereret se Deoque dignas; & ne vniquam Sirenium illarum blanditiis incantatus reuocaretur, votorum religione constringendus. Sed quoniam ne sic quidem aduersus blandientes illas pestes satis tuta est mortalis imbecillitas, quæ sibi faciliè obsequitur, putatque rationis id esse, quod ab animi vel eneruati segnitie, vel impotentis cupiditate proficiscitur; sanctus Pater Ignatius vt omnem corruptelæ aditum obstrueret, hæc vitæ sanctioris munimenta, hoc est vota ipsa, quantum potuit, stabiliiuit. Vt enim erat acri & perspicaci animo, lucisque cælestis pleno, diligenter explorauit omnes accessus, per quos improbus sui amor in nonnullis Congregationibus ad ipsa hæc Religionis firmamenta penetrauerat; quæ, si non omnino conuellere, certè grauiter solet concutere, dum Religionis indulgentiâ aduersus ipsam vititur. Huius tam cauti quam blandi hostis diuertacula & aditus quantâ sagacitate deprehendit Ignatius, quam tutis deinde præfidiis obsepsit? An poterat paupertatem, quam vocat Religionis murum, hosti magis inaccessam reddere, quam cum Professorum domibus non solum non permittit census annuos, quibus alant suos ac sustentent; sed ne quidem vllum eiusmodi subsidium, quo siue ædium, siue templi, tempore (vt fit) & æuo fatiscientium, facta recta restarent? aut etiam quo templi supellectilem, ceteraque ad sacros vsus necessaria comparant. sed neque, si cum necessitate confluerent, eas Collegiorum annuo censu iuuari permisit. Quid, quòd neque prouentus ex Capellaniis, vt vocant, neque ex Sacris anniuersariis, & id genus aliis functionibus, ne in sacrarij quidem impensas admittat? Neque magni refert, Collegiorum Societatis ac Seminariorum paupertatem non esse tam seueram: cum enim Professi sint prima ac præcipua Societatis

*Paupertas
Societatis.*

cietatis pars, præcipuè quoque in illis spectanda est voti huius & æstima-
 manda perfectio. Quare Pius V. non absque ratione declarauit Societa-
 tem Ordinem esse mendicantem. Neque verò aliis minùs, quàm Pro-
 fessis mendicandum, quandocumque aut Præfides id imperant, aut
 necessitas. Collegia quidem & Seminaria reditus ac fundos possident;
 sed tamen pressis admodum limitibus eorum quoque circumscripta est
 paupertas. Quibuscumque enim nostris hæc incolentibus, non minùs
 quàm Professis, neque sacrificia, neque exequias, neque iusta anniuersa-
 ria celebrare proposita mercede licet; quod tamen aliis sua pau-
 pertas non interdicit. Neque fas est vllam pro Theologicæ profes-
 sionis, concionum, catecheson, solationum agris captiuisque impen-
 sorum, aut Sacramentorum administratorum labore, mercedem ac-
 cipere: vt & gratuita illa charitas populum inuitet ardentius ad salutis
 remedia, & pia Societatis in his adhibendis libertas, ac operosa sedulitas
 numquam in fordidum quæstum degeneret. Quâ in re sanctus Pa-
 ter æmulari nos voluit paupertatem diui Pauli: cui etsi de altari, vt ait,
 viuere ius & fas permetteret; placuit tamen, quæ iuste poterat, non ad-
 mittere, vt constaret omnibus, nullum ab illo lucrum nisi animarum,
 tot ac tantis laboribus peti. Ceterùm rerum omnium, quarum com-
 munitas est in Societate possessio, tam restrictus est vsus, vt ipsa paupe-
 rtas arctiorem exigere non posse videatur. Neque timendum est ne fe-
 ueritas hæc aliquando laxetur. Professi enim omnes, quibus vniuersæ
 cura Societatis ac moderatio incumbit, peculiari se voto obstringunt,
 numquam passuros se, vt quidpiam in legibus paupertatis à Constitutio-
 nibus præscriptæ innouetur aut mutetur: nisi fortassis illam iustis de
 causis magis arctandam esse iudicarent. Atque ita paupertatem ex
 omni parte vallauit Ignatius.

*Societas
est Ordo
mendicans*

1. Corint. 9.

Castitati verò tantò plus aggerum, vt ita dicam, & vallorum cir-
 cumdedit, quò magis iniuriæ est obnoxia, faciliusque læditur. Ac ne
 vel leui negligentia sit locus aut venia, vult eam Angelicæ puritatis esse
 æmulam. Sed quò potest ad tantum decus aspirare mortalis fragili-
 tas, cum tanta puritas, teste Sapiente, Dei sit donum? Igitur obtineri
 potest & accipi, quia donum est. Quare præscripsit suis Ignatius non
 frequentem modò orationem, sed etiam illos docuit accuratissimam
 huius instituendæ methodum. Quid enim non impetrat frequens &
 rectè facta oratio? diuinum in primis amorem pariter & timorem
 animis sibi deditis ingenerat. Amoris diuini flamma impuram aut sop-
 pit, aut extinguit. Timor verò Dei quàm fortes reddit in hac pugna?
 non aliud telum certius profligat hostem, vt nemo nisi infamis sui proditor
 cladem hinc accipiat, cum timendo possit hostem debellare. Miraculi
 instar habebatur in Curiâ Philippi secundi, quòd Societatis Patres cum
 promiscuo sexu tam versarentur innoxij. itaque vulgauerat rumor, illos
 herbam circumferre, quæ vim haberet interrimendæ libidinis. misit
 Philippus ipse ad P. Araozium de hac herbâ sciscitatum. nec inficiatus
 est Araozius aliquid subesse rumori; ceterùm petoptare se hanc her-
 bam Philippo omnibusque eius Aulicis in vsu esse; eam timorem Do-
 mini vocari, cuius vis Societatis Patres vbique seruaret innoxios. Hæc

*Castitatis
præsidia in
Societate,*

*oratio fre-
quens,*

*timor
Dei,*

responsio per omnem peruagata Curiam, secundissimis accepta est auribus; quia non verè minùs quàm festiuè docuit, ab ipso timore in his periculis securitatem & peti & dari. Orationis igitur, quæ timoris tam efficacis parens est & nutrix, summam gerit curam Societas. Ceterarum functionum suas cuique credit, huic speciatim & quotidie inuigilat, pro studio vel neglectu orationis cetera procedere non ignara. Plurimum etiam conducit castitatis incolumitati moderatio victus: quam ita Societas temperat, vt neque assiduus docendi ac studendi laboribus non sufficiat, neque occasione imperantia copia subministrat. Itaque sic vires suorum reficit, vt fomenta libidinis subtrahat; sic fomenta hæc subtrahit, vt vires non debilitet. Huic moderationi victus accedunt ieiunia, corporum diuerberationes, aliaque afflictationes in Societate admodum vsitatae. & quamuis nihil certum in hoc genere omnibus præscriptum sit, singulis tamen pro iudicio Moderatorum hæc adhibenda sunt. Neque enim nostros ardori suo permittere voluit sanctus Pater, qui in plerisque freno magis quàm stimulo eget, dum aut viribus suscipit maiora, aut sibi inconsultè obsecutus modum non seruat.

victus frugalis,

otij fuga,

Iam otij damna quis nescit? quo qui diffluit, luxuriã simul solet diffluere. Antè stagnans situque torpens vliginosæ paludis aqua, riuuli è perspicuo fonte labentis puritatem æquabit, quàm desidia simul & mundities animi consistant. vt vel hinc statuas, nihil agentem pessimè agere. Ergo tam capitalem pudicitia hostem è Societate sanctus Pater noster ita proscibit, vt lege latã non alium velit in omnibus assidui laboris esse quàm valetudinis finem. Arctissimam quoque sensuum custodiam vrget: qui, nisi magnã feueritate coërceantur, blandissimi hostis illecebris corrumpi se facile sinunt; quàm incustoditi; tam certi plerumque castitatis proditores.

librorum obscenorum proscriptio,

Ad hæc, obscenos, quamuis aureæ ceteroquin ætatis ac venæ, & absque controuersia principes in suo genere scriptores, à suis non patitur attingi. Et meritò: quid enim prodest illa scire, quæ vtilius ignorantur? laudabilis est scientia, scire quid ignorandum sit: illa verò execrabilis, quæ, dum auget linguæ, inficit animæ puritatem. Quis venenum hauriat, licet ex auro propinetur aut gemmâ? Alia crimina solos auctores inficiunt; sola librorum impuritas est, quæ vnum facit & legentis & scribentis crimen. Hac de causâ Mutius Vitelliscus Societati Præpositus Generalis, adhuc superstes, Epistolâ de Oratione ad Societatem vniuersam datâ libros illos attingi seuerè vetat, ex quibus, inquit, numquam doctrinæ tantum accedet, quantum vt castimoniam decedat, in procliui est. Plura in hanc sententiam grauissimè addit, quibus pestilentes illas chartas damnat, nostrisque penitus interdicit. Itaque in nullis vniquam bibliothecis Societatis exstant, sed aut relegantur in perpetuas tenebras, aut non aliã quàm Vulcani luce donantur.

circumspècta cum altero sexu conuersatio.

Sed nullum æquè discrimen imminet castimoniam atque ab altero sexu, qui sæpè, quamuis etiam id non agat, ipsam constantiam labefactat, ipsum robur infringit, virtutemque summam ex illo fastigio suo repente deturbat in præceps. Quod vt veteres omnibus ob oculos clariùs proponerent, finxerunt Herculem, illum tyrannorum, odiorum cale-

cælestium, torq̄ue monstrorum, adeoq̄ue & voluptatis ipsius omnibus monstris peioris victorem, modò ab hac, modò ab illâ muliere turpissimè victum turpissimam seruisse seruitutem, & maiore infamiâ iugum ab imbelli hoste tulisse, quàm gloriâ armatis illud hostibus ac tyrannis imposuerat. Nimirum nulla virtus ab hoc periculo satis est tuta. quod cum deesse non possit tot inter animarum iuuandarum munera; sanctus Pater Ignatius seuerè edixit totâ Societate, non modò vt feminarum, quamuis nobilium, aut decumbentium, domos incomitatus nemo adiret; sed omnino ea esset in alloquendis obseruatiò ac circumspèctiò, tametsi exomologesi danda esset opera, vt aures quidem comitis, sed oculi nunquam excluderentur. Vtq̄ue legem hanc exemplo sanciret, cum vnum è Sacerdotibus domesticis hominem senem & antiquæ bonitatis (quamuis per simplicitatem omni culpâ vacantem) huic decreto contrauenisse cognosset; tamen, ad ceterorum commonitionem, coram octo Sacerdotibus vnum in locum conuocatis, iussit reum flagello se cedere, quoad singuli singulos è Psalmis Dauidicis pronuntiarent: quorum primus Psalmus erat quinquagesimus. Porrò hæc lex ita viget in Societate, vt si quid contra hanc delictum sit, obligetur comes ad Præsides, quamuis non percipientes, id statim referre, seuerè puniendus si negligat; adeoq̄ue periculum dimissionis aditurus, si secundo aut tertio in re tanti momenti obligatam Societati fidem non præstet. Quòd si mulieres ad Collegium aut domum Societatis, vt quempiam alloquantur, accedant; nemini cum illis licet colloqui, nisi loco aperto, & omnium oculis patente. Quæ cautela Societatis adeò non est noua, vt ipsius Ecclesiæ antiquissimis quoque decretis maximè sit consentanea. Nam Clemens I. Epistolâ primâ seuerè præcipit, vt nullus Clericus vel Monachus solus ad feminas accedat, vel cum iis loquatur. His tot castimonix præfidiis accedit frequens Confessionis & Eucharistiæ vsus: quibus Sacramentis, de vnanimi sanctorum Patrum sententiâ, peculiaris quædam vis inest obscenam illam flammam sedandi, & tam corporis quàm animi munditiam intactam illibatamq̄ue seruandi. Vinum enim illud est, ex quo germinant virgines; quodq̄ue, vt ait mellitus Doctor, minuit sensum in minimis, in grauioribus omnino tollit consensum.

Atque hæc sunt auxilia, per quæ Societas integritati suorum consulit. Quòd si tot frenis ac vinculis impedita & constricta cupiditas nihilominus in delictum erumpat; hinc ferream, hinc adamantinam, hinc inexorabilem se præbet Societas, nec aliter manifesto vulnere medetur, quàm impurum à puro corpore membrum refecando: cuius pœnæ metus non infimum quoque munimentum huius est voti.

Porrò votum Obedientiæ S. Ignatius ipsâ Dei auctoritate ac maiestate, tamquam inexpugnabili loricâ, circumdedit: simulq̄ue voluntatem & iudicium proprium, pessimos obedientiæ hostes, procul à suo cætu proscripsit; quibus hostibus si quis manum porrexerit, eum ne quidem agnoscit in suis, vt pote sacrâ huius militiæ veluti tesserâ destitutum. Itaque facere quod imperatur, minimum hinc est: imò obedire non est, si is qui facit quod iniunctum est, seu voluntate seu iudicio

Obedientiam Societatis reſſeram esse voluit sanctus Ignatius.

cio ab imperante dissentiat. cæcitatem quamdam hîc nobis imperat, ita vt in imperiis Præsidum nihil videre nos velit, nisi Deum imperantem, & nascentem hinc inuiolabilem obediendi legem. Quod ipse Mutius Vitellefcus, quo Præside adhuc fruitur Societas, satis apertè significat in Epistolâ, quam de Oratione scripsit ad vniuersam Societatem, cùm in illâ sic ait: *Per obedientiam probatur germana soboles Societatis: quæ quos reponit in suis, hoc educat cibo, ad iustamque producit maturitatem.* Ita R.P. Mutius. Ex cuius verbis hoc deducas: Ergo non sunt germana soboles Societatis, nec eos Societas reponit in suis, si qui hac obedientiæ integritate destituti sint. Nec minùs grauitè Franciscus Borgia obedientiam commendat: *Ad quam, inquit, omnia refert Societas, tamquam ad scopum & vexillum, quæque eius est turris præcipua.* Tam sublimis Præsidum de hac virtute sensus, quem animis suorum ingenerant, ingens obedientiæ est præsidium. Sed quale quantumque eius est propugnaculum aurea illa Epistola ab ipso S. Ignatio ad Societatem Lusitanicam scripta? quæ millies repetita, nouos semper aculeos iis, quibus prælegitur, relinquit infixos: quibus acriter incitantur ad tantam in obediendo accurrationem, quantam ipsa exigit. Sed audire iuuat ipsum Ignatium sub exordium Epistolæ huius animos suorum amicè inuadentem, eosque primo quasi assultu dulci quâdam violentiâ felicissimè expugnantem. *Ab aliis, inquit, Religiosis Ordibus faciliùs patiamur superari nos ieiuniis, vigiliis, & ceterâ victus cultusque asperitate, quam suo quique ritu ac disciplinâ sanctè suscipiunt: verâ quidem ac perfectâ obedientiâ abdicacioneque voluntatis atque iudicij maxime velim, Fratres charissimi, esse conspicuos, quicumque in hac Societate Deo Domino nostro deserviunt: eiusdemque Societatis veram germanamque sobolem hac quasi notâ distingui, qui numquam intueantur personam ipsam cui obediunt, sed in eâ CHRISTVM Dominum, cuius causâ obediunt. Siquidem Superiori, nec si prudentiâ, bonitate, ceterisve quibuslibet diuinis donis ornatus instructusque sit, propterea obtemperandum est; sed ob id solum, quòd vices gerat Dei, eiusdemque auctoritate fungatur, qui dicit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: nec contrâ, siue consilio aut prudentiâ minùs valeat, quidquam idcirco de obedientiâ remittendum, quatenus ille Superior est (quando illius personam refert, cuius sapientia falli non potest, supplebitque ipse quidquid ministro defuerit) siue probitate aliisque ornamentis careat. siquidem disertis verbis CHRISTVS Dominus cùm dixisset: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei; protinus addidit: Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, seruate & facite; secundum verò opera eorum nolite facere.* Hæc sanctus Pater noster: quæ deinde pari semper orationis vi persequitur, tantoque rationum pondere vrget ac premit, vt vel deploratam contumaciam in obediendi studium possit conuertere.

Tribus hisce votis quantum adiecit, & quidem solenne, quo Professî deuouent se obsequio Romani Pontificis, vt, quocumque terrarum Euangelij causâ iusserit illos proficisci, ad eius nutum prompti semper sint & expediti. Neque decretare possunt hoc imperium, nisi simul voti sui fidem violent, quamuis nullo instructi viatico, quamuis ad hæreticos, quamuis ad barbaros mittantur; quamuis ad eas regiones

vbi

Mutius Vi-
tellescus
Epist. de
Orat.

Borgia Epi-
stolâ de Me-
dis conferu-
spuit.

S. P. Ignat.
Epist. de
Obedienc.

Obedien-
tia Ponti-
ficis vo-
sum.

vbi Societas nullum habet domicilium, aut habitura speratur. neque infesta latronibus itinera, neque maria tempestatibus simul & piratis infesta, neque scopuli & tyrtes naufragiis infames, neque hæreticorum aut barbarorum secures Iesuitarum sanguine infectæ & adhuc madentes, neque adhuc fumantia nostrorum corporibus Iaponiæ busta, neque Brasilorum ingluuies humanæ carnis auida, vllam huic voto gratiam faciunt, aut idonea sunt causâ, cur vel tergiuerfari liceat, quamuis inter hæc pericula senescendum sit, & ætas exigenda, nec vlla spes reditus tam coaceruatum malorum congeriem soletur. Cui vniquam nocenti tale exsilium sua culpa imperauit, quale hisce viris suâ sponte inuicit pietas, & immensa gloriam diuinam propagandi cupido? Alij quidem Religiosi talibus periculis caput sæpè obieçarunt, neque desunt quorum animos Deo plenos illa ipsa inuitant, & adhuc exercent; nemo tamen eorum ex obedientiæ suæ voto à Pontifice cogi potest ad tam arduum munus, non magis quàm quilibet alius nullâ voti religione obstrictus, vt inter Theologos satis constat. Atque ita cautum est, ne spiritus ille Apostolicus in Societate vniquam sopiatur, aut euanescat. Sed hæc quoque Societatis virtus meruit inuidiam, certum magnitudinis suæ signum. Quid illa, quæso, commenta est? nihil aliud scilicet hoc votum esse quàm fœdam adulationem quâ Pontificis fauor putidè captatur. Itâne verò adulatio? ergo Xauerij, Criminales, Quiedi, Campiani, Azebedij, Siluerij, totque alij, virtutum magis nomina quàm hominum, sudores suos, vitam & sanguinem adulationi vitio turpissimo immolarunt? Tot viri sapientiâ & virtute inelyti, quot habuit, habet, & porrò habitura est Societas, non tam Pontifici quàm ambitioni de deuenerent? Ideône S. Ignatius tam acre sibi bellum intulit, ideò tantum laborum exhaufit, vt suorum animas & suam infami vitio tamquam idolo offerret ac dedicaret? Vsqeadeône inuidiæ nihil est nefas, vt & cælum inuadat, nec Diuis ipsis parcat? Quæ, obsecro, ex tali adulatione sperari posset vtilitas? (nemo enim gratis est nocens) quis turpissimi vitij fructus? Nam quorumquemque de tot millibus Pontifex nouit? vtque nosset omnes, quæ spes esse potest omnibus, vbi nemini licet vel oblatam dignitatem, adulationis nempe præmiu, admittere? cum in nullo Religioso cœtu aditus æquè sit obstrictus honori, tamquam pesti & exitio huius Societatis? quæ speretis quàm admissis honoribus clarior, ita suos instituit, vt si fas esset, nec cederet in diuinæ gloriæ & animarum detrimentum, optent potiùs iniuriis, quàm titulis & dignitatibus affici. Quin audi, inuidia, & rumpere: ad ambitionem stirpitus excidendam, Societatis legibus institutisque cauetur, vt in hac ipsâ solenni quatuor votorum professione (cuius tu quartum adulationis insimulas) voto insuper alio quisque se Deo obliget, ne vel domesticos vel externos honores, non modò rectis studiis planoque cursu, sed ne transuersis quidem & obliquis itineribus aucupetur. Quòd si quem fortè talem in Societateprehenderit, statim prodatur, Præpositisque denuntiet. proditusque, si manifesto crimine teneatur, pro speratis honoribus perpetuâ mulctetur ignominiâ, omnisque suffragij iure in perpetuum spoliatur. De-

latos autem & imperatos honores, nisi præcepti vis adigat, & Pontifex ipse compellat, eâdem voti religione recuset. Sic nempe adulatur Pontifici Societas, vt etiam voti sacramentum tali eius fauori opponat, qui vnus adulationis fructus esse posset. Quamquam non diffitetur Societas se Pontificum gratiam ac beneuolentiam omni voto expetere, sed quâ protegatur contra maleuolentiam, sed quâ iuuetur in omnium salute procurandâ, sed quâ munita latius prodesse & pluribus possit. quæ non est infamis & erubescenda honorum, sed laudabilis & sancta laborum ambitio. Nonnulli quidem è Societate aut honores Ecclesiasticos, aut delatas Infulas admittere; sed pro imperio coacti, sed è quibus nihil splendidi, præter titulum sacramque potestatem accepere; vt pote quorum stipatores fuere barbari exitio illorum imminentes, quorum aulae antra aut tuguria, quorum delicæ fames & sitis, quorum quies perennis labor, quorum stipendia gladij, tela, secures, venena. Sic ad Indos profectus est Xauerius Nuntius Apostolicus. Sic Salmeron & Broëtus Nuntij Apostolici à Pontifice destinati sunt in Hiberniam, tot vitæ periculis quot hæreticis, qui iam tum rerum illic potiebantur, obsessam. Sic Morales Episcopus in Iaponiam est missus. Sic Nunnez in Æthiopiæ Patriarcham consecratus; sic eius socij Andreas Quiedo & Melchior Carnero Episcopi, Nunnio olim successuri, sed in discrimina & ærumnas veriùs quàm honores. Ac tamen si honores Societas postmodum illos est deprecata; curas tamen & pericula non recusauit, quorum solâ se feruere ferrique ambitione non negat. Lainius & Borgia sacram purpuram sanctâ quadam contumaciâ constantissimè rececerunt; quam Toletus admisit coactus, Bellarminus omni contentione, quam ipse & Societas extremam adhibuerunt, excutere non potuit. Iaius Episcopatum Tergestinum, Canisius Viennensem, Claudius Aquaiuia Archiepiscopatum Neapolitanum, Cottonus Arelatensem, inuictis animis repudiarunt; gloriam ingentem omnes consecuti, quia fugerunt. Sic Ignatius omnis corruptelæ radices ad fibras vsque persecutus, Societatis incolumitati omni ex parte consuluit. quibus cum etiam acerrima humanæ prouidentie sagacitas nihil vltra addere posse videatur, inuenit tamen Ignatius quæ adderet, nec leuioris quàm illa momenti.

CAPVT DECIMVM.

Tria præterea Societati peculiariora, quæ florem ac vigorem tribuunt.

ALta illa Ignatij mens, quæ nihil non perspexit, videbat etiam Religionis suæ diuturnitate periculum nasci posse. videbat in rebus humanis nihil magnum esse & durare, nihil tam firmum quod paulatim exedendo non perimerent tempus & vetustas. Neque enim opera solum manu facta & ipsam naturam, sed etiam virtutem & animorum robor, ipsa dies paulatim carpit, & velut occultâ teredine sensum fallente enervat tandem atque consumit. Itaque aduersus hanc quoque

tempo-

temporis violentiam armauit suorum virtutem; vt, quamuis illud vincat omnia, hanc tamen expugnare non possit. Armatura hæc votorum est renouatio; quæ bis quotannis, ab iis qui certum in Societate gradum nondum habent, non leui operâ instituitur: triduum enim antè, ab omni curâ negotiisq̃ue expediti, sibi tantum & Deo vacant. Quo tempore in se vitamq̃ue suam acriter inquirunt; & sicubi deprehendant aliquid aut languore aut incuriâ labefactum, aut Religionis integritati minus consentaneum, id omni ope restaurare contendunt. Denique non minus ad renouanda hæc vota comparant se, quàm si ea primùm essent nuncupaturi: quæ quarto demum die insigni apparatu, nec alio ritu quàm quo primùm ea pronuntiarunt, omnes ordine vno in loco ante aram supplices instaurant. Hic saluberrimæ consuetudinis ritus est. Sed cur tantam illa vim habere dicitur, vt virtutem etiam contra æui damna muniat? Inter vitæ sanctioris pestes haud scio an vlla sit nocentior, & tamen occultior, quàm status & muneris sui obliuio. Hæc enim velut profunda virtutis omnis ac pietatis est sepultura, exitiumq̃ue animis ferè adfert, antequam sentitur. nec enim se nisi ipsis quas facit cladibus prodit. Hanc tam capitalem Religionis hostem procul arceat renouata simul cum votis memoria dignitatis ac vitæ Religiosæ. Quæ memoria tanto molimine ac toties restaurata, deficere non potest; cumq̃ue viuida semper sit ac recens, facile gubernat frenatq̃ue animum, & diuerticula more suo circumspicientem haud ægrè continet, ne deflectat à cursu: subiicit enim eius oculis primam illam sui oblationem, & fidem Deo datam; quæ sæpè non minorem vim habet tam viuâ specie representata, quàm primùm præstita.

*Votorum
renouatio
Societatem
a vicijs
te defen-
dit:*

Alter huius renouationis fructus à sancto Patre Ignatio spectatus, est deuotionis augmentum: cuius deuotionis nomine non intelligit dulcedinem quamdam & suauitatem ex rerum piarum exercitatione scaturientem; sed promptam, sed expeditam, sed ardentem animi alacritatem, quæ inimica tarditati & negligentia, incitato quodam & pleno vigoris impetu, perumpit quidquid naturæ segnitie reformidat, & quidquid in diuino obsequio arduum occurrit. Nec temerè fructum hunc suis promittit Ignatius: sentiunt enim hoc piæ alacritatis incrementum, quotquot sese ad hæc vota Deo rursus offerenda non oscitanter aut perfunctoriè comparant. Neque obscura est huius rei ratio. memoria enim per officij recordationem excitata, conscientiam stimulat vellicatq̃ue ad fidem liberandam. Conscientia his ipsis stimulis segnitiam ac tarditatem increpat, abigitq̃ue è pectore. Quibus impediementis pulsus, nihil est quod prouum animi iam incitati cursum aut remoretur, aut sistat.

*deuotio-
nem as-
get:*

Tertia, nec superioribus minor, vtilitas, quam adfert hæc pietatis industria, est animi constantia in suscepto vitæ proposito. Proprium siquidem humano ingenio vitium est inconstantia. Omnes leuitate vexamur ac tædio; & alternis cupiditatibus iactati, modò damnamus quæ appetiuimus, modò in ea quæ damnauimus reuoluimur: nec quidquam in homine tam stabile, quàm perpetua instabilitas. Ab huius importunitate vitij tantò plus est periculi Religiosis, quò molestiora naturæ

*constan-
tiam parit:*

*Natura
depravata
vitiis.*

iam depravate (quæ infestissima virtutis est hostis) consilia sunt amplexi. Redit enim illa, quantumvis fortiter pulsa; cui tam displicet labor, quàm voluptas est in votis; cui disciplina Religiosa, odiosus rigor est & vexatio; castitas, perpetua rixa & pugna; paupertas, angustia; obedientia, feruitus videtur; cui grauis est alienæ salutis cura negligenti iam suam; cui demum ingrata est virtus, labore vtiq̃ue paranda ac sudore. Hostis igitur hæc intestina quamvis animum non expugnat, debilitat tamen, illecebrisq̃ue & blanditiis ita sæpè labefactat, vt de nefariâ sui proditione dubitare, & in benè cœptis nutare cogat. Sed hanc exarmari posse speravit Ignatius solâ votorum, quasi sacramenti militaris, instauratione. Neque eum spes fefellit. Cùm enim noua hæc sponso obligatam priùs fidem confirmet, animum quoque corroborat in voto nutantem; nouis viribus auget perseuerantem. Huius auxilij præsentem vim sensere primi Patres nostri: de quibus post vota iterum & sæpiùs Parisiis repetita, Maffei noster, *Id ad confirmandas*, inquit, *in suscepto consilio mentes omnium mirificè valuit*. Senserunt posteri, quorum multi, qui defectionem iam meditabantur, aut dubij & incerti fluctuabant, hac renouationis ope subito corroborati, in fide ac statione perfliterunt. Sentiunt demum omnes, tantum animorum, feruoris, virium hinc sibi accedere, vt Deo ac Religioni tum primâ in initiari sibi videantur, nec vllum ferè à primâ sui oblatione discrimen, nisi temporis agnoscant. Atque hæc de votorum renouatione.

*Maff. in Vita
S. Ignatij
l. 1. cap. 21.*

*Ratio con-
scientia
Superiori
reddenda.*

Alterum, quod sanctus Pater mirè vrget, & omnino necessarium stetit, ne primæuum illud Societatis robur vinquam elanguescat, est, intima animi sensa, motusq̃ue ac perturbationes, Moderatoribus suis penitus & sine fuce aperire. Animum siquidem humanum, veluti ægritudinum omnium receptaculum, modò amor, modò odium, modò spes, modò timor, tamquam æstus febriles, alternâ iactatione infestant; interdum stolidi sui admiratio, velut aqua intercus, vanissimè inflat; interdum ira corripit, quæ furor etsi breuis, tamen furor est; sæpè tristitia velut lethargus obruit; sæpè voluptas tamquam pestis veneno suo afflat; nunc inuidia ceu cancer exedit; nunc stulte suspiciones, velut alta quædam caligo, excæcant: sed pessimè omnium vexat insanus amor sui, morborum omnium radix & caput; qui tamquam lepra quædam tabes animi robur sensim carpit atque depascit; tantò sibi infestior, quantò indulgentior. Harum omnium ægritudinum quàm pestilens est vis, tam facilis est cura, si modò eas æger ei sub cuius est curâ, tamquam Medico, tempestiuè manifestet. Nec ægritudines modò, sed etiam vitiosas animi inclinationes eodem candore vult detegi sanctus Pater, dum tempus & causa morbi, & nondum planè eger, auxilium admittunt. Nec immeritò tam sollicitus hîc fuit Ignatius. Nihil enim æquè amabat, atque suorum salutem; quæ hoc remedio destituta, non in discrimen modò, sed in certam sæpè perniciem rueret. Nemo enim sibi sufficit; nemo aliis aut sibi vniquam exitio fuit, nisi per occultam aliquam eiusmodi ægritudinem: imò nulla clades humanum genus infestat, quæ originem hinc non ducat. Itaque, vt pars magna morbi est, ne dicam perniciem, morbum occultare: ita è contrario salutis initium est, periculum salutis, illi qui depellere

*Morbos
animi aperire,
inimicum est
salutis.*

pellere id vult & potest, detexisse. imò, quidquid in animo latebat, in lucem proferre saluberrimum est consilium. quia sæpè morbus specie fanitatis blanditur; quem dum peritus Medicus ægro ostendit, nullo negotio discutit: hic verò errorem haud grauatè deponit, quem agnoscit; & periculum studiosè cauet quod prospicit. Quòd si remedium hoc omnibus Religiosis tam esset vsitatum, quàm est salutare; quis eorum vmquam salutem suam in discrimen adduceret? Sed inanis pavor, dum auxilium formidat, non absque ingenti piaculo in exitium vertitur. Nec intelligunt miseri hanc esse machinam, quam illis admouet humanæ salutis hostis, obscæno & vili proco simillimus; qui dum honestam virginem molitur abducere, nihil æquè laborat, quàm vt illa improbum consilium parentes suos celet: si enim illud prodat, non prædam modò, sed spem quoque prædæ sibi ereptum iri videt. Quoniam verò non potest non esse Deo acceptissima illa submissio animi, quæ intimos suos motus ac sensus quantumuis erubescendos, alteri, nihil dissimulando, detegit; non rarò Deus hanc præsentissimo præmio remuneratur: vt plurimis, & plerunque, non citiùs voces excidant ore, quàm malum è visceribus. Neque potest hic candor alicui esse fraudi. Nefas enim est Præsidibus vti illà scientiâ, nisi ad auxilium & solatium eius qui illam dedit: quæ si deesset, ad eiusmodi munia facilè adhiberetur, quæ damno illi forent fortassis & ruinæ. Quis autem illi nocere aut vellet aut posset, quem sincero prosequitur affectu? Nihil siquidem Præsidum curam & amorem æquè prouocat, atque aperta illa & minimè fucata sinceritas; vbi è contrario non potest non suspectum & odiosum illis esse silentium, aut silentio peior oratio inuoluta & ambagibus perplexa, & qualiscumque demum arcani dissimulatio; cùm Veritatis testimonio constet, eum malè agere qui odit lucem. Neque reticenda sunt quædam, quia leuia videntur & exigua: nihil enim leue & exiguum est, in quo res maximæ vertuntur, quæ minimis ferè caussis & stant & cadunt. Nec est quòd satis tibi in te præsidij repositum esse ducas ad persananda animæ tuæ vulnera. Adhibebit enim Deus vim sanandi remedio, quod præscribet animæ Medicus: quam negabit eidem, cùm ipse tibi præscripseris. Nimirum vult te non tibi debere sanitatem, sed sibi; à quo solo sperare eam potes, & accipere. Demum tantæ est virtutis hæc sinceritas, vt quot iam inde ab ortu Societatis aperuit pericula, totidem discussit damna.

*Sinceritas
fructus.*

Ioan. 3.

Tertium & fortassè maximum munimentum, quo incolunitatem suam tuetur Societas, est seu contumacium seu perniciosorum hominum, seu missionem vrgentium & extorquentium dimissio, etiam postquam Religionis votis ritè se obstrinxerunt. Quam dimissionem multi quidem calumniantur aut vellicant: sed ignorantia ferè carpit, quod non capit; dumque rationem non videt, sine ratione rem geri putat. Hæc enim quorundam velut exauctoratio non tantum Societati vehementer prodest, sed ipsis etiam non rarò qui sic exauctorantur. Nam si contumaces sunt, aut flagitiosi, quis non videt hoc eos in Religione esse, quod in corpore putre corruptumque membrum? amputandum, ne partes adhuc sinceræ vitiet. dementiæ genus est, perniciem, cùm potes, non

*Dimissio à
Societate.*

amoliri; & contagionis omnes inuasuræ initio, infectos à fanis non fecernere. Nemo à vitiiis tutus erit, vbi illa tuta sunt. neque enim ibi fiſtunt vbi oriuntur. Habent hoc commune cum peste; contagionem suam longè lateque diffundunt. Potens nimirum est in vtramque partem exemplum; &, quod miseræ nostræ genus est, valentius in peiorem. Ita fit, vt quod ab vno peccatum est, luant vniuersi, cum inter multos nemo sibi tantum peccet. Serpunt vitia, & proximum quemque inficiunt; dum quæ tolerantur, quasi iure fieri incipiunt. Sic paulatim maior pars vincit meliorem, & cæteris vniuersus incipit seruire corruptis hominibus & moribus, quibus imperare debuerat. Sed crudele, iniquis, hoc remedium est; imò crudelis est benignitas vni parcere, per quem omnibus noceas. Nam vni sic indulgere, est multos læpè perdere; nec ipsum, cui indulgetur, seruare. An crudelis est colonus, qui stirpes herbis vtilibus nocituras euellit? An sæuus Medicus, qui vitiatam corporis partem maault tolli, quàm vitam? An immitis Iudex, qui non parcat malis, ne noceat bonis? Non opinor. Cur igitur Societas crudelis, si paucos tollendo, seruet omnes? Videtur quidem sibi illa partem viscerum suorum abrumpere, dum à se, quos tam caros habuit, separat: sed maault rationem in consilium adhibere, quàm affectum; & sequi potiùs quod expedit, quàm quod iuuat; ne mox sibi dissimilis, inane tantum Religionis simulacrum & vmbra se esse deploret, nec quidquam ferè sui præter nomen vestemque videat; quando citiùs integri à corruptis morbum, quàm ægri à valentibus sanitatem trahunt. Nec enim vllæ Religiones, quarum interiit splendor & virtus, nisi à suorum vitiiis euerse sunt: cum nihil tam firmum sit, quod stare diu possit, si intestinos hostes foueat. Huic igitur malo Societas felicissimè occurrens, fauciat se ne lædatur, ipsique membrorum suorum mutilatione integritatem suam conseruat. Itaque Reginæ Lusitanæ admiranti aliquando perennem illum vegetumque Societatis florem, & causam roganti, aptissimè respondit Collegij Rector hanc esse, quia venam sibi aliquando Societas incêdit. corruptus enim sanguis leui vulnere opportunè emissus, totius corporis est valetudo. Ioannes Clarius, nobilis in Academiâ Louaniensi quondam Theologiæ Doctör, cum celeberrimus quidam Concionator esset dimissus, Iesuitæ, inquit, non solent aquam mundam effunderc. Humbertus Ordinis PP. Prædicatorum quintus Generalis, *Oportet, inquit, vt Religio despumetur, ad hoc vt in sua puritate seruetur. vbi nulla est despumatio, est impuritas multa.* Plura addit in hanc sententiam multò his fortiora. vitque vinum fæce turbidum, hanc eiiciendo se limpidum reddit & clarum; ita Religio se purgat ciectâ quorundam fæce. Quod innuere ipse CHRISTVS est visus, dum Iudæ ex cætu Apostolorum dimisso subiunxit: *Nunc clarificatus est Filius hominis.* Denique hanc vitilitatem satis asserit sententia & vsus SS. Ignatij & Xauerij; quorum de hac re iudicium nemo Pontificum improbauit, laudarunt & approbarunt hæctenus omnes, ac præsertim

Dimissio est medicina Religio- nis.

Humbert. de
Eud. Relig.
l. 5. p. 2. c. 3.

Ioan. 13.

Greg. XIV.
in Bullâ da-
tâ an. 1591.
de confirm.
Soc.

Gregorius XIV. qui dum hanc dimittendi, & omnem vororum obligationem tollendi potestatem denuò confirmat, *Eam, inquit, ratam & intactam esse volumus, tanquam rem magni momenti ad Societatis puritatem*

conseruationem retinendam. Ita Summus Pontifex, qui paucis verbis ingentem huius remedij vim virtutemque complexus est. Neque fortasse aliud quidquam ad Societatis incolumitatem est efficacius. Carceres quidem & supplicia etſi improbos frequenter emendent; sæpè tamen compeſcunt tantùm corpora, non vitia; coguntque ſubinde tantùm diſſimulare nequitiam, non deponere: cùm nocentes vultum tantùm & ora, non animos mutant; pœnam criminum horrentes, non crimina; fortasse peius peccaturi, vbi vincula euaserint. Vt nunc ſilentio præteream, quoties perditiffima viuendi licentia, quam hæreſis huius sæculi inuexit, cauſa fit, cur improbi Religioſi, qui non timent mereri, ſed pati pœnam, ad hæreticos confugiant. à quibus blandè accipiuntur, gratulationibus, officiis, ſtipendiis demulcentur: in ſolatium impietatis Illuminati vocantur; quia nempe fidei perſidiam, Religioſæ caſtimonix ſacrilegas libidines, virtuti & honeſtati voluptatem & turpitudinem prætulereunt, malueruntque Baccho & Veneri ſeruire, quàm CHRISTO. In quod impietatis baratrum fortasse non mergerentur, ſi à Religione poſſent diſcedere ſine apoſtaſiæ crimine, & votis ſoluti ſuo arbitrato vitam ducere. Quàm multos Religioſos vidimus, inquit Montholonius, aliorum Ordinum viros præclaros & ſanctos grauiter ingemifcere, quòd hoc familias ſuas purgandi remedio deſtituti, cogentur aut Religioſæ diſciplinæ aut ſuorum diſpendium facere? Quæ calamitas non ex ſanctiſſimo illorum Inſtituto, ſed ex infelicitate horum temporum naſcitur, & hæreſeos mendicitate, quæ ex ſententiis noſtris & quiſquiliis ſuas facit gemmas & lumina; ex ruinis noſtris ſuas fabricas; ex ouibus perditis ſuos Paſtores; ex Apoſtatis ſuos Apoſtolos.

Ad extremum, nobis neceſſaria eſt vita noſtra, vt Auguſtinus ait, aliis fama noſtra: vt non dubitet etiam vir tantus affirmare, cum qui famam ſuam cuſtodit, in alios eſſe miſericordem. Certè ſi vlli Ordini, Societati in primis ſua fama eſt neceſſaria, quia totam ſe alienæ ſaluti ex Inſtituto ſuo impendit: quam ita procurare non poſſet, nec tam vtiliter ſe Eccleſiæ obſequiis conſecrare, ſi integritate nominis eſſet deſtituta. Maximum quidem momentum ad docendam virtutem eſt ipſa virtus, ſed per exiſtimationem ſui: quâ ſublata, tamquam neruis ſuis ac lacertis, quibus animos erat expugnatura, deſtituitur. Integritatem verò nominis ſeruare Societas quæ poſſet, ſi eos, per quos exiſtimationis ſuæ diſpendium patitur, ſeruare cogeret? Hæc enim iudicij humani ſeu peruerſitas eſt, ſeu infelicitas, vt quod vnus ſacrorum Deo hominum peccauit, adſcribat omnibus, & perpetrati ab vno criminis reos peragat vniuerſos: nec omnium virtus iniuſtam ſibi ab vno ignominix notam abolere poſſit. vſque adeò vel vnus crimen ſuſpectos facit omnes. Ex quibus fatiſ conſtat, diſmiſſionem contumacium & improborum Societati eſſe tam vilem & neceſſariam, quàm illi aliisque vtilis eſt & neceſſaria ſua incolumitas & ſalus.

Iam illis qui importunè vrgent vt votis ſoluantur, ſubinde quoque cedit Societas; ſed poſtquam omnem eos iuuandi induſtriam nequidquam fatigauit: eoſque dimittit, vel idèò ſatis nocentes, quòd votis ſuis voluerint ſolui. Nam hoc ipſum graue eſt piaculum,

Malus officij cuſtos metus.

Montholon. p. 2. oppoſ. 33.

Auguſt. lib. de Bono v. dicit.

Fama integritatis Societati neceſſaria.

Dimiſſionem importunè perentibus etiam cedit Societas.

iam tum animo & voluntate à Religione defecisse. nam quæ potest esse iusta tam horribilis cum Deo diuortij aut digna satis causa? Cedendum tamen subiinde importunitati putat Societas, tum ne ad tristiora consilia confugiant satis iam infelices, suamque geminent cladem; tum etiam quia fructus ab illis sperari magnus non potest, qui iam meliore sui parte, hoc est animo, Religiosi esse desierunt. Cunctabunda tamen est Societas & difficilis in eiusmodi hominibus dimittendis, etiam tunc, cum vtile videtur ab illo qui defectionem vrget, liberari: tum quia hæc difficultas nonnullos ad sanio rem mentem reducit, tum quia aduersa huic facilitas multis esset perniciofa. Sed non ideo censet expectandum, donec spes est rescipiscendi. Quid enim iuuaret dimittendi potestas, cum talis spei non alius sit terminus quam vitæ? Nulla enim est tam deplorata improbitas, cuius emendandæ spes quoque deplorata sit, cum via numquam sera sit ad bonos mores, aut obstructa.

Porrò Sacerdotes qui dimittuntur, etsi non habeant quo alantur, de nemine tamen nisi de se queri possunt. vsa est enim Societas iure suo: quod ius cum non ignorarent, aut Societatem ambire non debuerant, aut calamitati non dedisse causam. Neque Episcopos, qui sacris illos iniuriarunt, vlla lex obligat eos alendi, vt perpetam à quibusdam existimatur. Iure enim suo tunc cesserunt, cum voluntariæ paupertatis titulo sacros Ordines susceperunt.

*Dimissis
nihil de-
bet Socie-
tas.*

*Decretum
Congreg. 7.*

Sed neque Societas iis quidquam debet, præter communem, quam cuius hominum debet, charitatem. Quam autem hoc æquum sit, præclare deducit Decretum tertium Congregationis septimæ, quod vniuersum, nec apice mutato, operæ est pretium hîc inferere; sic autem habet: Cum ratione Sacerdotis cuiusdam, qui importunis postulationibus dimissionem è Societate impetrauerat, Pontificique libellum supplicem ad alimenta à Societate impetranda obtulerat, propositum per Illustrissimum Cardinalem Bellarminum à suâ Sanctitate fuisset, vt prospiceret Societas, quid facto opus esset circa dimissos à Societate Sacerdotes, qui maiorum hereditate, qui que Religionis omni que alio titulo carent:

Post feriam prolixamque huius rei discussionem, censuit Congregatio, omni animi submissione rogandam esse suam Sanctitatem, dignaretur Societatis iura, receptamque iam inde ab initio sui consuetudinem tueri: maxime cum grauissimæ causæ sint, quæ nihil in hac re mutandum suadeant.

Ac primò, paucissimos à Societate dimitti, qui alimentis ad vitam necessariis careant: ac vix in singulis Prouinciis vnum alterumve reperiri posse qui egeat: imò in vniuersa Societate adeò esse paucos, vt ab omnibus totius Societatis Prouincialibus, qui Romæ nunc sunt, vix decem eius generis homines designari possint.

Secundò, inter eos qui dimittuntur, vix quemquam reperiri, qui non iis naturæ donis, exercitatione studioque in Societate confirmatis, præditus sit, vt facili negotio conditionem consequi possit, quâ se vitamque suam modestè & honestè tueatur, si modò viri boni officio
fungi

fungi velit: fin minus, pergatque in delictis, ob quæ vt plurimum dimittuntur, pœnis potius tales insolentias frændandas esse, quàm præmio remunerandas.

Tertiò, accedit, Societatem maximos sumptus, nullo suo emolumento, in alendis talibus Nouitiatus ac studiorum tempore, atque in reliquo etiam quo in illâ vixerunt annorum decursu tulisse, vt peracti sumptus longè emolumenta superent: vt meritò queri non possint; maximè cùm aut ob delicta non leuia, aut importunâ rogatione dimittantur.

Quartò, neque maior videtur inesse Societati obligatio, dimissos ob culpam alendi, quàm Iudici eos, quos ob manifestum delictum Beneficio aut Clericali titulo priuauit, damnauitque. Neque tamen quisquam damnatorum talium Iudicem super alimentis conuenire consuevit.

Quintò, & sanè durissimum foret, Societatem ad præstanda alimenta teneri eorum, quos ob non leues culpas dimittit. Neque enim quisquam aliorum Ordinum tenetur ad alendum eos, quos à Religione suâ ob delicta præscindit: qui, si res propius considerentur, multò plures in singulis reperientur, quàm qui à Societate dimittuntur; maximè si componantur cum iis, qui à Societate dimissi, medijs viuendi carent: cùm tamen plerique eorum, qui à reliquis Religionibus præscinduntur, non rarò pluribus egeant. neque tamen quisquam hætenus censuit talibus alimenta à Religionibus suis præstanda esse: neque quisquam eâ inuerecundiâ & audaciâ, qui cùm ob manifestum crimen ab Ordine reiectus esset, ab eodem alimenta sibi deberi iure contenderet, aut Sedem Apostolicam super iis compelleret.

Sextò, aperiret deinde hæc alimentorum suppeditatio viam ad cogitationes de deserendâ Religione suscipiendas; maximè in iis qui minus feruentes, commodorumque suorum studiosiores, otiique amatores sunt. Spes enim hæc alimenti non paucos fortè traheret, qui illâ destituti in Religione detinentur. Fieretque paulatim, vt, cùm emolumento hoc, ac quasi desertæ Religionis præmio, plures prouocati, vocatione relicta, sæculum repeterent; Collegia, quæ ægrè admodum operarios suos sustentant, magnam necessariæ suæ dotis partem, in tales effunderent, non sine graui Fundatorum ac Benefactorum suorum offensione, qui dona sua in tales nollent profundi; ac manum etiam retraherent, eleëmofynasque negarent, quas ad tales diuertendas esse meritò vereri possent.

Septimò, extat & Tolosani Parlamenti nobilissima decisio, quâ P. Claudium Bernardum, Prouinciali P. Ioanne Gentilio à Societate egressum, petentem alimenta à Societate, iudicauit iniquum postulare.

Octauò, est denique & illud non leuis momenti in hoc negotio, quòd, cùm anno MD. LXXVII. Aprilis XXI. memoriale quoddam Clementi felicis recordationis VIII. porrectum fuisset de Sacerdotibus à Societate dimissis, paupertatis ac Religionis titulo ordinatis, cùm ad egestatem, adeoque & ad mendicitatem deuenire possint; Pontifexque

fœxque Cardinali Matthæo ex Congregatione Concilij, memoriale dispiciendum transmisisset; isque à P. Laurentio de Paulis Breue sibi tradi petisset, quo Societas in ordinandis Sacerdotibus suis vtitur, quo Constitutioni Pij V. super ordinandis derogatur; Summoque postea Pontifici, re prius seriò & accuratè discussà, retulisset Cardinalis, aliàs hoc negotium per Summos Pontifices & Congregationem sancti Officij fuisse examinatum, & intactum demum relictum; Pontifex, iis auditis, eandem etiam rem integram Societati reliquerit. Hactenus decretum. cum quo argumentum hoc finio, triste quidem nomine, sed re tam vtile Societati, vt maius à Sede Apostolicâ beneficium ne optare quidem possit. Nihil enim Societati æquè prodest, atque hæc iactura; nihil illam tam auget, quàm hæc resectio; nihil æquè securam facit, atque hoc omnium periculum. Quanta verò Ignatij quàm diuina sapientia, quæ tam robustis præfidiis Societatem suam etiam aduersus temporis iniurias armando, orbem docuit, non omnia temporis esse spoliū, sed virtutem & Religionem ita muniri posse, vt nec æuū quidem eam labefacturum esse videatur; & quod rebus omnibus exoletam quamdam seu senectutem, seu interitum adferre dicitur, Societati polliceatur ætatem vegetam semper ac florentem, suæque iuuentuti parem; & annorum tantum cursum, non damna sensuram.

Sed missam faciamus tristem nonnullis atque inamœnam hanc dimissionis materiam. Nunc quoniam Nascentem Societatem, eiusque Instituti incunabula hoc primo velut actū representauimus, restat, vt spectatoribus nostris missilia quædam (nisi fortè natalitia munerera dici mauultis) non tam pretio quàm affectu metienda disperiamur.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

De nomine IESV.

IESVS nomen salutis est.

Vocabis nomen eius IESVM : ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Matth. I.

QVOTIES immortalem infantem, quoties mortalem Deum, Auditores, tacitâ mecum mente perpendo; toties suspensus ambigo, quid magis amplectar, aut prius admirer; blandam silentis Maieſtatis infantiam, an verendam vagientis infantiaë Maieſtatem. Hoc autem res illa hinc ſuauior eſt ad amorem, inde ſublimior ad ſtuporem, quòd exilitas iſta, & magnitudo illa, ita ſimul inter ſe pugnent, atque ita conueniant, vt illius demiffa benignitas nihil de huius præcellenti dignitate imminuere videatur. Inuoluuntur illa quidem, ſed ſuis adeò fiunt lucida inuolucris, vt in caducâ infirmitate ſtabilis virtus, in obſcurâ ignobilitate clara ſublimitas, in iacente ſubmiſſione erecta magnitudo, in neglectâ humanitate adoranda diuinitas eluceſcat. Ac proinde, niſi hæc ita ſuis latebris immerſa eſſent; profectò neque amor crederetur eſſe tam vehemens, neque tam potens eſſe maieſtas. Nam Deus brachiis prehendi, ſinu inuolui, oculo contingi, ad aram ſiſti, cultro ſauciari non poſſet, niſi ſub carnis inuolucro lateret; & abdi non poſſet, niſi tanta eſſet eius potentia, quæ & optimo ſimul amoris obſecundaret imperio, & maximæ amantiſ non officeret dignitati. Igitur rem iſtam tam ſuauem, quàm miram, amor inuenit, poteltas exſecuta eſt; vt, cùm alia pleraque, quæ Dei ſunt, eius præſentiam manifeſtè declarent; hoc dulce prodigium, illum ipſum à quo manauit, poſſit abſcondere. Vnde rei attonitus nouitate, cum Chryſo- Sectm. 143.
 logo iure mihi videor exclamare poſſe: *Quod natura non habet, uſus neſcit, ignorat ratio, mens non capit, pauet celum, ſtupet terra, creatura miratur; quomodo ſerino enarrabit humanus? Quis attinget arcanum Dei, partum Virginis, rerum cauſſas, ſæculorum negotium, commercium diuinitatis & carnis, hominem Deumque, vnum Deum?* Quare de infante hoc Verbo quænam ego verba Orator infans pro dignitate proferre potero? Quamquam non eſt, quòd operoſiùs infantiam hîc purgem meam; ſiue quòd ſperem fore, vt is qui ſic amat abſcondi, diſtinctionis meæ tenebras non reformidet: ſiue etiam quòd, quòd minùs eloquens vobis videbor, eò meliùs recens natum infantem ſim omnibus expreſſurus. Quare omne illud amoris potentiaëque miraculum, ceteraque auguſtiſſimarum argumenta rerum prudens volensque prætereò; ac duo dumtaxat

Duo tra-
ctanda:
Primo lit-
tere nomi-
nis, Secun-
do signifi-
catio.
Apocal. 2.
Alcafar &
Gloss.
Lib. 1.
Oracul.

de puero velut puer tractabo. Primùm folius CHRISTO impositi nominis elementa dinumerabo: deinde eiusdem significationem breuiter inuestigabo.

Cæf. Rhod.
lib. 22. c. 9.
Guld.
H. H. Geor.
S. ymag.
Petrus Thy-
ardus l. de
Vomerf.
Io. Eckius
Homil. 3. de
nom. Iesv.

Enimuerò ne in litteris colligendis nimius sim, missum facio Latini nominis quinarium, & in calculo nomen nouum scriptum quinque vulnereum sculpturâ: omitto etiam cum Cumanâ Sibyllâ octo monadas, octo decadas, octo hecatontadas in Græco nomine obseruari. Solos enim Hebræos, quoniam puer Hebræus est, consulo; & cum illis in IESVAGH diuinitus indito nomine per Iod, Schin, Vau, Ghain fortunatum quaternarium numero. Neque verò in animum facilè inducam, sine mysterio quatuor litteris Deum-hominem nominari; quando intelligo celeberrimum Dei ipsius nomen, non tantùm Hebræis sacrarum rerum omnium promiss-condis tetragrammaton esse, per Iod, He, Vau, He; verùm etiam audio à plerisque nationibus, non minùs diuino nutu, quàm occulto naturæ prodigio, Deum quatuor litteris pronantiari. Ecce tibi octies quater nomina Deum sic experientia gentes inter diuersas: in quibus recensendis consultò alphabeti seriem teneo.

Nomina
Deum
quatuor
litteris ex-
primientia.

Arabibus est	Alla.	Assyriis	Adad.
Antarcticis	Topa.	Ægyptiis	Toir.
Æthiopicibus	Amlau.	Chaldæis	Eloa.
Croatiis	Doeg.	Dalmatis	Bogt.
Flandris	Godt.	Gallis	Dieu.
Germanis	Gott.	Græcis	Θεο.
Hebræis	Iehouah	ineffabile.	Adonai Dominus.
Hetruscis	Efar.	Hibernis	Dieh.
Hispanis	Dios.	Italis	Idio.
Iaponibus	Ixin.	Indis	Zimi.
Ingenis	Odel.	Latinis	Deus.
Lusitanis	Deos.	Magis	Orse.
Persis	Syre.	Polonis	Boog.
Perüanis	Jaie.	Saracenis	Abgd.
Syris	E'loa.	Turcis	Agdi.
Tyrrhenis	Efer.	Wallachis	Zeul.

Uniuersa
propè re-
rum natu-
ra quater-
nario con-
stat.

Ecce omnia quatuor litterarum. Huc insuper accedit Deum omnia suo pondere, mensurâ numeroque molientem, non frustra illud perfectissimum nomen quaternario complexum esse; cum propemodum omnia, quæ ad vniuersam rerum conditarum naturam pertinent, quaternarius comprehendat. Nolo hîc meminisse cum Physicis omnem rerum causam, cum Musicis omnem concentum, cum Arithmeticis omnem numerum, cum Geometris omne corpus, cum Architectis arcam Noë templumq; Salomonis, cum Astrologis Zodiacum & cæli plagas, cum Archistrategis metationem castrorum Israël, cum Politicis veterum Imperiorum Monarchias, cum Theologis virtutes cardinales, quaternario contineri. In hominem vniuersi Principem oculos conjicio, cuius in primis Parens primus, Augustino, Cypriano, Bedâ notantibus, nomine suo tetragrammato Græcis litteris exarato, Orientem, Occidentem, Aquilonem, Meridiem expressit. Intuere nomen, & numerata: Α' δ' ζ μ:

Augustin.
Tract. 9. in
Ioan.
Cyprian. l. de
Sion & Sion.
Bedâ in Ioan.
Tom. 5.

A, Ἀγαθὸν, Δ, Δύσις, Α, Ἀρκτὺς, M, Μεμβρα. hoc ipsum canente Sibyllâ: Lib. I. Oraç.

— Qui nomine complet

Ortumque, Occasumque, Austrum, Boreamque rigentem.

Parum est nomine, nisi reipsâ Adam ipse, omnisque posteritas, atque adeo omnis homo, quaternarium corpore animoque inuolueret. Si quidem ut humanus animus, Pythagorâ docente, rerum omnium quaternarium exhibet, per illud quod est, quod uiuit, quod sentit, quod intelligit: ita hominis corpus quatuor ingentia mundi membra, ignem pulmone, aëtem carne, aquam cerebro, terram ossibus; ita quatuor principes qualitates, cholera, sanguine, phlegmare, atrâ bile; ita quaternas anni vices, quatuor ætatibus; ita quatuor mundi latera, quatuor suis, Orientem dextero, Occidentem læuo, Meridiem vertice, Aquilonem calce, Philosopho teste, complectitur. Adde, eiusdem hominis quatuor esse nouissima; eiusque æternitatem cubo, siue quadro, signari.

Quem quidem Microcosmum dum isto numero referunt auditis, simul eodem quaternario Megalocosmum plenum esse conspicietis. Quid deinde? Eia Societas I E S V, quæ quadrilittero isto nomine insignita es, quæque annum quadragesimum sæculo recurrente iam colis; omnibus beneuolè annuentibus, tetragrammato isti nomini per quaternarios triumphum adorna. Sed quia tuus iste triumphator in Israël, modò pauper est; age quadrigam Ezechielis illi emendica. Profiliat itaque in arenam cum suo curru Cherubinus iste, cui nomen est quadruplex, & cuius singula animalia quadriformia. Substratâ ardenti purpurâ insitat mediæ quadrigæ Verbum infans, salutis tesseram prætendens crucem; in cuius quadro latere, nomen salutis Iod, Schin, Vau,

Triumphus per quaternarios adornatus,

יְשׁוּעָה

Ghain gemmâ fulgurante sculpatur. Quadrigam præcant quatuor Angeli, qui congregaturi electos à quatuor ventis: lateri dextero assistant quatuor Euangelistæ; læuo quatuor celeberrimi Doctores: subsequantur quatuor notissimi Religiosorum Ordines. tuque his te adiunge quadrimembris Societas, cuius Socij singuli, ac præsertim quatuor vera Professi, illud tetragrammaton nomen expediti ferre per vniuersi quatuor latera: ponè subeant præfatæ illæ nuper gentes quaternæ & quaternæ. Agite nunc Angeli, & quatuor argenteis tubis ter

Philip. 2.

quater intonate: *In nomine I E S V omne genu flectatur, celestium, terrestrium & inferorum.* Igitur flexo in primis poplite, quatuor inferorum loca sese incuruent: tuque deinde cum quatuor tuis partibus, quatuor elementis, quatuor anni temporibus, quatuor ventis, quatuor rerum substantiis, vniuersa terra subside: tu denique inclinare superna ciuitas in quadro posita, ter quaternis nixa fundamentis, totidemque portis ad quatuor cæli climata patefactis. Prouoluantur isthic in genua è vigintiquatuor sedilibus, vigintiquatuor seniores inter quatuor animalia constituti: & ex illis centum quadragintaquatuor millibus signatorum, ex ter quaternis tribubus filiorum Israël triginta sex millia quaternariorum venerentur hoc nomen, & alternis inclament: *Dignus est*

Apoc. 5.

Agnus (& cum diuinissimo nomine) *dignus est I E S V S, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

*Nomina
certis ob
causis
eius data*

Romanis,

Græcis,

Hebræis.

Vt autem puer esse pergam, qui felicia puero impositi nominis elementa sum nactus, modò eiusdem significationem perquiro. Olim solenne fuit Romanis, Græcis, Hebræis (vt alios complures omittam) non fortuitò, sed consultò, pro cuiusque vel publicâ dignitate, vel priuatâ integritate, aliâque de causâ nomen rebus accommodatum imponere. Ac primùm quidem Romani à victis gentibus domirisque Proinciis, ab Achaiâ, Africâ, Asiâ superatis; ab Allobrogibus, Balearibus, Callaicis subactis; à Getuliâ, Germaniâ, Macedoniâ subiugatis; Cæsares suos atque Victores Achaicos, Africanos, Asiaticos, Allobrogicos, Balearicos, Callaicos, Getulicos, Germanicos, Macedonicos nuncuparunt. Quòd si Græcorum lubet recordari; apud hos Artaxerxes à memoriâ Mnemon, Demetrius ab urbium expugnatione Poliorcetes, Damippus ab audaciâ Ceraunus, Dion Prusicus ab eloquentiâ Chryso stomus, Pyrrhi proauus à robore Aleetes, Pyrrhus à belli nouitate Neoptolemus, Ptolemæus à beneficentiâ Euergetes, Phocion à probitate Chrestus, Seleucus à victoriâ Nicanor, plures denique ob alias rationes atque alias, sua nomina sunt auspicati. Quid iam de Hebræis? quid de sacris paginis? vbi quot nomina, tot vitæ argumenta; quot verba, tot propemodum notanda mysteria. Quid apud hos Adam? idem qui ex terrâ. quid Abraham? pater multitudinis. quid Isaac? risus. quid Iacob? supplantator. quid Esau? operans. quid Ioseph? augmentum. quid Benjamin? filius dexterae. Sic Aaron, docens; Moyses, assumptus; Iosue, saluator; Saul, postulatus; Dauid, dilectus; ceterique innumeri, illud quod vitâ vel prodigio intus occultabant, nominis significatione foris prodiderunt. Ceterùm vt ex Latino, Græco, Hebræo fonte non temerè nomina dimanarunt; ita contendo, sacratissimum Seruatoris nomen, non nisi ab arcano consilio, atque altissimâ ratione suum omen inuenisse.

Matth. 2.

Tu igitur age in primis Matthæe, tot sæculis expectatum, tot prodigiis præsignatum, tot imaginibus adumbratum, tot vaticiniis prædictum, tot votis expetitur, tot suspiriis exoptatum, tot denique lacrymis quaesitum nomen edisere. *Vocabis*, inquit, *nomen eius IESVM*. Quid ita? amabo te. Interpretationem nominis assecutus: *Ipsc enim*, ait, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Vnde planè illis assentior, qui existimant hoc nomen ab Hebraico illo *Iesuagh*, id est à salute, deduci, vt qui salus exstitit omnium, etiam nomen ipsum salutis obtineat. Multò sanè illud ante **CHRISTI** tempora à Rabbi Haccados, ætate Consulum Romanorum est assertum, qui Antonium Consulem his verbis affatur: *Quia Messias homines saluabit, vocabitur IESVAGH: gentes autem alterius nationis, quæ fidem eius sectabuntur, vocabunt eum IESVM. Propterea inuenies hoc nomen IESVS designatum in textu Genesis 49. v. 10. Veniat qui mittendus est & ipse. Si enim accipias in Hebræo primas litteras harum dictionum, conficies nomen IESV*. Hæc Rabbi Haccados, quem Iudæi Magistrum nostrum sanctum soliti sunt appellare. Eodem artificio vta est Sibylla Erythræa, quæ circa annos Ezechiae Regis floruit: illa enim de **CHRISTO** quædam carmina Græca contexuit, quorum (quod mirabile est) primæ litteræ vnde inchoantur, in normam acrostichidis

*Refert Gal-
latius l. 3.
Actan. c. 13.*

chidis conficiunt eiusmodi sententiam: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς ὑπὸς σαωτῆρ, id est, IESVS CHRISTVS *Dei Filius Saluator*. Vbi ingeniosè insuper suo more Augustinus aduertit, ex prioribus litteris eorundem verborum exurgere verbum ἰχθυὸς, id est piscis. At enim quis ille piscis? Non alius sanè quàm qui procelloso mundi huius naufragantis Oceano natans, submerso humano generi, velut alteri Ionæ, fida statio & salus exstitit. aut ille, qui amarissimo dolorum suorum felle, sub vnus Tobie typo, oculos omnium reclusit. aut ille denique, qui in craticulâ crucis tostus ac torridus, perdito orbi non tantùm pabulum, sed salutem vitamque suffecit. Maneat itaque fixum ratumque singulari mysterio, IESVM, IESVACH, hoc est *salutem*, nominari. Sed quantæ, obsecro, aut admirationis, aut venerationis esset IESVM salutem nominari, nisi veritatem significationis istius profuso cruore firmasset? Perge igitur, & fusi cruoris elementa iam cense; & etymologiam indaga. Verùm ego ad solum istius aspectum sanguinis erubescō & attonitus hæreo: *A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* nihil horum capio, nihil intelligo. Neque enim profectus sum de atrocissimo isto spectaculo me loqui aut velle, aut posse; sed dumtaxat pueri instar, litterulas voluere, & quid sibi velit IESV nomen, inquirere. Abundè mihi est, vt acquiescam, hoc nomen inane non esse: *Vocabis nomen eius* IESVM: *ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Totum hoc nomen, totus IESVS est noster. Accede eia mecum, quisquis es, & eminus vestigia illius venerare, Numen est: pedes osculare, Pontifex est: manus prehensa, Dominus est: collo incumbere, frater est: os dissuauia, sponsus est. Totus enim IESVS, ac totum nomen illius, nostrum est. Quid trepidas? Age postula, vt donum tibi offerretur: admitte, vt depositum tibi credetur: exige, tibi soluetur vt debitum: tolle, tibi cedit vt pignus: immola, tibi parebit vt victima. Ne morare, ne dubita, cæleste hoc donum, immortale depositum, liberale debitum, securum pignus, nobilem victimam, fidens postula, fidelis admitte, constans exige, securus tolle, felix immola. Pergat interea vnusquisque nostrum, ingentibus animis, imitatione CHRISTI; Christiani nominis partes omnes ac numeros, pro suo quisque vitæ genere, probis moribus, atque omni exercitatione virtutis implere. Vos verò præ reliquis, Patres religiosi, quibus illud IESV nomen multò religiosissimum est, pergite non tantùm priuato animarum vestrarum emolumento salutique consulere; sed tetragrammaton illud nomen, eiusdemque vim, per terras & maria, per quatuor orbis plagas feliciter propagare. Nihil enim animi vestri vigor, diuinitusque concessa dona habent maius, quàm vt possint; nihil ardens voluntas, & incensa virtus habet melius, quàm vt velit prodesse quàm plurimis. Dixi.

Lib. 18. de
Ciuic. c. 23.

Ierem. 1.

Math. 1.

ORATIO SECUNDA.

*De nomine IESV in solemnitate CIRCVMCISIONIS,
quæ præcipua est Societatis IESV.*

IESVS nomen cruentum est.

*Vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum
à peccatis eorum. Matth. 1.*

Quoniam hodiernâ die ipsum Verbum, adeoque ipsa eloquentia conticefcit, atque opere solo, & quidem cruento, loquitur; non videtur alienum fore à ratione, si hodie taceat omnis Orator, & pro exordio, solius voces operis audiantur. Vnde cum spectandi, non loquendi, sese offerat argumentum; nemo mirabitur me spectaculum exhibentem, non uti pristino more dicendi. Spectatores igitur adesse nunc iubeo, non Auditores: cum marito virgine, Virginem spectatricem, spectatores Angelos, spectatores vos vniuersos. Ecce tragœdiam inchoat prologus infans; Deus sine veste personatus, actor sine voce, choros exhibente vagitu, loquentibus lacrymis, nouo tragœdiæ ritu, primâ scenâ catastrophem exhibet. Spectate: ecce pallent labra corallina; ecce marcent rosæ genæ; vbertim stillant geminæ ocellorum gemulæ; crebrò gemit os formosum; alternis fingulit lacæum pectus. Spectate: miserè tremunt frigidulæ manus; vndique titubat mollicella caro; tenerè palpitant paruula cum corculo viscera; toti trepidant infantiles artus. Spectate: ad asperas tangentium manus tenella membra suspirant; culpam damnati, sine culpâ reus pauet; ad ictum & vulnus puer formidat; delicatulus infans ad cultrum petrinum perhorrescit. Intercâ rigidam dextram tenerimus experitur; insons tormento plectitur; infantulusque, quem vixdum habet, sanguinem profundit. Ita *vocabis nomen eius IESVM*. Actum est. Cælum & terra, quid hoc est? Verène conspicio fortitudinem illam infirmari? fiduciam pauere? læticiam tristari? sanitatem ægrotare? castitatem circumcidi? Euoluendum nobis hoc mysterium, retegendæ latebræ, inuestiganda ratio tam inuitati spectaculi, nominisque tam cruenti. Enimverò existimo quot circumcisionis, tot imponendi nominis fuisse rationes. Vos autem quotquot adhibui spectatores, nunc Oratores esse desidero; ut ego, qui in exordio tacitus omnia suspexi, reliquâ etiam oratione attonitus obmutescam; dumque ab omnibus tam noui, & hæctenus inauditi facinoris causam quero, me nouum præstem omnibus Auditorem. Atque in primis dic age, cum marito virgine Virgo-mater, quæ potuit esse ratio circumcidendi talis infantis ac tanti? vnde infantulus aut hoc potuit meruisse, aut voluit tolerasse? meruisse qui peccare non potuit? voluisse qui fari nequiuisset? velle potuit lapis lydius approbari? fons limpidissimus expurgari? nix candidissima emendari? sol splendidissimus illustrari? templum sacratissimum expiari? Quo nouo vel veteri more atque

Matth. 1.

*Tractanda
de causse
circumci-
sionis, ac
nominis.*

*Queritur
ratio à
Virgine &
S. Iosepho,*

que instituto hoc purissimum aurum correctum? erat sine scoriâ. serenissimum hoc speculum detersum? erat sine maculâ. læuissimum hoc marmor expositum? erat sine scabritie. sincerissimum hoc frumentum euentilatum? erat sine palcis. integerrima hæc vitis putata? erat sine superuacuis sarmentis. Homo, inquam, omnium hominum innocentissimus circumcisus? erat sine crimine. Quid igitur causæ est? quid ad hæc Virgo-mater? Illa nihil ore, sed ad spectu flebilis adstat spectaculo, tam faucia corde, quàm Filius carne; seruatque omnia hæc in corde suo. Tacet vicissim (quid enim aliud agat?) modestissimus Ioseph, & depressio collo tragœdiæ huius spectator ingemiscit. Vos ego compello, vos testor, eiusdem tragœdiæ spectatores ac testes Angeli, quid tandem causæ est, cur infans, & infans quidem, hæc patitur? cur vim omnem non repulistis? At, inquit, homo cum sit, humana passus est. Ego verò contrâ: Non homo tantum, sed & hominis opifex est; si Patrem habuit, at ille feminam nesciit: si matrem vidit, at illa virgo viri nescia permansit: Virgo quidem concepit infantem, at eundem aetate grauem virum circumdedit: expletis illum mensibus genuit, sed diu ante se genitum: natum vocauit, sed eundem patrem agnouit. Agite ergo iterum (dabit enim scio hanc mihi veniam, benignissimi Cælitres, si in tam suauis argumento vobiscum pergam argutari) nuper arcano matris latebat in vtero? sed eundem etiam tunc nullum mentis nostræ vestræque latebat arcanum. iacebat in solo? at idem fulgurabat in cælo. fugebat vbera? at idem regebat sidera. vagiebat in stramine? at tonabat in æthere. præsepi claudebatur? at vniuersa complectebatur. Quæ cum ita sint, non tantum infans, sed & Deus est: qui potuit ergo circumcidi, cuius origo, æternitas; cuius libertas, peccandi impotentia; cuius natura, bonitas; voluntas, integritas; opus, innocentia? Quid igitur causæ fingi aut concipi potest? Stant attonitæ Angelicæ mentes, tantumque spectaculum silentio ac stupore venerantur. Itaque pace vestrâ, immortales Animæ, ad mortales me conuerto; ad vos, inquam, Auditores, aut potius Oratores mei: vos enim, vt liberè quod sentio eloquar, hodie plus quodammodo iuris habetis quàm ipsæ beatæ mentes, cum de mortali Deo ratiocinandum est, qui nusquam Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit. Loquimini vos itaque, audiente me, quæ sit causâ tam indignæ tragœdiæ: atque in primis, vt gradatim procedam, vos honestissimarum disciplinarum ornatissimi cultores Philosophi quid censetis? quid ex ipsis naturæ principiis, quid super hac re adfertis? Placuit, inquit, hoc manifesto signo ostendere, se germanam, veram, naturalem carnem, non ex vicino aère emendicatam, cælouæ decimas induisse. Ita est; & sic Manichæum, Valentinum, Apollinarem euertitis, vestræque sententiæ Epiphanium assertorem habetis. Quid vos Astrologi? Prognosticon hoc esse censetis, rei venturæ certumque præfagium? scio vobis manè cælum rutilans pluuiam portendere vespertinam; primamque illam purpuram sæpè ferotinâ excipi tempestate. Quid præterea? Desuper, inquit, cælo micans sanguineus cometes, frequenter asolet Principis alicuius aut Regis interitum præfagire. Vt vt est; illud sanè omnibus exploratum est,

*quaritur
ab Angelis,*

Hebr. 2.

*quaritur
ab hominibus.*

*A Philosophis red-
ditur prima ratio:*

Hebr. 30.

ab Astrologis secunda & tertia:

à Medicis quarta & quinta:

hunc

hunc primum imbrem, maximum nimbum; sanguinemque hunc, Regis Regum cruentam mortem fuisse consecutam. Vos autem, Expertissimi Domini, quid de hoc experimento pronuntiat? Quia exuberantem in nos amoris calorem (vos febrim vocate) diutius in se ferre non poterat, an ei vena fuit incidenda? Bonum factum. Sed quid deinde? Anne ut humano generi iam senio confecto, propinato sanguinis infantilis haustu, vires, vitam, iuventutem instauraret? Contendit enim multis argutisque rationibus Marfilius Ficinus, senem, si pueri sanguinem fugat, in nouam restitui iuventutem. Penes vos hoc esto iudicium: sed & cura. Vos autem Iuris-periti, quid censeris? quod est vestrum suffragium? Ideone fortassis hoc egit, ut iam spontaneus omnium Fideiusor effectus, nondum cesso publicæ solutionis die, anticipatâ (ut loquimini) solutione, vel potius liberali donatione, aut refundere creditori, aut donatario largiretur? Rectè habet. Quæ porro vestra sententia est, Eximij Domini, ac Magistri Nostri? Dicitis Primò: Ratio à priori est, quia sic voluit. Dicitis Secundò: Ratio à posteriori est, ut hoc signo sese ex celeberrimâ vetustissimaque familiâ magni Abrahæ esse, illiusque legitimum semen ostenderet. Ita sentit vobiscum vester Doctor Angelicus. Vos autem Togatæ Nobilitatis Amplissimi Consiliarij, vosque Nobilissimi Magistratus, quid in hoc actu Filio Dei propositum fuisse censeris? An ut, quam olim Legislator legem omnibus tulerat, hodie confirmaret, atque opere suo ipse subscriberet? Certè hoc Apostolus inuit, dum ait: *Misit Deus Filium suum, factum sub lege.* vobisque consentit scitum illud vetus: *Patere legem, quam ipse tuleris.* An potius idcirco, ut legem hanc patiendo, eandem prudenter abrogaret, & iuberet nouam? Certè vobis hac in parte adstipulabitur Epiphanius. Sed cum de cruore hîc agatur, quid iudicatis vos fortissimi belli Duces, vosque sago Nobiles? Anne sanguinem hunc fudit generosissimus pugil, ut ostenderet sanguinolenta præludia maioris certaminis, ingentisque animos, quibus iam tum hostes nostros opprimeret, spolia detraheret, & de iisdem hoc stratagemate domitis triumpharet? Verùm hîc ego vobiscum demiror nouum pugnæ modum, vbi Imperator inermis periculose duellat: cui sagum, panniculi; balteus, fasciæ; tympana, gemitus; tuba, vagitus; clamor, lacrymæ; tela, suspiria: cui Campus Martius, stabulum; currus falcatus, præsepe; sonipedes, asellus & bucula: cui certare, est vinci; cui stare, iacere est; cui denique triumphare, est sanguinem fundere. Victoriæ interim applaudimus tali, tantæque: quæ ut dolore ipsi stetit immenso, sic maximam nobis omnibus attulit voluptatem. Neque par est, ut vos ego præteream, qui Religiosam, & præ reliquis sanctiorem vitæ rationem professi estis; vosque Hierarchici Ordinis Viri Ecclesiastici: nisi placeat (quâ præditi omnes estis benignitate) hunc modò mihi fauorem impertiri, ut pro vobis Societatem IESV, cui hodierna solennitas in paucis celeberrima est, singularim interrogem. Dicitur igitur, Patres religiosi, cur IESVS parens salutis, ac vitæ Princeps vestræ, fuerit circumcisus? An, ut obtemperandi exactam legem suâ admirabili obedientiâ stabiliret? Sic censet Epiphanius; vosque ita censeris, quibus eadem virtus præ ceteris potissimum cordi est.

An

lib. de San-
nit. tuendâ
cap. 11.

à Inrispe-
ritis, sex-
ta :

à Theolo-
gis, septima
& octaua:

3. par. q. 37.
art. 1.
à Togatâ
Nobilita-
te, nona &
decima:
Galat. 4.

Hæresi 30.
à Sagatâ
Nobilita-
te, vnde-
cima:

à Religio-
sis & Ec-
clesiasticis,

à Societa-
te IESV,
duodeci-
ma :

Ibidem.

Zach. 13.

IESV, & ampliùs laua, vt sua vaticinio constet veritas: *In die illà erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & mensruatæ.* Ecce aperta terræ prima vitis; sectæ vitis prima vua; vix nouæ primum vinum: ô mi IESV, mi Samaritane, vulneri meo infunde vel guttam! Ecce tribus Iudæ electus hortus; vernantis horti oliua prima; recentis oliuæ oleum primum. *Oleum effusum nomen tuum*, mi IESV: applica vim nominis huius animæ meæ, eritque vulneribus persanandis perfecta medicina. Quid denique? Ecce tribunal, sed Iudicis rei; sed Domini serui; sed Dei *sanguinum sponsi*. Parce, ô Iudex, qui pro me reus es; parce, ô Domine, qui pro me seruus es; parce, ô Deus, qui mihi *sanguinum sponsus* es! O mi Iudex, sed simul misericordiarum pater! ô mi Domine, sed pariter dilecte frater! ô mi Deus, sed idem blandiens infans! Dicam ego, spe erectus ac plenus: Non verebor hoc forum, vbi Patris est iudicare; vbi Fratris est patrocinari; vbi Infantis est sententiam dicere. Dixi.

Cant. 1.

ORATIO TERTIA.

*De nomine IESV.*Vocabitur nomen eius Admirabilis. *Isaia 9.**IESVM in condendâ Societate admirabilem fuisse.*

QVæ precatus est olim à Deo immortalis Societatis nostræ conditor Ignatius, illo die quo Romanus Pontifex illam augustissimo IESV nomine insigniri voluit, vt ea res sibi Sociisq̃ suis ac Reipublicæ Christianæ benè atque feliciter eueniret; eadem nos singulari Dei beneficio, longo temporum ac laborum iam confecto cursu, plenè cumulateq̃ consecutos esse, meritò publicâ celebritate gratulamur. Quòd si enim illa solennis appellatio, Pontificis auctoritate consecrata, tantam habuit in se lætitiâ, quantam nominis illius dignitas postulat: profectò cum iam peracti sæculi exordia progressusq̃ cogitando repetimus, tantò maiori nos voluptate perfundi necesse est, quantò illustrioribus argumentis omnes diuini illius nominis in condendâ Societate numeros expletos intuemur. De quibus singulatim si loqui vellem, quis tandem esset orationi meæ modus? vnde principium caperem? aut vbi exitum inuenirem? Ego igitur, vt certos mihi fines terminosq̃ constituam, istud breuiter nitar ostendere, IESVM in erigendâ propagandâque Societate, sui nominis admirabilitatem velut insigni posito monumento, orbi prodidisse. Verùm cum benè prudenterq̃ admirandi vim ac naturam tenere, causæ meæ non mediocriter interfit, priùs intelligere necesse est, in quo vera admirationis sita sit ratio. Habent id quidem magnarum & inuolutarum rerum successus prosperi & inopinati, vt clamores & obstupefcentium animorum varios & celeres motus in hominibus efficiant: verùm hoc euenit sæpiùs, vt plerique se iudicio multitudinis, quod in his rebus discernendis grauissimum

mum esse non solet, circumueniri vrgerique patiantur. Quid enim? armorum strepitu & tubarum sono populos late percellere, valere celeritate consilij, iter quocumque libuerit hostium internecone sibi patefacere, disiunctissimas terras cursibus suis ac victoriis illustrare, an ego illud admiratione dignum appellem? Propius accedo. Nego ista esse admiranda, Respublicas iacentes erigere, dissipatas componere, exanimatas recreare. Intrabo etiam magis. Nego eam satis iustam videri admirandi materiam, dæmones miserorum corporibus immerfos diuinâ vi expellere, cæcis ac furdis videndi audiendique reddere facultatem, mortuos ad vitam euocare, si in his rebus diuinæ gloriæ studium desideretur. Admirabilis est ille, qui æterna statuit virtutum suarum monumenta, posteris etiam ad exemplum salutemque profutura: illum omnes merito intuentur atque suspiciunt, qui cælestium armorum præsidio non Imperij, sed Religionis fines amplificat; qui non interfectorum millia numerat, sed seruatorum; qui nullum molitur excidium, nisi impietatis; nullos triumphos, nisi in cælum inuehendos. Si illo consilio salutis nostræ parens I E S V S hoc superiore sæculo Societatem nostram, velut generosam & ad quæuis certamina expeditam legionem, non militari tantum cingulo, sed etiam nomine suo donari ornarique voluit; si illum eduxit in solem ac puluerem præliorum; si illius laboribus dæmonum tyrannidem & flagitiosum illum triumphatum, è voluptatibus, auaritiâ, superbiâque concretum, grauissimè contudit; si furorem atque amentiam eorum hominum fregit, qui ex illo ganearum suarum nidore atque fumo prorumpentes, bellum omni scelere & odio imbutum contra aras & facta omnia comparauerant; si Romanæ Religionis intulit signa ad sola terrarum vltimarum; num quid est causâ, quin I E S V M in illa condendâ Societate, quæ res tantas eius auspicijs egit, admirabilem nominemus? Atque hæc admirandi ratio magnas profectò ex eo capite vires accipit, quòd ad illum rerum grauissimarum cursum conficiendum Ignatium Loiolam elegerit. Cùm hominem nomino, satis mihi videor dicere. Eius enim vitæ rationem si inspexeris, in armis erat enutritus; si ingenij culturam, non humanis, non diuinis disciplinis instructus; si ætatis progressum, ad Latini sermonis ponenda rudimenta vix idoneus esse videbatur. Itaque post multa iam militiæ confecta stipendia, Grammaticæ studium aggreditur. Tunc denique? verumtamen aggreditur. Quo successu? dum primùm per compendia vagatur, tantum abest vt progressus faciat, vt post diuturnos labores, illi ætati vix tolerabiles, in ipsis adhuc principiis consistat. Opinor, cùm decursa illi propemodum erit ætas, cùm exhaustæ vires, cùm sibi inutilis, tum de refutandâ hæreticorum infamiâ, de perditis ad frugem reuocandis, de impietate exterarum gentium abolendâ nequidquam cogitabit. Nam quis ex his tam obscuris desperatisque principiis non intelligat illas tam arduas ab Ignatio de Religioso cœtu fundando conceptas spes infirmis & labantibus fundamentis nixas fuisse? Et tamen (ò rem admiratione dignissimam! ò arcana ac suspicienda æternæ Mentis consilia!) dum omnibus humanis præfidijs destituitur, dum voluntaria rerum omnium inopia meditato

Admirabilis IESVS in condendâ Societate, quòd ab ea tantum boni

quòd à mihi inchoat,

qui studia serò est aggressus,

& prudentium iudicio fru-
stris

retardat conatus, dum victum ostiatim quotidie quæritat, dum inter pueros sedet auditor, dum ingenij sui experitur tarditatem; Antuerpiæ, vbi paupertati suæ subsidium quærebat, Hispaniensem mercatorem, virum in primis opulentum, monere audet, grates vt agat Deo, à quo scilicet lectus sit, vt olim suâ in patriâ Societati IESV Collegium condat. Lubet hîc mihi plusculum ingenio meo concedere: lubet animum, lubet admirationem pascere. Quæro ex vobis, grauissimi sanctissimiq̃ue Patres, Basili, Augustine, Hieronyme, & prudentissimi tractandorum animorum artifices: Homo quispiam, scientiarum omnium rudis, & non nisi inter castorum clamores lituorumq̃ue cantus ad bellicam virtutem inanemq̃ue gloriam educatus, militaribus studiis alto quodam animo nuntium remittit: à rebus humanis ad diuinas se transferre serîo cogitat: neque in suam vnus tantum, sed in aliorum salutem toto pectore incumbere vehementer desiderat, paratus non valetudini, non labori, non vitæ parcere. Quid agat? quid moliat? quid est, quod hac tandem de re vobis possit videri? Profectò si rectè vestram integritatem atque prudentiam cognoui, non multum me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri. Primum vitæ antea commissa expiare: deinde ad declinandas illecebras vitiorum in aliquo specu latitare: illic, si quidem tanto alienæ salutis desiderio teneatur, hac de causâ ieiunijs & alijs asperitatum formis corpus atterere, in facris precationibus horas complures quotidie ponere: aut certè, si hoc robore animi atque hac indole virtutis & continentiæ sit, vt sine contagione vllius turpitudinis ac sceleris in publicum egredi se posse confidat, faciem omnibus ad omnem honestatem præferre. Dubitari vix potest, quin si audiat hominem id ætatis ad spinosas Grammaticorum præceptiunculas hauriendas sese conuertere, illic iudicaturi sitis, hæc ab illo studia conatu quidem magno, fructu verò minime susceptum iri. Sed quid ego ita graues personas induxi? nimirum vt, si sanctissimi illi Patres hîc iudices sedeant, ego non perorando, sed rem simplici ac nudâ oratione proponendo conuincam, IESVM in molindâ Societate prorsus admirabilem exstitisse. Quid enim? potueruntne vnus militis studia tam serò suscepta laceratas ac distractas pietatis atque doctrinæ reliquias colligere & instaurare? potuerunt incursiones illæ hereticorum atque impetus tam furentes ac violenti, vt omnes Reipublicæ Christianæ partes labefactandæ viderentur, eâ quam modò dixi imbecillitate sustineri? Enimuerò, si quis ex altâ speculâ abhinc annos centum contemplatus fuisset, quanta flagitiorum ac deprauatarum opinionum labes totâ Europâ sese panderet, quàm impune pestilentissimorum hominum colluues florentissimas vastissimâq̃ue regiones peruagaretur, quàm exiguæ ac propemodum nullæ agerentur aduersus illos perduelles multis in locis excubiæ: deinde si cogitationibus (quoniam agiles ac liberæ sunt) in Africam, in Asiam, in Americam se conuertisset, obseruassetq̃ue, quàm illic miserandum in modum prostratæ Religioni victrix impietas insultaret: postremum, si ad scholam illam retorquisset oculos, in quâ sub ludimagistro repuerascebat Ignatius, homo trium ac triginta annorum ætatis: hæc, inquam, omnia si ob oculos

los habuisset, vniquamne existimasset fore, vt post ad eò tristitia & ab omni rectè viuendi ordine ac ratione aliena tempora repente sæculum hoc cælis gloriosum, terris optabile, hæreticis ac sceleratis formidandum, barbaris inopinatum, posteris stupendum, nobis ob recentem eius memoriam multò iucundissimum oriretur? Atqui tam sublimium rerum spem suâ agendi ratione intercludere potius, quàm orbi inferre videbatur Ignatius. Cùm enim hîc & illic, vagabundi in morem, manum ad stipem porrigit, & subinde in aliorum salute procurandâ insigni quidem charitate, sed quæ viris etiam grauissimis inconsulta videbatur, operam gnauiter locat, ab vrbium Præfectis in custodiam datur, quæstiones de eo habentur. Quid ad hæc Ignatius? gaudet hos pietatis suæ fructus sese carpere. Non, inquit, id defugio, neque in eo laboro: innocentie meæ tot in locis iniiciuntur vincula; iniiciantur sanè: volens illa complector. Quid igitur cogitas? an id cum animi tui decretis ad eò præcellis pugnare non vides? Quid? in nervo ac vinculis haberi, rapi ad tribunalia, in illo paupertatis squallore & nosocomiorum fordibus assidue versari, sermonem aliis dare, odiosum omnibus fieri, hæc quò pertinent? Vt sanctioris vitæ & propositi socios tibi concilies? at, si id velles, auctoritatem tibi potius quodam splendore vitæ & commendatione famæ comparares. Vt CHRISTI causâ nullis apud homines loco? at cuius nomen contemnitur, eius quoque monita haud magni putantur. Vt ægrotantibus consolationem aliquam adferas? at morborum contagia te prius conficient, quàm orbi tantoperè laboranti adesse possis. Multa, mihi crede, sunt eiusmodi, vt, etiamsi in homine priuato negligenda sint; tamen in eo qui se rebus gerendis admouere desiderat, omni ope declinanda videantur. Quæritur enim in priuatâ iniuriâ, patientiæ laus; in publicâ, existimationis. Sed non dilatabo orationem meam: etenim posset esse infinita, si mihi libeat explicare, quàm præter sapientissimorum hominum spes atque iudicia Societatem suam IESVS è tenebris in apertum lucemque produxerit. Neque verò, quod admirandi causas incredibiliter exaggerat, illa circum incunabula sua magno nisu complures annos extraxit: quemadmodum olim Romanos accepimus per annos ferè trecentos circum ipsam matrem suam cum finitimis fuisse luctatos. Vix dum orta diem viderat, cùm ad Dei gloriam salutemque terrarum labores suos non angustioribus quàm totius orbis regionibus definiuit. Quippe ab Oriente penetrauit trans Indum & Gangem ad Sinas & Iapones: ab Occidente cursum instituit trans immensam illam Oceani interfusi vastitatem, quâ nouus Orbis à nostro dirimitur: omnes sinus, promontoria, littora, insulas, vrbes nouâ & illustri Christianæ Religionis famâ compleuit: in aciem & dimicationem cum hostibus venit: vicit: victos legem iussit accipere: maximaque victoriæ merces fuit, templa Deorum simulacris exinanite, æterno Numini aras erigere, cæli municipia & colonias fundare. Non fuit profectò, quò fortissimum illum Hebræorum Ducem Iosue imitatus Ignatius, solem iuberet ad conficiendam victoriam stare. Quà sol surgebat, & quâ labebatur, parem ferè ac perpetuum nobilissimarum victoriarum cursum

quique se
abicitum
apud om-
nes redde-
bat:

denique
quòd est
victis tem-
pore suc-
curre toto
orbe pro-
pagatis.

intendebat. Ita nimirum postquam se ipse vicerat, sperare victoriam orbis potuit. Bucephalum, equum illum ob ferociam toruitatemque vultus & naturæ durum atque intractabilem, ad frena fessoremque patiendum adegerat Alexander. Restitit ad id Philippus rei nouitate recreatus, eumque ex equo desilientem paternè complexus; Macte, inquit, fili, hac fortitudinis gloriâ, & Regnum, quod istud animi tui inuictum robur æquare possit, armis quare: nam Macedonia mea te non capit. Itâne est? Equum insolentem Alexander domuit: continuone causa fuit, cur à parente audiret, vt ad nouas prouincias, quasi eximium præmium fortitudini debitum, conuolaret? Non opinor. At ex quo indomitas deprauatæ naturæ cupiditates tantâ animi præstantiâ Ignatius restenauit, meritò Iesvs illum his identidem vocibus ad res omnium maximas incitasse creditur: Roma, Ignati, & Italia tota tuo minor est animo: Europa ipsa te non capit: noua Regna, nouus Orbis quærendus, vbi Religionis trophæa statuuntur. Tibi Hispanorum, tibi Lusitanorum Regum numerosissimæ classes nuperrimè seruiuerunt, vt amplissima tuæ tuorumque virtuti explicandæ spatia aperirent. Quas Iesv Optimi Maximi que Regis voces cum audimus, & iam tam inopinatis rerum maximarum successibus cumulatæ videmus; quid agimus? quid sentimus? possumus admirationem ipsi nostram continere? possumus res tantas sermone velle complecti, in quibus disertissimi Oratores omnes vires, nervos, opes, ornamenta, lumina, suauitates, flores, illecebras orationis suæ absorberi fateantur? Equidem videntur mihi non est, ne non videar ad illustrandam Iesv gloriam appositè perorasse, si (quod in diuinis rebus fieri solet) indicto mihi silentio tantarum rerum magnitudinem fuero veneratus.

*Orationibus de augustissimo IESV Nomine visum est
Inscriptionem subiungere, non tam ari quam pos-
siterorum memoria imprimendam.*

REGI REGVM
DOMINO DOMINANTIVM
PRINCIPI REGVM TERRÆ
IESV CHRISTO:

SVB CVIVS AVGVSTISSIMI NOMINIS TRIVMPHALI SIGNO
NATA, CONFIRMATA,
IN CAMPVM EDVCTA
CONTRA TETERRIMOS RELIGIONIS HOSTES
SOCIETAS
ANNVM IAM CENTESIMVM
IGNATIO DVCE
VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS,
INQVEROMANI PONTIFICIS VERBA IVRANS,
AD TVENDAM SALVTVM MORTALIVM
DEO ET ECCLESIAE
TERRA ET MARI
NON SINE SVDORE ET SANGVINE
SOLO MAIORIS DEI GLORIAE STIPENDIO
MILITAVIT.

Greg.
XV. in
Resp.
ad re-
lation.

CVIVS
SAPIENTIAE CONDITAM
BONITATI PRODVCTAM
POTENTIAE CONSERVATAM
SOCIETATEM
REFERRE NOS VOLENTES LVBENTESQVE PROFITEMVR.

QVO

Q V O

ETIAMNVN ROMÆ ET VBIQVE PROPITIO,
 INTER OBLOQVENTIVM CALVMNIAS,
 INTER INSIDIAS HOSTIVM,
 INTER TORMENTA CARNIFICVM,
 RVINAS INTER PVBLICAS
 ERECTI STAMVS.

C V I V S

NOMINI DEBEMVS, VIRTVTI TRIBVIMVS,
 GLORIÆ CONSECRAMVS,
 QVOD IN OMNIBVS

* 2. Cor. 4.
 secundum
 lectionem
 Ambrosij,
 Theoph.
 Gaict. &c.

*PREMIMVR, SED NON OPPRIMIMVR;
 PERSECVTIONEM PATIMVR, SED NON DERELINQVIMVR;
 DEIICIMVR, SED NON PERIMVS,
 SEMPER MORTIFICATIONEM IESV IN CORPORE NOSTRO
 CIRCVMFERENTES.

ILLI NOMINI, ILLI NVMINI,

C V I V S

AD VERITATEM SPLENDOR ILLVMINAT,
 AD VIRTVTEM RVBOR INFLAMMAT,
 PATERNIS IGNATII LEGIBVS
 DEVOTA ET CONSECRATA SOCIETAS
 FVLGOREM NON AFFECTAT ALIENVN,
 IESV SVI RADIIS SAT ILLVSTRIS,
 NEC PALLESCIT AD SVSPICIONEM MORTIS ET VVLNERVM,
 MEMOR ETIAM HVNC VICISSE POST SANGVINEM.

ORA-

ORATIO QVARTA.

*De IESV CHRISTO Duce nostro sequendo, & quid in nobis
efficere debeat recordatio nominis nostri Societatis IESV.*

QVâ Dei prouidentia contigisse dicam, Ignati, vt Societatis à te condita sanctissimam appellationem vniuersæ ceteroqui Reipublicæ Christianæ salutarem ac communem, vni tibi tuisque affectatoribus propriam esse volueris atque militarem? neque enim te virum cum in omni tuâ actione prudentem & circumspectum, tum diuinâ luce præ multis illustratum, fas est existimare, in re tanti momenti quidquam sine ratione, consilio, auctoritate statuere voluisse; præsertim cum & suauissimum Pacificatoris IESV nomen, & militiæ interim, quam sub eodem latè alacresque profitemur, Religio, tam apta inter se ac colligata, tamque firmo ac reciprocante nexu coniuncta copulataque existant, vt, quoniam Imperatoris sui nomine insignita est, nec Societatem IESV sine eius Duce concipere, nec Ducem eius IESVM sine Societatis inscriptione recordari facile possimus. Quid enim? an non, cum primum IESV nomen Assertori salutis nostræ fuit impositum, aurea sæculorum omnium pax, nobiliore fœderis arcu, in carne eius sancta et cum Deo confirmata est? an non, cum vagè dispersa, in eandem eum Iudæis Ecclesiam coalescere cœpit Gentilitas, non iam amplius Synagoga, sed Societas IESV Filij Dei cœpta est nuncupari? Quo igitur vel auctore tranquillissimum pacis nomen ad militaris sagi tumultus transferre, vel assertore eminentissimæ dignitatis titulum vni à te instituto Ordini ausus es vindicare? Equidem sic arbitror, Auditores, id non nisi magnæ illius Prouidentia cuncta moderantis ductu iudicioque factum esse (eo præsertim Ecclesiæ statu ac tempore, quo latebris suis Orci que tenebris emerfa recens hæresis, sacrilegas perfidias faces toto Septentrione longè lateque circumferebat) vt & signum illud belli, pacificum aliàs ac lenè, contra perduelles ad infringendam illorum audaciam Ductor nouus extolleret; & legiones suas aduersus immanem illam furiam teterrimamque pestem, quæ iam palàm & armata volitabat, in campum aciemque prodituras, non suo Ignatij, aut cuiuspiam è mortalium genere Imperatoris, sed Societatis IESV titulo condecoraret. Nisi enim ex obiectâ diuinitus CHRISTI crucem humero gestantis specie (cui iam tum ab æterno Patre, quam designauerat animo, militia commendabatur) certò didicisset, ita fixum nimirum ratumque diuinâ lege esse, vt istiusmodi auspiciis noua castra metaretur; neutiquam sanè, quâ erat modestiâ & submissione, augustissimam communis Ecclesiæ nuncupationem aut sibi suisque vindicasset, aut ad erecti à se vexilli religionem sacramentumque traduxisset. Tum enim verò non moueri se, sed impelli; non excitari, sed inflammari; non duci, sed cogi quodammodo occultâ vi imperioque sensit, ad perpetuum atque implacabile bellum vno hoc copiarum suarum Duce atque auctore nefariis diuinæ gloriæ proditoribus inferendum: vt iam minime

Q

mirum

mirum videri vobis debeat, Auditores, si hodiernâ die studium omne meum cogitationemque ad hoc argumentum paulò latius explicandum conuerterem, quo perspectum vobis penitus probatumque sit, omnem vitæ nostræ rationem in hoc sitam esse oportere, vt præclarissimorum facinorum imitatione fortissimi Ducis nostri IESV CHRISTI, à cuius Societate nomenclaturam accepimus, vestigijs præse insistere firmiterque possimus.

Dux IESV S V S sequendus ab omnibus:

Isa. 55. 4.

Fuit quidem hæctenus semper, atque etiamnum est, æterni Dei firma immobilisque voluntas, ex abdito rationis increata consilio profecta, vt quotquot imaginem Filij sui nobilissimæ Mentis à se procreata similitudine repræsentarent, eundem & veritatis testem, & militiæ ducem, & disciplinarum omnium magistrum sequerentur. Quorsum enim spectat illa vaticinantis Isaiæ vox: *Ecce testem populis dedi eum, ducem & præceptorem Gentibus?* Inter tot opinionum, quæ mentibus nostris de rebus diuinis objiciebantur, varietates fluctuabamus incerti cui potissimum sententiæ præberemus assensum. quis consilio adesset dubitantibus? quis mobiles nutantesque firmaret? quis de obscurâ veritate certos, de perplexis quæstionibus expeditos, de mysteriis supra sensum omnem cogitationemque positos redderet securos? Tenebamur profundissimâ quâdam ignoratione rerum omnium, quæ quidem ad consequendam salutem vtilis ac necessariæ sunt. quis rudes atque imperitos vitæ melioris præceptis imbueret? quis ignaros religionis excoleret? quis tot inter commentitias Deorum Gentilium formas veræ diuinitatis naturam, cultum, caerimonias edoceret? Post oblatum principio naturæ nostræ vitium ac corruptelam, grauissimis eramus erroribus irretiti. quis labyrinthos explicaret? quis expediret anfractus? quis sinus euolueret? quis viarum itinerumque, quæ ad æternam salutem tendunt, ignatos per angustas & perplexas vitæ semitas duceret? Rempublicam habebamus iam inde à primis incunabulis veriore fato quàm Cadmea olim progenies, mundi militiæ deuotam. quis haberet delectus? quis armis instrueret? quis ad pugnam exerceret? quis è castris in aciem educeret? quis signa præcederet? quem Imperatorem milites sequeremur? *Homo*, ait ille, *sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat.* Quid istuc rei est, Auditores? numquid perturbati animo? numquid percussi? numquid conterriti estis? O miseros nos hac lege, planeque perditos, nisi consilium à Misericordiâ supra fidem omnem rationemque humanam diuina Bonitas ac Sapientia excogitarit? Bellum nobis cum infelicitissimo hoste gerendum est; tirones cum veteranis, imbelles cum fortibus, rudes atque ignari cum vaftris exercitatisque committendi sumus. Habent illi, quem sequantur, antesignanum Luciferum, tam viribus potentem quàm victoriis clarum; nos contra nudi atque inermes, ratione, consilio, præsidij omnibus destituti, quem iniuriarum depulsorem? quem defensorum vitæ? quem salutis vindicem? quem militiæ nostræ principem auctoremque instituemus? Hominemne quempiam ex Adami stirpe procreatum? at omnes illi iam victi prostrati que iugum illius crudelissimum ignominiosissimumque patiebantur. An aliquem ex cælestibus

non hominum ab- quis aut Anglorum:

S. August. Serm. de Nat. Dom. cit. t. à Sancto Thomâ 3 part. q. 1. tit. 10.

bus spiritibus? hi verò etsi & naturæ viribus pares, & gratiæ præsidio fortiores, & assiduitate vincendi ac gloriâ celebriores essent; quo modo, cum humanis obtutibus corporum expertes obijci non possent, signa nostra anteirent? quo modo in hostem ducerent? quo modo laborum, periculorum, vulnerum, mortis denique contemnendæ exemplo timidos nos segnesque excitarent ipsi naturæ sublimioris atque immortalis beneficio securi? Deumne ipsum sapientiâ & potestate infinitum? ita quidem oracula diuina pronuntiabant: *Dominum Deum vestrum* Deut. 13. 4.

sequimini, & audite vocem eius. Enimuero cum haud minus ipse quam Angeli à corporum naturæque humanæ concretionem longè esset remotissimus, quâ se ratione spectandum oculis nostris offerret? quo modo æstum, frigus, inediam, egestatem rerum omnium, ærumnasque militaris instituti proprias, nullius ipse egens toleraret? Hic nimirum misericordiâ nobis & commiseratione opus est, ne funditus intereamus.

Inuenit medium suprema Bonitas, quo sociatâ vtriusque naturæ communione, atque in vnâ personam coagmentatâ, ante oculos atque ora nostra mortalem carnem conditionemque indutus verfaretur Deus. idcirco enim incarnatus:
Quid igitur? Ut exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo. August. sup. Præclare profectò atque sapienter! nam si rem ipsam attentius inspicere, suisque, vt quidem fieri par est, momentis expendere vclimus, nonne hic (quod secundum Augustinum Angelicus quoque Doctor annotauit) eminentissimus inter alios finis est, ob quem Dei Filius humanæ naturæ copulatus est? nempe vt earundem, quibus obnoxia illa est, miseriarum communicatione, tantò efficaciore ad sequendum se stimulo perurgeret, quantò constaret ipso vsu experientiâque certiùs, nullius ærumnæ periculi que præterquam vnus peccati immunem esse voluisse? Nonne idcirco & inediâ vexari, & siti confici, & exhauriri laboribus, & violari contumeliâ, & cruciari vulneribus, & morte denique acerbissimâ extingui voluit, vt ad eandem belli periculorumque societatem vocatos esse nos recordaremur?

Sed nimirum certandi hæc pro salute nostrâ atque Ecclesiæ incolu- maximè Societatis Religiosæ.
 mitate Ducis exemplo atque imitatione necessitas, communis bonis omnibus, nescio quonam pacto Ordini nostro propria, maius aliquod studium à nobis maioremque contentionem in hoc laudis genere requirit. tametsi enim dignitas nominis, quo insigniti sumus, æqualiter concessa sit omnibus; ipsa tamen appellatio, postquam diuini instinctu Numinis sigillatim adhibita nobis est, angustioribus terminis cæpta Primò, propter appellationem nominis IESV;
 definiti, itaque circumferibi visa est, vt, cum eius ratio ad omnes, vsus tamen officiumque pro Ecclesiâ dimicandi ad Religiosos Societatis nostræ viros, præcipuo ac peculiari quodam Romani Pontificis indulto, pertinere videatur. Ignorare certè potest nemo, quod nos experiri etiam quotidiano sensu gloriamur, neminem ferè grauissimis hisce temporibus Fidei Religionique bellum indixisse, qui non vnâ inimicitias nobiscum immortales sibi duxerit esse suscipiendas. Non minus de Societate quàm de Paulo dictum arbitrere: *Ego enim ostendam illi,* AA. 9.
quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Deus bone! quot impetiti calumniis?

nūis? quot laceſſiti iniuriis? quot libellis vexati? quot lacerati linguis? quot Itylis confixi ſumus? in conuiuiis rodunt, in circulis vellicant, ludificantur domi, calumniantur foris; palam inuido, clam maledico dente carpunt; proſperis rebus noſtris dolent, aduerſis lætantur, ruinis exultant. Quidquid vſp̄iam deprauatarum doctrinarum in lucem typis extruditur, quidquid in rebus fidei peruerſum iuxta ac controuerſum diſputatur in ſcholis, quidquid voce publicâ declamatur in ſuggeſtis; id omne contumeliis & conuiitiis aduerſus Societatem conſperſum eſt; velut aut inficetum futurum ſit omnẽ mendacium, quod non hoc ſale fuerit conditum, aut ſine ratione ac fundamento aſſertum, quod ab his contra nos obtreçtationibus pondus aſſenſionemque ſuam non acceperit. Omnium certẽ inimicorum fidei tela ſic in nos contorquentur, quaſi ſanctitatis ac Religionis Catholicæ integritas in noſtrâ vniuſ Ordinis incolumitate ſita ſit: quo velut robore quodam publicæ ſalutis conuiſſo atque labefactato (vt illi quidem ratiocinantur) mox ipſa fides, pietas, carimonia, cultusque priſtinus, euelli penitus atque extirpari nullo negotio poſſe videantur. Sed hoc quidem beneficium interpretamur, cum, vt dixi, in laude ponamus, improbis diſplicuiſſe. Interim alienatione iſtâ veltrâ vtimur, hæretici, contra impias & nefarias molitiones quibus veritatem impugnantis; tantoque maiore impetu aſurgimus in deſenſionem omnium, quanto magis vni impetitur: ad maledicta & probra, quæ ote ſpurco in nos ingeritis, tardi, imò ſegnes; ad iniurias verò ab Eccleſiâ propulſandas prompti, alacres, expediti. Quo in certamine, vt̄i & in rationibus vitæ noſtræ Inſtituti que vniuerſis, id & præ oculis habemus, & præ nobis ferimus, ne quid diuerſum, nedum pugnans aut alienum ab exemplo Ducis noſtri feciſſe videamur. Siquidem vnum hoc certum nobis perſuaſumque eſt, vt à

I. Corint. I. Deo ad *Societatem filij eius* vocati, huic dumtaxat mereamus, huius tantummodò ſigna proſequamur, hunc vnum in otio ac puluere, domi militiæque, certiffimum omnis virtutis & ſanctitatis exemplar imitemur. Hæc & vocationis noſtræ finis, & appellationis cauſa, & perfectiõnis denique ſumma eſt: cui quemadmodum à maioribus noſtris ſatisfactum ſit, ſi honorificentiffimo Pij IV. teſtimonio comprobare voluero, neſcio profectò, ampliorẽſne inuidiæ inimicitias timere ab obtreçtatoribus, quàm imitationis fructum à nobis ipſis ſperare debeamus. Augebat ille minimam hanc Societatem cum fauore ſuo, tum ornamentis atque immunitatibus innumeris: quæ ne temerè aut fortuito in indignos, ſed benè de Republicâ Chriſtianâ meritos, congeſiſſe videretur, beneuolentiæ rationem ſuæ orbi Catholico verbis hiſce teſtatam eſſe voluit: *Qui ſicut nomen Sociorum IESV aſſumpſerunt; ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM imitari & eius veſtigia ſequi nituntur.* Quidquàmne dici potuit aut ad explicandam nomenclationis noſtræ intelligentiam maniſeſtiſ? aut ad reſtundendam hoſtium calumniam potentius? aut ad Ordinis noſtri laudem ſplendoremque amplificandum glorioſius? aut ad æmulationem imitationemque CHRISTI in animis noſtris excitandam vehementius? Vellem quidem, maledici iſti calumniatores, cum publicis declamationibus

Bullarium
Societar.
pag. 74.

Vellicant
maledicti

tionibus & scriptis, famamne dicam an popularem auram, ex nominis nostri vellicatione aucupantur, dimissâ tantisper calumniandi libidine, assumptâque ratione tam hoc ad se referant, sibi que dictum existiment, quàm & audiunt & intelligunt, summo Dei in terris Vicario placuisse. ^{probat Pontifex:} Quid enim? licuit per Apostolicam Sedem Francis duobus eximiâ sanctitate viris, vni Minorum, Minimorum alteri, nomen, ad imprimendam altiùs affectatorum suorum animis submissionis virtutem, velut proprium vsurpare, quò firmiùs sibi persuaderent, tantò ipsos modestiores in omni vitâ esse oportere, quantò suâ ipsi compellatione conuinci possent manifestiùs moribus suis officioque defuisse, nisi se minores, minimosque omnium exhibuissent. Licuit præcellentibus Magnæ Matris cultoribus, eiusdem Pontificis auctoritate, Seruitis vocari; vt nîsvocabulum externamque mentiri speciem aliud agendo vellent, Marianæ seruitutis tam nobilis, tamque liberæ, numquam immemores essent. Licuit eodem iure Sanctimonialibus quibusdam, non Matrum aut Sororum, quo ferè reliquæ notantur, sed Angelicarum titulum sibi vindicare; vt beatarum mentium nitorem atque castimoniam æmulandam sibi esse repetitis identidem appellationibus comminarentur: Ignatio Sociisque eius vitio vertetur, si ex nomine diuinitus Ordini suo concessò arctiore quodam vinculo obligari se fateantur, ad Ducis sui I E S V, cuius esse se socios numquam non volunt meminisse, vestigia pressius constantiusque prosequenda? At Societatis I E S V nomen commune est Christianis omnibus. Rectè equidem. Et sociis I E S V vocari licet cunctis qui *in nomine Domini* I E S V salutaribus aquis abluti sumus. ^{AG. 19;} Bellè profectò. Et eiusdem Societatis dignatione ad sequendum I E S V M prouocari nos excitarique manifestum est. Enimvero sapienter. Verùm & Minorum & Minimorum & Seruitarum & Angelicarum nomen, resque ipsa communis est Christianis vel omnibus, vel certè optimis; num igitur insolentix idcirco, temeritatis, arrogantix arguendi sunt homines sanctissimi, qui instincti diuinitus, Pontificis Summi si non iussu fortassis aut consilio, auctoritate certè atque approbatione, quod publici iuris fuit, peculiaris cuiusdam officij præcipuique obsequij professione, velut accepti beneficij susceptæque vltro obligationis memoriâ, ad se transferunt? Vocentur sanè Societates I E S V quotquot orbe toto cætus existunt bonorum; non inficiamur, neque inuidemus. Excitentur etiam huius nominis recordatione ad instituendam vitam Saluatoris quàm simillimam; gratulabimur profectò, atque etiam laudabimus. nemo sit qui præclarissima heroicarum eius virtutum exempla non ad se quoque pertinere existimet; optimè me hercule ac diuinè. Vtinam quidem omnes ita sentiant, planeque id sibi non persuadeant modò, sed etiam agant atque efficiant! At si & Dei voluntate, & Apostolicæ Sedis gratiâ, Ignatius sibi suisque præcipuam quamdam ex hac notione imponendam esse necessitatem iudicauit hoc propiùs militiam I E S V virtutesque eius in omni vitâ sequendi, quò cum nomine ipso, quod gerimus, connexa indissolubilius atque coniuncta perpetuam quamdam animis obiciunt speciem memoriæque muneris nostri sempiternam; quid, amabo, excogitauit arroganter?

ganter? quid insolenter, superbè, contumaciter inuenit? quid à Religio-
 sâ summisione alienum? imò, quid non cum ratione, consilio, pru-
 dentiâ, pietatis perfectiônisque studio coniunctissimum vsurpauit?
 Societatis IESV vocabulo nuncupamur: magna, excellens, & supra
 meritum omne appellatio. fatemur equidem ingenuè. At, per Deum
 immortalem, quid hoc tandem aliud est quàm Imperatoris IESV so-
 cios, contubernales, commilitones esse nos oportere? quid nisi ad labo-
 res arumnasque generosè perpetiendas, ad fortiter aduersa omnia supe-
 randa, ad crucem animosè IESV duce atque auspice ferendam vocari?
 quid nisi sub imperiis IESV pro salute proximorum stipendia facere?
 sub signis IESV contra vitiorum ac inferorum phalanges militare? sub
 IESV auspiciis sanguinem vitamque diuinæ gloriæ deuouere? Quis
 sub hoc Duce timidus aut ignauus audeat comparere? Etenim si, vti
 in ceteris ferè rebus omnibus, ita in bello nihil aequè milites excitare
 solet ad res præclarè fortiterque gerendas, ac claritas Ducis, exempli-
 que propositi cum spe laudis & præmij amplitudo; quo animi robore,
 quâ constantiâ, quâ magnitudine præditos esse conuenit, qui Duce glo-
 riamur omnium, quotquot anteaetis retrò sæculis exstiterunt, aut fu-
 turis porrò exstituri sunt, prudentissimo, fortissimo, præstantissimo?
 cuius in re militari maior laus esse potest atque dignitas? cuius in bello
 contra tartareos hostes suscipiendo par sapientia atque consilium?
 cuius in administrando præstantior virtus ac fortitudo? quis prælis ex-
 ercitator? victoriis clarior? triumphis celebrior? Non adolescentiam
 ille suam aut iuuentutem, quod de Alexandro & Pompeio litteræ pro-
 diderunt; non virilis ætatis robur, vt plerique felicissimi Imperatores;
 sed infantiam à pugnis victoriisque auspiciatus est. veterimum teterri-
 mumque Orci serpentem non fabulosus in cunis Hercules adulterâ sa-
 tus, sed verior Dei soboles Virgine-matre progenitus, primo sui ortu
 nascendi que initio elisit, afflixit, protriuit. Vixdum lucem hanc mor-
 talibus communem adspexerat, cum æterni Patris imperium, olim ad
 se propheticâ voce delatum, *Velociter spolia detrahe, citò prædare*; occu-
 pandum vincendi celeritate ratus, vnâ cum nominis à se suscepti ap-
 pellatione bellum orsus est, mox exitio hostibus, nobis saluti præsidio-
 que futurum. *Voca nomen eius, Accelera spolia detrabere: Festina prædari.*
Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur
fortitudo Damasci, & spolia Samaria, coram rege Assyriorum. Obluctaba-
 tur vaserrimus callidissimusque draco consuetis fallendi artibus: oppo-
 situm ac solenne est apprehendere sapientes in astutiâ eorum. Contendebat
 robore ac potestate, qui sibi factus videbatur *vt neminem timeret*: in-
 fregit in ipsâ carnis nostræ imbecillitate vires illius, & *detraxit fortem*
in fortitudine suâ tenellus infans: cuius *si fortitudo queritur, robustissimus*
est. Exultabat manubiis, spoliis, tropæis cum plurimis, tum nobilissimis,
 tantò ad interitum generis nostri ferocior, quantò successu ipso bello-
 rum euentuque elatior; *exiuit obuiam vincens vt vinceret*: stitit au-
 daciâ furentis, superbiamque vitæ deuotione compressit, omni Codro
 Deciiisque gloriosior. Insolecebat triumphis, nec iam annis aut lustris
 prædo

tuctur si-
 nis;

qui est for-
 titer cer-
 tare

sub IESV

Duce for-
 tissimo;

qui na-
 scens vi-
 cte

dæmonem;

Isa. 8. 7.

Ibidem 3.

Iob 5. 13.

Iob 41. 24.

Iob 24. 22.

Iob 9. 19.

Apoc. 6. 2.

morigens

prædo laureatus, sed diebus, imò horis singulis pompas suas palmaris latro numerabat: momento compescuit iactantiam, & *exspoliatus principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.* Quid, quòd cum morte ipsà inferitque, quæ duo à nemine violari vniquam, nedum vinci potuere, congressus, vtraque felicissimè expugnauit, expugnata diripuit, direpta in ordinem potestatemque suam, maximâ hominum lætitiâ, Angelorum gratulatione, dæmonum luctâ, terrore, admiratione, redegit? *Ero mors tua, ô mors, morsus tuus ero inferne.* Incredibilia quidem ista sunt nostris sensibus, supraque naturam; excitant tamen nescio quo modo in nobis commemorazione ipsâ prouocantque non tantùm diuinorum eius operum, quæ imitari non possumus, admirationem ac venerationem, verùm etiam virtutum illius, quas assequi vtrumque nitendo fas est, desiderium atque æmulationem. Etenim si æstimatio auctoritasque Ducis militum animos incitare solet ad salutem suam in discrimen pro vitâ atque incolumitate illius offerendam; si consilium atque in rebus difficillimis sapientia, si vsus peritiæque rei militaris, si animi magnitudo, si præliorum fortiter feliciterque gestorum gloria, si triumphorum numerus ac splendor legiones ipsas excitare solent ad quæuis pericula pro tuendâ communi salute, priuatâque Imperatoris vitâ ac libertate, contemnenda; quis nostrum tam officij nominisque sui immemor erit, qui tanti Ducis tamque augusti, in quo hæc omnia summa nacti sumus, non dico ignominiosè signa deserere, sed degeneris animi turpitudine gloriam audeat inquinare? quis, nisi Duci suo perduellis, non animum colliget? non vires acuet? non vim omnem potentiamque explicabit, ad præclarissimam eius vestigia *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam*, per cruciatum, vulnera mortemque ipsam acerbissimam confectanda? Pudeat profectò nominis, quem imitationis piget: neque enim foeium militæumve *I E S V* fas est appellari eum, qui sub Imperatore tam forti tamque magnanimo putauerit ignaui sibi atque otioso esse licere. Veniat in mentem, oro, vox illa Ducis nostri inter postremas eius nobilissima, quâ se non vnius dumtaxat submissionis, sed omnium pulcherrimarum virtutum exemplum militibus suis, ad excitandam in eorum animis æmulationem, proposuit: *Exemplum dedi vobis, et, quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Condere testamentum animus erat postredie morituro. quas tabulas scriberet? quid quibus hereditatis distribueret? quid omnium præterquam paupertatis indigus legaret? Annæum Senecam ruptis mox venis interiturum, cum prohibitus à tyranno esset tabulas instituire, conuersum ad amicos, quibuscum iucundè vixerat, dixisse ferunt, quando per Cæsaris imperium aliud iam agi nec liceret, neque quod legaret suppeteret, imaginem se iis vitæ suæ, quam nullus ingrati discipuli furor & crudelitas ereptura essent, hereditatis loco relinquere. Non fuit hæc profectò, si rectè dictum expendimus, nisi inanis quadam Philosophi illius ostentatio, arrogantia quàm virtutis, quâ se præditum videri optabat, similior. Verior omnino germaniorque honestatis species illa, quam sanctiore iure ad nos deuolutam, vltimâ Ducis nostri institutione velut hereditarium quod-

Colof. 2. 15.

mortem & infernum.

Osee 13. 14.

Hic nobis sequendus,

si I E S V
militis dicimur.
2. Cor. 6. 8.

id enim voluit,

Ioan. 13. 11.

Tacitus 1. 15.
Annal.imaginem
vitæ suæ
legans;

quoddam pignus à CHRISTO accepimus, imaginem nempe virtutum eius, memoriamque vitæ sempiternam. Hæc intuenda nobis atque amplectenda semper; hæc tamquam militare symbolum circumferenda est; hæc ad iniuriarum perpersionem, mansuetudinem, benignitatem, reliquarumque virtutum exercitationem exstimulandi sumus; hæc ad tuendam Veritatis Fideique Catholicæ propagandæ studium excitandi; hæc ad exemplum militiæ eius æmulationemque accendendi; hæc ad implacabile cum vitiis odium, perpetuumque cum hostibus diuinæ gloriæ bellum suscipiendum inflammandi. Hæc nimirum illa est, quam Gentium Apostolus & in seipso expressit, & imitandam omnibus qui IESV castra sequuntur, commendauit. Deum immortalem! quot ille quibusve sententiis id agit, vt Imperatori nostro quàm simillimi efficiamur? nunc Corinthiis inculcat semel iterumve: *Imitatores mei estote, sicut & ego CHRISTI.* modò Galatis sensu affectuque charitatis tenerissimo: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTVS in vobis.* tum Ephesius: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Iam verò illud ad Romanos quo pondere & efficientiâ diuinæ rationis: *Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui?* quàm elegante appositaque similitudine: *Sicut in die honestè ambulemus, non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum IESVM CHRISTVM?* Nam quid hoc tandem aliud est CHRISTVM indui, quàm virtute, moribus vitæque eius exemplo ita penitus circumuestiri ac tegi, vt non iam animo spirituque nostro vegetari ac viuere, sed mente ac ratione quâdam sublimiore, ad exprimendam immortalem diuinitatis in mortali corpore similitudinem videamur. An non, vt Chrysofomus olim dixit, *homo indutus id esse videtur, quod indutus est?* Stola muliebri virum indue, feminam putes; hanc virili togâ si vestiueris, marem arbitrare: rusticum in purpurâ, regem; hunc in lacernâ, rusticum interpretabimur. quo quis cultu atque amictu incesserit, hoc vel esse vel videri velle profitebitur. Mundi oblectamenta si quidem mente induimus, quid nisi mundus? si carnis illecebras turpesque voluptates, quid nisi caro? si speciem virtutis & honestatis, quid nisi virtus honestaque? si denique CHRISTI Imperatoris nostri mores ac vitam, quid nisi CHRISTVS ipse quâdam viuendi similitudine efficiemur? An fortè iniuriâ temereque Paulus, postquam CHRISTVM induerat, gloriatus est? CHRISTO *confessus sum cruce: vno autem, iam non ego, viuit verò in me CHRISTVS.* Magnum profectò quid à nobis, atque admiratione dignum, exigit ista comparatio: quam quidem si eodem sensu atque animo perciperemus, quo percepisse aliàs magnum illud Africa lumen Augustinum accepimus; quanta, Superi! mox in omni vitæ genere mutatio? quanta conuersio animorum? quanta morum emendatio per vniuersam Remp. Christianam? quantum in nobis ipsis perfectionis sanctitatisque studium existeret? Oblatum fortuitò sacrarum Litterarum volumen cum ignotæ vocis admonitu explicuisset, primoque obtutu Apostoli CHRISTVM indui cohortantis verba legisset, *Nec ultra, inquit, volui legere, nec opus erat.* Quid enim? an quia libitum hæctenus fuit improbo certamine

quam expressit
Apostolus;

1. Cor. 4. 16.
& 11. 1.

Gal. 4. 19.
Ephes. 5. 1.

Rom. 8. 29.

Rom. 13. 13.

Hom. 25.
in Epist.
D. Pauli.

Gal. 2. 19.
20.

æmulatus
est S. Augustinus;

Lib. 8. Conf.
cap. vlt.

tamine cum Deo Opt. Max. contra rationem per summum scelus dimittere, licebit etiam in posterum? Inuit haec studia vulgi mouere & retinere, odii iniustaque contentione effervescente, genio in popinis indulgere, diffuere deliciis, mimos saltationesque impudicas spectare in theatris, pernoctare in fornicibus, pergræcari in lustris, corpus libidinibus, animum sceleribus, terram flagitiis contaminare; num & placere eadem posthac poterunt? Video Imperatorem meum IESVM indutum ignominia & contemptu; numquid honores auræque popularis ventos captabo? cerno sanctimoniam modestiamque velo circumdatum; numquid proculcatâ pudicitiam vitæ turpitudinem adamabo? animaduerto pacis togam, charitatis purpuram, paupertatis pallio, toto denique virtutum pulcherrimarum & præstantissimarum amictu vestitum & condecoratum; numquid odia, discordias, inimicitias, furorem, amentiam, avaritiam, scelus omne flagitiumque tam exemplis eius contraria, tam aduersantia moribus, tam gloriæ nomini que iniuria, tam consiliis rationique infesta, tam salutis nostræ perniciose sectabor? Ducem sobrium, vigilantem, laboriosum, miles orio, somno, vino deditus sepultusque comitabor? Apage hanc à militiam CHRISTI IESV ignominiam: procul illa macula, pestis ac pernicies, iisdem armis, iisdem belli insignibus, eodem quo Dux meus militiam cultu præeuntem sequar ad certamen, contendam ad victoriam, ad triumphum adspirabo. Vellem equidem, Auditores, hæreret animis, atque etiam mentibus infixis nostris federet, ista tam illustis tamque diuina cum Pauli CHRISTVM indui iubentis comparatio, tum Augustini eundem induere satagentis commentatio: quamquam hoc ambigendi quis locus reliquus esse potest apud eos dicenti, quibus cum propensione suâ, tum legibus institutoque maiorum, vita omnis in diuino amore, qui semper parens atque auctor similitudinis existit, consumenda est? Insidebit enimvero atque insculpta etiam permanebit non ad memoriam tantum præteriti temporis, sed ad exemplum posteritatis sempiternum. Cum enim experientiam vsuque ipso constet, tum demum milites virorum fortium in acie officio fungi, cum ad corporum in periculis societatem animorum quoque cum Imperatore consensio accesserit; quid tam utile, tam necessarium, tam gloriosum rebus Ordini que nostro vniuerso? quid ad excitandum in nobis æmulandi studium efficacius fingi animo potest, quam IESV amor atque dilectio? Dubitanti olim de affectu Sulamitidis suæ, visum fuit testandæ veritati vnicum hoc signum requirere, vitæ imitationem. *Pone me*, inquit Sponsus, *vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Agendum fidem tuam, Sponsa, tuum, inquam, erga me affectum atque amorem. quâ ratione me abs te diligi testabere? quibus docebis argumentis? quibus exemplis comprobabis? Actionum mearum cum tuis, Sponsæ mi, similitudine; quantum te diligo, tantum scilicet effingam atque imitabor. Bellè hercule: nam illa quidem morum meorum effigies, vitæ que species, ita vultui animoque tuo imprimenda est, vt cerni foris internosque ab omnibus manifestò possit. Igitur *imprimere mihi, o sponsa,*

nos imitari debemus.

Secundo, propter amorem illi debitum,

qui imitando probatur:
Cant. 3. 6.

R *quasi*

Guilielmus
Paruus apud
Delirium in
Cant.

quasi signaculo, per amorem mihi fortiter adherendo, et à me quasi signaculo formam accipias, & meam subtili expressione similitudinem trahas. Quanta fuerit impressio amoris, tanta erit & expressio similitudinis; quantum mihi fortius per amorem inhaeris, tantò mihi per iustitiam & puritatem similior eris; quantum te mihi imprefferis fortius, tantò ego CHRISTVS in te formabor expressus. Nimirum inuicem respondent, paribusque vel minuuntur detrimētis, vel incrementis augentur, vt annuli impressa, signique impressa in cerâ effigies, ita CHRISTI amor atque imitatio: si remiserit ille, hanc quoque debilitari ac languescere; si vires ceperit, istum corroborari atque confirmari pariter necesse est. Et sanè si magnitudinem diuini erga nos amoris, naturâ nostrâ, cui copulatus est, societate metimur, quâ in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus et homo; quo officij genere, quâ voluntatis significatione certius manifestiusque dilectionem testificabimur, quàm mutuâ vicissim & accuratâ lineamentorum vitæ eius morumque in animis nostris expressâ imagine? Iam verò, si & plerique mortalium, vel naturâ instinctu, vel certâ ratione atque consilio, vel etiam turpi quadam minimeque honestâ leuis animi assentatione, vtrumque hoc amandi & imitandi studium tantâ inter se cohæsiōne colligasse intelleximus, vt corporum etiam deformitates vitæque animorum (ne quâ parte amoribus suis dissimiles essent) imitanda duxerint; quâ nos alacritate & contentione ferri par est ad absolutissimum numeris omnibus Imperatoris nostri exemplar imitandum? Alexandri Proceres stipatoresque inflexam eius in humeros ceruicem expressere: putida illa quidem, at tamen ex affectu erga Regem suum, quem ea inclinatio deformabat, suscepta æmulatio. Perfarum Satrapæ aquilinum olim nasum exoptarunt; eoque, si cui obtigisset, velut magno quodam Deorum immortalium beneficio sibi gratulari soliti sunt, etsi ridiculo voto & gratulatione, certissimo tamen amoris erga Cyrum Principem suum, qui eodem notatus erat, argumento. Quid, quòd Aristotelis gibbum æmulatores discipuli, incuruatione dorso, vt poterant, expresserunt? quòd Hercules, Sardanapalus, aliique complures mulierum amoribus impliciti, vt quàm proximè ad illarum sexum accederent, muliebrem omnem mundum cultumque vsque ad stolam, theristrum, acum & colum ad lanificium assumpserunt? quòd Ægyptij lippitudinem, claudicationem, totius corporis nutationem atque inconstantiam (quibus quid esse potest in hominum corporibus ineptius?) Regum quos deperibant exemplo imitati sunt? Sed, vt ridicula sunt ista, ita illud profectò vel ob summum animi candorem cum laude coniunctum, quod Annales Minorum de Ioanne quodam columbinæ simplicitatis viro memoriæ prodiderunt: quòd Francisci parentis sui sanctissimi, quem tenerimo amore complexus erat, non tantum actiones omnes gestusque, sed inflexiones etiam ac nutus oculorum in pretio haberet, cum sedente considerare, cum stante consistere, cum deambulante progredi, cum iacente decumbere, cum dormiente quiescere, cum orante supplicare, cum laborante defatigari; quin & cum tussiente, sternutante, spuente, easdem exonerantis se naturæ siue conuulsiones siue destillationes, quàm proximè posset exprimere consueuisse. Tanti semper amasse

Phil. 2. 7.

vt liquet
exemplis;

Chron. Min.
l. 1. cap. 29.

amasse fuit, vt quæ ames imitere, & ex alterutrius præsentia alterum etiam existisse certò affirmari conuincique possit. Nos igitur, quibus peculiari quodam Religionis Nominisq̃ auctoramento, quo insigniti sumus, maior quædam, quàm quæ inesse vulgo solet, incumbit necessitas IESVM Duce[m] nostrum amandi, vitæque & moribus exprimiendi; quo studio ac contentione, quod in omni eius vitâ præstantissimum est, imitabimur? quibus animis laborum omnium periculorumque societatem expetemus? quâ fide atque integritate per omnes humanæ vitæ varietates, per secunda atque aduersa, *per arma iustitiæ*, vt 2. Cor. 6. 7. ait Apostolus, à *dextris* & à *sinistris*, præcuntem sequemur? quâ fortitudine ac constanti salutem nostram pro gloriâ eius atque animarum incolumitate asserendâ in discrimen offeremus? vllâne corporum incommoda retardabunt? animorum tædia fatigabunt? inuidorum labefactabunt calumniæ? hostium minæ commouebunt? labores prosternent? pericula profligabunt? Recordamini, obsecro, præclaram illam omnique sæculorum memoriâ dignissimam sanctissimi Antistitis Malachiæ sententiam: quem cum intentum operi, periculoso quidem, sed ad promouendam Dei gloriam mirè accommodato, mortis infamiæque proposito metu detertere sui à suscepto munere niterentur, *Sinite, fratres*, inquit, *sinite me imitari Magistrum meum: sine causâ sum Christianus, si CHRIS TV M non sequor*. Dicam hoc, Auditores, quantò possum vocis laterumque contentione, vt ab omnibus exaudiar: *Sine causâ Iesuitæ sumus, si IESVM non sequimur*. Meritò desertæ militiæ virtutisque arguimur, si tanti nominis professioni non respondemus, si huic Duci facta consiliaque nostra non probamus. Subeunda se offert pro IESV nomine ignominia: contumeliæ, calumniæ, maledicta longo examine proponuntur: inimicitia, labores, pericula cingunt vndique & circumuallant: versantur ob oculos carceres, compedes, supplicia, mors ipsa, cum acerbissimâ immanitate dirrissimisque cruciatibus coniuncta. Expertis loquor: quotidianæ sunt istæ nobis pro diuinâ gloriâ suscipiendæ dimicationes, assidua pro animarum salute cum infidelium scelete atque atrocitate certamina amplectenda. Quid agimus, commilitones? an referemus à conflictu pedem? an terga vertemus? an arma proiiciemus ignaui? an cedemus difficultatibus? vincemur tædiis? succumbemus iniuriis? fidem focij, signa auctorati, milites Ducem deseremus? *Sinite nos, sinite*, inquam, *Imperatorem nostrum imitari: sine causâ Iesuitæ sumus, si IESVM non sequimur*. Quæ verò vel timiditatis in hoc genere excusatio, vel socordia: defidia:ve defensio nobis relicta est, si à præceptis institutisque maiorum degeneres, tam excelso præclaroque Duci nostro, Nominique eius, turpitudinem aliquam inuramus? cum præfertim in hoc, teste Apostolorum Principe, *vocati sumus, quia CHRIS TV S passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum vt sequamur vestigia eius*? Quid tandem existimabimus? dissimilem nobis ab ipsius vestigiis semitam, diuersamque vitæ conditionem obuensis? vt ille in sole, nos in vmbra; ille in puluere, nos in otio; ille in rebus asperis, nos in oblectamentis vitam transigamus? Nolite, per Deum immortalem, cogitationes vestras ad tantam indignitatem abiicere: aliâ prorsus lege

auctorati, alio sacramento obstricti, aliis præceptis imbuti atque instituti sumus: per aduersa, per incommoda, per aspera, per molesta sensibus, per naturæ nostræ contraria studia, per vestigia denique (vt cuncta verbo complectar) CHRISTI IESV Ducis nostri incedendum nobis est. At difficiles istæ viæ sunt, duraque imperia. Quidquàmne igitur amantibus potest esse difficile? quidquàmne durum militibus, quod exemplo prius perfecit Imperator, quàm verbo iusserit? Wencellaum Bohemiæ Regem, illustri sanctitatis famâ conspicuum, monumenta testantur, cum pro more intempestâ nocte perfrigidâque hieme colendi Numinis causâ templa obiret, è Proceribus Podininum quempiam supplicationis comitem adsciuisse: præbat ipse per saxa gelu horrida, per humum niuibus brumâque oblitam, per cæli inclementiam ventis ac frigoribus infestam, capite pedibusque nudis, vix tenui præcinctus tunicâ, lacernâque coopertus; hic verò Scythicis pellibus totoque tegmine Sarmatarum aduersus frigora munitus. producuntur preces, extrahitur ambitus atque supplicatio, algere sensim, tum tremere, mox rigere, demum manus pedesque ad ciendum calorem supplodere Podininus. Id verò cum è strepitu percepiisset Wencellaus, moræ frigorisque impatientem blandè compellare, cohortarique vt perseueraret. Ille contrâ, neque precari se diuitius, neque pedibus insistere, nedum inambulare posse. Igitur vt animum viresque subiiceret deficienti, Quæ à præeunte me, inquit Rex, imprimuntur vestigia, tu identidem preme atque insiste Podinine, & sine dubio perstabis. quod cum ille non segniter præstitisset, suoque pede præcedentis vestigia tereret, confestim frigus abscedere, remittere tremor, corpus vniuersum non incalescere solum, sed inflammarî cœpit, vt non iam tardo difficilique incessu Regem ponè sequi, sed expedito atque incitato gressu præuertere se posse confideret. Itâne verò? hos animos roburque Podinino dedere Wencellai vestigia, vt itinere frigidissimo caleret? hunc vigorem membris, has animo faces subiecere, vt Regem non tam æquis passibus subsequi quàm anteuertere videretur? Nos autem quo tandem animo erimus, quibus tantò celsiora sanctioraque proposita sunt IESV Ducis nostri sectanda vestigia? num ad ingentes illos diuinæ charitatis ignes, quibus succensa sunt atque inflammata, torpentes ac stupentes obrigebimus? num segnes, ignaui, queribundi, difficultates itinerum perhorrescemus? num si qua tempora periculosa inciderint, si laboriosa se obtulerint certamina, si cum frigore, inediâ, aliisque humanæ vitæ miseriis & calamitatibus, si cum animi nostri cupiditatibus ac perturbationibus, si cum ceteris depugnandum fuerit, num, inquam, imperia Ducis aspernabimur? pauidi consistemus? aut in fugam latebrasque nos coniciemus? ante tubas victi? ante aciem fusi? ante prælium dimicationemque prostrati? Quæ, malum! hæc inertia socordiaque? quod dedecus? quod probrum? quæ labe? quis hoc æquis oculis aspicere, quis ferre patienti ac remisso animo queat à IESV Sociis? in castris IESV? sub Duce signisque IESV? Quapropter vt extremum aliquid reperiat oratio, vos etiam atque etiam obtestor, Auditores, per religionem vitæque sanctimoniam, ad quam olim singulari Dei beneficio vocati, per sacram

Dubrauius
 in Hist. Bohemæ.

militiam cui adscripti, per sacramenti fidem, quâ obstricti Deoque deuoti sumus, vt Imperatorem ac Ducem vestrum, in quamcumque partem signa conuerterit, erecto excelsoque animo sequamini. Nulla conterreat aduersariorum vis atque potestas, nullæ frangent inuidorum criminationes, nulla deiciant vitæ incommoda, nulla mortis pericula cruciatusque disturbent. Nolite, obsecro, maiorum vestrorum laudes tanto labore & virtute partas otio ignauâque vestrâ obterere; nolite tot illustrium animarum, quas Deo procreatori suo asseruerunt, fructum atque tropæa inertîa vestrâ prodigere: nolite tot tamque illustres victorias, vbiuis gentium tam copioso sudore sanguineque empras, degeneris animi probro contaminare. Excitare profectò vos debet atque incendere tum Ignatij Ducis vestri summa virtus atque religio, tum primum Patrum, in promouendâ diuinâ gloriâ studium atque contentio. Quot illi labores, quot incommoda, quot pericula, pro Deo animarumque salute susceperunt, exhauserunt, exantlarunt? quàm forti minimeque perturbato animo Ducem IESVM secuti, omnem eius vitæ rationem exercitationemque virtutum imitati sunt? quàm veram germanamque Sociorum IESV effigiem in se ipsis expressam nobis reliquerunt? Horum vestigiis insistendum omnino vobis est, Auditores: horum exemplo ad procurandam animorum salutem nitendum: horum imitatione sequendus effingendusque per omnem vitam Dux noster & Imperator IESVS. Id à vobis iure suo postulat fides vestra quam astrinxistis, id militia cui nomen dedistis, id sacramentum quo spondidistis non defuturos vos Christianæ Reipublicæ, id Ordinis Nominisque vestri præclara & ad inuidiam excellens compellatio, id Dux vester cui meretis, quem colitis, quem amatis; id Deus ter Optimus Maximus, *per quem vocati estis in Societatem Filij eius IESV CHRISTI Domini nostri.* 1. Cor. 1. 9.

ORATIO QUINTA.

De patrocinio D. Virginis, & felicitate Societatis, quòd sub eius singulari sit tutelâ.

DVos esse, quos inter cælorum terrarumque imperium dominatu licet impare, diuisum est, qui illâ tum bonitatis amplitudine polleant, tum potestatis excellant magnitudine, vt nihil eis desit, nec facultatis vt possint, nec bonitatis vt velint, homines omnes diuinis opibus cumulare, Deî videlicet Filium & Matrem; non tantùm diuina oracula proclamant; verùm etiam exquisita illa, quibus totum genus humanum complexi sunt beneficia, omni pænè sæculorum memoriâ, vbique terrarum promulgarunt. Quapropter si quis hos duos, quorum nutu publica generis humani salus nititur, possit obsequiis adeò sibi demereri, vt alterum habeat in bonis comparandis fautorem, alteram in malis propulsandis adiutricem; eniuverò tot eum tantisque præsiidiis muniri necesse est, vt nihil sperare possit, vel ad animi tranquillitatem præsentius, vel ad felicitatem operabilius, vel denique ad

IESVS &
MARIA
certissima
salutis
præsidia.

aternam salutem consequendam securius. Non hoc obscurum fuit Ignatio, ubi è densâ veteris vitæ caligine & cæcâ nocte productus ad diuinæ gratiæ lucem diemque, oculos aperuit. Vt enim erat altâ quâdam mente præditus, cum exauctoratus iam profano bellò, sub CHRISTO Imperatore, prælia noua præliaturus, cœpit merere, cumque animum induxisset, non arcis vnus Pampilonensis angulo, vel vrbis incœnibus, vel provinciæ limitibus, mentis suæ amplitudinem circumscribere; sed in omnium nationum ac populorum commercium sese effundere, illudque capacissimum rerum excelsarum pectus in totius humani generis salutem longè lateque explicare; nihil illi potius fuit, quàm duo hæc subsidia, fini suo consequendo pernecessaria, omni tum corporis tum animi contentione comparare.

Atque vt omittam de illius in CHRISTVM singulari affectu dicendo commemorare, cum, secundum Dei Filium, Dei Matrem singulari semper amore complexum fuisse, hunc eius amorem filios eius à parente non degeneres in se transfusum habuisse; Deiparam quoque vicissim, & Ignatium, & illius filios in suam fidem ac clientelam suscepisse, atque adeò Ignatij familiam non IESV tantum Societatem, verum & MARIÆ Sodalitatem, & esse & dici debere; consilium est hac oratione, quâ potero breuitate, demonstrare. Hoc tamen, priusquam dicendi curriculum ingrediatur, vobis persuadeatis velim, hac in causâ, pietatis potius quàm eloquentiæ, historiæ quàm orationis, amoris denique quàm ingenij partes à me esse susceptas. Itaque si aut humilius, aut prescius, aut succinctius egero, quàm vel materiæ grauitas, vel causæ dignitas, vel personæ amplitudo postulat; peto à vobis, vt tantum orationi meæ concedatis, quantum & modestæ pietati, & concisæ historiæ, & vehementi amori concedendum existimabitis.

Vt autem idem ipse sit mihi principium dicendi, qui fuit Auctor huius Ordinis instituendi, Ignatius, ubi primum cælesti classico ad sacram CHRISTI militiam aduocatus fuit; iam inde inclytus ille bellator tanto in Virginem-matrem ferri amore cœpit, tantam rerum suarum spem atque tutelam in hac veluti arce collocare, tam singulares eiusdem Matris inter plurimas ærumnas atque miserias (si vltro pro CHRISTO suscepta incommoda his nominibus appellare fas est) expertus est fauores, vt non aliam ob causam natum fuisse putes Ignatium, quàm vt Deus immortalis, quantum heroica in MARIAM fiducia coniuncta cum nobili in CHRISTVM amore possit, toti terrarum orbi, velut in amplissimo theatro, spectandum proponeret. Enimuerò cum iam deliberatum fuisset Ignatio, superioris ætatis errores nouâ instituendæ vitæ ratione corrigere, totumque penitus se reducere; non peto quid prius, sed quid aliud fecit, quàm Deiparam, in rebus dubiis vt consilium, in arduis vt robur, in aduersis vt constantiam, in desperatis vt opem præberet, supplicibus precibus implorare? Vix enim illustrium in Ecclesiâ Dei Heroum celeberrima facinora lectitauerat, vix subierat animum, præstantissimos quosque, ex iis quos legerat, æmulari; cum accensus precandi studio, intempestâ nocte desilit è lecto, totoque animo corporeque prostratus ante augustissimam Deiparæ effigiem, feruen-

Ignatij affectus erga B. Virginem.

feruentes & humili mixtas fiduciâ preces effundit: exoratiq̃ue Numinis augurium mox agnoscit. Etenim Ignatio sermones plenos magni ponderis atque momenti in illo suo arcano recessu cum Dei Matre conferente, ecce tibi ingenti motu concutitur terræ solum, tota domus repente contremiscit, vastiq̃ue strepitus tumultu fenestra fracta dissilit. Ignatio B. Virginiem orante domus tremuit.

Ecquod omen, cuius rei præfagium fuisse, quid portendisse illam trepidantium ædium concussionem autumatis? Credo equidem non dubiâ coniecturâ rem consecuturum, qui dixerit illo nutantis domus insolito motu, ac ruentis fenestræ tremore, Deiparam tacito quasi vaticinio prædicere voluisse; hunc suum, quem sibi decuriauerat, Filij sui armigerum, quàm primum suos in aciem educurus esset, signumq̃ue ad pugnam daturus, hostes omnes iuratos Dei, Ecclesiæ inimicos, ac nefandæ perduellionis signiferos ingenti terrore concussurum, ruitura inanium Deorum simulacra, confringendas profanas aras, collapsurâ barbarorum fana, dæmonum castella expugnanda; denique, quocumque victricibus plantis incessurus esset, illic sub eius pedibus totam inferorum regionem ab imis sedibus tremore conquastrandam. adeò hostibus suis iam tum, priusquam solenni sacramento, supremo Imperatori auctoratus esset, formidandum fecerat illa mulier, quæ terribilis est vt castrorum acies ordinata. Sed videte, quemadmodum hunc, quem elegerat vt esset Christiani exercitus contra milites à principe tenebrarum lectos primipilus, armarit. Credo vos non ignorare, quod Plutarchus de Sullâ litterarum monumentis consignauit. Huic paulò antè, quàm tumultuosa illa ciuilibus pugnae procella per totam Italiam detonuuit, dormienti de nocte Bellona paludata & ferox, saeuam in capite iubam quatiens apparuit, eiq̃ue terrificum ac ferale fulmen porrexit, nominatim recensens singulos illius hostes, iubens eo fulmine illos ferire: quo & illi velut icti, cadere videbantur. Hac spe fultus, in hostes se expediuit; & vno veluti æstu fortunæ, ac torrente victoriarum, totam Italiam inundauit. Portentum non absimile Imperatori nostro, priusquam sagatus fortia Domini bella in ferocientes Ecclesiæ hostes sub Virginis auspiciis gesturus in campum prodiret, euenit. Vt enim Sullâ de nocte Bellona, ita Ignatio in ipsâ peruigilatione nocturnâ inuicta illa bellatrix M A R I A, augusto ac sacro quodam horrore conspicua, spectabilem sese exhibuit; eiq̃ue præbuit, non fulmen, sed ipsum fulminum fabricatorem Filium suum, infantili specie amabilem, sed metuendâ maiestate hostibus terribilem: de quo magnificè in suis metris coronatus Vates: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* & tu Ignati hoc Psalm. 75.

fulmine armatus terribilis es, quis resistet tibi? Videor mihi Lutherum intueri, turbinem illum ac tempestatem Ecclesiæ, furentem audaciâ, pestem Germaniæ nefariè molientem, Christianis omnibus ferrum flammisque minitantem, ad conspectum nostri Imperatoris diuinis armis muniti, abiectâ turpiter parmâ, fugientem. Cerno animo Ignatium bellatrices suas copias in arenâ explicantem, inuictò suorum exercitu, velut quadrato agmine, vbique gradientem, per medios hostium cuneos gloriosè penetrantem, & victoriis suis terrarum vltima complectentem. Verfatur mihi ante oculos fulminatrix illa Ignatij legio; quæ,

Virgi-

Zachar. 9.

Virginis ductu ac beneficio, per calcatas dæmonum ceruices, per omnium sectariorum turmas generoso Marte concisas, per illa nefanda rartarorum monstra atque portenta, Lutheros, Caluinos, Suinglios, Bezas, Melanchthones, aliosque sexcentos, victrix vehitur ac fertur triumphatrix. Quis ergo resistet illi sic armato? *Exibit ut fulgur iaculum eius*, inquit facer Vates: ita ex Ignatianâ dextrâ, velut ex intento arcu missile telum, velut ex contentâ balistâ ingens saxum, velut è collisis nubibus excussum fulmen; ita, inquam, hoc rutilum ac flammeum IESV nomen in debacchantes impunè hostes, euibrabitur. Ut autem ad illud reuertar, quod vnum mihi in hac omni oratione est propositum; quid aliud tam eximio in Ducem nostrum beneficio Deipara significare voluit, quàm tantò antè eius milites præmonere, huius deuotæ Filio suo legionis fore se semper Patronam, sibi que secundum Deum victorias, manubias, adreas, laureas atque triumphos adscribi debere; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ab ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos? Prodibat iam ex suo arcano conclau, magnifico excelsoque animo totum se ad Dei gloriam ac hominum salutem explicaturus Ignatius; & non gradu, sed cursu festinans ad sacræ militiæ tirocinium, iter in Montem Serratum intendit, apud eandem Virginem pugnæ positurus rudimenta, à quâ pugnandi consilia ceperat. Ad montem illum summâ atque antiquissimâ religione celebrem sese conferebat Ignatius, in quo est sacra Deiparæ ædes, in æde statua plurimis beneficiis in calamitosos deriuatis, ac illustribus supra naturam prodigiis nobilitata. Ne autem ad Parthenicum illud sanum profanus ipse veniret, vtque Virginis sacratium castus intraret; hoc eodem in itinere voto se (quod Deiparæ pro suo in eam peculiari studio nominatim obtulit) perpetuæ castitatis obstrinxit: & quasi Virginem nouo sibi obligasset beneficio, illa vicissim, ne in illius esset ære, deuoto sibi clienti ex illâ die, ad vltimum vsque spiritum, excellentis pudicitæ, intaminatæque mentis & corporis donum cælesti benignitate concessit. Ita in hoc mutuo benè merendi certamine MARIA semper triumphabat, cum ad ipsam victoriæ laus, ad Ignatium fructus rediret. Nec obscurâ clementissimæ Præfidis (vt fas est interpretari) tutelâ, subinde capitis animique discrimen euasit. Adiunxerat eunti se comitem Maurus homo (nondum enim illa sentina è Tarraconensi Hispaniâ omnino eieccta erat) qui cum, illato sermone de intaminatâ Dei Matre, diu impiè peme-gasset eam à partu Virginem, mox subditis equo calcaribus in pagum proximum deflexit, ac Ignatium indignatione plenum reliquit. Exarsère scilicet in magnanimo statim Ignatij pectore excelsæ indolis igniculi, sopiti magis quàm extincti. humanarum itaque rationum momentis diuina examinanti, certum fuit iniuriam ferro protinus abolere. Tunc ipse hæc pro Virgine, hæc in Maurum, hæc contra se: *Vah! quid audiuius? dubito, magisue execranda sit lingua quæ Virginem lrsit, an aures quæ ledentem perceperunt. Quid agis, Ignati? pænè impius factus es audiendo, quid dicam, æquo animo perferendo? ergone MARIA impura audiet? audiet, inquam, MARIA impura, & quidem audiente Ignatio? hoc atrox scelus tam lentè vindicasse, est Dei vindictam*

*Ignatius
B. Virginis
honorem
ferro tueri
meditatur.*

in se prouocasse. quid? plúsnepoterit os impudens Mauri ad Virginis honorem violandum, quàm Ignatij dextera ad propugnandum? an fortè exauctorata bello manus vt imbellis contemnitur? itáne verò? sciet, sciet Maurus arma Ignatium non deseruissè, sed mutasse, dum macula, Virgini incontaminatæ adspersa, eluetur sanguine, vel hostili, vel meo. Age, Ignati, hoc ferro piaculum tolles, vel feliciter Virginem defendendo, vel fortiter pro Virgine moriendo. Perinde est; vbi & vinci victoria, & vincere triumphus est. aggredere: tua interim vel iustitia, ô Virgo, causam bonam respiciet, vel clementia faciet. Dixit. nec mora: homo ad defendendam Dei Matrem fortiter audax, & piè iracundus, cum iam illi pro ratione impetus esset, consilium ab euentu mutuatur anceps, ac, nisi Virginis id causâ fecisset, pænè temerarium; in ambiguo curarum tumultu, eo capto consilio, vt, si mula, cui infidebat, semitam, quam tenuerat Maurus, iniret, intelligeret sacrilegum illum haud dubiè pugione confodiendum. Mox igitur laxatis habenis iumentum cursui suo permittit, atque ita dubiam ac lubricam veluti fortis aleam suspensus expectat, & consilio certo incertum euentum. Vbi ad viâ diuortium ventum est; extemplò iumentum, licet in conspectu pagus, magisque tritus inuitaret callis; tamen in alteram se partem, quæ ad Montem Serratatum flec̄tebat, immisit. Sic Mauro cædes adempta, cædis cura Ignatio. Morarer lubenter in hoc tramite, figeremque trophæum huic Marianæ iniuriæ vltori, ad posteritatis memoriam illustre; nisi Ignatius, qui huic vni rei maximè intentus erat, vt primum hoc in Deiparam studium nouo semper amoris vinceret argumento, religiosi cursus celeritate meam in dicendo tarditatem anteuerteret, cogeretque me festinare, vt quod ipse citissimis passibus ferè superauit montis iugum, idem oratione meâ properè conscendam. Ignatius, superato montis vertice, nobile illud Deiparæ domicilium, religione augustum, sacro plenus horrore, ac submissâ animi reuerentiâ ingressus; eâ ipsâ nocte, cui festus Angelicæ Salutationis dies illuxerat, peruigil ante aram Virginis excubias egit. Nunc, si verum est illud Pythagoræ pronuntiatum, alium animum fieri intrantibus templum, Deorumque simulacra è vicino cernentibus; quem animum fuisse putatis Ignatio, stanti ad publicam illam felicitatis aram, cernenti è vicino illud plenum amabili maiestate ac religione Virginis simulacrum, quæ tot pestes exstinxit, tela intenta proborum ceruicibus repulit, mucrones ab innocentium iugulis reiecit, tot mortuos à funere excitauit; tot cæcis lumen, surdis aures, rationem amentibus, mutis orationem reddidit? Hic Ignatium cælestis potentia, in venas ac medullas intimas delapsa, agitare: hinc ipse, sub alterius pugnaturus aquilis, sese exarmare, & ad Virginis aram è tholo anathêma gladium ac pugionem, emeritæ militiæ symbola, quibus mundo meruerat, nouæ militiæ candidatus, suspendere. Sed quid agis, Ignati? tu iam arma proijcis, cum passim Dei hostes in Ecclesiam communem matrem impiè armantur? Illi sago induti signa explicant, aquilas attollunt, trophæa figunt, triumphos meditantur: tu imbellis ex arenâ fugis, & in conclave te abdis? tu in umbrâ, illi in sole; tu in sacrâ aede, illi in Martio puluere; tu precibus, illi

*Ignatius
Montem
Serratatum
inmisit,
sequè Dei-
paræ con-
secrat.*

præliis vacant. Sed ne metuas, Ignati: fortior est inermis virtus, quam armata impietas. nunquam magis fuisti occupatus, quam cum hîc otiosus. Ita est: in arcano illo noctis otio, publicum mundi agebat negotium: in priuato illo & angusto lare, magnus & excelsus Ignatij animus, quaquaersum terminos porrigit orbis terrarum, vagabatur. vnâ illâ quâ apud Virginem excubuit nocte, multorum dierum, annorum ac sæculorum opus moliebatur. Attendite nunc paulisper ad ea quæ subijcio; & hoc secretum cum Dei Genitrice, in illius æde, eâ nocte habitum colloquium, quasi gradum atque aditum ad celsissimum illud Christianæ perfectionis, in quo postea eminuit, fastigium, factum intelligetis. Etenim hîc in Deiparam amor altissimè insitus Ignatij visceribus, inde in primos eius filios manauit, tum in alios disseminatus, tandem in posteros omnes, ad hæc vsque tempora, sese diffudit. Vix enim in illo pio Montis Serrati secessu, Dei Genitrix cælo pepererat Ignatium, cum repente in Ignatio genuit Societatem. Sed quo loco, quo tempore eam natam existimatis? Certè si lucem eius natalem tum loci dignitate æstimare, tum temporis celebritate metiri velimus; ea duo in primis ad laudem Ignatianæ familiæ magnifica, ad splendorem eius illustria, ad decus eximia, ad commendationem præclara, & ad Ignatij in Deiparam cultum, amorem ac studium arguendum longè efficacissima reperiemus. Locus est, Lutetiæ adiacens, paulò editior, ac miti clementique ascensu, dictus Mons Martyrum. in cuius vertice delubrum Deiparæ sacrum, non potentia magis quam misericordiæ splendore ex illâ Virgine, quæ electa est vt sol, cuibrato conspicuum, ab exteris omnibus oppidò celebratur. In hac Parthenicâ æde, ipso die assumptæ in cælum Deiparæ sacro, Ignatius, vnâ cum Xauerio, aliisque octo focis, decem omnino numero, faciente P. Fabro, omnes voto perpetuæ paupertatis, elatâ voce, conceptaque verborum formâ sese Deo obstringunt; rerumque humanarum curis omnibus à se prorsus abiectis, soli Deo, hominumque saluti vacare constituunt: ac subinde singuli, Fabri manu, cælesti epulo reficiuntur. Ab illo die celeberrimo omnes Deiparam sibi Patronam apud Deum præcipuam adoptarunt; & post Societatem conditam eundem diem quasi primum eius natalem singulari religione ac veneratione coluerunt: fuitque idem Societatis Iesv principium nascendi terris, quod Mari Iesv fuit initium viuendi in cælis. Quare si locum spectes; prima ferè Societatis cunabula in Monte Martyrum, inter inuictorum Christi pugilum exuuias, cruenta trophæa, ac splendida triumphorum monumenta, locata sunt; vt vel hinc daretur intelligi, Ignatij Socios, qui in eius, quæ Regina Martyrum est, sunt editi factario ac monte, debere esse firmâ fide, stabili pietate, inconcusâ religione.

Hæc fuere rudimenta, hæc tirocinia, hæc prima non planè collucentis, sed micantis velut in aurorâ, Societatis crepuscula: quæ inde consecutis temporibus Italiæ terminos quasi cunabula prætergressâ, grandiora cepit signare vestigia, Alpesque transcendens, multas Prouincias occupauit; plurimisque terrarum spatiis disiuncta, quasi quædam fecunda propago, sese longè lateque explicauit, ac tandem iisdem, quibus sol, gradibus peruasit orbem vniuersum. Sed non minoribus quam Socie-

tas,

*Societas
in Monte
Serrato
concepta.*

*Societas
ad aram
Deiparæ
in Monte
Martyrū
nata.*

*B. Virgo in
Patronam
Societatis
electa.*

tas, etiam Societatis in Virgineam-matrem amor auctus est incrementis: & si vniquam aliàs, certè in amplissimo orbis terrarum confessu, velut in illustri theatro, in Concilio nimirum Tridentino, palàm se videntum præbuit. Ad illum augustissimum ac eruditissimum cœtum, plurimi ex omnibus terrarum regionibus purpurati Ecclesiæ Proceres ac Patricij, sacri Senatus Patres conscripti, Antistites, diuinarum legum Interpretes, & Iudicis magni Vicarij, non secùs atque ad forum & curiam supremi Iudicis, gymnasium cœlestis sapientiæ, scholam Spiritus sancti, velut ad arcanum Indigetum Concilium, maiestate venerandum, pompâ conspicuum, opibus splendidum, prudentiâ suspiciendum, ipso Senatus principe propè diuinum, confluxerant. Illic cùm de primæuo disceptaretur originis peccato, & immunitate sanctissimæ Matris, ab eodem rogatus sententiam P. Iacobus Lainius (qui postea primus à sancto Ignatio totius Societatis præfecturam gessit) primùm infirmæ valetudinis vsus excusatione (quòd grauissimè quartanâ laboraret) cùm exposuisset, non posse se sicuti maximè optaret, & argumenti dignitas exposceret, perorare; tamen pro eo quo in Deiparam ferebatur amore, suggestum conscendit, indeque, Virgine imbecillo corpori sufficiente vires, tres ipsas dixit horas, pro asserendâ Virgini immaculatâ conceptione: tot productis sanctorum Patrum testimoniis, tot rationum exquisitarum momentis, eâ sententiarum copiâ & grauitate; vt augustissima illa sacrorum Procerum corona, quæ aureum eloquentiæ flumen, quod ex facundo ore, velut è torrente, fundebatur, auidissimis auribus imbibebat, putaret non hominem aliquem è pulpito verba proferre, sed Vatem cœlo delapsum è tripodè oracula fundere, mysteria eloqui, decreta pronuntiare. Quare grauissimarum rationum pondere ita sacrosanctum illum cœtum commouit, conuicit, accendit, vt vnanimi consensu, ad illud Sessionis quintæ de originis peccato decretum, disertis verbis adiecerit: Non esse suæ intentionis, eo decreto beatam & immaculatam Dei Genitricem comprehendere, sed seruandas esse Sixti IV. constitutiones. O benè impensam eloquentiam dicam, an sapientiam è cœlo haustam! quæ intemeratæ Virgini, Virgini dico? virginitati potius dixerim, vel maculam multorum opinione iniustam deleuit, vel certè inurendam (quod par est beneficium) impediuit. Ita hucusque mansit Deipara, Societate patrocinante, decernente augustissimo illo Senatu orbis Christiani, in possessione suæ intemeratæ integritatis; è quâ panè quorundam calculis fuerat exturbata; cùm illam, non tantùm nullius culpæ vniquam auctorem (quod Catholicus nemo inficiatur) sed (quod quidam asserunt) nec heredem quidem aliquando fuisse, Societas vniuersa propugnauit. Exinde enim, quasi ex illo publico suggestu signo dato, confestim omnes Ignatij Socij ad arma concurrere, calamis domi, foris linguâ, in templo precibus, in scholâ argumentis, in exedrâ concionibus, contra omnes qui vel aperto Marte illius integritati aduersantur, vel occultis cuniculis ei insidiantur, decertare; immaculatæ Virgini intactam illibatamque conceptionem cum omni deinceps omnium sæculorum securitâ posteritate constantissimè defensuri.

*Lainius
in Concilio
Trid. im-
maculatâ
B. Virgi-
nis conce-
ptionem
defendit.*

*Societas
Sodalitates
B. Virginis ad-
ministrat.*

Verùm enimvero festinanti mihi vnum propè exciderat, quod tamen summum potest adferre pondus ad illud, quod mihi propositum est maximè, confirmandum: quo vno ostendit Dei Mater, non tantùm Societatem suam esse, sed se Societatis: nimirum quòd tot tamque illustres sub suâ tutelâ erectas Congregationes, suoque præsidio tectas ac patrociniò munitas, nostrorum hominum curæ, fidei & administrationi voluerit esse commissas. Quas Sodalitates si omnium ferè Religiosorum Ordinum feminaria, si lectissima Parthenicorum clientium ephèbia, si disciplinarum emporia, si morum palæstras, si denique virtutum omnium officinas appellauerit quis; nã ille, aptissimis titulis easdem condecorabit. Hic tenelli Virginis-matris filij, eius gremio recepti, ex vberibus illis beatissimis quasi cum Virginis lacte, succum & sanguinem pietatis imbibunt, & medullam ipsam virtutis exsugunt, quam deinde iam adulti in alios deriuent. Nunc autem quid sunt aliud innocentes illi in Sodalitate Parthenicâ pueri, nisi magnæ Matris, quos fouet, Beniamini? quid deinde adolescentes iam prouectiores, nisi eius, quos instruit, ephèbi, & pueri honorarij? quid tum iuuenes, nisi eius, quos defendit, clientes? quid viri, nisi eius, quos armat, milites? quid alij denique Sacerdotio initiati, nisi eius, quos consecrat, Antistites? Certè is feruet in illis Congregationibus in Dei Genitricem amor & studium, tot illic impenduntur ei obsequia, tantus vbique terrarum ad eas fit concursus, vt non tam ad cœtum Virgini sacrum, quàm ad Virginiem ipsam confluere videantur. Quid nunc dicam, quâ vi vocis, quo verborum pondere, quo animi ardore, quanta in vniuersam Societatem I E S V, M A R I A E sit semperque fuerit ad eam amandam propensio, ad promouendam cura, ad defendendam sollicitudo, studium denique ad eandem totâ Europâ illustrandam? Ampliora sunt illa dignitate, maiora nobilitate, plura multitudine, quàm vt possim vel pro magnitudine grauior, vel pro splendore magnificentè, vel pro merito dignè satis explicare. Vnum igitur, quod multorum est instar, Deiparæ in Filij sui Societatem, & suam Sodalitatem, amorem, curam, voluntatem satis disertè eloquetur, quod, teste Hieronymo Plato, Sacerdori cuidam nostro insignis religionis ac sanctimonix viro (cui Martino Guttero nomen) diuinitus monstrauit. Is, cum alia multa, præsertim de Beatâ Virgine, caelesti illustratione accepit, tum illud, quod ad rei quam tractamus argumentum inprimis pertinet. Vidit is aliquando illam eximiâ admodum specie ac maiestate fulgentem, veste in augustam latitudinem explicatâ, ac sub eâ Societatem nostram vniuersam collectam contineri; quam illa materno affectu complecteretur, eoque quasi charitatis tegumento confoueret. O propugnaculum securissimum, quo totius Societatis salus atque incolumitas continetur! ô munimentum ita solidum, vt moueri; ita stabile, vt quati; ita firmum, vt cuerti omnium hostium machinis, balistis, vineis, arceribus non possit! Olim cum Persarum quispiam de suorum militum multitudine gloriatus, his verbis se iactaret, *Cras solem obscurabimus sagittis*; festiuè Græcus quidam, *Gaudeo*, inquit: *sic enim in vmbra melius præhabimur.* hoc meritò dixerit Societas, magnificentissimo Parthenicæ togæ cono-

*M A R I A
Societa-
tem sub
pallio sou-
et.
L. 1. de Bono
stat. Relig.
cap. 34.*

peo obumbrata : securè sine periculo , fortiter sine metu , feliciter sine clade , gloriosè sine dedecore , denique laudabiliter cum triumpho , pugnas Domini pugnabit , sub umbrâ Marianæ tutelæ . Hoc Virgineo paludamento circumseptâ Societas , stat , stabilitq̃ue contra omnes inferorum furias , tyrannorum minas , hostium omnium machinationes & insultus , velut Capitolij immobile saxum . Quemadmodum enim olim Deus exuberanti Oceano terminos circumscribens , plenâ imperij voce præcepit , *Vsq̃ue huc venies , & non procedes amplius , & hîc confringes tumentes fluctus tuos* ; sic imperatè videtur Dei Mater : *Vsq̃ue huc* , ad togam meam videlicet , *venies* . quasi dicat : Cùm ad togam meam , id est , ad patrocinium , quo clientes meos protego , deuentum fuerit ; hîc nimirum detumescant illi in Societatem decumani fluctus , velut in scopulum impacti ; hîc immanes vndarum moles in spumas abibunt , velut ad rupem allixæ ; hîc profligatorum hominum conatus retardabitur ; hîc omnis collecta vis improborum retundetur ; hîc infrementes procellæ , velut ad saxum , confringentur . denique Societas hac Virginis tutelâ protecta , in bello victoriam , in periculo salutem , in mœrore solatium , in fluctibus portum , in morte vitam , feliciter consequetur . Quid plura ? MARIAE vniuersi præsidio , eam nacti sumus potentiam , vt mala omnia , aut vincamus fortiter , aut finiamus feliciter .

*Societas
in tutelâ
B. Virgi-
nis.*

Tob 3. 11.

• Perspiciatis , vt opinor , Societatem IESV in MARIAE gremio natam , auctam , educatam : illius tum parentem Ignatium , tum posteros eius omnes , singulos , vniuersos , vt solent clientes Patronam , famuli Dominam , subditi Reginam , filij Matrem , propensissimâ voluntate , studio , amore semper , iam inde à primis eius incunabulis , fuisse profecutos . Hinc si quid proflexerit , vel splendoris ad gloriam , vel gloriæ ad laudem , vel laudis ad commendationem ; hoc totum in Ignatiûm , vt in fontem , redundat . Tu quidem , Ignati , illo tuo tam singulari in Dei Matrem amore effecisti , vt ex te posteritas ea profeminaretur , quæ plurimos Deiparæ stipendio milites , studio clientes , officio famulos , amore filios procrearet : qui omnes eiusdem Virginis , cui mancipati sunt , partim clementiâ nixi , partim subsidio sulti , partim freti potentiâ , tot & tanta pro eius & Filij gloriâ , non sine suæ gloriæ cumulo , præstitère facinora , quot & quanta à militibus tam potentis Imperatricis , à clientibus tam nobilis Patronæ , à famulis tam inclytæ Reginæ , à filiis denique tantæ Matris vel sperari possint , vel optari debeant , vel soleant expectari . Nobis interim cùm in summâ rerum inopiâ , nihil supersit nisi gratus animus , hoc quod à te accepimus patrimonium amoris in Matrem Dei , & cultum , sic æstimabimus , vt profiteamur , ita profitebimur , vt exerceamus ; ita exercebimus , vt exemplo persuadeamus , auctoritate defendamus . Tu autem , ô Virgo iuxta ac Mater , cuius potestas cùm proximè ad Dei immortalis Numen accedat , tanta est , vt ei non desit neque facultas ad succurrendum , neque clementia ad miserendum , nec ad propugnandum fortitudo ; hanc tibi addictissimam Sodalitatem ita tuâ ope defende , patrocinio tuere , auctoritate protege ; vt quæ vnâ te parente nata , nutrice aucta est , eadem patronâ salua , & aduocatâ incolumis , ad multorum salutem plurimis aratibus consecratur :

142 IMAGO PRIMI SÆCVLI SOC. IESV.
atque ita tota scutura posteritas cognoscat, hanc, cui ita studes &
amplecteris, Ignatij familiam, non tantum & esse & dici debere So-
cietatem I E S V, sed etiam Sodalitatem M A R I A E. Dixi.

*Alteram alteri Parenti nostra Inscriptionem lubet ponere,
qua & ipsa ære perennior gratis animis inhæreat.*

ALTERI POST IESVM ECCLESIAE PRÆSIDI
ALTERI POST IESVM SOCIETATIS PARENTI
VIRGINI - MATRI
CÆLI ET TERRÆ DOMINÆ
M A R I Æ.

Q V Æ
IN MINIMÆ SOCIETATIS AMICO NOMINE
P A R V V L V M S V V M I E S V M
GRATANTER AGNOSCENS,
SVAM TAM BENIGNO TITVLO SOCIETATEM
COMMVNI PRÆSIDIO TEXIT,
PATROCINIO GVBERNAVIT.
C V I V S
POTENTISSIMÆ IN HOSTEM TARTAREVM BELLATRICIS
A V S P I C I I S
IN NOVVM CHRISTI MILITEM
IPSAS AD ARAS DEDICATVS
I G N A T I V S,
QVIBVS PRÆSERTIM ARMIS MVNDVM VINCERET,
SVI IN SE VICTOR AGNOVIT.

A QVA,

CVM LEGES IPSE SIBI SCRIBERET AC SVIS,
PRÆCIPIENTE ET APPROBANTE DIDICIT,
QVO PROCEDENDVM ESSE MAIORIBVS,
QVO SEQVENDVM MINORIBVS
INDICARET.

C V I V S

A VIRGINEO LACTE CANDIDI

IIDEM QVI A IESV SANGVINE RVBICVNDI,
HINC MARTYRES, INDE VIRGINES,
VTROBIQVE FELICES SVNT

S O C I I,

QVOD GEMINO MATRIS ET FILII NOMINE CONSECRATI.

ILLI ERGO DOMINÆ, ILLI MATRI,
IN QVA VELVT ARCE TVTISSIMA
QVI RERVVM SVARVM SPEM ET TVTELAM COLLOCAT
PERIRE NON POTEST,
REPETITO SÆPIVS SACRAMENTO
ET SODALES ET SOCII
ET CVM VTRISQVE SOCIETAS
MATERNIS AFFVSA GENIBVS
NON VNO DEVINCTAM SE NOMINE
NON VNO DEVOTAM NVMINE
CONFITETVR.

ORA-

ORATIO SEXTA.

De Regimine Societatis.

Persæpè à sapientibus viris, qui initia, progressus, & præsentem statum Societatis IESV cùm animis reputarent suis, quæsitum fuisse intelligo, quid potissimum fuerit, post diuini Numinis opem ac nutum, quod hanc Congregationem in eam amplitudinem prouexerit, quam nunc cælesti beneficio obtinet. Atque in diuersas planè sententias itum fuit. Nonnulli, interiorum ignari, senserunt, multiplice eruditionis omnis præstantiâ, ac sublimitate doctrinæ, Societatem vires erexisse, litteris famam, famâ gloriam, gloriâ magnitudinem parientiæ. Aliis visum fuit, ministeria quotidiana ac laboriosa, proximorum saluti cum eximæ significatione charitatis impensa, tum eorum, quibus proderant, cepisse animos, tum reliquorum approbationem conciliasse; atque ita, promeritâ beneuolentiâ publicâ, firmitatem & incrementa, velut eiusdem beneuolentiæ fructus, retulisse. Quidam dimicationibus, aduersis, calamitatibus, Societatem creuisse autumant, & post hæc nebulas clariùs resplenduisse; more adamantis, cuius nitorem ac pretium asperrimæ coris attritus vehementer accendit. *Nescio*, inquit L. Quinctius Cincinnatus, *quo fato magis bellantes, quàm pacati, propitios habemus Deos.* Faciliorem quoque dexteram ad periclitantes veri Numinis fauor extendit. Iam precandi studium, interioris hominis cultura assidua, exercitatio virtutum, religionis amor, cum Superis Deoque coniunctio, & (si fas est sperare) necessitudo, à multis considerata, hoc apud eos effecerunt, vt crederent hac vnâ animâ corpus istud subsistere, ali, vigere, propagari, attolli. Pars existimat, hunc sanitatis tenorem, vel maturâ inutilium aut exitiosorum membrorum præcissione, vel arctissimâ valentium coniunctione & charitate contineri. Denique Constitutiones, Decreta, Leges ex illapsu diuino, optimorumque Legislatorum tabulariis petita, neque multitudine graues, & quadam lenitatis moderatione temperatæ, creduntur à multis tam boni status vnica conseruatrices. At mihi longè est diuersa sententia. Sic enim existimo, Rectam Societatis gubernationem, ynicam esse, & causarum omnium principem, cui omnis eiusdem vigor, flos, conseruatio, decus adscribenda sint; ac sine eâ, neque litteris opinionem bonam, neque ministeriis beneuolentiam, nec aduersis robur, nec salutaribus curis integritatem, neque concordiam aut corruptelæ seiunctione valetudinem, neque legibus obsequium, cui diuturnitas adesset, conciliari vniquam potuisse. Gubernatio enim recta sola efficit, vt & floreat litteræ, & officij genus omne frequentetur, & æruinæ cum fructu tolerentur, & pietas in Deum ferueat, & animi concordiam coalescant, & pernicies arceatur omnis, & maiorum leges atque consulta accuratè seruentur. Sic nauium prosper cursus non à firmitate compagum, non à classiariorum viribus, non ab anchoræ, veli, rudentium, remorum præstantiâ, ordine, numero, non ab aurâ fauente, & secundissimâ tempestate dependet,

*Societas
conserua-
tur non
tam
doctrinâ,*

ministeriis,

aduersis,

*Liu. Dec. 1.
lib. 3.*

*orandi stu-
dio,*

*dimissione
inutilium,
concordiâ,
legibus;*

*quàm bonâ
gubernatione:*

pendet, atque dirigitur in portum: sed ab vnâ gubernatoris industriâ, vigilantîâ, curâ, quamuis difficillimæ navigationis incommoda lætos exitus habent, & felice tandem cursu absoluuntur. Cuiusmodi autem fuerit hæc gubernatio iam inde ab incunabulis Societatis in hanc vsque diem, dicam nostrarum rerum curiosis; & dicam breuius, quàm res tanta dici possit.

Ignatius, vir non minùs prudentiâ quàm sanctitate illustris, cum hunc Ordinem conderet, duobus adiumentis vsus est, diuinâ ope, & prudentiâ, quæ humanâ maior videbatur: illam precibus & lacrymis à Deo; hanc ab rerum vsu, & in primis à quotidianâ in actiones suas inspectione, obtinuit. His administrandis, regiminis formam partui suo talem induit. Vnius imperio sciebat nihil tutius, nihil tranquillius, nihil diuturnius. Rerum vniuersitati præesse vnicum Principem Deum, Ecclesiæ Pontificem, ditioni ferè cuiuslibet Regem. Si gentem dumtaxat suam, in quâ militiam secutus ordines duxerat, intueretur, ante oculos erat Regni Hispaniarum eo seculo felicitas magnam orbis partem complexa. Regna plurima atque clarissima immensis naturæ diuortii sciuncta, in vnum nisi ab vno redigi non potuissè. Quòd si tot nationes sermone, moribus vultibusque pugnantes, reuerentia Maiestatis Hispaniæ componeret; non aberrauit Ignatius, & ipse ex terrarum omnium gentibus vnâ familiam collecturus, si vnus eam regimini traderet. Penes itaque vnum Generalem Præpositum summa hæc potestas. *Ea est enim (vt apud Tacitum Sallustius) imperandi conditio, vt non aliter ratio conslet, quàm si vni reddatur.* Hunc esse virum oportet, vnum accommodatum ad tantam morum, regionum, ingeniorum ac voluntatum, quibus hic Ordo miscetur, varietatem, voluntario, non coacto; hilari, non seruili obsequio continendam. Hunc toti Societati præfectum tota Societas creat, è prouinciâ qualibet suffragatoribus ad comitia missis. Magistratus idem est qui vitæ finis. cuius diuturnitatis causas minimè leues hunc in modum Ignatius ipse posteris tradidit: *Propterea quòd experientia, & in gubernando exercitatio, & hominum particularium notitia, & erga eosdem auctoritas confert magnoperè, vt bene hoc munus obeat; ad vitam, & non ad tempus aliquod præscriptum, erit eligendus. Accedit autem ad cetera hoc commodi ex eo, vt Societas in rebus magni momenti ad Dei gloriam satis ferè semper occupata, vniuersalibus his conuentibus minus laboris & distractionis patiatur. Longius quoque recedet omnis cogitatio & occasio ambitionis, quæ huiusmodi officiorum pestis est, quàm si certis temporibus esset eligendus. Quid? quòd facilius est vnum idoneum, quàm plures, ad hoc munus inueniri.* Omitto ceteras. Ad huius diuturnitatem imperij accedit potestatis amplitudo: cuius tamen termini sunt tum leges, tum vniuersæ Societatis auctoritas, vna, secundùm Pontificem Maximum, Præposito Generali maior, vna potentior. Comitibus enim, quæ neque certis temporibus, neque crebrò haberi expedit, arbitrium in ipsum Generalem permittitur; & sic monarchico regimini salubre aristocratice temperamentum adhibetur. Et quamuis nullus adhuc fuerit Societati corruptelæ metus; expediuit nihilominùs remedia iam tum sanctus Ignatius, infirmitatibus, si quas longa dies inucheret,

quam fir-
mat
Præpositi
Generalis
potestas,
Tacit. 1.
Annal.

ad vitam,

Confl. p. 9.
cap. 1.

sed aristo-
cratiâ
temperata,

comitibusque
inferior.

præuertendis. Quò minùs autem fatiget sarcina multorum humeris subleuata, Generali adiuncti sunt Assistentes, alioque prudentiâ viri: vt vnus imperium consilio plurium fulciatur. Itaque nihil admodum, nisi institutâ deliberatione geritur. Quæ in concilio agitantur, auditis Patrum sententiis, solus Præpositus decidit. Id quod etiam Prouinciarum & Collegiorum Moderatoribus solemne est; summâ rerum semper ad imperantis arbitrium redeunte. Inde nascitur membrorum & capitis arctissimum vinculum; quale patrem liberosque adstringit. Inde pax & quies, quam alioqui consulentiis & consiliarij par in decernendo facultas facillè diuidit. Rarò namque discors libertas arcem occupat, quando vni paretur. Ad Præpositi proinde Generalis voluntatem nuntumque ceteri omnes intenti sunt. Illius est legitimus imperium; horum promptum fidumque obsequium. Quod amanter iubetur, libenter capeffitur: & Superiore patrem, subdito filium induente, non minor laus est exsequentiis mandata, quàm præscribentis; præsertim, quando toti est Ordini cognitum, ipsi omnium, quibus præsit, salutem, famam, labores, studia, vtilitates esse carissimas. In quo CHRIS TVM Regem Optimum Maximumque refert, ita testantem: *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Ab hoc Capite potestas omnis iurisque dictio in Præsides inferiores propagatur: qui & ipsi siue in Prouinciis, siue in Collegiis, summo cum imperio & potestate versantur. Non maior tamen est cuiusque ditio, quàm ille fecerit; spatiis, si rectè incedant, sufficientibus; sin secùs, ac per ambages, angustis. Generalis solus, de cuiusque facultate à peritis existimatoribus edoctus, Præfectos reliquos omnes creat, extra Sociorum suffragia; periculo factionum excluso, quas vel gratia, vel partium studia frequenter accendunt. Triennio vt plurimum tam Prouinciales quàm Rectores suum munus exercent: prorogari tamen, aut contrahi id temporis potest, quando ad maiorem Dei gloriam fore videtur. Atque ita magnum quantæcumque potentiae temperamentum additur, semper exauctorari posse. Ambitioni porrò nullus aditus: non domi, non foris. Quippe voti sponfione, (quâ nihil sanctius) se Deo Societas obligat, à contactu honorum ac dignitatum castam, ac diræ labis, ambitionis inquam, expertem fore. Quamobrem ne conscios quidem tantæ noxæ minor, quàm compertos pœna manet. Ceterum quot sunt Prouinciales Præpositi ac Rectores, tot administratos habet atque adiutores Generalis Præpositus; quorum laboribus ac studiis ad res plurimas maximasque gerendas, quibus vacare debet, vti possit. Solus enim nemo, ne priuatis quidem rebus peragendis, aut viuis laris ministerio accurando, sufficit. Quanta autem est in vnoquoque fides, quanta industria, tantum cuique committitur. Cum his tamen Generalis diuidit curas, præcipuam nihilominus molem ipse sustinet, ac diutiùs vigilat, quàm excubitores à se constituti. Habet igitur plurimos administrationis suæ participes; sed voluntarios, sed fidos, sed amicos. Quod Socrates etiam laudabat, eam Reip. constitutionem felicem iudicans, in quâ Præfecti societate coniunguntur. Quas enim à tellure fruges exigas, nisi sol ætheri, æther agro, ager femini, semen caulii, foliis, flori calorem fertilitatis impertiat? Quem à Societa-

Societate prouentum speres, nisi à Capite in reliquos Gubernatores, ceu membra, vitalis vigor in sinuetur? Si autem oculi, & aures, & lingua, & manus hominum maximi fiunt, non solum propter voluptatem, sed etiam necessitatem vitæ; his profectò etiam vtiliores sunt amici, quibus pars gubernationis incumbit. Oculis enim vix ea videre licet, quæ sunt ante pedes: at per Prouinciales & Rectores Præpositus Generalis intuetur Orientis Indias, lustrat Americam, Septentriones inspicit; perinde quasi in perspiciendo terrarum orbe, oculo cernentis omnia Solis vteretur. Aurium verò tam angustus est vsus, vt nisi proxima quæque non exploret: per illos autem regiminis socios vbique gentium cuiusuis necessariæ rei auditum habet. Et linguâ quidem præsentem tantum alloquimur, & manibus, qui est robustissimus, duorum virorum vix perficiat opus: per illos autem cum toto humano genere sermones miscere potest, & cuiuscumque liberit operi admouere manus. Ita fit, vt vno in corpore videatur habere plures animas, quarum adminiculo de multis simul potest vno tempore consilia capere, multa cernere, multa discere, de multis cogitare, & de membrorum etiam longissimè distantium salute sollicitus esse. Cuius autem est Reip. securior atque felicior status, quàm quem Præfecti omnes tueri, conseruare, augere coniunctis viribus atque laboribus student? cuiusque principatum per collegas industrios sic vnus gerit, vt neque eius solitudinem operarum fidelium adiumenta destituant, & adiuuantium multitudo ab omni confusione quàm longissimè absit? Quod ergo Romanus artifex, apertum oculum clauo insculpens, significare voluit, id ad Societatis gubernacula congruenter videretur transferri posse. Clauus enim huius Reip. oculatus est; non modò Præpositi Generalis vigilantia, sed inferiorum quoque administratorum prouidentia & cura: quorum omnium est, dies noctesque excubare, vt consulant omnibus Societatis membris, vt meadeant eorum incommodis, vt prouideant saluti, vt suis vigiliis quietem subditorum procurent. Hic equidem velim, vt nauim mihi cogites, & in eâ cum vectoribus nauclerum, ad eum ferè modum, quo perdisertus orator Dion Chrysostomus tum Superioris, tum subditi sortem exponit: *Licet in nauì vectoribus absque curâ agere, & ne aspicere quidem mare, quin etiam neque scire vbinam terrarum sint: & multi hoc modo nauigant in serenitatibus, & hi quidem talis ludunt, alij autem canunt, alij conuiuuntur totâ die. quando autem eos apprehenderit tempestas, inuoluti expectant euentum. Nonnulli autem & somno oppressi non antè surrexerunt, quàm iam essent in portu. Nauclero autem necesse est inspicere in mare, necesse suspicere ad cælum, necesse prospicere ad terram; quin & ea quæ sunt in profundo non licet ei ignorare, nisi velit in saxa aut arenas incidere. Illi soli noctu quidem minus licet obdormire, quàm natatori alicui. interdiu autem sicubi breuem somnum suffurat, hunc tamen suspensum habet ac dubium, vt sepe exclamet, aut velum contrahi, aut clauum fissi, aut aliud aliquid rerum nauticarum; utque dormiens ille magis gerat curam nauis, quàm alij valdè vigilantes.* Hæc est imago quædam gubernationis nostræ, in quâ Præsidium vigilantia actiuosam subiectorum tranquillitatem custodit, & nihil non boni vniuersæ Societati pollicetur. Namque ex terrâ singulis quidem annis, le:

Societatis
regimen
oculatum,

Dion Chry-
sost. de Re-
gno Or. 3.

nauigij
gubernati-
oni simi-
le:

sed ex hac gubernandi prudentiâ singulis momentis vbetrimi gratissimique fructus proueniunt; quos aliunde sperare vix liceat. Si enim à Societatis hominibus elementa fidei, aut literaturæ, imperitis traduntur; si *eiuseffecta,* concionibus frequens auditor instruitur; si obeuntur valetudinaria; si precationi, si studiis doctrinarum incumbitur; si animorum eluuntur labes; si reuocantur ad salutem perditii, ad veritatem errantes, ad concordiam inimici, ad pietatem militia, ad religionem impietas; si infinita pænè volumina ad omnem ingeniorum culturam conscribuntur; quibusinam hæc auspiciis inchoata, quo impulsu excitata, & prouecta sunt? Gubernantium non tam imperio, quàm ratione ac ductu. Iidem Societatis homines peragrunt maria citra tempestatum & naufragiorum horrorem; terras inuias virtute aperiunt, quasi dulcedinem patriæ nullam vinqum degustassent; cum voluptate ad squalorem carcerum ac situm aduolant; reorum animos ad constantiam & æquitatem componunt; martyria tanquam solatia, ignominias tanquam decora, cruces tanquam trophæa consecantur; vno verbo, omnibus omnia fieri fatagunt. Quis illis inceptor? quis auctor? Rectorum dextera & nutus, vbique præsens, vbique petuigil, vbique quot iussorum, tot bonorum ferax. Quòd si quis ex me nunc sciscitetur, quid præcipiè sit in hoc Societatis regimine, vnde tanta fructuum, quos carpinus & admiramur, existat vbertas; non inficiabor, id me semper eximix regentium charitati & paternæ beneuolentiæ tribuisse. Et Athenas quidem ferunt sempiternam in arce oleam tenere potuisse: in Societatis autem arce, quæ est eiusdem gubernatio, sempiterna mihi videtur olea non florere tantum, sed exundante quâdam mirissimi liquoris dulcedine scaturire. Hoc oleum est *illa in Prælatione benignitas ac mansuetudo*, illa *charitas Christi*, illa *Petri Paulique formula*, cuius memoriam Iulius III. Pontifex Maximus summo Societatis Arbitro, ceterisque Præsidibus voluit esse perpetuam. Hoc oleum ex venerando Aaronis vertice in membra eius defluens, & in extremas vestimenti eius oras descendens, imperio reuerentiam, auctoritati amorem, obedientiæ promptitudinem, laboribus perseverantiam, leuitatem oneribus, toti denique gubernationi efficaciam cum suauitate coniunctam, cuius vigore adhuc Societas floruit, impertitur.

È nodus, charitas Præpositorum.

Iulius III.

ORATIO SEPTIMA.

De votis Societatis, & eorum renouatione.

In funiculis Adam traham illos, in vinculis charitatis. Osee II.

ESt hoc non tantum ratione præditis, sed etiam brutis animantibus naturæ lege dictatum, RR. Patres, Fratresque; charissimi, vt omnem semper vim, seruitutem, vincula, quacumque ope possunt, à corpore, à capite, à vitâ suâ propulsent. Prouidit enim, quod in se fuit, illa rerum omnium parens, ne quis alieni fieret mancipij, quem liberum ipsa genuisset. Hinc ille multorum in perdomandis feris irritus plerumque labor: hinc illæ Romanæ plebis olim secessiones in Montem Sacrum: hinc denique apud Athenienses eorum, qui tyrannos è medio

Libertatis amor omnibus à natura insitus.

edio

dio sustulerunt, statux propè ad diuinitatem immortalì posterorum memoria consecrata. Suaue nimirum est ipsum etiam libertatis nomen: vincula autem, catenæ, carceres, & si qua sunt eiusmodi, malè ominata, & feris etiam excutienda & procul arcenda censentur. Sed interest inter veram falsamque libertatem: & est in ipsis fortasse vinculis, quod conceptis etiam votis cupias pacisci. Ac veram quidem libertatem video procul à vulgì sensu & opinione semotam. *Veratibus que.* Quis enim sanioris animi, libertatem in festucâ, pileo, vindictâ constituat? Quis hunc liberum arbitretur, quem è Cappadocum grege exemptum vnica circumductio Quiritum facit, vt momento turbinis exsiliat Marcus Dama, qui se Bruto liberiorem esse confirmet, cum sibi facta sit potestas, quidquid libido suaserit, exsequendi? Quanto rectius Periander, cui nihil aliud vera ac germana libertas, quam inculpatæ conscientia testimonium? Nisi fortè mancipijs de lapide emptis nobiliores, aut magis ingenuos existimamus eos, qui deliciis eneruati, libidinibus æstuantes, avaritiæ curis exsanguis, toties in Circæis cataclis degeneri ceruice herile iugum subierunt, quot se vitii ac flagitijs venales obtulerunt. Hæ sunt cataclæ, hæc malè ominata vincula, quæ veram ingenuitatem libertatemque pessumdant. Sunt tamen alia quædam vincula, sunt alij funiculi, qui non modò libertati nihil officiant; sed eidem, vt suis numeris absoluta sit, non rarò momentum aliquod adiiciunt. *Vincula quædam optanda.* Quis enim se cum ipsis Christianæ Reip. ornamentis ac luminibus quam arctissimo necessitudinis aut familiaritatis vinculo nolit esse constrictum? Et verò nec beneficiorum laqueos plerique declinant: nec desunt *queis vincula iugalia curæ.* Quæ tamen si quis suis momentis expensa solidum libertatis pondus obtinere non posse contenderit; non ego illi magnopere aduerfabor. hoc tantum dicam; vt cumque se res habeat in pactis & conuentis humanis, si hæc ipsa homini cum Deo interefferint, tum verò existere illud nescio quid singulare ac propè diuinum, ad quod votis omnibus aspirare debemus. Hi sunt igitur funiculi Adam, hæc vincula charitatis, quibus Deus animam nostram velut sponsam spiritualem post se rapit in odorem vnguentorum suorum: hæc est, vt cum Theologis loquat, suaui illa præuenientium & concomitantium gratiarum velut catenata series, quibus ita congruè voluntatem circumligat, sic affectibus nostris dominatur, tantum vt non fatali quâdam necessitate constringi videantur. Hæc denique sunt vincula illa coniugalia æterni coniugij pronuba, vota, inquam, Religionis à plerisque vestrum pronuntiata. quæ cum animus stupore defixus hodiernâ die suspexisset, & in his diuinum illum Sponsum cælestibus hisce nuptiis indulgentem; eructauit nimirum cor meum verbum bonum, vixque exæstantis ardorem pectoris tantisper suppressi, dum frequentiore coronâ circumseptus, qualicumque hoc acroamate cælestibus hisce thalamis accinerem. Tandem igitur æs alienum, quo me Sponsi nostri benignitas hoc tempore oberauit, quoad potero, omne dissoluam, & spiritualibus hisce nuptiis applausor accedam. Laudabo connubialia hæc vincula, vincula charitatis, Sponsum commendabo ac sponsas: & quoniam id quoque votorum formulâ contineri video, illas, antiquo ritu in domo Sponsi vt perpetuò degant, exhortabor. Sed quia nimix laudes fascino putantur obnoxix, non deerunt hîc mihi fescennini

scennini aculei, quos interdum præfiscinè adhibebo. Atque ut à Sponsi laudibus exordiar, quem non Christianorum casto amore sibi per baptismum ille desponsavit? quem non sponsalibus ornamentis velut arthis quibusdam cohonestavit? Malo id ex Ezechiele, quàm ex me discatis: vos eius sententias suo pondere perditote. *Transiui*, inquit Sponsus noster, *per te*, & *vidi te*: & *ecce tempus tuum, tempus amantium*: & *expandi amictum meum super te*, & *operui ignominiam tuam* (quam, obsecro, nisi originalis contagionis?) *Et iuravi tibi*, & *ingressus sum pactum tecum* (ait Dominus Deus) & *facta es mihi*. O felicem, quam adhuc despectam, & in facibus suis iacentem, obliquo amantium adspectu cælestis ille Sponsus dignatus est! Nec tantùm: sed *lavi te aquâ*, inquit, & *emundavi sanguinem tuum ex te*; & *unxi te oleo*: an non hæc est ipsissima baptismi sciographia? Sed ubi sunt, inquires, ornamenta gratiæ? *Et vestiui te*, inquit, *discoloribus*, & *calceavi te ianthino*: & *cinxi te bysso*, & *indui te subtilibus*. *Et dedi in aurem super os tuum*, & *circulos auribus tuis*, & *coronam decoris in capite tuo*. *Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam*. Quis nostrum hoc cælestis Sponsi beneficium in se non agnoscit? Prodi itaque, prodi, sponsa C H R I S T I: committe formam tuam oculorum arbitrio: neque enim, ut ait ille,

Camill.

*Auruncleia periculum est,
Nequa femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.*

Ezech. 16.

Adulterium spirituale.

Sed adeste fescennini. Tu verò *habens fiduciam* (prosequitur Ezechiel) *in pulchritudine tuâ, fornicata es in nomine tuo*: & *exposuisti fornicationem tuam omni transenti, ut eius fieres*. *Ad omne caput via edificasti signum prostitutionis tue*: & *abominabilem fecisti decorem tuum*. Estne quisquam, qui hæc probra, quæ tenentur, possit inficiari? Referte vos in annos retrò lapsos, quoad vsque mens vestra longissimè poterit inspicere spatium præteriti temporis: euoluite cum Regio Prophetâ, euoluite in amaritudine animæ vestræ lubricæ atatis studia. Quis est ex hoc omni numero, qui non aliquando vanissimæ spei, ne dicam perniciosissimæ, vela fecerit? cui non spiritualis adulterij notam rerum creatarum immoderatus amor, & appetitus vehementiùs contra rationem incitati inusserint? quis est, qui popularis auræ mercatum, totaque fortunæ comitia generoso contemptu, & impolluro pede calcaverit? cum viros etiam sanctissimos, ante susceptum vitæ melioris institutum, illa tempestuosi huius & naufragi maris procella iactarit. Sanctissimum Societatis nostræ Parentem contemplamini: an non illum, priusquam contracta per baptismum sponsalia votorum nexibus instaurasset, malefani Martis inefcauit adorea,

Virgil.

— *pulchrumq; mori succurrit in armis?*

Intuemini Xauerium, vas illud electionis: quamdiu talem ac tantum virum Lutetiæ vanis mundi præstigiis fascinauit ambitio? Sed quid attinet eorum nævos commemorare, quorum occasione (Deo piis eorum conatibus adspirante) gloriæ suæ splendorem infinitis accessionibus cumularunt? Nos ipsos potiùs excutiamus, & illud culpæ secundum peccatus. Nostra, inquam, nostra vulneta pertractemus, quibus vix longè

tan-

tandem pœnitundine cicatrices obduximus. Quinam, obsecro, fuimus, priusquam potentissimus simul & amicissimus ille Monarcha de terrâ ^{Pf. 126.} suscitaret inopes, & de stercore erigeret pauperes, vt collocaret nos cum principibus, cum principibus populi sui? Quæ nostra tam præclara tunc in Deum merita exstiterunt? imò quæ non potiùs offensiois materia? Et tamen, ô stupenda Dei consilia! quid aliud scelerum nostrorum tempestates ac procellæ, quàm diuini amoris incendio fomitem ac materiam præbuerunt? Deus immortalis! Licet mihi tantisper amorem illum tuum incomposito stupore venerari. Volutabatur aliquis nostrum in cœno turpitudinis; & tamen amicè inuitabas iam non sponsam, sed adulteram. Eneruabatur alius deliciis, fractisque temperantiæ repagulis, abdomini se deuouebat; tu tamen in præceptis ruenti subinde peramanter aurem vellicabas: nec repulsam passus, hoc segniùs instabas. Pars multò maxima, te contempto, fumos honorum sectabatur; & vt in fabulis Ixion pro Iunone nubem, aut umbram pro Creüsâ Æneas, sic illi pro verâ felicitate auras inanes amplectebantur: nec tamen, cum te fumo posthaberi cereres, tam nefarium amoris tui contemptum meritissimo contemptu vindicabas. Sed quid ego vindiçtam loquor? sit hæc inter homines amoris contempti merces: at longè aliud æstuat in illo Sponsi cælestis pectore amoris incendium; & quos ad redamandum nullis prouocatus meritis potuit inuitare, eorundem fastidiosa repudiâ poterit absque amoris dispendio concoquere. Fallor? an etiam post fidem violatam & conculcata sua vota, blandientem audio? *Vulgò, inquit, dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alium, numquid reuertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide tibi non prostrata sis. Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginittatis meæ tu es.* His similibusque amantium illecebris delinita quid faceret anima Christiana?

— placitòne etiam pugnaret amori?

ac non potiùs votis nuncupatis promptissimè cælestes iniret nuptias? & tam blando reconciliatæ gratiæ pignore accepto, in optatos conuolaret amplexus? Hi sunt itaque funiculi Adam, hæc vincula spiritalis coniugij. Quæ quàm firma quamque insolubilia esse conueniat, antiqui hoc symbolo non obscure significarunt, dum nupturæ cingulum Herculeo nodo constringi voluerunt. qui nodus eamne formam habuerit, quam circa Mercurij caduceum implexi angues, vt Macrobio placet; an aliam, quam philologi quidam pertendunt, nec huius loci est, & per se minutum disquirere: hoc certè constat, eum ita fuisse perplexum, vt ab Alexandro non nisi acinace diffringi potuerit. Neque verò alium in scopum Beatissimus Fundator noster, huiusque coniugij paranympus, semestrem hanc votorum renouationem direxit, quàm vt noui semper nexus accessione fidem cælesti Sponso datam corroboraret, & hoc pignore toties iterato magis nos illi magisque animo & affectu coniungeret.

Porrò si personæ dignitas, si forma, si maiestas pactis conuentis aliquid firmitatis adijcere possunt, certè hæc in C H R I S T O summa omnia reperiuntur. Si ergo rebus fluxis & caducis, imò puerilibus, vt sic dicam,

cre-

Deum inmerentes ad amorem trahit.

Dei patientia erga peccantes.

Ierem. 3.

Vota Deo facta sunt firma.

crepundiis, nullo nostro emolumento, cælestium autem bonorum etiam dispendio singulari, aliquando potuit amor noster adhærescere; poteritne supremi rerum omnium Monarchæ iugum, nullo dispendij metu, præmio verò infinito proposito, rebellis excutere? præsertim, Patres Fratresque charissimi, cum suave sit iugum Domini, & amica vincula, quibus nos amor illaqueat. Quod vsque adeò verum est, ut interdum detestanda quælibet & intolerabilia, suavitate quadam condita reddat acceptissima. An non Ioles iugum, Heroi illi tantopere pudendum, suave tamen est visum? quid mirum? amor induerat. An non Dalila illius vincula delicias suas etiam cum manifesto vitæ discrimine Samson frequentavit? quid mirum? erant amoris vincula. Et verò si umbris interdum solem metimur, & ex fabulis de Deo coniecturam facimus; an non Amor tela Diæspiritis intentata vnico vetû cludens introducitur?

Quid si iterum posito fulmine cygnus eris?

Quòd si hæc adeò pudenda, adeò detestanda, nihilo tamen segnîus fuerit desiderata; poterintne sanctissima hæc vota, castissimi amoris vincula, quæ Deus ipse rata habet, dissoluenda cuiquam mortali videri? Non veniat vnquam Religioso huic cœtui tam funesta dies, quâ vel vnus aliquis ex hoc numero fidem hodiernis voris Deo datam fallat. Auertat hoc ab vnoquoque nostrum diuina bonitas, ut ne quis sui Deique oblitus, à cælesti coniugio ad profanos amores, à spiritualibus deliciis ad porcorum siliquas relabatur. quod ego malorum omnium extremum esse iudico. *Quæ enim anima (vt rectè philosophatur Bernardus) semel à Domino didicit intrare ad seipsam, & in intemis suis Dei præsentiam suspirare; nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliusve ducat, quàm post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuò ad illecebras; vel potiùs molestias carnis, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem.*

Maneat igitur, hæc vincula connubialia non tantum ferrea, sed etiam adamantina, ut sic dicam, esse oportere. Nunc cetera breuiter expediemus. Video enim hac votorum nostrorum formulâ, non minus quàm apud antiquos, nuptiarum auspices adhiberi. Est enim & nobis nostra Gamelia, non illa Cinxia Iuno (sic dicta à dissoluendo virginitatis cingulo) sed purissima Virgo M A R I A, omnis virginitatis & mater & custos; non umbratilis illius Tonantis & soror & coniux, sed veri Tonantis & soror & mater, imò & mater & filia. Coram hac velut pronubâ contrahere nos profiteamur, cum dicimus: *Voueo coram sacratissimâ Virgine M A R I A.* Rursus non coram Picumnis aut Pilumnis, ut Romani; non coram Euclia statuâ, ut Locrenses & Bœotij, sed coram *Curia cælesti vniuersâ.* Hi sunt nobis auspices, hi præstites, hi fideiustores, qui explendis connubialibus pactis non præesse magis gaudent, quàm prodesse desiderant. Sed quid, inquiet aliquis, à me requirunt hæc pacta connubialia? nimirum ut id quod in profano contractu nuptiarum valet, valeat idem in spiritali, cum in hoc idem pondus obtineat verbum Voueo, quod in pactis connubialibus verbum Volo. Si ergo de illis pronuntiatum est, *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ: & erunt duo in carne vnâ;* cui dubium esse potest, quin id æquè pertineat ad spirituales hæc nuptias? Atque haud scio an non multò etiam conueniat magis; cum longè perfectior sit animorum, quam

*F. d. m. Deo
datam sul-
lere sume-
stum.
Serm. 15. in
Cart.*

*Vota Reli-
giosa quid
à nobis re-
quirant.*

*Gen. 2.
Dei amor
amorem
conjugalem
superat.*

quàm corporum coniunctio. Commendet igitur qui volet affectum coniugalem, cumque à primâ sui origine, notâque illâ primi coniugij necessitudine arceat, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne meâ;* Gen. 2. dabo non inferiora in hoc spiritali coniugio. Cùm enim cælestis Pater animam nostram Filio suo desponsare perciperet (quid non commentus est ingeniosus amor?) imitatione quâdam prioris illius inuenti immisit soporem in alterum hunc Adamum, dum illum nostri causâ in crucem actum æterno consilio decretâ morte consopiuuit: & sic intimis cordis penetralibus lanceâ patefactis ex ostro illo pretiosi sanguinis destinatam Filio suo sponsam nobiliore vitâ reformauit. O verè fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio! Potuîne Deus immemor Filij sui, & suæ Maiestatis quasi immemor fieri, tantum ut ne immemor esset amoris? Sed præstat hoc amoris mysterium silentio venerari, quàm parum pro dignitate explicare. Iam verò leuia præ his summis & futilia videbuntur, quæ de Catharinâ Senensi grauissimi auctores memoriæ prodiderunt, licet sint ipsa per se maxima. Quid enim admiratione dignius, quàm CHRISTVM ter Optimum Maximum cor proprio pectore exemptum cum virginis illius corde permutasse? Atqui ludus hic amori diuino quotidie luditur, si non ut oculis, certè ut interiori consolatione deprehendi possit. An non ergo luce meridiana clarius, omnem coniunctionem, quantacumque sit, ab his Religionis vinculis, diuinoque animorum nexu, longo discriminis interuallo præteriri? Quod si interdum non desultoriâ cogitatione, sed accurato mentis examine pensitaremus, essetne aliquis tam demens, qui tam exoptatum amoris fœdus infectum vellet? essetne qui sacris illis paupertatis, castitatis & obedientiæ vinculis expediri desideraret? essetne quem conditionis suæ puderet aut pœniteteret? essetne tandem (quod in his nuptiis feicenninâ licentiâ dictum sit) qui votiæ paupertatis immemor, materna scruta aut fortasse sulfurata ramenta specioso mercaturæ titulo cohonestaret, tantum ne audiret pauperum sanguis? qui rus paternum hyperbolico vallo cingeret, portisque ac turribus exornaret? qui emendicaret fumosa per atria cetas & ignota stemmata, ne ad merum rus, incultamque stiuam, pertinere videretur? Certè Sponsum nostrum nec abiectæ conditionis, nec fabrilium segmentorum puduit. Rursus, si vota Deo virginitas mentibus nostris obuerfaretur, essetne qui palabundus extra Religiosæ modestiæ septa tanto suo periculo frenum oculis indulgeret? præsertim cùm nostri sit Instituti, libidinosorum oculos, illos, inquam, qui florem omnis pudicitæ in vulstu delibant, in gyrum rationis & continentiæ tum verbo tum exemplo reuocare. Denique si perfectæ obedientiæ desiderio teneremur; Deus immortalis, quantas quoties occasiones, quàm præclaras habuimus?

Hæc igitur sunt, quæ hodierna pacta conuenta à nobis exigunt, si sanctam hanc Societatem ingredi, ad vitam in eâ perpetuò degendam velimus: ad quod extremo loco vos ut exhortarer, tum votorum formulæ, tum instituti mei ratio postulabat. Fuit igitur hoc olim in more positum, ut in Bæotiâ currus illius, quo vecta erat ad ædes mariti noua nupta, præforibus axem comburerent, ne per diuortium vlllo vnquam tempore penatibus illis valediceret: idque ut vtrique coniugi bene verteret, pia vota nuncupabant. Et ne solis hoc Bæotis existimemus boni omnis

Vota præstanda sunt.

Amor Dei debet esse constanti.

Aug. l. 6. de
Ciuic. c. 9.

*Mundi
pericula.*

Hier. Ep. 1.

Leo Serm. 11
de Quadrag.

Bern. Serm.
de quarente
margaritas.
*Vita Re-
ligioſe ſe-
curitas.*

*Religioſe
vita ſuani-
s. 16.*

fuiſſe, teſtis eſt D. Auguſtinus à Romanis quoque & Domiducum qui ſponſam domum dèduceret, & Domitium vt domi eſſet, & Mantur- num vt domi maneret, adhibitos fuiſſe. Ego verò ſic ſtatuo, nihil à me quiddam ad hoc inſtitutum accommodatius afferri poſſe, quàm ſi vobis in ædes Sponſi oratione meâ iam deductis auctor fuero, vt vnusquisque veſtrùm ſeriò attentèque perpendat cum D. Bernardo, vnde ſit erutus, & vbi ſit conſtitutus. Et quidem vnde eruti ſumus (videlicet è pericu- loſis huius mundi fluctibus, cæciſque nubibus ac procellis) negotij ni- hil eſt cognoſcere. Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tan- tas habere credimus agitationes, quot fluctus, & quantas perturbationes habet hoc mare magnum tot bonorum naufragiis infame? quod eò ſa- nè periculoſius eſt, quò blandiorem vultum ac malaciam ſæuiſſimis ſuis tempeſtatibus prærendit. Proſus vt non immeritò, tamquam naufragio in littus eiectus, exclamet D. Hieronymus : *Etiamſi in morem ſagni rideat effuſum mare, etiamſi vix extrema Zephyris terga criſpentur ſali, nolite crede- re, nolite eſſe ſecuri : magnos hic campus montes habet : expeditè rudentes, vela ſuspendite, crux antennæ ſigatur in frontibus ; tranquillitas illa, tempeſtas eſt.* Quid enim aliud eſt quàm multiplex tempeſtas, dum hinc æſtu ſuo Charybdis luxuriæ ſalutem vorat, inde ore virgineo ad pudicitia per- petranda naufragia Scylla ceu renidens libido blanditur, hinc barbarum littus, illinc archipirata diabolus? Quis vel tot inſidiis non expugnetur, vel blanditiis non acquieſcat? *Magni enim laboris eſt* (liceat id mihi cum D. Leone aſſerere) *cùm vndique innumere voluptatum illecebra blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. Quis picem tangit, & non inquinatur ab eâ? quis non infirmatur in carne? quis non ſordet in puluere? quis tanta eſt puritatis, vt iis non polluat, ſine quibus vita non ducitur?* En itaque malorum diluuium, vnde erepti ſumus : vbi verò ſumus conſtituti, paucis ex ipſo Bernardo diſcamus: *Nonne hæc eſt, inquit, Religio ſancta, pura, immaculata, in quâ homo viuunt purius, cadit rariùs, ſurgit velociùs, irroratur frequentiùs, quie- ſcit ſecuriùs, moritur confidentius, remuneratur copioſius:* Satine, Fratres cha- riſſimi, aut ad dignitatem ſplendidè, aut ad emolumentum fructuoſè?

Quid ſi igitur ad cumulum tot tantorumque bonorum voluptatis acceſſerit illecebra? eritne cauſa, cur non tantùm libenti, ſed etiam alacri animo in domo Sponſi vitam perpetuò degamus? Scio plerisque homi- num aliter eſſe perſuaſum de diuino obſequio. Intuentur ſcilicet in viris Religioſis longas rerum diuinarum commentationes, vltra trona ſupplicia, lacrymas poenitudinis, vitam ad alienum arbitrium adaptatam, ceteraque generis eiufdem, in quibus vulgus hominum (cum nullum veræ virtutis guſtum habeat) nihil non acerbium eſſe arbitrat ac moleſtum. Sed neſcimus, inquit Seneca, res æſtimare, de quibus non cum famâ, ſed cum rerum naturâ deliberandum eſt. Siquis igitur ita ſit animo compa- ratus, vt nihil lætum, nihil ſuaue, nihil in vitâ mortalibus expetendum putet, niſi quod aut ſenſus moueat, aut lumbos ſcalpat, aut abdomen expleat; cum hoc nihil mihi negotij eſt: ſin hoc nemo veſtrùm ita ſenti- tit, illud breuiter venit expendendum, quænam ſint illæ Religioſæ vitæ deliciae, in quibus animus omni curâ ſolutus conquieſcit. Hæ ſunt, vt compendio cloquar, diuinarum conſolationum prælibatio, ſtudium orationis, zelus animarum, inculpatæ conſcientiæ tranquillitas, ſanctiſ- ſimæ

simæ Eucharistiæ cælestæ conuiuium : addo & corporis & passionum compressionem : denique quod & Moyses thesauris Ægyptiorum, B. Aloysius Hispanicæ aule deliciis prætulit, improprium CHRISTI. Paradoxa sunt hæc, fateor, profanis illis mundi asæclis : sed nos sanctioris vitæ præceptis instituti, eliciamus ex his paulisper recondita animorum sensa, & latentem sub duro cortice affectuum teneritudinem enucleemus. Dic mihi, obsecro, parúmne cælesti consolatione perfusus videtur D. Franciscus, cùm, accepto diuinitus futuræ beatitudinis suæ pignore, per multos dies illud identidem decantat : *Lætatus sum in his quæ dicta* PL. 111.

sunt mihi : In domum Domini ibimus ? Quid ? cùm exundante diuini amoris æstu exclamat alius, Satis est, Domine, fatis est ; nullâne voluptate videtur delibutus ? Rursus, cùm idem scribit inter horrida Mauricæ vepreta, & inter ficariorum mucrones, tantis se incedere latitiis, vt horridam illam solitudinem paradysum deliciarum potiùs appellandam iudicet, nullâne cælesti dulcedine recreatus est ? Denique cùm Sanctissimus Pater noster Ignatius, in ardente diuini amoris sole, totus instar niuis in lacrymas identidem colliquefcit, omni vitæ solatio videtur destitutus ? Quid simile huius Babylonis, licet aureum propinet calicem ? cuius omnes voluptates euanidæ sunt & exiles, fædæ, momentaneæ, caducæ, & quod caput est, non rarò cum graui salutis periculo coniunctæ. Longus nunc sum, & fortassis post has delicias etiam molestus, si cetera, quæ nos in domo Sponsi, id est in Societate nostrâ, aut admiratione defixos, aut voluptate perfusos detinere possunt, exsequi voluero : si nimirum suauissimum sodalium conuictum, si consensionem animorum, si exercitiorum varietatem, si ornamenta doctrinæ, si hierarchicam subordinationem, si denique totius Societatis splendorem ac dignitatem oculis vestris subiecerò. Quare vela contraho, & cùm hæc omnia cælestis Salomonis, dilectissimi, inquam, sponsi nostri, gloriæ subferuire considero, totus in stuporem abreptus, & vix dum felicitatem omnium nostrum capiens, hoc vnicum sapientissimæ Reginæ epiphonema subiicio : *Beati viri tui, & beati serui tui, Domine, qui stant coram te semper,* 3. Reg. 10.
& audiunt sapientiam tuam. Agite ergo RR. Patres, Fratresque charissimi, videtis huius spiritalis coniugij dignitatem, videtis hæc amoris vincula quauis libertate magis expetenda, videtis augustissimam cælestis Sponsi Mæiæstatem, in cuius fidem ac familiam legitimâ pactione translati estis, quid restat, nisi vt hortor vos atque obtester, ne huius beneficij fructum solâ delectatione metiri velitis. Etenim si apiculæ floribus insidentes, in quibus ceteri nihil nisi pulchritudinem & amœnitatem admirantur, suauissimum ex illis mel eliciunt, quantò id vobis cælesti lumine perfusus faciendum est magis ? Nostis quid Instituti ratio à vobis exigit, nostis quantum virtutis ac perfectionis segetem ac materiam subministret. Nolite tam propensæ cælestis Sponsi beneuolentiæ deesse : nolite tam quaesuosum diuini amoris commercium repudiare. date dilectum pro dilecto (non potest vlla compendiosior versura cogitari) eius decretis acquiescite, eius nutus obseruate, eius desideria præuenite. Denique totius vitæ rationes sic institute, vt illi vos probetis, cuius vel amoris vel obsequio vos consecratis. Dixi.

In Societate viuere beatum.

EXERCITATIO POETICA.

ENCOMIASTICON
AVGVSTISSIMI AC SVAVISSIMI
NOMINIS IESV.

NOMEN nobile, dulce, delicatum,
 Quod lectum viridi mel ex Hymetto,
 Hybleique sapit fauos susurri;
 Felices Brasiliū quod officinas,
 Cannarum liquidam sapit medullam;
 Aut quod Isacidū parata mensis
 Primo fercula depluunt Eoo.
 Nomen thurilegos olens Sabæos,
 Et quod Arabia feracis arua,
 Et quod Niliacis tepente siluis
 Spirant balsama lacrymatione.
 Nomen Assyrio fluens oliuo,
 Tinctum Achemenio, Indicoque nardo,
 Diffundens amaranthinos liquores.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quo nil gratius est amœniusque,
 Quo nil suavius elegantiusque est:
 Non post lurida regna noctis atra
 Formosus roseo dies in ortu;
 Riphæasque hiemes fugans ad Arcton
 Verni rorifluus tepor sereni;
 Non terfi facies amœna celi;
 Non menses referente Sole siccos
 Blandi sibilus acrior Fauoni,
 Aut per pascua murmurantis undæ
 Illi tenebrarum gelu profundo.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Ganges rutilo figurat auro,
 Pingit conspicuis Erythra gemmis,
 Plenis India cui laborat aruis,
 Fuluis India nobilis metallis,
 Phœnix Sidonium recondit ostrum,
 Pectunt vellera delicata Seres.
 Quod si fortè tuas ut per aures;
 Sonat, quod Libyos queat leones,
 Et queat rabidas domare tigres,
 Possit sistere fluminumque cursus,

Et possit volucres vagas morari:
 At tibi populante corda flammâ
 In sacros animam resoluēt ignes.
 Nomen nobile, dulce, delicatum;
 Quod cūm siderēa canunt in aulâ,
 Calorum vigiles mouentur ignes,
 Surgunt ætheris incole beati,
 Surgunt, succiduo genuque nixi
 Nomen nobile, dulce consalutant:
 Ter fastigia montium supino
 Nutant vertice, Pindus, Æmus, Othrys;
 Ter læta resonant ad astra valles;
 Cedunt nubila, conciduntque venti,
 Ponunt æquora, ridet alma tellus:
 At latè Stygiis timetur vmbri,
 It toto tremor insolens Auerno,
 Quassata horribili fragore ab imis
 Tristis concutitur domus cauernis.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Pater proprium dat esse IESV,
 Et nobis proprium dat esse IESVS.

LVDVS POETICVS DE NOMINE IESV.

ELEGIA PRIMA.

Cimmeriis scelerum tenebris nox obsidet orbem,
 Nec sinit optatâ sæcula luce frui.
 Quocumque adspicias, dolor undique, & horror, & vmbra,
 Et facies, Stygiis quam rear esse plagis.
 Altera si Phariæ redierunt tempora noctis,
 Ab! referat lætum clara columna iubar.
 Æthera suspexi, Diuūmque volubile templum:
 Inde mea, dixi, spes noua lucis erit.
 Ecce tibi medio pandit sese aurea cælo
 Ara, nouum terris ara datura diem.
 Hanc Liber insistit, facies cui cærule, cælo
 Concolor; huic Libro pagina bina patet.
 Hic IESV & MARIAE geminum, duo sidera, nomen:
 Sol IESVM, MARIA M Luna perennis obit.
 Astra gemella vides, Numen queis temperat orbem:
 Luce diem IESVS, nocte MARIA regit.
 Ille prior radio tetigit vix principe terras,
 Mox tremefacta nouum nox fugit atra iubar.

Vidit ut hoc Pietas caelestem præses ad aram,
 Huc ait, huc celerem conglomerate gradum,
 Æolide, Zephyri, Boreæque, Eurique, Notique;
 Ferte triumphales ad mea pleetra tubas.
 Dixerat, & tremulis mox quisque pendit in alis,
 Exspectans sacre iussa verenda Deæ.
 Tum viridem Zephyrus lituum, cui plurima florum
 Sparsa seges, vernas expedit inter aues.
 Quid Boreas? puris sibi buccina cana pruinis
 Aptat, ab argento fusile vocis iter.
 Carula signa leuis celer explicat Auster in imbre,
 Euro purpuream lux dat Eoa tubam.
 Eia quatergemino stantes in limite mundi
 Æolide festos ingeminate modos.
 Omnibus augustum cantetur nomen IESV:
 Materies cantus hæc modò sola venit.
 Tum Zephyrus tenui, mediâ sonet Auster in aurd,
 Et Boreas densâ; vox minor Eurus eat.
 Nec dubium, supero Chorus aliger aduena Regno
 Gestiet argutas applicuisse lyras.

ELEGIA SECUNDA.

Flor, an ætheriâ super arce tubisque lyrisque
 Æolide superis accinuere choris?
 Audio, clangor io sonat omnibus vnus IESVS,
 Nomen in hoc omnis musica rite cadit:
 Nomen, in auriferâ Ganges quod lambat arenâ,
 Spumantiq̄ue redux quod mare adoret aquâ.
 Nomen, pampineis foliis quod adumbret Iacchus,
 Unde suis lacrymis gaudia vitis alat.
 Nomen, quod tilie sub cortice sculpat Amyntas,
 Hinc suus ut crescat, crescit ut arbor, honos.
 Nomen, in attonsa quod præbeat area buxo,
 Ac solers docili germine pingat humus:
 Quod cedri folio lauri ve comante coronâ
 Formet, & expansis rustica nympha rosis:
 Si rapit id volucris fors Æolis ala flabello;
 Aduchat Eois, aduchat Hesperiiis.
 Nomen, quod memori referat nemus omne susurro,
 Sibila dum tremulis instrepat aura comis.
 Nomen, amica cauo quod imago remittat ab antro,
 Vocalique canant saxa diserta specu.
 Nomen, quod vitreo bibit Iris & imbuat imbri,
 Noeæque redux omnia pacis agat.
 Nomen, quod roseis pingant pia poma figuris,
 Inda vel albeni condat arundo fauo.

Nomen,

Nomen, quod viridi sculpat fabra cura smaragdo,
 Unde oculos hilaris pascit, et herba, color.
 Nomen, ebur sibi Mygdonio quod adoptet in ostro,
 Et trahat in varias ars operosa notas.
 Nomen, Apelleo succo quod viuat & auro,
 Phidiacove legat sculptile fama stylo.
 Nomen, inaurato quod epistola quaeque sigillo
 Imprimat, et cunctis grata sit inde salus:
 Quodque suis chypeis inscribat Casar & hastis;
 Qui quas Marte parit, pace tuetur opes.
 Denique dius Amor iaculis insculpat & arcu;
 Vulnus et vnde, fluat vulneris inde salus.

ELEGIA TERTIA.

T Alia sidereo genij super axe canebant
 Aolidae lituis, caligenaque lyris.
 Obstupuit tantis recreatus plausibus orbis;
 Obstupuit gratos Tethys & ipsa sonos.
 Obstupuit, celeresque stupens sol presit habenas;
 Nec minus attonitos luna retentat equos.
 Et quem non subeat magni sacer horror IESV?
 Nomen ad hoc Lethes pallida regna tremunt.
 Et quis adhuc alio querat sub nomine Numen,
 Terreat et Stygias nominis umbra canes?
 In nunc & magico duc concita licia rhombo,
 Sideraque inuito detrahe, Colchi, polo.
 Sanguineumque trahat rubicunda Diana pudorem,
 Et legat in speculo probra cruenta suo:
 Barbaraque horrendis immugi murmura fossis,
 Quis manes picco nox ciet atra lacu:
 Cuique celer prono fluit & fugit agmine riuus,
 In caput inuitas nympba reducat aquas.
 Nil agis, Aëis licet artibus impia Circe
 Exulules diris fanda, nefanda, modis.
 Vnius ad IESV nomen, quod territat Orcum,
 Barbara mox surda nomina morte silent.
 Sic siluisse parum est; ipsas expugnat & umbras,
 Fulmineoque atras discutit igne feras.
 Quid, quod & inuictis flammam pblegethontida flammis
 Fulminat, ab IESV quod micat ore iubar?
 Sed quid fulminibus funesto nomen IESV?
 Iam fluat è miti nomine blanda salus.
 Quid nisi pax & pacis amor pius ignis IESV?
 Quid nisi vena sacri lactea fontis crit?
 Quisquis es, incertis cui mens labat anxia rebus,
 Id si nomen amas, spes rata vota dabit.

Quisquis

Quisquis es, ingentem qui fors molire laborem,
 Illa tibi pietas grande leuamen erit.
 Precipue Ignati, tu suscipe nomen IESV,
 Et IESVS sociam Dux tibi iunget opem.
 Illius auspicio pulchros grassare per ausus:
 Nobilius nullo sub Duce surget opus.
 Si qua per incertos tentanda pericula casus;
 Certa sub incertis spes tibi rebus erit.
 Si tibi sit quouis fundanda colonia Regno,
 Hic illam stabili qui pede fundet, erit.
 Eternum est quodcumque suis eternus IESVS
 Illustrat titulis, ac decus omne tenet.
 Confer huic vni titulos ac nomina Regum:
 Scilicet in Regum dedecus illa cadent.
 Stulte, quid est titulus, vana nisi vocis imago,
 Splendidaque augustum quæ parit vmbra nihil?
 Vn magna euoluam priscis cognomina fastis,
 Quæis stetit in sceptris gloria rara suis?
 Quære Tyri Reges, Cedaritas quære tyrannos,
 Quique Arabum letis sceptrâ tulere plagis.
 Adspice Belidas Beli de nomine Reges,
 Quos canit Assyriis fama superba tubis.
 Nilacis memora celebres Pharaonas in oris,
 Grande per antiquos quæis genus iuit auos.
 Cecropidasve refer magnis breue nomen Athenis,
 Quosque Duces Sicyon, cultaque Sparta dedit.
 Laomedontiadas Troicæ sepelire ruinis
 Scripta iubent vatum, si modò Troia fuit.
 Silvius Albanâ non est quod prodeat vrnâ,
 Quem regit obscuro silua vetusta specu.
 Ecquid Achæmemidas referam, sobolisque tiaras
 Siue Seleuce tue, seu Ptolemæe tue?
 Cæsareos aquet Diuis vrbs Romula fastus,
 Adde Paleologos, Austriadasque Duces.
 Ecquid ad hoc IESV nomen tot nomina Regum?
 Vmbra quod ad solem, gutta quod vna mari est.
 Nil mihi fallaci magni cum nominis vmbra est:
 Dum mihi sol IESVS, nulla sat vmbra placet.

BEATISSIMA VIRGO MARIA .

IGNATIVM eiusque Socios in filios adsciscit, & vicissim IGNATIVS cum suis eam in Matrem sumit.

Fortè in remotis carmina montibus
 Iessæ pangens non sine lacrymis
 Planctuque, Loloia occinebat
 Mæssa suos Metanæa luctus:
 Cùm nascituro Sole serenor
 Regina mundi de penetrabilibus
 Adesse Diuorum, & dolentem
 Visa fuit subiisse rupem,
 Gratamque lucem spargere: & altiùs
 Heu! ingementi præbet amabilem
 Cum voce vultum, quo minantem
 Dira salo mala, dira terris
 Mulcet Tonantem. Desine tristium
 Tandem querelarum, & lacrymis modum,
 Loloia, pone: quem peracti
 Suppudit sceleris, nocentem
 Ne crede posthac. Quin magè pristinos
 Assume vultus, qualis in ardua
 Iugis Navarra bellicosos
 Visus es exagitasse Celtas.
 Olim decoro puluere nobilem
 Ventura sacra militiæ Ducem
 Te fata signant: quid moraris?
 Ipsa vias initura certas
 Fata ominatis auspiciis regam.
 Te sed, relictis Hesperia plagis,
 Magistra morum Gallicanam
 Musa priùs vocat ad palestram.
 Hic in virentis margine Sequanæ
 Fecunda sparges semina, semina
 Datura post denas aristas
 Mox segetem numerosiore.
 Prò quanta messis! Iam video inclytam
 Xaucrianæ gentis adoream
 Franciscum ad Indos Iaponasque
 Impauido penetrasse gressu.
 Quin & decoris iam Faber impigrè
 Insudat armis: seta scientiæ
 Iam tela cudit Salmeronus,
 Tela Stygi metuenda victæ.

At te Læini quid memorem? Undique
Audire plausus iam videor graues,
Cum te Tridentino in theatro

Fulmineo pede de-tonantem
Pro me Senatus consocius Patrum
Ritè auspicatis Vocibus excipit:
Sic mactè, & aude! nulla labe

Virgineos temeravit ortus.
Non Bobadilla vel Rodericij,
Non gesta pandam clara Broëtij,
Non concatenatos Coduri, aut
Iaie tuos referam labores.

Spectabis ipse & plura reconditis
Quæ clausa celat dipthera nexibus
Ventura, in adspèctumque mundi
Auspiciis redigenda celi.

At tu æstuan-tes ignibus & nouo
Ardore pugna, magnanimos cæta
Tentare vires, dum cruore
Purpureum Dionysiano

Collem reuisas. Hic ego Numini
Nostras ad aras irreuocabile

Dici sacramentum, tuamque
Nate volo generose pubem
Non vsitatis stringere amoribus
Addicta mater. Vos ego consacro
Dei phalangem fulminantis,
Vos comites sociosque IESV.

Sic elocutam protinus aurei
Diuam coronant Aligerum globi,
Suctoque Reginam triumpho
Ad superos reuehunt penates.

Ast insolenti peccora vulnere,
Sparsisque celo saucius ignibus
Ignatius; Prò Virgo, prò Re-
gina, Dei que parens, quis, inquit,

Loiola, quisnam est, ut tibi Filius
Viuat deinceps? totque celebrium
Ductor virorum lata mundi
Signa plagis vtriusque figat?

Ibo, ibo, mater: fallere nesciunt
Effata tanta Principis: ocyus
Depræliaturas ad arma
Diua vocat præitura turmas.

S A N C T V S I G N A T I V S

à profanâ militiâ conuerfus, fpiritualem aggreditur; & iam tum (quod per totam vitam ei folenne fuit) cælorum adfpectu mirificè delectatus, in feptem dierum ecftafim rapitur: in quâ ei diuinus Amor venturam Societatis progeniem exhibet.

Post varios belli cafus, exhauftaque latè
Prælia, Mauortis tandem pertafus amorem
Ignatius, galeamque, ensemque, & nefcia vinci
Arma diu, magnæ Matris fufpendit ad aras.
Iam fati Auftriadumque aquilis, Martique profano,
Sat ftirpi patriæque datum eft. Vos ferrea Iberum
Agmina, & Aragonum clarum genus, incluta pubes,
O quoties multo ære grauem fpectaftis, & illis
Bellatorem armis, quoties tela inter & ignes
Attolentem animos, in aperta que fata ruentem!
Ufque ad eò prædulce decus, laudumque cupido
Impulerant: at nunc arma altera & altera bella
Mente agitat, maiorque Deus præcordia pulfat.
Ergo metum factura Erebo, & pallentibus umbris
Arma virosque canam: audentem rege maxime vatem
Diue tuum, felixque piis allabere captis.
Sit mihi fas tecum mortales linguere curas,
Et celfas tolli nubes fuper: hic vbi facra
Celi adyta, & magni intrantem penetrare Tonantis,
Arcanos liceat fatorum edifcere curfus,
Venturofque olim Heroës proferre fub auras.
Magnum opus, & rerum non enarrabilis ordo!
Tempus erat, primâ quo nox complectitur umbrâ
Diffita terrarum, & furgentes ordine flammæ
Incipiunt toto latè efferuefcere celo:
Exemplò Ignatius (nec enim dare lumina fomno
Ufque vigil permittit amor) fiftigia fumme
Afcenfu fuperat turris, procul arduus vnde
Deſpectet circum terras camposque iacentes;
Hic vbi fublimis tecti fupera alta tenebat,
Iamque ad eò immenfi latè data copia celi,
Palantesque polo ftellas Titaniaque aſtra
Hauſit amans oculis; tum verò arſere medullis
Noxi ignes, animoque ingentem amplectitur axem.
Iamque fuper volat aſtra poli, totumque pererrat
Luminibus celum tacitis, & ab æthere pendet.
Hinc ſubit aſtrorum rutilum qui Lucifer agmen
Primus agit, primuſque iterum ſtatione recedit.

Parte aliâ aduersâ plenus rapit orbe reducto
 Latonæ globus; hinc fuluo micat horridus auro
 Colla leo, obnixusque incuruat brachia Cancer.
 Tum pluuias Hyadas, fidusque Erymanthidos Vrsæ,
 Armatumque auro iubar adspicit Orionis.
 Vritur Ignatius, fibrisque exastuat imis,
 Quin (explere miser veluti si possit amorem)
 Nunc iterum occasus, nunc se conuertit ad ortus,
 Humentesque oculos, perfusaque fletibus ora
 Defixo tenet obtutu, atque immobilis heret,
 Impatiens donec, nec iam quibus astuat ignes
 Corde premens, tales dat anhelato pectore questus:
 Immensi caloribus orbibus & amabilis æthere
 Tectum augustum, ingens; vosque huius conscia amoris
 Sidera, vos testor: nam quis crudelius umquam,
 (Scitis enim longoque æuo meministis) amavit?
 Vris amore tui pulchri domus ætheris, vris,
 Et miserum formosa pio depasceris igne:
 Perge age, corporeos artus & inutile pondus
 Secerne in cinerem, ire suo sine cetera celo.
 O anime, o qui istis deducis semina flammis,
 Sidereusque lates mortali in corpore sensus,
 Hac tibi, si nescis, patria est: heu, quod mihi vitam
 Demorer, inuisaque inuuet consistere terrâ!
 Felices animæ, iam nunc quibus aurea pacis
 Sæcla fluunt: nobis quantum est quod amantibus obstat!
 Sed tamen est aliquid; liceat, quod adire negatur,
 Adspicere: idem oculos pascit qui sauciat æther.
 Iam iam terrigenumque domos, humanaque rursum
 Prouehimur supra: en montes tenuantur & altæ
 Decrescunt oculis turres: iam maximus orbis,
 Iam tota in paruum vanescit machina punctum.
 O ubi sum! quod Loiolam, quod tollitis astra?
 Quod terre oblitum, celo defertis amantem?
 Ludimur, Ignati: heu! que non tibi gaudia fingis
 Credule amor: nam quid me animo super alta ferebas,
 Quem moles ignaua solo defigit meriti?
 Ergo ire in lacrymas iterum & suspiria cogor?
 Vtique ad cõone & amare graue est: ah, cui bene tantis
 Par animus flammis! toto de corpore vires
 Egit amor, sensu, tenebris hebetantur abortis
 Iam iam oculi, totusque pio immorior tormento.
 Dixerat: & prono collapsum corpore tellus
 Excipit, exanimi similem. iacet inclytus heros,
 Quem non instantes acies ferrataque quondam
 Agmina, collati quem non furor iraque Martis
 Fregerunt, victori animum submittit amori.

Fortis amor, quid non mentes, afflataque cogis
 Corda potens, semel ut tacito sub vulnere magnæ
 Infedisti anima, sacroque hanc numine tangis?
 Iamque viri exsanguis pallor complectitur artus,
 Decurruntque oculis lacrymæ, perque ora cadentes,
 Perque sinum, nimios solantur pectoris ignes.
 Ter gravidos tollens oculos, ter rursus ambulans
 Deficit, & paruo suspirans murmure, IESVM
 Ingemmat, donec tandem vix languida vitam
 Vena notat, victusque animus se deserit ipse.
 Assyriis veluti cum flos emarcidus aruis
 Languescit sitiens, ubi siccos Sirius ardens
 Vrit agros, tenerisque humorem subtrahit herbis:
 Ille iacet, languensque suo sub pondere, fessum
 Demittit caput, & moriens tellure recumbit.

Viderat hoc, tantos solitus lenire dolores,
 Diuus Amor; dudumque polo miseratus amantem,
 Hic, ô! hic nostris certè dignissimus armis
 Miles, ait. Tantum effatus, calæ atria linquit,
 Eternique sinum Patris, dulcesque recessus:
 Mox habilem fert ecce arcum, castamque pharetram
 Subnectit lateri, niueum testata pudorem
 Defluit ex humeris vestis, perque alba volutas
 Colla comas dat commotis diffundere ventis.
 Iamque volat, tenuesque leui pede diuidit auras:
 Candenti similis cygno, Meandria longè
 Qui vada prospiciens vel amati stagna Cæici,
 Toto in suppositum defertur corpore flumen:
 Nec mora, nec requies, visas contingere doncc
 Detur aquas, notoque humeros inspergere rore.
 Non aliter sacer atherei puer ales amoris
 Fertur agens, rapidisque celer legit ardua pennis
 Culmina Pyrenes, Manresaque adstitit oris.
 Hic ubi Loiolum prostratum & multa gementem
 Conspiciens, placido subrisit leniter ore;
 Mox sacros retagens vultus, Numenque professus
 Augustum, athericum, dictis ita cepit amicis:
 Maeste animis, Ignati, humili sic te eripe terræ,
 O natum calo pectus: sic gaudia vulgi
 Curasque auersans animus, tardantia vitæ
 Præuertit fata, & superis se sedibus infert.
 Pone metum, Loiola, manent te debita cæli
 Atria, sublimemque feret super æthera virtus.
 Antè tamen (duris sed enim sibi gloria rebus
 Sternit iter calo, superasque euadit ad aces)
 Multa manet fortuna tibi superanda ferendo.
 Hesperidum illustres terras antiquaque linguens

Tecta patrum, Venetas primùm siferis ad oras.
 Inde per Ionium magnum Samariida solus
 Attinges terram, & Syriae potieris arenâ.
 Hic colles, hic arua sacro decorata cruore,
 Et Solymæ decus antiquum spectare iuuabit.
 Hic vbi Bethlemij latitans sub stramine tecti
 Paruulus in stipulâ iacuit Deus: omnia sacro
 Perfundes gemitu, lacrymasque ad singula mittes:
 Donec te tandem, post tot discrimina, post tot
 Exhaustosque mari vasto terraque labores,
 Ausonia excipiet sacræ intra mania Romæ.
 Hic locus, hæc sedes, magnarum exordia rerum
 Hæc primùm adspiciet, primùm mirabitur ausus.
 Hic (ô cælo optata diu terræque voluptas!)
 Orta tuis tandem auspiciis illa inclyta surget
 Loiolæa manus, mundi melioris origo.
 Que rem Christiadum, que Religionis honorem
 Excipiat labentem humeris: hæc aurea reddet
 Sæcula, & innocuos primæui temporis annos.

Nunc age magnanimos ausus & clara tuorum
 Facta recensebo, pulchram longo ordine gentem,
 Loiolidasque tuos, venturaque secula pandam.
 Salue animis inuicta pbalanx, magnique parentis
 Illustris soboles, saluæ, rerumque virumque
 Magna altrix, geminum factis quæ compleat orbem.
 Adspicis vt primas acies, prima agmina ducant
 Heroës his quinque, polo capita alta ferentes,
 Magnanimum genus? his populos, his vltima late
 Terrarum; duce te, cælo parere videbis.
 Hic, cui diffusis volucer pulcherrimus alis
 Signat iter, primus captis se grandibus addet
 Allobrogum de gente Faber: quem deinde secuti
 Codurius, Iaiusque potens, fortisque Broëtus,
 Quique tuos olim ante oculos celi aurea victor
 Sidera, & æthereas primus petet Hofius arces.
 Qui quantos tollant animos, quæ robora paruis
 Promittant olim auspiciis, spes, aspice, quantas.
 Ille, vides? nigrantem humeris qui sustinet altis
 Æthiopem, perque Eoas subuectat arenas
 Arduus, innumeram ducens longo agmine turbam,
 Xauerius, magnum nomen, similisque parenti
 Progenies, inuictum & inexsaturabile pectus.
 Hic ille est, primus Ditis qui compede vinctos
 Auroræ soluat populos, noctique profunde
 Eripiat: Iapones super, & Trauancoris oras,
 Æthiopumque domos nigras, finesque Moluccos,
 Christiadum pia signa feret, delubraque ponet.

Diuorum oraclis iam nunc Gangetica tellus
 Expauit venturum, imis Styx horruit undis:
 Ecce venit, venit ecce, Afras obeuntia terras
 Peruadit victor maria, ambagesque viarum.
 I felix, Franciscæ, animi, pete Regna per undas
 Barbara, surgentemque diem coniunge cadenti.
 Virtutis meta illa tue est; angusta videri
 Cui poterunt, gemino que sol despectat Olympo.
 Perge celer; cerne ut flexo tibi poplite supplex
 Illinc Iaponia, hinc vinetas ferat India palmas:
 Vtraque crudeles tenebras, duram vtraque noctem
 Aversata, nouæ inclamat primordia lucis.
 Hunc tu olim, Ignati, spoliis Orientis onustum
 Adspicies, tecumque inter decora alta repostus
 Diuorum, paribus tecum celebrabitur aris.
 Proximus ille, animi felix Lænius alti,
 Eloquiique potens, docta qui flumine lingua
 Purpureos inter Patres cætusque verendos
 Primæque innocuam labis, scelerisque paterni
 Puram animam, puros Matris tutabitur ortus.
 Crescentem hic primus sobolem, primusque tuorum
 Imperium excipiet: magnus cui deinde subibit
 Borgia, progenies Regum de sanguine, & altis
 Diues auis: videri ut capitis regale decorum,
 Abiectosque Ducum titulos, proauitaque sceptrâ
 Sub pedibus premat, atque animo super altior exstet?
 Heu! tantis solum ex opibus sibi dextra reseruat
 Infelix leti simulacrum, atque omnibus æquos
 Augusta magnæ cineres & tristia spectra.
 Quantos illa viro gemitus lacrymasque ciebunt!
 Quin & quos olim mittet tibi Belgica tellus,
 Mentis Euerardum celsæ, patiensque laborum
 Adspice Barzæi pectus; soli ille secundus
 Xauerio, fines Arabum, scelerisque capacem
 Armusiam, Ditis sedem, sub legibus æqui
 Mittet, & irato rursum componet Olympo:
 Donec summa dies, tantarumque vltima rerum
 Mors stantem inueniat pugilem, residesque monentem
 Voce viros, acie ex mediâ cæli inferat astris.
 Te quoque, magne Pater, quem iam noua limina mundi
 Exspectant frustra, te magne Anchieta canemus,
 O decus America: rerum namque inlytus ille es,
 Ingentumque potens operum, quem subdita quondam
 Miretur natura, tuoque elementa resignet
 Imperio, iussisque lubens parere laboret.
 Littore te positus genibus iamque æthera multâ
 Lassantem prece, marmoreis velut æquora muris

Pendebunt circum, & superincumbentis aque mons
 Immoto hinc atque hinc stabit ponto, otia mentis
 Rumpere securæ metuens: sic littore rubro
 Ductori Isacidium sacro, turbaque sequaci,
 Dissiliente freto elatis maria alta stetere
 Fluctibus, & circum grauis unda pependit euntes.
 Quis procul inde oculis sese mirantibus infert
 Egregius specie iuuenis, cui lilia palma
 Præstendant, niueusque humeris dependet amictus?
 Virgineos nosco vultus, nosco ora, piæque
 Innocuam Gonzagæ animam: quas ille suorum,
 Quas matris cernet lacrymas? quæ bella mouebit
 Heu durus nato genitor? sed fortior altis
 Aude animis, generose puer; voto annuet ultrò
 Ferreus; & cali vincet restitque cupido.
 Tum verò optatâ cum te in statione locaris,
 Exutus curas humiles & splendida vincla,
 Angelicam includes intra sua gaudia mentem.
 Huic sese comitem, patriæ noua gloria gentis
 Iunget amans Kostka, ille almi flos integer æui,
 Extendens virtute annos & tempora factis.
 O dilecte Deo iuuenis, amor ætheris alti,
 Quid tibi mentis erit, celo cum lapsa supremo
 Dulce tibi pignus, parui pia viscera Nati,
 Virgo-parens geminas ultrò deponet in vlnas?
 Adspice vt innocuos affligat dulciter artus
 Victor amor, nimioque gemat rude pectus ab igne.
 Heu miserande puer! gelidi date fluminis undas,
 Lenimenque mali, & sacris solatia flammis.
 Fortunati ambo! pariter pietate vel æuo
 Consimiles anima, ite pie duo Matris alumni,
 Æthereamque pari Reginam cingite cœtu.
 Cernis vt inde aliud signis fulgentibus agmen
 Ductor agat felix Antonius? adspice summa
 Ora virum, densosque humeros: heu prodiga vite
 Pectora! quis pulchros obitus, quis barbara Regum
 Tormenta, aut tantos exæquet fando labores?
 Quis paræ genus omne? en vt sua quisque recenset
 Supplicij decora, & subcunda insignia mortis.
 Lati omnes, omnes præcincti tempora lauro,
 Tendentesque manu palmas, victricia signa:
 Omnibus vnus amor venienti occurrere fato.
 Antonè ante alios, celo quem suspicis alto
 Attollentem oculos, primum latus hauriet ensis
 Barbarus, inuictoque ibit de pectore sanguis,
 Qui fortes in bella animos, deuotaque pulchræ
 Agmina militia, in tantos audere triumphos

Impauidoque neci doceat succumbere vultu.
 Adspice ut ingentem sustentet pectore siluam
 Rudolphus, meritumque oculis suspiret olympum:
 Cui comes Alphonsus sub ferri pendulus ictu
 Canitiem inclinat venerandam, & sanguine multo
 Fœdatus vultus suluâ demittit arenâ.
 Te quoque, Iberi, lacerum crudeliter ora
 Oppetere adspiciet multo decoranda cruore
 India, materies sacri fecunda laboris.
 Quas non illa virum cædes, quæ funera cernet!
 Hic patulum Sosa pectus, densisque rigentem
 Corream telis; cerne hic multo igne micantem
 Abrami truncum. At tantis patet ampla triumphis
 Terra parum, restant pulchræ quoque conscia laudis
 Æquora: nōne vides ut qui te nomine reddet
 Magnus Asebedus, medium inter cædis aceruum,
 Bellantumque suorum acies celoque cadentum
 Agmina, dux ipse aethereæ simulacra Parentis
 Inuictâ tendat dextrâ? pigra corpore multo
 Stant maria, & medio natat omnis sanguine classis.
 Nec minus hinc Itale malè discors Anglia Romæ
 Scæviet, in propriam exacuens odia aspera prolem.
 En & Garnettos geminos, laqueoque decorum
 Edmundum, terras inter calumque nefandâ.
 De trabe sublimem: subit hinc tanto excitus ausu
 VValpolus, longâ sequitur quem morte necandus
 Fortis Ogilbaus: quoties tibi dira reuinctos
 Extendent artus immanis pondera ferri!
 Eripient quoties somnumque & barbara noctem
 Tormenta ex oculis! O Anglia, & inclyta quondam
 Regna Britannorum! pro qua tam dira libido
 Innocuas animas crudeli absumere ferro?
 Infelix quæ te nocti manus eximat atra!
 Tu ne pone animos proles pia, perge per ipsas
 Clara neces patriam calo transscribere gentem.
 Sit fera, sit quamuis ingrata Britannia mater,
 Et captis inimica tuis; ast mitior illam
 Respiciet quondam Deus, & fera pectora sestet.
 Non ego te, ô inuicte Heros, atque inclyte sanguis
 Transciram, Gonzale: tibi Cafraria nigra
 Et vastis superanda manet Monomotapa terris.
 Hic ubi collisas fauces, postasque beati
 Corporis exuuias alto sub gurgite Nilus
 Excipiet, tantumque diu seruabit honorem.
 Illi autem gemino quos tollit ad aethera trunco
 Crux alta, adductoque rigent colla ardua ferro,
 Eoum decus hoc primum, Iaponia pubes.

Adspice ut immani præfixa bastilia ferro
 Excipiant latere inuictæ, undantique cruore
 Hinc atque hinc, lato per apertas vulnere costas
 Magnam animam cælo fundant plaudentibus astris.
 Huc geminas huc flecte acies: hos adspicis ignes,
 Pascentemque suis glomerata incendia membris
 Victorem Spinolam? flammæ undique & undique fumi
 Voluitur in cælum nubes; & sidera lambit.
 Ipse ignis rapidi cinctus lucente coronâ
 (Tormentum!) totos hinc atque hinc liquitur artus.
 Iamque aded exsuperant flammæ, iamque intima rodit
 Pestis edax, stridunt nerui, crepitantiaque ossa:
 Stat Carolus, non vultum Heros, non ora retorquet;
 Sed grauidos multo igne oculos, & morte natantes,
 Immotos tenet, & cælo desiguit anhelus.
 Victor io, bellator io: sic nubila supra
 Jam purus, iam terræ expers, iam simplicis auræ
 Fertur ouans animus, cognataque sidera scandit,
 Quò concreta negat carnis se tollere moles.
 Nec pudeat seros tantâ de stirpe nepotes
 Aut humiles meditari ausus, aut cedere duris?
 Nunc age, Canisios magnos, animamque Roberti
 Sublimem, multoque afflatam numine mentem
 Adspice Suarezæ, circum quem plurimus ambit
 Scriptorumque ordo, seriesque immensa laboris.
 Parte aliâ Molina potens, & Vasquius acer,
 Gregoriusque, & sancti assertor Lessius æqui,
 Doctæ impallescent chartæ; vulgoque relicto,
 Naturæque Dei que ardent euoluere leges.
 Vis etiam Alphonsi curas, vis doctæ capacis
 Otia Corneli, ingentemque videre Toletum?
 An diues Palmi eloquium, & vibrantia Stradæ
 Fulmina, terrasque populosque arsurâ per omnes?
 Heu fetæ rerum mentes, pulchraque quieti
 Instantes animæ, arcani quibus aurea veri
 Copia, diuinique fluent de pectore rores!
 Quis latè hærescos noctes, exosaque cælo
 Somnia, diuinæ retegant in imagine lucis.
 Quæ tunc quæ studiis auidæ feruere iuuentæ
 Atria conspicias? quæ non alto ore sonabunt
 Limina, quæ regio docti non plena laboris?
 Quis te Barrete indictum, aut te Ouiede, relinquat,
 Ethiopum sidus geminum, semperque madentes
 Imbre pio Roderici oculos, lacrymasque perennes?
 Quis placidam Realini animam, aut te maximè Claudi?
 Gaudebunt alij doctis insistere curis:
 Ferrum alij, durumque aduerso pectore fatum

Excipient, alij cælo sub vtroque iacentes
 Lustrabunt terras, & vix loca cognita Phæbo.
 Haud equidem inuideas; sed enim penes una tuendi
 Imperij te cura manet: tu laudis auitæ
 Heredes firmare animos, Aquauiuua, memento.
 Hic qui ponè subit Claudi latus, ordine magni
 Proximus imperij, cui iam vestigia & agrum
 Scipio prætentat gressum, cui plurima circum
 Tempora canities, longo venerabilis æuo
 Mutius; hic auctum tot nunc labentibus annis,
 Et rerum serie immensâ numeroque virorum,
 Iam grauidum excipiet catum, molemq; subibit.
 Sic age, magne senex, plures longæuus in annos
 Commissam rege progeniem: mens alta senectæ
 Nil debet, vires addet tuus ille labori
 Par animus, fessoque æuo prudentia maior.
 Ne dubita, veniet lustris fugientibus ætas
 Post emensa poli centenis cursibus astra,
 Cùm primùm natæ repetens exordia prolis,
 Optati dudum sæcli celebrabis honorem.
 Tum verò, æthereis quâ circumuoluitur astris,
 Applaudet rerum tantis progressibus orbis,
 Exiguæque manus mirabitur incrementum.
 Ante alios tibi Roma parens sua gaudia plenis
 Effundet studiis, vultuque fauebit amico.
 Nonne vides ut Purpurei sacer ordo Senatus,
 Urbanusque Pater de collibus annuat altis,
 Quoque laborantis molem suffulserat orbis
 Numine, nunc sacros animet prior ipse triumphos?
 Quæ tibi tunc, Muti, perfundent gaudia pectus,
 Cùm totum adspicies misceri plausibus orbem?
 Sic olim Ignati tellusque & maximus æther
 Prouehet in maius sobolem, frustra que fremente
 Inuidiâ, procul illa poli caput inseret astris,
 Fortunæque vices, annosque & tempora supra.
 Ast tu qui summo mineus procul agmine fulges,
 Quò fessum, Berchmannè, rapis? decus addite magnæ
 Belgarum genti, quantæ virtutis imago
 Virgineo sedet in vultu? quis candor, & ille
 Frontis honos, ut terrâ humiles deiectus ocellos!
 Quàm benè quæ iunctis seruat tria pignora palmis,
 Diuisumque animum & ternos testantur amores?
 Fortunate puer! nam te terræ inuidet æther,
 Et rapit ante diem virtus maturior annis,
 I Superum miscere choris. date lilia plenis
 Belgiadæ calathis, tumuloque inspergite flores.
 His Amor Ignati demulcet pectora dictis;

Sic claram factis sobolem, sic fata recenset,
 Et vastas series, & res & tempora rerum :
 Edicens super hæc calo quas auspice ponat
 Imperio leges, Vita que iura regendis
 Det Sociis, quibus usque decus tutentur auitum.
 Quæ postquam Ignatio diuus puer ordine longo
 Expedut, perque ambages perque omnia duxit;
 Protinus opposito committens poplite neruum
 Erigit, & geminis adducit cornibus arcum.
 Iamque adeo pharetrâ depromit amabile telum
 Acrè micans, radiisque aureis atque igne coruscum.
 Nec mora, multo illud nisu neruoque sonante
 Impellens, Tantâ tantus flammâ ardeat, inquit.

Dixerat ; ignauamque cito per inane volatus
 Spernit humum, tennesque volat leuis ales in auras.
 At verò Ignatius percussus arundinis ictu
 Pectora, diuinoque animum succensus ab esu;
 Euigilat tandem, somnoque solutus amoris
 Dulcè gemit, tollensque oculos suspirat IESVM.
 Nec iam se capit ipse, & flammis saucia corda
 Expleri nequit : inde iterum secum omnia versans
 Heret, magnarum defixus imagine rerum,
 Ardescitque animum totus, gaudetque tuendo ;
 Et prolis iam nunc flagrat venientis amore.

Vita Societatis mixta.

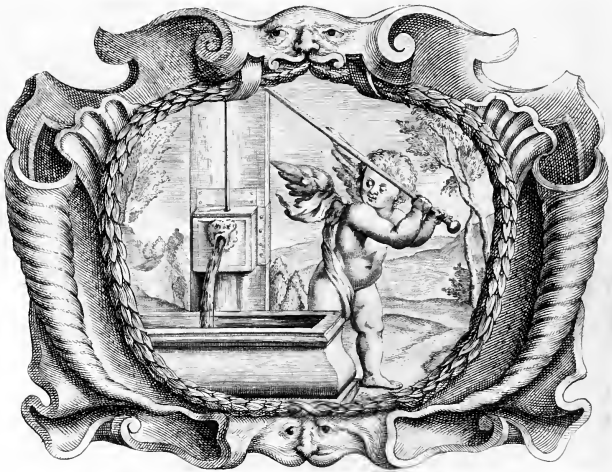
— Hic fas per limen vtrumque Claudianus.
Solutus habet, geminoque facit commercia mundo.

Atlantis facunde nepos, summiq; Tonantis
Nate, cui mundi limen vtrumque patet;
Certè ego prætulèrim cunctis tua numina diuis,
Quis polus aut pelagus maxima Regna dedit.
Fortunati omnes, dominos quos pontus adorat,
Quiq; aliquod celi cum Ioue munus habent.
Sed tua quis numeret præconia maximo diuùm,
Patre minor tantùm, primaq; cura patris?
Qui modò Cælicollum latè dominaris in aulâ,
Et modò quâ pelagus totaq; terra patet.
Iupiter humanæ vestitus imagine formæ,
Sorte tuâ voluit muneribusq; frui.
Tecum deserto visit mortalìa calo,
Gestit inq; humiles Baucidis ire casus.
Est hæc vera tuæ laus, ô Loiola, cohortis,
In cuius laudes terra polusq; patent.
Que nunc vi mentis peragit commercia celi,
Terrarum meritis nunc sola cuncta replet.
Tunc quoque, cum silvas fertur per & inuisa saxa,
Mente Hyadum calcât Pleiadumq; domos.
Nec celo affixam terrarum incommoda turbant,
Nec terræ immemorem detinet ipse polus.

Y 3

Regula

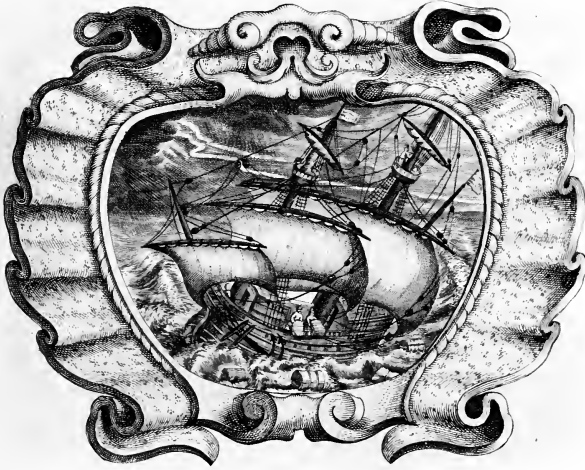
Regula Societatis absque obligatione peccati.

Vis maxima, sed sine vincolo.

Adspecte, quodcumque hoc schema est: natura quòd artem,
 Quodque ars naturam vincere possit, habes.
 Natura superatur opus, dum surgit in altum
 Protinus ex imo fluminis unda vado.
 Antlia cogit aquam sursum: vis maxima: vinclis
 Compeditibusque carens antlia cogit aquam.
 Non, si mille etiam foret hac adstricta catenis,
 Promptius assueto cederet unda loco.
 Sic quoque quæ nostros informat Regula mores,
 (Sed cuius nullum læsio crimen habet)
 Non vinclis animos subigit: vis maxima amor est:
 Quod sursum traherent vincula, tollit amor.
 Ille etiam proprio quæ spectant pondere terram
 Attrahit, & vilem spernere cogit humum.
 Fac terrore animos percellat Regula culpa,
 Forsitan accipiet roboris inde minus.
 Fortius impellit, multoque potentius urget,
 Cùm semel in docili pectore regnat amor.

Paupertas sapiens.

Ne perimant, percant.

A Dspicis? incubuit nigro nox horrida ponto:
 Abstulit aduersus carbasa tensa Notus.
 Heu! quid agam? tonitru disruptus inhorruit aether,
 Fulmina^{que} irato lumine crebra micant.
 Imminet ante oculos leti crudelis imago:
 Me miserum! multo pressa carina mari est.
 Quid iuuat Eois redeo quod diues ab oris,
 Si tamen hic auidis piscibus esca nato?
 Hac mea, quæ reueho argenti^{que} auri^{que} talenta,
 (In domini cædem nata talenta sui)
 Omnia sunt ponti iam præda futura rapacis:
 Ite tamen potiùs quàm perimatis opes.
 Ite, ait: Oceano^{que} patri & pia munera Nereo:
 Nè fallor, placant munera sæpè deos.
 Dixerat; & marens congestum abiecerat aurum:
 Ecce redit pulsâ candida nube dies.
 Et benè habet: dubiæ spes empty est certa salutis:
 Hoc satis, amissè si tribuistis opes.
 Interdum lucro est perpeßsum in tempore damnum:
 Sic benè, ne perimant, proiciuntur opes.

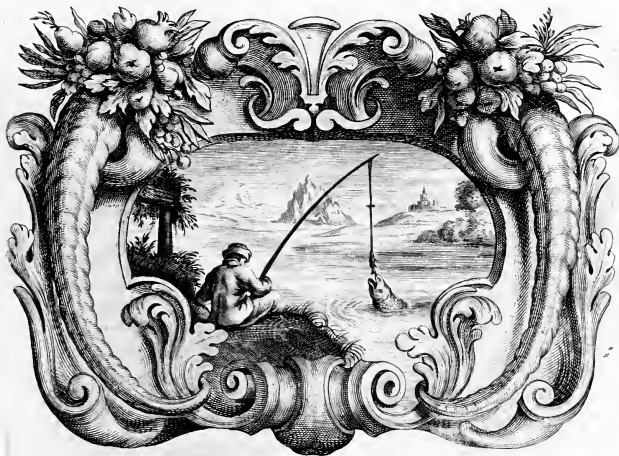
Paupertas expedita.

Liber ab exuuiis.

Qui cupis excelsi superare cacumina montis,
 Abiice per colles quod malè fertur onus.
 Sit licet exiguum, quod tecum ferre laboras,
 In iuga nitentem res quoque parua grauat.
 Magnum iter, hinc altas Superùm conscendere sedes:
 In calum facili non datur ire viâ.
 Quid tamen est? aded cæcus nos fascinat error,
 Congerimus cupidi quo teneamur onus.
 Atria marmoreis molimur nixa columnis,
 Et pulchro claudi carcere quemque iuuat.
 Murice Sidonio que tincta est vestis, & aurum,
 Quod melius tegetet barbara terra, placet.
 Dic mihi, quid refert ferro stringaris an auro?
 Num magis auratis ferrea vincla grauant?
 Liber ab exuuiis Elias sidera scandit:
 Cuncta, sequi si vis, abiicienda tibi.
 Quando è sublimi turres decrefcere cernes,
 Totaque non magno Regna minora globo,
 Diuitias alias aliâ regione petendas
 Dices, & paruum, quidquid hic orbis habet.

Paupertas quaestiuosa.

Οὕτως δύνασθαι κέρδι' αὐ' ἔστιν.

Sic perdere lucrum est.

Εἰδύλλιον. Ἀλέυς.

Μὴ φύγε τὰν πενίαν, ἣν πλετίσθυσά πες ἐντί.
 Παινθ', ὅσ' ἔχεις, ἴθι, πάλασον, κὶ δαεὶ πένισον.
 Ὡς δύνασθαι, μέγα κέρδι'. Ὅλοι γ' ἄλγηρ Σοφός ἴσκι.

Πτωχός, ὅπ' ἐν θαλάμῳ καλύβας δευάσσει, ἰάνων
 Κεῖτο, βρώφ' ἐπ' αὐρ, φεσχ' μοῖσι παρ' εἰνοσφύλλοις,
 Τίς χρεπείων· ὦρα τὸν κάλαμοι ἔ τὸν καλαθίσκοι,
 Ὀρμενιά τε, βροχιοί τε, κωάς τε, τὸ φυμίνεα
 Λιδά τε, κη' τὰ γυρισσα, κὶ ἐν χροῖσιν λαβύσενδοι.

Μέσο-δε-νύκποι, ἀνδρ' ἐν κοίτας βρασμός ἔχεις
 Δάμα πειθερέμεν, κη' εἰς θ' ἔα σέλμα κλάσσε,
 Τοῖ' ὅτε τοῖς ἐπείρεσι λέγα. Τ' φηλὸς ἐφάνθην
 Εἶν πέτρα μεμαώς δι' ὄναρ, δασών δὲ δεικόν
 Ὀμμασιν νηχοιδύως, ἔπαζόν τε μεδδ' μισθ, θυμώσ.
 Καὶ πε δρεζάμωρ' ἔστ, κη' ῖν αἶμα, σιδάρρ.

Ἀντάρ ὅ ἐμὺ μεγάλη παλαίσταν ὑφ' ὕδασιν ἀρθῆ
 Ἀγχιλὸς εἰζ' ἄγεσιν κάλαμοι'. τίκα, θυμιά τ' ἰδέσθ,
 Χρυσά παρωθένια τὰ ῥίμια, νωτά τε χυῖσσον,
 Ἡ' τε Ποσειδάωνος ἀν', ἡ Θέηδος φίλον, ἰθιῶ
 Τῶν γκίσεσιν ἀπέλυσά τ', Ἀναχτί τε δάεσιν ἔπιμψα.

Εἶθε κὶ ἄλεποθ' ἔστ, ἔρα, ἐπ' ἔλλοπίουσι,
 Ἀλλὰ δὲ τῶ μ' μὲ ἀρξέει μάκαρ αἰὲν ἐν ὑλῶ.

Z

Pauper-

Paupertas sibi sufficiens.

Hoc fat opum est.

BEatus ille, qui mali Cupidinis
 Lucrique turpis inscius,
 Agit remotus improbis negotiis,
 Sacro quietus otio.
 Quid institor tumultuans secat mare
 Opum expetitor inquires?
 Nec Indis feracis ima viscera,
 Midæve virga diuitis
 Hiantium leuabit improbam sitim,
 Cupidinemque noxium.
 At ô quid infrementibus ruis fretis,
 Et intonante Nereo,
 Cohors IESV? an Indicum vehes ebur?
 Micantibus corallis
 Ratisque diues aureis monilibus
 Redibit orâ ab Indicâ?
 Egena tentat inuium & ferox solum,
 Futura præda Barbaris.
 Redit caterua seruitute libera
 Dei redempta sanguine.
 Sat his superque scipio atque mantica
 Opum benigna porrigit.

Pauper-

Paupertas omni curâ soluta.

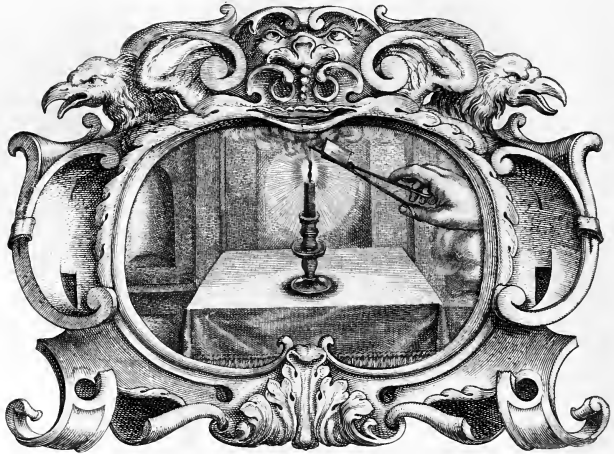
Aliunde pascitur.

Qua clathris inclusa suis tibi cernitur ales
 Garrula, non messem, non alimenta parat.
 Quoq̄ue oblita sui magis est, securaque pastus,
 Ingeminat querula gutture dulce melos;
 Hoc pastum dominus studio propiore ministrat,
 Cui placet argutis vox tenuata sonis.
 Quid malè solliciti curis gens stulta grauamur?
 Pauperiemq̄ue pati grande putamus onus?
 Libera si gaudet, nullisq̄ue obnoxia curis
 Mens fuerit, vane cur sitiantur opes?
 Quid dabit argenti congestum pondus & auri,
 Cumq̄ue ferace solo millia multa boum?
 Et quæ gemmifero nascuntur in aquore concha,
 Diuitiusq̄ue comes qui solet esse timor?
 Illa, nec inuideo, teneat, qui ferre labores,
 Et miser in mediis sustinet esse bonis:
 Multaq̄ue possideat secunde iugera terre,
 Cui placet in curas area lata suas.
 Hec cupiat quicumq̄ue volet, mihi viuere paruo,
 Et Superis tantum posse placere sat est.
 Id modò contingat, spernam pluuiasq̄ue Notosq̄ue,
 Quæq̄ue fauent segeti sidera, quæq̄ue nocent.
 Dum bene teste polo viuam nullius egenus,
 Nil mihi, qui pascit cuncta, deesse sinet.

Z 2

Pauper-

Paupertatis splendor.

Deme superflua, crescet.

Adspecte, ut obscuro voluatur in aëre fumus:
 Fædæ nescio quid lumina noctis habent.
 Crede mihi, splendor, modò deme superflua, crescet:
 Utile nonnumquam damna tulisse, fuit.
 Frustrà diues opes multo sibi congerit auro,
 Cultaïque centenis iugera bobus arat.
 Ah, malè vita mari, seuis malè creditur Euris:
 Quid geris infestâ tristia bella manu?
 Nempe per pelagus, duriq̃ue pericula Martis,
 Infelix miseræ querit egenus opes.
 Omnia ferre iuuat, modò sic vitetur egestas:
 Scilicet hæc omnis causa caputq̃ue mali.
 Falleris: id multi serò voluère, quod horres,
 Stramineâ ignoti delituisse casâ.
 Non semper vilis, non semper turpis egestas:
 Pauperibus certè laus sua sæpè manet.
 Non auro meriti decus immortale Poëtæ,
 Non opibus partum nomen Homerus habet.
 Ecquid opes? fulvæ nisi pondus inutile terre:
 Abijce; spernentem gloria certa manet.
 Sic tibi maior erit contempto splendor ab auro,
 Crescere quem magnæ non patiuntur opes.

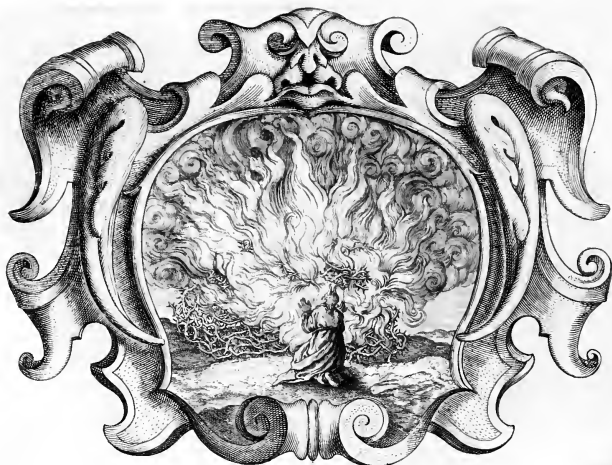
Castitas Religiosa voto adstricta.

Canitis furdis, canitifque ligatis.

Quem sequeris fucata dolis, maleuada voluptas,
 Affixum puppi certa tenere latus?
 Quæ tibi sollertem fiducia fallere Ulysssem,
 Sæua licet moueas æquora carminibus?
 Frustrà equidem canitur surdo, caniturque ligato:
 Durior hic scopulis, surdior æquoribus.
 Et raucis minùs audit aquis, cui Virgine cerâ
 Sunt obseptæ aures, quem sua vincla tenent.
 Scylla ferox Nereusque fremant, fremat atra Charybdis,
 Quæ dubias rabido turbine versat aquas:
 Inter & irati metuenda pericula ponti,
 Inter & æquorei murmura vana Dei,
 Sit fragilis, sit firma parum caro nostra, phaselus
 Quâ dubium vitæ sollicitamus iter;
 Per Syrtes medias, per inhospita saxa Maleæ,
 Inueniam tutas per fera monstra vias.
 Vincula vota mihi, crux malus, Tiphys IESVS:
 Pro pelago lacrymæ, pro statione Deus:
 Anchora spes, cor acus, velum suspiria, clauus
 Firma fides, ventus gratia, remus amor.

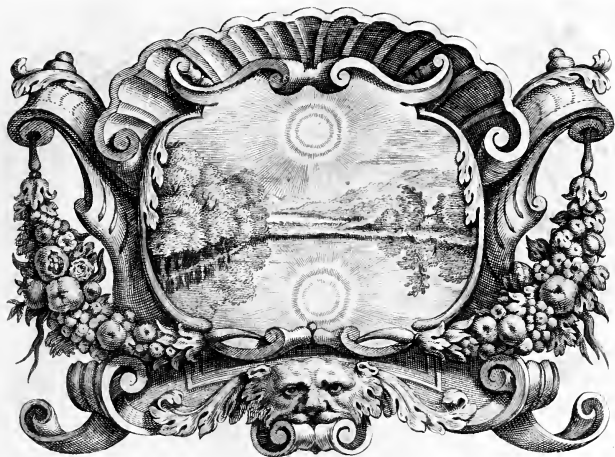
Castitas integra.

Rubus ardens incombustus.

A Miramides quondam sacri sub vertice Sinæ
 Duxit pastor oves fugitivus :
 Hic silvam, et fama est, dictu mirabile! flammis
 Illasam crepitantibus vtri
 Vidit, & obstupuit, cupidusque repente cucurrit
 Cernere non notum prius ignem.
 An minus est primâ iuvenes ardere iuventâ,
 Intactosque Cupidinis igni
 Nec Veneris sentire faces, licetôsve Hymeneos,
 Captos virginitatis amore?
 Sic pueri formâ egregij & florentibus annis,
 Clari nobile semen Iudæ,
 (Fertur vbi Babylona superba Semiramis olim
 Coctilibus super aëra muris
 Et lento excelsas struxisse bitumine turre)
 Ausi spernere iussa tyranni,
 In visu horribiles coniecti protinus ignes
 Illustres animas posituri,
 Illési patrio cecimerunt carmina ritu,
 Ceu platani tegerentur ab umbrâ.

Cor castum Dei speculum.

נפש טהורה נמשלה עם אלהים

אם לכבי טהור	וכל קרבי זכיתי
מה נפה תארי	כי לעליון דמית
בשמש יפעתו	מופיע צהר יום
והדרת כאורו	שלך במעון מים
ראית עזרתו	ורמיון כבודו
צבוע בלי צבע	ויצר אצבעו
כן כי יתן צלמו	עליון ואל החיים
ונאקה ידירו	וכאישון בת שנים

Assimilat mens casta Deum.

*Dum rutilus nitidas sol fontis conspicit undas,
Solis in illimi forma relucet aqua;
Oppositamque refert oculi pupilla videntis
Effigiem; & speculis oris imago micat.
Sic mens pura, Deo pupillâ charior ipsâ
Est oculi; similem nam videt ipse sibi:
Agnoscentisque suos in casto pectore vultus,
Mox amat, & dio mens fit amore Deus.*

Castitas

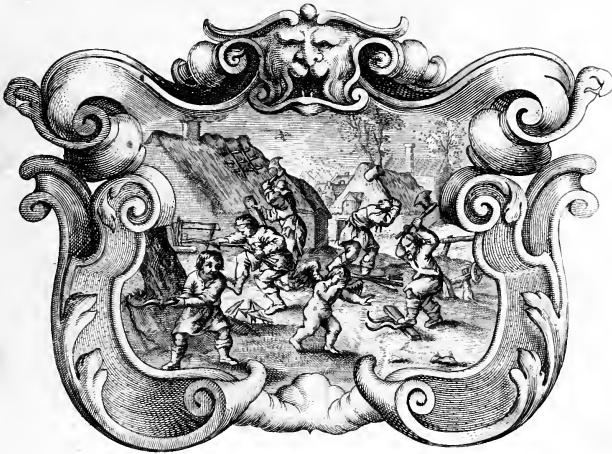
Castitas minimè sterilis.

Fecunda mater gaudiorum. *Aug. lib. 8. Conf. c. 11.*

I Am sol immodicos refert calores:
 Pendent vñdiqu; leta ferta templis:
 Et quæ semina tradidit colonus
 Telluris gremio stiticolosa,
 Tristes Pleiadas timensque Coros,
 Magno faxnore reddidit colono;
 Sat quamuis graubus subacta rastris
 Ausfri senserit impotentis imbres,
 Et cali furias, & incitatos
 Nimborum sonitus tonitruumque,
 Mater sedula seminumque nutrix.
 Verùm nec Geminos, amica nautis
 Visit sidera, nec feri Leonis,
 Nec Cancri subit astuantis ignes
 Sol cali decus arbiterque frugum,
 Purum at Virginis emicat per astrum.
 I nunc qui steriles laceffis annos,
 Quos virgo benè traussigit pudica:
 Quamuis aspera moribusque tristis
 Odit delicias, manuque nescit
 Spumantis pateram tenere Iacchi.
 Si non est Veneris leuis sacerdos;
 Non inter Charites Cupidinesque
 Arguto pede subsilire nouit;

Non ignes Iouis aut faceta Martis
 Incestos didicit referre amores;
 Est magni tamen hospes una Solis,
 Qui terræ decus, arbiterque cali.
 Hinc messem legit illa gaudiorum,
 Quam non à Libyæ Indiæve campis
 Aut molles Arabes, leuifve Seres,
 Aut gnari Tyrj secare pontum
 Extremo cupidè aduehunt Eoo.
 Non hæc gaudia nouit impudica
 Hostis virginei cohors pudoris:
 Sed casti genij alites amores,
 Et quos ambrosicæque nectarisque
 Molles ducere Calitum liquores
 Sinit Virgine natus è Parente
 Et cali Dominus solique IESVS:
 Et quos symmate candido decoros,
 Pulsantes citharas loquace pleetro,
 Et castâ modulos chelysonantes,
 Inter lilia vallium rosasque,
 Et pulchra Elisij vireta campi
 Ducit virginei chori Sacerdos,
 Et cali Dominus solique IESVS.

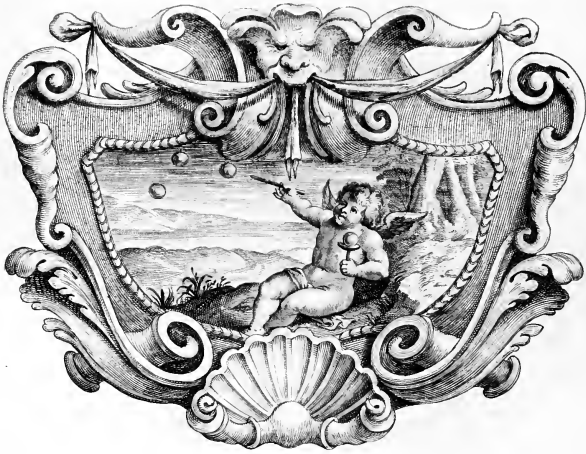
Castitas otio inimica.

Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus. *Ovidius.*

Fortè senem iuuenis findentem Viderat arcum,
 Inque humeris Veneris que gerit arma Puer:
 Parce, ait, ab! teneri ne frange Cupidinis arma:
 Ipse sui læsus numinis Ultor erit.
 Infanum ò quoties cupies reuocare furorem,
 Cùm miser haud vanas experiere minas?
 Se Volucrem in pectus mittet Puer ipse sagittam;
 Hic medio victor prælia corde geret:
 Hic magnum duris versabit in ossibus ignem:
 Tunc nimium seuum, stulte, querere manum.
 Mobilis est quamuis, non semper commouet alas;
 Et quamuis puer est, quo timeatur, habet.
 Testis erit, sit serua licet Brisæis, Achillis;
 Hæsit in indomito pectore certus amor.
 Quid? quòd Alcides, domuit quâ monstra, subactus
 Hac tenuit domine mollia pensa manu.
 Ridet ad hæc, geminatque senex violentius ictum,
 Et pharetram Pueri frangit inertis onus.
 Tum, Cur numen, ait, læsi metuanus Amoris?
 Non nisi quod tribuunt otia robur habet.
 Otia si vitas, periisse fatebitur arma,
 Et vincis facilis cedit inermis Amor.

Castitas tenera.

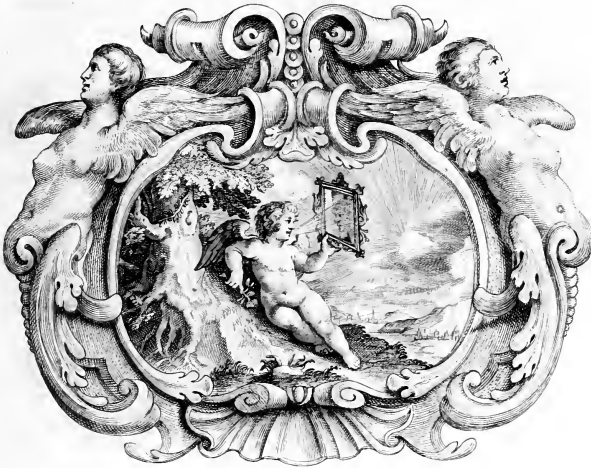

Si tangas , frangas.

Fortè minùs casti confuso flumine cæni
 In conchâ facem miscuerant pueri:
 Pressa inflabatur teneris & arundo labellis,
 Effectrix operis Dædala arundo noui.
 Ecce tibi, calami gemialis flamine bulla
 Exiguo, calum iussa subire, micat.
 Paruula, sed liquido gemmantibus undique stellis
 Concludens gyro, quidquid in orbe nitet.
 Hei mihi quàm tenero mundi omnipotentis imago,
 Quàm latet angusto machina tanta sinu!
 Picta superficies distinguit mille colores,
 Vixque decus tantum, cum nitet Iris, habet.
 Denique tam placide cernens per inane volentem,
 Penè aliquid, dixi, numinis instar habet.
 Eia ergo, mea bulla! ô formosissima bulla!
 Exsilio, manibus lumibusque sequor.
 Percita vix primùm flatu digitove propinquo,
 In lacrymas cupidis it resoluta oculis.
 O benè diuinum mens Virgo imitata nitorem,
 Complectens paruo numina tanta sinu!
 O pulchra! ô tenera! attactu dum frangeris uno,
 Eis labes, fletu non reparanda tuo.

Castitas sit intaminata.

Vapor rapit omne decus.

N Vper amor nitidum cùm se censore notaret
 Crystallo, Scythicis quæ glaciata iugis,
 Miraturque comam fuluo quæ pulchrior auro,
 Miratur primis emula labra rosis:
 Dum se ridentem ridet, dum singula laudat,
 Vrentesque oculos, purpureasque genas;
 Flammeus oris honos, & lactea colla pruinis,
 Et frons sideribus splendidiora placent:
 Dumque suo similis Narcisso arridet imago,
 Ingemit, & gemitu vitrea plana replet.
 Illicet omne decus vapor eripit, atraque nubes
 Ora superfusus occulit in tenebris.
 Vicinæ cautus Veneris contagia vitet
 Suadeo, qui castæ lilia mentis amat:
 Si purâ ut speculo Numen tibi mente renidet,
 Ah, caue; vel labes una fugare potest.
 Inficit afflatu, licet oscula blanda propinet:
 Aura maligna rosæ, Cypridis umbra nocet.
 Vidi ego sideribus certantia lumina, quæ nunc
 Aut fumo, aut turpi putria tabe fluunt.
 Alciden memorant, niuis instar sole fluentis
 Vicinâ tactum sic periisse luc.

Castitas poenitentia armetur.

Odi profanum vulgus, & arceo. *Horatius.*

Histrix, ut perhibent, olim depreſſa per agrum,
 Viderat iſtantes in ſua terga ſues:
 Extimuit, ſaltumque petit, notasque latebras;
 Hic coluber tumido ſibilus ore micat:
 Agglomerant hircique canesque in bella parati:
 Quid faciat? ſpes eſt nulla relicta fuga.
 Ore canis, lingua coluber, ſed cornibus hircus
 Inſtat, fulmineo dente timendus aper.
 Vix miſera in tantis hiſtrix patet vnica morſus:
 Et tamen aduerſa prelia fronte parat.
 Proſuit interdum deſperaviſſe ſalutem:
 Gloria multiplici maior ab hoſte venit.
 Hoſtes miſſilibus (quæ ſub cute condita) telis
 Arcet ab attactu corporis illa ſui.
 Sic tandem victique fatigatique recedunt:
 Illa domum nullo vulnere laſa redit.
 Vicit, io, ingeminantque ferae, texuntque coronam:
 Inſonuit leto murmure ſaltus, io!
 Inſtius intactum ſeruabit Virgo pudorem,
 Si tamen arcendis hoſtibus arma geret.
 Arma; quibus, ſibi ſe dum ſubiicit, omnia vincit,
 Et vires auget debilitando ſuas.

Caſti-

Castitas fugiendo vincat.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

Qui cupis æternis Agni comes ire triumphis,
 Calcat ubi nuceo gemmea prata pede;
 Et proprium pleetro modulari carmen eburno
 Inter Virgineis lilia mixta rosis;
 Nosti quã vincas hostem ratione? timendo,
 Et celeri, suadet quam timor ipse, fugã.
 Nec modo congressum, primamque auertere pugnam
 Idaliæ cursu præcipitante sat est:
 Eminus adspèctum, seu Phorcidos ora Medusæ,
 Degenerem quamvis increpet, usque fuge:
 Impiger vt visis è montibus eminus vrsis,
 Hinnuleus matrem per nemora alta petit:
 Vt tenera immani pauet agmine cinctæ luporum,
 Spem vitæ à trepidis agna petens genibus.
 Nec pudeat; fuga laurigeros parit illa triumphos:
 Hac crebrò Parthus victor ab hoste redit.
 Pollicitus quamquam dona immortalia Daphnæ
 Phæbus erat, fugiens plus tamen illa tulit.

Obedientia facilis.

Quolibet impellas digito.

Sphæra manu artificis læuem tornata per orbem
 Cùm parte ex omni stet benè nixa pede,
 Quolibet impulsu digiti properatque manetque,
 In partesque omnes præcipitata ruit.
 Loiolca sequi signis fulgentia IESV
 Castra, nec indecori puluere, quisquis amat;
 Tessera prima illi, fingi ac pendere iubentis
 A digito, ut celeri voluitur orbe globus.
 Nec maneat, tuba dum claro sonet aenea iussu,
 Incumbatque graui pondere suada potens.
 I satia, ut totum velut orbis obambulet orbem:
 Vnica, quodcumque est, littera planat iter.
 Quàm citò, quàm latè, mentis discurrit acumen
 Quà regitur; nubes prauolat atque Notos:
 Peruisiam, Æthiopasque petit, fluidasque Moluccas,
 Aut sola, quæ medius torret adusta dies.
 Nec mare, nec tellus, nec mortis imago moratur,
 Tartareamque vibrans seu Megara facem.
 Nil opus est igitur digito, dum littera vitæ
 Atque sui immemorem sola sat esse facit.
 Hac dabit una viam; per aperta, per inuia ducet:
 Penna solo fiet, puppis & vnda salo.

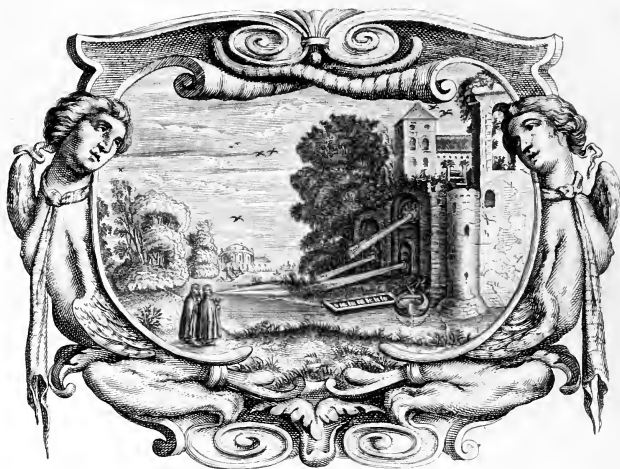
Obedientia nutum intuetur.

Intenti signum exspectant.

S I quem sanctus Amor docuit parere Tonanti,
 Isque hominum credit voce iubere Deum;
 Emicat, imperij si quæ modò signa notarit,
 Vel nutus stimuli pondus & instar habet.
 Sic quos Roma vetus vidit contendere cursu,
 Ad signum positâ profluere morâ.
 Stabant nudi humeros, plantasque & pectora nudi,
 Falleret implicitos ne toga longa pedes:
 Intenti stabant oculis Prætoris in ora,
 Donec erat pandâ mappa remissâ manu.
 Tum verò mora nulla; velut per cæcula puppes
 Quas celer Eurus agit, corripuere gradum.
 Continuo totis plaudebat Roma theatris,
 Visaque currentes ore manuque sequi.
 Non minus exspectat signum nutumque iubentis,
 Et leuis, abiectò quod remoratur, adest,
 Quisquis ad obsequij satagens pertingere metam,
 Sperat agonothetæ præmia ferre Dei.
 Huic fauet Indigetum plaususque dat omne theatrum:
 Et ponit meritis laurea ferta comis.

Obedientia prompta.

Præuenit imperium.

Echo.

Quæ meâ diçta refert vixdum vocitata? citata.
 Cur de rupe cauâ prompta reclamata? amat.
 Vix pleno prolata sono præcepta, recepta.
 Præuenit imperium nescio quis, scio quis.
 Ergo meo nutu tu velles viuere? verè.
 Sed mea iussa forent num tibi grata? rata.
 Littera an vna tibi satis, i, dum dicitur? itur.
 Ergo etiam hic aliquis ardua querit? erit.
 Ad Garàmantas iter placet vt moueamus? camus.
 Num quis & ad Castrum litora vadit? adit.
 His veniet messis secunda laboris, ab oris.
 His aliquis fidei dogma propaget? aget.
 An tormenta ferès tot acuta, tot aspera? spera.
 An tibi flagrà, cruces, dulcia sputa? puta.
 Talia dius amor quid agit dum parturit? vrit.
 Ergo graues nullæ res in amore? moræ.
 An loca senta situ tua cura parabit? arabit.
 Euge nouâ surget fruge nouale. vale.

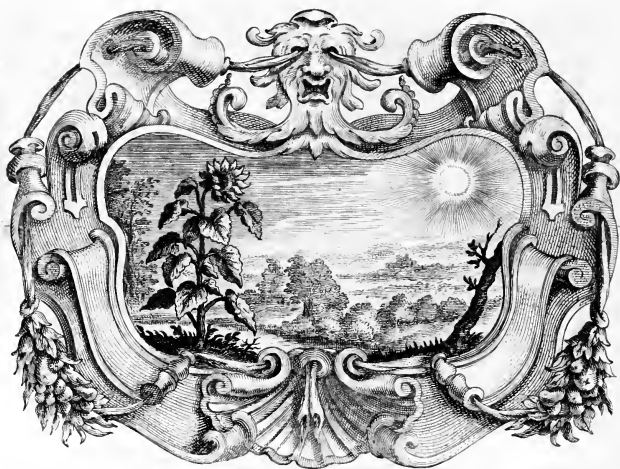
Obedientia velox.

Necdum lingua, suum dextra peregit opus. *Martial.*

AD nutum vocis si quid bene scribere certas,
 Crede, aliquid vocis debet habere manus.
 Si nescis, rapide similis fluit illa sagitta,
 Anteuolat Zephyros, anteuolatque Notos.
 Si nescis, verbo mentis secreta loquenti
 Imminet, & quamuis vix bene iussa notat:
 Sape etiam officiosa nimis precurrit, & ante
 Imperium vocis dextera carpit iter.
 At tu, cui studium substrata per aquora chartæ
 Arbitrio vocis precipitare stylum,
 Sis memor, articulos agitare citatius Euro,
 Cum sua crispatis murmura scribit aquis.
 Illa quidem lento quæ pingit singula ductu
 Puncta manus, studij nomen & artis habet:
 Illa tamen quia sæpe suo se pigra labore
 Impedit, ad laudem prima venire nequit.
 Tu properare memor, calamo præcurrere voci
 Si potes; & palmam præripuisse potes.
 Sic Lolola suos docuit parere Sodales,
 Mandatum celeri præueniente manu.
 Sic meritis prima esse potest, quæ turba laboris
 Obsequium celo pendere prima potest.

Quartum Societatis votum, obedientia
Summo Pontifici.

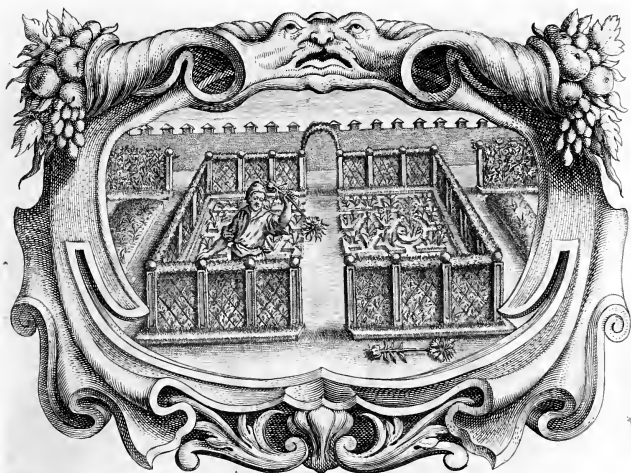

Respicit astrorum Regem.

Versat amor florem, tractumque cupidine vultus
 Nequidquam Boreæ seuior aura quatit.
 Seu primo Phœbus collustret lumine terras,
 Prima videt Chytie prosequiturque diem:
 Seu medius calo, occiduis seu proximus vndis,
 Impigra Phœbeas itque reditque vias.
 Impatiens flecti, fert libera colla Cupido,
 Et nisi quæ fecit, vincula nescit amor.
 Vincula dius amor Sociis aptavit IESV,
 Atque humeris penmas in sua iussa dedit.
 Pontificis gaudens hic iussa capeffere cætus,
 Currit ad Eoos, currit ad Hesperios.
 Arctoo placuisse putet; velocior Austris,
 Tutus ab Arctoo frigore carpet iter.
 Ad nutum sequitur, mediosque per ætheris ignes,
 Et si quæ nondum cognita Regna latent.
 Munera nulla petit: placuisse est munus amanti,
 Cetera deditit querere nudus amor.

Votum repudiandi honores.

Grauis est odor.

S Is licet irriguo florum studiosus in horto,
 Flos tamen hic quare despiciatur, habet.
 Sat nitet Augusta decus Imperiale corone,
 Sed facit ingratum perniciosus odor.
 Scilicet augustis nil quidquam rebus inesse,
 Et ficta specie magna placere reor.
 Ne nimis externo fidendum crede decori;
 Sepè sub hoc aliquid, quo capiare, latet.
 Plus honor abscondit, quàm quidquid amabile profert,
 Nec quo displiceat sustinet esse palàm.
 Este procul vana, speciosa pericula, laudes;
 Pompa coronati verticis esto procul.
 Quae grauis est gemmis, est & grauis Insula curis;
 Quodque tegit, tutum vix sinit esse caput.
 Esto, sit eximium sublimes scandere sedes:
 Securum est humili delituisse loco.
 Nimirum, celsas conuellunt fulmina turres;
 Et quod conspicuum est, in sua damna patet.
 Vix datur in summo cuiquam diu stare: cadensque
 Læditur hoc grauius, quo magis altus erat.
 Quamuis emineas Romano clarior ostro;
 Ostro si careas, tutior esse potes.

Societas honore contempto illustrior.

In tenebris clariùs astra micant.

Cynthia si calo bigas properantior vrget,
 Dum nondum occiduos Phæbus inaurat agros;
 Et fratri comes ire parat, currusque superbos
 Iungit, & in mediam prouocat astra diem;
 Lampade Phæbeâ vultus extincta nitentes,
 Cum grege nocturno Cynthia testâ latet.
 Ast vbi sol currus deuexo margine ponti
 Soluit, & Occiduis lumina mergit aquis,
 Hesperus, & toto Phæbe pulcherrima calo
 Fulget, & in tenebris clariùs astra micant.
 Dum tenebras querit, mundoque ingloria, calo
 Loiole soboles viuere teste parat;
 Dum refugit titulos & inutile nomen honores
 Respuit, & quidquid vulgus inane stupet;
 (Testis luor erit) totum diffusa per orbem
 Implevit famâ solis vtramque domum.
 Certus honor sequitur fugientem, idemque sequentem
 Ludit, & è tenebris lux inopina venit.

Ambitio

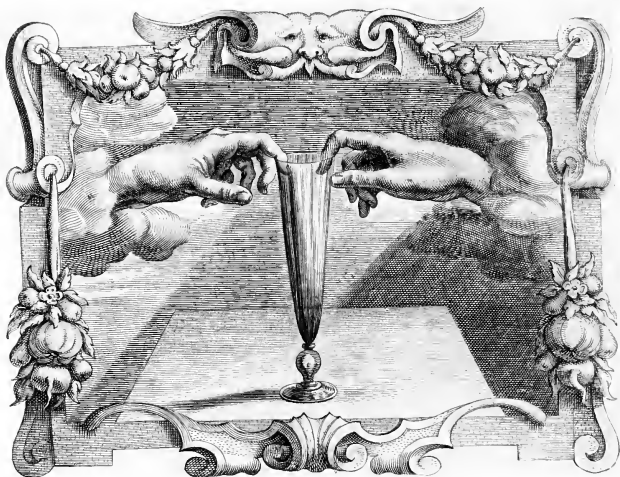
Ambitio periculosa.

Si tumeas, timeas.

ET tamen est ventis qui vitam credat & undis,
 Quamvis tot perdat ventus & unda rates.
 Exitij caussam male sospes præbuit Argo,
 Cum tetigit portus Thessala terra tuos.
 Scilicet iratis erat hæc mergenda procellis,
 Quæ docuit vetitas currere prima vias.
 Utilis exemplo paucorum pœna fuisset:
 Post hos æquoreas nemo bibisset aquas.
 Successu primo multis fiducia crevit,
 Qui tamquam domitum non timuere fretum:
 Aut si non domitos, ponti sibi quisque benignos
 Insanâ finxit credulitate Deos.
 Iamque, Caphareis qui panem natauerat undis,
 Audet ad Euboicas tendere rursus aquas,
 Inque mari medio plenis decurrere velis,
 Fata nihil digitis quinque remota timens;
 Dum tandem rumpant turgentia limtea venti,
 Et bibat infestum quassa carina salum.
 Qui sapiis, exitium non dispar crede timendum,
 Quando tibi vano pectus honore tumet.

Votum non laxandæ paupertatis.

Laxari impatiens.

N Ec citra certos stare inuiolata, nec ultra
 Religiosa potest rectè consistere fines
 Paupertas. Illam nuper docturus alumnos
 Insignis contemptor opum, morumque Magister:
 Vos quibus, inquit, opes hic aspernando paternas
 Amplior athereis accrescit census in aruis,
 Angustam, iuuenes, præ laxâ discite amare
 Pauperiem: sordet laxata, angusta nitescit:
 Hac animum ditat, depauperat illa; nec audit
 Sancta, suum nomen titulosque angusta tuctur:
 Deque scypho vitreo coni referente figuram
 Desumens exempla, Ex hoc cognoscite, dixit,
 Virtutem; viro nam tota relucet in isto:
 Ars semel à primo postquam secrevit aceruo
 Materiam calicis, flatuque manuque figuram
 Indidit; antè suos fractâ compage recurret
 In cineres, laxam quam se patiatum abire
 In formam: sic, cum semel in sua membra redegit
 Pauperiem manus & diuini Spiritus oris,
 Dissilit in partes, si laxas; pulchraque Virtus
 In vitij sordes & arena transit amorem.
 Hoc cauet, & fragilem voto mens prouida munit.

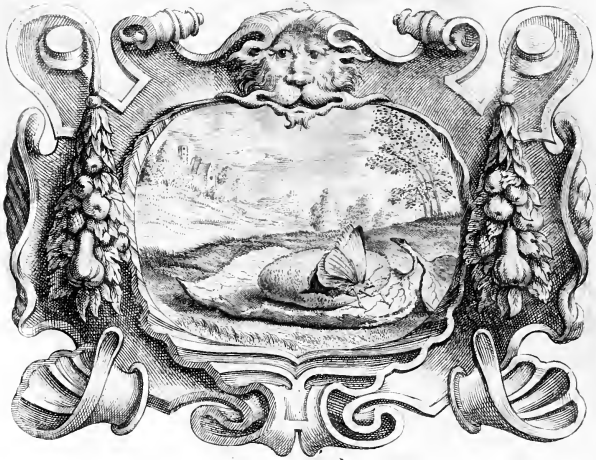
Renouatio votorum.

Nexus non sufficit vnus.

N *Vlla quies in amore datur : quis comprimat ignem?*
Fervida flamma moras, otia nescit amor.
Siqua potest cessasse, potest periisse favilla;
Defes ab extincto proximus ardor erit.
Pectus amans, triplici quamvis adamante reuinxit,
Hæc magè, dum renouat vincula, stringit amor.
Vulnus alit, flammæque nouas, noua spicula vibrat,
Amplexuque nouo vincula multiplicat.
Et quoties sacros, sua vota, retrahat amores,
Et quoties renouat gaudia, vincula facit.
Sic hedera, iunctâ quamvis radice ligantur,
Et trunco teneras applicuere comas;
Affurgunt, ramosque nouis complexibus urgent,
Quaque patet quercus, Bacchica ferta gerit:
Non hedera, nexus non sufficit vnus amori:
Mille hedera amplexus, mille requirit amor.

Renouatio spiritus.

Nouum mutor in alitem. *Horat.*

Vix benè conclusit proprio se carcere bombyx,
 Et nouus inde tibi protinus ales adest.
 Iam vigor, & volucres creuère in tergora penne:
 Qui modo serpebat, si lubet, ecce volat.
 Nempe sibi talem format natura recessum,
 Remigij alarum quo fabricetur opus.
 Ite agite, & sacris, Socij, vos claudite septis,
 Roboris atherei crescat ut inde vigor.
 Innouat hic vires, hic sacra semina flammæ
 Sufficit, hic alas Dedalus aptat amor.

In idem Emblema.

Falleris ô, quicumque negas reparabile damnum,
 Quando sua in miseros viscera pandit amans.
 Pande age, nec turbæ quidquam veniatur egenti;
 Tempus erit, vires cum renouabit amor:
 Se tibi prostituit, totosque exenterat artus
 Bombyx, inque tuas viscera fundit opes.
 Nec mora longa, nouus super athera tollitur ales:
 Quis benè iacturam sic reparasse neget?
 Nec mora longa, nec est cur sit mora longa; rependet
 Quæ benè consumpsit, robora dius amor.

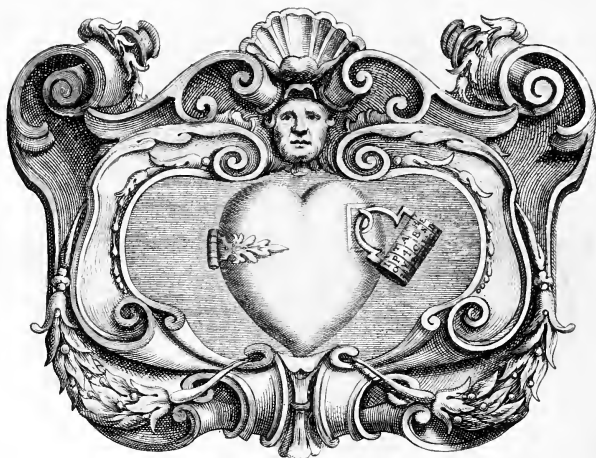
Recessus annuus ad vacandum spiritalibus exercitiis.

Dum condor, fecundor.

Felicis arua Mempheos, cultissimi
 Celebrata tellus ingeni,
 Nunc aestuosis occupata fluctibus
 Totoque Nilo condita,
 Unde vberis pinguedinem gleba trahis,
 Datura fenus nobile:
 Quod esse messis Africa malint suum,
 Suumque malint Gargara:
 Sic semper almo manet ad plenum tibi
 Opulenta cornu copia,
 Ut à profanis expediti catibus,
 Strepitaque curarum procul,
 Sancte recepti solitudinis sinus
 Silentio recondimus,
 Quod efficaci germinet propagine,
 Fructusque diffundat suos,
 Quicumque pulchrum diuidit Phœbus diem,
 Per vtranque mundi regiam:
 In hoc latendo nobiles. quod conditi
 Opima condimus bona.

: Ratio conscientiæ Superiori ad nutum reddenda.

Tantum opus est verbo.

Pro Superi! quantis tegitur mens abdita claustris!
 Pro Superi! quantum pectora noctis habent!
 Dum faciles aditus spondet sera, perfida fallit;
 Et quesita diu littera, vana subit.
 Pectora concutio, claustrumque reuellerè tento:
 Nequidquam immoto cardine claustra rigent.
 Excute corde seram, cuius sibi conscientia lucem
 Mens fugit, & cæco carcere clausa latet.
 En patuit facilis sera, vox retinacula soluit:
 Vox aperit, doctâ vox benè iuncta manu.
 Præsidis ad vocem sic se mens intima pandit,
 Cæcaque conuerso cardine claustra patent.
 Tantum opus est verbo. quod non vis sua reuellet,
 Reclusum verbo, littera iuncta dabit.
 Tantum opus est verbo, noctemque seramque refringet,
 Et totos pandet mens adapertha sinus.

Dimissio è Societate IESV.

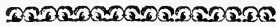

Nil dabit inde minus.

ET nosti, & verum est; non est iactura dolori,
 Vinca quam curuâ falce putata tulit.
 Nec minùs inde suis sub veris tempora gemmis,
 Nec minùs autumnò stabit amœna botris.
 Viderit hanc, carmen philomela datura subibit;
 Viderit hanc, sistet sæpè viator iter;
 Atque omnem tacito percurrens lumine siluam,
 Hec, dicet, magnas vinca fundet opes.
 Vina per & terræ, per & aquora vastâ profundi,
 Auehet ille rotis, auehet ille rate.
 Felix, qui coluit, qui dente putauit adunco,
 Scilicet illa suæ præmia falcis habet.
 Hec ille: at mihi non tali cum iudice res est;
 Perge, intermissum carpe, viator, iter.
 Sed tu, sapor enim, Loiola ô clara propago,
 Vinca nos simili fertilitate beas.
 Vndique diffusis complex virtutibus orbem;
 Nulla tuis usquam fructibus ora caret.
 Tempore quemque suo refeces licet vndique ramum,
 Si qua fides vitæ est, nil dabit inde minus.

SOCIETAS IESV. Anagr. VITIOSA SECES.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER SECVNDVS.
SOCIETAS CRESCENS.

S I V E

De incremento & progressu Societatis vsque
ad hunc annum sæcularem.

C A P V T P R I M V M.

Prima Sociorum collectio, Ordinis fundamentum.

*Diversa
Religioso-
rum Insti-
tuta.*

QVEM AD MODVM mundi huius Conditor Deus, vt in tanto opere suæ pulchritudinis ac potentiae vestigia adumbraret, præter spectabilem hunc ornatum adeò multiplici varietate distinctum, diuersam agendi vim, dissimilesque naturis rerum propensiones indidit: ita in humanis animis (qui quoddam huius Vniuersitatis breuiarium sunt) præter caelestium decora gratiarum, quibus eos ad dignam amore suo venustatem perpolit, efficaces imprimis motiones; quibus in varia inclinati, dum alius aliud amplectitur sanctioris vitæ genus, collectas in illo bonorum Oceano virtutum excellentias, diuisim & per partes æmulentur ac repræsentent. Hinc adeò disparia virorum Deo famulantium studia, adeò diuersæ nitentium ad perfectionem viæ. Sunt qui in æternarum rerum contemplatione defixi, vt affluenti cælitus dulcedini vacuum atque expeditum præbeant animum, à negotiis eum curisque prorsus abducunt. Sunt qui non tam mentis, quam corporis exercitationibus dediti, in charitatem & misericordiam totos se effundunt; & inter nosocomiorum squalorem, inter reorum ac mancipiorum ergastula, æuum consumentes, quidquid solatij calamitosi adferunt,

ferunt, suas delicias putant. Alij iuuandis magis animis, quàm corporibus intenti, sic agendi contemplandique studium conferunt atque commiscunt, vt neque in degustandâ suauitate diuini colloquij cauillas deserant proximorum, neque in ferendâ proximis ope diuinam familiaritatem negligant: sic se sibi excolendis perficiendisque impendunt, vt partem curarum ad communem vtilitatem deriuantes, quod priuatum proficiunt, id omne publicè velint prodesse. Priores in loca sola abdunt sese, & procul ab omni strepitu sancta sectantes otia, secum toti & cum Cælestibus degunt. In solem posteriores & puluerem prodeunt, oppida atque agros percursant, diurnis contentionibus nocturnas vigilias addunt, quietem denique in laboribus, in hominum consortio Dei præsentiam & congressum quærunt. Laudabili vtrique, quia non tam suo, quàm æternæ Mentis, cui suas attemperant rationes, ductu atque consilio. At iam eò redierat Christiana res, vt (quod magnus olim

*Ecclesiæ
necessitas
tempore
Ignatij.*

Fluctuabat multis locis Religio: sedabantur castissimi ritus: Pro-uinciarum olim constantissimarum lababat fides, salus periclitabatur. Quâ in communi necessitate & discrimine, suis dumtaxat commodis & salutis vacare, non tam virtutis studium, quàm laboris fuga poterat videri. Eam ob rem Ignatius auersatus iam vanarum rerum illecebras, vocantiq̃ ad meliora Numini obsecutus, postquam priuatæ satis pietati indulisisset, hausissetq̃ de cælo, quod in alios cum fructu posset & sine periculo transfundere; ad ferendas miseris suppetias, firmandumq̃ quâ posset, Ecclesiæ statum, curas suas omnes cogitationesq̃ conuertit. Quid tamen aut in illo, aut in quocumque suam solius operam conferente, tantum præsidij? Nec vnus omnibus prodesse poterat, nec vllis admodum diu. Iungere ergo cum pluribus studia, & adlegere Socios visum est: qui eius primùm operâ incensi, dispergerent deinde aleantq̃ in posterum flammam, & frigescente sæculo Christianæ pietatis ardorem renouarent. Id primò in Hispaniis Barcinone Salmanticæq̃ tentatum. Vtrobique conatu maiori, quàm successu. Multos sigillatim virtuti conciliauit; qui sibi ad laboris societatem fideliter adhereret, reperit neminem. Nimirum satis erat, hoc Regnum magnorum virorum feracissimum nouæ Congregationis Auctorem protulisse, initia progressusq̃ alteri debebantur. Ita transplantari amant quidam frutices, nec nisi aliò traducti in arbores exerescunt.

*Ad nau-
andam
Ecclesiæ
operam
Ignatius
Socios col-
ligit.*

Parisiis, celeberrimo per Christianum orbem litterarum emporio, vt maior florentissimorum iuuenum ex omnibus Regnis eò confluentium copia, ita facilius fuit certiorq̃ delectus. Primus adscitus Petrus Faber, natione Allobrox. Nec ægrè viro sancto adhæsit, qui sanctitatem à puero fuerat amplexus. Plus in Xauerio desudatum, quasi iam tum portenderetur, in illo vno de millibus multis agi. Is Pompeiopoli Regiâ Nauarræ vrbe nobili profapiâ natus, illud modò spectabat, vt ad ægenitam familiæ bellicam laudem sapientiæ decus adiungeret. hoc difficilius ad infima atque humilia animum inflexit. Sed eum, vt relu-

ctaretur; Ignatium, vt instaret, mouebat magna indoles. Norat vir prudens, in incultis agris ex inutilium herbarum luxurie fertilitatem colligi. Norat equorum domitoribus ferocissimos placere: eos esse, qui, vbi frenum pati didicerint, aduersam frangant aciem, & per prostrata cadavera equitem suum ad gloriam vehant. Nec diu elusus labor. dedit mox manus, & contumaciam strenuitate pensauit. Inde Iacobum Lainium Seguntinum, & Alphonsum Salmeronem Toletanum, cum ingenij studiorumque similitudo socialiter inter se, salutis & perfectionis studium ad Ignatium aggregauit. Post hos Nicolaus Bobadilla Palentinus, primum officii delinitus, mox vitæ proposito coniunctus est. Sextum se addidit Simon Rodericius Lusitanus, acri iuuenis ingenio & indole præclarâ. Claudius Iaius Gebennensis aliquantò post; postremi duo, Ioannes Codurius & Paschasius Broëtus, Belga hic, ille Allobrox, post Ignatij Luteriâ discessum se coniungere. Ita ex paucis hominibus, patriâ, ætate, moribus, consilio discrepantibus, velut ex variis elementis, pulcherrimi corporis coaluere principia. Nec diuersitas vel auspicio caruit, vel fructu. Quod natione differrent, monebantur non ad alicuius se gentis, sed ad omnium populorum salutem congregatos. Consiliorum dispar ratio subitæ conuersionis consensuque Deum prodebat auctorem. Cetera dissimilitudo documentum dabat posteris, vt, cum adedò dissidentes non nisi per charitatem coiuisset cognoscerent, eodem vinculo continerent communitatem suam, quo esset initio colligata. Paucitas verò, cum operum quæ aggressi sunt magnitudine composita, quantum admirationis habet? numquam manifestius fuit, virtute potius quàm numero, concordia & conspiratione quàm magnis apparatibus, res geri. Quamquam verisimile est, Ignatium, dum nouam condere militiam in animo haberet, hos velut Præfectos Tribunosque selegisse, de reliquis copiis satis securum, si idoneos Duces nactus esset.

C A P V T S E C V N D V M.

Alterum Societatis incrementum in Ordinis confirmatione.

Res erat vnus ætatis, paucorum hominum societas. Vt perennaret, Religiosum Ordinem condi placuit. Assensit Paulus III. Pontifex Maximus, eâ lege, vt, quoniam exercitus in morem variis distingueretur ordinibus, Professi, qui velut prætoriani milites sunt, supra sexaginta ne essent. Sed vbi arborem plantaueris, difficile est crescendi legem præscribere. Dante incrementum Deo, nequidquam obicem ponas. Quos verò nouæ huic propagini diuina bonitas auctus sponderet, non dubiis apparebat indicis. Vixdum in Europâ firmare radices cœperat; & iam vsque ad vltimas Orientis terras lato penetrarat prouentu: vix paucis inferre se prouinciis; & iam plerasque sui desiderio complebat. Studia ciuitatum, postulata Principum, vota populorum, per literas atque Oratores indies adferebantur. cumque vnâ obuerfarentur oculis animarum pereuntium strages; videbatur quoddam miser

*Professorū
numerus
restringitur
ad
sexaginta.*

*Societas à
pluribus
populis ex-
petitur.*

riæ genus, non posse miseris subuenire. Quid tamen plurimis fieret, si ádeo angustis circumdata cancellis, nec terminos suos Societas, nec labores proferre posset? ostensum sibi, non concessum auxilium dicerent; miserabiliùs perituri post spem salutis. Quid? in immensum crescerent hæreticorum cateruæ, exiguus ad Ecclesiam manipulus accederet? latifimos India offerret campos, colonorum non admitteretur copia? Nec hoc pro suâ pietate voluit, nec pro ratione muneris fas esse Pontifex iudicauit. Quàm ergo priùs prudenter, velut in experimentum, hunc recenti Religioni limitem definiuerat, tam postea beneuolè dilatauit; vt, si Deo videretur, crescente indies numero, & in Patrum locum nouâ sobole adolescente, durationem cum omni posteritate, amplitudinem cum orbis terminis adæquaret. Indulgentia Romanæ Sedis Patribus pro omine fuit. Plures inde cum lectissimi iuuenes, tum viri atate ac sapientiâ graues adoptati: Societas instar fluminis, perfractis aggeribus, exundare latius cœpit. Quis hîc Ignatio sensus, cum in eum ferè modum multiplicari suos cerneret, quo suorum turbam sectatorum Seruadorum auxisset? decem ille principio; CHRIS TVS duodecim selegit. Mox ad hos additi duo & septuaginta; Ignatio sexaginta concessi, pari ad priorem numerum accessione. Tandem infinitos Euangelij Præcones orbis habuit, spes erat & Socios sine numero fore. Libet sanè vel hoc nomine diuinæ benignitati referre gratias, quòd quorum maximè vitam nobis imitandam proposuit, eorum similes dederit progressus.

*Sociorum
numerus
crescit ad
modum di-
scipulorū
CHRIS-
TII.*

CAPVT TERTIVM.

Tertium Societatis incrementum sub sancto Ignatio.

VTi res, quas terra gignit, ita Regna Resque publicæ se sensim effe-
runt. Vt Roma gentium caput fieret, septingentis annis opus
fuit: tamen, si progressum cum annis conferas, atatem, inquit ille, vl-
tra putes. Velocior Alexandro victoriarum cursus. At quantis exerciti-
bus quotam terrarum partem subegit? Asiæ, vt nunc est, non maxi-
mam. Plus Christiana virtus potuit. Pauci piscatores orbem non
multò tardiùs, quàm peragrati posset, Deo subdidere. Ita vltra Regna
atque Imperia suos Ecclesia limites protulit, & vbi nulla trophæa ste-
terant, sua signa collocauit. Licetne cum huius progressibus variorum
Ordinum incrementa conferre? Eodem & auctore conditi, & adiuto-
re promoti, non parum de amplitudine participarunt. Sed id Ignatio
indultum Marcellus II. Papa iudicauit, vt inter omnes, quorum ope-
râ in instituendis Ordinibus diuina Sapientia vsa est, nemo, dum viuere-
ret, tantam familiæ suæ, quantam ille, dilatationem viderit. Fuerunt
aliæ secundæ quidem, & sub ortum suum, instar fontium recens pro-
rumpentium è terrâ, quæ patuit via, se diffudere: sed Fundatorum au-
spiciis pleræque vix aliquot Regnorum fines, pauca vnam orbis par-
tem excessere. Quid Societas? extremas terras, extrema peruagata ma-
ria. vbiq; gentium non sedes modò, sed & Prouincias habuit. in Eu-
ropâ nouem; vnam in Asiâ (sed quàm vastam?) Indiam, vltimos ho-
minum

Florus l. 1.

*Ignatius
suum Or-
dinem la-
tius quàm
vllius Fun-
dator pro-
pagatum
videt.
Hist. Societ.
lib. 1. §.
Societas
vno Ignat-
io per
quatuor
mundi
partes dif-
fusa.*

*Ignatii de
Societatis
progressi-
viti prædi-
ctio.
Ex scriptis
P. Chuerij
Manarii.*

minum Iaponæ complexam : vnam item in Africâ (ita tum censebatur) Æthiopiâ : Brasiliâ in Americâ postremam. Quibus quid additura esset dies , nec Ignatium diuina bonitas , nec suos Ignatius celare voluit : quodam enim in morbo , cum moriturus timeretur , rogantes illos differret suum in cælos discessum , verendum enim , ne orbatâ parente nondum roborata familia concideret ; bono animo esse iussit : Deo Societatem , non Ignatio niti . illius fauore , quos videret orbis , in eundem progressus fecisse , maiores tamen in posterum facturam : venturatum tempora , cum ad instar corporum incremento iam facto solidaretur in se , atque ita molis suæ compages disciplinâ confringeret , vt , quæ labis solet esse principium , ad stabilitatem faceret magnitudo . Rara felicitas , sed cuius Ignatius non modò vates , verùm etiam secundùm Deum auctor est . Dum speranda nobis bona prædixit , quid sibi deberetur indicauit . ab eo enim ortum Societas , ab eo , præter perpetuum patrocinium , auferendi sui que conseruandi vias ac rationes habet . Quomobrem , ô Parens optime , ô eximie Ordinis tui , quin & Christiani propagator Imperij , quas tibi grates filij tui , quas orbis referet vniuersus ? tu secundam hanc vitem , quæ modò ab Ortu ad Occasum palmites explicuit , plantasti : tuis , dum viueres , vigiliis ; dum cælos adiisti , mentis excreuit . Tu domus huius Deo dilectæ architectus es : tuum opus primi lapides , tua totius ædificij forma . Vt ruinam ne timeat , fundamenta Christo auspice solidasti : vt tutò assurgat , Regulas tuas velut amissim reliquisti . Ex te fons ille scaturiit , qui , vt in fluuium magnum excreveret , allapsos quidem torrentes exceperit ; sed aquas in origine hausas per sordida terrarum , per amarus Oceani vortices voluit hæcenus incorruptas . Tuis auspiciis collectus , tuis etiamnum consiliis regitur hic exercitus : futurus victor , dum ordines in quos discretus , dum relictorum à te armorum vsu , dum præcepta pugnandi , dum munitiones suas , hoc est tuas Constitutiones , seruabit . Adsis nunc , ô bone , & tuis , vt facis , propitius , quem sperasti , quem spondidisti , quem è cælo curasti , profectum intueri .

C A P V T Q V A R T V M .

Propagatio Societatis per Europam.

*Societatis
in Italiâ
ortus &
incrementum.*

EVropa non terrarum amplitudine , sed incolarum præstantiâ nobilissima mundi pars , vti Societatem protulit , ita pluribus locis recepit . Natalis terra Italia fuit , vbi Roma Religiosorum Ordinum parens . Nec vsquam felicitus , quam in patrio solo adoleuit . in Vrbe tribus sub Ignatio sedibus constituta , nunc vndenas numerat . Agnosceres hæc radicem , ad quam frequentes furculi pullulant . agnosceres caput , vbi colligitur , & maxime sese exserit sensuum vis . Inde per nobilissimas Italiæ ciuitates dispersa est . Plerisque sui specimen dederant primi Patres iam tum , cum nondum Religiosis accenserentur . E nosocomiis ad pulpita prodeuntes , ostenderant non minus sibi esse ad sanandos animos industriæ , quam ad subleuandas corporum ægrotudines charitatis . Ad famam

famam sic partam vbi faustus de confirmatâ Societate nuntius accessit, quasi si salutis alienæ studium iis vrbibus, vnde discefferant, sui reditus obsidem reliquissent, publicis votis reuocati sunt. Oblata vitæ subsidia, oblatae tot ad commorandum sedes, quot incolendis adultior Societas vix suffecit. Posteri, quorum in locum veniebant, horum sibi partes subeundas rati, non cessarunt eorundem commodis populorum perpetuo conatu inferuire, & relictum sibi nomen per ea conseruare in ministeria, per quæ fuerat acquisitum. Auctus cum fructu fauor, & quâ maximè creuimus, Principum Ecclesiæ beneuolentia: ad quam tantus nunc à Barberinis cumulus accessit, quantum vti exspectare modestia non sinebat, ita fatis agnoscere prohibet magnitudo. Si quid id est, vt illorum apud nos ætinet nomen, ipso sæculorum decursu nonebimur. Gratitude, quam obliterare solet, renouabit vetustas: fato quodam Societatis felici, vt cum ea per quæ subsistit, Romanis Pontificibus accepta referat omnia, per quæ ornatur, eorum nepotibus debeat quàm plurima. Sic inter Vrbs Romanæ decora sunt, quæ Farnesij & Lodouisij cum pietatis in Deum, tum suæ aduersum nos voluntatis augustissima monumenta reliquere. Boncompagni, Aldobrandini, Burgesij, alijque Pontificibus agnati, quàm meritis suis, & illorum fauore magni, tam nominis nostri studiosi fuere. Quid de Borromæis dicam? illud Italiæ decus D. Carolus (cui vt aliquid ad sanctitatem, quâ mundo venerabilis est, Societas contulerit, multò tamen plus debere sibi gloriæ ducit) præter donatam Aronensi Tirocinio domum, tria condidit dotauitque Collegia, Mediolani vnum, per Heluetiam duo: futura, vt putabat, non tam suæ munificentia testimonia, quàm Religionis per eas oras firmamenta. Pari suos præsidio reliqui per Alpes Principes munuere: vtque Italiæ claustra ingruentibus ex vicino hæresibus imperuia facerent, Collegia montibus suis velut arces imposuere. Vicinæ insulæ non minùs nostri cupidae. Sicilia simul ac nouit, expetiuit. Sardinia cum æquè vitiiis atque venenatis herbis scateret, hinc antidotum petiit. Sic Corsicam, sic Melitam ingressi sumus. Cretam etiam cum Venetorum, quibus paret, tum Romani Pontificis voluntate inhabitauimus; sed acerbis, quem Venetiis tulimus, casus eò quoque deuenit.

Post Italiam prima nos Lusitania excepit. Venerant eò Franciscus Xauerius & Simon Rodericus, in alterum Orbem Dei nomen, & Societatem, portaturi. Dum Olisipone idoneam ad nauigandum tempestatem exspectant, & quid Indis esset sperandum, in Lusitanis docent; ita se probarunt, vt quibus operam ad tempus commodabant, illi propriam sibi fieri ac stabilem vellent. Rogant Regem (erat is Ioannes tertius, quo nemo nascentem hunc Ordinem vel benignius excepit, vel fouisit studiosius) suorum non minorem, quàm barbarorum curam habeat: omni studio conquirendos tales viros; non de manibus, cum haberentur, amittendos: Indiis & sine damno & largius prospectum iri, si pluribus (quod virtutis exemplo facturi erant) sibi aggregatis, numerosas eò colonias aut mitterent, aut, si videretur, ipsi deinde ducerent. Quasi iam tum multi essent, diuidi placuit. Simon remanere iussus, Xauerius in Indias pergere, vnus tot regionibus par. Hic vltimum sui monumen-

Principes
Ecclesiæ
Societatis
beneuols.

Gluffanus in
eius Vita.

Societatis
in maris
Mediterraneis
insulis.

in Lusitaniam
ingressus.

tum diuinus ille vir, hîc suprema virtutum vestigia in Europâ reliquit. Dubites, beatorômne Lusitaniam dicas cum illum accepit, an cum dimisit. Non potuit certè de iacturâ queri, quæ tam multis lucro fuit. Submissa mox in abcuntis locum noua supplementa : quibus quàm regia benignitas commodam, tam difficilem decessor prouinciam faciebat. Sed vt acres essent, Simonis exemplis & cohortatione, & suo potissimum nomine incitabantur. Apostolos vulgus vocabat. quæ appellatio, quoniam virtute sustentata est, posteris etiam reclamantibus adhæsit. In Indias incertum, an inde transierit, an nouis meritis parta. Gaudet Rex, Regi quæ virtutibus similis Regina, cum suo iudicio populi sensum conuenire. Secundis de Societate rumoribus, tamquam benevolentia suæ fructibus, exultabant. Nec minima pars in regiam deriuabatur. Ephaborum curam sub suum statim introitum Xauerius & Simon susceperant; mox omnis ferè aula quoad animæ res se dirigendam Patribus tradidit. Ne se ipsi, & quod habebant charissimum pignus Reges committerent, euincere religioa modestia non potuit. Sebastianus tuorum spes & delicia, è Societate magistrum habuit. virtutes, quibus æternitatem merebatur, à P. Ludouico Consaluo sunt excultæ. Vtinam illis frui diutiùs Lusitaniæ licuisset! sed Religionis studium, ob quod viuere debebat, animosissimo iuueni gloriosam quidem, at infelicem, in Africano bello mortem properauit. Quo casu quamuis præcipuum Societas columen amisit; non tamen per sua se perennia studia, & salubres in commune labores, destitit dilatare. Ciuitates, quæ Regum vel exemplis, vel voluntate, Collegia nondum admiserant, suis deinde commodis ductæ petiere. Coninbricensis vti in vniuersâ Societate primum, ita diu præcipuum fuit.

Orbem complexus Ignatius, non poterat Hispaniæ patriæ suæ deesse. Misit eò Antonium Araosium propinquum suum, virum & pro gentis ingenio feruentem, & aliis naturæ virtutumque dotibus insigniter ornatum. Secutus mox cum Ortisio Cæsaris Legato Petrus Faber. Poterat in illo videri Ignatius ad suos rediisse: adeo Patrem primogenitus filius referebat. Nulli tamen magis, si Araosio credimus, quàm Lainius & Salmeron, dum Tridenti aliud agunt, Societatem in Hispaniis promouère. Reduces ab illo Concilio Antistites susceperunt benignissimè matrem, cuius adeo præstantem in filiis indolem agnouerant. Placebat coniunctum cum virtutum actionibus doctrinarum studium: placebat accommodata ad præsentis Ecclesiæ necessitates Instituti forma. quæ in viuus illis imaginibus repræsentata, multos etiam aliarum nationum Præsules in sui amorem pertraxit. In Galliam Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes, in Poloniam Stanislaus Hosius Cardinalis, Gerardus Hamericourtius Bertiniensis Abbas in Belgium, institutorum Collegiorum voluntatem detulere. Adeo iam tum, vel communi cum ceteris familiis, vel propriâ Societati forte, quod singuli facerent, cœpit in vniuersum corpus redundare. Sed pluribus fulciendus administrandus hic Ordo, pluribus illustrandus luminibus erat. Accessit Franciscus Borgia; à cuius nobilitate splendorem, auctoritate firmitudinem, administratione incrementum accepit. Priusquam in eam se daret,

Socij in Lusitaniâ Apostoli appellantur.

P. Consaluum Regi Sebastiano institucio operam dat.

Araosius & Faber in Hispaniam mittuntur.

Lainius & Salmeron Societati astimationem parant in Conc. Tridenti.

Franciscus Borgia in Societatem adscribitur.

daret, in vrbe suâ Gandiâ disciplinarum Vniuersitatem ritè excitat, quæ omnium prima nostrorum administrationi & potestati subfuit. Ita in nobilissima Europæ Regna distributa quædam Societatis inchoatæ laus. In Galliis primi Socij collecti: erecta Romæ prima Professorum domus: Collegiis in Lusitaniâ principium datum: Academias habere cepimus in Hispaniis; felici omine, quoniam hinc potissimum prodituri erant, qui ingenij & eruditionis excellentiâ propagatis sacrarum scientiarum terminis, nostræ ætati ornamento essent, posteris admirationi. Vnde factum, vt nobilissimæ, quibus hoc abundat Regnum, Vniuersitates in sui nos communionem corporis adsciscerent, & ad docendi societatem vocarent. Nec minor virtutis vel opinio, vel in publicum utilitas. Quamobrem Episcopi curarum suarum partem in nos deriuare, ad lustrandas Diœceses sibi socios addere, præpositis fidei rebus Magistratus in honore habere: Rex Philippus cum emendatos alicubi mores, suisque similes vellet, non ab aliis præsentio rem opem sperare. Sic Hispanias facile peruasimus.

Non idem in Galliis cursus. sed & aditus difficilior. Vti flumina in mare, vnde ortum habent, non sine ambagibus reuoluuntur, ita inchoata in hoc Regno Societas, non nisi post interuallum, & per varios amfractus, recepta est. Quos sub initium Parisios Ignacius misit, diu pro studiosis magis quàm Religiosis habiti sunt. Et, si virtutem excipias, erant illis, quàm his similiores. nec habitu, nec contubernio, nec studiorum Magistris differebant. Sola morum innocentia eximios reddebat: conspicua illa quidem, sed vel ideò calumniis exposita. Laborantibus præstò fuit Guilicelmus à Prato Claromontanus Antistes: neque causam modò libenter; sed & ipsos in ades suas liberaliter suscepit. Ibi Collegium formari cœptum, pari & Sociorum & Præfulis gratulatione: huius, quòd domicilium suum in Dei domum conuerti cerneret; illorum, quòd talem & hospitem & fundatorem haberent, cuius non tam recto quàm patrocinio protegerentur. Sed vt certa loci possessio esset, desiderabatur vt Societas in Gallia corpus cooptata ius naturalis ortus obtineret. Hoc, simulque vt edificare integrum esset, Cardinalis Lotharingus, alterum Religionis in Galliâ columen, ex Rege impetrauit. Sed Senatus auctor factus non est: Sorbona etiam graui nos censurâ perstrinxit. Ita non de habitatione modò, sed & de famâ laboratum. Sed nihil præponderat veritati. euoluit ipsa sese, & in iniquis iudiciis, vt fax in tenebris, ventilata clariùs elucescit. Ne tamen tantorum Doctorum negligi auctoritas videretur; Martinus Olaius respondit, refutauitque scripto, quæ moribus Socij resellebant. Reliqua difficultas in conuentu Poissiacensi per Lainium est sublata. Ibi dum non modò cum hæreticis vehementer, sed etiam cum Catholicis non timidè, cumque ipsâ liberius agit Reginâ; per quæ offensionem incursum timebatur, per ea & sibi conciliauit gratiam, & quæ ad firmandas Ordinis sui res opus erant, impetrauit: seu quòd ita libertatem prudentiâ temperaret, seu quòd numquam nocuerit suæ, qui Dei causam fideliter promouit. Videbatur tot inter iactationes firmas agere radices Societas debuisset. euulsâ tamen est: vt, quid ad communem rem eius opera conferret, Gallia

*Gandiæ
Vniuersi-
tas prima
Societatis
cursu com-
missa.*

*Societatis
in Galliam
ingressus
difficilis:*

*ab Episco-
po Clavo-
montano
suscipitur:*

*cuius inno-
centia de-
fenditur:*

*in conuen-
tu Poissia-
censi ad-
mittitur:*

*excedere
cogunt,*

*reducitur
ab Henrico IV.*

*eius in
Societatem
benivolentia.*

*Patres in
Germaniam
missi.*

*hæresin ibi
varius locis
oppugnant.*

*In Societatem
suo favorem
Austriacorum &
Bavarorum.*

non minùs carendo disceret, quàm fruendo. Restituta suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem vberius germinare cœpit, & velut in fecundiori post orium & cessationem nouali lætiores segetes proferre. Fovit reductam Rex eâ benignitate, quâ lævocauerat. cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidet. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria extaret. suum illud magnanimum, & quale fuit in Alexandri pectore, maius mundo cor, in Flexiani Collegij templo tumulari iussit; vt, quantum Societatem cordi haberet, etiam post mortem testaretur.

Germania quò grauiùs laborauit, hoc studiosiùs adiuta est. Ignatio nulla regio commendatior. Ex decem, quos in condendâ Societate adiutores habuit, quinque illi impendit, Fabrum, Iaium, Bobadillam, Salmeronem, Lainem; cùm non totidem alij (Codurio iam cælis recepto) vniuerso terrarum orbi restarent. Ipse cùm Romæ teneretur, quò per se adesset, Germanicum difficillimis temporibus Seminarium molitus est, & sustinuit vel vltra vires. Ita cominus atque eminus suppetiæ lata. Qui propiùs aderant, alterum contra vitæ licentiam, alterum contra hæresim gerebant bellum: vel potiùs singula oppugnando, vtrumque impetebant. Sunt enim sic iniuicem connexa, alterum vt alterius sit radix. Quemadmodum aqua in glaciem durefcit, glacies in aquam soluitur; ita ex vitis oritur hæresis, & in vitia definit. Cum hac Wormatiæ, Spiræ, Ratisbonæ, Norimbergæ plenâ velut acie, publicis in conuentibus, dimicatum: certâ quidem victoriâ, sed cuius fructum aduersariorum contumacia elisit. Nos tamen non exiguum operæ pretium tulimus, acerrimum in nos illorum odium. Venit mox in partes Petrus Canisius, nouus terror. Quot ille coronas meruit, seu seruatorum ciuium, seu hostium deuictorum? Non alteri per Germaniam Societas, & si hæreticis credas, Religio plus debet. Sic hanc defendit, vt per eum, & quos ab eo Canisianos vocabant, stare dicerent, quò minùs inclinatum præcipitansque Regnum Papisticum omnino collabesceret: sic illam illustrauit propagauitque, vt imperiti rerum, Iesuitarum auctorem Canisium ferrent. Stare tamen non poterat, & inter grauiùs Religionis clades incolumem se seruare pusilla Familia, nisi & Antistitum, quorum est isthic cum magnâ potentiâ coniuncta dignitas, & Catholicorum Principum favore fulciretur. Sed vti fidelem atque vtilem nauare operam conata est, ita benignos constantesque naçta est fautores. Austriacorum & Bavarorum eò excreuit beneuolentia, vt, nisi magnitudinis pietatisque suæ rationem habuissent, modum excessisse videri possit. quamquam illa, quibus sibi nos obstrinxêre, arbitrati sunt optimi Principes, gratulationis potiùs quàm inuidentiæ materiam præbitura. In eam opinionem venerant, vt, cùm nobis benefacerent, crederent se de Republicâ benè mereri. Collata nobis auxilia, suis putabant populis impensa. Academias tribuebant, vt alibi iacentes, alibi corruptæ hæreticâ prauitate litteræ pristinum statum integritatemque reciperent. Ædificabant magnis sumptibus templa, vt, reddita rebus sacris maiestate, cultum iis debitum pietatemque renouarent. Collegia pro vrbium præfidiis habebant.

bebant. neque tutiorem armis, quàm nostrâ vigilantîâ Religionem existimabant. Difficile fuit, vel operum exhibitione tale iudiciũ, vel beneficentiam gratitudine adæquare. Sperat tamen præstitisse se Societas, vt id magis non potuisset, quàm parum conata esse videatur: gaudetque, quorum armis & fortitudini tot victorias Deus attribuit, eorum se benefactis & munificentîâ superari.

Hactenus pro arbitrio Prouincias adiuimus: in Belgium nos tempestas detulit. Ardente inter Carolum Quintum & Franciscum Valensium bello, cedere iuebantur è Galliis quotquot erant de Cæsaris ditione. Octo de nostris, quippe Hispani, in Belgium migrauere. quò aliquando, eodem ex Regno, egestate pressus excurrebat Ignatius, subfidia, quibus ad opem mundo ferendam se pararet, petiturus. Nec iam nullum Sociorum in his Prouinciis erat nomen: præclara Fabri per Germaniam facinora rumor eò detulerat; & vnum celebrans, totum, vt fit, Ordinem commendarat. Præcipua tamen pauperibus, & nisi quòd in regionem omnibus hospitalem venirent, exulibus, in Deo collocanda spes erat. Illo freti, Louanium ad habitandum sclegere: tum vt incepta Parisiis studia persequerentur, tum quòd ex præstantibus, quorum erat isthïc copia, iuuenibus sperarent fore, non modò vt plures Deò, sed etiam sibi adiungerent nonnullos. Euenit res ex sententiâ, postquam Coloniâ Faber adueniens ad sanctitatem quâ omnes; ad eloquentiam quâ Strada eminebat, sapientiam & auctoritatem adiunxit. Sed non vt hominibus aucta est, ita statim domiciliis amplificare se Societas potuit. Obstabat, quòd necque illam Philippus Rex, item vt in alias ditiones suas, in hanc admitteret, neque per patriæ leges reditus permanentes ad stabilienda Collegia necessarios admittere liceret. Has atque alias super alias incidentes difficultates tandem eluctata, per magnos labores, ad maiores in Belgico colendo solo tolerandos sibi viam aperuit. Nunc & per Prouincias quæ Regi parent, & per eas quæ sese à reliquis abstraxerunt, diffusa, dat operam, vt his non inuisa, illis accepta, vtrisque sit quàm utilissima.

In Poloniâ quoque peregrinata prius est, quàm certis sedibus admissa. Primus eam cum Pontificio Nuntio Li pomanno Salmeron adiit. Sed celeri tantùm excursu ostendit sese. Post quadriennium Canisius, cum Camillo Mentuato Sarrani Episcopo, cui easdem partes Pontifex delegarat, eò missus, & mansit diutiùs, & industriæ specimen multifariam dedit. Tandem Cardinalis Hosius, vt labefactatam rem Catholicam, quam propè solus sustinebat, etiam aliunde fulciret, Collegium Bransbergæ instituit. Fuit hoc Poloniæ & Lithuanicæ Prouinciarum semen: quarum ad progressum Antonius Possleuius, rebus è Regni & Religionis re præclare gestis, magnum deinde momentum attulit. Sed præcipuum à Regum favore incrementum. Post Sigismundi Augusti tempora, nec nobis nec Ecclesiæ fatis æqua, incidimus in Stephanum Bathorem, & Sigismundum III. Fidei Catholicæ studiosissimos. Hoc illis fati, vt nos amarent. Nec Regiæ beneuolentiæ pœnitere subiectos debuit. Quàm propè aberat vt in exitum rueret nobilissimum hoc Regnum, & contra Seythas ac Turcas inuictum, hæreticis vltro iugulum daret?

Quâ occasione Societas Belgium adierit.
De his infra latius Lib. 6.

Poloniam primus adiit Salmeron, dein Canisius.

Reges Polonæ Societati fauent.

Flo. Remon.
de Hæref.
ortu lib. 4.
cap. 13.

daret? Est qui aſſerat, contra hanc peſtem non aliunde maius quàm à Societate præſidium allatum: eius potiſſimum operâ errorum cauſam, hoc eſt ignorantiam, ſublata, redditumque Catholicis ritibus ſplendorem. Quod vti ſibi non arrogat, ita impenſi ſtudij conſcientiâ læta, de rerum conuerſione immortales diuinæ Miſericordiæ grates agit.

Ioannes
Argenta de
ſtatu Societ.
in Poloniâ
cap. 14.
Hunga-
riam So-
cietas in-
greditur:

Erat & miſerrimus Hungariæ ſtatu, dum eam ingreſſi ſumus. Creuerunt vſque adeò calamitates, vt propè mitem Turcarum tyrannidem fecerit rabies hæreticorum. Cæſarei exercitus prodi, iugulati fortiffimi milites, Hungari ab Hungaris (nefas!) in mancipia barbaris venditi ſunt. Quæ quamuis deplorare magis, quàm prohibere licuit; quas tamen partes fatalis ille turbo non inuoluit, in iis & ſe Societas, & pro virili Religionem ſeruauit. Zagabriæ vt perſiſteret, Croatarum ardor effecit. Cùm Hungarici ſtatu pelli iuberent, malle ſe extrema pati dixerunt, quàm hoc præſidio ſpoliari. in ciuilibus patriæ rebus cum Hungaris ſe facere, in iis quæ Religionem ſpectant, diſſentire. Non tantum alibi vel auſa eſt, vel potuit Catholicorum conſtantia. Homonnæ, Caſſouiæ, aliisquæ locis agitati, pulſi, ſpoliati fuimus. Damna nunc reparat Ferdinandus III. Romanorum Imperator; qui vti reliquas à maioribus virtutes, ita hereditarium in nos amorem hauſit. Sic Auguſtiſſimus eius pater, quas in Bohemiâ ſubieramus clades, cum fenore penſauit; vel ob hoc noſtri amantior, quòd communes ſecum hoſtes haberemus: ſtatuentibus rebellibus ibi Auſtriaci nominis eſſe tutelam, vbi Societas domicilium haberet.

variis
locis multa
patiuntur:

Ioan. Arg.
cap. 13.
è Tranſſil-
uaniâ eij-
ſiuntur,

Vtinam par in Tranſſiluanîâ ſpes aſſurgeat? non minora perpeſſi ſumus. Per noſtrum exitium Moyſes Zangkius & Stephanus Bockaius, terribilæ furîæ, ſibi viam ad dominatum muniuère. Ab hoc Claudiopolitanum Collegium in defectionis præmium ciuibus prædæ datum. Sigifmundus Rackoſius, qui deinde intruſus eſt, nec æquitate cauſæ, nec Archiducis Mathiæ rogatu, nec ſuorum, quotquot Deo fideles erant, Procerum precibus induci potuit, vt concitata odia non foueret. Sic fructus intercidit, quem per noſtros ſperauerant Chriſtophorus, Stephanus, Sigifmundus, Bathoreus ſanguis. poſt illos, vti heres Tranſſiluanîæ familia, ita pænè omnis reducendæ Religionis via deficit. In ſpe tamen contra ſpem Societas niſa rediit, quâ potuit; & turbulentorum ciuium, perinde vt infanientium ægrorum, iniurias fetens, curationem non intermiſit. Videbatur ad eam rem Alba Iuliæ velut diuinitus relicta in Collegio noſtro cathedra ſacræ ædis, ſola inter ruderâ & cineres ſalua: quam poſtliminio conſcendens noſter Eccleſiaſtes fecit, vt in ruinis ſuis Religio triumpharet. Sed breuis ea reſpiratio, & citò obnubilanda ſerenitas fuit. Cedere oportuit non modò furori hæreticorum; ſed etiam, inter bella & cædes, Catholicorum timori. Paucorum, quibus nunc commorari illic licet, quàm vtilis Religioni fit opera, argumento fuit nuper Tranſſiluanîæ Princeps, Bethlemi Gaboris coniuæ, Marchionis Brandenburgici ſoror, ad Catholicas partes per eos traducta.

eodem re-
dit.

Anglicana
miſſionis
inſtitutum.

Non tamen nuſquam inter hoſtes durauimus. Ex Angliâ ne Elifabethæ quidem crudelitas nos excluſit. Eam Societati miſſionem obtulit magis

magis quàm imposuit Gregorius XIII. discriminum quidem & laborem, sed & gloriæ atque vtilitatis plenam. Successum spondebant, cum Pontificis nomen inde à Gregorio Magno Anglis fortunatissimum, tum multorum eam ambiendum alacritas. Exarsit in primis Claudius Aquaviva, qui prouinciam animi sui magnitudini parem cernens, non modo vt sine tergiuersatione susciperetur, vehementer institit; sed etiam, vt sibi demandaretur, supplex depoposcit. Valuit hoc, vt deinde vniuerso Ordini cum potestate præfectus, ad eam promouendam curas intenderet, tantò efficacius, quantò in expeditionibus plus confert prudentia & imperium Ducis, quàm promptitudo militis. Delecti sunt P. Robertus Personius, & Edmundus Campianus, ambo à virtute, doctrinâ, prudentiâ instructissimi, & præter communem in proximos amorem, singulari patriæ charitate flagrantes. Quantum in ipso statim ingressu tericulamentorum obiectum! quantum deinde casuum & difficultatum! sed quæ metum incutere poterant, animos dabant. Mors extremi periculi summa votorum erat. Nec frustratus spe Campianus. postquam genti suæ vtilissimus fuisset, ipse quoque optatissimum Martyrij fructum tulit. Personius, dum euasit, infelicior fuit. Aliis deinde ad effundendum pro Christo & patriâ sanguinem non minus animi. Plures idem decus obtinuerunt. Societas suorum sanguine fecundior, per spinas & vepres exulit sese, & inter succidentium manus accreuit. Fuit cum omnino latere oporteret; sed etiam sub niuibus vigent herbæ, & ne frigore adurantur, ipsum frigus obsistit. Maior modo tranquillitas sub Carolo Rege, qui nulli probo aduersus, benignitatis, quâ Angliam beat, nec illos relinquit expertes, qui in tuendâ Religione maiorum, quæ Diuinæ placere norunt, Regiæ Maiestati sperant non displicere.

Difficiliorem Scotiam facit hærescos contumacia, nuper & in Dominum suum ausæ insurgere. Sed ægrè charitati obsistitur. Degunt & illic, qui vel cum libertatis vitæque dispendio laborant indigenis prodessent. Plures ad se attrahit auitæ Fidei tenax Hibernia: vt quæ paulatim siluescens amplam laborum materiam, ita Religiosorum non infecunda parens, ipsa sibi colonos sufficit. In vtroque Regno priusquam afflidi degeremus, variæ per interualla missiones institutæ sunt. Præter eos, qui Superiorum iussu iuere; in Hiberniam iam tum à Societatis exordio, Alfonso Salmeron & Paschasius Broëtus pro Legatis à Paulo III. missi, tamdiu curandæ tutandæque Catholicæ rei nauarunt operam, quamdiu non suam (quod minimè timebant) sed eorum, à quibus reciperentur audirenturque, vitare damnum potuerunt. Pius IV. Nicolaum Goudanum, eadem potestate præditum, in Scotiam, Britanico correptam incendio, proficisci iussit: vt Mariæ Reginæ, suorum fraudibus ac vi oppressæ, summas inter angustias, & consilium præberet & solatium. Cum postea omnino pessum iret hoc Regnum, fouendis eorum qui in Fide constabant, reliquiis, nouam manum Gregorius XIII. destinauit. Quibus in legationibus per media Socij vadentes pericula (nusquam enim non ad necem quæsi sunt) gaudebant iis locis suam se Apostolicæ Sedi fidem ac deuotionem probare posse, vbi in viciniâ Rex schismaticus, & digna tali parente filia supremam auctorita-

Vitæ Pat.
Campiani
cap. 13.

In Angliâ
mittuntur
Personius
& Campianus.

Martyres
Societatis
in Angliâ.

Societas
IESV in
Scotiâ &
Hiberniâ.

Ed legatur
à variis
Pontificibus.

ctoritatem conuellere, & honorem Petri successoribus debitum, sibi per summum nefas non essent veriti arrogare.

A Christianorum terris ad Turcarum Imperium transeamus. Non minimam Europæ partem, prô dolor! hi possident. Græci & Ægæi maris insulis iugum imposuere. Ex Hungariâ & Slauoniâ (olim Illyrico) plus illis quàm Catholicis patet. Plurimi passim Christiani nominis. Vtinam ad restituendam illis libertatem sic alij arma conuer-

Turcæquâ occasione Socios accersant.
Ann. Societ. an. 1614.

tant, vt Societas operam contulit ad seruandam pietatem! non ita in Seruatoris opprobrium repleatur Tartarus, non ita cælo insultetur. Nunc cessantibus Catholicis, ab ipsis (quis credat?) Turcis aduocati sumus. Res sic habet. Quinque-ecclesienses in Hungariâ præfidiarij viderant nostros, quos apud se Dynasta Bamffius Absolindux habebat, per aquæ lustralis agniqûe cerei vsûm, plurimis morbis facere medicinam. Rogarant ex sacris his amuletis sibi quædam donari. Nec Mahometana impietas obstitit, quin & ipsis essent salutaria. Vt latius vulgaretur beneficium, Patres accersunt, comitatum addunt; aduenientibus summum honorem habent. Iacebat celebris inter illos Tribunus morbo incognito iam annum æger. Dæmon hominem infederat: sed nec is sacrorum pignorum vim & exorcismos tulit. Sede suâ pulsus est, & quanta sit Catholicis Sacerdotibus potestas, Turcis fateri coactus. Inde illi impensius nos colere, deprædicare, mirari, agendi quæ muneris nostri sunt copiam facere. Nec deerat vbi studium suum & industriam charitas expromeret. Degebant Quinque-ecclesiis, qui se Catholicos dicerent, quâ ciuium, quâ rusticorum, instar centum millium. Vnus omnes curabat Mysta: qui cum vitâ à pessimis non differret, partes suas tantum aberat vt expleret, vt ne nosset quidem. Non minor hæreticorum colluuius, Lutherani, Caluiniætæ, Ariani, nulla non pestis se intruferat. Quantus in hac excolendâ siluâ labor! sed & periculum! Sollicitatæ ad proditionem plebis hæretici rabulæ nos accusarunt; vt rei Catholicæ progressum, quem suis declamationibus retardare non poterant, falsis criminationibus impedirent. Cum pellendi essemus (nam causâ parum probatâ vitam Magistratus donauerat) Bethlem Gabor proscriptioni intercessit. Adeò, quem Deus protegit, nusquam destituitur, & vel inter hostes patronum inuenit. Sedato motu continuata vrbs cultura: eo fructu, vt, cum nostros sui Præsides reuocarent, ciues apud Bassam (sic Proregem vocant) institerint, vt nonnisi reditu promisso commeatum daret. Hæc Quinque-ecclesiensis commorationis origo. Altera Belgradi Hungariæ metropoli est instituta, non minori Christianorum vel desiderio, vel emolumento. Ceteræ per Orientis Imperium sedes locis magis distractæ, nec omnes intra Europam sunt: quia tamen sub Turcis, scriptione coniungam.

Societ.æ Quinque-ecclesiis stabilitur.

Residentia Belgradi,

in Chio.

Ann. Societ. an. 1612.

In insulam Chium, reuerentiæ erga Romanam Sedem etiamnum retinentem, Clemens VIII. nostros miserat. Excepere appulso Chij summo studio, nec minori hæctenus retinere. Sed Christiani sunt. Quid Turcæ? Vbi Patrum mores habuere perspectos, videruntque nullâ suâ vtilitate quæstuqûe, sed vnâ dumtaxat animarum salute duci; primò incognitam apud suos suspexere charitatem; tum, vt rapax hu-

mani

mani animi est virtus, admiratione in benevolentiam versâ, pænè cum indigenis humanitate certarunt. Cùm periculum à Ianizaris impenderet, tutati sunt: publicè cultum, priuatim obsequia detulerunt. Fuit qui coactis ad se de viâ diuertere, cùm plurium millium sibi rem familiarem esse dixisset; Hæc, inquit, Patres; vbi volueritis, vsibus vestris summa deferuiet. Quantâ vitæ integritate, quantâque prudentiâ opus fuit, vt inimicitia illa pectora conciliarentur! Sed huius rei non obscurius testimonium à Græcis schismaticis datum. Patriarcha Constantinopolites falsus in Patrum moribus Catholicæ Religionis sanctitatem splendere, publico laudatos edictò ita suis commendauit Episcopis, vt non modò faceffi negotium vetaret; sed etiam, vbi res ferret, auxiliunt cuperet præstari. Hinc & in vicinas traiciendi insulas oblata opportunitas. Naxenses simul ac tales vsu suo Socios reperere, quales fama descripserat; quasi iis retinendis vincula vellent iniicere, Episcopatum obtulere: ignari Societatem dignitatibus terreri magis quàm allici, nostrumque esse, quæ laboriosa sunt, non quæ speciosa, sectari. In Cypro, priusquam Christianis eriperetur, Iulius III. extruendi Collegij facultatem fecerat: non nisi Missionem instituere licuit. Smyrnæ in Ioniâ etiamnum sedem habemus. Sed quis incolumi Turcâ ad Constantinopoleos portas commoratuos speraret? per Galliarum Regis Legatos id effectum, vt Peræ, quam vrbe sinus non latissimus à Byzantio diuidit, tuti degamus: totum forsan Orientis Imperium peruasuri, si non magis nescio qui è Catholicis, quàm qui Religione dissident, obstiterent. Certè inter Græcos Patriarcham Constantinopolitanum non fauentem modò, sed & familiarem habuimus: Ierolimitanus nepotem suum nobis erudiendum tradidit. Apud ceteros sic fuimus in gratiâ, vt, cùm quosdam è nostris lues abstulisset, visis multi funeribus illacrymauerint. Quis scit, si non aliquando hæc animorum coniunctio ad Religionis vnitatem tenderet?

in Naxo,
Ann. Soc.
an. 1612.

Cypro,

Smyrne,

& Constantinopoli.

C A P V T Q V I N T V M.

Societatis per Europam Missiones.

Percurrimus regiones, in quibus stabilia Societas domicilia, volentibus atque adnitentibus populis, constituit. Restant aliæ, in quas velut in hostile solum excursions fecit, animarum prædas actura. Quò habitationem non potuit, charitatem extendit. sic solem sentiunt extremæ terræ, nec orbitæ, quam ambit, subiectæ.

Quà Orientem Europa spectat, extra Prouincias Regi Poloniæ subditas nulla nobis sedes; sed non animosius armati milites, quod illic frequentissimum, quàm Socij vicina inuasere. Celeberrima in Moscouiam expeditio fuit Antonio Posseniino duce. Hunc Legati nomine Gregorius XIII. Pontifex Maximus misit, vt magnum Ducem (sic suum Mosci vocant) cum Rege Poloniæ & Succia fancire fædus cupientem, conaretur simul ad Ecclesie pacem atque amicitiam perducere. Inita cum Rege concordia: mansit cum Ecclesiâ

In Moscouiam Posseniinus legatus à Gregorio XIII. Posseniinus in suâ Moscouiâ.

E c

dissen-

dissentio. ad cōditionum potior quàm salutis cura est. Par tamēn in dissimili successu Possēuini laus. Eō schismaticum adduxit, vt Romanæ Sedis potestatem cūm admittere non vellet, negare tamen non posset. Hoc illum in rabiem egit: nec multum abfuit, quin Maiestatis insigne crudelitatis instrumentum faceret. Sceptro, quod nuper filij cæde resperferat, Legato necem intentabat. Ille constantiâ, quâ putabat excipere, ictum auerit. Consternatus est barbarus; auditusque patientiùs quæ afferebat, furorem in benevolentiam vertit, & pro vulnere amplexum dedit. Refedit, non exstinctum est nocendi studium: nisi quòd postea calliditate tectum. Rogat, vt pro Legati Apostolici munere sua secum lustret templa. Quod primum ingressuri erant, in eo, qui se gerebat pro Archiepiscopo, diuina gentis more peragebat. Aduertit Pater id eò factum, vt, si interesset, crederetur mutasse sententiam, & à Moscorum sacris non abhorre. Venturum se negat. asserentibus Proceribus id pro contumeliâ habiturum Ducem, persistit in sententiâ, quasi parum de vitâ laboraret, si fidem & commissam sibi dignitatem in tuto posuisset. Doluit irritas cecidisse insidias; animi tamen sensum compressit Dux, & ira intra reuerentiam sterit. Reuocatus in palatium Possēuinus, simul exaudiri potuit, Deo cum suis eucharisticum carmen cœpit concinere. Quid ageret interrogatus, Habeo, inquit, Numini gratias, quòd muneri meo iniuriam non fecerim, Fidemque, cuius vos abiectæ ferò pœnitebit, integram ego atque inuiolatam seruari. Ita ferè finita Legatio. Possēuinus cūm fructum mallet, famam retulit. Reditum à nostris in eam regionem cum Demetrio Principe. Is vbi

Possēuini constantiâ & irreprehdus animus.

In Mosconiã Socij comitantur Demetrii Principem. Mosconiã Elzeuiriã ann. 8.

Ann. Soc. an. 1607.

Ann. Soc. an. 1585.

In Dalmatiã Societas & in Adriã.

in Poloniã fidem fecisset, se eum esse Demetrium Moscouiæ heredem, qui à Borisio tyranno cæsus credebatur, impetratis auxiliis, post variam belli fortunam, ex exule Princeps est factus. Dignitatem adeptus, cœpit, vt promiserat, in id totis viribus incumbere, vt cum Ecclesiã Romanã Moscouiticam coniungeret. Nihil pulchrius egerat, si non feruentius quàm prudentius rem vrsisset. Allaborarunt tamen nostri, cūm dissuadere non possent: donec eo (ò rerum vicissitudinem!) per nouam seditionem trucidato, intercisæ spes, & iacta reconciliationis semina cadibus & sanguine sunt oppressa. Non ita Russi operam elusere. Fuit vbi puerorum institutio tam bellè processit; vt horum agmen, cūm in grandiores barbaro more tripudiantes incidisset, turbauerit insanas choreas, & ad sua sequendum vexilla sacris notis insignita tumultuantem turbam adduxerit. Varadino & Zeplaco, Pannoniæ, quâ Turcis finitima est, ciuitatibus auxilium præstitum est tum, cūm pestilentiâ & fame exhaustæ eo quidem egebant maximè, sed minimè se fruituras sperabant. Quis enim, vbi incolarum alij solum verterent, alij vitandæ luis causã summis in arboribus, auium more, nidos construerent; crederet aduenturos aduenas, qui pereuntibus per media funera opem ferrent? Sed, vt alienis succurrant, sua spernunt pericula quos CHRISTI amor vrget: nihilque felicius putant, quàm mortalitatis damna in æternitatis lucrum vertere. In Illyricum quoties & quot è partibus excursum? Primus illic Bobadilla Societatis illustrauit nomen. Expetitur iam inde Epidauri in Dalmatiã Collegium, tandem ingenti religiosissimæ

finæ Reipublicæ gaudium institutum est. Aliud ad Istriæ fines in vrbe Flumine exstruxit Austriaca pietas, cui ad benefaciendum nobis nec ille latissimarum ditionum suarum satis amplus est terminus. Extremo Septentrioni non minus impensum est operæ. In Sueciâ Patris Stanislai Marfouitij, aliorumque, quos ei pro Catharinæ Reginæ voto Moderatores nostri socios addidere, per multos annos se labor exercuit. Tandem & Antonius Posseuinus ad firmandam solandamque Reginam, cum suis tum suorum malis ingemiscentem, mandato Pontificis accessit. His Sigismundus III. Poloniæ Rex prima pietatis suæ rudimenta, Societas deuinctum sibi iam inde Sigismundum debet. Sed non intra aulam se continuit Patrum industria: per Regnum, quamuis iam omnem ferè medicinam respueret, diffusa est. Vt fructum secundarent, Cælites conciliati: Diuæ Birgittæ, Sueciæ olim ciui, nunc tutelari, dicatum Cænobium, frementibus hæreticis, reparatum: sacra eius ossa argentæ arcæ inclusa coli denuò cœpta. Quis de restaurandâ Religione desperaret, cum Religiosas domos suis è cineribus videret resurgere? Sed tantas spes moriens Regina secum abstulit. Hac sublatâ, deseruimus locum, non deposuimus curam. Quibus in suâ patriâ non poteramus, in alienâ per scholas, & exstructum instituendæ iuuentuti Seminarium, prodesse conati sumus. In hunc etiam modum Danis Norwegisq; consultum: cum suos, ne vsquam locorum in nostram disciplinam se darent, prohiberet Daniæ pseudo-episcopus. Quid edictis opus? inquit Rex, curate ne Iesuitarum scholis nostra iuuentus indigeat. Sed & ipsi in terras illas, per quidquid minarum atque insidiarum obiectum est, se Socij intulere. Nec minus in Norwegiæ frigidibus, quàm in torridis Indiæ locis studiosa animarum charitas exarsit. In Daniâ etiam carcerem tulimus. Quid multa? ex omnibus, in quas hodie Europam diuidunt, regionibus vix vna; ex celebratioribus insulis pauca sunt; vbi vel sedem Societas non fixerit, vel in quam expeditionem non susceperit. In Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, vtriusque Germaniæ, Poloniæ Regnis & Prouinciis, in Hungariâ, Græciâ, Istriâ, Dalmatiâ, habitamus. In alios Illyrici tractus, in Pannoniam, Sueciam, Norwegiam, Daniam excurrimus. Accepere nos insulâ, in Oceano Anglia cum Scotiâ atque Hiberniâ: in mari Mediterraneo Sicilia, Sardinia, Corsica, Melita, Creta: in Ægæo Chius. Cyprum, Naxum, ceterasque lustrauimus. Vtinam non & adeò latè hæresis atque impietas grassarentur! Sed cum facile sit vulgari luem, non item præstò esse medicos; ita nostri dispersi sunt, vt nullos pestis inuaserit, quin iis curandis vel impenderint operam, vel obtulerint.

Missio Societatis in Sueciam.

Ann. Soc. an. 1585.

Ann. Soc. an. 1601.

Norwegiam,

& Daniam.

Regiones Europe ubi Societas sedem habet, aut quò Missiones insunt.

CAPVT SEXTVM.

Societatis propagatio per Asiam.

A Siam variè veteres, in quinque partes nostri Cosmographi diuidunt. Vnam Moscouiæ Dux, alteram Tartari tenent: sub Turcis est tertia, quarta sub Persis: postrema Indias, & quidquid terrarum

Diuisio Asiæ.

*Societas
in Indiam
penetrat
magno a-
nimarum
fructu.*

*Flor. Rem.
in Antichri-
sto, cap. 8.*

*Xauerij
laus.*

ad Orientem est patefactum, complectitur. In has omnes aliquando Societas, in eam quæ remotissima est, statim à sui principio penetravit. Aditus per Iacobum Goueam apertus. Is Ioanni Lusitanæ Regi, Indicæ cultores vineæ conquirenti, Ignatij Socios exhibuit. Illos Ecclesiæ difficillimis temporibus à CHRISTO submissos, nihil magis quàm labores ambire: ex periculis Dei gloriam & animarum salutem accersere: nec Regis voluntate recusaturos ire, quò ferrentur iam suâ. O profundas diuini consilij rationes! Hic ille est Gouca, qui Parisiis Collegij sanctæ Barbaræ Moderator, de cædendo virgis Ignatio sententiam tulerat. Vt conuersa conditio est! Noui Orbis curam committi illi postulat, in quem, quòd à recto mortales abduceret, animaduertendum putarat. Diceret, Indorum salutem hoc supplicio, nostræ familiæ gloriam hoc dedecore emptam atque assertam. Certè nusquam illustrius quàm in Indiis comparauit nomen. Quot alibi homines, tot hîc agmina CHRISTO asseriuit. alibi Religionem fouis, hîc plantauit. Ignota Apostolis tranauit maria, & Ecclesiæ nauim ad portus appulit, quos illi non viderunt. Ex specubus & cauernis eduxit gentes ad aspiciendam Euangelij lucem, & quæ sol non adit, Fide illustravit. Non sola quidem, nec prima laborauit. Præiuit diui Dominici, præiuit diui Francisci generosa stirps; sed vt multum terrarum colere cœperint, non minorem nostris laboribus campum reliquere. Vnus Xauerius, quàm multis salutaris fuit! Ante illum Parauæ, Iaij, Malaï, Azeni, Mîndanai, Moluci, nec si CHRISTVS esset, audiuerant. Maurica, Ternate, Trauancoris, Manaris, Cambaia, Zeilanum, Iafanapatania, Coromandelum, ora Piscaria, quàm parum instructæ erant! quantæ Meliapori, Cochini, Goæ, Amboini, quantæ apud omnes Malabares & Malaccenses tenebræ! diem attulit illud sidus: & tot vrbes, insulas, regiones, præter Iaponiam, in quam primus Fidem intulit, & vicina Sinis loca, præter Mozambicum, Melindam, Zocotoram, & Africæ littora, nouus Gentium Apostolus peragrauit. Quid hîc primùm mirere? locorum distantiam? quantum totius terræ ambitus continet spatij, tantum plus semel non proficiscendo, sed docendo percurrit. Labores? Paulum plus omnibus laborantem agnoscas. Fructum? Euangelium latius, quàm vllus hominum circumtulit: plurimos Christianos, quos barbaras inter gentes ipsa corruperant & efferauerant loca, ad dignam tali nomine ac professione vitam conuertit: Ethnorum supra decies centena millia ad CHRISTVM adduxit. Hunc vnum si Societas Indiis dedisset, poterat ad illarum salutem excitata videri. Quantum per eius socios ac posteros, Barzæum, Criminales, Silueriam, quantum per tot Heroas accessit, qui vel sanguinis sui semitâ iter ad cælum barbaris aperuere! Per hos tota, quæ intra atque extra Gangem est, India; per hos Pegusiæ & Camboiæ potentissima Regna, Somatra, Ceiran, Celebes, Philippinæ maximæ atque opulentissimæ insulæ, meliores quàm nostro orbi suppeditent, recepere diuitias, & absconditum Fidei thesaurum reperere. Per hos denique plura, quàm sibi Lusitani Hispanique subiecerint, in CHRISTI ditionem redacta sunt loca. Vbi arces condere non potuere fortissimi Duces, hi Deo templa, Ordini suo domicilia erexere. Sic

India,

Indiæ, quas vel adire difficile est, quâ habitantur, exultæ sunt; quâ desertæ iacent, peruasæ. Inde in Iaponiam traiectum.

Est Iaponum non, vt Indorum, inculta gens; sed ingenua & discipli- *Iaponum*
nis expolita, appetens laudis & gloriæ: inde in bella præceps. Deos tum *ingenuum.*
pro arbitrio colebat. ceterum res diuinas cognoscendi auida, & in aduenas humana. Quæ simul Xauerius comperit, arsit desiderio tam docilis colendæ gentis; puduitque, prius alios quàm CHRIS T I nuntios ad eam penetrasse. Refertur hanc illi prouinciam Deus, vt Iaponum Ecclesia vel in ortu suo magna esset; & quæ primæuam illam æmulatura erat, supparem Apostolis haberet auctorem. O quis ille dies fuit, quo Cangoximam nauis appulit, quæ tantum bonorum aduehebat! crediderim applausisse Cælites, & gratulatos insulis, vbi sua renouatum iri certamina, suos repræsentandos triumphos præuidebant. Te certe decuit exultare, Iaponia, nec ampliùs vel de sterilitate tuâ, vel de cæli queri aspèritate. Acutæ te hiemes vrgent; sed iam tum cœpisti pietate feruere. Niues, quibus tegetis, Martyrum cruor tepefecit. Maligna multis locis tibi terra; sed eodem fecundata sanguine aspreta tua, in paradisi delicias conuersa sunt. Auspiciis dedit Xauerius, dum, vt tibi feruaret, famulus equiti factus cruentatis illa pedibus percurrit. Quales eo solo fructus prouenere! specimen Europa vidit tum, cum Rex Bungi Franciscus, & Rex Ariminensis Protasius, Omuræque Princeps Bartholomæus, ad Euangelij lucem vocati, Mantium & Michaëlem, spectatissimæ virtutis adulescentes, sibi que sanguine coniunctos, ad exhibendam suo nomine Pontifici Maximo obedientiam Romam legauere. Oblatrent hîc ringanturque Fidei hostes, & adoratum à populis è termino terrarum venientibus Antichristum ganniant: ego cum iis, quibus quem debuit illa legatio sensum attulit, regios hos iuuenes, tamquam alteros Magos in Vicario suo CHRIS TVM venerantes agnosco: nec quidquam aut Societati, quæ in his dirigendis deducendisque vice fidei functa est, illustrius ad gloriam, aut tibi, Roma, iucundius ad voluptatem accidisse. Quid simile in Africanis atque Asiaticis triumphis conspexisti? Ibi de trucidatis & mancipatis, hîc de conseruatis & liberatis, gentibus triumphatum. ibi fusi hostium exercitus, hîc dæmonum vires fractæ. tum Imperij, modò Religionis limites propagati. tum deletæ vrbes, vastatæ pulcherrimæ regiones; modò nullum nisi impietatis excidium. tum, qui in potestatem venerant, lurido & squallido vultu, onerati catenis, dolore atque ignominia pleni, post victoris currum trahebantur; modò, qui se CHRIS TO sponte subdiderant, lætitiæ quam aliis adferebant participes, ingenti vniuersorum studio & plausu, incredibili multitudinis, Principum, Antistitum, Summi Sacerdotis gratulatione excepti, omni que honorum & officiorum genere fuere decorati. Quorum omnium causam cum homines in Societatem referrent, camque Iaponicæ Ecclesiæ, cuius tam præclaros videbant fetus, parentem ac nutricem dicerent; erat quòd laborum suorum fructum maximum non modò exhibere se, sed & percipere existimaret. Legati, vbi in patriam reuersi sunt, quasi non certiores ad cælum duces nancisci possent, quàm quibuscum tantum terrarum emensi erant, aggregari

*Legatio
Regum Iaponia ad
Pontificem.*

*Flor. Rem.
in Antichrist.
cap. 49.*

gari nostris voluerunt. Alij nec genere nec virtute impares secuti sunt. Etiamnum Regnum in eâ gente non minimorum nepotes, auitis titulis Religiosam præferentes humilitatem, supremo Regi in Societate seruiunt. Ad eò inter grauiissimas, quibus illic conflictata est, ærumnas non modò stationem non deseruit, sed & præclarissimis copiis aucta est. Quibus instructa, etiam vltra Iaponiam in Yezo, nouum laborum campum, nouas sibi palmas quæsitum iuit. Multos gladius abstulit; sed maior à ferro fecunditas. multos ignis consumpsit; sed à flammâ claritas accessit. Tormenta, carceres, equulei, quid fuere nisi experimenta virtutis? quibus non oppressa est, sed erecta; non absterrita, sed inuitata. Et ad hæc quidem decora Xauerius, vt dixi, viam muniuit. Sed non hîc vel eius quiescere magnanimitas; vel expleri charitas potuit. Dum mundi terminum attigisset, credebat se in operum suorum primordio stare. Paruæ videbantur Indiæ, patua Iaponia, dum Sina restaret.

*Missio
Societatis
in Tezo.*

*Sinensium
mores, ri-
tus.*

*Xauerius
in ingressu
Sinae mori-
tur.*

*Aditus in
Sinam
quomodo
Socii pa-
resaltus.*

Sina quâ terræ amplitudine, quâ populi frequentia, Regnum est totius orbis maximum. Incolæ ingenio excellunt; pace magis quàm bello clari. leges vniuersim non absonas, religiones ridiculas habent. Exteros ita vel contemnunt, vel metuunt; vt, propositâ capitis poenâ, à finibus suis arceant. Hoc ipsum erat quod Xauerium, non minus profundendi sanguinis quàm propagandæ Religionis cupidum, prouocabat. Sed dum pugnas cogitat, ad palmam euocatus est: priusque ad præteritorum laborum præmium, quàm ad novos labores peruenit. Nec tamen omnino frustratus est voto: mortem, quam in Sinâ sperabat, in eius ingressu reperit. Vbi si quid ad finem propositum, nihil ad gloriam defuit. Nusquam honestius miles, quàm sub hostili vallo cadit. Sublato Xauerio, transit ad posteros expeditionis cura: qui æmulati eius animos, CHRISTI signa, quæ ad Sinensium portas moriens defæxerat, perfractis tandem claustris intulere. Aditus, vt in locis quæ vi expugnari non possunt, per munera est apertus. Horarias è rotis machinas, specula crySTALLINA, vitra diuersissimos aspectui colores objicientia, Sinenses nondum viderant. Ea, & cetera eiusmodi, quibus pretium nouitas faceret, dum cupidè Magistratus acciperent, vt fit in donis, capti sunt: & admissis quæ offerebantur, intromisere qui dederant. Ita Michael Ruggerius & Matthæus Riccius penetrarunt. Qui mox altius insinuare se in gratiam, populum officiis & comitate demulcere, præter virtutis documenta, eruditionis specimen dare. Nec maius aliunde præsidium. Idem quippe Sinenses, quod olim Græci, de exteris sentiebant, barbaros & ignaros esse, se solos scientiâ præstare. Vbi patuit error, cæperuntque de situ orbis, & astrorum cursu, de accessu, recessu, defectione solis & lunæ, quæ ipsi non repperant, à nostris discere; simul opinionones, simul voluntates mutarunt; & vel admiratione doctrinæ, vel discendi cupiditate, non ingrediendi solum, sed & commorandi copiam fecere. Mox & templa condere licuit. Primum Sciauquini (est ea Cantoniæ prouinciæ metropolis) extructam, pietate magis frequentantium, quàm ornatu suo spectabile. Cùm id ciues, prout amiciori aut alieniori erant animo, variè ferrent; Præfectus vrbs, vt auctoritate suâ, quam & famâ sapientiæ & Republicâ bene gestâ ingentem colle-

legerat, loci religionem tueretur atque augetet; hunc foribus titulum apposuit, *Diuorum floris ades*. Flos ille potuit intelligi, qui de radice Iesse ascendit. Nostros porro quanti fieri vellet, altera, quam in interiore aulâ miscendis destinatâ colloquiis figendam curauit, inscriptio testabatur: *Gens ab Occasû sacrosancta*. Supra modestiam erat titulus; admissus tamen, quia Religionis intererat eius præceptores honorari. Varias subinde vicissitudines subiuiimus. Modò non multitudini solum & Magistratibus vulgò sumus accepti, sed & Rege tam beneuolè utimur, vt, nisi hoc Religiosis institutis repugnare didicisset, præcipuas in nos dignitates conferret. Agrum, qui victui cultuique corporis necessaria abundè suppeditet, nuper attribuit. Vir est recti iustique tenax, & quibus alij, ne ad fidem transeant, maximè impediuntur, libidibus non obnoxius. Vtinam, quemadmodum falsos Deos non amplius colit, ita verum, vt par est, aliquando veneretur! quanta Sinenfis populi, qui Regum supra Peras venerans totus ad illorum nutibus pendet, ad Ecclesiam accessio fieret? Iam nunc operarij messi defunt. Fidem multa millia, Societatem nonnulli sunt amplexi.

Par in vicinis Regnis progressus. In Cocinchinâ pluribus locis sedes erigi cœptæ. In Tunquino singuli pro Collegio sunt. Supra viginti animarum millia vnus curat. Tibet, quod & Cathayæ Regnum, non minorem fructum spondet. Nisi inconstantia timeretur, primis pænè congressibus poterat ad Fidem Rex adduci. Ita difficillimos aditus facili progressu Deus pensauit. Sanè nihil simile miles Hannibalis in Alpibus passus. leuissimum fuit, quod per asperissimas rupes confectum est iter. traiecta loca, vbi non raro viatores pestilens aër, sicut Auernus volucres, necat. Calcata totis mensibus nix & glacies: vbi sentiendi vis & oculorum vsus defecerant, defossis in niue specubus hiematum. Nusquam talia frigoris prodigia. Gangem, cuius hîc fons repertus, non modò glacies stringit, sed etiam sine gelu nix tegit: vbi enim montium cacumina (quæ non nisi nix sunt) ventus deturbat; tantas moles absumere impotens, excavat sibi viam, & sub niueis fornibus ingens amnis deuoluitur, qui transeunt, dum stare in collibus putant, in ponte sunt. Ad hæc frigora ex Indiæ caloribus Patres deuenerunt, perituri, nisi charitate flagrascent.

In Annam & Esiam latissimas regiones, cum indigenæ, qui & ipsi à Regno Dei non procul absunt, tum Iapones ob fidem exules nos attraxere. Etenim hoc cum primis Christianis habent illi noui commune, quòd infortuniis suis alios becent; & dum suas deferre coguntur, nouas Religionis sedes acquirant. In Corream proximis annis missio adornabatur. Parebit inde in Tartariam ingressus. Est hæc altera Asiæ pars, Scythia veteribus dicta. à Chinâ prodigioso illo quadringentarum & quinquaginta leucarum muro diuiditur. Ex Europâ, nisi quòd gentis feritas aditum difficilem faciat, aperta est. Inde vt adiretur, consilium casus præuertit. Aderat militi Polono P. Zgoda, dum Valachiam Tartarus inuasit. Cæsis Polonis venit in hostium manus. Nulli gratior libertas, quàm illi vincula fuere. Flagrarat diu studio ad eundem Tartariæ, iamque Constantinopolim, vnde

Singularis bonos à Sciaquiniensi Iræcto Sociis exhibitum.

Regio in Sociis benignitas. Ex litteris Macao datis an. 1637.

Socij in Cocinchinâ, Tunquin, Tibet,

Ex litteris Mac.a. 1637.

P. Ant. Andrada in lit. 1624.

Arnâ & Esiam,

Correa, Ex lit. Mac. an. 1637.

Tartariâ,

Ann. Soc. an. 1612.

libe-

liberior in Tauricam Chersonesum transitus, propediem cogitabat. Hac curâ per felix infortunium solutus, quò volebat, ductus est compendii. Mox operâ viri Principis, quem Cameneci Legatum nouerat, redemptus, multis eius gentis, à quâ comprehensus fuerat, vinculorum suorum pretium Christianam reddidit libertatem.

Perfide.

Sed relegamus per Indias iter, & ad Perfici nominis Regna veniamus. Horum vnum Armusia est, Perfici sinus insula, quàm commerciis diues, tam ceteris naturæ dotibus destituta. Nullus in eâ frutex, nulla dulcis aquæ scaturigo. Salsum & sulphureum solum. Ipsa flumina æstate in salem, vt nostra in glaciem hieme, coeunt. Accedit ardor intolerabilis, quem capite tenus fluctibus mersi, vix incolæ ferunt. Vincit tamen hunc æstum cupiditas, & ex omni parte mercatores adducit. Iudæi, Saraceni, Gentiles, Hæretici, Christiani, inuicem miscentur. Diuersi singulis ritus, libido atque auaritia communis. cum mercibus vitia inuehuntur: nec minor flagitiorum est, quàm nationum colluuius. Fuit

Barzei in Armusianis excelsis industria & labor.
Nic. Trigault. in Vita Gas. Barzei.

& hęc sua nostis negotiatio. Gaspar Barzæus ea luca fecit, quibus maiora nec Xauerius speraret. Suos ille labores quidem Armusianæ deuouerat; sed cum in Iaponiam & Sinam rapi se sentiret, sui simillimum Barzæum misit. Qui simul insulam attingit, simul horrendo motu concussa est. Diceret ad eius aduentum diabolus expauescere; & ne loci possessione deturbaretur, timere. Gaspar cælestem iram interpretatus est; cuius cum terribili denuntiatione in scelera inuehi cœpit, quæ iam terra non ferret. Nec paucis exitij metus salutis initium fuit. Mox additâ ad vehemenciam industriâ, vbi penitiùs morbos explorauit, curationem ordinatè & per partes aggressus est. Spatia temporis sic dispensauit, vt diuersos diuersis nationibus dies, diei horas aliis atque aliis ministeriis impenderet. Ita multorum partes vnus explebat, labore quidem incredibili, sed emolumento pari. Nulla gens fuit, nullus ordo, ex quo non plurimos vel à vitio ad honestatem, vel ab impiis superstitionibus ad nostra sacra traduceret. Rex ipse ne accederet, maternæ lacrymæ potens machina effecere.

Rex Armusie cur non conuersus.

Baptisima cum duobus Saracenorum millibus petentem importuna anus peruertit: & quæ mortalem vitam dederat, ad immortalem iter obstruxit. Doluit enim verò talem sibi prædam eripi vir animarum sitientissimus, sed reliquo se fructu solabatur. Iogues quidam, qui incredibili duritiâ atque asperitate vitæ eam sanctimonix famam sibi compararat, vt quâ pedes aquâ lauisset, eam Armusianæ Rex religionis causâ potaret, ad CHRISTI fidem veramque sanctitatem est conuersus. Eius alij auctoritatem secuti, specum, quem Anachoretarum ritu incolebant, in Deiparæ Virginis delubrum commutarunt. Perfici Legati vxor, vt CHRISTO adhereret, maritum deseruit. par in filiâ constantia. Bellum, quo repetendæ erant, simul impetendum Gasparis caput, diuinitus discussum. Quamquam ille vtrò se Perfidi intulisset, nisi Xauerius, veritus ne se nimium exundans ardor diffunderet, Armusianâ vetuisset pedem efferre. Sed fama concludi non potuit. Ex vltimis Arabiæ finibus, ex ipsâ Constantinopoli venente qui ad se studiosissimè inuitarent. Quàm difficile fuit, tanto se aperiente campo, vel ardori animi, vel miserorum votis non obtemperare! constrinxit tamen chari-

Barzei insignis obedientia.

tatem

tatem obedientia, iam tum præcipua Societatis virtus. Qui secuti sunt, cum simili præcepto non tenerentur, latiùs operam protulere. P. Arias Brandanus, & P. Alexius Dias, in Baharem eiusdem sinus insulam Lusitanam classẽ comitati sunt. Alij in continentem Persidem, duarum non ampliùs leucarum freto dissidentem, sub Monaianæ arcis tutelâ excurrere. Feliciùs tamen alienâ in patriâ cum Persis actum, quàm in suâ. Lahore, quæ Mogoris Regia est, magni nominis Legatus eò adductus, vt filios suos baptismate lustrandos offerret: illis scilicet, quàm sibi beneuolentior. Aliis eòdem mercium causâ commecantibus non parum profuit liber, quem de Fidei rebus Persicâ linguâ in Mogoris gratianam Patres conscripserant. Est is omnium, qui in Indiâ regnant, longè potentissimus. Reges plures non subditos modò, sed & domesticos habet. Ab his minimum auri millionem quothebdomadis dono accipit. Quis tributa & ceteras diuitias numeret? In bellum quinquagena elephantorum millia potest educere: septena nuper dum numeraret, cum trecentis equitum, nongentis peditum millibus, putabatur non multum instructus esse, & vulgarem potiùs belli tempore comitatum, quàm magnum exercitum habere. Sed numerosior gens est quàm bellicosior. magis astutiâ valet; hebes tamen ad diuina. Religionem & linguam ferè habet cum Persis communem; habitu aliquantum discrepat. Primus ad eam missus Rudolphus Aquaiuia, qui deinde martyrij decus in Adriæ Ducum familiam importauit. Venientem excepit Rex eo honore, quo de Mulassis, hoc est Mahometi sacerdotibus, neminem. Quanto magis è Rudolphi voto, si cuius ipse Sacerdos erat, cæli terræque Dominum sacrilego impostori prætulisset? Sed vltra humanitatis officia, & fidei nostræ laudes, non processit. Cunctatio Regis cum populum per se non promptum magis retardaret, Rudolphus Goam reuocatus est, maiori virtutum relicto documento, quàm fructu collecto. Abitu ingens auri vis oblata. Sed qui reliquerat suas, alienas opes facile contempsit. Nec nouum erat abstinentiæ exemplum. Toto, quod illic egit, triennio, cum plurima Rex offerret, ne tantum quidem admisit quo naturæ desideria expleret, sat habens ea insipido pane & frigidâ compeculisse. Ne nihil tamen ex potentissimi Regis aulâ efferret, Moscum hominem, Christianè viuere cupientem, cum vxore & liberis donari sibi petiit; ratus non inutilem operam se potuisse, si vel paucos de regni mancipiis CHRISTI seruos fecisset. Patuit deinde eadem Societati Prouincia non minore quidem Regum beneuolentiâ, sed & pari ad amplectendam Religionem segnitie. Qui postremis annis regnabat, cum rationum momenta, quibus illa nititur, satis perspexisset, cupiebat nocturno viso confirmari. Demens, qui plus somniis, quàm iudicio suo tribueret, & vbi nulla est, ibi Christianam fidem veller reperire.

Post Persidem & vicina Regna restat Turcarum Imperium, quâ per Asiam diffunditur. De Societatis in eo sedibus suprâ per occasionem relatum est. Reliquæ sunt profectioes, quibus vbi se non potuit, Religionem stabiliuit. Prima ad Maronitas instituta est. Sunt Maronitæ montis Libani incolæ, gens bona & facilis, sed prauis Græcorum disciplinis admodum corrupta. Spiritum à solo Patre originem habere

Fily Legati Persarum baptizantur. 1ar. Tom. 3. c. 11. & 12. Liber Persicâ linguâ conscriptus. Rex Mogor. 1ar. Tom. 1. c. 8. & 14.

Rudolphum Aquaiuiam honorem

munera offert.

Ex lit. ann. 1624.

Missio ad Maronitas.

credunt. humanos animos, vbi è corporibus cesserint, nescio quibus in sedibus vsque ad iudicij tempus ferari. coniugij vinculum pro viri arbitrio posse dissolui. infantes ante quadragesimum diem bap-
vicorel. in
Greg. XIII.
 timate lustrari nefas esse; tum CHRISTI etiam corpore pascendos. His atque aliis sensim imbuti doctrinis, errore magis quam voluntate ab Ecclesiâ dissident; ceterum in Romani Pontificis veneratione atque amicitia constantes. Mouit ea fidelitas Gregorium XIII. vt tamquam suis subueniret; hoc amplius quod auxilij non egentiores essent, quam cupidiores. Iam Oratores miserant, qui simul obedientiam Summo Sacerdoti totius gentis nomine exhiberent; simul ostenderent posse, nisi cultores decissent, in monte quondam antenissimo Religionem restitescere. Missus est, volente Pontifice, Thomas Radius cum Ioanne Baptistâ Aliano, & quadriennio post cum eodem P. Ioannes Brunus; omnes linguarum, quarum illic vsus, periti. Erat profectio laboris & periculi plenissima; regione, præterquam quod Turcarum sit, ciuilibus bellis ardente. Vcl ideo tamen placuit, quod ad illa iretur loca, ad quæ primorum Parrum vota aspirassent. est enim Libanus non procul à Palæstinâ, cui suas dicauerat curas sancta illa Decemvirozum turba. Vbi appulere, quasi de cælo venirent, excepti sunt. Vt CHRISTVS, inquebant, Patri terras, vos CHRISTO eiusque Vicario gentem nostram conciliabitis. Facile fuit, tam promptos, quod oportebat, impellere, & reducere in viam non sponte deuiantes. Primum Episcopi, qui præter Archiepiscopum quindecim erant, indictâ Synodo, Catholicè se sentire professi sunt. Pari populus alacritate praua dogmata eiurauit. Ita toti cum Pastoribus greges ad Ouile redierunt. Ne noua contagio glisceret, errorum pabulum, hoc est, exitiales libri subtracti sunt. Salutares inde ab vrbe Româ Pontifex submisit; maximis quidem impensis, sed quæ animarum pretium essent. Addidit largam pecuniæ summam pauperibus erogandam: templorum insuper ornamenta, vasa, & sacras pro Episcopis vestes, vt de suo iam munere edocti etiam dignitatem seruarent. Nec hîc stetit benignissimi Patris vel liberalitas vel cura: vt in posterum Maronitis consuleret, Seminarium Romæ instituit, vbi educati atque instituti, qui inde mitterentur, iuuenes castam deinde Religionem inter suos conseruarent. Procuracionem Societati commisit. Sic Libani incolis etiam absentes adsumus. Reliquam Syriam, Mesopotamiam, Armeniam Pater Antonius Marietius & P. Petrus Metoscita Pauli V. voluntate peragrarunt. In Arabiâ P. Paëzius Æthiopiæ prælusit. Ad Georgianos, qui Colchidem, & quidquid inter Pontum Euxinum & mare Caspium interiacet, latè possident, Pater Ludouicus Grangerius profectus est. Non quidem licuit per illam terrarum vastitatem Euangelio vulgando pro voto insistere; sed & operæ pretium est explorasse loca, quæ inuadere desideras. Erit forsitan cum post debilitatas alibi hærefes, alibi deletum idolorum cultum, liceat in Mahometum plenas copias conuertere.

*Armenos,
Babylonios,*

*Arabes &
Colchos.*

CAPVT SEPTIMVM.

Propagatio Societatis per Africam.

Fuit olim Africa non religione minùs quàm bellis inclÿta. Nunc pænè Fides exulat. Obiectas Europæ partes, & interiora Saraceni, maris Atlantici & Æthiopici littora Ethnici tenent. in Abassiâ atque *Africa populi à Fide alieni.* Ægypto qui CHRISTVM agnoscunt, ab Ecclesiæ communionem sciuncti sunt. Ad has gentes adire, fuit bellum inferre. Nusquam amici, nisi quos faceres. A multis humanitatis non plus exspectandum, quàm ipse instillasset. Sed iustranda venatoribus ferarum sunt latibula, & prædæ gratiâ inter siluas degendum. Quàm feris similes Guineæ populi? Ipso nomine feritatem præ se ferunt, qui Leænæ montes incolunt. His Societas facta est mansuetudinis magistra. Ne cultores deficiant, in vicinis Hesperidum insulis sedem collocavit. In alia Guineæ Regna priùs è remotissimis terris Euangelium intulit, quàm vicini Saraceni impuram Alcorani superstitionem importarint. *Societas in Guineâ,* Fuit, cum vno tempore duo magni Reges baptisma susciperent, quatuor flagitarent. Beniensis regio *Iar. Tom. 3. c. 46. & seq.* non satis quidem exspectationi respondit, sed ipsa sibi charitas fructus est; & nusquam vberior, quàm in sterili solo, meritorum seges. In Congo atque Angolâ pro Regum ingenio dubiæ sæpè res: nunc vtrobique *Benino,* Collegia sunt, frugum, quas Æthiopicus ager cælesti fundit agricolæ, *Congo,* quædam velut horrea. Magna ex Monomotapâ messis accederet, si culturam admisset. *Angolâ,* Nunc quàm incolis suis parum benigna, tam cælo *Monomotapâ,* infrugifera est, nec vllâ ferè re præterquam Apostoli sui cæde nobilis. Fuit is Consalius Silueria, cui natalium splendor inter primos Lusitanix Proceres, virtus inter præcipuos Martyres locum dedit. Post nauatam Indis operam ad Cafres venerat, gentem stolidam & rudem, & quæ humanam naturam formâ magis quàm ingenio prodat. Poterat tamen, nisi parricidium interuenisset, docilitatis defectum tantus magister supplere. Iam Regem & trecentos cum eo Nobiles (si qua est in illâ barbarie nobilitas) sic instituerat, vt baptismo adiuuendos putaret. Sed, vt leuitate Cafres sunt & perfidiâ singulari, Rex insuper propter auaritiam & improuidam aetatem fraudibus obnoxius, facile à Mahometanis veteratoribus inductus est, vt eius se cæde pollueret, à quo salutis vndâ fuerat expiatus. Ergo vecordis adolescentuli iussu, ingens ille spiritus, à quo Monomotapæ incolumitas pendebat, laqueo suffocatus est. Corpus, ne veneno suo (ita scelesti persuaferant) auras inficeret, in profluentem proiectum. Vtinam tandem Cafres per eius sanguinem diuinam erga se misericordiam flebant, per quem iram meruerunt! Hactenus velut in pœnam à Deo deserti, & salute, quam receerunt, indigni visi sunt. Quantò beatiores, quæ vltra Bonæ spei promontorium ad sinum vsque Arabicum porriguntur terræ! Passim in litoribus crucis vexilla rutilant, & in torridis arenis Fidei germen excrescit. Prima femina multis locis Societas iecit. Nunc Mosambici non domicilium modò, sed & scholas habet: vbi, qui humanos induere mo-

res non posse videbantur, etiam disciplinis excoli sunt cœpti. Poterat Madagafcar (sancti Laurentij insulam Europæi vocant) venire in partem felicitatis, si Rex quàm facilis in admittendis, tam constans in retinendis Dei nuntiis fuisset. Sed ut reliquas contra barbarorum vitia virtutes, ita contra mobilitatem necesse est perseverantiam opponere, Ea si defuisset, nec nuper in Abassiam (quæ olim Æthiopia vltra Ægyptum dicta est) post longum exsilium reducta Religio veteres possessiones adiisset. Quantos in eam rem inde à primis annis Societas labores suscepit? nec labores modò, quos ambit, sed etiam, quos alioqui ut sui perniciem fugit, insularum honores: crucibus quidem illos & molestiis refertos, nec quidquam, nisi nomen, speciosi habentes; sed tamen nisi animarum necessitas urgeret, vel hoc ipso ingratos. Igitur Ioannes Nunnius in Patriarcham, Andreas Ouiedus, & Melchior Carnerus in Episcopos lecti consecratiq̃ue sunt: ut Claudium Abassinorum Imperatorem cum suis ad Ecclesiam, à quâ ampliùs mille annos dissident, redire cupientem, ad illam cum potestate & maiestate reducerent. Sed is breuì vel mutauit sententiam, vel potiùs (quoniam non nisi in Lusitanorum gratiam reconciliationis præ se voluntatem tulerat) vbi postulata impetrasset auxilia, nihil ampliùs requisivit. Quod vbi Goæ renuntiatum est, postquàm eò cum Episcopis Patriarcha apulisset; ne impiorum ludibrio suam omnes dignitatem obijcerent, visum est vnum cum aliquot Sociis Ouiedum præmittere, qui & rem exploraret certius, & Patriarchæ ingressum, quâ posset, præmuniret. Vbi aduenit, reperit Imperatorem, quamuis initio (ut erat cautus nec diffimulandi imperitus) animi sensum humanitatis officiis obtegeret; tamen reipsâ in Dioscori hæresi, & propriis Abassinorum erroribus mentem obfirmasse. nihil de Romanæ Ecclesiæ auctoritate, nihil de verâ Fide, nisi refellendi gratiâ, audire. Patriarchæ aduentum non modò superuacaneum fore, sed & suum ingratum esse. Doluit enimverò ita Ignatium (nam de se minùs laborabat) ita Lusitanæ Regem, ita Pontificem Maximum, quorum omnium non minori voluntate quàm spe suscepta erat expeditio, expectatione frustratos. Sed inde solatium capiebat, quòd, vbi agendi quæ optarat facultas deesset, abundè (quod alterum votum erat) suppeteret patiendi. Præter contumelias & opprobria, præter tædia & durissimum inter asperrimas rupes exsilium, eam paupertatem pertulit, ut, cum aliorum misericordiam publica contraxisset fames, ipse arare, ipse sementem facere, ipse metere coactus sit, vnde vitam, quò ferendis diutiùs ærumnis sufficeret, sustentaret. Tum demum cœpit dignitatem suam, quam inuitissimo susceperat, æquo animo ferre; & quæ antea intolerabilis videbatur, inter grauissimos labores leuis est facta. Tum non pœnituit Pontificio pedo manus admouisse, dum iisdem boum stimulos & stiuam tractaret. Quis miretur Euangelicum semen eo deinde solo feliciter prouenisse, quod ita subactum est? Nondum tamen se multum extulerat, cum eò venit P. Paëzius: quem etiam non minùs rerum toleratarum, quàm gestarum gloria decorauit. In itinere à Turcis captus, sexennio in vinculis fuit. Solutus carcere, incidit in morbum cum per se grauem, tum loco rerumque inopiâ,

in Madagafcare.

Nunnius Patriarcha in Abassiam legatur.

Ouiedus Episcopus præmittitur:

eius labores.

Iarr. Tom. 2. c. 32. & seq.

P. Paëzius in Abassiam venit,

inopiâ (quippe inter Arabas inhumanissimam gentem) molestissimum. Recuperatâ valetudine, P. Montferratium, viarum atque ærumnarum focium & leuamen, amisit. Cetera, quæ vel ad humanarum necessitatum subsidium, vel ad rei sacræ vsum comportabat, latrones eripuerunt. Nihil in illum mitius feris. Intactum atque innoxium emicans è filius leo pertransiit. Ita alternis diuinæ misericordiæ sese modò subducen-
 tis, modò exferentis, interuallis exercitus recreatusque, ad Regiam peruenit. In quâ, primis statim congressibus, & sua illum, & Religionis, honoratur à Rege. quam docebat, sanctitas adeò venerabilem fecit, vt pannosus licet atque mendicus, supra omnes Proceres Dynastasque in pretio esset. Rogatus vt de diuinis mysteriis verba haberet, cum id stans in pedes, nihilque inter auditores eminens, agere cœpisset, non ferens Imperator tam altas cælestesque res tam humili tractari loco, quòd alia sedes deesset, in suum iussit solium conscendere, & vnde populis imperia dabantur, inde vitæ præcepta proferre. Dubites magisne Concionatorem delatus honor, an sua Imperatorem demissio decuerit. Numquam folio dignior fuit, quàm dum sic illo cecidit. Adeò pulchrum est & regium, in suis Deum famulis agnoscere & venerari. Aliàs inter colloquendum, cum eius se famulum clientemque Paëzium diceret, Quid, inquit, istis obsequij atque obseruantia vocibus vteris? non dominus ego tuus aut patronus, sed discipulus filiusque sum: tuâ equidem institutione, quàm Abassinorum imperio felicior. Verum dixerat, si salutaria documenta quàm auidè audiebat, tam altè in animum demississet. Sed id in incerto est. Spem facit, quòd & ipse ante pugnam, quam sibi fatalem præfagebat, adessè Paëzium optauerit, vt apud illum Catholico ritu noxas confitendo deponeret; & perduelles non aliam ob causam vitâ illum Regnoque spoliarent, nisi vt ne Religionem, quam amplexus credebatur, suos quoque suscipere, & acceptam à maioribus Fidem, cum eâ, quam Sacerdos aduena ementitâ potius (vt aiebant) sanctitate quàm rationum momentis persuadebat, cogeret commutare. Vt vt est, non irriti Paëzij fuere conatus. Multos qui ab Ecclesiâ seiuncti, velut membra à corpore abscissa, cælestis Spiritus vegetatione vitâque destituebantur, cum eâ conciliauit. Multos ab inanum simulacrorum cultu, ad veri Numinis notitiam atque amorem attraxit. Sed vt in cupidis negotiatoribus lucrandi desiderium ex lucris crescit; ita horum perceptio fructuum, maiorum cupiditatem accendit. Donec tandem nostrâ Ann. 1626. Abassia Pontificis obediens: se subdit. ætate, renouatis primis conatibus, misso iterum è Societate Patriarchâ, tota se ad salutem Abassia conuertit: damnatisque, qui seiunctionis tempore inualuerant, ritibus, & in primis eiurâtâ Dioscori hæresi, nouum CHRISTO, & Romanæ Sedi ceterarum Magistræ, sacramentum dixit.

Eandem non semel spem de se, deque Cophitis qui Ægyptum incolunt, Alexandrini fecere Patriarchæ. Sed cœptis constantia defuit. Eorum vnus, quamquam per Legatum geminasque litteras CHRISTI Vicario submiserat sese; tamen, inturbante rem eo ipso qui Legatus fuerat, missos ad se Christophorum Rodericum & Ioannem Baptistam Ælianum ita delusit, vt præter eum, qui ex patientiâ frustratisque

Ann. Societ.
anno 1584.

non minùs quàm exactis è sententiâ laboribus in celo expectandus est, nullum fructum retulerint. Alter, dum nimium comperdinat, priusquam rem suæ suorumque saluti necessariam conficeret, morte præuentus est. Tum tamen ceteri Episcopi redituris in Italiam Patribus dedere litteras, quibus & Pontifici gratias agebant, quòd homines, à quibus Catholicam veritatem docerentur, ad se misisset: & ubi post annum successor Patriarchæ substitutus esset (aiunt enim tam diu suam decere Ecclesiam Sponsi interitum lugere) toto se studio in concordiam inclinaturus testabantur. Nec erat exigua felicissimi successus spes, confirmatâ iam & communiter agnitâ Romani Pontificis in vniuersum CHRISTI gregem potestate, reiectisque, quibus maximè retardabantur, Eutychetis erroribus. Sed dum nostri ea Romam noua delaturi, & quid in rem esset, coràm edocturi discessum parant, ecce tibi in ipsorum ædibus Turcarum turba ferro ac telis instructa. Ducebat agmen personatus dux, qui quid agendum, cuiue iniicienda essent vincula, designaret. Fama fuit, fuisse quemdam inuidiâ atque ambitione ardentem: qui, vt Gallicæ nationis Consulem (habent enim hîc Galli Veneti que suos Magistratus) in huius promotione negotij nec operæ nec sumptibus parcentem de gradu deijceret, detulit ad Proregem, Cophotos ab eo contra Turcarum Imperatorem sollicitatos, habere que à Philippo Hispaniarum Rege mandata alliciendi in eius partes, quotquot posset, Christianos. ad eam rem præstò esse Memphi Presbyteros, qui suam Regi operam Consuli que nauarent. Ita Patres ab agendâ Religionis causâ ad defendendam propriam in iudicium tracti, quamquam suam fati probabant innocentiam; tamen quòd in litteris, quæ apud eos deprehensæ sunt, optare se Cophti dicerent, vt vnum ouile fieret & vnus Pastor, quasi iis verbis apertum prodictionis contineretur indicium, in tetrum carcerem coniecti sunt. Nec erat qui extremo multandos supplicio dubitaret. Sola in Turcarum avaritiâ spes erat reliqua: credebant que Christiani posse, si Patres assentirentur, pecuniæ magnitudine periculum redimi. Patres, quamquam in tali causâ emendam potius mortem, quàm redimendam vitam scirent, quoniam tamen suam perniciem cum magnâ videbant Cophotorum calamitate coniunctam, metuebant que, ne, si quid eis mali suâ causâ accideret, id eos ab omni cum Catholicis commercio deterreret; passi sunt sibi pulcherrimam palmam eripi. Persoluto non exiguo pretio, cum nihilo segnius inchoatam coniunctionem vrgent, nouus in prouinciam Prorex venit. Qui factus præteritorum certior, ait se iterum velle causam cognoscere; esse enim proximi Proregis cupiditate corruptum labefactatum que iudicium. Tum tandem, ne, quibus se laqueis exuissent, in eos magno cum Christianorum periculo reciderent, maturandus reductus visus est; neque committendum, vt hominibus optimè de se meritis sua pietas & benevolentia fraudi esset. Atque is Ægyptiacarum expeditionum exitus fuit.

proditiōnis
accusati
capimtur:

redimuntur:

Ægypto
excedunt.

Varia in
Mauritaniam
excuriones.

Laborum non minus in aliis Africæ partibus, quæ propius Europam sunt, multoties exhaustum. In Mauritaniam, quâ Herculeo freto ab Hispaniis diuiditur, Ioannes Nunnius, Ludouicus Consaluius, Ignatius

tius Bogatus; quâ Siciliæ obiacet, ipse Iacobus Lainius & Martinus à Carnosâ traicere. Hi, vt Ioannis Vegæ Siciliæ Proregis exercitui Africam urbem oppugnaturus; illi, vt tractis in feruitutem Christianis opem & solatium ferrent. Pari charitate Ioannes Fernandus & Gabriel de Portu in easdem delati oras, multorum è vinculis exemere corpora, multorum à fatanæ dominatu animos defendere. Nec nihil in Iudæos & Mauros emolumentum redundauit. Tituani (ciuitas est ditionis superstitionisque Saracenæ) præcipuum Nunnus Rabbinum eò adduxit, vt non cunctaretur confiteri, IESVM, quem Christiani colerent, Dei esse Filium, eumque tot expectatum votis, tot promissum oraculis Saluatorem ac Messiam. Lainius, urbe Africâ per vim expugnatâ, defensorum non paucos, quorum in potestatem venerant, eorum ad Sacra perduxit. Vnum etiam mox à suscepto baptisinate decedentem ad cælos transmisit, periturum, nisi periisset. Atque ea ferè ratio est traiciendi in hanc Africæ partem, vt vel ab amicis castris præsidisque ne discedas, vel redimendis captiuis pretium feras. Alioqui nouum ferè Saracenis est, Christianorum quemquam nisi in vinculis videre.

Quando erit, vt vilissimæ genti non amplius luero sua crudelitas, nostra dignitas ludibrio sit? quando erit, vt, compositis Europæ rebus, & cessantibus iis præliis, in quibus ne vincere quidem piis sine dolore licet, eò transferantur Catholicorum vires, vbi non iustum modò, sed & misericors bellum sit, vbi hostibus ipsis prosit vinci; vbi non ira, non æmulatio, non auaritia, non regnandi libido, effundendi Christiani sanguinis causâ sit, sed dignus tali pretio Dei honor?

CAPVT OCTAVVM.

Propagatio Societatis per Americam.

Americam amplissimam mundi partem, tribus reliquis magnitudine terrarum ferè parem, diuitiis etiam superiorem, plerique, vt rem facerent; Religiosi homines, vt Euangelium disseminarent, errantesque mortalium greges ad ouile CHRISTI reducerent, præteritis annis adiuere. Ea vastissimis circumfusa æquoribus, à Septentrione in Austrum immani tractu porrigitur, duarum, quas tenuis discernit isthmus, peninsularum formâ. Harum altera, quæ Septentrioni proximior est, Regnum Mexicanum, Nouam Hispaniam, Floridam, Terram Nouam complectitur. Quæ Meridie spectat, Brasiliam, Paraquariam, Chilensè Regnum, Peruuiam comprehendit. Brasilia prima Societati addita est. Laboriosa sanè prouincia, & multis difficultatibus implicata. Incolæ nullâ Numinis non modò reuerentiâ, sed ne vel notitiâ præditi, ferinum in morem vitam agitant. Adeo stolidi atque hebetes, vt nec litteras nec vllam numerorum rationem norint. Perperam aut rectè factis nihil post mortem præmij supplicisque superesse arbitrantur. Animas num à corporibus secernant, incertum: certè, prout quisque terrâ conditur, manco vel integro corpore, ita credunt ad inferos descendere. Quamobrem iis quos tumulant, retia

*Disiunctio
Americæ.*

*In Brasiliam
Societatis
ueniunt.*

(nam

(nam ad vitanda noxia animalia in retibus à terrâ suspensis Brasili cubant) & aliquot dierum cibaria veluti profecturis apponunt. Beneficiorum, si quæ accipiunt (nam præstare non norunt) nullam memoriam habent. Odiâ atque inimicitias perpetuas gerunt. Inimicitiarum causâ, iræ meræ: quibus ad eò sunt obnoxij, vt, pugná leuissimam ob causâ subortâ, inuicem dentibus dilanient: in pungentes etiam bestiolas, perinde vt in homines, excandescant, & vlciscendi gratiâ in ventrem auferant. In crapulam & omnem impuritatem nullo freno ruunt. Coniugiorum, quæ plura celebrant, tempus libidine metiuntur. Quòd auaritiâ careant, non virtus est, sed incuria hominum in diem viuentium, nihilquæ in futurum prospicientium: & hoc vno, quod tamen cum bestiis commune habent, sua ipsos stoliditas beat. Cetera cicurandi priùs & ad humanum ritum traducendi sunt, quàm Religione & cælestium rerum scientiâ imbui possint. Adeò tamen etiam tum leues atque inconstantes, vt sæpè, quos magno labore collectos per longum tempus erudieris, subito dispareant ex oculis, atque ad siluas velut vento relati, in vitia & inueteratam barbariem reuoluuntur. Nec eæ solùm molestiæ primis eius Prouinciæ cultoribus deuorandæ fuere. Durissimâ insuper paupertate, nondum vllis in eorum sustentationem ab Rege attributis censibus, confictati sunt: adeò vt ædiculam in quâ diuina facerent, & alteram quam inhabitarent, suis ipsi manibus exstruere, ipsi materiam proximis è montibus subuehere, ipsi aquari lignariquæ cogerentur. Victus vix alius suppetebat, nisi quem ab iis, quibus haud multò copiosior erat res, emendicando colligebant: cumquæ extrema nonnumquam cibariorum premeret inopia, maior tamen metus erat, ne ipsi barbaris alimentum fierent. Nullum enim Brasilorum palato gratius, quàm humanæ carnis edulium. Hinc inter ipsos non modò summa capitum vilitas, sed & hominum quasi ferarum venatio. Prædam non statim, sed aliquamdiu faginatam coactamquæ pinguescere, in amicorum conuentu læti maciant: tantâ paciscendi se, atque ingluuiem diris his dapibus exfatiandi libidine, vt vel è terrâ extrahere cadauera, atque è tumulis ad suas transferre mensas non horreant. His, inquam, ne in cibum cederent illi ipsi, qui pro funestis istis ac feralibus epulis cælestem afferebant alimoniam, formidandum erat. Nihilò tamen segnîus instare, magno ac fidenti animò multitudini se immiscere, procul à Lusitanorum coloniis in siluas se dare, sparfos palantesquæ in certas sedes vicosquæ cogere, paulatim à nefariis atque impuris moribus auertere: & vbi in grandioribus longâ iam consuetudine efferatis desperata videbatur res, pueros saltem, velut exemptos è spelæis ferarum catulos, omni arte mansuefacere. Nec pœnitendus fuit fructus, tum in iis, qui posteaquam tincti fuissent, ante vsum rationis suum obibant diem; tum in aliis, in quibus Christiana doctrina, velut insitus in teneram plantam peregrinus ramus, adoleuit. Maiori tamen cum operæ pretio postremis annis in Paraquariâ, quæ à mari recedit magis, & per interiora diffunditur, laborari cœptum. In eâ, quoniam non tanta, quanta vel in Brasiliâ ob sacchari aliarumquæ mercium copiam; vel in Peruuâ ob auri atque argenti feracissimos montes,

eorum labores & inopia,

montes, lucri spes affulget, minor est Europæorum multitudo; sed barbarorum gregatim degentium, & Nomadum more, de loco in locum pabuli causâ migrantium incredibilis frequentia. Nullos & ipsi colunt Deos; ominibus tantum atque auguriis ad insaniam dediti. Virtutum ne nomina quidem norunt: eisdem ferè quibus Brasili moribus viuunt, nisi quòd paulò mitiori magisque tractabili sint ingenio. Ante Societatis homines, Religiosorum neminem, Sacerdotum vix quemquam, viderant: nunc eorundem operâ (qui vt primi, ita hæctenus ferè soli in iis subigendis atque interlucandis dumetis defudant) multa quotannis millia non modò à vagâ illâ atque inordinatâ ad ciuilem certisque legibus ordinaram, sed etiam ad dignam Christiano homine vitam traducuntur. Chilenes (qui versus Austrum postremi, Frætoque Magellanico proximi sunt) quoniam grauioribus vrgentur vitiis, quibus, quidquid est bonæ mentis, obtundunt, tardiùs honestatis Fideiq; lumen admittunt: sed hoc gnatiùs in illorum auxilium incumbitur. Quis enim vlli hominum generi suam detractet operam consecrare, cui sanguinem Dei Filius impendit? Animas dignè non æstimat, cui non omnes caræ sunt. nescit illarum pretium, qui vel paucularum salutem non amplam credit laborum maximorum mercedem. Quid refert, si miseris corporibus, & in omnem nequitiam proiectis inclusa sint, dummodò vel inter sordes dignitatem suam seruent? Non ideò vilius est aurum, quia in infimi elementi visceribus conditur; neque ideò non pretiosæ sunt gemmæ, quia intra concharum sæces delitescunt. Ergo vel hoc ipso ardentibus Sociorum votis expectantur hæ Prouinciæ, quòd, præter incolarum miserias, nihil sit quod alliciat. Atque vtinam sola horum inficitia & barbaries, non etiam Christianorum improbitas negotium facefferet! nullum quod obsistet Euangelio valentiùs, quodque difficiliùs domes, malum est; siue dum opportunos iniuriæ populos crudeliter atque auarè habendo à Religione deterrent, siue dum in omne malum sponte procliuus prauis in peius propellunt exemplis, & quibus pietatis esse debuerant, nouorum fiunt flagitorum magistri. Sed vt ab his, inde à principio, ingens promouendæ Religioni impedimentum est positum; ita à Catholicorum Hispaniæ Regum pietate & munificentia præcipuum adiumentum accessit: planè vt diuinæ Sapientiæ, per quam Reges regnant, liqueat consilio factum, vt, quorum in primis virtute atque opibus Christiana res nititur, eorum imperio subicerentur eæ regiones, in quas veritatis lucem omnibus retrò sæculis incognitam inferri, ac deinde non minore studio oporteret conservari. Eâ gratiâ non minùs de Euangelij præconibus, quàm de militariibus copiis submittendis solliciti, vti nostros in partem laboris venire, ita suæ beneficentiæ participes esse vouerunt. Primum Collegium à Philippo II. Cuzchi in Peruuia fundatum. alia aliis extructa locis. per quæ factum, vt ex ditissimâ hac regione non minùs in cælos fructuum, quàm in regios thesauros translatum sit. In alteram Americæ partem, quam Aquilonem versus extendi diximus, eodem postulante Rege, Franciscus Borgia colonias misit. Prima in Floridam facta exfensio. Petrus Martinez simul terram attingit, ab incolis Europæorum aduentum prohibere volentibus, perticâ percussus interiit. Proximi nouem secundo

Primi in Paraquarian veniunt:

Chilensibus se impendunt.

Regum Hispaniæ in Fide promouendâ studium.

Varia Societatis in Peruuia Collegia.

Cædes Sociorum in Florida.

pòst anno nihilo mitiùs excepti, & præter crudelitatem etiã proditiõnem experti sunt. Dum enim Carichæ cuidam (sic Principem virum in Floridâ appellant) recens ad Fidem traducto se committunt, & sine militum Hispanorum præsidio viam capiunt, ab eo, seu quod à Religione transfuga descivisset, seu quod à suis ad parricidium incitaretur, in insidias ducti, & per summam, sed ipsis saluberrimam, immanitatem necati sunt. Qui casus tantum abest, vt reliquos in Europâ Socios abturrerit, vt incitarit magis, dum pro C H R I S T O mortem oppetere & ipsi pari studio exoptarent. Ergo alacres & hanc deinde insulam, fratrum suorum sanguine consecratam, & Mexicanam Prouinciam, aliasque, in quas commigrantes Hispani Regnorum suorum transfulere nomina, cum Regiis classibus adiuerunt. In Mexicum cum appulissent, infremens dæmon, atque horrendis implens vlulatus montem, vbi pro Deo colebatur, quàm sibi dolori atque horrori esset nouorum Sacerdotum aduentus, non dubitauit cuidam, quem sibi deuotione obstructum habebat, lamentabundus aperire. Fuit similiter quòd in querelas erumperet, cum in Canadam (quam & Franci de patriæ suæ nomine Nouam Franciam dixerunt) Henrici IV. voluntate venerunt è Galliâ Patres, qui populos Franci vel subditos, vel amicitiam & societate iunctos, Euangelij sanctiore fœdere, C H R I S T O Regum Regi deuincirent. Cœpit enim & hinc per varia diffundi loca Religio, spesque affulget fore, vt (quod alibi compertum est) aquæ in morem per tenues admissa aditus dilaret sibi viam, nec vllis limitibus coërceatur. Virginia quamuis Catholicis non parerit, nostræ tamen operæ non est experta. In eam Patres Angli, quasi non satis laborum ferax esset illorum patria, nuperis annis Missionem instituere. Nec vlla præterea nominatior terræ pars vel Catholicorum armis est subiugata, vel explorata nauigationibus, quam non iuuandorum hominum causâ nostri homines lustrauerunt. Quin, vt diuinæ charitatis quàm humanæ cupiditatis longè maior est vis, multis locis suis illos ardor longè prouexit ulterius, quàm mortalium quemquam vel auaritia traxerit, vel error deduxerit.

*Ingressis
in Mexicum,*

*Annal. Soc.
an. 1596.*

*in Nouam
Franciam,*

*Virgi-
niam.*

CAPVT NONVM.

Propagatio Societatis per illustres aut illustrissimos virorum ad eandem uocationes.

Tot in terras dispersa Societas, & vbique non infrequens, facile intelligere est quantum hominum complexa sit; eius haud dubiè prouidentiam & benignitatem, qui, sicut addictam sibi deuotamque Familiam protulit in lucem, suoque insigniuit nomine, ita hæcenus non modo locorum amplificauit spatium, sed & continuis Sociorum auxilium incrementis. Verùm non hoc ago, vt manifestum faciam quod obscurum esse non potest. Libet tantum pauca de multis exempla adferre, in quibus singularis eluceat ratio, quâ summa bonitas quorundam ad hoc Institutum vocatorum vel pietati indulset, vel impulit tarditatem. Primus occurrit Adalbertus Baufsch, cui in Collegij Pragensis templo preces ad Deum

*Vocatio
Adalberti
Baufsch
ad Societ.*

Deum fundenti, pueri venustissimi specie, in sacrosanctâ hostiâ I E S V S apparuit; rogantiq̄ue quid ab se vellet; Volo, puer respondit, vt ibi sis vbi es. Quæ Adalbertus de ingrediendâ Societate intelligens, vitam in eâ tali principio consentaneam egit.

Hist. Soc.
lib. 16.

Didaco Sanchez, ad quem potissimum Ordinem animum adieceret fluctuanti, Gregorius XIII. eligendæ Societatis auctor fuerat. Dum certius diuinæ vocationis indicium desiderat, ad D. Petri se confert; sternit se ad aram; Deum in Sacramento præsentem rogat; pellat tandem molestissimas tenebras, suæq̄ue voluntatis exequendæ cupidum, non amplius sinat de eâ incertum hærrere. Res mira. Allapsâ è tabernaculo vox: Ingredere, ait, Societatem I E S V. Quam lætus excipiens, non amplius aut suadentem C H R I S T I Vicarium, aut CHRISTVM vocantem cunctatus est sequi.

Didaci
Sanchez,
Lud. de Pon-
te t. p. Ducis
spir. t. 1. c. 22.

Non in templo erat, sed æger decumbebat in lecto Augustinus Mendiolensis, cum suo illum Saluator alloquio dignatus est. Morbi causâ, nimia in vocationis negotio segnitias. Plures annos acribus ad ineundam Societatem stimulis impulsus, ne parèret, nescio quorum necessitates causatus fuerat, quibus ex charitatis præcepto iuberetur subuenire. Interim, quasi in eam rem media conquireret, ambitioni suæ & cupiditati indulserat; tandem graui morbo correptus, cum non acrius eius vi, quàm conscientiæ moribus vrgeretur, oculis in C H R I S T I de cruce pendentis effigiem conuersis, & veniam rogabat culpæ, & morbo leuamen. Non in vanum fusæ preces. Audiit clementissimus Dominus, clarâque voce postquam tergiuersationem ac negligentiam increpauisset, si tandem obtemperare vellet, præstò fore auxilium spondet. Quis tam contumaci atque indurato animo esset, quem tanta benignitas non emolliret? Augustinum minimè malum ingenti etiam voluptate perfudit. Nec mora Societatis Præsidibus, vt admittatur, supplicat; &, quoniam à Deo se agi certis prodebat indiciis, fit voti compos. Quo nuntio simul animus ingenti exultauit lætitiâ, simul exhausto corpori tantum rediit virium, vt ad Collegium ferre se posset. Sed vt sciret quamobrem tantisper conualuisset, eodem die ingrauescens morbus lecto eum affixit; nec multò post secuta mors, stadium Religiosæ vitæ vix ingressum ad metam perduxit. Nimirum Deus bonorum nostrorum non indigens, quorumdam non tam obsequia, quàm obsequendi voluntatem requirit.

Augustini
Mendio-
lensis,
Vita P. Balt.
Aluaccz.

Sic & Gulielmus Brunslæus non dissimili ad Societatem prodigio adductus, quamuis virtutis studio, & contentione currendi longæ vitæ cursum æquauit; tamen non totum Tirocinij tempus expleuit. Is natione Anglus, cum in hortis quibusdam inambulans de vitæ, quam instituire deberet, genere cogitaret, manifestam Saluatoris speciem vidit, cuius & aspectu & tacito hortatu ad humana relinquenda impulsus, facillè induxit in animum, vt illi potissimum cœtui se aggregaret, qui illius quem viderat, & vitam sectaretur, & nomen gereret. Viso cum certa eius asseratio, tum maximè mores fidei fecere.

Gulielmi
Brunslæi,
Ann. Soc.
1585.

Et hos quidem blandâ vi à rebus caducis abstractos Societati suæ IESVS adiunxit. Non minus admirabilitatis habet quorumdam, quos sanctissima eius Parens submisit, accessio.

*Ioannis
Nunnijs,
Phil. d' Oul-
treman in
Ioan. Nun-
nio.*

Ioannes Nunnius, non is quem Æthiopiæ Patriarcham fuisse diximus (quamquam & hunc Virgini Societas debet) sed alter è Gusmanorum nobilissimâ inter Hispanos familiâ, cum de vitæ statu dubius cæli Reginam, quæ fluctuantibus Cynosura est, suppliciter implorat; illa se exhibendam præbens, Vîsine, inquit, Filio meo seruire ad defatigationem? Cùm se velle respondisset, subiunxit Virgo: Hos ergo (Fabrum & Stradam, quos habebat in comitatu, designabat) nihil hæsitans sequere. Nec multo post homines per visum oblatos obuios habuit. Dum hæret, amborumque vultus cum præteritis simulacris confert; attonitum præoccupans Faber, eisdem verbis, num CHRISTO ad defatigationem seruire velit, interrogat. Ex quâ ille voce plus quam quæreretur intelligens, non dubitauit se eis ad perpetuam vitæ laborumque, quibus fatigari recreari est, societatem adiungere.

*eiusdem
Parisiensis,
Ioan. Boni-
facius Hist.
Virginalis
l. 4. c. 14.*

Sed & Cælitum singularis in hoc genere erga quosdam memoratur fauor. Fuit Parisiis adolescens, qui pertælus vitæ liberioris cùm meliorem instituisset, nocte quadam, quæ diem Dominicum sequebatur, percepit vocem ad perseverantiam (in quâ vti omnis felicitas, ita maxima difficultas sita est) se adhortantis. Post octiduum similiter monitus, quis esset qui loqueretur, interrogat. Sum, inquit ille, tui cognominis Ioannes Euangelista: & vicissim, Capuccinûsne (fortè de incundâ Religione cogitabat) an Carthusianus fieri velit, interrogat. Vt Deo visum, respondit adolescens. Nec id temporis plura. Tertio Dominico die, nocturno item tempore redit Apostolus, datâque in manus schedulâ, En, inquit, tres tibi offeruntur Ordines: quem voles, clige; ego amplius non reuertar. Duorum nomina argenteæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exhibebant. Quod augustissimo I E SV nomini datum, adolescens sic interpretatus est, vt qui aureis designaretur litteris, eum sibi optimum, suisque accommodatissimum rationibus crederet.

*Ioannis
Carrera,
Histor. Soc.
parte 2.*

Non tam placidum Ioannes Carrera monitorem habuit. Postquam vocanti Deo diu repugnasset, dæmonem horrendâ specie in eius cubiculum immisisse se ferunt; quem quamuis luçtando abigeret, tantotamen horrore correptus est, vt eum non dissimulans ad Societatis gremium confugerit.

*Ioannis
Magrijs,
Annal. Soc.
cict.*

Aliud spectrum Ioannem Magirium perpulit. Fratrem vitâ sanctum per quietem vidit: qui leuitatem morum (viuebat enim solutiùs) ei exprobrans, exceptumque de CHRISTI latere sanguinem in faciem coniectans, Vide, inquit, ne hic cruor in cassum pro te effusus sit. Quo ille monito ictus, non tantum ne sibi, sed & ne multis aliis tantum pretium periret, in Societate curauit.

*Francisci
Caietani,
Maurolycus
in Oceano
Relig.*

Hunc hominis defuncti manes, Franciscum Caietanum (vt de Francisco Borgiâ nihil dicam) cadauer mouit. Ex eius intuitu cùm sui quoque corporis conditionem perpensisset, nec illi, quo minùs putrefceret, vel nobilitatem sanguinis, vel delicias quibus affluebat, quidquam profuturas; omnes ad immortalis animæ cultum curas conuertit: fuitque rebus quas in Societate gessit, quàm quas in mundo reliquit, multò clarior. Cedunt enim omnia virtuti; nec quidquam, quod illa non illustrat, verum splendorem habet. Luxus, diuitiæ, claritudo generis, perstringunt cæcutientes oculos; sapientum animis magis ad contemnendum, quàm

quàm ad ambiendum propofita funt . Illud tamen ex iis refultat com-
modi ; quòd , ficut quò quisque nobilior atque opulentior , hoc ferè no-
tior , ita fi ad virtutem animum applicat , exemplo fit vtilior . *Exemplo*
 eft Societas & fub initium , cùm Francifcus Borgia Gandiæ Dux , *ym. vis.*
 Antonius Corduba , Ioannes Mendoza , hic Marchionis à Valle , ille Comit-
 is Feriæ & Marchionis de Plego filius , aliique multi ; & deinde cùm longè
 plures illuftriffimo genere orti , maximisque perfunctorum honoribus , om-
 nibus ex prouinciis in eam adfcripti funt . Quàm multos enim fuiſſe cre-
 dimus , qui , cùm viderent homines quos habebant in admiratione , ea
 contemnere quæ plurimis funt fummæ votorum , cœperint & ipfi aliter
 de rerum vanitate ſentire , atque ad illa ſponte deponenda animum in-
 ducere , quæ aliquando vel inuitis mors eſſet ereptura ? quàm multos , qui-
 bus minùs vel cognitus vel acceptus hic Ordo , poſtquam viris , qui om-
 nium in ſe oculis conuertebant , auctus eſt , penitiùs inſpici atque adamari
 cœpit ? Planè vt , tametsi Religioni non nobilitas , ſed probitas ſuorum
 laudi vertatur , tamen non inter poſtrema diuini fauoris indicia ponend-
 um ſit , multos ab eo ſubmiſſos , qui vel accepta à maioribus vel parta
 propriis meritis decora abiiciendo , huic Familiæ decus adferrent . *Legeam,* *Epift. 109.*
 inquit Claraualleſis Abbas , *Non multos nobiles , non multos ſapientes , non*
multos potentes elegit Deus . At nunc , præter regulam , mirà Dei potentia talium
conuertitur multitudo . Ego certè centenos aliquot Ducum , Principum ,
 Marchionum , Comitum , Baronum filios adferre poſſem , quibus noſtræ
 Societatis humilitas domeſticis honoribus potior fuit . in vno Belgio et-
 iamnum facile ſex & viginti ſuperant . Sed id indicariſſe fatiſ ſit , ne , quæ
 illi abiecerunt , ego plus æquo videar æſtimare ; & ex illis Religioni velle
 laudem accerſere , quæ eius alumnis non habuiſſe , ſed reliquiſſe glorio-
 ſum eſt .

CAPVT DECIMVM.

*Catalogus Prouinciarum Societatis IEſv , Domorum , Colle-
 giorum ac Seminariorum , Sociorumq̃ , qui in vnaquaque
 Prouinciâ erant anno Chriſti M. DC. XXVI .*

Quod ij faciunt , qui ad breuis tabulæ anguſtias vniuerſam naturæ
 machinam contrahunt , id nos in exhibendâ Societatis amplitudi-
 ne ſecuti ſumus . Exiguam rei maximæ imaginem dedimus . Ne tamen
 ſcire plenius cupienti , quàm latè modò per orbem diſfuſa , quibus li-
 mitibus circumſcripta ſit , quas regiones omnino peruaſerit , quas tan-
 tum attigerit , vbi inter barbaros idolorum cultores , vbi inter Mahu-
 metanos , vbi inter eos qui ſe ab Eccleſiæ vnitatem abſtraxerunt , vbi in-
 ter hæreticos degat ; ne , inquam , iſta deſideranti ad manum non ſit ,
 vbi quæ velit vno contempletur intuitu , viſum eſt Prouinciarum Do-
 miciliorumque catalogum ſubtexere . Sunt ergo

IN ITALIA

Provincie quatuor.

PROVINCIA ROMANA

Continet in Italiâ Latinum, Umbriam, Picenum, Etruriam, Sedes Apostolica Ducisque Florentinum ditones; in Illyrico Temp. Ragusina.

Roma	}	Domus Professa.	}	Roma.	
		Collegium Romanum.			
		Domus Probationis.			
		Collegium Pœnitentiariae.			
		Collegium Germanicum.			
		Collegium Anglicanum.			
Refidentia	}	Tusculana.	}	Frascati.	
		Tiburinum.		Tivoli.	
		Lauretanum.		}	Loreto.
		Illyricorum.			
		Perusinum.		Perugia.	
		Florentinum.		Florentina.	
		Senense.		Siena.	
		Maceratense.		Macerata.	
		Recinense.		Recanati.	
		Setinum.		Sezze.	
Collegium	}	Anconitanum.	}	Ancona.	
		Montis sancti.		Monte santo.	
		Montis Politiani.		Monte Pulciano.	
		Firmanum.		Fermo.	
		Tifernatense.		Città di Castello.	
		Asculanum.		Ascoli.	
		Soranum.		Sora.	
		Spoletinum.		Spoletto.	
		Viterbiense.		Viterbo.	
		Interamense.		Terni.	
Refidentia	}	Camerinense.	}	Camerino.	
		Urbeïetana.		Orvieto.	
		Ragusina.		Ragusa.	
		Fialtra & Panicalis.			
		Socij 810.			

PROVINCIA VENETA.

Præter Venetorum in Italiâ & Cretâ ditones, continet Gallia Cisalpina inferiorem regionem, quâ Padus in mare Superum illabitur: pars hic tractus partim Apostolica Sedis, partim Principibus Parmensi, Mutinensi, Mantuano, Mirandulano.

Domus Professa Veneta. *	Venetia.			
Collegium Patauinum. *	Padova.			
Collegium Ferraricense.	Ferrara.			
Collegium Bononicense.	Bologna.			
Collegium Brixicense. *	Brescia.			
Collegium Foroliviense.	Forli.			
Collegium Mutinense.	Modena.			
Parmæ	}	Collegium Parmense.	}	Parma.
		Collegium Nobiliium.		
Collegium Placentinum.	Piacenza.			
Collegium Veronense. *	Verona.			
Collegium Mantuanum.	Mantona.			

Domus Probationis Noucellaria.	Noucellara.
Collegium Imolense.	Imola.
Collegium Mirandulanum.	Mirandola.
Collegium Regiense.	Reggio.
Collegium Faentinum.	Faenza.
Collegium Castilionense.	Castiglione.
Collegium Raennatense.	Raenna.
Refidentia Cretensis. *	Candia.
Refidentia Vicentina. *	Vicenza.
Domus Probationis Buxetana.	Buffeto.
Refidentia Carpenfis.	Carpi.
Socij 405.	

PROVINCIA MEDIOLANENSIS

Continet Gallia Cisalpina superiorem regionem, quâ ex Alpibus Padus variis summis accrescit; Ducatum Mediolanensem Regis Catholici, Pedemontium Ducis Sabaudie, Liguriam & Corsicam Regisipub. Genuensis, ac Vallem-Tellinam.

Mediolani	}	Domus Professa.	}	Milano.
		Collegium Brerianum.		
		Domus Professa.		
Genæ	}	Collegium Genuense.	}	Genova.
		Domus Probationis.		
		Taurinense.		
Collegium	}	Comense.	}	Como.
		Vercellense.		Vercelli.
		Montis regalis.		Mondesi.
		Cremonense.		Cremona.
		Domus Prob. Aronenfis.		Arona.
		Bastienfe.		Bastia.
		Nicienfe.		Nizza.
		Alexandrinum.		Alessandria.
		Castri noui.		Castelnuovo.
		Nouariense.		Novara.
		Adiacense.		Aiaccio.
		Sauonenfe.		Saona.
		Refidentia Papiensis.		Pania.
Refidentia Pinaroli.	Pinarola.			
Refidentia S. Romuli.	S. Remo.			
Refidentia Ponti, in Valle Tellinâ.	Ponte.			
Socij 431.				

PROVINCIA NEAPOLITANA

Continet Campaniam, Lucaniam, utramque Apuliam, & Calabriam, Samnium & Salentinorum Sedes; vulgò Regnum Neapolitanum, Regi Catholico subditum, cum urbe Beneuentanâ ditones Pontificæ.

Neapoli	}	Domus Professa.	}	Napoli.
		Colleg. Neapolitanum.		
		Domus Probationis.		
		Collegium S. Ignatij.		
		Coll. S. Francisci Xauerij.		
Collegium	}	Collegium S. Iosephi.	}	Catanzaro.
		Caracense.		Nola.
		Nolanum.		Reggio.
		Rheginum.		Lecce.
		Aletinum.		Bari.
		Bariense.		Salerno.
		Salernitanum.		Cosenza.
		Cosentinum.		Collegium

Collegium Barolitanum. *Barletta.*
 Collegium Teatinum. *Chicti.*
 Collegium Aquilanum. *Aquila.*
 Collegium Beneuentanum. *Beneuento.*
 Domus Probationis Adrienfis. *Atri.*
 Bouinenfe. *Bouino.*
 Tropoenfe. *Tropea.*
 Maſſenfe. *Maſſa.*
 Stabienfe. *Caſtel al mar.*
 Collegium Capuanum. *Capua.*
 Molfettanum. *Molfetta.*
 Amanteanum. *Amantea.*
 Vibonenfe. *Monteleone.*
 Tarentinum. *Taranto.*
 Reſidentia Paula. *Paola.*
 Socij 610.

Collegium Eccleſienſe. *Igleſias.*
 Collegium Alguerenſe. *Alguer.*
 Socij 210.

IN HISPANIIS

Provincia quinque ſub Rege Catholico.

PROVINCIA LVSTITANIÆ

Continet Regna Portugallia & Algarbie, Inſulas Azores ſive Flandricas, Fortunatas, Heſperidum, Africam Oceano Atlantico obiectam, à Mauritaniam uſque ad Promontorium Bona ſpei.

Oliſſipone { Domus Profeſſa. }
 { Collegium S. Antonij. } *Liſboa.*
 { Domus Probationis. }
 { Seminarium Hibernorum. }
 Collegium { Conimbricenſe. } *Coimbra.*
 { Eborenſe. } *Euora.*
 { Purificationis B. V. da Purificaça. }
 { Portueneſe. } *Porto.*
 { Bracarenſe. } *Braga.*
 { Brigantinum. } *Bragança.*
 { Pharenſe. } *Pharo.*
 Domus Probationis Villauicoſæ. *Villauicoſa.*
 Collegium Scalabitanum. *Santarém.*
 Collegium Funchalenſe. *Madeira.*
 Collegium Angrenſe. *Angra.*
 Collegium S. Michaëlis. *São Miguel.*
 Collegium Portalegrenſe. *Portalegre.*
 Reſidentia S. Felicis. *Sam Fins.*
 Reſidentia Canalenſis. *Canal.*
 Collegium in Regno Angolæ. *Angola.*
 Reſidentia Maſſanganenſis. *Maſſangano.*
 Collegium in Regno Congi. *Congo.*
 Reſid. Infularum Heſperidum. *Cabo verde.*
 Socij 660.

IN SICILIA,

Quæ Regi Catholico tota paret, Provincia duæ: his annexa ſunt Miſſiones & Reſidentia Aſiatica ſub Turcâ.

PROVINCIA SICVLA OCCIDENTALIS.

Pa- { Domus Profeſſa. }
 nor- { Collegium Panormitanum. } *Palermo.*
 mi { Domus Probationis. }
 Collegium { Montis Regalis. } *Monreale.*
 { Biuonenſe. } *Biouna.*
 { Drepanitanum. } *Trapani.*
 { Marſalenſe. } *Marſala.*
 { Caltaneſſettenſe. } *Calatanieſſetta.*
 { Saccenſe. } *Sacca.*
 { Narenſe. } *Naro.*
 { Ennenſe. } *Caſtrogiuanni.*
 { Termitanum. } *Termini.*
 Socij 365.

PROVINCIA TOLETANA

Continet Caſtellam Nouam, Regnum Toletanum & Murcianum.

Toleti { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Toletanum. } *Toledo.*
 Madri- { Domus Profeſſa. }
 dij { Colleg. Madritanum. } *Madrid.*
 { Domus Probationis. }
 { Colleg. Anglicanum. }
 Complutenſe. *Alcala.*
 Ocanenſe. *Ocaña.*
 Placentinum. *Placencia.*
 Conchenſe. *Cuenca.*
 Belmontenſe. *Belmonte.*
 Murcianum. *Murcia.*
 Carauacenſe. *Carauaca.*
 Seguritanum. *Segura.*
 Huetenſe. *Huete.*
 Talabricenſe. *Talavera.*
 Oropeſanum. *Oropeſa.*
 Almagentſe. *Almagro.*
 S. Clementis. *S. Clemente.*
 Almonzilenſe. *Almonzil.*
 Domus Probationis Villaregienſis. *Villarejo.*
 Reſiden-

IN SARDINIA

Provincia vna: Regi Catholico ſubdita.

Saſſari { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Saſſatitanum. } *Saſſer.*
 { Seminarium S. Antonij. }
 Calari { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Calaritanum. } *Caller.*
 { Domus Probationis. }
 { Semin. Calaritanum. }

Residentia Nauacarnensis. *Nauacarnero.*
 Residentia IESV Montani. *Iesus del Monte.*
 Socij 663.

PROVINCIA CASTELLANA

Continet Castellam Veterem, Regna Legionense, Gallacia, Nauarra, & Cantabriam.

Vallisoleti	{ Collegium S. Ignatij. Colleg. S. Ambrosij. Colleg. Anglicanum. }	<i>Valladolida.</i>
Salman-ticæ	{ Coll. Salmanticense. Colleg. Hibernorum. }	<i>Salaman-ca.</i>
Collegium Burgense.		<i>Burgos.</i>
Collegium Meinense.		<i>Medina.</i>
Collegium Segobienſe.		<i>Segonia.</i>
Collegium Abulense.		<i>Aula.</i>
Collegium Palentinum.		<i>Palencia.</i>
Compo-stellæ	{ Colleg. Compostellanum. Collegium Hibernorum. }	<i>San-tiago.</i>
	{ Pampilonense. Legionense. Luctonienſe. Ouetense. Numantinum. Santanderense. Montis regalis. Monfortense. Arecualense. Vergarenſe. Tudelapum. Bilbaense. Bellimarenſe. Villæ-franchæ Gall. S. Sebastiani. Orenſe. Taurenſe.	<i>Pampelona. Leon. Logroño. Onico. Soria. Santander. Monterey. Monforte. Arecualo. Vergara. Tudela. Bilbao. Bellimar. Villa-franca. S. Sebastian. Orenſe. Toro.</i>
Colle-gium	{ Vergarenſe. Tudelapum. Bilbaense. Bellimarenſe. Villæ-franchæ Gall. S. Sebastiani. Orenſe. Taurenſe.	<i>Villa-franca. S. Sebastian. Orenſe. Toro.</i>
Domus Probat. Villagarcienſis.		<i>Villa-garcia.</i>
Residentia Azcoitana.		<i>Azcoitia.</i>
Socij 562.		

PROVINCIA ARAGONENSIS

Continet Regna Aragonie, Valentie, Catalunia & Maiorica.

Valen-tiæ	{ Domus Professa. Collegium Valentinum }	<i>Valen-tia.</i>
	{ Barcinonense. Cæsaraugustanum. Maioricense. Gerundenſe. Gandienſe. Bilibitanum. Turiasonense. Virgellense. Oscanum. Ilerdense. Perpinianense. Manresanum. Vicense.	<i>Barcelona. Zaragoza. Mallorca. Girona. Gandia. Calatayud. Taraçona. Urgel. Huesca. Lerida. Perpignan. Manresa. Vique.</i>
Colle-gium	{ Turiasonense. Virgellense. Oscanum. Ilerdense. Perpinianense. Manresanum. Vicense.	<i>Taraçona. Urgel. Huesca. Lerida. Perpignan. Manresa. Vique.</i>
Domus Probationis Tarraco-nensis.		<i>Tarragona.</i>
Socij 444.		

PROVINCIA BAETICA

Continet Regna Andulsiarum, Cordubam & Granadam.

Hispali	{ Domus Professa. Collegium Hispalense. Domus Probationis. Collegium S. Marix. Seminarium Anglicanum. Seminarium Hibernorum. }	<i>Sevilla.</i>
Collegium	{ Trigurenſe. Gaditanum. Marchenſe. Cordubense. Granatenſe.	<i>Trigueros. Cadiz. Marchena. Cordona. Granada.</i>
Baëzæ	{ Collegium Bæzzinum. Domus Probationis.	<i>Baëzæ.</i>
Collegium	{ Malacense. Xerenſe. Cazorlanum. Vbedanum. Aftigitanum. Guadixense. Frexenalense. Montellanum. Carmonense. Antiqueranum. Oflunenſe. Anduxarenſe. Vtirenſe. Moronenſe.	<i>Malaga. Xerez. Cazorla. Vbeda. Ezija. Guadix. Frejena. Montilla. Carmona. Antequera. Ossuna. Anduxar. Vtiera. Moron.</i>
Residentia Giennensis.		<i>Jaen.</i>
Residentia Lucenensis.		<i>Lucena.</i>
Socij 633.		

IN GALLIA

Provincia quinque: quarum tres priores soli subſunt Regi Chriſtianiſſimo.

PROVINCIA FRANCIE

Continet Insulam Francia, Picardiam, Belſiam, Normanniam, Britanniam, & regiones ad flumini Ligerim. Item Miſſiones ad Residentias in Noua Francia, & in Gracia ſub Turcâ.

Parisijs	{ Dom. Prof. S. Ludouici. Collegium Claromont. Domus Probationis. Colleg. Conuictorum. Reſid. Pontifrenſis.	<i>Paris.</i>
Bituricæ	{ Colleg. Bituricenſe. Colleg. Conuictorum.	<i>Bourges.</i>
Flexiæ	{ Collegium Flexienſe. Colleg. Conuictorum.	<i>La Fleſche.</i>
Rothomagi	{ Coll. Rothomagenſe. Domus Probationis. Seminar. Ioyeufærum.	<i>Rouen.</i>
Collegium Niuernense.		<i>Neuers.</i>
Collegium Augense.		<i>Eu.</i>
Collegium Rhedonense.		<i>Rheves.</i>
Collegium Ambianense.		<i>Amen.</i>
Collegium Molinense.		<i>Moulins. Colle-</i>

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 241

Collegium Aurelianense. *Orleans.*
 Collegium Cadomense. *Caen.*
 Collegium Corisopitense. *Quimpercorentin.*
 Collegium Blefense. *Blois.*
 Residentia { Alençonienfis. *Alençon.*
 Deppensis. *Dieppe.*
 Canadensis. *Canada.*
 Socij 590.

Collegium { Camberienfe. *Chambery.*
 Bifuntinum. *Befançon.*
 Viennense. *Vienne.*
 Ebredunense. *Ambrun.*
 Carpentoractense. *Carpentras.*
 Roannense. *Roane.*
 Vefulanum. *Vefont.*
 Aquenfe. *Aix.*
 Residentia Maillicienfis. *Martelle.*
 Residentia Gratianopolitana. *Grenoble.*
 Socij 476.

PROVINCIA AQUITANIÆ

Continet à Ligeri ad Pyrenas viciniorem Oceanum Aquitanico tractum cum Bearnâ in ipfis montis faucibus.

Burdigala { Dom. Profefſa S. Xaverij. } *Bordeaux.*
 Collegium Burdigalense. }
 Domus Probationis. }
 Residentia S. Macarij. }
 Collegium { Aginnenfe. *Agen.*
 Petrocoricenfe. *Periguenx.*
 Lemouicenfè. *Limoges.*
 Pictauienfe. *Poitiers.*
 Xantonenfe. *Xaintes.*
 Tutellenfe. *Tulles.*
 Palenfe. *Pau.*
 Engolifimense. *Engoulefme.*
 Socij 320.

PROVINCIA CAMPANIÆ

Continet Campaniam & Ducatum Burgundiam sub Rege Chriftianiffimo, & Lotharingiam proprio Duci ſubiectam.

Muffi- { Collegium Muſſipontan. } *Pont à*
 ponti { Coll. Conuictorium cum } *Mont-*
 Seminario Metenſi. } *ſon.*
 Rhemis { Colleg. Rhemenſe. } *Rheims.*
 { Colleg. Conuictorium. }
 Viriduni { Collegium Viridunenſe. } *Viridun.*
 { Colleg. Conuictorium. }
 Collegium Diuionenſe. *Dijon.*
 Nancæ { Colleg. Nancæianum. } *Nancy.*
 Domus Probationis. }
 Carolopolitanum. *Charle-ville.*
 Collegium { Auguftodunenſe. *Aunay.*
 Catalaunenſe. *Catalons.*
 Barrenſe. *Barleduc.*
 Caluomontanum. *Chamont.*
 Antiliodorenſe. *Auxerre.*
 Metenſe. *Mets.*
 Senonenſe. *Sens.*
 Residentia Lingonenſis. *Langres.*
 Socij 370.

PROVINCIA TOLOSANA

Continet utramque Languedociam, præcipuam Gallie Narbonenſis partem, à Garunnâ ad Rhodanum.

Toloſa { Domus Profefſa S. Ignatij. } *Toulouſe.*
 Collegium Tolofanum. }
 Domus Probationis. }
 Collegium Conuictorium. }
 Collegium { Turnonenſe. *Tournon.*
 Billomenſe. *Billom.*
 Mauriacenſe. *Mauriac.*
 Ruthenenſe. *Rodes.*
 Auſcitanum. *Auch.*
 Ancienſe. *le Puy.*
 Biterrenſe. *Beziers.*
 Cadurcenſe. *Cors.*
 Auriliacenſe. *Aurillac.*
 Albenacenſe. *Aubenas.*
 Carcaſſonenſe. *Carcaſſone.*
 Albienſe. *Alby.*
 Socij 400.

IN BELGIO

Provincie due.

PROVINCIA FLANDRO-BELGICA,

Quâ mari vicinior, idiomate Teutonico ſeu Flandrico loquitur; continet Brabantiam, Flandriam, partem Gelriz ſub Rege Catholico, & Miſſiones, ac Residentias Hollandicæ in VIII. Præſidij Ordinum Conſederatorum.

Antuer- { Domus Profefſa. } *Ant-*
 pie { Colleg. Antuerpienſe. } *werpen.*
 Aldenardenſe. *Ondeneerde.*
 Aloſtanum. *Aelf.*
 Belliolanum. *Belle.*
 Brugeneſe. *Brugghe.*
 Bruxellenſe. *Bruxel.*
 Caſſenenſe. *Câſſel.*
 Collegium { Cortracenſe. *Cortryck.*
 Gandenſe. *Ghent.*
 Iprenſe. *Ipren.*
 Louanenſe. *Louen.*
 & Domus Probationis Mechhi-
 nienſis. *Mechelen.*
 Ruramondanum. *Ruremonde.*
 H h Col-

PROVINCIA LVGDVNENSIS

Continet agrum Lugdunenſem, Delphinatum, & Provinciam ſub Rege Chriftianiffimo; Diſtinctionem Auenionenſem Sedis Apoſtolica, Comitatum Burgundia ſub Rege Catholico, & Sabaudiam proprio Duci ſubiectam.

Lugduni { Collegium Lugdunenſe. } *Lyon.*
 Domus Probationis. }
 Collegium Conuictorium. }
 Auenio- { Colleg. Auenionenſe. } *Au-*
 ne { Domus Probationis. } *gnon.*
 Dole { Collegium Dolanum. } *Dole.*
 Collegium Conuictorium. }

Collegium Silua-Ducense. *Heriogenofch.*
 Collegium Traiectense. *Maeftricht.*
 Collegium Winocibergenfe. *S. VVinoxbergh.*
 Refidentia Dunkercana. *Dunkerkck.*
 Refidentia Hallenfis. *Halle.*
 Refidentia Bredana. *Breda.*
 Refidentia Lyrana. *Lyer.*
 Refidentia Hollandica. *Hollandt.*
 Milliones { Catrenfis.
 { Naulis.
 Socij 801.

Sunt huius nationis præterea

IN ITALIA

Collegium Anglicanum Romæ. *Roma.*

IN HISPANIA

Collegium Anglicanum Madriti. *Madrid.*
 Collegium Anglic. Vallifoleti. *Valladolid.*
 Seminarium Anglicanum Hifpali. *Sevilla.*

IN HIBERNIA

Refidentia aliquor.

Sunt huius nationis in HISPANIA

Colleg. Hibernorum Salmantica. *Salamanca.*
 Collegium Hibern. Cempellata. *Santiago.*
 Seminarium Hibernorum Hifpali. *Sevilla.*
 Seminarium Hibernorum Ollifipone. *Lifbona.*

PROVINCIA GALLO-BELGICA,

Quæ Francia contigua, Gallico idiomate vtitur; continet Arvesiam, Hannoniam, Gallo-Flandriam, Luxemburgum, Namurcum, &c. sub Rege Catholico, & Diacefsm Leodiensem sub proprio Principe.

Duaci { Collegium Duacense. } *Donay.*
 { Seminarium Scotorum. }
 Collegium Audomarenfe. *Saint Omer.*
 Tornaci { Colleg. Tornacense. } *Tournay.*
 { Dom. Probationis. }
 Collegium Leodiense. *Liege.*
 Collegium Infulente. *Lille.*
 Montibus { Collegium Montenfe. } *Mons.*
 { Seminarium B. Mariæ. }
 { Valencenense. } *Valenciennes.*
 { Atrebatense. } *Arras.*
 { Cameracense. } *Cambray.*
 Collegium { Luxemburgense. } *Luxembourg.*
 { Namurcense. } *Namur.*
 { Dionantense. } *Dinant.*
 { Hefdinienfe. } *Hefdin.*
 { Arienfe. } *Aire.*
 Domus terciæ Probationis Huenfis. *Huy.*
 Collegium Malbodiense. *Mauberge.*
 Collegium Bethune. *Bethune.*
 Collegium Niuelense. *Niuelles.*
 Refidentia Athenfis. *Ath.*
 Refidentia Armenkeriana. *Armentiers.*
 Socij 773.

IN SCOTIA

Refidentia aliquor.

Sunt huius nationis in ITALIA

& BELGIO

Collegium Scotorum Romæ. *Roma.*
 Seminarium Scotorum Duaci. *Donay.*

IN GERMANIA

Provinciæ quinque: harum tres in Imperio continent liberæ ciuitates, aliæq; sub fequentibus Principibus.

PROVINCIA RHENI INFERIORIS

Belgio contigua, diftenditur à Mosellâ flumio ad Oceanum Germanicum; continet Treacesis sub Electoribus Coloniensî & Treurenfî, aliq; Ecclefiafticis Principibus: iten Chiuam, VVefterauiam, & Montensem Ducatum, sub Principibus Brandenburgico, Neoburgico, Nassoni.

Collegium Colonienfe. *Coln.*
 Treuiris { Collegium Treurenfe. } *Trier.*
 { Domus Probationis. }
 { Confluentinum. } *Coblentz.*
 { Paderbornense. } *Paderborn.*
 { Monafterienfe. } *Munfter.*
 Collegium { Hildeshemiense. } *Hildesheim.*
 { Embricense. } *Emmerich.*
 { Aquilgranenfe. } *Aachen.*
 { Duffeldorpenfe. } *Duffeldorp.*
 { Ofnaburgense. } *Ofenbrug.*
 Refidentia Sigenenfis. *Sigen.*
 Refidentia Bonnenfis. *Bon.*
 Refidentia Nouefiana. *Nuys.*
 Refidentia Lipftadiana. *Lipftadt.*
 Refidentia Sanctenfis. *Sanften.*
 Socij 406.

PROVINCIA ANGLICANA

Continet Collegia in Belgio Regis Catholici & Diacefsm Leodiensî, & per omnes Angliæ Provincias.
 Collegium Leodiense. } *Liege.*
 Seminarium. }
 Domus Probationis S. Ignatij.
 Collegium S. Xauerij.
 Refidentia S. Mariæ.
 Refidentia S. Michaëlis.
 Seminarium Audomarenfe. *S. Omer.*
 Refidentia S. Dominici.
 Collegium B. Aloyfij.
 Domus Probationis Watnenfis. *Watnes.*
 Refidentia S. Annæ.
 Refidentia S. Georgij.
 Domus terciæ Probat. Gandauenfis. *Gendt.*
 Refidentia B. Staniflai.
 Refidentia B. Francifci Borgiæ.
 Socij 267.

PROVINCIA RHENI SUPERIORIS

Continet Diacefsm Electoris Moguntini ad Rhenum in Thuringiâ & Eysfeldiâ; Franconiâ & Buxoboniâ, sub suis Ecclefiafticis

is Principibus, Palatinatum Inferiorem sub Rege Catholico & Electore Bauaro, Alsatiam Inferiorem sub Austriacis & Episcopo Argentensi, Marchionatum Badensem, &c.

Collegium Moguntinum. } Seminarium. }	Meintz.
Collegium Spirene. } Collegium Herbipolense. } Seminarium. }	Sperr. Wirtzburg.
Collegium Fuldenfe. } Seminarium. }	Fuld.
Colleg. Heiligenstadiense. } Collegium Molsheimense. } Seminarium. }	Heiligenstad. Molsheim.
Collegium Bambergense. } Seminarium. }	Bamberg.
Collegium Wormaticense. } Collegium Hagenoense. }	Wormbs. Hagenau.
Collegium Erfordianum. } Collegium Sletstadianum. }	Erfurt. Schlestadt.
Colleg. Alschaffenburgense. } Residentia Badensis. }	Alschaffenburg. Baden.
Residentia Rubeacensis. } Residentia Fridlarientis. }	Ruffach. Fridlar.
Residentia Heidelbergensis. } Residentia Creutzenacensis. }	Heidelberg. Creutzenach.
Residentia Neustadiana. } Residentia Bruchsalensis. }	Neustad. Bruchsaal.
Socij 434.	

PROVINCIA GERMANIÆ
SUPERIORIS

Continet Palatinatum & Ducatum Bauaricæ sub suo Electore; Tyrolim, Alsatiam Superiorem, Brisgouiam sub Austriacis; Reipublicas Helveticam & Valesiam, & varias Dioceses sub suis Episcopis.

Collegium Ingolstadtense. } Seminarium S. Ignatii. }	Ingolstadt.
Collegium Dilinganum. } Seminarium S. Hieronymi. }	Dilingen.
Collegium Monachienfe. } Collegium Augustanum. }	Munchen. Augsburg.
Collegium Oenipontanum. } Collegium Halense. }	Inspurg. Hall.
Collegium Lucernenfe. } Colleg. Friburgense. }	Lucern. Friburg in Schwytzerland.
Residentia Ratiponense. } Residentia Bruntrutanium. }	Regensburg. Bruntrut.
Residentia Constantiense. } Residentia Eystadiense. }	Coscentz. Aystad.
Collegium Enlishemianum. } Collegium Neoburgense. }	Enshheim. Neuburg.
Residentia Mindelheimense. } Residentia Friburgense. }	Mindelheim. Friburg in Brisgau.
Residentia Brlgoix. } Domus Probat. Landspurgensis. }	Brlgoix. Landsperg.
Domus Oetingana. } Residentia Eberspergensis. }	Oetingen. Ebersperg.
Residentia Biburgensis. } Residentia Sedunensis. }	Biburg. Sutten.

Residentia	Brigenfis.	Brigen.
	Donawertana.	Donawert.
	Fuellensis.	Fuellsen.
	Ambergensis.	Amberg.
	Chamensis.	Chamb.
	Nouoforti.	Neumart.
	Tridentina.	Trent.
Socij 706.	S. Morandi.	S. Morand.
	Elwacensis.	Elwangen.

PROVINCIA AVSTRIÆ

Continet Regna Hungarie; Slavonia, Croatia; Archiducatum Austria; veramque Styriam, Carinthiam, Caruolam, Goritiam, Istriam sub Caesaribus Austriacis: nem Missiones ad Residentias Transiluanicæ, & diuisionem Regno Hungarico à Turcis creptam.

Vienna	Domus Professa.	Wien.
	Collegium Viennense.	
	Seminarium Viennense.	
Socij 434.	Seminar. Hungaricum.	
	Collegium Græcense. } Seminarium. }	Gratz.
	Collegium Labacense. }	Labach.
	Collegium Clagenfurtense. }	Clagenfurt.
	Collegium Zagrabienfe. }	Agram.
	Collegium Lincense. }	Lintz.
	Collegium Passauiense. }	Passau.
	Collegium Hommonense. }	Hommonoy.
	Collegium Tyrnauicense. }	Tyrnau.
	Seminarium. }	
	Collegium Cremlenfe. }	Crems.
	Collegium Goritense. }	Gorts.
	Collegium Iudenburgense. }	Iudenburg.
	Collegium Tereftinum. }	Trief.
	Domus Probationis Leobienfis. }	Leoben.
Residentia S. Bernardi. }	S. Bernhart.	
Residentia Millettadiensis. }	Miltad.	
Residentia Eberndorffensis. }	Eberndorff.	
Residentia Plettrienfis. }	Plettria.	
Residentia Traunkirchenfis. }	Traunkirch.	
Residentia Pofonienfis. }	Presburg.	
Residentia Iauarinenfis. }	Rav.	
In Tran-	Colleg. Claudiopol. } *Colofuar.	
siluania. }	Coll. Alba Iulienfe. } *Furwar.	
Socij 450.		

PROVINCIA BOHEMIÆ

Continet Regnum Bohemicum, etque vnitas Silesiam & Morauiam sub Caesaribus Austriacis.

Praga	Domus Professa.	Prag.
	Collegium Pragenfe.	
	Seminarium.	
Socij 450.	Collegium Olomuccense. }	Olmutz.
	Seminarium. }	
	Collegium Crumloienfe. }	Cromlau.
	Collegium Commotonicense. }	Commotau.
	Collegium Nouodomonicense. }	Neudomas.
Socij 450.	Collegium Glacense. }	Glatz.
	Collegium Niltense. }	Neife.

Collegium Gicziniense.	<i>Gitschin.</i>	Collegium Derspatense.	<i>Derpt.</i>
Collegium Znoymente.	<i>Znoim.</i>	Collegium Orizense.	<i>Orsza.</i>
Collegium Iglaiense.	<i>Igla.</i>	Collegium Krozense.	<i>Krosta.</i>
Domus Probationis Brunensis.	<i>Brun.</i>	Collegium Smolenscense.	<i>Smolensk.</i>
Residentia Holeshoniensis.	<i>Holischorow.</i>	Collegium Ploccense.	<i>Plocko.</i>
Residentia Kutenbergensis.	<i>Kutenberg.</i>	Residentia Grodenfis.	<i>Grodno.</i>
Residentia Glogouiensis.	<i>Glogawv.</i>	Residentia Vornienfis.	<i>VVorma.</i>
Socij 287.		Socij 468.	

IN POLONIA

Provinciae duae sub proprio Rege.

PROVINCIA POLONICA

Distenditur à mari Baltico ad Pontum Euxinum: continet utramque Poloniam, Rusfiam Rubram, utramque Volhiniam, Podoliam & Pomerelliam.

Cracouia	} Domus Professa. Coll. Cracouiense. Domus Probationis.	} <i>Crakowv.</i>	
Collegium	} Polnaniense. Calisiense. Leopolienfe. Sandomiriense. Lublinese. Iaroslaiense. Luceoriense. Torunenfe. Camenecense. Gedanense. Rauenfe. Ofstrogenfe. Fauftouiense. Brestense. Choinicenis. Præmiffienfis. Mariæburgensis. Crofnensis. Grandentinenfis. Vinnicenis. Valcenis. Bydgoftienfis. Barenfis.	} <i>Poznan. Kalifz. Lwowv. Sandomirz. Lublin. Iaroflavv. Lucke. Torun. Kamienicz. Gdańsk. Ravva. Ofstrog. Fauftowv. Brzeſe. Chojnica. Przemyſl. Malburg. Crofno. Grandzionsz. VVinnica. VValex. Bydgoſzcz. Bar.</i>	
			Socij 532.

PROVINCIA LITHVANIÆ,

Quæ Suecia, Mosconia & Tartaria continetur, continet Lithuaniam, Massaconiam, Prussiam, Lituoniam, & partem maiorem Russiæ.

Domus Professa Varsaviensis.	<i>VVarsava.</i>		
Vilna	} Domus Professa. Collegium Vilnense. Domus Probationis. Seminarium.	} <i>VVilno.</i>	
Colleg. Branfbergense.	<i>Branfberg.</i>		
Seminarium.			
Collegium Pultouienfe.	<i>Pultowvse.</i>		
Collegium Nieftuifienfe.	<i>Nieftuifcz.</i>		
Collegium Lomzenfe.	<i>Lomza.</i>		
Collegium Polocense.	<i>Polock.</i>		
Collegium Vendenfe.	<i>VVenda.</i>		
Collegium Rigenfe.	<i>Riga.</i>		

IN IMPERIO ORIENTALI TVRCICO

Sub varijs Provinciis.

Residentia Chiensis.	<i>Scio.</i>
Resid. Constantinopolitana.	<i>Constantinopoli.</i>
Residentia Smyrnenfis.	<i>Smyrna.</i>
Residentia Belgradensis.	<i>Belgrado.</i>
Quinqueecclefiensis.	<i>Cinque chefes.</i>
Item	
Collegium Græcorum.	} <i>Romæ. Roma.</i>
Collegium Maronitarum.	

IN INDIA ORIENTALI

Provinciae duae sub Regibus Catholice, alijsq; illi confederatis.

PROVINCIA GOANA

Continet loca maritima Africa & Asia, à Capite Bone spei ad ipsam usque Gouannam diuisionem: cum Imperium Magni Abassini in Africa, & Regnum Mogoris in India interiore.

Goa	} Domus Professa. Collegium vetus S. Pauli. Nofocomium SS. Regum. Collegiū nouum S. Pauli. Domus Probationis. Seminarium sanctæ Fidei.	} <i>Goa.</i>	
Collegium Salfetanum cum 19. Resid.	<i>Salfete.</i>		
Collegium Chaulense.	<i>Chaul.</i>		
Collegium Tanaense cum 3. Resident.	<i>Tana.</i>		
Colleg. Bazanense cum 4. Resident.	<i>Bazan.</i>		
Collegium Damanense.	<i>Daman.</i>		
Colleg. Mozambiquium cum Residentijs.	<i>Mozambique.</i>		
Residentia Taraporenfis.	<i>Tarapor.</i>		
Collegium Diense.	<i>Dio.</i>		
Missio Æthiopica cum 4. Residentijs.	<i>Ethiopia.</i>		
Resid. Mogorensis cum 3. Residentijs.	<i>Mogor.</i>		
Residentia Bandorensis.	<i>Bandora.</i>		
Socij 320.			

PROVINCIA MALABARICA

Continet Indiam Vheriorem, tam continentem, quam varias insulas; quæ Guâ Malaccam & ad Moluccas nautatur, & in his Regna Bengalam, Peguanum, Calcutannum, & Ceringanum, Iafanapatannum.

Colleg. Coccinense cum 4. Resid.	} <i>Cochim.</i>		
Domus Probationis.			
Residentia	} S. Iacobi. S. Andrea. Calcutana. Tanorensis.	} <i>Santiago. S. Andre. Calcut. Tanor. Colle.</i>	

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 245

Collegium Cranganorensē. *Cranganor.*
 Seminarium Vaipicoranum. *Vaipicota.*
 Residentia Vaiporenfis. *Vaipor.*
 Collegium Coulanenfē. *Coulam.*
 Collegium Pifariz. *Costa da Pescaria.*
 Colleg. Tutucurinenfē cū Refid. *Tutucurim.*
 Colleg. Columbenfē cum 7. Refid. *Columbo.*
 Colleg. Nagapatanum inchoatū. *Nagapatan.*
 Colleg. S. Thomæ cum 4. Refid. *S. Thome.*
 Collegium Pegutanum inchoatum. *Pegū.*
 Collegium Bengalēfē inchoatum. *Bengala.*
 Collegium Malacēfē. *Malaca.*
 Domus Ternatenfis cum Re- } *Ternate*
 fidentis Molučenfis. } e *Malucco.*
 Madurenfis. *Madurē.*
 Golimenfis. *Golum.*
 Manarenfis. *Manari.*
 Taunanapatenfis. *Taanapanatan.*
 S. Michaëlis. *S. Miguel.*
 Infularum Mori. *Ilhas de Moro.*
 Infulæ Siao. *Ilha Siao.*
 In Regno Iafanapatenfis, Refid. 6. *Iafanapanatan.*
 Socij 190.

Arimæ { Collegium Arimēfē. * } *Arima.*
 { Seminarium Arimēfē. * }
 Collegium Meacēfē. * *Meacō.*
 Collegium Macacēfē. *Macao.*
 Vracamenfis. * *Vracami.*
 Tonēfē. * *Toni.*
 Fudoyamenfis. * *Fudoyama.*
 Ifafayēfē. * *Ifafay.*
 Xiquēfē. * *Xiqui.*
 Cocurē. * *Cocura.*
 Notçū. * *Notçū.*
 Ozacēfē. * *OZaca.*
 Firoximēfē. * *Firoxima.*
 Tacatēfē. * *Tacata.*
 Ariyēfē. * *Ariye.*
 Cuchinoçū. *Cuchinoçū.*
 Conzçura. *Conzçura.*
 Domus Facatēfē. *Facata.*
 Amagūēfē. *Amagū.*
 Yanagūēfē. *Yanagana.*
 Bungēfē. *Bungo.*
 Xingēfē. *Xinga.*
 Fuximēfē. *Fuxima.*
 Sacayēfē. *Sacay.*
 Foctocēfē. *Foctocū.*
 Socij 140.

IN INSVLIS PHILIPPINIS
Provincia vna sub Rege Catholico.

Collegium Manilanum. } *Manilla.*
 Seminarium Manilanum. }
 Collegium Zebuenfis. } *Zebu.*
 Domus Probationis S. Petri. *de S. Pedro.*
 Antipolana. *Antipol.*
 Tayayēfē. *Tayay.*
 Boolana. *Bool.*
 Dulacēfē. *Dulac.*
 Carigayēfē. *Carigaya.*
 Tinagonēfē. *Tnagon.*
 Socij 128.

IN AMERICA

*Provincia quinque sub Rege Catholico-
 aliusq; barbaris nationibus.*

PROVINCIA MEXICANA

*Cominet Americam Septemtrionalem, vulgò
 Hispaniam Nonam, & vicinas provincias,
 quæ à gradū decimoquarto infra Tropicum
 Cancrī versus Septemtrionem extenditur
 America.*

Mexici { Domus Professa. } *Mexico.*
 { Collegiū Mexicanum. }
 { Domus Probationis. }
 { Seminar. Mexicanum. }
 Collegium Guaxacanum. *Guaxaca.*
 Collegium Guadalaxarenfē. *Guadalaxara.*
 Collegium S. Ildefonfis. *Puebla de los Ange-
 les.*
 Colleg. Spiritus sancti. }
 Seminar. Angelopolit. }
 Vallifoletanum. *Valladolid.*
 Paſquarenfē. *Paſquaro.*
 Tepozotlanum. *Tepozotlan.*
 Guatimalēfē. *Guatimala.*
 Zacatecanum. *Zacatecas.*
 Meridanum. *Merida.*
 S. Ludou. Potofi. *S. Luis Potofi.*
 Queretarenfē. *Queretaro.*
 Realexanum. *Realejo.*
 Veræ Crucis. *Vera Cruz.*
 Cinalcēfē. *Cinalco.*
 Guadianæ. *Guadiana.*
 Refid. Nouæ Granatæ. *de la Nueva Granada.*
 Residentia Maienfis. *de Mayo.*
 Residentia Tepeguana. *de Tepeguana.*
 Residentia Topiana. *de Topia.*
 Residentia S. Andræ. *de S. Anares.*
 Socij 365.

IN REGNŌ SINARVM
Viceprovincia sub proprio Monarchâ.

Collegium Pachinenfē inchoatum. *Paquim.*
 Collegium Nanchinenfē inchoatū. *Nanquim.*
 Residentia Xanchēfē. *Xauco.*
 Residentia Kiaticēfē. *Kiatim.*
 Residentia Hanchēfē. *Hancheu.*
 Residentia Hamhayēfē. *Hambây.*
 Socij 30.

IN COCINCINÂ

Residen- { Taiſoenfis. } *Taiſo.*
 tia { Pullocambi cum } *Pullocamb.*
 { aliis duabus. }

IN IAPONIA

*Provincia vna, continet plurima Regnâ
 eidem Monarcha ſubiectâ; & Macaur
 in portu Chinenſi, ſub Rege Catholico.*
 Nanga- { Collegium. } *Nangafachi.*
 ſachij { Domus Probationis. }
 Residentia Xenodochij. *do Hoſpital.*
 Residentia Miſericordiæ } *Casa da Miſero-*
 domus. } *cordia.*
 Socij 365.

PROVINCIA NOVI REGNI-
GRANATENSIS

Continet Terram Firmam, novum Regnum
Granatense, Novam Andaluziam, Popayana-
rum, &c. circa lineam Æquinoctialem, ad
gradum 14. versus Septentrionem.

In S. Fi- { Collegium S. Fidei. } Santa
de { Semin. S. Bartholomæi. } Fec.
Domus Probationis. }
Collegium Quitense. } *Quito.*
Seminarium Quitense. }
Collegium Carthaginense. } *Cartagena.*
Domus Probationis Tungenfis. } *Tuniz.*
Collegium Pamplonenf. } *Pamplona.*
Residentia Panamana. } *Panamã.*
Residentia Caxicana. } *Caxica.*
Residentia Duytamenfis, } *Duytama.*
Residentia S. Annæ. } *S. Anna.*
Residentia Vndentis. } *Onda.*
Socij 200.

PROVINCIA PERUVANA

Continet Peruvianam à lineâ Æquinoctiali
ad Tropicum Capricorni.

Lima { Collegium Limense. } *Lima.*
{ Domus Probationis. }
{ Seminarium Limense. }
{ Residentia S. Jacobi. }
Collegium Arequipense. } *Arequipa.*
Collegium Cuzchense. } *Cuzco.*
Seminarium Cuzchense. }
Collegium Potofinum. } *Potofi.*
Colleg. Platenf. seu Chuquisaquense. } *de la*
Seminarium Chuquisaquense. } *Plata.*
Collegium Pacense. } *de la Paz.*
Collegium Guamanganum. } *Guamanga.*
Residentia Iulensis. } *Juli.*
Residentia S. Crucis } *S. Cruz de la Sierra.*
de la Sierra. }
Collegium Orruri. } *Orruro.*
Collegium Pisquense. } *Pisco.*
Collegium Callaense. } *Callao.*
Collegium Truxillanum. } *Truxillo.*
Socij 390.

VICE-PROVINCIA CHILENSIS

Infra Tropicum Capricorni, inter Peruvianum
Regnum & Fretum Magalanicum, ad Occi-
dentalium Pacificum.

Collegium Chilense. } *Chile.*
Collegium Conceptionis. } *de la Concepcion.*
Collegium Mendozaanum. } *Mendoza.*
Domus Probat. Vallis de Bu- } *Valle de Bu-*
caleno. } *caleno.*
Socij 60.

PROVINCIA PARAQVARIÆ

Inter Fretum Magalanicum & Brasiliam, in-
fra & circa Tropicum Capricorni, versus
Oceanum Atlanticum.

Corduba { Collegium Cordubense. } *Cordo-*
{ Domus Probationis. } *na.*

Collegium Assumptionis. } *de la Assumpcion.*
Collegium S. Michaëlis } *de S. Miguel*
Tucumanensis: } *de Tucuman.*
Collegium Boni aëtris. } *Buenos ayres.*
Collegium S. Fidei. } *de santa Fec.*
Collegium S. Jacobi del } *Santiago del Estero.*
Estero. }
Collegium Estequense. } *Esteco.*
Socij 121.

PROVINCIA BRASILIÆ

Intra lineam Æquinoctialem & Tropicum
Capricorni, ad mare Atlanticum.

Collegium Bayense. } *Bayã.*
Residentia S. Spiritus: } *Esprito santo.*
Residentia S. Ioannis. } *Sau Joam.*
Residentia S. Antonij. } *S. Antonio.*
Residentia S. Sebastiani. } *S. Sebastiam.*
Residentia B. Virginis. } *B. Virgem.*
Colleg. Portus securi inchoatum. } *Porto seguro.*
Domus Ilhæorum. } *Ilheos.*
Collegium Pernambuc- }
Resid. B. V. Concept. } *Pernam-*
Residentia S. Andree. } *buco.*
Residentia S. Michaël. }
Residentia S. Ioan. Bapt. }
Residentia Maranha. }
Residentia Arrecifenfis. }
Collegium Flum. Ianuarij }
Residentia S. Barnabæ. } *Rio de*
Domus Spiritus sancti. } *Janci-*
Residentia S. Ignatij. } *ro.*
Resid. B. Virg. Assumpt. }
Residentia Sanctorum. }
Residentia S. Pauli. } *S. Paulo.*
Domus Piratingæ. } *Piratinga.*
Domus Sanctorum. } *Dos Santos.*
Residentia Capitis frigidi. } *Cabo frio.*
Socij 180.

IN NOVA FRANCIA

Sub Rege Christianissimo.

Residentia Canadensis. } *sub Provinciâ Fran-*
} *cia in Galliâ.*

CATALOGI AVGMENTVM.

Atque has annos abhinc quatuordecim
Societas per orbem adiuerat sedes: quæ
deinde mutatio, quæ accessio facta sit,
ab iis vulgabitur, penes quos vniversi
Ordinis notitia est & cura: nobis tamen,
ea quæ per occasionem variis è locis in-
telleximus, visum est non prætermittere.

INITALIA.

Ad Prævinciam ROMANAM.

Collegium Hibernorum Romæ.
Domus Probationis Florentiæ.
Collegium Vrbevetanum.
Collegium Pistoriense.
Collegium Fabrianense.
Collegium Burgiense.

Colle-

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 247

Collegium Ragusinum.
 Residentia Cacciabellensis.
 Residentia Afturnarenfis.

Ad Prouinciam VENETAM.

Domus Probationis Bononienfis.
 Collegium Atiminense.
 Collegium Buxetanum.
 Seminarium Rauennarense.
 Residentia Bagnacaballenfis.
 Residentia Cotignolenfis.

Ad Prouinciam MEDIOLANENSEM.

Collegium Papiense.
 Collegium Cuneense.
 Domus Probationis Cherienfis.
 Residentia Bornienfis.
 Residentia Lanciana.

Ad Prouinciam NEAPOLITANAM.

Collegium Paulense.
 Seminarium Nobilium Neapoli.

IN SICILIA

Ambæ Prouinciæ in vnã coaluerunt: accessere,

Collegium S. Francisci Xauerij Panormi.
 Collegium S. Francisci Xauerij Messana.
 Collegium Sicitanum.
 Collegium Salemitanum.

IN HISPANIIS.

Ad Prouinciam LVSITANIÆ.

Collegium Eluense.

Ad Prouinciam TOLETANAM.

Collegium Guadalaxarense.
 Collegium Pacis Iulie.
 Collegium Llerenense.
 Collegium Trugillense.
 Collegium Cacerense.
 Residentia { Aymeliensis.
 tia { Alcarazensis.

Ad Prouinciam CASTELLANAM.

Residentia Oxomenfis.

Ad Prouinciam ARAGONENSEM.

Collegium Segobricense.
 Residentia Dertusensis.
 Residentia Ticitana.
 Residentia Xacensis.

Ad Prouinciam BÆTICAM.

Collegium S. Iacobi Baëzæ.
 Collegium Sanlucarense.
 Collegium Stepense.

Ad Prouinciam BRASILIÆ.

Collegium S. Ludouici.
 Collegium inchoatum S. Pauli.

IN GALLIA.

Ad Prouinciam FRANCIÆ.

Collegium Turonense.
 Collegium Venetense.

Collegium Alençonienfe.
 Residentia Siluaneënfenfis.
 Residentia Macloutiopolitana.
 Residentia Martiningana.

Ad Prouinciam A QVITANIÆ.

Collegium Rupellanum.
 Residentia Marinensis.
 Residentia Fonteniana.

Ad Prouinciam TOLOSANAM.

Collegium Montepeffulanum.
 Collegium Montealbanum.
 Collegium Apamienfe.

Ad Prouinciam LVGDVNENSEM.

Collegium Lugdunenfe trans Ararim.
 Collegium Cabillonense.
 Collegium Arelatenfe.
 Collegium Nemaufenfe.
 Domus Professæ Gratianopolitana.
 Residentia Pontifalienenfis.
 Residentia Graiacensis.
 Residentia Salinenfis.
 Residentia Matifconenfis.
 Residentia Burgenfis.
 Residentia Forouliensis.
 Residentia Vallis Augustæ.

IN BELGIO.

Ad FLANDRO-BELGICAM.

Collegium Dunkercanum.
 Collegium Hallense.
 Collegium Bredanum.
 Domus tertie Probationis Lyrana.
 Collegium Conuictorum Antuerpiæ.
 Variæ Residentiæ Hollandicæ.

Ad GALLO-BELGICAM.

Collegium Athenfe.
 Domus tertie Probationis Armenteriana.

IN ANGLIA.

Ad Prouinciam ANGLICANAM.

Collegium Immaculatæ Conceptionis.
 Collegium Apostolorum.
 Residentia Marilandæ in Virginiâ.

IN HIBERNIA

Viceprouinciâ.

Residentia Dublinensis.
 Residentia Waterfordienfis.
 Residentia Carcacenfis.
 Residentia Kilkenensis.
 Residentia Pontanenfis.
 Residentia Caffelienfis.
 Residentia Lembricenfis.
 Residentia Galuenfis.
 Residentia Clonmellenfis.
 Residentia Rosfenfis.
 Eiusdem nationis Coll. Hibernicum Romæ.

IN GERMANIA.

Ad Prouinciam RHENI INFERIORIS.

Collegium Monasteriense Eifflia.
 Collegium Halberftadiense.
 Collegium Cöllariense.
 Collegium Mindense.
 Collegium Hamelienfe.
 Collegium Stadenfe.
 Collegium Sigenense.
 Collegium Verdenfe.
 Collegium Cosfeldienfe.
 Residentia Marceſurana.
 Residentia Sittardienfis.
 Residentia Haddemarienfis.
 Miſſio Meppenſis.
 Miſſio Friſiæ Orientalis.
 Miſſio Blanckenbergenſis.

*Ad Prouinciam SUPERIORIS
RHENI.*

Collegium Heidelbergense.
 Domus Germersheimiana.

*Ad Prouinciam GERMANIÆ
SUPERIORIS.*

Collegium Burchufianum.
 Collegium Straubingense
 Collegium Landshutianum.
 Collegium Ambergense.
 Collegium Tridennium.
 Collegium Colmarienfe.

Residentia { Stutgardienſis
 Tubingana
 Bachanangenſis
 Coppingenſis } in Wirten-
 bergia.

Residentia ad S. Annam Auguſtæ.
 Residentia Briſacenſis.
 Residentia Lindauienſis.
 Residentia Memmingenſis.
 Residentia Kaufſburana.

Residentia Oliuetana ſue Tannenſis.
 Miſſio Zellenſis.
 Miſſio Weidenſis.
 Miſſio Sultbachienſis.
 Miſſio Turſchenteitenſis.

Ad Prouinciam AVSTRIÆ.

Viennæ { Domus Probationis.
 Collegium Conuictorum.
 Collegium Iaurnenſe.
 Collegium Fluminis S. Viti.

Ad Prouinciam BOHEMIÆ.

Pragæ { Collegium parue Pragæ.
 Collegium nouæ Pragæ.
 Collegium Conuictorum.
 Seminarium S. Wenceslæi.
 Collegium Brunenſe.
 Brunæ { Seminarium Brunenſe.
 Kuten- { Collegium Kutenbergenſe.
 bergæ { Seminarium Kutenbergenſe.
 Collegium Glogouienfe.
 Collegium Saganenſe.
 Collegium Egranum.
 Collegium Lithomerienſe.
 Collegium Cremſirenſe.
 Collegium Conuictorum Olomueij.
 Seminarium Crumlouienſe.
 Seminarium Commotouienſe.
 Seminarium Nouodomenſe.
 Seminarium Glacienſe.
 Seminarium Niſſenſe.
 Seminarium Giczinienſe.
 Seminarium Iglauienſe.

IN POLONIA.

Ad Prouinciam POLONICAM.

Collegium Kiouienſe.

Ad Prouinciam LITHVANICAM.

Residentia Nouogrodnenſis.
 Residentia Chocunenſis.

CLara quidem ſunt hic omnia: ſi tamen plus lucis deſideres, ſic habeto. Quæcumque Domicilia moderationi vnus, in quem non niſi totius Ordinis Præſes poteſtatem habet, commiſſa ſunt, ea Prouinciam conſtituunt, quamuis in diuerſis regionibus ſita. Viceprouinciæ imperfectæ ſunt Prouinciæ. Domus Profeſſorum dicuntur, quibus nullum niſi in alienâ miſericordiâ vitæ ſubſidium eſt: Collegia, vbi cum noltris, tum externis inſtituendis ſcholas habemus: Domus Probationum partim vbi Trones per biennium rudimenta ponunt, partim vbi poſt litteras hauſtas ac traditas reſarcimus, ſi quid de perfectionis deſiderio ſtudioſiorum occupationes detraxerint; hæc Tertia Probatio dicitur: Miſſiones, dum aliquò mittimur vbi nulla nobis vel certa vel ſtabilis eſt ſedes: Residentiæ, vbi pauciores quàm pro perfecto Collegio reſident: Seminaria Conuictorumq; Collegia ſunt, vbi externi ſub curâ noſtrâ ſimul viuunt. His locis qui præſunt, Rectores ſerè aut Superiores appellantur: Domus Profeſſorum ſuos Præpoſitos habent. Sic & qui Prouinciæ præfectus eſt, Præpoſitus Prouincialis, qui verò toti Ordini, Præpoſitus Generalis dicitur. Huic quinque aſſiſtunt conſilij ergò. Primus Italiæ ac Sicilia negotiis poſſiſſimum intendit; alter Luſitaniam cum Braſiliâ & Orientis India, Hiſpaniam & Sardiniam tertius cum Americâ Inſulisq; Philippinis; quartus Galliam; quintus ceteras ad Septemtrionem Prouincias curandas habet.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Gratiarum actio pro tam latè diffusâ Societate, & adhortatio ad Patres: ut illâ & Deo digna se præbeant instrumenta.

QVOD si veris aliquando rationibus fatendum est, beneficij magnitudine mortalium merita superari; profectò hoc, de quo agere instituimus, est huiusmodi, vt omnem mensuram modumque gratitudinis præteruetum, exornari possit potius admirando, quàm deprædicari dicendo. Illud etenim est, quo singulari Dei Optimi Maximi fauore, Societatem principio sui minimam, maximam propagatione, vsque eò productam cernimus, vt, nisi videremus factum, ne sperare quidem auderemus. Quod quia non cum vnus alicuius vtilitate coniunctum est, sed cum infinitâ propè hominum multitudine communicatum; tot beneficia complectitur, quot homines: non intra vnus provincie breuissimos terminos circumscriptum, sed ad vltimas terrarum oras latissimè diffusum, non aliis quàm totius orbis limitibus continetur. atque adeò quot homines peruagatur, quot vrbes, tot decorandum encomiis, tot vocibus celebrandum; vel ad publicam commendationem foris, vel ad priuatam lætitiæ domi, vel ad laudem in exedris, vel ad religionem in sacrañis, vel ad gratitudinem vbi-que. Quare si contrâ quàm exspectare debetis, pro amplissimo munere diuinitus collato, minùs liberaliter pleneque gratias egero; rogo quæsoque, ne id imbecillitati dumtaxat meæ, sed magis diuinæ benignitatis magnitudini, nouo, inquam, atque inusitato beneficij generi, concedendum existimetis. Nam cum duplex retribuendi referendique ratio ab altioris subsellij Patribus relicta sit, quarum altera in remunerando quod acceptum est, altera in cognoscendo commemorandoque consistat; munificentissimi dona Numinis dignitate prima, magnitudine immensa, maiestate præcipua transcendunt vicem, mutuum respuunt, compensandi superant facultatem: sui porrò diffusionem cum nullis sint coërcita metis, inde, vnde potissimum difficultas oritur loquendi, ratio nascitur non tacendi. Verumenimuerò, quoniam, quemadmodum magis animo beneficia quàm mole penduntur, vel peregrino vnde aduecta sunt solo, vel quâ constant materiae nouitate, ita remuneratio voluntate magis quàm re sapiùs æstimatur: arbitror, si quidem tam eximiam Dei beneficentiam, quâ par est gratâ animi significatione coluerimus, fore vt dici possit, primo nos remunerationis debito perfunctos, non quidem potuisse, at certè vel maximè cupiuisse officium ex-
plere gratitudinis. Propius igitur mentes vestras animosque aduertite

Dei beneficia superant omnem gratitudinem.

Dicitur Thomas 2. 2. quæst. 106.

*Societas à
paruis ini-
tus repente
latissime
diffusa.*

ad eam, de quâ dicere cœpimus, beneficij magnitudinem; ac deinde de referendæ gratiæ æquitate dicam, an necessitate, cognoscite. Mirari nonnumquam solemus, à minimo fontis capite ingentia flumina promanare; è minimo femine proceras arbores enasci; ex tenuissimâ scintillâ vix restinguenda incendia excitari. Fons sanè exiguus ipsa sui exordio Societas, ab vbere fletu scaturiens primi Parentis, profanam militiam ad aram Deiparæ Virginis abdicantis, execrantis: sed mox in riuos ac torrentes excrefcens, quæ non cœlestis sapientiæ flumina protulit? Exile semen Ignatij, prima sunt melioris vitæ desideria: sed virtutum maximarum vbertate fecundum, quos fructus genuit optatissimæ probitatis? Pertenui sanè scintillâ diuini ardoris auspiciatissimè correptus est Ignatius: sed hæc scintilla quantos toto orbe Christiano ardores animorum flammisque propagauit? Nec minùs terrarum spatiis quàm animi ornamentis est amplificata Societas; ita vt hac in parte cum florentissimis Regnis ac Monarchiis in contentionem venire possit. Etenim si præteritorum temporum monumenta lubet euoluere, & quâ celeritate nobilissimæ gentes Imperia sua propagauerint recordari; reperiemus profectò, quantum illæ sæculis, tantum nos propemodum lustris; quantum lustris illæ, tantum nos annis singulis perfecisse. Nihil de Assyriorum Imperio dico, non maximis limitibus circumscripto: taceo Persas, non vltra Æthiopiam progressos: prætermitto Macedonas, ab Adriatico mari, trans Gangem ad Emadios vsque montes prouectos. Illa, illa, inquam, Terrarum Dea gentiumque Roma, nonne propè quingentis annis cum domesticis luctata est? postque infinitas propè victorias, vel Ducum fortitudine ac felicitate partas, vel Consulium vigilantiam conseruatas, vel Cæsarium fortunâ auctas, diuersissimarum nationum gentibus domitis, tandem veluti fatiscèntibus senio viribus, nonne ad Occidentem Oceano, ad Septentrionem Rheno Danubioque, ab Oriente Tigri, Atlante à Meridie circumscribitur? Latissimi, fateor equidem, limites, amplissima Imperij propagatio: sed quam ad Regnorum omnium stuporem, longè nostra Societas lateque transcendat. Fuerunt enim terrarum Imperia, quamuis propagatione longissimè diffusa, tamen intra metas vicinorum Regum potentiam coarctata: at Societas nullis est septa limitibus, nullis lineis circumscripta: non sistitur fluuiis, non clauditur montibus, transcendit littora, peruadit maria; per loca omnia vel longitudine inaccessa, vel fretis diuulsa, vel recessibus abdita, vel quaquaversum immensa, producit, protenditur, explicatur. Sed (quod hominum ingenti fit compendio) diuersâ sanè à Regnis atque Imperiis ratione: hæc perfractis aliquando diuini humanique iuris repagulis, agrorum deuastatione, urbium euerfione, gentium laceratione, regionibus ac prouinciis aucta sunt; illa Dei solius imperio ac nutu, cuius est orbis terrarum, orbem peruasit vniuersum: & quidem maiori gloriâ gentiumque comprobatione. Nam per Regum quidem Principumque dominatum populi in seruitutem redacti; per Societatem Christianâ libertate donati. illi tributus grauant; hæc animam immunitatibus cumulat. illi imperiis, hæc amore; illi rigore legum, hæc mansuetudine beneficiisque certat

perpe-

*Societas
citius per
orbem dif-
fusa quam
vlla Mo-
narchia.*

perpetuis. Nec tamen idcirco minùs arduum est quod gerit negotium; nisi fortè difficilius staueritis, armorum vi ciuitates subiugare, quàm, quod priùs faciendum fuit, voluntates flectere. Scio enim (quod ignorare non potestis) fortissimos sæpè Duces, expugnatis vrbibus, plus in ciuium animis conciliandis laboris atque industriæ posuisse, quàm in mœnium altitudine fossarumque profunditate superandis; magisque de voluntatum, quàm de prouinciarum victoriâ triumphasse. Societas in sui propagatione, renitentibus populis natione barbaris, amentia bel-luis, impetu non ratione cuncta gerentibus, magisque ferreâ animorum obstinatione, quàm armato exercitu repugnantibus, non magis diuinæ legis, quàm propriæ salutis hostes expugnauit. Quare vbique victrix, tantò gloriofius rerum potita est, quantò laboriosius est voluntates quàm vrbes expugnare, animos quàm oppida debellare, homines quàm mœnia superare. Equidem quoties tacitè mecum recolo, ad vltimas terræ plagas, ferocissimis hominibus nequidquam reluctantis, Societatem dilatam esse; toties sentio cælestibus armis ab eâ dimicatum fuisse, cum eam præcipuè prouinciarum amplitudinem complexa sit, quam humanis nemo viribus vel obire potuisset. Ferunt Pontificem Maximum Gregorium Septimum, rudi pueritia litterarum adhuc expertem atque imperitum, cum fortè ad parentis pedes luderet ligna dolantis, ex resectis lignorum ramentis elementa formasse; quibus ordine congestis, occultâ quadam vi pueri manum dirigente, illud è Regij Vatis verbis ederetur, *Dominabitur à mari vsque ad mare*; futuræ præstigio potestatis. Crediderim ego ad conspectam, oculo arcanorum omnium conscio, in primis incunabulis Societatem, æterni prouidentiam Numinis digitum intendentem, animum aduertentibus cælestis aulæ beatissimis ciuibus identidem ingeminasse: Illa, illa Loiolæ familia, secundi parentis non iam quidem sed futuris ætibus numerosa soboles, quam me monstrante conspicitis, angustissimis nata principiis, amplissimis finibus dilatanda, propagabitur à mari vsque ad mare, ab Ortu ad Occasum, ab Austro ad Aquilonem; ultra Riphæos montes trans Gangem ad auream Cherfonefum; ad incognitas Iaponum regiones barbarie suâ magis, quàm olim Colchis tauris ignem spirantibus, custoditas; in Sian, Camboiam, Cochincinam; in intima Sinæ penetrabilia sanguineis legibus cautiùs, quàm fabulosi Hesperidum horti peruigili dracone, munita: supra Paranam ad infames Anthropophagorum casus, humano sanguine fœdiùs, quàm olim in Ægypto Busiridis aræ, fumantes. Hac ipsa, quam cernitis, opitulante clarissimi Herois posteritate, quò nondum peruenit, trophæa figet Ecclesia: hoc velut triumphali inuecta carpento, in nouas vera Religio gentes dominatum extendet; exterminatisque idolorum simulacris, pulsis demonum portentis, eiectis turpitudinum monstris, omni denique proscriptâ gentilitate, tetrâque flagitiorum omnium colluione, adducet ipsos Antipodas, Romani Pontificis maiestatem humili pedum osculo veneraturos. Et hæc quidem cum diuinitus tam splendide ad commendationem Societati contigisse gratulemur, cumque illam tam latè Dei beneficio toto orbe diffusam videamus; an non acquis-

Arduum est animos expugnare.

Baron. ann. Christi 1073.

Præstigio D. Gregorio Pontificis dignitate.

simum censebimus, hanc omnem gloriam in Deum velut fontem refundere, totoque pectore gratis referendis incumbere? Videmus res omnes etiam sensu carentes non scriptâ, sed natâ lege, fontes suos atque origines tacito quodam gratitudinis sensu venerari. Nónne fontes Oceano, à quo primùm manarunt, vndam affundunt vberiore? An non æther coactis in nubes vaporibus copiosâ solum, vnde excitati sunt, irrigatione fecundat? agri cultorum labores fructuum vbertate compensant? Quid, quòd selenitem gemmam aiunt à terrâ gigni, lunæ imaginem cum quâ crescat, pariterque decrescat, repræsentantem? à mari verò piscem produci modò plenæ, modò mediæ lunæ imitatione constanti instabilitate fluctuantem? Quid ita, nisi vt symbolo quodam gratitudinis astrum colant, à quo plurimùm gubernantur? Quin & apes aiunt, bovini capitis, vnde generantur, effigiem circumferre, quasi nefas foret eius non meminisse, cuius nisi illiberaliter obliuisci non possumus. Verùm enimverò cum nulla sit fecundior effectibus causa, nulla rerum origo antiquior omnium auctore Deo; à quo ceu perenni fonte vniuersa bona dimanant; rectè docet Areopagita, diuino vir ingenio, res omnes creatas in Deum, veluti in primam sui scaturiginem, reuolui debere. Quod si ita est; an non æquissimum, ob incredibile hoc tam felices propagationis beneficium, à Societate Deo eius auctori immortalẽ memoriã, singularem cultum, perpetuum obsequium, ac omne demum gratitudinis genus decerni? Ego verò sic statuo, Reuerendi Patres Fratresque, quoniam vna ætas gratis pro tanto munere referendis nimis angusta est, plures etiam, si fieri possit, expetendas diuinoque obsequio consecrandas. Memoriam proditum accepimus, capularem senem, prodigiosâ pænè dixerim palingenesiã, senio in iuuentutem commutato, restoruisse: correctâque aurium surditate, oculolorum deterisã caligine, capillis post canitiem denuò nigricantibus, positisque vnâ cum rugosâ cutis exuuiis, decrepitæ senectutis incommodis, repente corpus accepisse succi plenum, & quod magis mirere, nouis nuptiis nouam sobolem procreasse. Quòd si inter huius vitæ fluctus, æstusque naufragæ ætatis, quæ non tam victuris domicilium, quàm morturis continuum præbet sepulchrum, nihilque habet cur eam magnopere confectis, fas esset eiusmodi senectutis iuuentutisque vicissitudinem expetere; existimo, eã de causâ in primam iuuentutem redeundum fore, optandamque non Glauci alicuius fabulosam, sed veram beatarum mentium etiam in terris immortalitatem, vt pro amplissimo munere, cui vnus vitæ cursus nimis brevis est, immortales etiam gratiæ possent identidem referri. Quod cum optare possimus facilius quàm consequi; illud saltem vos oro atque obsecro, vt nihil studij ad virtutem, nihil officij ad debitam gratitudinem prætermittatis. Quin imò, ad propagandam latiùs cum ipsâ Societate diuinam gloriam, ite, ite ad gentes veræ Religionis ignoratione miserandas, eripite Stygij veteratoris fraudibus victimas perpetuis inferorum cruciatibus deuotas, sistite cæco impetu in interitum ruentes sempiternum, vindicatis à teterimâ seruitute Dei cruore in libertatem semel assertas. Quid hæretis? An regiam ignoratis viam quæ ducit ad optatissimos triumphos? Ecce patet

Solin. c. 38.
Gemma
selenites
luna ima-
ginem re-
fert.
Ælian l. 15.
cap. 14.
Piscis lu-
ne similis.
Aldrouan-
dius.

De Diuinis
nominibus
cap. 1.

Senex de-
crepitus
mirâ mu-
tatione
iuuentuti
restitu-
itur.
Velasus
Tarentalisus
Torque-
madâ apud
Del Rio.
Nierenber-
gius cap. 33.
de Curiosâ
Philosophiã.

Exhorta-
tio ad Mis-
siones bar-
baras.

patet tot fortissimorum Heroum trita vestigiis: en Martyrum cruore purpurâque distinguitur: tepet, inò calet adhuc Mastriliano sanguine. Quid est quod vos terreat? fateor, nihil vulgare, eximia omnia atque singularia provincia illa desiderat. Sed audete tantum, aderit piis conatibus propitij Numinis fauor. Vincet morum honestas barbariem, inuidiam amor: sæuitiam mansuetudo, atrocitatem clementia subiugabit. At esto: nihil ab innatâ feritate deflexerint. non est nouum Christianæ fortitudinis affectatoribus ludibria pro honoribus amplecti, contumelias delectari vt encomiis, vulneribus lætari vt osculis, suppliciiis foueri vt præmiis. Sanè si agonothetæ stimulus in luctâ, si Ducis ardor in pugnâ, ignauiam pugilis, formidinem castigat militis; quæso, oculos animuinque conuicite in summum cælestis militiæ, cuius stipendiis metretis, Imperatorem CHRISTVM. præit vt Dux, pugnat vt miles, promittit victoriam, præludit triumphis. Attendite, quæso, quantam arumnarum seriem ad propagandam cælestis Imperij amplitudinem, æternique Patris splendorem ac gloriam sit amplexatus. agitur aduersis: cruciatur ærumnis: pallet inediâ: squallet inopiâ: per Ægyptum iactatur vt exsul: ligatur vt prædo: raptatur vt præda: maectatur vt victima. Cernite sanguineum sudoris imbrem, omnibus retrò ætatibus inusitatum: spectate rubentes cruore humeros, pictas cruore genas, agglutinatum cruore cæsariem, sparsa cruore omnia. spectate, inquam, coronatum, sed spinis ac sentibus; purpurâ indutum, sed proprii sanguinis; immanissimissimo tandem leti genere fatiscentem. Quid ad exemplum potentius? quid violentius ad incitamentum? Quæ porro causa CHRISTVM, quæ vis impulit ad patiendum? Non alia sanè quàm æterni Patris gloria, & flagrantissimum erga miseros mortales amoris incendium. Et inter has flammæ tepere aliquis nostrum potest? & non totus siue amoris vicissitudine, siue imitatione conflagrare? Esset hæc profectò non socordia, sed stupor; non desidia, sed improbitas; non ignauia, sed flagitium. Quare pergite quò rapit exemplum Ducis, quò prouocat pietas maiorum. traditos ab his exercendæ virtutis atque industriæ campos non conseruate modò, sed augete. Et cum in propagandâ Societate tam propensum Dei fauorem, tamque effusam beneficentiam agnoscatis, nullo vnquam tempore obsciquia vestra ad exiles calculos reuocate, sed tanti beneficij memoriam officii colite sempiternis. Dixi.

CHRISTA
exemplum
nos exci-
tat.

ORATIO SECVNDA,

*Parænetica ad Missiones longinquas inter Barbaros obeundas,
& nomen IESV ad vltimos mundi fines proferendum.*

Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam. Isaïæ 18.

SI Religiosos Societatis IESV, id est, generosissimæ Matris filios, quos vt Patres veneror, amplector vt Fratres, ad expeditiones arduas, quibus petantur gentes, spatio distitæ, cæcæ ignorantia, natura

Plutarchus
in Themist.
in Alexandro,
in Iulio
Cæsare.

Magna
exemplo-
rum vis.

feroces ac barbaræ, non tam permouere, quàm currentes incitare voluero; factis mihi, non verbis erit perorandum: quando Miltiades non oratione Themistoclem, sed trophæis; non adhortatione Achilles Alexandrum, sed famâ postumâ; non dictione Alexander Cæsarem, sed exemplo ad maxima rerum gerendarum decora, fortunamque virtute lacessendam prouocauerunt. Habent enim heroica facta, post mortem quoque auctorum, vim vocemque suam omni oratione, que plerumque plus inanis soni, quàm rei continet, potentior. Ego verò, quem non facta tantùm, sed & verba ipsa deficiunt; cuique præter vnicam imitandi voluntatem parendique desiderium, nihil admodum promptum atque expeditum est; non tam alios (quibus abunde est animorum operumque) quàm me ipsum stimulare contendam: neque id verbis meis, sed quò maior auctoritas insit sermoni, illius oratione, qui inter Scriptores Diuinos sagacissimus, quantum ab hisce temporibus abfuit ætate, tantum præsens fuit vaticinatione.

Maie. 18.

Exhortatio
ad
Missiones
inter bar-
baros.

Pfal. 18.

Quod igitur benè vertat; *Ite*, faustis auibus, inquit; quod vobis gloriosissimum sit, *ite Angeli*: quod orbis admiretur, *ite veloces*; quod infinitis mortalibus auxilio sit, *ite ad gentem*, imò, *gentes conuulsas & dilaceratas*; eoque salutem ipsam inuehite, quò nec fama quidem salutaris nominis penetrarit. Scio ego quidem, augustissimi nominis istius, cui & supremus orbis mediusque & infimus genua submitunt, Maiestatem adeò esse conspicuam, vt in ipso sole velut tabernaculo suo non magis latere valeat, quàm sol ipse, si crySTALLINO vmbraculo clauderetur. Fuere tamen, suntque etiamnum, vt hominum, sic & terrarum, lata diuortia, insulæ ac regiones, veluti frustra quardam ingentia orbis diuulsi, ita à reliquâ mortalium societate distracta, vt toto quoque cælo distare videantur; adeò densis ignorantie nubibus inuoluta, vt vix radium solis istius vel senserint, vel admiserint. Eò igitur, eò nomen istud inferendum: quod ipsum si vel solem dixerim, vel ipso in sole collocauerim, parandæ nimirum ei quadrigæ sunt, vt iis, quibus illuceat regionibus, inuehatur. Neque tamen hic quidquam Poëtarum more confinxero, quando id portandum coram gentibus, Deus ipse pronuntiauit, cum in id muneris Gentium Apostolus pararetur. Et, obsecro, quò mihi curus ille gloriæ Dei tam splendide Ezechielis oculis obuersatus, vt non nisi electo & igne colluceret? tam magnificè tractus, vt equorum vice cælestes ei Genij iungerentur? tam celeriter promotus, vt vento turbinis ageretur? Quò, inquam, hæc omnia? nisi vt, quod dicere modò institui, spectaculo tam illustri daretur intelligi, Deum naturâ vbique & omnibus præsentem, non perinde tamen omnibus notum, ad extrema terrarum præconum suorum voce quasi vehiculo deportari, dum ab iis vltimæ gentes barbaræque, sanctissimi ipsius nominis legisque castissimæ cognitione imbuuntur? Et dubitare modò quis poterit, quos qualésve ipse Deus cupiat legatos tantæ rei, suæque interpretres voluntatis? quales nimirum & isto schemate ipse exhibuit, & alter ille Vates designauit, veloces, igneos, verbo; Angelos, imò Cherubinos. Quibus profectò egregiè sacra illa cithara fatidici Regis concinit, ita Deo modulantis: *Qui facis Angelos tuos, spiritus; & ministros*

Pfal. 103.

stros

stros tuos, ignem vrentem. Quid autem est *Angelos* esse, nisi ad obsequia promptos ac veloces? quid est *spiritus* esse, nisi à terræ contagione longè esse remotissimos? quid *ignem esse vrentem*, nisi consumendorum vitiorum desiderio æstuarè? Valeat modò, valeat frigidus ille, imò commentitius inanium Deorum tabellarius,

— *qui fas per limen vtrumque*

Solus habet, geminoque facit commercia mundo,

vel facere fingitur. veros vtriusque mundi conciliatores, nuntiosque imperiorum cælestium scala commonstrat, quæ ascendentes descendentesque proponens, è cælo petendum docet, quod ad salutem incolumitatemque animorum in terras est deuehendum. Hoc istud est Vatis nostri, *Ite Angeli.* Quorum insuper vt origo cælestis est, ita & natura purissima: quibus non magis damno sordes sunt, quàm lutum soli; quod illustrati ab eo potest, nitiori autem illius afflare quidquam sui non potest. Et hoc Regij Prophetæ est, *Qui facis Angelos tuos, spiritus:* quorum scilicet ea conditio est, vt expertes corporis cæsi versari inter homines valeant, nihil tamen hominum corporumve patiantur. Serpunt quidem mala contagio; & faciliùs ipsum consortium, quàm labem eius vitæuris. Ceterùm vbi salus aliena opem deposcit, tutò etiam inter sordes ambulat, cui sincera mens est, cum virtuti vitium non adhærescat. Præterquàm quòd ab iis suscipi magnum aliquid vel confici nequeat, quibus contra naturam corpus voluptati, anima oneri est. Et quibus hoc ipsum quod in homine est subtilissimum, oneri est, veloces esse ipsi qui possunt? dum & *Angelos*, id est, victores omnium voluptatum animos, & *veloces*, expeditiones istæ deposcunt: qui nimirum per diuersa gentium terrarumque volitantes, pedes, quibus eundem est, mente præcurrunt; ventos, quibus nauigandum, cogitatione præuertunt: quippe animo cupienti nihil satis festinatur. Hoc nempe, hoc igneum illud est, quod in ministris suis Deus, & ipse ignis requirebat. Ecquid enim igne velocius, rapacius, violentius? De populo isto rudi primùm ac pastoritio, mox domitore terrarum, ita proditum est; eum, iam totâ priuuis quasi adolescentiæ annis Italiâ subiugatâ, cum à terrâ fretum esse que venisset, more ignis, qui obuias populatus incendio siluas, interueniente flumine abrumpitur, paulisper substitisse. Sed nempe vilior ignis ille, cui ligna stipulæque pro pabulo sunt, tacile aduersario elemento non cedit tantùm, sed etiam exanimatur: altior ille nobiliorque, qui animos depascitur, quem nec maria lato æquore diffusa procellisque elata, nec hiatu debilitentia terrarum spatia, morantur; vt peruolat superuolatque omnia, ita sanctè omnia populatur. Numquid mittes fulgura (non hîc Iouem nescio quem, sed verum Tonantem fulminantemque compello) numquid mittes fulgura, & ibunt? Ibant profectò, imò volabant Genij illi alarum pleni, quos commemorare memini, *ibant in similitudinem fulguris coruscantis.* fulguris, inquam, quod nescias, an citiùs mittere voletque, an potentiùs feriat, an potiùs simul semelque peragat vniuersa. Hæc obedientiæ factæ vis est, quæ vbi pares imperiis homines nacta fuerit, Angelos efficit, fulguris instar veloces, igneosque. Verbo ipsa dixerit, imò nutu tantummodò: *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam,*

Concionatores quales esse debent.

Claud. l. 1. de Rap.

Gen. 28.

Legati spirituales casti sint & expediti.

Sallust. in Catil.

Sallust. in Jugurth. Deut. 4. Sint etiam feruentes & veloces. Florus l. 2. cap. 2.

Iob; 8.

Ezech. 1.

Isaie 18. ratam,

Seneca
Epist. 102.

Dionys. Hæ-
lican. l. 1.

Societas
Dei glo-
riam spe-
ctat in suis
expeditio-
nibus:

Sen. de Reu-
vite cap. 19.

sed Deus
illam ho-
norat.

Linus l. 22.
in Orat. Q.

Animarum
Incras
Societas
consecra-
tur.
Sen. Ep. 42.

ratam, cuius diripuerunt flumina terram eius; & iam voto transierint maria, distitaque toto clemento Regna mente peruolarint. *Magna & generosa res est humanus animus, nullos sibi poni nisi communes cum Deo terminos patitur:* Romanè dictum & à Philosopho Romano; sed magnificentius quam veriùs, dum de homine augustius, angustius de hominis auctore decernit. Verùm si de animo ita ille Romanus; de Româ ipsâ meliùs ab altero pronuntiatum: *Roma prima & sola, ab omnis aui memoriâ, terminos sibi potentie fecit Orientem & Occidentem.* Fateor, nec prima, nec sola Societas I E S V, sed & ipsa tamen, terminos expeditionum suarum sibi fecit Orientem & Occidentem; adde & Meridiem & Septentriones, & quidquid in terrâ Australi etiamnum latet incognitum & intentatum. Eò destinat illa milites suos, qui Diuini nominis victricia signa per quaternas orbis plagas circumferant, non alio stipendio quàm glorioso nominis istius incremento, spe prædæ non aliâ spoliotorumque, quàm animarum. Iam quod ad folius Numinis honorem attinet; illa militiæ quoque huius telera est, MAIOR DEI GLORIA, vbique semper & in omnibus præcipuè spectanda. Et quò non rapit mortalium plerosque inanis gloriæ illecebra? scilicet vt laudum, id est, ventorum fatuti (si qua tamen à mero aëre ventoque saturitas est) quò magis inflantur ab aliis, eò minus habeant sui. Et quàm multos, dum cursu præpropere feruntur ad gloriam, fortuna cum sequi non potest, destituit? Quàm multos, *cum in consummationem dignitatis per mille indignitates erepissent, misera subit cogitatio, ipsos laborasse in titulum sepulchri?* Caduca enim uerò gloria fragilisque, et si marmorea. Vos uerò, vos Religiosi commilitones, qui ab istâ vos tyrannide exemistis, vt ne more ambitiosorum ab ore dependeatis alieno, quibusque nec laudum decora incitamento sunt, nec fortuna casusque formidini, dum sequimini Numen ipsum, vni quoque ipsius honori vos ipsos dicatis, impenditis, consecratis. Quamquam vobis ipsis quantum detrahitis, tantum adii-
citis famæ vestræ. et si nec hoc ipsum quidem spectandum est: nam difficultates Dei vnus causâ susceptæ, adira pericula, labores tolerati, quid aliud sunt quàm perpetua seges materiæque gloriæ vestræ? Adeò uerum illud atque exploratum est: *Gloriam qui spreuerit, ueram habebit.* Quòd si non solus honor militem acuit, sed & opima spolia vel voto præcepta, vel aure oculòve etiam delibata; quantâ auiditate animos innoxie auaros in eam prædam ferri necesse est, cuius omnis æstimatio infra pretium est? *Sæpè* (dicam magni Philosophi uerbis) *sæpè maximum pretium est, pro quo nullum datur.* Deus immortalis! quantum illud pretium est, infra quod orbis vniuersus est! imò quo redemptus est orbis vniuersus! Ille, ille Dei sanguis est in salutem mortalium opulentissimâ largitione profusus: cuius profectò naturam ignorat, qui vel hinc animarum præstantiam nobilitatemque non æstimat: nec æstimat is, qui tantillum laboris, veluti pretium rei pretiosissimæ asserendæ impendere detrectarit. Quare meritò remotissimi terrarum anguli, prima solis incunabula, vltimumque cubile, India vtraque, per tot rerum discrimina, mercium istarum causâ non tentanda modò, sed assiduâ etiam nauigatione lustranda. Non ignoro equidem, parentem, si deformem filium

filiam nuptui collocare velit, multo eam margaritarum splendore, munda-
doque muliebri & amplissimâ dote solere commendare, vt, dum pul-
chram reddere non potest, quò procos alliciat, faciat saltem diuitem, quò
maritum emat. Habent hoc pleræque nationes barbaræ proprium sibi,
vt, quantum à mortalium reliquis spatio, tantum & moribus; quantum
moribus, tantum ferè colore habituque corporis dissideant. De Indo-
rum certè legatis Romæ conspectis ita Historicus: *Ipsc hominum color,* Florus lib. 4.
c. 12.
ab alio venire celo fatebatur. Vt proinde rerum prouida natura parens
hanc quoque filiam, Indiam dico (quin & alias eiufmodi) turpem at-
que incompositam, diuitiarum thesauris non absque ratione cumulasse
videatur, quæ tot tamque varios, non dicam sponse, sed opum eius
procos allicerent, totque etiam corruales incitarent. Sed falluntur pro-
fectò, falluntur, qui aurum gemmasque præ corpore, quamuis deformi;
multò etiam amplius, qui præ animâ ducant expectandas. Eant igitur,
imò ruant per inuia, per inhospita sola terrarum, perque tempe-
statum prælia, & naufragiorum terrores, qui maxima itineris sui
compendia arbitrantur, si aurum, id est splendidius lutum; si adaman-
tes, id est speciosiores lapidum crustulas; si vniones, id est conchylio-
rum recrementa, vel (vt nobilissimè sentiam) æterno gelu conficti
roris guttulas aliquot reportarint. Vos verò, quibus sublimior animus,
sanctiorque cupido est, qui diuiniora lucra sectamini, non lapillos in-
animes; merces æternas, non cum mundo suo perituras; vos, ipsos ho-
mines, non humana, non terrena, nedum subterranea illa ambitis, quan-
do ad easdem plagas, iisdem viis, sed studio dispari, laboribus certè pe-
riculisque maioribus contenditis. Sensit id Oriens, sensit & Occi-
dens, senserunt Indi (& qui non senserunt?) quam diuites opum,
tam inopes virtutum, sese peti, non sua; animas suas celo infe-
rendas, non gemmas suas in orbem alium deferendas. Adcò à veris
rerum æstimatoribus quærentur mortales, vt æterni sint; non mortalia,
quia spolia temporis sunt. Et quanto molimine quærentur? quâ indu-
striâ flectuntur? quanto labore poliuntur? Et vt hæc molesta ac gra-
uia sint, nulla tamen quærendorum, flectendorum, poliendorum est
fatictas. *Auaritia quidem semper infinita & insaturabilis est, neque copia ne-* Sallust. in
Catal.
que inopia minuitur: verùm si quid infinito maius est, vastis illis menti-
bus plusquam infinita lucrandorum hominum cupiditas est, quam nec
minuit copia, & inopia accendit. Te hîc ego, te appello testem, imò
auctorem tot heroicorum facinorum, Xaueri gloriosissime: laborat Xauerij
labores a-
pud Indos.
annalium fides, vt tot animarum millia, quæ cælum tibi refert accepta,
vnus hominis laborem esse persuadeat: & nisi te orbis Xauerium
sciret, præclaris tuis facinoribus fidem derogaret. Liceat hîc mihi pro-
ferre verba illa quibus olin Scytharum legati Alexandrum compella-
uere: *Si dii habitum corporis tui, auaritati animi tui parem esse voluissent,* Curtius 1,7.
orbis te non caperet. alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres.
Certè vt Xauerio moles corporis tanta non fuerit, quæ mundum im-
pleret; animus profectò tam ingens fuit, quem nec mundus exleret.
Alterâ manu Occidentem contigit, cum in Franciâ, Italiâ, Lusitaniâ tam
præclara gessit; alterâ Orientem complexus est, cum in Indiis longè

præclariora perpetravit. Eò ille solem, quem principio commemorabam, inuexit; ibi nomen illud augustissimum coram Gentibus & Regibus portavit; eâ sanctitate, vt Angelus; eâ celeritate, vt fulgur; eo feruore ac zelo spiritus, vt ignis vrens non tam videretur, quàm esset. Ille (vt vel sic sua vaticinio constaret fides) *ad gentem conuulsam & dilaceratam* odiis mutuis, bellis intestinis, dæmonum furore, *pacis Angelus* properauit: *ad gentem, cuius diripuerunt flumina terram eius*; nec flumina tantùm distrahere à ceteris, sed integra maria, Oceanusque vastissimus :: *ad gentem expectantem*, expectantem annis mille quingentis doctrinam cælestem, post natum salutis humanæ vindicem; cum carum nationum non paucis, Parauis, Malais, Iais, Acenis, Mindanais, Iaponibus primus omnium Xauerius legem Euangelicam denuntiari. An non & *ad populum terribilem* perrexit intrepidus, cum, vt Deum-hominem, ita & humanitatem docturus, ad Indos illos inhumanitate agrestes, infamesque barbarie; cum in Mauricam, non magis terræ moribus quàm incolarum furii agitatum, flammisque vomentem ac cineres; cum ad Iapones hominum pientissimorum hodieque canifices, est profectus? Profectus est denique *ad populum post quem non est alius*, cum ad hominum vltimos Iapones & Sinas, id est, ad columnas suas Herculeas, penetrauit. Quamquam nec illæ metæ erant menti amplissimæ constitutæ, nisi corpus ipsum antè animus, quàm animum agendi patiendique ardor defecisset. Interim quæ robustissimum quemque non fatigassent modò, sed penitus deiccissent, ea omnia erigebant Xauerium, ac recreabant. Is quippe Xauerius erat, cui quidem deliciarum cælestium satis esset; modus ærumnarum ac laborum nullus, nec alius finis, quàm *amplius, amplius*. Deus immortalis, quid est Angelum esse, si hoc non est? Angelicam naturam labor non afficit. Et quid est spiritum esse, si istud non est? à solo spiritu, eoque cælesti, vires illæ poterant suppeditari. Exclamate hîc mecum, neque tamen verbis meis: *Homo ales, insolens Angelus & hominibus spectaculum in mundo & supra mundum!* Verùm quam insolens spectaculum, tam potens ad virtutem incitamentum: quo plures insuper, *Angeli veloces* effecti, docuere scilicet, gloriam prophetiæ istius illis quoque seruatum, qui hisce temporibus expeditiones eiusmodi suscepissent. Inter quos quid attinet pluribus celebrare decus illud Belgarum Gasparem Barzaum (vt & rerum gestarum eius scriptorem, & affectatorem Trigaultium, aliosque nationis Belgicæ missos faciam) cum ad laudem eius commendationemque satis sit, magni Xauerij vel discipulum, vel socium, addo & vicarium, existitisse? Et quanto hæc omnia lucro animarum, quanto Ecclesiæ bono, quanto diuini honoris incremento? Quod nimirum Vates ille futurorum præcius iam tum commemorabat: *In tempore illo deseretur munus Domino exercituum à populo diuulso & dilacerato*. Ecquodnam munus illud, nisi hostia salutifera per augustissimum sacrificium iis in regionibus primùm oblata? quod munus illud, nisi tot millia animarum tartaro erepta, cælo assera, Deo restituta? quod munus *ad locum nominis Domini* delatum, nisi Iaponiorum Regum, veluti Magorum ab Oriente, Romam missa legato, & per iuuenes Regios, Patremque Iaponicæ Societatis Visitatorem,

summo

Istæ 18.

Istæ 33.

Istæ 18.

Bulla Canonizat.

Istæ 18.

Turfell. l. 6. c. 5. Hist. Soc. l. 3.

Theodor. Stud. Ca. tech. 35.

Fruetus Missionum.

Istæ 18.

Legatio Iaponum ad Gregor. XIII.

summo Sacrorum Antistiti Gregorio cā appellatione decimo tertio, Anno 1585.
 cum singulari nostræ Fidei contestatione oblata obsequia? quando non
 semel ipse Maximus Pontifex lacrymas fudit, inusitata lætitiæ indices,
 quod legationem spectaret, qualis post orbem conditum, hominesque
 progenitos, nulla vel studio Religionis ad Romanum Antistitem, vel
 Romani Imperij admiratione ad quempiam Cæsarum, è Regnis adeo
 distitis, per tot Oceani pericula, totque ambages viarum fuerit instituta.
 Annos nouem tenuit peregrinatio: vt itinere ipso insolens ac permole-
 sta, ita exitu Legatis ipsis beata, Societati gloriosa. Siquidem illi ipsi in
 patriam reduces (quateni erant) sese acceptissimum cælo munus, sacro-
 sanctâ votorum sponcione, in Societate Deo consecrauerunt; eque Re-
 gis Religiosi iam Legati effecti, imò Angeli, hoc est, ad suorum æternam
 incolumitatem procurandam destinati, sic in eo munere versati
 sunt, vt nuper ex eorum numero senex venerandus P. Iulianus Nacauxa
 annorum septuaginta ætatem eo in tumulo non composuerit, sed vio-
 lenter abruptam perdidit: qui, vt tormentorum acerbissimus est (scro-
 bis supplicium nuncupant) ita ad immortale decus gloriosissimus, Athle-
 tam CHRISTI magnanimum in felicissimam asseruit æternitatem.
 Hoc ille sine legationem suam reddidit illustriorem: ita canos sanguine,
 velut ebur Indicum ostro puniceo, magis venustos pretiososque effecit.
 Iam tot focia agmina Iaponum Martyrum inuictissimorum, quid aliud
 de illo, deque seipsis contestantur, nisi vaticinationem illam Hebræâ sen-
 tentiâ redditam, multò expressius id quo de agimus designare? *Adducitur* Hebr. lectio,
Ista: 18.
munus Deo Sabaoth populus contribulatus. Ipsi quippe tot diuexationibus
 quasi tribulis exagitati, tot cruciatibus confecti, ipsi munus Deo longè
 gratissimum exstiterunt. Eminent hinc, eminent tres illi Heroës, BB. Paulus,
 Ioannes, Iacobus, immortalibus etiam inter mortales honoribus dignati.
 Diceres eos in crucem actos, vt magis toti orbi conspicui, celsitudine vir-
 tutis suæ, alienam longè lateque prouocarent. Neque frustra id quidem,
 cum non Iaponum tantum ea fortitudo sit, vt in patriâ, in conspectu ci-
 uium ac parentum suorum mortem oppetant constantissimè, verum è
 Regnis remotissimis plurimi patrias sedes deferant, quò alienæ salutem totos
 se, vit. umq; suam liberalitate plusquam humanâ impendant. Testes hinc mi-
 hi (vt ceteros prætermittam) testes Spinolæ atque Mastrilij, *slos & robur* Flor. 1. 4. c. 2.
Italici sanguinis: quando illa veri nominis ac generosi sanguinis nobili-
 tas est, cum non è natalibus hauritur, sed ex ipsis venis tam gloriosâ
 morte profunditur. Ille, ille Genuensis Scæuola, hic Regulus Neapo-
 litanus; ille non manu tantum, sed corpore toto viuus exustus; hic non
 in caucâ Punicâ, cæque permolestâ & acerbâ, inclusus, sed velut intempe-
 stiuo sepulchro, in terrimam scrobem capite immisso quadratio
 pendulus, aliisque suppliciis grauissimis excarnificatus, ac demum gla-
 dio percussus; quid aliud agunt, quid moliuntur igne ac sanguine, quàm
 illo flammis subiicere desideris nostris, hoc fouere subiectas; quæ tali
 flumine accenduntur, non sopiuntur? Non patitur vel auita maiorum
 gloria, vel germana fratrum nobilitas, labem aliquam aut probrum fam-
 iliarum ac generis sui. Illis ignauis licet esse, quibus parentum socordia
 ius inertiarum tribuit: nos necesse est forti esse ac infractò animo, quibus

degenerem indolem virtus obiiciat maiorum, si conspexerit defides. Ii quibus maiorum obscuritas pro umbraculo est, tutò latent: nobis, quos conditionis nostræ splendor in orbis theatro locat, tenebræ pudori sint, non defensionis. Noui ego quidem indolem vestram, commilitones, scio pectoris robur, & magnis experimentis approbatam virtutem: nam si quantum omnibus est animorum, tantum & singulis licentiæ fieret à Ducibus; iam sua neminem castra præsidiaque retinerent, omnes in apertum campum non prodiretis, sed procurreretis; imò ad gentes vltimas non solum contenderetis, sed volaretis. Quidni tamen liceat etiam iis, quos memoria recordatioque agitât nobilitatis suæ, viros illos præclaros, illa sacræ militiæ decora, Principes illos expeditionum longissimarum atque difficillarum proponere, vel oblectationi futuros ad speciem, vel incitamento ad æmulationem ampliozem? Quòd si vniquam opportunum id fuit, iam profectò etiam necessarium est,

Æneid. 6.

ere ciere viros, Martemque accendere cantu:

cantu, inquam, quo & celebrentur insignia maiorum facinora, & posteriorum virtus inflammetur, cum illud quoque Vatis nostri, hac ætate, quin & hoc ipso anno, reipsâ comprobatum conspexerimus: *Cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis*. Et quosnam hic montes interpretabor, nisi quas illa vrbium domina Roma

Æneid. 6.

———— *septem vna sibi circumdedit arces?*

Ios. 6.

quod signum, nisi signum militiæ, expeditionumque nostrarum, nomen IESV augustissimum? quam tubam, nisi illam iubilei sæcularis totâ modò Societate personantem? Illud, illud signum, quàm illustribus nuper radiis coruscavit, cum in æde principe Societatis vniuersæ magno IESV dicatâ, inter cetera ornamenta arte pretioque visenda, sumptu planè regio, tot faces funaliaque luxere, vt quamdam cæli stelliferi speciem exhibere viderentur? Tum profectò illud *signum in montibus eleuatum fuit*, cum in septenis montibus, adeoque Vrbe totâ, purpurati Patres, Præsules, Legati, Principes, ceterique, festos ignes ac triumphales struxere honori nominis istius, à quo Societas honorem omnem suum est mutuata. Crederes, hoc in spectaculo, velut in Occidente, ortum nouo splendore solem; vt ex illo Religionis culmine, amplius longiusque in ceteras orbis terrarum plagas deueheretur. Ibi tuba illa primùm insonuit, quæ tamdiu expectatæ solemnitis nuntia ad plausum gratulationemque excitaret vniuersos; atque ad noua bella expeditioneque illas longè gloriosissimas, pro nomine isto suscipiendas, Socios inprimis inflammarer.

Audite, commilitones, audite sonum illum & clangorem musicum pariter bellicumque; audite, & (vt facitis) ostendite, si Matrem amatis centenariam, ostendite vos filios

Æneid. 1.

———— *quibus integer cui*

Sanguis adhuc, solidaeque suo stant robore vires.

Probate vigore non tam annorum quàm animorum vestrorum, Matrem eâ quoque ætate iuuenem, viridem, florentem; neque mentibus accidere senium perinde atque corporibus; ac diu vixisse, non fuisse temporis sed virtutis. Ostendite non consenuisse cum annis spiritum, nec sæculum

vnum

vnium viuidi roboris succum exhaustisse. Angeli estis. Propheta sic nuncupauit. nulla Angelicæ naturæ senectus obrepit. Angeli estis : cum grauitate negotiorum , longinquitate itinerum , laborum difficultate, agendi celeritate certandum est. Velocitas illa Angelorum est : quibus vt nomen laboris tribui valeat , labor ipse certè fatigatioque conuenire non potest. Angeli estis : militandum est, ita militia cælestis exercitus, Genij bellatores sic admonent, sic expeditionum nostrarum ratio deposcit. In quibus si de honore gloriæque diuini nominis agitur , si de salute hominum propemodum infinitorum ; quas in res tot excellentium operarum sudor exhaustus, tot Martyrum fortissimorum sanguis effusus, ipsius denique Filij Dei vita fuit impensa; quid est quod ad laboris assiduitatem nos excitet , si sudor iste non excitet? quid est quod ruborem ingenuum in genas eliciat , si cruoris ista purpura non eliciat? quid est quod vilem nobis vitam faciat , si mors illa non faciat? Sed non est profectò, non est alacritatis vestræ, desiderare, virtutis, erubescere; generositatis, pericula mortemque ipsam declinare. Quamquam quid mortem dico? Angeli estis , qui vos vitamque vestram operi isti immortalis impenditis. Itaque quam & ipsi nuncupamus mortem, abdicatio quædam corporis est , vera mors non est : viuunt animus , viuuntque , corpore muneris tam sancto gloriosoque vel immoriente , vel imminente tantisper, dum & ipsum vitæ immortalis æternæque perfruatur.

ORATIO TERTIA.

Dissertatio Academica, sitne facilius mundum cruce & contemptione, an vi & armis subiugare.

Svum cuique dicendi genus : mihi nouum quidem & inusitatum, Sattamen neque difficile, neque inuolutum, ludisque ad eò sæcularibus aptum , visum fuit suscipi à me hoc tempore oportere : quod Academiæ veteri iuxta ac adolescentiori solenne fuit , certum nihil definitumque disceptare ; quidquid verosimile est tueri , modò huc modò illuc assensionem inclinare , nihil non in vtramque, imò quamcumque etiam, partem expromere ac disputare . id agam nimirum , atque hanc viam consuetudinemque è veteri Lyceo petitam sedulò insistam. Et quoniam volatica ferè, Socraticoque more parum sui in hac decertandi ratione similis esse solet dictionis forma; vtar ego quoque caractere dissimili, vt incisa modò, aliàs numerosa, nunc contracta , mox explicata , tum diuisa etiam distractaque appareat oratio. cuius interim partes sine ordine certo consecutioneque dispositæ , sic tamen connexæ inter se copulatæque sint, vt, cum vltro ab artis præceptis ipsoque controuersia iudicio sæpenumerò discedam ; occultâ tamen vi efficientiæque pugnantium inter se rationum eò pertineat, atque animis cum opinione veri illabatur, propositumque sibi finem hoc certius assequatur oratio , quò contumaciùs interdum ab eo recedere , & contrariâ viâ fortioribus in speciem argumentis niti videatur . Neque enim hîc tam animus mihi est iudicium

quæstioni meum interponere, auctoritateque quempiam velut præiudicio ad idem sentiendum inuitare, quàm quid in causâ effici quæstionisque possit, ex earum, quæ veræ vel simillimæ veri sunt, rationum oppositu ac dimicatione ostendere. Quæro igitur, vtrum altero facilius expeditusque sit, ignominiam crucis & contempatione mundum, an vi atque armis subiugare. Quid hac causâ, si in concione quærat, facilius; si in Regum Principumque consessu, difficilius? Quid enim, inquiet hi, absurdus fingi animo dicique potest, quàm orbem terrarum contemptu sibi subiicere? nùmne igitur aliqua ex hoste contempto spes victoriæ? quod non potius certæ cladis internecionisque periculum? adimere contemptio curam providentiamque solet, maximum in gerendis rebus momentum. hac sublatâ, quid nisi Ducum inertia, socordia militum, ignavia exercitus, excubiarum neglectus, annonæ inopia, armamentarij vastitas, rerum omnium penuria, consiliorum confusio, sententiarum perturbatio, imperiorum ignoratio, atque ad extremum interitus ac ruinæ? quis enim aut hostium arma tutò contempsit, aut vires impunè neglexit? quis nocendi artes sine dispendio suo despiciatui habuit? quis non certissimum temeritatis huius præmium tulit infidias, cladem, ignominiam sempiternam? Irritantur nimirum ludibrio animi, pudorque despectis in promptu semper est, quo ignaviam abiiciant, iras suscitent, vires colligant, iniurias vlciscantur. Tu verò hos probro lacessendos, stimulandos contemptu, despicientiam etiam impellendos in perniciem magis suam quàm exitium tuum rere? An igitur felicior cum armato hoste quàm cum inermi congressus? certior de vigilantibus quàm de dormientibus victoria? propior de sollicitis atque in occasionem gerendæ rei intentis, quàm de imprudentibus triumphus? ne crabronum quidem aut fornicarum viles animas, nedum hominum feroces cupidosque vindictæ impetus, irritandos duxero. Tunc hostem licebit despiciere, cum ignavo militi, ne terga in acie vertat, subiiciendi animi sunt. Ceterum assiduâ vigilantiam Ducem militesque præstare necesse est; studiosè aduersa, ne se insinuent, explorare; hostiles motus omnes quasi de speculâ obseruare; inopinatos casus consilio & ratione antevertere. Quorsum, nisi ad incommodorum cautionem, Seruatoris illa vox iterata toties atque repetita, *Vigilate?* Tu quæstionem interim ponis; ludibriõne mundum ac despicientiam subigi oporteat? Ego verò armis, non fastidio; virtute, non arrogantiam vincendum existimo. Cæsarem & Alexandrum vide, non illi irrisione & contemptu, sed militum robore potentiaque Romanum prior, alter Græciæ Asiæque dominatum adepti sunt: inter varios belli euentus, communemque Martem, non nisi corporum suorum obiectu periculisque victoriam, multâ cæde ac sanguine triumphos promeruerunt: tu verò fieri posse existimas, vt, quæ sine certamine singulæ ac prælio fortissimorum Ducum terrarum orbis regiones subiici minimè potuerunt; eæ vno despiciatui, quaquà iacent ac dispersæ sunt, vniuersæ, multitudine innumerabiles, viribus potentes, præsidii firmatæ, locis munitæ, astu, consilio, sapientiam præstantes sub tuam vnius ditionem subiungantur ac redigantur? Erras, pæce tuâ dixero, quisquis mundi contemptui ad obtinendam victoriam assentire:

non ille spretus despectusque animo, sed corporis armorumque impetu prostratus sub iugum potestatemque veniet. De cruce autem quid censes? an quo modo Constantinus tres potentissimos Imperij inuafores, hac tu ratione mundum ab eâ superari posse existimas? at non ille cruci, vt debellaret, à contemptione, sed à militum virtute ac fortitudine præsidium mutuatus est. Sub crucis signis copiosum habebat militem, probè & armatum & exercitatum; qui crucem labaro, crucem galeis, crucem scutis, & ipsis, si placet, crucem telis gestabat. Hanc quidem speciem veri primam ostentat opinio; at illa quàm inanis & fallax sit, vide: nequaquam hîc tibi, vt de ceteris hostibus, ita de mundo philosophandum velim existimes. Seruile quid & effeminatum mundus est; in pretio si habes, superbiat; si metuis, instabit; si blandire, dominabitur. vbi verò seruitutem hanc seruire cœperis, quâ non vi ac tyrannide opprimeret? In feminis Dalilas & Iesabeles, in seruis Eutropios ac Ruffinos intuere; quo in viros imperio, quo in subiectos dominatu vsi sunt? iacuisent profectò despecti, contemprique in latebras se abiecissent; æstimati supra seruum ac fortunam, altiùs sese extulere, quàm vt vinci postea nisi communi propemodum exitio possent. Quem fors aut natura seruituti destinauit, hic perpetuò tibi vt seruiat, contempni que se abs te pro arbitrato patiat, stude. Quæ stultitia maior, ne dicam insania, excogitari potest, quàm vt non modò alterius sis, cum tuus esse possis, verùm etiam eorum potestati, quorum adeptus sis imperium, vtrò te volentemque subijcias? Homini libero mundus, viro ad parendum femina seruiendumque subiecta est. Quid præ libertate iugum, seruitutem præ dominatu amplectere? Indigna nimirum illa permutatio, præposteraque conuersio est. hanc ipsam tamen (quæ generis nostri labes atque ignominia est) quàm multi amplectuntur? quàm multi iugum hoc graue atque infame subeunt? vel quia necessarium putant ac fatale, vel quia falsâ æqui honestique specie decipiuntur, vel quia miseri esse cum multis malunt, quàm beati cum paucis. Quæ enim acerbitas seruientium mundo miseræ par esse potest? an non probra eius extimescunt, iras reformidant, falluntur promissis, præmiis seducuntur? an non fracti, mollis abiectique animi leges admittunt omnes, quantumuis iniquissimas? Affulget gerendi Magistratus spes, quid indignitatis non suscipitur? quæ Aulicorum non capratur aura? maturantur ex eorum sententiâ iudicia, opinionibus animi imbuuntur neque rectis neque veris: laudantur non qui digni, sed qui maiore potestate præditi sunt; quin crebrò ij, qui magnifici sibi videntur, vt placeant, munera mittunt, tribuunt officia, supplicat denique ignominiosè. Quæ, malum, seruitus, si hæc non est? Poscitur? dandum est, imò profundendum. Annuitur? aduolandum est, retardante nequidquam vxore, liberis, animo ipso curis in contraria distracto. Vertitur fortunæ flatus? excedendum est, viis licet omnibus ad migrandum præclusis. Ingentantur minæ? aut cedendum tantisper tempestati, obtemperandumve sceleri: aut certè, si constiterit animus, moriendum est. Deus immortalis! quanta hæc seruitus! quàm dura, quàm misera, quàm flagitiosa! Certè liber non est cui muadus imperat, cui

quatinus
sub crucis
vexillo.

Mundus
femina
serui con-
tempri
habendi:

stultum est
mundo ser-
uire:

cuius mi-
sera serui-
tus est.

Tullius.

leges

leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur; qui nihil negare imperanti potest, nihil recusare audent. Quin igitur dedecore isto vos eripitis? nolite cui-

Deo ser-
uendum,
non mun-
do:

quam seruire, nisi Deo; non ambitioni, non vulgi studiis, non Optima-
tum fauori, non gratiæ Principum, non cupiditatibus, non voluptati-
bus, non gloriæ. Enimuero tunc se victum à vobis mundus ipse fate-
bitur, cum odij amorisque eius securi, spem metumque rerum omnium,
quas extollere ille solet, iuxta habebitis ac contemnetis. Tum vos Aula

qui con-
temnendus
exemplo
Francisci
Porrezij,

suspiciet, Curia admirabitur, colent Respublicæ, viri Principes reuere-
buntur, Reges ipsi amabunt atque etiam obseruabunt. Porrezius no-
stro quis vilius de mundo sensit? quis fastidiosus Aloysio iudicauit?
quis despicientius Ignatio locutus est? Ex hoc autem quanta laus præ-
stantissimis viris? quanta apud Dynastas existimatio? quàm religiosa
veneratio? De Porreziio Ioannem Austriacum Belgicæ nostræ Gubernatorem
ferunt affirmasse, orbem breuè vniuersum sub Philippi fratris
ditionem se subiuncturum, si duo sibi eiusmodi, qualis ipse existeret,
ad rem gerendam administri obtigissent. Ampla nimis supraque fide-
dem commendatio, nisi vnus ipse totum iam antè mundum Porrezius
contemptu sibi subdidisset. Aloysium verò supra famam magnitudi-
nemque Alexandri, puerili illà quidem, sed festiuâ atque ad rem ac-

B. Aloysij
Gonzagæ,

commodatâ quæstiunculâ, victrix mundi despicientia extulit. Obtule-
rat infanti suo, nescio quæ, ludibunda mater expressam vtriusque in
diuersis tabulis effigiem: mundi globum obterebat imposito pede A-
loysius, subiectâ manu Alexander sustentabat. Hic puer cum multa
pro ætatis ingenio percunctando curiosè tandem eò deuenisset, ex matre
vt quæreret, Rêxne igitur, quia mundum vicisset Aloysius, esset vni-
uersi? respondissetque illa, non, quia vniuerso imperaret, orbem pedi-
bus conculcare; sed, quia pro nihilo putasset, infraque se duxisset, victo-
rem eius existimari ac dici: ad imaginem Alexandri conuersus, Istene
igitur, mater, inquit, à mundo victus est, qui leges dominatumque eius
subiectâ manu ferre compellitur? Bellè herculè, supraque ætatem sap-
ienter: siquidem antè seruus animum mundo, quàm manum domi-
nus Alexander subiecerat. Ignatij autem quam illa vox, fastidij,

et S. Ignatij
Loyola.

nauseæ, stomachi, contemptiois plena, *Quàm sordet mihi terra cum cælum aspicio!* qui mundum vniuersum, cunctasque eius voluptates ac honores, quos magno pridem ambitu concupiuerat, vt putidas fordes grauemque ac molestam animo immunditiam abiecerat, quo in precio atque æstimatione censet habuisse? quàm fastidiosè contempsisse? quàm generosè conculcasse? Hæc profectò præcipua laus tua tuorumque est, Ignati, contemptu mundum despicientiâque vicisse: hæc illa gloria, nominisque tui commemoratio, quam horrent inferi, stupent mortales, Superi admirantur, colit orbis, cælum probat, Deus ipse sempiternis gaudiis remuneratur. At id non agimus, inquis, gloriosumne sit, atque honestæ vitæ rationibus consentaneum, mundum vincere: de victoriæ facilitate quærimus, & vtro modo vinci citius faciliusque possit, cruce contemptuque, an exercitu & armis, disputamus. Itane verò? etiamnum dubitas, lucemque solis quæritas in meridie? dubito enim, uerò, & vehementer quidem. Sit enim, vt inquit ille,

fortior

*fortior qui se quàm qui fortissima vincit**Mænia, —*

& qui dominatur animo suo, expugnatore urbium; quæ tandem mœnia sine armis deiciet? quas vrbes sine milite occupabit? quas prouincias sine exercitibus expugnabit? Sit etiam, si diis placet, patiendo quàm agendo fortior; at quænam vis illa, quam inferet sustinendo? quas copias tolerando profligabit? quas gentes regionesque iniurias ferendo sub potestatem rediget? Denique, ne quid abnuere videar, & hoc concedam, vt magno, excelso inuictoque animo sit; quid tum postea? an idcirco eâ virtute ac robore præditum dicemus, vt sine armis mundum valeat expugnare? numquam id efficies profectò. Ego verò efficiam, vimque orationis tuæ, quantumuis apta tibi firmaque videatur, facile conuellam ac dissipabo: ac, tametsi sine ordine ferè consecutioneque rerum initio dicturum me proposui; hîc tamen quia argumenti ratio postulat, diuisione vtar, doceboque in primis, non id esse mundum vincere, quod vulgus existimat, terrarum scilicet possessiones adire, vi vrbes occupare, solo munitiones æquare, vastare prouincias, ferrum facesque latè circumferre. Tunc ostendam, mundi nomenclatione non terrarum hunc globum sensu animoque vacuum, sed incolas eius atque habitatores (quo ferè modo ciuitatem pro ciuibus vsurpamus) describi: denique Dei crucisque cultores minore quàm Reges Principesque conatu prouincias atque vrbes subiugasse; adeoque cruce & contemptu, non vi armisque mundum esse superandum. Cedo, quid est mundus, cum de eo in potestatem redigendo disputamus? an iners terræ moles, mutæque regiones? at quo eas modo obtinebis? an vi & armis inuades? ego verò aratris perstringendas potiùs, & ligonibus proscindendas existimo. An igitur coloni & rustici, aut ipsi boues, terrarum sola expugnant, quæ ingenti labore subigunt? at

*Is autem,
non bruta
vellus est:**vos, non vobis, fertis aratra boues.*

numquid enim equos & boues pari ratione terræ dominos facias? Sed pede in terram posito possessiones adeuntur. Verùm hoc, amabo, nõnne vtrumque est cruce & contemptione vincere? Et quoniam hoc dicendi genus festiuum est, risumque & facetias admittit, nõnne & aratra & ligones cruce ferunt, & cruce manu adhibitâ reguntur? numquid arationes stercore insperguntur? quo quid esse potest abiectius? nõnne qui se submitunt, ad pedes se sternunt & abijciunt? nõnne quem posito pede proteris & conculcas, eundem non aliter quàm seruum contemnis? Quæ igitur aratro & ligonibus sola domas, quos agros stercoreas, quos immisso pede fundos tibi vendicas, cruce & contemptione tuos facis. quis tamen extra risum & iocum toto orbe aratrum circumducas? quantillum est quod vomere proscindimus, quod manu fodimus? quantum verò culturam non patitur? Hoc verò spatium, in quo pedem figimus, quod nullus præ altero maius occupare potest, nisi quantum corpore obesus est aut quadratior, quod nemo maius implet, quàm sit ipse; hoc cui insisto, non magis mundus est, de quo vincendo disputamus, quàm hoc terræ quod improbo labore frangimus, colimus, serimus. Quid si autem quod tibi, idem & mihi terra præstet obsequium,

que pro-
miscne om-
nibus fert
fructus;

qui in eâ subigendâ, vtque fructuosa sit, stercorandâ, non laboro? Quid si ager mihi & transitum debeat, & stillicidio obnoxius sit, & fructus pendat quantum opus vsûsve fuerit: numquid eum mihi seruire fateberis? quid si totus terræ globus eum in modum mihi subsit, numquid mundum in potestate habere concedes? Quos CHRIS TVS iussit & domos relinquere, & agros possessionesque omnes, quos sine sacculo & perâ incedere, quos non congregare in horreâ, non sollicitos esse quid biberent aut manducarent, aut quo vestirentur; iis profectò cum nihil deesset, tellus omnis proferebat quantum necessitati iustaque cupiditati satis erat. vbi cumque libitum esset, figebant pedem, in quocumque pedem ponerent, tam illis quàm eorum dominis, summis potentissimisque Regibus seruirebat. tantò verò facilius eum dominatum consecuti sunt, quantò expeditius est gratuitò acquirere, quàm magno licitari; quantò leuius est in aliorum labores introire, quàm gemere frangi- que sub onere; quantò iucundius est curarum solitudinisque expertes omnia possidere, quàm angî de prouentibus, animoque discrucari, neque his quæ paraueris, frui. Rectè Lyricus,

Horatius.

— Nil cupientium, inquit, & hoc nomine beatorum,
Nudus castra peto, & transfuga diuitum
Partes linquere gesto.

An de potestate credis amittere quæ habebat in bonis? audi quid pro-
rò inferat:

*Contemptæ dominus splendidior rei,
Quàm si, quidquid arat non piger Appulus,*
imò quidquid per vniuersum orbem terra profert,
Occultare meû dicerer horreû,
Magnas inter opes inops.

Eleganter profectò & diuinè. contemnentes mundum felicius longè & splendidius ei dominantur, rerumque potiuntur, quàm qui se terrarum dominos dicunt, reipsâ verò & pauperes sunt & seruiunt: neque magis eum possident, quàm stultus ille qui, quæ naues portum subirent, suas esse credebat, se regem, se felicem, se mortalium beatissimum prædicabat; sibi bella geri, sibi terras arari, sibi mare aurum ac merces submittere; hoc illis felicior, quòd curis non exederetur. Quare neque sola terrarum mundus sunt, neque, si sint, non facilius cruce & contemptu, quàm potestate & armis occupantur. At vrbes fortassis & prouinciæ Regnaque amplissima & Imperia dicenda sunt mundus iste, armorum vi quàm cruce despectuque expugnabilior. Profectò nec illa potiori ratione hoc nomine veniunt: quid enim sunt vrbes & regiones? an quæ mœnibus cinguntur Diuorum hominumque ædes? an terræ portiones quæ fluminibus limitibusque suis circumscribuntur? Quid eorum non Iro & Codro æquè seruit quàm Crasso Cræsove? patent templa & plateæ omnibus, pauperi etiam amplius. Reges & tyranni cum magnis stipentur cateruis, angustiores sibi vias faciunt; & cum ad eos, quasi ad feras spectandas, denso agmine concurritur, vel inuiti sepe sistuntur. Quis verò eorum tot vnquam regiones obiuit, quot Xaverius? cui ad tot Regna & palatia tam liber fuit aditus? Enimuerò quo-

non vrbes,
prouinciæ,
Regna,

que patent
& parent
omnibus:

quoniam omne robur in magnis copiis & exercitiis ponebas, dic, quæso te, vtrum fortiorem iudices è duobus, qui armatus hostem valeat superare, an qui sine armis. hunc certè dices, qui vincere inermis etiam armatum possit. Vtrum robustiorem, qui solus ipse per se absque militum sociorumque præsidio, an qui non sine plurimorum ope atque auxilio inimicos frangat? vtrique qui vnicus ipse ac per se. Plus igitur roboris fuisse in Dauide fatendum est, quàm in Goliatho quem prostrauit: plus in vnico illo & inermi, quàm in armato Philisthinorum exercitu, quem fuso gigante superauit: plus in illo adolescente adhuc & inexercitato, quàm in Saule Rege, qui tot armatorum millibus adiutus cum hoste pedem conferre reformidauit. Recentiorum exemplorum vberior est copia. In Occidentis Indiis decies centena millia precibus vnus fusa fugataque fuerunt. In Oriente Xauerius, quem sæcularibus his ludis nefas sit præterire, propterea quòd centesimo abhinc anno incognito propè adhuc mari in Orbem nouum penetrauit vniuersum; Bagadarum exercitum in acie stantem, & Comorinensium in Trauancoride Christianorum ceruicibus strictis gladiis iam iam imminuentem vnus ipse, quam manu gestabat, cruce non solum stitit, verùm etiam voce fregit, pedemque retrò ferre atque inglorios abscedere coëgit. An non maior hîc inermis Xauerij, quàm armati in pugnam exercitus fortitudo? nõne faciliùs cruce vocisque tantummodo sono innumerabiles copias repulit, quàm si incautos hostes bellico instructus apparatu oppressisset? Sed magis illud fortasse commemorabile eiusdem bellum, quod in Moluccis cum paucis omnino militibus contra Tolum Regem potentissimum suscepit, preceque non armis confecit. quadringentos præter præter ad signa iusserat indigenas adesse Dux sanctus, Lusitanos non amplius viginti: cum his desertorem fidei Regem statuit adoriri. Tenebat is urbem, non loci tantum situ, sed præsidij robore numeroque ciuium inaccessam: præter ingentem Ethnicorum multitudinem, qui veritatis lucem numquam aspexerant, viginti millia censebat Christianorum, quos dolo circumuentos in societatem perduellionis attraxerat: viam cippi muricesque, quæ adiri arx poterat, impediuerant. Quid facturum aduersus vim istam potentiamque cum paucis rere Xauerium? quibus molibus arcem conscensurum? quibus machinis mœnia deiecturum? quibus armis hostem aggressurum? quæ suos arte contra tela impetumque hostium defensurum? Re minimâ victoriam parit: prece consuetâ vitur; saxa, pumices, cinerem copiosum ex monte vicino aduocat. mox cælum obscurari, lapides volitare, inopinatus imber incumbere, tecta ab imo sepeliri, urbis aditus cum arcis fastigio coæquari: consternari animo Rex, diffugere milites, ciues ad orantem accurrere, veniam delicti supplices postulare, polliceri emendationem, fidem instaurare, iureiurando confirmare. Quid hoc tandem, Superi, est, nisi sine pugna militum, otioso sociorum spectaculo, solâ prece, potentissimorum hostium victorem euadere? Neque terrâ fortior Xauerius quàm mari fuit. Contra Acenorum plura millia cum paucis Lusitanis nauali prælio decertauit, adeò prosperè ac feliciter, vt, non totidem desideratis è suis quot hostium occubuerunt millia,

Et à Xauerio cruce melius,

inimica classis, nostrâ decuplo maior, aut demersâ fuerit, aut in potestatem venerit. Aberat tum quidem à conflictu Xauerius, corpore alibi in terrâ constituto; factum nihilominus diuinâ vi, vt præsentis specie, & cohortatione ad rem fortiter gerendam excitarentur; geminoque prodigio terrâ simul ac mari conspicuus, eodem momento & hostes foris vinceret, & domi victoriam pro concione denuntiaret. Nunc certè vides, affectatores crucis mundi que contemptores quantum terras maria que vincant. Sit ita sanè, inquis, vt disputas: hauserint à cruce suâ contemptu que nonnulli præsidium, quo aut vrbes caperent, aut classes dissiparent, aut exercitus prostermerent, aut Gentium prouincias voluntati suæ potestati que CHRISTI adiungerent: at neque singuli neque vniuersi hæcenus de mundo triumpharunt. An tu igitur existimas, vile lutum, quam que fastidiebant terram, in triumphum ducturos? alius profecto animos erexerant, quibus extra Deum caelo terrâ que nihil esset optabile. An verò tua illa gloriæ mancipia mundum arbitraris idcirco in potestate suâ habuisse, quia de Regnis prouinciis que subactis magnâ pompâ fastu que triumpharunt? nonne solum veterere compulsus, neque Româ solum aut Italiâ, sed orbe propemodum exclusus vniuerso, vix tumultum inuenit quo conderetur, qui Magnus audire quàm esse maluit? quis tamen illo maiore plausu Capitolium inuectus est? Numquid ne in Vrbe quidem, neque in ipso Senatu tutus fuit, *ad sua qui domitos*, vt quidem sibi persuadebat, *deduxit flagra Quirites*? quot ille tamen, quàm insignes triumphos egerat? Rectius, arbitror, viri sancti; quorum animus supra mundum, dum gloriose istæ fortunæ ludibria subter se habendo in ridiculis ponit, omnium plausus atque honores orbe toto promeretur. Sed vt pressius tecum agam, quid orbis hic terrarum tandem est sine hominibus? quid mundus, si eum ab habitatoribus suis re ac cogitatione feceris? res nimirum inanima, neque vim inferre valens, neque repellere, nec vinci apta nec vincere. Siquidem ad homines hoc pertinet, quos, vt mundo dominere, superari à te necesse est: hi autem naturâ liberi cum sint, suo que nutu atque arbitrio gubernentur, fraudibus circumueniri fortassis atque illecebris duci; vi certè atque armis, quò nolunt, compelli nequaquam possunt animi, votis sententiis que numquam non sui. Habet enim mens nostra diuinum quondam principatum, vt olim Theophrastus; siue diuinitatem quamdam suam, si Aristoteli credendum est; cui præcipuum ac peculiare sit, omnibus imperare, nemini parère, nedum seruire.

Maneat igitur, quod inficiari Christianorum quidem nemo potest, stultitiæ crucis ignominiæ que cunctos subiici non facilius solum (quod in quaestione erat) verum etiam libentius, quàm Regum potentia atque Imperio. Et summo quidem iure ac ratione, siquidem amore omnes vincimur, prono que affectu expugnamur, quantumuis barbari aliàs atque inhumani. Crux autem quid nisi charitatis erga nos diuinæ perpetuum monumentum est? cuius studio complures ita flagrant, carere vt vitâ malint, quàm à regiâ eius seruitute eximi. Nemo tot votis libertatem expetit, quot illi crucis subiectionem. Sapienter profecto, atque exemplo CHRISTI Seruatoris etiam diuinè. Venerat ille mundum debellaturus. Non de-

erant

quàm ar-
mis à belli
Ducibus,
triumpha-
ta sunt.

Iuuenalis.

Mundum
vincere, est
homines
subicere;

qui cruci
quàm Re-
gibus ma-
liant sub-
esse,

vt vin-
cant exem-
plo CHRIS-
TI:

erant opes, non quidlibet agendi libera voluntas ac potestas, non sapientia, non gloria, non maiestas, non millenæ beatarum in cælo mentium legiones, quibus ad officium reluctantes compelleret Reges, Principes, Optimates, Philosophos, milites, genus omne hominum æquè varium studiis, ingenio multiplex, indole diuersum, vt ætate, sexu, ortu, conditione dispar. Quid agat vt sub vno pacis consensionisque cunctos imperio complectatur ac regat? an diuitias ostendet, auroque ac gemmis fulgeat? inanis est hic splendor, & fucò tantùm ad breue tempus faciendò idoneus. cæli militiam deducat in terras? nemo viribus illius resistat. Philosophorum sapientiam, Rhetorum lenociniis delibutam, sectetur? quid non persuadebit? Regem induat? maiestas ipsa venerationem adferet, fidemque extorquebit. Erramus miseri mortales, qui humano sensu Dei consilia metimur, prouidentiamque ponderamus. Numquam terror in partem diuinæ charitatis admittitur, ne metu extorta potiùs quàm suscepta sponte submissio videatur. Amari nempe propensis animis maluit Deus, quàm ab inuitis timeri. quod quidem tametsi pernolescât sibi, suauis tamen nobis congruentique ratione vt obtineret, cruce mundi que contemptione vsus est: sapientiam infinitam cum infantia, maiestatem regiam cum seruitute, abundantiam cum rerum omnium inopia, cælum cum terris, vitam gloriamque immortalem cum morte atque ignominia crucis commutauit. hæc illi arma fuere, quibus & mundum vicit, & nos voluntati suæ subiectos ad eiusdem victoria communionem his verbis excitauit: *Confidite, ego vici mundum.* Ioan. i. 6.

Regnum purpuramque fugâ semel iterumque delusit: gladios, ne pro se distringerentur, prohibuit: pro duodecim Angelorum legionibus totidem elegit Apostolos, opum, honorum, mundi denique contemptores: coram nefario iudice agni instar obmutuit: inter irrisiones & maledicta comminatus nemini est: hostibus in mortem se obtulit, non acerbam minùs quàm ignominiosam: tum demum, *Ite*, inquit, neque arma vos aut commeatu sollicitos habeant: siquidem inertes omniumque inopes, exemplo meo mundum superabitis despicientia, cruce, morte. Exin, abolito maledictionis probro, dignitas sua æstimatioque cruci stetit, cultu non modò plebis minorumque gentium, sed Regum Principumque omnium, quâ patet Christianus orbis, sempiterno. Exin non aræ tantùm ac templa, non religiosi solùm Deoque consecrati parietes, non abiectionum modò hominum frontes ac vestes; sed Imperatorum aula, scepra, diademata, paludamenta, signa, vultus, crucibus insignita sunt. Exin nouo bellandi more ac modo cæpta exerceri militia est, quæ ludibrio & irrisione, crucis ignominia, & contemptu gloriæ, atque opum despicientia, liberâ seruitute ac subiectione, de mundo, carne, demone, vitis omnibus, prauisque animi affectionibus ac perturbationibus triumpharet. Hanc cum longâ plurimum sæculorum conuersione collapsam nonnihil ac labefactatam, ad pristinum discipline virtutisque splendorem reuocare Dux noster I E S V S statuisset; nouam cohortem conscribendam sibi, atque in aciem contra Fidei ac Religionis hostes educendam censuit; Societatem, inquam, nominis sui vocabulo insignitam: exiguam illam, quidem, Apostolicâque multis vndequeque partibus in-

qui Societatem ad-
circo instituit.

*enim Dux
Ignatius
conferunt
cum Cæ-
sare,*

fieriorem; attamen sui ipsius mundi que despectu ac crucis amore, tantquam armis non infeliciter instructam, quò facilius Dei hostes, ipsumque in primis mundum, sub legitimum infinitæ potestatis suæ dominatum subiungeret. Conferamus nunc, si placet, cum Primipilo illius Ignatio, Signiferoque Gentium Xauerio, summos mundi Imperatores Cæsarem & Alexandrum, vtrorumque exercitus, res gestas, tempora, victorias comparemus; tum verò liquidò constabit, quantò procliuus sit, contemptu & cruce, quàm vi armatâ victoriam reportare. Cæsar vt Consulatum adipisceretur, Crassi adiutus opibus, prouinciâ direptâ atque expilatâ, incredibili ambitu maximisque largitionibus tribus corripuit, suffragia emit, fauorem extorsit;

Summus nempe locus nullâ non arte petitus.

Quod cum dico, & fortissimos habuisse milites, & exercitus numero infinitos duxisse (neq; enim absque his præsidii quidquam effici poterat) & clarissimo potitum imperio, summis denique opibus atque potentiâ vsum ad conficienda, quæ gereret bella, fuisse contendo. Potuisset ille quidem propter res præclare fortiterque in Præturâ gestas triumphum à Senatu postulare, nisi victoriis in eâ suis triumphisque præluisse tantum, non superbiuisse videri maluisset. Ignatium, cum se & opibus & nobilitatis insignibus exuisset, omni que cauisset industriâ, ne principis inter suos familiaris auito decore atque ornamentis nomen sibi fauoremque apud homines conciliaret; postquam eiusmodi res in Hispaniis, Galliis, Syriâ, Italiâ sanctè religioseque gessisset, quibus mundum deuicisse poterat censeret; quasi in vmbra tantum dicas præmeditatum gerenda deinceps fuisse, specimenque dedisse, quemadmodum in solem esset aciemque olim proditurus. Summissionis itaque fundamentum posuit, quo deinde Societatis à se conditæ, quod inuitus admisit, imperium niteretur. Cæsar cum multa contra fas & æquum, quò dignitatem & auctoritatem suam confirmaret, Consul peccasset, defunctus munere iudicia Senatus extimescebat: igitur impetrauit, vt vocari in ius absens non posset, abesset autem, donec aut alterum Consulatum obtineret, aut Imperium inuaderet. Ignatius, vt officio se abdicare liceret, egit fortissimè, neque tamen obtinuit: iniuriis, carceribus multoties vexatus, causam cognosci suam vltro expetiit; accusatores prouocauit; Iudices, vt de re cognoscerent, imis precibus extorsit; rogauitque, vt, siquid perpetratum ab se turpiter conuinci iudicio posset, latâ sententiâ condemnaretur. Vixit Cæsar post susceptam Remp. Ignatius item post conditam Societatem, annos vterque sexdecim. Hic vitam ex eo Romæ perpetuò summâ animi tranquillitate, ille in Galliâ ferè exterisque terris inter bellicos tumultus exegit. Habemus ecce quos conferamus inter se Duces; habemus tempora, vitæque conditionem vniuersam. Hoc iam quero, an, si Cæsar tantis opibus, viribus, præliis, tanto ciuium sociorumque profuso sanguine, minus terrarum ac populorum Romano subiecit Imperio, quàm Ignatius cum exiguâ suorum manu CHRISTO asseruit, an, inquam, non euidenter ostendero, sub crucis vexillo, mundi sui que despectione (quæ eius bellandi erant artes) mundum facilius promptiusque quàm vi & armis superari posse? Cum igitur,

*et prefer-
unt:*

tur, nuntio profanæ militiæ ceterisque rebus humanis misso, iusto numero socios conscripsisset; arque Ordo interim à Sede Apostolicâ confirmatus, militari vocabulo vt Societas I E S V appellaretur, à Summo Pontifice impetrasset; bellare fortiter constanterque cœpit bella Domini. Principio decem omnino, nec plures, pòst sexaginta fuere CHRISTI milites, numero pauci, tantisque impares successibus; nisi quisque eorum vt minimus erat, ita fuitlet in mille, & paruulus in gentem fortissimam; quantoque singuli abiiciebant se magis infra nominis famæque dignitatem, tantò despiciatu contemptuque facilius vniuersi vinci à se mundum posse, quàm à bellicarum copiarum fortissimis ductoribus existimassent. Cæsar autem qui prouincias exhauserat, ærarium populi Romani expilarat, auxilia sociorum maxima contraxerat, quàm difficile bellum gessit in Germaniâ, quàm periculosum in Galliâ? quàm dubiâ plerumque victoriâ? Fusò verò tot ciuium hostiumque cruore, Imperij fines non tam promouit, quàm populum & prouincias ancipiti distractas consilio sibi adiunxit. Ac ne tunc quidem, quò omnia sua studia direxerat, Domini aut Regis nomen admittere ausus est, ne liberum populi Romani Imperium suæ seruituti subiicere voluisse possit videri. ad eò populo, quem metuebat, etiamnum seruus famulabatur. Quantò facilius Ignatius, quantò expeditius Socij eius, orbis terræ maximam vastissimamque partem subiugarunt, solâ mundi gloriæque ac voluptatum eius despicientiâ muniti. Nunc cum Xauerio Alexandrum

*Xauerius
sem cum
Alexandro*

expendamus, quo nemo vniquam Imperatorum fuit felicior, nemo tantillo tempore latius Imperium propagauit, nemo Regna opulentiora in potestatem redegit, maiores nemo hostium copias fudit fugauitque, plura denique bella nemo pari celeritate confecit. Ille & iuuenis & ferrox & laudis cupidus, patemi Imperij & potentiæ heres, Græciam primùm nutantem in fide confirmauit; deinde in Asiam cum exercitu traiecit, interiorem totam annis non plus vndecim ad Indum vsque flumen aut vi aut deditione occupauit; tum à suis ad reditum compulsus, frustra ad Anstrum tentatâ profectioe, Babylone suos, & se quoque intemperantiâ occidit. Inter hæc quoties de vitâ dimicauit periculo & gloriæ & fortunarum omnium, cum non semel grauius de vulnere saucius dubios reliquit suos an viueret. Et qualem, quæso, in Asiaticos ille dominatum habuit, qui nec suis quidem, nec ipse sibi potuit imperare? qualis eorum subiectio, qui iugum, quoties visum esset, excussuri erant, eumque, qui imposuerat, de vitâ aut ex insidiis, aut vi deturbaturi? Xauerius contrâ, nullâ nixus humanâ potentiâ, quamuis domo nobilis, & dignitate Legatus Apostolicus, inter nauticos tamen homines & mancipia versans assiduò, CHRISTO in ægris afflictisque seruiens, erudiens pueros, agros, ab omni præterquam crucis præsidio vacuus, nudis pedibus circumcursans, quantò plus ex vniuersâ Asiâ annis item vndecim, postquam in Italiâ ac Lusitaniâ nutantes in virtute ac Religione Europæos confirmasset, CHRISTO & Ecclesiæ subiiecit? per quater mille lætæcâ à Bonæ spei promontorio ad vsque Iapones, quæ quantaque Regna, quot populos ac prouincias cruci subiugauit? Non ille muros diruit, vrbes euertit, regiones diripuit, ingentia terræ spacia, vt mos est Regi-

bus,

è prepo-
nitur.

bus, vastauit : non vi cruentisq̄ue præliis populos debellauit, verùm animos eorum voluntatemq̄ue ita vicit, CHRISTIq̄ue seruituti adiunxit, vt dirissimos cruciatus ipsamq̄ue oppetere mortem malent, quàm vel minimum ab illius imperantis obedientiâ recedere, illiq̄ue non viuere, aut sub illius cruce non cenferi. Vndecies centena hominum milia tuâ ipse dexterâ salutaribus vndis abluissè fertur : capitales autem reos à morte innumeros liberauit, omnesq̄ue Regni caelestis heredes esse iussit. Reges multos, regiq̄ue sanguinis propinquos complures, regiae crucis seruituti non ignobili sacramento adstrinxit : vbique victoriæ suæ signa, vbique trophæa reliquit, donec in Sinarum portu tot einensis terrarum spatia, spoliis Orientis onustus, ad triumphum in caelos euocatus est, post mortem etiam mortalibus salutem allaturus. Iam verò quantum interest huius inter & Alexandri victorias? hic plerisque perdidit eorum siue qui vincebant, siue qui vincebantur: iste seruauit omnes, & hos quidem æternùm perituros, nisi victi feliciter fuissent, siquidem incruenta vbique prælia gessit, nisi sicubi generoso Martyrum sanguine tellus vsquam pinguefacta nouam victoriæ sementem admisit, vnde corroboratâ deinceps fide in posterum vberiores laureæ succrescerent: adeò nec victi quidem victoribus infeliciores exstiterunt. Quàm verò miseri Macedones tam diuturno ac periculoso bello dicam, an exilio; è quo pauci omnino fracti mutilatiq̄ue in patriam reuertère: quàm afflicti prostratiq̄ue per Macedonas Asiatici, suis & facultatibus, & propinquis, & libertate, & patriâ, vitæque etiam ipsâ spoliati? vinci à Xauerio crucisq̄ue seruituti subiici, adeò optabant barbari, vt hanc seruitutem instar triumphis esse ducerent. ab Alexandro siqui seruarentur, vitam omni morte acerbiozem existimabant, ludibrium tyranno in triumpho spectaculisq̄ue futuri. Itaque victorem oderant hi, à quo opprimebantur; isti colebant vt parentem, vtpote cui innunera beneficia salutemq̄ue ipsam acceptam referebant. Et hæcenus quidem in vtramque partem de propositâ initio quæstione disputauit: cuius iudicium ac sententia vt libera omnibus atque integra essent, sic in vtramque partem totam moderatus sum, vt tamen ipsa per se satis ostendat, quoniam omnis hæc inclinet oratio, minusq̄ue à vero abesse videatur, quisquis crucis ignominiam contemptioneq̄ue mundum facilius à mansuetis CHRISTI militibus, quàm armorum vi ac multitudine præliorum à truculentis belli Ducibus subiici posse existimauerit.

ORATIO QUARTA,

*Parænetica ad Patres ac Fratres ad militiam CHRISTI
vocatos, respondens Meditationi S. Ignatii, quæ inscribitur
De duobus vexillis.*

Narrant Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, Reuerendi Patres, Fratresq̄ue charissimi, Imperatori Constantino, Græcæ superstitionis tenebris adhuc circumfuso, dum aduersus tyrannum Maxentium moueret, paululùm à meridie declinante sole (quasi iam tum orienti splend-

splendidiùs Fidei locum daret, emicuisse è cælo salutare Crucis signum, totiq̃ue conspicuum apparuisse exercitui, insolito lumine resplendens, & auspiciatissimâ istâ epigraphæ insignitum: **IN HOC VINCE.** cumq̃ue animi penderet Cæsar, quid signum portenderet; proximè sequenti nocte spectandum se præbuisse ipsum humani generis Seruatorem **CHRISTVM**, qui denuò præmonstratum exhibens signum, iterum iterumq̃ue commonebat, vt, petito inde exemplo, nouum erigeas vexillum, exercitui suo proponeret; certum deinceps diuinæ opis victoriæq̃ue futurum pignus, Romanis aquilis draconibusq̃ue præsentius, ipsoq̃ue Ancili atque Palladio, pro imperij olim custodiâ habitis, longè religiosius atque sacratius. Itaque Imperator, diuino dicto audiens, extemplò Christianæ Religionis Mystas accersere: ex iis de **CHRISTO** eiusq̃ue signo sciscitari permulta: eosdem in consiliis iudiciisq̃ue assessores sibi adiungere: vnum verumq̃ue, quod sibi apparuerat, Numen omni cultu ac veneratione prosequendum ducere: denique, vt iussus fuerat, salutare signum ex auro gemmisq̃ue confectum toti exercitui, tamquam exploratum salutis symbolum, posthac præfigere. Maxentius contra, vt erat cacodæmoni auctoratus miles, vana indies auguria captare, Sibyllina oracula euoluere, præstigiis tempus contere, & quæ de cælo aditura desperabat auxilia, ab inferis conquirere: donec tandem in aciem explicatus est vtriusq̃ue exercitus. Stabat hinc Romam Italiamq̃ue seruitute oppressam tenens Maxentius, ac sub signis suis centum & octoginta peditum millia & octodecim equitum censebat: illinc verò cum exiguâ militum manu, sed Deo propitio fretus, & obseruatis de cælo confidens signis, appropinquabat Constantinus. Quid deinde consilij cepisse arbitramini? an castra metatum, an loricâ valloq̃ue munitum, inimicorum saltem irruptionem præstolatum fuisse existimatis? Imò verò etiam hostem vltro lacessit, impressionem fecit, cæ felicitate, vt, profligato cæsoq̃ue ad internecionem exercitu, Maxentium, Tiberis alueo miserè demersum, Romano exegerit Imperio. Scilicet tanti est sub Dei signis militare, sibiq̃ue persuasissimum habere, non sine singulari ipsius numine prælia committi. Quod dum commemoro; cui, obsecro, nostrum non emicat atque exultat animus, dum prima militiæ nostræ rudimenta atque tirocinia memoriâ recolit? Quis enim vestrum ignorat, quo omine quibusq̃ue prodigiis vanitatis castra deseruerit, & in hanc militiam adscriptus sit Primipilus noster Ignatius? quibus ostentis commonitus, istam Ecclesiæ auxiliarem conscripserit legionem? Vt è multis pauca adferam; quàm isthæc, amabo, felicia fuisse portenta, quando adhuc tironem agens Minorellæ, octo ipsos dies abductus à sensibus, totusq̃ue Deo vacans, à Summo Imperatore IESV noua militandi hausit documenta? quando militum delectus habendi, eosq̃ue sacramento adstringendi, ac denique Societatem hanc, quâ diuino munere fruimur, certis legibus præceptisq̃ue conformandi potestatem ac sapientiam diuinitus accepit? Tum certè (vt ex ore Parentis nostri commemorare solitus erat R. P. Ete-
rardus Mercurianus) duorum Vexillorum diuinitus oblata ei fuit species, meditationis typo in aureo Exercitiorum libello deinde expressa:

*Labarum
Crucis
Constanti-
no in aere
ostensum.*

*Maxentij
in Con-
stantinum
apparatus
bellicus, &
prælium.*

*Ignatius
quomodo
sacram mi-
litiam sic
auspica-
tus.*

*Lud. de Pal-
mâ in Præxi
med. de duo-
bus Vexillis.*

*Occasio
meditati-
onis de Duo-
bus vexil-
lis CHRIS-
TI & Lu-
ciferi.*

sub quorum altero in patentium camporum æquore prope Ierosoly-
mam, altero prope Babylonem erecto; hinc humanæ stirpis capitalissi-
mus hostis Lucifer in igneo fumosoque folio, fastu turgidus, formâ hor-
ribilis, vultu truculentus; inde clementissimus humanæ salutis assertor
CHRISTVS, humili quidem demissoque insitens loco, sed augu-
stissimâ pulcherrimâque formâ, incredibilem in modum amabilis
conspiciebatur. vtrîque autem copias pro se quisque suas cogebat: coa-
ctas, in omnem terrarum orbem quaquaversus immittebat: immittas,
in hominum perniciem alter, alter in salutem, compositâ vterque ora-
tione, accendebat. Et CHRISTO quidem hæc orationis videri pote-
rat fuisse summa: firmum fixumque sibi esse, hominum animas, opti-
mo iure suas, imagine suâ, vtpote Conditoris, insignitas; sanguine suo,
vtpote humanæ salutis assertoris, purpuratas, à deterrimo inimico in-
iuriôsè direptas, avaritiâ illaqueatas, ambitione irretitas, libidini man-
cipatas, postliminiò sibi vindicare. Ideò se iam olim à principio, in
omnes mundi plagas beatas è cælo mentes ad mortalium tutelam de-
stinasse: ideò Patriarchas Vatesque diuinos tamquam antesignanos sub-
misisse: ideò sese ipsum humanâ formâ indutum in arenam descendisse:
ideò Apostolos duodecim, veluti toridem Duces ac Legatos, aliosque
velut Tribunos ac Centuriones exercitui suo præfessisse. Quare vos,
inquit, quibus Regni mei defensionem, sed & propagationem con-
credidi, quos laborum periculorumque, sed & gloriæ socios adoptavi,
videte, nequid generositate vestrâ indignum admittatis: videte etiam
atque etiam, quantâ meâ iniuriâ vestrâque ignominiâ ad nequissimi
aduersarij mei castra Lutherus iuxta atque Caluinus, coniurati ambo
perduelles, conquistoresque omnino vaferrimi, nouam in dies acces-
sionem faciant. *Quin* ergo expergiscimini, vos præsertim, sociali ob-
stricti scedere, & in salutem animarum pro virili incumbitis? quin
omni studio proximos ad opum caducarum despicientiam exhortami-
ni? cur non omni diligentia ad inaniam dignitatum vanissimique
honoris aspernationem assectatores meos excitatis? denique cur non ad
Christianam perfectionem moresque Deo dignos commilitonum ani-
mos inflammatis? Coniicite oculos in eum, qui huius militiæ signum
extulit. Quòd si præmia militiæ spectatis, nulla vîquam fuerunt am-
pliora stipendia, nulla magis opima spolia, nusquam augustiora victo-
riæ insignia. *Quid* ad hæc animi fuisse existimatis Tribuno nostro
Ignatio, qui recens huic militiæ nomen dederat, & ipsâ quidem fortu-
natâ nocte (vt ne quid ominis auspicii que deesset) quâ olim in vtero
beatissimæ Virginis, supremus agminis istius Ductor IESVS, huma-
nâ se naturâ velut armis accinxerat: quibus arbitramini ignibus gene-
rosus arsisse pectus, quod nuper ipsa cæli Regina, melior Pallade bel-
latrix, castitatis baltheo videri poterat præcinxisse, cum nouæ militiæ
candidatus Virginis ante aram legitimum diceret sacramentum? Cer-
tè, simul atque qui octiduum à sensibus abfuerat animus, ad se rediit;
nihil habuit prius, quàm, Ah IESV! ah IESV! anhelante pectore
succlamare. Planè quasi iam tunc antecedentia isthæc Ducis sui signa
assequi studiosè adniteretur. Quippe iam inde nuntio rebus humanis
missis,

miſſo, patientiâ paupertatis ornatus, dicam, an armatus? pannosum vilis mendiculi ſaccum, tamquam ſagum militare; rerum omnium indigentiam, quaſi comiteum ſumpſerat. honorum verò cupiditatem ita ſui deſpectione veroque humilitatis ſtudio, quaſi inexpugnabili vallo, è corde ſuo excluſerat; vt nec aperto Marte, nec per cuniculos, irrupturam vique eſſe conſideret. Etenim iam tum in ore & animo præclara fuit illi teſſera, AD MAIOREM DEI GLORIAM: quâ omnia in Deum bonorum omnium fontem reſundebat, nullâ ad ſe laudis aut gloriæ parte deriuatâ. Exinde ergo (vt vel nominis ferebat notio) orbi inflammando quaſi nouus CHRISTI miles Ignatius, cum humani generis hoſte ſtrenuè manum conferere, animarum prædas agere, propoſito libello (quem Spirituales Exercitationes inſcripſit) focios conquerere; exercitationibus excolere, militiæ huius diſciplinâ imbuerere, aciem inſtruerere, mundum denique vniuerſum quaquâ poſſet Dei vnus imperio ſubiugare. Quod ſucceſſu tam felici perfecit, vt cum emeritis ſtipendiis à cæleſti illo Imperatore honeſtiſſimam miſſionem obinuit, è vitæ ſtatione euocatus, victriçia Chriſtianæ Fidei pietatiſque ſigna, non per Europam tantum, deuicis paſſim hæreſibus, expugnatiſque vitiis; verum etiam per Africam atque Aſiam, & extremas Orientis Occidentis que Indias, impiis Gentilium ſublatis ſuperſtitionibus, à laureatis ſuis militibus vndique circumferri conſpexerit. Nimirum iſtud erat, allatum de cælo Imperatorium IESV Labarum agnoſcere, & ſub eodem nauiter fortiterque depugnare. Agite nunc, & quod poteſtis optimo iure, deprædicare iſtud Constantino conſpicuum ſignum. At ego potiùs collaudandum aſſero, quod adſpectabile fuiſſe videtur Ignatio. Iſtud eminus in cælo, hoc cominus in terrâ: iſtud aliquâ diei & noctis parte, hoc (vt mihi non vno argumento conſici poſſe videtur) noctu & interdiu continenter octiduum: iſtud de Maxentio, hoc triumpho de immaniſſimo cacodæmone agendi prænuntium: iſtud denique effigiem prætulit crucis, hoc ipſum potiùs Saluatorem victriçia crucis ſuæ inſignia præferentem. Hoc ergo vexillum curæ fideique noſtræ concredutum eſt, ad huius cuſtodiam ſacramento adacti ſumus.

Audiſtis, ni fallor, aliquando de Lutheri Caluini que anteaſignanis ac prodromis, qui è Gallix latebris erumpentes, ſuccenturiatos cacodæmoni milites ſe ipſi nuncupabant: nec alterius imperium aut vexillum accipiebant quàm cacodæmonis, ei que tertio quoque verbo ſe deuouebant. Hic enim iſtiusmodi perditiffimorum hominum erat ſermo, hæc impia teſſera: quâ ad incredibilem animarum ſtragem edendam diabolicâ malitiâ atque nequitia identidem utebantur. Neque ab hac execrandâ demonis compellatione multum abludit illa Chriſtianæ Reipublicæ pernicies Lutherus, quando & dicta omnia & ſcripta ſua iſto execrando nomine velut ſale rebus omnibus condiendis, inſpergit, & (tamquam ſi velato capite conceptiſque verbis iſti ſe Duci deuouiffet) in eo omnem operam induſtriamque ſuam ponit, vt numquam à ſignis eius, cum quo modicum ſalis ſe comediſſe iactabat, abiunctus, in finitis hominibus exitium adferat ſempiternum. Nos autem quo animo erimus? minôrne erit aut induſtria aut ſedulitas noſtra ad multorum ſalutem, quàm illorum

*Signum
militiæ no-
ſtræ præ-
ſtantius,
quàm Con-
ſtantini.*

*Hæreticis
militiæ
teſſera ca-
codæmon.
Franc. Ga-
raſſ. l. 7.
ſect. 8. citans
Arnoldum
Festonium.*

ad communem perniciem? Nónne insignis erit ignominia nostra atque perfidia, si deuotionis nostræ immemores vel latum vnguem à vexillo disceserimus? non illo pseudoSoteris Antiochi, cui perperam cum suo pentalphâ commentitiâ salutem inscripserat, à Magni Alexandri genio, vt fomniarat, commonitus; sed vnici veriçue Soteris IESV, qui sese iussu Patris æterni, apertis quinque corporis sui vulneribus, vt rotidem sempiternæ salutis initiis, mysterij plenum exhibuit pentalpha. Quò fortè in diuino illo Cantico Epithalamio, solers alludens Sponsa, iuxta interpretationem Hebræam apposité accinebat: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Fuerint sanè Israelitarum ex Ægypto mouentium non varia magis, quàm egregia signa: alia leonis, alia bouis, alia hominis, alia aquilæ hieroglyphicâ specie depicta, quibus à tergo, à fronte, à lateribus sanctissimi Tabernaculi, religiosæ vbique populi excubiæ suis quæque locis definitæ constabant. Duxerint ornatè politeçue singula colores suos, à sacris illis margaritis, quas sacrosanctæ instar bullæ, pectore suo velut sacrario, Pontifex maximus circumferabat. Hisce nihilominus posthabitis, vnicum præconiis efferebat Sponsa: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. De fortissimo Spartanorum Duce Otryade prodidit Plutarchus, quòd extremam belli aleam cum Argiis expertus, plerisque suorum trucidatis, ipse quoque vulneribus propè confectus, adeoçue demortua inter cadauera depositus, tamen exsuscitato rursus spiritu, in hastæ commodum adiacentis fragmentum se erexit: eo nixus, ad hostium occisorum corpora perreparit, disiecta passim eorumdem scuta armaçue collegerit: è quibus inexpectatum Ioui ponens trophæum, proprioçue sanguine, non secus ac victor inscribens, victoriam sibi suisque & plenam agri possessionem, de quâ erat concertatio, asseruerit. At certè nobilius est Imperatoris nostri trophæum: qui suis omnibus tamquam profligatis (namque *omnes, relicto eo, fugerunt*) ipse demum exquisitissimis dilaceratus tormentis, tandemque ignominiosissimam actus in crucem, tribus quatuorve trabalibus manus ac pedes transfuerberatus clauis, spinis caput transfixus, exhaustus sanguine, defectus viribus, se ipse diuinissimum prorsus constituit trophæum, proprio cuore Deo Patri dedicatum: & quidem tam manifesto triumpho splendore, vt vel inuitis hostibus hanc triumphalem extorserit inscriptionem, IESVS Nazarenus Rex Iudeorum? Et erit qui animam suam tanto labore atque impendio emptam, Deo vindicam, per summum scelus suffuretur denuò? qui se Domino suo ereptum, iniquissimis prædonibus atque tyrannis aut mundo, aut camis, aut dæmoni spontaneo tradat mancipio? quin potiùs vnâ mente ac voce conclamemus omnes: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Quemadmodum enim si bello quispiam arcem expugnauerit, confestim vexillo suo imposito, æquè vt iniectâ manu, vel posito pede, suam sibi rectè vendicat: ita Liberator noster, hominum omnium, nostrumque in primis, animas victrice morte suâ dæmonis potestati subtractas, triumphali itidem amoris sui labaro ritè sub ditionem suam redegit. Vnde generosam istam

Pierius Valerian. l. 47. Hieroglyph.

Cant. 2. 4. Charitas CHRISTI vexillum nobilissimum. Cornelius à Lapide Numer. c. 3. v. 1.

Otryadis generositas. Plutarchus in Parall.

CHRISTVS IN CRUCEM actus nobis pro trophæo. Matth. 26. 56.

Ioannis 19. 19. CHRISTO anima nostra & vita debetur.

istam veramque ex heroico Pauli pectore depromptam habemus vocem: *Pro omnibus mortuus est CHRISTVS, vt, & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Quamobrem nonne meritò sub hoc vexillo affidui excubemus, strenui dimicemus, infracti perseueremus? Coëant alij in societatem ad pretiosas quascumque merces ab extremo orbe aduehendas, alij ad insanam aliquam substructionem molendam, alij ad honorum fumos aucupandos, alij vt carnis voluptates confectentur, alij denique aliam ob causam; nobis non alius præfigatur scopus, quàm sub militaribus IESV signis stipendia facere, nec animæ tantum propriæ, sed ceterorum etiam omnium, quoad fieri poterit, lucris imminere. Deus immortalis! quantus hic operæ fructus? quàm amplum lautumque stipendium? Quis enim immortalis animæ nobilitatem ac pretium satis pro dignitate poterit exaggerare? Hæc est enim pretiosissimus Dei thesaurus, diuinæ Maiestatis thronus, microcosmi nostri cælum, inæstimabile naturæ margaritum, beatarum mentium socia, sponsa dotali cæli Regno beanda, filia hereditate donanda, Regina bonorum omnium possessione cumulanda. hæc illa numeris omnibus absolutissima effigies, Coâ Apellis Venere, eburneâque Phidiæ Mineruâ longè nobilior, quam à tartareo incendio vel maximè vindicatam ac seruatam supremus voluit Artifex. hæc illa venustissima Rachel, cuius gratiâ, non quatuordecim tantum anni, sed tres & triginta, perpetuis laboribus & cruciatibus exantlati, vix paucorum instar fuere dierum, præ amoris magnitudine. hæc denique, quæ se præ ceteris rebus creatis Deo curæ & cordi esse in Canticis deprædicat, dum ait: *Vexillum eius super me charitas.* O vexillum nullis militaribus signis conferendum! diuini amoris magnificentissimum trophæum! non (vt illa Romanorum labara) oleo superstitioso delibutum, aut rubricâ vulgari tinctum; sed pretiosissimo Seruatoris nostri sanguine purpuratum. Et erit aliquis ex hac illustrissimâ IESV cohorte tam vecors, qui nobilissimum illud signum nefariis inferorum prædatoribus velut spoliū exponat, & quasi è manibus sibi effringi patiatur? Sanè signiferum illum, Varianâ clade, in sanguinolentâ palude media inter cadauera reconditum delituisse accepimus, ne in hostium potestatem Romana veniret aquila, quam intra balthei sui latebras abdiderat. Nec minus gloriæ consecutus est ille, qui, committâ apud Thrasymenum pugnâ, vt aquilam item hostium direptioni subduceret, quam terrâ aliõve non ignobili ausu occultare frustra tentarat; tandem subitis inimicorum obrutus telis, cadente corpore solerter obtexit, ne mortuus magis quàm viuus suis partibus defuisse videretur. Imò nec defuit posterioribus hisce bellis, qui Atilij Romani & Cynægiri Atheniensis æmulus, abscissâ dexterâ, quâ vexillum gestabat, è vestigio idem lauâ apprehenderet: cæque rursus amputatâ, pertinaci dentium morsu ita validè arripere, vt non nisi vnâ cum capite poneret. Deus immortalis! quantus hic ardor animi ad vexillum ab iniuriis hostiumque potestate vindicandum! Neque absimiles heroes in Ecclesiæ castris nostrâque militiâ comperio. Quid enim aliud Apostolos, & Apostolicos viros, & in iis Xauerios, Criminales, Siluerias, Aquauiuas, Spino-

2. Corinth.
5. 15.Anima-
rum lu-
crum ma-
ximum.Anima-
rum cura
maxima
habenda.

Florus lib. 4

Sil. Ital.
lib. 6.

las, Barzæos, Anchietas, aliosque nostrorum quamplurimos in remotissimas egit regiones toto orbe diffitas? quid enauigare coëgit maria vastissima, turbinibus agitata, fluctibus concita, tempestatibus horrida, piratis infesta, scopulis, vadis, naufragiis formidanda? quid terras penetrare frigore rigidas, calore feruentes, sterilitate damnatas, nullaque re magis quam egestate nobiles? quid, inquam, illos extimulauit ad excolendas nationes moribus incultas, crudelitate barbaras, diritate atque immanitate teterrimas? Non aliud sanè, quam quòd vbiicumque inaudierant animas exstare, Dei imagine quasi vexillo insignitas, eòdem sibi contendendum esse statuerent. quippe quibus intolerandum videbatur, tot illustrissimas quasi Sionis arces à dirissimis tyrannis subactas, victricia dæmonis vitiorumque præferre insignia, ad cælestis Imperatoris iniuriam indignissimumque contemptum. Agite nunc generosa pectora, quibus pro Imperatorio ac principe signo datum I E S V Labarum: state pro gloriâ Principis vestri, eique vindicias parate. Nullusne erit Ioab, qui cæcos & claudos, coniuatos Dauidis irrisores, è summis Sionis arcis propugnaculis exterminet? nullus diuini honoris zelo flagrabit Mathathias, qui idola isthæc non infidelitatis modò, sed & avaritiæ, & ambitionis, & arrogantiæ, conuellat atque disturbet? At saltem pereuntium tot animarum vos tangat miseratio, quas ab interitu sempiterno vindicasse, opus est humano maius, atque adeò diuinorum omnium diuinissimum. Viderit sanè diem nullum lætiores Probus, quam illum, quo adhuc miles, in publicâ concione ab Aureliano Cæsare coronâ ciuicâ donatus, hocce præclarum audiit elogium: *Suscipe, Probe, præmia pro Republicâ: suscipe coronam ciuicam pro parente.* Dixerit etiam magnus Africæ domitor Scipio, *Malle se vnum ciuem seruare, quam mille hostes occidere.* Præruerint alij coronam quernæam aureæ atque gemmææ, eamque Imperatorij palatij valuis vt præcipuam partem Maiestatis ac gloriæ suæ affixerint, vt hoc indicio patriæ Patres haberentur. Nihilominus istud ego meritò contendam semper atque conficiam, humanas animas, æterno exitio ereptas, æternâ salute donatas, cælo ciues asserere, longè amplioris esse laudis atque victoriæ: tantumque præstare ceteris, quantum anima corpori, vita immortalis mortali, gloria sempiterna caducæ, cælum ipsum terræ noscitur antecellere.

Quæ cum ita sint, quid est cur non strenui atque alacres sequamur ac persequamur vexillum illud, à quo nec ipse terræ cælique Monarcha vniquam censerit voluit abfuisse? quod imagine suâ decorauit, cruore suo consignauit, perpetuum denique triumphus sui dedicauit consecrauitque trophæum: vexillum, inquam, illo Constantini Magni longè nobilius atque præstantius, à supremo Imperatore I E S V, militiae nostræ, non sine singulari prodigio atque auspicio exhibitum: cui incorruptâ semper fide inuictæque constantiâ coniunctissimus adhæsit Dux noster Ignatius: istud denique vexillum, quod tot commilitones nostri, nobilissimæ gloriosissimæque animæ, omni Romano signifero gloriosius sunt tutati. O vtinam è cæli Prytaneo in conspectum nostrum se darent tot emeriti militiae nostræ heroës, qui triumphantibus ob seruatum

propa-

*Animas
ab interitu
vindicare
maxima
gloria.
Vopiscus in
Probo.*

*Capitol. in
Anton. Pio.*

*Maiorum
exempla
nos exci-
tuit.*

propagatumque istud Dei signum, quasi igneis Eliæ quadrigis in cæleste Capitolium sunt inuecti! Iam sorderent Romanæ fortitudinis miracula Scæuæ & Scæuolæ, vel cum folis Iaponiæ Martyribus compositi: vbi tot noui Machabæi, tot noui Laurentij atque Vincentij, tot noui Stephani & Sebastiani, tot Victores atque Mauritiij, quorum laudatissima trophæa, nobis potius ignauix excutiant somnum, quàm illa Miltiadis Themistocli. vbi tot indefessi præcones atque oratores, qui nobis adhuc in acie versantibus nocte dieque istud celestium inculcent, quod illustris Martyr Ioannes Godoius, à tirocinij sui non inglorio Præfecto altè imbibitum, quadraginta Sociis in Brasilo mari pro CHRISTO certantibus accinebat: *Ne degeneremus à præcelsis cogitationibus filiorum Dei.* Utinam, inquam, inuictissimos istos audiamus Athletas è cæli prætorio conclamantes: *A vexillo ne absis.* Quid conclamantes dico? imò iam pelle suâ, quam grauiissimos inter labores, difficillima inter certamina, crudelissima inter tormenta, libentes alacresque posuerunt, sanctius nobis tympanum, quàm olim Zisca, testamento legantes, quo illud perpetuò nobis insonent: *A vexillo ne absis.* Hoc ossibus suis quasi tibiis ac tubis, omnibus nobis præcinere peruelint: *A vexillo ne absis.* Hoc sanguine suo cordibus nostris inscribant: *A vexillo IESV ne absis.* Sed superuacua videri potest aut mea aut cuiusquam commilitonis exhortatio: vnum addo quod nobis meritò sit instar omnium. Hoc ipse Imperator IESVS, toto corpore suo sacratissimo in cruce instar tympani extenso, hoc luxatis ac dinumeratis ossibus omnibus, quasi iam totidem buccinis & tubis, nobis intonuit, intonatque etiamnum: hoc ad extremum cruore suo pretiosissimo animis nostris inscribit: *A vexillo ne absis.*

Elo-

Elogium sepulcrale S. Ignatij,

C V I V S A N I M V S

VASTISSIMO COERCERI NON POTVIT VNVS ORBIS AMBITV,

E I V S C O R P V S

HVMILI HOC ANGVSTOQVE TVMULO CONTINETVR.

QVI MAGNVM AVT POMPEIVM, AVT CÆSAREM, AVT ALEXANDRVM COGITAS;

A P E R I O C V L O S V E R I T A T I,

M A I O R E M H I S O M N I B V S L E G E S

I G N A T I V M.

NON COERCERI MAXIMO, CONTINERI TAMEN A MINIMO, DIVINVM EST.

I G N A T I O

VIRTVTE MAXIMO, SVBMISSIONE MINIMO

T O T I V S O R B I S L O C V S A N G V S T V S,

V N I V S V R B I S L O C V L V S A V G V S T V S E S T.

H I N C A N I M V M G E R E N S M V N D O M A I O R E M

P L V S V L T R A V N I V S O R B I S E T Æ V I T E R M I N O S S Æ P E Q V Æ S I V I T,

Q V O O P E R A S V Æ P I E T A T I S E X T E N D E R E T;

I N D E D E S E C O G I T A T I O N E M H A B E N S M I N I M O M I N O R E M,

M I N V S C I T R A C O M M V N I S S E P V L C R I L A T E B R A S S E M P E R O P T A V I T,

Q V O I N H V M A T I C O R P O R I S P O N D V S A B I C E R E T.

C Æ L V M A N I M O, R O M A C O R P O R I

I L L I A D M A I O R E M D E I G L O R I A M S V M M A S P E R A N T I

A L I Q V I D S V M M O M A I V S A T T R I B V I T:

H V I C A D M A I O R E M S V I A B I E C T I O N E M I M A S P E C T A N T I,

M O D V M P O S V I T M E D I V M Q V E V I R T V T I S.

A^o M. CD. XCI. IN ARCE LOIOLÆA LOCO APVD CANTABROS ILLVSTRI

M O R T A L I V M P L A N E B O N O, E T I V V A N D I S H O M I N I B V S V E R E N A T V S,

S V Æ P R I M V M G L O R I Æ C V P I D V S, I N A V L A E T C A M P O C A T H O L I C I R E G I S,

N A T V R Æ D E D I T, Q V O D D E I N D I V I N Æ T A N T V M G L O R I Æ S T V D I O S V S,

S A N C T I O R I B V S I N C A S T R I S, S A L V T I E T G R A T I Æ C O N S E C R A R E T.

C V M H O S T E S A D V E R S V S I N N V M E R O S V N V S P R O P E P O M P E I O P O L I M T V E R E T V R,

I D E M S A V L I I N S T A R E T P A V L I, V I, N O N V I R T V T E, V I C T V S

I T A C E C I D I T, V T O P T A N D V S F V I S S E C A S V S, N O N F V G I E N D V S,

E T I A M I G N A T I O, V I D E R E T V R: A R C E M P E R D I D I T; S E R V A V I T E C C L E S I A M.

E X E O N O N I A M S V V S,

S E D E I V S Q V I S T A N T E M T O R M E N T O P E R C V L I T,

V T P R O D I G I O F V L C I R E T A B I E C T V M,

S A C R A M E N T V M Q V O D M V N D O D I X E R A T, C H R I S T O D E D I T.

PER MILITIÆ SANCTIORIS ASPERRIMA RVDIMENTA,
 PER INSIDIAS DÆMONVM, PER OPPVGNATIONES HOMINVM,
 PER CONIVRATA IN VNVM OMNIA
 FACTVS DVX E MILITE, EX TIRONE VETERANVS,
 IESV NOMINE, NON SVO,

* LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM CONSCRIPSIT,
 QVÆ VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS
 IN ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRARET.

HIC ILLE EST * IN QVO OSTENDIT DEVS,
 QVANTVM EI CVRÆ SIT ECCLESIAE SECVRITAS,
 * IN QVO MISERENTIS DEI BONITATEM ATOVE POTENTIAM
 ECCLESIA CATHOLICA VENERATVR.

* QVEM PROSTRATVM TAMQVAM PAVLVM EREXIT DEVS,
 VT NOMEN SVVM CORAM GENTIBVS POPVLISQVE PORTARET:

* QVEM PRÆELEGIT DOMINVS, VT EORVM DVX FORET
 QVI SVI IN TERRIS VICARII AVCTORITATEM DEFENDERENT,
 ET REBELLES HÆRETICOS AD VNITATEM FIDEI REVOCARENT.

QVEM SVO IESV COMMENDAVIT PATER ÆTERNVS;
 CVI IPSE IESVS SE PROPITIVM FORE PROMISIT;
 QVEM SPIRITVS SANCTVS OMNIVM VIRTVTVM GENERE DECORAVIT:
 QVEM PRÆSENS TOTIES ET PROPITIA VIRGO MATER DILEXIT VT FILIVM,
 ERVDIIT VT ALVMNVN, DEFENDIT VT CLIENTEM.

QVI DEI AMANS NON CÆLI, OSOR MVNDI NON HOMINVM,
 PARATVS PRO HIS EXCLVDI GLORIA, PRO ILLO DAMNARI POENA;
 MORTALIS APVD HOMINES VITÆ NON PRODIGVS, SED CONTEMPTOR;
 VITALIS APVD INFEROS MORTIS NON METVENS, SED SECVRVS,
 PROFVIT VIVVS MORTVIS QVOS REVOCAVIT AD VITAM;

MORTVVS VIVIS QVOS SERVAVIT A MORTE;

VTRISQVE SE PATREM EXHIBENS,

DIGNVS HABERI POTVIT IESV NOMINE,

QVI PRÆTER DEI GLORIAM ET SALVTEM HOMINVM, NIL QVÆSIVIT.

ANNO M. D. LVI. PRID. KALENDAS AVGVSTAS
 NVTV SVMMI IMPERATORIS IVSSVS A STATIONE DECEDERE,

CVRAM MORTALIVM QVAM VIVVS HABVERAT,

ETIAM MORTVVS NON AMISIT.

CÆLO TRANSSCRIPTVS, SED PROPENSVS IN TERRAS;

ANIMARVM AVIDVS, ETIAM CVM DEO PLENVS;

ECCLESIAE TRIVMPHANTIS SOCIVS, PRO MILITANTE SOLICITVS,

QVOD VNVM POTVIT

CORPVS SVVM PIGNVS ANIMI FIDEIQVE DEPOSITVM HIC RELIQUIT;

CVI NE QVID DEESSET AD GLORIAM,

NON SEMEL ANGELICOS INTER CANTVS SVBMISSA DE CÆLO LVMINA MICVERVNT.

* Greg. XV.
 sup.

* Nic. Zam-
 beccarus
 Secr. Sacr.
 Congr.
 in Orat. de
 S. Ignatio.

* Greg. XV.
 sup.
 * Nic. Zam.
 sup.

* Franciscus
 Maria
 Card. à
 Monte in
 Relatione
 Canoniz.

AGE QVISQVIS HÆC LEGES,
 BEATOS IMMORTALIS VIRI ET PATRIS COMMVNIS OMNIVM CINERES VENERARE:
 HOS TV, CVM VIDERIS, RELIGIOSE COLE,
 CVM HABVERIS, PIE COMPLECTERE;
 ET LATERE SVB HIS, ETIAM-NVNC, SVVM IGNEM,
 HOC EST, SERVIENTEM HVMANÆ VITÆ ET SALVTI IGNATIVM DEPREHENDES.
 VIXIT ANNIS QVINQVE ET SEXAGINTA INTER MORTALES,
 OCTOGINTA QVATVOR INTER IMMORTALES.
 AGREGORIO XV. CATHOLICIS ARIS SOLENNITER ADDITVS ANN. HVIVS SÆCVL. XXII.
 A DEO PERENNI GLORIA CÆLITVM VLTRA OMNE SÆCVL. FELICITER CVMVLANDVS.
 HOC SVI ANIMI ET VENERATIONIS PERPETVÆ MONVMENTVM
 NON STRVCTVM AVRO VEL MARMORE,
 SED TENACI GRATAQVE MEMORIA CONSECRATVM
 OPTIMO MAXIMOQVE, POST DEVM, PATRI
 MINIMA IESV SOCIETAS
 M. DC. XL. ANNO SVO SÆCVLARI PRIMO, POSVIT, DEDICAVIT.

Elogium sepulcrale S. Francisci Xaverij.

STATE HEROES,
 ANIMÆ MAGNÆ, ET VIRTVTIS AMANTES.
 NIHIL VLTRA AVT CONANDVM VOBIS, AVT FACIENDVM EST,
 QVANDO XAVERIVS HIC IACET.
 F A L L O R.
 DE TANTO ORIENTIS APOSTOLO
 SVpra NATVRAM FORTI, SVpra IMITATIONEM EXIMIO,
 SVpra INVIDIAM ADMIRANDO,
 DE IESV SOCIO, DE IGNATII FILIO,
 DE IMMORTALI ANGELO IN CARNE MORTALI
 VIX ALIQVID, QVOD CORRVMPI POTVIT, IMO NON POTVIT, HIC SITVM EST.
 VIVIT ETIAM NVM PERGITQVE SVPERSTES ANIMVS:
 QVO SOLET IMPETV CHARITATIS,
 ADHVC QVÆRIT QVO SE AVIDA SALVTIS HVMANÆ VIRTVS EXTENDAT.
 I T E E R G O H E R O E S,
 SEQVIMINI QVO XAVERII PARS MELIOR
 NON ADEMPta MVNDO, ETIAM CVM CÆLO REDDITA,
 VLTRA INACCESSAS HOMINIBVS TERRAS ET MARIA VOS VOCAT.
 QV I D H Æ R E T I S ?

ITE SALTEM IN LACRYMAS, ET PLORATE
X A V E R I V M

OMNIVM AMORE CONSVMPTVM, OMNIVM DOLORE DEPOSITVM;

QVANDO AD OCCASVM TANTI VIRI INGEMVIT ORIENS,

AD ITERITVM TANTI DVCIS MILITANS PLORAVIT ECCLESIA,

AD TANTI COMMILITONIS ANGVSTIAS, PRÆSERTIM VLTIMAS,

D O M I N V S I P S E I E S V S

IN PATERNA XAVERII DOMO EFFIGIE LIGNEA CRVCIFIXVS

NON SEMEL GEMINI DOLORIS ET AMORIS MVTVI INSOLENTI PRODIGIO

FLENS SVDANSQVE LARGITER ILLACRYMAVIT.

H I C V I R H I C E S T,

QVI CVM SVÆ MENTIS AMPLITVDINEM, ARDOREMQUE VIRTVTIS

EVROPA NON CLAVDERET,

DVCE IESV, AVCTORE IGNATIO,

* LEGANTE PONTIFICE, IMPELLENTE CHARITATE

I N G R E S S V S O C E A N V M

IVVANDOS SIBI ALIO IN ORBE TERRARVM ORIENTALES POPVLOS CONQVISIVIT.

VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS:

QVEM HOMINE MAIOREM ILLIBATÄ VIRGINITAS,

MVUNDO SVPERIOREM INCONCVSSA CONSTANTIA,

PAREM ANGELIS INCORRVPTA MORTALITAS,

DEO PROXIMVM CORPVS ET ANIMVS AERE IN VACVO SÆPE SVSPENSVS,

SVPPRA HVMANA OMNIA STATVERVNT.

C V I V S A R D O R I O C E A N V S ;

C V I V S S A P I E N T I Æ E T S P I R I T V I B O N S I O R V M E X S V F F L A T A S C I E N T I A,

C V I V S P O T E N T I Æ E L E M E N T A O M N I A,

C V I V S I N T È G R I T A T I I P S A M O R S,

V I C T A C E S S E R V N T.

C V I V S V I R T V T I N I H I L A R D V V M, M A G N I T V D I N I N I H I L A M P L V M,

A N I M O N I H I L M A G N V M, L A B O R I N I H I L I M P E R V I V M,

N I L O N E R O S V M C O N S T A N T I Æ, N I L D I F F I C I L E C H A R I T A T I,

C V I I N T E R D I V I N A S C A S T A S Q V E V O L V P T A T E S

S V P E R I N V N D A N T E C Æ L I G A V D I O,

C O N C E S S A R V M A D E O D E L I C I A R V M C I T O S A T I S ;

I N T E R G R A V I S S I M A S Æ R V M N A S, E X T R E M A M Q V E N E C E S S I T A T E M,

S V P E R O B R V E N T E M V N D I O N E R E,

T O L E R A T A R V M P R O D E O M O L E S T I A R V M N V M Q V A M S A T I S.

QVI TRANAVIT MARIA, ADIVIT INCOGNITA, PENETRAVIT INACCESSA,

VICIT IAPONIÆ FRIGORA, INDIE SVPERAVIT ARDORES,

VTROBIOQVE SÆPE NVDVS, SED NIHIL SENTIENS, QVIA DEO TECTVS;

D I F F I C I L I S I D E M, A C F A C I L I S, V I N C I E T V I N C E R E,

S O N T E S P E R C V L I T, P R O T E X I T I N S O N T E S:

N II 2

RESTI-

* Greg XV.
in respon-
sione ad re-
lationem.

RESTITVIT MORTALI VITÆ MVLTOS, IMMORTALI PROPTEMODVM INFINITOS:
TOT CENTENORVM MILLIVM, QVOS CHRISTO PEPERERAT, PATER ET PASTOR
VNVS PAR OMNIVM, ET OMNIBVS OMNIA,

* Nicolaus
Zambecar-
ius Sacræ
Cong. Sec-
retarius in
Oratione
pro Canoniz-
atione bea-
ti Xaverij.

* NON FECISSE MINVS A MAGNIS APOSTOLIS, AFFIRMARI POTVIT:
NIHIL TAMEN ETIAM TVM FECISSE SE, NIHIL INCEPISSE COGITAVIT.

A P O S T O L V S I N D I Æ

IAM OLIM MAGDALENÆ AMITÆ DESIGNATVS ORACVLO,
SVO MOX OPERE ET LABORE FACTVS,

QVOTIDIANIS PRODIGIIS ET APOSTOLICORVM * SIMILLIMIS MIRACVLIS COMPROBATVS;

TOTO VIX DECENNIO AGENDO ET PATIENDO FORTIA

PLVS SVBMISIT ECCLESIE,

* QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS ROMANI SIMVL ET GRÆCI

STERNENDO ET PROFLIGANDO OMNIA,

SVÆ REIPUBLICÆ SVOQVE IMPERIO SVBDIDERINT.

DEMVM ILLATO IN OMNEM TERRAM IESV NOMINE ET HONORE,
IPPOS PROPE FINES ORBIS TERRÆ VIRTVTI PRÆFIXOS APOSTOLICÆ SVPERARAT,
CVM SE IN SVORVM OPERVM AC LABORVM STARE PRIMORDIO IVDICABAT.

* Franc.
Maria
suprà.

* IN VASTISSIMVM SINARVM IMPERIVM DVM ADITVM EVANGELIO QVÆRIT,
LABORIBVS SVPRÀ HVMANAS VIRES

PRO DEI GLORIA ET RELIGIONE FRACTVS,

PLVS TAMEN ANIMI ET VIRTVTIS ARDORE CONSVMPTVS,

QVI SEMPER HACTENVS SIBI PARVM, DEO SEMEL FECIT SATIS,

ANNO M. D. LII. IV. NON. DECEMB. IN SANCIANO INSVLA MORTVVS;
IN VIVA CALCE ANNO PLVS TOTO SED SINE CORRVPCTIONE SEPVLTVS;

GOAM CVM TRIVMPHO REVECTVS, GOÆ CVM DOLORE REDDITVS,

CVM VTROQVE IBIDEM CONDITVS,

OMNIVM IN ANIMIS ADHVC SVPERSTES;

AMABILIS IN OCVLIS HOMINVM,

ADMIRABILIS IN ÆSTIMATIONE MORTALIVM,

DEO ETIAM NVM LABORAT IN SOCIIS,

DEO ARDET IN IAPONIIS, DEO MILITAT IN SINIS,

DEO TRIVMPHAT IN OMNIBVS,

SVI SEMPER SIMILIS, ET VBIQVE SVVS, DEO VIVIT.

ITA GREGORIVS XV. PONT. MAX. PRONVNTIAVIT,

ARCANORVM CÆLESTIVM INTERPRES, ET IPSA VOX NVMINIS,

CVM ANNO M. DC. XXII. SACRIS EVM CATHOLICIS

MAGNO ORBIS GAVDIO ET GRATVLATIONE ADMOVERET.

DE EREPTO SIBI APOSTOLO, PATRONO, PATRE MOESTVS ORIENS

HOC ILLI DOLORIS ÆTERNI ET AMORIS PERPETVI CONDIDIT MONVMENTVM.

Elo-

Elogium sepulcrale Petri Fabri.

PRODIRE EX HVMI VIRTVS POTEST, LATERE NON POTEST.

P E T R V S F A B E R,

PASTORITII APVD ALLOBROGES NATALIBVS ORIVNDVS,
 ALIQVANTISPER ET IPSE PASTOR, IPSE LITTERARVM ADHVC ET ANNORVM RVDIS,
 DVODENNIS OMNINO PVER,
 VIRGINALEM CONTINENTIAM, QVAM PROPE NON NOVERAT,
 CVIVS HAVD DVM EXEMPLA DIDICERAT, PERICVLA CERTE NON SENSERAT,
 VRGENTE VI ANIMI, CORPORIS NON REPVGNANTE NATVRA,
 AVCTORE NVLLO, NISI DEO; TESTE NVLLO, NISI CÆLO,
 CAMPIS IN MEDIIS, INTER OVES QVAS PASCEBAT AGNVS IPSE,
 VT SEQVERETVR AGNVM QVOCVMQVE IERIT, CASTE VOVIT.
 HOC PIETATIS INITIVM, HOC VIRTVVIS AVSPICIVM, HOC SAPIENTIÆ RVDIMENTVM.
 INDE CVM AB ANIMA SANCTA PVRIORIS INDOLIS ET INGENII SPLENDOR ABSISTERET,
 AD VRGENDA LITTERARVM STVDIA PARISIOS MISSVS,
 BREVI VNVS OMNES DOCTRINA ET VIRTVTE PRÆCELLVIT.
 DIGNVS QVISOCIETATIS IESV PRIMVS SACERDOS, ORATOR, DOCTOR,
 ET, QVOD CAPVT EST, PRIMVS IGNATII SOCIVS,
 ALTERQVE SOCIORVM QVASI PATER AVDIRET.
 AB IGNATIO TAM INFLAMMATVS AD VIRTVTEM,
 VT LOQVENS MEDITANSQVE DE CÆLO
 NVDVS IPSE, NOCTE MEDIA ET NIVIBVS ALTE PERPLVTVS
 SENTIRET HIBERNA SVB APERTO IOVE FRIGORA, NEC TIMERET;
 DEO ITA PLENVS, ET SATVR,
 VT SEX ALIQVANDO DIERVM CONTINENTEM FERRET ESURIEM, NEC SENTIRET.
 LABANTIS IN SEPTEMTRIONE RELIGIONIS OVIVMQVE PASSIM ERRANTIVM
 IDEM PETRVS ET FABER, PASTOR ET INSTAVRATOR:
 QVOD CVRARET, A NOMINE DIDICIT; QVOD ERIGERET, A COGNOMINE MVTAVIT:
 VTROQVE SAT NOTVS, MELIORE TAMEN OMINE GRATIÆ, QVAM NATVRÆ.
 IMIS AC SVMMIS, POPVLIS ATQVE PRINCIPIBVS, EXPETITVS ET CARVS,
 NVLLI BONO OBFVIT, QVIA SVI DEMISSIONE DEPRESSVS:
 NVLLI MALO NON PROFVIT, QVIA DEI VIRTVTE SVBLIMIS.
 TAM INNOCENS VIR IN AVLA, QVAM PVER IN CAVLA;
 VTROBIQVE CASTVS ET CONTINENS,
 HIC VOTO, ILLIC STVDIO;
 HIC SVAVIAMORE DEI, ILLIC TIMORE ROBVS TO.
 ABVTRAQVE GERMANIA PROFLIGAVIT HÆRETICOS,
 IN LYSITANIA ET HISPANIA CATHOLICOS CONFIRMAVIT.

VBIQVE ET SOCIOS IGNATIO ET MILITES ECCLESIE PEPERIT,
 VTRISQVE DOMOS ET RELIGIOSA STIPENDIA PROCVRAVIT.
 NON SEMEL EXPETITVS A TRIDENTINO THEOLOGVS,
 VOCE PROMPTVS ET MANV,
 DOCENDO PRVDENS, AGENDO FORTIS,
 VALENS ANIMO, ÆGER CORPORE,
 SVSCEPTIS PRO RELIGIONE LABORIBVS NON CESSIT, SED SVCCVBVIT;
 LONGIORI VITA DIGNVS, NISI DIGNVM ÆTERNA SVPERI CENSVISSENT.
 INCOMMUNDA TEMPESTATE, VALETVDINE INFIRMA,
 ITINERIBVS ET MAXIMIS ET APOSTOLICIS,
 MEDIA EX HISPANIA EVOCATVS AB IGNATIO ROMAM,
 INDE A DEO INVITATVS AD CÆLVM,
 DETRITIS AGENDO VIRIBVS, PATI PRO FIDE VOLVIT, AVT MORI.
 KAL. AVG. ANNO M. D. XLV. ROMÆ, IN RELIGIONIS ARCE MORTVVS,
 IN EADEM, QVOD HABVERAT MORTALE, DEPOSVIT;
 QVOD IMMORTALE, TRANSSCRIPSIT IN CÆLVM.
 IPSAM SANE APOSTOLICI VIRI ANIMAM,
 QVAM IN FELICI EIVS OBIV BEATAM VIDIT,
 DV DVM SVBMISSIS AD SEPVLCHRVM VOTIS AGNOVIT HISPANIA;
 EAM AD ARAS LOCATI CORPORIS ETIAMNVN IMPLORAT ITALIA;
 EAMDEM HODIEQVE, IN PATRONI SVI CVLTVM PROFVSA VELVT ALLOBROGIA,
 NATALI IN DOMO, INANEM LICET AD TVMVLVM,
 DONIS SVPLIICISQVE FREQVENTIBVS VENERATVR.
 TV QVID PRIVATIM FACIAS, EXEMPLO DISCE PVBLICO, ET VALE.

Elogium sepulcrale Iacobi Laines.

MAGNARVM MENTIVM, ET ÆTERNA SPECTANTIVM,
 PRÆCEPS EST VITA MORTALIS.
 SEGNITER ARDET QVI LENTE CONSVMITVR;
 FLAMMÆ MAIORIS INDICIUM EST CITO MORI.
 QVINQVAGINTA ANNORVM QVANTVLVM TEMPVS EST?
 QVOD QVASI CVRSIM, ET VNO VELVT IMPETV PEREGIT
 IACOBVS LAINES CASTELLANVS.
 DIGNVS ETIAMNVN VIVERE,
 SI ILLO TAM DIV FRVI INFORTVNATA SÆCVLA MERVISSENT.
 VIDENDI IGNATII DESIDERIO
 PARISIOS EX HISPANIA VENIT, VIDIT,
 VIÇIT SE PRIMVM, DEINDE OMNIA.

SVBTILIS INGENIO, ELOQVENTIA POTENS,
 DOCTRINA PRÆSTANS, EXIMIVS SANCTITATE,
 CVM VBIQVE SVSPICERETVR AB OMNIBVS,
 SE IPSE SEMPER DESPEXIT.
 TER PONTIFICIVS IN CONCILIO TRIDENTINO THEOLOGVS,
 IBIDEM COACTOS ECCLESİÆ PATRES AC IVDICES
 SIC VOCE PERORANS ATTONVIT, SIC RATIONE DISPVTANS INFLEXIT,
 VT VNIVS OMNES AB ORATIONE PENDERENT,
 NVLLVS A SENTENTIA DISSIDERET.
 SÆPIVS OBLATAS EPISCOPALÈS ET ARCHIEPISCOPALES INFVLAS
 VT INDVERET ADDVCI NVMQVAM POTVIT:
 NE PVRPVRAM COGERETVR ADMITTE RE,
 A PAVLO IV. PONT. MAX. LACRYMIS EXORAVIT.
 VNIVERSÆ SOCIETATI POST IGNATIVM PRÆESSE COMPVLSVS,
 NE TOTI, QVOD AGEBATVR, ECCLESİÆ PRÆSIDERET,
 E SACRO CONCLAVI PROFVGVS, IMPETRAVIT,
 CONTRA INSIDIANTES MAGNIS ANIMIS ET VIRTVTIBVS DIGNITATES SIC ARMATVS,
 VT IAM TVM (QVOD SIBI DE IACOBO PROMITTEBAT IGNATIVS)
 SOCIETAS IESV, NON AMBIRE HONORES, SED FVGERE COGNOSCERETVR.
 ROMAM A TRIDENTINO REDVX ANNO M. D. LXVI.
 VIRIBVS NON ANIMO FRACTVS,
 PIETATIS ET DOCTRINÆ STVDIO NON ÆTATE DEFECTVS,
 POST TANTA PRO RELIGIONE CERTAMINA,
 TANDEM MORTE VICTVS NON EXINCTVS
 AD XIV. KAL. FEB. HIC SITVS EST,
 ET INFRA EVM HVMANA OMNIA, QVÆ VIRTUTE CONTEMPSIT.
 SVBLATVM PATREM CVM GEMITV ROMA EXTVLIT,
 DOCTOREM EREPTVM CVM LACRYMIS ECCLESIA REQVISIVIT,
 PATRONVM VTRAQVE NON PERDIDIT, SED INVENIT.
 HVNC AD TVMVLVM STA
 QVI DIGNITATES AMBIS ET COLIS.
 HONORVM OMNIVM HÆC META EST;
 QVAM QVI ATTIGIT, AMBIRE NIL POTEST.

Elogium sepulcrale Claudij Iaij.

NON HVNC AD TVMVLVM VLLVS OFFENDET;
SOLO ÆQVVS ET PLANVS EST.

C L A V D I V S I A I V S

IN QVO VT ESSENT SVMMA OMNIA,
NIHIL INSOLENS, NIHIL ARROGANS, NIHIL ELATVM FVIT,

H. S. E.

GENEVA ORIVNDVS, FONS ILLIMIS E COENO,
ALIVD NIHIL A PATRIA TRAXIT ORIGINE
QVAM HÆRESVM NOVISSE COLLVVIEM, ET ODISSE.
HAVSIT DOCTRINAM RARAM A PARISENSI SCHOLA,
RARIOREM AB IGNATIO SANCTITATEM.

A QVO SACRÆ IESV SOCIETATI MILES ADSCRIPTVS,
IN SALISBVRGENSI, TRIDENTINO, ALIISQVE CONCILII
APVD HVMANARVM RERVM DIVINARVMQVE POTENTES
AVCTORITATE VALENS ET GRATIA,
CVM INGENTI CATHOLICÆ, AC PRÆERTIM GERMANÆ, FIDEI BONO
ITA SE GESSIT, VT NVTANTIS ECCLESIAE PATRONVS, PATER, APOSTOLVS
ETIAM VVLGO MERVERIT APPELLARI.

ANIMO PLACIDVS, ORE IVCVNDVS,
MORIBVS INNOCENS, SVAVIS INGENIO,
POTENS OPERE ET SERMONE, NON HOMO SED ANGELVS HABEBATVR.
IN SCHOLASTICIS CONGRESSIBVS,
SIVE CVM RECTE EVNTES DIRIGERET, SEV CVM REVOCARET ERRANTES,
VTROBIQVE SVAVIS ET FORTIS,
SIC OMNIUM FERIEBAT INTELLECTVM,
NVLLIVS VT LÆDERET VOLVNTATEM.

ILLVM, MISSIS, ETIAM AD PONTIFICEM, LEGATIONIBVS
DOCTOREM SCHOLÆ, ORATOREM RESPUBLICÆ,
CONCILIA IVDICEM, AVLÆ CONSVLEM,
VNVM SINGVLI DARI SIBI CONCERTATIONE MAXIMA CONTENDEBANT:
CVM EXPETERETVR VNVS AB OMNIBVS,
NIHIL IPSE NISI SALVTEM OMNIUM A SINGVLIS EXPETEBAT.

PRINCIPVM FREQVENS VSVS MODESTIAM VIRI NON ABSTVLIT, SED SACRAVIT.
EX RELIGIOSA SOCIORVM PAVPERTATE INTER PVRPVRATOS IPSE PANNOSVS,
EX SQVALLORE NOSOCOMIORVM ET CARCERVM SORDIDATVS INTER ILLVSTRES
VBIQVE SVA SE VIRTUTE INVOLVENS,
INTER OMNES HOC MAIOR ET MELIOR QVO MINOR ET VILIOR APPAREBAT.

TERGESTINAS INFVLAS
 A ROMANO REGE FERDINANDO CONSTANTER INGESTAS
 IPSO REGE CONSTANTIOR RECVSAVIT:
 SEMPER ALIAS AMOENVS ET HILARIS,
 CVM DE CONFERENDO IN EVM EPISCOPALI MVNERE
 REX CVM PONTIFICE CONSPIRARET,
 VVLTV SIMVL ET ANIMO SVSPENSVS AC MOERENS,
 QVASI NON CONFERRI HONOREM SIBI,
 SED VITAM AC VIRTVTVM ERIPERE CENSVISSET.
 TANDEM INTER ASPERRIMAS ECCLESIAE DIFFICVLTATES
 MVLTIPlici VARIETATE LABORVM
 NON MORBO FRACTVS,
 AC POTIVS CONTINENTI STVDIO ET VIRTUTE CONSVMPTVS,
 ANNO M. D. LII. OCTAVO IDVS AVGVSTAS
 VIENNÆ IN AVSTRIA HINC MIGRAVIT IN CÆLVM;
 APVD SVMMOS, MEDIOS, INFIMOS, ILLVSTRIS OPINIONE SANCTITATIS,
 OMNIBVS ÆQVE SALVTARIS ET CARVS.
 SENSIT VIENNENSIS ET INGOLSTADIENSIS ACADEMIA
 SVBDVCTVM SIBI ORACVLVM SAPIENTIAE, ET VIRTVTIS EXEMPLVM;
 EREPTVM DEFENSOREM DESIDERAVIT ECCLESIA;
 PATRONVM PERDITVM GERMANIA DEPLORAVIT;
 CVM INDE TVRCA, SVBACTA PROPE PANNONIA, IMPERII FINIBVS IMMINERËT,
 HINC GRASSARENTVR HÆRETICI,
 VNDIQVE ET VBIQVE BELLA CVM EXTERNA TVM INTESTINA CONSVRGERENT,
 TANTORVM MALORVM NON LEVE SOLATIVM
 RERVM ÆQVISSIMVS ARBITER,
 OFFENSVS OB DELICTA MORTALIVM,
 DENEGAVIT.
 TANTI VIRI QVOD MORI POTVIT, HIC OBIIT;
 QVOD MORI NON POTVIT, HINC ABIVIT.
 HABET GERMANIA DEPOSITVM MORTVI,
 HABET ECCLESIA PATROCINIVM IMMORTALIS.

Elogium sepulcrale Paschasij Broëti.

NEC ATRATVM ESSE, NEC INCRVSTATVM DECET
H V N C T V M V L V M,

Q V O

PASCHASII BROETI

CANDIDA ET SINCERA SIMPLICITAS CONTINETVR.
IN AGRO CAMERACENSI NATVS,
PARISIIS EDVCATVS IN LITTERIS, IBIDEM AGGREGATVS IGNATIO;
GALLIÆ TOT NOMINIBVS OB STRICTVS,
QVANTVMVIS ALIO VOCARETVR ET DESTINARETVR A PLVRIBVS;
GALLIÆ POTIVS QVAM ALTERI ET VIVVS ET MORTVVS DEBEBATVR.
ERAT EI IN ORÈ SERENA SEMPER HILARITAS,
NISI CVM EAM OBNVBILARENT LACRYMÆ VI PIETATIS EXPRESSÆ.
ERAT IN MORIBVS APERTA SINCERITAS,
ANIMORVM SVAVE ILLICIVM, ET AMABILE MVNIMENTVM.
NEC DEERAT ACTIONIBVS EIVS CANDORI MISTA PRVDENTIA,
QVÆ SIMPLICITATEM NON PERDERET, SED ARMARET;
VNDE AB IGNATIO HABITVS ET NOMINATVS EST ANGELVS,
INGENVITATE MORVM ADMIRABILI, ET AMABILI SINCERITATE NATVRÆ.
MISSVS IN HIBERNIAM A PONTIFICE NVNTIVS,
PATRIARCHA IN ÆTHIOPIAM DESIGNATVS:
CONFORMATIONE CORPORIS, SANCTITATE MENTIS,
EXPERIENTIA RERV M, SCIENTIA LITTERARVM
AB IGNATIO APTVS PRÆ OMNIBVS IVDICATVS,
QVI TANTA DISSIDENTIS PER AFRICAM ECCLESIAE MVNIA SVSTINERET.
SVSTINUIT PRÆPARATIONE MENTIS ET CORPORIS,
OSTENTATIONE PROCVL ET GLORIA,
ONERIS AVIDVS, HONORIS IMPATIENS.
INCREDIBILI FELICITATE ADITVM SOCIETATI FECIT IN FRANCIAM:
AD QVAMCVMQVE REM MANVS ADMOVIT,
OPERAM IN EA SVAM MIRABILITER APPROBAVIT:
DONEC SÆVIENTE LVE PER GALLIAS
INTER OCTOGINTA HOMINVM MILLIA,
QVÆ LV TETIÆ-PARISIORVM PESTIS ABSVMP SIT,
IPSE, NE SVOS DESERERET, SACRO DEMVM CORREPTVS IGNE,
ANNO M. D. LXII. VIII. KAL. OCTOB.
CECIDIT EXTREMÆ VICTIMA CHARITATI;
AMORIS, NISI HÆC OSSA SVPPETERENT, HOLOCAVSTVM.

Elogium

Elogium sepulcrale Alfonsi Salmeronis.

ALFONSVS SALMERON

TOLETANVS

INTER PRIMOS IGNATHII SOCIOS, SOCIETATIS IESV DECEMVIROS,
 IUNIOR OMNIUM PVERILE NIHIL GESSIT,
 NISI CVM FVIT AVT PARENDVM SIMPLICITER,
 AVT EVNDVM, QVÒ PATER IVSSERAT, CONFIDENTER:
 CETERA VIRVM VBIQVE SE PRÆBVIT,
 INVICTVM ANIMO, DOCTRINA FORTEM, VIRTUTE CONSTANTEM,
 SIVE CVM DVCENDVM IN FIDEI HOSTES IMPAVIDE,
 SIVE CVM STANDVM PRO ECCLESIA GENEROSE.
 SÆPIVS IN TRIDENTINO PRO APOSTOLICA SEDE THEOLOGVS
 SENTENTIAM PRIMVS DIXIT.
 BIS IN GALLIAM ET HIBERNIAM A PAVLO III. PRO RELIGIONE LEGATVS.
 CVM CARDINALIBVS, PISANO IN BELGIUM, LIPOMANNO IN POLONIAM
 A PAVLO IV. DESTINATVS.
 VBIQVE PRO DÈO ET VIRTUTE TANTA GESSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE SCRIBERE;
 TANTA SCRIPSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE GERERE VIDERETVR.
 VNVS PAR VTRIQVE MVNERI,
 HÆRESES ET IMPIETATEM
 EXPVNKIT STYLO, VOCE PERSTRINXIT;
 VTROBIQVE POTENS ET VEHEMENS:
 ADEO VT QVOTIES ILLO SCRIBERET, AVGVSTINVS;
 HAC VERO CVM DICERET, CHRYSOSTOMVS CENSERETVR.
 ORATOR IN VRBE PONTIFICIVS;
 DIVINI VERBI PRO VENETA ET NEAPOLITANA CONCIONE RELIGIOSVS INTERPRES,
 LICET APOSTOLICA LIBERTATE OMNIUM DELICTA
 NON TAM VOCE QVAM SPIRITV ET VIRTUTE PERSTRINGERET;
 OMNIUM TAMEN ET ANIMOS IN SE ET PROPENSA STVDIA RAPIEBAT.
 EVM CEV LAPSVM CÆLO HÖMINEM,
 INTENTO IN PRODEVNTEM DIGITO ETIAM PARVVLII DESIGNABANT:
 ADMVRMVRABANT ILLI FEMINÆ, APPLAVDEBANT VIRI,
 VNVM VENERABANTVR VNIVERSI:
 IPSE SVI SE CONTEMPTV INVOLVENS,
 NE PERSTRINGERETVR AVRA TAM VANA, EXIRE IN PVBLICVM NOLEBAT.
 MINVS EVM CERTE HÆC OMNIA,
 QVAM ATTICVM ORATOREM MVRMVR FERENTIS AQVAM MVLIERCVLÆ,
 DELECTABANT;

HIC INANEM TINNITVM SONANTIS ELOQVENTIÆ,
 ILLE APOSTOLICVM SONVM EFFICACIS AC FRVCTVOSÆ SAPIENTIÆ VĒNABATVR:
 QVA ETIAM NON RARO PERFECTVM EST,
 VT PROBROSA MVLIERVM NVDTAS INSPERSA PRIMVM LACRYMIS
 DECENTIVS TEGERETVR,
 ET HÆRETICORVM IN FIDE LICENTIA SEVERISSIMIS PERSTRICTA LEGIBVS
 EXSVLARE COGERETVR.
 NEAPOLITANÆ PROVINCIÆ,
 QVIN ET VNIVERSÆ PĒR ITALIAM ET SICILIAM SOCIETATI,
 GENERALIS VICE PRÆPOSITI CVM PRÆFVISSET,
 ANNO LXXXV. SÆCVLI XV. ÆTATIS VNDESEPTVAGESIMO
 DOCTISSIMIS IVXTA AC SANCTISSIMIS IN EVANGELIVM COMMENTATIONIBVS
 NEAPOLI IMMORTVVS,
 POSTEROS, QVOS VOCE NON POTVIT, STYLO INCITAVIT AD VIRTVTĒM.
 TANTVM VIRVM, ET CVM EO SCVTVM FIDEI, MALLEVMQVE PERFIDIÆ,
 CAPIT HIC TVMVLVS.
 ITA CENSVIT, ITA PROFESSA PALAM EST HIS IN EXSEQVIIS MOESTA PARTHENOPE,
 GRAVIVS LATVRA DAMNVMSVVM,
 NISI QVEM EREPTVM QVERITVR, IN MEMORIA ET VENERATIONE RETINERET.

Elogium sepulcrale Simonis Rodericij.

I N D I Æ D E B I T V M
 S E D L V S I T A N I Æ R E S E R V A T V M
 S I M O N I S R O D E R I C I I
 O L I S I P O N E N S I S
 M O R T A L E D E P O S I T V M H I C I A C E T.

OLIM INTER PRIMOS ADIVNCTVS IGNATIO,
 CVM EVNTES IN ITALIAM SOCIOS ALACRITER SEQVERETVR;
 GRAVI IMPEDITVS VLCERE DESTITVTVS FVISSET A SVIS,
 NISI PRODIGIO REPENTE SANATVS, DEOQVE FRETVS AC POTĒNS,
 PRÆIRE QVAM SEQVI AD ARDVAMALVVISSET.
 ROGANTE IOANNE, IMPERANTE PAVLO, VTROQVE TERTIO,
 ILLO LVSITANIÆ REGE, HOC PONTIFICE MAXIMO,
 GEMINO ET VINDICE FIDEI, ET SOCIETATIS MINIMÆ DEFENSORE,
 PROPAGANDÆ CAVSSA RELIGIONIS IN ORIENTALES INDIAS AB IGNATIO MISSVS,
 EXPEDITIONIS TAM ARDVÆ COMMILITONEM HABVIT
 FRANCISCVM XAVERIVM:

DIGNVS,

DIGNVS, ROMA IVDICE, QVI ORIENTIS TANTO LUMINI
 IN VIAM TAM INVIAM PRÆLVCERET.
 OLISIPONEM ERGO DELATVS,
 IN LVCE VRBIS CLARISSIMÆ ET AVLÆ REGLE SPLENDORE PERPETVO,
 IPSE TAMEN PER SVI DEMISSIONEM SEMPER OBSCVRVS,
 SOCIO ET ADIVTORE XAVERIO ITA SE GESSIT,
 VT RAPTI IN ADMIRATIONEM HOMINVM TANTORVM REGES ET POPVLI
 PASSIM ILLOS, NEC OTIOSE, APOSTOLOS NOMINARENT,
 TANTO TAM PRÆCLARÆ VIRTVTIS ENCOMIO
 IN NOMEN POSTERORVM APPELLATIONEMQVE PERPETVAM DERIVATO.
 INDIAM ERGO SPECTABAT, ET INDIÆ VTERQVE HIC APOSTOLVS DEBEBATVR.
 ET SANE NON VNVM INDIA XAVERIVM IAM HABERET,
 NISI RELVCTANTEM LICET, ET CVM ILLO SVPERARE MARIA CVPIENTEM SIMONEM,
 SIBI, ETIAM PRÆ XAVERIO, COMMODVM LVSITANIA TENVISSSET.
 HAC SPE FRVSTRATVS INEVNDI PRO FIDE CERTAMINIS,
 OCCASIONEM TAMEN AGENDI ET PATIENDI FORTIA NON AMISIT.
 IVBENTE REGE, PERMITTENTE IGNATIO,
 COACTVS ESSE LVSITANO PRINCIPI QVOD FVERAT ARISTOTELES ALEXANDRO,
 NON MINVS PERICVLOSE OMNIUM GRATIA
 QVAM PAVCORVM INVIDIA LABORAVIT;
 TANTO CLARIOR APVD OMNES,
 QVANTO IN VTRAQVE FORTVNA INVENTVS EST FVISSE CONSTANTIOR.
 TANDEM CVM ET SOCIETATEM LVSITANÆ, ET LVSITANIAM SOCIETATI
 MVTVIS DEVINXISSET OBSEQVIIS;
 PRIVATIS REBVS ET PVBLICIS
 PRO CATHOLICO EVROPÆ ET INDIÆ BONO PRVDENTER DISPOSITIS,
 EXTRA INDIAM, QVAM SEMPER AMAVIT,
 EXTRA ÆTHIOPIAM, BRASILIAM, CETERASQVE TERRAS VLTIMAS,
 QVO SÆPIVS EX AVLA MEDITATVS EST FVGAM,
 EXTRA ICTVM SPEMQVE MARTYRII, QVOD IMPENSE QVÆSIVIT,
 ANNO M. D. LXXIX.
 IPSO, POSTQVAM SECVTVS IGNATIVM, QVADRAGESIMO QVINTO,
 APOSTOLVS IN PATRIA, MILES IN VMBRA,
 QVI ALIBI VIOLENTA MALVIT, NATVRALI MORTE DECESSIT.
 DEO SIC VISVM:
 CVIVS PROVIDENTIÆ VTROBIQVE PROMPTVM EST
 IBI ILLVSTRARE NATVRAM, HIC OCCVLTARE VIRTVTEM.

Elogium sepulcrale Ioannis Codurij.

I O A N N E S C O D V R I V S,

QVI PRIMOS INTER IGNATHII SOCIOS SOCIETATEM AVXIT IN TERRIS,
 PRIMVS INTER EOS SOCIETATEM PROPAGAVIT IN CÆLIS.
 EODEM ILLE DIE CVM NASCENTE MAGNO IOANNE
 NATVS APVD ALLOBROGES, ET CONSECRATVS SACERDOS;
 EODEM CVM MORIENTE MORTVVS, ANNO M. D. XLI.
 IOANNI PAR ANNIS, A IOANNE MORIBVS NON ALIENVVS;
 QVI VIXERAT ITA SIMILIS,
 MIRVM SI NON CONDITIONE SIMILI MORERETVR.
 MORTVVS EST PROPEMODVM MELIORI:
 CÆLVM QVOD SANCTISSIMO PATRIARCHÆ STATIM A MÔRTE NON PATVIT,
 FVIT HVIC VIXDVM MORTVO RESERATVM.
 IOANNES ILLE IESV PRÆSENTIAM
 FESTIVIS IN VTERO MATRIS ASSVLTIBVS TESTABATVR,
 QVASI IAM TVM SOLVI VELLE A CORPORE, ET ESSE CVM CHRISTO;
 IOANNES HIC, EDITIS POST IGNATIVM VOTIS SOLENNIBVS,
 SIC EFFEREBATVR ANIMO, SIC CORDE EMICABAT ET CORPORE,
 VT PRÆSAGIRE IAM TVM ET AMBIRE EAMDEM IESV PRÆSENTIAM VIDERETVR.
 DEO PER RELIGIOSA VOTA CONSTRUCTVS, SOLVI CVPIEBAT A CORPORE;
 ET SOLVTVS EST.
 FLESSENT REPTVM SOCHII, NISI FLERI VETVISSET IGNATIVS:
 QVEM, ABSENS LICET, ET OBITÆ MORTIS IGNARVS,
 CÆLO ILLATVM VIDERAT.
 VOS NEC LACRYMAS DATE CORPORI, NEC ANIMO SVSPIRIA PRÆPARATE.
 FLOS CÆLO RECEPTVS NEC AFFLARI AVRA POSTVLAT, NEC RORE FOVERI.
 IOANNIS CODVRII CORPVS INNOCENS, CASTVS ANIMVS,
 ILLVD CÆLO DEBITVM, HIC RECEPTVS,
 NEC PVRGARI DEBET LACRYMIS, NEC SVSPIRIIS ADIVVARI.

Elogium sepulchrale Nicolai Bobadillæ.

PRIMORVM IGNATII COMITVM

IN MORTALI VITA VLTIMVS, IN OPERE APOSTOLICO NON POSTREMVS

NICOLAVS BOBADILLA,

LABORIS TAM DIVTÛRNI PRÆMIUM HABVIT,

LAVRETI AD ÆDES ARASQVE VIRGINEAS

VESPERTINAM QVASI VICTIMAM POSSE QUIESCERE.

IN INDIAM, ETIAM ANTE XAVERIVM, AB IGNATIO DESTINATVS,

SED MORBO PERTINACE PROHIBITVS,

IN PLVRIBVS PROVINCIIS, ITALIA PRÆSERTIM ET GERMANIA,

PRO DEO ET RELIGIONE MILITAVIT;

NEC INDIA ILLI IN EVROPA DEFVIT, QVAM IN EVROPA SEMPER OPTAVIT.

DE MODO ASSERENDÆ FIDEI CVM APOSTOLICIS SÆPE NVNTIIS,

QVANDOQVE CVM REGE FERDINANDO ET CAROLO IMPERATORE,

IN PVBLICIS PRIVATISQVE CONGRESSIBVS APOSTOLICA CVM LIBERTATE TRACTAVIT.

HÆRETICORVM OMNIÛM HOSTIS ACERRIMVS, VICTOR ETIAM ALIQVORVM;

DIGNVS QVEM DATIS AD EVM LITTERIS IPSÈ PONTIFEX

AVDENTEM ET ARDENTEM CAVSSA FIDEI VEHEMENTIVS INFLAMMARET.

FERREVM OS PROTESTANTIVM RETVNDEBANT

TRIDENTI PATRES, RATISBONÆ CAROLVS IMPERATOR;

ILLI AVCTORITATÈ ECCLESIASTICA, HIC BELLICA PÔTESTATE:

QVIBVS VT BOBADILLA SE IVNGERET, VTRIMQVE ROGABATVR.

INTENTVM IN EXTREMA QVÆQVE HOMINEM

CASTRENSIS NECESSITAS ET SÔLITVDO MILITVM

INTERESSE TRIDENTINO PROHIBEBAT.

ITAQVE MINORI SAPIENTIÆ, SED PATIENTIÆ MAIORI COMMENDATIONE,

NON SEMEL VVLNERATOS A CRVENTA PVGNA MILITES

VVLNERATVS ETIAM IPSE, ET PROSTRATVS A PESTE,

STANS TAMEN ET VALENS,

NATVRALI ET SACRAMENTALI AVXILIO IVVIT, SVBSIDIO RECREAVIT.

PER SVSCEPTOS DOMI MILITIÆQVE TOT LABORES HOMINI SVMMA PROMERITO

R E X F E R D I N A N D V S

EPISCOPALEM CATHEDRAM, IN QVA GLORIOSE QUIESCERET, OFFEREBAT;

SED ILLE DIGNITATEM AVERSATVS ET GLORIAM,

IRE PATIENTER IN HVMI, QVAM RESIDERE CONSTANTER IN ARDVO, PRÆOPTAVIT;

ASSERENS A DEO SE, NON AD ECCLESIASTICI HONORIS AMPLITVDINEM,

SED RELIGIOSÆ PAVPERTATIS ANGVSTIAS, ESSE VOCATVM.

TANDEM ANNIS, NON ANIMIS; ÆTATE, NON VIRTUTE, MILES EMERITVS,

ET A IESV IMPERATORE SVO RVDE DONATVS,

IN FAMILIAM ET CLIENTELAM SVSCEPTVS A VIRGINE,

ANNO M. D. XC. IX. KAL. OCT.

LAVRETANAS AD ÆDES EODEM PROPE LOCO MORTALEM VITAM POSVIT,

VBI ILLAM DEI FILIVS ADOPTAVIT.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

P A R Æ N E S I S
A D A R D V A S M I S S I O N E S
I N T E R B A R B A R O S S V S C I P I E N D A S.

Illustres Heroum anima, quos torquet Auerno
 Oceanum Gangemque ultra Solisque labores
 Firmatum imperium tot iam labentibus annis,
 Pergite, quod vos ardor agit; patriæque relicta
 Immemores, toto diuisis aquore terris
 Ad populos penetrare, creptoque addite cælo.
 Pergite, iam calcata via est. Vocat æmula virtus
 Maiorum, & mentem stimulis non signibus urget,
 Incipitatque moras. Cur non per saxa sequamur,
 Per scopulos, siluasque atras, pelagique furores,
 Urgentem intrepidè, & Ditem contra arma mouentem
 Xauerium ante omnes? Illum non vasta morantur
 Æquora, non quamquam elisis tremat arduus ether
 Ignibus, horrendumque tonent Aquilonibus Unde.
 Cernite, quæ Brasilos Titan vicinior urget,
 Assuetos hominum membris & sanguine pasci,
 Anchetam ignotâ CHRISTO tellure trophæa
 Figentem, frendente Erebo: ruit ille per arcus
 Feruidus, ignotisque madentia tela venenis;
 Virtutem atque ostenta Dei, mentemque animumque
 Omnia Xauerio similis. Testabitur Ormus
 Sole sub ardenti Barzæum ac pondere rerum
 Pænè fatiscentem. Positâ hinc formidine leti,
 Securusque sui, Sinarum claustra reuellit
 Riccius, attonitasque canit noua sacra per vrbes.
 Nec minor insurgens animis Trigaultius: illum
 Ignotas complexum animo vel nomine gentes,
 Sanctus agit terras calor & maria omnia circum.
 Nam quid Silueriam, aut te maxime Spinola, dicam,
 Ambos maiorum titulis, virtutibus ambos
 Illustres, quos letum ambos illustrius ornat?
 Mastrillum versate animo, tacitisque recurserit
 Pectoribus tormenta: sacro madefacta cruore
 Feruet adhuc Iaponum tellus, & gleba laborum
 Conscia centeno promittit fenore messem.
 Cur aliquem in patriâ consumat pigra senectus
 Otia ducentem? & Stygio quem armavit Auerno
 Terribilem, cui tela Deus viresque ministrat,

Occupet (heu!) nudum spoliis ignobile letum?
 Non benè firma ratis vacuâ requiescit in algâ;
 Turpe, iugum fugiens taurus piger : exuat arma
 Miles iners, mediòque timens se immittere Marti.
 At non segnis agit, nec seuit molliter Orcus,
 Quà lustrat Iapones alternâ lampade Titan
 Exoriens, quaque occiduo rubet aureus orbe,
 Perfidus insultat calo, & ruit omnia, nostris
 Accumulans sua lucra moris : rapiuntur ad umbras
 Quot solem aspiciunt animæ, aspectumque relinquunt:
 Quàm multas Aquilo, si quando victor aquarum
 Ægeo incubuit, per littora spargit arenas.
 Credimus hæc? & adhuc segnes toleramus iniquum
 Regnatorem orbis, spretique opprobria CHRISTI?
 Ergo ingens Diti imperium, terrasque per omnes
 Stent veneranda auro, puroque è marmore signa?
 Mille foci caleant, & mille altaria fument?
 Interea magnus latè Deus exfulet, illo
 Quod posuit firmatque solo? spoliisque superbus
 Sese Erebus iactet pretio morientis IESV?
 Ipse suâ nostras signarit imagine mentes
 Omnipotens? inque humanos se fuderit artus?
 Fleuerit? & pretiosam animam proiecerit inter
 Terramque & calum medius, turpi cruce pendens?
 O melius! si quem non duro in pectore tangit
 Aut clades miserorum, aut læsi iniuria CHRISTI,
 Arma ferat contra, Ditemque extrema minantem
 Vi multâ inuadens tractas ad Tartara mentes
 Frendenti eripiat, cognatisque asserat astris.
 Addet amor CHRISTVSQUE animos; totaque per æquor
 Æoliâ insurgens, habitataque tigribus antra
 Ridentem ducet discrimina. dulce periculum est,
 Cælo delapsas & agentes pectora flammæ,
 Flammarumque sequi auctorem. sic obuius ipsis
 Tigribus intrepidus pharetrâque potentibus Indis
 Ibis, & optabis mortem pro laude pacisci.
 Insurgat licet armatumque effundat Auernum
 Dux Erebi, adducatque omnes in prælia Reges,
 Regibus, & totâ maior stabis Styge. Tantum,
 O! tantum audendum, & totâ spe, pectore toto,
 CHRISTO incumbendum est. Nec enim quos auctor IESVS,
 Indorumque salus, caris auellit amicis,
 Quos non dulcis amor patriæ, lacrymæque suorum,
 Non infusa super pallenti corpore mater
 Detinuere; usquam sine curâ & numine Diuum
 Desertos errare putes: rate vectus eadem
 Vela Deus Superique regunt, per transtra forosque

Æthereæ volant mentes, Zephyrosque ministrant.
Ignē licet tonet usque polus, tonet Æolus Euris,
Vorticibus crebris circumgemat aëta carina,
Æquoraque horrendum scopulis illisa reclament;
Tu Boreæ cælique minas, pelagique furores,
Virtute exsuperans, CHRISTO duce, & auspice CHRISTO,
In se collecta mirabere gaudia mentis.
Nec minus ardenti si quando in pulvere plantas,
Arentesque siti fauces sol proximus uret;
Et vix poma famem, crudaque in montibus herba
Quasitaque diu ieiunia dura leuabunt;
Quando saxa super recubanti grandinis horror
Excitiet serò demissam in pectora noctem;
CHRISTI aderit numen. tunc illa recondita mentem
Gaudia mulcebunt, & paucis nota voluptas.
Quòd si barbaricâ Rex maiestate timendus
Innocuo insultet, furisque agitatus iniquis
Stet contrâ; excelsâ contemnes mente furores.
Ille autem rabie tumidus, vinci que frementem
Exacuens animum, totusque in imagine pœnæ
Mente hærens, ferrumque, ignesque, rotasque parabit.
Tum verò ingenti tacitam dulcedine mentem
Inuoluet, totusque animo se infundet olympus.
Fortiter & iugulum, nudataque pectora ferro
Subijcies, pulchroque ardebis mortis amore.
Ergo agendum, si quem propius pulcherrima tangunt
Exempla Heroum, si quem ferit ossibus imis
Lasus honor CHRISTI, sædum depone timorem:
Neu cupias miserorum animis præferre parentum
Lentus adhuc lacrymas: nec morbum & inutile pondus
Expectes senij natali inglorius urbe.
Nondum inter scopulos, & inhospita lustra ferarum
Obscuata legis Patrum vestigia? nondum
Ire per obstantes rupes, & sole perustas
Impetus est, calideque pedes immergere arena?
O me quis Brasilos inter Iaponasve remotos,
Implicitas errore animas, & nocte profundâ,
Ardentem sistat medium? quis per mare magnum
Nulla recusantem discrimina, nulla timentem,
Pegasus aut volucer rapiat Notus? O ubi CHRISTI
Sanguine lustrata mentes, nunc victima Diti!
O ubi tædia mille, catenati que labores,
Quos ferro aut inflata rotis mors pulchra rependit!
Ecquis erit iuuenum, sacro qui tactus amore
Ardeat irato mecum se credere ponto,
Exuiasque Erebi, calo que locanda trophæa
Virtutum sperare, & partam sanguine laurum?

Felices!

*Felices! si quos patriâ tellure negato
 Barbaricus leto dederit furor! ô malè numquam
 Ista etiam multo mercamur fata labore!
 O dulces plagæ! felicia vulnèra, magnis
 Sæpè viris totum frustrâ quæsitâ per orbem!
 Fortiter ite viri, vitæque offerite periclis
 Contemptorem animum: vocat alto ex æthere CHRISTVS,
 Et palmam ostentat, lemniscatasque coronas.*

ECCLESIA IN EVROPA

GRAVITER OPPVGNATA

OPEM SIBI AB IGNATIO FERRI POSTVLAT.

Q*Uæ terra, vel quis portus inhospitâ
 Tellure clausus, quis tabulas sinus
 Jam iam fatiscientis carinæ
 Excipiet, leue pondus vndarum,
 Et turbulenti ludibrium maris
 Factas? Perimus, viximus, ilicet;
 Iam lugubrem sonare lessum, ac
 Tenarios crocitare coruos
 Canesque raucis, credite, faucibus
 Admurmurantes audio. Vicimus:
 Omnes iò acclament: Simonis
 Fila ratis, ratis illa nullis
 Frangenda seclis, iam latus obtulit
 Patetque plagis. Obruat, obruat
 Fatale lignum, stare quisquis
 Tartæo sua iura regi
 Fidelis optat. Dic age desides
 Distende pennas, Nox furialium
 Fecunda monstrorum parens; &
 Astra, polumque, diemque, & omne
 Vnumque, fractis quod miseros solet
 Seruare rebus, consilium eripe:
 Gaudent tenebris monstra, noctem
 Error amat, refugitque lucem.
 Discede tellus, pande adamantinas
 Fores opaci lanitor atrij,
 Trinoque per vastos latratu
 Bella cie furibunda campos.
 Vides vt omnis impatiens moræ,
 In arma ceco proruat impete,
 Quam nuper in cladem ac supremam
 Perniciem populorum, & orbis,*

Effudit vmbri tristè gementibus
 Prolem nefandam Tisiphone, suum
 Mirata partum, & nequiores
 Letiferâ sobolem parente.

Ergo auspiciatis alitibus veni
 Matris cruenta nate ferocior,
 Luthere, proiectoq̄ue sacro
 Quo caput abdideras amictu,
 Attolle cristas miles, & arduos
 Assurge in ausus. Cernis vt aureo
 Throno reclinatus, minaci

Cuncta supercilio gubernet
 Rector Sacrorum Maximus Optimus?
 Quin & Beatum Romulide Patrem

Dixere. Prò pudor! decoris
 Nomimibus titulisq̄ue vulgus
 Sic imperitum ducitur. At satis
 Lusum superq̄ue est. Tu triplici caput
 Auro coronatos labanti

Pontifices folio reuelle.
 Te ponè, tædam sanguineâ manu
 Atram coruscans, impauido gradu
 Sequetur, & delubra, & ades,
 Et veterum monumenta Diuum,

Arasq̄ue ab imis sedibus eruet
 Incestuoso tergora caumate
 Olim notandus, mox Lemane
 Grandis honos columenq̄ue facis.

Sic fata Monstra. En cæca diem rapit
 Nox, consili expers: infremuit mare;
 Armantur vmbra; saeva toto
 Classica detonuere ponto.

Tu qui timendas Oceani minas,
 Et preliantum iurgia fluctuum,
 Pugnasq̄ue ventorum, tumentis
 Stare iubes Domitor profundi,
 Numen verendum, & magne poli Sator;

Succurre victis, porrige dexteram:

Promissa posco, naufraganti
 Affer opem, trepidæq̄ue puppi

Succurre: non te pacta refigere
 Jurata quondam, nec facilem decet

Mutare mentem, quam perenni
 Cana fides adamante fixit.

At quod remotis Hesperia iugis
 Sidus refulsit? quis, pelagi graues
 Inter procellarumq̄ue rixas,
 Arma citi, vocat, arma ferte?

Rerúmne falsâ ludor imagine?
An fortè lapsis auxiliariibus
Calo manipulis, in recentem
Bella moues ruiturus Hydram
Alcide? an arcus & clypeo minax
Et ense Orion deserit igneas
Post reppetendas quam proteruos
Pressit humi metuendus hostes?
Agnosco vultus Hesperij Ducis,
Quem bellicosos nuper in ardua
Ce'tas laceffentem Nauarrâ
Signa sequi meliora suavit
Virtus, amico non sine vulnere.
Agnosco Voces: scilicet improbam
Armare pubem, vel fugaces
Credit adhuc agitare turmas.
Prælude pugna Victor, & inclytis
Signis resurgens nomen amabile
Euolue IESVM, euolue: sparsisq̃ue
Æquoreum per inane castris,
Lata imminentis tessera prælij
IESVS secundo personet aethere.
Loiola vinces: ter procellæ
Ter pauidi ingemuere manes.
Insigne mæstæ præsidium fidei
Loiola, magnum Cantabriae decus
Pugnacis, arcana refringe
Regna Stygis, pedicasq̃ue capto &
Frustrâ reluctanti imice Tartaro.
Tu bellicosi cornua Saxonis
Reuelle Victor, tu Lemani
Stringe sagax rabiem colubri.
Tu iura Patris certa Quiritium
Tuere nexu non violabili:
Tu sceptrâ regalesq̃ue mitras
Pontificum solis repone.
Deprome cadam Phosphore splendidam
Scientiarum, nube reconditum
Cæcutienti lumen orbi
Redde, procul tenebris fugatis.
Sic illa seuis eruta fluctibus
Carina Petri, iam pelagi potens,
Ac tuta ventorum, ad remotos,
Auspice te, volitabit Indos.

PROPAGATIO SOCIETATIS IESV
 P E R
 VOCATIONEM VIRORVM ILLVSTRIVM
 QVI NOMEN ILLI DEDERVNT.

Cvm bellicosus Cantaber è tholo
 Suspendit ensẽ; Non ego lugubri
 Defuncta bello, dixit, arma
 Degener aut timidus perire
 Miles resigno. Me noua buccina,
 Me non profani tessera prælij
 Deposcit: & magnos secutus
 Auspicio meliore Diuos,
 Non indecorus transfuga, gloria
 Signis relictiis, nil cupientium
 Succedo castris; iam futurus
 Splendidiõr sine clade victor,
 Quàm si propinquis Gadibus ultimos
 Iungam Gelonos, aut Ligeri Tagus
 Graues triumphato catenas
 Iniciat, Rhodanoque Batis.
 Exinde quò te quò rapuit iuus,
 Loiola, Mauors? Exiguus fuit
 Europa limes: nauigarunt
 Ad Brasilos Iaponasque bella.
 Cæloque signum credidimus datum,
 Quod tot coactos undique nobiles
 Eduxit Heroas, paresque
 Difficili pugiles arena.
 Absiste vulgus: non humilis uenit
 Lustrandus ordo, nec popularium
 Stirpem recensendam parentum
 Uranie celebrare sumpsit.
 Non ipse, quamquam per freta Thessale
 Florem iuuenta traxit, & igneos
 Sopire coniuratus angues
 Æolio graue vellus auro
 Ferox Iason Æmonia procul
 Auexit Argo, non Mareotice
 Gemmis residentes & ostro,
 Non Agamemnonie phalanges,
 Tot alta Regum stemmata, tot queant
 Exhausta quondam bella capacibus
 Iactare ceris, quas sequaces
 Circùm oleæ fluitantque lauri.

ODE I.

Et ista Martis premia pars quota
 Præconiorum, quæ tibi pangimus,
 O sanguis Heroum, ô IESV
 Digna phalanx, Superùmque cura?
 Vt cumque casti deficiunt genus
 Illustre mores; credite Cæsares,
 Paruum eminere est. Vos premendo
 Nobilitas, graue pondus, urget.
 Non si Calenas vincula subligent
 Aurata vites, nobilioribus
 Linebit autumnus racemis:
 Nec phaleris equus & superbo
 Instratus ostro certius aureis
 Metam quadrigis vitat Olympicam
 Victor: nec impexum feroces
 Destituunt animi leonem.
 Magnum eminere est, cum domus, & genus,
 Et quæ nec ipsi fecimus, arduis
 Pensantur ausis. Vna virtus
 Supra apices titulósque Regum est.

Virtute nixum gloria Borgiam
 Supra Calisti culmen, & asperos
 Gemmis Alexandri tiaras,
 Et Carolos Aquilasque vexit.
 Hinc Gotthalanum quod tenuit suo
 Pro Rege Regnum, celsaque Gandie
 Castella, Lombardiæque turres
 Iam propè difficiles videri
 Deo beatus despicit: hinc suo
 Vires, ut olim, sufficit agnini,
 Longos Vitellefco precatus
 Et placidos sine nube soles.
 Regalis illi proximus est puer,
 Ac vota firmat. Quâ genitus domo!
 Quot illa Torquatos, quot olim
 Scipiadas, Deciosque pulchris
 Eduxit armis, Castilionij
 Stantes columnas. Exuuias ego
 Curuasque Tuneti secures,
 Et trabeas, Ducibusque signa
 Detracta vidi: vidi ego postibus
 Pendere sacris rostra triremibus
 Erepta, captiuosque currus,
 Et galeas clypeosque centum
 Locis petitos. Ipse dolens pater
 Tot Martialis præmia dexteræ

ODE II. SPECIMEN NO-
BILITATIS IN BEATO-
RVM NUMERVM RELATÆ.
 Callistus & Alexander ex
 gente Borgiâ.

Aloysij Gonzagæ pater Fer-
 dinandus S. R. I. Princeps,
 Marchio Castilionensis, ad
 expeditionem Tunetanam
 est profectus.

Narratur ostentasse nato;
 Et precibus lacrymas remiscens,
 Per ista, dixit, per generis decus,
 Per spem tuorum, si qua mei subit
 Te cura, si quidquam paternum
 Grande tibi est, miserere gentis,
 Istamque, que te degenerem arguat,
 Depone mentem. Non aliter tamen
 Gonzaga se sensus paternis
 Imperiis precibusque flecti,
 Quàm si sonoro murmure fluctuum
 Illisa starent Acroceraunia:
 Aut prisca maiorum trophæa
 Pulchrum abitum remorata liquit,
 Quàm si virili splendidus in togâ
 Pompeius olim prima crepundia
 Mutaret armis, Africanos
 Panè puer meritis triumphos.
 Sic irretorto lumine patriis
 Cessisse fertur Koska penatibus,
 Fascesque, & Arætoi perosus
 Diuitias strepitumque Regni.
 Non illi auiti stemmatis inclytas
 Efferre ceras. Quisque sibi genus,
 Dignus recenseri beatâ
 Ordinibus, patrioque cælo.

Quis ille, Diui! quis Virodunius
 Auulsus aris, sic alacer ruit
 Largumque blandus? quo benigno
 Numine, quo rapitur calore?
 Iamque & peruncti verticis infulas
 Remittit Ultrò: non lituo manus
 Gemmâque fulget: iam reposti
 Carbâsei Tyrûque cultus.
 Prò quantus ori depositâ quoque
 Decor tiarâ! quantum animos rapit
 Priuata iam virtus! ut intus
 Ipse sibi sine teste plaudit,
 Quis Regna & vrbes misceat, unice
 Securus! O lux, ô Lotharingie
 Sidus coronæ, Godefridi
 Progenies generosa salue.
 Succede paruo sub lare, quem tibi
 Loiola pandit, scilicet illius
 Sinu reclinatus, beatos
 E pateris Superorum & auro

ODE III. SPECIMEN
 NOBILITATIS LOTHARINGIÆ.

Carolus à Lotharingiâ Episcopus Virodunensis Societatem ingressus, dein Burdegalæ Præpositus domus Professæ.

*Libabis haustus: mox ubi te sacris
Garumna castris præpositum audiet,
Arreñus immitetur urnæ,
Et placido fluet unda lapsu.*

Fuete Boij. Non mihi perfidis
Extorta dextris arma, nec Imperi
Defensa Maestas ad Albin
Carmen erit, demitosque iusto
Mænus triumpho. Nam quid inertibus
Conflata ceruis agmina Boicos
Contra Leonés, Austriasque
Contra Aquilas poterant columbæ?
Me, Boia proles, me rapis, & sacro
Te dicar olim carmine ad Isaram
Stellis & æterno merentem
Concilio sociasse Diuam.
Exempla vitæ non tibi disisto
Petenda Regno. Tu Superum trahis
De stirpe mores: tu beatos
Indigetum cineres auorum
Et ossa tractas: quaque oculos iacis,
Boiæ recurrunt munera dextere:
Et ista Guilielmus nepoti
Testa suo posuisse gaudet.

Quem Celtibero nunc ego sanguini
Pæana pangam? quos prius ordiar
Lustrare fastos? quem labori
Turba modum positura nostro?
Vester, Velasco, vester in arduos
Ferox triumphos, sine Equitum mihi
Lubet Magistros, siue gazas
Peruicias, demitosque leto
Cantare Mauros. Quis Venetis procul
Aduentat oris, Hesperia caput
Cinctus coronâ? nosco baccas
Palladius, gemmisque gratum
Caput Philippis. iam sibi dicere
Mendoza leges, iam sibi fœdera
Sancire pacis, ipse Princeps,
Ipse sui sibi caussa Regni.
Audite reges: altior omnibus
Mendoza Regnis imperitat sibi.
Audite Legati: subacto
Nil animo patiens licere
Mendozae Ianum clausit, & aureo
Beatus ævo est. Hoc quoque Cordubæ

SPECIMEN NOBILITATIS GERMANICÆ.

Habet Bauaria in insignibus
Leones.

P. Maximilianus Wartenbergicus Societatis IESV.

Sanctos Bauariae Duces multos
vide apud Raderum in
Bauaria sanctâ.

Serenissimus Dux Guilielmus
Collegij Monachensis fundator
magnificentiissimus.

ODE IV. SPECIMEN NOBILITATIS HISPANICÆ. Nulla hic ferè illustrior domus non alicuius Societati dedit.

Ludovicus Velasco filius Proregis Peruiani.

Ignatius Mendoza Philippi II. & III. apud Venetos Legatus.

Mens alta cauit, dum verendum
 Purpureum tenuisse fertur
 Culmen Senatus. Quæ latebræ meos,
 Dixit, timores numerint satis?
 O (siquid indulges precanti)
 Abde tuo gremio sodalem
 Cohors IESV. Tu Semiramij's
 Dicenda turris tutior arcibus,
 Quam nec Typhaus, nec minaci
 Subruat Enceladus tumultu.
 Hanc Mascaregne, consilio & manu,
 Texere quondam: Cerdaque fulgidis
 Hanc propter Assistens in armis,
 O quoties vigilem sub astris
 Duxisse noctem visus, & abditas
 Nudasse fraudes! Silueriam sacer
 Ut hinc reluctantes in hostes
 Egit amor, trepidavit omni
 Cocytus undâ. Non Agamemnona
 Tardo Scamander flumine palluit,
 Non Indus æquè, cum tepentes
 Mugit Amathius tubarum
 Clangor per auras. Ille Phrygum timor,
 Et ille Pori: luvida Tanari
 Palus, Atlanteique latè
 Silueriam tremuere fines.
 Quis Paciecos, quis mihi Poncios
 Digno Leones pectine concinat?
 Quæ vos, Pimentelli, gemella
 Sidera, posteritas opacâ
 Sub nube condet? Pectora vidimus
 Fraterna Belgæ, vidimus aspero
 Horrere texto, cum Gradivus
 Sulphureum iaculatus imâ
 Tellure fulmen, quâ patuit via,
 Formidoloso non sine murmure,
 Calumque fumantesque nubes
 Increpuit. Dedit ille castris
 Valloque labem, Zomaque turbidas
 Concussit undas: at Geticus furor
 Sic pectus armatum nec illo
 Turbine corripuit, nec igni.
 Et me Padilli stemmata fulgidis
 Corusca Lunis, me rapiunt tue
 Castilla turres, me Gironi
 Prisca domus, geminæque pollens
 Toletus Albâ. Nec mihi Nmius,
 Gufmanna proles, nec Benauidij

Antonius Corduba, repudiato
 Cardinalatu, ita ad B. Ignatium
 scripsit: Ego cum ad cer-
 tam id sustinendum omni ca-
 re am propugnaculo, Societatem
 IESV (turris enim fortissima
 nomen Domini) mihi delegi.

Duo Mascaregne Societatis
 Assistentes, vti & Nicolaus
 Almazan de la Cerda, qui an-
 nis compluribus lecto ple-
 rumque non est vsus, cilicio
 semper indutus.

Ill. D. Garcia Pimentellus, fi-
 lius Comitis de Benaunte, in
 obsidione Bergenfi ad Zomam,
 dissiliente cuculo, castrensi
 crate in eum impactâ oppres-
 sus, dein repertus est aspero
 accinctus cilicio.

Ingensque Faxardi propago
 Compositis reticenda neruis.
 Nec Figueroæ frondibus abnuam
 Mutare lauros: & mihi præ tuis
 Ribera lymphis Hippocrenes
 Despiat liquor haustus amne.
 Tunc Sandouallos, tunc & Oforios,
 Magnosque mitar dicere Castrios,
 Crucesque Alarconum coronis
 Populeis hederæque cingam.
 Ibera Virtus, non ego barbaro
 Iniecta per vos vincula Nereo,
 Non Marte debellata dicam
 Americes Asiaque Regna.
 Sunt hæc auorum, sunt, fateor, tuæ
 Tropææ gentis. Vos ego regia
 Mirabor (hic vestri triumphus
 Martis erat) posuisse sceptrâ.

Nunc ô canora Musa potens lyre,
 Natum regendo dic mihi Claudium:
 Conside mecum, quæ virenti
 Antra silent laqueata tophe.
 Hinc obstrepentes quam iuuat Hadriæ
 Audire fluctus, quæ liquido pede
 Rigare laureto laborat
 Dispositas AquaViua scenas!
 Vt illa vitro purior, algidis
 Manat scatebris! ut fluit utilis
 Ægris, inexpletam tenacis
 Seuitiem medicata morbi!
 Certum salubres numen habent aque:
 Et ipsa mellis flumina Thyadum
 Educta thyrso, tam suauis
 Terra negat trepidare riuo.
 Non scuus Auster, non pecus insolens,
 Non ramus altâ lapsus ab arbore
 Turbare lucentes ad inum
 Usque solum potuere lymphas.
 Portenta fontis! seu salientibus
 Ferire venis sidera, seu modò
 Per plana terrarum quieto
 Certus amat properare cursu.
 Siticulosos hinc quoque Maurica
 Rigauit agros: has sterilibus bibit
 Salsæthis undas, he! Rodulphi
 Innocuo tepidas cruore.

ODE V. SPECIMEN NOBILITATIS ITALÆ.

Claudius Aquauia, filius Ducis Adriæ:

eius candor, & in curandis animi morbis prudentia,

morum suauitas,

imperturbatus animus,

familiaritas cum Deo in maximis negotiis.

Rodulphe, fratrem murice, te tuo
 Rubere dicam sanguine pulcherris.
 Non ille fraternum nigrantes
 Detulit ad tumulum cupressos:
 Palmis & ostro, quæ patuit, domum
 Ridere iussit. Quando erit, ut sacro
 Te thure dignentur Quirites,
 Et positis venerentur aris?
 At ô quis imas alipedum sonus
 Complevit aures? quis radiantium
 Nouo quadrigarum tumultu
 Attonitam stupefecit Urbem?
 Spectatis? an Mars Threïcios agit
 Victor iugales? an roseas fores
 Reclusit, atque ignem vomentes
 Iunxit equos, volucresque Titan
 Urget quadrigas? Aureus undique
 Collucet axis, flectitur aureo
 Temone currus, fulua pictis
 Signa rotis radiisque fulgent.
 Quacumque velox fertur equus, solo
 Insultat auro, paret & aureis
 Spumans lupatis, & rubentes
 Fuscant anhelitibus pyropos.
 Sic nempe magno viuivus impetu
 Gueuara rerum fertur inanum
 Risisse pompas. O Bouini
 Magna domus, memoranda fastis,
 Quis vestra me nunc ducat in atria,
 Donetque, forti quos pede contudit
 Cultus auorum, Ponticique
 Exuuias celebrare muris?
 Tunc & meam si Delius incola
 Versare mentem, si citharæ modos
 Aptare non durus laboret,
 Italicæ nouus hospes oræ,
 Dicam Carafas tergeminis Patrum
 Claros coronis, & simul ardua
 Tractare terrarum potentes
 Farnesios, atavosque Reges:
 Dicam sonorâ voce Caracciolos,
 Terrisque & undis aquoris audiar,
 Seu clara Naupacti trophæa
 Expediam Baroliue palmas.
 Vrsinus albis dignus oloribus
 In astra ferri, purpureâ teget
 Vatem sub umbrâ, Bracciana
 Quâ nitidis Rosa vernat hortis.

Octavianus Aquauina Cardinalis, intellectâ Rodulphi fratris sui pro fide interempti morte, aule suæ parietes purpureo peristromate ornari iussit.

Inigus de Gueuara Dux Bouini Urbem ingressus curru aureo, cuius rotæ argenteis munitæ laminis, equi argenteis soleis induti: dein Societati se adiungit. Eius gentilitia tessera ternæ taniæ Ponticæ mutis maculis imperfecta.

P. Vrsinus è Ducibus Bracciani, quorum gentilitia tessera rosa punicea.

Nec Caesarinos, nec mihi Spinolas
 Silere fas sit, seu modò fulmina
 Ament Gradiui, seu Vocari
 Purpurei columen Senatus.
 Et Pignatellos effret Hectoras,
 Voletque fuluis Monte Leonibus
 Occurrere in morem Diane
 Musa leues religata suras.
 Honorque grata si quis erit lyrae,
 Florente cinget tempora Daphnide,
 Interque Phœbeas nitebit
 Iuncta rosis Mala Spina lauros.
 Quæ meta tandem? quis Fabij genus,
 Heu! iam sepultum, quis mihi Caesarum
 Iustimanorum secures,
 Quis Comites, animæque magnæ
 Pallauicinos, quis fide Dorias
 Aquet Latinâ? quis Capuæ domum
 Auosque Cybi, quis Spinillos,
 Quosque alios numerare non est?
 Sed & timendæ plenum opus alea,
 Immensa paruum per maris æquora
 Duxisse velum: flecte cymbam,
 Et facilem lege Musâ portum.

P. Pignatellus è Ducibus
 Montis Leonis, filius Comi-
 tis Moncrumi.

Æterna, Belgæ, nomina cedrinis
 Scribenda chartis, quis subiit genas
 Pudor, verecundique nostram
 Barbiton erubere cultus?
 Fallor ne? & acri diripitis manu
 Imbelle plectrum? Mittite, mittite
 Musam laborantem, sodales,
 (Quamquam humiles terat illa nervos)
 Arcere cantu. Scimus, vt inelytas
 Ceras, & altis diues auis genus,
 Lydumque despectarit annem
 Propositi studiosus ardor.
 Illustre Montmorenciadum decus,
 Franciscæ, seu te nunc imitabiles
 Inter recubentem Cherubos
 Purpureo iuuat ore dignum
 Sonare carmen, tota quod audiat
 Probetque latè Calituum domus,
 Seu plectræ Iesside retractas,
 Seu veteres Salomonis ignes:
 Duc me per omnes militiae gradus,
 Per Christianæ primitias domus,

ODE VI. SPECIMEN
 NOBILITATIS BELGICÆ.

Francisci Montmorencij Poë-
 tis orbi iam nota:

eius gentis testera militaris,
 Deus auxilio sit primo Chri-
 stiano.

Per Principum insignes coronas,
 Per patrias Aquilas, per illa
 Commissa terris imperia & mari,
 Per fulua Regum vellera, quæ tua
 Fratrisque fastiduit olim
 Non sine Dîs animosa Virtus:
 Va'emque vates non dubius mone,
 Gandaulanos quis Deus impulit
 Mutare detritis lacernis
 Oebalio saturas abeno.

Quos inter vnus materiem meis
 Quantam Camænis Ignatius dedit!
 Tractare solers siue Martis
 Spicula, seu pharetram Dianæ,
 Siue hosticarum strenuus Urbium
 Quassare portas, maluit ostij
 Latere custos. Sic beatas
 Ipse sibi reserauit arces.

Quis iam triumphos, quis veteres mihi
 Noircarmiorum monstrat imagines,
 Sculptasque laudes? Quo Philippus
 Fulmine, queis animos rebelles
 Contundit armis! que mihi Neruius
 Strages per agros! qui trepidantibus
 Fletus Valencenis! quis inde
 Perfidiâ tremefecit horror
 Latè subactam! scilicet omnium
 Claves in vnâ reperit Urbium
 Noircarmus, & tristes fugauit
 Ille dies patriæ tenebras.

At non auitis egregius nepos
 Captus trophæis, altiùs emicat,
 Et pauper insistit paterni
 Martis opes, aliamque primis
 Edoctus armis militiam pati,
 Sese ipse vincit. Te quoque nobilis,
 Alberte, calorum potentes
 Extulit ad Dominos triumphus.
 Regum Hungarorum progenies, tibi
 Non Rubra suffis Prata cruoribus,
 Ferroque tempestas & igni
 Odrysiâs populata terras,
 Fecere nomen. Quid proavi manu,
 Quid Marte possent, plus vice simplici
 Videre Celtæ, cum cruentâ
 Decolor eluuiis procellâ
 Inuoluit hostem, qualis ab arduo
 Bacchatus Hamo cum stabulis sata.

Symbolum gentilitium
 Aquilæ.

Ignatius Gandauillain Colle-
 gij Tornacensis ianitor; ma-
 gnus antea venator, & miles.

Philippus Noircarmius à san-
 ctâ Aldegonde Tornacum,
 Valencenas, Traiectum, Har-
 lemum capit: eius nepos So-
 cietatem ingressus.

Alexander Regis Hungariæ fi-
 lius à S. Ludouico Rege Galliæ
 cognomentum Rubempræiac-
 cepit, ob prata hostili sanguine
 sæpiùs à se rubefacta: item
 gentilitiam parmam sanguineis
 riuis inductam: à quo Alber-
 tus Rubempræus.

Distur-

*Disturbat Hebrus. Parma rubro
Spumat adhuc proauita tabo.
Te pax, & albi simplicitas comit,
Te vincta rubris virginitas rosis
Cinxere. Nec cædes feroci*

Fæsta manu, tua palma pura est.

*Quis nuptiarum nunc mihi Regius
Occurrit auspex? quos populos sibi,
Quæ Regna, non Martis furore,
Sed placitis sociavit armis,
Armis Amoris? Dicitus Hymen, procul
Auditus Indis non humili sono:*

Et Bætis & Scaldis canoro

Ad thalamos coiere fluitu.

*Par dulce fratrum, Regibus & Bono
Ortum Philippo, quantum atauo dedit
Hæc tæda lucis, cum per illum*

*Pactus amor, geminusque dotem
Confecit orbis? Vos quoque munera,
Trafignorum magnanimum genus,
Laudata tangunt: vos Iberum*

*Nomina Lysiadumque nexu
Iunxistis uno, dum Carolus tori
Irrupta per vos fœdera sancit:*

Vos ille Phryxææ bidentis

Promerito decorauit auro.

*Nec fulua nobis vellera Gaueræ
Tacenda gentis. Vos Solymæ iuga,
Budaque, Byzantiq̃ue turrets
Dicite (numque animos Rasonum*

*Laudastis olim) dicite fortibus
Pugnata quondam prælia Gaueris,*

*Palmasque Iordanis repensas
Sanguine, & impositos subactis*

*Duces Athenis. At grauioribus
Post ista neruis dicite latius*

*Regnasse, qui mores & aqua
Imposuit sibi iura victor.*

*Nec vos gemelli Castores aureis
Miscebit olim sideribus domus
Noxella, Marlei que splendor
Nominis, Hamoni que fasces,*

*Sed alta magni pectoris indoles,
Amans latere, & sic melius nitens:
Vt nempe nox auget decoram
Tyndaridis tenebrosa lucem.*

Balduinus à Burgundiâ conu-
bij cum Philippo Austriaco
Belgarum Principe & Ioannâ
Ferdinandi Hispaniarum Regis
filîâ initi sponfor & obfès mis-
sus: à quo Philippus & Felix
à Burgundiâ.

Ioannes de Trafignies, Eques
& Decanus Ordinis Aurei Vel-
leris, pro Carolo V. Isabellam
Lusitanam duxit.

Gens Gaueræ in expeditionibus
Terre sanctæ celebrata: & ex
câ Duces Athenarum.

Nunc me per Euri, per Boreæ domos,
 Austrique Regnum, Pegasæ, feruido
 Deser volatu. Me Garunnæ,
 Me Rhodani, Tamefisque potor,
 Me Rhenus ingens, me sibi Vistula
 Isterque poscunt. Conuolat undique
 Inuicta pubes: ardet omni
 Pugna loco, solidumque supplet
 Virtute murum viuudus inclytæ
 Ardor iuuentæ. Quo sibi robore
 Ad signa Loiole negatum
 Rumpit iter, cuneisque sese
 Densat coactis? Non, si iterum graues
 Crateras auro, & plaustra Corinthiis
 Onusta signis, & quod vsquam
 Terrifico male blandus hosti
 Obiecit hostis, callidus offerat,
 Feralis illum præda morabitur:
 Si totus obluetetur orbis,
 Ira Deo stimolata vincet.
 O feta magno pectora Numine,
 Exempta terris! Vos neque purpure
 Perstrinxit usus, nec dolosis
 Mollit illecebris voluptas:
 Nec ordo patrum splendidus aspici,
 Nec, quam superbis porticibus vomunt
 Edes salutantum cateruam,
 Magni animi labefecit arcem.
 Dum Roma victrix stabit, & horridas
 Stygiis phalanges frangere pertimax
 Loiola florentes ad Eurum
 Expediet Zephyrumque turmas,
 Vos prompta virtus, vos niueus pudor,
 Mundique simplex pauperie domus
 Vixisse narrabit, nec ullo
 Posteritas reticebit euo.
 Heu! dicet, amplis quid iuuat atrii
 Censere longo stemmata sanguine,
 Stantesque falcatis quadrigis
 Emilios Coclitesque ponte?
 Quò densa fertur nobilium manus?
 Aut cur inani cæca cupidine
 Torquetur, insanisque curis,
 Quod petitur, malè perdit æuum?
 Quidquid repugnat summa petentibus,
 Hoc Marte frangunt, & generosiùs
 Perire dum querunt, eodem
 Fama iacet cineresque busto.

ODE VII. NOBILITAS
 ALIIS E REGNIS AD SO-
 CIIETATEM VOCATA.

B. ALOYSII GONZAGÆ
AD SOCIETATEM VOCATIO,
EIVSQVE CVM PATRE CERTAMEN.

Terra vale, patriumque decus magnique valet
Et tituli, & fastus, & vana insignia pompe,
Et quæcumque placent peritura. Quid hæc mihi laudat
Vulgus iners, suadetque sequi? Mors omnia tollet
Immitis, sero nequidquam flenda dolore.
Tot clari pericre Duces, ingentia quondam
Nomina, terrori populo Regnisque superbis:
Sed nunc ignotos cineres vestigia plebis
Oblite calcant vili cum puluere mixtos,
Nec iam sensuros laudem, & ludibria fame.
Atque utinam manes pax saltem optata sequatur,
Nec miseri grauiora ferant, quos forsitan olim
Admissum scelus, & numquam reditura voluptas,
Et bona nescio quæ deceptos compede gratâ
Implicuere; at nunc æterno carcere claudunt,
Luctus tibi, flammæque, atque illecebri horror!
Felix, ô nimium felix, quicumque dolore
Alterius sua iam sapiens discrimina vitat;
Oblitusque hominem Superum commercia tractat!
Huc feror, huc animum celestis concitat ardor;
Et magna affectans iam nil mortale agitat mens.
Stat, auge Loiolâ, castris dare nomen IESV,
Virtutemque Deumque sequi, paruoque beatum
Ignauas hominum cælo conuertere mentes.

Talia pertendens Lodoicus sæpè volutat,
Alloquiturque Deum sacras prostratus ad aras;
Intereâ mixto gemitu suspiria rumpit,
Et tenere vultu verba inter singula fuisse
Decurrunt lacrymæ. quales foliis hyacinthi
Manè nouo tenues cum ros decessit in auras,
Apparent teretes guttæ, geminantque decorem.
Spes magnas urgere parat; votisque potiri
Solicitus, matri quæ sit sententia narrat.
Illa autem, Matre ô felix, matre indole tantâ,
Dixit, & amplexu strinxit sibi pignus amatum.
Talem ego te genui quondam, gremioque recepi:
Hæc primis tecum mihi spes succreuit ab amnis.
Sic genitrix: at vota piis contraria votis
Illecebris pater atque mimis urgetque fouetque,
Nec gemitus, vocésve vllas tractabilis audit.

Heu quid agat? quibus infelix ambire furentem
Audeat alloquiis? surdas dolor obstruit aures.

Fortè domo patriâ coniunctis ibat in hortis,
Et monumenta manu intentus voluebat, IESV
Quæ Socij Indiacis fecissent plurima terris:
Cum pater improuisus adest, causasque morandi
Innectit, studiumque pium laudare legentis
Institit, & veteres animum reuocauit ad artes.
Hic sibi præberi Lodoicus commoda cernens
Tempora, quæ sedeat menti sententia prodit.
O Pater, ô quantum potuit tentare virorum
Parua manus! ô quos inuictâ mente labores
Sustulit! illorum in fines vox exiit omnes:
Audiit & nostris longè plaga diffusa terris,
Et quos extremo circumsonat aquore pontus.
Felix, cui socium titulos & vota profana
Spernenti, sacra licuit se iungere turme!
Hoc mihi sit, nec cura animum super vlla fatiget.

Senserat: ingemuit genitor, lacrymasque profudit
Indignans, longum qui spes fouisset inanes,
Qui natum semper columen fore stirpis auita
Crediderat, summos illi meditatus honores.
Heu quibus ille minis, & quantis artibus vsus!
Degener, & vecors, & tali indigna parente
Progenies, laudæne paras maculare tuorum?
I quod te feret impetus, & vesania mentis,
Dignior in siluis latebrisque habitare ferarum.

Hinc patrio egressum tecto, aspectuque remotum,
Arboreas inter sedes placitosque recessus
Excepit domus, assiduus solatia curis,
Quas honor & quas vita tulit mortalibus ægris,
Hic quondam posita; at sedes nunc apta dolori.
Hic Fernandiades tepido dare languida fletu
Lumina dum tentat somno, insuetumque cubile
Aspexit; grauior pro somno cura recurfat;
Vultumque, ardentesque oculos, rabiemque parentis
Ostendit, vexatque animum, redditque pauorem.
Nec qualem audierat metuit; sed tæter & ingens
Turbato occurrit, saeuoque immanior-hoste.
Tum verò lacrymis, luctuque oppressus amaro,
Flet noctem, & longis implet loca sola querelis,
Quas siluæ & tacitis repetunt caua saxa terebris:
Et frustra indignos geminans leuis aura dolores,
Verbaque discerpit surdo referenda parenti.
Deinde quibus longis assuescere cæperat annis,
Pallida membra fame extenuans, hirtoque pilorum
Tegmine præcingens, diuinam exposcere pacem

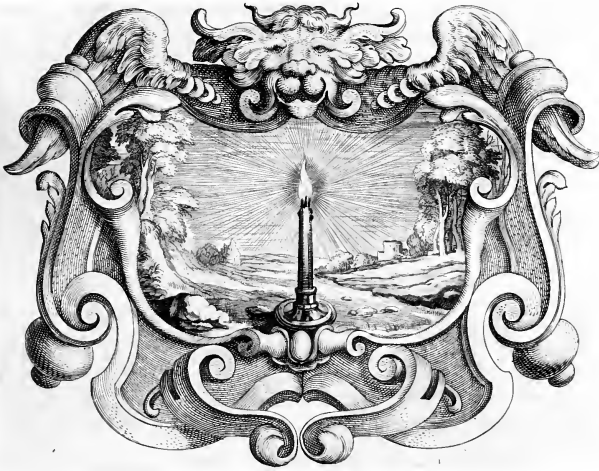
Institit,

Instat, insanosque Dei memorare dolores,
 Verberaque & plagas; iterataque flagra cruentat,
 Ferratos tenero stimulos in corpore figens.
 Sic sua cum gemitu & lacrymis promissa reposcit,
 Et lentum in sua vota Deum mollire laborat.
 Inde iterum morbo oppressum luctuque parentem
 Aggreditur: Genitor felicem reddere tu me,
 Tu potes aternis miserum consumere curis.
 Quidquid erit, patiar: sed dum mea vota moraris,
 Imperio monitisque Dei, mihi crede, resistis.
 Iam tandem placare. quid ultra tendis inanes
 Insidias? quid me retines gemitu lacrymisque,
 Fidentemque Deo vanis rationibus urges
 Nequidquam? genitor, non ignorantia veri,
 Heu! magnus te fallit amor, certoque repugnat
 Haud impune Dei imperio aduersata voluntas.
 Scimus, & ex alto monitis celestibus acti
 Hac loquimur: nec tu diuinas respicis iras,
 Quasque utinam liceat pro te mihi soluere pœnas.
 Dixit, & auersus trepidantem & multa volentem
 Dicere, & attonitâ stupefactum mente reliquit.
 Tum verò cecidere animi, tum denique planxit:
 Udaque in aduersam reuoluto corpore spondam
 Lumina descedens, voluit celare dolorem.
 Ergo certatim gemitus lacrymaeque silentes
 Ibant: sollicitâ maiorem mente premebat.
 Et tamen eluctata sonant suspiria presso
 Pectore, & adstantum tetigit vox flebilis aures.
 Nec longum, superante Deo, natoque vocatō,
 O diuis dilecte, mihi me charior ipso
 Nate, quid infelix volui mihi? mitte dolores,
 Mitte graues curas, durumque urgere parentem:
 Vicisti. Ab, quantos stimulos sub pectore fixit
 Ultima vox! sola hec sensus animumque labantem
 Impulit: auditis insensî Nummis iris
 Intremui. fateor, nimio inconsultus amore
 Peccavi; at crimen gemitus lacrymaeque paternis
 Quas cernis manare genis, luctusque piabunt.
 Plura dolor vetuit, verboque interuenit omni
 Singultus, totisque quatit precordia membris.
 Quails per noctem ventos perpeffus & imbres,
 Infesto se flos non audeat credere celo,
 Demisitque caput pluuiis graue: mitior aura
 Si redit, & calo exoriens sol lumina spargit,
 Paulatim explicuit sese, letumque sereno
 Extulit os calo rursus, frondesque resurgens.
 Haud aliter, tantâ rerum mutante procellâ,

Spe tandem optatâ erigitur, Vultumque serenat,
 Tanta etiam vix nunc Lodoicis gaudia credens.
 Ergo alacer, toto complexus pectore patrem,
 Quis te mutavit tantus Deus? hoc ego quamvis
 In longis, dixit, potui sperare querelis.
 Ille tuos, Deus ille graues in gaudia vertat
 Quos cerno luctus, & præmia digna reponat.
 Ille tamen lacrymasque ciet, frustra que laborat
 Suppressere effusas cum luctifono singultu.
 Quid faciat? magno nati retinetur amore.
 At Fernandades, cum iam tempusque Deusque
 Discessum accelerare monent, sua gaudia vultu
 Tantisper vix dissimulat, dum diceret ipse
 Supremumque vale acciperet gemitu interruptum.
 Iam patriæ oblitus, Romam Sociosque requirens
 Ibat diuino victor succensus amore.
 Nec mora nec requies (votorum tanta cupido est)
 Dum sedes tandem contingere detur amatas,
 Hospitium felix, Regumque beatus aula.
 Iamque sui victor sacris assuescere curis
 Cæperat, & solers castorum fortia morum
 Exempla in teneris annis Gonzaga notarat:
 Tum verò ingenti virtutum impulsus amore
 Exultat fruiturque Deo, Superumque beatis
 Colloquiis: neque iam mentem mortalia tangunt.
 Iam lacrymas meminit letus, veteresque querelas
 Irasque, insidiasque patris, promissaque falsa,
 Et sua securus Sociis iam gaudia prodit.
 Mox tibi cura vocat, gaudet tolerare labores
 Impositos, seseque vltro asperioribus offert,
 Constantem exercens placite virtutis amorem.
 Egris seruitium, generosa pericula suadet
 Magnus amor. vitæ nimum cur prodigus audes?
 Ah, tibi ne tetri noceant contagia morbi!
 Iam blandum, dixit, vitæ mortalis amorem
 Exuimus. raptura nihil nisi membra sepulcro,
 Cum volet, incerti spatium mors finiat aui.
 Atque utinam Brasilas pro Religione sagittas
 Tingere concessum; quanto generosius illis
 Gonzaga effundat vitam cum sanguine terris!
 Si licet, in tela immaturaque funera leti
 Ibimus, & dignum referemus morte triumphum.

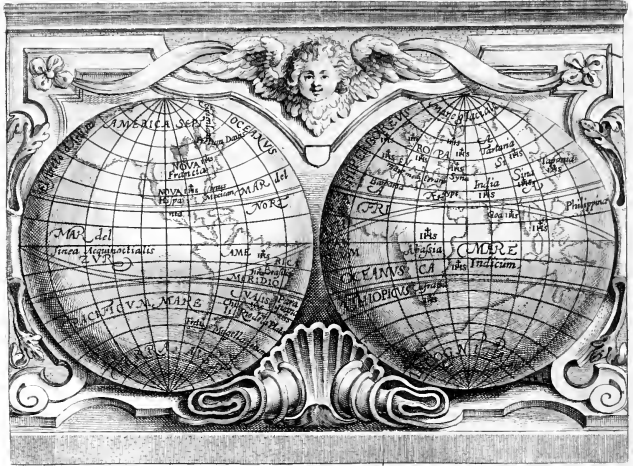
Societatis IESV propagatio.

Vt semel accensa est, simul implet luminis orbem.

TRans pontum celeri Socios dum admiror IESV,
 Dissita terrarum peruoluisse pede,
 Atque aliquos famam volucris præcurtere cursu,
 Nec paucis orbem sat patuisse viris;
 En tibi nescio quis, mersâ iam lampade Phæbi,
 Dissulit accensâ noctis opaca face.
 Vix funi admotum benè fax conceperat ignem;
 Nec mora, perfudit lumine cuncta suo.
 Sic, dixi, ut sacris Ignatius ignibus arsit,
 Quâ patet immensum luxit & igne solum.
 Confestim in Socios CHRISTI transfudit amorem:
 Confestim Socios per mare vexit amor.
 Hos Rhenumque Albimque ultra mittebat ad Arcton,
 Damnatum tenebris frigoribusque solum:
 Hos ratibus numquam notum mittebat in æquor,
 Et loca penè ipsis non adeunda seris.
 Æquabant sacros ipso cum sole labores,
 Visebantque omnes quas videt ille plagas.
 Cuncta ubi lustrarant que magnus circuit aether,
 Non superesse orbis ingemuere novos.

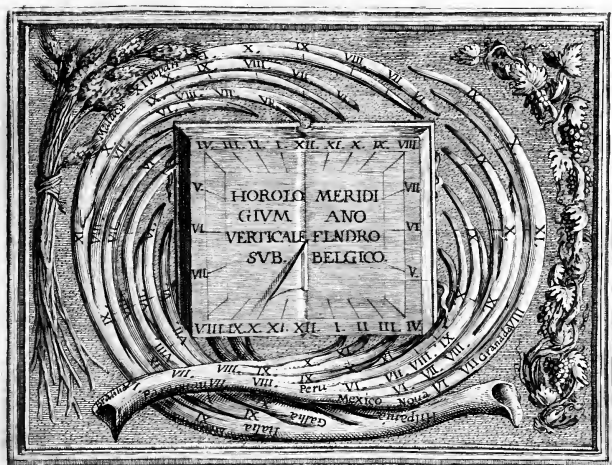
Societas IESV toto orbe diffusa implet prophetiam
Malachix.

Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen
meum in Gentibus : & in omni loco sacrificatur
& offertur nomini meo oblatio munda. *Malach. i.*

Certa fides Vati ; supplex Occasus & Ortus,
Iam didicit flexo procubuisse genu.
Vltra victrices aquilas Lioiola Quiritum
Incluta supremi Numinis arma tulit.
Plus vltra assiduos Phœbique annique labores,
Plus vltra Occiduo fixa trophœa mari,
Afferuit numen terris. Iam plaudit IESV
Africa, & erectas tendit in astra manus.
Europa atque Asia, & prisca incognita seclis
Amplexa est Domini subdita terra fidem.
Nomen ad hoc supplex posito tandem hospita fastu
Rupit inaccessas China superba seras.
Ecce Iapon, Indus, Malabar, ditiesque Molucci,
Agnitum in hoc IESV nomine Numen amant:
Quaque nouum latè Nereus circumsonat orbem,
Nomen ad hoc crebris ignibus ara micat.
Indefessus amor, geminum diffusus in orbem,
Afferuit gemino victor in orbe Deum.

Societas IESV omni horâ diei noctisque
Deo sacrificat.

Iuge sacrificium.

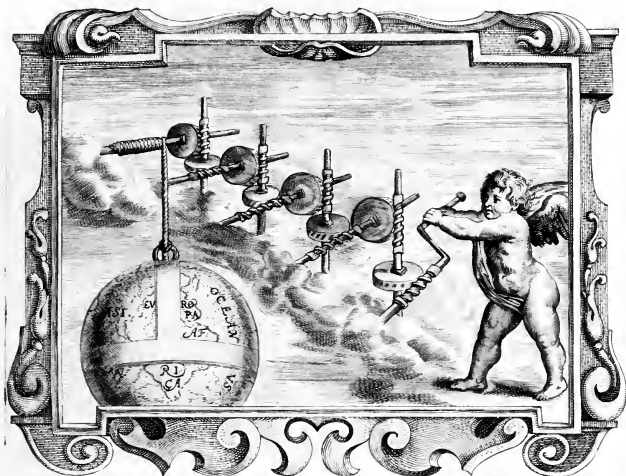
DVm Phœbus rutilus volans quadrigis
Terras undique despicit iacentes,
Et IESV Socios sacras ad aras,
(Seu mundum roseo retexit ortu,
Seu furuis iterum reliquit umbris)
Calorum dapibus videt potiri,
Percussus nimio stupore clamat:
Esse quid rear hoc boni perennis?
En IESV Socij, genus Promethei,
In terras rapiunt feruntque calum:
Mox pro vindiciis beatitatis
Consertum Superos manus vocabunt.
Si viso indigetes Deo beantur,
Hi per sacrificas fruuntur aras.
Et mox basia delicata libant,
Et mox pectoris in sinus recondunt.
Nec dapis saties modusque sacre:
Omni his deliciis fruuntur horâ,
Omni victima consecratur horâ.
Quis iam nuntius aliger resoluat,
Quid præstabilius beatiusque,
Stellato in solio Deum intueri,
In Deo assidue potiri ad aras?

Societas Fidem toto orbe diulgat.

In omnem terram exiuit sonus eorum. *Psal.* 18.

Quis fremit armorum sonitus, clangorq̄ue tubarum?
 Quis fragor audentes ad noua bella vocat?
 Misensibus iterum, quo non generosior alter,
 Troianas rauco concitat ære acies?
 An caua Tritonis maiori buccina flatus
 Conuocat æquoreos, numina scæua, deos?
 Fallimur? an maior Martis se tollit imago?
 Non solet is tali bella ciere sono.
 Tu genus Heroum, magnum decus addite Diuis,
 Ignati, tu nos ad noua bella vocas.
 Audimus, Socijque tui tua castra sequemur:
 Hæc tua nescio quid buccina grande sonat.
 Auduit & Brasilius: ferus auduit Afer, & Indus,
 Quosque videt gelido Parrhæsis vrsa polo.
 Hoc sonitu percussus Arabs sua fana relinquit,
 Et prius ignoto fert sua thura Deo.
 Hoc Japon, hoc commota Sina est, tenebrisque fugatis
 Subtraxit Stygio subdita colla iugo.
 Denique quæ totum radius circumspicit orbem
 Phœbus, & æquoreis Nereus ambit aquis,
 Audiris, lateque tuo loca murmure comples:
 Sed quæ bella canis, nuntia pacis erunt.

Regnorum & Prouinciarum per Societatem
conuersio.

Fac pedem figat, & terram mouebit.

PArue puer, maiora tuis quid viribus audes?
 Demens! non illa est terra mouenda manu.
 Kifit; & Hoc, inquit, fac pes consistat inani,
 Mutabit medium pendula terra locum.
 Illa quidem stat mole sua, librataque magni
 Arte Dei; nostris sed superanda rotis.
 Nempe tibi cum totam rota versa coegit in unum,
 Protinus appensum machina tollit onus.
 Hoc quodcumque vides, Loiolo sacra propago,
 Qua vagus immensam Nereus ambit humum,
 Qua Phœbi radios ultra iacet abdita tellus,
 Virtutis spatium est metaque tota tue.
 Hic fortem quacumque pedem defigis, in altum
 Cuncta, graui quamuis mole premantur, agis.
 Testis eris concussa tuis America Regnis,
 Panè tuo in Stygios pondere mersa lacus;
 Sed validâ subducta manu pallentibus umbris,
 Capisti ignoti tecta subire poli.
 Testis & Europe, medioque coercita ponto
 Africa; & hæc tenebris utraque nota suis.
 Vltima quæ adèd nascentis lumina Phœbi,
 Vidimus hæc etiam contremuisse manu.
 Imæ licet vastæ subsident pondera terre,
 Euehet ad Superos ingeniosus amor.

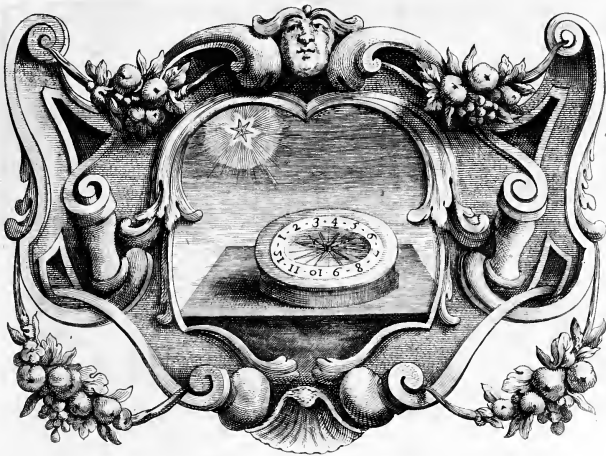
Missiones ad nutum Summi Pontificis.

Emicat ad nutum Pastoris.

Adspecte, quàm prompto partes pede currat in omnes,
 Et nutus domini pendeat ante sui.
 Signat hic Occasum? celer emicat. Indicat Ortum?
 Fertur in Eoas protinus ille plagas.
 A grege sanguineos mandat cobibere leones?
 Horrentes contra non timet ire iubas.
 Detegit inde lupos? ruit ocyùs. inde latrones?
 Irruit, & pauidum seruat ab hoste pecus;
 Siq̃ue aliquod forsàn per saxa & vepresq̃ue vagetur,
 Errantem docti colligit arte gregem.
 Et redit, & visum letus salit ante magistrum,
 Atque mouet promptos in noua iussu pedes.
 Hactenus hac fuerit, non est modò sola molossi
 Gloria, Loiole fors beat ista Patres.
 Sunt alia pecudes, Pastor ter maximus alter,
 Et maior Stygios ars cobibere lupos.
 Nec minùs exsiliunt, seu quarere laua sequentes,
 Seu rapere è Stygio dente iubentur oues;
 Quàm, signante suo cursum pastore, molossi
 Ocyùs aut aquilis aut Aquilone volant.

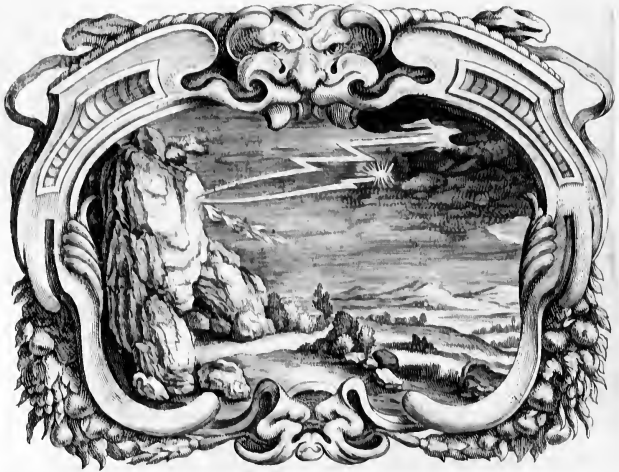

Societas in Missionibus, Pontificis voluntati
obsecundat.

Hæc Cynosura mihi.

Quam benè celorum cursus & sidera seruat
 Navita, cum dubias per freta sulcat aquas;
 Aut modo Tyndaridas querit, claramque coronam,
 Et Berenicæ lucida ferta comæ;
 Aut timet Olenie sidus pluuiæ capelle,
 Quæque solent tumidum signa ciere fretum;
 Tam benè spectat acus Magnetica sicca Trionum
 Sidera, quæ gelido semper in axe micant.
 Certius his tamen Ignati lectissima turba,
 Quæ magnum à magno Numine nomen habet,
 Certius obseruans aliquid, te Maxime Præsul,
 Arbitriumque tuum, sidera tuta, notat.
 Cumque graues adeat pro Relligione labores
 (Seu petat Eoos, seu petat Hesperios)
 Hæc, inquit, Cynosura mihi est: hæc certius una
 Diriget ambiguam per freta vasta ratem.
 Hanc spectans, pelagi fluctus tumidasque procellas
 Ridet, & aquoreas Numine tuta minas.
 Per iuga, per scopulos, per inhospita littora ponti,
 Quæque peregrinis inuisa Regna Sinæ,
 Hæc duce carpit iter tutum, flectitque sequacem,
 Quæ vocat Urbani nutus & aura, ratem.

Societas ad Missiones expedita.

Mittet fulgura, & ibunt; & reuertentia
dicent: Adsumus. *Iob 38.*

Qui nescit celeres emissi fulminis alas,
Soliciti normam non habet obsequij.
Inua descendens vix dissecat astra, recurrit:
Intima vix terræ tangit, in astra redit.
Ecce satiscens distringit culmina Pindi
Antè ferè, nubes quàm lacerassè scias.
Stratus Eryx, strato procumbit vertice Taurus;
Et redit, & rursùm sternere tendit Athos.
Strauit, adest: iterumque leues transuerberat auras,
Exspectatque nouum Numinis imperium.
Fulminis hæc virtus: ut fulmina mittit alumnos
De Capitolinâ qui tonat arce Pater.
Imperat? Eoos volat hic peregrinus ad Indos;
Et volat, & velox in noua iussu redit.
Mittit ad Occasum? ruit ille. Remittit in Ortum?
Ille celer iussas itque reditque vias.
Qui procul ad nutus agit impetus, impetus idem
Ad dominum impellit præcipitare gradum.
Viuida Spes alas, Amor igneus applicat ignes,
Vniquæ Fides: talis quid nisi fulmen erit?

Spiritualium legatorum conditio.

Qui facit Angelos suos, spiritus; & ministros
suos, ignem vrentem. *Psal.* 103.

Gens pia qua Domini de nomine nomen IESV
Ducis, & hunc titulum Religionis habes,
Disce Deus sua quos cupiat ad iussa ministros,
Et qua Calicolis dote placere queas.
Fac habeas flammam, qui te profiteris amare:
Odit amor pigro pectora cuncta gelu.
Adspice plena Deo primorum pectora Patrum,
Ut nequeant tacitas dissimulare faces.
Perpetuis clausos lacrymis Ignatius ignes
Prodit, & ardores haec alit unda pios.
Sole sub ardenti positos Xaverius Indos,
Orbe licet nostro dissita Regna, petat;
Attamen occultis imo sub pectore flammis
Ille magis, Phæbo quam propiore, calet.
Quid loquar aut iuuenem cui stirps ab origine prisca
Castilioneos clara recenset auos;
Aut decus Imperij te Stanislae Poloni,
Sidereas toties pectora passa faces?
Quid moror in terris? oculos ad sidera tolle:
Hoc docet exemplis calica turba suis.

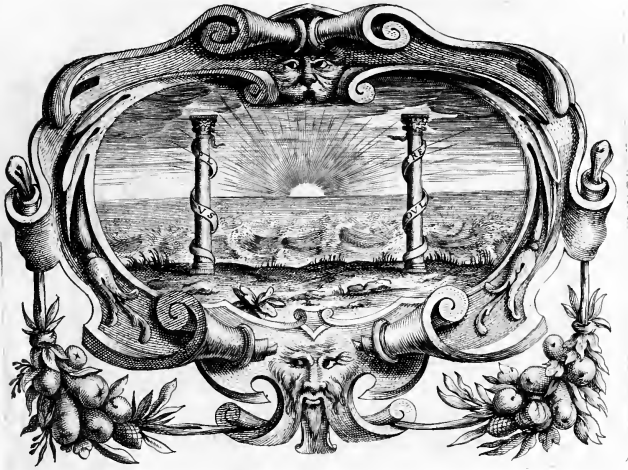
Societatis Missiones Indicæ.

Vnus non sufficit orbis.

Effe quid hoc dicam generosæ mentis? utrumque
 Hic puer amplexus expedit ante globum.
 Dic puer, an toto pectus tibi latius orbe est,
 Et minor est animo mundus uterque tuo?
 Sic quondam Æmatio iuveni par non fuit orbis;
 Et quò non potuit prælia, vota tulit.
 Ille tamen victor Regnorum, ad flumina Gangis
 Constitit, & magno victus ab orbe fuit.
 Maior amor Gangem superans, pelagusque profundum,
 Victor in extremis finibus orbis agit.
 Illius in castris qui signa sequuntur I E S V
 (Ignauus tali quis velit esse ducè?)
 Quid mirum, Herculeas ultra ac freta vasta columnas,
 Quærere & Eoos, quærere & Hesperios?
 Dius amor nullis arctatur finibus; illos
 Igneus Ignatî spiritus intus agit.
 Exemplum ducis, atque animarum lucra decusque,
 Et magno in terris fixa trophæa Deo,
 Ingentes animos faciunt, quos expleat vnus
 Qui dulci recreat numine corda Deus.

Missiones noui Orbis.

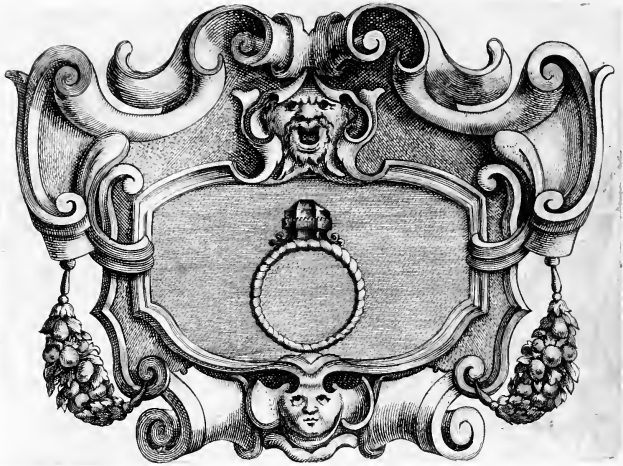

Nec segnior altera cura est Antipodum.

A Vrea ab Eois Phæbi lux fulserat undis,
 Grataque lux oculis fulserat ista meis:
 Reddiderat mundoque diem, rebusque colorem,
 Ridebat toto multus in orbe nitor:
 Tunc ego: Sic semper rutilis, pulcherrime Titan,
 Neu caput auricomum condere nocte velis.
 Que, precor, inuidia est radios subducere terris,
 Ac tenebris toties precipitare diem?
 Nil ago: iam præceps deuexo fertur Olympo,
 Et iam caruleo Phæbus in amne latet:
 Mox etiam furuo texerunt nubila cælum
 Syrmate, & in toto nox fuit una polo.
 Vt vidi infrendens, Sol ô pulcherrime, dixi,
 Exsere nube caput: quæ tibi causa fuge est?
 Forsitan Hesperium fessus (que fabula vatatum est)
 Luminis ut repares damna, cubile petis?
 Fallimur: Antipodum non segnior altera cura est,
 Nec tantum nostro diuidis orbe diem.
 Et miramur adhuc te, Loiiolea propago,
 Tendere in opposita diffusa Regna plage?
 Scilicet hoc quoque solis habes, nec segnior illo es;
 Hinc alia ex aliâ te quoque cura vocat.

Vocatio

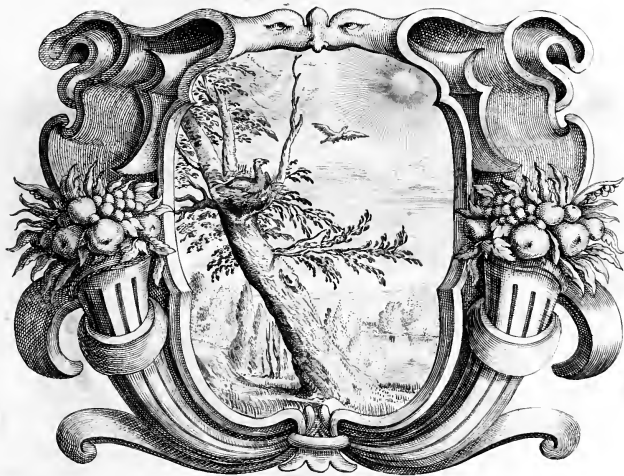
Vocatio ad Societatem.

. Terram deseruisse iuvat.

Diuinum aethereis ignem qui surpuit astris,
 Animumque similem finxit humanum Deos
 Fertur Sardonychos egesto monte lapillos,
 Duri è tenebris Caucaſi in lucem erutos,
 Inſeruiſſe prius digitis ; vbi clara pyropi
 Lux, Phæbe, radius faceret inuidiam tuis.
 Felix chryſolithus , felix & flamma pyropi
 (Natura cæco quos malè occuluit ſinu)
 Dum datur aethereas abſterſis ſordibus auras
 Speſtare , & aureo candicare in amulo.
 Gemma hominis mens eſt , natiuo ſidere fulgens,
 Sed , heu ! ſepulta ſacibus terre latet.
 Quid queror ? Ecce nouum terris dant aſtra Prometheus,
 Magis auſpicatas qui tulit cælo facces:
 Ex re nomen habet , dio flagrat igne ; ſuumque
 Olm ſepultum tot dedit gemmis decus,
 Quot mundi è tenebris ad ſigna vocauit IESV,
 Suaque tandem luce conceſſit frui.
 Chryſolithi certet rutilo nunc amula cælo
 Lux , dum ſuperbo ſe maritat amulo.
 Qui Pharias fugit Loioli anſtore tenebras,
 Cælo ſoloque clarus ſpargit iubar.

B. Aloysio Societatem IESV ingredienti.

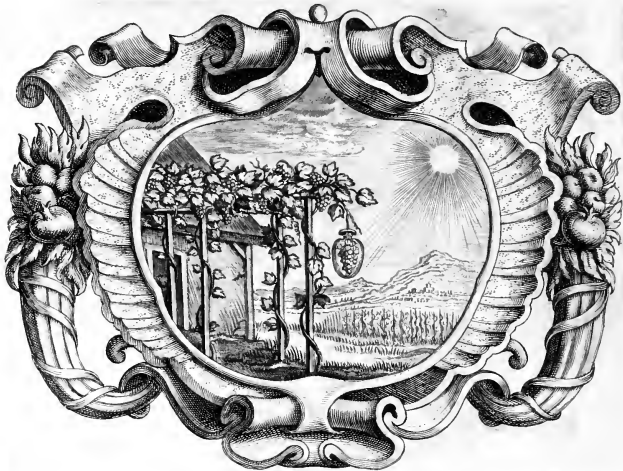

Non inferiora secutus.

Sublimes aquila, volucrum generosa propago,
 Ausa oculis Phæbi sollicitare iubar;
 Et vos Gonzagæ, qui non sine numine Diuum
 Quatuor antiquum stemma notatis aucs;
 State alacres, fixasque acies intendite cælo:
 Explorare nouo stemmata sole iuuat.
 Cernite quos ignes, radios quos spargat IESVS;
 Quæ noua cælesti lampade flamma micet.
 Caligant vultus. Oculos Aloysius vnus
 Figit, & obtutu mens animosa salit.
 Quin (adèd haud oculos hebetant noua lumina) clamat,
 O! mihi, Phæbe, nouas eiacularè faces.
 Viuimus his, IESV que tuo recreamur ab igne;
 Eia, oculos radio iam propiore feri.
 Desero, quod possum, patrem, patriamque, laremque;
 Vt te sole queam sic propiore frui.
 Terra vale. Gemitor quid pugnas? mitte querelas.
 Non te, non proavis inferiora sequor.
 Inuideas, frater, si credas: quosque relinquo
 Discedens titulos, tu quoque ferre neges.
 Me genus & stirpem iuuat ipso arcessere cælo:
 Pro titulis IESVS omnibus vnus crit.

T t

Beato

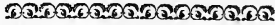
Beato Stanislao Kostkæ etiamnum puero
Societatem ingredienti.

Ut citò maturefcat.

Dius amor Kostkæ similes in imagine vultus
 Viderat, & pueri carpitur igne puer.
 Protinus in terras velocibus aduolat alis,
 Ut magè vicino nutriat igne faces.
 Tum sic orsus amor: Puer ò dignissime calo,
 Pande agedum teneras in mea tela fibras.
 O calo dilecte veni! ne tempora differ:
 Nulla meis atas ignibus apta magis.
 Omnia prima placent. præcox in vitibus vua
 Gravior, & primâ falce resècta Ceres.
 Cernis ut extento turgescens vua racemo
 Pendeat? hæc primo flore reclusa fuit.
 Clausa minas Borea, nocituraque frigora vitro
 Pellit, & exclusâ grandine tuta latet.
 Etatis breue ver, & primos porridge flores.
 Serò relicta sibi, plena fit vua mero.
 Omnia principis insunt: spem fecit in herbâ,
 Quæ modò strata seges grandinis imbre iacet.
 Dixerat: & primo ne flos marcesceret ævo,
 Aut flueret mundi turbine, claustra dedit.
 Sic decuit, teneris ut maturefceret annis,
 Adderet & superis cana iuuenta decus.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER TERTIVS.
SOCIETAS AGENS,
S I V E
DE FVNCTIONIBVS SOCIETATIS.
CAPVT PRIMVM.

*Quibus functionibus iuxta Institutum suum Societas
occupetur.*

V A S res aiebat esse S. Ignatius, quibus Religio-
forum virorum Ordines maximè commendantur
in vulgus, vitæ austeritatem, & præclara erga ho-
mines merita: quarum altera venerationem conciliat,
altera amorem. Nam qui parum sibi aut nihil indulgent,
asperum etiam severumque vitæ genus amplexi sunt;
hos populus præcipuè suspicit, tamquam supra se
positos: quod animaduertat ab his illa despici, ad quæ
vix alij votis audent aspirare. qui verò
benefici sunt in alios, quorum labor atque industria
multis est salutaris; eos amare solemus, eorumque
confortium: tum quòd speremus ipsorum beneficentiam
nobis etiam profuturam, tum quòd ipsum benignè
facere nescio quid habeat pulchritudinis, quod rapere
animos ad se solet. Patuit id in pari virorum, quos
orbis vniquam vidit, sanctissimo, CHRISTO Salvatore
nostro, & Ioanne Baptistâ. Ioannem, quòd aspero
esset cultu, vino & communi hominum victu abstinere,
locutis contentus & melle siluestri, supra antiquos
Prophetas esse aliquem Iudæi suspicabantur: Christum
verò, qui regiones circumiacentes totamque
Palæstinam non beneficiis minus quam passibus obibat,
ita diligebant passim, vt ab eius latere vix abirent.
Quamquam etiam vtri-

*Austeritas
vita &
merita
commendant
Ordines
sanctos:*

que horum res eadem, quibus populo amabiles facti sunt, multorum inuidiam grauesque calumnias pepererunt: plures etiam Saluatori nostro, quod vita huius à communi hominum consuetudine non abhorrens huiusmodi telis magis esset exposita, à quibus Baptistam horridus ille cultus, & vitæ ratio seuera in primis atque difficilis, tuebatur. Ita ferè ex iisdem fontibus amor atque odium nascitur, æstimatio atque inuidia.

*sua sunt
singulis of-
ficia pro-
pria;*

Nunc, vt ad institutum veniamus, quæ odia conflata sunt Societati IESV, eò quod muneri suo satisfaciens prodesse quam plurimis studuerit, infra dicendum est. Quoniam verò actum est de Principum virorum ac populorum erga eam studiis, quibus est potissimum propagata; nunc rationi consentaneum est explicare, quibus officiis hæc in se studia ac beneuolentiam excitarit. Sunt enim Religiosis Ordinibus singulis artes quædam suæ & officia propria, propter quæ ab hominibus expetuntur: atque hæc est illa tam pulchra & ab omnibus laudata varietas (non infimum matris nostræ sacrosanctæ Ecclesiæ ornamentum) hominum ad vnum tendentium finem (nimirum Creatoris sui gloriam) tam diuersa instituta, quorum nullus eadem ad præfixum sibi terminum viâ gradiatur. Neque enim vestium diuersitas multitudinem Ordinum Religiosorum constituit, sed actionum atque studiorum. Nam alij quidem concinendis Deo laudibus potissimum vacant, alij ægrorum corporibus procurandis: sunt qui corporis afflictationes & vltione supplicia præ ceteris consecretantur; atque horum alij tenuitate victus, alij cultus asperitate, alij solitudine silentioque commendantur. Seraphica D. Francisci Familia Religiosâ mendicitate inter ceteras est eximia: Prædicatorum Ordo Apostolicus ipso nomine suo præfert, quid habeat proprii sibi muneris. Prætermitto ceteros. Societatis nostræ hæc est provincia: incumbere totis viribus in defensionem & propagationem Fidei Catholicæ, animarumque profectum in vitâ ac doctrinâ Christianâ omni studio conatuque promouere. Hoc sine diuinitus per Ignatium fuit instituta. Hanc in rem nihil à se studij, nihil officij desiderari patitur, quâ publicè, quâ priuatim. Publicè concionibus habendis, lectionibus sacris, & alio quocumque verbi Dei doctrinæque Christianæ ministerio, quam illustrare scriptis etiam libris hucusque non cessat: tum puerorum ac rudium in CHRISTI lege institutione, erectis in eum finem scholis atque seminariis iuuentuti optimis moribus vnâ & ingenuis artibus imbuendæ: tum verò cogendis certorum hominum Sodalitiis, qui magnam Dei Matrem affectu præcipuo colunt, & singulari bonorum operum studio se addicunt. Nihil dico de frequenti Sacramentorum, Pœnitentiæ præsertim & Eucharistiæ, administratione. Priuatim verò piis colloquiis miscendis, Exercitiis spiritualibus tradendis, reconciliatione dissidentium, adiuuando captiuos, solando ægros, confirmando moribundos, denique nullum opus omitrendo Christianæ charitatis, Deum hominesque sibi conciliat. Ad hæc, quia Ordo Sacerdotum sumus, quorum curæ non modò corpus CHRISTI mysticum, id est Ecclesiâ, sed magis etiam verum, quod in altari immolatur, concreditum est; illud etiam ex officio curamus, vt càm quâ par est reuerentiâ res sacræ, càmque quâ decet maiestate, tractentur.

*Societati
quid pro-
prium.
Paulus III.
& Gregor.
XIII. in
Bullâ conf.
Societatis.*

tur. Hæ artes, hæc studia nostra sunt: ab his operibus nata primum hæc IESV Societas est, his adoleuit sensim, in eamque magnitudinem ac robur excreuit, vt & ætatem ferat, & orbem vniuersum impleat. hæc facere cum omittet (quod auertat, & auerret (vt spero) Deus) tum IESV Societas in Societate requiretur: non erit, inquam, illa florens ac celebris à S. Ignatio instituta Religio, sed alius quidam cæterus ignauus ac degener. Contrà verò dum his exercitiis sedulo vacabit, quidquid calumnientur inimici; erit eadem Societas, quæ viuente Ignatio floruit, sed numero auctior, ætate firmitior, fructu etiam (qui Dei est fauor) vberior. Iam de singulis, quæ sunt commemorata, videamus.

CAPVT SECVNDVM.

De sacris Concionibus.

Concionandi munus, Episcoporum proprium, cum Ordinibus Mendicantium, vt vocamus, Summi Pontificis auctoritate communicatum est. Societas illud gessit ab exortu suo, imò cum hoc munere nata est. Nam & Auctor eius Ignatius concionibus claruit, eiusque iam inde ante confirmatam Societatem celeberrimas in Hispaniâ fuisse conciones accepimus, quando in agris campisque patentibus dicendum ad populum ipsi fuit, quòd affluentem è longinquo turbam templa non caperent: & qui Socij Ignatij primi fuerunt, dum adhuc de nouo Ordine instituendo consilia agitarentur, Italiam propè omnem suis concionibus commouerunt: iidem mox Romæ partiti inter se templa locaque vrbis frequentiora, in quibus singuli multitudinem hortarentur, præter admirabiles animorum motus, magnamque morum conuersionem, illud etiam effecerunt exemplo suo, vt sacrarum concionum vsus, Festo ac Dominico quoque die tum propè incognitus, Ecclesiæ consuetudine sit receptus. Quibus in concionibus id sibi communi consilio præscripsent Patres (quod legibus deinde nostris præscriptum est) vt iis rebus inculcandis præcipuè insisterent, quæ ad Christianam institutionem, ad extirpanda vitia, ad inferendas hominum animis virtutes valent: verborum lenocinia ne sectarentur, plus agerent ardore animi atq; oculorum: denique illam orationem esse crederent ad permouendum aptissimam, quæ esset cum optimæ vitæ exemplis coniuncta. Hos æmulata posteritas, Euangelicâ deinceps tubâ, quàm latè patet orbis, insonuit. quo fructu, testes sunt Prouinciæ omnes & Regna terrarum. Benedicti Palmij aureum os in Italiâ & Siciliâ, quæ miracula non patrauit? quæ non in eadem Italiâ Achillis Gagliardi, & Siluestri Landini? quorum conciones interrompebat auditorum sæpè clamor, sanctè pollicentium se quæ imperarent esse facturos. E multis vnum referam quod de Siluestro Historia nostra narrat. Carregium oppidum in Italiâ sanè magnum incredibili ardebat factionum tumultu. tanta erat gladiatorum licentia, vt nullum esset contra furorem inimicorum cuiquam tutum persequium: ædes sacras peruagabantur armati, neque religio erat ad ipsas vsque aras stricto ferro persequi inimicum: horrebant omnia cædibus:

Ribad. in
Vitâ l. 2. c. 5.

Hist. Societ.
Tom. 1. l. 2.
num. 45.

Fructus
concionum
Benedicti
Palmij,

Siluestri
Landini,
Ibid. lib. 9.
num. 41.

ad quinque & quadraginta patratæ iam erant, & nouæ indies futuræ timebantur. frustra fuerat Ferrariæ Ducis interposita auctoritas, frustra adhibiti conatus virorum tum genere, tum sanctitate prudentiæque illustrium: trigessimum iam annum durabat malum, ac dilapsis aliò, vt fit, modestioribus, cum soli ferociores in oppido remansissent, latronum erat aut ferarum quàm hominum habitationi locus similior: ad solitudinem & excidium res vergebat. Missus huc Landinus, primum agere cum singulis blandè cœpit, cum iis præsertim qui partium duces erant, delinire eos verbis, odiorum commemorare damna, salutis æternæ periculum & iniuriam Dei extollere: ad extremum non dubitauit, dum ad confertam multitudinem verba facit, citare proprio nomine Ioan-nem Corsum (erat is è ducibus vnus, qui concioni tum fortè intererat) & vt in gratiam redeat cum inimicis palàm iubere. quâ ille subitâ compellatione percussus, ipsoque dicentis ardore ac spiritu territus, ferrum quo stabat accinctus protinus abijcit: tum volutus in genua, Pacem, ô ciues, pacem ac veniam, contentâ voce exclamat. Pacem continuo, pacem, quotquot aderant, omnes ingeminant; & qui animis armisque infestis in templum conuenerant, alij aliis ipso fortassis tempore insidiantes, mox humi prostrati ruunt in amplexus, perfusi lacrymis, quas volui inter oscula per ora vultusque; mutuos toto templo vidisses. pulchro spectaculo, vt cuius quisque sanguinem paulò antè sitisset, eius maxime lacrymas biberet. Quid non efficeret illa vox, quæ, si D. Chryso-stomo credimus, quot homines flexit irâ atque odio obstinatos, torè durissimis faxis fontes elicuit, maiore miraculo quàm fuerit illud Moy-sis potum peregrinanti populo è rupe præbentis? Quales hi inter Italos, tales fuere in Hispaniâ Araosius, Strada, Madridius. Ac Madridius quidem tantâ pollebat vi dicendi, vt saxa ipsa commouere loquendo posse vulgò ferretur: Strada verò, à cuius ore iam tum adulescentis, ne dicam pueri, nullis dum instructi grauioribus disciplinis, in Italiâ primum cum vix annum ageret vigesimum, tum quarto post anno Louanij, pendebant Doctores ætate prudentiæque maturi; postquam tandem confirmauit ætate ac doctrinâ eloquentiam illam suam, tantus in hoc genere euasit, vt versare manibus in quam vellet partem hominum corda videretur. fuit certè, cum vnus Quadragesimæ concionibus ab ipso permoti amplius centum, misso rebus humanis nuntio, in Religiosorum Cænobia discesserunt. Simillimus concionum Sebastiani Barradij pluribus post annis in Lusitaniâ fructus existit; vt iam eos claustra non caperent, quos voce ipsius Deus ad Religiosa castra Ordinesque vocitabat. Ad Petrum Ribadeneiram, cum Louanij Latine diceret in æde Archangeli Michaëlis eorum rogatu qui Academiae tum præerant, Rectoris atque Cancellarij, Orator è S. Dominici Familiâ totam, quæ ad se conflue-rat, concionem adduxit, testatus vtilius ab illo Dei verbum esse audi-turos: raro modestiæ Religiosæ exemplo, & quod honorificentius pro-culdubio illi fuit, qui tanto honore alterum afficiebat; sed de concio-natoris nostri præstantiâ testimonio non minore. De Edmundo verò Augerio quid dicam? quem Florimundus nobilis hac ætate Historicus cum altero Societatis nostræ Sacerdote Clemente Puteano duos appel-lat

Homil.de
Dauidè &
Saule To-
mo 1.

P. Madri-
dij,

Strada,

Daultreman
in Viris il-
lustribus.
Sebastiani
Barradij,
Petri Ri-
badeneira,

Edmundi
Augerij,
De Oræ
heret. lib. 5.
cap. 2.
Clemen-
tis Putea-
ni.

lat præstantissimos, quos Francia vniquam habuit, diuini verbi præcones. Non ausim ego virum, etsi optimè de Galliis meritum, vt Reges ipsi Christianissimi sunt testati, hoc elogio celebrare: habuit enim habetque Regnum illud oratores plurimos eloquentiâ & virtute eximios: quibus omnibus antepone re nostrum velle, nobis fortasse inuidiosum magis esset, quàm illi gloriosum. Hoc dico, quod dici sine cuiusquam inuidiâ potest, Lugdunum urbem maximam frequentissimamque huius potissimum concionibus ab hæresi esse vindicatam: ad quadraginta millia hominum fuisse ferunt, quos vnus ipse ad Fidem reduxerit, Ecclesiamque Romanam, solitus nonnumquam à viginti millibus pro concione audiri: pro quibus meritis cum ei gratias ageret Carolus IX. Galliarum Rex, amplexus hominem benevolentissimè à se dimisit, Par huic esse poterat Edmundus alter Campianus, si parem nactus fuisset eloquentiæ suæ campum. Sed enim virum discretissimum, qui cum duodennis esset puer, vnus è totâ iuuentute Londinensi electus est, qui Mariam dignam immortalitate Principem Angliæ tum sceptra capessentem orator publicus salutaret; quem deinde iuuenem Elisabetha cum dicentem audisset Oxonij, ita expetiit, vt nescio quæ summa promiserit, si favore vti regio voluisset; illum, inquam, virum, cum iam maturus & perfectus orator esse poterat, popularium suorum cæca improbitas delitescere in angulis domorum, & non nisi in latibulis ac furtim exferere illam suam dicendi incredibilem vim coëgit: quamquam hinc etiam, vbi moderari sibi illum oportebat, & eloquentiam suam infringere, tam erat in dicendo potens, vt concione, quam habuit extremam, qui larvâ Catholicâ tectus intererat eius proditor Eliottus, in momenta singula imminens sceleri, tenere tamen lacrymas non potuerit. Sed hoc est maior Augerio Campianus, quod mortem & laqueum, quæ isti iam victo parata ab hæreticis tantum fuerunt, huic etiam, quod rem Catholicam tueretur, perditum homines irrogarunt. E concionatoribus Principum Petrus Canisius à Ferdinando Cæsare & Alberto Duce Bavarix (quibus Principibus debet Germania quod absorpta hæresi tota non est) auidissimè solitus est audiri: de quo viro, quia ad Flandro-belgicam nostram pertinet, alius erit dicendi locus. Magnâ apud Catholicos Hispaniæ Reges concionum laude floruerunt Ioannes Hieronymus, Gaspar Sanchius, Hieronymus Florentia. Antonium Padillium cum dicentem in sacello suo Philippus II. Rex Catholicus audisset, concionem sibi egregiam videri dixit vel ipsum Patris concionantis aspectum. In Galliâ præter eum, quem dixi Augerium, Carolo IX. & Henrico III. Regibus gratissimum, concionatores Regij fuerunt famâ celebres Cottonus atque alij. In Poloniâ Petrus Scarga apud Reges in honore fuit, Stephanum ac Sigismundum: qui munus concionandi, antequàm nosseret, à se susceptum, triginta annos apud nos deinde sustinuit. Longum esset singulos enumerando recensere, cum vix vlla Catholici Principis aula fuerit his annis superioribus, ex quo clarescere Societas nostra cœpit, quæ non habet assidue oratorem ex eâ virum aliquem eloquentiâ Christianâ præstantem. Prætereunda mihi esse video innumera, quæ nostrorum concionibus, non sine faustâ

Ribaden. in
Catal. Script.

Edmundi
Campiani,

Petri Canisij,

Antonij
Padillij,

*Gasparis
Barzæi,*

faustâ hominum admurmuratione perfecta sunt: ac in primis permortas esse Principes feminas, vt ad tegenda pauperum corpora, parietibus domus suæ aulae detraherent: alibi, vt eorundem nuditati consulere-
tur, à pluribus auditorum proprias exutas esse vestes, & erant inter illos quibus nihil erat pretiosius eâ veste, quam dabant: aliàs hominum tria-
minimùm millia ad peccatorum confessionem vnâ adhortatione per-
mota, exstincta inueterata odia, redditam toris oppidis pacem, subla-
tum è ciuitatibus vestium luxum, exhausta lupanaria, Monasteria re-
pleta. Porrò si quæ in hoc genere perfecit vnus Gaspar Barzæus, in
medium hîc adferrem, fructus non ab vno homine, sed à totâ Societa-
te annis aliquot collectus existimari posset. Sed hunc quoque virum
prætereo, inter illustriora Prouinciæ nostræ sidera opportunius cele-
brandum: hoc de assiduitate concionum eius atque indefessò studio
solum dicam, concionari illum esse solitum in singulos ferè dies; neque
id semel aut in vno templo tantùm, sed eodem die sæpiùs in templis
variis, in nauibus, in vicis, in custodiis publicis, vbicumque coronam
hominum nactus erat: adeò vt subinde pænè toti succedentibus sibi
concionibus abirent dies; idque eâ semper audientium voluntate, vt fa-
tari non posse homines viderentur. Hoc tamen silentio præteriri non
debet, quod de Feriæ sextæ concionibus Goæ à Gaspare institutis narrat
in eius Vitâ Trigaultius; eâ die tantum fuisse populi confluxum, vt
qui audire dicentem vellet, multis antè horis ei esset locus aliquis occu-
pandus: nam à duabus leucis accurrebant pridie in urbem multi, ne, si
ipso die aduenissent, à ciuibus præuenti excluderentur. Hîc Gaspar sub
vesperam è passione CHRISTI Domini caput aliquod tractabat, eâ vi
verborum, vt qui illum audiebant, interesse coràm supplicis, & vsur-
pare oculis Saluatoris sui vulnera sibi viderentur. hinc videres in po-
pulo erumpentes vbertim lacrymas, pectoris tunctiones, & ex imo corde
ducta suspiria exaudires: instabat commotis animis orator, & omnem
exferens eloquentiæ suæ vim, ardentissimis cum Deo, cum CHRISTO
ipso patiente, cum eius inuestissimâ Matre, colloquiis id efficiebat ple-
rumque, vt, cum præ lacrymis ac singultibus loqui vix posset, audito-
rum comploratio & erumpentes in eiulatum tandem gemitus audiri
etiam loquentem non sinerent. Tum ipse positus in pulpito genibus,
ceteri etiam in genua prouoluti, laxabant affectui suo frenos. augebat
commiserationem CHRISTI inter acerbissimos cruciatus tristis adspe-
ctus: cuius effigies in arâ posita, deducto velo tum demum obijcieba-
tur oculis, perstrepeunte lugubrem in modum muscorum choro. In-
terea prodibant è sacrario flagris instructi non pauci, qui Domino suo
non solum lacrymas, sed etiam pro sanguine sanguinem rependebant.
Eam rem scribit Trigaultius malleum peccatorum fuisse. Et verò quas
vires habeant ad animos permouendos CHRISTI patientis cruciatus
pro concione tractati, accedentè præsertim inflammata quâdam sacri
oratoris eloquentiâ, & externis quibusdam subsidiis, quæ sensus feriant,
toto iam Belgio in templis nostris sacris Quadragesimæ diebus cerni-
tur; quando eadem propè formâ quâ vsum Gasparem fuisse accepimus,
meditanda populo passionis mysteria ter quaterve per hebdomadas
propo-

proponuntur, hominum frequentia ac motu animorum si non tanto, quantum vir ille Apostolicus excitabat, eo certe quem summi infimique miris in caelum laudibus extollunt. Hæ in concionibus industriae nostræ sunt, hæ artes, quibus populi pietatem religionemque nutrimus ac fouemus. Neque templa solum aut loca sacratiora vox ista Christianorum oratorum peruagata est, sed audita etiam in plateis (quemadmodum de Barzao iam dicere memini) vicisque ciuitatum, in ipsas usque scelerum officinas salubriter penetravit. Quoties è nostris concionatoribus aliquis, dum otiosis in foro hominibus sanctam importunitate fidei ac Religionis mysteria inculcat, forum conuertit in templum, vnde inter lacrymas & gemitus ardentissimæ preces ferrentur in caelum? Quoties aliquis impudicitiam in suis castris aggressus, ex ipsis lupanaribus miseram animam, tamquam è leonis unguibus prædam, extorsit? Sanè Ioannem Ramirium dicentem ad famosas Valentia mulieres (triginta huius farinae cum audiebant) ex eo numero duas & viginti vnâ concione ad melioris vitæ institutum transtulisse accepimus. Hoc felicior Antonius Madridius, vno die Compluti, atque vnâ item concione, quotquot aderant (aderant autem quamplurimæ) quæ vitam flagitio tolerabant, ad vnâ omnes ex isto cæno eripuit, omnes in portu aliquo tuto castimoniam collocavit. Damnant iam sanè, quibus ita libitum est, genus istud compitalium concionum: pro nobis pugnat & pro consuetudine hac nostrâ messis ipsa, & fructuum collectorum veritas, pugnant exempla sanctorum virorum, pugnat denique ac vincit irrefragabilis Apostolica Sedis auctoritas, cuius non permissu solum, sed facultate etiam priuilegioque id facimus. Quamquam hoc tempore, cum plurimis in ciuitatibus & conciones in templis multæ sunt, & frequens ad eas concursus, minùs necessaria hæc opera esse cœpit. proinde id iam parcius fit à nobis, eò etiam quòd offensionem nonnullorum res sit obnoxia: quare eam etiam intermitteri Romæ S. Ignatius aliquando voluit. Interim istiusmodi concionibus id debemus, quòd populus diuini verbi negligens, degustatâ in plateis eius suauitate, audior factus est, & templa concionum gratiâ diligentius frequentat. Sed de concionibus hæcenus.

*Conciones
in plateis,
vicis, foro,
magno
fructu:*

*à Pontifice
appro-
bata.
In Breui
Pauli III.
Cum inter.*

CAPVT TERTIVM.

De lectionibus Theologiae sacrae ac Philosophiae.

Alterum, in quo studiosè versata fuit Societatis opera, est munus docendi, ab eo quod iam memorauimus, hoc diuersum, quòd concionatori maximè est propositum accendere audientium voluntates, doctores potius illuminare mentes. Vt enim in caelesti Beatarum mentium republ. duo sunt ordines dignitate præstantes; quorum alter ab ardore nomen habet, à scientiâ alter: ita hæc quæ in terris est Dei Ecclesia, ad exemplar illius caelestis, duos habet virorum principum gradus, concionatorum vnum, alterum Doctorem; quamquam non de fuerunt qui in vtroque excellerent viri præstantissimi. Habuit autem

*Duo in cae-
lis ordi-
nes præci-
pui, duo
item in
terris.*

nostra Societas quem sibi imitandum in vtroque proponeret, S. Domini illustrissimum cœtum; qui cum non minùs re quàm nomine sit Ordo Prædicatorum, æquè certè est Doctorum: eoquè iam inde à parente suo fertur institutus, vt haberet ex eo Ecclesia qui faciem præferrent populis docendo, eosdemquè accenderent adhortando: quo quidem præstituto sibi sine sanctissimi viri spes fraudata non est. Idem spectauit in formandâ hac minimâ Societate Ignatius, & cum Ignatio Romani Pontifices. Ignatius quidem hunc Ordinem suum voluit Academicarum administrationem non subterfugere, & in iis etiam, quæ potestati nostræ subiectæ non sunt, diuinas humanasquè scientias publicè profiteri: quod qui facerent, iis leges insigni prudentiâ præscripsit: Pontifices verò, ne in hoc munere nobis quisquam obsisteret, & vt iis, qui apud nos scientias didicissent, magistri laurea & honores reliqui Academici conferrentur, priuilegiis suis sanxerunt. Quamquam antè etiam quàm ista decreta, aut approbata omnino Societas esset, è nouem Ignatij Sociis Faber, Lainius atque Salmeron sacras Litteras & ceteram Theologiam Romæ in publico sapientiæ gymnasio tradiderunt, eâ existimatione doctriinæ, vt ad generale Concilium, quod non multò post Tridenti celebratum est, hos potissimum Pontifex suo nomine Theologos miserit, Lainium atque Salmeronem, neutrum tum adhuc triginta & quatuor annos natum. Quorum virtus atque doctriina dum in hoc orbis theatro non minùs vtiliter quàm gloriose refulget, sparsi per orbem Christianum ceteri suam etiam lucem dederunt, primum in templis: vbi explicari ab iis diuinæ Paginae, de Deo, de CHRISTO, de Virgine CHRISTI matre, de purgatorijs pœnis, de libertate arbitrij, dequè omni vitâ Christianâ quæstiones tractari coram populo cœptæ sunt. Qui sacrarum lectionum habendarum in Ecclesijs mos, etsi paucis in locis postea est retentus, quòd populo non perinde rudi vtilior esset adhortationum vsus; hucusque tamen à multis concionatoribus eatenus obseruatur, vt ita partiantur conciones suas, vt partem temporis explanando sacras Litteras, partem adhortando traducant. Sed præcipuum docendi laborem sibi scholæ vindicant: vbi quæ sunt in doctrinis sacris ambigua deciduntur, quæ obscura illustrantur, quæ recondita eruuntur. Quantus hîc ad laborem atque fructum Societati nostræ campus apertus fuerit, fiet è scholarum multitudine manifestum: etsi paucas è plurimis in medium sim prolaturus, neque hoc Capite de litterarum studiis acturus; sed tantum de grauioribus disciplinis, Theologiâ sacrâ ac Philosophiâ.

p.4. Constit.
cap. 11.

Iulius III.
Pius IV.
Pius V. in
bullis.
*Societatis
lectiones
Academiarum
priuilegijs
gaudent.*

*Prima Societatis
Academia*

Primam Academiam habuit Societas Gandiæ à Francisco Borgia Duce fundatam; alteram in Lusitaniâ Eboræ à Cardinale Henrico Regis fratre, ac deinde Rege. Præter has quæ sunt celebriores in Hispaniâ scholæ, Doctores è Societate nostrâ non paucos habuerunt, Salmantica, Complutum, Conimbrica. Conimbricæ etiam Philosophiæ gymnasium à Ioanne Rege nobis amplissimum datum est. Madriti nouissimè in vrbe regiâ Hispaniarum Academia est à Philippo IV. Rege nostro Societati erecta, futura posteris documentum & voluntatis Regiæ erga nos & munificentiæ, vel in tantâ potentiâ admiran-

mirandæ. In Galliis Franciscus Turnonius, & Carolus à Lotharingiâ, Cardinales, hic Mussiponti Lyceum nobis magnificentum condidit, ille à se conditum Turnone, & iam auditorum mille ac ducentorum numero florens, nostræ custodiæ fideique commisit. Laudata est etiam à Pio I V. Pontifice Maximo ciuitas Lugdunensis, quod Collegium suum, in quo sapientiæ studia tractabantur, Societati I E S V formandum regendumque tradiderit. Lutetiæ, etsi multis tempestatibus interruptæ, reddita tamen eidem Societati scholæ sunt: Flexiæ etiam instituta nouæ: in quibus Christianissimus Rex Henricus bis nobis corpus suum dedit; primum viuus munificentiam & affectu, ac deinde mortuus in amoris perpetui monumentum.

E Galliis venio in Germaniam. Ferdinandus Rex Caroli V. frater Pragæ in Bohemiâ ac Viennæ in Austriâ, quæ nobiles erant Academiae, sed ab hæreticis sædè labefactatæ, Theologiam atque artes ceteras docere nos voluit: idem vt faceremus in Bauariâ Ingolstadij, effecerunt Serenissimi Duces Guilielmus atque Albertus: vterque insigni erga Societatem affectu, & Regibus inuidendâ liberalitate. Dilingæ in Sueuiâ Academiam suam nobis tradidit Otto Cardinalis Augustanus: nouam erexit Carolus Archidux in Stiria Græcij. Moguntia, Herbipolis, Colonia, & fermè si quæ sunt aliæ Catholicorum in Germaniâ scholæ, excultæ item à Doctoribus nostris sunt. Duaci in Belgio Philosophiam ac Theologiam publicè tradimus, vti & Dolæ in Burgundiâ. Louanij Bellarmino & Lessio Theologiam profitentibus, scholarum spatia (quod auditores non caperent) fuere dilatanda. quæ nec ipsa quandoque auditorum frequentia suffecerunt. Omitto ceteras mundi partes, etsi non ignorem in Poloniâ atque Lituaniâ, aliisque præterea florentissimis Regnis Societatis nostræ illustres scholas esse: quin etiam in remotissimas America atque Indiæ regiones eas esse propagatas. Ex Italiâ vnâ conteutus ero vrbe Romanâ Christianæ sapientiæ matre, in quâ nomen aliquod à litteris habuisse plus ferè est quàm alibi primas tulisse. Est hîc in Collegio nostro, quod Gregorius XIII. paterno erga nos animo & plusquam regiâ liberalitate Pontifex incredibili sumptu extruxit, omnium scientiarum, quas tractare Religiosis hominibus fas est, domicilium in primis splendidum: scholæ viginti aut circiter numerantur; è quibus Theologia trecentos plurimum habet auditores, multos è variis Ordinibus Religiosos viros. Fuit illa doctissimorum hominum qui vniquam in Societate floruerunt, lectionibus illustrata, Suarez, Vasquez, Maldonati, Pererij, Sa; duorum etiam qui S. R. E. Cardinales fuerunt, Toleti atque Bellarmini. Ceterum ingeniorum præstantium copia, varietate nationum, discantium studio, magnificentia atque omni splendore scholastico inter Societatis Academias hæc vna excellit. Insigne huius gymnasiij est, residens in augusto templo Theologia: cui adsunt ancillarum more naturales scientiæ, Physica atque Mathematica; hæc orbem cæli, illa terræ, pedibus sedentis in folio Diuæ subiicit, hac adscriptâ sententiâ: *Leges impone subactis*. quo declarat Societas, quid sibi cum humanis scientiis sit negotij; id nimirum, vt vni ceterarum Principi ac Reginæ sacre Theologiæ eas faciat ancillari. Porro in

*Academia
Romana
celeberrima.*

tot Academiis, scholis, gymnasiis, quàm multos necesse est fuisse lectifimos viros, qui ætatem docendo truerint. Vnus Suarez annos quadraginta variis in ciuitatibus, Pintæ, Romæ, Compluti, Salmanticæ, ac demum Conimbricæ, ab ipso Rege Hispaniarum magno affectu inuitatus, diuinas scientias est professus: tantâ discipulorum auiditate, vt ante lucem accensis facibus habendæ aliquando scholæ fuerint, labore intereâ suo tanto, vt fallus ipse sit, doctrinæ, quâ prodigij instar fuit, non imparẽ diligentiam suam fuisse. Hoc decem annos minùs eodem munere functus est Gabriel Valquez: eo item studio, vt testetur ipse de se, præter factas Paginas, & omnia Angelici Doctoris Opera, iterum atque iterum & sæpius lecta, qui. quid est in SS. Patrum scriptis, accuratè à se esse & diligenter expensum. Idem de Maldonato memoriæ proditum est: quem docentem Parisiis Doctores, Abbates, Episcopi audiebant. Ceterorum quis labor in docendo fuerit, quæ doctrina, æstimari ex editis in lucem Operibus nullo negotio potest: quæ tot hoc sæculo ab vnâ Societate nostrâ prodierunt, vt ad solum texendum eorum indicem, magno volumine sit opus.

Sed iam non id ago, vt doctrinam nostrorum hominum Lectoris oculis hîc subiiciam: quem fructum docendo fecerit Societas, potiùs videamus. Primùm, singularis atque eximius hic fuit, quòd hac operâ consecuti sumus, ne in quasdam Academiis toto orbe celebres magistri irreperent veræ fidei proditores: quod fieri non vno loco cœperat. Alterum à scholis nostris hoc exstitit commodum, disputationum inuenta celebritas: sine quibus frigebant priùs diuinæ sapientiæ studia, ac ferè per Septemtrionem iacebant ab hominibus fastidita. Excitauit animos honoris atque ostentandi ingenij cupidos concertationum ille mos, & in quamdã discendi auiditatem induxit: præsertim vbi loci ipsius apparatus & virorum Principum consensus lucem addere his exercitationibus cepit. Romæ certè purpuratos ipsos Ecclesiæ Patres, quorum dignitas eminentissima est, interesse disputationibus nostris non piger: itaque ex illo Sacrorum Principum Collegio sæpè aliqui, subinde decem aut quindecim, iam tum ab annis retrò quinquaginta numerabantur: vt nihil de Episcopis aut Regum Oratoribus dicam. Auget vtilitatem hanc non parum, quòd ea disputandi ratio quæ Dialecticis præceptionibus continetur, celeberrimis passim scholis familiar facta est, ex quo docere nostri cœperunt: veritati tum quærendæ, tum inueniendæ aptissimum instrumentum; eoque tantopere, vt mox dicam, ab hæreticis formidatum. Fuit ex iis, qui formam eam Iesuiticam diceret, imperitè quidem, nobis tamen, si verè dictum id fuisset, admodum gloriosè. Docet id & confirmat aduersus eundem hæreticum Gretserus: formam hanc non Iesuiticam dici, sed potiùs Christianam debere; vt quam CHRISTO atque Apostolis attribuit Augustinus, Dialecticæ ipse peritissimus: cuius auxilio vti se solitum contra hæreticos profitetur. Eo sæculo excitata diuinitus hæc nostra Societas est, quo Religionis Catholicæ veritas plurimùm oppugnatur: congreduendum sæpè cum his hostibus illi fuit, multas ex hoc certamine palmas retulit. Iacobus Lainius coram Reginâ, Caroli IX. Galliæ Regis paren-

*Suarez
studium
singulare,*

Vasquez,

*Maldona-
ti.*

*Lectio-
num fru-
ctus.*

*Respons. ad
Theses Hün-
nij cap. 6.*

*Ratio dis-
putandi
Dialectica
contra hæ-
reticos
optima.*

parente, totâque Regni nobilitate in conuentu Poifiacensi congregatâ, Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes doctissimè confutauit. Viretum, pestilentem item hæreticum, ac Religiosæ familiæ desertorem, Lugduni in Galliâ conuicit Posseuinus. Verùm hi non tam strictâ argumentatione, quàm doctâ copiosaque dictione aduersarios protrebant: minis enim adhuc erant in vsu Dialecticæ leges: quo fiebat, vt, etsi ipsi quidem hæretici conuictos rationibus se viderent, facile tamen euaderent, aut euasillè simularent, cùm longiore sermone & maiore etiam clamore, quàm quo erant impetiti, responderent. Ambidexter hîc fuit Maldonatûs. Is apud Sedanum anno 1572. Capellum, Aolinum, Loqueum, & viginti alios Ministros Caluinistas primùm differendo, deinde declamitando (Launæo, qui tunc Minister aderat, teste) prostrauit: nam in declamationes disputationem commutandam Ministri censuerant, quòd vim eius syllogisticam ferre non possent. Campianus in Angliâ, cùm esset ab euleo semiuuius in disputationem pertractus, contra Nouellum atque Dayum, magna tum Ecclesiæ Anglicanæ lumina, hac vsus ratiocinatione: Si sola fides iustificat, sine charitate iustificat: sed sine charitate non iustificat: ergo non sola iustificat; ita aduersarios perculit, vt, cùm negare ea quæ sumebantur non auderent, id solum oclamarint, vitiosam esse collectionem: quam tamen examinari ad leges Dialecticas (quod vrgebant vnice Catholici) numquam sunt passi, ne videlicet sua aut fraus aut ignorantia proderetur. Idem cum Fulco, scriptore inter hæreticos non indocto, aliisque congressus, ita quasdam eorum argumentationes, dissoluit, vt earum futilitatem ipsi agnoscerent. Impulit eâ res Anglos hæreticos in eam mentem, vt existimarent cum Iesuitis in posterum tormentis potiùs certandum quàm argumentis: quâ ex pugnâ Campianus atque alij multo etiam gloriosius quàm ex priore triumpharunt. Prudentius in Germaniâ Lutherani, cùm malè sibi metuerent à sophisticâ hac, vt aiunt, disputandi ratione, studiosè eam cauteque declinarunt, tum aliàs sæpè, tum anno 1601. Ratisbonæ: vbi coram Bauariæ Duce Maximiliano, & Comite Palatino Philippo Ludouico Neoburgico, disputatum est à Gretsero ac Tannero nostris, ac tribus præterea Doctoribus Bauaris, aduersus collectam è totâ Germaniâ hæreticorum manum. Tota ea disputatio, vt est à scribis excepta, adiecto vtriusque partis testimonio, typis vulgata est: quam qui legerit, facile intelliget quo studio hanc formam hæretici fugiant. Illud nescio, an colloctioni huic Ratisbonensi aliquâ ex parte tribuendum sit, quòd, qui tum cum Philippo patre illi interfuit, Serenissimus Wolfgangus Guilielmus, tredecim post annis Catholicæ Ecclesiæ reconciliatus est. Hæc à me de disputationibus aduersus hæreticos dicta sunt; vt quæ sit vis syllogisticæ formæ ostenderem, & aliquid hinc debere Societati Theologiam, quòd armorum genere tam necessàrio diligentius instruat eius scientiæ studiosos. Illud ad extremum Theologis nostris adnitentibus perfectum est, vt ordo ille admirabilis ac diuinus, quem inuenit sibi que in scribenda Summâ Theologicâ præfixit S. Thomas, ab Academicis plerisque ita sit receptus, vt, omisso Magistro Sententiarum, aliâque minùs didacticâ tractandi me-

*Formâ
syllogisticâ
capit hæ-
retici.*

Anno 1614,
Gaultier in
Chronico.

thodo, huic vni insistant. Louaniensibus vt id facerent auctor fuit præcipuè Bellarminus. Aliis præterea pluribus in locis Doctores Academici vel exemplum nostrum hac in re, vel consilium sunt secuti. In sententiis, etsi nullius sic astricti sumus iurare in verba Magistri, vt nullâ in re liceat ab eo recedere (quod ne ipsi quidem sibi religioni ducunt, qui Thomistæ aut Scotistæ dicuntur) vnum tamen sectamur præ ceteris D. Thomam.

CAPVT QVARTVM.

De institutione iuuentutis per scholas litterarum Humaniorum.

DE scholis iis hîc agimus, quibus ad humanitatem puerorum animi conformantur. Humanum enim est non solum loqui, sed aptè loqui doctèque posse, & cum absentibus litterarum habere commercium; & quæ multis retrò sæculis ab aliis scripta sunt, qui doctrinæ laude claruerunt (qui Latini plurimum aut Græci nominis fuerunt) ea legentem non ignorare. Hæc cui non insunt, cum, etsi naturâ homo sit, non hominem tamen, sed truncum solemus aut stipitem caudicè mve nominare. Illa verò multò etiam magis ad humanitatem pertinent, obsequentem esse parentibus, amare sanguinis aut virtutis nexu coniunctos, vi & fraude abstinere, neminem odisse, nemini inuidere, erubescere flagitium, & quod præ ceteris inculcatum oportuit, Deum religiosè venerari. Itaque, quibus in scholis tam hæc quàm illa rudes adhuc atque informes adolescentuli edocentur, eas scholas Humanitatis, & quæ illic tractantur studia, Humaniora dicimus. Nam illud omnino indubitatum est, malè separari has in puero, disciplinas, litterarum atque morum: si enim, qui litterarum sunt magistri, ij morum honestatem in postremis habeant, plurimæ sub doctrinæ pallio adolescentis animum subibunt pestes; atque illæ in primis, quibus litterati plerique, ipsique aded eruditionis antesignani, sua scripta refererunt, scurrilitas, impudentia, turpitudine: quibus laus omnis ac decor adolescentiæ marcescit. Hanc prouinciam Societatis nostræ esse propriam, ex Pontificiis Gregorij XIII. litteris apertè constat. ait enim, lectiones bonarum litterarum, & tam has quàm Theologiæ ac Philosophiæ, ad iuuentutem bonis moribus imbuendam, ex Societatis primæuâ erectione ac diuinâ vocatione, ab eadem exerceri. quod nescio an de vllò præterea Religiosorum Ordine dici æquè possit. Sed quid actum hoc in genere sit à Societate, videamus. Domiciliorum, in quibus degunt nostri, tria sunt genera: Professorum Domus, Collegia, & ea domicilia in quibus probantur Tirones. Ex his multitudo longè maxima est Collegiorum. Instituta sunt hæc studiorum causâ; ac primum quidem, vt soli in iis erudirentur qui Societati nomen dederant: Gandiæ primum sub Duce Borgiâ adolescentes alij nonnulli sunt admissi. Nunc in Societatem vix vllus admittitur antequàm his studiis sit imbutus: quare Collegiorum nostrorum scholæ, externorum adolescentium totæ sunt, quinæ plurimum aut fenæ in Collegiis singulis: in quibus, præter litteras, eloquentia

In Priuileg.
Ædificandi
intra campus
saluatoris
nostri, &c.

Lectiones
bonarum
litterarum
Societati
proprie.

Hist. Societ.
Tom. I.
lib. 6. n. 71.

quentia etiam tam Græca quàm Latina, neque soluta oratio tantùm, sed etiam numeris adstricta, & lepos omnis poëticus, traditur. Quâ gentium omnium ac Rerumpublicarum approbatione Magistri nostri in hoc munere versentur, id aliorum iudicij facio: dicam ego, quales esse Societas eos desideret, & porro vt sint, omni studio allaboret. Primum est, vt scientiis illis, quas profitentur, non mediocriter sint imbuti: nemo enim docet alterum, quod ignorat ipse. Quapropter, qui destinantur ad hoc munus, annum integrum tum recolendis humanioribus studiis, tum comparandâ docendi methodo, iisque consulendis, qui hoc munere cum laude perfuncti sunt, distinentur. Sed illud potissimum spectat Societas, vt Christianâ pietate imbuetur tenera puerorum ætas. Huc spectant illæ leges quæ interesse quotidie augustissimo Missæ Sacrificio, mensibus singulis exomologesin frequentare, abstinere à iureiurando & omni morum contagione, honore prosequi Sacerdotes, Deum ac Superos piè inuocare, discipulos nostros iubent. Non immeritò certè viro id sapienti cuiquam ac doctovisum est, si condita ab initio Societas sic fuisset, vt in solam institutionem puerorum incumberet, atque id faceret eo labore eâque felicitate quâ facit, aliud præterea nihil illi defuturum ad splendorem sanctæ perfectæque Religionis: idque siue ipsius virtutem, siue utilitatem spectes, quæ ex eâ redundat in alios. Ad virtutem quantum illud est, hominem doctrinâ præstantem, cui ampliora ad plausum propozita sunt theatra, Doctorum atque concionatorum exedræ, qui administrare ipse totius Ordinis sui gubernacula posset, contemnentem hos honorum fumos, litterario sese ludo includere, vbi spectatores admiratoresque prudentiæ suæ præter pueros, nullos habeat? Neque enim Turfelinus, Tuccius, Cerda, Castrius, Pontanus, sexcenti alij, quorum in hoc studio exercitata præcipuè virtus est, ij viri fuerunt, qui non res maximas gerere cum laude potuissent; & verò etiam sæpè gesserunt. Sed nimirum veri Ignatij filij id à parente didicerant, ea munera obiri debere ardentius, in quibus magis humilitas exercetur & charitas. Nicolaus certè Lancilotus (qui primus, quem quidem legerim, è Societate litteras docuit, anno eius quinto) & concionator erat, & nostris regendis Præpositus, eoque animo immensam ad Indos navigationem susceperat, vt cum Xaverio alterum illum mundum percurreret, & quocumque posset, victricia CHRISTI signa inferret: is vir non alienum putavit ab istâ excelitate animi sui, in puerorum hæere scholâ, & primis loquendi scribendique rudimentis decantandis insistere. Hæc illi Indica erat messis, litterarum efformare apices, ac trita illa Grammaticæ præcepta ad fastidium inculcare: huic muneri tum Goæ, tum Coulani, duodecim annos impendit: hoc ipsum, cum iam esset fractus laboribus (nam neque vlli interim labori parecebat) ac tabe propemodum confectus, tamen ad extremum adamavit: dignum fanè cuius vestigiis libenter insistant, qui è nobis salutem hominum vehementius exoptant. Iam qui labores in hoc sunt, quæ tædia toleranda, quæ deuorandæ molestiæ? Puerorum inculta ingenia, mali mores, inconstantes animi, pigritia, garrulitas, difficultates, querelæ quantam exhibent

*Docendi
munus
sufficere
posset ad
perfectam
Religio-
nem.
Ioan. Bonif.
in Præfat.
lib. de Instit.
Christiani
pueri.*

*Nicolaus
Lancilot-
tus primus
è Societate
litteras do-
cuit.*

exhibent patientiæ segetem? sanguis etiam ac succus omnis in hoc opere non rarò exhauritur: imò vita ipsa nonnumquam impenditur, vt quamdam martyrij speciem habere videatur. Nouimus certè aliquos quibus aut nimia contentione rupta est vena, aut nimia fatigatione sic afflicta valetudo, vt recuperari postea numquam potuerit: vt non solus Cassianus Martyr ab alumnis disciplinae suae pro stipendio mortem acceperit. In hoc tam laborioso ludo, vt animo non frangaris, dures etiam annos plures, nullâ præferim lucri aut commodi tui spe, quâ tandem constantiâ, & quàm exaggeratâ virtute opus esse existimamus? At ex iis quos modò nominaui, Turselinum atque Castrium annos viginti duos hæc palæstra exercuit; illum Romæ, in Lusitaniâ alterum. Stephanum Tuccium annos sedecim Musæ Siculæ tenuerunt; cui tamen non minus nomen à diuinis scientiis quàm à litteris fuit, vt qui Theologiam deinde per annos plures sit professus, ac tandem in Romano Collegio scholis omnibus præfuerit. Triginta ipsos annos in hoc pulvere litterario versatus est Meleior Cerda, partium Hispali, partium Cordubæ. Sed palmam eripuit ceteris Ioannes Bonifacius, quadraginta annorum cursu in hoc stadio indefessus. Commemorari præterea multi possent annorum viginti aut plurium magistri: & existunt in viuis etiam non pauci, qui non alium finem laboris huius quàm vitæ expectant: digni profectò, quorum nomina sequenti sæculo traderentur æternum victura, nisi obstaret ipsa multitudo, & fructum sui operis maximum hunc plerique expecterent, soli Deo innotescere. Vtilitas ex hoc opere duplex est: vel enim in ipsis pueris qui docentur, vel in totâ Republicâ cernitur. Pueri eos ferè mores referunt è scholis nostris, quos parentes ipsi admirari fati nequeunt. In Germaniâ quotidiana ista sunt, hæreticorum filios, postquam scholas nostras frequentarunt, neque minis induci neque blanditiis posse, vt quidquam deinceps à disciplinâ Catholicâ alienum committant. Gloriantur hîc aliquis vapulasse se à parentibus, quòd diebus, quibus id vetitum ab Ecclesiâ est, gustare carnem noluerit: alter ne idem faceret, triduo ieiunasse: alius coniecisse se in ignem ingens, nescio cuius, hæretici doctoris volumen, vnde parens quotidie solitus erat venenum haurire; eâ de causâ expulsum esse domo, non poenitere tamen patrati facinoris, malle quouis in loco precariò viuere, quàm apud hæreticos parentes delicatè nutriri: est qui dicat, auditis in scholâ rationibus, os à se Ministro hæretico esse oclusum. Hos ab institutione nostrâ fructus pueri referunt, non sibi tantum, sed aliis etiam non rarò salutare. Quoties seruum aliquis, alius ancillam, adduxit ad Sacerdotem, eiuratâ hæresi Ecclesiæ reconciliandos? Nec desuerunt, qui parentibus, à quibus vitam hanc mortalem acceperant, meliorem redderent & immortalem. Accidit id etiam non semel, vt solo puerorum nostrorum conspectu, cum vel templum iuncti adirent, vel in eo diuinis precibus vacarent, ad fidem rectam hæretici, ad mores probos homines perditii sint conuersi. Iam isti quàm sunt suaues doctrinæ nostræ fructus! adiri à nobilibus pueris mendicorum atque ægrorum hospitia, hîc famulari ægris eos, quibus domi etiam cum ambitione feruitur: ab his inferri cibos languentibus, lectos sterni, mundari cubicula,

*Multi
discretissime
docuerunt.*

*Vtilitas
ex docendi
munere.*

labo-

laboriosa & abiecta feruorum opera exerceri: non abhorreere à conspectu, quin etiam à contactu, scædorum vlcerum in munditiis enutritos, & propè in materno sinu. Quid iam illa referam communiora? fuisse vix duodecim annorum adolescentulos, qui ieiunio, flagris, cilicio identidem in se scæurent? qui bonam noctis parrem orando transigerent, qui percussi iniuriâ, maxillam alteram percipienti præberent? repertus est etiam, qui nudo corpore se volutaret in niuibus; qui loribus ære præfixis adè in se scæuret, vt auersus atque aduersus totus sanguine manaret: fuit, qui inflictis hunc in modum vulneribus affricaret salem. Antuerpieusis puer aliquis fune circum lumbos ducto, ac sæpius circumactò, tam arctè se constrinxerat, vt attrito corpori inolesceret funis; tres tamen menses integros hunc dolorem sustinuit. Atque hæc ausi sunt facere innocentes pueri, teneri, molliter educati, qualia in sanctis Francisco Seraphico & Xauerio, aliisque viris aut pœnitentiâ feruidis aut sanctitate robustis, vix satis possumus admirari. Quàm obsequentes hos oportet fuisse parentibus, quàm religiosos in templis, quàm in omni Christiani hominis officio accuratos, qui ad virtutes tantas tamque arduas adspirare didicerant?

Ad eas venio vtilitates, quæ non in priuatos homines domosque parentum, sed in ciuitates integrasque prouincias publicè redundarunt. Neque tamen illud attingam, quanti Reipublicæ interfit iuuentutem rectè institui: quæ res est à Petro Ribadeneirâ, Francisco Sacchino, Ioanne Bonifacio nostris, atque aliis abundè tractata: hoc dumtaxat ostendam, quid sit in Christianâ Republicâ scholis nostris effectum. Ac primum, si dicerem, Societatis præcipuè operâ florere non paucis in Regni humaniores litteras; insignis ea arrogantia aliquibus fortasse videretur. habeo tamen auctorem huius assertionis meæ Regem magni iudicij ac prudentiæ: Henricus IV. is fuit Rex Galliarum, quem publicè ferunt coram Regni Proceribus id affirmasse; Societate è Galliis discedente, Musas quoque illinc abijisse, cum reuertente esse reuersuras. Sed ne sumamus nobis ipsi tantum, quantum Rex Christianissimus tribuit: illud certè nemo distinebitur, artes, quæ erant antè mercenariæ, liberales à nobis & gratuitas esse factas: vnde quis non videt doctorum virorum numerum incredibiliter esse auctum? Sed minus istud est: hæc maiora. Serpenti latè hæresi, ac totum, vt videbatur, orbem inuasuræ hac maximè ratione obuiam est itum. Regnum Poloniae, si Florimundo Historico credimus, hac viâ est præcipuè vindicatum. Sed Regibus certè ipsis credamus, Stephano atque Sigismundo: quorum vterque in condendis nostrorum Collegiis atque scholis testatus id est frequenter; hoc vnicum esse medium rem Catholicam in Poloniâ promouendi, & corruptas hæresi mentes ad sanitatem reuocandi. In Germaniâ Ferdinandus I. Imperator, & antidotum contra hæreses efficacissimum, scholas à se nostras adhibitas esse scripsit, & ipse rerum vsus nos docet, quàm parum in iis Germaniæ partibus propagata sit illa pestis, imò quantum etiam imminuta sit, vbi in obicem hunc impigit. Neque minor est inter Catholicos fructus. Religiosorum Ordines è nostris gymnasiis, tamquam è seminariis, magnum incrementum accepisse; non nostra

Lechneri
Sod. Parth.
lib. 1. cap. 10.
de Alexand.
Bertio, Mi-
chaële Aya-
tunio, &c.

Ioan. Argen-
ta lib. ad Re-
gem Polon.
cap. 7.
Henrici IV
Galliarum
Regis de
Societate
testimo-
nium,

De Ortu
hæres. l. 4.
cap. 13.
Ioan. Argen.
sup. cap. 5.
Stephani
& Sigif-
mundi
Regum
Poloniae,
&
Ferdinan-
di I. Imp.

vox est, sed ipsorum qui illis præfunt. Iam quot sunt in curiis Senatores, quot in urbibus Iudices, quot vbique summi Magistratus, quorum prudentiâ maximæ res geruntur, qui fateantur, industriæ virtutisque quam habent, à nobis prima posita esse fundamenta? Reges etiam ex

Regum & Principum pueritia à Societate instituta. Vafconcell. in Sebastian.
 institutione nostrâ & summi Principes prodierunt non pauci. Rex Luititanæ Ioannes III. filium Principem Ioannem Simoni Rodericio, vni è decem primis nostris Patribus, erudiendum commisit: idem cum è vitâ decedens heredem Regni relinqueret Sebastianum nepotem suum, puerulum tum triennem, vt præceptor è Societate puero daretur, extremis vocibus mandauit. Functi sunt eo munere Ludouicus Consaluius primùm, tum Ignatius Martinez: quorum educatione ita ad virtutem omnem Rex puer profecit, vt in eâ ætate vitam duxerit, qualem fuisse sub matre Blancâ S. Ludouici Gallorum Regis historiæ meminerunt. atque vtinam apud adolefcentem valuissent æquè magistri consilia, ac valuerant apud puerum præcepta! Poloniæ Rex Stephanus nepotem item suum Principem Transiluanæ Sigismundum in disciplinam Societatis tradidit. Ex Archiducibus Austriæ, Ducibus Bauariæ, summis quibusque Germaniæ Italiæque familiis, quot & quanti discipuli nostri fuerunt? De Ferdinandi II. laudibus nulla posterorum ætas conticescet: de quo Imperatore, cum viueret, ita rescribebat ad suam Sanctitatem Apostolicus Nuntius, vt negaret post Constantinum, parem in

Lamormaini cap. vlt. Vitæ

Ecclesiâ illi fuisse, quem omnium ordinum homines, ipsique inter eos Pontifices Summi, non dubitarunt Imperatorem sanctum appellare: de quo, qui Ecclesiæ hucusque præest, Pontifex Vrbanus ita gratias agit Deo, vt dicat Cæsari ab incunte ætate eum virtutis amore, eamque ætemorum bonorum cupiditatem fuisse iniectam, quæ illum ad vitam tot annorum spatio innocenter traducendam impulerunt. Huius tanti Principis tam pia atque sancta educatio, etsi parenti tribui meritò debeat feminæ religiosissimæ Mariæ, cuius filij atque filiæ propè omnes, (è quibus Reginæ tres fuerunt) sanctitatis famâ & innocentiae celebrantur; suam tamen laudis partem aliquam ex eâ Societas decerpit, à quâ est puer litteris & virtutibus institutus. quam institutionem adedò agnouit optimus Cæsar, vt postea Societatis filium se diceret, sæpè & scriberet. Viunt etiamnum atque imperant è Societatis disciplinâ Principes, quorum religio, vita, mores testantur, regiam indolem haudquam in ipsis fuisse degeneri educatione corruptam. In Ecclesiis Pastores populorum, Doctores, Præpositi, Abbates, Episcopi plurimi è scholis nostris prodierunt: ipsi denique Romani Pontifices, vt de aliis taceam. Cuius gloriæ ac voluptatis nobis est, discipulum aliquando gymnasij nostri fuisse Vrbanum VIII? Hic nimirum illa docti Pontificis Musa suauissima nata est, cuius cantu omnia resonant loca terrarum: hinc illa indoles, & natum ad maxima ingenium exferere se primùm cœpit in paruis rebus: hinc incunabula sunt prudentiæ, tot deinde ac tantis muneribus functæ: hinc denique formata est à teneris illa virtus, cui iam tum supremum infra se folium diuina Prouidentia præparabat.

Pontifex Vrbanus VIII. Societatis alumnus in scholis.

Vitæ Marg. Aultr. c. 6.

Lamorm. cap. 25.

Testimoniis abstineo, quæ adferre in laudem scholarum nostrarum possem

possem multorum & maximorum virorum; quando pro se fatis res ipsa loquitur. Vnum tamen præterire nequeo Congregationis Cardinalium pro dubiis ad Tridentinum Concilium deputatæ. Sic rescribit illa, vbi de Magistris constituendis agitur per Seminaria, qui iuuentutem litteris informet: *Si reperiantur Iesuitæ, ceteris anteponendi sunt.* Grauis laus: tum quòd ab ipso sacrosancto Senatu, atque Eminentissimis Principibus est profecta; tum quòd hac in re nostrorum operam præ ceteris absque vllâ exceptione commendat. Nostrum erit videre, ne quam excitauimus in Ecclesiâ opinionem de scholarum nostrarum præstantiâ atque fructu, minus aliquid præstando fallamus.

Cardinalium Congregationis Concilij Tridentini de Societate pro scholis sex Seminariis testimonium.
 Respons. 231. circa decret. Frid. sess. 23. c. 28. de Reform.

CAPVT QVINTVM.

De institutione iuuentutis per Seminaria ac domos Conuictorum.

QVòd plurimum referret in vtramque partem, quomodo atas tenera educetur; illius non institutionem tantum in scholis, sed familiarem etiam domi curam, sibi suscipiendam esse Societas existimauit. In multis enim adolescentibus, quæ ædificata sunt in scholis, destruuntur domi. Delicata res est in puero honesta atque liberalis indoles: nisi sollicitum custodem naeta sit, facile deteritur aliquid exemplo & familiaritate peiorum. Neque ea semper in parentibus industria est aut cura, quâ tantus thesaurus rectè seruetur: negotia multos impediunt tum publica, tum priuata: matres amor exæcat, & præpostera quædam indulgentia: pædagogos è mercenariis quot inuenies, quibus tantum pignus tutò committas? plerisque id erit magis cordi quod commodum sibi est, quàm quod alumni salutare. quos ardens Dei amor & bene merendi de aliis studium operi huic addixit, ij sunt demum, à quibus expectari iuuentutis educatio optimo iure debet. Quid est hac in re præstitum à Societate? In Prouinciis ferè singulis domicilia sunt, in quibus viuunt sub eius curâ adolescentes: Romæ, Ingolstadtij, Herbipoli, Goæ, Parisiis, Flexiæ, Montibus Hannoniæ, Vallisoleti, Hispali, Audomari, Antuerpiæ. In his Principum virorum filij multi sunt, multi Marchiones, Comites, Barones, illustri loco nati plurimi: in quibusdam omnes nobilitate sunt illustres. Hos ita instituunt Patres nostri, vt virtutem, quæ molesta & perdifficilis est hominibus, familiarem iis reddant, & quasi in alteram vertant naturam. Consuefcunt hîc à teneris adolescentes, primas diei horas non turpi somno atque ignauitæ (quod est familiare aliis) sed, inuocato ritè Deo, labori Musiq; impendere. Sua habent præstituta singulis actionibus tempora: meliores horas litterarum studiis, alias ad studia minùs aptas relaxationi corporis tribuunt; quo fit, vt omnia agere ordinatè discant, & quantum occupationi cuique debeant temporis, metiri. Ipsa relaxatio sine studio aliquo curâque non est: loqui enim inter ludendum latinè iubentur, duplici fructu: nam & lingua perficitur, & ne dissoluantur animi remissione, cauetur. In mensâ liberaliter habentur, non indul-

Seminariorum disciplinæ egregiæ.

genter: linguæ tamen, quæ hîc maximè est lubrica, frenum iniicitur; & ne defixus in pastu animus & cogitatio tota sit in patinis (quod quidem pecudum videtur esse magis quàm hominum) illa iis prælegatur, è quibus non doctrinam tantùm, sed & virtutem hauriant. nutus etiam gestusque ipsi comedentium obseruantur, ne quid obrepat moribus indecorum. Atque hæc non minis adeò fiunt aut terrore verberum, quàm vigilantia assiduâ, ac præsentia Magistrorum. Nemo, cum peccauit, subito aut iracundè percutitur, nemo conuictis incessitur, ne nomen quidem contumeliosum auditur: non habet hos aculeos Religiosa seueritas: multa dissimulando corrigit, multa suauiter ac blandè monendo. si obiurgatione opus est aut pœnâ, sic eas adhibet, vt ferè animaduertant ipsi qui corripuntur, fieri id spe emendationis, non cupiditate vindictæ. Hinc Magistrum adolēcentes reuerentur potius vt patrem, quàm vt vindicem timeant. Hæc eos reuerentia absterret à vitiis; nec ferè alterius timore supplicij opus est: offendiſſe, supplicium est pluribus: inquietas agunt noctes, iniucundos dies, dum recipiantur in gratiam. Iam illa multùm etiam à peccando auocant (quod notasse se scribit Simon Verepæus in adolēcentibus curæ nostræ commissis Colonia) frequens peccatorum confessio, & sacræ Eucharistiæ perceptio; quæ vsitatoria his, quàm ceteris nostris discipulis esse solent: item ista pietatis exercitia quotidiana; matutina precatio, discussio animi ante noctem, per diem Virginis-matris pia salutatio, quæ præterire nemo permittitur. Ipsa domus & parietes contubernij ad seruandam innocentiam faciunt. Nihil hîc in oculos incurrit pueri quod periculosè videatur: societas nulla est nisi cum eiusdem disciplinæ focis; inter quos nemo toleratur vnde pestis aliqua affari ceteris possit. Mira est inter omnes concordia, honesta familiaritas, ingenua consuetudo. Tantum valet numquam intermissa custodia, & oculus semper intentus ac perui-gil. Corporum etiam cura geritur non parua: ne quid desit adolēcentibus ad honestam oblectationem, ne quid ad decentem corporis cultum, ne valetudini quidquam incommodet: mundities diligentia tantâ curatur, vt maior esse non possit: ægris verò seruitur eâ charitate & obsequio, vt pueri delicatè nutriti matris affectum illo maximè tempore non requirant. Hæc quamuis laboriosa, & ipsis parentibus molesta nonnumquam sunt; Religiosis tamen viris, Dei honorem atque animorum vtilitatem spectantibus, periucunda. Omnibus nimirum omnia nos charitas fieri voluit, vt omnium saluti atque commodis seruiremus: concionatores populis, doctores discipulis, barbaris Euangelij nuntios, hæreticis pacis sequestros, fluctuantibus consilium, ægris solatium, hortatores viris, iuuenibus directores, pueris nutritios propè atque pædagogos. Neque ea res parua aut Religioso homine parum digna videbitur, fructu eam suo, non externâ specie mentientibus. Doctor erat orbis terrarum Hieronymus, & vnus infantulæ magisterium ambiebat. Verba eius hæc sunt, quibus Lætam hortatur, vt Paulam filiolam ad se mittat vnâ cum Eustochio virgine nutriendam: *Ipsæ, si Paulam miseris, inquit, & magistrum me & nutritium spondeo: gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo; multò gloriosior mundi Philosopho, qui non*

In Institut.
scholast.

Ad Lætam
de instit. fi-
liæ, sub fi-
nem.

Regem

Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam CHRISTI erudiam, Regnis caelestibus offerendam. Patens noster Ignatius quanti faceret hanc iuuentutis institutionem domesticam, in suscipiendo Romæ Germanico Collegio declaravit: quod tanto affectu curâque complexus est vir sanctus, vt, Pontifice Iulio III. è viuis sublato, cuius præcipuè liberalitate id Collegium steterat, sæuiente ad Urbem bello & annonæ secutâ charitate, cum dimittere adolescentes necessitas propè cogeret, maluerit eos partim in Societatis domicilia alendos distribuere, partim Romæ conquisitis à se pecuniis & contracto ære alieno sustentare. Cuius Collegij à Gregorio XIII. magnificè postea stabiliterque fundati (quod futurum diuinitus Ignatius prædixerat) amplissimos huc vsque fructus Germania percipit. Enimuerd nullum firmitus præsidium aduersus hæreses reperiri potest, ipsorum testimonio Romanorum Pontificum, nullum remedium certius, quam si ex infectis prouinciis adolescentes, quorum animi teneri atque molles facile capiunt quidquid impreseris, & idem diutissimè seruant, doctrinâ sanâ & Catholicis moribus imbuantur. Post Germaniam;huius antidoti vim atque energiam experta est Anglia: cui Religionis veræ reliquias, difficillimis illis Elisabethæ Reginae temporibus, Seminaria conseruauerunt: Seminaria, inquam, non Clericorum magis aut Sacerdotum, quam Martyrum. Expertæ sunt ceteræ nationes, quarum prouincias infernalis illa orbis fax hæresis ambussit. Ad viginti enim vnus Gregorius Pontifex iam antè memoratus, per Italiam, Germaniam, Galliam, Sarmatiam, Pannoniam, huiusmodi Collegia excitauit, singulis propè gentibus singula, atque vni subinde plura: Anglis Rhemensis, & alterum Romæ: Germanis ad Romanum illud, aliud adiunxit Dilingæ: Bohemis proprium erexit Pragæ, Olomucij Morauis, Vienne Austriacis, Stiriacis Græcij, Fuldæ Saxonibus. Pruteni quoque & Sueci, Lituani, Hungari, Transiluani, Scoti & Hiberni ædes ab eodem Pontifice suas habent non parçè dotatas. Atque hæc Collegia propè omnia nostrorum hominum operâ gubernantur. Adde his quæ Vallisoleti, Hispali, Audomari à Regibus Hispaniarum Catholicis (quibus ea laus propria est ac propè singularis, pro Religionis augmento ac præsidio regias opes profundere) Anglicanæ iuuentuti incredibili munificentia sunt extructa. adde quæ à viris Principibus & Episcopis pluribus post salubre illud Concilij Tridentini decretum sess. 23. cap. 18. de Reform. erecta variis in locis fuerunt, & nostræ fidei curâque concredita. In Indiis qui CHRISTI cultum è Societate propagant, hanc ferè lucrandi barbaros viam ineunt: pueros aut prece impetrant à parentibus, aut à dominis pretio redimunt: hos alunt apud se domi, formant, erudiunt, excolunt Christianis moribus atque institutis: ex his Euangelij præcones existunt, qui popularibus suis CHRISTVM annuntiant: ex his Patrum interpretes atque duces. quos vbi adspiciunt Barbari sui generis & sanguinis homines, pulchritudine capti virtutis, (quæ in coniunctissimis quibusque splendet illustrius) desiderant etiam ipsi in huius gloriæ communionem admitti. Amplissimum est puero- rum huiusmodi Seminarium Goæ à Regibus Lusitanæ eâ magnificen-

*S. Ignatius
quanti se-
curis in-
uenientis
institutio-
nem.*

*Greg. XIII.
in instituit.
Seminarij
Anglorum
Romæ, &
Clem. VIII.
inapprobat.
Semin. Val-
isoleti.*

*Claconius &
Tuccius in
oratione
functi
Greg. XIII.
Seminaria
à Pontifice
excitata:*

*à Regibus
Catholicis
aliisque
viris Prin-
cipibus.*

*Semina-
rium Goa-
num va-
riarum na-
tionum
adoleſcen-
tibus ſre-
quens.*

tiâ conditum, vt cum Europæis quibusque Collegiis certare poſſit. In hoc Brachmanes, Perſæ, Arabes, Æthiopes, Armeni, Chaldei, Cananorij, Guzarates, Dacanij, Malabares, & ex omnibus cis & trans Gangem Indiæ regionibus atque inſulis adoleſcentes educantur. Suſcepta eſt huius Seminarij cura à Xauerio primùm, cuiſque ſocio Paulo Camerti impoſita: vt videatur Deus per duos è Societate ſummos viros Ignatium atque Xauerium inducere hanc in mores noſtros conſuetudinem voluiſſe, tum ad reuocandos in Eccleſiam exerrantes hæreticos, tum ad barbaros aduocandos. Camertis verò in hac adminiſtratione virtus & ſolertia tanta fuit, vt quæ noxia ſuſtulerit, quæ vtilia excogitarit feceritque, animarum lucro ſemper intentus, negent grauiſſimi viri, qui oculis ea non ſubiecerit, quemquam aſſequi cogitatione poſſe. Iapones etiam ſua habuerunt Seminaria Societati noſtræ ſubiecta, Funai, Arimæ atque Anzuchamæ, à Gregorio XIII. fundata (quem Pontificem audeo dicere liberalitate hac ſuâ & curâ quam pro Seminariis habuit, melius eſſe de Religione Catholica meritum, quam ſi eius poſſiſſimùm operâ prouinciæ aliquot Turci eſſent ereptæ) ac deinde etiam Nangafachi. Sed pro dolor! cùm flourerent maximè domus hæ, Arimæ præfertim & Nangafacheniſis, fructuſque iam latiffimos promitterent, velut in herbâ inſeſem hanc perfecutorum furor ſuccidit. ſpes tamen eſt fore vt vberius aliquando repullulent, tot Martyrum ſanguine irrigatæ. Interea in aliarum prouinciarum Seminariis Iapones educantur adoleſcentes, Macai maximè apud Sinas: vbi ſub noſtrâ viuunt curâ magni illius Franciſci Regis, à quo Romam Legati ad Pontificem venerant, pronepotes pueri duo, futuri fortaiſſis aliquando fidei in Iaponiâ aſſertores, aut vitam pro eâdem (quæ Regum purpura eſt longè pulcherrima) martyrio poſituri. Hæc ſunt quæ ex curâ atque educatione domeſtica iuuentutis partim videmus bona, partim ſperamus.

*Gregorij
XIII. in
fundandis
Seminariis
munificen-
tia.*

C A P V T S E X T V M.

De puerorum & rudium institutione per catecheſin.

*Inſtitutio
puerorum
longè uti-
liſſima.*

NVllum propè Regnum, quò quidem Religio Chriſtiana penetravit, vberem è ſcholis noſtris fructum non colligit. Sed quàm ingens ſuperſt tenere ætatis turba, quæ in huius partem felicitatis non venit? quæ ſi non rectè inſtituatur, ſi non imbuatur neceſſariâ ad ſalutem diſciplinâ, ſi moribus homine Chriſtiano dignis non informetur; quanta iuuentutis pars inculca aut ſterilis maneat, aut ſilueſcat? quantum, quàm innumerabilem multitudinem perdat ſola viæ ad vitam ducentis ignoratio? Videret hæc Ignatius, & non penitus exardeſceret? non ſibi ac ſuis prouinciam illam ſuſcipiendam putaret? non eum laborem imperaret, nunquam remittendum, donec materies noua ſemper & noua ſuccreſcet? Certè nulla ſeges coloni ſui indiſtriæ certiùs reſpondet. non alia ætas culturæ eſt aprior: quidquid inferis, in naturam vertit. Indoles, quamuis præſtracta, priuſquàm tempore obduruit, tractabilis eſt, cultuque corrigitur: arbuſculæ ſilueſtri ſimiliſſima, cuius fructus

fructus immitti sunt asperoque succo, donec insitos sibi benignioris naturæ furculos intra mollem adhuc corticem admittit, fouet, vegetat: tum verò pari cum felicissimis arboribus ramorum & fructuum felicitate gaudet,

Miraturque nouas frondes, & non sua poma.

Ferarum carulos magistri cura & sedulitas immanitatem dedocet; & homines, dum teneri adhuc & molles, diligenti cultione vitia ferociamque non ponant? Ut verò ingenio & indole præstent, nihil tamen ab institutione non habent: nam ut solum sterile & malignum labore & industria fructuosum redditur, ita terra, quamuis fertilis, nisi subacta, non nisi lolij & inutilem graminis luxuriam effundit. Sed non perinde est quam feceris sementem. hæret in omnem ætatem, quod rudes anni perceperunt. Ut fuerint semina, existunt fructus: si inciderint in concipientem comprehendentemque naturam, ita fingunt afficiuntque animum, ut sentiat appetatque hoc quo quisque doctus sit modo. Neque frustra humani generis Scruator adduci ad se paruulos, & ipse eos erudire voluit; monuitque, quamuis pusillos, non contemnendos offendendosque; addo, eius exemplo, neque negligendos. Quippe contemptus quoddam genus est, erranti non monstrare viam, eumque qui se gressusque suos nesciat regere, sinere in præceps labi. tantoque sustinet, qui hæc videat, & negligat, grauiorem culpam, quò qui cadit damni plus facit, quoque illud ægrius potest reparare. Sanè illa doli & fraudis ignara simplicitas, digna est fauore; & vel solà innocentia suâ, ne sinatur aberrare, cuius opem non inuitet? Quid, quòd puerulos qui instituit, de omni ætate bene præclareque mereatur? Quoties paruuli è discipulis repente doctores facti, dum parentibus & domesticis ostentare gestiunt quæ didicere? quoties adultâ iam & maturâ ætate, quæ à teneris audiuerunt, recolunt & sequuntur? quoties sui oblitos præcepta iam tum illis tradita stimulant, & ad saniora sectandum consilia virgent atque impellunt? Non igitur tenuis, non parui faciendus est hic labor, à quo pendet rectene an secis reliquam vitam agas; totâ æternitate felix sis, an infelix; Dei gloriam, ut decet, augeas, an obscures. Sensit hoc Ignatius, atque ut incredibili diuini honoris amplificandi cupiditate flagrabat; non contentus præcipuâ quadam comprobatione & laude hoc rudium docendorum munus commendasse, magnâ Sociorum voluntate lege latâ sanxit, ut, cum vltimis se votis Deo & Societati obstringerent, insuper vouerent, pueritiæ se adolescentiæque catechesi expoliendæ operam nauaturos. Poteratne languoris sensim fortè in animos obrepturi periculo certius occurrere? poteratne de Republicâ melius mereri? Societas verò, ut optimi Parentis sui desiderio plenius obsequeretur, statuit non ut ij modò qui post diuturnam probationem intimiùs tandem in Societatem admittuntur, sed etiam ut quicumque ad eius gubernaculam admouerentur, quantacumque grauiorum occupationum moles incumberet, certo tamen eoque non exiguo dierum numero disciplinæ Christianæ capita exponeret. Ita quòd quisque Sociorum virtute, doctrinâ, auctoritate maior est, eò arctior illi erudiendorum paruulorù lex imponitur. Ipse Ignatius præclarum in hoc genere posteritati suæ exemplum fuit.

*S. Ignatii
solicitudo
pro puerorum
institutio.*

Ante

Ante confirmatam Societatem Luteriã in Hispaniam reuersus , pueros Christianæ fidei elementa docere cœpit: à quo pietatis munere frater natu maior frustra conatus est eum absterere , contendens vix futuros à quibus audiretur. Sed ille vel vnum puerum satis auditorum sibi fore respondit. Ceterum fratrem eius fefellit suus timor , non Ignatium sua spes. ingens enim turba, in quibus ipse frater, ad eum audiendum indies confluebat, fructumque spe cumulationem referebat. Societatis verò iam confirmatæ functiones ab hac tamquam præcipuâ primus ipse voluit auspiciari, cum Romæ per sex & quadraginta continuos dies Christianæ doctrinæ rudimenta explicuit; eo successu, vt rude quod confluerat vulgus, igne Doctõris sui accensum, tanto fletu peccata innox Sacerdotibus enuntiarit, vt crebris interrupta singultibus verba vix sineret efferri doloris magnitudo. Aliorum verò acta, siue decem Patrum, sitæ eorum qui hos secuti sunt, si memoriã percurramus, quis non optimi Parentis institutis vestigiis manifestè deprehendatur? cuius non hæc fuisse vel prima cura, vel præcipua? S. Franciscus Xauerius in Indiis, quamvis actu & laboribus fatigatus, nullum tamen intermittebat diem, quin sub vesperam catechismi partem aliquam pueris inculcasset. Prorsus vt, si vel vno die hoc munus, quod omnium iudicabat vtilissimum, omisisset, eo se crederet non laborasse. Idem præcepit Gaspari Barzæo, ne, quod in ceteris functionibus licere ei voluit, catechismi exponendi vices alteri vniquam demandaret; ne dubium esset, quod primariis in Societate viris primarium deberet esse studium & cogitatio. Catechismum in Malabaricam linguam verti curauit: quem cum ipse memoriæ prius mandasset, eo mox coactos tintinnabulo pueros, rudemque turbam, mirâ animi constantiã & ardore imbuebat; per hos deinde sacræ doctrinæ peritiores instruebat eorum parentes, consanguineos, vicinos. Denique ingentes illi & numquam satis laudati labores Apostolici huius viri, quid aliud fuere quàm perpetua quædam rudium instructio, & inculcatio eorum quæ credere deberent, quæ agere, quæ fugere, vt salute potirentur æternâ?

*S. Xauerij
catechis-
morum
cura.*

*Quanti
Societas
faciat ca-
techismos,
exemplis
docetur.*

Olisipone Michaël Turrianus, vir summæ auctoritatis, nec minoris virtutis, quem Regina Lusitanæ ad confessiones legerat, quiq; Collegia & Prouincias gubernauerat, stans hebdomadæ diebus prodibat ex aulâ ad tenellam turbam Christianis præceptis erudiendam, speciosus Religioso Doctõri ratus, inter pueros quàm inter aulicos versari.

Ignatius Martinez postquam Conimbricæ primus è Societate, ac postmodum Eboræ, docuisset Philosophiam, Regi etiam Lusitanæ Sebastiano fuisset à concionibus; vbi primùm per Præsides licuit, spretis cum honore cathedris, totum se dedit pueris, imperitæ plebi, mancipisque necessariã ad salutem doctrinã imbuendis: cumque è coactâ in vnum turbâ nemo præ rustico pudore adduci posset, vt Orationem Dominicam cum Angelicâ Salutatione recitaret, semestris infans caput ab vberibus maternis attollens, articulatim distincteque susclamauit, AVE MARIA; auditoribus omnibus ingenti stupore defixis, Deumque sentientibus ingratum aliorum silentium pueri ore damnantem.

Bartho.

Bartholomæus Bustamantius cùm Prouinciã Baticam regeret, ita huic muneri fuit intentus, vt non aliam illi prouinciã crederes commissã. Etiam Mauros, perditissimum hominum genus, ad morum probitatem, vetæque Religionis cultum, hac viã sensim perducì posse confidebat. atque vt faulta initia pollicebantur, sperato successũ pius labor non caruisset, nisi perfida natio rebellando, spem nascentem, velut segetem in herbã, corrupisset. Puerorum interim disciplina in reliquã Prouinciã procedebat ex voto Bustamantij: qui quantum in illã institutione reponeret, datã ad Lainium Generalem epistolã palãm fecit. In eã procurationem hanc, omnium quæ in Societate sunt, maximam vocat; testaturque ad nullam aliam æquẽ incitato desiderio se ferri. Deinde supplex orat, vt huic muneri præficiatur, Deumque testem adhibet, se id ex animi sententiã petere. Demum vt voti fiat compositus, varias desiderij sui magnasque causas adfert; & hanc inter ceteras, vt ab errore vindicaretur, si qui fortè occupationem tam nobilem non eo quo debent numero haberent. Itaque pluris æstimabat vir tantus teneræ ætatis culturam, quàm rerum ampliarum administrationem; cùm iudicaret omnino illustrius esse pueris quàm viris, paruulorum scholæ quàm Prouinciæ præesse. Quamquam hoc non tam Bustamantij quàm vniuersæ iudicium est Societatis, non ex humanis opinionibus, sed diuinæ gloriæ incrementis, rerum magnitudinem æstimantis. Huic operæ nostræ egregiè respondit auditorum vbique ardor.

Olisipone Confaluo Vazio Christianam legem diebus festis explanante, complures, cùm matutinis sacrificiis & concionibus aduissent, pedem è templo non efferebant, ne concurrentis à meridie populi vis locum præriperet. Nam æde sacrã quamuis spatiosã tam multi passim excludebantur, vt, qui reuertentibus occurrerent, crederent missam esse concionem. ideoque sæpè prodeundum Confaluo fuit patentem in campum. Incredibile dictu est, quanti & quoties alibi fuerint huic non dissimiles concursus.

Nec verò intra vrbium muros hic se continuit Sociorum feruor; per agros & montes quoque se diffudit, campum industriæ suæ creditum vbicumque sunt animæ. Pleni sunt Annales nostri ciuifinodi excursionum, fructuumque ingentium ex iis relatorum, dum non pueri solum agrestes, sed eorum quoque parentes filiis sæpè nihilo doctiores, ad catechesin audiendam audivissimè confluxerunt. Iam tum ab annis retrò ferè sexaginta, qui missi è Collegio Romano in agrum Picenum, Episcopi Camertini rogatu, tam auidè sunt accepti, vt ad eorum aduentum pulsarentur æra campana, publicaque edicta fierent, vt intermissis ludis ad catechismum se quisque conferret. Nec inquilini dumtaxat, sed ex finitimis quoque locis paganorum accurrebant cateruæ, vt diuinæ legis præceptis imbuerentur. Quò verò facilius famas omnium expleretur, habebantur sacræ doctrinæ conuentus primis ferè tenebris, cùm vulgus opificum ab opere conquieuerat. Templum plurimo lumine collucebat, auditoribus ita refertum, vt nocturna Natalis CHRISTI celebritas videretur. Sed huiusmodi concursus iam inde ab ortu Socie-

*Missio-
nes cate-
chistica.*

Ann. 1583.

tatis fieri soliti, tempore ipso crevere, & cum illis Societatis industria, quâ doctrinæ huius fructum mirum in modum auxit.

S. Ignatius, Romæ certum catechumenis domicilium à fundamentis vt erigeretur, improbo labore perfecit; Sociisquæ in Indiâ, vt idem facerent, auctor fuit. In Brasiliâ quoque pueris erudiendis, & in Christianâ pietate educandis, suæ ædes procuratæ; sumptusquæ & serui, qui quotidianum pueris victum colendis agris piscandoquæ conquirerent. Ceterum cum nostrorum paucitas instruendæ toto orbe multitudini non sufficeret; charitas tamen illis decesse non sustinuit. Itaque perfecterant scripto, quod non potuerunt voce.

*Catechis-
mus à So-
cietate in
Incem edi-
tu.*

Petrus Canisius, accedente Ferdinandi Regis auctoritate, Catechismum scripsit, qui vnus, explosis ceteris quos hæretici passim spargebant, pueris prælegeretur; isque Romæ & ab Academiâ Louaniensi approbatus, hodiequæ in omnibus Societatis gymnasiis à iuuentute dicitur, & in varias linguas conuersus vbique gentium rudes hæctenus felicissimè docuit, & adhuc docet mutus magister. Horum Catechismorum immensam vim per suas & finitimas ditiones, suppeditato liberaliter sumptu, spargi iussit Sabaudia Dux, saluberrimo P. Antonij Posseuini consilio libenter obsecutus. quâ solertiâ pestiferi Geneuensium libelli passim è manibus excussi, & propagata longè latequæ salutaris doctrina. Ioannes Ramirius, laudatus antè concionator, primus in Hispaniâ in breues interrogationes ac minuta responsa concidit distinctequæ Christianæ institutionis capita, ad teneræ ætatis ac rudium captum. id ipsum deinde in Belgio imitatus est ingenti cum fructu Guilielmus de Pretere, aliisque. In Galliâ Edmundus Augerius concinnauit euulgauitquæ Catechismum, hæresibus profligandis opportunissimum. Eundem postea Gallicè, Latinè, Græcè edidit; cuius exempla duodequadraginta millia in vnâ Parisiorum Luteciâ octennio sunt distracta. Scripsit quoq; Costerus noster Catechismum vernaculâ linguâ, qui Catholicis inter hæreticos doctrinæ subsidio destitutis pro doctore fuit, & innumeras animas à pestiferis erroribus vel defendit, vel deduxit, & vnus plurium instar magistrorum fuit. Cum in Concilio Mechliniensi, cui intererant prouinciales Episcopi, inter cetera decretum esset, vt Catechismus conscriberetur vnus per totam deinceps prouinciam explicandus; Archiepiscopus Mathias Houius id negotij commisit Societati: illa verò optimi Antistitis desiderio per Ludouicum Makeblidium impigrè cumulatequæ satisfecit.

Quid memorem Robertum Bellaminum, quid Petrum Cottonum, & innumeros alios, qui suis quique temporibus & locis accommodatam doctrinæ Christianæ methodum vulgarunt? In Æthiopiâ Petrus Paezius, in Sinâ Matthæus Riccius suâ cuiusquæ gentis linguâ Catechismum composuerunt: qui libri per vtrumquæ Regnum dispersi, ingentem venerationem fructumquæ retulere. Pari animarum vtilitate, & Mexicanis, & Brasilis, & Paraquariensibus, & Peruanis, aliisque Americæ populis, doctrinæ Christianæ capita à nostris tradita. Ita Europa, Asia, Africa, America, Societatis vocibus personant, scri-
ptis

ptis iuuantur, teneram rudemque turbam Christianæ vitæ officia docentis.

Quid ego nunc dicam de illâ industriâ, quâ præmiolis, laudibus, concertationibus, amplissimis honorum titulis, & innumeris illecebris atatem hanc incitat, vt innocenti mercedis & honoris cupiditate capti certius ducatur ad gloriam sempiternam?

Industria ad promouendam doctrinam Christianam.

Quid de Sodalitiis ad catechesin promouendam per plerasque provincias institutis, quibus Episcopi, nobiles, primariique passim ciues nomen dederunt, præsertim cum ingentibus ea Indulgentiis Pontifices Summi donassent? è quibus sæpè viri genere & auctoritate nobiles, nec carcerum pedore, nec squallore nosocomiorum deterriti, rudes inibi inuentos ipsimet non raro instruxerunt; pueros verò auctoritate, curâ, studio, ad officium aut pellexerunt, aut compulerunt. Infinitus sum, si singula persequar, si enumerem Reges, Reginas, Principes, Ecclesiarum Antistites, Magistratus, qui donariis & præsentia sæpè suâ puerilem alacritatem fouerunt, & Societatis labores mirè iuuerunt, fructuum quos illa referebat vbertate delectati? Quid si alios fauores commemorem quibus hoc Societatis studium toto orbe sunt profecuti? Quid si laudes quibus viri docti hunc laborem ad verecundiam propè nostram & ruborem extulerunt? Ex innumeris vnum iuuat audire Laurentium Beyrlinck, Ec-

Testimonium Beyrlinck de Societatis hoc munere.

clesiæ Antuerpiensis Canonicum, scriptis & eruditione celebrem, de cuius viri in Societatem animo id tantum habeo dicere, quòd qui illum non ita pridem vitâ functum intimè norunt, facillè mihi concedent, dum Societatem laudat, plus veritati quàm affectui tribuisse. Is igitur ita scribit: *Nostro seculo inter omnes Religionem aliquam professos, sedulo & miro cum fructu catechizationi iuuentutis incumbunt Religiosi siue Clerici Societatis IESV, vel hoc nomine celebrandi, quòd hanc rem Ecclesiæ Dei utilissimam magno zelo curent, & exactâ methodo iuuentutis regimini accommodatâ exsequantur: sic vt proprium eorundem munus videatur, & in quod omnes incumbunt, teneros puerorum animos Christianæ disciplinæ formulis veluti cum ipso lacte imbuerent. Quo fit, vt iis locis quibus Societas hæc admissa est, videre liceat iuuenes moribus & pietate instructos, & de iis etiam rebus, quas alibi adultiores ignorant, differentes. Neque dumtaxat honestioribus hunc laborem impendunt; sed & pauperibus, qui arte & manu victum querunt, aut impensis eleëmofynarum, vel è publico aluntur, assiduâ instructione diebus, quibus ab opere feriantur, adsunt: nec ab agrestium piâ directione, vbi ea per Parochos negligitur, se subtrahunt. quin, exemplo Apostoli, omnibus omnia facti, omnium moribus & disciplinæ se accommodant. Sic vt in solâ Antuerpiâ habeas subinde triginta numero, & plures pro varietate locorum, qui in hac pietate desudant.*

Theatri Vitæ humanæ Tom. 1. litt. C.

En quàm amplum omni ex parte testimonium, siue zelum Societatis extollit, nulli hominum generi se subducentis; siue methodum laudat puerorum ingeniis accommodam; siue fructum labori respondentem admiratur; siue omnes ait ita huic rei incumbere, vt proprium eorum munus videatur; siue Socios, Apostoli exemplo, omnibus omnia fieri contendit. Quis crederet, hæc non nisi ab exuberante in nos affectu proficisci, nisi quæ scribit, & indies & vbique, & in oculis gererentur om-

*Iudicium
aliorum.*

nium? Atque hoc munus dudum Societati nemo inuidit; donec assiduitas & constantia & laus inde nata opinionem quibusdam iniecerit, ægrè illi fieri posse, si hunc cursum eius nonnihil interromperent. Itaque dum aliqui dolorem suum nescio quem vindicare se credunt, aut plagam luculentam Societati inferre arbitrantur, hanc aliis prouinciam demandarunt: nec fortasse viderunt laudi nostræ plurimum se adiacere, dum hoc factò testati sunt, in pretio nobis esse curas & molestias alienæ salutis causâ susceptas. nam censent à nobis se tollere quod amamus, putantque se pœnam infligere, cum cripiunt laborem. In eo interim solatur se Societas, quòd causa sit ne ab aliis negligatur hæc ætas, atque hac saltem ratione iuuenturi prodesse pergat. nec aliud uouet, quàm ut quicumque hoc munus suscipiunt, illud etiam felicius & utilius, quàm ipsa possit, obeant atque sustineant.

*Fertilitas
huius mu-
neris.*

Sed pauculis omnino in vrbibus hæc cura Societati & ex parte tantum, nusquam penitus adempta est; nec vniquam tota adimetur, dum tenuiores pauperesque supererunt excolendi, quos illa negligi numquam feret. At quis credat reperiri posse, qui huic tam pio instituto obtrectent? frustra laborari in ætate, quæ grauioris curæ, ut est æternæ salutis, capax non sit; quæ spe munusculorum, non æstimatione virtutis, audita memoriæ mandet, ut psittaci suum *χαίρις*, in quâ cultura careat fructu. Quid igitur? arbor suis auctibus non adolescit, horarum index non mouetur, etsi incrementum illius, huius motum oculi non percipiant? an semina humo condita in perditis numerantur, si statim non herbescant? Mutatio quæ sub initium fallit, tempore apparet. Crescente cum annis iudicio ac maturescente, doctrina quæ primò erat in memoriâ, in totum animum transit; mox in desideria virtutis, velut semen in frondes aut herbas, pullulat, ac demum ipsas virtutes ceu maturos ac sapidos fructus profert. Hi postmodum ad Rempublicam gubernandam adhibentur; quisque certè suam regit familiam: cumque ad exempla capitum seu Respublicæ seu familiæ se componant, tum demum apparet, quantum referat à teneris rectè institutos fuisse. Quare vel ad corruptissimas Respublicas corrigendas puerorum sufficit institutio. Si enim adulatorum animi obdurati medicinam respuunt, eorum certè soboles ad virtutem educari potest. Numquid è putrium pomorum seminibus arbores nascuntur, copiosos olim vberesque daturæ fructus? Quid, quòd rudi etiam senectuti, ut principio dicebamus, hæc doctrina plurimum profit, dum eam vel cum pueris, vel à pueris discit? Quoties audiuius senes sibi gratulantes, quòd à nepotulis suis didicissent, quæ ad canos vsque ignorauerant? Quoties vidimus illos suæ liberorumque suorum felicitati præ gaudio illacrymantes, quòd in hanc essent velut auream ætatem seruati? Quàm multi verò malè perierunt, quàm multi in horrenda scelera & perniciosissimos errores prolapsi sunt; qui si à teneris Christianâ disciplinâ fuissent imbuti, pro luctuosissimo quo iam perierunt naufragio, salutis æternæ portum felicissimè tenuissent?

*Etiampne-
ri ad vir-
tutem ma-
turi.*

Sed quid ego refero fructus institutionis huius ad fera tempora, maturamque ætatem, perinde ac si aliqua ætas aut virtuti aut cælo sit im-

matura?

maturâ? Ut enim fileam decennes pueros per vicinos vicos catechismum felicissimè explicuisse, puerum in Germaniâ quatuor Ministros hæreticos ita confutasse, vt parentem disputationis arbitrum & auctorem conuerterit: tredecennes pueros cum schismaticis Monachis congressos in Abassiâ, eos erroris simul & impietatis conuicissè; in Indiis idola parentum conculcasse, conspuissè, per terram raptasse, comminuisse, exussisse. Ut huiusmodi, inquam, fructus prætermittam, quos ex catechisticâ disciplinâ in alienum ferè commodum tetulit simplex illa ætas; quæ virtus vniquam in robustâ ætate fuit commendata, quæ in hac non eluxit? An viua illa & miraculorum effectrix fides? Solâ Symboli recitatione ex ægris corporibus morbos, Xauerij cruce ex obsessis demones pueri fugarunt. An religionis diuinique cultus tenacitas? Apud Malabares cum puer Christianus in honorem idoli (cuius festus dies agebatur) caput sibi ablui nullo modo pateretur, idque per vim tandem fecisset mater; ille in publicas vias profiliens, vociferari cœpit Christianum se esse, matrem aquas capiti suo per vim infudissè, se impio ritui numquam assensum. An pia in sese austeritas? In Paraquariâ integræ puerorum cateruæ flagris in seipsos sæuire pro more iam habent, nec prius à verberibus temperare, quàm corpuscula sua lacerent, multoque sanguine perfundant. An pia & alta rerum cælestium meditatio? Rogatus à parente puer, an, cum toto vultu præter morem palleret, æger esset? respondit, solam CHRISTI patientis commiserationem, quâ permouebatur, nec aliam esse palloris sui causam. An inuicta, quam in Martyribus admiramur, constantia? Hic verò exercitus puerorum se offerunt, gladios, tela, vulnera fortiùs excipientium, quàm liectores inferrent. Sola Iaponia à paucis iam annis eiusmodi puerorum exempla dedit, hodieque dare pergit; quæ posteritas rota non antè mirari desinet, quàm cum nullam vltra virtutem mirabitur. Illic nonnulli à simulatis, quidam etiam à veris carnificibus CHRISTVM abnegare frustra iussi, & nî parentem, strictum iugulo enses ferociter admouentibus, sine morâ supplices in genua prouoluti colla nudarunt, parentesque gaudio flentes de constantiâ fecere securos. Alij, qui à parentibus puerili imbecillitati metuentibus, fletu & ciulatione extorserant, ne tyrannorum irâ subducerentur; iidem mox siccis oculis, hilarique vultu, parentum fratrumque pro CHRISTO morientium supplicium spectarunt, suum tulerunt. Alius probaturus patri constantiam, ferrum candens manu audissimè prensauit. Alius in horribili rogo, solutis igne vinculis, cum ex igne potuisset fugere, ad matrem eodem in rogo CHRISTI causâ ardentem ardens ipse cucurrit, & in eius complexu expirauit. Magdalena puella Christiana eodem in rogo iam ambusta, prunas capiti suo, venerationis ergo, imposuit appressitque: perinde ac si in mediis flammis non satis arderet, ignem in igne quæsiuit; hoc factò testata, quanto fortior æstualet ardor in pectore patiendi pro CHRISTO aliquid ignis tormento atrocius. Quid alia huius ætatis facinora post hæc miracula commemorem? Plena exstant volumina heroicarum virtutum, quæ omnibus sæculis pueritiam nobilitarunt, & aureolis, corollis palmisque cælestibus decorarunt. Vnde igitur pueri spiritus il-

los hausere tam ingentes? vbi, nisi à catechismo, didicerunt Fidem illam, pro quâ tuendâ ea tormenta ludibundi pertulerunt, quæ ipsa immanitas non sine horrore imperavit, nec sine trepidatione conspexit? In tales igitur tantosque fructus nouella hæc germina efflorescunt; & iis colendis non infudetur, non omnis cura, industria ac labor impendatur? Facit id verò facietque semper Societas, nec desistet à saluberrimo labore, ante vel suum vel humani generis occasum. Nunc, quæ à pueris ortum habent, de Sodalitatibus Marianis dicere aggredimur.

CAPVT SEPTIMVM.

*De Societatis industriâ in cultu beatæ Virginis
per Sodalitates propagando.*

*Hæretico-
rum in
Deiparam
impietas.*

IN plerisque orbis Christiani partibus vnâ cum Filij honore, Matris reuerentia. Damnabant eam passim, & in contemptum adducebant hæretici. cultu & honore vociferabantur indignam, per quam omnia habere oportuerat. illam cæli terrarumque Dominam, illam Deo proximam Maiestatem, conuitiis quoque proscindebant; & cum aliter non possent, in imaginibus lacerabant, conculcabant, igni & ferro absumebant, vt nempe suam in Filium pietatem per iniurias Matris probarent. Quotusquisque tum munera Diuæ templis, quotusquisque animum affectumque (cui anathemata omnia Virgo semper posthabuit) offerebat? Dolebat Societati, quæ tantæ Matris auspiciis originem suam debebat, non tantum apud omnes probos pro asserendo, quantum ab impietate pro euertendo eius honorepugnari; nec tantum de tutissimo hoc certissimoque ad salutem aditu muniendo laborari, quantum ab hæreticis de obstruendo. Igitur hoc tantum salutis remedium, sine quo reliquorum vel vsus vel cura facile languet, aut negligi, aut frigide aut à paucis tantum adhiberi passâ non est. Et verò id si pateretur, iniqua videri posset, tum in eos quorum saluti se incumbere profiteretur; tum in illam, cuius voluptas est omnibus prodesse. quæ, quod vult, ita potest, vt cum Filio rerum omnium Domino diuisum imperium habere videatur: potestatem verò suam cum voluntate ita coniungit, vt supplicum desideria occupare malit, quàm admittere; effundere potius beneficia, quàm dare. Igitur Societas exemplo præire: *MARIAE* laudes pro se quisque Sociorum, & ad Horas & ad globulos quotidie annumerare: quidquid arduum aggredierentur, vt quæ obsisterent, difficultates superarent, *MARIAE* opem implorare: quidquid molirentur aut ad suam aut ad aliorum salutem, *MARIAM* inuocare, vt conatibus adspiraret: quidquid vel Deo vouerent, vt gratum acceptumque esset, *MARIAM* adhibere, quæ intercederet, quæque facilem ad Filium aditum pararet: in periculis rebusque afflictis ad eam confugere, spem omnem in eâ reponere. Numquam frustra: numquam Virgo laborantibus non adfuit: numquam vota non præsens audiuit. Et hanc Patronam non amaret Societas? non suum erga eam studium, quibuscumque posset modis probaret? non adniteretur pro viribus, vt quæ sua &

*Societas
B. Virginis
cultum
commen-
dat,*

pauco-

paucorum esset felicitas, fieret omnium? an, cum tantâ hominum iu-
uandorum cupiditate ardeat (vt res est plena sollicitudinis amor) non o-
perosè suaderet, vt, qui per abrupta & plena præcipitiis loca ad cælos
iter habent, mortales hanc sequantur ducem, in hanc oculos mentem-
que conijciant, secundum hanc cursum regant? Fecerat id iam non
paucis annis, hæud indiligerent: iam laudes Virginis vbique gentium
celebrarat, iam facella eius & aras exornarat, iam excitarat languentem
torpentemque in plurius animis erga eam pietatem: & videri poterat
non leue pretium operæ fecisse. Iam Festis eius diebus sæpè ædes sacræ
non sufficiebant capiendæ multitudini, nec confessorij audiendæ; & plu-
rimos quandoque ab eâ religiosis officiis honorandâ non tam sua arce-
bat socordia, quàm turba. Sed quemadmodum delibata purissimi fon-
tis aqua ingentem sitim accendit magis quàm sedat; ita fructus hic ar-
dentem illam salutis alienæ cupiditatem, quâ Societas flagrabat, in-
flammatuit magis quàm expleuit. Gaudebat illa dum videret hunc
pietatis ardorem, sed magno igni similem non ignorabat, breuî extin-
guendum, nisi perpetuò foueretur. Quamobrem vbicumque ponebat
vestigiam, non sollicita minùs de conseruando Deiparæ cultu quàm ex-
citando; Sodalitia influit, in quæ non sine delectu admitterentur, qui-
bus Diuæ amor ac veneratio præcipuè cordi esset, quiq; eius, quam
colunt, virtutes potissimum æmulari studerent. Hi conceptis verbis,
certaque formulâ obsequio Virginis deuouent sese, certisque pictatis
legibus parent: quothebdomadis conueniunt vnum in locum, vbi aptâ
directoris oratione mutuisque exemplis incitantur, vt conceptum se-
mel ardorem constanter fouere pergant. neque suis carent Magistra-
tibus qui leges tueantur, & incremento consulant pietatis. Ceterum
vti rerum etiam magnarum tenuia plerumque sunt & lenta initia; ita
Congregationum harum origo fuit & perexilis & tarda, & huic in quam
toto iam orbe excreuerunt, amplitudini ac celebritati dissimillima.
Ioannes Leonius Belya natione prima huius operis lineamenta duxit.
Inferiorum classium pueri, qui præcipuo studio sociare cum litte-
ris pietatem vellent, diebus singulis post missos ceteros, in vnam è
scholis conueniebant, in quâ erat arula ad pietatem decenter instructa:
hîc aliquamdiu orabant vniuersi: excipiebat orationem, audientibus
ceteris, sacra lectio: Dominicis verò ac Festis diebus Vespertinas preces
non sine cantu, sed modico, peragebant. Hæc vltima est origo tot tan-
torumque toto orbe Sodalitiorum, quoad quidem memoriâ repetentes
ea quæ fuerunt, & vestigia huius sæculi relegentes, agnoscere potuimus.
Sed diuina solet Sapientia, rerum, quas ipsa suscipit, gerendarum
vtilia magis ad fructum, quàm speciosa ad ostentationem, ponere ex-
ordia. Nulla vsque ad ea tempora Sodalitiorum fuerat aut certa forma
aut species, sed vmbra quædam & rudis imago eorum quæ sensim
in lucem prodibant. Anno proximè sequenti, confirmata solidataque
sunt, & in eam speciem formata quam hodieque seruant. Multò post
Gregorius XIII. Summus Pontifex, vt eorum institutum cognouit, vt
leges inspexit, vt ex fructu, quem ferebant, æstimauit, robur illi firmi-
tatemque Apostolicâ comprobatione adiecit. Tum verò iniecta So-

*Sodalitii
influit
ad foun-
dum De-
paræ cul-
tam.*

*Hist. Societ.
Tom. 2. l. 7.
Origo So-
dalitatum
B. Virginis*

*Sodalita-
tum con-
firmatio.*

cuis

ciis piæ æmulationis flamma: tum non vicinas modò vrbes, sed & prouincias, totumque terrarum orbem idem ardor inuasit. tanti est morâ non frangi in fundamentis aptè iaciendis, quamuis lentè assurgentibus. Gaudebat Gregorius exinde tam multiplices fructus siue ad Deum cultum, siue ad Virginis honorem, siue ad hominum salutem, prouenire à Sodalitio quod suâ ipse comprobatione laudauerat, & in Collegio suis auspiciis & impensis ædificato erexerat. Facile Claudio concessit, vt ab illo tamquam fonte in omnes vrbes, vbi Societas scholas haberet, easdem gratias & instituti firmitatem approbationemque, & pœnarum condonationes deriuare posset. ita tamen, vt, sicut in Vrbe primariâ erat singularis Congregatio, ita neque in aliis oppidis plures, eaque omnes sub tutelâ salutari ab Angelo Virginis excitarentur. Sed quis incendij immensam siluam depascentis quaquaersum se diffundentes flammâs coërceat? quis animum monte decurrentem,

Sodalitium multiplicatio.

— imbres

Quem super notas aluere ripas,

intra alueum contineat? Producendi iterum fuerunt termini: cumque hæctenus Congregationes ex adolescentibus litterarum studiosis, qui que iis se adiunxissent, constarent; altero post anno Sixtus V. concessit, vt vbicumque domicilium fixisset Societas, è quocumque hominum genere Sodalitates nostrorum studio coaluissent, quocumque inuocato Virginis nomine, nullo numero, liberè in communionem immunitatum & priuilegiorum cum principe in Vrbe Congregatione adsciscere liceret. Quis hîc non miretur æternæ Sapientiæ consilia? quæ vt olim non paucis annis, ad laborante Matre, Societatem suam molita est, quando Ignatij conatus, priusquam secundaret, semel iterumque successibus destituit, vt suum quod parabat, non hominis opus esse testatum faceret; donec euoluto, quod præstituerat tempore, præter spem & expectationem, Pontificum oraculis eam voluit approbari, & sublati, qui positi erant, terminis, vbique gentium propagari: ita ferè in Virginis Sodalitate excitandâ quàm rudibus initiis, quàm tardis progressibus, quanto tempore à Sociis laboratum est, antequam propitij plenus fauor Numinis videretur adspirare, & hæc, quæ videmus, MARIÆ castra faceret, donec in Vrbe nata, à Sede Apostolicâ agnita & in fidem suscepta, in totius mundi lucem prodiiit? Quantis tunc repenti auctibus in immensum creuit? in quot, quamque decentes ordines omnium conditionis homines digessit, quò Deiparam plures pro ratione ætatis, vitæ, dignitatis, sub iisdem legibus, aliter tamen atque aliter, colere & honorare aptius docerentur. Non enim omnibus eadem conueniunt: aliis atque aliis siue stimulis ad virtutem, siue præceptis, alia atque alia hominum conditio indiget. vtilius traditur, & inhæret fidelius, quæ cuique disciplina attemperatur. Vt igitur neminem repellit MARIÆ, ita omni hominum generi aptanda erant MARIÆ Sodalitia; vt omnes ad MARIÆ amorem, & felicitatem ex eo nascentem, certius ducerentur. Quis enim non videat commodius pueris primos erga Dei Matrem igniculos iniici, si soli diuisique sint à ceteris, quàm si cum viris & senibus permixti? numquid alia adolescentiæ, alia ætate maturis;

ris; alia inæ plebi, alia Patriciis & Senatoribus, aptiis proponuntur? Numquid apertius de suis næuis & vitiis moneantur Ecclesiastici, si secreti sint ab hominibus profanis, quàm si simul sint cum omni hominum genere ad officium incitandi? Quare tenella ætas hoc capacior boni feminis, quò mollior, in suos primùm cœtus tribuitur. & quamuis litteras necdum nouit, sic tamen instruitur, vt; cùm nihil possit salubrius, nihil quoque discat priùs, quàm inuocare & venerari *MARIAM*; & quamuis adhuc impar sit maturæ pietatis officiis, sub Angelorum tamen Reginæ tutelâ iam tum assuescit in Sodalitiorum veluti vestibulo versari. Adolescentibus & sui sunt conuentus, vbi pro suo captu virtutibus imbuantur. Vbi res fert, amant nobiles & viri primarij non misceri cum opificibus & plebeiis: & nautici homines atque piscatores sui similibus gaudent. Quid, quòd militum, quid quòd agrestium, quid quòd remigum damnatorumque ad triremes, & mendicabulorum inîtæ sint sub *MARIÆ* nomine Societates? è quibus spe maiores fructus relati: vtpote quorum pluribus nihil aliud ad probitatem defuit, quàm cultura & recta institutio. Omnibus profectò hoc misericordiæ & benignitatis Marianæ asyllum patet; & hæc clientum eius varietas iucundissimum Virgini præbet spectaculum. Certè sine hac inæqualitate conuentuum, non posset æqualis procurari animarum utilitas; quarum tamen æquale est pretium, & æqualis apud Diuam æstimatio. Neque verò Sodalitatum harum splendori quidquam officit hominum quibus quandoque constant ignobilitas & obscuritas. Tantum enim lucis iis affundit Præsidis Diuæ maiestas, vt & primi Ecclesiæ Procetes purpuræ suæ ac infulis; populorum Domini, Imperatores & Reges sceptris suis ac diadematis non modò nihil decedere, sed honorem potiùs ac reuerentiam ab his accedere, haud immeritò semper existimauerint: neque eos puduit sua nomina in idem album cum plebeiis dare, & eidem pro Virginis honore militiæ adscribi. Ferdinandus II. Cæsar, qui raro nexu summum imperium cum summâ virtute coniunxit, augustum illud nomen suum variis locis cœtibusque in Partheniis Sodales referri curauit: neque cælestem illam Imperatricem sibi tantùm in Patronam adoptauit, sed etiam exercituum suorum ac ducum Ducem nominauit. eius auspiciis tam feliciter toties pugnavit, vt vel idèo hostis ei numquam defuisse videatur, ne deesset materia triumphorum. Stetit ille semper inuictus, Diuâ clientem suum & causam tuente; tametsi in nullius vinqvam Principis euerfionem aut maiore molimine, aut diuturniore pertinaciâ, aut à pluribus conspiratum sit & pugnatum. Ferdinandus quoque III. qui Cæsari parenti non minùs in virtutes, quàm Imperium & Regna successit, clientum Deiparæ numero non tantùm adiungi voluit, sed hoc ipso iubilei nostri anno in purificatæ Virginis peruigilio in Sodalitatis Louaniensis tabulas, quas sibi mitti iussit, nomen suum nuper ipse retulit, adiecto symbolo illo suo: *PIETATE ET IVSTITIA*. Et profectò pietatem Cæsaris videbit hęc omnis posteritas, iisdem quibus augustum illud nomen litteris satis expressam: quot enim apices à sceptrife.â illâ manu cernet exaratos, totidem se notas venerationis credet intueri, quibus Parthenias Congregationes Cæsar

*Dignitas
Sodalitatis.*

Ferdinandi II. pietatis.

Ferdinandi III. erga Deiparam pietatis.

est profecutus. Sed quid ego Cæfaris pietatem verbis conor adumbrare? Ipsum iuuat audire Ferdinandum: ne, qui assequi optimi Imperatoris sensus teneritatem non possumus, ab iis tamen, qui eam non intelligunt, quiq̃ue Virginem minùs aut amant aut æstimant, blandiri censeamur. Cùm igitur Sodalitatis album ei fuisset, vt iusserat, oblatum, in quod referri solent *qui se Diuæ in clientes & seruos perpetuos consecrant, quiq̃ue eam amare vt Matrem, obseruare vt Reginam & Dominam, colere vt cæli terræq̃ue Moderatricem profitentur*; his verbis ipse se voluit inscribere:

ILLIUS EGO COETVS SVB INVOCATIONE TVA CONGREGATI

A V G V S T I S S I M A M A R I A

ME LIBENS ET MERITO VNVM PROFITEOR:

TIBI EGO ME, MEOSQ̃UE CONIVGEM AC LIBEROS,
TIBI ROMANVM IMPERIVM, CVI ME DEVS PRÆFECIT,
TIBI REGNA A MAIORIBVS ACCEPTA,
TIBI TVTELÆQ̃UE TVÆ POPVLVM ET EXERCITVS MEOS
TIBI TVOQ̃UE FILIO MILITANTES

C O M M I T T O.

TV ME IN TVVM ADMITTE,
QVI FILIO TVO, QVI TIBI, QVI VTRIVSQ̃UE HONORI
VIVO, REGNO, PVGNO.

TVVS I G I T V R E G O E R O

M A R I A,

TVI ERVNT QVICVMQ̃UE MEI;
TVA ERVNT DITIONES ET REGNA MEA ET IMPERIVM,
TVI POPVLI ET EXERCITVS:
TV EOS PROTEGE, TV EIS VINCE,
TV IN EIS REGNA ET IMPERA.

I T A V O V E O

M. DC. XL.

TVVS PIETATE ET IVSTITIA

F E R D I N A N D V S.

Neque verò Maiestate suâ quidquam indignum se committere arbitrat, cùm illam ad Sodalium cætus & nomina dimittit, cùm in MARIÆ tutelâ esse, cùm ei seruire perpetuò magnâ voluntate gestit. Numquam pietas minuit Maiestatem, quam vel sola potest augere, vel plurimùm illustrare. Sigismundus III. Poloniæ Rex, etiamnum adolescens, Bransbergæ à Sodalibus per litteras enixè petiit in eorum numerum

*Principes
viri & fe-
mina So-
dalitatem
ambunt.*

coopta-

cooptrari. Parem in Ferdinando Cardinale Austriaco, quo nunc Belgium moderatore gaudet, pietatem vidit Hispania: parem in Emanuele Duce suo, cuiusque liberis, Sabaudia. Quid, quòd Principes supremi, & Apostolici Legati, cum animum suum dumtaxat aperiendo, voti sui possent esse compotes, maluerint tamen ad ceterorum consuetudinem candidati officiosissimè Sodalitium petere, ut quanti illud facerent, in conspectu omnium profiterentur? Quid, quòd nec alter sexus ab hac felicitate se passus sit excludi? inter Sodalium nomina voluere nomen suum referri Rudolphi II. mater Augusta, Caroli IX. Galliarum Regis Regina coniux, aliaque Principes feminæ quàm plurimæ. Usque adeo & meritò gloriosum sibi ducunt Deiparæ seruire, ij quibus ceteri seruiunt. Post hæc exempla quid vtriusque ordinis Principes commemorem? quid Reip. Præsides, quid clarissimos quæ eruditione, quæ nobilitate viros, his cæteribus nomina certatim semper dedisse, atque etiamnum dare? Cui mirum videatur, Cardinalium & Præsulum Romæ Sodalitates esse, alibi Equitum Melitensium, alibi Nobilium? cui insolens, Catholicos qui occupatas ab hæreticis vrbes incolunt, ut Sodalitatibus Marianis Catholicarum ciuitatum accenserentur, summo studio instituisse? Sed difficile dictum est, plùsne sibi gratulentur Sodales quòd prima illa Christiani orbis decora inter membra sua numerent, an hi quòd inter illa numerentur. Nimirum alios titulos censent dignitatis suæ, hunc felicitatis, per quem Christianam dignitatem, quæ nulla est nobilior, commodiùs tueantur: Sanè Antistes Vensensis palàm aliquando testatus est, plus se gloriari titulo Sodalitatis, quàm Episcopi, idque ornamentum pluris à se fieri, quàm pedum suum & insulam sacram.

Ann. 1592.

Atque hæc de Sodalitiorum origine, propagatione, dignitate. Videamus nunc quantos Societas piæ industriæ suæ referat fructus. Magna in omnem Reip. Christianæ partem ex Sodalitatibus manauit utilitas, dum vel per illas sublata est vitiorum licentia, vel ex iisdem magna virtutum prodire exempla. Fassi sunt multis in vrribus Prætores, peccandi audaciam Sodalitiorum magis legibus, quàm suppliciorum metu fuisse cohibitam; longè pauciora solito, & propè nulla, crimina publicis pœnis plectenda committi, post pietatis illa in Deiparam exercitia in vrbes suas introducta. quod ut curiosè obseruarunt, ita sanctè affirmarunt cum magnâ huiusmodi cœtuum laude; quos publico vrbiuum bono natos & institutos aiebant. Senex septuagenarius, non annis quàm prudentiâ maturior, ex annis duobus & septuaginta quos numerabat ætatis, duobus se tantum vixisse dicebat, iis nimirum quos in Sodalitate exegerat. Monasterij vir primarius morti iam vicinus syngrapham petiit, quæ Sodalitatis Moderatores testarentur eum Sodalitatem fuisse, quam testamento suo pius Virginis cliens inseruit, ut scirent posterius, se non tantum opum, sed etiam cultus Virginei, ab optimo parente scriptos esse heredes. Dux Populensis cum graui & mortifero morbo vrgeretur, Sacerdoti nostro accersito, letum optinæque spei plenum affirmabat se mori; simul testatus, si quam haberet huius causam spei, è Sodalitate illam hausisse. Mox filio adstanti imperat, ut

Ann. 1602.

Sodalitium fructus.

Ann. 1604.

Ann. 1590.

Sodalitati & nomen det, & animum; se illi neque titulum posse nobiliorem, neque censum relinquere ampliorem. An vtiliorem filio hereditatem relinquere potuit, quàm amorem Diuæ, salutis æternæ certissimum pignus? Iam virtutum illustrium monumenta quæ & quantata sunt à Sodalibus vbique locorum relicta? si quam licet coniecturam facere ex sui victoriâ, & corporum voluntariis castigationibus, non horridiores ab austeris Religiosorum Ordinibus expectes.

*Seueritas
Sodalium
in se ipsos.*

Ann. 1585.

Nolo iis recensendis immorari, ne qui fortè aut moderationem excessisse videri possint, aut maius momentum posuisse in sui afflictatione, quàm vt reluctanter frangerent animum atque in potestate haberent, quàm vt supplicii illis ostenderent, quantum sibi doleret Deum offendisse, quamque timerent nequando offenderent. Fuerunt qui cilicio fetis asperissimo sex ipsas hebdomadas corpus non tam affligebant, quàm lacerabant. Inuentus est, qui hebdomadas totas abstineret ab omni potu. Fuit qui singulis noctibus ad orationem confurgeret: quâ nudis genibus peractâ, catenâ ferreâ sese acerrimè diuerberabat: neque quotidiano hoc supplicio contentus, vires afflictas solo pane & aquâ sustentabat. Non defuerunt qui per noctem, etiam cum sæuiret hiems, ad templorum valuas se conferrent, ante quas in genua prostrati passis sine intermissione lacertis Rosaria integra percurrerent, tanto brachiorum dolore, vt qui illum experti non sunt, animo concipere non possint. Alij calculos, alij cerasorum lapillos calcis imposuerunt, atque ita votiuorum itinerum spatia non exigua confecerunt; in quibus nec vestigium figebant sine acerbissimo sensu doloris, qui ad passus singulos crescebat. Nonnullis farti lapidum fragmentis facti, aliis asseres, aliis humus cubile fuit, in quibus fatigata membra quietem caperent, labore & vigiliis duriorum. Fuit qui candente ferro pectori suo inussit crucem, vestigium perenne ardentis non tam ferri quàm amoris, quem

Ann. 1584.

CHRISTI patientis tormenta pectori eius primùm inusserant. Finem non reperiam, si enumerare pergam singula. Syracusis quaque hebdomade Sabbati diebus, & celebriorum Festorum Vigilii, conueniunt Sodales in templum: ibi sub primam noctis horam, post fufas preces, continuâ & peracri flagellatione per quartam horæ partem in corpora sua sæuiunt. Alibi iterum, alibi quartò per hebdomadam, alibi sæpiùs, sacris Aduentus & Quadragesimæ temporibus ad similem seueritatem in se exercendam confluunt. Hebdomade verò sanctiore, tempore ipso pietatem prouocante, quid à Sodalibus toto orbe non geritur? quàm acriter tunc siue flagris, siue inediâ, siue ciliciis, aliisque pœnatum generibus CHRISTI patientis dolores, aut eorum causas, in se vindicant, aut repræsentant? Monachij anno M. D. LXXXVI. ad Dominicum sepulchrum instituta est Supplicatio sexcentorum Sodalium: hi nudis incedebant pedibus, facem manu gestabant, illi lacerabant flagris corpora; neque aberant viri Principes Serenissimi Ferdinandus & Maximilianus, Guilielmi Ducis hic filius, ille frater; Marchio Badensis, ipse denique conspiciebatur Guilielmus Dux. Paria Pultouix in finibus Turcarum gesta. Auenione verò albo indui sacco, spincis fertis coronati, supplicabundi processere. Sed quid prodest ferire humeros, lacerare

Ann. 1602.

terga,

Ann. 1596.

terga, sanguine corpora perfundere, si vitis non inferatur bellum, si non domentur lasciuientis naturæ impetus, si eadem perturbaciones mentem lacerent, si denique corporum vulnera non sint animorum medicina? Pleni sunt Annales nostri inusitatis Sodalium virtutibus & exemplis. Illi suis percussoribus genam offerre, hi pro vulnere hosti dare amplexum. Aleti vir illustris, vt nescio quem animi fastum contunderet, in medio foro ad mendicabuli pedes se abiecit, quos frequentissimo spectante populo deosculatus est. Ingolstadij Sodalis leuem potus intemperantiam vindicaturus, mendicum suæ adhibuit mensæ; iamque accumbentis pedes osculatus, potionem ipse numquam sumpsit, nisi bibendi facultatem ab hospite suo in genua prouolutus impetrasset. denique iussit hominem, quamuis reluctansem & inuitum, excrescere in scyphum; quem vnà cum sputo exhausti, leuis culpæ non gloriosus minus, quàm seuerus vindex. Adolescens è solutiore vitâ in Sodalitium Virginis se receperat. is primùm horrido fune nudam carnem arctissimè constringere, aspero cilicio insuper & frequenti inediâ corpus & vires atterere. Parentes ceterique domestici iuuenem obiurgare, miscere precibus minas & lacrymas, ne se perditum iret. Sed agebant hæc constantis animi robur, non labefactabant. Diebus etiam festis in nosocomia se abdens, ægros epulis benignisque verbis recreabat. Hieme cum grauis populum annona premeret, manticis ex humero pendentibus vrbein obiens, emendicabat quotidie panem pauperibus alendis. Excitus aliquando lamentis mendici præ fame deficientis, è domo cum cibariis adiacentem properat; moxque ægrum virium defectu cibos transmittere non valentem clam recipit in domum, commodiores languenti cibos paraturus. Reuertitur interea durus pater, filiumque pascendo ægro reperit occupatum; qui ne iurgiis non cedere videretur, sublatum in humeros miserum ad valetudinarium defert. Quod Christianæ charitatis officium quibuscumque aliis; etiam extra vrbein, per agros aut vias fortè inuentis, constantissimè præstitit; mirantibus aliis, aliis insipientis mundi vitio virtutem sibi semper odiosam nequidquam irridentibus. Lanista & arte & vitæ licentiâ notissimus, vix Sodalitio nomen dederat, cum sui dissimillimus repente factus est. Cilicio assiduò corpus affligebat, flagra sæpiùs in hebdomade suo sanguine cruentabat, ternatum quotidie horarum precationibus incumbere, artis suæ quæstu verecundam honestorum inopiam subleuabat: ad extremum, cum in letalem morbum incidisset, numquam à mulieribus, quæ ægrotanti præstòerant, se attingi passus est. Quid commemorem, quot hinc prodierint, qui caducas voluptates Religiosæ disciplinæ posthabuere, qui spem amplissimarum hereditatum & dignitatum cum Religiosâ inopiâ & humilitate mutarunt? Quis Ordo Religiosorum ex his Sodalitiis non creuit? quis vtilitatem non sensit? Fassi sunt sæpè Tironum instructores, nullos suorum celerius vitæ sanctioris præcepta suscipere, nullos suscepta meliùs conseruare, nullos disciplinæ faciliùs obsequi, quàm qui ex hac virtutum palæstrâ prodiiissent. Scilicet non possunt tot sociorum exempla, tot semina salubrium monitorum suo fructu destitui. Sed virtus otiosa esse non potest. Quamuis latere omnium

*Rara Sodalium
virtutes.*
Ann. 1585.

Ann. 1601.

Ann. 1590.

Ann. 1593.

*Sodalium
charitas in
proximū.*

nium oculos gaudeat, suo tamen lumine se prodit. Qui suæ salutis tam prudenter consulunt, student quoque & volunt consulere alienæ. Hinc pia de rebus diuinis colloquia, hinc pueris tradita doctrina Christiana: hinc alij ab illicitis amoribus ad corporis animique puritatem, alij ab impiâ iurandi consuetudine, alij ab ebrietate, alij ab aliis vitiis deterriti abstracti que. Neapoli tam multi ad confitendum Sodalium adhortationibus aliquando perducti sunt, vt, cum Sacerdotum penuria multitudini non sufficeret, Archiepiscopi iussu omnes Religiosorum familiarum auxilia submittere debuerint. Obseruatum est, teste Bochio laudatissimo scriptore, res vrbs Antuerpiensis secundiore cursu tenuisse, ex quo Sodales Parthenij marmoream Deiparæ statuam quatuordecim pedum altitudine magnâ arte elaboratam, suâ impensâ in fronte Curie, in immanis colossi inde deiecti locum, publicâ pietatis pompâ substituerunt. Quin & ab hæresi multi per Sodales abducti, multi ne perirent facta Religionis naufragio, seruati. Inclytæ illius Reip. Colonienfis in auitâ Religione constantia Sodalibus secundum Deum à plerisque tribuitur. Ex illis siquidem viri vrbs primarij, adeoque Episcopi non pauci, & Apostolici Nuntij, qui Sodalitati nomen dederant, tantum industriâ suâ effecerunt, vt Senatus grauissima quæ intentabantur pericula maluerit quàm hæresim sustinere.

P. Coster. in
Procem. lib.
Sodalit.

Sed blandius influunt in animum, eumque citius vincunt beneficia quàm verba, quia mortalitas sensu maximè ducitur. Viderat hoc sagax in omnem partem Sodalium charitas, quæ pauperum tuguria, nosocomia, carceres peruagata, quærere numquam destitit, quorum inopiam aut calamitatem leuaret. Fuerunt qui de suo vestimenta pecuniasque miseris distribuerent: qui vt feminudos cooperirent, sibi ipsi vestes detraherent: qui suo se fraudarent alimento, ne pauperes esurirent. Neapoli in nosocomio insanabilium Sodales quotidie ex ordine ægris ministrabant: officinam omni genere belliarum instruxerant, maiore ægrorum commodo quàm si triginta aureorum millia in subsidium illorum contulissent. Ita censuere nosocomio præfecti. Nec hinc stetit illorum ardor: anno insequenti victorum causâ Montem erexere, qui à Pietate nomen habet. Denique in collocandas filias, quarum pudicitia periclitabatur, annum statuere vestigal. Aliis in locis vno anno partim industriâ, partim elemosinâ liberarunt captiuos modò ducentos, modò ducentos quinquaginta, aliquando ducentos septuaginta & plures, quos vel culpa aliqua vel æs alienum in vincula compegerat. Toleti adeo profusa aliquando fuit Sodalium liberalitas, vt trecentis pauperibus alendis sufficeret. Quid, quòd seruilis munera auidissimè subierint maximæ auctoritatis viri, vt Diuæ suæ plenius seruirent? Videre illos erat passim, simul ac valeudinarium ingrederentur, positis palliis, aperto capite cum argenteis patinis ad agros properare, flexis genibus suâ illis manu cibum præbere, lectos quàm mollissimè componere, vngues vel purgare vel refecare, capillitium barbamque detondere, aliaque obsequia calamitosis præstare: ac tum demum Sodales Matris se putare, cum in miseris tam alacriter seruirent Filio. Alij corrogandæ pauperibus stipi, frumentoque in mulierum conuersarum sustentationem colligendo, ritu mendicorum,

Ann. 1585

Ann. 1602.

corum, vrbes & villas obiuerē; hanc sui abiectiōnem pluris æstimantes, quàm dignitatem. Alij noctu per plateas discurrere, vt si quos pauperes, vt fit, sub dio pernoctantes, aut cum frigore morbōve luctantes reperirent, in domum ad id paratam deducerent. Quin Maiorica fuit Ann. 1601. Sodalīs, qui, cū nosocomium pestis infecisset, reliquis deficientibus, ipse ægris vltro & constanter præstō fuit, erga quos nullum obsequij genus prætermisit. nec prius hic eius feruor extinctus est, quàm vita. Ita charitas Sodalīs, media inter funera & quotidianos mortis terrores impauida, de peste & morte triumphauit; numquam gloriosior vtriusque mali victrix, quàm cū vtrique succubuit.

Ceterū, vt Sodalium sollicitudo miserōs non destituit dum viuerent, ita cū eorum vitā non defecit; tantō laudabilior quōd eorum sit memor, qui oculis simul & animis omnium subdici solent. Quoties igitur suis manibus tumulos humandis corporibus effoderunt? quoties aut inuenta aut neglecta ab alijs cadauera sepeliuerunt? quoties facibus, precibus, solenni pompā pauperum funera ad tumulum vsque sunt profecuti, & eorum exsequias suo ære ritē procurarunt? Cordubæ per nouem ipsos dies Sodalium impensā solenni ritu parentatum est peste extinctis; quo temporis spatio Sacrificia mille quingenta in eorum subsidium Deo sunt oblata. Tales denique tantosque toto ferē orbe ingenti suo solatio vidit Societas laborum suorum fructus, ex quo Sodalitates Parthenias vel instituit vel administravit, vt in iis adumbratam quamdam imaginem agnoscat sui. Ita per omne quā licuit functionum genus, quibus Societas vel salutem suam procurat, vel alienam, hæ Sodalitates se quoque Deo ac Diuæ suæ probarunt. Sed nec in illā ipsā Sodalitatum erigendarum curā Societatis operam non expresserunt. Nouas quippe Sodalitates, easque multiplices, variis in locis ex sese profeminarunt; nomen verō ex peculiari virtutum officio, cui se potissimum addicunt, & quodammodo consecrant, adeptas. Anno M. D. LXXXIV. Genuæ Nobilium & Togatorum instituta est Sodalitas, quæ de vitiiis corruptisque ciuitatis moribus aut profligandis aut emendandis sollicita, vltro ad Episcopum deferat, si quid refecandum videatur aut sanandum. Alibi, quæ succurrat afflictæ valetudinis pauperibus, & carceres atque triremes subleuandis vincētis obeat. Alibi, quæ adiuget, ne sine Sacramentorum præfidiis decedant moribundi. Alibi, quæ procurandā dote virginum honestarum pudicitie consulat, quæ captiuos redimat, quæ in annonæ charitate inopes alat. Vallisoleti cū plurimis in publicā custodiā detentis, & patrociniō pecuniæque destitutis, nullus appareret alius vinculorum finis quàm vitæ, multiq̄ squallore & miseris conficerentur; rari exempli Sodalitas piā Societatis importunitate est instituta. In eam Regij Concilij Præses, Iudices, Iurisconsulti, Procuratoresque nomen dederunt, ciuiumque præcipui quidam, qui præter stipem quam de suo conferebant, bini quaque hebdomade, initio ab ipso Præside facto, vincētis ministratum ibant, ægros etiam lautè accipiebant. In singulos præterea Sodales singulorum causā captiuorum distributæ sunt, quamprimum expediendæ. Quid amplius à Christianâ charitate vel sperari posset, vel optari? Finis non sit, si vel enumerem Sodales non-as erigunt Sodalitates.

Sodalitates variis in vrbibus in calamitosorum opem institutas, quas eleëmofynis fidem propè superantibus, annuisque censibus, qui nomen iis dederant, locupletarunt. Multis locis excitatæ sunt, quæ in hoc conspirant, vt animas precibus, eleëmofynis, votis omnique ope purgantibus flammis eripiant. Quid de iis dicam, quæ certis vitiis compescendis, quæ paci inter diffidentes conciliandæ, quæ memoriæ crucis & CHRISTI semper instaurandæ, quæ doctrinæ Christianæ promouendæ, quæ aliis pietatis functionibus peculiari studio se dedunt? Ignoscant mihi & hæ & tot alia toto orbe Congregationes, quas ne nominavi quidem, tamen iis quas memorauimus, neque splendore, neque virtute cedit. Nam vt earum virtus modum non habet, ita nec habere possit scriptio, quamuis in iustum volumen cresceret.

E. Virginis in Sodalibus suis beneficia.

Ann. 1590.

Sine piaculo hoc loco taceri non potest Virginis vicissim in Sodalibus suos effusa benignitas, quibus auxilium non tam spondet, quam præstat; sed carptim, vt cetera, quædam tantum eius signa delibabimus. Sodalibus cui lapsa circumacta currus onusti rota collum presserat, Virginis ope imploratæ, ne vestigium quidem retinuit mali. Alius cum iumento deciderat in præcipitem locum, è cuius alterâ parte patebat formidolose altitudinis præcipitium: crus alterum equi iacentis mole erat oppressum, nec conari audebat vt illud expediret, ruiturus cum equo in præceps, si is vel tantillum se mouisset. Iamque accurrerent multi qui miseram iacentem poterant, non iuuare. Sed Deipara inuocata præstitit clienti, qui sine vlllo nisu suo vix sibi credens tibiam vidit expeditam: vixque ab adstantibus in tutum erat subductus, cum equus nonnihil luctatus

Ann. 1594.

per rupem faxis asperam præcipitans interiit. Taurini viginti armati stricto ferro inuadebant Sodem, non nisi pietate & Diuæ suæ patrocínio munitum; cumque & cæsum & punctum inermem crebro ferirent, vestem eius tantum vulnerarunt, corpus ne leuiter quidem tot ictibus perfrinxere. Alterius pectori gladius impactus, eo loco quo gestabat imaginem Deiparæ, in modum iunci se reflexit, ne leui quidem vulneris reliquæ notæ: Sic alij sclopis explosis tacti fuere, nec fauciati: alij vorticibus fluminum impliciti emertere: alij excussos tormentis globos exceptere

Ann. 1609.

innoxij: alij aliis periculis tam præsentis subsidio MARIÆ fuere crepti, vt non citius propè discrimen senserint, quam auxilium. Quod autem morbi genus fuit, aut tam vehemens, aut tam perniciosum, aut tam diuturnum, aut tam deploratum, quod à Sodalibus suis clementissima Mater aliquando non depulerit? quæ calamitas, quam non lenierit? quæ plaga, quam non sanarit? Tam folicita de perituro suorum corpore, quæ demum curæ complecti putanda est eorum animas & immortales, & Filij sui sanguine æstimatas? Hanc curam omnium oculis patere in quibusdam voluit, vt inde æstimaretur eius sollicitudo de omnibus, quæ plena tenerrimi amoris ne negligit quidem negligentes sui. Eos igitur quos pietatis omnis sensus iam defecerat, ad pristinam sæpè virtutem verbis, quæ ferreos animos penitus mulcerent flecterentque, reuocauit. Sæpè solo sui conspectu verecundiam peccandi improbis iniecit, interdum nimium de salute anxios optimâ spe impleuit, interdum moribundos oblatæ sui specie recreauit, & in his aliisque ceteros docuit,

docuit, cultores clientescque suos perire non posse. Tot animarum salutem, quarum multæ sine hac ope æternorum ignium nunc arderent immiserabiles victimæ, non potest sibi repræsentare Societas, quin operis tanti conscientia liquidissimâ illam perfundat voluptate, stimulosque acerrimos quamvis currenti admoueat, vt IESV & MARIÆ, quemadmodum Filij, ita Matris, salutaria signa toto orbe circumferre pergat, & ad amabilem huius indulgentiam invitare omnes, qui meritò timent rigidam æquissimi Iudicis severitatem. Nunc, quod adultis proprium est, demonstrare conabimur, frequentiozem Sacramentorum vsum per Societatem restitutum.

CAPVT OCTAVVM.

De frequentiori vsu Sacramentorum à Societate restitutum.

FAbulosa antiquitas, quàm prona tam etiam prompta ad fingendum, & quàm ingeniosa tam audax, commenta est Deos, auræ illâ ætate, spectabiles inter mortales passim versatos, cum iis familiariter egisse; casus & turgia, in quibus adhuc innocentia habitabat & pietas, haud minùs promptè quàm delubra sua subiisse, donec mortales ius & fas & pietatem colerent: sed, vbi horum flagitiis pulsa virtus excessit è terris, Deos simul discessisse, suumque illud cum mortalibus commercium abruptisse, eorum facinora & impietatem exosos. Non poterat acutissima illa fabularum inuentrix ætas quiddam grandius de Numinum furorum in homines benevolentiam comminisci: sed quotam partem assecuta est fabula (etiam cum sibi maximè indulset) illius amoris, quo non inanis aliquis Saturnus aut Iupiter, Dij inferiores cultoribus suis & peiores; sed Deorum Deus, suprema illa infinitæ potentie Sapientia, bonitatis Maieestas, homines opus suum est complexus? qui quidem quantum in nos possit clementiam potius & quadam immensitate donorum, quàm iustitie severitate, aut alio modo, voluit esse restitutum; & hac in parte non meritis nostris se attemperare, sed obsequi naturæ ac bonitati suæ. Sanè nemo, nisi qui infinitam intelligendi vim quæ sciret, paremque amorem quo vellet dare, in consilio habuisset, tantum tamque eximium munus potuisset excogitare, quantum reipsâ ab infinitâ Dei sapientia ac bonitate nunc promanavit. Vt enim cetera silentio præteream; quàm eximium est, omni que spe & expectatione maius, vices suas homini reliquisse, vt lætæ maiestatibus suis non condonet solum noxam omnem, sed eos in priorem dignitatis ac familiaritatis gradum reponat, gratiosos è reis, ex hostibus amicos, è damnatis parricidis Regni heredes momento temporis, verbo vno constituat? nec sæpius peccare possint nocentes, quàm hic ignoscere? adè vt nemo plus irarum cælestium iustitiarumque pœnæ à Deo mereri, quàm veniæ ab homine obtinere possit. Tantus amor si metas hinc sibi fixisset, an non satis ostendisset se nec modum nec metam nouisse? id quidem nobis, quoniam omnem nostram intelligendi vim excedit, ita videretur. Sed altero nos insuper dono

Dei bonitas in institutione Sacramentorum.

beaut, quod priore tantò est excellentius quanto ipse donis suis est maior: in quo videtur eisdem terminos constituisse amoris in nos sui, quos habet potestatis, hoc est, nullos. Seipsum nobis dedit, non in amicum, non in fratrem, non in amicissimum parentem; sed, quod nullus nisi infinitus amor excogitare potuisset, in cibum & potionem: seipso nos voluit pascere. neque semel tantum, sed toties, ut solem suum non sapius oculis nostris in lucem, quam seipsum animis nostris in pabulum reddat: non tantum ut languentibus vires & vigorem repararet, sed etiam ut omnes à quibus sumitur, velut in alteros sese, quà licet, stupendâ metamorphosi conuertat; ne dubitent de Regni immortalis hereditate ad eundâ, cuius pignus ipsum Regem tam arcto sibi nexu habent coniunctum. Immensta profectò mortalium & inaudita felicitas, nisi hac illos panem indignos redderet tam beatæ fortis vel iniqua æstimatio, vel fastidium. Et profectò non maius panem videtur amoris miraculum talem cibum dedisse, quàm mortalium, tam frigide ac remissè hunc appetentium, fastidia tolerare. Æstimabant hoc donum primævi Christiani, si non quantum merebatur, at certè quantum eorum mens capere poterat; & quia æstimabant, avidissimè ad has epulas confluebant, nemo earum desiderium ad biduum ferre poterat, sed hodierna fatietas crastinam acuebat famem. & pro cibi modo robor erat. Miramur aliquando inuictam illam fortitudinem Martyrum, & triumphantem de fame, siti, vinculis, ferro, flammis, ac mille mortibus constantiam. suspicimus virginum istius temporis pudicitiam, intra quam fuerunt minx, & formidabiliora minis promissa; corporum tormenta, & altera animorum tormenta his periculosiora, deliciae, illecebræ, lenocinia, Magnatum, Regum, Cæsarum connubia. non capimus illam animorum æquitatem, quâ bonis suis opulenti fundisque cum voluptate cedebant, ipsamque adeò vitam inter contemnenda ducebant. Vnde putamus tam inexpugnabile animorum robor tot Martyribus suffectum? Tantos spiritus aluit, si D. Cypriano credimus, panis hic quotidie, nec minus auidè quàm sæpè sumptus: ardebant quippe sanguinem suum profundere, dum bibebant illum, quem pro se fusum toties recordabantur, quoties libabant. Vnde etiam tanta opum, earumque rerum, quas alij per ferrum & ignes petunt, vilitas atque contemptio, nisi ex assiduo melioris huius thesauri vsu? Quid tot virgines in ipsis Ecclesiæ incunabulis progeniuit, nisi hic fons aquæ viuæ, & vinum gemmans virgines? Quid aluit tot virtutes, & in tam robustam maturitatem eduxit, nisi hic panis, qui est ipsa vita? Beatissima mansisset vitæ, & semper æquè felix Christianorum conditio, si tam libuisset semper felices esse, quàm licuit: sed ubi deficere cœperunt tyranni, cœpit quoque cum illis deficere præsidiorum comparandorum cura. demum, ut fit, sustulit vetustas æstimationem, & copia fastidium peperit. Itaque, vitali succo paulatim deficiente, vegeta illa virtus ac vigor passim emarcuit: perinde atque plantæ in arido & vrente solo defixæ, quas si humor irriguus non animet, languent primum, frondesque contrahunt; mox omni vigore defectæ, vnâ cum illo vitam penitus amittunt. Nonne sub ortum Societatis vitam tepidi illi flaccidique Christiani penitus amiserant,

SS. Eucharistia mirabiles effectus & fructus.

Lib. de Spec. & Exhort. ad martyrium.

SS. Eucharistia neglectus quid peperit.

amiserant, qui in hòc vitæ mysterio ne vitam quidem agnoscebant? quorum posteri impietatis heredes eadem adhuc vesaniâ perciti feruntur, eò miseri & immiserabiles, quòd pertinax vitæ odium vitam putent. Quanta verò populi, quàm alta passim erat ignorantia, cum nos illos impietatis doctores à veteri Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ discere non sentiebant, ne tum quidem, cum illam furiosissimè oppugnabant? Ergo quanta erat salutiferi huius mysterij vel ignorantia vel contemptus, tam erat in errores & omne vitium præceps effususque cursus. in iis autem qui illud nec ignorabant nec contemnebant, annua suscipio desiderium explebat; si tamen desiderium, cum eos passim euolutum tempus officij magis admonebat, quàm sensus pietatis. Qui bis aut ter quotannis caelesti hac alimoniâ se pascebant, à quibusdam rarè sanctitatis habebantur, à multis putidi ostentatores pietatis, quasi supra ceteros sese efferentis. itaque conuitiis etiam & sibilis quandoque periebantur. Quid, quòd multi reuerentiæ nomine fastidium illud neglectumque velabant? ita ex omni parte frequentior aditus ad hæc tam certa salutis auxilia videbatur interclusus; quodque indignum est, per illos ferè, per quos maximè patère debuerat. Quæ repagula ut rumpe-
ret Societas, quid non agere ac pati debuit? quoties cum iniuriis, calumniis, omni-
que improbitate ei fuit luctandum? quot subeundæ tempestates? Quæ ne speciosius dici videantur quàm verius, vnâ ob oculos ponam, quæ sit imago omnium; sed; vt sit, quæ virtutem, quam non evertit, roborauit more vehementioris venti, qui arborem, quam non deiicit, imò solo tenaciùs affigit; auget incendium, quod non extinguit. Valentia Socij quia crebram Confessionem crebramque Eucharistiam introducebant, in magnam suspicionem fucate virtutis doctrinæque sunt vocati ab eiusmodi hominibus, qui malebant gratum Deo opus, quàm (vt leuissimè dicam) languorem suum accusare. Itaque non tantum vellicabantur in circulis nostri tamquam rerum nouarum auctores, sed è suggestibus etiam pro concione damnabantur. iamque gliscens per vulgi animos sinistra de Societate opinio magnos in illam motus ciebat. Sed Deus causam suam non deseruit. tumultu enim increbrescente, Archiepiscopus ciuitatis Thomas de Villanouâ conuocauit cunctos ferè Theologos, vt de eorum sententiâ decerneret, quid præcipiendum populo videretur. tum, indictâ in diem Dominicam de hoc argumento concione, ipsemet per duas horas de superiore loco dixit: & populo frequentem Synaxim adeò commendauit, vt potestatem cuique faceret octauo minimùm quoque die sacra illa vsurpandi mysteria. Quæ optimi Antistitis vox criminantium obstruxit ora, suamque pietati penè oppressæ reddidit libertatem. Tam aduersa igitur virtuti tempora, infestosque probitati mores, vbique terrarum nacta Societas, eos ipsos incitamentum laborum suorum habuit: sperabat vitia tantundem debilitanda, quantum corroboraretur vsus Sacramentorum, vigorem horum, non ignorabat illorum esse interitum. In eo igitur iam inde ab exordio suo tota fuit, vt orbem accenderet amore tam vtilium animis presidiorum. idque egit priuatis congressibus, scriptis libris, rudium & vulgi per catecheses & conciones instructione, Sodalitates co-

Societas ad frequentem Sacramentorum usum hortatur.

*Frequen-
tatio Sa-
cramento-
rum, eius-
que fru-
ctum.*

gendo, decenti sacrorum tractatione, assiduâque mysteriorum, quæ commendabat, administratione. At quo successu, Deus bene! quo nec maiorem sperare potuit Societas. Quantus ubique concursus? quoties impar numero fuit & est opetosa Confessoriorum sedulitas? Ad eò in plerisque Societatis templis obsessa perpetuo quodam affluxu sacra illa videmus tribunalia; ut, si numerum spectes, inter solenniores anni dies & principem Festorum omnium vix appareat discrimen. Alacrius multo atque ardentius scelera iam expiantur, quam antè solebant committi: nihil iam menstruâ, nihil hebdomadariâ expiatione moribus receptum est magis: plurimi vix citius maculas contrahunt quam eluunt. Neque verò sola Societatis templa, quæ communi pietati nullo modo sufficiunt; sed etiam Pastorum sacrorumque Ordinum eiusmodi exedras complures iam habent; in quibus aut nullæ, aut vna tantum ante Societatis ortum conspiciebatur: & quorum Parochorum decessores vix unquam nisi circa Festum Paschatis aures confitentibus dabant, & è quibus nonnulli (si fas est dicere) satagebant labore magis defungi, quam conscientias ritè absoluerent, suosque expedire magis quam emendare; horum successores iam nullo non Festo Dominicoque die variis in urbibus propemodum pœnitentium numero obruuntur, uti & Religiosi non pauci; quorum iam templa sacris sedilibus æquè instructa sunt ac nostra. An Societas nostra tanti fructus vel causa sit vel occasio, aliorum esto iudicium: hoc certè constat, ante hanc natam, in illis templis, quæ nunc abundant numero Sacramenta frequentantium, solitudinem fuisse, tam eorum qui audirent peccata, quam qui enuntiarent. Luculentum huius rei testimonium mihi suppeditat memoranda illa Cardinalis Baronij vox, brevis illa quidem, sed prolixam Societatis laudem complexa, cum Societatis templum Anastasian (non inani ad Constantinopolitanam illam basilicam allusione) appellare non dubitavit; propterea quòd Sacramentorum usum, qui vita quædam est & anima Christianæ perfectionis, à sæculis iam multis internortuum, videret in templo illo, velut prisco vigore recepto, felicissimè reuiuiscen- tem. An falli fortasse potuit vir ille summus in temporum ac ætatum discrimine diiudicando, qui non tantum spirans quædam bibliotheca, & absolutissima erat historia superiorum sæculorum, sed etiam temporum ante conditam Societatem partem viderat? Quid verò ad commendandos Societatis labores illustrius, quid ad laudem excogitari poterat augustius? Trahan licet alij à Regnis debellatis cognomen, hic ab Africâ, ille ab Asiâ titulos sibi pariter & gloriam augeat; nullum sibi gloriosius contingere posse Societas merito existimat, quam à reductâ pietate cultuque diuino, & frequenti potissimum Sacramentorum usu resuscitato. Quod profectò tantò est præstantius quam subacta Regna nomini inserere, quantò est homine dignius homines seruare quam perdere; urbibus & Regnis felicitatem perennem adferre, quam per rapinas, incendia, populorum excidia inferre vastitatem; quantò denique naturæ est conuenientius, de genere humano benè mereri, quam ex luctu & ruinis gentium crescere. Ceterum, etsi tam magnifica Purpurati illius Patris vox poterat hîc omnium loco testimoniorum esse; quodque ille

*Testimo-
nia qua-
dam de
propagato
per Socie-
tatem usu
Sacramen-
torum.*

de Romano Societatis templo pronuntiauit, de omnibus eiusdem toto orbe templis pari iure possit affirmari (quia in omnibus pari felicitate saluberrimam hanc Ecclesiæ nascentis consuetudinem reuocauit;) ne tamen hic vnus tantum sensus fuisse videatur, geminam huic proferre visum est Reuerendi Patris F. Hieronymi Romani, viri pietate & eruditione clarissimi, sententiam: qui agens de initiis Societatis in Ecclesiæ utilitatem quàm strenuè tam vtiliter laborantis, Vno, inquit, momento mutata est tota Roma: quia isti amici Dei se dispergebant per vicos & plateas vrbis, vt cumulatiùs prodesse omnibus. Tunc incepit reuiuiscere antiqua deuotio primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam: tunc repleti templa populo ad conciones confluyente. & plura in hanc sententiam de fructibus laborantis Societatis persequitur. Ceterum in quo discrepat hic à Baronio testis, nisi quòd Baronius Græco vocabulo, alter aliis verbis idem profus dicat? nam qui hanc Anastasiam Baronij aut interpretaretur aut explicaret, quid aliud diceret, quàm quòd alter ille vir eruditus, tunc incepisse reuiuiscere antiquum vsum ac religionem primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam? Sed quid ego testimonia colligo? quòd si vrbium singularum sensum exploremus, an non omnium hæc vna vox erit, quæ ante decem circiter annos ciuis Siluaducensis fuit, viri canitie & auctoritate venerabilis? Qui cum videret ingentem ad sacra illa mysteria in templo nostro concursum; accedens ad quemdam è nostris sibi ignotum, Non possum, inquit, ô Pater, dissimulare gaudium quod intimis medullis percipio, dum video quantum hæc vrbis ab aduentu vestro sit mutata. antehac rarissimus erat Sacramentorum vsum; & si quis erat extra Paschales ferias, risui aliorum & cachinnis erat obnoxius: nunc nemo probus religioni sibi non ducit, si B. Virginis aliisque solennioribus Festis hæc mysteria non vsurpet. Ita ille de suæ vrbis facie in aliam mutatâ. Sed quæ toto orbe ciuitas est, in quâ quidem Societas sedem posuit, cuius non eadem vox sit, eademque sententia? quæ gens etiam tam remota atque barbara, apud quam Societas vnâ cum Religione & Fide, tutissima hæc Religionis & Fidei munita ac præsidia neophytis frequentanda non persuaferit? Et in Æthiopiâ quidem sæpissimè post dies integros totas quoque noctes pietas ad confitendum concurrentium nostros peruigiles detinuit. Iapones digerendi in tempora & classes fuere, etiam dum tyranni rabies in eos sauiret, non, ne numerus obseruaretur (qui celari non poterat) sed quia confluentium ipsa sibi obstabat multitudo, quæ accessum intercludebat postremis, prioribus regressum. Quid iam miremur, si in quibusdam Europæ locis per diu sæpè & perniox fuerit nostrorum in hoc pietatis officio labor, nec ad curanda corpora spatium dederit, nec à quibusdam antè sit intermissus quàm per morbum abruptus, cum apud neophytas in ipsâ quoque barbariâ materiam æquè copiosam inueniret?

Si iam quorundam è Societate eximios felicisque in hoc genere labores referre speciatim velim, immensum mihi campum aperiri video; sed in vnus indefessio ardore multorum studium adumbrasse sufficiet.

ficiet. Siluefter Landinus dum Silanum finitimasque Ferrariensi Florentinæque ditiones, multorumque Præfulum diœceses, ipsis rogantibus, concionabundus lustraret; ij erant ad confitendum concursus, quocumque ille veniebat, vt referri videretur vbique perpetua quædam celebritas Maioris hebdomadis. In itineribus obsidebatur à populis, vt ipsis illicò præstò esset: nonnullique in siluis montibusque comprehensum non priùs dimittebant, quàm enuntiantibus sua peccata operam daret. Huiusmodi laborum ac fructuum historiis ita exuberant Collegiorum Annales, vt iis sæpè magnâ ex parte constent. Nec labore tam indefesso segnior fuit Societatis industria, vt labori responderet animarum vtilitas. Cùm enim deprehenderet multos nunquam integrè esse confessos, multos nunquam omnino, multos sine animo à flagitiis abstinendi; plurimùm laborauit explicando, docendo, publicè ac priuatim, vt, quod impetrabat à populis vt confiterentur, etiam efficeret, vt ritè neque vitio confiterentur. Idque potissimùm assecuta est commendando generalem vitæ omnis antè actæ confessionem: cuius etiam nomen ante natam Societatem vix erat notum in vulgus; nunc ita eius vsus fructusque inualuit, vt nihil propemodum frequentius inculcent Societatis Annales, quàm viginti, triginta, quadraginta annorum, adeoque vitæ totius, confessiones ritè sancteque repetitas; & quidem tam multas, vt quædam prouinciæ, quæ numerum notarunt, multa eiusmodi confessionum millia vno anno recenscant. Iaponica Prouincia tales refert plus decies mille institutas; ex quo credibile est, ab vniuersâ simul Societate (cùm Prouincias numeret sex & triginta) singulis annis centum facillè millia eiusmodi conscientiarum expiari. Qui fructus quàm immensus est, quàm suo labore dignus, vnicâ illâ industriâ quotannis centum, & fortasse ampliùs, animarum millia è vitiorum ac dæmonum seruitute asseri in libertatem filiorum Dei? Quid si iam ceteros omnes labore suo expiatos recensuisset, quot myriadas quotannis numeraret? quamquam exiguam illam putaret, nec zelo suo parem multitudinem, si numerare eam posset.

Confessionis generalis vsus à Societate commendatus.

C A P V T N O N V M.

De solenni pietate diebus Antecinceralibus, & menstrua Communionem generali à Societate introductâ.

INnumeros, qui ex hac Sacramentorum frequentatione proueniunt, fructus in medium proferre possent: habet enim ad omne Christianæ vitæ officium opportunitates singulares: nec vllam facillè in iis Christianæ iustitiæ partem desideres, qui identidem ad hos fontes salutis ac probitatis accesserint; nec vllam in eâ ciuitate publicam vitæ licentiam inuenias, in quâ frequens ille diuinorum mysteriorum vsus laudabili consuetudine fuerit corroboratus. Neque enim vllum esse potest omnis sanctitatis auctori cum vitiis & morum contagione commercium; nec locus est in illis pectoribus inferorum tenebris, quæ æternæ lucis radiis identidem collustrantur. Quare cùm hoc sibi propositum

positum habeat Societas, vt virtutum studia promoueat, vitiis bellum indicat, denique vt profit quamplurimis; nihil mirum cuiuspiam videri debet, si hanc Christianæ militiæ panopliam, hoc omnium malorum alexipharmacum, hoc denique miseriarum omnium solatium, frequentem dico sacrosanctæ Eucharistiæ communionem, semper voluerit omnibus esse commendatissimam. Igitur dum in omnem Christianæ Reipublicæ partem pro suo zelo excubat, & materiam exercendæ charitatis & industriæ vndecumque indagat; incurrit in oculos eius consuetudo quædam pietati virtutiq̃ue infestissima, & nomini Christiano pudenta. Triduo illo quod solenne quadraginta dierum ieiunium antecedit, Christiani videbantur passim à CHRISTO suo ad Bacchum palam & apertè deficere. adeò, posito pudore sensuq̃ue omni religionis, in omnem licentiam, crapulæ, comestationum, lasciuïæ, flagitiorum veluti furialibus acti tædis sese effundebant; peruersissimo more sensuq̃ue, cum ex instante ieiunio, quod ad remedium scelorum ab Ecclesiâ sanctissimè institutum est, scelorum captarent ansam, & ad virtutem per flagitia sese compararent; quasi hæc ad illam gradum facerent. Merito Societas tam auida salutis alienæ, huic Christianorum vesaniæ ingemiscebat, cum videret ab iis vt pietati, ita flagitiis & impietati dies quosdam destinatos, & quasi consecratos haberi. Pessimè illam habebat, duraturos pietatis fructus in omnium animis produci non posse, quamdiu stata per annum tempora recurrerent, quibus effundi ac dissipari debere videbantur qui fuerant longo labore collecti. Enimvero quid magis erubescendum Christianis, quam dies apud illos agi, quibus pudor non esse impudens, & nefas habetur nullum nefas admittere? Quid ieiunium animis prodesset, quos inueniret scelerebus scædatos, nec ante ieiunij finem ritè se purgatuos? quæ spes esset, Deum eiusmodi ieiuniis propitiatum iri, quæ cum scelere inchoata sine scelere non peragerentur? Itaque Societas tanta acta stimulis contra nefariam illam licentiam, quantis ad illam cæci mortales ferebantur; palam se communi huic furori multis in locis obiecit, non in templis, quæ tunc vacua erant, sed in compitis vrbium ac plateis, arguendo, increpando bacchantium insaniam. Gandiæ sex è nostris pridie Cinerum vertice ac pedibus nudi, longo fune è ceruicibus pendente, duo etiam nudata terga flagellis cruentantes, ceteri cum cruce & caluariâ in manibus, obire concionabundi celeberrimas vrbis vias. Ab aliis alia tentata, & quamquam non pœnitendo exæstuantis licentiæ temperamento, in quibusdam tamen vrbibus tantum labori fructus respondit. Sed neque perpetuus hic fuit, neque conatu satis robusto certatum est aduersus impietatem longè lateq̃ue grassantem, & quasi iure suo iam dominantem. Quid igitur? cederétne Societas tanto tamq̃ue corroborato malo? ab vitiorum violentiâ suam vinci pateretur industria? quæ nihil nisi maiorem Dei gloriam spectat, tam luculentam ab ipsis Christianis plagam sineret diuinæ gloriæ quotannis infligi? Ignosci illi potuisset, si malum omnium pœnè iudicio immedicabile non sanasset: sed veniam, quam alij facillè dabant, ipsa sibi non dabat; vt pote quæ se tot propè scelorum ream crederet, quotquot non impediret. Cum igitur

Bacchanalium profana consuetudo;

huic se Societas opponit.

*Solennitas
dierum
Antecine-
ralium ini-
tium,*

tur diu multumque in omnem se partem vbiuis gentium versasset; visum est tandem toto isto triduo solennem in templis suis precationem indicere, & omnibus quibus posset modis populi pietatem sollicitare. Ac primum quidem timebat ipsa vanum quoque hoc pietatis stratagemata fore, nec alium laboris sui fructum quam risum ludibriumque relaturam. templa quippe sua non adeunda, nisi ab iis qui animi causâ spectatum venirent vacuitatem & solitudinem. adeo altas egerat radices inueteratum malum. Sed tanti erat, ludibrij se periculo exponere, quod CHRISTI causâ non fugiendum sed appetendum est, ne aliquid intentatum relinqueret, quo spes esset effusum hunc impietatis triumphum vel nonnihil reprimi posse vel carpi. Primum Sodales suos Parthenios haud ægrè induxit, vt modò per interualla singuli, modò simul ad templum conuenirent vniuersi. Hi aliquos præterea partim exemplo suo, partim verbis adduxere: quosdam exciuit rei nouitas; quæ cum non displiceret, curiositatem vertit in religionem ac pietatem.

*corum so-
lennitas
Romæ hoc
an. 1640.*

Nec parum contulit ad excitandos animos, populi que concursum prouocandum, augustissimus templorum ornatus, & quidem multis in vrbibus tam inusitatus, vt regiâ maiestate dignus haberetur. Vnicum hîc producâ exemplum magnificentiæ Romanæ præsentis anni 1640. Certis enim nuntiis ad nos perlatum est, Sodales Parthenios primariæ Congregationis Assumptæ Virginis, vt feriis Antecineribus populum à profanâ licentiâ ad pietatem ac deuotionem auocarent, nouem florenorum millia in extemporaneam illius tridui solennitatem expendisse. Moles erecta stetit in templo Farnesiano Societatis IESV, ad honorandum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, alta centum viginti palmos, lata octoginta, pulcherrimis statuis, imaginibus, historiis, emblematis, ad stuporem exornata: quæ omnia cum supra quatuor millia flammatarum ac luminum illustrarent, nulla tamen flamma in oculos spectantium incurrebat. Hic res diuina peracta est tantâ pompâ, & tam suaui Pontificiorum musicorum concentu, vt ad summam quæ in terris esse potest maiestatem nihil præter ipsius Summi Pontificis præsentiam requiretur. Rem diuinam faciebat Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus Alphonsus Gonzaga Archiepiscopus Rhodiensis: intererant Eminentissimi Cardinales numero septemdecim, omnesque propemodum Romanæ Curiæ Prælati. Quorum pietate excitati subinde alij, toto triduo superuenerunt Eminentissimi Cardinales quinque, Regumque omnium ac Principum Oratores: accesserunt præterea supplicabundi varij Religiosorum Ordines, omnesque totius Urbis, quas vocant, Archiconfraternitates. Denique tanta fuit toto illo triduo promiscuæ multitudinis ad sacrosancta mysteria concursus, vt non profana Bacchanalia, sed cælestis Curiæ epulum celebrari videretur.

Delectatus huiusmodi Societatis sollertiâ Summus Pontifex Paulus V. petenti ante multos annos condonationem integram penarum omnibus qui illo triduo in Societatis templis ad mensam diuinam accederent, perbenignè eam concessit. Tum verò Societas hoc tam ingenti industriæ suæ auxilio freta, sperare cepit quod hæcenus optauit-

optauerat. Nec eam sua spes fefellit. tempore enim ipso pietati tam iniquo orationem acuate, tam efficaciter vbique gentium stimulauit auditorem suum, vt breuū multis in vrbibus quidquid esset Religiosorum & Sacerdotum, præter Confessarios Societatis, excipiendis accurrentium confessionibus per eos dies vix sufficeret. Quàm pulchra erant spectacula, pro insanis bacchantium gregibus videre iam Curiones ex finitimis agris cum pagis integris, cum labaris & cruce, supplicabundos ad Societatis templa non sine pio cantu per vrbium vias accedere, ciues agrestium pietate stimulos cateruatim accurrere, denique maiore iam studio templa, quàm comestationes antè celebrari. Nec in vno Regno, aut in Europâ tantum, sed in reliquo terrarum orbe hoc pietatis incendium pari vehementiâ exarsit. Longum hîc esset referre ingentem numerum Sacramentis refectorum in variis Collegiis, agmina publicis flagellationibus sua & aliorum peccata vindicantium, aliâque immensæ pietatis edita passim signa. Nihil in Annalibus nostris frequentius, quàm Bacchanalia in Paschatis celebritatem hîc esse conuersa; illic triduo triginta, quadraginta, quinquaginta & ampliùs sacrarum Hostiarum millia distributa; alibi totam ferè ciuitatem in templo nostro sacris se mysteriis refecisse; vbique aut penitus sublatam, aut magnâ ex parte compressam, pristinam illam & Christiano nomine infamem licentiam; caupones, chirurgos, & id genus hominum, quibus numquam benè est nisi dum quamplurimis est malè, conquestos de lucro sibi intercepto per intempestiuas Iesuitarum supplicationes. Quàm felix hæc, & nisi orbis eam videret, incredibilis pessimæ consuetudinis mutatio? quis enim Bacchanalia iam esse sentit, nisi maioris vbique pietatis indicia? iam non vino, sed CHRISTI Sanguine passim se inebriant Christiani; nec immodicis epulis corpora distendunt, sed CHRISTI Corpore animas pascunt: pro insanis bacchantium per plateas clamoribus, templa gemitibus resonant ac piis suspiriis: pro impuris mimorum spectaculis piæ scenæ repræsentantur: pro theatris lasciuix, concionatorum suggestus frequentantur: denique plura iam expiantur scelerata, quàm fieri consueuerant.

Sed an tot laboribus tantoque fructu expleta est Societatis cupiditas? accensa est magis. Honesta videatur Philosopho vnus temporis auaritia; Societati vnus lucri, quod est animarum, pulchra videtur auaritia, numquam, vt sperat, minuenda, sed quæ cum ipso lucro maius semper incrementum accipiet. Videbat illa piam hanc consuetudinem Sacramenta frequentandi ab omnibus quidem iam probari, sed non perinde ab omnibus coli; aliquos Festis tantum solennioribus, quosdam rariùs, quosdam etiam annuo adhuc officio contentos, ad illa tam potentia salutis præsidia Ecclesiæ præcepto cogi magis, quàm ardore quodam amoris ferri. Ergo quæ optabat vt arderent omnes, aliquos adhuc frigere, nec tam multiplici plurimorum exemplo accendi, vehementer dolebat. Quid faceret? amor, qui magnitudinem suam indefessâ industriâ ferè probat, suggestit remedium quàm salubre tam efficax. vt nempe solenniore apparatu institueretur Synaxis mensura, ad quam omnes inuitarentur, vt pote omnium causâ celebrandam, quæque ideo

*Fructus
solennitatis
diurni
Anteceme-
ralium.*

*Communi-
o generalis
a Societate
introducitur.*

Generalis vocaretur. Placuit pietatis follertia Paulo V. Summo Pontifici, quam sibi à Societate propositam non tantum vehementer probavit, sed etiam plenâ remissione pœnarum prolixè liberaliterque est prosecutus. Nec verò irrita fuit Societatis spes, nec Pontificis liberalitas. ingentem vbiq; ad Sacramenta concursum hæc publicæ illecebra pietatis exciuit. Læta successu Societas, vt qui maximus erat, si fieri posset, maior esset maximo, inuitare ausa est ad sacram Hostiam illis diebus populo distribuendam Eminentissimos S. R. E. Cardinales; haud inani spe sibi pollicita, fore vt sacræ illius Purpuræ conspectus ad pium communis pietatis obsequium se demittentis, alterum esset, nec priore minus potens, omnium ac cælestes epulas inuitamentum. Fecere verò ac libenter quod rogabantur Eminentissimi Ecclesiæ Proceres; & hoc suo ministerio in immensum auxere numerum gestientium ex nobilissimis illis manibus æternæ salutis pignus accipere. Itaque dubium est, sitne ea celebritas vitalem cibum accipientium frequentiam, an præbentium dignitate memorabilior. Quale enim spectaculum est, illa sacri Senatus decora ac insignia, illos Ecclesiæ Primores videre cum populi pietate certantes; cum ex illis quatuor aliquando, aut quinque, diuersis eodem in templo locis, eodemque tempore, ad multas horas augustissimum mysterium tantâ animorum voluptate distribuunt, quantâ istud frequentiam ac veneratione turbæ supplices accipiunt? Censâ sunt Romæ vno in templo, vno die, modò sedecim, modò viginti, aliquando etiam triginta millia sacræ mensæ accumbentium. Hinc propagata in reliquum orbem terrarum pia consuetudo, eadem illam commendante ac mirum in modum prouehente Pontificum gratiâ ac liberalitate, parem vbiq; pro populi modo ardorem inuenit atque concursum.

*eam Romæ
Cardinales
promouent:*

Neque hæc stetit pia Societatis industria, quæ semper in incremento est. Tangebatur illam commiseratio animarum in purgantibus flammis veterum malorum pœnas pendentium, tantò digniorum ope atque subsidio, quantò & pœnæ sunt atrociores, & illarum reæ sibi minus opitulari possunt. Itaque hac piâ Pontificis liberalitate ad earum subsidium vsa, magnum in animis hominum eisdem opitulandi desiderium accendit, effecitque pluribus locis vt hic sacer thesaurus nullâ viuorum iacturâ, quin etiam compendio, in defunctorum solatium atque utilitatem totus cedat. Quantos vbiq; motus erga destitutas omnino ope, tantisque in cruciatibus hærentes animas, concitat passim insita cunctis miseratio? hos tam sentit quisque quàm in aliis videt. Nihilominus hanc auget, quantum potest, Societas lugubri altarum ornatu, tabulis miserarum tormenta facilemque rationem illis succurrendi repræsentantibus, acerbis exhortationibus, modis musicis ad luctum compositis, libellis editis, aliisque piis inuentis commiserationem vel prouocantibus vel augentibus. De populi concursu quid attinet dicere, cum omnium vbiq; oculis pateat? nec tamen omnino silendum videtur, cum omnium oculi iridem vt mens & cogitatio quouis locorum peregrinari non possint. Olisipone nuperimè in æde Domus professæ Societatis IESV viginti quinque millia sacrarum Hostiarum vno eiusmodi die sunt distributa; alibi haud multò pauciores, alibi etiam fortasse

*hæc animabus
Purgatorij
succurrit.*

*Communionis
generalis
frequentia.*

fortasse plures, pro vrbiū & populi modo: de quibus, nisi de Olisiponensibus, nihil dum certi accepimus, nisi in plerisque multarum Provinciarum Collegiis operam Confessariorum imparem esse multitudini consentium. Belgæ quidem numeros illos non æquamus, quia vrbes pleræque non tam frequentes sunt incolis, quos assidua iam tot annis bella haud parum carpere: Antuerpiæ tamen in æde nostrâ ad sacram Synaxim accedunt vno eiusmodi die facilè sex septemve millia, nec pauciores Bruxellæ; plures vtrouique futuri, si maiorem templa caperent turbam.

Iam de fructuum vbertate ex hoc mysteriorum frequentato vsu quid opus est verbis? potèstne fecundus ager sæpè purgari, & sementis nihilominùs lolio & tribulis obrui? potèstne sæpè aut riuorum scatebris aut tempestiuus imbris rigari, & non ridere lætissimâ messe? potèstne culta vitis solaribus radiis frequenter foueri, nec racemis exuberare? Vt enim vulgares fructus omittam, pecuniarum & famæ magnas restitutiones, sopita dissidia iam ad ferrum & mutuas cædes spectantia, concubinas amandatas, & id genus alia infinita; quoties casti adolescentes hoc præsidio armati, pallis etiam relictis in impudicarum mulierum manibus, veluti alteri Iosephi, blandam hostem fugiendo vicere? quoties puellæ ferrum maluerunt iugulo excipere, quàm aurum flagitij pretium? Quid, quòd nonnemo ex lasciuis istis pudicitæ insidiatoribus puellæ à se diu multumque frustra ad facinus sollicitatæ, cùm rogasset vbinam confiteretur, illaque respondisset, Vni è Societatis Patribus; tum is desperato sceleris successu, subiecerit: Numquam tibi molestus fuifsem, si id antè sciuifsem; nec enim ignorafsem frustra me verba perdere. Quoties alij operosissimè virginibus persuadere conati sunt, ne nostris toties confiterentur, eo tantum animo, vt libidinum suarum repagulum amouerent? Sed quid ego eximios fructus studiosius colligam, cùm nullus sit maior ipso cælestium mysteriorum vsu? Quid enim aliud est crebra confessio, quàm assidua sui cum peccati maleque consuetudinis execratione correctio? quid aliud Eucharistia, quàm vinum germinans virgines? quàm germen vitæ in lætissimam succrescens æternitatem? quàm purissimi amoris exæstuans flamma, nouo semper nouoque sese alens pabulo? Quo amore vt nihil est excellentius, nihil diuinius, ita nullus ex Eucharistiâ fructus manare potest ipsâ maior, quæ amoris inexhaustus fons est, & perennis scaturigo; imò tota aliud nihil est, quàm amor.

Communionis generalis fructus.

Ann. 1609.

C A P V T D E C I M V M.

De Exercitiis spiritualibus à S. Ignatio acceptis, & ingenti eorum fructu.

IN rerum naturâ non pauca sunt quæ vim ac virtutem admirandam habent, sed latentem & occultam, ipsosque adeò oculos fallentem. Quis tantum ignis inesse credat piperi aut zingiberi, si exteriori specie vim ac naturam eius metiatur? quis ex minutâ glande vastis diffunden-

dam ramis arborem, truncumque in immanes trabes suffecturum sibi promittat? Magnes ferrum occultâ vi rapit ad sese; nitratus puluis, fulminis in morem momento accensus, intorquet globos ferreos mœnia & vrbes solo æquaturus. Ita frequenter natura vim suam dissimulat, lacessita virtutem ingentem exerit. Talis virtus, tametsi primâ fronte non appareat, inest & Exercitiis spiritualibus, quæ S. Ignatius à Deo edoctus, iuuante ac dirigente Deiparâ, ex oraculis historiisquæ sacris, & sanctorum Patrum doctrinâ, conscripsit. Quæ in eiusmodi ordinem digessit, quo nihil ad animos permouendos penitusque flectendos aptius, nihil efficacius videtur excogitari posse. Fuit is libellus primum Societatis Opus quod lucem adspexit, felix auspiciis tantorum Operum ab illâ deinceps magno Ecclesiæ bono euulgatorum. Nimirum debebatur illa gloria eius Auctori, vt, quemadmodum sanctitatis & virtutis, ita etiam magisterij cælestis, & scriptorum famâ ac laude inter Socios Dux esset & Princeps: tantò maior omnibus, quantò maximis apparere conatus est minor. Magna quidem est vis, magna laus doctrinæ, quam Suarez, Vasquez, Salmeron, aliiquæ tam vastâ tot Operum mole numquam satis potuerunt complecti. Ingens Fabri, Canisij, Augerij feruor in reducendis ad Ecclesiam errantibus; efficacis ardor in reuocandis ad mentem sceleratis hominibus; felix solertia iam moribus Christiano dignis efformandis: sed, si suus veritati locus sit, hæc omnia libello illo suo complexus est Ignatius: ex quo, tamquam vberissimo quodam fonte, riuuli isti fluxere. Vastissima sunt licet flumina, fonti tamen originem suam debent, & perennes aquas; quantumuis ille cum annibus suis comparatus, paruus videatur. Ignatij libellus mole quidem perexiguus, dictione planus & facilis est: quem si non gustes, si in tuum succum non vertas, neque artis, neque ingenij, neque doctrinæ singularis, fortassis etiam contemptu magis quàm laude videbitur dignus; sed interiore gustatu perceptus, acer est, potens est, virtutisque tantæ, vt nullum animorum languorem non erigat, nullam duriciem non frangat. Laboraret hîc Societatis fides, si sola tantum huic libello tribueret: quæ ne suspecta cuiquam sit, aliorum testimoniis hanc placet adstruere, quos nec affectus egit transuersos, nec nisi quod experti sunt asseuerant. Ludouicus Strada, è D. Bernardi Familiâ vir in primis celebris, cum libelli huius diuinam vim sensu ipse suo percepisset, in eius laudem erumpens, *Tirocinium est*, inquit, *toti humano generi institutum*. Cuius quidem testimonij hæc esse videtur sententia, quemadmodum Religiosi Ordines sua habent gymnasia, in quibus Tirones ad vitæ susceptæ formam exercentur, & finguntur; ita non vnus tantum familiæ alumnos, sed vniuersum hominum genus, & in suo quemque vitæ instituto, ad exactam Christianæ legis disciplinam Exercitationibus à S. Ignatio inuentis aptissimè erudiri posse. Bartholomæus Torres, Canariensis Præsul, spiritu quem ex hoc libello hauserat plenus, *Vtinam*, inquit, *quanti est ille thesaurus, tanti aestimare possemus! Deum testor, triginta annis quibus versor in studiis sapientiæ, & permultis annis quibus Theologiam doceo, numquam ad meam utilitatem didicisse tantum, quantum me paucis diebus docuerunt Exercitia*. Illa ad docendum referebam, hæc ad agendum:

Vis & energia Exercitiorum S. P. Ignatij.

Illustrimum virorum de Exercitiis iudicata.

dam: qua inter immane quantum est interuallum. Vidi homines doctos qui Exercitiorum res, cum tam clara Catholicaeque sint, ex Euangelio sanctisque Doctōribus depromptae, intelligere non possent; quas tamen qui ad usum referunt, nullo negotio intelligunt. Permultis ego & Religiosis & secularibus persuasi ut ea susciperent: nec quemquam noui, qui non magnum inde fructum retulerit, palamque predicauerit, se nihil omnino de rebus mortalibus uoluisse iis antelatum. Potestne vel luculentius ad laudem, vel certius ad fidem Exercitiorum praestantia commendari? Nimirum mandere oportet aromata, ut eorum calorem vigoremque persentiscas. Electrum paleas trahit; sed iners est & ignauo simile, nisi prius confricetur. Ita rerum naturalium, ita libelli huius occultam arcanamque vim, usus ipse laceffendo ac velut irritando prodit. Quid verò Ludouicus Granatenfis, praclarum illud Ordinis Praedicatorum lumen, cuius conciones & scripta omnia eximiam quamdam pietatem spirant, legentibusque afflant, quam exaggeratâ laude libellum hunc ornât? *Tantum doctrinae spiritualis*, inquit, *à documentis & Exercitiis illis hausi, ut uita tota non sufficiat scribendo illa, quae in illis Deus mihi aperuit.* Mancius S. Theologiae Doctōr, ut eiusdem cum Ludouico Ordinis, ita sententiae sensusque. *Pluris facio*, inquit, *Theologiam Patris Villanoua* (impendebat se ille tradendis Compluti Exercitiis) *quàm omnium simul Doctōrum.* Ut verò plurimos silentio praeteream è celeberrimis toto orbe sapientiae virtutisque famâ hominibus, qui manibus pedibusque (ut dicitur) in eandem sententiam iuerunt, quorum vel nomina recensere longum esset; Carolum tamen Cardinalem Borromæum, ipsiusque Sedis Apostolicae vel Oratores vel Praesides, nefas sit omittere. Quid igitur sanctus ille Mediolanensis Archiepiscopus de hoc libello censuit? Cùm Dux Mantuanus eius bibliothecam uiseret, mirificeque laudaret, conuersus ad illum Carolus; *Paruulum*, inquit, *in pulpito libellum habeo, è quo plus haurio, quàm è reliqua bibliotheca, quia nempe purius & plenius, tamquam ex ipso fonte.* Quid verò ipsum Ecclesiae caput, cuius testimonia ueluti caelestia quaedam sunt oracula? an hunc libellum nosse potuit, & non laudare? Paulus hoc nomine Tertius, cui certè Societatem IESV notam perspectamque esse oportuit, cùm uisum ipsi fuerit & Spiritui sancto eam & approbare & humano generi commendare, hanc de Exercitiis S. Ignatii sententiam pronuntiat: *Plena sunt*, inquit, *Exercitia illa pietate & sanctitate, ad adificationem & spiritualem profectum valdè utilia & salubria. Maximum uerò adumentum attulerunt ad fructus uberes, quos Ignatius eiusque Societas in Ecclesia Dei ubique gentium producere non cessat.* Ita Pontifex Optimus Maximus latentem hunc thesaurum æstimauit sub ipsius originem Societatis. Sed usus uetustate ac tempore corroboratus, magis magisque occultam rerum indolem ac naturam solet aperire. Iuuat igitur audire Nicolaum Zambeccarum, qui ea quae à tot tamque incorruptis testibus acceperat, apud Gregorium XV. in Consistorio retulit. *Ignatius*, inquit, *non solum opportunis monitis atque adhortationibus ad meliorem frugem traducere conabatur omnes; sed etiam libello de fructuosa orandi ratione, ex iis quae magisterio diuino didicerat, excolere nonnullos, atque ad studium uirtutis incitare cepit.* Atque hic est ille Exercitiorum spiri-

Manriquez
de Exceit.

In bullâ
Pauli III.
datâ ann.
1548.

In processu
Canonizat.
S. Ignatii.

tualium libellus: qui Summorum Pontificum testimonio probatus commendatusque: quem tam consentiens laus bonorum, & incorrupta sincerè iudicantium vox, tamquam imago virtuti eius resonans, longè lateque celebravit: qui tam multos è vitiorum cœno extraxit, tot alumnis novis Religiosos Ordines amplificavit, tam multis Religiosorum Familiis disciplinæ veteris amorem curamque restituit: vt meritò à Summo Pontifice numeretur inter auxilia & robora quæ Deus Reipublicæ Christianæ hoc deploratissimo tempore submisit. Sed generositate nemo nouerit, nisi qui fructus ab illo productos aut gustauerit, aut propius saltem adspexerit. Audiuimus virorum grauissimum sententiam: quorum auctoritati quidem incorruptoque iudicio cordatissimus quisque haud grauatè cedit; nemo tamen satis vniquam capiet ad assequetur, quid sit causæ cur documentis istis quasi cælestibus & humanâ sapientiâ maioribus tantum tribuant; cur eam tam certam appellent viam rationemque efficacem animos à peccandi licentiâ ad amorem virtutis traducendi; cur iter quod ab Exercitiis monstratur, breue censeant & expeditum ad absolutam consummatamque virtutem; cur artem vocent quæ dissolutos homines subito vertat in sanctos: hæc, inquam, nemo vniquam capiet, nisi certis documentis ac reipsâ quodammodo id illi constet.

*Frustrum
admirandi
Exercitiorum.
Hist. Societ.
p. 1. l. 2. n. 71.*

Rem igitur ipsam clarissimaque experimenta in medium adducamus. Sacerdotem scenicum, populi publicum offendiculum, cælestis hæc Exercitatio ita permutauit, vt, iniecto ceruicibus fune, in suggestum ascenderit, & à frequentissimâ multitudine veniam indignæ Sacerdote leuitatis petierit, tam ardentem, vt excusserit illicò lacrymas populo, cui solitus fuerat risus & cachinnos mouere. Mefanæ adolescens nobilis, quem nec durissima in trirēibus inter inancipiorum fæces seruitus flectere potuerat; his præsidiiis adhibitis, indomitam ferociam subito vertit in suauissimam animi mansuetudinem, intractabilem ingenij duritiem in commodissimos mores. Hæc ars odia grauissima, quæque non nisi partium exitiis videbantur exstinguenda, tum publica, tum priuata, repente composuit. Hæc magos, hæreticos, Iudæos, pertinacissimum hominum genus, blandâ vi inflexit, Christoque subiecit. Hæc auaros, iracundos, luxui ac libidini perditissimè deditos, in alios prorsus homines sui que dissimillimos repente mutauit. Vnde verò nisi ex cælesti hoc fomite conceperunt ignem, quem toto orbe sparserunt primi illi Ignatiij comites, & qui primis successerunt, tamquam Apostolis discipuli, & qui ab his propagati in hæc vsque tempora flammæ à maioribus hausas fouere constantissimè pergunt? Hoc experimento Tironum suorum indolem, animos, robur Societas potissimum explorat: haud secus quàm aquila pullorum suorum aciem ad solis radios tentat. Atque vt à Societate digrediar, hac in primis cælesti industriâ diuinâque arte plurimum adiuti S. Carolus Borromæus & S. Teresa, vitam auspicati sunt sanctiorem: iisdem præsidiiis institutum cursum feliciter tenuere: iisdem se ad vltimum vitæ terminum felicissimè compararunt. Nec minùs feliciter religiosissima illa Carmelitarum in Belgio seu fundatrix seu propagatrix Anna à S. Bartholo-

*In Vitâ
S. Ignatiij,
auctore An-
drææ Lucæ,
l. 1. cap. 25.
n. 26.*

tholomæo illam vitæ morumque sanctimoniam, toti Belgio notam, hoc remedio vel fouis vel plurimum auxit.

Post hæc sanctitatis lumina in medium producta, nemo iam mirabitur, sapientissimum illum apud Sinas neophytum Paulum, cuius vnus humeris tota res Christiana tam diu illic incubuit, horum vsum Exercitiorum apud gentem illam cultissimam ac literatissimam induxisse: nemo Gasparem Contarenum suâ libellum hunc manu descripsisse, eundemque ab heredibus eius sollicitè seruari, nec secus: quàm ingentem thesaurum, vt reuera est, in pretio haberi: nemo Ioannem Cochlaeum, hæreticorum in Germaniâ malleum, iis excultum, quotquot potuit ad eandem felicitatem inuitasse. Ipse verò Ignatius latentis in hoc libello virtutis optimè conscius, non minus eius approbationem quàm multarum salutem animarum in votis habuit. Eius vsum M. Mione, cui plurimum debebat, vt gratus esset, impensè commendauit: virisque grauissimis hanc meditandi methodum tradidit. Quid, quòd Ludouicum Blossius Lætiensis Abbas, vir insigni vitæ sanctimoniâ illustris, vt sibi ita & suis eâdem prodesse voluerit? Quid, quòd Abbates S. Bertini & Aquicinctinus his instructi, in tantum repente summarum virtutum simul & Societatis amorem exarserint, vt huic (quò pluribus ita prodesset) alter Audomari, alter Duaci, Collegium & templum à fundamentis extruxerint, & dote non exiguâ locupletarint? Nullum inueniam exitum, si vel obiter his similia perstringam.

Sed quid tam sanctum est atque diuinum, quod vel impietas non damnet, vel temeritas non carpat? Incredibile dictu est quàm furiosè libellum illum inuaserint hæretici (magno sanè singularis præstantiæ ac fructus argumento) quibus se in Germaniâ Gretserus opposuit, in Galliâ Richeomius. Sed mirandum est, à Catholicis quibusdam diuinum illud Opusculum aut in crimen aut in contemptum vocari potuisse. Enimverò excusari non potest leuitas ista culpantium quod ignorant. Minus ferenda est calumnia, quæ quod videt damnari non posse, fictis criminationibus velut turpi laruâ studet inuoluere. Sed hæc nequitia non ita obducta est, vt non statim ad primum veritatis radium euanescat, sed que ipsa interimat. Sparferat hæc Conimbricæ in vulgus, iis qui se apud Patres Societatis exercerent, spectra nescio quæ & visa obiici. Calumniæ fidem adstruebat, quam detrahare debuerat, vt repentina ita ingens & crebra morum mutatio. Denique adeò inualuit hæc fabula, vt Cardinalis Henricus fidei Quæsitore de re totâ cognoscendum censuerit. Hoc dum eius imperio dissimulanter facit Iacobus de Murcia Academiæ Rector, Fratresque nostros de obiectis visis legitime interrogat, vnus aperte fatetur se visa vidisse, & quidem feralia atque horrenda. Et quænam illa? inquit Rector, simulque Scribam admonet, vt quæ narrentur exciperet. Ille verò, Memetipsum, inquit, vidi, quem numquam antè satis perspexeram, monstrum sanè tetrum, quo turpius mihi que magis timendum numquam vidi. Hoc responsum ab ipsâ veritate facete petiit, calumniam potentiùs discussit, quàm fortasse potuisset studiosâ defensio; & compendio quodam rudem Exercitiorum imaginem ac laudem amplectens, calumniam suo veluti telo confecit.

Super-

*Exercitia
frustrâ op-
pugnata.*

*Hist. Soc.
par. 1. l. 5.*

Supereſt nunc, vt quid ſint, vnde ortum ducant, quâ ratione obeun-
 da, quibus, & quando, & cur tradenda ſint hæc Exercitia, paulò accu-
 ratius explicemus. Quorum tale eſt argumentum. Ante omnia, veluti
Argumentum Exercitiorum: auſpiciũ & fundamentum vitæ ſanctioris, proponat ſinem, in quem
 homo eſt conditus, attento & quieto animo conſiderandum: quâ rati-
 one affici oporteat rebus ceteris quæ hominis cauſâ ſunt procreatæ:
 quid ordinem hunc pulcherrimum inuerterit. peccatum nempe, quod
 vnum non minùs nobiliſſimas illas in cælo mentes, quàm genus huma-
 num perdidit vniuerſum. In oppoſitam igitur virtutis viam tantò
 enitendum eſt ardentius, quò magis ab extremo interitu abhorre-
 re quicumque aliquâ ſui miſeratione tangitur. Virtutem hanc nullâ
 re æquè ac CHRISTI præcuntis ad vitam Ducis exemplo acui, vt-
 pote quod attentius conſideratum vel ignauiam ipſam inflammare tan-
 toperè poſſit, vt arduum illud iter non minùs iam affectet quàm priùs
 fugiebat. Tandem animum difficultatum victorem, velut exſuperatò
 montis ardui iugo, in intimam cum Deo coniunçãoem deducunt,
 & caſtiſſimi amoris dulcedine penitus penituſque perſuſum, quadam
 beatitudinis propinquæ ſuauitate, quàm ex certâ eius ſpe prælibat, iu-
 cundiffimè reficiunt. Atque tres illas ab omnibus celebratas vias, quæ
*deducunt per viam purgati-
 nam, illu-
 minati-
 nam, vni-
 tuam ad
 Deum.* deducunt ad ſummum virtutis apicem, libellus hic recludit. Purgandæ
 menti inſiſtit per varios in ſe ipſum inquirendi modos: per altiùs repe-
 titam peccatorum confeſſionem, perque conuenientes maximè aptaſ-
 que commentationes id agit primùm, vt flagitiorum turpitudine &
 ſarcinâ liberetur animus, tum vt perturbationibus (quibus velut æſtu
 ventoque iactata nauis in diuerſa rapitur) vacuus velut in tranquillo
 diuinæ vocis ſuſurros audiat. Sic purgatum cæleſti luce contendit il-
 luſtrare, tenebris diſcuſſis, quas auido iam virtutis frequenter offundit
 error. Hic primùm ad diuinarum legum obſeruationem, inde ad
 Euangelicam conſiliorum perfectionem, tum ad iniurias, ignominiam,
 dolores, vulnera, mortem, ſi CHRISTI gloria & obſequium id exi-
 gant, generoſè ſubeunda, mentem arnat, & quaſi facibus quibuſdam
 ardentibus inflammat. Ex his vt conſequens eſt, perfectum tradit inti-
 mæ cum Deo coniunçãois modum: nam vagatus per omnia gaudij,
 pacis & ſpei incitamenta, Deum vbique præſentem admirari docet ac
 diligere. Addit denique tum ad detegendas hoſtis noſtri fraudes do-
 cumenta vtiliſſima, tum ad inanis gloriæ (quam rectè in portu nau-
 fragium dixere nonnulli) arcendum periculum. Nam quemadmodum
 ex arduo in præceps deſpicienti ipſa nonnumquam altitudo tenebras
 offundit, quibus iter oculoſque obcæcantibus procliuiſ eſt ruina: ita
 non rarò virtutum ſuarum eminentiam circumſpicienti diuitiæ ipſæ
 inopiam creant. Atque hæc aurei libelli quædam ſynopſis eſt, ſed mu-
 tilla: nam latentem in eo vim nec volumina ingentia ſatis explicent, ne-
 que inexperto magis demonſtrent efficaciam arcanamque huius Opu-
 ſculi virtutem, quàm oratio dulcedinem mellis ei qui id nunquam
 ſenſu gultuque percepit.

*Modus
 obeundi
 Exercitia.*

Vt autem cum ſperato fructu obeantur hæc Exercitia, requirunt in
 primis ſeceſſum & ſolitudinem, vt animus à publico, ab amicis, adeo-
 que

que domesticis remotus, curarumque immunis, &, quantum fieri potest, etiam immemor, in sese abeat, totusque sibi & Deo vacet. Solet enim suos in solitudinem Deus abducere, vt, silente rerum vulgique strepitu, exaudiri ab illis possit. Tum verò sancta iis iniicit desideria, lacrymas elicit absque teste copiosius; tunc animo se dulcius insinuat, ac denique toto numine illabitur. Hic homo sese habere incipit, qui cum se rebus gerendis tradidisset, sibi ipsi eripuerat; cum ceteris seruiret, sibi vni decrat, quàm aliorum studiosus, tam negligens sui. Vox ergo Numinis non auditur in foro, non percipitur in publico; odit turbam, solitudinem amat.

Quoniam autem recti specie sæpè blanditur error; quicumque in hanc solitudinem se recipit, ductore opus habet, cui sensus omnes arcanosque animi motus aperiat; à quo, quid quove tempore agendum sit omittendumve, cognoscat. Ita dum Georgius Radziuilius Cardinalis Vilmæ Episcopus cum fratre Stanislao in villam Iulij III. secessit, vt his meditationibus animum exercerent; vtrumque iussu Gregorij XIII. direxit Achilles Gagliardus: eo successu, vt reduces in Poloniam fructum quem hauserant, per omne Regnum diffunderent: Cardinalis enim in hæreticorum conuersionem acriter incubuit, Stanislaus in mores sibi subiectorum ad omnem honestatem conformandos. Vt autem illis Proce-ribus, ita cuilibet alteri, non sine directore hæc Exercitia traduntur. Quippe non solet diuina Sapientia homines nisi per homines erudire. Non me fugit, Ignatium, cum neque litteratus esset, neque ante ipsum exstaret hæc spiritum exercendi methodus, diuinitus hanc artem edoctum fuisse, non sine Deiparæ benignâ ope: sed paucis ea felicitas obtingit, nec ferè nisi illis qui ad res ingentes & inusitatas diuino consilio destinantur.

Porrò tradenda sunt omnibus quibus limatius est ingenium, aut saltem politioris disciplinæ capax; iis præsertim qui de incundo vitæ genere deliberant, vt in his ab omni perturbatione liberi, de vitâ futurâ statuunt, quod nunquam statuisse pœniteat. Hoc verò quantum est? Incunte adolescentiâ, inquit Tullius, cum inest maxima imbecillitas consilij, tum id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod maximè adamauit. Itaque antè implicatur certo aliquo genere cursuque viuendi, quàm potuit quid optimum sit iudicare. Nimirum sequitur hæc ætas passim ouium ritu, auferrique se sinit quâ vocat aut inconsultus animi impetus, aut maiorum exemplum, aut multitudo deterioribus ferè consentiens; it denique quâ itur, non quâ eundum est. Ignatius verò cum perspiceret, quanti esset momenti certum aliquod vitæ genus maturo sibi consilio designare, ne infelicitè de eo deliberaretur, quod semel tantum statuendum est, & in quo summa maximi omnium discriminis vertitur; cumque videret ex vulgi iudicio vitam ple-rosque instituere, hoc est (vt verbo dicam) à recto cursu aberrare, cum posteriores quasi per caliginem vestigia premunt priorum, & de re omnium maximâ casu non ratione decernunt; ideo sollertem felicemque adhibuit curam, vt quisque horum ope Exercitiorum sic de vitæ sum- mâ constitueret, vt Deum velle, sibi que potissimum expedire censeret.

*Quibus
Exercitia
tradenda:
potissimum
deliberan-
tibus de vi-
tæ statu
eligendo.*

Quæ quidem deliberatio tam est necessaria, vt sine eâ felix vitæ cursus teneri ægrè admodum possit. Quam enim imaginem exprimet, qui paratos colores illinit priùs tabulæ, quàm quid velit pingere secum ipse statuerit? Quis prædam figet, qui sagittam mittens in auras ignorat quò arcum dirigat? Quem ventum optet nauta, aut quò cursum flectat aut vela vertat, qui nesciat quem in portum tendat? Qui verò post maturam deliberationem statuit quem se esse velit, is in vitæ perenni quodam felicitique cursu constare sibi potest, & nullo in officio claudicare. Quæ deliberatio ne temerè suscipiatur, ante omnia expurgandum est noxius animus, ac dein exuendus omni inclinatione, quæ in hanc potius quàm in illam propendat rerum creatarum, ne vlla animi perturbatio aut rectæ rationi obstrepat, aut voci diuinæ. Ac tum demum de vitæ genere deliberandum, cum sine erroris periculo decerni potest, simulque prospici possunt & procurari idonea virtutum auxilia, ad vitæ iam deliberatæ stadium inoffenso pede decurrendum.

*Alij fines
cur Exercitia ob-
sunda.*

Ann. 1601.

Neque verò hæc Exercitia ad eligendum vitæ genus tantum sunt adhibenda: nam mirè etiam valent ad conformandos mores, appetitionesque sedandas, ad retinendam in præclaris animi nostri decretis institutisque constantiam, ad quamcumque demum vitæ semel susceptæ disciplinam Christianè colendam. Testes sunt infiniti toto orbe, qui ea non minori suâ voluptate quàm fructu sunt experti. Sed vnus fit instat omnium Augustinus Caruajalius, Augustiniani Ordinis Theologus. Is cum Indiam Occidentis peragraisset, & in Hispaniâ variis muneribus cum laude perfunctus esset, Italiæ quoque Cœnobium sui Ordinis iussu Summi Pontificis visitasset; Bononiam tandem ab eodem Pontifice Visitator Apostolicus missus ad D. Iacobi Cœnobium in veterem disciplinam restituendum, non aliis id præsidii facere aggressus est, quàm piis his Societatis commentationibus: quibus ipse cum per mensem se exercuisset, testatus est candidè, se, quamdiu in Religione vixisset, rationem aliquam, quâ rectissimè incederet, semper optasse, eamque nunc demum, cum in hæc S. Ignatij Exercitia incidisset, inuenisse. Quæ quidem ille auidissimè hausta, atque in intimum demissa pectus, tanti fecit, vt in iis verè diuinum aliquid inesse apertè diceret: eaque deinceps in alios eò libentiùs deriuauit, quò ipse aut diutiùs quæsiuit, aut feruissimè inuenit.

*Quando
Exercitia
adhibenda.*

Sed quando hæc potissimum animi tam certa auxilia sunt adhibenda? Societas quidem singulis annis suorum animos hac cælesti ope restaurat. quam Societatis consuetudinem alij non pauci ex omni ordine tam sacro quàm politico æmulantur. Tum verò etiam adhibentur vtilissimè, cum parandus est animus ad arduum aliquod & publicum munus. Sic oportunas ab his vires sæpè petierunt Episcopi, onus illud Angelicis humeris formidandum subituri: quas cum magno suo suorumque bono corroborari sensissent, ex iis non pauci nullos deinceps statuerunt Sacris initiare, nisi cælesti hoc præsidio ad dignissimum illud Christianæ Religionis munus antè comparatos. Tunc etiam opportunè suscipiuntur hæc Exercitationes, cum animus obruitur negotiis, sibi que subductus in rebus alienis totus est, vt sibi se non nihil reddat, agatque etiam

etiam negotium suum omnium grauiſſimum & maximum. Rurſus tunc opportuna ſunt, cum languet aut æger eſt, vt hinc medicinam petat; cum difficiliſ obſcuruſque nodus ſoluendus, vt cæleſtem hinc lucem hauriat; cum oppugnatur, vixque apparet effugium periculi, vt opem hinc atque præſidium accerſat: denique cum malum quodlibet infeſtum experitur, in his tam præſens ſiue ſolacium inuenit, ſiue remedium, vt vel experimento ſuo fateri cogatur, hæc S. Ignatii Exercitia (quod multorum ſermone percrebuit) opus eſſe humano maius, & nobiliſſimum æternæ mentis inuentum. Nunc quibus in proximum Societatis charitas præcipuè elucet, erga pauperes afflictoſque ſtudia paucis delibemus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Societatis erga pauperes morbis, peſte, & vinculis afflictoſ charitate.

CARÒ conſtat mortalibus ſcire an amentur: niſi infelices ſunt, id ſci-
re vix poſſunt. vſque adeò nulla ſinceri amoris exploratrix certior eſt, quàm calamitas. Amat Societas proximum ſuum; idque & in gymnafiis & in pulpitiſ illum erudiendo ad ſalutem, fatiſ docet: ſed nuſquam maniſteſtiuſ quàm in publicis valetudinariis, pauperum turguriis, & reorum cuſtodiis; vbi miſeris præſtò eſt, vt eorum calamitatem ſoletur ac leuet. Et quidni præſtò ſit, cum I E S V M ſequatur Duceem, qui ſuum erga homines amorem ſubleuandiſ afflictorum ærumnis præcipuè commendauit; quemque in captiuis vincitum, in ægris languentem, in mœſtiſ dolentem ſolari ſe & leuare non ignorat? Hoc eſt cur egenorum caſas, carcerum pædorem, noſocomiorum graucolentiam in deliciis habeat. hoc eſt cur nec vlcerum fanieſ, nec contagionis virus, nec reorum ſquallor, nauſeam illi aut horrorem moueant. An avaruſ adamantem aut pyropum aut monile in cloacâ aut ſineto inuentum ob adhæreſcentes ſordes non negligeret, Societas animam ſanguinis diuini pretium, inò I E S V M ſuum quem in hac agnoſcit, quia pædore & ſquallore obſitum, auerſabitur: I E S V M ſuum in calamitate aut in periculo deſtituet? Hoc facere ſi poſſet, & morbis ipſiſ inle-
meritò ab hoc velut tirocinio nouam militiam auſpicatuſ eſt Ignatiuſ. Quare
Speluncam inſedit propter Manreſæ portas. Hinc quotidie in urbem egreſſuſ, ſtipem oſtiatiſ mendiciſſime corrogabat, quam deinde in pauperes diuideret. Tum conuocatoſ ſpe factâ cibariorum quæ mendica-
uerat, primis Religionis elementis imbuere. intereà illorum ineptiaſ & æquo & benignò ferre animo, amoriſque erga illoſ ſuo diligentiffimè ſeruire. hinc ad ægroſ in S. Lucie valetudinario ſe conferre, illoſ ſolaci-
i, illorum comodoiſ vacare, lectoſ ſternere, dum commouendi, molliſſimè tractare: corpora plagiſ & vulneribuſ deformata arteè complecti, vtque & ſe vinceret, amotiſque quo aſtuabat ingentem vim non diſſimularet, ipſa vulnera, quamuiſ fœda & putria, & oſculari, & lam-
bete,

Amor Societatis erga proximum.

S. Ignatii erga pauperes & inſirmiſ ſuum.
And. Luc. l. i. c. 8.

berè, & ex iis stillantem sanie non raro ore excipere atque exfugere, tum verò eorum animis medicinam facere tantò sollicitius, quò præfentiore opus erat remedio, morbusque magis vrgeret. Reluctabatur quandoque vel invito natura, cum ille sic secum: *Itane verò iam à fratre alienari fastidio? Vbi ille est hominum amor & dilectio, quæ tam studiosè foues? nonne pauper ille eiusdem tecum est carnis & sanguinis, & eodem CHRISTI sanguine redemptus? Tibi, esca vermium, tibi, scaturigo fœdissima stercoreum, horrorem incutiet frater? nonne in paupere isto est CHRISTVS? nonne in plagis istis CHRISTI agnoscis vulnera? non sic, non profectò feres impunè.* Tum quæsitò illo, quo toto valetudinario non erat tetrior & inquinatior, fœdis vlcibus non tantùm oculos naresque pascere, sed & os & labia purulentis plagis applicita tamdiu affixaque tenere, donec omnis horror & nausea cessasset, & neque malcolentiam ampliùs neque putredinem pensentiferet. Heroicos Ducis sui animos imitati Socij, dum Venetiis idoneam tempestatem opperiebantur nauigandi in Palæstinam, vbi ab Ignatio in celeberrima duo vrbs valetudinaria bipertiti, ipso auctore, quàm misericordiæ officijs quàm ægrorum conscientijs ritè sanandis operam dederunt; tanto animorum ardore, vt ad spectaculum ciues hærent attoniti, præfertim cum cernerent corpora sanie stillantia, visu fœda, olfactu graua, manibus ab eis contrectari, complexu dum lectos sternerent sustineri, & in stratis reclinari: imò à quibusdàm, ad horrorem naturæ frangendum, manantia tabo vulnera exfugi. Quid, quòd fœdissimâ leprâ resperfos, ac valetudinarijs exclusos, in suo lectulo collocarent, nullo contagionis metu anxij? Omnium autem cubilia circuibant, benignis alloquijs miserimum quemque solabantur, ad tolerandam morborum violentiam excitabant, ad detestationem peccatorum inducebant, apud moribundos nocturnas agebant vigilias, mortuorum denique corpora humo suis effossâ manibus tumulabant. Iuat hîc audire Vrbanum Pontificem Maximum de magnanimitate Xauerij charitate: *Eo, inquit, dilectionis ardore erga imopes infirmos, qui in domibus hospitalibus morabantur, se gerebat, vt rarò ab eis discederet; tantaque sensuum mortificatione quantumuis sordidissima ministeria peragebat, vt aquam sæpiùs, quàm horribilia & incurabilia vlcera lauerat, ebiberit. Cum verò de vitâ periclitarentur, tunc cibi somni que prorsus oblitus, & præter proprias vires à Deo confortatus, veluti à commissâ custodiâ nec die nec nocte discedebat. Quæ adeò libenter atque hilariter exsequebatur, vt delicia eius deseruire ægrotis ac morientibus esse dicerentur.* Hæc est amicitia Christiana & vera, quæ miseros non fugit, sed quærit; non destituit, sed ad extremum omni ope & obsequio fouet. Hic est sincerus in proximum amor, illi præfctò esse, qui, quo amorem tuum inuiter, nihil habet splendidius quàm vlcera, nihil speciosius quàm artus pallore, situ, leprâ & lue confectos; nihil potentius quo affectum sibi conciliet, quàm infelicitatem & extremas miserias. Hic amor in primis Socijs tam altè radices egerat, vt, priusquam se disungerent, in varias vrbes caelestem charitatis suæ ignem sparsuri, inter ceteras leges quibus se adstringebant, hanc quoque sancirent, ne alias ad diuersandum ædes præter publicas hospitales domos perquirent: nec sanctiùs legem tulere, quàm seruarunt. Lainius
Floren-

*Sociorum
in nosocomijs
obsessio,
quia, sine
que victo-
ria.*

*Bulla Ca-
nonizat.
S. Xauerij
erga infir-
mos amor.*

Florentiam missus, vbi urbem attingit, repudiata hospitij liberalitate, quam complures offerebant, in valetudinarium cum Canisio diuertit. Ratisbonæ Bobadilla æger ipse & imbecillis, cum vix haberet vestigio, & succiderent genua, in nosocomio tamen nihil propè de laboris contentione remisit, ne quid faucis infirmisque de expectatâ charitate detraheret. Fatigato non aliud cubile erat quàm ipsa soli durities, non aliis stragulis cooperto quàm quæ numquam exuebat, nec allere quidem corpori substrato. Iaius cum Ducis Ferrariæ confessionibus præesset, ab aula se ad valetudinarium recipiebat, ægros omni ope solaturus; inter quorum pædores aiebat se libentiùs, quàm inter aulæ odores blandiriâque versari.

*Idem alio-
rum om-
nium ar-
dor.*

Venerat Moram, oppidum olim à se excultum, Prouincialis Lusitanix Miro, incolas sibi deditissimos reuifendi causâ. Aduenit mox Cardinalis Henicus Diæcesum suam iustrans: qui dum publicam hospitalem domum inuisit, Mironem in eâ ex febre decumbentem inter pauperum turbam reperit; suisque oculis non sine admiratione spectauit, quæ Sociorum essent deliciae, quid potissimum agerent, cordique haberent. Scilicet pro solatio ducebant, afflictis solatio esse, & in eorum obsequio vires ac valetudinem consumere. Quid, quòd multis locis, vbi non erant nosocomia, Magistratus & Principes permouerint vt ea exstruerent? Ita Goæ operâ & curâ Pauli Camertis ædificatum valetudinarium; cuius ministerio ac procurationi multos ipse annos præfuit. Ita in orâ Comorinensi, ita Aphrodisij in Africâ, & alibi, ægrorum diuersoria Societatis curâ ac diligentia sunt exstructa.

Iam quantum in ægros fauciosque milites vbique se prodidit eadem charitas? Quanta Lainij in hoc genus hominum benignitas, quàm effusum obsequium, cum ad Aphrodisium Africæ urbem, quam Vega Siciliæ Prorex obsidebat, suâ ipse manu præpararet ac porrigeret faucis pharmaca, vnguenta oblineret, cibos in os infereret moribundis, lintea mundaret, nocturnas apud ægros duceret excubias, cum alij super alios sternerentur, omnium conscientis ritè purgandis inuigilaret? Quanta illa Antonij Vinckij Rectoris Mamertini charitas, cum in valetudinario triginta milites puluere tormentario ambusti, à vertice ad pedes fœdum in modum exulcerati, intolerandum exhalantes odorem, vermibusque scaturientes, ob fœditatem mali iacebant ab omnibus derelicti? His ad extremum adfuit Vinckius, animisque eorum pariter & corporibus omnem operam, obsequium, solatium impendit. quæ viri cura & sedulitas nouem seruauit in viuis, ceteros ritè expiauit, & ad æternitatem sedulo instruxit. Quid, quòd Societas numquam defuit vel extremo charitatis officio sepeliendi vitâ functos? In nuperrimo montis Vesuuij incendio quàm id non obscure ostendit, cum Socij, flammis adhuc erumpentibus, & circum omnia longè lateque vastantibus, cum saxa mons adhuc cructaret, & circum vndique grandinis in morem spargeret, caduera ex altis cineribus effossa, atque in humeros imposita, cœu noui Tobie tumultis mandarunt?

*Recupit.
P. 47.*

Ita Societas ægris mortuisque obsequium suum, vbi vbi offert se occasio, prolixè præstat; optatque omnibus votis, tam promptè morta-

les eius operâ vtantur, quàm illam promptè omnibus defert. In his tamen pietatis officiis inuenit liuor quod carperet. Cederet autem criminationibus & frangeretur Societas? omnia essent deferenda; ac tum culpam fortasse desineret, cum ob ignauiam & fœcordiam maximè esset culpanda. Sed erigitur inuidiæ obtreccationibus, non deiicitur. vtque temeritatis existimat, vitæ discrimina sine consilio & ratione adire; ita pro salute hominum & Dei amplificandâ gloriâ mortem non reformidare, magnificum & gloriosum. Quis Religionem Christianam posteris serualet, nisi Christiana fortitudo supra mortis & tyrannorum metum fuisset? Quis Æthiopiam, Brasiliam, Iaponiam, ceteramque barbariem excoleret, si ærumæ, cruciatus, certusque, quamuis lentus, interitus ab eorum finibus Christianos doctores arceret? Si per vitæ pericula & mortem adeantur barbari, quò CHRISTI legi subiiciantur; an multo sudore & sanguine maiorum CHRISTO afferti, mortis formidine deferantur, cum extremo malorum humanorum vrgentur, & in geminæ æternitatis discrimine versantur, ab ipsis quoque parentibus & propinquis destituti? Quis tamen per contagionem & luem quæ momento afflat, quis per mortis assiduam expectationem, morte ipsâ grauiorem, intrepidus incedat? quis animo non titubet, non palleat, cum quot domos aut ægros adit, in totidem mortes ire se credat? Auida periculorum & mortis charitas, nec quò tendat, nec quid passura sit cogitat; quoniam & quod passura est votorum pars est. Testes sunt quotquot ferè vrbes incolit Societas, quàm promptè, quàm alacriter ad hæc obsequia Socij non veniant, sed conuolent, quamque operosè hæc munia ambiant. Neque hæc paucorum inter illos est charitas, aut cunctabundorum. Vidimus non vno loco exhausta propè Collegia, cum vix carceribus in hoc stadium emissos mors ex inchoato cursu abriperet, & ab ipsis funeribus superstitem cresceret feruor. Vidimus in Belgio nostro ex totâ Prouinciâ in dies accurrere in locum cadentium, cum vix arenam hanc ingressos adorta lues sterneret; cumque plures simul interdum aduarent, apud Rectores pulchro certamine inter se contententes, vtri prius vitam proximo deuouerent, & periculum Sociorum depellerent suo. Vidimus nostros, obligatis adhuc capitibus, & à pestiferis vlceribus nondum perfanatis adhuc claudicantes, non per vrbes modò compita, vt laborantibus ipsi laborantes subuenirent, quo poterant modo accelerare gradum, sed in suburbanum etiam agrum se effundere. Vidimus deserta in plateis & agris corpora agentium animam suis quandoque humeris, quandoque vehiculis imposita, ad nosocomia vehere. Freno hic opus habent, non calcibus. impetratur hæc prouincia, non impetatur. auidius discrimen hoc expetunt, quàm plerique mortales fugiunt. pro beneficio est à pulpitis & cathedris ad gloriosam hanc charitatis palæstram posse descendere. Frustrâ & lacrymis & precibus eorum ardori parentes & consanguinei obstitunt: frustrâ impavidis terrorem inculcant: frustrâ spem faciunt maioris frugis, seque & plures paucorum causâ non esse deferendos. Incitant hæc, non deterrent contemptricem periculi & mortis virtutem.

In mediis etiam aquis charitatis hoc incendium arsit. Testes mihi sunt

& Xa-

*Societas
postè infecta
et assistit.*

& Xaucius & Barzæus noster, & quotquot ferè in Orientis Indias nauigarunt. Quin & hæretici & Turcæ & barbari eam experti sunt & admirati, eaque magis quàm omnibus argumentis ad virtutem & religionem amplectendam permoti.

Sed nolim hanc Societatis charitatem solâ morte æstimari. Immenſus in his periculis est labor, & corporis defatigatio, cuius nec die nec nocte discriminata sunt tempora. Quoties ab extremâ vrbis parte ad alteram, & extra vrbis pomœria, ingenti interuallo cursitandum? Quoties nec otium est curandi corpora? Quoties dum inediâ exhausti, æstu & labore languentes & lassî reuertuntur, plures reperere opperientes qui iam iam morientibus opem implorarent, quos nefas erat deferere? Hinc ad noctem sæpè impransi, & per tuguria vagati, vix spatium quietis & cibi vtcumque capiendi habuere. Quibusdam ex assiduo cursu & sudore attritæ fuerunt plantæ & vlceratæ; nec tamen à concursatione & contentione cessare tantisper licuit. Sæpè labore & vigiliis fessi, vix in cubili se reclinauerant, cum rursus excitati nocturnos labores diurnis coniungere; vt plerosque non tam pestis confecerit, quàm labor.

At quantò in carceribus copiosior messis, vbi & inopes, & morbis grauibus, & terrimis, & contagione noxiis laborantes, & mœrori intabescentes? Hos Socij & verbis solari, & subsidiis leuare, & obsequiis recreare, hos sedulò curare, in eorum libertate redimendâ omnem operam atque industriam ponere, pro suppetiis conferendis Sodalitia excitare, & id genus alia auxilia, quæ suprà meminimus, adferre. Quibus omnibus hoc agunt, vt viam sternant seruandis miserorum animis, quos beneficiis istis sibi conciliant. Vt enim iis plurimum tribuimus, à quibus plurimum diligimur; ita his officiis delinitos ad omnem pietatis disciplinam facillè componunt. Sacella in carceribus exstruunt, Sacramentorum vsûm persuadent, exercitationes quotidianas in sua tempora distribuunt, ad legendas communiter Litantias, & D. Virginis Rosarium, aliasque preces alternis recitandas, inducunt: sed ante omnia prauam iurandi consuetudinem, etiam censore constituto, tollunt. inter quos fortè offensiones gliscunt, eos in mutua gratiam reponunt, damnatos ad supplicia æquo animo subeunda ritè & more Christiano comparant. Vnum quod omnium sit specimen, lubet oculis subiicere, ipsis hystoriæ verbis ex fide annu-
detentis in carcere solatio est.
Lib. 3. num. 137. & 138.
 titatis. *Cum per totum orbem terrarum, inquit Sacchinus, promulgatum à Paulo Quarto lobeum ad pacem Ecclesie impetrandam, concordiamque inter Christianos Principes, Gœ quoque propositum hoc anno esset, destinatis quadraginta ad preparationem diebus; eo tempore, quoniam inter alia pia opera etiam eleëmofynarum erogandarum fiebat mentio, auctore Consaluo hæc eleëmofynarum imita ratio est; vt quibus diebus ieiunabant, quibus cibariorum sibi destinatarum partem ad vinctos in carcere transmitteret. Octo decemque ad perferendos cibos delecti Fratres: qui vbi primum adiuere carcerem, non fame dumtaxat infelicia corpora, sed magis factore ac sordibus videre confici. Turba erat miseranda omnis, sed præcipuè agrotorum commouebat aspectus: qui multi iacebant humi abiecti alto fædoque in situ, unde intolerabilis exhala-
 batur mephitis. Hac igitur nouâ & charitatis & humilitatis segete lati Socij,
 alijs*

aliis deinceps diebus vnà cum cibis scopas, paleas, corbes, aliaque id genus ad purgandas euehendasque sordes portabant. Tum summà alacritate purgare carcerem aggressi, sordes alij cruebant, alij corribus auferebant in mare, quod non modicè ab custodia distat: alij vasa, & quidquid eà egebat curâ, mundabant. Ita opitulati corporibus, ad curandas animas vertebantur; que cò faciliùs expiari se, doctrinâque Christianâ & monitis salubribus sinebant imbui, quò magis fuerant impensis corpori obsequiis præparate. Hacenus Sacchinus. Atque hic finis est eorum quos Societas suscipit laborum; huc spectat quidquid agit & molitur. Nihil illi durum, nihil inuium, vbi affulget spes lucri animarum. mors ipsa in votis est, dum æterna ab aliis depellatur. Vnà velit & vinculis & carceribus mancipari, in eundem squallorem conijci, eodem situ cœdari, si hoc ad vindicandas in libertatem animas conducatur. Nónne hoc nostri agunt? qui vt milites nauticosque homines in extremis præsentì ope iuuent, naues conscendunt, vnà cum illis & tempestatum discrimina, & ab hoste pericula subeunt, & cum iis in voluntarium quodammodò carcerem se compingunt: in quo neque morborum virus & contagia possint euitare, neque hostilium tormentorum vim euadere, vt non aut membris mutilentur, aut in frustra, vt subinde factum, dissepantur. Et dubitari poterit, an verus hic & sincerus sit amor, qui illos in curandâ salute alienâ vsque ad eò sui reddit immemores? Sed hæ angustia tantam virtutem non capiunt; orbem illa terrarum habet pro campo, neque vllis finibus cœrceri potest. Ergo videamus, quos labores in barbaris remotissimisque nationibus Societas, & quo fructu, hacenus sustineat.

milites & nautas in mari non deserit.

CAPVT DVODECIMVM.

De Societatis in Gentium conuersione laboribus & fructu.

HActenus de variâ Societatis industriâ, quâ variis quidem orbis regionibus, sed præcipuè succurrit Europæ; ad cuius angustias reliquæ Christianorum redactæ videbantur, eæque per hæreses, schismata, Mahumeticam impietatem, miserandum in modum accisæ atque conuulsæ. Hæc tamen tanta pars terrarum visa est angustior charitati, cui vnus non sufficiebat orbis. Domesticis quidem suis atque contubernalibus vitæ exemplo, opportunis monitis, vigilique curâ prodesse, nec aliam laborum mercedem ab illis expectare, quam ipsorum emolumentum; & magni & liberalis est animi, virtutemque pretio suo æstimantis. Non sibi suisque tantum, sed popularibus ciuibusque natum se credere, vrbemque totam quasi familiam vnam putare, singulorumque siue damno siue bono non aliter tangi quam suo, omniumque commodis studere; etsi grandius etiam illo priore sit opus atque præstantius, humanum tamen adhuc est, & eius viri qui societatem non tam legibus quam amore mutuo vinctam, ac sincerâ Religione florentem, præcipuum æstimat vitæ humanæ fructum ac dignitatem. Iisdem verò mœnibus, quibus circumdati sunt ciues, virtutem non concludere, sed per eiusdem Regni aut Imperij spatia diffundere; angusti prorsus

Charitas Societatis non est angustis limitibus arctanda.

&c

& heroici est animi, neque arctari se patientis vnus aut oppidi muris, aut prouinciæ limitibus quasi *Gyara scopulis, paruaque Seripho*. Plus vltra nihilominus, plus vltra quasi giganteis quibusdam passibus profiluit Iesv Societas. Illud nempe Isaia oraculum, quod Filio Dei Duci suo tribuitur, sibi quoque dictum putabat: *Parum est, et sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israël conuertendas*. Tu quidem strenuum animum adfers ac promptum, Societas mea, vt primigenium Ecclesie spiritum resuscites. Eueniet. Roma metropolis & caput mundi innovatam se mirabitur. reuiuifcet ignis quem veni mittere in terras. redibit antiquus primæ iuuentutis vigor, quo panis ille vitalis, velut olim primæuam Ecclesiam, ita nunc Christianorum animos pascet, cælestique succo vegetabit. copia concurrentium ad hunc vitæ fontem numero erit maior. amplissima templa, augusta Regum opera, turbam non capient. vastissimam camporum plantiem occupabunt conciones, in quibus vicena millia ab vnus ore quandoque pendebunt. Summos Pontifices interpellabunt Reges, Principes, vrbes, vt è vobis morum ac vitæ magistros obtineant. *Sed parum est et sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israël conuertendas*. Quadraginta millia ex hæreseos fæce ad Ecclesiam reducta ab vno Augerio in Galliâ, & illic, & in reliquo Septemtrione amplius tria & viginti millia vno anno, ex eadem fæce à vobis educta, & multa quotannis millia educi parum est. Quantum in Germaniâ prouinciarum, vrbium, municipiorum; quantum in Poloniâ à vobis in auitâ Religione seruatum; parum illud omne est, quantumuis magnificum & immortali laude præmioque dignissimum. Rigæ in Lithuanîâ vno anno à septem Sacerdotibus viginti hominum millia proeuctæ ætatis audita se de delictis suis accusare & conscientias expiare, qui id numquam antè fecerant, præter eos qui ab hæreseos erroribus aserti sunt; Conimbricæ ter mille & amplius, alibi bis mille à Ferdinando Suaresio commotos, vt loris & flagris seruire de se supplicium sumerent, quia se indignæ peccatorum seruituti subiecerant; Benedictum Palmium vnâ concione multis meretricibus persuasisse, vt obscænas voluptates verterent in cælestes, quas ex sui victoriâ deinceps peterent; odia in amorem, bella intestina in amicas paces vertere; eos qui mutæ vitæ insidiabantur mox officiis inter se vestrâ operâ certare; parua hæc mihi sunt; exigui isti tantis animis sunt limites. laborum vestrorum, & orbis terrarum, eandem metam posui. *Ecce dedi vos in lucem Gentium*, vt opera vestra barbaris gentibus longè lateque sit saluti.

Has Ducis sui voces exaudire sibi videbatur Societas, quem meminerat totius vniuersi Seruatorem esse, se cohortem esse eius nomen ideò præferentem, vt quâ latissimè patet eius imperium, in terris ipsi militaret: signa igitur Ducis sui toto orbe circumferre se debere, & congregari cum quibuscumque populis quos vel Oceanus submouet, vel inaccessæ rupes diuidunt, vel ineluctabiles siluæ occultant. Ardua profectò & plena laboris bella, cum rerum naturâ prius oportere luctari, eamque expugnare, quàm ad difficilius prælium peruenias. Non illud dico prælium, in quo tubarum clangores Martem accendunt, in quo tor-

Isaia 49.

Fruitus
multiplex
opera So-
cietatis.Societas
per orbem
vniuersum
CHRISTI
nomen cir-
cumfert.

mentorū emicant fulmina, telorū volant procellæ, fulgurant gladij; implicatæ inter se acies, pulueræ nubes, trucidantium clamores, morientium gemitus, noctem, lucem, luctum, corpora, anima, mortes horrendâ confusione permiscēt; quo vertuntur in cineres oppida, quo Reges & populi in vincula rapiuntur; non hæc, inquam, bella prædicamus. Nam quæ tandem illa est gloria quam pariunt mutæ carnificinæ? quibus nescio an quidquam sit humano generi ignominiosius. Belluarum est ista rabies, non hominum; quamquam nulla belluarum feritas tam immanis est, quâ crudelior non sit humana. Aliud igitur bellum Societas sub Duce suo gerit, non in perniciem eorum quos aggredditur domatque, sed salutem: quo non corpora vulnerat, sed animos; nec vitam eripit, sed adfert: quo non muros, non oppida expugnat, sed humanam voluntatem; tantò maiore gloriâ, quò hæc arx, vt ita dicam, omni arce & castello est munitior. Quippe voluntas humana sub quocumque dominatu, sui iuris est; non ferro, non flammâ ad deditionem cogi potest; nec libertatem amittit in vinculis, neque sub iugo patitur seruitutem. Itaque labor est operosior, augustior gloria, vel vnius hominis vicisse animum, quàm populos omnes solâ vi armorum in parendi necessitatem compulisse. Vtque hoc opus est humano maius, ita eius scientia omnis ex alto petitur: vires & arma suppeditantur è cælo, quæ nihil aliud sunt quàm charitas, numquam explenda nisi mortalium omnium salute. Hæc barbaros, hæc Reges, hæc populos amicâ violentiâ capit, suisque vinculis implicat non inuitos, sponte captiuos trahit, non aliâ re æquè quàm hac seruitute suâ lætos. Neque hæc barbarorum est stoliditas aut inconsculta leuitas, sed graue, sed maturum consilium, ingeniisque non barbaris dignum: dum enim vident à Societate patriæ, parentibus, propinquis, perpetuum exsilium anteponi, maria tam infesta quàm vasta trajici, ad terras aliis sideribus subiectas impigrè aduolari, arenas ardentes percurri; ferrum, flammam, vndas, mortes contemni, perque tot labores ac pericula non aurum, non gemmas suas, sed se peti, vnam suorum animam pluris à Societate quàm omnes Indiarum opes æstimari, sese in siluis & montibus ad salutem queri, ibi ægris atque calamitosis solatia prima impendi: dum hæc, inquam, vident & sentiunt, beneuolas primùm aures, mox animos isti legi haud grauatè præbent, quæ tantæ magistra est charitatis, tantæque virtutis; quam quia inter suos numquam viderunt, meritò cælestem putant. Et quamuis Euangelicis vocibus vehementer obstrepat libidinum licentia, scelerumque impunitas, & consuetudo in alteram iam versa naturam; plus tamen apud illos potest Christianæ legis æquitas, tantâ præsertim charitate commendata, quam fatentur nec satis admirari nec capere se posse.

Talibus præsidiiis fatis instructa inermis hæc militia, quæ orbem pro campo habet, Orientem, Meridiem, Occidentem felicissimè inuasit; plusque terrarum, quàm vnquam Græcorum simul & Romanorum Imperatores, victoriis suis breui tempore peragravit. Sed qui victi sunt, non ducuntur in pompâ catenati, neque miserabili deiectoque in terram vultu sortem suam accusant; sed eodem, vt ita dicam, cum victoribus

Quale bellum Societas orbi indixerit.

Æoribus curru vehuntur, lætissimè triumphantes, quia CHRISTO subacti sunt. Tum demum Reges ira captivi regnare se credunt, tum demum populi libertatem se consecutos sentiunt, cum seruire cœperunt tam nobilem seruitutem, Regnisque & Imperiis beatiorum. Tam gloriosarum expeditionum antesignanus è Societate fuit Franciscus Xaverius. Is Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis rogatu in Indiam Orientalem nauigauit, & cum eo non fortuna Cæsaris, sed spes & salus Orientis. atque inde salutiferum hoc bellum est auspicatus, quò Alexander Macedo, Indiam scilicet debellaturus, ne sua quidem pertulit signa. Is igitur pares tantæ expeditioni animos adferens, imò vniuersum terrarum orbem charitate complexus, & inexplebilem animi impetum corporis celeritate propemodum assecutus; quidquid pænè est Regnorum, insularum, vrbiũ in Oriente, lustrauit, instruxit, & CHRISTO magnâ ex parte subiecit. Nemo illum vniquam cessantem vidit: laborem labore, cursum cursu incitabat, vt alia quies illi placere non videretur, quàm nouus labor. Quæ autem pericula non exhaustit? maria Syrtibus, piratis, naufragiis infamia, instructa telis agmina, saxa ex ardentibus montium visceribus contorta, terræ perpetuis pænè moribus trementes, incolæ suis terris immaniores, pellexerunt ingentem illum animum, & ad se inuitarunt, non terruerunt. Omne discrimen securitatem illi augebat, quia spem alebat ac fiduciam in illum, cuius nomen & cultum toto Oriente propagabat. Quot vbique aras, quot fana demonum euerit? quot superstitiones extinxit? quàm ingentem vbique hominum turbam ad CHRISTVM adiunxit? Neque vulgus tantum Christianis sacris imbuit conuertitque, sed multos etiam primæ nobilitatis viros ac matronas, multos impiorum factorum antistites. Hinc in Iaponiam, vltimum Orientis Regnum, per immensam & priori propemodum æqualem Oceani vastitatem primus traiecit. Tres illic Reges & innumerabilem multitudinem à demonum castris ad CHRISTI signa traduxit. Mox cum videret vberissimam in proximo spem messis Chinense Regnum, quo subactò Iaponia facilius videretur CHRISTO subigenda, quippe quæ Chinam reueretur veluti Orientis magistratam; adeò eius cupiditate exarsit, vt, quamuis aditus omnis capitalis pænæ lege peregrinis esset obstructus, ipse tamen vel sanguine suo vastissimum illud spatium & populis Regnum Euangelio patefacturum se speraret. Oceanum ergo remensus, Indiam & Socios reuifit. hinc Chinense Regnum petentem non antè animi defecere quàm vita; sed dolentem se deijci quasi in operum suorum primordio adhuc stantem, cum rebus gestis ita spatium temporis excellerit, vt quæ solus gessit, non vnius viri sed Ordinis totius, non decennij sed seculi laborem putes. Contendit Thomas Bozius, ab omnibus simul hæreticis, qui iam inde à Simone Mago primipilo suo innumera millia conficiunt, non tot Ethnicos ad legem CHRISTI qualemcumque ipsi fingunt, quot ab vno Xaverio ad CHRISTVM, esse perductos. Hæreticos quippe id numquam egisse, vt Gentes à CHRISTI cultu alienas CHRISTO adiungerent, sed tantum laborasse vt peruerterent Christianos, verisque ac genuinis fidei seminibus spuria zizania (vt cum Euangelistâ loquar) superfeminarent.

Xaverij
labores &
fructus in
India.

De Signis
Ecclesiæ
lib. 6.

narent. Ceterum fama tam vtilium Xauerij laborum in Europam perlata, Catholicis ab hæresi miserè afflictis ingenti fuit solatio ac voluptati. Iulius III. Summus Pontifex, S. Ignatio nonnulla illis auribus digna de rebus Indicis referente, lacrymas præ gaudij voluptate tenere non potuit.

*Illustres
conuersio-
nis per
Patres,
qui Xau-
erium secu-
ti sunt.*

Subsecuti Xauerium Socij, perque Orientem sparsi, tanti Apostoli vestigiis strenuè insisterunt, hodieque insunt, & vno quandoque anno trecenta hominum millia in solis Indiis ad CHRISTVM adduxerunt. Non omnes quidem anni tam vberem habuere messem, sed tamen plurima semper millia singuli numerarunt; idque iam ferè per sæculum. simul enim Societas erat confirmata, simul in extremis terrarum finibus apparuit; simul sacris Orientis spoliis onusta, de impietate & idololatriâ gloriosissimè cepit triumphare. In Indiis porrò & Iaponiâ CHRISTO manus dedere, cum vxoribus ferè ac liberis, aliisque Optimatibus, Reges plurimi, Rex Supanorum, Bazani, Soloris, Sionis, Labonamæ, Manibanes, Tambæ: è quibus postremus quoties in hostem iret, in ipsâ galeæ cristâ conspicuum gestabat IESV nomen, aureis maioris formæ literis expressum; ab eo vno sibi suoque exercitui animos & robur, hostibus terrorem & cladem, haud immeritò pollicitus. Præter hos, Reges Bungij, Saxumæ, Omuræ, Tosæ, Arimæ, Gotto, Mino, à Sociis ad CHRISTVM sunt adducti. Ex his Saxumanus, simul atque sacro Baptismo erat ablutus, rectâ perrexit in sanum antiquæ impietatis: ibi suâ manu confregit idolum, mox faces delubro subiecit. Rex Omuræ Bartholomæus quadraginta idolorum templa demolitus est, ne vestigium quidem prisæ impietatis superesse passus, tametsi Regnum suum in manifestum discrimen conijceret. Hic ille est, qui primus Regum Iaponiorum salutiferâ vndâ tinctus est. is deinde, & Rex Bungij Franciscus, qui aditum in Iaponiam Religioni Christianæ maximè muniuit, & Rex Arimæ Protasius, totidem sanguinis Regij iuuenes nepotes suos (vt latius Libro II. narratum est) ex vltimo Oriente legatos Romam ad Summum Pontificem Gregorium XIII miserunt.

*Socij de
rebus Iapo-
nie varijs
annis.*

*Legatio
Iaponica
ad Grego-
rium XIII*

Sed quis hic finis esset, si tantum enumerarem Regum parentes, vxores, liberos, consanguineos, Principes viros ac feminas, Ioguios, Brachmanes, Bonzios, aliosque superstitionum & impietatis sacerdotes, Societatis operâ CHRISTO auctoratos? quis dignas Religione quam suscipiebant virtutes commemoret? quam nobilia sæpè & Christiani roboris plena ediderunt certamina, siue Regij liberi, dum inuitis aulâ & Regibus; siue nobilissimæ matronæ, dum reluctantibus nequidquam maritis; siue Principes viri, vxoribus muliebricia arma lacrymas & blanditias frustra obijcientibus, CHRISTO nomen dederunt? siue etiam cum tyrannorum rabie luctati, maluerunt honorum, opum, vitæ iacturam facere, quam Fidei & Religionis? Quot millia ardentis rogos, nec minus ignibus vrentes aquas, fœdas corporum lacerationes, longas in tormentis immanissimis mortes, delicias & auitis honorum titulis prætulerunt? quot millia palàm se Christianos professi, dum alios viderent viuos exuri, ad idem se tormentum obtulerunt, attonitâ nec virtutem

*Virtutes
Ethnico-
rum ad fi-
dem con-
uersorum.*

tantam capiente barbarie? Quanam autem illa puerilis ætatis miracula ad gladios, secures, cruces properantium, & in mediis incendiis CHRISTI causâ exultantium? Interim furente iam plusquam annum quinquagesimum hac in Societatem & Iapones Christianos procellâ, pergit nihilominus inuictis animis Societas, siue Christianos veteres confirmare, siue novos sub CHRISTI signis conscribere, siue barbaræ immanitati sanguinem dare. Atque vt sentias illum Martyrum sanguinem & sanctos cineres fecundissimam esse nouorum Christianorum sementem; ab anno millesimo sexcentesimo tertio vsque ad annum currentis sæculi vigesimum secundum (quo toto tempore quidquid comminisci potuit tormentorum, in Christianos exercuit ingeniosâ crudelitatis) ad Christiana sacra interim suscipienda à Societate sunt inducti ducenta triginta nouem Iaponum millia trecenti triginta nouem. An maior numerus tranquillo & felici rerum cursu sperari possit? Nec pauciores, vt opinamur, ab illo anno vsque ad hunc quadragesimum indefessus Societatis labor, vulneribusque ipsis & mortibus semper animosior, inter easdem pertinacissimæ persecutionis furias CHRISTI Ecclesiæ aggregauit. Sed cum litteras ad hæc vsque tempora omnium annorum non acceperimus, numerus certus iniri non potuit: de multis sanè millibus quotannis ad CHRISTVM transeuntibus satis constat. ita vt persecutio quamuis furori suo penitus obsequatur, totamque rabiem effundat; adhuc tamen Christianorum numerum augeat magis quàm diminuat, & barbaram immanitatem citius fatigatura videatur Christiana constantia, quàm constantiam immanitas.

Sed ex Indiis & Iaponiâ cum Societate idololatriæ debellatrice tendamus in Chinam: quam sanguinariis legibus obseratam ingredi potuisse, ingentis instat fuit victoriæ; nec minoris, inter quotidiana vitæ pericula, & indicta exsilia, stabilem gradum & sedem figere. Ingenti hæc opus fuit & patientiâ & prudentiâ, ne inconsultus feruor simul cum Societate spem omnem istius tam nobilis tamque immensi Regni exterminaret. Itaque sterilius fuit solum, cum industria plenè explicari non posset. Non ita tamen sterilis fuit hic ager, quin aliqua fruges, nec pœnitendæ, fuerint collectæ. Tres sanguinis Regij Primores sacro fonte sunt abluti, triumque Regum nominibus appellati. Item mater trium Regum cum filiâ & nepote, & qui omnium instar fuit Paulus, vnus è præcipuis Regni, vt vocant, Mandarinis, cum aliquot aliis aut paris aut non multò minoris dignitatis Proceribus. Paulus is ingenti animo rem Christianam complexus, Societatis & Ecclesiæ in Chinâ nascentis quasi robustissima quædam columna fuit: vtpote qui prudentiâ suâ & auctoritate, omnes in eam machinas vel auertit vel infregit; Regis ætatem teneram non litteris tantum, sed Christianis præceptis ita imbuit, vt ad Regni gubernacula admotus, omnia confestim idola è regiâ exturbaret. Consentur Pequini, Regni metropoli, quinque & triginta Christianorum millia, inter quos Eunuchi Regij quinquaginta, ducenti è sanguine Regio, quadringenti qui doctrinæ titulo sunt insigniti. Vicinis Regnis nihil deest ad fidem Christianam capessendam, nisi instrumentum copia. Ad extremum, vsque adeo mutata est illic subito rerum facies, vt ostentur

*Varie con-
uersiones
in Chinâ.*

*Trigaultius
de rebus Si-
nensib. variis
locis.*

retur è propinquo spes maioris fructus, quàm hæctenus in toto Oriente fuit collectus.

*Varia con-
versiones
in Africâ.*

In Africâ, ac præsertim Æthiopiâ, partim cum Ethnicis, partim cum schismaticis congressâ Societas, ingentia spolia ab utrâque impietate retulit. Illic Rex Monomotapæ à Diuâ Virgine per quietem admonitus, vnâ cum matre sacro fonte aspersus est à Consaluo Silueriâ; ab eodem Rex Inambanes: præter hos, Montis Lænx, Beniensium, Mogoris, Bissauorum, Guinalensis, Bigubensis, Begasbensis, Tateniæ Reges ad CHRISTVM à Societate perducti sunt, & cum Regibus ferè Regna. Certè Regem Inambanes secuti sunt vxor, liberi, Proceres, populus denique Regni vniuersus: Regem Monomotapæ trecenti Proceres. Vsq; adeo gentibus omnibus est insitum, Regum intueri exempla, & pænè pro lege habere. Meritò itaque pluris æstimat Societas Regem vnum quàm multa millia conuertisse: per hos enim via facilis & prona populis aperitur ad Fidem; & securitas est à metu, qui solet esse Evangelij remora, ipsâ superstitione inexpugnabilior.

*Cursus fi-
des Catho-
licæ in A-
bassiâ.*

In Abassiâ, primario Æthiopiæ Regno, quod totum schismate infectum est, varius fuit, & adhuc est, Catholicæ doctrinæ cursus. Ipsi subinde Imperatores Romanam Ecclesiam agnouere; templa expiari, ritusque Catholico lustrari, imò & noua exstrui iusserunt: sed ferè successores (vt temporarium est Æthiopum ingenium) serenam illam tranquillamque Ecclesiæ faciem, velut subiti turbines horribilibus procellis inuoluerunt. Sed numquam lætior fuit, quàm cum anno huius sæculi vigesimo tertio Abassiæ Imperator Salthamus publicè atque in oculis omnium professus est Catholicam fidem, inque Romani Pontificis leges ac decreta iurauit: idemque fecere germani eius fratres, liberi, nepotes, & propinquorum ingens turba, Magistratus, omnisque ferè Æthiopiæ Nobilitas. viri præterea eruditissimi, Cœnobitæ & Ecclesiastici innumeri, tres insuper exercitus Imperatorij, Regnorum denique Dambiani, Goiamæ, Tygræ, Amaræ, Bagamedæ incolæ propè vniuersi. Ex Ethnicis Aganensibus, qui Imperatori parent, quamplurimi quoque baptismum susceperunt. Sed hanc serenitatem rursus scœdauit inopina tempestas; quæ tamen iucundiorum reddet tranquillitatem, solitâ vicissitudine, vti spes est, secururam. Nostri interim pauci numerum, sed animis multorum instar, tantæ multitudini, quæ supra numerum est, excolendæ dies noctesque insudant: neque nihil cursum promouent, etiam dum tempestati, vt atroci ita subitæ, tamquam periti gubernatores constanter obluçantur, vitam antè deferturi quàm clauum cymbæ tam infelicitis fluctibus ventisque iactatæ. Ceterum ex Ethnicis huic Imperatori subiectis, trium circiter annorum spatio, CHRISTO per baptismum initiati sunt bis & quadragesies mille nongenti octoginta nouem. ex quo numero de aliis annis coniectura fit.

*Ex litteris
anonis scri-
ptis.*

*Conuersio-
nes varia
in Indiâ
Occidentis*

Sed in Occidentem aliquando traiciamus, & Societatem videamus per alteram illam mundi partem, aut alterum potiùs orbem, Ducis sui IESV signa cum ingentibus vbique victoriis felicissimè circumferentem. Ac Mexicana quidem ditio, ante Hispanorum aduentum, humanis victimis, quarum ingens numerus dæmoni quotannis mactabatur,

tur, infamis, iam tota ferè CHRISTO subiecta est: quare diffundit se in circumiectas regiones Societas, & dæmonis regna per incredibiles labores & pericula continenter laceffit, conuellit, expugnat. In Cinaloâ & nouâ Biscaïâ eius tyrannidi subduxit spatio triginta annorum facilè octoginta animarum millia. E proximis Cinaloæ populis sexaginta nouem millia simul baptismum aliquando petiere. Alibi in eodem terrarum tractu vnus è nostris trium annorum spatio duodecim millia sacro Baptismo solus lustrauit, alteraque duodecim millia interim ad Baptismum comparauerat. In Regnis Peru & Chili multa etiam quorundam Ethnicorum millia adducit Societas ad CHRISTVM, multa millia in Philippinis insulis. In Brasiliâ Societati luctandum diu fuit eum gente efferatâ pronâque ad cædes, & humanorum corporum voratrice, nec minùs in crapulam ac venerem proiectâ, belluis denique quàm hominibus similiore. Sed tandem mitigauit immanem illam barbariem, & in Christianam mansuetudinem vertit, constantia inhumanitate potentior. Nec oræ maritimæ populis ad CHRISTVM adductis contenta Societas, in mediterraneas regiones altiùs paulatim & altiùs penetrare pergit, & in siluis ac montibus barbaròs quærere, quos blanditiis, munusculis aliisque illecebris ad vitam & salutem inuitat. Quâ industriâ magnos barbarorum greges è lustris & auis antris ferè quorundam educit & in pagos distribuit, hominumque commercio afluos factos, Christianis moribus excolere non cessat.

Nec minor ferè cum Paraquariis fuit lucta, è quibus tractus vnus indigenæ tantâ rabie carnes humanas appetunt, vt nec amicorum corporibus parcant. Sed non vbique eadem est feritas: magna pars gentis vltro Societatem, à quâ salutis viam doceretur, expetiit. Iam à viginti annis scripsit inde Prouincialis Paraquariæ, Societatem expeti ab aliquot centenis Indorum millibus, sed quorum votis tunc obstabat operarum penuria; nunc suppetiæ identidem submissæ innumerabilem Indorum multitudinem CHRISTO subiecerunt, & adhuc indices subiiciunt.

Ita labores non quietis, sed nouorum laborum sunt causâ; qui Societatem non retardant, sed incitant & inuitant. Flebat Alexander dum alios orbes superesse intelligeret, quos nondum subegerat; quòd nempe per plurium cædes & sanguinem publicus ille gentium latro ambitionem suam non fatiauerat, quæ illum captiuum magis trahebat, quàm ipse Reges & populos: sed exultat, sed omnibus incedit lætitiis, sed gaudio triumphat Societas, dum populos adhuc ignotos detegi intelligit, in plures etiam orbes charitatem suam diuisura, si plures orbes superessent. Et verò quænam à celeberrimis istis nostrorum temporum naucleris inuenta est ora Societati adhuc inaccessâ? imò quot populos sagax eius charitas prima non inuenit, & laboribus suis excoluit? Nimirum Societas tum demum sibi videtur Societas IESV, quando exemplo Ducis sui nullum laborem animarum causâ reformidat. atque vtinam quasi in breui tabellâ imaginem illorum possem complecti, quos hi IESV milites in his expeditionibus exhausserunt. Quoties sub dio pernoctarunt, inediâ, vigiliis, fatigatione confecti? quoties vrentem

Guilielmus
Horton è
Mexico an.
1617.
P. à Brugis
ann. 1618.
è Mexico.

tem solem, quoties acerbissimam hiemis sæuitiam passi? quoties barbarorum tela pro stipendio corporibus suis exceperunt? quoties pro vitâ, quam illis adferebant, mortem receperunt? quoties tædiosissimis navigationibus, quoties aliquid maris furis infestius inuenere hæreticos, à quibus gregatim iugulari sunt & sparsi in fluctus? quoties per siluas, tigris & leonibus infestas, ad populos his bellis immaniore penetrarunt? quoties per abrupta montium, & horrenda visu præcipitia, ad asperiores faxis suis gentes perreperunt? quoties omni humanâ ope destituti, per densissimas siluas, perque rubos tam densos, vt non vestium tantum sed & calceorum frustra iis adhaerescerent, laceri toti & cruenti ad eos quos petebant eluctati sunt? numquam latiores quàm cum in mediâ barbarie nihil haberent præter Deum solatiij. Quos tam eximios Societatis labores videtur Deus remunerari voluisse, & solari tam nobilibus de barbarie & impietate, totque in omni orbis plagâ victoriis, vt & multitudo numerum, & gloria felicitatem omnem humanam excedat.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Character operarum Societatis IESV.

Velasquez
Tom. 1. in
Epistolam
ad Philip-
penses c. 2.
v. 10. an-
not. 9.

IN ludis hisce sæcularibus si ludere libeat, quid ni ego mihi proponam augustissimam illam Ezechielis Prophetæ quadrigam, turbines inter & nubium igniuomarum volumina, imaginem Societatis nostræ, quasi ex difficili partu prodeuntis, & inter aduersa crescentis, ob oculos ponentem? Traxit me huc Scriptor eximius: qui cum nonnulla in curru illo, tot mysteriis instructo quot ornamentis, Societati nostræ parallela contempletur; tum in primis mihi auctor existit, vt in mystica illa animalia oculos conuertam, in iisque characterem militaris huius Instituti curiosâ obseruatione recognoscam. Igitur apiculæ instar pauca delibabo, colludens, & adludens. ac illud principio statuo, tamquam apud factos Scripturæ interpretes compertissimum; in curru illo, consueto prisæ militiæ more, bellicum quiddam, quod sceleratis & nefariis impiorum machinationibus cladem & excidium minetur, adumbrari. Mira profectò rerum facies. Vt scias, vnde nata sit Societas, & quid ferat; patet cælum, &

— *subitâ face rumpitur æther.*

videas ventum ab Aquilone violentum & præcipitem, impellere nubem horribilem & vastam, per modum globi ignei, micantem fulgure, & durissima quæque deprauatis mortalium moribus portendentem. Nubes hæc in similitudinem curus erat efformata, quatuor rotis altitudinis horrendæ, & ignitis illis quidem, atque vitâ præditis, & benè oculatis distincti, vt in igne præceps celeritas, in ipsis oculis diuinæ Proui-

Prouidentia vigilantiæ excubare videretur. Ante harum singulas singuli Cherubini, leonis, bouis, aquilæ, hominis iucundâ simul varietate (monstra dixeris, mysterium est) speciem inuolentes: nam leoninis toris induti, atque vngulis calceati vitulorum, flammantes tori & scintillantes, bis geminas gestabant alas, quarum binis velabant femora, binis autem volabant in morem aquilarum, eâ corporis & vultus humani compositione, vt quatuor orbis partes ambulantium facies respicerent, quasi in omnem terram se militum illorum conatus extendere niteretur. Supra animalium capita, quâ cælum sese instar crystalli pellucidum aperiebat, sedes & vehiculum apparebat aurigantis Dei-hominis, cuius Maieestas vastam illam prudenti moderamine impellebat molem, & animalia frenabat, in vnum Imperatoris sui nutum explicatis alis semper intenta. Ante Deum focius ardebat, in quo ignis ille consumens diuini Amoris, quem talibus ministris venit mittere in terram felicius orbis Phaëthon, longè latequæ flammas suas ciaculabatur.

Facile, ni fallor, hæc agnoscat quilibet sincerus rerum æstimator, per cur-
 rum illum Diuinitatis inflammando orbi comparatum, Societatem ^{Societas} ^{I E S V C H R -} ^{YNI E X C E -} ^{CHIELIS C O -} ^{PARATIUR.}
 I E S V vel ipso nomine suo inferis formidandam, adumbrari. quæ minimis sed arduis initiis exorta, in eam magnitudinem excreuit, vt velocissimis acta rotis, & lætissimo cursu, I E S V sui gloriam (nobilissimum pompæ ferculum) per calcatas dæmonum ceruices, per tot hæreticorum & infidelium turmas felici Marte superatas, per innumera ce-
 ratarum capita contrita, ad omnes oras partesque vniuersi, reluctante nequidquam Erebo, circumtulerit adorandam. Hic est currus ille igneus Israëlis, quem Elifeus olim plorabat ereptum; nunc vterque orbis singulari Dei beneficio, afflictis Ecclesiæ rebus gaudet è cælis aduectum: in quo si acies quæras & milites, quibus triumphos suos quotidianâ accessione multiplicat, inuenies (absit verbo inuidia) delectum Angelorum, qui sub animalium formis produnt, quid ab iis supremus Imperator in hac militiâ requirat. Quid enim in alatis illis & igne cælesti succensis iuuenibus similitudo animalium demonstrat, nisi sub leonis, bouis, aquilæ insignibus exuuissque humano corpori adiectis, sublimes Cherubinos, & cælestes spiritus, acerrimâ quadam agitatione, & diuino spiritu, in Conditoris suis obsequium concitatos delitescere? Itaque, quemadmodum beatæ illæ mentes, magnæ illius Mentis purissimæ quædam velut scintillæ, & sempiterni luminis facibus accensæ, quas secundos splendores magnus ille Gregorius cognomento Theologus ^{Orat. 38.} indigetat, animos nostros à rerum aliquarum ignorance purgandi vim habent, cosque illuminandi & cumulativè perficendi: ita Socij I E S V Angelicæ puritatis æmuli, totique origini suæ, id est Deo, affixi, à quo igneos & celeres virtutis motus, splendidissimosque radios hauriunt, absumptâ voluptatum colluione, in fornace illâ supremi & castissimi amoris excoquantur; donec probè illuminati & perfecti, lucem ardore mixtam aliis communicent, non minùs illustres splendore virtutis, quàm diuinitus inflammati feruore charitatis. At quàm inæquali officiorum partitione id agit Societas? eadem planè varietate, quâ Spiritus

illi sanctissimi obsequia sua diuidunt. Ecce tibi Dux ille cælestis militiæ inuictissimus Michaël fortissimè pro honore Regis gloriæ dimicat: talaria deferendis ad Virginem lætissimis nuntiis necit Gabriel: pauperem Tobiam curat Raphaël, idemque tabellarij munere perfungitur. Alius tutelam Principis in fastigio collocati, alius sordidati in lacernâ ac squallore mendiculi patrocinium sibi vendicat; neque tamen inferioris custodia quidquam derogat æqualium dignitati. Nam quemadmodum, quod de igneis stellarum corporibus tradit Plinius, *sidera quæ affixa dicimus mundo, non illa, ut existimat vulgus, singulis attributa nobis; & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia adnumerata mortalibus*: ita in imparis conditionis munere par nobilitas perseuerat, & æquali de successu lætitiâ perfunduntur. Intuere modo, nouos in terris dicamne Angelos? certè in mundi salute procurandâ sedulos Dei adiutores. Inuenies in hac Societate, qui pro Dei sui gloriâ, & Ecclesiæ defensione, cum hæreticis & schismaticis ore & calamo disertissimè decertent: Michaëlem hi referunt. Alios qui ad Indos, Æthiopes, extrêmos hominum Iapones, terribilibus circumuallatos custodiis Sinenses, & remotissima quæque terrarum, lætissimum Euangelij nuntium deferant: Gabrielem illi adumbrant. Alios qui pauperum satagunt, humilium & abiectorum animas purgant, infirmos in xenodochiis & sordibus consolantur, populum pro concione erudiunt, iuuentutem in litteris & elementis Christianæ pietatis instituunt, simili omnes cum iis qui Magnatum & Purpuratorum conscientias curant, non tantum promptitudine & alacritate, sed etiam doctrinæ & sapientiæ laude spectandos: Raphaëlis isti vestigia sectantur. Discrimen esse potest in munere, non in fructuum vbertate, & apud supremum Muneratorem æstimatione. ut quod Romanus sapiens suo more prudenter expendit, hîc locum habeat: *Inæqualitatem scias esse ubi quæ eminent notabilia sunt. non est admirationi vna arbor, ubi in eandem altitudinem tota silua surrexit. Sanè quocumque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere possêt, nisi inter paria legeretur.*

Seneca
Epistolâ 33.

Societas
res arduas
suscipit.

Si quid elucet in singulis, hoc ita eximium, ut propè sit omnibus familiare. Tam munifica in eos Dei largitoris fuit manus, ut bonorum inter eos communitas pretium non tollat, sed accumulat; lucem non minuat, sed accendat. Fortitudinem in aggrediendo miraberis in vno? viri sunt omnes, inò iubati leones, ad omnia pericula impauidi, & generosi fortuitorum contemptores. Quid pestiferâ lue & virulentâ corporum contagione apud homines formidolosius? non æquè rogi & incendia, adeoque nec mors deterreret, in hanc tamen se præcipitare gestiunt alacres, ut æstuantes noxio viscerum ardore consolentur, facris præfidiis muniant, & ritè expiatos felici æternitati transcribant, meliorem vitâ præmiandos. Quid animosius, quàm terrâ marique, inter densata Ducum & militum funera, pulchrè cadentibus suæ periculo vitam asserere immortalem? Hîc ingrediuntur lubentes volentesque infidi elementi, cum classiariis Regis Catholici, incertam tempestatem; non cum ventis dumtaxat, & fluctibus, & irati Oceani insanis perturbationibus parati concurrere, verum etiam inter Batauorum rostratas naues

ues & tormentorum boatus intrepidi stare, nullo aliò palmario sibi proposito, quàm salutis animarum. Istic inter armatas acies inermes ipsi sese ingerunt, metum mortis pugnantibus excutunt, inter tela & enses & fumantium balistarum emissam grandinem celeres auxiliatores volitant: nihil pallor & exsanguis trepidatio in leones hos potest: stant inter cruenta certamina ipsis pugnantibus fortiores, cadentibus aduoluntur, deficientes in spem dulcissimam erigunt, faucios solantur, vulnera animorum salutarì linguâ demulcent, dum corporis obligare non possunt; & sacerdotali potestate, impertitâ noxarum condonatione, gloriosæ resurrectioni parant, pro Rege, fide, Deo, iusto bello occumbentes, sed mox meliori sorte æternùm Dei munere victuros. Quis leones neget è cladibus ipsis victorias suas adstruentes? non prærupti montes, non turbulentissimæ tempestates, non maria, non monstra, non inculatarum regionum horror, non hostium violentia, nulla cæli aut soli eruculentâ facies, nullus aut ærumnarum aut crudelissimæ mortis metus, incitatum semel à Deo industriæ cursum valet retardare. Has vires subministrat charitate stimulata fortitudo, quæ à D. Ambrosio cum Tigri fluuio comparatur, qui paradysum deliciarum Dei perennibus aquis irrigat: atque vt iste fluuiorum omnium velocissimus sonitu magno cursuque fertur, sic illa mirabili pernitate in Dei voluntatem rapitur, & obstantia quæque proruit atque demolitur. Videas hos Heroës pro Dei & Religionis causâ, inter fulgura & coruscationes, inter excussam vim procellarum, inter iactus fulminum, veluti ruentis in se cæli pondus inconcussò quodam vigore spiritus excipientes, adeoque prouocantes. Quod nonnemo de primis surgentis Ecclesiæ Duodecimuiris dixit, quorum vitæ rationem imitatione consequi, & in se exprimere conantur; partiuntur inter se orbem terrarum, victorias & spolia definiunt; per abrupta montium, & disiunctissima quæque regionum, animis velut igneis quadrigis rapti volitant: feruntur nunc pæne extra solem & sidera, nunc per squallentes arenarum tractus, nunc per ardentes vehementissimo solis appulsu regiones, nunc per æterno frigore rigentes plagas, in quibus nullum humani cultus vestigium, cum ardoribus, algoribus, siti, fame & sexcentis aliis incommodis pugnaturi. Perueniunt deinde ad numerosissimas gentes, pugnant nudi, laceri, inermes contra Reges, Satrapas, sacerdotes idolorum, populos immanitate barbaros: persuadent impiis Religionem, auarissimis paupertatem, omni libidinum genere inquinatissimis castimoniam; & quod stuporis plenum est, contritis dæmonum simulacris, templisque falso- rum numinum excisis, CHRISTI in crucem sublatis vexilla in clarissimâ luce terrarum defigunt. Fulgurent barbarorum mucrones, tonent minæ, ruant armorum fulmina; præstò sunt qui excipiant, qui toto pectore mortem induant, & vincant moriendo. Non defuerunt præterito sæculo Nerones, Domitiani, Decij, Diocletiani, atque ex veteri illâ immanitate Sapo- res, Mammuchæ, Dunaan, qui conatus sanctos tormentorum procellâ, cruorisque humani fluctibus obruere studuerunt; sed gloriosissimi facinoris conscientia erectus animus, contemptor deliciarum, peccatarum irrisor, sui victor, ex ruinis triumphos suos instauravit,

*Generosi-
tas Souer-
tatis.*

Horat. l. 4.
Od. 4.

*Duris ut ilex tunsa bipennis,
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.*

Lib. 1. Or-
thod. explic.

*Martyres
Societatis.*

Infinitem putavit magnus ille Theologus Didacus Payua de Andrada, numerando percensere, quot huius Sodalitatis viri, in hoc docendi Evangelij atque Indos ab impietate auocandi munere, verberibus caesi fuerint, quot vinculis & carceribus constricti, quot inedia ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interempti, qui ex catastis, ex crucibus, ex rogis, aliisque exquisitissimorum suppliciorum carnificinis, læti & integri euolarunt in cælum. O fortia pectora! ô generosam an fortunatam mortem, quæ naturæ debita CHRISTO consecrata est! ô purpurata Martyrum examina! vos fortissimi dum vixistis, nunc postquam à nobis excessistis sanctissimi milites, nobis hoc decus, hoc fortitudinis exemplum pro stimulo reliquistis. Vobis pro diademate & coronis candentes carbones fuerunt, pro margaritis vulnera, pro exquisitis dapibus ieiunia, pro amœnis hortis saxa & solitudines, pro tepidis ac delicatis balneis stagna glacie rigentia, pro felicitatis fastigio scrobes profundi: tunc maxime erecti, cum capite deorsum verso infra terram semisepulti, mortuis quàm viuis propiores videremini. Actum est vobiscum præclare, ô beatissimi: nam inter palmarum vestrarum fructus mortui, properantem spiritum effudistis in victoriâ. Vobis verò (dicam & ego) tot sunt tumuli quot oræ terrarum, tot laudes quot ora gentium, tot triumphi quot pompæ virtutum. Stat ipsa triumphorum vestrorum moles magnificis insculpta litteris, vestro ipsorum cruore feliciter exarata, amplis illuminata gloriæ sideribus, quibus, vt luceant, faces succendet æternitas. Interea vester sanguis nobis pro semine est; ex quo innumeri leonum catuli, robore & constantiâ præstantes, inclyti heroës, inimicis formidandi, animo inuicti, ferro & acie inuulnerabiles procreantur, quibus periculorum iliadem & plura etiam quàm Herculi monstra metus obiiciat: sed magno animi motu, erectâque contentione, insiliente in novos Samsones spiritu Domini, cuius afflatu concitantur, in larvas illas inuehuntur. Vsu familiari comperimus, electrum *attritu digitorum* (Isidori verba sunt) *acceptâ calor animâ*, paleas vestiumque fimbrias rapere: sic illi velut attritu rerum aduersarum diuino calore animati, vim & vigorem excitent oportet. Apage ab hac Societate leonum quos metus prohibet, quos obiectu periculorum ac difficultatum à bono & honesto deterret degener sanguis. Vt ad magnos labores se vocari meminerit quisquis IESV militat, monet egregius Ductor Ignatius.

Constit. 4.
parte litt. A.
*Constan-
tia Socie-
tatis in la-
boribus,
boni simi-
lis.*

Et quoniam altera fortitudinis pars in stabili laborum perpeffione, ex omnium Philosophorum æquè ac sanctorum Patrum sententiâ, consistit; à bobus, quos laborum patientes symbolica veterum agnouit litteratura, vitulinos pedes, tamquam in signe indefessæ tolerantis, in partem ornamentorum suorum adsciuerunt. Latini Pacati audax semper mihi visa fuit adulatio, dum ita Theodosium egregiis districtum negotiis Principem alloquitur: *Gaudent profecto diuina perpetuo motu,*

iugi agitatione se vegetat aternitas; & quidquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Vt indefessa vertigo calum rotat, ut maria aestibus inquietata sunt, & stare sol nescit; ita tu Imperator continuatis negotiis, & in se quodam orbe redeuntibus, semper exercitus es. Quod illi de Theodosio, hoc mihi de Societatis operariis dicere liceat. Acclamabunt certe ipsi Dominorum & Collegiorum parietes, è quibus fegne otium & inertiam perpetuo exsilio facessere, plusquam Atticâ feueritate, prudens insitit Legislator. testes accedent summi Sacrorum Antistites, qui celere igneamque naturam, velocissimi sideris more, semper procurrentem mirati sunt. pro me sententiam dicent ciuitates, prouinciæ, Regna, maria, & vastissimæ regiones, quæ eorum sudoribus irrigantur, studiis excoluntur, percurruntur pedibus, illustrantur scientiis, assiduitate denique ad omnem honestatem & diuini cultus (qui firma basis est cui Imperiorum & vitæ priuata simulacrum insitit) amorem efflorescunt. Hoc nimirum est cum bobus arandi munus sedulo exercere, & ad messem amplam agri Dominici glebas cogere vel inuitas.

Præclarè, nisi forè in boue (quod animal iugo natum est) venerari malis singularem ad parendum maiorum placitis alacritatem: quâ præ reliquis stare se gaudet, & porro perseueraturam prælagit Societas. Alij in paupertatis voluntariæ quasi matris sinu conquelescunt Ordines Religiosi; alij solitudinis amore capti taciturnitatem in primis complectuntur; nonnulli in austeritate vitæ & studio extenuandæ carnis plurimum præsidij collocatum existimant: sunt qui decantandis Deo laudibus primas dant partes. præclarè omnes gratæque Deo obsequiorum varietate. quorum plerisque vti neque carent Socij ornamentis, ita disciplinæ suæ caput ponunt in sponte incitatâ & expeditâ ad omne officij genus obedientiâ, quæ laudem habet piæ promptæque voluntatis. *Malus est* Lib. 13. c. 5. *ager*, inquit Plinius, addo & ego, animal iugale, cum quo dominus luctatur. Sed ductilis ad omnia facilitas: quæ legum accuratissima obseruatrix, legem nescit, terminis non arctatur; quæ neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur, & ad omne quod iniungitur, ex Bernardi doctrinâ, spontanea, vigore liberalis, alacrisque animi, modum non considerans, collum subdit perlibenter, in infinitam se extendens libertatem, iucundâque obsequendi gloriâ oblectat gubernantem. Et quid cum talium vitorum promptâ manu non efficiat, quicumque demum sacrarum æquè ac profanarum legionum copias in hostem ducit Imperator? Hæc palmaria virtus via est ad lætissimos exquisitissimosque triumphos. ab hac fluit ille concinnus ordo, quo in militum disciplinâ, in robore fortissimi exercitus, nihil venustius, nihil ad victoriam accomodatius. *Sine ordine*, inquit Aristoteles, *inutilis erit acies*, ardorque bellantium in vanum cedit: contra ordinem efficere *ἀπερρομάχους*, inuictos, insuperabiles, sapienter dictum est à Plutarcho. Hinc in aureo Cantico Ecclesia, vel quælibet sancta Congregatio, dicitur *ut castrorum acies ordinata*, hoc est victrix, & gratiæ velut manu compta & composita, quam nullius inimici furor exsuperet. O pulchra Sociorum castra! in quibus quisque ordinem suum tenet, nec locum deserit, nisi iussus: at si imperia Moderatorum euocauerint, omnibus hoc in-

Obedientia Societati commendatissima.

Lib. 13. c. 5.

De Præcept. & dispensat.

Obedientia via certissima ad victoriam.

Lib. 4. Polit. cap. 13.

In Arato.

Arist. lib. 3.
Polit. cap. 4.

Obedien-
tia Soci-
tatis prom-
pta.
De Viâ E-
piphani.

Societas
aquila s-
milis inge-
niorum
acumine.

signe decus, nobilisque animi character, ἀρχαῶς καλῶς, benè obedire. Boues vocati: fulgura sunt, de quibus Iob mirabile quiddam prodidit, quòd ad mittentis arbitrium ibunt, & reuertentia dicent, Adsumus. tam videlicet effusè gestiens ad obtemperandum in germanis Societatis filiis contentio est, vt auditâ militiæ suæ tesserâ *obedientia*, prius propè rem ipsam confecisse videantur, quàm de illâ faciendâ cognouerint. Præfentiunt enim bonæ mentes eorum desideria quibus cum integritate famulantur, vt loquitur Ennodius. Siue ergo à Præsidibus ad humilia obcunda, siue ad maiora & sublimia inuidentur: nullo officiorum discrimine, vna omnibus vox est: Adsumus. nec tardius perficitur imperium quàm accipitur. æquè iucundis imperatis delectari, quàm arduis difficillimisquæ rebus, Sociorum propria laus est. I vnum euocasset magnum illum Xauerium ex remotissimis Asiæ, & vltimis Indiarum finibus. quanta celeritas! Ex iis in pestem, in hostium globos, in ignes & incendia, in strictos mucrones, in cædes & vulnera, in humanæ carnis auidos dentes, vnus nictus oculi immisit quamplurimos. Quàm cæca & intrepida promptitudo! Hoc Celerum manipulo, nisi fallor, orbem percurrit Ignatius.

Queris modò quibus armis instructos voluerit? doctrinæ suauitate, quæ ingenij melioris fructus est. Ita ad aquilas transeo, tertium ex multiformi animalium habitu petitum emblemata: de quibus in arcanis suis Pierius Valerianus sic scribit: *Pindarus cum aliis plerisque locis, tum præcipuè Nemeis, ingenij promptitudinem & velocitatem per aquilam ostendit; sumptâ ab eo comparatione, quòd prædam etiam valdè procul distantem mirâ pernicitate nanciscatur, vsuquæ ita polleat, vt profundissima quæque prospectet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accommodata. Idem, cum Bacchilidis & amulorum suorum gloriam eleuat, coruus illos, se unum aquilam iactat, quòd promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & à terrâ marique remotum, mox & styli velocitate quæcumque conceperit assequatur.* Sanè aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acutè videndo dictam, nonnulli ex veteribus asserunt; vtpote qui aquilam quasi aculam, ab acumine dictam autumant, quasi longissimo intervallo minutissima discernentem. Non multùm fortitudo & laborum tolerantia cum singulari obedientiæ facilitate coniuncta, nouis hinc gloriæ diuinæ propugnatoribus profuisset, nisi ingenij felicitas scientiarum arma suppeditasset. Eam ob rem optandum, vt qui in Societatem adlegendi sunt, viri sint non solum vitæ probitate, sed etiam litterarum eruditione præstantes: quorum vita sit perpetua vitiorum censura, norma morum, clarissimarum virtutum imago, vox autem iuge quoddam sapientiæ cælestis oraculum, ingenium velox, pectus sapientiæ & virtutis ferox, mens acris, præcelsa, & volucris (vt ita dicam) flammis semper accensa. Quod quia vniuersim in omnibus assequi difficile visum est (raros enim inuenias qui vtroque hoc instrumento instructi se offerunt) eos admitti placuit adolecentes, qui bonorum morum & ingeniorum probatâ indole spem facerent, quòd, vbi magnarum artium fontes ebiberint, exercitio virtutis ac doctrinæ in probos simul ac doctos viros sint euasuri. Accedente iam ergo ad naturam scdula institutione,

tutione, ex his Tironibus quos viros expectes? quàm disertos? quàm prudentes? Itaque scientiâ simul ac virtute excolti, præstantiâ animi & intellectus acumine & sollertiâ vera discernunt à falsis; inuestigant, capiunt, cognoscunt omnia, & in omnium doctrinarum ac bonarum artium palæstrâ non infimum sapientiæ munus gerunt. Quidquid in studiis humanitatis floridum, quidquid in Philosophiæ studio laboriosum, quidquid in arcanis naturæ reconditum; quidquid in Mathematicis disciplinis difficile, quidquid in lucidâ illâ diuinitatis caligine obscurum est; quomodo docendo scribendoque pertractent, silente me loquuntur exarata volumina, quæ bibliothecas benè magnas complent omnigenâ rerum varietate. Mitto eos qui castiores Musas amant, & Parnasso digni sunt Poëtæ: Historicos non memoro: tersè Latinitatis auctores silentio inuoluo: oratores, inquam, disertissimos, à quibus sublimitas in verbis, grauitas in sententiis, decor in personis, motus in affectibus peti potest, dissimulo: reliquos prudentiæ ciuilibus & profanæ choragos prætereo, quorum flores, ludi, gratiæ, venter & documenta minora censeantur, nisi apparatus instar dignioribus deseruiant. Pluteos obi, euolue libros, classes illas altioris eruditionis perlustra, in penitiora illa sublimioris cognitionis adyta penetra; occurrent in quibus subtilitatem in inueniendo, in dicendo perspicuitatem, in disputando vim admiraberis, siue contra Sectarios argumenta contorquent, siue Aristotelis præcepta discutiunt, siue rerum naturalium multiplici causarum nexu conuolutam seriem, & quidquid supra naturam ad causarum fontem & principium propius accedit, exponunt, siue de summo Bono philosophantur. Sunt qui vitia & virtutes suis coloribus depingunt, definiunt, distinguunt, medentur affectibus, mores instituunt, saluberrimis præceptis vitam regunt, magno ad benè recteque agendum adiumento. Neque enim hæc umbratili in schemate, veterum Philosophorum more, quisquam umbras pro veritate sectatus proponit. procul hæc bractea, auro puriori hîc locus est; quod ad rationes superiores regulasque æternæ veritatis, solidæque doctrinæ, examinat, quæ in apice scientiarum sedet Theologia: præ cuius luce profanæ eruditionis phaleræ nihil aliud videntur quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio. Tamen quando huic Dominæ & Reginæ ancillantur, quantum claritatis adferunt & ornamenti! hîc librorum sacrorum, hîc orthodoxorum Patrum, & decretorum Ecclesiæ accurata cognitio: hîc diligens interpretatio Scripturarum, hîc sublimium quæstionum diserta, subtilis, & si opus, coloribus oratoriis quasi quadam veste sermonis ornata, enucleatio: hîc de actionibus Christianis sollers & prudens discussio. Quippe non stultæ hominum opinioni & vanissimæ ostentationi indulgent, sed ingenij sui census omnes in sacrum Numinis, cui famulantur, ærarium ingenuâ deuotione conferunt, vt probent se non intempestiæ & superbiæ sapientiæ famam venari, sed generis sui asserere notam, quâ sagaces inueniendis idoneis ad pietatem prouocandam fouendamque subsidiis, vni sua studia immolant Deo, & variarum rerum notitiam ad rerum cælestium fructum sincero pectore dirigunt, fideles bonorum Domini dispensatores.

*Societatis
doctrina.*

*Lib. 6 Hex-
acmenon.*

Sed de aquilarum naturâ satis . reliqua est hominis effigies, in quam tot illustrium virtutum symbola, quot in cælum ab Astronomis translata animalium lucentium formæ, quæ in siderum positione describuntur, conueniunt. Nam ita composita erant mystica illa Ezechielis animalia, vt à vertice genuum tenus corpus humanum referrent, cui ab humeris iuba leonis dependebat, infra bifida vngula vitulinum quid ferebat in pedibus : qui quia non tam terram calcare, quàm volatu celeri deferri debebant supra sordes & puluerem, aquilæ suas alas dederant, quarum duabus aërem verberabant gestientium in morem, duabus corpus tegebant. Adde ego & manus : eosdem enim esse asserunt viri eruditissimi cum Seraphinis Isaiæ, qui folium altitudinis immensæ in argumentum amplitudinis ac supremæ Maiestatis circumstabant, manusque sub pennis complicatas ferebant. Sed quis hîc homines requirat, cum sectatores esse dixerim Angelorum ? imò verò quos Angelos, nisi humanos, requirit Homo-Deus huius exercitus Imperator ? qui cum è sinu Patris, magnus ille viscerum partus, vt cum magnificè compellat Synesius, egrederetur in terras ; vt homines caperet, mortale corpus induit, & benevolentia conciliatricem humanitatem tamquam escam obiecit, quâ traherentur. Pia & religiosa calliditas ! quam eius Socij feliciter imitarentur ; quorum itidem sollertia est ad omnium se mores effingere & accommodare, omnia munia obire, omnes personas sustinere, omnibus omnia fieri, & similitudine officiorum quascumque gentes, etiam bellicosissimas & inter feras ferarum more educatas, imò Thyesteis dapibus & humano cruore saginatas, demulcere, sensimque ab immani illâ barbarie, ad Christianæ Religionis mansuetudinem decusque pellicere. Adulationis vitium caue suspiceris. Amoris ingeniosi versatilis ars est & industria, quæ suavi hoc velut fascino inuadit reluctantes, & sibi ac Deo restituit. Hic est ille dolus bonus & salutaris, quo Doctor Gentium Paulus Corinthios se cepisse gloriatur. Hoc Ignatius rebelles animos flexit, hoc Xauerius barbaros spiritus mitigauit, hoc Anchieta prioris sæculi Thaumaturgus Brasilos humanis carnibus vesci solitos ad naturæ & rationis leges reuocauit : hoc apud Sinas Riccius Crucis ignominiosæ adorationem persuasit : hoc alij infiniti contumacissimorum etiam in Europâ nostrâ corda expugnant. Pueros eos pueri experiuntur, viros viri, afflictos afflicti : cum rusticis rustici, cum militibus milites, cum nautis nautæ, Religiosâ morum vrbانيتate insinuante officiosam gratiam, & pares affectus reposcente. Aureum profectò rete ad capiendas animas ! quod enim delectat, persuadet ; & amabile fit, quidquid similitudine morum blanditur. Modò demittunt se ad ima, modò erigunt se ad summa, modò tenent se in mediis : nec aliud cauent æquè, quàm ne dispari vitæ ratione & consuetudine hominum à se voluntates auertant. Itaque externam faciem & habitum omnibus persimilem habent, animum Deo seruant ; ad eum omnino modum, quo optimus morum magister Seneca Lucilium suum ad homines virtuti conciliandos instruebat : monens ne quid ostentaret in habitu aut genere vitæ, quod nimium in oculos incurreret ; asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam deuitaret. *Satis*, inquit,

*Societas
hominis similitudinem exprimit morum vrbانيتate.*

*Epist. 1. c. 11.
Societas cum Apostolo sancto dolo homines capiat.*

Epist. 5.

inquit, ipsum nomen Philosophiæ, etiamsi modestè tractetur, inuidiosum est. Quid igitur si nos hominum consuetudini cæperimus excipere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conueniat. Non splendeat toga; ne sordeat quidem. Id agamus, ut meliorem vitam sequamur quam vulgus, non ut contrariam. Quamobrem? alioqui quos emendare volumus, fugamus, & à nobis auertimus. Illud quoque efficitur, ut nihil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda sint omnia. Causam habes ex Stoicâ veterum disciplinâ, quæ multum à ratione perita est, cur modus viuendi in Societate sit communis. Itaque ne Ethnicorum quidem habitus displiceat, nec toga litteratorum, aut prætexta Magistratuum, apud exterarum nationum profana sacris hominibus videatur; ut morum ac cultus conspiciatione faciliorem ad omnes aditum adepti, concordiam consuetudinem, consuetudine affectum, affectu vim quamdam ineluctabilem, dominatricem animorum, quâ nihil est in rebus humanis imperiosius, lucentur. Obliquandus est sinus in ventum, noscenda humorum temperies, opportune insinuandus amoris aculeus, blandimenta quibus capi quis possit, exploranda: omnia denique ad flexaninæ humanitatis leges componenda, nihilque quod terreat permittendum ei, qui corda ad virtutem emollire contendit. Quod adeo suis cordi voluit esse peritissimum animorum venator Ignatius, ut præmium aliud laborum nullum suis statuerit præter ipsam beneficentiam, & auxilium Dei causâ proximis impensum. Venale obsequium pretio suo suspectum est, liberale prouocat ad amorem. Itaque homines nostri cum animalibus illis manus non explicatas, hoc est avidas, protrudunt; sed modestè intra alas continent, memores se gratis dare debere quæ gratis acceperunt; nec postulando, nec admittendo stipendium, vel eleëmofynas villas (legis sacrosancta verba adfero) quibus officium quale quale ex iis quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur. Obtrudunt sponte auxilia, sui copiam minime faciunt pretiosam, vilem operam promiscuè offerunt sine discrimine: dicunt cum Lactantio, *Nos aquam non vendimus, neque solem mercede præstamus*: vnam salutem vestram spectamus ac Dei gloriam, cuius vnus incremento beamur. Has artes docuit zelus animarum, quæ præclarissima nota est viri Apostolici: animas, inquam, fratrum diligit, **C H R I S T I** peculium; pro quibus etiam, si res ferat, anathema fieri cupit: omnes in eo defigit curas & cogitationes, ut alias pelliciat, alias formet, alias ex Orci faucibus eripiat. quærit in compitis, quærit in carceribus, quærit in xenodochiis. nunc in publicâ luce concionatur, nunc pagos & solitudines lustrat, ut miseram aliquam ouiculam per agros palabundum suis humeris reportet ad gregem. Quacumque proficiscitur, sub hac amoris veste quem defert, ignem spargit & faces, omnes omnium mentes desiderio Creatoris incendit: & illas quidem parturit, illas lætat, illas educando promouet in firmitatem & robur adolescentiæ; alias educatas & roboratas exquisitis vestit ornamentis. omnes fouet, omnes amplectitur, omnes in Domini **I E S V** capit visceribus; omnibus omnia factus, in eius imitationem qui factus est pro nobis in similitudinem carnis peccati.

*Societas
gratis se
impendit.*

*Lib. 3. Diuini
instit.*

En fortes amoris milites, en assiduos & laborum patientes, en promptos & ad omne Ducis imperium expeditos, en sagaces & fideles, & si altu opus est, piè sollertes: quibus præfidiis incumbentem sibi negotiorum molem exceperunt, exceptam fortissimè sustinuerunt, sustentatam cum laude & gloriâ gesserunt. Immutarunt peruersissimos rerum status, supposuerunt, frementibus inferis, flagitiis castimoniam, rapinis charitatem, impietati religionem, perditæ ac profligatæ licentiæ disciplinam. Dederunt rebus nouis auctoritatem, pondus antiquis, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, meliorem omnibus ordinem atque naturam. Quis delectus, Deus immortalis? quæ belli fulmina, qui flos militiæ, quæ Ecclesiæ præsidia, qui tutelares & vindices: quorum singuli in viros summis rebus pares formati, audeo dicere, pro acie censentur. Nec mentior: nam, fremente inuidiâ, fauente celo, bonis omnibus plaudentibus, vnus aliquis tot interdum hostium victor existit, quot ab exercitu benè numeroso iures domari vix posse. Quid iam, coactis in vnum viribus, tota simul tot virorum dicam an Anglorum Societas? quas non strages edet, quæ non excidia errorum & vitiorum procurabit? quæ auxilia laboranti Ecclesiæ feret? Feret? imò iam tulit, vt Vatis Iesæi oraculo iampridem videri potest pronuntiatum, qui pluuiæ nomine singularæ ac largum sitienti Sanctorum terræ beneficium conferendum promittens, tantumdem facit ac si dicat, vastitati omni, quæ siue ab aduersariorum depopulationibus, siue ab exsuccâ sterilitate & agrorum luc, grassabitur, solatium à paternâ prouidi Dei curâ & solitudine submittendum. Sed quâ ratione? quasi equos illos diuinos, qui Ezechielis curram admirabilem traxerunt, præ oculis haberet, *Animalia tua*, inquit, *habitabunt in eâ*: quorum nempe leonina fortitudo nihil cum mollitie, bouina patientia cum ægritudine, aquilina sapientia cum ostentatione, beneuolentia humana cum fitione commune habet. En præclarissimum de Societate vaticinium. Hebræum *haiath*, pro quo Vulgatus *animalia* veritit, Ptolemæi sapientes *ordinem* siue *stationem militarem* interpretati sunt: Arias Montanus, linguæ sanctæ peritissimus, *societatem* facit: à quo non longè abit Pagninus, qui *congregationem* legit. Iuculentius Genebrardus: *Tui electi, tuum peculium, tui greges & copię, tuæ oues, quarum tu es pastor, habitabunt in eâ*. paulò aliter, sed æquè generosè Chaldaus: *Viuificationem tuam collocaſti in eâ: præparaſti exercitus cætuum Anglorum, vt benefaceres pauperibus Dei*. Accipio omen. quasi Societatem IESV diuinitus inspiratus Vates eminens prospiceret, inter innumera hæresum, schismatum, errorum ac vitiorum discrimina, magno Ecclesiæ bono nascituram; Pæanem non vanus augur iam tum cecinit, & fidelium spem singulari delectus auxilio defendendam, confirmandam, perficiendam pronuntiauit. Quid ita? quia Societas tua habitabit in eâ, tua castra & militare robur, animalia tua, tui greges & copię, tua peculiaris congregatio, tuæ oues quarum tu es pastor, & quas tuo caractere insigniri voluisti: tui milites, quorum tu es dux, exercitus cætuum Anglorum siue spirituum; qui administratorij & adiutores tui sunt, dum egressiâ morum probitate, ardenti gloriæ tuæ zelo, indefessâ

diuini

Societas
Ecclesiæ
subsidiis
destinata.
Psalm. 67.

diuini verbi prædicatione, vtili librorum elucubratione, omnibusque tandem virium & ingenij neruis, fessis Christiani orbis rebus & incommodis subueniunt, improbitatem profligant, tuo nomini trophæum spoliis hostium graue quaquauerfum erigunt fidissimi triumphantis Dei-hominis baiuli & portitores. Sunt certè hæc longè maxima fauoris argumenta, tum mortalium necessitati, tum Sociorum commendationi ab inexhausto bonorum omnium fonte in sublunarem hunc mundum deriuata, quibus fructus iam vno sæculo respondit copiosissimus, & porrò (si quid de cælo admonemur) omnibus retrò sæculis cumulatiùs respondebit.

Sed longior sum quàm volebam: filum ergo contraho, & vos compello, cælestis huius quadrigæ iugales animæ: Nolite arbitrari hæc à me dicta, vt blandiar arrogantia, & conscios imbecillitatis humanæ spiritus inani fastu supercilio in tumorem erigam; sed vt quisque sui officij & nobilissimæ vocationis descriptas rationes, in quas vires excrefcere, quâ patientiæ laude præstare, quâ obsequendi gloriâ eminere, quâ scientiarum accessione ornari, quàm sollerter hominum se moribus insinuare, quàm strenuè pietati operari debeat. Ita segnem me & quasi fucum inter apes adhortari soleo: In Dei arc & peculio fumus toti, quotquot Societati IESU nomen dedimus: nostrum est acceptas à Deo gratiæ & naturæ dotes in Auctoris obsequium conuertere, & alacri animo in consuetudinis humanæ commercium, in Reipublicâ Christianæ decus & solatium, in procurandam hominum salutem, adeoque panè in ipsum transire contubernium Angelorum. Hoc est, scenam eandem quam Ezechiel vidit, attonito ad hæc miracula, quâ latissimè pater, mundo, omnium oculis quotidie videndam obijcere. Hoc agamus, Socij, in id toto pectore incumbamus: affuefcamus rationes ponere cum Deo, voluntatem Domini exquirere, pro bonè gestis gratias agere, ad aram recurrere, illic omnes coronas appendere, ex quibus diuinæ gloriæ currus splendores suos in ornamentum accipit. Ita fiet, vt, affixis sempiterni Numinis tholo mille hostium spoliis, post tot in Europâ, Asiâ & Africâ congressus, tot pugnas, tot victorias, post tot menses Orientis, tot vtriusque mundi decora, post tot industriæ monumenta, quot plagæ solis ortu atque occasu lustrantur, leones suos, boues suos, aquilas suas, homines & filios suos, siue degeneri maculâ sanguinis, se parente dignos agnoscat Ignatius.

ORATIO SECUNDA

*Parænetica ad imitationem primorum Patrum
in functionibus Societatis.*

EA est æterni Numinis prouidentia, RR. PP. vt, cùm nouum aliquem in Republicâ Christianâ cæterum cogit eorum hominum, qui improbitati bellum indicant, qui pietatem aut stantem propugnent, aut collapsam erigant, qui afflictis ac prostratis Ecclesiæ rebus opem auxiliūque afferant; eundem & optimis saluberrimisque legibus fir-

met, & illustribus informet exemplis. Cùm enim mens nostra, iam inde ab origine generis nostri, iis inuoluta sit tenebris, vt neque planè, quæ ad salutem atque incolumitatem humanæ vitæ conferunt, perspiciat; neque, si perspexerit, id tamen, quod optimum censet, semper possit ac velit amplecti, necesse est omnem vitæ nostræ rationem sanctissimarum legum adminiculis temperari, vt ad solidam perfectamque virtutem contendamus, ac, si quando aberrare contigerit, illuc, vnde non decuit abire, reuertamur. At verò quoniam à naturâ eam hausimus inconstantiam, vt quæ summâ contentione ac studio amplexi somus, quasi senescente primo illo animi vigore, paulatim deseramus; sæpe numero contingit, ea quæ à maioribus præclarè sancita fuere, posterorum incuriâ collabascere; nisi eorum qui nos præcesserunt illustria gloriosaque facta identidem ob oculos versentur, nosque tamquam stimulis quibusdam ad veram laudem atque honestatem continenter excitent. Tanta nimirum horum adiumentorum vis est & efficacia, vt nulla sine iis, quantumvis piè religioseque condita familia, stabilis esse possit ac diuturna; nullius aliquando disciplina, ætatis vitio labefactata, nisi per hæc, ad pristinam reuocari seueritatem; nulla, nisi his munita prædiis, integra steterit hætenus atque incorrupta. Testis est hæc ipsa, in quâ Dei munere vitam degimus, minima Societas, quæ centesimum modò annum agit, ex quo ab optimo sanctissimoque Parente suo cælesti instinctu condita, à Summo sacrorum Antistite publicâ, eaque apud omnes homines grauissimâ, auctoritate corroborata est. Quid eam à primis statim incunabulis in vltimas terrarum oras propagatam; quid gloriosos illos vbique gentium labores suscipientem, quos vitæ ratio præscribit; quid inter innumera, quæ pro animorum salute assidue subit pericula, hucusque præstitit incolumem, nisi sacrosancta legum salutarium obseruatio, & eorum, quæ pauci illi viri è quibus primùm coaluit, præclarè gesserunt, studiosa imitatio? Atque vnam hac ope atque auxilio multos videat annos sæculares, ætate prouecta, sed viribus atque animis integra! Ad leges quidem quod attinet, quibus omnis Religiose vitæ disciplina continetur; confidere licet, Moderatores numquam defuturos virtute sapientiæque præstantes, qui ex earum præscripto sibi commissos gubernent. At verò illud nobis etiam atque etiam cauendum est, ne ab illâ aberrantes semitâ, quam maiores nostri suis signauere virtutibus, Matrem nostram, quæ nos alit atque complectitur, quam decoram adèo ac vegetam accepimus, vitio nostro deteriorem ad posteros transmittamus. Aberit ab ætate nostrâ illa labe, si in primos illos Societatis huius propagatores mentis aciem frequenter intendamus, eorumque facta pulcherrima animis nostris perpetuò infixæ hæreant, non inani cogitatione voluenda, sed diligenti imitatione exprimenda. Quod dum vnicique nostrum commendo, existimetis velim RR. PP. meam me potius conuenire conscientiam, meamque damnate fœcordiam, quàm iis, qui contento cursu ad absolutam perfectamque virtutem properant, calcas addere.

Exemplorum vis etiam in stabilendis Ordinibus seruatur.

Horum imitatione IESV Societas effloruit.

Naturâ, arte, exercitatione,

Vt doctrinæ, ita operis cuiusque, perfectionem tribus his rebus, naturâ, arte & exercitatione comparari, homines iam olim sapientissimi tradi-

tradiderunt. Nouerant quippe naturam, quantumuis idoneam atque præstantem, quantumuis expeditam, atque ad omne id quod honestum est propensam, artis tamen præceptionibus destitutam, grauiissimis obnoxiam esse erroribus; arte verò ac disciplinâ instructam, si exercitatio absit, inertem atque otiosam censeretur. Quæ tria perfectionis adiumenta, cessi fateri cogimur: ita necessariò requiri, vt sine iis nihil omnino excellens, nihil eximium sperari possit; acutius tamen nescio quid hac in re illi perspexisse visi sunt, qui tribus illis quartum adiungere præsidium, imitationem. Nemo enim aliquando homo repertus est naturæ præstantiâ, agendi cognitione, exercitationis assiduitate in re vllâ omnes perfectionis numeros complexus esse, qui non aliquam eius rei formam sibi proposuisset quam imitaretur, aut ab alio expressam, aut mente conceptam, tacitâque cogitatione à sese efformatam. Quod vt in iis artibus, quæ in solâ consistunt cognitione, minùs alicui perspicuum sit; in iis certè, quæ in actione versantur, nulli non manifestum esse potest. Quis enim aliquando statuam aut ære fudit, aut cælo sculpsit è marmore, in quâ nihil absolutæ & perfectæ artis desideraretur, nisi is qui summos in vtrovis genere artifices diu multumque imitatus fuit? Quis vniquam pingendi peritiâ nobilis, atque vultuum & varietates, recessus umbrarum ac depressiones, ab his exultantes luminum eminentias, venustatemque totius operis, erudito penicillo ita repræsentauit, vt ad æquare naturam videretur, nisi qui sub præstantissimo aliquo ætatis suæ Timanthe aut Apelle manum tabulæ admouit? Quis cum laude Rempublicam administrauit, nisi qui ab iis exemplum sibi sumpsit, qui, quibus rebus vtilitas Reipublicæ pararetur augeturque, cum tenerent, ad eam moderandam vsum & scientiam, & studium suum, magnâ virtutis & innocentie famâ contulissent? Quis in bello veterum Imperatorum virtutem maiore gloriâ superauit, nisi qui sub clarissimorum Ducum disciplinâ tiro parere priùs didicisset, quàm imperare; exercitum sequi, quàm ducere? Quid, quod ipse scientissimus formator hominum Deus impresserit nobis propensionem imitandi maximam? quæ vel in pueris sese prodat, qui, quæcumque fluunt in aures, obijciuntur oculis, veniunt in manus, imitatione conantur exprimere. Sed ad ista, quæ quotidie oculis nostris obuersantur, animum minùs aduertimus. Illud verò ingenitæ procliuatatis, quâ ad imitandum ferimur, fructum magnopere commendat, quod de Theseo puero antiqui tradiderunt. cum orbe pacato, debellatisque vbique terrarum monstris, Hercules aliquando Træzenem ad auum Thesei maternum diuertisset, benignè pro eâ famâ, quæ non Peloponnesum modò & Græciam, sed vltimas orbis oras impleuisset, exceptum fuisse; accubiturum deinde, leonis illud spoliū, victoriæ virtutisque monumentum, ex humeris deposuisse. quo viso terriculo, reliquos quotquot adierant diffugisse pueros, solum Theseum stetisse impavidum, raptisque, vnde proximè licuit, armis in exuuias illas tamquam in verum leonem irruisse: cumque demum crebris audisset vsurpari sermonibus ea quæ Hercules plurima fortiter ac laboriosè gesserat, ferunt in puerili pectore eam exarsisse cupiditatem Herculeæ gloriæ æmulam, vt dies noctesque

*opus quod-
nus perfici-
tur:*

*quibus
impendenda
imitatio.*

*Hæc ne-
cessaria in
artibus.*

*in Reipub:
admini-
stratione,*

in militiâ;

*estque in-
dita à na-
tura ad
eam pro-
pensio:*

nihil animo volueret, nisi quo pacto Herculis secutus facta, parem orbi operam probaret suam. vsque adeò vt dormienti eadem obuersarentur simulacra, quæ interdiu mens acris & inquieta versarat, donec vix ex ephebis egressus, idem gloriæ curriculum ingressus est. Quòd si tantum valet aliorum imitatio exercitationi adiuncta, in iis artibus ac rebus quæ ad vsum vitæ communis pertinent, vt vel mediocri ingenio præditos supra vulgus efferat; quisquàmne erit, qui hæc tantundem posse negabit iis in rebus, quæ in finem honestissimum pulcherrimumque referuntur; maximarum scilicet virtutum acquisitionem, animorum incolumitatem, diuinæ gloriæ incrementum, præmia illa quæ nulla temporis obliterabit iniuria, quæ propria sunt eorum qui se virtuti diuinæque gloriæ consecrarunt? Atque hic campus noster est, hæc Respub. nostrâ, hæc quæstuosissima Societatis negotiatio.

utilis etiam ad virtutem.

Finis Societatis & institutum.

Condidit nos sapientissimus ille rerum omnium effector Deus, non vt ignauorum pecorum instar, ad humillima quæque nos abijceremus; sed vt in solem ac puluerem prodiremus: animum infudit caelestium donorum capacem: à reliquorum mortalium numero, ad hoc quod sectamur vitæ institutum secevit: leges dictauit sanctissimas: spatium aperuit latissimum, in quo nostra defudaret industria. Utinam verò amplissimis illis explendi muneris nostri præsidii, quâ par est curâ, sedulitate, sollicitudine, vteremur! neque quemquam aliquando aut ignauia ab officio retardaret, aut quietis amor seduceret, aut animi imbecillitas & remissio deiiceret! Pictores Deus nos esse voluit, fectores, sculptores: non vt fugaces tabulis colores illincemus, non vt fragiles ex argillâ statuas fingeremus, aut saxo sculperemus; sed vt imaginem illam, quam præpotens Opifex animis hominum impressit, dum lucis huius vsurâ fruimur, illustrium virtutum pigmentis in nobisipsis aliisque perficeremus, neque eam patereimur aliquando vitiorum sordibus obsolescere: vt teneram pueritiam, instar mollis ceræ tractabilem, Christianæ doctrinæ rudimentis, omnique morum honestate influeremus: vt eorum pectoribus quibus ætas est maturior, quâ publicis, quâ priuatis congressibus ac sermonibus salutarem Numinis timorem, virtutis amorem, & flagitiorum omnium odium acerrimum insculperemus. Respub. nobis commissa est, in quâ Regina ratio tamquam in editâ arce residet, vt in ceteras animi functiones, tamquam ciues, supremum dominatum obrincat: excubandum continenter, atque cauendum ne pulcherrima ista Reipub. forma in nobis, aliisque qui nobis animorum moderatoribus vtuntur, perturbetur; ne sceleratissimæ conspirationes oriantur, quibus, deiectâ ratione, indomitæ atque infrenatæ cupiditates imperium occupent. Bellum gerendum est acerbum, periculosum, diuturnum, in quo non antè missio speranda est, quàm huius vitæ castris egressi, victores spolia cælo inferamus: hostes instant & urgent terribissimi atque crudelissimi; expugnanda impietatis castra, aperiendæ sunt abstrusæ vaserimi cacodæmonis insidiæ, dissipandæ vitiorum copię, amentatæ in prauorum dogmatum profeminatores hastæ torquendæ. Neque vno tantum loco nobis in acie standum est; sed quacumque sol habitabiles oras illustrat, velut expeditis velitibus occurrendum est, quo-

tiscum-

tiscumque ad Dei gloriam & salutem plurimorum pertinere censuerint illi, quorum nutu & arbitrio gubernamur. Hic finis est Instituti nostri, hæc exercitationes : quas tum suscepimus, cum Societati nomen dedimus: hic campus, in quo totius vitæ nostræ cura, labor, industria verfaretur : hæc Sparta quam nobis religiosissimi illi Decemviri, & primi huiusce Familiae auctores, per omnium rerum humanarum despicientiam, per ærumnas maximas, per paupertatis incommoda, per discrimina laborum ornatam tradidere; ornandam porro etiam à nobis, si ad ipsorum exempla oculos aperiamus, & quibus itineribus ad vitæ sanctimoniam contenderint, inspiciamus, nec ab eorum ardore virtuteque degeneremus, in quorum labores ac fructum sine laboribus introiuimus. Quàm claris, quàm illustribus exemplis illi nobis præluxerint, ignorare omnino non potestis, qui & à maioribus accepistis, & ad posteritatis memoriam literis mandata frequenter legistis. Ne tamen omnia silentio inuoluam, tantisper modò adeste animis, dum in pauca conféro, quem in primo nascentis Societatis exordio vitæ cursum tenuerint, ut inde coniecturam faciatis, quibus adiumentis ea adoluerit, atque ad hanc, quam cernimus, maturitatem peruenerit. Postquam delectus ille Sociorum manipulus (quos non magis communium studiorum tractatio, aut necessitudo contubernij, familiarisque usus coniunxerat, quàm instinctus quidam diuinus afflatusque, animorum salutem honestissimâ sanctissimâque pacto, obligauerat) Parisiis Theologiæ metam attigisset; exardescente inter Hispanos Gallosque bello, visum est iis qui Lutetiæ substerant, bellicis tumultibus cedere, atque in Italiam Venetiisque contendere : quo loco eos Ignatius (qui valetudinis causâ in Hispaniam abierat) instauratis viribus, rebusque in patriam confectis, sese præstolaturum receperat. Non commemorabo hoc loco, quo pacto in hoc itinere à laboribus & incommodis Apostolicam vitam fuerint auspiciati, omni ope auxilioque humano destituti, solâ paupertate & ærumnis opulenti, squalore pædoreque obfiti, fame ac fatione exerciti, vegetæ tamen mentis vigore robusti. vnum hoc mihi propositum est in memoriam reuocare, quodnam illorum in celeberrimis vrbibus Italiæ studium fuerit, quænam in luce ac frequentâ hominum occupationes, quænam in animorum salute procurandâ diu noctuque exercitationes. Suspicaretur fortasse quispiam in rebus ab iis cum dignitate gestis peregrinus atque hospes, quique eorum propositum vulgi opinione ac sensu metiretur, eos in Optimatum sese amicitiam primùm insinuasse; deinde prima in templis suggesta, prima in gymnasiis circumspexisse subsellia, è quibus facundiam suam multiplicemque eruditionem in coronâ doctissimorum hominum planam facerent. Sed hæc illi in postremis habenda arbitrati sunt : alia mens fuit, alia cogitatio. Erant quidem, erant omnes eximiâ doctrinâ, excellentis æcimine ingenij, raris muneribus ac donis naturæ instructi, quibus magnam sibi perfacile potissent apud homines gloriam comparare : sed modestiâ, submissione, sui que despicientiâ instructiores. eam nobis viam laboribus suis strauerunt, per quam ad veram sempiternamque, quam vitæ nostræ ratio spectat, gloriam niteremur. Quocumque accedebam,

*Exempla
quibus
primi So-
cietatis
Patres
præluxerunt.*

pro

pro contubernio sibi deligebant aut publica valetudinaria, aut mendicorum receptacula; vt in his, post diurnos labores, inter pauperes diuersi, & pauperum palti more, congruis etiam cœnæ exciperentur cubilibus, quæ fatigata membra non ad quietem allicerent, sed nouis molestiis exercerent: in illis verò tum ceteris misericordiæ vacabant officiiis, tum expiandis animis operam dabant, muniaque, quantumuis abiectionissima, non modò non reformidabant, verùm etiam vltro sibi deposcebant, miraque alacritate exsequabantur. Quid hic memorem, vlceribus ac sanie fluentia corpora, quorum species oculis animisque obiecta nauseam procreare potuisset, nudis eos manibus contrectasse; suorum complexu corporum, dum lectos sternerent, excitasse iacientia, & in stratis eadem reclinalse? quid omnia corporis animique solatia opportunè quibus suis ægris adhibita? quid nocturnas apud egentissimum quemque vigilias? quid eorum corpora, quorum animos ad extremum vsque spiritum piis cohortationibus ac precibus profecuti fuerant, sepulchro, quod suis manibus effoderant, Christiano ritu tradita? Erant occupationes illæ eiuscemodi, quæ etiam robustissimum quemque fregissent: sed incredibilis ille diuinæ gloriæ, vbique amplificandæ, proximorumque iuandorum ardor, omnis immemor quietis, pari charitatis æstu atque exuberantiâ in sanos iuxta ac ægros deriuabatur. Nam è nosocomiis in publicum digressi, imbecillem ætatem vicatim collectam, in foro, in compitis, vbicumque id loci suaderet opportunitas, Christianæ doctrinæ rudimentis patienter instituebant. Mox ad rudem plebem, vt prouectioris ætatis, ita salutarium monitorum magis indigam, conuersi, è saxo aliquo aut scabello tamquam suggesto, populum voce, gestu, pileo conuocabant. Confluebat ille frequens, rei nouitate, peregrinæque insolentiâ inuitatus; risum sibi aut animi oblectationem, non fructum, tamquam à ioculatoribus aut agyrtis, non concionatoribus, pollicebatur: sed postquam eos summo ardore animi, insigni oculorum maiestate, maximâ vocis ac laterum contentione, de Deo rebusque diuinis verba facientes audiuit; postquam propositis cæli præmiis, aut intentatis inferorum suppliciis, in pectore suo quisque virtutis studium, & acre odium vitiorum sensit exardescere; tum demum agnouit quod genus hoc esset hominum, quorum præceptis saluberrimis sobrias cogitationes momento susciperet. His perfuncti laboribus, cum nihil in concione nisi sibi quemque commendarent, nihil à circumfusâ multitudine nisi ardens propriæ salutis desiderium postularent, nihil pro se ne vltro quidem oblatum admitterent, sed ostiatim stipem in victum emendicarent, sub noctem ad sua sese hospitia, nullâ re nisi paupertate & incommodis instructa, recipere; magnos vbique animorum motus excitabant. Huiusmodi fuere maiorum nostrorum Religiosæ vitæ primordia, rerum arduarum quas pro Deo & Ecclesiâ suscepturi erant argumenta, difficillimarum expeditionum prolusiones: quæ quàm vberes & copiosos fructus iam tum protulerint, testes sũnt florentissimæ vrbes Italiæ, eorum indefessâ operâ & industriâ excultæ; testis ipsa vrbiũ Domina, quæ primam illam virtutem, tamquam in orbis theatro expositam, admirata est; testis Italia vniuersa, quæ breui tempore

*fructus
quos retu-
lerunt.*

paucò

paucorum Patrum partim vitæ innocentis exemplo, partim docendi hortandique assiduitate, ingentem animorum commutationem factam, ac præcipuè saluberrimam illam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, Confessionis ac cælestis epuli frequentandi longo sæculorum intervallo vidit reuocatam; testes Principes amplissimi, Reges potentissimi, Pontifices religiosissimi, qui è pufillo illo numero certatim aliquos expetere, qui in Regnis suis atque Prouinciis eandem pietatis sementem facerent, testes denique tot adolescentes ac viri natalibus, indole, ingenio, eruditione, rebusque gestis præstantes, qui primorum Patrum virtute & illustri ac peruulgatâ famâ concitati, in eorum mox Societatem adscribi summis votis efflagitarunt. Tantum nimirum incredibilis illa atque diuina virtus potuit in animis hominum efficere, vt omnes in admirationem raperet, vt alienos conciliaret, vt in aulis etiam inter delicias enutritos ad rerum humanarum despicientiam, ad laborum atque ærumnarum confortium, ad solidarum denique virtutum studia prouocaret. Et nos, qui idem illud, quod ab his auctoribus promanauit, vitæ institutum amplexi sumus, qui legibus nostris ad eorum exempla dirigimur, ad hos labores non excitabimur? ad huius gloriæ confortium non adspirabimus? eritque aliquis ita languidus ac degener, vt eorum vestigia, quæ ad memoriam posterorum sempiternam fixa reliquerunt, consecrari recuset? Themistoclem certè, cùm adolescentiam infamiæ ac turpitudinis notis inuistam exegisset, alienâ ferunt imitatione in virum clarissimum magnumque Græciæ lumen, mediumque Asiæ & Europæ vel spei vel desperationis pignus, euasisse. Nam laudis & gloriæ stimulis agitatus, cùm noctes frequenter duceret insomnes, questus est Miltiadis trophæa identidem sibi ante oculos versari, atque ita animum exstimulare, nullam vt quietis partem capere posset. Nos verò quo animo erimus? an, sicui torporis aliquid è vitâ antè actâ adhæserit, aut inertix desidiæque somnus obrepserit, an, inquam, gloriosissima maiorum nostrorum trophæa ac monumenta soporem hunc non excutient? trophæa, inquam, quæ non in campis temporum iniuriis obnoxia, sed in posterorum animis fixerunt. Quod si Romanorum sapientissimi id præclare instituerunt, vt in conuiujs egregia virorum illustrium facta carmine comprehensa ad tibiam à maioribus natu decantarentur, quod ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent; quid aliud Moderatoribus nostris viris prudentissimis propositum fuisse putamus, cùm parentum nostrorum gesta litteris consignari voluere, quàm vt iis nos stimulis ad imitationem incitarent? Id nisi facimus, atque in imitatione omnem curam, operam, industriam nostram ponimus; abolenda nobis eorum sunt monumenta, conuellendæ imagines, memoria deponenda, ne assiduè nobis degenerem vitæ conditionem exprobrant. Fortes plerumque à fortibus propagari cernimus, & in animantibus quoque egregia parentum indoles in sobole elucescit: prouidendum nobis est igitur, ne nobis probro sit ac dedecori à tam illustri virtute degenerasse. Auertat id supremus ille militiæ nostræ Imperator, à quo nomen circumferimus: auertant ij ipsi parentes nostri iampridem Superis adscripti: qui dum hæc infima terrarum contemplantur, & Societatem

Adhortatio ad imitationem.

tam numerosâ prole gaudent esse propagatam, suas esse partes intelligunt, quâ pollent auctoritate, Deum in causâ nostrâ interpellare; vt iisdem quibus ipsi præcessere vestigiis insistentes, in eiusdem gloriæ communionem venire possimus.

ORATIO TERTIA.

*De institutione & propagatione Sodalitatum B. V. MARIÆ,
deq; vario per eas à Societate collecto fructu.*

*Habita ad Sodales Supremi Concilij Senatores, aliosque Optimates
Mechliniæ anno seculari.*

Societatis nostræ diuinitus institutæ, & Apostolicæ Sedis auctori-
tate confirmatæ, centesimus hic annus est; quo, veteri receptâque
consuetudine, memoria decursi temporis renouatur, & functionum,
quibus ea creuit, recognoscuntur fructus, gratiæque secundum Deum
aguntur Superis: quorum adspirante fauore, eam, quâ non absque stu-
pore fruimur, maturitatem sunt adeptæ. Quod si fieri in ceteris par est,
quo me animo esse oportet in hoc meo Parthenio munere? quas agere
gratias Virgini, cuius patrocinio & tutelâ, cum hæc nostra Sodalitas,
tum orbe toto propè innumeræ floruerunt? quo affectu gratulari non
tantum præsentibus, sed iis etiam, ad quos peruenire mea vox non po-
terit, tam vberi tamque vario percepto fructu? Noli ego vnus ingra-
tus esse in Virginem; nolui in Sodales à Virgine adoptatos inhumanus.
Hæc causa fuit Parthenium hunc cætum hodiernâ die cogendi: quem
cum video, fateor dicendi me nouo quodam & inusitato desiderio exci-
tati. Adeste animis, & quem magnæ Matris honor exigit, fauorem be-
neuolentiamque commodate. Quæ pollicitus duo sum, Virgini gra-
tias, & vobis gratulationem, tum demum præstabo, cum ostendero,
quibus initiis, & quàm singulari Dei munere coaluerint Sodalitates
hæ Partheniæ; beneficiaque recensero, & quæ in singulos per eas pro-
pria, & quæ communia in Ecclesiam congescit vniuersam.

*Sodalita-
tes vnde
dicit.*

Marcum Porcium, illum sapientem, gloriari solitum accepimus,
Quæstore se, receptis sacris Idæis Magnæ Matris, conflata Sodalitatem,
in quâ victu & poculis ætatem cum æqualibus oblectarit suam: vnaque,
quantum aliunde intelligo, causa fuit cogendi hunc cætum, voluptas
corporis, specioso inumbrata religionis pallio. Qui enim coibant, So-
dalis se appellabant ex eo quòd soli non ederent, quodque simul plures,
collatis, vt quidam volunt, symbolis, genio indulgerent. Mansit ea res,
delataque magnâ comprobatione ad exteros fuit, tamquam idoneum
socialis vite vinculum, & ad nos vsque propagata: quorum in vrbibus
frequentes vulgò visuntur ciuium cætus, Porciani illius æmuli, vnde
& nomina mutantur sua. Quibus ego cætibus concedam non repu-
gnanter cetera, si modò nomina ista, quæ etsi ab illâ origine, iam tamen
pridem sanctiora vsu facta, cætibus iis vindicauero, qui Matris verè
Magnæ, non Pessinuntia nescio cuius, ab Attalo ostensa, sed æterno

Dei

Dei consilio electæ, iucundissimâ tutelâ gloriantur. Quid vindicare me dico nomina origini alienæ imputata; quæ si convenire his cœtibus non minùs quàm propria contendam, nemo possit reprehendere? Nihil profanis, nihil vanis debeamus: Sodales esse, & in Sodalitates coire dicamur, quia simul edimus, non cibos quibus faciuntur sâginanturque corpora, sed puriores alios, quibus immortales ætemque mentes recreantur. Quis non vegetior intellectu; quis non promptior affectu, quis non spîntu feruentior, auditis cohortationibus quæ habentur, exemplisque quæ præbentur obseruatis, ex his cœtibus ad munia sua partesque hominis Christiani discedit? Quid de epulo dicam diuinissimo, cuius ferculum vnicum, CHRIS TI caro integerrima; potus vnicus, eiusdem sanguis pretiosissimus; quibus omne deliciarum genus continetur? cum toties ad id epulum communiter adhibeamur, nõnne iure meritissimo Sodales ab hoc etymo nuncupabimur?

Video hæere me in orationis meæ vestibulo; tenet me nominis nostri ratio, sed interiora iam pridem ad se vocant: quò si placet sequi, ducam quâ duxit viâ auditores suos Vindex noster, idemque sapientissimus Magister CHRIS TVS, qui ductam à vilibus & contemptis initis admirabilem Ecclesiæ suæ maiestatem ac magnitudinem cum ob oculos vellet ponere, eo consilio, vt quàm plurimos ad eam tamquam ad diuinum quiddam alliceret; assimilauit grano sinapis, quod cum minimum sit, in arborem sensim excreuit patulis diffusam ramis, quibus volucres cæli succedere, in iisque nidos concinnare per Syriæ Palestinæque campos, hisce nostris feliciores, perhibentur. Quod veniâ vestrâ fiat, eidem grano Partheniam ego hodie Sodalitatem comparabo: quam à minimo ortam, breuissimo temporis spatio adeo se altè extulisse, adeoque longè & latè diffusisse in omnem orbis partem, videmus, vt admirationem audientibus, nobis autem iucundissimam excitet voluptatem. Quid fingi humiliter potest molitiunculis puerorum prima Latinitatis elementa condiscendum? quibus vt nulla maturitas, ita cogitationes de rebus diuinis, officioque Christiani hominis, suscipi solent inconstantes & imperfectæ, minimeque dignæ quas viri exercitati rerum vsu, doctrinisque expoliti, audiant, nedum æmulentur. Atqui his tam præclari operis inceptoribus debemus id omne quod geri videmus & audimus à tot Imperatoribus, Regibus, Dynastis, Purpuratis Ecclesiæ Patribus, infulatis Præsulibus, ceterisque Reipublicæ Christianæ luminibus, ac denique ab infinitis numero Congregationibus, toto diditis & dissipatis terræ ambitu. Audite hoc, A.V. iterum dicam, & ad gloriam dicam (pudeat fortassis inceptioinum diuinarum rudes, me sanè non pudet) puerulis prima Rudimenta balbutientibus res hæc tota Parthenia debet, quod piscatoribus nihilo spectabilioribus acceptum refert Ecclesia vniuersa. vt vel eo argumento à Deo se esse probet, cuius est proprium maximis quibusque rebus molendis auctores adhibere, nullâ homines aut generis, aut sapientiæ, aut experientiæ fanâ commendatos. quò clariùs omnes perspiciant, non humanas esse molitiones, sed diuinas. Ex Belgio hoc nostro (audite Belgæ, & in Deum gloriam refundite) ex Belgio hoc, inquam, nostro Ioannes quidam Léonius

*Cur cœtus
Partheniæ
Sodalitates
dicantur.*

*Ecclesiastis
grano
sinapis.*

*Sodalitatem
instiam
parna.*

*Ioannes
Leonius
Sodalita-
ribus dedi-
tissimum.*

trans Alpes tulit semen, quod purissimo Romano solo, medios inter pueros, quos præceptis Grammaticis susceperat instruendos, ferere aggressus, industriæ laborisque sui, quantum sperare fructus nunquam posset, in ipso fatu animaduertit. Vidit siquidem pietatis in Deiparam, aliarumque virtutum, tenella quidem illa, sed sincera provenire gemina; mox & surculos grandiusculos succrescere, arbusculam denique fieri, omnino pulchram, visendamque incremento raro, & crebris quasi bacis primitiarum virtutum. Non possum hic longiori oratione exsequi paruulorum obsequia, quibus Virginis Deiparæ, matris iam suæ, tutelam & opem, sibi Ecclesiæque nitentur demereri: non possum munia, quæ vel vnum in locum coacti simul omnes, vel pariti temporibus locisque suis singuli, obire satagebant. verbo dicam, ea factitabant, quibus oculos omnium in se conuerterent, ipsumque excirent Ecclesiæ summum caput Gregorium XIII. qui cætum nouellum, teneramque arbusculam rigandam censuit ne exaresceret, rigauitque amplissimis priuilegiis: quibus velut exhilarata, radices in vnâ Vrbe egit omnino altas, paresque oneri speratæ molis, ac ramos per orbem, quam longè lateque Christianus est, densissimos patentissimosque, diffudit: vt iam nullus propè sit in terris locus, quò non pertigerit Sodalitatis illius, humillimis initiis oræ, præclarum aliquod & illustre monumentum. Quod vt fieret, curæ semper fuit hominibus nostris, estque etiamnum commendatissimum, vt quò mysteria Religionis orthodoxæ, eodem secum Virginis cultum ferant: quem cum sciant diuinissimo hoc Sodalitatum Partheniarum inuento contineri augeri que maximè, nisi ad has vnâ cum Religione propagandas omnem operam, omne studium, omnes denique cogitationes conuerterint, muneri suo factum esse satis neutiquam arbitrantur. Iaponum vltimo submotorum Oceano seuerissimis legibus & decretis omnes circummunitæ oræ aduersus Christianos tenebantur; penetratæ sunt, audente & monstrante viam Xauerio: quem mox secuti ex hoc nostro orbe per immensa æquorum spatia strenuissimi Socij, vnâ cum sacris Religionis Christianæ altera Sodalitatum sacra, non paulò felicius, quam sua propinquo Latio fabulosus Æneas, intulerunt. Igitur & Iapones vltimi hominum iam his cætibz dant nomina: & cum luce palàm non possint, silentio & per tenebras coeunt ad Sodalitates, tamquam ad Christiani roboris palæstras, in quibus vires colligunt, quas ad cruces, ad rotas, ad ignes, ad tormenta omnibus retrò sæculis inaudita, fortissimi athlete conferunt & consumunt. Quid Indiis vtrisque ad orientem occidentemque solem easdem ostensas apertasque referam? Ab vno Gregorio Cihnero nauissimo viro trecentas constitutas, Annales nostri prodiderunt. Quo quid potest ad nominis immortalitatem pulchrius commemorari? quid ad veram gloriam magnificentius? Non ille quidem vllam sui nominis commendationem spectauit; viuere tamen memoriâ sæculorum omnium, neque erunt tam ingrati illi quibus laborauit, vt de tanti viri incredibili pietate conticescant. Vix ipse mihi impero ne excurram, & debitas tantæ virtuti persoluam laudes; sed vestra me reuocat expectatio, quam postulare intelligo, vt de reliquis terrarum oris breuiter exponam, quam frequen-

*Sodalitas
B. V. Virginis
vrius tempo-
re latif-
simè disten-
dit.*

tibus fuerint & ipsæ Sodalitatis, ab æmulis in hoc genere Sociis celebratæ. Sic igitur paucis habetote : Societas hæc nostra vna animis & voluntatibus, diuersissima locis ac muneribus, primo suo sæculo tantum incrementi cepit, vt domiciliis iam habitet omnino octingentis: quorum ex pluribus frequentissimâ excursionē vicina lustrat diffusaque loca, quæ operâ non minori, quàm si propria habeat, procurat & excolit. Atqui domicilium omnium scitote esse nullum, quod non aliquot sub nomine Deiparæ cætus cogat: maiora, senis ferè septenisve gaudent. quos si libeat ad calculum omnes reuocare, comperietis conuentuum posse aliquot millia numerari, quibus eadem instituta eademque leges impertiant communem quamdam vitam ac vigorem; vt quod ramis ab eodem quasi prognatis eductisque trunco vsuuenite cernitis, eodem vt omnes succo nutriantur & auferant, id conuenire intelligatis Parthenicæ arbori nostræ.

Agite verò, quoniam ad arboris similitudinem rediimus, hæc nostra tam ampla quas habeat opportunitates, mecum recognoscite. De Ecclesiâ velut amplissimâ arbore dixit CHRISTVS: *Volucres celi veniunt, & habitant in ramis eius.* Idem in nostram quàm aptè quadret, an non animaduertitis? Nam siue volucres celi eo loci homines significant, cum sanguine & dignitate, tum eruditione & virtute conspicuos, quos innumeros accepit fouitque inde à primis incunabilis Ecclesiâ; siue etiam eos qui cæli commercia consecrantes, animum à terrenâ contagione auocant; quis non intelligit, sacros hos cætus in huius gloriæ communionem admittendos? ad quos conuolant indies tot genere & dignitate illustres, tot omnibus exculti disciplinis, tot virtutum ornamentis conspicui, tot cælestis vitæ imitatione singulares. Non hîc ego veteres eruderabo, remotosque à memoriâ horum temporum: sed quorum adhuc virtus aut viua spirat, aut sacris impressâ locis, monumenta seruat numquam intermoritura. Quis te fileat, imagne Ferdinande, Romanorum hoc nomine Imperator Secunde, nuper cælo dignate? quò te euexit incredibilis tua pietas, omnibus testata officiis, in Virginem præsertim Deiparam. de quâ tibi conciliandâ cum cogitares, scivesque gratissimum id fore, si numero accederes Sodalium eximius illi obsequiis deuinctorum, diu multumque dubitasti quò te verteres, quibus potissimum te adiungeres, qui pater esses omnium; donec consilium reperisti plenum sapientiâ. Accipite quid repererit ingeniosus amor, dignum memoriâ posteritatis sempiternâ. Statuit se diuidere & impertiri, quâ ratione posset, quàm plurimis. Per Austriam suam vtramque, per Vngariæ Bohemique Regna, per Stiriam, Carinthiam, Carnioliam, quotquot essent sub Virginis nomine constitutæ Sodalitates, tot fieri postulauit voluntatis suæ testes, omniumque tabulis inscriptum legi Ferdinandum Secundum Virgineum clientem. Nec suatum contentus ditionum tabulis, prouinciis etiam remotissimis supplicauit: Belgio ut primis nostro, cuius in vltimis finibus celeberrima Congregatio Duacena Ferdinandi adscripto nomine etiamnum gloriatur. Ferdinandum Ferdinandus, patrem filius mox secutus, is cuius clementissimo atque adeò optatissimo imperio se nuper subdidit Romanus orbis, consilium

Quantus
sit Congre-
gationis
numerus.

Viri illu-
stres qui
Sodalitati
nomen de-
derunt.

idem inuit Virginem sibi demerendi. Quare cum variis per Germaniam Sodalitiis, tum nuperrimè Louaniensì in Belgio adscribi gloriosum sibi fore existimauit. Liceat nunc mihi hoc boni ominis causâ interfari: Quod gloriosum duxisti, Augustissime Cæsar, id ita quidem, vt tu duxisti, gloriosum est, quia coniunctum cum laude eximia; sed & gloriosum, vt ego interpretor, quia quot apices tui nominis impresos seruant religiosissima illæ chartæ, tot exstant exstabantque obuenturæ tibi diuinitus secundissimæ fortunæ notæ certissimæ, tot emerfuræ ex horum temporum densis nubibus ac procellis clarissimæ tuæ lucis infallibiles tesserae. Quarum de fide ne dubita; apparebit & illucescet breuì illa dies, quâ te laureatum, subactis hostibus, gratulabundus aspiciat & excipiat orbis. Teneant me diutius & abripiant, nisi resistam, meritissima Austriacorum duorum nomina: quod idem vereor ne mihi contingat, si alios commemorare cæpero totius Europæ spectatissimos. Plurimorum in primis litteris linguisque celebrantur Boicæ exempla pietatis: quæ ne alitius repetam, à Guiljelmo Duce sapientissimo iuxta ac sanctissimo, quam multa quamque præclara, quasi per traducem propagata, in liberis & nepotibus ad hæc vsque tempora licuit admirari? Sed quid ego tam angustiis limitibus orationem circumscribo? Nuper exhibitus mihi Sodalium amplissimus syllabus animum planè consternauit. Vidi Principum in eo, tamquam in stellata quodam firmamento, eximia quædam expressa lumina, quorum splendori intentis oculis incredibili voluptate perfuebar. Crescebat sensus, dum cum Principibus viris matronas Principes certantes de pietate in iisdem tabulis cernerem: legebam Augustas coniuges Mariam & Elisabetham; illam Maximiliani Cæsaris, hanc Caroli Galliarum Noni: quarum in vestigia Augustas Reginasque alias deinde ingressas, animaduertebam excitasse etiam in eo sexu admirabilem æmulationem. Ab aulis auertebam ad Ecclesiam oculos, & quis in eâ sacrorum Principum appareret sensus, auebam cognoscere: cum ecce tantus vbique splendor perstrinxit oculos, vt, ita me Deus amet, cum priori illâ maiestate in contentione adduci velle videretur: secundorum enim occupatum tenebat splendor gentilitius, præsertim cum ad generis ac dignitatis splendorem accederet tam eximia diuinarum rerum intelligentia; à quâ æstimari diligique tam impensè Sodalitatum instituta, vt eadem ipsi tam frequentes tamque auidè amplecterentur, id verò multò maximè recreabat. Quot ibi Antistites sacrorum, quot Nuntios Pontificios, quot Patres Purpuratos magnâ meâ voluptate in tabulas Parthenias relatos suspexi? vt nunc alicis infinitos præteream, quos aut sapientia, aut natalium lux, aut explorata virtus immortalitati commendauit. Vrgent me angustia huius temporis, quibus circumscribere opus pænè immensum, mihi quidem molestum, sed iustas ob causas necessarium.

Hæ sunt igitur illæ volucres, quæ non impulsu naturæ, nihil arbitrantis, sed rationis lucisque è cælo euibratæ prouocatione & ductu, ad ramos arboris nostræ Virginæ conuolarunt. Sed quid magnum est aduolasse, nisi in iisdem habitent, vt arboris tutelâ commodisque perfruantur? Habitationem appello in adeundis Sodalitiis assiduitatem, coniu-

coniunctam cum obseruantia earum legum, quibus se singulae com- *Sodalitatis*
muniunt & tuentur. Utinam quidem possim de omnibus qui nomina *fructus in*
illi dederunt sua, quod de plurimis verè possim affirmare, assiduos in *regularum*
eius cœtibus frequentandis & esse, & fuisse. Verùm eripiunt hanc mihi *observa-*
voluptatem inita à multis vitæ rationes; quæ rerum publicarum gra- *tione consi-*
uissimis negotiis implicata, optimis voluntatibus tantum solent otij in- *stis.*

uidere. Quis Regum & Imperatorum districtas tot curis mentes, quis Præfulum obnoxias & intentas suis sacris, adesse semper postulet? ne id postulandum quidem semper ab his minoribus, quos causæ suæ sibi vindicant, resque domi aut foris necessariae. Possim tamen ex Belgio nostro, quantumuis multos, præcipuos viros nominare, qui in maximis occupationibus religioni sibi ducant Parthenium cœtum suâ vel ad vnum diem præsentia defraudare. Audio deinde, plurimis in provinciis affiduitatis vitorum Principum vsurpari exempla omnino quotidiana, quæ coram inspecta acriores subdant imitationis stimulos, litteris consignata æquos rerum æstimatores rapiant in admirationem. Audio denique in primario Christiani orbis theatro confessum reperiri, illi non absimilem quem olim Iugurtha Regum purpuratorum sibi visum fuisse affirmavit: eisdem tamen eâ animi submissione Virginis obsequium professos, vt, si vel vnica vice à Virgineo cœtu absuerint, legitimas absentia causis per aliquem domesticorum confestim Præfidibus exponant. His verè magnis dum animum oblecto, orationem ad se reuocat promiscua clientium Deiparæ frequentia; in quâ tamen non vulgaria se produnt virtutum decora. Quid agam igitur temporis angustias exclusus? hoc, si vobis probatur, consilio me expediam: neutris me dabo, & vtrisque: ipsi potiùs Instituto, vnde omnia manant vitrorumque ornamenta & commoda, breue sed plenum dignitatis elogi- *Sodalitatis*
um. *elogium.*

Nihil hoc Instituto vel ad speciem pulchrius, vel ad vsum fructuosius, vel ad tutelam, si occupetur, certius, hoc continentur honestatis Christianæ omnia decora, hoc virtutum, quæ summos infimosque ornet, omnes thesauri, hoc denique præsidia, quibus tot infesta casibus, tot exposita periculis defendatur asseraturque salus sempiterna. Hoc qui nacti, felices & beati. Quorum vos de numero cum esse video, quid ni faciam quod proposui ab initio; nactis gratuler, gratiasque Virgini, per quam nacti estis, agam immortales?

Gaudete igitur hoc tam excellenti bono, cuius magna quidem percipitis quotidie commoda; sed tum demum se proderit præcipua eius vis, cum fatalis vos poscet hora, sarcinasque colligere, & per difficilem hostibusque infestam funestissimam viam, hinc emigrare iubebit ad incertam æternitatem. quem sensum creditis eâ horâ oboriri iis, qui totius vitæ decursu ad arborem quam descripsi identidem conuolarunt, fixeruntque in eâ quasi nidum suum? Ego certè existimo fieri non posse, quin ex solâ recordatione tam constantis suæ pietatis, capiant præcipuam quamdam voluptatem, quæ dolores temperet, veritatque in fiduciam metus, quos subiiciunt aliorum mentibus perplexissimæ in tam ancipiti re ac tempore cogitationes. Quis animus Populensis Ducis (exemplum de innumeris vnum interpono) quis, inquam, animus piissi- *Sodalium*
in morte
solatum.

fimi

fimi illius viri à Medicis iam depositi, quàm tranquillus & serenus fuit? cùm testaretur palàm nihil tum se ex omnibus quæ in vitâ expetiisset, habere charius aut pluris facere, quàm clientelam Virginis, in quam se recepisset cùm Sodalitatem iniuisset: huic se proinde Sodalitati omnia quæ habebat bona debere, & referre accepta dictitabat. quod filio in primis suo persuasum cupiebat: quem vt eandem Sodalitatem iniret, inîtâque Virginem in matrem eligeret, etiam atque etiam hortabatur. Idem vobis consilium moriens dedit CHRISTVS, cùm ex cruce Ioanni, tamquam primo Sodali Parthenio, vobisque in Ioanne, ostensâ Matre, *Ecce, dixit, mater tua.* cœpistis nihilo quàm Ioannes segnius vobis hanc Matrem demereri: eius porrò vestigiis insitite, & ab eâ nullis rerum temporumque limitibus circumscriptam beatitatem exspectate, quæ tot iam pridem felices fecit, fecit orbem vniuersum: cuius mutatum per tot Sodalitates vultum, & nescio quibus virtutum radiis feruientior quoties intueor, toties eas referre gratias gestio, quas nemo per omnem æternitatem meritis eius pares valebit.

Sed quamuis impares, accipe tamen, Virgo; quales quales ex intimâ depromptas mente, intimoque sensu. nullus iam locus est in terris, nihil in vlllo loco sanctum, quod non vltro Sodalitatis illis tuis, aut omnia se, aut plurimum centè sui, debere fateatur. Fatentur quorquot viuunt adstrictæ votis Familiæ Religiosæ, fatentur pænè omnes, plurimum sanctimonix ex sacrariis illis tuis ad suæ accessisse vitæ rationes. Ex iisdem agnoscit orbis Christianus, arcessiuisse se Ecclesiæ Antistites; Imperia, Cæsares; Regna, Reges; Republicæ, Principes; Ciuitates, Magistratus; Concilia, Senatores; Tribunalia, Iudices. Te intuentur, tibi gratias agunt, vrbium passim prouinciarumque & Regnorum innouati vultus: quos cùm lutor haberet languorque miserabilis, superuenisti, velut Pandora quædam, ô Virgo; apertisque nouæ pietatis tot apothecis, vnde petere tanto malo remedia possent, ostendisti; perierant, respirarunt. Gratias agunt, per Sodales hac ipsâ non amplâ in vrbe mille & trecentos, per aliorum Collegiorum Prouinciæ Flandro-belgicæ, angustis limitibus circumscriptæ, duodecies mille; per innumeros denique toto distributos terrarum orbe: quorum omnium addictissimæ tibi mentes, propensissimæ in te voluntates, quod nullis verbis satis possunt, quanto possunt affectu gratulantur.

ORATIO QVARTA,

*Inuitatio ad spirituales delicias, feriis Antecinerabibus:
dicta Louanij ad Academicos.*

Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, Psalm. 33.

Quod inter cetera fastidientis palati commenta posuit Philoxenus, eas nimirum carnes esse suauissimas, quæ carnes non sint; eosque pisces gratissimos, qui minimè pisces; id cuiusmodi sit, eorum iudicij facio, quos palato plus sapere quàm corde dicebat Plato. Ego tamen fretus

fretus eo rerum diuinarum gustu, quem vestra per hosce dies satis prodidit assiduitas, in re dispari veritatem hanc adstruere conabor, nullas epulas suauiores esse, quàm quæ non sunt epulæ; nullum conuiuium gratius, quàm quod minimè conuiuium. Quâ in re hoc me reficit ac recreat, quod pleròsq; vestrum hisce diebus cælesti voluptate perfusus causæ meæ præiudicasse non dubito. Nec vereor ne quis ex hoc numero, cum sibi cælesti manna à me proponi viderit, ad ollas Ægyptias, porrum ceptasq; sit aspiraturus: & si forè quispiam ita animo comparatus fuerit, is ex me audiet illud D. Augustini: *Quære bonum tuum, & anima Christiana. Sum- In Psal. 102. Quid bonum tuum. Quære ergo bonum tuum. Quid illi deest, cui sumnum bonum bonum est? Sunt & inferiora bona, quæ aliis atq; aliis bona sunt. Christiana Pecori quid bonum est, nisi implere ventrem, carere indigentia, viuere, & gestire? bonum? Tale tu bonum quæris? coheres Christi, quid gaudes? quia socius es pecorum? Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium. Oblectamenta quæris, hoc præsertim tempore? hinc solum & solidum existit gaudium, cuius æterna tibi futura possessio: Cui, vt ait Bernardus, omnis aliunde iucunditas comparata mæror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum sædum, omne postremò quod aliquem delectare possit, molestum. Hoc itaque mihi propositum est, vt contentione institutâ inter diuinas epulas, illas, inquam, quas pietate ac virtute præditi in hac vitâ prælibant, & profanas istas, quibus hoc tempore se immergunt, atque adedò ingurgitant abiectissima ventris mancipia; porcorum siliquas has esse ostendam, si cum illo pane diuino in contentionem veniant, quo in domo Patris cælestis, Ecclesiâ, inquam, Christianâ, strenui abundant mercenarij. Quod cum luce meridianâ clarius esse perspexeritis, tum demum varios inter epulantes vos huic mensæ conuiuas adhibebo, vt & ipsi gustetis, & ex aliorum discumbentium voce, vultusq; alacritate, discatis, quàm suavis sit Dominus; hortaborq; vos cælestis Sponsi verbis: *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.**

In Psal. 102.
Quid bonum
mini
Christiana
bonum?

Epist. 114.

Cant. 5.

Agedum ergo, producatiam profana illa Babylon (quicum mihi futura est hodierno die concertatio) clientem aliquem suum, puta Apicium, aut Heliogabalum, aut, si mauult, Assuerum Perfarum Regem, qui omnem illum apparatus pompæque conuiuij centum octoginta dierum explicet: aut si parum splendoris habere videtur, quidquid vnus alicuius studium industriaque commenta est, vnum aliquod lautum atq; adipatum cogitatione saltem ex omnium quæ celebrauit antiquitas, symbolis coaceruet: nec ferculis tantùm, sed & coronis, vnguentis, aromatibus, concertu musico, ludis conuiuialibus, pretioso denique cœnaculorum ornatu ad luxum fastumq; instruat. Vincam tamen voluptate, suauitate, splendore, vincam infinita ferculorum millia, vno Deo in epulas exhibito; vnico quidem illo, sed qui abundè numeri ac varietatis dispendia compenset. Si tamen varietas exigitur, primùm, omne delectamenti genus in hoc vno certius inuenitur, quàm in aëreo illo Israëlitarum cibo, cælestibus olim prodigijs notissimo. Deinde ipsa epulandi diuersitas multorum est instar conuiuiorum. Aliter enim quodammo- dō ipso fruimur per augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, aliter per pias commentationes, & rerum cælestium contemplationem, aliter

Mundi
voluptas
vana.

Deum om-
nium deli-
cium in-
star.

per inculpata conscientia tranquillitatem, aliter per amorem infiniti illius boni, aliter per aliena salutis procuracionem. His enim modis omnibus anima caelesti pabulo recreatur. Testis hinc mihi in primis erit illa solennis Ecclesiae vox: *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur! mens impletur gratia, & futura gloria nobis pignus datur.* Deinde pro conscientia tranquillitate stabunt illa Chrysoctomi verba: *Quid tibi de presentibus iucundum videtur? nonne lauta mensa? nonne diuitiae? haec tamen suauia, si interiori voluptati comparentur, amara videntur: nihil enim suauius bona conscientia.* Pro oratione sententiam dicit Bernardus, *Orando, inquit, bibitur vinum letificans cor, vinum spiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem.* Denique pro zelo animarum CHRISTVS ipse testis locupletissimus: *Meus, inquit, cibus est, ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius.* & quod illud opus, nisi Samaritanorum salus, quam tanto procurabat ardore, ut pra illa exhausti corporis solatium pastumque repudiaret? Et in his omnibus anima Deo suo fruitur, idemque Deus varium est iisdem pietatis exercitiis ac multiplex condimentum. Haec sunt igitur caelestes epulae: quibus vel sic tenui gustu praebatis, eritne ex abiectissimis huius mundi siliquis, quod palato nostro possit aridere? eritne ex omni voluptatis officina, quod offensione diuina, certaue nostra pernicie, redemptum volemus? Age tamen, & ne Babylonem indicta causa damnasse videamur, detur aliquis defensionis locus. Adornet illa triclinium suum: aut, si mauult, illud a Cleopatra cliente quondam sua mutuetur: in quo, teste Athenaeo, omnia auro gemmisque elaborata fulserunt: parietes aureis velis obducti, pavementum totum floribus ad cubiti altitudinem miro artificio constipatum, superextensis retibus, ne flores violarentur. Magna haec profanis oculis, & ad veram lucem caligantibus, oblectamenta possunt videri; re tamen verae futilia sunt artis commenta, si cum iis conferantur, quae in pulcherrimo hoc vniuerso quotannis nobis exhibet rerum natura. Fac tamen ita ad stuporem artificum omnium industriam defudasse, ut ex aequo cum ipsa certet natura. Imo vero quia hanc aequare non potest, demus illi caenaculo pulcherrimam verni temporis faciem, dum formosissimus est annus. Vilescant tamen haec vniuersa, simul ac illius triclinij, quod nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, umbra aliqua per speculum & in aenigmate contemplantis oculis fuerit obiecta. Testis mihi Siluanus ille, quem accepimus post longam diuinarum rerum contemplationem, cum iam mentem a rerum humanarum contagione penitus auocasset, oculos studiosissime comprimere solitum, ne, ut aiebat, rerum infumarum deformitas caelestis illius caenaculi admirabile spectaculum perturbaret. Sed quid ais, vir sancte? deformis tibi videtur haec rerum vniuersitas, nobilissimi architecti tam nobile monumentum? Fateor, inquit, esse tale ac tantum, ut nulla id assequi possit industria, nulla eloquentia satis pro dignitate explicare: sed tamen haec tam formosa rerum creaturarum species sub adspicium cadit etiam brutorum; imo haec formosa Deo tam vilia sunt, ut iuratis etiam eius hostibus communicentur, ne dicam in eorum vsu prodigantur. O quanto nobiliora sunt ea quae electorum sorti atque hereditati referuntur!

Homil. 63.
ad Popul.

Serm. 18.
in Cant.

Ioan. 4.

Triclinia
olim ornari
soluta.
lib. 4.

Calimedi-
tatio in-
cunda.

uantur! O quàm mihi fordet humus, dum cælum intueor! Sed leuioris momentæ est illa de loco triclinioque velitatio: ad epulas ipsas ac delicias gradum faciamus. Instruat itaque profana Babylon mensam suam, non dicam argentæa vitreâque suppellectili, sed murrhinis, aureis, gemmeis poculis; totam denique superbæ pompam explicet: purius ex ipso fonte lateris CHRISTI per vulnèrum eius recordationem ab Elzeario sanguis hauritur: dulcius è virgineis diuæ Matris vberibus per misericordiæ contemplationem à Bernardo lac fugitur: vberius ex ipso torrente cælestis voluptatis, piâ commentatione degustatæ, desiderij sui sitim extinguit Augustinus. Ingerat illa irritandæ gulæ quot & quantæ velet ferula; etiam illam, si lubet, Vitellij patinam, quam Mineruæ clypeum vocauit, & in hac scarorum iecinora, phasianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, aliâque portenta luxuriæ, iam tota animalia fastidientis, & certa membra ex singulis eligentis. Speciosa sunt hæc nomina, sed re totâ destituta. Nisi obsonia ista fames condierit, frustra mille coquorum industria saporem illis conciliabit; si verò hæc adfuerit, æquè mucidum panem atque hæc portenta condiet. Minus etiam ad conciliandam orexin facient aut splendor conuiuiorum, aut peregrini nemoris aucupia, aut ab extremo littore petita maris excrementa. At verò in Deo rebusque diuinis talis sapor est, vt ait Augustinus, quem nullâ ex parte minuat edacitas, nulla fastidiat satietas. Hæc præcipua dum obtinemus, leuioris momenti superest de parergis quibusdam velitatio; cuiusmodi sunt flores alieni temporis, rara hiemis oblectamenta, profanis conuiujs inferri solita. Sed vt flores floribus opponam, superabunt iidem illi flores hiberni diuinâ venustate atque oblectatione perfusi. Testis mihi citabitur Theophilus ille Cæsariensis, qui cùm Dorotheam adultâ hieme ad cælestis Sponsi nuptias cruentâ morte properantem, in hanc sententiam orantem audisset: Tibi, bone IESV, tibi, dilecte mi, oppigneratam pono animam: tu illam dignare cælestibus thalamis: deduc illam ad nuptiales epulas in illis tuis æternùm amœnis celorum viridarijs; ille non absque sarcasmo: Age bella CHRISTI sponsa, & cùm ad Sponsi tui paradisum perueneris, rosas mihi ac mala inde trans mitte. Faciam, inquit illa, omnino faciam. Nec mora. Vix ad cælestes nuptias introducta erat CHRISTI sponsa, vix à supplicij loco digressus Theophilus, en tibi è beatis mentibus lepidissimus pupus latus Theophilo pungit, & in partem seducto, qui vix tria verba formaturus videbatur, summâ eloquentiâ legatione suâ perfungitur, rosas porrigit ac mala, & confestim ex omnium se conspectu subducit. Tum ille priori suâ demeritiâ castigatâ, cælestisque conuiuij suauitate degustatâ; Me, me, adsum, inquit, duc licetor: Christianus sum, iunge funera: quid moraris? ad cœnam illam nuptialem cum Dorotheâ votis omnibus affectuque contendendo. En voluptas, en fructus florum alieni temporis. Quid tale spectauit vniquam infâmis Babylon? Promat itaque nunc, si volet, cetera: vilescant tamen vniuersa, vel hoc ipso quòd in lucem producentur. Promat, inquam, vnguenta, & quidem, secundùm Athenæum, suis membris aptata singula: vngat Ægyptio pedes & crura, Phœni-

*Conuiuio-
rum luxu
vatis.*

*Flores alieni
tempo-
ris in con-
uiujs.*

*Dorothea
post mor-
tem flores
Theophilo
mittit.*

*Vnguenta
in conui-
uijs.*

cio maxillas, sisymbrio alterum brachium, amatacino cilia & cæfarium, serpillino genua & collum; nos curremus in odorem vnguentorum Sponsi cælestis: cuius nomen, suauissimum, inquam, illud IESV CHRISTI nomen, velut oleum effusum, nescio quâ suauitate delibutos ad se rapit, omniumque dominatur affectibus. Implicet illa porro coronis floreis, myrteis, nardinis caput, frontem, collum, pectus; CHRISTVS qui replet in bonis desiderium nostrum, coronabit nos in misericordiâ & miserationibus. Promat illa profanum suum ac plerumque lasciuum melos; obtundet verius quàm recreabit aures diuinæ citharæ modulis assuetas: cuius suauitatem si cognoscere desideratis, D. Franciscum, si placet, consulite. Quanto hunc gaudio redundasse accepimus, cum nocte quâdam oranti cælestis cithara Angelico plectro pulsata omnem animi incrorem absterfit? quas tum ille voces iactabat testes interioris solatij, identidem illud Prophetæ vsurpans: *Letatus sum in his que dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus? quæ suspiria, quæ vota in cælum iaculabatur, cupiens dissolui & esse cum CHRISTO? Frustrâ nunc voluptas acroamata coniuualia, frustrâ mimos, histriones, aretalogos producat; cum sciamus illud à D. Augustino verè pronuntiatum: Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* Cedant ergo solidis caduca, veris falsa, sacris profana gaudia: cedant Babylonis epulæ cælestibus deliciis. Ibi enim saturitas panis, teste diuino Codice, Gomorthæi incendij fomes, ibi

Venus in vinis, ignis in igne furit:

hîc frumentum electorum, hîc vinum germinans virgines. Quid? quod illæ terræ voluptates, si nimium indulseris, plus ipsâ fame, non ratò discruciant. Te verò, bone IESV,

*Te qui gustant esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt,
Nisi IESVM quem diligunt.*

Legimus quidem nocturnas illas comesationes tamdiu interdum protractas,

*Donec ab hesternis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Titbonia mensas:*

neminem tamen audiimus exstitisse, cui vsque adedò grata esset illa pergræcatio, totâque nocte congesta ventris faburra, vt auroram præmaturam esse infamiam epularum dirempticem criminaretur. Vincant ergo rursum spirituales epulæ; vincat earum gustus atque sensus. Namque ecce tibi D. Antonium, quem ineunte nocte sæpè orationem ingressum, aurora in eodem vestigio oppressit, querentem etiam cum lacrymis se ab hoc epulo tam suavi ad curas diurnas nimis immaturè diuelli. En magnum illum Arsenium, qui cum à tergo solem occidentem reliquisset, tamdiu orationis suauitate immotus fruebatur, donec eum solis orientis radij prohiberent in cælum suspicere. Sed, inquires, testes mihi producis rerum humanarum inexpertos, horridæque solitudini magis quàm palatiis assuetos. Non sunt hi testes omni exceptione maiores. Possent hîc ego magnum Arsenium vtriusque

fortu-

Corona &
musica in
conuiuio:

Psal. 121.

ib Psal. 127.
spirituales
voluptates
suauiores.
Ezech. 16.

Bernard. in
Iubilo.

Antonij
& Arsenij
voluptas
in orando.

fortunae conscium obtendere, eiusque testimonio grauissimo & maximo controuersiam definire. Sed age, sanè Regiam Ektherem potius audiamus in illo rerum humanarum fastigio deliciis omnibus affluentem: *Domine, inquit, qui habes omnium scientiam, & nos* Esth. 14. Ektheris iudiciū de voluptatibus mundi. *quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ: tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbie & glorie meæ, quòd est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei, & quòd non comederim in mensâ Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis, & non biberim uinum libaminum: & numquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in presentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Rectè atque ordine non minus fecisti, quàm docuisti, matrona sapientissima. Quid enim ad cisternas dissipatas confugiant, quibus ad fontem uiuum patet accessus, ex quo omne consolationis & oblectamenti genus abundè promanat? facilè id loquitur affectus conuiuiarum caelesti huic mensæ accumbentium. Videte nunc igitur quantà cum voluptate iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & delectentur Psal. 67. in letitiâ. Et ut infinitos silentio præteream, uicam intuemini Catharinam Senensem amore diuino ebriam: illam, inquam, contemplamini, postquam CHRISTVM toto pectore totisque medullis hauserat, sui impotentem, & grato certamine cum diuinâ consolatione totius corporis iactatione, voce gestuque luctantem (ut in flumen depressis ac demersis vsu venire solet) & quaquà potest vitæ uiam indagantem, donec tandem, nimîâ diuinæ dulcedinis inundatione rupto corde uenisque vitalibus, amoris mortique succumbat; licet post horas aliquot vitæ fuerit diuinitus restituta. Viderunt non vno tempore hæc dulcia tormenta grataque pericula uiri non minus eruditione quàm vitæ sanctimoniâ conspicui, Ephræm Syrus, & Franciscus Xauerius. quorum hic exæstuantem diuinâ consolatione solitus exclamare: Satis est, Domine, satis est. ille uerò? Recede à me Domine parumper, quoniam uasis huius infirmitas exuberantem dulcedinis tuæ copiam ferre non sustinet. Sed amabo, uir sanctissime, ne tantæ uoluptatis influxum sistas: en aridum cor nostrum: si pectus leuare desideras, habes hîc quos beare possis: nobis labia tua memoriam abundantiae tam inuitatæ suauitatis eructent: nos auido corde diuinum illud nectar hauriemus. Audimus, & audimus: *O quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te!* Psal. 30. Deus bone, si tanta hîc est gaudiorum affluentia, quo tandem modo, imò quàm absque modo inebriabuntur electi tui ab uertate domus tuæ! quàm torrens futurus est ille torrens uoluptatis! si tantæ sunt exsilij nostri deliciae, quantæ futuræ sunt ipsius patriæ! O uerè beatus, & millies beatus, *qui manducabit panem in regno Dei!* Luce 14. Imò beatus, qui corporis huius limitibus adhuc circumscriptus, profanæ tamen uoluptatis illecebras proculcans, liberâ mente in amœnum illud Elysium subinde euolat, æternumque illud conuiuium momentaneâ saltem & adumbratâ fruitione auspiciatur. *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur, & cum CHRISTO desideriorum nostrorum uotorumque compendium!* si intellectum pacere deside-

ramus, hic est in quem desiderant Angeli prospicere: si voluntatem & affectum, hic est cuius amore sponsa languet in Cantigis. Si sensuum oblectamenta venamur, sunt & ipsa summa, sed spiritualia, sed diuina. Hic est candor lucis æternæ, sed quem non capit locus: hic dulcis melodiæ sonus, sed quem non rapit tempus: hic aromatum suauolentia, sed quam non spargit flatus: hic mel & manna, sed quod non minuit edicitas: hæc non membra acceptabilia carnis amplexibus, sed casta adhæsiō, quam non diuellit satietas. Et fieri tamen potest, cum hoc tempore hæc tam splendida tamque deliciosa mensa in medio proposita sit, tantam esse hominum dementiam, vt circa Babylonis triclinia micæ & frustula mendicent? Absit hoc à vobis, Auditores: quin potius *gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*. Dilatate finem cordis vestri, & Deus implebit illum, non profanæ voluptatis ludibriis, sed castissimâ suauissimâque delectatione; non famis ac sitis irritamentis, sed solidis epulis æterni desiderij nostri palato respondentibus: quas qui semel gustauerit (liceat mihi cum D. Bernardo philosophari) nescio an horribilius pœnaliusve iudicet inferorum flammis ad tempus excruciaci, quàm iis desertis fæces denuò mundanarum voluptatum forbere, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Sed heu me miserum! quòd ieiunum cor meum nihil dignum tantâ suauitate concipit, quòd insipidum palatum meum tam bonæ causæ præuaricatur, prohibetque ne gustum aliquem tantæ suauitatis in vos transfundam. Idipsum queritur ac deplorat D. Augustinus, socordiam suam accusans, dum piâ commentatione recolit quartum Regij Prophetæ Psalmum, O si potiora gustent ij, qui *volentes, inquit, gaudere forissecus, facile euanescent, & effunduntur in ea que videntur & temporalia sunt, & imagines eorum fanelicâ cogitatione lambunt! Et ò si fatigentur inedia, & dicant: Quis ostendet nobis bonâ? & dicamus, & audiant, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen æternum! quod ego, inquit, quia gustaueram, freudebam, quoniam non eis poteram ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te, & dicerent: Quis ostendet nobis bona? Et quid tandem ostenderes, Augustine? Quoniam tu mihi Domine dulcescere ceperas, & dederas letitiam in corde meo. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, cum haberem in æternâ simplicitate aliud frumentum, vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu, clamore alto cordis mei: O in pace! ò in idipsum! ò quid dixit, Obdormiam & somnum capiam? Quoniam quis resistet nobis, cum fiet sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriâ: En spirituale conuiuium, cui orantes Psalmosque ruminantes accumbunt viri sancti, nec fe nec voluptatem suam capientes. Quid simile huius Babylonis, cuius omnis oblectatio fœda est, momentanea, caduca; & quod caput est, si te largiùs inuitaueris, pleurumque animæ perniciofa, & cum interno cruciatu coniuncta,*

Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Arridet illa quidem blandiusculè, gemmis auroque perniciem propinat, pellacibusque verbis ingeminat, Euge bibe, euge bibe. Sed non veniat vinqum nobis tanta dementia, vt, relictis fontibus Saluatoris, præsentissimam animæ nostræ pestem haurire malimus; præsertim dum cælestis

Sensuum oblectamenta spiritualia.

Aug. l. 10. Conf. cap. 6.

Psalm. 33.

Lib. 9. Conf. cap. 4.

Delicia spirituales explicari non sūt possunt.

nis consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est
 facti ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum de-
 liciarum nundinæ: & erit quasi hortus voluptatis terra coram eo: *ger-* 102l. 2.
minabunt speciosa deserti, & implebuntur area frumento, & redundabunt
torcularia vino & oleo, & comedetis vescentes, & saturabimini: & lauda-
bitis nomen Domini. Et si fortè non omnibus summa illa felicitas ob-
 tinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quem- Deus pro
 admodum enim amœnissimum illud astrum vniuersi, aërem, si purus cuiusque
 est, perfectè illuminat; sin autem nubilus aut caliginosus, non ideo ni- capacitate
 hil impertit luminis, sed tantum immittit radorum, quantum densitas se commis-
 illa admittit; idemque se per rimulas in domum infundit, quantum nicat.
 earum patiuntur angustia: ita Deus, cuius natura non minus proua at-
 que expedita est ad communicanda diuina solatia, quàm solis ad spar-
 gendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij
 nostri fames ac sitis anhelare, aut quantum aperti pectoris nostri sinus
 poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suavis sit Domi-
 nus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium delicia-
 rum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt
 facile omnem profanæ voluptatis sensum possit exstinguere. Gustate,
 inquam, ipsi vos, quàm suavis sit Dominus. Ego enim tamen si id hac-
 tenus incompositâ meâ balbutie eloqui conatus fuerim; si tamen aut
 cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustra
 sim. Vos itaque gustate: & cum prorumpentes ex vberriam consola-
 tionis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiores has ac profa-
 nas illas voluptates sententiam tulerint; tum demum non absque amo-
 ris teneritate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam
 inusitatâ dulcedinis deuenisse: tunc nihil vobis in posterum commu-
 ne cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique di-
 uiniorebus palti deliciis, & æternæ beatitatis dulcedine, quantum mor-
 tali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis:
Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab uber- Apocal. 19.
tate domus tuæ Domine: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Dixi. Psal. 35.

ORATIO QUINTA.

De scholis, quas magno Reipublica bono Societas aperuit.

CVM admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper repe-
 tebam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad no-
 uum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit; eumque vide-
 bam natu grandem, stirpe nobilem, rebus fortiter gestis gloriosum, è
 castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad literatum prima tirocinia
 descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore generis, priua-
 tim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squal-
 lore paupertatis obsitum, inauditâ profus negligentia sui, inter puero-
 rum greges confedisse; huc omne principium scholarum, quas à Socie- Origo scho-
 tate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum larum in
 Opti- Societate.

Optimum Maximum eximiæ submissioni præmium in tertis etiam ali-
quod interdum dependere, quo quidquid præcessit abiectionis atque
contemptus, velut insperatâ quadam repentinâque luce dissipetur. Quâ
in cogitatione mihi veniebat in mentem, certò credere (quantum qui-
dem fas est homini diuini consilij causam rationemque cognoscere)
hanc Ignatium à Deo tulisse mercedem, vt ingeniorum cultus, bona-
rum artium vigor, honesta iuuentutis institutio, ornamenta virtutis,
præmiorum amplissimorum gloria, innumerabilium scriptorum do-
ctissima monumenta illius studiis virtutiq̃e commissa creditaq̃e fuisse
viderentur. Ex quo profectò intelligi debet, quanta in illo submissi ani-
mi exemplo sit laus, cum in extollendo tanta sit gloria. Quid enim, si
non populares atque vanas opiniones, sed sapientum iudicia consulta-
mus, siue ad dignitatem maius, siue ad fructum præstabilius esse potest,
quàm puerorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum
coloribus imbuere, qui indies pulchrius efflorescant; ingenium latens ac
pigrum in lucem & curricula mentis extrahere; hortando bonam indo-
lem erigere, emendare deprauatam; vitia quibuscum nascimur refecare,
virtutes inferere; neque iam parçâ manu aut viritum, sed effuso sinu &
per agmina dispersis ingestisq̃e beneficiis ciuitates, prouincias, orbem
vniuersum obstringere? Et fecit id certè Ignatius cumulatè, cum in tot
tamq̃e distractis terrarum oris publica litterarum virtutumq̃e discen-
darum constituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum
Rerumpublicarum statum desiderare possent illi, qui easdem crexe-
runt. Neque enim vllus vnquam eorum, vt id primùm generatim di-
cam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti
firmitatem, aut fastigij speciem, artificum operâ benè apteq̃e forma-
rentur: sed hac in re atque curâ cogitatio eorum & mens tota versaba-
tur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus studiis &
moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant fir-
mamentum: hoc conditarum legum auctoritate spectabant: hoc urge-
bant publicis priuatisq̃e sermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis,
hinc belli præsidia peti oportere. neque fieri posse credebant, vt non la-
bem faceret, ac graui ruinâ conuelleretur Reipublicæ moles, si in al-
tum assurgeret hoc prius fundamento minimè stabilita. Nequeo vete-
ra illa sapientum, quàm graua sint, hac de re iudicia memorare: no-
uum tamen atque in Belgio datum ab Alexandro Farnesio fortissimo
Imperatore, quem ætas nostra vidit, cum in medium profero, nolo me
tam parum intelligentem quispiam existimet, vt, quantum commen-
dationis habeat, non attendam. Tua quidem sunt omnia, Heros inui-
ctissime, & dicta sapienter, & facta generosè: at cum dicere solebas, re
Societatis constitutum in aliquâ vrbe Collegium arci munitionibus
validæ, & à milite omniq̃e apparatu bellico instructissimæ, anteferrè;
vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate liben-
tius hoc in nos contulisse videaris, quàm veriùs. Magna enim erat tua
de nobis existimatio, beneuolentia in nos singularis: cumq̃e in pro-
pugnandâ Religionis atque Regis causâ triumphale per Belgas signum
explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipsa quo-
que

*Schola-
rum fru-
ctus.*

*Alexan-
dri Far-
nesij indi-
cium de
Societate.*

que Societas, te iubente, veniebat. Quocirca subuereor, ne ingenium illud tuum, tametsi peracre & spectatissimæ virtuti par, tamen ad bellæ artes à naturâ factum; in hoc Collegij scholarumque nostrarum præconio amore leuiter præstrictum fuisse videatur. Minime, inquit: imò Societas instar artis humanissimæ. verò quid arces vrbibus conferant, quid in iis milites bonâ disciplinâ exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inficior mediocriter esse versatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, sunt disiunctæ, vt, quid iuuentutis quotidiana in scholis exercitatio ciuitatibus conducatur, consequi non possim. Vt hoc capere me conuinçam: tolle hanc arcem, tolle hoc præsidium vrbibus, constituè nihil esse curæ, vt discendi scribendique labore exerceantur ingenia, iaceant Humanitatis studia (quem quasi gradum atque aditum ad ceteras disciplinas facere omnes debent) nemo vocem gestumque ludicrâ atque vmbrauli meditatione moderari doceatur, nullus sub hæc pietatis sensus, nulla virtutum teneris animis cupiditas instilletur; iam omnem facti profanique Magistratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem istâ ratione præcluseris. Cùm enim illi ex iuuentute excesserint, & qui paruerant hætenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magistrorum soluti imperio, non nisi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro salute publicâ standum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, minæ, vulnera, exitia propulsanda, vllumne florentis beneque constitutæ Reip. vestigium retinebitur? Cùm milites adeo inexercitati fuerint, fati sine validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furiosorum hominum incurfiones, circumuallatum iri existimamus? formidolosissimorum temporum obortâ tempestate, auguramur fore, prosperum vt cursum nauisteneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non providere, sed, quia in tenebris vitiourum & ignorantia semper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac sapientia ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confossum ac morbis debilitatum languebit, fati sine peritè obligari confirmarique posse credimus à Medicis tam parum instructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingrauescunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis suæ? Non potest dici fati, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac sceleris, quæ direptiones, quæ pestes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ sequerentur. Quapropter illud maneat & fixum sit, primæ ætatis institutionem, si Republicam saluam volumus, funditus esse necessariam. Quam quidem necessitatem cùm semper magnam, tum sanè haud paulò maiorem sub exortam Societatem, miserrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum molestiâ suscipitur præteriti morbi recordatio, quando est omnis iam pridem ægritudinis discussus dolor) vt, inquam, repetamus superioris sæculi primordia & statum; magnus sine dubio doctrinarum artiumque liberalium erat neglectus, magna hinc consecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedrae appello ac testor,

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rara tribunalia arcanis conscientiæ retegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nutantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigeabant in vrbibus litteræ: fumina passim erat non vitæ solum, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpissè barbaria videbatur: veteres illi ornatissimi scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodùm exessis, illa inuentionum parens, ac deliciae litterarum, ab hebetatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum vrbium præses, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cum in concionem fucatâ quadam eloquentiâ armatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliaffe dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressissè, & palmam de manibus nostris extorsissè videretur! O spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, stetit nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vtcumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent! Ecqua erat illa labe, cum sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores sceptrâ & laureatos fasces illi submitterent, hucusque reciderat, vt (si quis fortè stomachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenissè, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitati & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis sacris ac delubris atrox & tæterrimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant, tum præcipuè in homines aris deuotos impudentiùs debacchati sunt: vt, cum illorum auctoritatem & famam apertè palamque pessumdedissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eadem machinâ impetuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietas iustam exprobrandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolecebant vnâ cum illis non ipsa tantum Humanitatis studia, sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant, qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustant; & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauius, quàm in studiis conualescunt. Nam vt omittamus de hisce temporibus cogi-

tando

Sacerdotum indolentium contemptum.

Virtutum & litterarum cognatio.

tando recordari, vno adspectu intueri possumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent litterarum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propius accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiorne olim fuerit ad gerendum, an ad scribendum ornatio, qui dies illi benè scribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque prius bellica illa fortitudo neruos ac robur perdidit, quam eloquentia succo & sanguine destituta contabuit. Iam verò si scholæ nostræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris suis redditus sit vigor; si tanta doctorum hominum nunc est copia, vt non, quemadmodum olim, initiati sacerdotiis, sed sacerdotia initiatis desint; si ex hoc primum fonte profluxit, quòd in templis, in rostris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelsa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quasi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque scientia opponatur; quid est, quòd felicitari temporum nostrorum gratulari, Deoque solennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cum identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter susceptus in scholis labor, maximarum latissimarumque rerum perfusus cogitationibus efflorescit animus, & (quoniam difficile non est loqui, cum gaudeas) ipsa per se redundat oratio. Cùm enim scholarum nostrarum comoda neque mediocritia neque pauca dispicio, cùm me per orbem vniuersum latè longèque effero, cùm tot nationes disciplinis atque artibus exultas obeo (nullus est tam dissitus in terris locus, quò non celes-riter penetret animus, qui se cogitationum suarum impetu lætitiâque abripi patiat) cùm Vrberem illam terrarum principem ac dominam, & quandam quasi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregorium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuisse, Sanctorum factis Societatis nostræ conditorem Ignatium ritè inscripisse; eundemque prorsus locum, eamque gymnasij partem, quâ Rhetoricæ auditor confederat, in aram ac templum illud augustum & ingens esse commutata, in quo excitando Eminentissimus Cardinalis Ludouisus eius nepos non modò Principum, sed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatissimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Vrbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum prostratus veneror ac suspicio, à quo, tametsi ille mens & lingua CHRISTI non esset, tamen propter incredibilem rerum omnium scientiam oraculum petere orbis posset; cui Academiâ Romana eius opibus ornatio, sapientię laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poësis illo melle est dulcior, quod apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde augustissimum Purpuratorum Patrum concilium ingressus, neque, vt Cyneas olim Regum, sed quemdam Heroum cælestium consensum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illustrissimos Antistites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cœtu præsidioque stipati, de factorum procuratione, de alienæ salutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus confutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Ecclesiæ glo-

Scholæ Societatis quid contulerint.

Greg. XV. Scholam suam in templum consecrari curauit.

Vrbani VIII. laus ex scientiâ & literis.

*E scholis
Societatis
magni vi-
11.*

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitæ sanctimoniâ perpetuò cogitant: cùm mecum ipse reputo tot passim Oratores in concionem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos commouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium excitare: cùm Cænobia religiosissimorum virorum frequentia ubique completa video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuque concinunt, qui temporum & morum corruptelæ subueniunt, qui cælestem iram placant: post hæc, cùm ad potentissimorum Regum palatia & curias me conuerto, cùm illic video tot fortissimos amplissimosque viros, cùm bellicis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella componere, futurorum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere, in causis reisque defendendis ætatem laudabiliter contere; partim periculosis turbatisque temporibus non corporis tantum, sed multo etiam magis animi robore bella gubernare, quam ex litterarum studio prudentiam sibi compararunt, rebus administrandis impendere, trepidos nonnumquam ac nutantes exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ ac defectione reuocare, maximorum denique conficiendorum negotiorum viam rationemque peruadere: ad extremum cùm bibliothecas excutio, cùm scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum interpretationes Litterarum, Religionis nostræ controuersa capita benè sapienterque stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philosophiâ doctissimos in lucem editos libros, tot historiarum præstantissima monumenta, tantam scientiarum omnium supellectilem hoc vno sæculo conquistam circumspecto: cùm hæc aliæque sexcenta mihi ante oculos pono, an non, vbi ad scholas animum retuli, ad principium & fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes illos ab facultatibus paratissimos tunc primum muneribus suis pares de repente fieri, cùm ad ea prouehuntur; neque vlli opus esse batuere antequam pugnet, patère antequam imperet, in arenâ proludere antequam in aciem pulueremque descendat. Narrare solebat Antiphanes, nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone concrefcere, & quasi gelu vincetas detineri, earumque sonum tum demum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cùm verno Zephyro vti cetera resoluerentur: mihi verò adolescentum voces in scholis veriùs obrigescere atque adstringi videntur; at vbi ingenij maturitas, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum rigore illo dissoluto, in grauissimorum munerum tractatione longè lateque personare. Quoties ipsi audiuius cùm seria de rebus diuinis atque humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces erumpere: Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli sentio; quod, dum animâ spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiscat Sebastianus illud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à præceptore Ludouico Confaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, salutare voces puer excepit; in penetralibus & secretis adytis, in confessu Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitibus audientur: audiemus

*Antiphane-
nis senten-
tia scholis
accommo-
data.*

*Reges &
Principes
Societatis
disceptant
excultu.*

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem sollicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus, qui singulari in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus bene præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes beneuolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero iudoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiæ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri rectum posset, at debebat ab eruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuictissimos Principes, & Excellentissimos Heroas, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, per censere vellem numerando. si me intra Germaniam tantum continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bavaricæ Serenissimos Duces: proferrem è Septemviriûm Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, prius scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columnina Religionis: dicerem in Comitibus Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto supra nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, qui que olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliaque quæ à me in hanc rem dici possent, cum ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Ausonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximi que Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eandem vîetate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiaque deduceret. Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuius, longius alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perferutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris viæ termino, planè conquietendum.

Atque hæc in Academicis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

*Etiam at-
tiores sci-
tias suos
docere vo-
luit Ignatius.*

*Pontifex
Societatem
Romæ do-
cere voluit.*

*Societas et-
iam gradus
conferit in
Theologia.*

*Societas
suum ab
initio ma-
gnam ha-
buit doctri-
nae opinio-
nem.*

*Concilij
Tridentini
de Laine-
modica-
cinn.*

*Suarij
Luis & a-
lorum
Theologo-
rum.*

non prius natam esse, quam Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ terrarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? ad eone hospes huius Ordinis, ad eone ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitatemque Doctorum adscisci per nos possint? Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se aestimetur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnus Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cum Athenis olim aduersus docendi sentiendi que libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret, quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt rectè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiaque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæsiuit, arripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in calum ascendisse, non solum intra Regnorum & Prouinciarum sedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quam illud? statutum illic fuisse omnium iudiciis eodem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret; ille ad earum rerum, que disputandæ agitandæque; proponebantur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasque; sententias. Ille verò dies qui fuit, cum Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itane frequentissimus ille consessus, & orbis terræ theatrum, ab vnus hominis ore & oratione pendeat, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrine, vel ad perorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantæne vnus ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu afflatuque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersâ positis certi aliquid stauerent, velent cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O proximam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicari posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt ne Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant, meritò gratulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & erescundæ familiæ iure, ad posteros consecratam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarezij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Compluten-

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salma-
ticenses reperebant, Comabricenses verò suum esse desiderabant? Quis
pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, con-
futandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in
Lestio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pie-
tate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumen-
ta dignè recenseat, quæ in Academiis, in gymnasiis, in templis, in Con-
ciliis, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimo-
rum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissi-
morum hominum copiâ cum floreret Societas, & in ea incidisset tempo-
ra, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eru-
perat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum exstite-
runt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum be-
nignitate id egerunt, vt Academiæ aut nouæ per nos erigi possent, aut
collapse rursus instaurari, aut frequentatæ reddi numero doctrinâ-
que florentiores? Nam vt de florentissimis Academiis, quæ in Hispa-
niâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones
etiam nostras concursu celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantum lo-
quar quas illi nobis commiserunt: ac primùm in Imperio Romano pe-
dem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ
cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennen-
sem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum pro-
diisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Modera-
tores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cum in la-
ceræ Germaniæ colligendo naufragio, litterisquæ ab interitu vindicandis,
toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam
Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphi sui de-
cora hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiis istic
prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fidei quæ permitteret. Fer-
dinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Sere-
nissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic
Molschemij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersita-
tes. Serenissimi verò Bauriæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus,
cùm viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosæ & conscle-
ratæ sectæ seditiones vel iam ardentes extinguï, vel orientes opprimi non
posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemquæ
tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque
Heidelbergæ de nostris hominibus imponerent. At quæ possit Carolo
Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti
egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Calvinianis furori-
bus arcem firmissimam obiiceret, vnâ cum Carolo Duce inuictissimo
Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiâ nobis dedit om-
nibus præsiidiis communitam. Quid ego de Cardinalibus Trucheseio,
quid de Pafimano dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis &
propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tima-
uiæ, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academiis
nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turnonio
Galliæ Primatè? qui ad sopiendas de Religione altercationes recens in-
stitutam

*Academiæ
varie So-
cietatis cu-
re com-
missæ in
Austriâ,
Bohemiâ,
Germaniâ,*

*in Bauri-
riâ,*

*in Lothar-
ringiâ,*

*in Hunga-
riâ,*

in Galliâ,

stitutam à se Turnone, Academiam, plurimisque ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò possumus in illos *Alie in Germaniâ,* Antistites satis vniquam grati videri, qui Moguntiæ, Treuiris, Herbipoli, Paderbornæ, Olomucij, Posnaniæ, nos Academiis suis præesse voluerunt. Vobis quoque hac de causâ gratias, quantas possumus, agimus, Colonien- *in Hispaniâ,* ses. nam satis ornate agere nullo modo possumus. Iam verò si in Hispaniâ, in ipsis Regni Comitibus deliberatio fuisset habita, quid ad Regium in nos animum declarandum maximè faceret; an magnificentius aliquid atque præclarior nobis accidere potuisset, quàm id quod per se Philippus IV. fecit, cum Madriti Lyceum illud augustissimum nobis tradidit, in quo potentioris disciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non possunt, quàm eum, qui Imperij magnitudinem solis ortu atque occasu meretur? *in Lusitaniâ,* Henricus quoque Lusitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum aliquando, quàm Societas nostra videbatur, ad Regni & Sacerdotij firmitermentum, Eboræ eandem onere isto perhonorifico augeri ornarique voluit. Et, tu Parmensium Dux Serenissime Farnesi, quantum nobis credere, ostendisti, cum non minus bello quàm pace clarus, Palladis bellatricis per te, per nos verò sapientis parnâ Parmensem urbem tuam tutam esse voluisti. Immortalitati nomen etiam suum hoc æterno beneficio dedicauit vir summus Ioannes à Vega, qui ex Catoli V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliæ Prorex factus, magno Regni totius bono Messanæ urbe opulentâ & portu opportuniâ, vt Academia à nobis constitui posset, impetrauit & auctoritatis & orationis suæ diuinâ quadam grauitate. Tu verò, beate Borgia, cum Academiam Gandiensem tuis ipse fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui sensus erat gymnasiij tui, cum vnum conditorem te & discipulum habebat? quæ tua mens, qui ardor animi, cum Ignatij Parentis nostri cohortatione ad maiorem in Theologico studio ponendam operam te incitari sentiebas? Nempe iam tum Religionis sanæque doctrinæ diuulgandæ desiderio inflammabar: & quidquid Ignatius Academiarum institutione, quidquid erudiendæ iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipiebas animo, ac videbas quantum ex illo diuino consilio in Resp. boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua sunt: nec verò possum vnus Ignatij ingenio tantum dare, vt res tantas, tam varias, tam opportunas in illâ turbulentissimâ tempestate orbis Christiani suâ sponte dispexerit) tu, cum illius animum à ceteris cogitationibus ad vnâ salutem Ecclesiæ contulisses, eundem adolescentiam informandi præcipno quodam ardore incendiisti: tu in hac re aggrediendâ clarissimum lumen illius menti prætulisti: per te vidit, non potuisse Rempublicam in tantâ temporum improbitate aut facilius aut commodius porum suorum maiorum aliquem inuenire, quàm si Magistri teneris & adhuc innocentibus animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiicerent. Quare gaudet orbis vniuersus tuo isto tam excellenti bono, & fruitur cum Societatis labore, tum honestate & eruditione institutæ iuuentutis; eoque cum gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat, vt ab iis quos firmatâ iam stirpe virtutis florentes videt, fructus vberes capiat ac diuturnos.

EXERCITATIO POETICA.

ODE DE CLARIS CONCIONATORIBVS,
FRANCISCO STRADA, BENEDICTO PALMIO,
PETRO CANISIO, EDMUNDO AVGERIO,
QVI EVROPÆ PER HÆRESIM PERICLITANTI
INSIGNEM OPERAM NAVARVNT.

Vditis? acri classica murmure
In arma gentes impia suscitant:
Eheu! cruentus decolores
Voluit aquas Arar & Garumna.
Quà Rhenus ingens, quàm mare Balthicum,
Pinguesque campos Danubius secat,
Commota saevo Marte tellus
Sanguineis trepidat sub armis.
Incumbit orbi nox Acherontia:
Ferale portentum! imminet, imminet
Cocytus eluctatus atris
Vorticibus, superasque tentat
Inuadere auras: scilicet impio
Lutherus ausu praelia concitat,
Gentesque commissosque Reges
In scelus exitiumque vertit:
Iam nunc atroci turbine patrias
Subvertit aras, templa solo ruens
Calvinus: aude, stringe ferrum:
Pana comes minuet furorem.
In sacra Reges surgite praelia:
Iniurioso prouat impetu
Sacrae columnam veritatis
Hæresis impietasque victrix?
Frustrà minatur sub duce transfugâ
Eadem & ruinam exercitus insolens:
Ite, ite; pugnacemque in hostem
Auspicius capite arma Diuis.
Cælo obstrepentes sponte ruunt sua.
Contra tonantem Centimanus Gyges,
Cælumque conuellens Typhæus,
Terrigenaque steterè Fratres.
Sed quid superbus profuit impetus?
Vno scelestos fulmine perculit:
Iam Pelium frondosum opaco
Pannitè imposuisse Olympo.

Lentè in nocentes vindice dexterâ

Trifulca torquet tela Despiter:

Si pergis irritare, iustos

Criminibus geminabit ictus.

Hæc Strada sacris vocibus intonat:

His incitatus Palmius Italas

Perstringit Alpes: te Canis

Mosa suis stupuit sub antris,

Rhenusque turpi sanguine turbidus:

Hunnius docentem Barbarus horruit,

Et fautor errorum Batauis:

At melior coluit Sicamber.

Non tela vibrat, non rutilo caput

Includit auro; non adamantino

Thorace lorica ve tectus,

Non clypeo, ruit arma contra:

Sed bellicoso pectore prodigus

Pulchri cruoris spiritus emicat:

Hoc erubescendos coercet

Militis & populi furores.

Hoc unus iras sustinet hostium,

Et pertinacem pugnat in heresin.

In vulnus assurrexit ensis?

Voce manum retinet minacem.

Talis per vdam (credite vatibus)

Porrectus herbam, quâ tenerum atterens

Gramen citatus lambit Hebrus,

Flumine nil metuente sisti,

Canebat Orpheus Eurydicen pius:

Motusque cantu est illacrymabilis

Orci tyrannus, quin & ipsis

Cum furis gemuere manes.

Tunc Hebrus cornam pressit, & vuidum

Caput reflexo sustulit alseo:

Fleuere cum siluis cupressi, &

In numerum saliere colles.

Non semper ensis, non furor impius,

Non missa certo spicula pollice

Lauru coronantur superbâ:

Causâ suos numerat triumphos.

Testis furori cedere nescius

Edmundus, acris militiæ rudis,

Sed voce formidatus unâ,

Quâ populum domuit superbum.

Quis ille, Diui, pectoris impetus!

Seu bella tetrîs flagitiis mouet,

Seu vocibus mauult acutis

Hæreticos aperire nexus;

Seu sacra gentes numine percitas
 In bella ducit : non secus horridi
     Martis micantes in cateruas
     Cogit equos tuba rauca cantu.
 Hic nempe lingua & consilio potens
 Accendit iras : agmina Numini
     Insesta coniurasse cerno
     In scelus & patriæ ruinam.
 Eheu! Sacerdotum & nece virginum
 Captis litatum est : clangite buccinis.
     Si seuit irritata rapis
     Impatiens catulis leena,
 Ducet choreas, carmina diuidet
 Segnis iuuentus? tinget & ebrium
     Fuso pauimentum Lyco
     Ad calidas furiosa rixas,
 Tremantis inter vulnere patriæ
 Arasque Diuum, proh! miserabili
     Versas ruinâ? fera tantum
     Posteritas scelus expiabit:
 Lentas aurorum nil meriti luent
 Iras nepotes : sistite patriæ
     Cladem, inuerecundumque ferrum
     Cælituum prohibite templis.
 Nè culpa nascens ense reciditur,
 Neglecta magnis creuerit auctibus:
     Ludo fatigauisse inert
     Indecorem, ah! pudeat iuuentam.
 Deo dicatum fundite sanguinem,
 Hinc laurus olim debita vos manet:
     Hinc nomen, æternique honores
     Emerita venient senectæ.
 Dulce & decorum est pro Superis mori,
 Et teste celo viuere: plus nihil
     Optare, nil patrare virtus
     Ipsa potest. Satis ille vixit
 Qui prima templo victima concidit.
 Vixisse lapsâ qui potuit Fide,
     Arasque Diuorum iacentes
     Stare super, cadit ante mortem.

ALEXIS, IDYLLION.

Corydoni gregis sui calamitates, agrorum sterilitatem, luporum infidias, lucem grassantem deploranti, Galefus omnia ab Alexi filio suo in melius commutanda prædicit.

Allegoricè significatur, populum Christianum hæreticorum insidiis, & perniciosâ lue, oppressum, Societatis ab IGNATIO institutæ, doctrinâ in melius restituendum.

DVm tibi solennes alibi longo ordine pompas
 Purpurei Roma Proceres per compita ducunt
 Sancte Pater, tuâque Ausonij grauiore Poëtæ
 Plestro facta canunt, nos inferiore Mineruâ
 Non animis (neque enim studiis concedimus Vlli
 Aut animis, tantum vires maioribus ausis
 Sufficiant) quando non omnia possumus omnes,
 Hoc saltem tenui modulatur arundine carmen.
 Tu modo seu dominam septem cum collibus Urbem
 Terrarum quondam cernis caput, & tua leto
 Tempa Patrum populique vides feruere tumultu,
 Seu procul Eoo pulsatas aquore terras,
 Sinarumque vides fines, & Iaponis aruis
 Christiadum duros pro Relligione labores
 Aspicias, & vires celo certantibus addis;
 Seu vastas siluas Brasiliû, curasque tuorum
 Sole sub occiduo, & magnorum plena laborum
 Fluminaque tractusque maris terrasque tueris,
 Accipe nascentis, duce te, præconia cætus,
 Præcipue atatis curam puerilis, agresti
 Expressam, gregis exigui sub imagine, versu.
 Pastores ouium, Lycidas seniorque Galefus,
 Et Corydon, patremque suum comitatus Alexis,
 Ibant ad primi surgentia lumina solis,
 Ducebantque pecus stabulis, & carmine mæsto
 Arentes herbas, & siccis gramina campis,
 Suspensasque diu pluuias, & noxia bruma
 Frigora, & immodicos æstiuus mensibus ignes
 Flebant, ah, miseri, & Superos meliora rogabant.
 Hic Lycidas tennes cerâ dum nectit auenas,
 Exploratque sonos digitis, aptatque canendo,
 Incipit imparibus Corydon sua carmina cannis:

Quid meruistis ones placidum pecus? impius agris
 Dente lupus prædam, cumeris vulpecula clausis
 Inuenit, & magnos pascunt armenta leones:
 Vultur edax pullos, pullos rapit unguibus uncis
 Miluius, accipitri timide sunt præda columbæ.

Quid

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
 Exusta nimis cæli feruoribus herba
 Lan præbent alimenta: altis in montibus humor
 Deficit, occulti ledunt in vallibus angues.

Quid meruistis oues placidum pecus? inuia fœtas
 Antra tegunt tigres, siluis aper ardaus altis
 Errat, inaccessibleis habitant in rupibus vrsi:
 Arboribus volucres, aut summi vertice saxi,
 Aut inter dumos secura cubilia ponunt.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
 Tuta die campis statio est, & ouilia serâ
 Nocte lupi vastant, ouium sub vellere testi.

Quid meruistis oues placidum pecus? ista veneno
 Cerna leuis fontes, dictamnium saucia telis
 Quærit, & agrestes norunt sua gramina capræ:
 Ipsa etiam volucres herbas nouere salubres;
 Et sua sunt gruibus, sua sunt medicamina coruis.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vestris
 Nota malis medicinas ipsos cum matribus agnos
 Dira lues tamen urget: opem Deus æthere ab alto
 Nî ferat, inficient ipsos contagia tauros,
 Forsitan & miseros pecudum post fata magistros.

Plura parabat: at in medio sermone Galeus
 Os oculosque Deo plenus, quo sæpè doceri
 Olim venturos rerum & prædicere casus
 Sauerat inspirante senex: Quæ me ad mala rursum
 Abripis, ab, quemam hîc iterum discrimina cerno?
 Ecce venit, venit extremâ metuendus ab Arcto,
 (O pueri seruate gregem) venit anguis ab Arcto
 Ignem oculis, ignem patulo de gutture spirans.
 Tuque prior cape tela manu, te poscit, Alexi,
 Iste labor. simul hæc, puerum simul accipit vlnis,
 Imponitque sinu lacrymans, atque oscula figit.
 Fortunate puer, ergo tibi fata dederunt
 Præcipuè talem terris auertere pestem?

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Ille quidem spumis, & nigri tabe veneni,
 Hercynios propter saltus, & flumina Rheni,
 Inficiet pecus infelix, & pascua leta
 Pannonicæ, & septem labentem cornibus Istrum,
 Atque Ararim, Rhodanumque, & turbida stagna Lemani.
 Sed tu perge ferire puer, & mittere tela
 Aduersum, & calamos (calamis ea bella gerentur)
 Stringe manu: nec tu fumantia sulphure fœdo
 Ora, nec exsertæ metuas tria spicula linguae.
 Tantùm aude: sperata manum fortuna sequetur.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.

Tunc tibi cura sit in geminas discernere partes
 Prima gregem, & medicas affer languentibus herbas,
 Pestis & Alterius ne serpat dira, caueto.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Nec tibi turpe puta, sero iam vespere siluis
 Errantem, & latè per deuia rura vagantem,
 Ad stabula & caulas ouium, & præsèpia nota,
 Aut humeris agnum, aut manibus gestare capellam.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Quas tu deinde, puer, segetes, quàm densa videbis
 Gramina, & in latius pecudum quot millia campis
 Quas si quis numerare velit, prius aethere puro
 Noctibus hybernis rutilent quot sidera, dicat,
 Quot folia in siluis, tumido quot in æquore fluctus,
 Littore quot conchæ, quot sint in amore dolores.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Tunc tibi deuoti comites, tua per mare magnum
 Auspicia & freta per ventis agitata secuti,
 Incultos & adhuc illæsos vomere campos
 Incipient curuo paulatim scindere aratro,
 Atque vagum cogent stabulis pecus, & tuâ plene,
 Orbe procul nostro, complebunt borrea messes.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Mox etiam steriles agris euellere truncos
 Cura sit; inque locum meliores infere plantas.
 Nulla tibi æstatem foliis, & frigore solo
 Defendat, vacuôque arbor se vertice tollat.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Si qua tamen campis sterilis sese extulit arbor
 Fronde virens densâ, latoque vberima succo,
 Non ea continuo durâ refecanda bipenni;
 Sed cape fecundâ stirpem de matre recisam,
 Atque impone oculos, aut fissis infere ramis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Sic florere pyris ornos, sic crescere fagis
 Castaneas, sterili platano sic mitia poma:
 Quin etiam sæpè & trunco consurgere eodem
 Prunos, & cerasos, lapidosaque corna videbis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Nec tibi sollicito mentem coquat anxia cura,
 Quæ quibus inserere, atque oculis committere fas sit
 Germina; namque tuos calo Deus ipse labores
 Prouehet, & captis aderit fortuna secundis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
 Sed neque cum celsâ cali statione receptus
 Desuper altus humum, & penitus penitusque iacentes
 Sub pedibus terras cernes, simul omnia rerum

Tantarum accipient finem primordia: seri
 Nascentur, tua qui subeant in fata, nepotes,
 Et pascant pecus, & calamis pugnare laborent,
 Si qua subinde gregi mimitetur vulnere serpens,
 Et calamis tua facta canant: & fors mea quisquam
 Ex illis, tibi qua cecini puer auree dices
 Carmina, & in tenera describet cortice fagi.
 Cum tua vicenis post lata exordia lustris
 Olim, haud immemores, celebrabunt festa coloni,
 VRBANO rerum Domino; quo Praeside, terris
 Aurea succedent proscripto secula ferro.

LOIOLA, IDYLLION.

De frequenti vsu Confessionis & Eucharistiæ (quæ
 singularia sunt remedia nequitiae & infirmitatis
 humanæ) ab Ignatio & Societate IESV re-
 uocato.

IGnauâ pastor recubans Anorectus in umbrâ
 Carpebat somnos; & iuxta languidus Ocnos
 Cum domino seruare relictas immemor agnas,
 Delicia domini canis, & bene pasta iuuenca,
 Securum longâ proflabant nocte soporem,
 Vix tandem clari vigilans ad lumina solis.
 Tandem aruis affusa dies, quæ damna pararit
 Nox inimica, gregemque lupus nocturnus oberrans,
 Ostendit. tum verò animo indignatus amaro,
 Et serò iam multa querens, Anorectus Erastum
 Conuenit, & verbis sortem accusantibus inquit:
 Infortunati nimium sua quos bona torquent
 Pastores. quandoque gregem seruantibus astris,
 Securis facilem licuit captare soporem,
 Et sua compositâ modulari gaudia cannâ.
 Sed quondam hæc placidum iratus Deus abstulit euum:
 Sidera sunt aduersa. lupus prædator ouili
 Insidians, quoties vesana lacescit edendi
 Indomitum rabies, spargit laniatque trahitque
 Attonito mutum pecus, exanimumque timore.
 Ipse inhians prædæ siluâ se condit opacâ,
 Insidiatque struens, vicino rupis ab antro
 Irruit, & victor nemus & sua lustra reuifit,
 Visceraque immani lacerans trepidantia rictu
 Incumbit super, & gustato sanguine gaudet.
 Quæ potuere lupi rabidos vitare furores,
 Illas pestis oues campo rapit. improba circum

Errantium

Errantum latè pecudum contagia serpunt:
 Nempe venena placent aliis, quæ fortè per herbas
 Sparsa legunt, magni cæca argumenta doloris;
 At reliquis tetrâ exesum rubigine corpus
 Debilitat scabies, & putria membra resoluit.
 Hinc caprea, vituliqûe petulci, armenta qûe tota,
 Nescio quo tristes animos correpta furore
 Transiliunt sua septa, piosqûe audire recusant
 Ducûtorum monitus; dum rupibus omnibus errant,
 Præcipitesqûe ruunt uno impete per conualles.
 Quid sequeris, quid stulte fugis, seuosqûe luporum
 Grex meus incurris dentes, custode relicto?
 Vix paucas ego nunc deserto in littore ducam
 Tristis oves: alias morbi furor abstulit omnes.
 Audit, & gemit; atque hæc respondit Erastus:
 Infelix Anorecte, quid ô suspiria fundis
 Nequidquam, & miseri quæris solatia luctus,
 Dum caua vix tenui spumant mulctralia lacte,
 Otiaqûe indulgens captat manus? adde laborem,
 Manè vigil primo pecus inspicere: fallor, an vacâ
 Forfice lasa cutis pastorem accusat auarum?
 Nempe sat esse putas pretiosam vellere lanam,
 Et pavidos spoliare greges, & viuere rapto?
 Sæpè eadem pecori exitio pecorisqûe magistro
 Res fuit, & similes tenuerunt viscera morbi.
 Inspice sollicitus, tacitè ne pustula serpens
 Pestiferum tegat occulto sub vulnere virus.
 Huc ferrum medicasqûe manus; penitusqûe latentem
 Impiger vlceribus saniem exprime, ne qua supersit
 Ipsa etiam lentè insinuans se pestis ad ossa.
 Dissimulata lues crescit: scrutare latentes
 Ergo mali causas, iterumqûe iterumqûe reclude.
 Sæpè sub integrâ pestis latet abdita pelle.
 Hoc quoque præcipiens te nunc, Anorecte, monebo,
 Dirus ubi optatâ pecori latet anguis in herbâ,
 Hinc longè fugere: hic aconita salubribus herbis
 Admiscet nocitura regi, & contagia spargit.
 Nec tu pro cytiso, tenerâ pro graminis herbâ,
 Et spinis paliuri & acutâ carice pasce
 Ieiunum pecus; aut inter vepreta reliqûe,
 Hic ubi siluestres tantùm sint pabula dumi.
 Prima tibi sit cura ouium, natasqûe benigno
 Ne pudeat te ferre sinu, dum firmior atas
 Ire suis teneros doceat cum matribus agnos.
 Errantes etiam iactâ compefcere glebâ
 Inuenerit, & notâ languentes cogere voce
 Quid lubet, ignotam ne grex per iniqua sequatur

Tescua riam, trucibusque lupis rapiendus aberret.
 Hæc omnes te cura dies noctesque moretur:
 Hoc age. Sic quondam Hesperus celeberrimus oris
 Pastores Tolola suos persæpè monebat,
 Omnium amans Tolola, miscrtus ouilia passim
 Infiliente lupo & variis occumbere morbis,
 Dum nemo medicas adhibet languentibus artes;
 Dum nemo scabiem, nemo mala vulnera curat;
 Nemo fontis aquas, nemo cerealia præbet
 Pabula, queis Pastor verbis solennibus utens
 Presentem facit esse Deum. Quis Numinis illud
 Negligat officium? quis oves (quas pascere non iam
 Lacte, sed expresso magnus vult sanguine Pastor,
 Ille Patris Virtus & Filius) omnium egentes
 Ire sinat, neque prima malis medicamina curet?
 Hæc magnus didicit monitis celestibus olim,
 Hæc docuit natos Tolola, gregumque ministros:
 Hæc nati docuere, & qui nascentur ab illis.
 Hæc Tololei quondam per sera docebunt
 Sacula, lustratumque ferent præcepta per orbem.
 Hæc iam rura sonant, & oves, ouiumque magistri,
 Hæc quisquis virtutem oculo non cernit iniquo
 Inuidus, euentisque potest gaudere secundis.
 At nisi depositis præsens Tolola fuisset
 Temporibus, nunc extorres, nunc lucis egenti
 Pastores cæcis longè erraremus in umbris,
 Sordida quærentes miseri solatia victus,
 Dilectâ procul à patriâ, gregibusque paternis:
 Iussuque consuetos modulari fistula cantus
 Singultanti animâ suspiria mœsta sonaret.
 Iam rediit decus antiquum, iam pingua florent
 Pascua, iam maior teneros vigor incitat agnos;
 Et nuper tonsis succrescunt vellera fetis,
 Et multo distensa tumescunt vbera lacte.
 Pascite, fertilibusque recidite gramina campis
 Grex ouium, & vituli comites, armenta que totas
 Pascite, plura dies vobis reitura reponet.
 Ista Tololei præcepta salubria cunctis
 Dum canerent terris, mouère cacumina silue,
 Et rupes & saxa, vetustaque robora quercus
 Auditum venere; suisque exiuit ab antris
 Iam mitis leo, iam medium lupo inter ouile,
 Cum pardis vrsisque suavi carmine victi,
 Efferaque humanos didicerunt pectora mores.
 Audit hæc patiens referentem Anorectus Eraslum:
 Vnicus ingratis implens latratibus auras
 Obsrepuit canis; & meditantem plura, coëgit

*Commissos tibi, Daphni, greges assuetaque rura
Visere. Sub noctem prato rediturus Erastus,
Ite mei, posthac felix pecus, ite valentes,
Ite domum, dixit, saturis cum matribus agni:
Vesper adest, aderit mala nox, ad septa redite:
Post iterum campos & pabula lata petemus.
Per noctem interea, dum crastina fulserit Eos,
Mox satianda fames reuocatas ruminet herbas.*

PARNASSVS CHRISTIANVS
S. IGNATII AVSPICIO ADSVRGENS.

ELEGIA I.

Mons sacer est, bifido montis stat vertice lucus,
Sunt quoque qui luco numen inesse putant.
Numen inest, sed quod mendax sibi Grecia finxit,
Atraque Lethæo Nox Ioue feta tulit.
Scilicet Ascraeis habitantur culmina Musis,
Et Phæbo niueâ sunt potiora Paro.
In medio fons est: fontem vicina coronat
Laurea; non hederæ cultaque myrtus abest.
Vatibus hæc sedes, hic illis carpitur atas;
Dumque canunt, Musas ad sua pleetra vocant.
O quoties aliquis dum tentat pollice chordas,
Tende meam dixit, tende, Thalia, chelym?
Dumque suos numeris recitat leuioribus ignes,
Est Venus, est Veneris multus in ore puer.
Quis furor imbelles in vota arcessere diuos,
Et dare nequitie libera frena suæ?
Cæli cura sumus, cælo sunt carmina cura,
Et Deus ingenium Vatibus ipse facit.
Huc ades, ô Pietas; Helicon lustrandus & Ascra,
Et magno posthac sunt habitanda Deo.
Nec modo nobilium secessus & otia Vatum,
Doctrinæque que ludent carmina, crimen erunt.
Profuit infestos flammis lustrare penates,
Hinc erit & bifido purior aura iugo.
Si tibi fax desit, sanctos Ignatius ignes
Sufficit, ac pulchro pabula digna rogo.
Conficit ille suis Arctoas ignibus hydras,
Ille suo Cyprias opprimit igne faces.
Quod, precor, euenit? Parnasso incendia lucent,
Aflantur sacrâ culmina tota face.
Lustrantur fontes, luci lustrantur & antra,
Et laurus flammâ ter crepitante sonant.
Nulla Medusæ memoratur fabula lymphæ:
Quæ salit, è CHRISTI vulnere lymphæ salit.

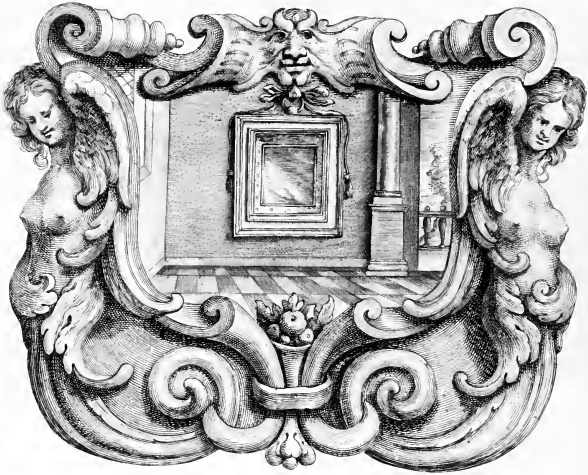
Et quo sueta fuit latè mendacia vatum
 Spargere, Gorgoneum fama requirit equum.
 Altera nunc atas veniet, pudibundaque discet
 Musa verecundo castius ore loqui.
 Cum Phæbo valeant Clio, Cliusque sorores:
 Cum MARIA IESVS Numina vatis erunt.

E L E G I A I I.

Vltima felicitis venit iam temporis atas
 Aurea, quam roseis aduehit hora rotis.
 Fallimur? ecce tibi cælo delapsa sereno
 Visa fuit claram ducere stella facem.
 Flammarum videas longos clarescere sulcos,
 Donec in aërio fixa stet vna polo.
 Omen habe, dixit Pietas; & in omine lucis
 Disce piis nasci candida pleetra lyris.
 Dux reget ille modos niue virgine purior Agnus,
 Lilia qui casto carpit odora iugo:
 Quisque petra saliente sacras sacer elicit vndas,
 Castalis vnde lauet pleetra fidesque chelys.
 Cerne, per alta cauasque procul fugit auia valles
 Lympha volubilibus lapsa relapsa viis.
 Antè perusta siti riguis gaudete fluentis
 Arua, fluet tali diues ab amne Ceres.
 Ast ego, dum fugiunt riuui, pede fixus in vno
 Sacra Sionæ culminis arua premo.
 Hic ego tot Diuas numero, tot Numina spectro,
 Quot Musas Helicon, & lyra prisca sonat.
 Spesque Fidesque Charisque chorus canit vnicus Agnum,
 Vt tribus vnus amor, sic tribus vnus honos.
 Ars tribus vna, tribus labor vnicus artis IESVS,
 Quem resonat numeris Diua ter vna suis.
 Quin etiam si fortè nouem quis pleetra requirat,
 Quot prius Aonidum turba nouena tulit:
 Suspice, sidereo chorus hinc, chorus inde theatro
 Increpat argutis ter tria pleetra lyris.
 Omnibus vnus amor, canor omnibus vnus IESVS,
 Omnis in hoc nomen musica ritè cadit.
 Digna Deo Pietas. quid enim nisi cantet IESVM?
 Omnis in hoc vno nomine grata chelys.
 Hic nusquam immunda Veneri sacra Musa, nec Orco est:
 Carmine in hoc nullus nomen Adonis habet.
 Este procul Cyprides citharæ, vos damna pudoris,
 Molle quibus vulnus, vos procul este faces.
 Nil nisi caelestem canet omnis ephebus amorem:
 Casta decet castos pleetra sonare modos.
 Sic iubet Ignatè pietas, ea cura iuuentæ
 Consulit: hisce chorus ipse choragus erit.

Olim tres
 tantum Mu-
 sæ Varroni.

Societatis operarij.

Omnibus omnia.

*Q*ualiter in speculo facies, motusque relucet,
 Aduersasque refert leuis imago notas;
 Haud aliter formas hominum se vertit in omnes,
 Omnibus ut solers omnia fiat amor:
 Castus amor, castis quem mentibus indit IESVS,
 Ignati sacro quæ prius igne calent:
 Omnia diuersæ capit hic simulacra figura,
 Omnia compositis reddit imaginibus.
 Nec tamen in similes trahit assentatio mores:
 Nec studet occultis ille nocere dolis.
 Fallere nescit amor, numquam sibi dissidet ipse,
 Ingenio similis sit licet usque tuo.
 Assumet tecum, tecum sua gaudia ponet,
 Cum puero ludet, cum sene tristis erit.
 Institor extremis merces accersis ab Indis?
 Impiger ignoto littore quæret opes.
 Si victor redeas, latos canet ille triumphos:
 Tecum per terras, per mare, bella geret.
 Desertas etiam siluas montesque pererrat
 Fidus amor, tamquam barbarus ingenio.
 Nempe ut possit amor similes sibi reddere cunctos,
 Dissimilis toties redditur ipse sibi.

Societatis est agere & pati fortia.

In vtrumque paratus.

STat promptus aras victima tingere
 Cruore taurus, promptus & aspero
 Sudare sub iugo, & malignam
 Vertere humum sterilemque glebam.

O queis paternus feruet adhuc cruor,
 Et prisca Virtus, magnanimum genus,
 Propago Loiole, ite, quæ vos
 Facta trahunt generosa Patrum.

Pulchrum labori iungere sanguinem,
 Et strenuorum more Quiritium
 Patrare magna, perpetique,
 Numinis arbitrio paratos.

Vtrumque poscit gloria nominis
 Vtroque parti: nec bene scribitur
 Honoris heres, quem Parentum
 Facta piget cumulare factis.

Inuicta Virtus nititur arduo
 Ad alta cliuo: pergite posteri
 Sudoris imbre sanguinisque
 Irriguum satiare campum.

Fusus labores nobilitat cruor:
 Vtroque gaudens Christiadium seges
 Laurusque palmarumque messem
 Grata suis referet colonis.

Societatis functiones.

Causas mille salutis habet.

Est aliquid certas morbi cognoscere causas,
 Et medicas illis applicuisse manus.
 At non sola graues conuellunt corpora morbi;
 Innumeris etiam mens iacet ægra malis.
 Adde quod (afflictis que sunt solatia membris)
 Nulla sit occultum que leuet herba malum.
 Docta licet veniat comitata Machaone turba,
 Tuque adsis medica Phæbe repertor opis:
 Ars tua nil proffit, vis est medicamine maior,
 Non habet hic succus, non habet herba locum.
 Vna salus sacras venit exoptata per artes,
 Quas verus medica tradidit auctor opis.
 Sciuit, et hunc sum docuit Loiola medendi,
 Postque tot Hippocrates non leue nomen habet.
 Seu tumefacta graui turgescant ilia fastu,
 Seu tibi dirus opum viscera rumpat hydrops,
 Turgida seu tristi tibi bilis inæstuet irâ,
 Sive Dionæus serpat in ossa calor,
 Mille agitent morbi, mille vlcera, mille dolores;
 Illa domus causas mille salutis habet.

Societas in proximorum solatium gratis se effundit.

Omnes sitientes venite ad aquas, venite, emite absque argento, & absque vllâ commutatione. *Isaia 55.*

Prodiga res amor est : gratis sua munera fundit,
 Impenditque sacras quas malè condit opes.
 Sponte suâ vitreis sic profilit unda scatebris:
 Ite, redundantes promite fontis aquas.
 Ille fluit, multisque vias secat undique riuus:
 Quaque fluit, circum latior herba viret.
 Ite quibus siccas vrit sitis aspera fauces,
 Prodigus ille suas sponte ministrat aquas.
 Nequidquam argentum, mutandaque pignora fertis,
 Munus erit, fontis munere velle frui.
 Cessatis? facilem, quisquis cupis, excipe lympham;
 Arentemque leua, dum potes, amne sitim.
 Ipse sibi diues, communes semper in usus
 Currat : neglectas nec malè perdet opes.
 Quam hominum extremos Iapones, Brasilosque rigare
 Perget, & ignoto limite quaeret iter.
 Quas non in terras Socij penetrastis IESV?
 Quae loca, quae vestri est indiga roris humus?
 Qui sapit, oblatam medico bibe fonte salutem:
 Et dic : Aeternum sic tibi lymphæ fluat.

Vita actiua contemplatiuam iuuat.

הַיְרִידָה עֹזֶרֶת לַמַּעְלָה

אַל תַּעֲמִיד בְּמְרוֹמַיִם רְגִלְיֶךָ
 אֲמַם לֹא תִשָּׂא בְּתַחֲתוֹת פְּעָמֶיךָ
 הִן מִשְׁנֵי מַפְלְשִׁים הַמֵּאֲוִנִים
 זֶה יוֹרֵד אֲרִצָּה זֶה עֹלֶה לַשָּׁמַיִם
 בֵּן גַּם אִם תִּכְנִיעַ פֶּלֶם לְבָבְךָ
 הַרְיוֹמוֹת מִשְׁקֵלֶת תֵּאֱוָהֶךָ
 לֶךְ יַפְוֶנֶה לֶךְ יִמָּה מִשְׁמֵי קָדְשׁ
 אֲחֵר גַּעֲלִית שְׂרֹדֶת טָרֵם

Descensus iuuat ascensum.

*Immensi, è terris, peragrande est machina cali:
 Gratiore turpi magnus Olympus humo.
 Ecce petunt imam labentia pondera terram:
 Atque alia attollunt pondere pressa suo.
 Sic melius depressa graui mens pondere surgit:
 Donec in optato fine quiescat amor.
 Perge per extremas gentes; maria omnia tenta:
 Ipse suo tollet pondere ad astra labor.*

Exercitia S.P. Ignatij spiritali otio vires acuumt.

Operosa quies.

Non nihil est quod ago, quamuis nihil esse videtur:
 Ut reparem vires, otia fessus amo.

Otia membra leuant duro permixta labori:

Alternâ gaudent cura quiesque vice.

Ipsa suas vires reparat natura quotannis,

Et sapere exemplo nos iubet illa suo.

Sed tamen ut durum est, æternum ferre laborem;

Sic procul à nobis desidiôsa quies.

Otia nos operosa iuuant, magnoque labore

Nescio quid maius continet illa quies.

Scilicet aut ferras acuo, aut malè firma repono

Fulcra, sua rursus subiicienda trabi.

Ergo interrupto dum capto labore quietem,

Dum reparo vires, fit labor ipsa quies.

Sic Ignatiadum mens delectata recessu

Dum sibi, dum Superis tota, Deoque vacat,

Otia que tractat, grauiora negotia crede:

Hoc vacat illa minus, quò magis illa vacat.

Nunc limat Meditans obtusa mentis acumen,

Nunc sedet, & vires comparat inde nouas.

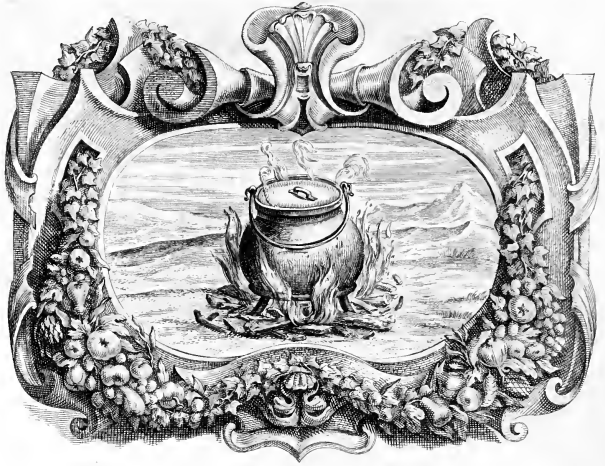
Nunc fruitur Superis, totoque hîc pectore Numen

Concipit, atque operi par redit inde nouo.

O vtinam sic sæpè vacem, sic sæpè quiescam!

Vtilior longo est ista labore quies.

Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget.

Clausus magis æstuat.

DVm licet, à turbâ strepituque foroꝛque recede,
Augendi curam quisquis amoris habes.
Latus ages, cum solus ages, optataque Sponsi
Ante oculos facies sideris inflar erit.
Exsilies, cupidisque vlnis tua gaudia stringes,
Grataque percussi vulnera cordis ales.
Illius ex oculis flagrantibus igne, repente
In tua diuinus pectora tendet amor.
Tunc disces, quantum congressus possit amantis,
Quid valeant tacito mutua verba sono.
Seu te spectabit, seu quid tibi dixerit, vret;
Verbaque quæ fundet singula, vulnus erunt.
Tum flammæ impatiens, tunicæque à pectore raptâ,
Vror, io, dices, lux mea conde facem.
Quin potius magis vre: iuuat, mea vita, quod vror:
En patet in flammis mens mihi tota tuas.
Si iuuat hoc, simul ac fuerit tibi mente receptus,
Hanc facito vt claudas, fortiùs vret amor.
Quæ bene clausa manet, magis ac magis æstuat vnda:
Si patet, in fumos protinus humor abit.
Et tua flamma suas agitat quibus euolet alas;
Si qua patet mundi rimula, diffugiet.

Hac monstrat eundum.

IN varias dissecta vias se semita pandit,
Et longis circum flexibus errat iter:
Cumque tibi dubius centum diuortia trames
Præbeat, è centum est una tenenda via.
Si semel incerto per devia calle feraris,
Certa tuum cingent mille pericla caput.
Hæc urfis infessa, feros tegit illa leones,
Hic fallit cæcos subdola fossa pedes.
Ad caput illa redit crebro perplexa recursu,
Ista viatorum silua cruore madet.
O! quis in hoc ductor discrimine fila ministret,
Aut Ariadnæo stamine signet iter?
Nocte Pharos inter Mærotica saxa regebat
Lumine deprensas officiosa rates.
Isacidas fluctus inter ducebat Erythræ
Designans facilem præuia flamma fugam.
Parce queri: tibi iam positis Ignatius armis
Cælesti rutilam prætulit igne facem.
Paruus mole liber, sed rerum pondere magnus,
Non dubitæ cupidum ducet ad astra via.
Ne violis, ne crede rosis: hæc monstrat eundum,
Sæuit ubi in teneros plurima spina pedes.
Hic duce nec Pharios ignes, nec fila requires:
Certior hic Cresso stamine ductor erit.

Virgil.
 Eclog. 11.

— Nuper me in littore vidi
 Cùm placidum ventis staret mare.

Theocr.
 εἰδ. 6.

Ἡ γὰρ πρὸν ἐς πόντον ἐς ἔβλεπον ἡς δὲ γαλάνα.

Ὅτ' αἰνῶσαιμῶ, ἢτ' ἐν λίγῳ ἀνδρα τιθεῖω,
 Οἰδῶα τὴς πάντων ἀσθενόμων κενώας·
 Οὐδ' εἰ Ἀεσπιλοῖς μὲν ἔχοι σφίλω τε νόον τε,
 Πάσινα καὶ νικῶ, φάρμακα παύει ἰδῶν·
 Οὐδ' εἰ κόσμον ἀελμῆσαι & πείσεια γαίης,
 Καὶ μέξειν δύναται ἢδ' ἀμέτρον τὰ μέτρα·
 Οὐδ' εἰ πᾶσαν ἔχοι σφίλω, πλὴν γνῶναι ἑαυτὸν.
 Εἰς ἀερον σφίης εἴπῃ ἀνὴρ ἦετο,
 Ὅστις δὴ τίς δ' ἔστι, τίς ἔσται, τίς ἄλλῃτ', οἶδε.
 Καὶ γὰρ ἀελμῆσαι γαῖαν ἀπειροσίλω
 Τί χερίσμι, σωτὸν μέξειν ἀγνώσῳ ἴοπι;
 Σαυτὸν ἀελμῆσαι σφίτων, ἔπειθ' ἔπειρα.
 Χθῶν ἔσα πᾶσα χερίσμι γνῶναι τί χερίσμιον ἔστι
 Φάρμακα, νῆσον ἔχων εἰ δοκίεις αἰσθῶ;
 Πολλὰ μάτλω λίξεις πῶδ' ἀνδρείας τε φόβου τε,
 Σαυτῶ, δέιλῶ ἴων, εἰ δοκίεις ἀγαθός.
 Ἀλλ' ἀγὰ πλὴν σωτῆ πεδωσας γνῶσιν ἐρήμης
 Εὐχῆς ἡσυχίη παυε φρονῶν τεραχάα.
 Καὶ πότε, ἐν δὲ γαλάνα οἶον βλέπῃ εἴπῃ ἑαυτὸν,
 Ὡς σάγα σε γνῶσῃς, σου σφίλω ἀγνοῖαν
 Μεμψάμῳ, δόξεις τ' ἄλλος σοι ἔμμεναι ἀνὴρ
 Ἡν ἰόμισας, καὶ ἔρεῖς, μηδὲν ἔμοιον ἔχειν.

In secessu Exercitiorum spirituales opes inueniuntur.

Sine teste beatior.

Est mihi, sitque precor, non grandi mole libellus,
 Unus amor domini delictumque sui.
 Ne tamen ex nostro pretium pensetur amore,
 Omnis amor libri est utilitate minor.
 Ille animum multis neglectum exercet, & inde
 Congrua quis tradit nomina rebus habet.
 Illius auctorem qui te, Lolola, recenset,
 Fallitur: è caelo, quò docet ire, venit.
 Diua Parens, toties non frustra visa clienti,
 Materiam libro præbuit, ipse manum.
 Si tibi, quæ debet, puræ sine crimine vitæ
 Cura foret, toties nemo legendus erat.
 Errasti? reget ille gradum, caeloque reducet,
 Et caeli, amissis crimine, reddet opes.
 Non tamen in turbâ, ne forsitan nescius erres,
 At solo patitur Numine teste legi.
 Crede mihi, si es sine teste beatior illo,
 Plurimaque, in turbâ non tibi danda, feres.
 Hic Deus, ipse Deus tibi se præbebit, & ulterò
 Omnia, quæ poscis, sed sine teste, dabit.
 Sic quicumque petit quod humus celauerat aurum,
 Inuentum, nullo teste vidente, fodit.
 Solicitos semper dat conscia turba timores:
 Solus habe, tuò si quid habere voles.

Exomologesis.

Fert lingua medelam.

Eheu quàm diro lacerum mihi vulnere corpus!
 Penè ossa tetro nuda spectantur sinu.
 Nec dolor est, nec plaga recens; multosque per annos
 Obducta putrem contegit saniem cutis:
 Illa etiam fœdâ miserum prurigine vexat
 Densâ intumescens parte ab omni pustulâ.
 Destituit me vox, aquatâque vulnere membris
 Ad ipsa penè fata languentem trahunt.
 Quid queror? ah! nulli cruciant mea membra dolores,
 Nec purulentum contegit vulnus cutis:
 Vulnus habet mens sola; nec vlla est cura medele,
 Nec ægra medicas patitur adhiberi manus.
 Ipsa mihi grauius medicina dolore timetur:
 Tam dulcis ægram plaga mentem conficit.
 Ab miser! ah nescis! non te manus aspera tanget:
 Tibi sola ferre lingua medicinam potest.
 Pande animi labes; mox mystica verba salutem,
 Et sana culpas monita plangenti dabunt.
 Vulneribus non sola canum fert lingua medelam:
 Lioila in huius muneris partem venit.

Communi-

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Threiciâ fretus citharâ fidibusque canoris,

Virgil.
6. Æneid.

Cithara IESV Eucharistia. Anagr.

SI potuit Orpheus coniugis manes pia
Reuocare mersos inferis,
Digito loquaci Thracias pulsans fides,
Gratoque fretus carmine,
Cum rector Orci, & dira Furiarum agmina
Cessere victa cantibus;
Cur cithara IESV numen humanis malis
Nequeat benignum flectere?
Illi tetendit artifex nervos amor,
Clavisque constrictâ fide
Cracis potenti carmen insonuit ebely,
Quo scissa rupium iuga,
Quo vindicantis cecidit ira Numinis,
Et legis eternæ rigor;
Quo iussa pandi mœsta tenebrarum domus
Manes remisit inferis.
Nunc cithara IESV nequeat Eucharistia
Laxare penas debitas?
Et expiandos flammeo manes specus
Disum aggregare cœtibus?
Lytrum illa pendit, cum Deum dat in cibum,
Tantiq̃ue pretium sanguinis.

Soda-

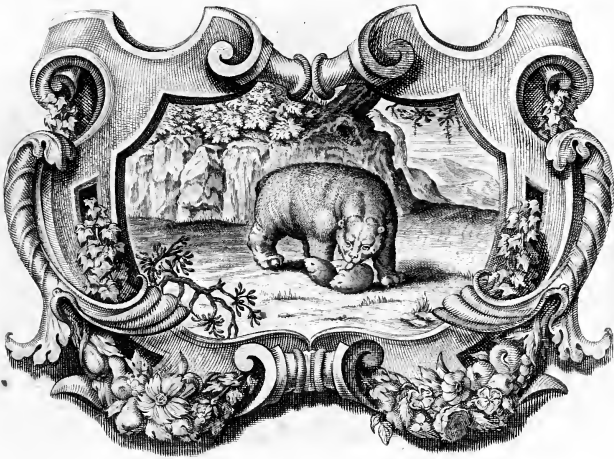
Sodalitas B. Virginis.

Hac iter ad Superos.

NOx erat, & flammis vincebant sidera noctem,
 Inque meis oculis totus Olympus erat.
 Hei mihi! dicebam, quantum nos inter inane est!
 Ad vos è terris quis mihi monstreret iter?
 Nec tenui lacrymas: lacrymis via libera facta est,
 Quòd nullo scirem teste madere genas.
 Iamque refulgebat stellarum lacteus ordo,
 Illa tot à flammis semita nota suis.
 Illa olim vanis toties cantata Poëtis,
 Credita ad ætherei ducere tecta Iouis.
 Hanc ego suspiciens, salve, ô pulcherrima, dixi,
 Te mihi quam quero, quis neget esse viam?
 Esse viam, formosa suos quâ Mater alumnos
 Æterni faciat tecta subire Dei?
 Hac certè ad Superos iter est: dumque vbera Nato
 Præbuit, effuso lacte notata via est.
 Ah! quis adhuc patriis temerarius erret ab astris,
 Lactea virgineo si patet igne via?
 Hac ne te lassèt, potabere lacte, viator;
 Ne quâ te fallat, lumine nota suo est.

Concionatorum munus.

Vos mentes fingite linguâ.

Qualis informem genitrix refingens
 Quem prius luci dedit *ursa partum,*
 Ore confusos faciliq̄ue linguâ

Digerit artus:

Talis, informi malè nata partu
Pignora agresti nemorum recessu
Præco diuinus renouata lingue

Munere format.

Cernis? en cultu rediere mores:

Efferos turba posuere ritus:
Pulchra virtutis facies remidet,
Vindice linguâ.

Hæc potest, calo miserante, apertos

Reddere abstersis oculos tenebris:
Hæc sacræ lucis iubar æuiternum

Pandere menti.

Pergite ô vastum, Socij, per orbem,

Et rudes doctâ recreate linguâ:

Pergite aeterno similem Parenti

Fingere prolem.

Societas doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit,

*Enn. apud
Cic. lib. 1.
de Offic.*

Quasi lumen de suo lumine accendat, facit, vt nihilominus ipsi luceat, cum alteri accenderit.

Ferte faces, flagrat Ignatius, diffundite lucem,
Sive per Eoos, siue per Hesperios.
Vos o, vos Socij, celo quibus auspice, magni
Ardere Ignatij plenius igne datum,
Vos agite: errorum mortisque oppressa tenebris
Lustratur vestro qualibet igne plaga.
Sed geminam præferite facem; fax altera virtus,
Alterâ doctrinæ sit pia suada tuæ.
Felices populi, vestro de lumine lumen
Accensum quoties sub sua tecta ferent.
Non Ægyptia nox illis calumque diemque,
Et sibi se ex oculis, omniaque eripiet.
Non illos Erebi insidiæ, mundusque, Venusque,
Ipsaque cum Styge mors, in scelus omne trahet.
Aurea lux cæcas trahet ad cælestia mentes,
Et certum ad Superos lumine pandet iter.
At vos Loiole soboles diffundite lumen:
Qui rapiet, vobis hic nihil eripiet.
Nam neque fax raptâ patitur dispendia flammæ,
Nulle licet sumant hinc alimenta faces:
Nec vobis sparse decrescet gloria lucis,
Igne licet vestro flagret vterque polus.

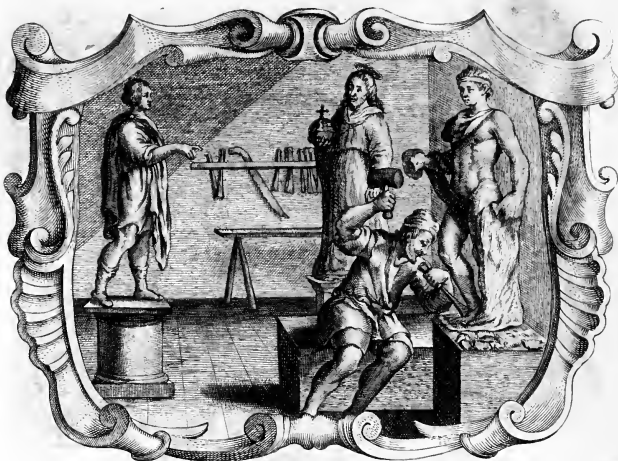
Institutio Barbarorum.

Hi feros cultus hominum recentum
Voce formabunt. *Horat. lib. I. Carm. Od. 10.*

VEnustus ille, scitulusque pufio,
Vultu decorus aureo,
Ait fuisse fructus vnus arboris
In asculetis Atticae,
Illic fuisse montis in cacumine
Vernis comatus frondibus
Inter virentes ilices. & hoc negat
Negare Mercuri manum:
Cui par loquaces iunxit Amphion fides
Eburnea potens lyra.
His ille pōst-puellus acceptam refert
Pulchri figuram corporis.
Proin triumphat, seque comparat sibi,
Quem gnaua Doctorum manus
Ad sanctiores expoliuit regulas
Cultu reformatum nouo.
Nam quōd loquaris, igneamque diuitis
Vim suscitāris ingenti,
Hi quā palestræ more, quā docto cati
Sermonē fecerunt suo.

Institutio iuuentutis.

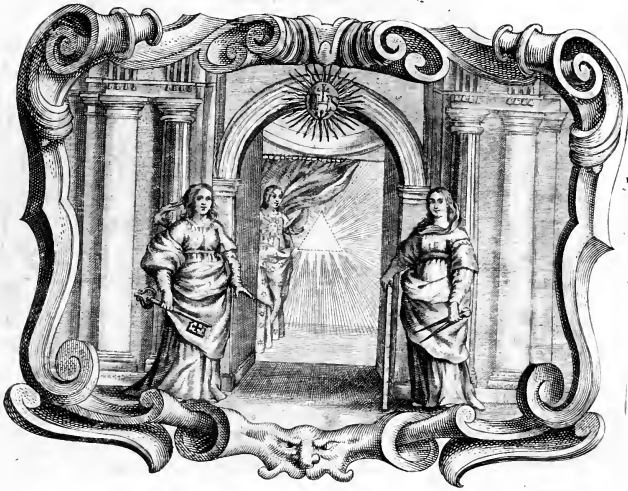

Ἀρχεὺς ἕ μορφωθῆ ΧΡΙΣΤΟΣ ἐν ὑμῖν.

Donec formetur CHRISTVS in vobis. Gal. 4.

ΑΨχαγαλίζετον τύπος ἀθεός, ἀεισινόοιο
 Κηεὶ Πολυκλείτης κίθια λυγρὰ δέδω.
 Ηΐλλοις πολλὰς, κηὶ πλείονας ἐχὶ σελήνας,
 Ὑ΄δρυμα τῆς Κύπειδος γλυψαὸ Περζετέλης;
 Ἐν δὲ δρυγλυψίμῳ Νέμεισιν, τὸ γλυφεῖον ἀμίττεις
 Φεψῶκόν κημάταις ἔτλας πλειονάταις,
 Οὐχὶ κ' Ἀλέξανδρον τῷ μορφόμῳ δῶγα κωέσωπον
 Λύσιππον χαλεπὸς ὄξετέλεσσε κώοις,
 Εἶθε γλυφῶιν εἴοσι βίησιν τε, λόγῳ τε, φάος τε,
 Γλύμμασι! ἦψ' ἐπέδοι ἐνομοῦ ῥαθάνατον.
 Περζετέλλῳ τέλ' ἔδεν ἔοι ὀπυκλείμῳ Ἀοιδεῖς
 Οὐδὲ γῆροισ' ἴσόν σοι Πολύκλειτε κλέε.
 Ἀλλ' ἀλαπαθία μόνως δαυδαλμάτῳ γήνασθ χειρῶν
 Ἀνδραμέσιν, κηὶ σπαιτ' ἀπνοα, σπαιτα νόοις.
 Ὑμῖς τεόγλυφοι μεγάλα ἔτασσι μὲν ἸΗΣΟΥ,
 Τῶν μορφίζοντων σπαιτῶσι κλειτόπτοι.
 Κήμεον ἐς κηκίαν κῆσιν, κηὶ τ' ἦδε ἄμορφον
 Σῦμορφον τ' ἀρετῆ γλάπτετε, τῶτε κηαθ.
 Νεκρήμῳ αἰνύμῳ κηακότῳ μὲν ὡσε γλυφεῖον
 Μορφῶντες κέλομῳ σῆδισι κηεσῶσι.
 Πλάττειτε τρεισμάκησες, κηὶ γλάπτετε, ὡ νοογλύπται,
 Ἐν τοσῶν κηακῶν δαυμάτα πλείστα κώοις.
 Οὐ μορφῶς μορφῶτε βεσῆσ', μορφῶς τε δεαῶν,
 Ὑμῖμοι ἀλλὰ πέλει γλύμμασι κηεσῶσι.

Scholæ altiorum scientiarum.

Diuinæ Palladis ædes.

Scientiarum præses & arbitra,
 Idea recti, candida Veritas,
 Delapsa calo, Cherubini
 Numquid adest agitata permis?
 Adest, & ardet sub penetralibus,
 Loliola, vestris degere, commodas
 Hic nacta sedes, quando IESV
 Luce videt radiare postes.
 Videre magnos hic vidcor Sophos,
 Et plena multo pectora numine,
 Rerumque naturæque fontes
 Ausa adytis penetrare apertis.
 Regina cunctos sed supereminet
 Excelsioris que sapientia
 Arcana pandit, æternam
 Diua Dei speculata lucem.
 Hic illa claris felicit atria
 Patent alumnis: te duce & auspice
 In arte non vnâ refulget
 Discolor ingenij venustas.
 Fecunda magnis magna parens viris
 Palastra IESV: victa stupet suos.
 Natura fetus, quos vel uno
 Parturit generosa sæclo.

Institutio puerorum.

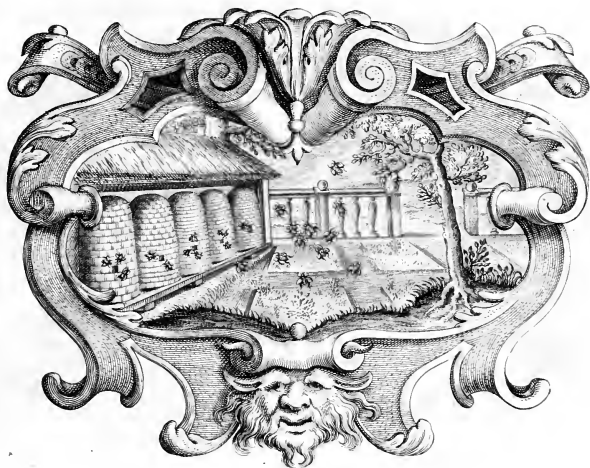

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. *Dent. 32.*

PVeri, tenella turba,
 Quibus ardor est amori
 Superùm dicare mentem,
 Nitidoque flore morum
 Decorare ver iuuentæ;
 Auidi gradu citato
 Solitas venite ad ades.
 Rudibus beata Diuum,
 Puerique facta IESV,
 Et amabilis MARIAE,
 Facili explicabit ore
 Docilis magister aui:
 Veluti Tonantis ales
 Super Othryos cacumen
 Tenerum magistra pullum,
 Vacuum secans inane,
 Docet explicare pennas,
 Humiles secuta campos;
 Posito timore, sensim
 Rhodopésve Caucasive
 Super alta terga ducit:
 Radios deinde Phæbi
 Medio flagrantis axe

Oculo nihil tremente,
 Rapidos superque Cauros,
 Pluuios superque rores,
 Propius iubet tueri.
 Quoties inbar Tonantis,
 Quod hic orbis expauescit;
 Quoties amoris ignes,
 Quibus aestuant amantes,
 Penetrare dat magister?
 Cui sacra tradit ille
 Documenta, nouit altam
 Super astra ferre mentem:
 Solidaque luce plentis,
 Procul à fugacis eni
 Nucibus crepundiisque,
 Nebulisque vanitatis,
 Animum locare celo,
 Solidasque amare laudes.
 Agedum tenella turba
 Pueri, caterua dulcis,
 Memori tenete mente,
 Memori tenete linguâ
 Documenta sanctitatis.

Scholæ Humaniorum litterarum.

Luditque fauis immista iuuentus.

N Arcissi lacrymas, fundamina prima fauorum,
Corticis & lenium quarite gluten, apes.
Sugite materiam mellis violasque rosasque:

Qui venit hinc, proliis gaudia fructus habet.

Dicite apes tenera, quam dulce est ludere melle,
Inter nectareos Dadala tecta fauos!

Quæ tamen hos lusus, quæ dulcia gaudia præbent,
Matribus hæc tanti mella parasse fuit.

Vidi ego sic iuuenes curâ gaudere Magistri,
Queis fuit alterius dulce labore frui.

Quæque prius cytisi sapientia amarior herbis,
Visa est Hyblæis dulcior esse fauis.

Visa nec immeritò: namque & sua mella Camæna,
Et sua facundi Tullius oris habet.

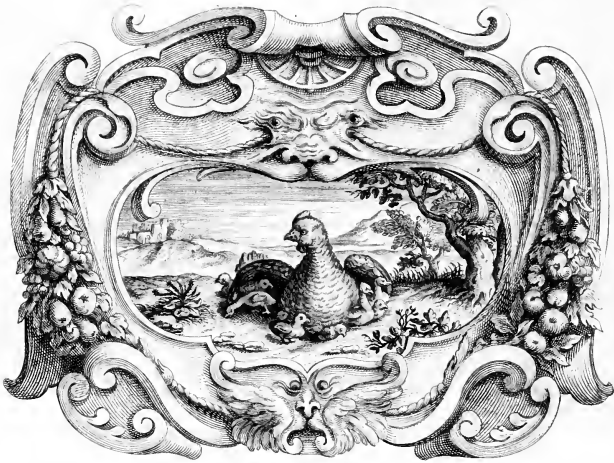
Nec frustra circum Thebanas Attica cumas
Lusit apis, vatem pascere lata suum.

Ludite, io, iuuenes, distentis ludite cellis,
Visite Aristæi cerea regna noui.

Nil opus est paruas lassare volatibus alas:
Arte fauos apibus condidit ille suis.

Sed quid ego dulces veneror, quas discitis, artes?
Artibus his quiddam maius habere licet.

Prima Deo sacris virtutis cura Magistris:
An poterat melior Palladis esse comes?

Ἀφάτε τὰ παιδιά ἐρχέσθαι πρὸς με. Λακ. κεφ. ιή.

Μητίες ἔλθ' ὑπὸ τῆς πτερυγῶν, μὴ ἐίργητε, σμικρὰ
 Πόμιπ, ὕφ' ὧν ἐχυροῦς πᾶσα σ' ἐπειε λαθὲν·
 Πρὸς δ' ἐμὲ ἰδὲ πᾶσαί, σε μὲν ἢ θάλλωσι κρυβείσαν,
 Εὐρέϊα δὲ πῖλον σφᾶς ἀναπλῆσι πύχες·
 Πεσοκαλῆει σε πτεροῖς καὶ φωνῇ, καὶ τὸ βᾶδισμα
 Σπύδουσα βραδείας, σῆδος ὕπαυ καλέει.
 Ὡς δ' ἡμέμ' κηδεῶν τε, πόδων τε, ἔ' ἔπ κει ἔλκη
 Οὔμωσιν μὲν τ' ἔπνη, καὶ δὲ τρωτῆς σύμασι!
 Καὶ ὁ ἔρως τε, φέβ' ὅτε τὸ τῆκος γῆρα, ἡλοῖ τε,
 Ζῆθ' ἔδεν ἀμμήμων εἴνεκα τῆς ἰδίας.
 Κάν δ' εἶεν ἀλλοῖ' ἀλλοῖον κτι σπέρμα νεοσοῖ,
 Γ' ὄφ' ἔμωσ μήτηρ πᾶσων ἔρωςιν πθεῖ,
 Πᾶσι πθεῖ τ', ἀγαταί τε, δι' ἔ' τ' ἀναλώματα σπεῖ,
 Καὶ ἄλις εἰν ἀγέλη ἔστω μάκισσα δοκεῖ.
 Τῆς δ' ὁμοῖων σοῖ ἔρως, Οἰῶ τέκος, ἀχόσοσικε,
 Σωτήρ ἀνθρώπων ἐθ' ὅπου ἡλδεις ἔμωρ,
 Ὡς Σούλιον, φωνῶν, κηθάτερ ης ἀλευροῖς αὐτῆς
 Παῦ ὑπὸ πτερυγῶν ὧν ἀχρῆσσο βρεφί,
 Ποσαῖμι ἠδελον αἰ' ὅε τε, καὶ τὰ σά τέκνα, Θεοῦ
 Τέκνα, πτεροῖν ὑπέμωρ καὶ καλυβήμωρ ἐμῶρ;
 Ὡς φάτο, καὶ κλαῖων. Σὺ δ' ἀθώῃ απείρα, ἔ' ἔπτο
 Τῆς τ' εἰδῆα βλάβης, τῆς τ' ἀπάνυθε δόλων,
 Παιδιά τυτθὰ τε, θηλαμῶν τὰ τε πλήθια, αὐτῆ
 Ὡν ὁ Θεὸς γλώσσης οἱ φρέφ' αἰων ἄπτο,
 Δότω κηκῶν τόπον ἐς πατιέσων· τί γδ' ὄφλητε; ταύτας
 Ὑμῖνες ἐς κηραλλῶ χεῖρας ὑπεπλάθετε.

Ταὺθ'.

Ταῦθ', ὅστις μὲ φιλεῖς, πρὸς ἔμ' ἰλθεῖν αἶν' εἴπα
 Ζῶντα, θανόντ' ἔπ' φροντίδα γ' ἰσομόρφα.
 Καὶ γὰρ ἔρωγα λαβὼν μετ' ἀνάστασιν ἕσθλον, αἰδώς
 Τάττω, ἐμὴν τέστις δασυδύμοις διδαχῶν.
 Τὸς Λοιδῶα τό μου ἐπέσει κτ' ἄνομα λέξῃ.
 Τοῖς, ἴδι, παῦ' ἔθ' ὅς τὰ σά τέκνα τῶτα,
 Πίστις ὄτ' εἰλικρινής, Ἐλπὶς τ', Ἀγάπη τε, καὶ ἔπ' αἰ,
 Τῶν γὰρ διδασκόντων, δ' ἄρα διδόντα χάρειν,
 Νικητέα κακῆς Ἀρετῆ, καλὰ τ' ἦδια, πάντας,
 Τῇ ἐδιδασκον ὁδῶ', ἀξῆ ἰς ἀκρὰ πόλιν.

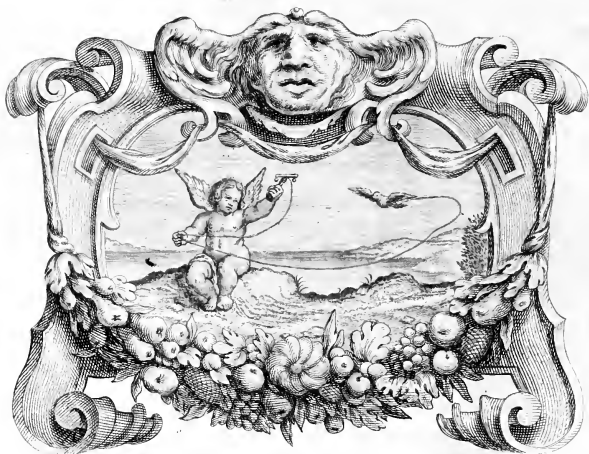
Sinite paruulos venire ad me. *LUC. 18.*

NE prohibete; veni maternas parua sub alas
 Turba; sub his tutò tota latere potes:
 Accurre; en patuli, qui te foueantque tegantque,
 Se plumarum omnes explicuere sinus.
 Inuitat pennis, inuitat voce, graduque
 Lentè festino sub sua membra vocat.
 Vt desiderii, & ut est plenissima curis!
 Vt neque somnum oculis, nec capit ore cibum!
 Hinc amor, inde timor tenuatos macerat artus,
 Proque suis viuit non memor ipsa sui.
 Sintque licet varij vario pro semine pulli,
 Omnibus equali mater amore fauet;
 Et fauet, & fouet, & sua per dispendia nutrit:
 Sat grege felicem se putat esse suo.
 Huic simulare tuum non dedignaris amorem,
 Nate Deo, terris dum reparator ades;
 O Solyma! exclamans, veluti gallina sub alas
 De se progenitum cogit alitque gregem,
 O quoties volui, teque & tua pignora, Diuum
 Pignora, sub pennis esse tegique meis?
 Dixerat, & flebat. Sed vos innoxia turba,
 Necdum tincta dolis & sine fraude cohors,
 Infantes animæ & lactentum millia, quorum
 Ipse sibi laudem perficit ore Deus;
 Quid meruistis? adeste malis pro patribus: has vos
 Frontibus impositas suscipitote manus.
 Hos, me quisquis amat, ad me finite usque venire
 Viuentem, curæ qui morientis erunt:
 Namque ego, cum vitæ & celis ero redditus, olim
 Destino, qui mea dent his documenta, viros;
 Quos Loiola meo Socios de nomine dicet:
 Tum quæque his sobolem gens, age, trade tuam.
 Vera Fides, & Amor Diuum, his doctõribus, & Spes,
 Dandaque per septem mystica dona salus,
 Et victrix vitiorum & moribus integra virtus,
 Cunctos, quæ docui, ducet ad astra viâ.

○○○

Initium

Initium Catechismi Crux.

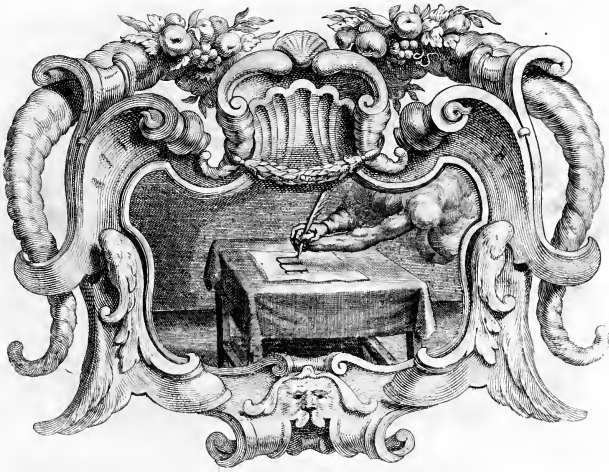

A teneris affuesce Cruci.

Altera natura est vsus, si prisca merentur
 Dicta fidem; & legem condit agendo labor.
 Nec minus ut duris affuescas, proderit vsus;
 Quodque negas ferri posse, ferendo feres.
 Ecce rudes vsu discunt elementa puelli,
 Quaeque ngra Cadmus pignora stirpis habet.
 Difficile equoreas nautis penetrare per undas,
 Vfus inexpertos ni docuisset, erat.
 Et sua dat praecipua Fides, elementaque scribit,
 Crux quibus est sacri dogmatis auspicium.
 Illa tui vel signa Ducis, vel imago laborum:
 Maeste puer, duras disce subire cruces.
 Est tibi fors passer, tenui quem fumo coerces,
 Cogis & ad motam sapere redire crucem.
 Continet hic ludus tenerae documenta iuuentae:
 Lex data quae volucris, conuenit illa tibi.
 A teneris affuesce Cruci, dabit vsus amorem:
 Ut tibi fiat amor, quod fuit ante labor:
 Quove Crucem repetes signato sapius ore,
 Hoc magis sit votis officiosa tuis.

Præcipua Catechismi lectio Deus vnus & trinus.

Sic trinus & vnus discitur.

D Vetrice quid non efficiet manu
 Et firmiori pollice prævio
 Directus infans? en Magistri
 Auxilio teretisque penna
 Formatur vnus, qui pede triplici
 Constat character? nil adeo graue,
 Quin arte comprehendat magistrâ
 Cerea mens docilis iuuenta.
 Arcana, quamquam pluribus abdita
 Fuere seclis, quæ Triados latent
 Sub inuolucro; si docentis
 Vox præcat teneris ab ammis;
 Iam matris almo paruulus è sinu
 Balbutienti voce canet puer,
 Quæ nosse nequidquam laboret
 Iunctus Aristoteles Platoni.
 Qualis, priusquam limitibus suis
 Discreta mundi machina constitit,
 Se se ipse contemplans supremus
 Intuitu Pater æterno
 Verbum (beatae mentis imaginem)
 Cæleste gignat: qui pariter tremens
 Tellusque & aether tres in vno,
 Inque tribus veneretur vnum:

Catechista peccati turpitudinem explicat.

Teneras mentes hæc terret imago.

Heu genus infelix, lucisq̄ue inimica propago,
Sole cadente nigris terram quæ peruolat alis:
Obscura volucres, atrâq̄ue hærentia pelle
Corpora, & annosas saxis aut rupe recisâ
Induta exuias, & tetrâ hirta lacertis,
Infame à tristi ducentes vespere nomen.
Hinc si fortè fauis propior successerit vna,
Complet apum teneras mæstâ formidine cellas.
Fit murmur, stridentq̄ue alis, sedemq̄ue relinquunt
Vnanimes: fuga sola placet, pudet horrida vultus
Spectra pati, rictusq̄ue feros, morsusq̄ue cruentos.
Tantum illis odium, tanta est discordia brutis.
Fædus est aliud monstrum, grauiusq̄ue timendum
Mentibus innocuis, quas impigra cura Magistri
Horrendam sceleris faciem & furialia membra
Nosse docet. nil tale v̄mquam confine timori
Gignit humus, Stygiae cruant hæc monstra paludes:
Vipereos figunt morsus, fædissima ventris
Proluuias, atque ora putri stillantia tabo.
Quàm primùm hæc teneris species se mentibus offert,
Occupat ossa tremor: fugiant si spectra, resumunt
Attolluntq̄ue animos; si persciant, protinus omnes
Præsidium spectare fugæ. hoc tutamine constat
Certa salus, pulchramq̄ue parit victoria laurum.

Catechista pueros ab inferno deterret.

Sic cautum pueris.

Sedula res amor est : ignes & ferrea testor
 Quæ vidi patrios cingere septa focos:
 Dum flammam cinxit, puero bene cavit, at ipse
 Frendebam artifices in mea damna manus.
 Sæpè dabam lacrymas, quòd sic arcerer ab igne:
 Sic tamen arceri vita salusque fuit.
 Nam quoties flammâ ductus pueriliter aureâ
 Sensissem exustas igne furente manus!
 Turba sumus pueri simplex & nescia damni,
 Umbraque nescio quæ nos speciosa capit.
 Hoc tamen est leuius, quàm si labamur in ignes,
 Quos scelus & nigri regia Ditis alit.
 O miserum! tantus si quem deceperit error,
 Par illis non est vlla querela malis.
 At benè consuluit cæca Loiola iuuenta,
 Omnibus auxilio promptus adesse suo.
 Ille rudes animos, & adhuc ignara malorum
 Corda vetat damno tam propè stare suo.
 Ille Stygiis flammis, purgandaque crimina flammis
 Vt vitent, facili spem docet esse fugâ.
 Nec docuisse sat est: exemplis fortius urget,
 Verbaque ab exemplis non leue pondus habent.

Catechista docet pueros orare ante refectiorem.

Non capit antè cibum.

FIt facile, à primis si quid condiscitur annis:
Naturæ vires doctor & usus habent.
Adspicias ad pueri nutum ludentis, in altum
Discat ut erecto corpore stare canis?
Nec capit ille cibum, dominas nisi supplice gestu
Et sibi munificas hæserit ante manus.
Vidit amor; visumque suos conuertit in usus,
Credidit & pueris hæc valitura suis.
Disce puer, dixit, precibus placare Tonantem:
Nec nisi adorato Numine liba pete.
Prauiæ crux epulas, crux pocula præuiæ signet:
Pascitur his animus non minus atque dape.
O bene! quod monitis pueri ignorantia cessit,
Frenaque iam præceptis debita orexis habet.
Loiola pueris amor ingeniosè colendis,
Premia solliciti magna laboris habes.
Moribus ingenuis formata est flexilis ætas,
Vt recreet canos culta iuuenta senis.

Casta conuersatio.

Tangor, non tingor, ab vndâ.

O DE Πρωτοει
 ΦΑΒΥΛΟΣΑ.
 Στροφικ.

Tangitur undique cygnus, non tingitur,
 Olor procul hinc Ledaëus abesto.

Nec tibi, Regia Stbeneli proles,
 Cygne, per Eridanum Phæcthonta peremptum
 Ploranti, patet hic lacus;

Qui nunquam celoque Ioniq̃
 Te credis, missi memor ignis ab illo:

Hunc incendia Sodomæ nil metuentem
 Inter contraria flammis flumina Cupidineis

Antistrophic. Plurima subleuat auræ vis, sepè petentem
 Polos, prope diuim tecta, volatu.

Nunc, mediis quasi rubus in flammis
 Integer, aut medio Gedeonis in imbri
 Vellus nil madidum, velut

E terrâ nil terreus exit

Fons, siccus medios ita permatat amnes.

Tempe per tua volucres concute pennas,

Arsit quem Phyllius, & tu factus olor, ex Hyrie

Epodos. Nate puer; cole, quod saluum te nescia mater,

Flendo dum liquitur,

Tuos stagnum fecit in vsus.

Et vos discedite cygni,

Veneris qui iuga collo ducitis; Idalius

Iunctos maternis curribus hinc Stygiæ

Vos agitet puer in paludes.

Tantum illibati nant hoc in flumine cygni.

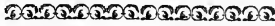
Fructus conuersationis Sociorum cum proximo.

Dulcior inde
Vt redeat.

Quisquis amas castos vitæ sine crimine mores,
Loiola cætum, cui socieris, ama.
Nec pigeat monitis præbere fidelibus aurcm,
Factæque præceptis consona ritè sequi.
Alti te facili ductu transcribere regendum,
Exiguique morâ temporis alter eris.
Vidi, qui nullâ fuerat tractabilis arte,
Paulatim mores hic posuisse feros.
Huc veniat, nullo impurus violabitur igne:
Huc veniat, nullas quæret avarus opes.
Qui cadit è celo nimbis pluuiialibus imber,
Cærule, si nescis, æquoris vnda fuit.
Educlam medio suspendit in aëre Phæbus,
Hinc dulci nubes roscida manat aquâ.
Ergo quòd pecori, quòd labitur utilis herbis,
Munera congressus sunt ea, Phæbe, tui.
Quisquis es in sacrum te, cum vacat, ingere cætum:
Huic solis, pluuia laus tibi cedit aqua.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVARTVS.
SOCIETAS PATIENS,
SIVE DE ADVERSIIS
QVÆ SOCIETATI CONTIGERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Singulari Numinis prouidentia, & paterno amore,
aduersa in Societatem immissa.*

MALE querulum est in rebus aduersis genus humanum; quando non nisi amicum & fortissimum quemque rebus arduis asperisque exercet Amicos exercet Deus: Senec. de Prouid. c. 1. Parens ille magnificus, virtutum non lenis exactor. Superiorum consule exempli atatum. Quos Deus optimos esse, quos clarissimos vult, ærumnis obiicit; in occasiones intentus, quibus suorum virtus enitescat. Hanc dum explorat, in lucem protrahit: dum probat, perficit: dum vexari agitarique sinit, claram toto orbe atque illustrem facit; quæ sine aduersario marcesceret alioqui, & ingloria suis periret in tenebris. Societas IESV magnum fati orbi documentum est, ita validè concussa, ita vindique impetita & agitata, vt ferè non multò minus prodigium sit, omnino potuisse consistere, quàm in eam quam cernimus molem vno sæculo excreuisse. Sed nimirum quod ille ait: *Non est arbor solida, nec fortis, nisi in quam fre-* Ibid. cap. 4. *uens ventus incurSAT: ipsa enim vexatione constringitur, & radices certius figit.* Libetne vltra Dei consilium expendere? dum suos exercet, in hoc laborat, vt se dignos faciat. at maiores nostros dignos te, dignos idco & Societatem IESV: præterea IESV nomine facere placuit: ne aut gratis accepisse viderentur tam honorificam appellationem, aut gerere otiosè. IESVM enim, Ppp pari

Philipp. 3.

Hebr. 1.

1. Tim. 2.

Iudic. 7.

pati si oportuit, eos quid expectare par fuit, quos eodem nomine visum insignire? agendo igitur & patiendo fortia orbi ostenderent, vocatos se non magis in societatem nominis, quam in societatem passionum eius: tantoque fortasse duriora scirent toleranda, quanto differentius nomen hereditassent. Quare desinant tandem arrogantiae notam nobis inurere, qui expendent primi sæculi Patribus nomen istud, omen semper & prælagium fuisse impendentium sibi quoque Dei causâ calamitatum: nec materiam vanitatis, sed virtutis incitamentum, exemplumque in arduis, solatium in aduersis. Hæc è Manresano secessu insignia Ignatius extulit: hæc è cælesti viso hausit: quo propitium quidem fore I E S V M didicit; sed cum cruce interim quasi ad ærumnas præire. Exinde probra, contumelias, vexationes, aduersa omnia Domini vestem appellare solitus: quâ hanc professos militiam indui optabat, simulque meminisse, cui se Deti, quibusve modis probare deberent: atque in omnibus laborare vt boni milites CHRISTI I E S V. Si fortes essent; in castris periculosa fortissimis imperari: si virtute animoque præstantes; lectissimos in arduas expeditiones mitti: si vitæ contemptores, ad vulnera mortemque intrepidi; istiusmodi primâ in acie collocari. interim de imperio Ducis queri neminem: de iudicio delectuque omnes sibi gratulari. Nec illa Macedonum pulchra phalanx, omnium Alexandri bellorum comes & focia, se vniquam præ ceteris doluit exerceri. nec illa sub Gedeone trecentorum militum exigua manus, se præcipuè quæta est hostibus obiici, aut immensâ multitudini in victimam & prædam dari. Periculi contemptorem quemque faciebat tam honestum de se iudicium Ducis, imò Dei. Digna est immortalitate alterius Ignatij, sanctissimi Martyris, è vinculis & cruciatibus illa vox: Nunc incipio CHRISTI esse discipulus. quasi tum primùm deprehendisset veteranus miles, præclare de se CHRISTVM sentire. Habet profectò (quæ Dei benignitas est) habet & Societas I E S V, quòd de Ducis sui iudicio sibi gratuletur. Nec degener esse, nec ignaua primo sæculo probata est. Sordida puluere non indecoro, vulneribus & sanguine formosior, inuenta est digna, quam suam I E S V S agnosceret. Habent & vnde gaudeant maiores nostri; quòd ante alios digni habiti sunt, in quibus spem atque indolem stirpis totius exploraret, an meritura videretur posteritas omnis pro nomine I E S V contumeliam pati. Ingens beneficium; Doctori Gentium tum quoque promissum diuinitus, cum primùm iussus est coram Gentibus & Regibus nomen istud portare: quòd ea calamitas virium nostrarum quoddam experimentum est, & disciplina virtutis; siue post feliciter susceptos suâ causâ labores, consummatæ virtutis complementum, diuinæque indicium approbationis. Id Xauerius, id inclyti tolerantia viri agnouere. Quorum ille dicere solitus, suspectum esse, diu carere aduersis; idemque videri sibi atque non fideliter CHRISTO militare. istis verò tristes ærumnæ, & ærumnis addita feralis mors, laborum merces est optata sæpè, sæpè quæsita; & digna cmi sanguine suorum operum corona. Quid aliud quàm pœnam atque supplicium dicerent cæci mortales? isti rerum benè gestarum præmia vocant. Nec falsò; quando & suis priuatim apud Deum meritis noua hinc fit accessio;

cessio ; & præclara publicè ab se inchoata opera , certiora capiunt incrementa . Semina diceret , & terrâ priùs obrui debere , eò latius exuberatura , quò grauior hiemis præcesserit inclementia . Circumferte oculos , si placet , quâ per orbem diffusâ Societas est ; vaticinanti tandem credetur Ignatio . Euentus docet nusquam creuisse feliciùs , quàm vbi vulgò fuit depressa magis ; nusquam etiamnum lætiùs florere , quàm vbi durius fuit agitata . Grati agnoscimus : infestationes hæctenus pro laudibus fuere , & clades ipsæ pro incrementis . Quis vel emendas non censet , aliorum culpa si absit & offensâ Numinis ? qui obesse crediderant , profuere : & quod demoliri laborabant , prouexerunt opus : non tam mole iam suâ , quàm illorum agitatione solidè firmatum . Segnia , ignaua , contempta sunt , quæ nemo excitat , nemo iactat aut mouet : otio ac desidiâ elanguent . Clara , & in æuum duratura , gaudent perpetuo motu . Sol sideraque , semper irrequieta ; viuida semper & integra sunt : nec vniquam effulgent gratiùs , quàm cum priùs sub opacâ nube latuere . Sed à cælestibus ad humana descendat cogitatio . Quæ res alia Regnorum Rerumque publicarum exitium est , quàm sine motu alta quies , sine bello pax atque securitas , sine aduersis nimia felicitas ? hinc otium existit : hinc abundantia earum rerum quas primas mortales ducunt . atque hinc nasci vitia necesse est , quolibet hoste magis formidanda . O benigna in Societatem æternæ Mentis consilia ! quàm prouidè per aduersa , noxia remouit ! ne illam aut è quietis rebus ignauia , aut ex secunds insolentia carperet . Si florentem conseruare , beneficium est , quo id pacto certius facere potuit ? si propagare , quo potuit feliciùs ? In lucrum omnia & commodum vertit . Sinistro rumore atque sermonibus quid factum , nisi vt verè innotesceret ? iudiciis & quæstionibus , nisi vt cum laude approbaretur ? iactatione tam multiplici , nisi vt , facis instar , clariùs reluceret ? exsilio & fugâ , nisi vt , dum alias quærit sedes , diffunderetur latius ? Stat igitur inuicta hæctenus : vtriq; fortunæ par : suis erudita successibus , quæ aduersâ vulgus nominat , in beneficiis habere . Id nunc agit hoc triumpho sæculari : orbi testatum vult , amplecti se illa vt Dei dona , vt paterni amoris pignora , vt incrementorum suorum certissimas causas : omnis vt retrò posteritas , in tristibus afflictisque rebus magis quàm in lætis spem , fiduciam , gaudium ponat , quamdiu de Societate I E S V se dicet .

Age verò quisquis nobiscum ortas primo sæculo tempestates intuebere , quid nisi vndique turbatum mare ingredi te credes ? en quantum ab Aquilone insurgit malum ! quàm atra nox ponto incubat , quàm densæ tenebræ ! procellæ vndique & decumani fluctus : nullo littore fida statio est . conspirant in vnius exitium cymbæ , recentis adhuc & necdum fatis firmis laterum compagibus aduersus inimicum imbrem & infundentes se vndas . Obruendam igitur aliquando censure sæculi prudentes , tantasque tempestates non euicturam . idem & nostri (fatendum est) spem inter metumque , timuere non semel : nec minùs anxie ad Deum confugere , quàm ad I E S V M Apostoli in nauiculâ dormientem . Sed nimirum etiam hac cymbâ I E S V S vehitur . quod igitur illi *Cæsarem vesbere & fortunam eius* , id nobis I E S V nomen portare securitas

*feliciùs
creuit, vbi
gratiùs a-
gitatur*

*id nunc
grata ag-
noscit.*

est, simul & periculi causâ. Tanto vectore cur diffidat, spémve abiiciat trepidis in rebus? cùm opportunum fuerit, *imperabit ventis & mari*, & fiet *tranquillitas magna*; nouis interrumpenda tempestatibus, ne in perniciosiores nobis malaciam vertat: verùm vt semper sollicita, prouida semper & circumspècta, semper intenta periculis, inter angustos vtrimque scopulos, fyrtes inter & breuia, gnara omnibus prouehi ventis, inoffensum teneat diuinæ gloriæ cursum.

CAPVT SECVNDVM.

Ante confirmationem, vniuersam Societatem exstinguere conatus dæmon in capite Ignatio.

Turba in Ignatium, **O**dium Satanae, malè sibi metuentis à nouâ cohorte, prima & veterior turbarum causâ. Quid non egit ne coalesceret? quam adultam non tam facile opprimendam intelligebat, in Ignatio Ductore vnâ operâ omnem laborauit exstinguere: in capite totius vitam corporis, mellèm in femine, in radice arborem, in fonte riuos. Ignatium igitur palàm, Ignatium clam atque ex insidiis aggressus est; nunc improborum hominum odio & apertâ vsus impietate, nunc piorum quoque viro- rum sæpè non prudenti zelo, specie recti deceptorum. Pro omni telo infamia placuit: eam Ignatio insignem si inurere posset, neminem cum illo initurum societatem. Itaque in Manresano secessu quamdiu delituit sibi vni intentus, non tantùm suam illi integram constare famam passus est, sed & præclarâ sanctitatis opinione augeri præterea vulgari- que. at vbi de adlegendâ cohorte agi pensauit, vbi de faciendis quæ- stibus animorum; tum enim uerò Ignatij famam lacerare, vitam pro- scindere, dicta factaque omnia in inuidiam & criminationem vocare; calumniis, vinculis, carceribus, iudiciis id agere, vt, protritâ vbique auctoritate, qui infamem hominem sequeretur, nemo esset. Quocumque pedem inferebat Ignatius, sinistri illum rumores vel iam præcesserant, vel prosequerentur; nec conquiescere sinebant, nisi ab agendâ Dei causâ ipse quiesceret, inflammandisque hominibus ad pietatem. Compluti primum, deinde Salmanticae, mox Parisiis, exinde Venetiis ac Romæ, quasi serie quadam illum insecuta criminationes. Ter Compluti, non magno temporis interuallo, in illum habita quæstio veneficij atque hæ- reseos: initio ferè dissimulanter, nisi quòd semel ad quadraginta dies in publicam missus custodiam est. Compluto digressus Salmanticam, nihilo mitius excipitur: etiam illic datur in terram carcerem, iterum sus- spectus hæreseos; iniectâ collo prægraui catenâ, sed in quâ triumphas- sic perhibetur. Vtrobique honestissimâ quidem sententiâ declarata inno- centia est; obex tamen mora que iniecta magnis conatibus, quando non nisi post quadriennium de diuinis rebus cum populo agere Quæstorum decreto permissus est. Inter causas hæc fuit ex Hispaniâ excedendi. Sed non inferiora illum Parisiis manebant certamina. Hic nimirum obstruendi erant aditus, ne è florentissimâ iuuentute delectum ageret no- uis Ductor.

Compluti & Salmantica,

Vix

Vix inchoauerat Parisiis Ignatius consueta sibi pietatis officia; cùm ^{Parisiis,} subito magni existere motus ob tres Academicos eximie spei, ad Evangelica consilia traductos. hoc primum quasi classicum fuit. Inde maleuolis sermonibus apud Matthæum Ori Quæsitorem sacrum citatur absens; sed vtrò accurrentis fiduciâ calumnia concidit. Mox grauius à Pennâ Magistro illi dedecus comparatur, publicum virgarum supplicium, in eâ Academiâ seditiosorum & improborum iuuenum turpissima ad ignominiam nota. Quod si succederet, actum esset de Ignatij consiliis, obscuratum nomen, eleuata auctoritas; adolescentes ab eius sermone congressuque, infamie metu, sponte refugerent. Quis inuidi hostis non agnoscat inuentum? sed contrâ omnia ceciderunt. Decreta supplicij turpitudine palàm in illustriorem eius laudem decusque conuersa est. Penna exinde aliique ex Academiâ conciliati Doctores, Gouea in primis, cuius postmodum amicitia, ad aperiendas nostris hominibus Indias, apud Lusitanum Regem admodum fuit opportuna. Imò, quod agebatur, vt ab eius consuetudine auerterentur adolescentes (ex quibus nimirum diuino consilio confluenda Societas erat) contrâ factum est. ex eo tempore conciliati sunt magis, Ignatij virtute publico iam comprobata testimonio, & longè lateque manante famâ. Igitur non ita multò post Faber & Xauerius, & alij deinceps, in eius se perpetuam disciplinam curamque tradidere. Societatis primordia huic fortasse procellæ deberi, non incongruè dixeris.

Quid igitur? in nobilissimâ iuuentute tam securè aduersum se conscribi milites parietur humani generis hostis? & (quoniam ita res ferebat, vt Parisiis abiret Ignatius) triumphandum scilicet excedere sinet? Vltima tentare aggreditur, totisque viribus de integro iamiam discussurum adoritur: si res aptè caderet, vnâ eademque operâ omnia eius consilia atque instituta euersurus. Temporum occasione captatâ, quòd admodum seuera in Sacramentarios constituebantur iudicia, libellum Exercitiorum vnâ cum Auctore in suspicionem haresis maleuoli vocant. Neglexit insanam criminationem is quem supra dixi Quæsitore Matthæus Ori; quòd aiti fraudibus omnia calumniisque intelligeret: libellum postulasse, excussisse, approbasse contentus. At negligendam non existimauit Ignatius: iterum ac tertio Quæsitorem adit, rogat cognitioni causæ det operam; nihil obtinet. instat tamen, suspecta credo tempora reformidans; ac tandem cum scribâ Doctoribusque nonnullis pænè importunè innocentie testimonium impetrat. Prudens consilium comprobauit euentus. præfagiisse diceres orituras in Vrbe tempestates.

Sed hoc nimirum opus, hic labor erat. ad Vrbe[m], destinatam diuinitus natalem huic Ordini sedem, integrâ famâ ne accederet, callidus hostis agebat; tantò acrius, quantò propinquior fiebat Ignatius, Venetias iam tenens. Nouam igitur eâ in vrbe aggreditur commouere procellam. Spargitur in vulgus rumor, hæreticæ prauitatis aliquoties in Hispaniâ conuictum, elapsum è custodiâ, profugisse in Galliam: effigiem eius ab Hispanis Inquisitoribus publicè concrematam. Parisiis quoque, quòd iuuentutem peruersâ doctrinâ inficeret, ad sacra tribunalia dela-

tum fugâ præuertisse Magistratum consilia. Vulgabatur hæc omnium sermonibus, iactabantur in circulis; iamque ad Apostolicum Nuntium erant delata. Sed irrita rursus Satanæ cecidere consilia; vltro iudicium postulante Ignatio, non tam de suâ, quam de Sociorum existimatione sollicito, ne qua nascenti familiæ adhereret infamia: quando ab Augustino scriptum meminerat, nobis necessariam esse vitam nostram, aliis verò famam nostram, diuini honoris procurandi potens instrumentum.

Roma.

Sed hæc præludia quædam hætenus, & præuixæ quodammodo velitationes ad decretoriam pugnam. Romæ, in conspectu orbis terrarum, in oculis Summi Antistitis, de summâ rei erat decertandum: Romæ iacienda erat alea, ne, firmatis aliquando alinâ in Vrbe radicibus, longius inde progressa Societas, toto orbe diffunderetur. Spes erat nondum omnino maturum nouæ Religionis partum aut præfocari posse, aut insigni saltem infamiâ pollui, quæ illius aliquando pro Dei gloriâ conatus omnes labefactaret. Oritur igitur fœda tempestas, funestior ceteris terribiliorque; quæ quoniam in Ignatium decima est, decumanum merito fluctum appellem: extrema certè omnia minari est visa. Eaque iudicauere maiores nostri tum fuisse tempora, de quibus in itinere apparens Ignatio I E S V S sponderat *Roma se propitium fore*. Initium turbarum, detecta à nostris in concionatore quodam Augustino Pedemontano hæresis Lutherana fuit. Hic ille furere, familiares suos opulentos homines concitare, ad euertenda noui Ordinis fundamenta rabie accendi. Calumnia struitur vulgaturque (vetus fabula) Ignatium Sociofque probris omnibus notatissimos in Hispaniâ, Galliâ, Venetiis hæreseos flagitijque compertos: sed elapsos è Iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem specie pietatis Romam denique perfugisse. Apponitur adhæc falsus testis: qui, quòd olim familiaris Ignatio, eius arcana introspererat propius, ad similitudinem veri aptius censebatur dicturus. is vulgo iam credita, suâ præterea firmat delatione, & apud Urbis Præfectum accusat infontes. Fluebant ex sententiâ omnia: credulas vbique nacti erant aures. ardebat, restinguente omnino nemine, odij atque inuidiæ in nostros homines ingens flamma. abstinebant congressu etiam antea amici. increbrescebat quotidie rumor, in Vrbe sermonibus, apud exterarum quoque nationes nuntiis ac litteris, teneri denique Ignatium Sociofque manifestorum scelerum hæresisque conuictos; videlicet vt quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ persoluerent, in celeberrimo orbis teatro. Quid ad ignominiam fingi atrocius poterat? quid in nascentem familiam perniciosius? Exitum vultis? is fuit, quo illustrius argumentum diuinæ in hanc familiam providentiæ vltra requirere nefas sit. Conuictus in iudicio, actusque in exsilium falsus testis, victoriæ initium fuit. quam in reliquos conspirationis nefariæ principes dum persequitur Ignatius, prodigium accessit. Quis enim neget esse prodigium auctore Numine factum, vt in ipso articulo ferendæ sententiæ in Vrbe reperti sint omnes ferè antehac Ignatij Iudices, ex Hispaniâ Ioannes Figueroa, Matthæus Ori è Galliis, & Venetiis nuper Gaspar Doctius? Iudices dixi, an certissimi eius innocentia

centiæ testes, quasi diuinitus submissi in tempore? Horum igitur non iam litteris, sed ore ac verbis magnificè commendata Ignatij virtus, publicâ sententiâ à Præfecto Urbis tum omni suspicione liberata est, tum egregiè communita aduersum calumniatores, quorum longè dispar exitus fuit. Hæreseos ipsi flagitiorumque postmodum conuicti, in se retorsère, quam Ignatio fuerant machinatio perniciem. Alter iudicium ignis fugâ præuertit, effigiemque suam pro se Iudicibus concremandam reliquit: æternis tenebris vinculisque alter mandatus. tertius breuî post inopinato consumptus morbo miserè interiit, huius se peccati grauius insimulans. vltimus denique, concionator ille sceleris architectus ac princeps, occultus Lutheri asclela, positâ tandem personâ, ad hæreticorum castra (quod ipsum fuit supplicium longè grauissimum) sese recepit. At Ignatio quanta hinc gloria/ optanda certè Societati procella fuit. illustris facta est, quæ latebat in obscuro, innotuitque, iactata sermonibus. Imò & de Satanæ conatibus hoc iudicio debellatum credidit; tum demum à Pontifice Maximo confirmationem sperare ausa. quam (licet extrahente ad annum Guidiccione Cardinali) tandem obtinuit: siue probatæ iam virtutis testimonium, siue præmium fortiter superatæ tempestatis.

CAPVT TERTIVM.

*Post confirmationem sapius exagitata Societas;
& qua turbaturum causa.*

INter sacros Ecclesiæ Ordines Apostolicâ iam auctoritate adlecta Societas tantillum quietis sperare poterat, tamquam iactis solidè radicibus, ventorum tempestatumque securior. sed mox eo honore non nisi elatam positamque se vidit in signum cui contradiceretur. Certatim excitata aduersantium studia; dubio procul fraude atque inuidiâ Satanæ: qui, quam primo in ortu elidere nequiuerat, vbique terrarum persequi statuit, nondum desperatâ victoriâ semel omnem opprimendi. Labet hîc excitatarum toties procellarum quas deinceps narraturi sumus causas ex Orlandino semel exponere sigillatim. *Neesse, inquit, non est turbaturum huiusmodi caput ab Satanâ auctore repetere: qui suum dominatum exercens in regno vitiorum, quidquid honesti sanctique inter mortales apparet, in ipso statim exortu conatur opprimere. Nota sunt in sanctam CHRISTI Ecclesiam nascentem ac teneram, nota in peculiare cætus commota bella, siue olim Monachorum, siue postea Mendicantium: contra quos non alieni modo à fide Catholicâ, sed qui huius defensionem sinceramque custodiam maximè profitebantur, acerrimè exarserunt. Igitur Satan cum tantum oderit bonos, & ad elidenda honesti semina tam vigil excubet, tam violentus assurgat, mirum non est, si in Societatem immam quâdam & inexplebili rabie sese infert, nempe in eum Ordinem, qui bellum aduersus eum ad eò fufum & graue suscepit, inter Ethnicos, inter hæreticos, inter Catholicos tanto conatu, tot machinis, tamque aptis ad euertendam diri monstri tyrannidem. Hominum porrò (ut missos faciam prorsus ab Christiano nomine alienos) genera duo potissimum sese aduer-*

Part. I. Hist. Societ. l. I f. num. 34.

Prima causa, ordium Satanæ.

Secundæ,
malitia
hereticorum
& in
proborum:

Tertiæ,
amulatio.

aduersaria prebuere, heretici, vitiosique Catholici. Quorum item in aperto causa est. Quippe virtuti cum vitio numquam magis conueniet, quam calori cum frigore: & quemadmodum hæc, si propè adiuueas, pugna cooritur; ita, nisi remoueas te ac seiungas, sed prodeas in aciem, & vitium aggrediaris, existet pugna stabilitque, donec altera pars alteram ad sui similitudinem commutet, ac vicioriam ferat. Quod cum ita sit, si quando tempus incideret, quo tempore Societati pax esset, pro deterrimo equidem interpretarer indicio. Nam quamdiu quidem instituta sua retinet, argumentare, si pugnam non vides, vel iam debellatum cum mundo, eique similem factum, quod optandum potius quam sperandum est; vel eam suo loco motam, & factam similem mundo, quod Deus auertat. Præter hæc duo genera, certos quoque homines interdum aduersarios habuit hic Ordo ex aliis Religiosorum Ordinibus. Ac ne id quidem potest prudentibus mirum ac præter opinionem videri. Non enim protinus cum profano vsutu perturbaciones animi exuuntur; numerosisque in catibus, hæc procliuitate & infirmitate natura, illa impugnatione Satana, quis bonos & equos præset omnes & concordie studiosos? Adhæc hominum ingenia, pro institutione vsusque, atque aded habitu corporum, aded diuersa sunt, ut non minor sit in animi vultu quam in faciei figurâ varietas. Hæc illos studia, alios delectant alia: nec promus quidquam est factu, quam ut quisque que iudicio ac sententiâ improbat, etiam voce ac sermone condemnet. Igitur assueti suis institutis viri, cum quedam noua caput extulere, consequens videbatur, ut, cum sua amarent probarentque maximè, ab us discrepantia resutarent. Nam quotus quisque est tantæ vel charitatis amplitudine, qui alienos complectatur ac suos; vel aequitate sapientie, qui res vti sunt, in suo quamque genere, neutram in partem præiudicij inclinatus ponderibus, iusto libret examine? Accedit quòd Societas non solum à veteri Religiosorum formâ habebat multa diuersa, sed, ut Instituti posebat ratio, exteriora quedam insignia, & stata seueritatis experimenta non assumpserat: commouetque nescio quem sensum, si quem videas eadem tecum profitentem conditionibus non isdem implicitum, & quasi stadium idem decurrentem non pondere pari grauatum. Docet quidem prudentia non idem à quouis petendum. Sed tamen ipsi Baptiste magni discipuli peragrè ferebant, quæ ipsi assumebant ieiunia, non item ab Apostolis suscipi. Hæc autem in exoriente Societate conspecta, multò poterant vehementius commouere, quòd vita genus ab ipsâ susceptum etiam probabatur in vulgus. Super hæc recentis huius affecte discipline cum totos se in proximorum deditissent utilitates, nullumque præmitterent pietatis ministerium, quorum multa Religiosorum veterum multi tractabant; nisi egregia quedam pietas pænè obstupescisset sensum, necesse erat eos compungi. Paucorum enim est illa Apostolici pectoris generositas. Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Quin potius ex intimâ erat scholâ CHRISTI qui dicebat: Vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Amat plus nimio nature contumacia, quod singulare existimetur ac proprium. Ex hoc autem capite oriebatur duplex præterea metus, ne & studiis Religiosos ad Ordines aspirantium, & liberalitate benignè facientium aliò auersâ, ipsi aliquando cum discipline, tum vitæ subsidia desideraturi essent. Quibus rebus qui miratur quempiam fuisse commotum,

Philip. 2.

Luc. 9.

is naturam hominum ignorat, nec statum animaduertit, in quo CHRISTVS Dominus suam reliquit Ecclesiam: cui ad vincendum maluit suppeditare vires, quàm pugne causas, & victoriæ decus adimere. Par causâ ludimagistrorum nonneminem incitauit, cum scholis quas Societas publicabat, & lucra ipsi inuertenti, & aditus ad crescendo intercludi putarent. Fuere etiam è Præfibus quidam aduersi, nomine quidem ac specie, quòd iura Societati ab Apostolicâ Sede concessa potestatem eorum conuellerent: sed vt reuerà his omnium leuissima fuit causa dolendi, ita non multos priuata quæpiam perturbatio transuersos egit. Pars maxima intellexere, ad leuandas eorum conscientias missum id à Deo subsidium.

Itaque summa capita vt perstringamus, tria quædam præcipua sunt. In hæreticis improbisque pertinax odium nominis nostri, & aperta malevolentia. In quibusdam Catholicorum, vt modestissime dicam, zelus non secundum scientiam, præfestinatumque iudicium non cognitâ causâ, coniunctum cum ignoratione vitæ rerumque nostrarum. In aliis quibusdam æmulatio impatiens lucis alienæ; præfertim vbi periculum est, ne de quæstu suo commodisque decedat aliquid. His ferè è fontibus inde ab initio illa in Societatem odia fluxere, hinc illa bella enata, quibus toto iam sæculo iactata est: neque tranquillitatem agitis sperat, quàm suos inter fluctus Petri nauicula. quâ cum impeti magis que ab hæreticis, vexari ab improbis, commune est Societati nostræ; id per impios ministros agente Satanâ, illam vt deprimat, cuius ope non parum extolli Ecclesiam videt; exosam, inuisam, execrandam vt reddat, quâ diuina bonitas vt dignata est, non infimo suæ gloriæ instrumento; irritosque illius reddat conatus, cuius, ob eruditionem pietatemque præstantium virorum, tanti fieri cernit auctoritatem. Et miramur, si in illam Reges & Principes, si liberos in illam populos, si in illam celeberrimas Vniuersitates sacrosque Præfules concitare est conatus? Illud mortalium mentibus ingenti umbrâ; verâ an falsâ, perinde habet: & de nihilo terribiles obijcit rerum tristium species ac timendarum. Regibus vitæ pericula, & nescio quem timorem funestæ cædis: quam per Regulam Iesuitis imperari (vide quòd progrediatur calumnia) Gustauus Suecorum Rex etiam nuper asseruit. Populis rumores ingessit turbatæ semper Reipublicæ & pacis, ab istis hominibus motuum omnium turbatumque auctoribus, assentatoribus Principum, & pessimis consultoribus; quorum consiliis accepta referunt, si qua duriora sunt Magistratuum imperia atque edicta. Vniuersitatibus Præfibusque imminutionem potestatis suæ atque auctoritatis, violationem priuilegiorum iuriumque suorum, in quæ scilicet per fas & nefas inuolare laboret Societas, vlli subesse neficia aut cedere; vnus nixâ auctoritate Romani Pontificis, cui ex voto & sponfione singulari totum orbem subiugare conetur, prodere Regna atque Imperia, subijcere Regum colla, vnusque istius Summi Antistitis stabile Monarchiam. Dici non potest, quantis hæc amplificata figmentis sparsa fuerint in vulgus, quàm traducta inuidiosè. Per regiones circumducemus Lectorem, breuibus multa complexi, quæ Annales nostri proxiùs dabunt.

Inuisam reddere conatur Satanâ.

Silu. de Pertrafanctâ in Epist. Molin. cap. 9.

CAPVT QVARTVM.

*Motus in Italiâ aduersus Societatem.**Turba le-
nes Romæ:*

IN Italiâ (vt inde ordiamur, vnde in reliquis sparsa Prouincias est) quoties in confirmatam Societatem deinceps quoque mota tempestas? quoties Romæ, post causam tam sæpè decisam, imploratis iterum iterumque tribunalibus, ipsi quoque Ignatio laborandum fuit, ne qua Societati vix ortæ aspergeretur labes, & maleuolorum sermo partas iam laudes & bonum nomen obtineret. Leuibus quidem primò ex causis, quasi malè sopitis igniculis sub doloso cinere; sed erupturis aliquando, nî maturè opprimerentur, in magnum incendium: aut turpi saltem fumo & fuligine suspicionum denigraturis integram hæctenus famam Societatis. Nunc ab infano amatore periculum fuit, fremente turpes sibi ereptas delicias; viro acri, in Pontificis aulâ gratioso, nec manu minùs prompto, quàm linguâ. Nunc ab occultis criminatibus, qui modò Pontificis, modò Cardinalium aures inanibus implebant suspicionibus, auerterantque à nobis. Nunc ab externâ Ludimagistrorum petulantia, qui noui gymnasij nomen famamque doctrinæ, quantam poterant, in inuidiam vocabant. ausi & suis effusi palæstras, cum lasciuente discipulorum turbâ, fores quater, conuulnere fenestras, oblatrare docentibus, mediasque in exedras petulanter irrumperent. officiebant scilicet eorum oculis felicia scholarum incrementa, & probata in vulgus docendi ratio; nouorumque magistrorum gloriam, vt sit, suam interpretabantur infamiam atque contemptum. Sed missa faciamus isthæc leuiora, & nulli ferè Prouinciæ Collegioque non communia. De summâ rei Romæ iterum vt decertatum sit, videamus. neque enim coortas domi procellas dissimulare est animus, quando in iis singulare elucet Dei patrocinium ab intestinis simul externisque machinationibus suam hanc familiam defendentis. Quod viuo Ignatio tories frustra Satanas tentauerat, id eo recenter vitâ functo feliciùs confecturum sperauit: nec iam per externos rerum nostratarum rudes, solâque fortes maleuolentiâ & nocendi cupiditate, sed domesticorum ope, eorumque virorum, qui & ipsi è decem Sociis magnæ auctoritatis doctrinæque præclarâ cum laude in Societatis muneribus multos iam annos erant versati. His auctoribus ipsos in exitium suum armare Socios instituit, & coherentem illam ab vno capite inter se soluere compagem, antequàm Societatis instituta primo isto generali conuento semel approbanda, nullâ ampliùs possent tempestate conuelli. Dux fuit Nicolaus Bobadilla, vir acer, magnisque suis laboribus egregiè vtilis; solitus tamen è liberâ potius quadam charitate (sic ipse nominabat) quàm exactâ Regularum normâ Religionem metiri. iamque è Professis in suam sententiam traxerat quatuor. Socium nactus erat Pontium Gogordanum, laboriosum hominem, & operarium planè bonum; sed præfracti nonnihil ingenij. Æternum erit posteritati exemplum illorum cæca temeritas, dicam, an ambitio. Summam rei manifestum in discrimen adduxere.

*grauiores
à Bobadillâ
& Pontio.*

adduxêre. Inciderant nempe tempora, de quibus illud poterat vsurpari: *Filij matris mee pugnauerunt contra me.* funesto illo Regnorum Rerumque publicarum fato, vt, postquam ingenti labore in altum creuerit, in se tandem vires vertant & manus. Et quàm propè ab exitio tum Societas absuit! Excessu Ignatij orbata erat capite: inter Patres qui conuenerant domesticæ erant dissensiones, foras quoque perlata in vulgus ab ipsiſ auctoribus, pèssimo exemplo. E primis decem Sociis, qui vniuersim quinque erant superstites, duo Bobadillam sequebantur: nondum erant approbatæ Constitutiones, nec satis certa viuendi norma: Cardinales sinistris occupati sermonibus delationibusque; nec minùs Pontifex, qui & suâ sponte non omnino propensus, & priuato, vt ferè fit, hominum genio sua adamantium, & quæ ipsi sapienter instituerunt ea putantium prima (erat enim Paulus IV. vnus è primis fundatoribus Clericorum Regularium, quos Theatinos vulgus nominabat) Societatis Instituta non probabat omnia, dudumque aliquid in iis mutare moliebatur; significaratque non semel, ex nostro & suo Theatinorum Ordine vnum posse constari. Hoc tamen tam difficili tempore inuenti sunt duo Pontius & Bobadilla (quod primorum Patrum numquam credidisset simplicitas) qui Societatem vniuersam perditum itent. Nam consiliis auidè viribusque collatis, ipsi adîere Cardinales, obtulêre libellos ipsi, suspicionibus concitauêre Pontificem, acriter aduersus vicarium Lainium contraque Ordinis instituta dimicauêre; vt danda profectò Patribus fuerit opera, ne quid Societas detrimenti caperet. Periculi magnitudinem æstimare qui volet, indiçta extra ordinem propitiando Numini pia opera expendat, qualia extremis in rebus solent adhiberi: quotidianas (quod tum nouum erat) Litaniarum preces: aliorum per vices quotidiana ieiunia: ter in die aliorum alio tempore flagella: terna qualibet hebdomadâ à singulis Sacerdotibus Sacra: repetitas à pluribus eximio seruore spiritus exercitationes; præeunte domi Professorum in verberatione publicâ Lainio, in Collegio Natali, quæ & toti vniuersim Societati extra Urbem per litteras mandata. Nec omisissæ interim componendis motibus humanæ prudentiæ industriæque rationes, donec causiæ cognitio Cardinali Alexandrino (is deinde Pontifex Maximus Pius V. fuit) demandata est. Ex eo die suboriri lux cœpta, tempestasque concidere. indiçtum silentium turbatum auctoribus, prima factiosorum hominum medicina. mox & aliò amandati sunt, vbi eorum opera expetebatur, non minùs quàm antea publicè priuatimque prompta & salutaris. Iussus interim Vicarij potestate, vt priùs, fungi Lainius. Tandem etiam Societatis Institutum, quod quatuor Cardinalibus, iisque Ordinum Directorum, cognoscendum dederat Paulus Pontifex, illibatum est redditum. Quo haud scio an vllum præstantius sit testimonium de absolutâ perfectione Constitutionum nostrarum: nihil mutasse è diuersis Religiosorum Familiis sapientissimos viros, & quidem præoccupatos calumniis eorum, qui intimè notas habere existimandi erant; eo Pontifice, cui iamdiu non omnino probari videbantur. vel solum illud tam nobile iudicium, an non satis magnum commodum est, quod ex eâ tempestate Deus elicit?

Non idè tamen secura erant omnia; nec deductus ab cā mente Pontifex (quamuis dissimularet) quā mutari quædam velle in Instituto non semel insinuauerat. non quieturus, nisi, vt in Rep. homo acer passim multa mutabat, in eam quoque formam Societatem redigeret, quam animo ipse comprehenderat. Ea forma duò quædam complectebatur addenda Constitutionibus: vt Præpositus Generalis non perpétuus, sed in triennium foret; & pfallendi in Choro induceretur consuetudo ritu Clericorum. grauius hæc postmodum seuerèque iniunxit, vsus supremā in omnes Ordines auctoritate. Pugnabat vtrumque cum nostris vitæ rationibus, & Ignatij mente decretisq; in primis, qui vtrumque multis magnisq; expenderat momentis, & à nostro Instituto remouerat. Parendum tamen reuerenter in præsens fuit Summæ in terris Potestati, donec iudicio Cardinalium morte mandantis ea iussio exspiraret.

*Exagita-
tur Socie-
tas in Mō-
te Politia-
no.*

Dum hæc domi turbantur, inchoatur in Monte Politiano Collegium successu optimo, sed qui in insignem postcā tragædiam versus est. Nescio an alibi maior nomini nostro aspersa infamia in turpissimo genere vitorum; ita ad similitudinem veri adornatis criminibus, vt auersa à nobis optimorum ciuium voluntas & beneficentia Collegium tandem dissoluere coegerit. Feminarum præcipuè ad sacra mysteria accedentium & numerus & pietas erat insignis: ergo aliæ intra monasterij septa se abdere, Deoque deuouere, aliæ pudicitiam fidemq; coniugij colere quàm sanctissimè. Lapis offensionis hic fuit. nam frustrari necesse erat vel humana multorum consilia, vel flagitiosas fœdasq; cupiditates. Inde iis, quibus affinitatum & coniugij præscindebatur spes, nonnulla indignatio; ceteris, qui ab destinatis flagitiis deiciebantur, dolor ac furor. Hi præcipuè admouendas omnes machinas statuunt, vt Societatem è Politiano præcipitem exturbent, & cum infamiâ. Certissima illa visa est via, sua in illos probra coniecere; idque eos insimulare, quod prohibiti essent ipsi per eos. Spargitur in vulgus calunnia impudens de vi intentatâ fugienti feminæ à quodam Iesuitâ. non Iesuitæ nomen, non feminæ edebatur: nec vbi aut quando id accidisset. Comprehensio rumoris auctore figmentum euanuit. Vbi facta non succedunt, verum crimen conantur inducere; callidissimæ meretriculæ magna præmia pollicentur, si quem Patrum ad flagitium pelliciat: sed, quæ Dei suorum pudicitiam vbiq; protegentis benignitas est, irritæ omnes insidiæ fuere. Tertia struitur techna, quæ plurimum sermonibus magis inualuit, conflauitque infamiam: vnum scilicet è Collegio noctu conspectum, dum furtim ad meretricem intraderetur. neque iustâ res suspicione caruit: nostrum enim habitum erat eminentius vir quidam sceleratus, vt demum ipse morti proximus palàm testatus est, & nos mox referemus. His aliisq; in dies sermonibus iam simplex populus à Patrum consuetudine abhorrebat. Adductus & in suspicionem Reçtor Gambarus ob frequens colloquium cum piâ honestaque matronâ; sorore æmulâ flammæ inuidiæ accendente apud fratrem primarium virum. Is ad Lainium scribit, Gambarum vt auocet, fama interim, compertum flagitij Rectorem breuè ablegandum; ad-
dita

ditæ aliæ super aliis criminationes, quin & fictæ amatoricæ litteræ. Vim additam memorant, positasque Gambaro necis insidias: aut saltem is vulgatus est rumor, quæ demum techna ad fugam eum compulit, succumbentem suspicioni timorique, qui veri criminis expers semper fuerat. Missi continuo alij, qui Collegio sarcirent auctoritatem, sed iam restingui non poterat incendium: idque agebant aduersarij, vt fessij victique tardio Patres vltro sibi consciscerent exsilium. Tam multa erant perferenda quotidie, vt iucundè Natalis non id Collegium, sed domum Probationis vocaret. Iam nihil suppeditabatur ad victum: assignatum Collegio Præceptoris publici stipendium Magistratus sustulerat, Præceptore reuocato: ades quas Sodalitas Grandium concesserat in vsus rursus suos liberas esse volebat: auersa omnium studia atque benignitas: nouis insuper in dies deformabantur maledictis, petebantur insidiis. Ad extremum, re maturè perpensâ, missionem à Senatu petere Lainius iubet, & bonâ eorum veniâ è Monte Politiano discedere, vtilius alibi operam posituros, vbi certatim Collegia expetebantur. Triste naufragium igitur huiusce tempestatis exitus fuit. illud tamen commodum, quod omnes faciliè iniurias tristiaque compenset (quis non admiretur inenarrabiles diuinæ Prouidenticæ vias?) quod per eam stationem Robertus Bellarminus Societati datus, tanto totius Ecclesiæ bono, hoc bonitatis & prouidenticæ; istud diuinæ iustitiæ fuit. Triennio à discessu nostro tota confictæ infamix scena reiecta est. Quidam ciuium, post ingentem seriem calamitatum, miserè trahens animam, nullum inueniebat sæuissimæ mortis finem. intellexit immisissum diuinitus supplicium: acciri iubet multos è ciuibus, in quibus fuere Curtius Taurusius, frater Ioannis Mariæ Taurusij postea Cardinalis, Vincentius Bellarminus, Roberti Bellarmini item postea Cardinalis pater, Ioannes Hieronymus Bellarminus Abbas, Ioannes Hercules Minatus, Alexander Buranus, aliique. His omnibus lecto circumfusis, moribundus summo cum doloris sensu intermortuis singulicibus hæc palam profertur: *Ego miser ac perditus is fui, qui habitu hominis Iesuitæ e mentito ad infamiam Patribus constandam, vt cogereur Monte Politiano abire (quod, pro dolor! accidit) quasi vnus ex iis, furtim noctu meretricis domum ingressus sum: unde iniqua dissipata in Patres infamia est: & propter hoc immane facinus euidenter sentio Deum esse, qui tanto in angore, vti videtis, detinet me, nec sinit mori. Iam igitur vobis coram omnibus aperio & confiteor indignissimum scelus meum, vosque obtestor, vt pro me Deum precemini, vt tantam iniuriam condonare mihi velit, damnumque ac detrimentum remittat, quod ego excessu illorum Patrum vniuersæ huic ciuitati peperit.* Hæc ritè contestatus migravit è vitâ. Res tota mox idoneis subscripta testibus firmataque est; compertumque, & alios ferè omnes infamix auctores miserrimè periisse. Hoc nimirum in repetendo postmodum Collegio ciuitatis studia accendit: sed ante annum M. D. C. v. nihil impetrari potuit. Cardinalis Taurusius, qui primò Politianum venientes hospitio exceperat, ante obitum suum eos reducere laborabat, vt vna seni optimo ea reliqua videretur cura, nec alia superesse causâ longius vitæ spatium adamandi.

*Eodem
tempore
turbe Venetis.*

Eodem tempore, quo motus illi cœperant in Monte Politiano, Venetiis quoque non leuis, minor tamen fuerat perturbatio. Dissimiles exitus quis non miretur? Venetiis facilè composita res Ducis Senatorumque auctoritate, vbi in Politiano non nisi naufragio pacari potuit. Contrà, eo ferè tempore quo de reducendâ in Montem Politianum Societate maximè agebatur, Venetiis eduçta est. Sed prima videamus. Erant Venetiæ chara admodum Societati sedes, ex quo tempore nauigaturus in Palestinam Ignatius, à Senatore exceptus illic erat diuino monitu. Venetias item quò conuenirent delegerant primi Patres, vbi, confectis studiorum spatii, Lutetiâ recesserant: illic gemino in nosocomio ægris primùm ministrarant. Ex eorum numero septem ibidem erant initiati Sacerdotio, atque in eiusdem Reip. oppidis vrbibusque concionum publicarum posuerant rudimenta. planè vt sedem hanc & Remp. adamandi singulares & propriæ maioribus nostris essent causæ. Collegium in eâ vrbe erexerat ditaratque Andreas Lipomanus, primus Collegiorum in Italiâ fundator, anno superioris sæculi quinquagesimo. Fluebant per decennium ex voto omnia, viuo præsertim Patriarchâ Driedo, qui ad res ferè omnes nostrorum operam feliciter adhibebat. Sed illius obitu versa alea est. Successerat multùm Driedo dissimilis Ioannes Taruisius: hic contrà nifus nihil probabat quod gereretur à nostris; multaque oblocutus, & assiduò spargens noxia, etiam per sacrosancta Euangelia iurasse dicebatur, Societatis homines in Venetâ ditio- ne non diu mansuros. nec dubitauit adiicere væ Clarissimis Senatoribus, nisi fidem sibi habuissent. Triumphabunt hîc, scio, inimici nominis nostri, atque hæc præfagia quædam & omina fuisse dicent earum æ- rum, quæ quinquaginta ferè post annis accidere; laudabuntque scilicet Taruisij prudentiam, quasi ea iam tum animo prouidisset. Taruisius igitur dudum consilia agitans de eiiciendâ Societate, aut (quæ altera spes erat) de illâ saltem suæ potestati subiiciendâ, multò acrius ciuium animos concitare aggreditur, per occasionem Sacerdotis cuiusdam præpositi confessionibus Conuersarum, qui magnâ vulgò sanctitatis opinione, sed clam multa dictu nefaria fecisse deprehensus, supplicio erat affectus. In Senatu igitur, eius instinctu procul dubio (quantum omnes argumentabantur) acerrimè quidam disputant non esse ferendos in Rep. Iesuitas, noxium hominum genus & turbulentum: illos, ceterorum exemplo Religiosorum, intra suos se non continere cellæ ac Monasterij fines, verùm ciuilibus se immiscere negotiis, & ad publicas res porrigere manus: esse Hispanæ factionis, naufragos, extorres, hinc alios, alios inde ciectos: subornare matronas, perque eas quid in Rep. fiat speculari; & per confessiones præcipuè singularum rimari secreta familiarum. Hæc in Senatu quidam cum disputaflent, adderentque diuersi signenta quàm plurima, inter se pugnancia, nimio criminandi studio (vt est cæca improbitas) alij alios refutabant. Primum bonæ causæ patrocinium id fuit: alterum, quod deinde (nostris domi hu- iusce rei omnino ignaris) quidam ex clarissimo Ordine vltro susceperit, institutâ defensione peramplâ. Deiecti igitur primâ spe Societatis eiiciendæ, illam alteram aduersarij tentant. Negari certè non posse, quin pægri-

peregrinis hominibus periculosè tantum licentiæ concedatur, vt suo arbitratu tam multorum audiant confessiones: recenti exemplo satis superque admonitos, quàm parum cuiquam credendum sit: apponendum saltem custodem ac vigilem qui in officio contineat, niniamque temperet licentiam; hunc autem non alium quàm Patriarcham esse oportere: nec profectò sinendum, vt istorum hominum nomen, vt gratia, vt potentia in tantum inualefcent. Itaque hæc illi cum dixissent, Senator è primis, qui & ipse acerrimè putabatur aduersaturus, eam contrà defensionem habuit, vt nihil exoptari vltra posset. Post multa censuit, si quâ de re admonendi Patres essent, id Serenissimo Principi (Hieronymus Priulus tunc erat) commendandum. Ea sententia placuit. Accersitur ad Principem Prouincialis Palmius: ex eo intelligit quæ in Senatu acta dictaque. mox detecto fonte horum sermonum, quem facile apparebat profluere ex auersâ Antistitis voluntate, ita Principi satisfecit, vt criminationes nihil nisi ad cognoscendam plenius Societatem valuerint, augendamque confluentium multitudinem. Multi enim accessere clarissimorum virorum: & qui priùs exteriorem tantùm illius speciem nouerant, vbi per eam occasionem domesticæ quoque disciplinæ præceptis & ordine cognito, eiusdem interiorem formam tamquam animam peruiderunt, pro suâ prudentiâ æstimauere totius quasi fabricæ rationem. Ita non magno negotio, primo in ortu, ea sopita est flamma, Priuli Palmiique prudentiâ, & mutuâ beneuolentiâ vtriusque.

Atque vti nam posteriora tempora Priulum quoque essent sortita! non esset fortasse vnde tam insolenter exsilium Venetum aduersarij nobis exprobrarent; & ij sapè qui veras eius causas seriemque aut non norunt, aut in calumniam vertunt. nec tam acerbè in Iesuitas concitare molirentur Reges ac Principes, iactato vbique eius Reip. exemplo, quam sapientissimam prædicant. Sunt quibus operæ pretium visum fuit totos eâ historiâ libros pertexere, ad inuidiam scilicet auctoritatis Pontificiæ, nominisque nostri: cuius criminandi quoties nacti sunt occasionem, sanè quàm liberaliter indulgent. Quo quid proficiunt, si fateri coguntur, non eiectos ab initio proscriptosque Iesuitas, sed suâ sponte abiisse? nec aliâ ex causâ quàm religiosè parendi **C H R I S T I** in terris Vicario, etiam cum vnius Prouinciæ iacturâ? Neque quòd hætenus concessus redditus non est, probro verti debet: non tam illum negari omnino, quàm in aliud tempus reiici Cardinalis Perronius tum Pontifici dixit, ne vlla publicæ pacis esset remora. Restitutâ apud Venetos Pontificiâ auctoritate, suum quoque locum recuperaturos Iesuitas, purgatis tempore suspicionibus: Christianissimum Regem, qui eos Constantinopolim introducere potuerit, non plus negotij habiturum per ditionem Venetam restituendis. Hæc Perronij præfagia tunc erant. ea qui euentu necdum firmata queritur, is meminerit, quemadmodum frugum, ita rerum agendarum quamdam esse maturitatem. Eiecta è Galliis restitutaque tanto cum fenore Societas, vt postmodum referemus, non inferioriorem de Venetâ ditione spem facit.

CAPVT QVINTVM.

In Hispaniâ agitata Societas.

EO latiores in Hispaniâ fruges cernimus, quò maior illic hibernæ quasi tempestatis antegressa tristitia. Non alia facilè regio nascenti primùm Societati præstantiores submisit viros; non alia tamen in Societatis mores atque instituta inquisiuit acrius. cunctata diu sua in Regna admittere, quamuis è suis ferè conflatam alumniis; sed nec alia probatam semel perspectamque maiore studio complexa est. Nimirum nec aquila fetum agnoscit, priusquam dubitatio agnoscere. Exercendæ primùm Ignatio tolerantiaë tirocinium Hispania fuit: Ignatij vinculis carceribusque suos deinde latos ibidem successus Faber acceptos retulit; quasi filio præmia virtutis paternæ. Vbi paulatim certæ sedes figi cœpère, fluctibus turbinibusque agitata sunt, aut firmata potius. Libet è multis Salmanticam, Complutum, Cæsaraugustam exemplum dare.

*Tempestas
in Societate
à Melchior
Canus.*
Hist. Societatis
1. p. 1. 8.
num. 44.

Inchoabatur Salmanticæ domicilium, cursu prospero; cum ecce repentina tempestas, vnde minimè debuit, à nobili concionatore, Theologiaeque Doctore ex S. Dominici illustri Familiâ. Melchior Canus is fuit, memorandus suâ illâ abalienatione ab hoc Ordine, quæ extremâ etiam ætate mitigari vix potuit, cum ita florentem Societatem videret: exemplum Religiosis hominibus, quò transuersos non agat concepta semel, altiusque demissa in animum sinistra opinio. Fortasse & illud fuit: Cani operâ duas hæc Religiosas Familias inter se committere Satanas tentabat, vt, versis in se viribus, attereret inuicem, mutuamque, in quâ rerum apud populos agendarum acies est, hebetarent frangerentque auctoritatem: eò maiore populi offensione, quò clariora ab iis exspectat charitatis & confessionis exempla, non inconsiderata æmulationis. Is igitur, quem dixi, Melchior Canus penitus eam opinionem imbiberat, instaurare mundi nouissima tempora, mox adfore Antichristum; iamque prodromos eius adesse: nostros homines designabat, quos omnino emissarios atque satellites Antichristi palàm & non dissimulanter vbique appellabat: omnes enim istiusmodi assecularum notas in alumnos nouæ huius Familiæ aptissimè conuenire. Sed non animaduertebar vir bonus, & olim fuisse homines, qui DD. Dominici & Francisci sanctissimas Familias eadem fabulâ in contemptum vocare conati sunt, eamque iisdem firmate notis, vt apud D. Thomam videre poterat libro Contra impugnantes Religiones. Interim hæc Canus non in circulis tantum priuatissimisque congressibus, verum & è cathedrâ Doctoris, deque suggestu ac pro concione: tantò perniciosius, quantò maiori ipse erat doctrinæ famâ, & opinione probitatis. Non populum tantum, sed & Principes viros nactus est credulos. Sibi cauendum existimabant à nostris: per vicos & compita commonstrabant digitis: ne tradendæ quidem rudibus doctrinæ Christianæ faciebat Magistratus potestatem: vixque aliud supererat, nisi vt tamquam purgamenta urbis urbe pellerentur. idque erat apud Academicos agitari & deliberari iam cœptum. Quid faceret hoc

cap. 14. &
25.

rerum

rerum discrimine pusillus grex? Michaël Turrianus, è Sociis vnus, non ignotus Cano, hominem adit: submissè rogat, vt suis laborantem initiis Societatem suâ malit auctoritate protegere, quàm vexare; erigere, quàm affligere. tum Pontificias adfert litteras confirmationis testes, & simul quæ sunt recentissima Pontificis de hoc Ordine iudicia, qui duos è Societate Theologos suo nomine Tridentum ad Concilium miserit. Nihil ille ad hæc omnia, nisi suum illud identidem occinebat, præmonendam fuisse multitudinem ne se pateretur induci in fraudem. miserari interim Turriani fortem, cui se amicum dicebat, quòd iis sese imprudens coniunxisset hominibus. Non erat igitur hos inter fluctus nisi de providentiâ Numinis, suos numquam deserentis, certa spes. Enimvero mox enituit. Ex eadem sanctissimâ D. Dominici Familiâ, imò & ex eadem domo (quis credat?) propugnatorem excitauit Doctorem Ioannem Pennam, singulari pietate ac doctrinâ virum. Is veritatis studio, diuiniq̃ honoris, omnia huius Familiæ instituta scrutatus, non dubitauit recentem Ordinem iniuriâ vexatum aduersus collegæ morsus scripto etiam litterisque defendere. Nec modicè ceteri Patres vnus culpâ excitam dolere flammam: ad eamq̃ restinguendam exarsere vniuersi. Franciscus Romæus ante omnes, totius ipsè Ordinis Generalis Magister, edito suis mandato *in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis arbitrio suo taxandis* (ita loquitur) ne quis huic Ordini (quem quasi præsidariam manum Dei benignitate submissam vocat) aut eius institutis detrâhere aut obloqui palàm priuatinq̃ auderet. Paulus quoque III. Pontifex, offensionum causis maturè opprimendis, Apostolico diplomate geminis Antistites, Conchensem & Salmanticensem, iudices statuerat, tutoresq̃e Ordinis abs se recepti. Ignatius pronuntiatæ nuper in Romano iudicio sententiæ exemplar miserat, amplâ suis potestate factâ quæris adeundi tribunalia. Verùm omnibus hisce præfidiis opus non fuit. Nixæ mendaciis calumniæ sensim concidère, partim Ioannis Pennæ singulari industriâ, partim eorum qui suspecti habebantur perenni ardore in obeundis vel inter procellas muneribus suis. Aperuère tandem oculos malè creduli homines, sinceriusq̃e indicauerè de fonte, vnde tanta fructuum manabat vbertas. Ergo suspicionum discussâ vanitate, tetra illa turbarum nox in diem nitidum lætissimumq̃e conuersa. Nec illud omiserim diuinæ in Socios providentiæ aliud argumentum. Per hosce dies diuinitus excitata est Mariâ Pimentella Comes Montis-Regij, quæ sese intra Monasterium quoddam sub eadem D. Dominici disciplinâ collegerat, vt nostris necessaria victui cultuiq̃e prospiceret. An non præclare sibi constat providentia Numinis? ex ipsâ præcipuè Dominicanâ Familiâ defensionem parantis simul & subsidium vitæ, vt vtriusq̃e Ordinis viros tantò sanctius copularet charitas, quantum fraudulentius inuidia Satanæ distrahere conabatur.

Maior altera minacioreq̃e Toleri exorta tempestas: Toleti dicam, *Alia à To-* an Compluti? certè à Toletanis profecta mœnibus, atque adèd Anne Sili- *cao Ar-* archiepiscopi domo, in Complutense Collegium defæuuit, quod eâ tem- *chiepisc.* pstate in Tolentanâ Diœcesi vnicum erat. Suboffensus dudum, acrius *Tolerano.* tandem in Societatem exarserat Ioannes Silicæus Tolertanus Antistes. *i. p. Histor. Societ. l. 11.*

Nec leuis erat irarum causa, otta à rudibus quibusdam ac vecordibus Presbyteris, qui etiam bis in die, si placet, CHRISTI corporis vèrenda mysteria suis præbebant regustanda, aliosque eiuscemodi enormes committebant errores. Hos externo cultu nostris non dissimiles, ex nostrorum credidit disciplinâ perfectos. acriter igitur in hosce Sacerdotes; acerrimè in Societatem exarsit, vt omnium caput & seminariū. Ac veriores offensionis causæ ab obrectatoribus & inuidis: insulurrabant quotidie in aures Præfulis, Societatis homines in alienâ Diœcesi impunè ad populū verba facere, passimque aures arbitrati suo confidentibus dare; inò & profiteri, nemini se nisi Romano Pontifici in agendis illis partibus esse subiectos. Tandem exacerbatos Antistes, intentato anathemate edicendum curat, ne quis è suis popularibus apud nostros Sacramenta frequentet; ne quis item Parochus suis in templis permittat Societatis hominibus aut concionem habendam, aut vllam Sacramentorum adinistrationem. Rector Villanoua ad Poggium Pontificis Nuntium Madritum occurrit, opis & consilij causâ. Non potuit maiore studio, quàm Poggius fecit, causâ suscipi. Societatis diplomata Senatui Regio ipse exhibet. ipse ad Silicæum cum suis litteris, exaratis perstudiosè, Villanouam remittit: instructum præterea peramplâ commendatione Eleonoræ Mascarenix Principis feminx, magnæ apud Antistitem auctoritatis. Verum ad hæc aliud nihil respondit Silicæus, quàm propediem venturum se Complutum, coramque acturum, quod factò esset opus; videlicet, vt loqui in causis solebat quas nolebat confici. Interim ad Complutensem Canonicum scribit, ædes è regione Collegij ad vnam omnes quouis pretio coëmat: non eo tantum consilio, quò in eas loci angustias redigeret Collegium vnde egredi numquam posset; verum, vt aiebat, vt virginum illic excitaret Cænobium tantâ altitudine, vt solis ac lunæ prospectum nobis eriperet. Adeò commotus semel animus omnes explorat nocendi vias. Ac semel iterumque deinde perbeneuolè appellatus de reuocandis edictis, nec animum nec aures aduertere vnuquam voluit. Romæ Ignatius, quæ tristia nuntiabantur, in lætis numerasse fertur, atque omen traxisse vberimi aliquando eâ in vrbe futuri prouentus. quod dies ipsa rerumque successus postea confirmauit. Et in præfenti quidem reddita mox serenitas est, perlati à Pontifice mandatis, vt iniqua contra Societatem edicta Silicæus reuocaret. Libèrne singulare argumentum diuinæ in Societatem Prouidentix ex hac quoque procellâ eruere? Silicæi operâ (quod ille minime cogitabat) in parandis Societati ædibus vta est. Coëmi ille voluerat, ne in potestatem nostram aliquando venirent; & sic coëmptræ venère facilius: &, quod à tam multis dominis, non sine magno sumptu, nec sine magno strepitu, obtineri potuisset, cum vno earum omnium domino facile transactum est. atque ædes illæ Archiepiscopo vitâ functo in nostram possessionem omnes cessere.

Alia Cæsaraugusta

1. p. Histor. Societatis lib. 15. n. 65.

Haftenus quos narraui motus, fuere sine populi tumultu. Cæsaraugustæ in apertam plebis seditionem quorundam odia erupere. Procella fuit, quâ ante eam diem nulla horribilior, nulla exitu lætiore. Sed nec aliud in Hispaniâ domicilium plures à principio siue fautores habuit,

habuit, siue oppugnatores. Quicumque legebatur domicilio fitus, quasi coniuratione factâ, tum Religiosi, tum Clerici, contra cooriebantur, ut nusquam totâ vrbe possent Socij consistere. Coëmptæ tandem ædes, in quibus hodieque Collegium degit. Adornatur Sacellum. Sacro primum faciendo dies dicitur. Prorex, totaque Nobilitas inuitatur. Et hactenus quæta fuerant omnia: cum ecce tibi pridie eius diei multâ iam nocte rogatum mittit Archiepiscopi Vicarius celebritatem ut differant: Augustinianos de loci vicinitate litem intendere. Responsum est, bonâ etiam Archiepiscopi veniâ eò iam processum, ut dilatio integra non sit: reddendam postridie Vicario pluribus facti nostri rationem. Postridie paulò ante Missarum solennia adest homo ignotus, submissus ab Augustinianis: censuris interpositis eo loco Sacra peragi vetat. Nostri in omnem euentum iudicium Summi Pontificis ritè appellant, raptim pios doctosque viros consulunt, iura atque diplomata inspiciunt. omnes sine dubitatione pergendum censent. Igitur cæroniâ magnâ Sacrum peragunt Dominicani: ex Hieronymiano Ordine concionem habet præstans Orator. Prorex intererat cum præcipuo flore Nobilitatis. omnia celebritate magnâ, gaudioque spectantium. Interim ad Collegij fores Vicarij edictum affigitur, aditum huius loci, quod profanus esset, Sacrorum causâ, propositâ anathematis pœnâ popularibus interdicentis. Nimirum vicini duo Parochi in nos quoque exsurrexerant, quorum vni sanguine iunctus erat Vicarius, suâ alioqui sponte parum Societati beneuolus. Hi omnes, cum Augustinianis conspiratione initâ, ad Societatem Cæsaraugustâ exturbandam vires & opes intendunt. Breuè eò rem adduxere, ut publicâ cæroniâ Societas probrosò notata sit anathemate, diris maledictisquæ confixa, proclamata horrendis execrationibus, restinctæ faces in eam accensæ, funestâ modulatione cantatus Psalmus centesimus octauus dirarum plenus: nihil denique prætermisissimum quod in impios ac detestabiles Ecclesie filios inimicosque Dei fieri consuevit. Qui partes nostras pro æquitate causæ visi erant suscipere illustres quidam & perampli viri, palàm, ut eodem anathemate illaqueati, sacris ædibus pulsi sunt. Interdictus præterea totâ vrbe Sacrorum vsus, quoad Societas in eâ permaneret; classicum videlicet ad eam violentè exturbandam. Ex eo tempore nihil non dirarum in nostros homines coniectum est: quasi piacula quædam omnibus odio erant atque horrori. addidere probrosas imagines, quibus nostri in compitis, in viarum angulis, in valuis templorum, depicti cernebantur à truculentis dæmonibus abripi ad inferorum flammis. Nec semel procacior turba, vnâ ex fœdis illis imaginibus in hastam sublatâ, factò agmine ad Collegium procurrit; ab effringendis foribus vix coërcita operâ Equitum quorundam qui in vicino ludebant, & satellitum Proregis. Neque hæc visâ fatis ad concitandos plebis animos specie Religionis, quod acerrimum telum est. Tribus deinceps diebus funestam supplicationem circa ædes nostras cum lugubri carmine instantant: CHRISTI è cruce pendentis effigiem auersam & atro tectam velo gestant; inter maledicta & execrationes lapides iactant in tecta; misericordiam, misericordiam magnis vocibus identidem inclamant. Quò poterat vterius progredi furor? nec pudor

Ribaden. in
Vnâ Ignatij
lib 4. c. 14.
Mafficus, &
alij.

iam nec modus erat. Religionis causam agi putabat imperitum vulgus. Nihil Apostolici Nuntij nutus, nihil Ioannæ Principis (quæ pro Carolo patre Hispanias moderabatur) valuerat auctoritas. Spectabant omnia ad publicum totius populi tumultum. Ergo Patres grauius periculum veriti, procellam temporis deuitare constituunt, & Gregorij Nazianzeni exemplo, eâ vrbe cedere quam nullâ suâ culpâ, suâ tamen causâ, tumultuantem viderent. In Senatum adeunt: consilium exponunt: ædium suarum deferunt claues. Fit abeundi potestas à Senatoribus, perinuitis quidem, sed cum amplâ laude probantibus id modestiæ specimen concordiaëque. Vixdum exierant nostri, & continuo, quasi cieccto in pelagus Ionâ, procella quieuit. At ecce mirabilem rerum conuersionem. Afulsisse subitam lucem crederes: adeò mutata sunt omnium studia ac voluntates. Archiepiscopus melioribus vsus consiliis, sua ipse decreta refigit, innoxiam Societatem, irritasque declarat censuras suas. Igitur confestim mittitur qui Patres reuocet: venientibus Magistratus omnes effunduntur obuiam: medios excipiunt, multisque impositos honoris causâ vellent nollent, per celeberrima vrbis compita ad Collegij ædes reducunt; publicum dedecus publico item honore compensandum rati. Hic Cæsaraugustanæ tempestatis exitus fuit, tam Ignatij fiducia consentaneus, quam vaticinio Borgiæ: quorum ille, re cognitâ, non nisi lætitiæ signa dedit, omen inde ducens insignium incrementorum: qualia deinde ipsa dies attulit, & incredibilis ciuium benevolentia. Borgia verò cum lapidibus appetitam domum inaudisset, dixisse fertur, istos vt colligerent lapides, nouis ædibus exstruendis vtiles fore. Nec sua nocentes pœna deseruit. qui exturbandæ Societatis auctores fuerant, non ita multo post suo ipsi Cœnobio pulsati sunt, aliisque ex eadem Familiâ, sed melioris disciplina, Monachis id celsere, quærere ipsi per aliena Cœnobia sedem coacti.

Hæ tempestates specimen ceterarum in Hispaniâ.

Atque has potissimum priorum temporum procellas ex vniuersâ Hispaniâ deligere visum fuit, propterea quòd censi possunt quasi specimen quoddam earum omnium, quæ posterioribus annis contingere. complectuntur etiam omne hominum genus, quod aliquando in Hispaniâ sensimus aduersari: Antistites primum Doctoresque, deinde Clerum, tum Religiosos Ordines, ac plebem denique tumultuantem. Certè Nauisflauiensis tempestas anno huius sæculi quarto, poterit illi Cæsaraugustanæ non omnino videri dissimilis, strepitu saltem atque tumultu. In celeberrimis autem Academiis motus subinde exstituros Martinus Nauarrus Azpilcueta iam olim præmonuit, vir quæ pietate, quæ doctrinâ scriptisque toto orbe celeberrimus. cum enim Salmanticâ iter haberet, Socios omnes piè deque genu complexus, sollicitè dixit, curandum sedulo, vt Salmanticensis Collegij, ac eius quod Parisiis erat, fundamenta quam optimè constituerentur: propterea quòd eæ vrbes veluti fontes quidam litterarum essent, quòd externorum plerique confluerent. addens præterea, cum tantam Ignatius instruxisset ornassetque classem, quæ (vt ille loquebatur pro suo affectu, non comparandi gratiâ) *nulla maior vquam esset instructa*, magnas Societatis Collegiis Domibusque tempestates non futuras. Id in Hispaniâ præsertim quam verum fuerit, nostri olim docebunt

r. p. Hist. Societatis lib. 14. n. 74.

bunt Annales, suisque in tristibus rebus exempla inde consiliaque & solatia posterit petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientia in Galliâ ante exsilium suum.

Quis ignorat quo in statu nascente primùm Societate Gallia fuerit? quot illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, si hîc acerrimè exercita Societas? Sedem belli hîc delectam diceres, hîc certaminis campum. Caluiniana hæresis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiam ire conatibus suis, mox illam exagitare, occultis primùm grassata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque eiecctam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. sexaginta & ampliùs annorum certamine exfaturare odia non potuit: donec tandem expulsam vidit omnibus Regni finibus, proscriptos Socios, erectam nomini nostro feralem pyramidem, perenne, vt sperauerat, monumentum.

*Hæresis
Societati
malorum
caussa in
Galliâ.*

In Galliâ igitur de nobis tunc triumphasse se credidit hæresis; & si verum fatemur, nusquam alibi tantum est ausa. Illi acceptum ferimus quidquid in Galliâ passi sumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammam excitauit vehementiùs? eadem illa auitæ Fidei, eadem patriæ communis Erinnyis fuit, eadem omnium Societati malorum causa. per suos illa mendaciorum Ministros sapientissimam partem Vniuersitatis, grauissimum Senatuum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu eieccta insuper atque proscripcta est. Atque hæc illa sunt posita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare solent inimici nominis nostri, quæ iactare in circulis, quæ famosis libellis toto orbe decantare. Enimuerò posita æternitati. Numquam enim vt excidant posterorum memoriâ, nobis cura est: ne vereantur silentio intermori ne sinamus, nihil narrabimus (frendeat hæresis) nomini nostro gloriosum magis.

Sæcularis est hic annus ex quo primùm Parisios ab Ignatio missi Socij; primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quot agitatae calumniis! eò parciùs tamen, quò intra sua septa se continebant modestiùs, priuatis adhuc ferè studiorum exercitationibus intenti. Decennio post fundandi Parisijs Collegij fit potestas à Rege Henrico II. sed agi ad perpetuitatem nihil poterat, nisi ab Regio Senatu Societas Galliarum Regno palàm reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Episcopum, atque Doctores Sorbonicos, reieccta est causa: à quibus scilicet admittendam numquam sciebant. Episcopus enim sine dissimulatione aduersabatur; Doctores quid sentirent, paulò post prodidère. Profectum igitur tum quidem nihil, nisi ad patientiæ lucra: causa in deterius prouoluta semper, quoad tandem præcipitata est. vertente enim anno, post minaces passim auditas in Societatem voces, quasi fragores qui futuram tempestatem præsignarent, ecce tibi tamquam ex tetrâ nube fulmen erumpit, decretum illud aliquot Sorbonico-

*Damna-
tur Socie-
tas ab ali-
quot Sor-
bonicis an-
no 1555.*

Thuan. l. 37.
Hist. Societ.
p. 1. lib. 15.
num. 45.

rum: Sorbonæ enim id adscribendum numquam censuere maiores nostri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot gratiis, tot immunitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Europam Indiamque feliciter diffusa (quis credat?) damnatur à viris tantâ sapientiæ opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ perturbatiua, Monastica Religionis euersiua, & magis in destructionem quam adificationem.*

Dici non potest quantam rebus nostris eladem id decretum minaretur. Iam liberè, iustâ freti auctoritate, inuehebantur in Societatem concionatores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in conuentibus, seruitia scyphos inter & lances. Proximum videbatur, vt flagris cæsi (quod rumor ferebat) pulsi que toto Regno faceferent Socij. & confecta res erat, si perinde credulum Henricum Secundum maleuolorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Diuorum Dominici ac Francisci Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio pænè solis relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & pænè conuulsam, retinuit fouitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontificem, cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ sponte concidere, quam deici cum fragore. Ita contigit: cum strepitum initio latè ingentem fecisset, elanguit sensim euanitque. ipsos dein auctores facti pœnituit. irasci meritò potuere, quòd falsâ delatione ita sibi permiscere illudi. Certè quadragesimo post anno, cum de efficiendâ Societate actum est (vt infra referemus) Facultas Theologica pronuntiauit, retinendam in Galliâ. tantum aberat, vt prioris sententiæ meminisse vellet, quâ vt noxiam damnauerat.

Post multas dissensiones,

Mansit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum patientiæ materiâ: an non flentes mittebant semina secururæ messis? Expectandum fuit, dum primus ille tempestatum se frangeret impetus. Mox aperiens se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum, vt penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertias iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri successerat: eam à se admittam contestans, mandansque Senatui Parisiensi, vt illam ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa frustrata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque negotium. Moram iterum inuenere. Ad Eustachium Bellaium Parisiensem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum norant, cognitionem causæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhiberi. Quæ ille in potestate vt habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad eam Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto consignat sententiâ: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id vbi Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quintum omniumque acerrimum, Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nupèrve à quouis

Thuanus
Hist. lib. 37.
Hist. Societ.
p. 1. l. 5. num.
192.

quouis contrâ obiectum eſſet, Societatem in Regnum Galliæ omnino reciperet, nullâ habitâ ratione aut veteris decreti Theologorum Pariſienſium, aut interceſſionis Epifcopi iam aduerſantis. Haſ ſpes intempeſtiua optimi Principis mors abruptit. An poterat ſtudioſius cauſa noſtra ſuſcipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is ſciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum ſtudia facile ſuas traxiſſe in partes. & erant eiufmodi tempora, vt, ne exalterarentur animi, pro poteſtate agendum Regi non videretur.

Suceſſerat Regi Franciſco Carolus frater. nouis animis vrgetur negotium, nouiſque Principum commendatitiis litteris, vt Franciſci Regis voluntatem ratam veller Senatus. Nihilo plus obtinetur. Piget perſequi quot iterum obiectæ ſint moræ. Omnia à ſe vt ſemel amolirentur, ad Conuentum Poſſiacenſem, qui Religionis cauſâ breuî erat indicendus, Societatis quoque cauſam reiiciunt. Verùm hîc ſua ipſi ſpe falſi ſunt. Recepta tandem Societas eſt, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Turnonij, Armeniaci, Guiſij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memorare iuuat) quo Pariſios peruenit Lainius, id temporis Præpoſitus Generalis: cuius ſanè aduentus Societati in Galliâ non glorioſus magis ad famam, quàm ad fructum vtilis, tum illam quaſi ſtabiliſſe, & ſua quodammodo manu eo in Regno firmari videri poteſt.

Recepti iam erant, augebanturque feliciter notis quotidie Collegiorum incrementis; ſed diu quietis eſſe non licuit. Pariſiis in primis felix noui gymnaſij progreſſus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebatur æmulos: ignem iſtum inuidioſè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuibus primùm dimicatiunculis, & quaſi intra domeſticos parietes, ſed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiae Rector (è Medicorum cunco hic erat, quorum tunc præcipui vitio temporum religione dubiâ, & ab Hugonottis non alieni) ſeuere interdicit, vltra ne doceant. Rogatus auctoritatem ſuam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academia conuentus. quaeritur de adſciſcendo Societatis Collegio. Dictiſque ſententiis, agente præſertim Medicorum cœtu, Societas ab Academia præciſe excluditur. Perſistere nihilominus Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ. quod nouarum inde turbarum molem conſequentibus annis exiuit. Tamquam pro aris & focis Academici pugnauerunt. Si Franciſco Montano credimus, nulla vniquam cauſa tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis eſt. decem ordinum ac ſtatuum nomine, decem infurrexiſſe Aduocatos ſcribit. Vehemens atque acerbis ante alios Academiae Patronus fuit Stephanus Paſchaſius, exercitatae in calumniando impudentiæ. Quid non conuitorum euomuit os illud impudens in ſectam, vt aiebat, ambitioſam, & fucatae religionis plenam? Auſus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Luthe-ro comparare: quaſi ambo, diuerſâ tamen viâ, eodẽ tenderent conſpirarentque; vt videlicet, labefactatâ Magiſtratuum auctoritate legitimâ, diſciplinam Eccleſiaſtica mœnuarent, & diuina atque humana iura

con-

recipitur
in Galliam
à Conuentu
Poſſiacenſi.
Thuan. Hiſt.
lib. 37.

Hiſt. Societ.
p. 2. lib. 5.
num. 128.

Hiſt. Societ.
p. 2. lib. 8.
n. 90. 91.

Lit Societ.
tati inten-
ditur ab
Academi-
a.
In Apolog.
c. 22.

Thuan. Hiſt.
lib. 37.

confunderent omnia. Nec impigrè minùs causam nostram egit Petrus Verforius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Palchadium oratione. Dein Baptista Menilius, Cognitoris Regij partes sustinens, inceptâ in irio Patronorum vtrimque acerbitate, in novos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem peroravit: ausus & à Senatu petere, videret, in quam rem Claromontani Episcopi legatum conuerti posset, vt memoria testatoris alio genere conseruaretur. Verùm causâ biduum integrum agitatâ, Senatùs de negotio ampliùs deliberandum censuit, concessâ interim Societati libertate publicè hinc aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nominis Aprilibus id decretum anni sexagesimi quinti supra millesimum quingentesimum.

*Turba in
Galliâ ab
Hugonot-
tis.*

Inualescebat interim, distractis in partes Galliæ populis, insolentior hæresis. Turbæ vbiq; & seditiones. Iam Apamiis communiter cum Religiosis omnibus; iam Turnone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonotris, vi atque armis omnia occupantibus. Immincebat vniuersæ Galliæ tempestas immanis, glisccebatque Religionis specie ciuile bellum, quod multis deinde annis nec extingui satis nec sopiri potuit. Hoc tam miserando Reipubl. statu, quæ mala periculaque subierint Socij, quis describat? Hæretici sua ipsorum scelera iis affingebant. hos nimirum volebant credi turbarum omnium incentores; hos perturbatores Gallicani Regni; hostes publicæ salutis, & incolumitatis Regiæ; emissarios Romani Pontificis, cuius vnus auctoritatem perniciosâ suâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores corrumpere, subditos in Reges armare; quorum vitæ iam inde ab istorum commoratione in Franciâ numquam esset cautum satis. Et duo quædam eodem tempore euenêre, vnde, ventilatis è Theologiâ quæstionibus, ingentem criminationum materiam aduersarij congesserunt aduersus doctrinam Societatis: nefaria scilicet Henrici Tertij cædes; & successio Henrici Quarti, tum quidem à Catholicâ communionem alieni: quem, nisi Romana maiorum sacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnosceret.

*Obtentu
instituan-
de litis agi-
tur de So-
cietate ci-
ciendâ.
Scip. Du-
plex.
Thuan. Hist.
lib. 112.*

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbiq; vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari ceptum anno M.D.XCIV. Verùm id ne ex professo agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit dissimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intermissa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio, vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta causa Nouis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Arnaldus, de Caluini sectâ, calumniator vehemens, infensus nostro nomini siquis alius; infamem in nos habuit Catilinarium, eiicendos, exterminandos esse toto Regno Iesuitas. non iam de Academiâ tantùm, sed omnium publicâ salute agi. Venisse tempus serius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non possit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad singulas scholas factâ, excedere teneantur; nâ faciant, tempore elapso quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requisito, statim tamquam

laxâ

læſæ Maieſtatis & parricidij contra Regem tentati reus damnatur. Hæc aliaque multò atrociora vt in nos decernerentur, quaſi ſententiam ipſe pronuntiaret, impotenter impudenterque deblaterauit Arnaldus. Interueniant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo poſt pari vehementiâ dixit; poſt innumera conuitia, orans ad extremum obteſtanſque Curiam, ſi quidem Franciâ non pellantur (quod Academia petit) ſaltem illis Sacramentorum adminiſtratione, omniſque aliâ quæ ad Canones ſpectat, ſacrâ functione impoſterum interdicatur. Duretus ^{Scipio Duplex.} Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore, & ſingulari cum modeſtiâ ad ſingula reſpondit, abſtinens ab omni verborum acerbitate. exſtant hæc actiones vulgatæ typis. ſcriptus & dein à Barnio copioſior libellus deſenſionis loco fuit. Eadem poſtmodum accuſationum capita luculentè reſutauit Franciſcus Montanus. His adminiculis irriti aduerſariorum cecidere conatus, præualente propenſo in Societatem fauore, vt cum gemitu & acerbitate ſcribit Thuanus, id agens vbicumque poteſt, vt rebus noſtris quàm maximam conciliet inuidiam. Senatuſconſultum factum eſt, quo libelli Academix nomine & Curionum vrbis obliti iubentur adiungi liti olim comperendinatæ ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno ſcilicet eodemque iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiaretur. Nihil vltra obrinuerit. Hic enim uerò infrenduere aduerſarij, qui certam victoriam iam ſpe deorauerant. Dum ſententiæ dicuntur, fateretur Thuanus quædam ^{Hist. l. i. i.} admodum liberè ab iis qui ſe numero vinci dolebant, prolata. Thuanus alter tum Curix Præſes, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior ait, nobis omnino offenſus (vt ex prolata ſententiâ patuit) peracerbè dixit ſibi videri, comperendinatâ cauſâ, vitam Regis comperendinari. ea vox pro omine deinde celebrata eſt ob Ioannis Caſtelli factum anno proximo, quod mox referemus. Addidit præterea, ſe effectum ſenio vitæ potius quàm litis huiuſce finem adſpecturum. ne tamen indiçtâ ſententiâ moriatur, cenſere vt Ieſuitæ toto Regno expellantur. Eodem tempore Ioannes Paſſeratus Profeſſor Regius ad ſuas lectiones ex more præſationem habuit, ſed amarulentâ in Societatem dicacitate calumniſque pleniffimam. ^{Thuan. ibid.}

CAPVT SEPTIMUM.

Eiecta è Gallia Societas, & reſtituta.

DVm hæc tantis Academiae atque vrbis motibus diſceptantur, athenus inſequens extremum cauſa noſtræ moimentum attulit, atque omnino affixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant, hæretici maleuolique viam inuenère. Nec poterant potentiori telo rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis ſalutæ atque vitæ, in qua omnis tum verſabatur eius Regni ſalus, è quo nos volebant exactos. Nihil hinc adferemus noſtris depromptum Annalibus, ſed è vulgatis vbique famoſis libellis, noſtriſque aduerſus huiuſce facti inuidiam Apologiis; ex ſcriptoribus item externis rerum Gallica-

rum Scipione Dupleix, Petro Matthæo, Andréâ Fauyn, Jac. Augusto Thuano, & aliis etiam nomini nostro infensis; vt maior veritati tum ab extraneis, tum ab ipsis hostibus, lux affulgeat. nec ideo istius exsilij historiam texere est animus (quam Annales nostri aliquando exactius dabunt) sed ex aliorum scriptis historicam quodammodo apologiam.

Anno M. D. XCV. vefanus ac nefarius adolescens Ioannes Castellus, incertum quibus agitatus intemperis, Regis interficiendi consilium ceperat. Tum primùm Parisios Rex adueniebat, nondum Pontificio solutus anathemate. Immixtus turbæ comitantium Castellus, in interioribus vsque Regis cubiculum penetrat cultro confossurus. Sed cùm destinata exsequi parat, ictu deerrante (quòd excipiendo salutantium quorundam Nobilium complexu se profundius Rex inclinasset) dentem rupit multo cum sanguine, nec penetrauit altius. Ex hoc factò omnium in Societatem odia exarsere: illam attentati ream paricidij, manum tantùm commodasse Castellum, vulgatum creditumque est. Quo iure, quæue iniuriâ, frustrâ quæritur: non dabant tempora defensionis locum. quasi in flagranti, quod aiunt, delicto deprehensa fuisset Societas, ita in eam conclamatum est; *non seruato iuris ordine* (verba Hartæi Præsidis sunt apud Thuanum) *neque partibus auditis, vt in seditione & publicâ grassatione.* Dudum antè concitata erat in nos ab hæreticis ingens inuidia; præoccupati auersique implacabiliter multorum animi; tempora Reipub. perturbatissima, populis, vt diximus, Proceribusque in partes distractis. Nunc autem noui criminis summa erat: apud Iesuitas Philosophiam audiuisse Castellum (is sextum iam mensem Iurisperdentia operam dabat) nec ex aliâ scilicet quàm istiusmodi scholâ exitialem hanc prodire doctrinam de Regibus mastrandis. Dictum verè: *Nescis quanta rabies oriatur, vbi supra modum creuerunt odia.* Suspicious ingenis id visum satis, vt atrocissimi facinoris auctor Societas haberetur. Credetne posteritas, quando in ipsis quoque aduersariorum Annalibus leget, ne in tormentis quidem nominatam vnquam Societatem sceleris consciam? Eodem tamen Senatusconsulto & Castelli & Societatis causam coniungere placuit; illum probrosâ atrocique nece, hanc exsilio damnare, vno eodemque decreto, quasi interesset nihil. Quid enim amplius superesse (ita in Senatu disputabant) aut quas vteriores querendas aduersus pestiferam sectam probationes? an enim verba ab accusatoribus data, cùm in causâ Academiae Regni salutem Regisque vitam verti nuper clamabant? quid morâ illâ artificiosè quæsitâ profectum, quàm vt cædis diu antè meditata consilium maturaretur? Id videlicet superiore iudicio se iam tum animo prouidisse, Thuanus gloriatus, eandem de exturbandâ toto Regno Societate sententiam repetiit; in quam frequens Senatus iit. Decretum scribitur, vt Iesuitæ omnes, tamquam *iuuentus corruptores, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis Regnique hostes*, Lutetiâ aliisque vrbibus intra triduum à die denuntiationis, toto autem Regno quindecim post diebus excedant. nî paruerint, tamquam in læsæ Maiestatis reos animaduertendum. bona eorum omnia arbitrio Curie mox in pia opera erogentur; sancitâ insuper perduellionis pœnâ in eos qui

Castellus
Regem
vulnerat:

Hist. l. 132.

Seneca.

Apud Thua.
Histor. l. 131.

ideo pro-
scribitur
Societas à
Galliâ:

qui ad scholas Societatis extra Regnum litterarum causâ liberos miserint. Nec mora. in incertum exsilium eieciti omnes; tam subitâ procellâ, vt veluti ex Variânâ clade (audeo dicere) ne nuntius quidem tanti mali ad vicina Collegia mitteretur. Ipse Sociorum aduentus, tamquam ex ingenti naufragio miserâ tabulæ, pro nuntio erat. Neque hîc quies. Nouis iterum edictis, mandato Senatus Regij, vltius toto Regno sedibus omnibus exturbantur. Quâ ius potestatemque extendit To-

Petr. Matth.
in Henric
co IV. l. 2.

*erigitur
pyramis.*

Scipio Du-
plex in
Henrico IV.

lofanus Senatus, parère vetuit, retinuitque Societatem, nihil veritus aut hæreticorum potentiam, aut æmulorum furorem. Complanatur interim Parisiis reduciturque in aream Castelli domus, è quâ percussor prodierat. columna erigitur eximio opere. inscribitur Senatusconsultum, non tam in execrationem nominis Castelli, quàm Iesuitarum scilicet; de quorum exsilio perpetuum volebant apud posteros exstare monumentum.

Hæc illius temporis fœda procella, hoc illud toties decantatum Gallicanum exsilium. quod qui nobis obiiciunt augentque criminose, velim restitutionis seriem apud eosdem Auctores legant: debent ex animo facillè omnem istiuscæ criminis suspicionem. Expetitam denuò fuisse Societatem proborum omnium voto, factamque per absentiam chariorem Petrus Matthæus scribit; reuocatam eam, tamquam perditissimis hisce temporibus vtilem Franciæ ac necessariam, ob præstantem

In Historiâ
Nauarce
l. 18.

eruditionem morumque probitatem, asserit Fauyn; ab Regni Proceribus certatim pro eâ actum Scipio testatur, & Thuanus ipse. Nec Societas causæ suæ defuit, aut supplicandi diligentiam intermisit. donec tandem Metis apud Regem de eius restitutione fortissimè actum est, captatâ sanctioris Hebdomadæ peropportunâ occasione, quam actionum esse

*Agitur
de restitu-
tione So-
cietatis*

animam nonnemo dixit: neque tantum consilio industriæque perfici, quantum temporibus negotia si attemperes; nihilque tentes omnino, nisi cum aptè potes & tempestiue tentare. Erat illic Paschalia festa celebraturus Henricus. Ignatius Armandus igitur Mussiponto profectus,

cum tribus Sociis. Cum pro more sanctioris Hebdomadæ Rex ac Regina in lauandis pauperum pedibus solenni cæremoniâ defungerentur, Sacro interfuere. à meridie ad Regem introduciti perbeneuolè excipiuntur. Hîc Ignatius cum Sociis in genua procumbens, mox surgere

iussus est: & quod mirere, quamuis prolixas orationes non ferret Henricus, Ignatium tamen Armandum non minùs patienter quàm attentè audiuit de totâ causâ modestissimè discrentem, vrgentemque potenter Societatis restitutionem. Exstat eius oratio sanè perelegans apud Scipionem Duplex linguâ vernaculâ, vt habita est, quam Latinam Thuanus in historiâ fecit. Finierat Ignatius; bono omnes animo esse iussit

Thuanus
l. 129.

Rex, addens, Lutetiam cum aduenerit, effecturum se, vt sibi negotium hoc curæ esse intelligerent. placere interim ad suum Lutetiam aduentum Ignatius Armandus cum Petro Cottono præstò essent. Ex eo die pro indubitato habitus est nostrorum reditus. Eiusdem anni Septem-

bri mense expeditur Rotomagi Regium diploma. id sigillo magno firmatum vbi in Senatum allatum est, conturbauit scilicet animos eorum qui nomini nostro semper fuerant infesti: itaque promulgationi inter-

cedere

Thuanus
l. 132.

cedere decernunt. Id Regi magnopere displicuisse ferunt: quare ipse cum Regina & magnâ Procerum coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum. Hic Harlæus primarius Præses benè longam & vehementem in nos orationem habuit. Epitome erat conuictorum omnium criminumque quæ Paschasius aliquando atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauitèr vehementerque vrgebat, vt Senatusconsultum, quo toto Regno exfulare iussa erat Societas, Rex adhuc ratum habere vellet, neque de restituendis tam noxiis hominibus vllam admittere cogitationem. id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Reginam Procerisque nobis amicos non mediocriter sollicitos habuit ea oratio, quam apud Thuanum aliosque integram inuenies.

Petr. Matth.
Dupleix,
Thuanus.

Hist. l. 132.

*Rex ipse
in Senatu
pro eâ
perorat.*

Verùm Rex, sublatis primùm in cælum oculis, ac sereno vultu, quasi causæ nostræ patronum ageret, neruosam contrâ, iudicioque plenam orationem exorsus est. Nulla profectò vniquam instituta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore patrono. Quid ni beneuolorum omnium plausu exciperetur, frendente nequidquam inuidiâ? excepta est vulgataque quamprimùm vario idiomate. Eam vt apud Petrum Matthæum & Scipionem Dupleix reperi, quoniam pulcherrima est vulgatarum sæpè calumniarum Apologia, hîc attexam.

*Regis
Oratio.*
Petr. Matth.
in Henrico
IV. l. 3.
Scip. Dupleix
in Henrico IV.
Mercur.
Franc. To. 2.
ad annum
1611.
Gretser. in
Lixiuo.

Actis primùm gratis amplissimo Ordini de eâ quam præ se ferebat curâ ac sollicitudine de Regis Regni que incolumitate, dixit: Omnes ab Harlæo allatas rationes, quæ Senatui tam graues tantique momenti esse viderentur, dudum sibi venisse in mentem, aliaque multo plures, quas ipsi non peruidissent. Rem igitur maturè apud se perpensam, & non dies ac menses tantum, sed annos integros, octo iam aut ferè nouem, in eam cogitationem impendisse. Præteritarum rerum euentibus vsuque tam vario satis edoctum se, quid de futuris prudenter statuere debeat; neque experientiâ rerum aut solertiâ se vinci à quoquam. Quare omnino decreuisse Societatem reuocare ab exsilio, suisque in Franciâ restituere domiciliis. Tum singula breuiter refutare aggressus, subiicit: In conuentu Possiacensi non Iesuitarum ambitionem arrogantiamque fuisse cognitam (quod obiectum erat) sed virtutem atque præstantiam. nec videre se quâ ratione ambitiones appellent, qui honores etiam dignitatesque in Ecclesiâ ex singulari voto recusant.

Quòd Ecclesiastici iis inensi sint atque aduersentur; iam ab omnino ignorantia bellum fuisse cum scientiâ. Et verò deprehendisse se, ex quo tempore agere cœperit de iis reuocandis, duo hominum genera maximè obstitisse: hæreticos, & deprauatæ vitæ Ecclesiasticos; atque illud esse quod iis æstimationem auxerit.

Damnatos esse à Sorbonâ; sed tunc, cùm necdum essent cogniti. Vniuersitatem verò meritò dolere posse de eorum absentia, per quam factum sit vt vacua ipsa manserit atque deserta; neque destiterint interim adolentes, nihil remorantibus Senatorum edictis, extra Regni fines litterarum causâ ad Iesuitas accurrere.

Quòd meliora sibi seligant ingenia; illud esse propter quod Iesuitas
tanto

tanto haberet in pretio. se quoque in conscribendis militibus fieri velle delectum optimorum: optareque ex animo, nequis inter Senatores adlegeretur, nisi optimus quisque, & isto honore graduque dignissimus; vt sola vbique virtus dignitatis nota sit atque discrimen.

Quod dictum erat in Franciam intrasse vt potuerunt, publicâ auctoritate non admissos; sic ante eos, alios etiam sacros Ordines fecisse; imò & se in Regnum Franciæ intrasse vt potuit. Illud fatendum esse, patienti longanimitate, probâque vitâ Iesuitas omnia perducere ad felicem exitum. Eâ porro curâ, quam habent, nequid immutetur in eorum Instituto, multo eos tempore conseruandos quàm integerrimos florentissimosque.

Quod de perniciosâ doctrinâ obiicitur, prorsus nihil se credere. ne vnum quidem à se inuentum ex omni numero tot Collegiorum, imò ne ex dimissis quidem à Societate inuentum hactenus vnum, qui diceret, docere Iesuitas licere Regibus afferre manus. Barrerium cordis consilia agitantem apud neminem de Societate fuisse confessum; imò verò constare, illi dictum à Iesuitâ, non sine piaculo æternæ damnationis eam suscipi posse voluntatem. Esto sanè: accusasset eos Castellus attentati reos parricidij (quod tamen non fecit, neque in tormentis omnibus vel minimum indicium dedit) esto, inquebat, accusasset; imò & de Societate aliquis eam infixisset plagam, cuius aiebat se deinceps numquam meminisse velle, omnemque in perpetuum ex animo deleuisse memoriam; ac præpotentem Dei manum (cui sua vita & salus cordi sic)eo factò manifestè agnouisse; esto de Societate vnus aliquis eam plagam infixisset, an ideò vnus crimen furoremque, culpam esse ceterorum? an fugandos eiiciendosque Apostolos omnes propter vnum Iudam?

Pontifici Maximo quòd præ Religiosis aliis arcetiùs sint obligati, non nisi de procurandâ ab iis Gentium conuersione id intelligi: seque existimare eam eos iuramento fidelitatis, quod exacturus esset, obstringendos sibi, quàm Pontifici sint obedientiæ voto. Illud interim cautè dissimulare Senatores, nec dicere, quòd Romæ improbetur non tribuisse Bellarminum in scriptis suis tantum potestatis auctoritatisque Romano Pontifici in res politicas, quantum alij vulgò solent Auctores.

Quòd de Ligâ fuerint, exprobandum non esse: fuisse hanc iniuriam temporum: errasse cum aliis quàm plurimis specie recti deceptos. Imò se credere minori eos malitiâ peccasse, quàm ceteros; sibi que se certò promittere, eâdem illâ recti conscientiâ, coniunctâ cum favore & gratiâ, quam iis facere cogitaret, plus eos sibi deuinciendos, & impensius Regiæ Maiestatis, quàm Ligæ obsequiis deinceps fore addictos.

Ad illud quod dicebatur, Regem Hispaniæ illis vt; respondit, se non minus iis vti velle; neque deteriori conditione oportere Franciam quàm Hispaniam esse. Cùm omnes passim eos vtilis orbi iudicent, se præterea Regno Prouinciisque suis eos iudicare necessarios; & si hactenus tacitâ quasi permissione aut conuiuentiâ in Franciâ fuerint, velle se iam vt publico sint Senatusconsulto. Huius facti gloriam sibi à Deo referuatam. Cùm in Regno atque ditione suâ nati sint, non esse eor subditos velit habere suspectos. Quòd si timor est, ne Regis arcana cum ho-

tibus Regni communicent, non se plus iis communicaturum, quàm ipse eos scire velit. Permitterent denique prudentiæ Regis totum istud negotium: magis ardua difficiliaque tractasse se, & expediisse feliciter, ac proinde tantum laborarent de Regis imperio exsequendo.

Hæc cum diceret Rex, forti militarique eloquentiâ, omnium stupor atque admiratio fuit; non tantum quod capita omnia ab Harleo allata tam recenseret refelleretque accuratè; verum multò magis, quod ita palàm ostenderet, quantâ benevolentiam complecteretur hanc Familiam tot ubique odiis exagitatam. Quæ omnia in Senatu acta die Decembris xxiv. quantum, putamus, dolorem inussere aduersariis: adhuc tamen toto triduo moras traxere. in eo laborabant, vt, repetitam clausularum exoletarum memoriâ, si quâ ratione possent, beneficium Regis irritum redderent.

Thuanus
l. 132.
Petr. Match.
in Henrico
IV. l. 3.

Id ubi inaudiit Rex, commotior ad se vocatos stomachosè increpuit; atque è vestigio ad Tribunal pergere, neque inde prius quàm confecto negotio exire compulsi; addito in scriptis decretorio mandato, vt sine morâ, & sine appositâ vllâ conditione, decreti sui promulgatio quamprimum fieret. expensa examinataque à se omnia; mandare, iubere, vt Societas suis in Galliâ sedibus restituatur publicâ Senatus auctoritate. Tam expressæ Regis voluntati nihil amplius refragari sunt ausi. Regium igitur diploma in acta Curie solenni formulâ relatum. Et quod neque Franciscus, neque Carolus, neque Henricus Tertius obtinere vnquam potuerant, vnus Henricus Quartus perfecit, vt Galliæ Regno publico Senatusconsulto reciperetur Societas. Vno impetratum exilio censerî potest, quod obtineri non potuerat sexaginta annorum commoratione. Hisce litteris 11. Ianuarij millesimo sexcentesimo

Recipiuntur
tamdem
Societas à
Senatu.

Deicitur
pyramis.
Thuan. su-
prâ.

quarto expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta pyramis, infame monumentum. Nec fuit parui moliminis res. Surgebat pyramis inter quatuor virginum effigies ab excellentibus sculptas artificibus, præaltâ basi. Solam ex eâ tolli tabulam, in quâ Senatusconsultum erat aduersus Societatem, satis esse, restitutâ iam Societate, aduersarij clamabant: at benignitas Regis totum monumentum funditus voluit aboleri, ne qua palàm exstaret memoria decreti contra Societatem facti. Maluissent æmuli noctu id fieri. Petrum Cottonum intercessisse Scipio & Thuanus scribunt, fidenterque pronuntiasse, *Henricum Quartum lucis, non tenebrarum, esse Regem*. Maio igitur mense, per orium, in mediâ luce, destructa pyramis insigni eorum dolore, quorum in nos

Maiora
ab exilio
Societatis
incrementum.
Scipio Duplex.
Thuanus
l. 132.

Thuanus.

And. Faun.
Hist. Nauar.
l. 14.

machinæ omnes atque conatus cum hac pyramide tuebant. Vicit igitur omnia improborum odia, abundeque pensauit constans Regis benevolentia. Vetera restituisse domicilia parum erat; noua addidit fundauitque præcipuis in urbibus: Flexiæ in primis, altrice suâ in domo, quam in Collegium nostrum conuertit: ædes à fundamentis nouas adiecit ingenti mole, pulcherrimâque instruxit Academiâ. Quid alia quærimus benevolentiam argumenta? fontem amoris cor suum testamento legauit, & Flexiano in templo nostro sepeliri voluit. dices nobilissimâ sui parte perpetuo apud nos habitare velle. His adde apertum Societati aditum in Bearniam, auitam ditionem, reducendis ad Ecclesiam hæreticis. adiecit illius operâ sumptibusque fixam nobis Constantinopoli sedem.

præter-

præterea Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouinciis aliæ iam duæ sint additæ. Numquid meritò dices penfatum ingenti fenore exsilium? è quibusdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuisse, vt maiori defiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Transilvaniâ triplex proscriptio.

VNam Gallia proscriptionem, plures Germania numerat, & quasi per acertos. Rem à fonte si arcessimus, vna in Gallis Caluini hæresis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propriæ sedes, à Caluino submissæ coloniæ; Berengarij, Wiclefij, Hussij fœda progenies, sectarum omnium colluuiis atque sentina. Et non ferocius insurgerent omnes illæ pestes in spargentem se latè toto Septentrione Societatem, quam suis norant conatibus maxime aduersari? Centiceps Hydra, & secum ipsa discors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas persequi? grauiora exsilia in promptu sunt. Plurium Regnorum sedes, totasque sæpius Prouincias perdidimus; è Transilvaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditone.

*Hæresis
multiplex
ad Septentrionem
turbarum
caussa.*

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta sit eausa. Vbicumque Principes Magistratusque Catholici ad clauum sedere, floruit Religio, floruit Ecclesia, florere Regna: vnaque cum illis Societas nostra floruit doctrinæ laude, nobilium institutione, populi obseruantia, Principum gratiâ, innocentia existimatione. At vbi Rempublicam inuasere Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco sectarum alumni, mox concitati sunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exfulare iussa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Sociis (quemadmodum Libro secundo meminimus) vnum Gallia Paschasium Broëtum cum dedisset, vnum Lusitania Simonem Rodericum, India extremoque Orienti Franciscum Xauerium, cælo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clarissimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronem, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec indutria inferiorem Petrum Canisium, qui ceteris Germaniæ Apostoli titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipse nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quod ab extremâ Indiâ Franciscum Xauerium reuocare parabat, vt Septentrioni ferret opem? Quantam putamus prudentissimo Parenti ostensam diuinitus è Germaniâ messim? sed non nisi post insignes ærumnas laboresque metendam.

*Cura
Ignatij de
Germaniâ*

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno ab-
hinc

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla securi. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Exstrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauarorum primùm, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum, non ferentium sui cursum Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnus sæculi memoret certamina? Probra, conuitia, contumeliæ, prima & ferè popularia arma fuère: eò assumpta liberius, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosius subministrata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine numero, sine pudore aut verecundiâ, mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque ad eò cacodæmonium, esse cætus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuictuque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratuum placitis, aut Principum decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illa Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas. in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinaciùs, quò sanctiùs se furere credebant obrentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est; vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, prout varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnus Gustavi Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum infecuta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationis, proscriptiones, exsilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam persequemur: nec ea longo hinc disiuncta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regni que felicitate semper coniuncta. Lubet à Transilvaniâ exordiri.

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transilvaniæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. In eam regionem Societas, confirmatur Comitibus publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquor, quibus magistris Principis filij (Sigmundo nomen erat) pueritia adoleferet. quod etiam non ita multò post moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque

Aria-

*sed illis
hæreticis
exposita So-
cietas.*

*Hist. Societ.
part. 2. 17.
num. 54.*

*Ex Annis
1588. &
Ioan. Ar-
gent. Apo-
log. cap. 13.*

Arianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniæ Rex orbi concessus. metu premebant iram, fingebantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, malè dissimulatum odium aperiunt. Conuitia primùm & probrosa dicta in Magistris Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterminandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigisimundus excesserat, aderatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Procerum conuentu Nobilitas Transiluana, Arij & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribusve dominandi cupidis impulsæ, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idololatriæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitibus, quæ erant particularia loci vnus, ad publica rem differri; vt plenius cognosceretur. Sed irritò conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis, quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam prætractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Accelerantur igitur Comitibus, ne interuentu Andreæ Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingrentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsum prosternendum: valescere impetu audaciæque consilia, morâ euanescere: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papisticâ disciplinâ. Quid enim, inquebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hómīne semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, eiectis semel istis speculatoribus, occasione intentis, liberamus prouinciam periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitibus. ad quæ & nostri veniendum sibi rati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obtendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animarum tractarentur acerbiùs. Sed frustrâ omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures occluserat. vicit, vt sæpè sit, deterior sententia.

Postridie alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: vrgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extruderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulari, à se honestè permitti non posse, vt rectores pueritiæ suæ, sibi à patre patruoque Rege commendati, publicis approbati Comitibus, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione, inuidiâ tantùm Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ causâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Procerum audiri preces; nec sine scelere aut suos illis posse eripi Pastores, aut iuuenturi Magistros, veratos hæcenus in eo munere cum summâ omnium approbatione. Hæc inter Gubernator, malorum omnium caput (penes quem & ætatum publi-

*Urgent
heretici
vt Iesuitas
eiiciantur
è Transiluania:*

*is resistere
non valet
Princeps:*

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minuat Nobilitatis, varioque terrore expugnatis Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsûm etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adigit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Peruigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obteri malit. cupere illum memoriam beneficij suorum tueri Magistrorum innocentiam; sed eo in cardine res esse, vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. parendum tempori consilio sapientum. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, conseruandæ salutis ergo, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltro quod essent amitturi; vt à quibus regendi artes acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

*itaque
proscribitur
Societas.*

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies, antequam Sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat stetitse sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Festo S. Stephani Protomartyris, post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesio Claudiopolim ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transiluaniam excedant. Hiems erat asperrima, & præaltis vbique niuibus impeditæ viæ. neque hæc moram vllam exorare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fuerat is Magister Principis, eoque in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permisus est: inhabili quamquam corpore labori & itineri fuit aptandus. Vnicum saltem postulatum concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas id habebat, quam irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in aliis rebus honore verborum.

Ingenuit certe adolescens optimus eiectioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tanta dicitur extitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo conflatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempori fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum, liquidò ostendit, cum quarto post anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus, Societatem quamprimùm reuocauit: dissimulato primùm habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuisceret æmulatio; dein palam, nouis censibus ornamentisque auxit.

*Puniti au-
tore es pro-
scriptio-
nem.*

Obseruata interim seuera Numinis vltio in proscriptionis auctores. quorum Gubernator ille facile princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus; & nihil impetrans è nostris bonis, quibus in-

inhariat, cùm despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: serò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Iesuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorat dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infeliciter vitam finuisse.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris seculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitibus publicis; tenebant omnia satis prosperum cursum, cùm nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigismundus, in Cæsarem Transilvani insurrexere, duce Moyse quodam, gente Hungaro, religione Ariano. Hic Turcicis Scythicisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, mactandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis dirutum: vastatum gymnasium, quod regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholic ex vulnere semiuuius. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præfens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit vltor Deus. Non totus abierat mensis, cùm horum dux facinorum Moyses in acie cæsus miserimè interijt; leto Transiluanie fato, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius castra vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Ciuis ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pendit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibus perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen cieccta, quam quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsu cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi fugâ consulere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

Verùm non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè infensus. quos nisi oppressisset, tutò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contra valere consilia aut precès; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunij, anno huius seculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam mitiora Catholici sperabant. Indicta erant Mediensi in vrbe totius Regni Comititia. Verùm & hîc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Calvinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrit Ioannes Argentus, id tempo-

In Annals
Transiluan.
1606.
Argent. A-
polog. c. 13.

c. 13. Ap-
log.

Secunda
Societatis
proscriptio
è Transil-
uaniam:

puniti aa-
ctores.

Io. Argent.
Apol. ibid.

Annus
Transiluanie
1606.

In Apolog-
ibid.

ris Transilvaniæ Viceprouincialis. audiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnetur Societas. Hic ille aduersariorum criminationes cæ fiduciâ soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Proceres suæ credulitatis pœnituit pignitque: decretum publicè lacratum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen pressit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illà æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatâ auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non felicissimè Bockaio, quàm sua Moyssi impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem, neque diutiùs imperium tenuit à nostrâ è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanâ Moyse tenuerat. dices non dissimile scelus æquali ferè vtrobique passu assecutam Nemesin.

Eo sublato, spes reditus affulgebat. verùm Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendâ Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitium Claudiopolitanum reiecit. Hic iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis causa est. quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari possè diffidunt, insanis clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis quærebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciâ numeroque Catholici non ideò palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico extare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentiae nostræ testimonium dedit: *Patres Societatis IESV, vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut nota alicuius vitium, verùm ad instantiam Romane & Catholicae fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transilvaniæ Regno Societas est anno huius sæculi septimo; eò tristiori calamitate, quòd paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit fœdissimâ strage.

CAPVT NONVM.

Expulsa Societas ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauia, Silesiâ; item Rigâ in Lithuaniam.

FVnesta Bockaij coniuratio primos in Hungariâ aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina

*Tertia
proscriptio
e Transil-
vaniâ à
Bockaio:
Annue
1666.*

*approbat.
à Sigis-
mundo
Rakocio:*

*in Apolog.
cap. 13.*

*causâ pro-
scriptionis
Religio
Catholica.*

*Motus in
Hungariâ
contra So-
cietatem.
Ioannis Ar-
genti Apo-
log. c. 14.*

diuina & humana omnia contaminata. Zagabriæ Societas & Lincij stetit immota. illic retenta seruataque à Croatis; hinc ab Austriacis Principibus, ipsoque Imperatore Mathiâ, multis decorata præfidiis & ornamentis. Bohemicam tamen sequentium annorum procellam non perinde effugit; proscrip̃ta tandem ab Euangelicis Ordinibus: quando eodem ferè tempore, eodemque edicto, velut vno afflata fulmine, ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauîâ, Silesiâ est eiec̃ta.

Anno labentis sæculi decimo octauo Conuentum Pragæ habuerant Euangelici Ordines, & defensores sub vrâque: ita se appellabant, quod sub vrâque specie sacra frequentandi mysteria ius sibi sumerent. Obtentu libertatis ad arma conclamatum. A templo & concione, pro aris scilicet & Religione pugnaturi, procurunt ad arma. Armati in arcem Pragensem penetrant; deque iniuriis multa turbulentè quest̃i, Præsidentem Slabatam aliosque Cæsari & Deo fidos Consiliarios, vi arreptos, per fenestram in altissimam fossam barbaro facinore deturbant. Quid hoc rerum statu Sociis erat expectandum? mitius præter spem actum est. in Collegia fortunâque tantum, non etiam in corpora sæuitum. Circumfremuit tamen armorum terror; obsessumque ab armatis Pragensè Collegium: dum interea edictum scribitur infamibus plenum calumniis. Summa erat: Iesuitæ pestilens secta, omnium Bohemiæ malorum auctores, sine motâ, triplici Pragâ, Crumauio Bohemico, Neuhusio, Glatzio, totoque Regno excederent. ita ratum fixumque esse vnanimi trium Ordinum consensu, perduellium pœna in eos sancita, qui deinceps inferre pedem præsumpserint, aut de iis vnumquam reuocandis agere in Senatu. Nec mora: affixo statim ad Collegiorum valuis decreto parendum fuit. Confecta interim vulgataque eorum criminum apologia, quæ in decreto nobis obiiciebantur: responsumque breuiter ad singula capita. epitomen suis Laureæ Austriacæ Commentariis Iulius Bellus inseruit. Bohemiam igitur sic amisimus. sed numquid amplo cum fenore, & gloriosius dein recepturi? Læta Ecclesiæ, læta Austriaco nomini Pragensis victoria, nobis quoque letissima fuit. non eandem tantum sedes, victrices Ferdinandi Aquilæ nobis asseruere, sed & suis fouendam regendamque auspiciis commiserit Academicam; adiectis vbiq̃ue nouis Collegiorum incrementis.

Non stetit intra Bohemiæ fines Euangelicorum furor. Hungariam quoque latè peruagatus, altero mox edicto Socios omnes inde quoque eiecit. Ingens & ista rerum nostrarum clades fuit. neque hoc satis. abeuntes etiam persequi placuit, necubi securi consisterent. Morauîæ Brunam quasi ad fidam stationem se multi receperant. Mox Euangelici Ordines Morauiam Bohemiæ partem ac membrum esse causati, definerunt eodem Bohemico edicto dudum comprehensam esse Societatem, quæ in Morauîâ erat. ne quod tamen superesset dubium, sextâ Maij anno nuper decimo nono nouum Morauicę proscriptionis instrumentum confectum est. Id amici iam pridem fuerant ominati; & in tempore Rector prouiderat, imminuto paulatim nostrorum numero. Biduo post in Peruiugio ascendentis Domini adfunt proscriptionis nuntij cum decreto. fortè nostri mensæ accumbebant. Inopinatò euocatur

Iul. Bellus
Laur. Au-
striac. lib. 2.

Proscribitur
est totâ
Bohemiâ:

Iul. Bellus
ibid.

item ex
Hungariâ:
Iul. Bellus
Laur. Au-
striac. lib. 3.

deinde ex
Morauîâ.

Adii. Meers-
beeck in
Chronico ad
annum 1619.
Iul. Bellus
Laur. Austr.
lib. 3.

Rector à duobus Commissariis; simulque iussi adesse Socij omnes è vestigio, mensis relictis. Tum imperato silentio petulanti plebeculæ, quæ densò agmine circumfundeatur; alter è Commissariis Ordinum mandata exponit, simulque decretum vernaculâ linguâ legendum stentori cuidam porrigit. Eo seuerè imperabatur, clauēs templi & Collegij absque morâ & tergiuerfatione Commissariis traderent: omnes è vestigio Brunâ excederent, intra triduum totâ Moraviâ. propositâ capitis pœnâ, siquis aliquando referret pedem.

Perlecto decreto, declarationem addit Commissarius ex mente Statuum, omni nos possessionum iure ex eo temporis puncto priuari. Tum & aliud scriptum profert ad seniores plebis Euangelicæ; cui scilicet mandabatur, vt prius istud decretum omnino curarent mandandum executioni. quod erat, plebem armare, potestatemque facere in nos tumultuandi, siquam fortè neciteremus moram. Non idèo tamen minùs generosè à Rectore responsum: Societatem omnium Ordinum consensu in Moraviam admissam, à solis Euangelicis non posse proscribi; præsertim nullius conuictam criminis sigillatim, imò ne accusatam quidem in decreto. Sed nec inter arma legibus, nec in tumultibus æquitati locus. Negant Commissarij se pedem elaturos, antequam traditis templi domulque clauibus nos exire compulissent. Ne ad mensam quidem redire licuit semipranfis: imò vix ad cubicula regredi ad accipiendas chlamydes. quod tandem concessum: sed non sine comite aliquo de plebe, qui obseruaret nequid fortasse præterea aut efferret aut abderent. tanta in exsequendo imperio vigilantia erat & festinatio. Imò quasi necdum fatis citò eiicerentur, vix furentis plebeculæ impotentia compesci poterat. quæ tanto gaudio indignam hanc barbaramque exturbationem spectabat, quanto mœrore passim per vicos Catholici calamitati nostræ illacrymabantur.

*Mereur. Gal-
lobelg. ad
ann. 1619.
Adrian.
Meerbeeck
in Chronic.
retrahuntur
ex itinere
tamquam an-
tiliores in-
cendij:*

Iam egressi mœnibus, omni se defunctos periculo credebant; cùm ecce ingens in vrbe excitatum incendium nouam in Socios concitauit inuidiæ flammam. vociferati hæretici Iesuitis auctoribus hæc fieri; sic eos vl-cisci discessum suum; iam latis oculis fumum flammæque spectare incensæ vrbis. retrahendos ex itinere incendiarios, meritoque supplicio afficiendos. Simul sparsa, simul credita calumnia est. tamquam compertâ re, missi confestim equites peditesque, qui perditissimos homines Brunam reducant. Non difficile fuit pedites assequi, nihilque tale opinantes. vbi in potestate omnes habuere, sollicitè à fronte, à tergo, à lateribus custodiunt, nequis elaberetur. insultant petulantibus cachinnis, probris conuitiisque onerant fatigatos iam de viâ & meridiano æstu. Verùm ea militum custodia in vrbe præsidio fuit aduersus tumultuantem plebeculam, vixque continentem manus incendio irritatas. In aream Curix vt deuentum, Consul cum duobus Statuum nomine submissis, moram publicâ auctoritate indicit; vetatque quoquam commoueri. Interim detectâ, vt inquiri diligentius iusserant, verâ incendij causâ, euauit stolidâ criminatio, liberataque omni suspicione Societas est. Non idèo tamen aut dimissi liberè, aut ad Collegium redire permitti. Eâ nocte ac die proximo (qui Dominicæ Ascensionis erat) in custodiâ habiti

habiti sunt, non sine ærumnis molestiisque, quas piorum liberalitas subleuabat: tum verò multò magis solata est, illa sacris operandi, & Catholicos eo die salutaribus extremùm reficiendi mysteriis, ex insperato concessa libertas.

Postridie coram triplici Senatu sistuntur omnes, frequentissimâ plebe vindique cincti, quæ rei exitu suspensa accurrerat. Credo vt suis vsurparet oculis diuinam in Socios prouidentiam, quæ tam probrosam ex itinere retractionem, non in testimonium integritatis tantùm, sed & luculentum rerum nostrarum commodum vertit. Nam primò Statuum cognitiâ innocentis, honorificè dimittuntur. Commissarius, præmissâ Dominorum Iesuitarum honorificâ appellatione, liberos innocentisque de scripto pronuntiat. Tum publicis sumptibus conduci curus imperat, quibus ad Prouinciæ fines deportentur; seuerâ aduersus plebem additâ denuntiatione, ne quam vllus verbo factõve abeuntibus creet molestiam. Quodque mirum maximè, & præter spem omnium profus accidit, sit potestas rem familiarem omnem donandi, vendendi, auferendi, per delectos tamen fidos homines: nostros enim pedem vltrâ in Collegium inferre omnino nolebant. Rogatus tandem Senatus innocentis nostræ testimonium, pro omni testimonio esse dixit tam contumeliosè ex itinere retractos tam honorificè dimitti; nequaquam impunè laturos, si vel minima criminis hæsisset suspicio. Itaque aduectis curribus, non iam cum tumultu & exprobratione plebis, sed è diuerso cum aliorum admiratione, commiseratione aliorum, omnium modestiâ & silentio, vrbe tandem & Prouinciâ excesserunt. Viennam Austriæ per mediâ Bohemorum latè prædantium pericula incolumes Deo protegente delati.

Hæc Brunensis domus proscripio fuit, vnum si incendium excipias, Eiiciuntur nostri Olomucio: per omnia similis Olomucensi: quæ eodem tempore, & propemodum die, nostris illic quoque denunciata est, indicto intra triduum exsilio è Prouinciæ finibus. Ita & istud pænè momento temporis dissolutum florens Collegium Sociorum quatuor & octoginta: quod Olomucij sexaginta duobus annis sedem iam fixerat. Crimen erat Orthodoxa Religio, proque omni iudiciorum æquitate odium in nos hæreticorum.

Bohemorum exemplum Silesiis placuit; Principibus scilicet Augustanæ Confessionis. Eodem anno decimo nono solenni edicto, quod proscribuntur è Silesiâ. Julius Bellus Laur. Austriac. lib. 3. Briegæ vigesimâ quartâ Iunii proclamatum est, è totâ Silesiâ eiicitur Societas, capitis pœnâ denunciata.

Atque hæc de totâ latè Germanicâ ditone hæctenus. lubetne coronidis loco ex immensâ siluâ Polonicarum rerum, vnam saltem Rigensem tempestatem attaximus? Hic profectò, si vsquam alibi, professâ palàm odia; quæ nec oratione Legatorum in Comitibus Regni, nec ipsius auctoritate Regis & præsentia iubentis, nec ipsâ temporis motâ placari fati potuerunt. Anno superioris sæculi octogesimo septimo adè in Societatem exarserat furor hæreticæ ac seditiosæ plebis, inflammatus facibus Ministrorum, vt iam non esset tutum iter die medio per vrbe palàm execrabantur nostros, pestemque omnibus imprecabantur; non in maledicta tantùm effusi, sed in violentas etiam minas, iuentu palmarum, ac scloporum strepitu. vnus Stephani Regis metus adhuc continebat

tinebat furentes. alebatur interim nocendi cupiditas ab hæresi, illâ seditionum nutrice; causâsq̄ue Patres aliquando expellendi avidè quærebant. Semel iterumq̄ue suscitata quædam flamma, mox resederat: sed apparebat, ingens daturam incendium, si qua denuò existeret aura, augenda flabello Ministrorum, quam arte captabant. Moram temporis fraus prævertit. Finguntur criminationes aduersus Societatem communiter & Senatum, quem consilio prudentiorem nostris fauere partibus fati nouerant, & istas in Republ. turbas eliminatas velle. Subornantur bini testes falsi. Rectorem intra Collegij septa à geminis cohortibus in cubiculo inclusum custodiri iubent. multis examinatus quæstionibus, nulliusq̄ue rei compertus, libertate donatur. interrogantur interim de Collegio singuli; tamq̄ue in eos sæuitur acerbè, vt, nisi diuina adfuisset providentiâ, & quibusdam inieciisset ciuibus mentem, vt arcerent turbam ab improbo conatu, eo die conclamatum fuisset. Mox totâ rei vanitate detectâ, ab vno è falsis testibus suam criminationem retractante, amicis fiducia, hæreticis metus creuit; præsertim vbi perlatae sunt Regis litteræ iracundæ & graues, quibus factas Societati iniurias feuerius exposulabat, illasq̄ue eo habiturum numero, ac si eis ipse affectus fuisset.

Sed difficile est incitatum semel & in procliuè labentem populi rabiem continere. efferatur etiã beneficio. aliud nihil quàm persisse cupit, quem odit: nec impellere desinet, donec ruat. Stephani Regis obitus sanè importunus rei Catholicæ, nostræq̄ue in primis, eorum aduersum nos consiliis fuit admodum opportunus. Iam sublato metu, palàm & truculentius furere; iam exsilium & extrema minari. Concilium cogitur. publico assensu decernitur de Iesuitis quamprimùm eiciendis: leniter quidem, si sponte assentiantur; sin minus, vi atque ferro. Itaque de sententiâ populi exsilium nobis indicitur; tam festinatum ac præceps, vt vix noctis spatium impetratum ad moram. Seditiosi interim, clauibus arreptis, exsultantes gaudio in templum penetrant; sacris operimentis nudant altaria; icones proturbant, euertunt, excindunt; tollunt omnia pietatis insignia. tum infanda quædam insufurrantes carmina, quasi expiasent ædem, quam dæmoni dicauerant, actum de Pontifice Romano ingeminant triumphum. Religionem potiùs, quàm Societatem, eiecisse gloriari poterant. Interim nequis elaboretur, noctu dispositis armatorum excubiis, Socios omnes domi includunt; ac postredie exceptos fremitu populi, sibilisq̄ue exprobrantium atque illudentium, ex vrbe dimittunt in vicinam arcem. Mox, velut insigni obtentâ victoriâ, clamoribus, æris campani pulsû, & aliis quibus incondita multitudo solet, gratulationibus significata læticia est. Biennium facilè tenuit ea Societatis relegatio: nihil non agentibus apud Regem & Proceres, è Rigensi populo hæreticis, vt in perpetuum amandaremur: donec tandem, summâ Sigisfundi Regis voluntate, in publicis totius Regni Comitibus, de restituendâ Rigam Societate decretum est; reditumq̄ue à nostris in Collegij possessionem.

*Tandem
nostri inde
eiciuntur.*

CAPVT DECIMVM.

De calumniis in Societatem primo sæculo iactatis.

T Vrba, proſcriptiones, exſilia (pauca de multis) primi ſæculi hac- Innumera
calumnia
ſunt primi
ſæculi:
tenus qui legerit: is quaſi vulnera quædam, is plagâs cogitet ma-
gno intentatas corpori, nullo non genere armorum; ſed corpori, anno
iam centefimo æquè viuido vegetoquæ per damna, per cædes: is ſcopum
cogitet omnibus maleuolorum telis expoſitum vndique, vndique impe-
titum; ſed indigum adhuc illæſumquæ anno ſæculari, & non niſi cir-
cumſuſis vndique telis nobilem. Illa quidem validis ſæpè lacertis ex-
cuſſa ſunt, & magnâ nocendi vi ac voluntate; vano tamen conatu: vel
fracta reſilière, vel decidère irrita; vel ſiquæ plagam facere viſa, non du-
rauere. O qui in faſciculum colligeret tela omnia, ſeræquæ exhiberet
poſteritati! conuitia, inquam, iactataſquæ primo ſæculo in Societatem
contumelias atque calumnias! agnoſcerent poſteri, improborum odia
decora fuiſſe maiorum, ſuaſquæ & ipſi verterent in laudes. Nimirum
transmiſſa ex hoſtili acie tela ſeruantur inter monumenta paternæ for-
titudinis, & exornant atria: quantò magis ſi aduerſo fuerint excepta
pectore, ſi lorica perforarint, ſi galeam ruperint caſſo vulnere? non
inania interim periculi ſigna, gloriæ trophæa. Et nobis ſanè an non iu-
ſtiùs, quàm ſuos recenſet Nobilitas titulos, calumniarum ſeriem propo-
nere liceret? tamquam parentum titulos; non tantùm non pudendos
poſteris, ſed glorioſos? Verùm immenſus foret labor vel perſtringere
ſummam, & ambitioſa narratio. denſius ruente pluuiâ & hibernâ gran-
dine, tela iſthæc incubiere. Qui æſtuante pelago aſſilientes in marinas
rupes numerauerit fluctus, calumniarum ille velut fluctuum in nos aſ-
ſurgentium numerum ſperet comprehendere. Quæ enim rerum no- brenis ea-
rum ſeries.
ſtrarum pars manſit intacta? Inde à primo exortu, toto decurſu ſæculi
(obite Regna, luſtrate Prouincias, excutite Annales) quidquid à Socie-
tate vlllo modo proſectum eſt, quidquid vel nomine tenuis ad eam per-
tinet, nōnne ſædiſſimè traductum eſt? Auctor ipſe, nomen Societatis
I E S V, communis habitus, Regulæ atque inſtituta, regimen, mores,
libri, doctrina, ſcholæ, conciones, omnia in acerbiffimas criminatio-
nes vocata. Exploſa noua hæc Religio, tam ſuperbo I E S V nomine,
ſine habitu ſibi proprio, Pontifici ſingulari voto conſecrata. Contempta
votorum ſimplicium vincula, quæ ſolui poſſent. Irrifa paupertas, tam
ſumptuoſis ſcilicet nixa templorum ædificiis, & tam ſplendido ſacrorum
apparatu. Tyrannica dicta eſt cæca Obedientia; comparata à Poly-
carpo Turcicæ Moſcouiticæquæ parendi neceſſitati. Gratuita Sacramen-
torum aliarumquæ functionum adminiſtratio, appellata turpiſſimus
quæſtus. Sæpiùs in ſuſpicionem hæreſis adducta doctrina, multiſquæ
feuerè examinata quæſtionibus. Scholæ iuuentutis corruptela nuncu-
pata; conciones, ſeditioſæ plebis irritamenta, & turbarum pabula. To-
ta regendi ratio dicta politica, perſimilis Machiaulli inſtituto, atque
iſtiusmodi è fontibus petita. Simulatione, hypocrifiſi, perfidiâ plena
eſſe

esse omnia. Doctrinæ probitatîsque opinione fucum fieri incautis mortalibus. his duobus præclaris in speciem atque ad ostentationem fulcimentis tantam illam niti molem. sed reuerà nec doctos esse, nec probos: qui sæpè maligno, sæpè stolido & imprudenti, semper importuno consilio (quoniam se ingerunt) publicas res turbent. Affectare interim regnum quoddam litterarium intolerabili ambitione: tinctos leuiter, nec nisi primoribus labris multa degustasse, ex quibus solidè teneant nihil. Imò iam ita velle credi, quòd non aliud Musis sacrarium sit, non aliud humanæ diuinæque sapientiæ adytum, præter sua Collegia: ex istis officinis prodire disciplinas omnes meliore cultu. Denique quidquid agant; falsa multa vt sint, quæ in eos inimici fingunt nimis immania; vitia nonnulla vt euadant, de quibus insimulantur, suspicionem certè vitiorum euasuros numquam. Auaritiæ, superbiæ, ambitionis illorum nomini æternam adhæsuram infamiam, & tot firmatum causis publicum odium.

Hæc aliæque id genus sexcenta, acri digna Philippicâ, non hac simplicitate narrationis, quoties à Richeonio, Argento, Gretsero, Contzenio, Garasio, Forero, Schondoncho, Costero, Scribanio, aliisque innumeris è nostrâ Societate, multarum palmarum hoc in stadio athletic, victa iugulataque fucere? quoties ab extraneis, veritatis non minus quam nominis nostri per studiofis, Francisco Montano, Montholono, Steuartio? vt Principes ac Reges, vt Cardinales atque Pontifices omittam, scriptis litteris causæ nostræ maximos patronos. Quòd si tamen miratur aliquis, toties hæc & à tam variis obiecta fuisse, tot libellis famosis sparsa, persuasa creditaque etiam subinde viris rerum minimè ignaris; is profectò miretur potius, & prodigio simile agnoscat, centum annorum spatio, in tantâ maleuolentiâ peruestigantium ac scrutantium singula, etiam abdita ac domestica quæque, centum, inquam, annorum spatio nihil fuisse allatum, quod Magistratibus, quod Principibus, quod Regibus faceret fidem; nedom Societatem hanc *pestilentem esse sectam, exitialem factionem*, vt aduersarij toties iactauerunt. quain insigni suo cum dolore, vno tantùm sæculo tam latè diffusam vident, tot receptam vrbi- bus, tot auctam Collegiis, tot votis expetitam denuò, vnde prius fuerat expulsa. Miretur potius, nos toto iam sæculo, veluti inter sacrum & faxum (quod aiunt) positos; inter extrema atque disiuncta hominum hinc beneuola studia, illinc malefica odia, medios fluctuasæ semper erectos; ac veluti geminâ lance libratos atque suspensos: cum alij miris nos laudibus efferrent in cælum, alij in ima Tartari maledictis criminibusque deuoluerent: atque eodem tempore his videremur summe execrabilia, illis verò amabiles etiam admirabileisque. ad expressam Seruatoris similitudinem, de quo eodem tempore alij dicebant, *Quia bonus est; alij verò, Non, sed seducit turbas.*

Hominum generi quid facias? tam sanctum nihil est quod vellicare malignitas non possit. vel in suspicionem adduxisse est satis, vt speratum inde fructum impediatis. In confinio quodam virtutes ac vitia posita sunt. rectum earum tenere cursum, neutram vt in partem declines, quemadmodum difficile est, ita eas à vitis inter se discernere euiliber

fanè

*Mirum
has inter
ita floruis-
se Societa-
tem.*

Ioan. 7.

sanè non ita pronum. maleuolus autem discernet numquam in eo, quem oderit: trahet omnia in alimentum liuoris sui, & rectissima quæque pessimum detorquebit in sensum. Iamdudum, neque hoc tantum sæculo, casta in Deum fides, fatua credulitas dicta est; Religio pietasque, stulta superstitio; & Christiana animi demissio, ignauia abiectionis. Iamdudum est, quòd incorruptam iustitiam, traducunt nomine exofæ feueritatis; prudentiam, fraudis astutiaque; fortitudinem, temeritatis; temperantiam, simulationis atque hypocritis: dudum, inquam, & ex illo tempore, quo attributa vitis nomina virtutum; non affinia tantum, sed planè contraria.

Ecclesiâ nascente, Christiana Religio quoties ab Ethnicis contumelioso vocabulo *superstitio exitialis*, quoties *noua atque malefica* est appellata? cur probro vertitur, eadem ab hæreticis improbisque tulisse cogitata nomina Societatem? *Christianum hominem* (Tertulliani * verba sunt) quoties *omnium scelerum reum; deorum, Imperatorum, Regum, morum, naturæ totius inimicum existimarunt*? An non iisdem hoc sæculo appellati contumeliis Iesuitæ? quòd hostes Numinis, quòd Regum interfectores, Vniuersitatum furia atque exitium, humanarum diuinarumque legum hostes, portenta orbis terrarum? Nónne & olim, eodem Tertulliano teste, *pratexuere ad odij defensionem, illam quoque vanitatem, quòd existimarent, omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos esse causam*? *Si Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem.* An non similia hoc sæculo in Iesuitas iactata? Si bello arsit Germania, si classicum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflictæ Catholica Religio in Transilvaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in Angliâ, si motus in Scoriâ, si turbæ in Poloniâ, Sueciâ, nostroque Belgio; nõnne statim Iesuitas in exsilium, in malam crucem? Iesuitas bellorum omnium incentores, omnium turbarum auctores, incendiorum, populationum, publicarum omnium calamitatum architectos, quæ vsquam totâ Europâ defæuerunt. Illi nimirum, vt nonnemo dixit, Pandora pyxidem aperuere, & omnia in orbem inuexere mala, etiam quæ trecentis annis ante exortam Societatem contigere. Nec aliis ad faciendam fidem opus argumentis: accusasse est satis. Nimirum, vt olim apud barbaros sola confessio Christiani nominis erat probatio criminis; ita apud impios istos Iesuitam esse, capitale est, criminofum est, execrabile est. Odiosum illi hominem cum designarent, Christianum appellabant: hoc sæculo, pro odioso, hæretici Iesuitam dixere. perinde ac Iesuitam esse, idem sit atque superstitiosum esse, factiosum, simulatorem, ambitiosum, superbum, omni nequitia profligatissimum, & Tartarei cacodæmonis sobolem. Eò vtrobique progressa dementiâ, vt, quemadmodum Christianos olim, ita Iesuitas nunc magiæ artiumque damnatarum insimulare non sint veriti; asseruerintque, nostros Tirones magorum imbui disciplinis. Estne quòd vltra progredi possit furor atque impietas?

Verum, post Seruatoris exempla, quid miramur? *Si patremfamilias imò & Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?* Improborum contumelias ipse: *Matth. 10.*

*Iisdem se-
rè calum-
niis appe-
liti veteres
Christiani:
Tacit. l. 15.
Sueton. in
Neron. c. 16.
* In Apolog.
cap. 2.*

Ibid. cap. 45

*Monthona
Plaidoye,
blasfme 4.*

uitia ne diuina quidem Sapientia euasit. mira eius stupendaque facta in præstigijs uerterunt, uirtutes in manifesta crimina & probra. Cæsari pendendum uictigal suaserat, & ipse penderat: reus tamen agitur contemptæ Cæsareæ maiestatis. Fugâ se subduxerat conatibus populi uolentis eum rapere & facere Regem: accusatur nihilominus Regni affectati. Deum inter atque homines pacis arbiter uenerat, pax ipse æterna hominum, & princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis corporibus abigebat dæmones: ore blasphemio uocatus ipse dæmonum antesignanus, maleficus, magus, occupatus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat & frugalitatem: non effugit tamen, quin helluo & ebriosus, & uini potator haberetur. Qui vitam traduxerat innocentissimam, *benefaciendo & sanando omnes*, instar nocentissimi latronis iudicatur in Curiâ, à sacro profanoque damnatur magistratu, & duorum ipse latronum medius, ueluti eorum sceleratissimus, infami crucis supplicio tollitur è medio, tamquam indignus uitâ uitæ auctori.

Et miratur aliquis impeti, traduci, vexari Societatem IESV? Cur exciderunt animo diuina oracula? *Beati estis cum maledixerint uobis, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in calis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante uos.* sic sanctissimos Religionum Fundatores, Benedictum, Norbertum, Dominicum, Franciscum, eorumque cœtus Religiosissimos; easdemque obiecere criminationes, ut ex D. Thomâ ac D. Bonauenturâ doctissimo Commentario Gretserus noster ostendit. Non descendimus primi in hæc certamina: per ista dudum ante nos illi transiêre. Quòd si IESV nomen independentium nobis quoque Dei causâ calamitatum omen est, ut antè dicebamus; quæ materia querelarum, quod famæ detrimentum est, si durius subinde immitiusque agitatur? In hereditarium istud onus cum nomine uenimus. illud illud nomen est, quod etiamnum improbis odio est atque terrori. in illud diriguntur hæreticorum tela, quæ Sociorum latere atque obiectu excepta sunt. Nec solus olim IESVS in crucem actus, sed & nomen eius; nunc quoque quidquid hoc nomen gerit, mundi odium est, & crucis instar exosum.

Age ergo, ne *defatigare deficiens animis*, generosa Societas, vnus sæculi procellas impetusque iam experta, simul & tutelam Numinis. Adspice *in auctorem fidei & consummatorem* IESVM. illum *si persecuti sunt, & te persequentur.* Cur alia tua sit quam Domini fors? cur alia quam Christianorum ueterum ac Religiosorum? IESV nomen tibi proprium si sumpstisti cum tantâ maleuolorum obreccatione, eo pretio emisse te crede magnificum illud *pro nomine IESV contumeliam pati.* Istud Origenis tibi scriptum puta: *Qui amicitias expetit IESV, multorum sibi sciat inimicitias tolerandas: licet VLTIMI MERITI SIS in Ecclesiâ; tamen hoc ipso, quia ad IESVM pertines, impugnaberis.*

Ioan. 6.

Ioan. 19.

Luc. 23.

Matth. 12.

Luc. 2.

Ioan. 7.

Matth. 11.

Matth. 5.

et alij Ordines Religiosos ante nos:

In Append. ad Refutat. Histor. Ordin. Iesu. Capite I. huius Libri.

non ergo mirum si IESV Societas.

Hebr. 12.

Ioan. 15.

Homil. 11. in Iosue.

CAPVT VNDECIMVM.

*Crudeliter vexata Societas à barbaris in Orbe nouo,
ac primò in Indiâ Orientali.*

Sic exercitam inter Catholicos hæreticosque Societatem, quid mirum si grauiora in Orbe nouo inter barbaros excepere certamina? Per vastissima incognitaque matia, ad vltimos & inaccessos mundi fines, coram Gentibus & Regibus IESV nomen vt portaret, experiri quoque debuit, quanta oporteret pro nomine isto pati. E re ipsa certè Europæ finibus, quò remotiores adiit plagas, eò acerbiora sensit perferenda, crescente cum terrarum spatii ex æquo agendi patiendique necessitate. Hic illam in virtutis suæ theatrum ingressam dices. hic ferro flammâque in eam sænitum, hic certatum vtrîmque totis viribus, donec fessâ crudelitate victrix toties patientia triumphauit.

*Inter Eri-
nicos durè
exercita
Societas.*

Noui ego generosam posteritatem: nec illam conspectus Sociorum sanguis, nec suppliciorum terrebit immanitas. inuitamenta hæc potiùs & præmia erunt, quæ ad Indos pelliciant. hac spe æstuabit illis animus, angustis Europæ limitibus inclusus: hac spe ardebunt superare Oceanum, & longæ rædia nauigationis. tot Heroum, maiorum, inquam, nostrorum, hæc spes & merces fuit. è terris illis tum recens detectis, pro auro & gemmis, retulere speciosa vulnera, & pulcherrimam mortem per atrocissima supplicia. Ea nunc quasi in breui tabellâ exhibere est animus. non igitur, vt hæctenus fecimus, Collegiorum in Orbe nouo sediumque nostrarum narrabimus agitationes atque discrimina, sed illustrium de Societate virorum violentas cædes barbaræ immanitatis: spectaturi in extremo illo mundi theatro, tamquam scenâ variante, alios in cruce, alios in scrobe, sub licitoris manu ferroque alios, alios in flammâ; suum singulos actum nobilissimo fine, hoc est generosâ morte, claudentes.

Quæ primis nostrorum laboribus exulta est ad Orientem India, prima quoque nostrorum sanguine est imbuta. Xauerij votum quoties id fuit! sed Antonio Criminali ea reseruata erat diuinitus gloria, vt tot Heroum dux & antesignanus prodiret. ponè illum spectandos se offerunt viginti amplius commilitones, diuerso tempore in eadem Goanæ & Malabaricæ ditionis orâ: quos inter Rudolphus Aquauiuua & Alphonsus Paciecus, clarissimi stemmatis ambo, si in tanto virtutis splendore lux aliqua stemmati relicta est. Criminalis gente Italus, nobili genere apud Parmenses, ab Ignatio missus in Indiam, sustinendis oræ Piscariæ & Parauanæ Ecclesiæ curis atque calamitatibus, Xauerio successerat, parem vnus animum ferens tanto & initio & labori. Satis ad æstimandam viri virtutem, successisse Xauerio: eam vineam excoluit summâ fide, labore improbo & sudore, tandemque rigauit & sanguine. Res sic habet.

*Primus de
Societate
à barbaris
trucidatur
Antonius
Criminalis
Ribaden. in
Vitâ B. Ignatij
l. 3. c. 20.
Maff. Hist.
Indic. l. 14.
Hilarion de
Costa His-
tor. Cathol.
Tom. Bo-
zuz lib. 7.
figno 27.*

Anno Christiano M. D. XLIX. defecerat Lusitanos nitratus puluis. hæc egestas cognita vicinis barbaris animos ad audendum fecit. Vrgebat

Criminalis Præfectum arcis, vt misso oratore pacem peteret: quod ille cum fastu dedignatus, in naues se cum suis recipit, & inuitat Patrem. Sed Neophytorum commiseratio retinebat: quos ille misericors dum nauibus imponere laborat, præoccupatus ab hoste submouet paulisper gregem, atque ipse Pastor vultu & gradu constans pectus aduersum offert, in vtrumque paratus, seu fortiter cadere pro suis, seu pacem exorare. Sed erat precibus implacabilis barbarorum furor. ergo in genua procumbens, sublatis in cælum oculis manibusque, Deo se victimam offert. Hoc situ virum, reuerira credo, prima acies, transit sine noxâ, itemque media; sed postremam constabant Saraceni, capitales nomini Christiano hostes: eorum vnus hastam per costas in pectus precantis adigit. Quo vulnere prostratum spoliare vestibus festinabant, cum ille magnanimus vtrò sibi Religiosam tunicam detrahit, quin & interulam suâ iam purpurâ pretiosam offert, nudus CHRISTO similior moriturus. tum, vt poterat, in pedes se erigit, ac versus templum ægrè gressum molitur, positurus animam ante aram illam, in quâ, incruentâ Filij hostiâ, toties antè litauerat æterno Patri. Verùm alium audiens aduentare sicarium, ne more fugientis occumberet inhonesto vulnere, aduersum percussori pectus obiecit, & lanceam irruentis excepit. lapsa præciditur caput, quod infanâ vociferatione barbari pro victoriæ trophæo in delubrum inferentes, idolo suo Tricanduro fixere anathêma, hoc vno satis superque causam necis testati, odium Religionis. Quantum hic vir à tam beato funere! quem etiam viuentem Xauerius Sanctum nominabat.

*Interfici-
tur Rudol-
phus A-
quaiuiua
cum qua-
tuor So-
ciis.*

Thom. Bo-
zius lib. 7.
figno 27.
Hilarion
de Costa
Hist. Cathol.

Fusus Antonij cruor, multorum sanguinem inflammavit. ingens omnibus iniectus ardor: nec pauci summam votorum retulere; quorum aliquos produco spectandos; non temporum ordine, sed locorum. Rudolphus Aquaiuiua, Ducis Atrienfis filius, exoratâ parentis veniâ in Societatem admissus, longâ aliquot annorum prece Indiam impetrauit. ibi magno Mogori Patres aliquot petenti, ipse porissimum datus, triennio vixit in Regiâ; ac subditorum plurimis CHRISTI adiunctis, cum in Rege ipso, plus quam CHRISTI lex patitur vxorio, frustra laboraret, petitiâ obtentâque missione reuertit Goam. Mox Collegio Margano Rector datus est, annexis ad curam, quotquot Salsotide insulâ sedes habebat Socieras. Consilio subinde inter domesticos Patres inuito de iuuandis in Fide incolis, placuit inspicere loca defigendis crucibus templisque excitandis opportuna. Rudolphus ipse Rector cum Sacerdotibus tribus, Alphonso Pacieco, Petro Berno, Antonio Francisco, & non Sacerdote Francisco Aragnâ, post Missarum Sacra proficiunt. in comitatu erant Lusitani duo, plures indigenarum, & agebant iter nullâ suspicione periculi. Notauit pulcherrimam vindictæ occasionem impostor quidam veneficus; & repente excitatis vindique barbaris, veniſſe aiebat tempus vlciscendi iniurias Deorum fanis & simulacris toties illatas ab Sacerdotibus nouis, qui nunc etiam circumspicerent loca struendo templo & crucibus imponendis, cum æternâ ignominia præfenti que interitu Pagodum. Animauit facile sanguinarios hæc oratio. Patrum cædes decernitur: vias omnes obsident: prædam

dam in dispositos circumquaque caſſes ſponte venturam præſtolantur. Et iam Patribus ſubolebat machinatio: quare non vltà pergendum rati, iter ſuum relegebant, cùm ad pagum Coculinum ſeſe vndique circumuentos vident. Luſitanus ſclopòs expediebat: prohibere noſtri; monentes non deſenſionis hoc tempus eſſe, ſed mortis CHRISTI cauſà fortiter oppetendæ. Paciecus barbaros ſermone gentis lenire aggreſſus, vehementiùs irritauit. Primus in Aquaiuiam impetus fuit. amputatis tibiis in genua prouolutum, nudantemque colla, geminato acinacis icùtu percuffere. mox & in humeros impactum ferrum, & pectus telo penetratum. tot vulneribus occubuit ætatis anno trigeſimo tertio: quã ipſã erat ætate Paciecus, nec genere illi nec virtute minor. Hoc actore Philippus Rex mandauerat Proregi, ne quod Pagodibus fanum totã Salſetide reſtitui pateretur. vbi letale vulnus in pectore perſenſit, decuſſatis in cruceſ brachiis, cælum ſuſpiciens, recepto in guttur telo, comitatus eſt Aquaiuiam. ambo non fine altiore prouidentia, pari nobilitate, paribus meritis, paribus vitæ & Religionis annis, ex militante Societate in triumphantem pari leto abiere.

Exoſus erat præ ceteris Petrus Bernus, quia paulò antè gentis deos ſuis oppugnarat manibus, pedibusque protriuerat; auctor etiam matæ vaccæ, quam ſuum numen (Ægyptiorum Iſidem huc tranſiſſe crederes) indigenæ colebant. hinc diſſimè per horrenda vulnera trucidatus eſt, neque cadaueri inſana crudelitas pepercit. Sui ipſe leti vates fuiſſe creditus, cùm frequens diceret, Coculinos haudquaquam ſeriò Chriſtianos fore, niſi Chriſtianum ſanguinem, & ſuum ipſius quidem, (ita dictabat animus) bibiſſent. Triginta ætatis annos numerabat Bernus; totidem Antonius Franciſcus, voto dudum Martyr; ſolitus, quoties ſacrificabat, ardentè precibus lacrymisque fundendi ſanguinis beneficium à Deo poſtulare. At Franciſcus Aragna, extinctis ceteris, adhuc ſpirans repertus, inter barbarorum manus cum ingenti clamore in fanum aſportatur; vbi circum idolum ſemel iterumque raptatus, & honorem habere iuſſus, tanto animi robore deteſtatus eſt, vr, furore impiorum accenſo, horrendam ſagittarum pluuiam in ſe prouocarit; quibus toto corpore confixus, alter Sebaſtianus apparuit. Acta res eſt Iduibus Iulii anno M. D. LXXXIII. quam inſigni poëmate noſter Bencius exornauit.

Poſſem hîc ego Alphonſi à Caſtro, Nunnij Riberæ, Aloyſij Men-
dez, Pauli de Valle, Franciſci Lopez, Petri Maſcarenæ, Georgij Fer-
nandez, Gomeſij Dameraltij, Vincentij Aluari; poſſem aliorum glo-
riofam in eâdem Orientis Indiã cataſtrophè ſpectandam dare, poſtu-
lareque tam clarorum id pugilum dignitas, niſi inſtituta breuitas veta-
ret, moneretque vt in Iaponiam, Xaucrianæ ſecuti curſum indiſtriæ,
aliquando transferamus pedem.

*Variorum
præterea
interfecto-
rum nomi-
ni.*

CAPVT DVODECIMVM.

In Iaponiâ in Socios gladio, flammis aliisq; tormentis barbarè sæuitum.

Propriâ Societati Iaponia est, ex quo primus in eam Xauerius CHRISTI intulit Fidem. Prò, quantum constantiæ Christianæ iam theatrum! rediuuiam nascentis olim Ecclesiæ faciem hîc agnoscas, & verè *sanguis Martyrum hîc semen est Christianorum*. In illos quis barbara Regum edicta, quis sigillatim nostrorum proscriptiones atque exilia numeret? Arimæ, Meaci, Firandi, Nangasachi, aliisque in vrribus, pro domibus atque Collegiis olim florentibus, latebræ iam sunt; & receptus nusquam satis tutus. fraudis atque insidiarum plena omnia, plena sæuitiæ & horroris. ferrum, catenæ, cruces, ignes vbique circumsonant. sed è latebris ad generosa certamina.

Protomartyres Societatis in Iaponiâ.

In hac arenâ nostri agminis principes sunt beatissimi Martyres Paulus Michi, Ioannes Goto, Iacobus Ghifai, prima Societatis Iaponicæ purpura, primæ rosæ. in crucem acti anno prioris sæculi nonagesimo septimo, sæuiente Taicosamâ. quos dein ingens turba, quasi torrente quodam profusi sanguinis, etiam postremis hisce annis confecuta. Felices illi ante alios, quibus adeptam martyrij palmam Supremus Sacrorum Antistes solenni sententiâ prònuntiauit. nimirum illo potissimum honore digna erant necis instrumenta, cruces. Erit, cum & flammis sua constabit gloria; quarum hîc, tanto terrarum inariumq; interiectu, luce perstringimur, ardore inflammamur. Illarum in primis, in quibus admodum nuper adhuc pænè ante oculos nostros viuus spiransque reluet Carolus Spinola, inuictissimus Heros; illo quidem Spinolarum sanguine illustris, at suo apud Iaponios multò illustrior; suis animi corporisque dotibus, suis in excolendâ Iaponiæ vineâ diuturnis laboribus atque ærumnis multò clarior.

Carolus Spinola lento igne comburitur cum octo Sociis.

In arenam ingressus est anno sæculi vigesimo secundo: quo vno anno supra centum octodecim Christianos atrocissimis pro Fide suppliciis cælo Iaponia transcripsit, atque in hoc numero de nostrâ Societate quatuordecim. Vnus idemque dies Nangasachi quinque & quinquaginta pugiles laureatos vidit. ex nostris nouem, Carolum Spinolam, Sebastianum Chimuram, Petrum Zampo, Michaëlem Xumpu, Gonfaluum Fufai, Antonium Kiuni, Thomam Acafoxi, Ludouicum Cauiara, Ioannem Ciucoga, omnes viuos lento igne combustos; præter Ioannem, qui, quòd columna, ad quam cremaretur, deesset, gladio percussus, diuersâ paululum viâ eandem metam attigit. præter barbaros, triginta amplius Christianorum millia huic illustri spectaculo memorant interfuisse. Ad sex cubitos flammæ à corporibus distabant, nempe vt longum esset & crudele supplicium: manus aditricæ leuiter columnis, libero nodo & non ægrè solubili, vt quibus animus ad pœnas deficeret, inuenirent fugam. At nemo vnus ex omni numero fuit, qui ardente iam vndique pyrâ non oculos cælo infigeret, non ignem ferret

ferret animo & corpore immotus. Carolus quidem ad duas, Chimura verò ad tres etiam horas mediis vixit in ignibus. quo cruciatu corporis! quo animi robore atque constantiâ! Eo certè barbarorum stupore, vt per dies plurimos nonnisi de illo admirationis plenissimus eisset sermo. Hæc Nangafachi.

At Firandi sub idem tempus haud minora spargebat lumina Camillus Constantius, natione Italus, ex Romanâ Prouinciâ; variarum linguarum, etiam Flandricæ, peritus. Erant tunc Firandi in anchoris naues vectorum numerus. Hos omnes ad spectaculum egressos vbi Camillus vidit, ex strue lignorum, velut ex rostris aut ex orchestrâ, nunc Flandrico, nunc alio sermone verba faciebat, pari eloquentiâ & animorum motu. Ad Iaponios verò, quorum litteras & sacra callebat, conuerso orationis epilogo, fortissimè simul ac suauissimè deduxit, fidem CHRISTI IESV & veram esse & securam. Quæ cum diceret, ita rapuit Iaponensium animos, vt ignem citò admoueri nollent, ne citò dulcissimâ illius suadâ priuarentur. Accenso autem rogo, inter ipsas flammâs ardentissimâ voce omnes allocutus, non antè finem dicendi fecit quàm viuendi. Haud multò post pari luxit incendio Petrus Nauarrus, qui sex & triginta ipsos annos Iaponium CHRISTI gregem Pastor rexerat, & cum eo par fratrum Dionysius & Petrus Sandayus; at Augustinus Onda gladio percussus. Has tot victimas, anno, quem dixi, vnico secunda Martyrum Iaponia è Societate nostrâ CHRISTO immolauit. Nec paucos nihilo his inferiores aliorum annorum fasti atque Historiæ dabunt, Ioannem Baptistam Machado, Hieronymum Angelum, Carolum & Michaëlem Carauallios, Antonium Pantum, Franciscum Pacicum, Balthafarem de Torres, Ioannem Baptistam Zola, cum Sociis septem non Sacerdotibus; aliosque complures (neque enim recensere singulos nostrum est) lento igne tostos potius, quàm exustos; clarissimo suis flammis & nobilissimo leti genere.

Et hæcenus ignibus scruitum erat, gladio hæcenus & crucibus, quasi alia nondum nossent tormenta barbaries; sed, heu! qualia postmodum noui inuenere! armet se profectò obduretque scribentis ac legentis animus necesse est, dum inaudita crudelitatis acta memorantur. Scio lectas solùm ex Iaponiâ epistolas pluribus lacrymas excussisse, mouisse horrorem. Nimirum postquam obseruatum est ignem esse in votis, factumque ludum paruulorum, omnia in cruciatu coniungere elementa. In bullientibus, in gelidis aquis, in aëre vacuo, in terrâ & segni humo quæsiuère quod cruciaret, quando tot horarum lenti ignes iam nimis breue videbantur supplicium.

Fontes calidi sunt apud Iapones, & ex iis balnea bullientia, arcanâ naturæ vi; acris igne tormentum. his sensim inde ab imis talis & lentè merguntur, vel etiam capite immittuntur ij, quorum fides igne fortior; repetiturque toties, per interualla tamen, immane supplicium, donec solutis neruorum ossiumque compagibus, diffluente carne simul & vitâ, deficiat spiritus. Aliter in aquâ gelidâ ludit scuitia. Elatis in altum pedibus, pendulus in aquam demittitur ore tenus aut naribus, qui

*Camillus
Constantius è
mediis ignibus
concordatur.*

Nona tormenta apud Iapones.

torquetur; vt ægrè admodum nec nisi cum horribili conatu luctantis naturæ queat respirare. Est & cum ingestis in os, est cum affusis in faciem pendentis centenis haustibus aquæ gelidæ, ita intercipitur attrahendus aër in præcordia, vt laborans æstuansque natura aditum per disruptam sæpè venam quarat. Iam in aère & sub dio, terebratis ferro pedibus, reuinctisque manibus, sine cibo, sine fomento plures dies noctesque semianimum quoties destituunt omnibus expositum cæli iniuriis? Quo in tormento cum de Societate aliquis non ita pridem quintum iam diem noctemque perduraret, negauit aliam se sentire molestiam, quàm quòd totam necdum Iaponiam CHRISTO adiunxisset. O æterno digna præconio generosissima vox! meliorem aliquando laudatorem inuenies. De terrâ quid dicam? iners quidem & seque elementum est, sed non torquet apud Iapones inerti seque modo. Excavatur altitudine modicâ; tunc congestâ in scrobem fœdissimorum animalculorum copiâ innumerabili, arctè concluditur; nisi quòd sursum pateat hiatus tanto, quantum implere possit humani corporis rotunda moles. hanc in scrobem capite deorsum pendulo vimbilico tenus Christianus immittitur, destituendus inibi, donec cruciatus ab animalculis, præfocatus omni sanguine defluente in fauces, aut constantiam amittat aut vitam. Quæ ad istæ tormenta, si rectè expendantur, non cohortreat natura?

Hæc tamen omnia quantâ virtute ac robore quàm multi ex omni sacrorum Ordinum Familiâ, quàm multi ex Societate nostrâ hilares constantesque subiere? Deficeret dies enumerantem singulos. Vno anno nuper trigésimo tertio supra viginti è nostris terriberrimo isto scrobo supplicio fuere eneçti. Omitto reliquos qui vltimis hisce annis consecuti.

Multi è nostris in scrobe eneçti.

Marcelli Francisci Mastrillij generosa mors.

Vnius Marcelli Francisci Mastrillij generosâ virtus, properantem licet, ad se rapit: clarum nomen, magnoque dilectum Xauerio caput. Anno nuper trigésimo quarto è graui plagâ agebat Neapoli animam. Spectandum se præbet manifestâ in luce Xauerius, ad spem excitat, adeundæ Iaponiæ exigit votum: puncto temporis persanat languentem, certissimo & orbi testato miraculo. Ergo ille, relicta mox Italiâ, iam Hispaniam tenet, iam Oceanum nauigat, iam ad Iapones properat, & viam vbique frequenti signat prodigio. Quò hic euadet? quid moliantur Superi nouo hoc Iaponiæ Apostolo, submisso diuinitus? quin & fugatos exercitus barbaros, & innoxia ante pedes defluere hostium tela videt, omnia magni ope Xauerij. cuius virtutum æmulus laborumque, nomen quoque iam pridem assumpserat. Sed quò tandem hæc omnia? ad destinatam gloriosè mortis in Iaponiâ lauream per tot miracula ducitur. Vix in continentem expositus, ad mortem queritur, tamquam aduenisset quem opperiebantur. Inuentus est denique indicio vaporis emergentis è loco, quò orationis causâ secesserat. cælesti luce circumfusa facies attonuit exploratores; nec iniicere manus sunt ausi, nisi perbenignè inuitati. Iudicibus sistitur. memorata in illum decernuntur supplicia. exhaustis omnia atque superauit. Iam quatrimum in scrobe exegerat, & cum carnifice expostulat quòd abstraheret nimium citò, suasque interpellaret delicias. Huic fortitudinis portento quid yltrâ facias? acceleran-

da nempe compendio moris, ne tantæ fama constantiæ confirmet Iaponios. Capite ergo raptim plecti iubetur: sed ecce licitoris gladius ferreos etiam vectes potens diffindere, totis viribus impactus, à ceruice velut ab incude resiliit, ne perfriectâ quidem leuiter cute. Alterum denuò libranti ictum fugit ensis è manibus attoniti licitoris. Et iam desperabat imperata perficere: sed conuetsus ad hominem Mastrillius, bono animo esse iussit, & exsequi destinata; præstitutam diuinitus horam iam adesse. Quâ ille voce, non secus ac diuino monitu, resumptis cum telo viribus animisque, facili ictu dignum immortalitate verticem demersit à ceruice XVI. Kal. Nouembr. M. DC. XXXVII. animumque victorem immisit celo, Magni credo Xauerij exceptum amplexibus, quem tanto fauore dignatus erat in terris, & ad negatam sibi olim martyrij palmam sibi quodammodò vicarium in Iaponiam miserat.

De Iaponiis hæctenus. Mitto de Sittensibus dicere. alioqui hîc Xauerius ipse, optimo iure, votò Martyr censendus veniret. O qualis animus hîc ante inaccessa Sinarum claustra ærumnis & necessitati succubuit, necdum satur ærumnarum! Illa postquam semel perripimus, tempestates sæpè, non naufragia fuere; pericula, non cædes; Patres nunc expulsi, nunc in tetros carceres dati, glorioso leto (quod erat in votis) quasi semper fugiente. Nunc illi Regno alta quies, spesque ingens, Rege in Religionem ac Societatem admodum propensio.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

In Aethiopiâ, in Occidentali Indiâ, in Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multi è Sociis trucidati.

E Iaponiâ aliquando ad Aethiopes & nigerrimos Aethiopum Cafres conuertamus oculos, quos hinc atque illinc par nobile pugilum ad sese rapiunt Gonzaluus Silueria & Abrahamus Georgius Maronita. Prò, quales viri! quàm indefessi laboris! quàm prompti in arduas expeditiones animi! nacti ærumnarum segetem animo suo parem, vitæ exitum ex voto gloriosissimum. Silueria, Lusitanus primæ nobilitatis, à diuino dudum consilio ad tinctam sanguine lauream destinatus, post exantlatos in Indiâ labores immensos, Christianis sacris lustrauerat Cafres, ipsumque adeò Regem Monomotapæ, cum matre ac trecentis Proceribus. Tot laborum periculorumque premium mors fuit, à Mahumetanis procurata odio Religionis. Deus bone! quot ille anhelauit votis, & quantis animis expectauit necem! Omnibus valere iussis, vnum in cruce pendentem amplexus IESVM, atque, vt gaudio exsultare cerneret, vestem candidam indutus, nocte mediâ inambulabat, suos expectans carnifices, & ad audendum inuitans. Sed siue tanta magnanimitas, siue antiqua viri reuerentia, tamdiu deterruit sacrilegos, donec fatigato somnus obrepfit. Tum verò ex insidiis, vnde hominem obseruauerant, tacitè progressi, iniecto in collum fune strangularunt. Corpus, ne coli posset, in flumen datum. Ast ibi quoque cum die suum cultum inueniet, & vel capillos benè numeratos Deus coronæ seruat.

*Gonzalvus
Silueria in
Monomotapâ trucidatus*

*Abrahams
Georgius Ma-
ronita a-
pud Ara-
bes:*

Haud longè dispar Georgij Maronitæ apud Arabes victoria, nisi quòd magis properata. Goà soluerat, vno comitatus puero Æthiophe, Seminarij Goani alumno, ipsè in mercatorem Armenum pulchrâ ob CHRISTVM metamorphosi transmutatus. Oras enim omnes Æthiopiæ arctissimâ custodiâ clausas tenet Turca, difficili aduenarum aditu & periculoso. Appulsus Georgius, vt erat Arabicæ peritissimus, facildè facultatem à Præfecto loci impetrat penetrandi in Æthiopiam, vendundarum mercium causâ. Iamquæ erat perreçturus, cum puer in hospitio relictus, expectato in multam lucem Patre, ac fame interim stinuilante, cibum capere aggreditur; eratquæ tum ille dies Mahumetano ieiunio sacer, quò quidquam gustare ante vesperam ingens Turcis piaculum est. Ergo vbi vorantem puerum videre, magnis minis & super has alapis extorlere Christiani nominis confessionem. Fit mox certior Præfectus, & è vestigio reuocatum Georgium interrogat, CHRISTVMNE an Mahumetem colat. Pro CHRISTO liberè fatentem magnis promissis ad defectionem inuitat, reuertentem ingentibus terret minis. At illo explodente Mahumetem, & constanter CHRISTVM prædicante, accensus furiosus Præfectus mactarat hominem in loco, nâ per vim furori suo moderatus subigendum carcere sperasset. Sed mansit viro constantia, nec adduci potuit ad reuerentiam Mahumetis. Hac causâ capitis damnatus est. Prodigiousum supplicium fuisse mentiorant testes oculati. Primo ictu carnificis, ferrum illasâ penitus cervice dissiliit: altero acinace bis hominem percussit, dissiliente iterum ferro, & vix leuiter perfrictâ cute. At egregius pugil, dato iam claro fatis innocentie signo, ceruicem tertio gladio supposuit; & mox capite minor magnum animum celo intulit, æternas gloriæ cælestis opes breui morte mercurus. Totis quadraginta diebus corusca per noctem lumina super sepulcrum visâ, attonitis portento Saracenis: atque intra illos dies Præfectus, & quotquot necis illatæ affines, diem suum obiere.

*apud
Brasilos,
Petrus
Correa &
Ioannes
Sofa:*

*Ribaden in
Vitâ B. Ig-
narij lib. 4.
c. 12.*

*Andr. Schot-
tus in Vitâ
Borgia
lib. 3. c. 10.*

*Maffei in
Appen. Epi-
stolarum
Epist. 1.*

*Ignatius
Azebedus
cum xl.
Sociis:*

Placētne Brasiliam nunc adeamus? Hic terrâ mariquæ cruenta spectacula distrahunt oculos, quò potissimum se vertant, incertos. Hinc Petrum Corream, Ioannem Sofam, aliosquæ habet terra; sed mare numero vincit, & dignitate: maior quoque in hac scenâ nouitas. Ignatius Azebedus in Brasiliam nauigabat, cum imposito sibi Prouincialis munere; & augendis in barbarorum salutem Collegiis nouas ductabat copias sexaginta nouem Sociorum. Tribus distributi nauigiis vehabantur; sed cum Ignatio pars maxima, quadraginta Socij: & huius nauis ad Palmam insulam (ex Fortunatis vna est) exonerandis istic mercibus appellitur. Exfensione factâ, sacerdotes sacram Deo hostiam litant. Incolarum multi suadebant Ignatio terrestre ad urbem iter, vitandis scilicet piratis, quos grassari per ea littora constabat. Sed alia mens viro fuit diuinitus utique inieçta. Nauem omnes repetunt; vixquæ à portu aliquot millibus aberant, cum in Iacobum Soriam incidunt ex Calvinianâ disciplinâ peracerbum Catholicorum, sed in primis Iesuitarum, hostem, perquæ eas oras diurnâ piraticâ celebrem. Vtrinqûe acriter pugnatum: sed obtinuit pirata trulentem inclamans: Percant, percant Papistæ, qui falsam Brasiliæ doctrinam impottant. Animabat interim

interim suos Ignatius ad sustinendam fortiter necem ab hostibus fidei. In caput adhuc loquentis Caluinianus miles ferrum alto vulnere defigit: mox aliis aliisque plagis confoditur, testatus Deum hominesque solâ Romanæ Fidei causâ se mori: simul quâ poterat voce, sed exemplo magis, circumstantibus Sociis mortis exinebat metum. Mox in mare præcipitatus est cum sanctissimæ Virginis imagine, quam arctissimo complexu, frustra conatis extorquere hæreticis, retinebat. Exinde in alios fræuitum. Crimen erat, & piandum morte, esse lesuitas, multosque ex iis Sacerdotes, quibus in odium sacri Ordinis verticem abrasère. Nec saturari crudelitas potuit. Benedictus Castrius tribus primùm glandibus ictus, dein ferro punctim cæsimque confoditur. Emanuelis Aluari, post crebra vulnera, contrafacta cura atque ossa collisâ. capulis gladio tum elisum caput Blasio Riberæ, cerebrumque effusum. Petro Fonseca os pugione confossum, disruptâ maxillâ. Didacum Andradam aures dantem consentibus maiore odio frequentatis ictibus traiecere. Nec minori feritate iugulauere Gregorium Scribanium, Aluarum Mendez, Simonem Acofta. Reliquos ferè binos ternosque talaribus exutos tunicis, adacto bis tæve in præcordia pugione; quosdam etiam manibus brachiisque truncatos, in mare omnes dedère præcipites xv. Iulij anno M. D. LXX.

Par conditio alterius nauigij anno vertente fuit. Tanti temporis erat ista nauigatio, quasi Brasilia fugeret, mare quæreret tam generoso tingi sanguine. In ipsam illam piraticam incidunt; cui iam pro Sorîâ Ioannes Capdeuillius, solo nomine alius, imperabat. Vtrique par Religionis odium, & sanguinis nostri sitis. Naue captâ, Socij xiv. duce Petro Diaz in potestatem venère. Dabat tum fortè nauæ consenti aures Franciscus Castrius Lusitanus; quo in opere tamquam in flagranti delicto, scilicet ab hæreticis, deprehensus, multo vulnere in ipso vestigio peremptus occubuit. Diaz quoque, & cum ipso Gaspar Goëz, cui planè adulescenti paternè sollicitus imperarat, ne à suo latere vel latum vnguem discederet, simili ratione mactati. Restabant vndecim, quos mille maledictis verberibusque oneratos, reuinctis post terga manibus, in angustum compegere. Hoc in numero Michaël Arragonius brachio grauius saucius, dum fortè gemitum edit, à micibus illis Caluinistis in mare datur, atque ad solatium videlicet comes adiicitur Franciscus Paulus Lusitanus. Alij in posterum diem referuati, noua fercula sanguinatio- rum; piè interim Sociis iam Martyribus inuidebant, ipsi de suâ sorte anxij, ne fortè viuerent. is vnicus erat timor: sed hoc etiam metu postidic liberati. Exutos togis, ac summâ libratos vi, excutiunt in mare cum tragicâ voluptate hæretici, quasi ludum sibi familiarem luderent. Duo longâ natatione superstites celoce excepti sunt: ceteros habet mare. Illos credo seruauit Deus, vt sinceros tragediæ testes haberemus.

Sed reddamur terris, & Occidentem Indiam contemplemur, hanc quoque nostro cruore, quàm suo metallo, pretiosorem. Multum sanguinis nostri habet Florida, habet Mexicum, & adhuc recenti calet Paraquaria. Florida solo nomine suaui terra, cetera ferox, post Petrum Martinez, qui primus illic, vixdum appulsâ classè in terram exsilens, à

Andr. Schot-
tus sup. c. 11.

Petrus
Diaz cum
vndecim
Sociis:

varij in
Floridâ,

Andr. Schot-
tus in Viâ
Borgiæ l. 3.
cap. 6.

Mexico,

barbaris interfectus est, anno dein elapso, vno die Sociorum octo fradulentè atque immaniter obruncauit, Ioannem Baptistam Segura, Ludouicum Quiros, Gabrielem Gomez, Ioannem Baptistam Mendez, Gabrielem de Solis, Sanchium de Saualle, Petrum Linarez, Christophorum Rotundum, Hispanos omnes. Totidem Mexicum & vno die, Hernandum de Thouar, Hernandum de Santaren, Bernardinum de Cisneros, Iacobum de Orofco, Ioannem de Valle, Hieronymum de Moranta, Ioannem Fonte, Ludouicum de Alauas, Sacerdotio omnes insignes. Gonzaluum de Tapia prætermisi, qui primus è Societate lucem Euangelij attulit Mexicanis; Antonium item Lopez, aliosque complures, non dissimili certamine similem palmam adeptos.

*Paraquariâ**Christophori de Mendoza uispera mors gloriosa.*

In Paraquariâ quoque, vt Rochum Gonzalez & Alphonsum Rodriguez, post plurimum annorum ingentes labores, anno nuper vigesimo septimo barbarè trucidatos præcreamus; certè Christophorus de Mendoza non tacendus, qui recens suò sanguine sparsam in Paraquariâ Fidei fementem irrigauit. Redibat ex longinquo vir Apostolicus, & quâ animis transeundus erat, à veneficis obruitur imbre sagittarum. Vna ceruicem ingressa per oculum inuenit viam. duæ tergo transiere. plagæ insuper luculentæ inflicte in caput. Ita mortuum rati, detracto ad ludibrium Crucifixo quem gestabat, & alterâ aurium abscissâ, recedunt. Iacuit in vligine ad multam noctem, donec paululum sibi redditus, in propinquum cliuum, vt reptando poterat, se traxit. Est superstitiosa barbaris opinio, vbi hominem necarint, nisi & ventrem illius discendant, fore vt intumescat suus. Ergo manè ad cædis locum regressi, non inuentum Patrem reuixisse crediderunt. Sed vestigia sanguinis prodebant viam. Hac secuti, semiuiuum deprehendunt in cliuo, crudeliter insultant, Dei quem prædicabat imbecillitatem exprobrant, à quo defendi nequiuerat. At ille, collecto spiritu, impios redarguens, quamquam tacere cum minis iussus, detractam Deo gloriam asserbat: donec furore amentes, superius homini labrum cum dentibus abscindunt, mox & inferius cum mento, deinde restantem aurem & nares; extremâ denique rabie, horrendum dictu, ab radice linguam, cum thorace, ventrè, ceterisque partibus, immanissimè reuellunt.

Non minor laus ærumnas pertulisse citra necem.

Et hi quidem generosam animam per vulnera posuere, & laudatissimam mortem: eos verò quis recenseat qui in vtroque orbe, inter hæreticos & Ethnicos, inter Christianos & barbaros, inter immanissimas gentes, in montibus & siluis, in specubus atque cauernis, pares martyrio ærumnas pertulere? Quot Sociorum millia, vno iam sæculo, absumpserunt hi labores! nec eorum idèò minor laus, quòd placidâ morte defuncti sunt. Erit certè Andreæ Ouiedi, Nunnij Barretti, Patriarcharum Æthiopiæ; erit Ioannis Beiræ, Andreæ Fernandij, aliorumque innumerorum celebris ad immortalitatem memoria; dicenturque præcis in Ecclesiâ Heroibus nihil aut fecisse minus, aut pertulisse.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Sociorum aliqui in Europâ crudeliter interfecti; præsertim in Angliâ.

In nostrum orbem aliquando reuertamur. Hic quoque scenam cruentam hæresis atque impietas dabunt: in Angliâ præsertim, si fas dicere, Iaponiâ Europæâ. Infelix Regnum vnus nuper Regis libidine, vnus Reginae crudelitate! Quot illic qualesque animas laqueus interclusit! Primus hoc campo certauit, primus vicit Edmundus Campianus, qui eundem (quod memorare iuuat) quem ab Apostolicâ Sede confirmata Societas annum, in terris natalem habuit, prioris nempe sæculi quadagesimum; simul cum prorumpente in publicum sub id tempus Henrici VIII. impietate: quasi primus aduersus eam de Societate dimicaturus, iam tum nobilis Ignatio miles nasceretur. In eam dein missus expeditionem, diu latere non potuit. Erupit citò in publicum generosa vis indolis, & eximia ad miraculum eruditio: cui sanè resistere aut contradicere nequiquam sustinebant omnes aduersarij. Nec stylo minùs quàm linguâ potens: decem pro fide Catholicâ rationes scripsit; hæresim singulis iugulauit. Ab Elisabethâ Regina in partes inuitatus, oblato Cantuariensi Archiepiscopatu, mortem Catholicus maluit. Quare subiicitur quæstioni, membra omnia luxata fractaque: animus tamen constans. Cum tali scilicet tam deformato, tam elumbi, ausa est de integro congregi vniuersa Anglicanæ Theologiæ schola. dies locusque dicitur. fit ingens hominum concursus, summa expectatio. disputatur. clamore hæretici, Campianus magis ratione pugnabat. ipsa virium defectio iuuabat causam attentione maiori. Quid multa? vnus omnes palàm in arenâ conuictos constrictosque triumphauit. Multorum ab hæresi auersio fructus victoriæ fuit. Ceterùm hostes irritati dedecore, dolorem suum innocentis supplicio vlciscuntur. Damnatur Campianus, suspenditur, & adhuc spirantis cor palpitans euellit carnifex, corpusque diuidit in partes, horrendo supplicio, sed genti vsitato. Hic primus apud Anglos Catholicæ Religionis in nostro sanguine triumphus.

Tam illustre Campiani trophæum multos breuî æmulos ad parem ^{alij dein} gloriam excitauit, Thomam Cottamum, Iacobum Bosgrauium, ^{plures:} Alexandrum Briantum, Henricum Walpolum, Ioannem Cornelium, Robertum Sothuellum, Odoardum Olcornum, Garnetos duos, Henricum & Thomam, Rogerium Filocum, Franciscum Pagium; & duo lumina, alterum Scotiæ, alterum Hiberniæ, Ioannem Ogilbæum, & Dominicum Collinum. Quot vno in Regno capita laureata! quàm nobilis purpuratorum Patrum Senatus! Cottamus pendens & ferro secandus, aspero cilicio implicatus, magno carnificis & populi stupore, apparuit. Walpolus solâ Campiani morte in societatis ineundæ desiderium exarsit, futurus utique alter ipse Campianus. Ita Deus emeriti militis locum nouo tirone supplebat. Walpolus Vlissingæ apud Ze- ^{Cotta-} ^{mus,} ^{Walpo-} ^{landos}

Primus de Societate in Angliâ stranglatur Edmundus Campianus: Nicol. Sanders de Schismate Anglic. lib. 3. Hilar. de Costa Hist. Catholic.

landos (nam ex tunc insulæ Anglicanis præfidiis tenebantur) terribilissimo carcere inclusus, vix post annum euasit. in Angliâ annum & vltra Eboraci captiuus fuit. inde Londinum vectus, oblatam à nobilibus sanguineis fugam, ipse animò nobilior, recusauit. Annus hîc quòque in turri illâ funestâ vix honestè tecto, etiam asperimâ hieme, ne stramine quidem ad cubandum vllò, traductus est; donec Regina viri constantiam suam probrum interpretata, Eboracum reuehi, & morte affici iuberet. Quaterdecies in quæstione fuit, atrocia semper nec humana perpetuus. Damnationis tres causæ data, quòd Sacerdos esset, quòd Iesuita, quòd citiuus ad Romanam Ecclesiam seductor. Inserto in laqueum collo iussus Reginam Ecclesiæ caput fateri, explosit: vnde acerbior carnifex, vix pendente planeque viuum secuit, horrente populo & illacrymante. At Robertus Sothuellus, ex cuius ore, vel hæresi teste, melle dulcior fluebat oratio, triennium ipsum subterraneo inclusus antro, decies tortus, denique laqueo peremptus est. Capitale erat, Sacerdotem esse & Iesuitam.

Sothuellus,

*utroque
Garnetus,*

In eadem causâ occubuit Henricus Garnetus, etsi gloriæ illius deturpandæ insignem calumniam hæresis frustra struxit. frustra, inquam: nam viri integritas vel hostibus probabatur, & suus ipsum defendit cruor, quando gutta in spicam illapsa cælestem illius vultum ad miraculum expressit. Erant Garneto summa omnia, virtus, doctrina, auctoritas. Magnum Iesuitam solenni nomine indigetabant. Eius mors supra viginti mortalium millia exciuit. Vbi in conspectum venit, reuerenter omnibus est salutatus. Ipse publicum innocentiae suæ testimonium dixit, ac benè Regi, benè Senatui, & populo precatus, incredibili modestiâ pendit. Licet communi multitudinis clamore prohibitus est secare spirantem. Mortuus seipso viuente maior apparuit. Tot millium, partem maximam hæreticorum, non pressa sed elata vox fuit, in terris non viuere alterum Garnetum. Haud degenerem tanto patruo nepotem se probauit Thomas, perpetuò adspirans ad Anglicanum tripudium, ita suum suspendium nominabat. Interfuere innumeri spectatores: è præcipuâ nobilitate ampliùs trecenti. Tanta erat opinio dignitatis, quam patruum memoria iuuabat.

Ogilbæus,

Tot Anglis ad æmulationem fortitudinis accedit Scotorum gloria Ogilbæus. Quantis in vno illo pugnatum promissis, quantis ministris omnia risit. Quot in illo vno consumpta tormenta! tum etiam risit. natum diceres fatigandæ crudelitati. Nemo hilarior ad epulas, quàm Ogilbæus ad mortem iuit. In supplicij loco interrogatus à Ministro, num timeret mortem; Non magis, inquit, in tam bonâ causâ, quàm tu patinas, cum vesperi esuriens ad cœnam ibis. Ita lætus animus prægustabat beatorum Martyrum gaudia, ad quæ solutum corpore euolasse credimus, ingemiscente populo, & iniustam uicem palàm detestante.

Collinus:

Ad patrem cum Ogilbæo palmam venit Collinus ex Hiberniæ Proceribus; in quo flectendo diu laboratum, iubente Elisabethâ: & orabant amici, simularet saltem, & ad momentum seruiret temporis. Surdo canebatur. Maiora præmia promittentem Deum secutus, laqueo vitam finire maluit.

Hæc

Hæc sunt orbis Europæi clarissima sidera. quibus suas addat stellas Gallia, Martinum Guttierrez, Iacobum Salefium, Guilielmu Salta-
 mochium; Sicilia, Petrum Venustum; Lusitania, Emanuelem Fernan-
 dez; Martinum Laternam, Polonia; Emanuelem Nigrum & Georgium
 Bartholic, Transilvania; Germania, Godefridum Thelen, aliosque; in
 piâ causâ omnes, vel ab hæreticis, vel ab improbis, partim gloriose
 saucios confectosque vulneribus, partim crudeliter trucidatos. Et no-
 stra Belgica non sola erit ingloria: sua sidera posteritati ostendet, quo-
 rum nunc ortus claro nimium die immaturus.

Vos interim, fortissimi Heroës, qui sic mortui æternum viuitis, viue-
 tisque omnium memoriâ sæculorum; maiores aliquando exspectate ho-
 nores, cum tempus erit, solenni pompâ plausuque decernendos. Nobis
 satis est tolerantia vestra ac fortitudinis obiter commemorasse exem-
 pla, seræ incitamenta posteritati, quam degenerem, spero, nulla ar-
 guet dies.

*Post celebratas fortissimorum pugilum laudes, distributasque
 victoribus coronas, par est nec Lectorem hisce dudum cer-
 taminiis intentum absque missilibus dimittere.*

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

*Optabilisne sit, potissimum sub CHRISTO Duce militantibus,
 rebus facilibus ac latis, an tristibus atque arduis exerceri.*

Ogitanti mihi, Auditores, theatrum huius vniuersita-
 tis oculis vestris subiicere, vt in eo inter tot tamque
 diuersa hominum vota ac studia, quid optandum, quid
 auersandum, quid sequendum, quid fugiendum sit,
 arbitrari possitis; assessorum vobis apponendi videntur;
 non illi quondam è Pythagoreâ disciplinâ fastidiosi
 censores Democritus & Heraclitus; quorum alter omnia promiscue &
 absque delectu, aut risu contemptuque velut ineptias explodebat, al-
 ter velut miserias ignauo fletu prosequabatur: sed cum viris omni ex-
 ceptione maioribus supremus ille Munerarius: vt ex eius sensu ac sen-
 tentiâ decernere possitis, siue conducibilis iis qui sub eius signis sti-
 pendia faciunt, tristibus an latis, asperis an mollibus, aduersis an pro-
 speris, exerceri. Et quidem, vt absque diuerticulis & ambagibus rem
 ipsam aggrediamur; illud principio statuendum est, quod antiquissimus
 ille Vatum diserte pronuntiat: *Militia* (seu, vt alij, *tentatio*) est *vi-*

*In theatro
 vita hu-
 mane a-
 guntur
 lata &
 tristia.*

*utrum ho-
 rum sit
 optabilis.*

Iob 7.

ta hominis super terram. Nec illud minùs animis nostris obuersari debet, quod monet ille tantâ humanorum casuum varietate iactatus Apostolus: *Speſtaculum facti ſumus* (aut, interprete Hieronymo, *theatrum facti ſumus*) *mundo, & Angelis, & hominibus*. Quòd ſi ita eſt, ſi vel in arenâ cum aduerſario compoſiti ſumus, vel in theatro omnium oculis expoſiti; quis ambigat, quin & illuſtrius ſit ad laudem illius qui ſpectatur, & iucundius ad voluptatem illius qui ſpectat, in hoc mundo arumnis & damnis conflictati, rerum aduerſarum vires inſtingere, inſultare miſeriis, fortunæ ſeuientis impetus retundere, ardua ac periculofa excelſo animo vltro depoſcere; quàm in ymbrâ deliteſcere, atque ignauiam ſuam tenebrarum ac parietum ſeptis tegere, dies nocteſque totum ſe voluptatum illecebris ac cupiditatum lenociniis dedere, otio ac deliciis ſupra feminam circumfluere, ita vt priùs tædeat laſciuix, quàm pudeat, nihil denique facere memoriâ dignum, quò nos poſteritati aliquando vixiſſe teſtemur? Si enim hîc, tamquam in ampliffimâ ſcenâ, quam theatralis tum hominum tum Cælitum corona cingit, omnium conſpectui expoſiti ſumus; nemini dubium eſt (vt rem ipſam oculis ſubiiciam) quin plaufu dignius, & viſu iucundius ſit ſpectaculum, videre Herculem aliquem clauâ armatum & leonis exuuiis, ex horrido ſpecioſum, nunc in Lernaâ palude Hydræ capita deinetentem, nunc in campo iubatos leones, impetu factò, dilacerantem; quàm in gynæceo cum Omphale, femineo cultu geſtuque fractum, deliciis ac libidinibus diffluentem. Quis hanc tanti Herois mollitiem non deteſtatur? quis contra non in cælum extollit generoſiſſimum illud Cæſaris Conſtantini facinus, & pænè dixerim, prodigio ſimillimum, quo ſolo non vnus dici congratulationem, ſed æternitatem immortalitatemque nominis eſt conſecutus; vtpote quod iam ſparſum eſt ac diſſeminatum in orbis terrarum memoriâ ſempiternam? Cùm olim in amphitheatro certi homines cum leonibus decertarent, aderant qui ex orcheſtrâ certamen illud deſpiciebant, gemini Imperatores Galerius & Conſtantinus, gladiatorij huius muneris editores. Horum alter Conſtantinus cum ſtomacho auerſatus eorum qui cum belluis congrediebantur ignauiam, pulchrâ in regio pectore audaciâ gliſcere, & honeſtè ambicioſus ardere cepit victoriæ cupiditate. Itaque, nullâ maięſtatis habitâ ratione, in arenam deſcendit, aut victus amiſſurus vitam, aut victor relaturus gloriam. Res, neſcio, an ad famam temeritatis, an ad gloriæ ſplendorem plus habitura momenti: quæ meritò eſſet apud poſteros caritura fide, niſi plura id genus facinora hoc etiam ipſum omni ſuſpicionem mendacij apud æquos rerum æſtimatores eximetent. Stabat hinc leo excuſſis furore iubis, horrendoque rugitu formidandus, quem timerent belluæ etiam quæ timentur, ſcintillantibus oculis, hiantibus faucibus, explicatis vnguibus Imperatorem iam iamque inuaſurus. Qui aderant ſpectatores, trepidabant alieno periculo, cùm ipſe eſſet ſecurus de ſuo. Conſtantinus enim præſenti animo ſeſe ad certamen accingens, non minori dexteritate quàm fortitudine belluam complexus, ſtimulos ad audendum ſubiiciente gloriâ, hiantis fauces diſrupit; & cùm munerarius eſſet, ceteris omnibus honoris & gloriæ palmam eripuit. Spectaculum pro-

1. Cor. 4.

Optabilis eſt diſſicilibus exerceri.

Difficiliſſimum ad ſpectus magis delectat ſpectatorem.

His iniuratus Conſtantinus ad audendum,

cum leone decertat in amphitheatro, & vincit.

fectò omnium ordinum admiratione totiusque amphitheatri applausu dignissimum. Dignius tamen longè spectaculum est, & Cælestium oculis iucundius, videre in huius vitæ theatro hominem rebus humanis maiorem, & ad quemcumque aduersarum rerum incursum inconcussum: qui, si calamitas, si mæror, si ignominia, si dolor impetum faciat, non terga vertat; sed obuium pectus obiciat: qui ad ardentem rogos, ad aculeatas rotas, candentes laminas, ferreas vngulas, totumque carnicinæ apparatus, non colorem mutet; non gemitum emitat, non pedem referat: hoc qui faciat, non eum dico personam sustinere viri fortis in theatro, sed ipsum assero esse Fortitudinis theatrum, dignum in quod ipsi indigetes ac beatæ mentes oculos animosque conuertant. Quod si ex theatro, in quo homines velut histriones in scenâ huius vitæ mimum representantes spectauimus, ad certaminis palæstram (quod alterum nobis initio propositum erat) in quâ iidem velut athletæ luctantur, gradum fecerimus; facile intelligemus, honestissimum esse, instar generosi pugilis, strenuissimum quemque aduersarium sibi deponere; hoc est, acerbissima quæque perferendo, efficere vt in nullis aduersis nullisque calamitatibus terga vertamus, sed contra ipsas ab ipsis induremur. Athletæ rebus asperis gaudent exerceri, delectantur pugnis, ambiunt contundi castibus: vltiò plagas ostentant, non ignari vulnera non inferre infamiam, sed gloriam conferre. Diceres illos, instar Indorum, quot in corpore cicatrices circumferunt, tot insertas vulneribus gemmas ac lapides pretiosos ostentare. Itaque quemadmodum illi totum corpus vulneribus cruentant, vt quò plures gemmas ac lapillos inferunt, eò pulchriores habeantur: sic qui in supremi Gymnasiarchæ palæstrâ versantur generosi pugiles, ardua quæque & acerba sibi deponunt, magisque vulneribus quàm voluptate pascuntur, non nescij, cruentum verticem triumphalibus laureis, frontem sudore madidam specioso diademate, bellatrices dexteras lemniscatis palmis, laceros humeros regio paludamento, cicatrices denique aduerso corpore exceptas palmatâ togâ quandoque cohonestanda. Enimuerò quemadmodum in rebus creatis magis enitescit lilium inter spinas, rosa inter aculeos, margarita in ostreo, in glareis aurum: ita dum in huius vitæ palæstrâ ac puluere vitam degimus, & sub capite spinis coronato stipendia facimus; spectaculum longè pulchrius Deoque gratius exhibemus, si in huius vitæ calamitatibus cæcisque nubibus ac procellis infraacti excelsique animi splendorem retinemus. Quid enim? an non multò pulchrius est æquis virtutum æstimatoribus spectaculum, Paulum cernere catenâ confriictum Solymæum carcerem illustrantem, quàm Cæsarem trabeatum conscendentem Romanum Capitolium? Stephanum inter faxorum grandinem pro inimicis Deo supplicem, quàm Sardanapalum inter opima fercula aureosque calices temulentum? Laurentium in candenti craticulâ tyranno insultantem, quàm Heliogabalum in molli stertentem culcitrà? Iobum in sterquilinio philosophantem, quàm Augustum in palatio cum fastu imperantem? Et quia hoc sterquilinum quoddam quasi fortitudinis fuit gymnasium, lubet presso vestigio in hoc fimeto tantisper hærere. Hoc enim sterquilinum non solum de

*Gloriosus
agunt quibus
vita malis
non ce-
dunt.*

*Quod in
theatro,
idem ha-
bet etiam
locum in
palæstrâ.*

*Vera viri
fortis ac
boni orna-
menta sunt
vulnera.*

*Parallèle
mollitiei
& laboris.*

*Tibi gloria
in fincto.*

tanti viri gloriâ nihil decerpfit, sed contrâ, illius patientia fineti aboluit infamiam, dignumque reddidit, vt ait Chrysoftomus, quod ij etiam qui diademata gestant, deuotis osculis venerentur. Electus fuit hic inuictus pugil, vt, cùm fatanas omnes suas vires in eo lacefendo frustra exerceret, illustri documento sæculis omnibus innotesceret, quid posset erectus in Deum animus, & quanta in rebus asperis gloriæ reges ac materia sit reposita. Numquam maiori triumpho vicit Iob, quàm cùm tot ærumnis obseptus, vinci non potuit: cùm iam omnium horribilium terrores sub iugum misisset, nilque superesset quod metueret. Cùm enim nihil illi fortuna reliquum fecisset, nihil cacodæmon intentatum reliquisset; tandem omnibus superior, metum omnem animo proscripserat. Sic vnus hic athleta cùm prostratus videri posset, omnium in se oculos conuertebat: dæmonum, quibus iam victis insultabat; hominum, quos inuicti animi robore in stuporem rapiebat; Angelorum, quos splendore tot victoriarum perstringebat; Dei, quem suâ illâ inconcusâ constantiâ oblectabat. Potestis dubitare quin tantum virum diuina prouidentia ad aliorum exemplum referuare voluerit, vt vnus constantia fieret omnium disciplina? Cuius imaginem cùm animis vestris firmiter impressam existimem, pedem ex Iobi sterquilinio, hoc est constantiæ palæstrâ, in campum refero. Itaque militiam esse vitam hominis (vt antè dixi) tamen nullus id Iobus asserat, diurna nocturnaque, quibus exercemur, prælia non permittunt dubitare. Quid aliud maternus est vterus, nisi domestica obscuri carceris palæstra, in quâ nouem mensibus velut tirones ad grauissima quæ impendent certamina, vmbatilis pugniæ simulacro quasi præludimus? Quo temporis spatio confecto, nascimur, hoc est, in campum pugnaturi progredimur. Vix adspicimus amicam lucem, & mox primo vagitu cum ærumnis nos luctari testamur. Ipsa in quibus ploramus incunabula, sunt prima quæ occupamus propugnacula. Quid, quod in hac militiâ non antea receptui canitur, quàm homini de statione vitæ, summi Imperatoris iussu, discedere permittitur? Quod si ita est, si hic in quo degimus mundus, est velut Marius in quo certandum, vtrum militi generoso & laudis cupido sit optabilius ad votum, illic se sistere præsentem vbi præsentissimum est periculum, an aliorum gloriosa certamina inertem ac desidem spectare? vtrum illustrius ad gloriam, illic Ducis imperio pedem figere, vbi pluri mi vel mortui iacent, vel morituri cadunt, an verò inter lixas & cætones, vbi vix buccinæ clangor auditur, delitescere? Sanè hic omnium fermone celebrabitur, & inter triarios censebitur, qui totius aciei in se influentis pondus bellique molem, instar Horatij, vmbone sustinuerit; vel ab hostium cuneis circumuallatus, exemplo Alexandri, de genu pugnauerit, quærens non vbi tutissimè consistat, sed vbi honestissimè cadat: cui fatius erit fugere è vitâ, quàm è pugnâ. At verò ignauus ille, è campo relegandus ad gynæceum tamquam inglorius ac degener, qui in pedibus quàm in dextrâ plus præsidij repositum habuerit, qui ad primum ferri splendorem expalluerit, ad primum litui sonitum hastam clypeumque abiecerit. Quæ si in profanâ militiâ locum habent, multò magis

Homo nascitur ad labores & bella.

Gloriosus qui contra mala proccidit;

infamis qui cedit,

magis sacræ militiæ auctoratis, & sub CHRISTO Duce stipendia facientibus, debent esse commendata, vt hæc præ ceteris in laude ponant, stare intrepidè in primâ acie, contumelias verbaque probrosa, vt missilia tela & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia despiciere, contemnere stulta mundi iudicia, imò ipsum etiam contemptum; supplicia grauissima, hoc est, mortis præludia, ferendo eludere; denique omnibus incedere lætitiis, cum caput obiiciendum est periculis. Hæc sunt quæ milites honoratos & charos Imperatori suo reddunt. Solent enim Imperatores, si quem habeant in exercitu militem ad aggrediendum hostem strenuum, ad sustinendum belli impetum fortem, ad insidias fruendas industrium, ad pericula subeunda intrepidum; hunc è toto feligere numero cui ardua quæque committant: hunc iubent incautis moliri insidias, explorare itinera, lacessere hostem velitationibus. Hic autem, si æquus est rerum arbiter, beneficium interpretatur, vnum se posse pro omnibus periclitari; magnique præmij loco ducit, dignum se habitum fuisse, cuius vnus singulare discrimen, esset communis securitas. Nimirum animi magnitudo periculis delectatur, & ambitu quodam segetem ac materiam gloriæ vtrò sibi deposcit. Contrà verò corpus assuetum tunicæ, loriciæ onus non sustinet, caput vnguentis delibutum, cassidem recusat; mollem otio manum durus exasperabit capulus. Vtros iam Imperatori chariores existimatis? eosne quos otio marcescere permittit, an verò illos quos duris asperisque rebus exercet? Quis Lacedæmoniis credat inuisos fuisse liberos suos, quorum indolem non crepundiis, sed flagellis; non priuatim delicias ad mensam, sed publicè verberibus ad aram experiebantur? & quidem tam durè, ac propè dixerim inclementer, vt multus è visceribus sanguis emanaret; & nonnumquam (teste Tullio) mors ipsa esset metuenda. sic tamen ipsi illa perfecebant, vt, cum non iam membra, sed vulnera præberent lanianda verberibus, nullum non tantùm clamorem ederent, sed nec genuitum quidem dolorem faterentur. Sic potuisse sibi, inter dolenda, ne dolerent imperare; quid aliud erat, quàm ipsi quodammodò pœnæ, vnde nascebatur dolor, pœnas infligere? Si hæc pro vanâ fluxâque gloriâ à Lacedæmoniiis vsurpata fuerunt; quid mirum si generosos spiritus Deus rebus asperis exercet? Nimirum publico humani generis exemplo eos in lucem edidit, vt doceant eos qui pusillo contractoque sunt animo, in istis quas tantopere fugiunt iniuriis, contumeliis, egestate, ærumnis, nihil esse terribile præter ipsum timorem: hoc solatium esse vasti doloris, quòd nemo possit valdè dolere, & diu: cuiusuis supplicij acerbiteratem vel non esse grauem, vel esse breuem: si enim ferri potest, leuis est; si non potest, breuis. tunc autem homines verè magnos esse, cum arduis aduersisque rebus ingentes animos & obuium pectus opponunt: tunc enim censentur tanquam prætoriani milites, qui suorum laterum oppositu pericula omnia à suo Imperatore propulsent. Sed quid opus est aliunde aut exempla accersere aut documenta, vt generosam hanc rerum aduersarum ambitionem ac generositatis palæstram vobis commendem, cum omnium instar esse possit Dux noster generosissimus? qui cum extra omnem certaminis aleam esse posset, maluit tamen tamquam

*præsertim
CHRISTO
Duce.*

*Optimus
miles ma-
ximis peri-
culis ex-
ponitur
à Duce
belli:*

*etiam fi-
lius à pa-
tre:*

Tullul. 113

*etiam ho-
mo à Deo:*

Hebr. 12.

etiam
CHRISTVS ab
aterno Patre, & suis
ipſius voluntate.

ſcopus inuidiæ ac malevolentia, omnium in ſe tela experiri. Plus dico, cum Apoſtolo: *Qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta*. Duo theatra. Paret æternus Filio propoſuerat (vt Chryſoſtomus, Theophylaſtus, Rupertus, aliiſque nonnulli docent) cum primùm cum in orbem terrarum introduxit, in quo perſonam ſibi impoſitam pro dignitate ſuſtineret: alterum honoris, gloria, oblectationis; alterum doloris, abiectionis, ignominia: in illo nihil ad ſplendorem, nihil ad honeſtam voluptatem decrat, nec opum affluentia, nec Imperatorum trabæ aut diademata, nec vllum deliciarum genus; in hoc triſtia & acerba erant omnia, ſtabulum, egeſtas rerum omnium, hominum malevolentia, cacodæmonum furor, denique exquisita tormenta, & ignominioſiſſimum crucis ſupplicium. Vtrouis modo videbat ſe (quod ſibi propoſitum habebat) humanæ ſalutis aſſertorem eſſe poſſe ac vindicem. In hæc cum CHRISTVS oculos conieceret, cogitationeſque intenderet, & probè intelligeret hæc ſuo commiſſa eſſe arbitrio; vt ſemel exemplo ſuo præclariffimò ſententiæque ſapientiſſimâ decerneret, quid hominibus in hac vitæ palæſtrâ triſtiſque exſilio amplectendum, quid fugiendum eſſet; *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta*: tantoque ambitu egeſtatem, incommoda, iniurias, tormenta, dedecus amplexus eſt, quanto mortalium plerique honores, opes, delicias plauſumque conſectantur. Deinde vt ſe iniuriis omnibus ac tormentis ſuperiorem oſtenderet, eorum admittit amplexus, quorum pedibus protrititus eſt; eos amiciffimè compellauit, qui maledictis eum ac blaſphemiis onerabant. quinimò ipſos carniſices ſic tulit in oculis, ſic ex animo Patri commendauit, quaſi non intuliſſent ſupplicia, ſed beneficia contuliſſent. Hoc eſt generoſi excelsique animi, hoc Imperatoris noſtri ſymbolum, hæc militiæ noſtræ teſſera, *Bona facere, & mala pati*. Hanc glorioſam teſſeram ſua Ignatius, velut deuotæ CHRISTO, cohorti adſciuit: hac viâ ad nominis immortalitatem præiuit. Quid enim mali in primo melioris vitæ tirocinio non pertulit? quas non audiuit contumelias? quas non ſuſtinuit iniurias? quas non excepit minas? Prima ipſius magnanimitatis incunabula & faciæ, vincula fuerunt & carceres. in quibus ipſe vinculus licet compedibus, per virtutis tamen curriculum inſignis ſtadiodromus celerrimè ferebatur; numquam liberior quàm in ergaſtulo conſtriçtus. Quis ſatis admiretur hanc heroicam eius vocem, cum Francisco Mendozio, qui poſtmodum in Purpuratorum Patrum Senatuum adſciuitus eſt, familiariter interroganti, ferræne iniquo animo vincula hæc & carceres; reſpondit Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer & vincula? at verò non tam multæ Salnantiæ compedes ſunt, non tot catenæ, quin ego plures pro CHRISTO cupiam. O verba omnium gentium linguis deprædicanda! quibus oſtendit deſuturos citius carceres Ignatio, quàm Ignatium carceribus. Vincula & carceres CHRISTI cauſâ ſibi innocenti vouere, Chriſtianæ eſt magnanimitatis; perferre, ſingularis conſtantia; læto libentiſque animo perferre, heroicæ fortitudinis. Quis nunc pro dignitate explicabit, fueritne Ignatius generoſior qui tot acerba ſibi optauit; an conſtantior qui in tantâ vitæ inæqualitate ſemper æqualis ſibiſque ſimilis perſiſtit;

Exemplo
CHRISTI
Ignatius
malorum
patientiam
ſibi aſſu-
mit, &
ſuis pro-
ponit.

an fortior qui aduersa, tristia, molesta, infracto animi robore conculcavit? Hæc generosa in malis perferendis indoles non vnus Ignatij vilceribus circumscripta est; sed ad posteros eius, ipsamque Societatem, hereditario quasi iure translata, illud robur non paucis indidit, quod in venerationem rapuit bonos, in inuidiam malos, in stuporem omnes.

Quod enim in orbe est Regnum, in Regno prouincia, in prouinciâ ciuitas, vbi non Societas vel exilio mulctata est, vel iniuriis vexata, vel contumeliis lacerata? At Societas hæctenus ita in hoc circo pugnavit, vt aduersariorum machinas contemptu, auctoritatem modestiâ, astutiam industriâ, crudelitatem patientiâ, furorem gratiâ facilè superarit. Nimirum ingenti illâ calamitatum ac malorum mole, quâ fortitudinis ac constantiæ acies hebescere vt plurimum solet, non aliter quàm cote quadam virtutem suam acuens, suis iacturis fit diues, felix ærumnis, funeribus immortalis: & ex fœdissimis ruinis clarissimos sibi triumphos instaurat. Cùm enim tota eius gloria in conscientiâ rectè factorum consistat, æquè facilem sibi cursum ad gloriam in morte, quàm in vitâ esse arbitratur. Quod ne celeberrima quidem illa Lacæna ignorauit, quæ filium in certamen contra hostes progressurum clypeo armauit, additâ hæc breui, sed neruosâ cohortatione: *Cum hoc, aut in hoc redi.* Sed nos hanc Laconicam oratiunculam obscuris verborum inuolucris tectam enucleatiùs exponamus. Solenne hoc erat Græcis, eos qui in certaminæ strenuè pugnando occubissent, eodem quo dimicauerant clypeo ad sepulturam efferre. Hoc est, quod suggererat filio mater, *Cum hoc, aut in hoc redi.* quasi diceret: Ades dum fili; ad bellum mitteris, hoc est, ad periculorum aream, sed & gloriæ. in quam vbi prodieris, qui scis, pugnando testare. ostende te esse materni non tantum sanguinis, sed animi heredem. Magnum est in bello munimentum, solum in prælio adferre mortis contemptum: sic in aciem procedas, non vt pericula declines, sed vt obuio pectore excipias. Scito in pugna multum quidem posse pugnantis virtutem, ita tamen, vt non parum licere soleat fortuitis casibus: hos nec metuas, nec fugias. Accipe bellaturus belli testèram, hunc quem trado clypeum: memineris te Lacedæmonium esse, cui, amisso clypeo viciis, ignominia; conseruato, cecidisse, gloria est. Moriturus clypeum tegas, à quo fuisti protectus, hunc tibi trado non magis in præsidium, vt fortiter vitam defendas, quàm in ornamentum, vt honestè mortem oppetas: redeas vitus, aut referaris mortuus, nihil interest; modò cum clypeo, vel in clypeo.

Hac bellicâ oratione, non minùs quàm clypeo, filium nobilis matrona armavit. Hæc olim fuit Lacedæmoniorum, eadem nunc Christianorum præliandi conditio. Quare hoc sibi quisque persuadeat, summum illum Agonotheram vnumquemque, dum ex vimbrâ in arena pulueremque descendit, tradito scuto fidei, simili oratione adhortari, quâ olim multarum palmarum athleta Paulus Timotheum inflammabat: *Labora sicut bonus miles* CHRISTI IESV: *certa bonum certamen fidei.* Sed quia vos hîc præcipuè alloquor, qui sub sacris Ignatij signis stipendia facitis, fugite, hunc, plurimis iam cum gloriâ consecis præliis, non vt Hetrusci solent tubâ, vel vt Arcades fistulâ, vel vt Cretenses lyrâ, vel

Malorum patientiam hæctenus Societas auide excipit:

Sociis commendat.

vt Lacedæmonij tibiâ, vel cornu vt Thraces; sed ex sacrâ Philosophiâ depromptis rationibus ad pugnam vnumquemque veſtrûm adhortari. Vos qui hîc quasi in scenâ spectaculum facti estis mundo, Angelis & hominibus, sustinete cum dignitate personam à Deo vobis impostam, quam fortitudo in arduis, patientia in aduersis, modestia in prosperis; constantia in difficilibus, virtutes denique singulâ magnificâ pompâ ac splendido sepiani comitatu. Vos qui hîc estis in palæstrâ athletæ, state corpore firmi ad omnes ictus expositi: æquo animo ferte quidquid intra mundi huius tumultuosam geritur aream: nec indignemini, si, cum boni sitis, mala patiamini; quibus hoc maximè propositum esse debet, pessimis displicere. Hominem ad casus humanos parate, sed super humana tollite: vt nec in secundis rebus elati, nec in aduersis fracti, ad vtramque fortunam inuictum animum adferatis: donec eximium illud, & soli Deo singulare, vobis, quoad mortalis conditio finet, vindicetis; *non moueri.* vt qui in campo Deo Imperatore meretis, non tamquam leuioris armaturæ velites vltro citroque iaculis missilibus hostem laceſatis; sed, velur decuriali dignitate Principes, robore triarij, decretoriis armis ac destinatis ictibus impetatis. Vestra pugna sit aliis pugnandi disciplina: state tamquam armigeri Dei, iustitiæ loricâ graues, sudore madidi, pulvere non indecoro fordidî; inter bellorum fulgura & coruscationes, inter armorum strepitus & fragores, inter calumniarum procellas & inuidiæ faces, inter iudicum minas & tyrannorum furias, inconcussi. State, inquam, ac totius in vos frementis Orci pondus, non minùs fortiter excipite, quàm constanter sustinete. Hoc est Christianæ militiæ nomen dare, hoc est sub CHRISTO Duce stipendia facere: hoc est peculiare eius obsequium, & arctiorem quamdam societatem profiteri: hæc vna generosis mentibus patet via, quâ ad nominis immortalitatem beatamque æternitatem enitantur.

ORATIO SECUNDA.

*In laudem eorum qui è Societate IESV sanguinem
pro CHRISTO fuderunt.*

Ambitiosam esse vnius purpuræ societatem, & sanguinis sui nobilitatem non fumosis maiorum imaginibus, sed nidore ac fumo qui ex ardentibus suorûm corporibus exundat approbare, ad reliquas verò dignitatum purpuras erubescere; res vna mihi videtur & fugam habere perquam honestam, & cladem ipsâ victoriâ gloriosiorum, triumphum verò longè amplissimum, planeque sempiternum. Et sanè multarum ornamenta dignitatum & Insularum quando nobilitati tribuuntur, non homini; & maioribus potius conceduntur, quàm moribus: licet suos in altissimo gradu collocarint, tamen, quia tot modò patiuntur inuidos, quot maiores eorum antè vicerunt amulos; sit, nescio quo pacto, vt extenuentur ea verbis, detrahantur filiis, communicentur cum maioribus, quasi ad nouam dignitatem nihil attulerint præter antiquam & ex annalibus petitam virtutem. At verò sanguini-

*Nobilitas
virtutis,
non stirpis,
laudanda.*

fanguinis sui purpurâ insigniri, nobilitatem proprio mereri gladio, natales illustres non è parentum cineribus eruere, sed ex propriis flammis statuere, & tot nobilitate insignia, quot sectus fueris in membra; hæc qui fecerit, & inuidiam declinauit Insulæ, & nobiliore purpurâ vitam mortemque cohonestauit. Sed quoniam horum Heroum noimen & gloria orbem vtrumque complexa est, mea verò oratio exiguis circumscripta limitibus, vt nec Ogilbæum in Europâ, nec Criminales in Asiâ, nec Silueriam in Africâ, nec Seguram in Americâ commemorare liceat; celeriusque prouehatur Laterna in Baltico, Tapia in Mexicano, Aquauia in Indico, quàm nostra velificare possit dicendi facultas; Campianum tantum, Azebedum, ac Spinolam in medium adduco, hoc est, tres viros de quatuor elementis, & inimicis Catholici nominis, triumphantes.

Verum enimvero priusquam singulorum tormenta pertracto, illud commune omnibus adstruo: Stereunt torti torquentibus fortiores, & Cyprian, pulsantes ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt: inexpugnabilem fidem superare non potuit sæuens diu plaga repetita; quamuis ruptâ compage viscerum, torquerentur in seruis Dei non membra, sed vulnera: fluebat sanguis quo incendium persecutionis aut extinguerent, aut certe mitigarent, docerentque Neophytos tunc frustra torqueri in flammis corpora, cum animus cogitationesque collocantur inter sidera. Et hac animi fortitudine dico Campianum multis vexatum contumeliis, plurimis iactatum iniuriis, omnibus exhaustum tormentis; nihil tamen, vt est apud Tertullianum, sensisse in neruo, quod animus iamdudum esset in cælo. Venerat in Angliam solâ propagandæ Religionis Christianæ causâ, totamque insulam sic obierat, vt in eâ nullum perduellionis vestigium post se relinqueret. Sed quoniam nihil est tam à veritate alienum, quod non probabile fiat sinistrae suspicioni; nec quidquam tam sanctum, quod non violeatur audaciâ; fictis criminibus, dubiis sermonibus certi subornantur homines: quæritur, capitur, trahitur ad publicam arcis Londinensis custodiam, occurrente tantâ populi frequentia, vt Londinum suis sedibus euulsa obuiam procedere videretur. Verum supplicium hoc pompam suam, non calamitatem esse ducebat; & ex illo carcere, è quo ducebatur ad pœnam, Campianus emissus est ad honoris palæstram. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! quàm dominatrix patientia! ad arguendam militiam percussione prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam lassitudinem ipsâ pœnâ refouetur. Quæ ergo hunc tormenta superent, quem pœna fouet, & qui ab exaggeratione suppliciorum incrementa sumit animorum? Aperite, aperite, inquebat, consciuum istud pectus, & totum de visceribus meis perfidiæ secretum egerite: videlicet inter ignes ac flagella sufficit innocentia mea, si dixerò: Non sum perduellis. Facinus est vos hanc perduellionem non deprehendere, si verum crimen impingitis: facinus hoc me non probare doloris indicio, si mendacium. quare cædite, vrite, lacerate; quid inter tormenta dicturus sim nescio, quid innocentia fateri possit scio. si fortè vis tormentorum vocem aliquam à mente alienam extorsit; ego tam

men non sum perduellis; si vox in equuleo interclusa fuerit, silentium tamen meum clamabit, Non sum perduellis. pœnæ fatentem possunt facere, non autem nocentem. In hac imbecillitatis suæ confessione trahitur in subterraneam specum, vel ipso adspectu terribilem. pendentes sanguinolentæ circum taureæ, catenæ, secures, laminæ, pectines, rotæ, equulei. adhibentur nefarii satellites, quos odium Catholica Religionis & libido torquendi conuocarat: laniatur, distenditur; nullus tamen gemitus, nulla vox Campiani inter acerbissimos dolores, diuulsionesque compagum, atque rotarum crepitus audiebatur, nisi hæc: IESVS, MARIA; IESVS, MARIA. vt scilicet doceret, malè quæri in istis lateribus ac latebris flagitiosa consilia, vnde depromebantur tam sacrosancta verba. O dignam tanto silentio vocem! O magnum, & præclarè sibi conscium pectus, inter compedes liberum, inter accusatores securum, inter cruciatus tranquillum ac beatum! Quando ex illis equulei tenebris in Angliæ lucem, hoc est, in Londinensis populi frequentiam erumpes? quando palàm audietur fides tuorum dolorum, testimonium equulei, silentij patrocini, vt te semel liberent populi suffragia, quem iam toties absoluerunt tormenta? quando innocentia tuæ contumeliam detrahes, & infami satellitum manu gloriosè stipatus ad Regium tribunal deducèris, tam paratus iterum pro innocentia tuâ ad stuporem omnium perorare, quàm in tormentis tacere? mihi crede, magnificentior redibis è tuâ catastâ, quàm Iudex fulgebit in suâ purpurâ. At dicet nonnemo: Infirmæ suæ & occultæ quæstioni publico suspendio fidem Iudices conciliarunt. quasi verò vir ille sanctissimus minùs in patibulo innocentiam suam tueri posset, quàm in equuleo. O gloriosum igitur illum diem, Campiane, quo crucem iussus conscendere, animo stetitisti quàm loco excellior! ô beatam illam mortem, quâ pro Capite Romanæ Ecclesiæ lubens volensque caput tuum oppignorasti! ô dignum memoriâ locum! quem tu iniuriarum memoriâ depositâ consecrasti, & ex arenâ crudelitatis fecisti theatrum pietatis. Viuet apud Anglos nominis tui gloria, viuet innocentia fama, viuet fortitudinis præconium; viuet, viuet, inquam, tua illa vox, quâ vti extremâ, sic tuâ virtute dignâ, inimicis benè precatus es.

Sed hac tragœdiâ ad suam catastrophem perductâ, gradus nobis ad alteram faciendus. Vidistis, Auditores, subterraneam specum Campiani gloriâ collustratam: vidistis, eodem in sublimi suspensio, aërem ipsum tam illustri Catholicae atque Apostolicae Fidei victimâ consecratum: nunc, si placet, spectate, quàm impiè hæresis aquas ipsas ac maria truculentâ cæde cruentarit. Hæc enim non contenta terras pestiferâ labe funestasse, exæstuantem ferociam, scelerumque tempestatem, toto circumuexit Oceano; vt, si quos repentina vis ac turbo percussisset, antè naufragium animorum facerent, quàm corporum. Stabat prope insulam Palmæ, ne quis de Christianorum Athletarum victoriâ dubitaret, stabat, inquam, in anchoris securo Lusitanorum classis, & interim mors plenis velis adnauigabat; cum subito adeffat prædonum nauis obsecundante vento. adulterantur in hostili puppe amica insignia, & occultis fraudibus apertum latrocinium prætextitur. mentiuntur,

*Marty-
rium Patr.
Ignatij
Azebedi
cum sociis.*

ciuntur, vt sese antè obsideri miseri sentiant, quàm videant bellum parari. Itaque scandunt hæretici foros, scrutantur intimos recessus, & latentia receptacula, micantibus in ipsis quoque tenebris gladiis, excutunt: nec corporum tantùm, sed etiam animarum exitum vectoribus moliantur. O! inaudita tempestas, in quâ leuissimum est, pati naufragium! Quis tibi tunc vultus, Azebede, quæ mens, quod consilium, quando acerbissimam tuorum cædem intuebaris, & in sacra Sociorum latera Calvinianus ille mucro desæuiebat? superuacaneum tunc erat ad barbara tyrannorum littora martyrij gratiâ suspirare, cum iam in ipso mari occurrisset Brasilia. Habet & Oceanus Martyres suos: nec elementa beatos faciunt, sed tormenta. Hoc tamen erat omni morte acerbius, tot immatura suorum spectare funera, quando singulos arctissimè complexus, gladiis impiorum sese obiecit, non vt moreretur cum suis, sed pro suis; malebatque vel vnus esse vicarius, quàm omnium fieri socius. Sed quoniam fore videbat, vt quos amor coniunxerat, eos heterodoxorum piratarum odium non separaret; hoc vnun sollicitè cauebat, ne, qui primus erat auctoritate & munere, postremus esset clade ac vulnere; & qui omnibus præibat ad militiam, is cunctos sequeretur ad victoriam. Quid multa? arctissimo illo, &, pro dolor! extremo in complexu trucidantur ab impiis, toti que sanguine perfusi, deturbantur in mare, numquam animarum sitim posaturi, & scaturientibus adhuc venis acerbâ latrocinia mitioribus inscripturi fluctibus. Azebedus cum imagine Deiparæ inter vndas fluctuans, cum hanc benè ominatam tabulam arctissimè esset amplexus, gratissimum in ipso naufragio salutis portum inuenit. O miserum acerbumque toti Brasiliæ casum, Societati verò vniuersæ perquam gloriosum! Quid enim aut laudabilius ad nomen, aut illustrius ad splendorem, aut magnificentius ad gloriam, quàm amore salutis alienæ vehementius accendi, quàm vt ardor ille toto Oceano possit extingui, & vterius votorum impulsu vela facere quàm ventorum?

Sentio in hac tempestate, orationis meæ cursum ferri in vltimos Iaponum sinus: crudele Nangasachi ostium, & fumantia adhuc littora prospecto. Hoc scilicet Societatis triumphis adhuc deerat, vt, postquam terra, pontus, aër ad gloriosa eius certamina aliquid contulissent, ignis etiam elementum partibus suis ac muniisungeretur. Angebatur in Iaponiâ humani generis hostis, & vehementer dolebat, eius oras tot sæculis interclusas, breui tempore à Xauerio esse patefactas; sentiebatque, hac portâ effractâ & reuulsâ, vastissimas patère Religioni Christianæ prouincias. nec ferre poterat, homines non horrore corporum tantùm, sed & animorum squallore sibi simillimos, eò ire post flagitia, vnde ipse pulsus esset propter flagitia; & qui in eadem secum fuerant caussâ, non in eadem manere fortunâ. Hic scilicet animorum motus, hoc fortissimorum Martyrum trophæum, hæc certissima Beatorum gloria inuidum humani generis hostem cruentabat atque confodiebat: nec minùs alieno zelo quàm proprio inferno torquebatur, quare cruces & rogos totâ explicat Iaponiâ, vt non minùs terrore sauiret quàm dolore. Quid hinc commemorem actos in crucem Paulum Michi, Iacobum Ghisai, Ioan-

Persecutionis Iaponice auctor diabolus.

*Marty-
rium Patr.
Caroli
Spinole.*

*Lata fa-
milia Spi-
nola.*

*Votum
martyrij
in S. Fran-
cisco Xa-
verio.*

nem de Goto? quid fortitudinem illorum incredibilem ac propè diuinam? quid decussata inter se vulnera, ex quibus plus gloriæ quàm sanguinis emanauit? Te certè, Carole Spinola, tacitus præterire nullo modo possum. da veniam, magne Athleta, si minus splendoris ab hac voce meâ acceperis, quàm à flammis tuis nunc es consecutus. Habet hoc omnis flamma, præsertim Martyrum, vt spectari possit, tractari non possit; & antè destituat facundia dicentem, quàm constantia conflagrantem. Quadriennio pænè toto miserissimam in carcere vitam duxerat Carolus, vt vno die mortem beatissimam consequeretur. interim tamen nihil ipse de amicorum opibus, nihil de generis nobilitate, nihil de suis natalibus, vt barbaros flecteret, obtendebat. Nimirum gloriosus existimabat sanguinem sanguine exornare, quàm exotare. Raptus ad feralem pyram, admouetur palo; & crudeli misericordiâ ligatur remissius, vt, si constantiam vacillare contingeret, facilior esset sese expediendi ratio. Itaque subiecto igne, phœnicis instar, terris quidem mori, sed cælo cœpit viuere. O magnum generis Spinolæ ornamentum! tu quo tempore Ambrosius Europam illustrabat victoriis, eodem Iaponiam Indiasque condecorasti triumphis; & vterque docuistis, Spinolas ad exemplar agendi & patiendi fortia tam nasci feliciter, quàm mori constanter. par consecuti estis ornamentum, licet dispari in elemento; nisi quòd longè minus sit superare vrbes & Martem tonantem, quàm ignes & Iouem, vt sic dicam, fulminantem. Vt vt est, vicit vterque, vicit gloriæ, vicit Religioni Christianæ, vicit immortalitati generis: vt dubitare possimus, plûsne gloriæ posterii vestri habituri sunt, quòd tu in Oriente occideris, an quòd ille in Occidente fuerit exortus. Quamquam quid ego tantam gloriam vnus familiæ circumscribo limitibus? habet Genua quo luceat, habet Iaponia quo ardeat, habet Ecclesia quo vincat, habet Societas quo triumphet. Et hi sunt fortissimi nostri Duces, qui procul à militari strepitu, sed non procul à militari gloriâ, extra furorem belli, difficiliora naçti pacis certamina, cadendo vicerunt, & Christianis tironibus ostenderunt, quænam essent honestissima vulnera. Quibus ego nec Americanum istum Thaumaturgum Anchietam, nec Armuzianum istud Lumen Barzæum, nec Indiarum Apostolum Xauerium coniungam: licet eundem vastissimo laborum & vndarum Oceano nauigantem eadem laurea fuerit coronatura, si eadem quæ ceteros, persecutionis illum procella inuoluisset. Poterat habere Martyrum gloriam, qui Martyrum habebat causam. nec fustes nocturnos timebat, cuius spes omnis erat in ligno; nec recusabat vno submergi momento, qui triduo assueuerat naufragio. Ne dubita, minùs semel generosus hic animus sudasset sub Martyre, quàm tamdiu sudauerat sub Æthiope. Sed de his alius erit dicendi locus: non enim hoc nunc agimus. vnã tantùm Martyrum purpuram, quã nullam pretiosissimam transmisit Oriens, venerabundus exosculor, eorum scilicet qui ab Herculeis columnis suos labores exorsi, post emensum Oceanum, nouo in orbe inueteratos idololatriæ ritus sustulerunt, scelera ac flagitia compresserunt, barbariem ac immanitatem curarunt. qui conatu plufquam Herculeo, domitis tot feris quot barbaris, rerum omnium termi-

terminos animis transgressi, etiam vitæ suæ iam deficienti inscripserunt, *Plus Ultra*. Eorum, inquam, qui sub Zonâ torridâ, in Indicis illis arenis, vbi mortales auro magis accenduntur quàm æstu, nullius rei quàm animarum cupiditate flagrarunt. eorum denique qui ad cælestis Regis aulam crucibus, equuleis, catactis sibi gradus fecerunt, & in pompam triumphi verterunt instrumenta martyrij: horum, inquam, purpuram venerabundus exosculetur atque deprædico. Quæ si mediocria, si vsitata, si quotidiana sunt; nihil habeo quod commendem: sin verò singularia, si inusitata, si tam procul à communi laude fortitudinis & vulgari constantiâ quam ab orbe nostro dislita; laudentur sanè hæc à nobis tam propensis animis, quàm illi generosis tormenta sustinuerunt, & virtutem illam digniorem pulpito quàm equuleo, perpetuis consecremus honoribus. Cumquæ eorum ne necessaria quidem expectata sit mors, quorum vita debuisset esse immortalis; viuant saltem posthac sacris in imaginibus, viuant humanis in laudibus, viuant diuinis in honoribus, viuant sæculorum omnium memoriâ sempiternâ: sed vel maximè viuant in nostris vestigiis, ne, vt illis gloriosum fuit tantam nobis virtutum suarum ac meritorum hereditatem suo sanguine consignatam relinquere, ita nobis contumeliosum sit eam inertia nostrâ prodigere. Pudeat nos, inter tot Sociorum vulnera, nullam posse cicatricem exhibere. O beatos pugiles! qui crucibus affixi, aquis submersi, ignibus combusti, non suam luxerunt pœnam, sed gauisi sunt de præmio: qui resecatis capitibus habere cœperint vbi coronari possent: qui omnium pedibus obruti, ac tyrannorum suppliciis excarnificati, omni Regum purpurâ nobiliorem triumphum sunt consecuti.

*Abhor-
ratio vt
imitemur
Martyres.*

ORATIO TERTIA.

*De causâ capitalis odij quo Societatem IESV hæretici
prosequuntur.*

SI quis miratur, Auditores, quid causæ sit cur nostræ ætatis hæretici implacabili planè odio à Societate IESV diffideant; mirari certè is desinet, si vtrorumque pugnantem inter se indolem, omnemque vitæ rationem toto, vt sic dicam, cælo disunctam esse meminerit; maiusque inter eos esse discrimen Religionis & Fidei, quàm morum atque institutorum Iaponios inter & Europæos; vt qui non pedibus tantùm, sed ingeniis etiam orbi nostro oppositi esse videantur. Operæ pretium est hunc pugnantium inter se morum atque iudiciorum typum, eiusque quod mihi propositum est certaminis adumbratam imaginem, paulisper intueri. Iapones, teste Maffæio, epulas nostras, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi celsatam æstate pariter & hieme potant. Nobis gemmea aureaque, illis fistilia terraque vasa in honore sunt. Iam in curationibus corporum, nos ægris dulcia & tenerè cocta; illi salsa ac penitus cruda; nos altilia, illi conchylia apponunt. Pharmacia nos fermè olidis & amaris, illi perquam suauibus & odoratis vtuntur. Illi è coloribus lætum ac festiuum æsti-

Maffæius
Hist. Ind.
libr. 12.

Franc. Garaf.
Doct. curios.
l. 2. sect. 11.

*Iaponum
mores no-
stris con-
trarij.*

mant nigrum, albus illis in funere ac luctu est. quæ à communi Europæorum sententiâ, vsuque nostro longissimè absunt. Nobis dentium in candore, ipsis in nigredine est decor: quare atro quodam pigmento eos identidem inficiunt. Illi somnum capiunt subiecto ceruicibus lapide vel tigillo, nos molle tomentum aut puluinar adhibemus. Illis aperto capite in sole pariter ac pluuiâ vterque sexus incedit, quod apud nos vitatur vel maximè. Illi foris absque pallio, domi verò ambulantes chlamydati, nos contrâ facimus. Equum nos à læuâ, illi à dexterâ conscendunt. Inter salutandum nos caput, illi crepidarum leui excussu pedes detegunt. Aduenienti amico nos assurgimus, illi subsidunt. Plura eiusmodi prætereo, ne ad viuum cuncta refecare videar. Enimuerò quàm vehementer in viuendi ratione ac lege Iaponij à nostrâ consuetudine abhorrent, tam è diametro hæretici omnes ab vniuersâ Societate dissentiant. Hæc origo dissidiorum, hic fons est omnis malevolentiae. Ceterum hac in parte diuinæ Prouidentiae consilia licet admirari, quæ valdè opportunè hac ætate nostrâ huius Ordinis Christianam militiam perditorum hominum istorum furori atque amentiae opposuit. Hanc ego diuersitatem ingenisque discrimen inter utrosque dum vario ex capite breuiter ostendo; non minùs æquos iudices vos fore confido, quàm beneuolos Auditores.

*Doctores
nomi Euan-
gelij:*

Fontan.
lib. 5.

*sanam do-
ctrinam
proscri-
bunt:*

Sander. lib. 7
de Vis. Mo-
narch.

Lindan. in
Exhort. ad
Holl. c. 12.

*in sanam
invehunt:*

Adiunxerunt sese Luthero, posteaquàm ille Deo ac Religioni perfidus, pristinae Fidei castra deseruît, continuò petulci è triuio Magistelli, procaces Grammatici, discincti Poëtae, leues Græculi, ebrij Oratores, nescio qui Philosophastri atque Philologi: horum exempla secuta est è Reip. sæce grex futurorum, tinctorum, lanionum atque textorum. Quid deinde etiam? Vt nihil ad summam impietatem, nihil ad extremam dementiam deesset; confluxere vndique facinorosissimi homines, ignominiâ celebres, Iudicum sententiis damnati, publicæque infamiae signis iniusti: inde verò profiliere prostituti pudoris ac pudicitiae mulieres, quæ, velut istius Academiae Eximia Dominæ ac Magistræ nostræ, in suggestum, in exedras, in sacra pulpita proruperunt. Tales fuere præclari instaurandæ Ecclesiae architecti, & si inferis placet, quinti Euangelij buccinatores. Tum verò perditissimus hominum cœtus tali duce conflatus, illicò Orthodoxam Ecclesiam, illiusque legitimum Caput aspernari, vtriusque sacrosanctam auctoritatem, ætatum omnium & nationum & ordinum perpetuâ consensione stabilitam, conuellere, sanctissimorum oracula Pontificum pedibus conculcare, grauissima Concilia etiam Oecumenica spernere, sacramque Paginam aut mutilare aut illegitimâ interpretatione conspurcare, ritus sacros profanare, Sacramenta polluere, sacras aras euertere, templa incendere, omnia deniq; humana ac diuina conculcare. Nec factis minùs abominanda commenta sunt dogmata, quibus omnem probitatem ac virtutem, omnem pietatem ac Religionem è vitâ proscriberent: nullo iure ac legibus Christianam libertatem adstringi: credentibus nulla flagitia nocere: bonorum operum merita id esse coram Deo, quod Veneri donatas à virgine pupas: castitatis votum stultam esse temeritatem: Deum scelus omne flagitiumque designare, & ad ea homines fatali quadam necessitate impellere.

pellere. Plura recensere perhorresco. Quis in rupibus natus Geta, aut quis è quercu excisus Arcas, tam sui est immemor, vt eiusmodi opinionum portenta vel cogitare audeat, qualia illi non solùm bipedum, sed omnium quadrupedum nequissimi publicè sunt professi? Quis nunc eorum vitam omni legum vinculo solutam esse criminatur? ego vel maximè doctrinæ quam tradunt adstrictam & consonam esse contendendo. Nolo hanc scelerum flagitiorumque faciem exhaurire: in vnicam libidinem, & quidem strictim, digitum intendo. Præluxit omnibus in hoc genere sacrilegam faciem ipse Lutherus, qui præ cibo, potu, somno necessariam omnibus venerem impudentissimo scripto persuasit; qui, inigo Religionis excusso, incestis se nuptiis contaminauit. Huius Hæresiarachæ vestigia non pauci, distractis votorum repagulis, omnique pudore proscripto, sunt secuti. Vt verò quales fuerint isti hymenæi, crimine ab vno coniecturam faciatis: in Carolstadij inquinatissimis nuptiis (fuit is è Sacerdotibus primus, qui scorto iunctus est) inaudito facinore Missam, vt loquuntur, omni impudentiâ atque infantiâ nobilem concinnarunt: in quâ non modò sacrilegos atque fœdifragos Sacerdotes magnis laudibus extulerunt, verùm etiam vt Heroas Deo plenos, ipsaque mortalitate maiores, deprædicarunt. O aurea nimirum tempora, sanctique mores! ô sacrosancta noui Euangelij decreta, legesque castissimæ! Ita domus Dei diuinitus instauratur? Stomachare hîc, ô Daniel, & exclama: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Vaticanium tuum, ô Isaia, iam impletum est: *Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi ulula in adibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.* Atque vtinam hic sit nequitia terminus! Enimuerò vterius effrenata nouorum Euangelicorum prorumpit audacia. Disciplinam illam suam, tamquam de cælo lapsam, non tantùm canticis, rhythmis, comædiis, declamationibus, scriptis libellis, sed inauditâ etiam crudelitate atque immanitate passim propagare conati sunt. Euoluite huius sæculi annales; & cum gemitu legetis, virgines castissimas, mulieres prægnantes, viros integerrimos, sanctissimarum Familiarum Religiosos, Sacerdotes Deo sacros, senes non minùs virtute quàm canitie venerandos, exquisitissimis tormentis fuisse trucidatos. Nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini parcitum est. Nec aliam sanè ob causam, quàm quòd illa nefaria opinionum portenta repudiarent, illa flagitiosissima dogmata detestarentur, & auitam Catholicæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Fidem vitâ fortunisque suis chariorem ducerent. Nihil hîc necesse est inaudita suppliciorum genera recenseri; homines innocentissimos, Deoque consecratos, toto corpore mutilos, præcipitio elisos, viuos in terram defossos, veribus affixos, lento igne tostos, virgines constupratas ac tortorum libidini permissas. Cetera etiam libenter silentio inuoluo, quæ vel tragica Poëtarum figmenta, vel ipsam belluatum immanitatem superant. Planè vt necesse fuerit, diuinam Prouidentiam, quæ semper pro salute atque incolumitate Ecclesiæ suæ excubat, vt olim grassantibus in orbe venenis sua suppeditauit antidota, ita nouam hanc Ecclesiæ pestem nouis etiam subsidiis amoliti. Quæ olim pestes Ecclesiam infestarint, quæque aduer-

uiniunt,
proxi: do-
cent:

Lib. de Vita
coniug.

Fontan. l. 6.

Daniel. 13.

Isaia 13.

doctrinam
suam cras-
delissime
propagant.

Claud. de
Sanctis, lib.
de Drept.
templ.

Santer lib 7
de Vis. Mo-
narch.

aduersus eas præsidia à Deo submissa fuerint, minimè obscurum est. Percurrite, si placet, ætates singulas. Primâ, exstiterunt Simoniani, Cerinthiani, Philetiani: secundâ, Montanistæ & Gnostici: tertiâ, Manichæi & Nouatiani: quartâ, Ariani & Donatistæ: quintâ, Nestoriani cum Pelagianis: sextâ, hinc Monothelitæ, inde Trithelitæ: septimâ, cum Mahometanis fuerit Armeni: octauâ, cum Iconoclastis Albanenses nonâ, Taurinenses & Phœtiani: decimâ, Anthropomorphitæ: vndecimâ, Berengariani: duodecimâ, Amaldistæ: decimatertiâ, Albigenesi: decimaquartâ, Wicessitæ & Lollardi: decimaquintâ, Lutherani & Caluinistæ. Ceterum nullo vquam sæculo diuinam protectionem Ecclesiæ defuisse, historiarum monumenta fidem faciunt. Primo siquidem sæculo Simonem Petrum Simoni Mago opposuit: Ioannem Euangelistam cum Cerintho, Paulum cum Philetto commisit: secundo, Irænum ac Papiam veræ fidei propugnatores dedit: tertio, Clementem Alexandrinum atque Cornelium Summum Antistitem: quarto, Basilium & Athanasium: quinto, Cyrillum atque Augustinum: sexto, Gregorium Magnum Silueriumque Pontifices: septimo, Maximum & Eugenium: octauo, Damascenum cum Albino: nono, Stephanum & Ionam Episcopos: decimo, Moyse Bar-cepham: vndecimo, Hermannum Contractum: duodecimo, Bernardum: decimotertio, Dominicum & Franciscum: decimoquarto, Durandum à Sancto Portiano & Henricum Susonem: decimoquinto, Ignatium. Cuius viri, Deus immortalis! quàm contraria heterodoxis studia moreque exstiterunt? Non tanta Iapones inter, quorum initio memini, & Europæos morum studiorumque dissensio reperitur, quanta inter Lutheri & Caluini asseclas, & fundatam ab Ignatio Societatem. Quid, obscuro, Luthero propositum fuit, nisi Romanæ fidei extinctio, Pontificiæ auctoritatis euersio, morum corruptela, mortalium denique à CHRISTI legibus & ab omni probitate auulsio? Hæc enim per eum nequissimus dæmon (quicum familiarissimè sese egisse, disceruisse, modium salis comedisse gloriatur) nefariè molitus est. Contrâ verò (Pontificia verba profero, quæ publico diplomate omni posteritati commendata sunt) *finis Societatis, Fidei propagatio & defensio, animarumque in vitâ & doctrinâ Christianâ progressus. Ad quem finem Spiritus sanctus Ignatium Loiolam, ipsius Societatis institutorem, eiusque Socios excitauit: media etiam præclara maximeque opportuna eis tribuit atque confirmauit.* Ille infamis apostata ex angulis & imâ face plebis non tantùm homines illitteratos, sed impietate, sed infamâ vitâ, sed morum contagione notissimos, verbi Dei deprauatores, sacrarum Paginarum fœdissimas harpyias, in aciem produxit. Contrâ verò quàm nobilem, quàm expeditam, manuque & linguâ promptam legionem illi opposuit Societas IESV? nempe ex luce Christiani orbis, & florentissimis Regnis viros (vt cum Pio V. loquar) *litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniam conspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini optimos prædicatores & interpretes producendo.* In castris heterodoxis vanissimas ac stultissimas mulierculas reperias, quæ iniussæ in publicum suggestum cathedramque adrepentes, propositis palàm assertionibus, ad certamen de altissi-

*Hæreses
omni sæ-
culo.*

*Præsidia
Ecclesiæ
omni æno.*

*Luthero
cum suis
opponitur
Ignatius
& Socie-
tas.*

*Greg. XIII.
Bullâ, Quan-
tâ fructuo-
sissâ.*

*Bullâ, Immu-
rabilis.*

altissimis Fidei mysteriis Doctores prouocent. In Societate uero adlectos ab Ignatio grauissimos Theologos, omni litteraturæ ac sapientiæ genere excultos, inuenies; quos Summi ipsi Antifites ad celeberrimum illud Christiani orbis theatrum, lectissimum, inquam, Concilij Tridentini Magistratum, delegarunt. Lutherus homo ad quidlibet audendum proiectæ temeritatis, non erubuit vanum ac futile hoc vaticinium propalare:

Pestis eram uini, moriens tua mors erò Papa.

& uero nullam non machinam ad euertendam Pontificiam dignitatem admouit. quin imò eoufque prouectus est dementiæ, ut Reges ac Principes hortaretur ad lacessendum bello Pontificem, manusque in S. R. E. Cardinalium sanguine lauandas. Quid uero Ignatius? an non omne suum studium ac suorum eò contulit, ut supremam in terris Pontificiam dignitatem ab hæreticorum calumniis, sophismatibus, machinationibus vindicaret? nõne eiusdem obedientiam toto orbe Christiano asseruit? nõne Professos suos peculiari uoti religione Summo Christi Vicario ad arduas quasque missiones obnoxios esse uoluit? ut nihil mirum sit, Clementem VIII. sapientissimum Pontificem Societatem dextrum brachium Apostolicæ Sedis indigitasse. Quid nunc dicam quantâ peulantiâ noui illi quinti Euangelij magistelli uenerandam SS. Patrum canitiem conspurcarint, eorumque auctoritatem protriuerint? Hanc autem semper uenerata est Societas; eorumque doctrinam, tamquam hagiographis proximam, & ab ipso fonte propius emanantem, est excolata. Porro contaminatissimos Nouatorum mores, uitamque flagitiis ac probris infamem, nihil attinet in propatulo constituere: satis superque eorum probra uariis scriptorum monumentis sunt consignata. Societas autem (quod diuinæ gratiæ ac protectioni acceptum refert) ne sibi ipsi præconis uice fungi debeat, amplissimum Iulij III. Pontificis Maximi elogium est consecuta: cuius in publico diplomate hæc sunt uerba: *Considerantes nihil quod pium sanctumque non sit, in Societate eiusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij & aliorum Sociorum uitâ & moribus reperiri.* Denique hoc egerunt Caluini & Lutheri asseclæ, ut orbem uniuersum peruersis dogmatibus & scædâ uictiorum omnium colluione contaminarent. Sed, quæ Dei bonitas est, & excubans in salutem Ecclesiæ suæ prouidentia, ultra Septemtrionem & uicina quædam Regna exitiabilem illam pestem diffundere non potuerunt. At Societas genuina Euangelij femina, & mores Christianâ professione dignos, quadripartito terrarum orbe longè lateque propagauit, gentesque multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, naturâ cæcas, cultu impias, uitiis omnibus contaminatas, etiam cum præfentissimo capitis periculo à tenebris ad lucem, à feritate ad humanitatem, à miserrimâ dæmonum seruitute ad beatam libertatem filiorum Dei, ab idolorum superstitione ad veri Numinis cultum, ab omni scelere ac flagitio ad omnem probitatem uirtutemque traduxit. Nihil opus hîc mihi tam amplam Societatis laudem conquisitis uindique testimoniis stabilire: unum mihi sit instar omnium, & quidem grauissimum & maximum, Summi Ecclesiæ Præfulis Pij V.

Bulla, Cùm
indefessa.

qui amplissimo suo diplomate posterorum memoriæ testatum voluit: *Societatis homines, verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint: ac eorum aliquos ita Domini amore fuisse perstrictos, ut etiam proprij sanguinis prodigi, martyrio voluntario se supposuerint: perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouisse.* Satisne luculenter hæc hæctenus deducta, ut fidem adstruamus Aquensi Præfuli Gilberto, qui summo iure Ignarium Antilutherum esse pronuntiauit? Satisne animaduertitis, non magis pedibus moribusque nobis obueros esse Iapones ceterosque Antipodes, quam huius sæculi heterodoxi Societati IESV aduersatur? Quis ergo iure mirabitur, tantam inter utrosque animorum exulcerationem auersionemque intercedere,

Genebrard.
in Chron.

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit?

Ex hoc itaque fermento, ex hac fæce prodeunt tot calumniæ in Societatem, tot maledicta, tot libelli famosi, tot sanguinaria edicta, tot proscriptioes, tot cruces denique ac tormenta. Sed, ô cæca maleuolentia, & inconsulta nequitia! dum Societatem conuitiis & calumniis obuere planeque conculcare se posse existimant, non vident eam tum vel maxime exornari. Quid enim Societati contingere potest gloriosius, quam si toti orbi manifestum euadat, eam à flagitiosissimis ac perditissimis hominibus implacabili odio omnique diritate vexari? quid optabilius, quam ab iis cum fastidio nauseaque despici, qui nullum veræ laudis gustum habent? Magnis interim animis estote, viri Religiosissimi, magnum vobis aduersus maleuolorum tela præsidium, magnum aduersus omnes persecutionum procellas solatium repositum est in præclarâ rectè factorum conscientia. Deinde si qua vis, si qua tempestas, si qua dunicatio incuberit; Dei præsidio tecti, inter medios hostium cuneos illæsi consistetis. Vnus instar omnium vester vobis erit IESVS, qui hoc vnico verbo incorem vobis omnem absterget; *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Sed quemadmodum ille tandem inimicis omnibus superior, eam gloriam est consecutus, quam omnis intuebitur æternitas: ita vobis aliquando ex persecutionibus, proscriptionibus, tormentis solida voluptas, ex maleuolentiæ tempestatibus tranquilla securitas, ex mendaciorum & calumniarum nubibus æternæ lucis ac dignitatis splendor emerget.

Matth. 10.

ORATIO QUARTA

In Calumniam; cuius insanis clamoribus Societas sæpè insimulata est auaritia, deliciarioris vitæ, ac superbia.

A suo ex-
ortu ca-
lumnias
appetita
Societas:

ET si, quodam naturæ beneficio, minima quæque paruitate suâ tuta sunt, & quemadmodum aciem oculorum, ita multò facilius omnem inuidiæ morsum icturnque subterfugunt; tamen hæc minima IESV Societas, post tot alios in Ecclesiâ clarissimos Ordines recens exorta, ne quidem illis initiis admodum tenuibus, nec suâ illâ appella-
tione,

tionē, quā à Beato Conditore Minima toties nuncupata est, effugere vniquam potuit, quin in multorum, non iam oculos (quod necesse erat) sed odia atque inuidiam incurreret; inde ab ortu suo vbiq̄ue appetita frequentibus contumeliarum telis. Verūm vbi iam ad vnius sæculi decursum reflectit oculos, nōne meritō mirari potest, quo suo fato contigerit, vt nemo hisce centum annis Christianæ Religionis, nemo auita ^{ab hereticis,} sinceræq̄ue Fidei hostis fuerit, qui non grauissimo in hanc Familiam animo belloq̄ue exarserit. quamquam, fateor, minùs nouum videri debet, eam ab istis Dei ac Religionis hostibus velut scopum peti, cum ipsa clarissimum I E S V nomen tamquam signum præferat, in quod istorum omnium cogitationes, linguæ, calami, vt intenti arcus, vt nerui, vt tela conuertuntur. Sed illud admiratione dignissimum semper iudicauerit ^{ab amulis,} viri prudentes, repertos fuisse nonnullos melioris Fidei ac vitæ homines, nescio quibus circumuentos fraudibus calumniatorum, qui in hoc quoque bellum omni auctoritate suâ animoq̄ue subinde incubuerint. Et enim quòd priores illi fuerint aduersati, qui virtuti, qui Fidei, qui Religionis bellum indixerant; id ex instituto fecerunt: non opinabantur satis probari sui similibus posse se Ecclesiæ esse hostes, nisi huius Ordinis essent inimici. hi verò dum illius famam passim in circulis, in conuentibus, in conuiujs oppugnabant, quo pacto nomen suum & existimationem tucti poterant? Illi sæpenuerò ab hoc Ordine nostro Fidei causâ laceffiti, suas reponebant obreccationes, cum rationes non possent: hi verò ne verbo quidem violati, vltra in cum euomebant virus acerbitalis suæ, suamq̄ue ab eo alienationem, vti terrori ac formidini ceteris, ita suis ac sibi commendationi fore existimabant.

Quid putem? speratimne ab vtrisque I E S V Societatem? ita quidem illi non obscure præ se tulerunt, imò non sine acerbissimâ verborum contumeliâ in contemptum illam adducere studiosè sunt conati. Verūm si quis, deposito partium studio, rem paulò æquiùs mecum velit expendere; non video nec in præclaro ipsius Instituto, nec in ratione viuendi, quod despici ab istis carpiq̄ue iure poterit. An illius famam maculis saltem aliquibus facilè à se aspergi posse crediderunt? ignari quid recti conscientia, quid animi magnitudo, quid integritas, quid innocentia valeat; quæ tum maximè suam explicat ac diffundit lucem, cum in medijs inuidiæ tenebris vmbriq̄ue versatur. An verebantur fortasse ne suo honori nominique detraheretur, quidquid nostro accederet? alienæ certè nemo existimationi inuidet, qui confidit suæ. An sibi persuadebant noui quidam Hannibales, hanc firmissimæ Societatis rupem assiduâ maledictorum acrimoniâ, ceu nouo quopiam aceto perfusam, sensim ac sensim dissolutum iri? at illius hæcenus operibus quantum iniqua detrahit æmulatio, tantum emergens veritas laudibus adiecit.

Illud profectò est. Sperabas Calumnia (vitium enim arguere mens est, non homines perstringere) sperabas, inquam, Societatem apud imperitos in odium vocare te posse, illiusq̄ue splendidissimæ famæ nonnihil officere, obiectis conuictionum tuorum vinbris ac telis: non secus atque ille qui quondam, emissis innumerabilibus sagittis, & foli ipsi clarita-

tem & hosti suo diem crepturum se dixit gloriosius, quàm fecit. Hinc illæ tibi perpetuæ voces, quibus avaritiæ, superbiæ, commodioris ac lautioris vitæ Societatem arguis. Hæc spargis in vulgus, hæc ignorantibus obtrudis: hæc criminum omnium brevis fumina, inò calumniarum, quas nulla diluat oratio. credita, damnata, præiudicata sunt omnia: ignari atque insolentis vulgi clamor pro omni oraculo est: vociferantur omnes; avaros, deliciosos, superbos esse Iesuitas. quis contra tendat? Si quæris, quo hæc auctore spargantur, quo teste confirmentur: frustra es; tam verum est quàm te viuere. quo ex facto dictoque id liqueat: nihil agis. innumera esse asserent, indignabunturque sibi non adhiberi fidem, licet nullum solidè adferre valeant. Cæco impetu eam sibi imperauere persuasionem: nefas est, aliter si sentias. Sed singula breuiter saltem expendamus.

Nec auara Societas est, Diues & auara Societas est, parandisque opibus inhiat. O præclaram illam Religionem, paupertatis votis vinculisque constrictam! ô præclaram te Duce[m], Ignati! qui spreto patris opibus commodisque gentilitiæ domus, eam legis cohortem, iisque instruis præceptis, vt tuam ab auro cupiditatem ac manus cohibere non possit, & magnificè te iactas nudi CHRISTI nudum esse sectatorem. Quamquam diuitiarum accusari parum est; immensæ cupiditatis & inexplebilis avaritiæ insimulamur; quasi nostras immigrarit in aedes auri illa facta fames, quæ quælibet in scelera mortales agit. An non insignis contumelia est, eos qui res spesque suas abiecerunt, traduci palàm tamquam inhient alienis? quo testimonio? quo vestigio? quo signo hæc nota nomini nostro inuritur? An ex eo quòd nec pro sacris concionibus, neque pro augustissimo Missæ sacrificio, neque pro vllâ piâ functione, teruncium admittat vumquam, nec admittere per leges suas possit Societas? An quòd labores suos omnes ac curas ad ciuium salutem gratis referat consumatque, nullâ expectatione ac spe mercedis? quæ tamen tum maxime esset spectanda, si tanto amplificandæ rei suæ desiderio, tamque inexplebili cupiditate teneretur. An quòd peculiari restringendæ paupertatis voto, quasi septo quodam viam sibi ad ampliores facultates obstruxit; quam sanè, si pecuniæ amore ac dulcedine caperetur, laxatam potius oportebat? Sed hæc ex disciplina nostræ arcanis deprompta superant scilicet tuum, ô Calunnia, vulgi que captum. Rudiori Mineruâ tecum agam necesse est. Habet Societas annuos census in Collegiis. Esto sanè: hæc tu ab Euangelicâ paupertate aliena, hæc avaritiæ signa putas aut argumenta? Frustrâ hîc tecum subtilius disputem de eâ paupertate, quæ priuatim proprium habet nihil: in communi Superiorum imperio dispensandum aliquid, quo præsens vitæ toleretur necessitas; ne aut populo grauis sit ea egestas, aut conquirendi victus cura à studiis aliisque grauioris momenti functionibus auocet. Sed frustra, inquam, cæcæ faciem accendo, quando tu aliam paupertatem nullam nosti, quàm coactam inopiam, vilemque mendicitatem. Frustrâ etiam singulorum tibi Collegiorum accepti expensique rationes exposuero. Scio, nec iuratus quidem apud te fidem inueniam. Vix oculis ipsa tuis credes, si scrinia loculosque excusseris: quos, vt ait Comicus, araneis plenos & inaniis inuenies.

uenies. Miraberis etiam, nisi planè peregrina sis in rebus economi-
cis, tantillum annuū census tot viris doctis ac honesto loco natis mo-
destè frugaliterque alendis sufficere posse. Quid si etiam expendas ali-
quot in Belgio esse Monasteria, quæ singula seorsim ampliores habeant
fundos ac facultates, quam omnia simul amplissimæ Prouinciæ Colle-
gia; adhuc tibi diues & opulenta videbitur esse Societas? quid si in illis
ipsis Monasteriis non multò maior Religiosorum sit numerus, quam in
mediocri aliquo Collegiorum nostrorum? quid si ingenuè fatear, nullum
penè Societati in Belgio tam lautè fundatum esse Collegium, quod
non grauissimo laboret ære alieno? Vbi tandem, quas tam impudenter
imprudenterque exagitas, reperiēs diuitias? Sed clamant scilicet templa
atque ædificia diuites esse Iesuītas. Quæ templa? structa atque adorna-
ta alienā benignitate, liberalitate Principum, eleëmofynis hominum
piorum? Quid hîc est, quod absque diuinæ Maiestatis iniuriâ carpi pos-
sit? aut quæ hinc nobis diuitiæ, quæ opes? Nisi fortè trabes ac marino-
ra faginando stomacho nostro idonea, aut argentei aureique panni scruta,
sacris vsibus subtracta, pullis nostris vestibus assilienda existimas?
Quid, quòd publica vrbium templa vbique nostris sunt augustiora? inò
pleraque etiam Religiosorum? Et cultui diuino quæ nimia potest esse
maiestas? ne stratum quidem auro pavementum hîc damnari fas est. Quo
sumptu tabernaculum fœderis atque arcam, quo apparatu quantisque
opibus templum sibi strui Deus olim mandauerit, ne Romanæ quidem
Historiæ Scriptores ignorarunt. Salomonis pietatem sacramque magni-
ficentiam, quæ non antiquitatis monimenta deprædicant? Itaque quod
sapientissimo olim Regi honori vertitur atque laudi, hoc tu Regibus
Christianis atque Principibus, hoc tu Magistratibus Rebusque publi-
cis vitio vertes? nec licebit viris copiosis in Deum (cui omnia accepta re-
ferunt) esse piis ac liberalibus, nisi nos in Religiosam paupertatem pec-
casse videamur? Illi illi sunt (libentes fatemur, & æternâ grati animi
memoriâ recolimus) illi sunt, quorum beneuolentiâ atque ære ædes illæ
nostræ in eam altitudinem maiestatemque assurgunt, eumque, quem
criminaris, induunt splendorem & ornatum. Illi sunt, quibus longè au-
gustius videtur, sutarum facultatum partem aliquam Deo in aris nostris
consecrare, quam Veneri aut Baccho, aliisque turpitudinis aut vanitatis
idolis; quibus, pro dolor! non pauci suas plenâ manu sinisque diuitias
profundunt; id vnum sibi suisque perire existimantes, quod diuino cul-
tui transcriptum vident. In ædificiis verò quid tantopere est quod tuis
luminibus officere possit? nostròve priuatim commodo, an publicis
populi vsibus ampla atque spatiosa sunt? an nobis, an populo seruit va-
sta illa fundi nostri area quam templo tribuimus? idem ferè de ædificiis
est. Numeram maiores exedras, Sodalitatum aulas, gymnasiolorum areas
atque scholas, numeram amplâ in familiâ necessariam agris hospitibusque
conclauia, tum bibliothecam, triclinium, singulasque Coadiutorum of-
ficinas; vniuscuiusque habitationi quid relinques? angustum sanè ob-
scurumque angulum, qualia in plerisque Collegiis cubicula nostra sunt.
Et vt paulò ampliora sint, an tu iis qui totis diebus ad pulpitem in cu-
biculo studiis affixi desident, tantillum spatij inuidebis, vt ad vnum se
possint

possint alterúmve passum commouere ? Profectò si coràm ea lustrares oculis,exteriore te specie deceptum faterèris,fortè & illà Henrici IV. voce: *Neminem cui Societatis res perspecta est, de eà perperàm aut loqui aut sentire posse.* Animaduertes quippe tum,domos nostras nullo firmiore,quàm ipsius paupertatis muro innixas esse & circumseptas: perspiceres in iis nihil in modesto nitore esse pretiosius, cui studere religiosum pulchrum-que ducimus: videres in iis suppetere multa ad inopiam, pauca ad necessarios vsus; ad delicias, ad luxum, omnino nihil. Hæc sunt nostrarum ædium penetrabilia, quarum exteriorem tantùm contemplata formam, magnifica, lauta, splendida fingis omnia, augesque in immensum.

non in-
dulget
commodi-
tatibus
corporis &
deliciis:

Secd alterum insuper crimen quali pro confesio exprobras; *Commodis corporis deliciisque indulgere Societatem.* Quibus tandem deliciis, aut vbi locorum? An in castris, vbi cum milite eadem illi sunt subeunda pericula, iidem labores? vbi sub dio excubat, pernoctat in vallo, sudore diffluit in campo, inter vulnera atque vlcera affusa iacet morientium corporibus? illinc commodis suis deliciisque indulget mollis ista & delicata Societas? An in nauibus fortassis, & classe Regià, vbi cum nauticâ turbâ iidem iactatur ventis atque vndis, per transtra discurrit, eodem pædore ad fastidium nauseamque faginat, eadem frigora & asperimas hiemes tolerat, iisdem impetitur hostium telis, eadem subit naufragia? An inter barbaras gentes, vbi etiam ad necessitatem defunt omnia, nec corpori vestes, nec ad victum fruges suppetunt, nisi quas in aridissimo solo ipsa naturæ sterilitas velut nouercali manu subministrat? An inter Indos & Iapones, vbi præter assiduos labores cruces, tormenta, ignes illi assidue parata sunt? Hæc si commoda tibi videntur, quænam igitur molesta? hæc si mollia, quæ dura, quæ graui esse fatebere? An illos existimas qui ad arduas hæc missiones destinantur quasi ad triremes & transtra damnari, eiicique extra communis vitæ commoda; qui pares tot incommodis esse possunt semper inter Socios deliciis innutriti? aut quomodo tam auidè eas amplectuntur, qui vsque adeò commodorum suorum sunt amantes? Vbi ergo, vbi tandem Societas deliciis commodisque indulget? in domibus scilicet & Collegiis, vbi moderata vitæ ratio nihil magnopere oculis tuis obiicit asperitatis, non hispida vestes, non ieiunia atque flagella. Hic nimirum molles, hic affluere deliciis Iesuitas putas. O egregiam speciem deliciarum! vbi totos dies improbus labor Magistris exercet in scholis, Concionatores in studiis, Coadiutores in opere diurno: vbi studiorum contentione atque assiduitate plerisque vires in medio ætatis flore atteruntur, & mors acceleratur ante diem, vt vel ex ipsâ liquet senum paucitate: vbi ceteri dies noctesque languentibus assident, morientibus præstò sunt, nihil pædore, nihil contagione morborum, nihil suo sæpè vitæ periculo deterriti. Porrò quid tantopere communi offenderis habitu, vt vel ex eo pronunties commodorum suorum amantes esse Iesuitas? non vides, dum vestem nostram maledico ore laceras, vniuersò te Clero esse iniuriosam? Imò quis è Clero, cui honesta viuendi conditio est, non etiam vitur pretiosiore? Vide quàm non acerbè tecum agam; infer & pedem intrò, si placet, & triclinij nostri delicias contemplare. Socraticas esse mensas
iue-

inuenies, quæ fami subseruiant, non gula: vulgaris in iis victus, hominisque frugi. optimum earum condimentum à sacra peritur lectione, ipsæque edendi modus solâ naturæ necessitate ac temperantiæ lege definitur. Quid si & aliam tibi scenam aperiim? & quæ minimè expectabas, aspera flagella, cruentas catenulas, fetidas atque hispidas vestes, & contextas è durioribus setis loricas, ceteraque id genus macerandæ carni Religiosa supellectilia (quæ tu in domo nostrâ & sub isthac togâ latere nunquam credideras) tibi coràm exhibeam? adhuc tu mollem esse, adhuc delicatam Societatem criminaberis? Sed frustra sum: non, si asperitiam profiteamur viuendi normam, morsus tuos, ô Calunnia, euademus. Nimis verum est hoc Seruatoris oraculum: *Venit Ioannes neque manducans neque bibens* (venite tot alij Religiosissimi Ordines, & sanctæ austeritatis exemplo inclaruere) & *dicunt: Daemonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens* (venit I E S V Societas Ducis sui exemplo communi habitu victuque contenta) & *dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini*; mollis, lauta, delicata Societas est.

Veniamus ad extremum tandem criminationum tuarum caput, quo superbiæ arrogantiaque arguimur; tam liquidâ causâ, quemadmodum tu tibi persuades, vt nullus excusationi relictus sit locus, neque spes sit in ore vulgi compescendi has voces: *Superba, ambitiosa, arrogans Societas est, præ se despicens ceteros.* Fateor, aptissima ad inuidiam contumelia est. tumidos superbosque execramur omnes, naturâ duce: propterea quod supra reliquos se esse ferre mortales, ceterosque dedignari videantur. Id vitium nobis ex vero si appingere poteris, optimo iure exosos, inuisos, execrabiles reddes, & publico odio longè dignissimos. Sed, obsecro te, cur *superba est atque ambitiosa Societas*? Estne alius Ordo (maneat sua omnibus salua veneratio atque integritas) qui sic honores dignitatesque excludit? vbinam singularis voti sponione sic omnis præcisa est ambitio? quo in cætu per tam humiles functiones ad demissionem animi exercentur, tantoque tempore de iis sumitur experimentum? quo alio in cætu tanta Superiorum potestas atque auctoritas est exauctorandi eos qui sese efferrunt? vbinam potentis frequentiusque rediguntur in ordinem, seruaturque amica pacis ista in omnibus æqualitas, excludens quidquid excellentiæ amor sibi proprium vellet ac singulare? An fortasse superbum tibi atque ambitiosum videtur docere Rudimenta, versari inter pueros, instruere rusticanos homines, solari pauperes, visere nosocomia, omnibus promiscuè penitentibus aures dare? illic experiri puerorum proteruiam, hinc adolescentum ingratitude, vbique amulorum obloquia & inimicorum? Et hi tamen, postquam vanitati atque ambitioni secularis vite nuntium remisissent, postquam derictâ se includerunt lacernâ, postquam abdicauerunt quidquid dignitatis habebant, aut fauore, doctrinâ, industriâ, opibus comparare sibi poterant, postquam CHRISTI amore ad abiectionissima se munia abiecerunt; adhuc superbi, adhuc ambitiosi, adhuc arrogantes audiunt, & qui præ se despiciant ceteros? At quos illos tandem? pauperesne? quos tam studiosè conquirunt gratisque instruit Societas? an sacros in Ecclesiâ Ordines, an Clerum, an vtriusque Magistratus Præsides, quos omni veneratione

ratione cultuque prosequendos pueris ab infantia inculcat? quorum se obstrictam beneficiis amplissimis ubique terrarum, & favore adiutam, libentissime fatetur? Quinam igitur illi tandem, dic impudens Calumnia, quos contemnit? Hoc nimirum est: in odium atque inuidiam hominum Societatem adducere conata semper est isto superbiae arrogantiaque prae-textu. Sed vin' tibi ex me erumpat vera vox? quere-
illustratur calumniis, tu insolentius sese efferre Societatem; & tu eam extulisti: deprimere cogitabas; & erexisti: obscuram, imò iniustam reddere; & magnam, illustrem, omnibus expetendam fecisti. Aqua fontis à motu clarior esse solet, crocus attritu melior fragrantiorque, vva pressa utilior, frutex putatus altior. Haud aliter I E S V Societas à maledictis tuis agitata, pressa, trita, scissa, & clarior caelo, & melior sibi, & utilior bonis, & altior Ecclesiae exsurrexit. Si viti à florentissimis aetatis nostrae hominibus comparata est, nonne cogitatione mox assequeris, eam, à maledicæ linguæ tuæ quasi falce putatam, vberius latiusque fuisse diffusam? Si palma ab aliis dicta est, nonne sentis eam sese tum maximè erexistisse, cum grauis-
pergitque prodesse populo. simis conuitorum tuorum ponderibus fuit onerata? Denique si eam cum adamante componere nonnemini visum fuit, à tuis utique solidior futura est ictibus, nihilque unquam sub iniqua æmulationis tuæ incude posita remittere de suo instituto pristinoque more religiosè viuendi: frendeas licet, aliasque in Æoliâ tuâ semper mediteris procellas. Veniat hinc tibi in mentem atque ante oculos vas illud, quod ad Oceani littora fluitare solet, innumeris expositum ventorum iniuriis, atque ab vndis huc illuc agitatum. nostine tenacissimis id vinculis affigi scopulo aut vado? nauibusque esse signum, ut inter caeca vada tutissimum teneant rectissimumque cursum? Cui vasi hanc si addideris tabulam aut vocem, *Iactet, dummodò prosim;* Societatis animum illustri veroque emblemate expresseris. Iactari non reformidat, dummodò inter procellas fluctusque posita, rudioribus in hoc vitæ oceano classariis omnes vitiorum scopulos declinandi modos viasque ostendat: modò veteranos, grauioresque defunctos periculis lubricæ aetatis, ab inexplebili voluptatum voragine auocet è pulpito, precibusque auertat: modò denique fluctuan-
Epilogus ad IESVM. tes in primo cursu virtutum auimas, ceu molientes è portu naues, in altum quàm fieri poterit felicissimè deducat, doctrinæ suæ signo, factò, exemplo. Iactet, inquit, & impetar, dummodò pristino meo more Christianæ rei Fideique valeam prodesse. Hæc inter tempestates ipsius vox est: hæc eius innocentiae summa defensio.

Quare, ut eius voci hanc meam etiam conformem, ad te, I E S V sanctissime, auctor defensorque Societatis, hæc se conuertit oratio. non minus tuâ interest (sit ita fas apud te paulò confidentius loqui) non minus tuâ interest, quàm nostrâ, de contumeliâ triumphare. quæ nostris aliquando obiecta est conatibus mora, tuo honori quoties officit? Faue igitur de caelo propitius, dissipa tandem & compone tempestatum minas, da facilem, da quietum tibi laborantibus cursum. Quod si certantem semper spectare mauius hanc minimam Societatem tuam (cui tamquam exiguo Romanæ Petræ calculo aut melioris Dauidis lapidi nomen Iosue seu tuum inclusisti) longisque exerceri atque acui iniuriis; quò sese
 actiore

acriore vi impetuq̄ue effundat in Goliathos nouos, & diuinæ tuæ gloriæ contemptores; non dubitabit, scio, eum animum ardoremq̄ue, quem patriæ suæ quisq̄ue aut naturæ debet, honori tuo impendere. Erit nouus in Iaponiâ, aut alio in Imperio terror? obuiabit intrepida, & quod reliquum vitæ viriumq̄ue fecerit labor, id ferro reddet. Erit subeunda pro beneficiis iniuria, pro rectè factis infamia? feret, & quot in orbe terrarum regiones sunt, totidem faciet patientis animi sui monumenta. Alia ex aliâ insurget inuidiæ tempestas? excipiet: ac tum demum præclare secum agi credet, cum odium omne quod in te conceperat iniquitas, in se profundi sentiet: tum, inquam, æstimabit se legitimam scriptamq̄ue nominis tui heredem, cum videbit ærumnarum tuarum ceu diuitiarum partem magnam ad se peruenire. Horum Societas tua auida est bonorum, his opibus inhiat, ad eas adspirat commoditates, hanc ambit gloriam, hanc prehensat, hanc inter nobilissimas laudes suas nominaq̄ue ac titulos ponit. Speratq̄ue te duce atque auspice fore, vt, quæ ipsam in iis ad hoc primum vsq̄ue sæculum produxit virtus animiq̄ue magnitudo, eadem ad vltimam vsq̄ue mundi ætatem gloriôsè beateq̄ue profèquatur.

EXERCITATIO POETICA.

SOCIETATI IESV

DE HÆRETICORVM ET CALVMNIATORVM ASSVLTIBVŚ

EIVSDEM AVSPICIIS TRIVMPHANTI.

Valis minaci murmure fluctuum
 Pulsata rupes insilientibus
 Resistit undis, seque firmā
 Mole tenet; furibunda quamvis

Circum procellis æquora mugiunt,
 Ingensque vasto tollitur æthere
 Frigor, repercussisque latè
 Fluctibus intumescere arena:
 Qualisve nigrae frondis in Algido
 Annosa quercus per vacuum aëra
 Depræliantes ridet Euros,
 Non furibus Borea, nec acri
 Cessura Cauro: talis inanum
 Victrix minarum durat, & horridas
 Secura despectat procellas

Freta suo soboles IESV.

Nam quid pereso pectore tabidus
 Liuor, quid atro dente calumnia,
 Furorque, feralisque scisso
 Impietas truculenta crine,
 Contra potentem Numinis Ægida
 Possint ruentes? hinc setit ardua
 Per tela, per pericla virtus,
 Per medias ruitura mortes:

Hinc lapsa nullo tempore veritas,
 Fidesque sincera, & roseus pudor,

Letoque peius imminente
 Flagitium metuens honestas:

Hinc illa puri conscia pectoris
 Mens, ora nullo pallida crimine,
 Se sola, se suo tuetur

Vincere nil dubitans IESV.

Non illam inani debilis impetu
 Procella telorum horrida subruat:
 Non quidquid incluso laborans

Ferrea glans meditatatur igne:
 Non, si reuulsis cardinibus poli
 Rerum fatiscat fulmine machina,
 Terrisque caruloque ponto
 Horribilem pereunte mundo

Datura

Datura stragem, dimoueat gradu
 Flesti negantem. Monstra Acherontice
 Educta de stagnis Gebennæ,
 Colluuiis graueolentis Orci,
 Lemana pestis, vertite barbaros
 Retrò furores, mergere patrio
 Megara Cocyto, cruentis
 Condere Tisiphone cauernis;
 Hinc pugnat æther. Quis mihi nubilum
 Igni corusco diuidit aëra?
 Hæc dextera, hic fauor benigni
 Numinis; hoc potuit Vocati
 Fides IESV. iam grauioribus
 Perstricta flammis insidiantium
 Subsedit ira, iam furentes
 Eumenidum cecidere vultus.
 Horrente iam Styx intremuit vado,
 Et mæsta clades enumerat suas:
 Iam rector umbrarum reuelli
 Triste fremens sua signa vidit.
 Io virenti tempora milites
 Ornate seruo, pergite Cantabri
 Fortis propago, bellicosi
 Martia progenies Parentis,
 Ferroque & igni non penetrabilis:
 Consentientis militiæ pbalanx,
 Vtroque victrix orbe festas
 Sparge cohors generosa palmas.
 Quid hoc? minaci murmure cornuum
 Pulsantur aures. Bella iterum noua?
 Quis Marte non segni, Sodales,
 Quà tumidum glomeratur agmen,
 Opponit hosti pectus, & inchyto
 Emit paratam vulnere gloriam?
 Quis pulchra per pericla mecum
 Non humiles volat ad triumphos?
 At o tuorum Dux bone militum,
 Ærata seu tu TVRRIS in æthera
 Exsurgere inuictò laboras
 Contra acies gladiosque vallo;
 Densata seu tu diceris agmina
 Perrumpere acri EXERCITVS impetu;
 Seu mille pugnantum cateruis
 Aptus amas CLYPEVS vocaris
 Quocumque gaudes nomine, militem
 Ne præliantem desere: sic tuis
 Quæ victus abdicarit hostis,
 Arma tholis pretiosa figat.

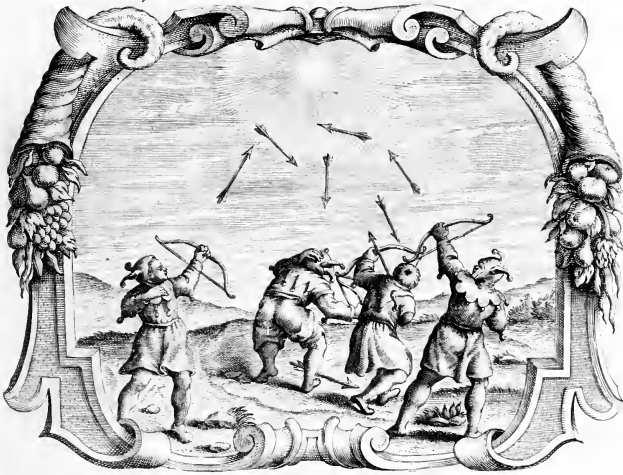
Societas totis centum annis præliis exercita.

Iam se formosius ipso est.

S It quicumque volet pulchris formosus in armis,
 Protegat imbelles aureus umbo manus;
 Non ego quæ radiant gemmis, solemque laceffant,
 Nec, frangi dominus quæ timet, arma volo.
 Illa decent multus tinxit quæ sordida puluis,
 Quæque rubent hostis sanguine timēta sui.
 Scilicet auratis frustra vexilla Chimeris
 Et latè patriis promicuere notis;
 Si non per densas acies, aduersaque tela,
 Sapius hostili fixa steterè solo.
 Pulchrius illa micant, quæ bello exercita pubes
 Rettulit ad patrios dilacerata lares.
 Tum demum dominique animos pugnasque loquuntur,
 Inuictamque probant, quæ tulit illa, manum.
 Sic age Loiole soboles: i, differ IESV
 Signa tui, gemino quæ ruit axe dies.
 Illa quidem primi reuolutis solibus æui
 Suspendis Domino sanguinolenta tuo:
 Est tamen, est ultra quod tendas; altera surgunt
 Bella, sed & bellis altera palma tuis.
 I felix: multus quamuis hæc impetat hostis,
 Vulneribus sient signa decora suis.
 Quamquam ô! Vesano quis te malus impetat ausu?
 Non tua, sed magni sunt ea signa Dei.

Societas frustrà oppugnatur ab inuidis.

Solem nulla fagitta ferit.

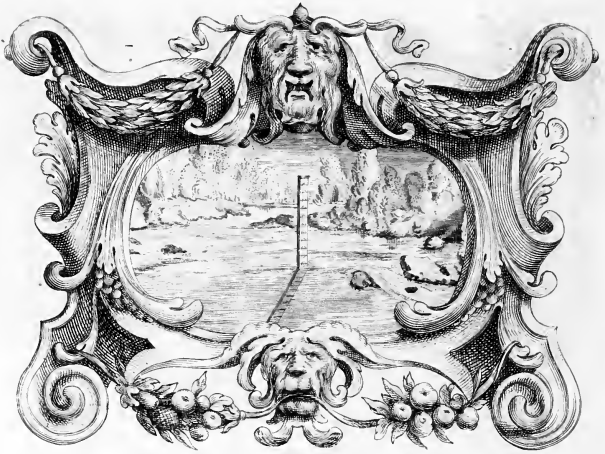
S Tulte, quid in calum non peruenientia mittis
 Tela? quid insano praelia Marte geris?
 Ledere ne solem possis, locus ipse tuetur;
 Immensâ nostro distat ab orbe viâ.

Caucasus excelso licet imponatur Olympo,
 Et super hos vastus Pelion Ossa preinat:
 Non secus ac imâ positus si valle maneres,
 In solidum recident spicula missa caput.
 Tangere fac possis, radiorum luce coruscâ
 Hostem ne videas impediere tuum.

Fallere, si solem spectare hæc carmina credis:
 Stultitiam damnant, liuida turba, tuam.
 Lior mers claris Heroum detrahit ausis,
 Et iaculo solem non feriente petit.

Si coeant, quotquot tam dira insania versat,
 Non legio in terris grandior vlla foret.
 Sed tamen inuictæ IESV sub nomine turme
 Hoc genus ante alios vniûque manusque parat.
 Quisquis es, insanis frustrâ conatibus vti
 Desine: nam Solem nulla fagitta ferit.
 Despicit ex altâ vesanos arce furores;
 Et ferit auctores missa fagitta suos.

Societas frustrà calumniis infamatur.

Sibi conscia recti.

Falleris, hic curui nihil est; rectissima fabri
 Regula, quâ celsas ducit ad astra domos.
 Quid dubitas? mendax oculos tibi fascinat unda:
 Nulla fides: vanis ludit imaginibus.
 Eripiatur aquis, quæ nunc sibi conscia recti est,
 Iudicio talis mox erit illa tuo.
 Eripis, & mendacis aque ludibria rides?
 Scilicet errorem denotat illa tuum.
 Nil finit intactum luor: virtutis alumnis
 Ardua, si nescis, per maledicta via est.
 Hac quoque, Iustorum quos possis dicere normam,
 Apparent ficti criminis esse rei:
 Scilicet ut sub aquâ pro rectis curua videntur,
 Nec capit occultos credula turba dolos.
 Nomine qui IESV gaudet rectissimus Ordo,
 Recta docet, rectis congrua & ipse facit:
 Credula sed tamen hunc curuum mendacia fingunt,
 Et superinfusus ficta tuentur aquis.
 Sed frustrâ, quandoque dies non cognita prodet,
 Et quæ nunc recti conscia, testis erit.

Inuidia, Societati obtrectans, sibi damnum accersit.

— Inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

HVc obliqua oculos, quem Loiolea videre
Recta, sed haud recto lumine facta, iuuat.
Ecce, sub hac pugnas serpentis imagine, liuor;
Proque Ignatiadis vincit Agenorides;
Tergeminas serpens vibrat in certamina linguas:
Qua noccas, triplex vix tibi lingua sat est:
Ipse tumes odio plus, quam tumet ille veneno,
Inque tuis maior dentibus ira fremit.
Exuuie Cadmum, stirpem Loiolida IESV
Nominis & magni Numinis umbra tegit.
Telum illi iaculum primum fuit, hasta secundum,
Præstantisque animi, cetera tela, vigor:
Huic iaculum Doctrina sua est, & fortior hasta
Virtus, suntque Animi, cetera tela, sui.
Quanta dedit iaculum squamoso vulnera tergo?
Loiolea tibi quanta Minerua dedit?
Anguis ibi duro dat inania vulnera ferro:
Nil profecturo tu quoque dente furis.
Rupit Agenorides linguam, fixitque trifulcam,
Cumque venenatis ilia dira fibris:
Ne tibi Loiole soboles virtusque, malignum
Obruat os, pectus transadigatque, caue.

Societas abundans gaudio in afflictione suâ.

Multo fit plausus ab ictu.

IGNATIVS, XAVERIVS. *anagram.* GAVISI SVNT VEXARI.

Cymbala pro pulsu plausum clauata refundunt:
Verbera si cesses ingeminare, silent.
Ars ibi naturam, sed virtus vincit utramque,
Sub multo quoties verberare dulce sonat.
 Hoc IGNATIVS, hoc XAVERIVS, hoc simul ambo
 Nomine cum factis conueniente notant:
 GAVISI SVNT VEXARI; latique paternos
 Ad mores Socij composuere suos.
 Nempe solent fortes forti de stirpe creari,
 Imbelles aquilis non generantur aues.
 Euge Iapon, gelidâ distentum percute corpus,
 Vt subito ruptis bulliat illa labris:
 Si lentum hoc, age districtâ mete colla securi,
 Innexumve trabi cuspide fige latus.
 Quò rapior? strictis vicina stat hæresis armis:
 Nî ferit his, rabido, quo valet, ore ferit:
 Aude, & utrisque feri, feriendo cymbala pulsas:
 Subsilit ad pulsus orbis uterque tuos.
 Nempe nihil tali valet esse suauius ictu,
 Quo neque, plus cunctis qui dolet, ille dolet.

Societati optandæ res aduersæ.

Præstant aduersa secundis.

PArualus aduersas puerilem fortè per auras.
 Sublimi rhombum iusserat ire polo;
 Jamque super turres hospes miratus euntem,
 Quà densat pluias humidus Auster aquas;
 Res noua, clamabat: ventis obnixa papyrus
 Fertur, quò Volucres vix sua penna ferat.
 Demens, qui tantum facili in sublimè Volatu
 Crediderit celi posse patere viam.
 Aduersis patet illa Notis: superare ferendo
 Qui metuit, putri fixus adheret humo.
 Fors & erit qui te, magni gens inclyta IESV,
 Imiuctum stupeat tollere in astra caput;
 Te stupeat, fortisquè vices humanaquè supra
 Maorem ex ipsis altiùs ire malis.
 Scilicet audendum contrà est: hac pulchriùs ibià,
 Claudit vbi medium densior hostis iter.
 Quisquis in excelsum felici niteris aurà,
 Siste, dabis patriis stebile nomen aquis.
 Nõnne vides, distenta Euris vt vela secundis
 Sapè ferant celeres in vada ceca rates?
 Surge animis generosa phalanx, frustraquè fremente
 Inuidià, hostilis quà premit aura, vola.
 Emicat aduersis virtus, gaudensquè negatã
 Ire viã, ignauam sub pede spernit humum.

Cccc

Socie-

Pressus dulce sonat.

Fortè sub umbrosâ recubabat fronde Menalcas,
Mollis vbi facilem strauerat herba torum;
Carpite, dicebat, tenera, mea cura, capella,
Seruatum vobis carpite gramen oues.
Interea validis stringens complexibus utrem,
Nescio quid citharâ dulcius ille canit.
Ille canit; pulsa referebant omnia valles,
Immemor optati graminis ibat ouis.
Ipsa Pales agros, montes linquebat Oreas,
Atque omnes, siluis quis Deus ille, rogant.
Pan etiam attonitus calamos damnabat inertes,
Et propè iam poterat displicuisse sibi.
Nec mirum; tenuem Panis superabat auenam
Carmine, qui pressus dulce sonabat uter.
Artis uter miræ, quem quò manus arctius argit,
Hoc magis arguto dulcius ore canit.
Vos quoque, diuinâ plenum queis pectus ab aurâ
Intumuit, magno turba sacrata Deo,
Dum circum hostili fremuit manus inuida nisu,
Et premitur, qui vos spiritus intus agit;
Protinus ecce anima vim fortius exserit alta,
Blandius & presso concinit ore melos,
Quod rapiat simul astra, & uterque quod audiat axis,
Quod queat attonitum detinuisse Deum.
Fallor? an ipse etiam, malè qui prius oderat, hostis
Ducitur innocui captus amore soni?

Societas. IESV. persecutionibus formatur.

Τυπὸι τε πέλων. Fingitque preimendo: *Virg. 6. Aeneid.*

Σ Τίλβει ὁ χρυσὸς, καὶ πνευρὸς ἐπέργεται ἀρείων·
 Νέος δ' ἔωπερ ἐν φλογὶν αἰνιστᾷ
 Ἐς λαῶν Φοίνιξ καὶ κάλλιον. Ἀλῖες τε, δητὰ
 Λαθὼν ὑπ' αἰθῆρ βέφοι, αἰὸς!
 Ἀδιν. Ωκυτέρων σιωπειάσαι ἦα λιψ βιαῖⓄ,
 Ευαμέρην ἴσων βόρ ἀπ' ἔθερ,
 Ταῦ ὄχε', ἀλλ' ἐλατῆσαι κοπέισα θάλαττᾷ, θῆ τ' ἐν ὄρμῃ.
 Πέτθε παγᾶς, αἰπιον σαθῆντᾷ
 Ὑδατᾷ φλύσδδωσιν. Ολίψον πουν, ἀκροτων βέ' ἀδύ
 Βόφει. ΦρύζοντⓄ ἐρδ αἰλίω
 Ἀ Δήμητρα παθῶσα τὰ καύματα, διψήρῃ κερὸς υἱας
 Στεγθῆν σαχρῶσιν καλλιον; Κ' ἀεστεα
 Λιπὸρ ἔτ' ἀθυρῆ, ὄφρα συχαίης ἀωλόχα τετρώμης,
 Τεσφᾶν τε δλώσῃ σῖτⓄ, ἀλλὰ λιῖ
 Περόθῃ βραγείς. Μήτ' ἀερόσιν πλέον ἀλλοκ' ἀεατόνθῃ
 Φοκίικες αἰπⓄ, ἢ ὅταν πᾶσδθ
 Ταῦ κορυφᾶν μέγα φερσούπῃον βάρⓄ. Ἀμπελὸς δ' ὑφ' ἀφ' ἄπτας,
 Ὑπὸ τῆ πλάγᾶν, ἔτυκⓄ ποιείται
 Ἀ κερύα. Χ' ὑφ' ὄπλαν δῖα τεσφᾶματ' ἐνάρεις καὶ αἶμα
 Ἐλλαμφορρωκῆται. Ολίβε δῆσικ, εἰκὼν
 Οὔτως ἀεαία φερστυπᾶσθ). Αἰθε, σφάττε, δεσμοῖς,
 Ω' ζημιώτα, κηκλιον τ' Ἰησ οὔ
 Σφῆβλῆσιον δ' ἔτασιν πολλαῖς θλίβε. θλίψων τυπῆται.
 Κ' ἐν τῷ κτανῶμαθ θλίψων τυπῆται.

Societas aduersis purgatur & illustratur.

Erit ex hoc purior.

Pellio sæpè ferit sublato mollia fuste
 Vellera ; dumque ferit , candidiora facit.
 Discite , qui magni Socios violatis I E S V ,
 Non alia infani palma laboris erit.
 Effè licet reliquis , nullo turbante , quietis ;
 Nullo , quæ faciunt , indice tecta latent ;
 Loliodum vix ipsa etiam benefacta probantur :
 Hic quoque quod possit carpere , liuor habet.
 Si rea sic agitur Virtus ; quam (si qua notentur)
 Crimina censuram iudiciumque ferent ?
 Hec tolerasse parum est : truculentior hæresis instat ,
 Diraque maiori bella furore mouet.
 Et ne extrema vacet nostro discrimine tellus ,
 Ense ferox in nos sauit & igne lapon.
 Ut Socios pergant contundere verberè crebro ,
 Hactenus infestæ quid potuere manus ?
 Integra nunc vanis fluxit conatibus ætas ,
 Inuide quæ facti præmia liuor habes ?
 Ista cohors crebro de verberè purior exit ,
 Et splendore replet solis utramque domum .

Societas cùm deprimitur, extollitur.

Vis eadem attollit quæ deprimit.

Vix benè nascentis mundi concreuerat orbis,
 Constiterant certis Vix benè cuncta locis;
 Ecce graui scelerum sub mole Astræa iacebat;

Nec iam pressa pedem quò Dea ferret, erat:
 Pellimur ingrato, dicebat, pellimur orbe;
 At mihi terra locum quem negat, astra dabunt;
 Cuncta licet claudant, calum patet: ibimus illuc.

Dixerat, & patrio Virgo recepta polo est.
 Hinc quoque desertas nunc respicit aurea terras,
 Emicat & librâ pulchrior inde sua.

O benè! Vis imo propè quam depresserat Orcò,
 Altiùs atbercam fecit inire domum.

Fallimur? an rursùm consurgit abenea proles,
 Ableget toto quæ procul orbe Themim?

Quæ vos (quos recti normam, quos nomen IESV
 Lege pari magnus iussit habere Deus)

Quæ vos, corruptæ pensantes crimina terræ,
 Hostili tentet mergere in ima manu?

Frustrâ: suppressam tollunt sua pondera libram,
 Alterutrâ semper sidera lance petit.

Vis eadem attollit quæ deprimit: ima subire
 Qui facit hinc, calo celsiùs inde leuat.

Perge age, iustitia quisquis cupis hostis haberi,
 Hanc etiam totâ, si potes, abde Styge;

Altiùs illa tamen victrix assurget, & unâ
 Arguet iniustam, quæ premit, esse manum.

Cccc 3

Socie-

Societas rebus aduersis crescit.

Surgit furgentibus vndis.

L Vx fatalis adest : pontus conspirat & ather,
 Terra superfusus mergitur omnis aquis:
 Cum miseris totæ sorbentur ciuibus urbes:
 Cetera quæ percunt , Arca leuatur aquâ.
 Altius insurgit furis maioribus aquor,
 Altius à patrio fertur & illa solo.
 Vnda tegit turres : sublimior illa videtur
 Turribus, & montes gurgite veçta premit.
 Pergite vos tumida celis equare procella,
 Illa comes vestris fluctibus astra petet.
 Secula nunc aliam viderunt nostra carinam,
 Quam nullus rerum vertere turbo potest.
 Quæ non Loiolidium tellus discrimina nouit?
 Quæis non acta ratis fluctibus illa fuit?
 Lingua , malum terris quæ non presentius vllum,
 Visque trahens diras in scelus omne manus,
 Vmbraque virtutis liuor; tum lurida si quod
 Tartara discrimen perniciemve tegunt;
 Hanc vno simul inuadunt conamine turmam:
 Omnis in hanc frustra vis nocitura ruit.
 Nil agitis tantis immanes fluctibus vnda:
 Altius cucctam fertis ad astra ratem.

Persecutio Societatem ornat.

Multo vulnere pulchrior.

Quamuis superbo muricis ebria
 Cruore vestis purpurcos bibat
 Conchæ colores, ambituque
 Non humili decoret tyrannos;
 Tamen frequenti saucia cuspide
 Multo renidet vulnere pulchrior;
 In lucra puncturas receptans
 Artificis, pretiumque formæ.
 Durate sortes. pulchrior emicat
 Quasita magno gloria vulnere; &
 Per damna, per cædes, in auras
 Profilit impatiens latere.
 Vos ô! tyranni sanguineum genus,
 Sueti innocentum ludere funere, aut
 Calumniandi quos libido
 Concitat in Socios IESV;
 Sine ense vultis, cuspide seu placet
 Linguae cruorem fundere, pergite:
 Frustrâ laceffiti decoris
 Pulchra fidem faciet cicatrix.

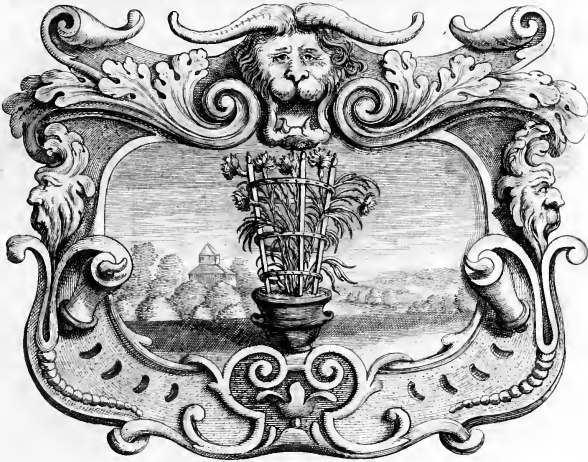
Persecutionis meritum.

Dant pretium plagæ.

Quid sæua frustrà detonat in sacros
 IESV Sodales opprobriis grauis
 Procella? quid cruces, quid enses
 Innocuis iugulis minantur?
 Stat celsa virtus, & rutilum caput
 Calumniarum nubibus exserit,
 Nec sumit aut ponit nitorem
 Arbitrio variantis auræ.
 Spes certa lucri est, quam patientia
 Parit ferendo. Si pretium sui
 Equat metallum, cui pepercit
 Dextra graui metuenda ferro;
 Potest mereri, qui sine verberè
 Transgessit animum. Scilicet iētibus
 Incudis accedit metallo
 Effigies pretiosa Regum.
 O! quem decoro vulnere perfidus
 Cruentat ensis, quem lamiant flagra,
 Quem lurida premunt catasta,
 Macte animis: magis emitebit
 Imago CHRISTI, quem sequeris ducem,
 Expressa plagis: nobilior tibi
 Per vulnèra & cades ab ipso
 Crescet honor pretiumque ferro.

Societatem carceres & vincula cohonestant.

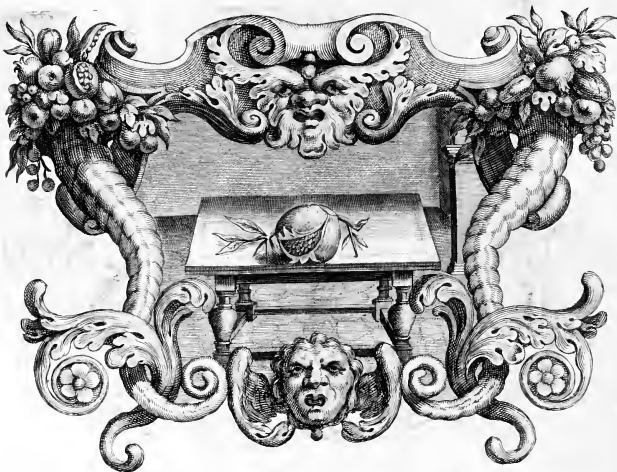
Dant vincla decorem.

T Vrpe catenati, si certa est culpa, nocentes;
 Vincula dedecorant, quæ meruere, manus.
 Infamis tetro procedit carcere, cuius
 Antè fuit fædo crimine læsus honor.
 Quàm benè felici stringuntur brachia neruo,
 Libera quæ summi Iudicis ærna probat?
 Vincula virtutem, virtutem carcer honorat;
 Scilicet inde noui lucra decoris habet.
 Vt flos, cui grati similis consensus odoris
 Caryophyllorum nomen habere dedit:
 Ille, licet nitidâ variat tot fronde colores,
 Primus honor Floræ delictumque suæ;
 Et formâ tantum flores supereminet omnes,
 Quantum vel Paphias vincit odore rosas;
 Si tamen obseptum vinculis & crate coercet,
 Nescio quid paruo à carcere maius habet.
 Tu quoque progenies Loiolâ digna parente,
 Clarior à vinculis compedibusque redis.
 Emicat in flammâ specubus calor abditus atris:
 Pulchrius obscurâ sidera nocte micant.
 Te quoque condecorant habitata nocentibus antra;
 Nec minus his virtus clausa nitoris habet.

D d d

Pluri-

Plurimi è Societate Martyres, ad amplificandum
CHRISTI Regnum, sanguinem fuderunt.

Tot Zopyri.

Abscissas aures, truncataque naribus ora,
Labraque dissectis sanguinolenta genis,
Quaque (sibi Zopyri pietas nisi saeva fuisset)
Vulnera sint hosti, Mede, pudenda tuo;
Assyriosque simul victos hac arte legebat,
Hesperiam viuo qui patre rexit, Iber:
Dumque legit, Medo stupet ista stupente tyranno,
Affectusque animo, quos gerit ille, capit:
Cum laudante fidem, laudat quoque; cumque dolente,
Deformata sui militis ora dolet.
O mihi tot Zopyros Superi date, vouerat ille,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
O mihi tot Zopyros Superi date, vomit Iberus,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
Irrita vota. Fides Zopyri vix unica Regum
Castra subit; replet hæc Punica multa Fides:
Punica, quæ non Rex, sed res & Regna coluntur;
Quaque stat Imperio stante, cadente cadit.
At tua sunt, IESV, Zopyris tot, totque profusa
Sanguine conspicuis castra referta viris.
Quin etiam plures primum hoc tibi protulit auum,
Quam rubecos acinos punica mala ferunt.

Philippus II.
Rex Hispania.
Dario Rege
Medorum.

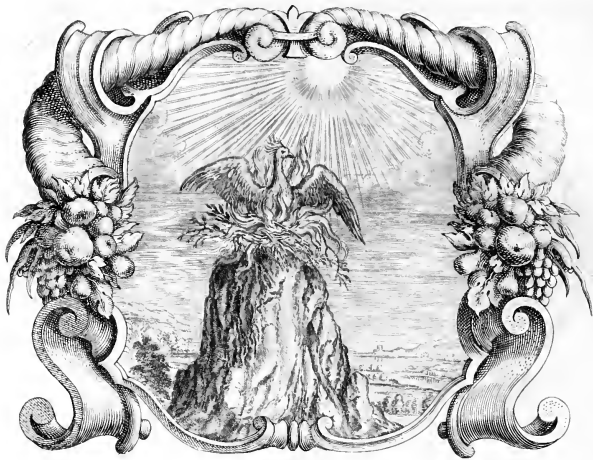
Iaponum in igne alacritas.

Se pandit amori.

Pinea vicino nux dilatatur ab igne,
 Et virides aperit tacta calore sinus.
 Velle putes medio sub cortice condere flammam
 Quis pereat, damni nec meminisse sui.
 Hac mihi desistunt ex illo mira videri
 Tempore, quo Iaponum creuit in igne Fides.
 Quae (Superi!) parit haec hominum miracula tellus?
 Corpora non orbis talia noster habet.
 Corpora conueniunt: animus praestantior illis:
 Hic medio inuictum corpus in igne facit.
 Illustres animae, vestras super Indica palmas
 Aequora iam dudum nuntia fama tulit.
 Iaponicis Europa stupet plauditque triumphis:
 Iaponicos celebrat Gallus Iberque rogos.
 Ecquis ab ignoto venturos crederet orbe,
 Quos cuperet Diuis addere Roma suis?
 Barbarus augusta fulget sublimis in ara,
 Munera cui populi castaque vota ferunt.
 Roma, novos Iapones caelestibus adde triumphis:
 Quod colat, Europæ barbara terra dabit.

Martyrum pretiosa mors.

Non poterat fato nobiliore mori.

Felices anime, merito gens addita celo,
 Morte obita partis facta beata bonis!
 Sidera nunc, Numenque suis formosius astris
 Adspiciunt, pro quo non timere mori.
 Mors licet inuideat, uiuent post funera; finem
 Dissimilis prima Vita secunda negat.
 Non hanc, que primam rapuit, Regum auferet ira,
 Non gladio aut seuo barbarus igne furor.
 Nonne fuit tanti, parituros tanta dolores
 Gaudia, & optandam sustinuisse necem?
 Quam bene, que fuerat nature debita legi,
 Proque Deo vita est reddita, cumque Deo!
 Grande quidem pretium est, quo constant sidera, sanguis;
 Sed pretio merx est dignior illa suo.
 Credo ego, si rursum bene perdita vita daretur,
 Non alia vitam ponere morte velint.
 Vnica sic ales, sibi post sua fata superstes,
 Muneris hoc instar, quod moriatur, habet.
 Nempe ubi felici posuit cum morte senectam,
 A leto melior, quam fuit ante, redit.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVINTVS.
SOCIETAS HONORATA,
SIVE DE GLORIA
QVAM SOCIETATI TOT MALIS EXERCITÆ
DIVI HOMINESQVE CONTVLERVNT.

CAPVT PRIMVM.

Gloria Societati parva per illustrem sanctitatem Ignatij Loiola & reliquorum in Italiâ Sociorum.

ALIS affici & non infici, premi aduersis nec opprimi, virtutis est: si qua verò ab adspetsâ fulgine clucescat etiam magis, magis augeatur à damno, magis emicet à tormento; singularem eam esse necesse est. Res iners, & mundi deterioris quidam velut abortus est, quæ minimo obsolescit attractu; poliuntur & lucent attritu valido ea corpora quæ solido constant. Leui aurâ diffluit flos vernus: afflatu vnico inanis spuma dissoluitur: præceps ætatis immaturæ fructus, si vel manu blandè tetigeris, vitium facit: detrita validiùs ac rafa marmorâ & metalla splendescunt. Fatuus ignis, inanis est ille fulgor, quem ros nocturnus exstinguit, aut nebula matutina corrumpit: alienis numquam fordibus obsolescunt, quin lucent ipsa per se magis, quæ lumen & calorem hauserunt de cælo. Obiectis vaporibus non minuuntur sidera, sed augentur; nec vniquam sol aut ardet vehementiùs, aut fortiùs albescit & vibrat, quàm cum aduersas sibi nubes pluuiasque decoxit. Neque quod adhuc dico, locum inuenit in iis tantummodò rebus quas aspectabiles

*Optima
quæque
aduersis
illustrantur.*

*Ecclesia
etiam
CHRISTI.
Hilar. lib. 7.
de Trinit.*

*Societas
IESV à
persecutio-
nibus ho-
norata.*

Psalm. 86.

oculis, sed multò etiam magis in illis quas animis nostris perspicuas natura proposuit. Hoc, inquit magnus Hilarius, magnis & ipse laboribus periculisque perfunctus, *Ecclesie proprium est, ut tum vincat cum leditur, tum intelligatur cum arguitur, tum obtineat cum deseritur.* Habet sanè, habeatque, sibi proprium CHRISTI Ecclesia cælo nata, inter aduersa succrescere, & inde comparare gloriam sibi, vnde damnum & ignominiam reliqua fortiuntur, modò ne alienum statuatur etiam illud à minimâ Societate IESV, ex simili origine in finem quoque similem deriuatâ. Sua profectò Ecclesiæ stat sanguine palma, sed & sua Societati, quæcumque est gloria, non fuit hæctenus incrementa: nam tot ab annis adhuc centum laboribus periculisque tentata est, vt ad firmandam eius, indolem, & intendendam hominum animis existimationem, non magis agendo contendisse virtus, quam patiendo constantia videatur. Hic videlicet ille in superandis arduis labor est, hæc illa in subeundis aduersis constantia, à quibus, velut in circulo vnâ collectis, Societas nostra suum hæctenus semicirculum, vnus indicem sæculi, rectè descripsit. & porro futurum speratur, vt earumdem virtutum tenore perpetuo circulum ipsam & orbem aliquando suum impleat, ad sanctissimi IESV nominis gloriam commendationemque sempiternam. Licet ergo, nisi ipse me fallo, licet illud Regij Prophetæ de Sione, hoc est CHRISTI Ecclesiâ, pronuntiatum minimæ IESV Societati nec arroganter adscribere: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei;* quando contra aduersa immobilem *ipse fundauit eam Altissimus,* & ab inuictâ malorum tolerantia *letantium omnium habitatio est in te.* Interim quæ quamque gloriosa de Societate nostrâ dicta sint, vtque illis ipsis ex vero dictis facta responderint, non est animus mihi simul omnia, nedum singula percensere: nec enim illa vel adeò pauca sunt, vt comprehendi possint volumine breui, vel tam obscura, vt passim ab omnibus non sciantur, quæ & gesta sunt luce palam, & felici plurimorum stylo condita, & maximorum virosum ipsiusque adeò Dei in terrâ interpretis oraculo contestata. Id verò agam, quod solent ij qui motus adspectusque cælorum, cursus siderum & recursus, tot illa ac tanta naturæ ornamenta, quæ non nisi ex interuallo obijciuntur oculis hominum, negotio facili vnâ depingunt, in exiguo quasi globo, vel plano potius, velut punctum & per lineas, licet obscuras & ignobiles, illa quæ ad aliorum vtilitatem à Societate, & ab aliis ad Societatis commendationem gesta sunt, maxima ad omnium admirationem, & ad gloriam, Dei præsertim vnus, splendidissima annotabo. Ita fiet, vt nec ipsa legentem terreat magnitudo libri, & nihilominus hoc sæculari anno contulisse videar aliquid ad commendationem augustissimi nominis IESV: à cuius vnus gloriâ, velut luce primâ, emanauit acceptæ dignitatis omne lumen, quod fuit hæctenus in Societatem & in eius Socios, velut minora quædam sidera, deriuatum. Et dabitis, scio, vos mihi hanc veniam, non gloriandi quidem, quod superbum, sed Societatem ac Socios modestè laudandi, quod religiosum est; quando hoc à me debitum virtuti munus, nec sine exemplo suscipitur, nec sine ratione geritur, nec sine sanctissimorum virosum sententiâ retinetur. Notum est, quod in hanc rem contra impugnant

pugnantes Religionem Doctor Angelicus solidissimè disputauit; auditum, quod Nazianzenus ille Gregorius Græcâ suâ, quâ pollebat, facultate dicendi pro sorore suâ Gorgoniâ, quam deprædicandam susceperat, ipso statim orationis exordio liberrimè declamauit: negans videri debere alicui suspectum encomium, quia domesticum; sed laudabile, quia verum; aut habendam esse maiorem rationem improborum, qui nos ad gratiam loqui criminantur, quàm proborum, qui meritas virtuti laudes expectant. Hoc ergo tam iustæ pietatis officium, quod forori frater impendit, aliquisne, qui æquus sit, matri à filius mirabitur exhiberi?

Si quæ porro earum rerum quæ iam antè insinuatæ sunt, vel etiam experitæ penitus, produci hîc à me denuò videbuntur, id etiam neque mirum (vti spero) neque ingratum accidet iis & qui intelligent, & qui amabunt: intelligent, inquam, librum huncce quintum, quem aggreddior, quamdam esse aliquorum adhuc dictorum *ἀνακεφαλαίωσιν*, ad colligendum scilicet ex illis modestum aliquod Societati, imò meritum **LESV** nostro nomen, obiter institutam; amabunt verò nullo non loco offerri sibi quæ admirentur, quæquæ imitentur rectè factorum operum testatissima monumenta.

Primus ergo inter homines, vt iam antè memoratum, Societatis **LESV** auctor & conditor Ignatius fuit. Is cum naturæ indolem ab Loioleâ stirpe, iam olim apud Cantabros illustri, virtutem verò raram animi traxisset è cælo; nihil scilicet vîquam, siue cum mundo siue cum Deo meruit, humile, nedum vile cogitauit: mens illi & conatus omnis ad ardua semper erectus; hinc quæ terrori ceteris, Ignatio erant in votis. Adeò vt, qui virum nouerit, mirari non debeat, illum operum maximorum gloriâ habitum fuisse semper & charum Deo, & hominibus admirandum. E paternâ domo vixdum puer in Regiam Ferdinandi Catholici, inde in militiam auidè transgressus, nutantem iam, propugnatoribus obsidentium Gallorum mole territis, Pompeiopolim vsque eò solus ipse continuit in Fide; donec à maiori machinâ tiliarum vnâ grauitè faucîâ, alterâ planè confractâ, deiicitur in terram. tunc demum, vel abnuente etiam tum Ignatio, vrbs hosti tradita est, quasi non fuisset nisi ab vno antè seruata. Veneratione digna vel aduersariis ipsis visâ est viri virtus atque constantia. Igitur, posteaquam fomentis quæ erant in promptu crexere iacentem, ipsis hostium humeris in lecticâ deportatum, suis eum & patriæ reddiderunt. Triumphantis illa profectò, non prostrati, species fuit, argumentumquæ certum & velut omen aliquod, quanta olim gloria maneret Ignatium, abiectum quidem opinione sui, sed supra mortalia eleuatum, & Superâ existimatione & omnium veneratione populorum. Enimuerò iam inde ab hoc belli casu quo deinceps in pretio ille fuerit, non dico

S. Thom. O-
pufculo 18.
c. 13, 18. &c.

Orat. 11.
funebri
de sorore
Gorgoniâ.

S. Ignatij magna-
nimitas.

etiam ab
hostibus
astimata:

cuius cum
Deo &
Calisibus
familiaris
ritus:

Exod. 33.

Loquebatur Dominus ad
Moyfen

Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. ſed & ita ſæpè cum Ignatio loquebatur. Iacebat in paternâ domo ex ſuprà iam accepto vulnere prope depositus; adfuit illicò, & quidem vigilant, quali præmiſſus à Domino mox adfuturo, Apoſtolus Petrus: certum-que argumentum præſentis Medici, reddita extemplò ſanitas fuit. Hinc ad ſectanda in poſterum cæleſtia cùm raperetur ardentius, & tamen ſiſteretur hic impetus ruinæ metu, qui ex vitæ liberioris admiffâ prius conſuetudine naſcebatur; ipſa ſe Virgo Mater conſpicuam obulit oranti, ſuum-que, quem habebat in complexu paruulum, pignus exhibuit certiffimæ victoriæ, ex voto etiam ſine pugnâ ſecuturæ. Vicit enim uerò Ignatius; & hoſtem, quem maximè metuebat inſidiantem ſibi ex corruptâ carne, ita domuit, vt rebellem illum vel primo etiam motu deinde non ſenſerit.

recreatur
à B. Vir-
gine &
puero
IESV:

Franc. Matia
Cardin. à
Monte in
relatione
coram Gre-
gorio XV.
à CHRIS-
TO &
B. Virgine
viſitatur:

Iam diebus illis quibus in Minoreſſano ſeceſſu, imò ſpecu, tirocinium poſuit Religioſæ militiæ, factus ex duce gregarius (*vt eorum aliquando dux foret qui portarent ſanctiſſimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad vnitatem Fidei reuocarent, Dei-que in terris Vicarij auctoritatem defenderent*) ſatis compertum eſt, ei plus tricies aut CHRIS TVM aut Matrem eius Virginem inter precandum apparuiſſe. Hanc, cùm Exercitia, quæ vocauit ſpiritualia, meditaretur, teſtem habuit operis tam præclari. Hæc Societatis inſtituta ſcribenti docentis ac dictantis habitu a deſſe viſa eſt, velut manum vltimam impositura fabricæ illi, in quâ ſe ipſa venerandam cultu præcipuo non ignoraret. Quid, quòd velut alteri Moyſi, vel Apoſtolo cuiquam, ſic Ignatio roganti leges Ordini ſuo, radiare, quin & ardere viſum caput, in quod ſanctus Dei Spiritus adſpectabilis flammæ ſpecie deſcendiſſet?

mirè illu-
ſtratur:

Glor. S. Ign.
c. 4. fol. 30.

à CHRIS-
TO in iti-
nere re-
creatur:
3. Reg. 19.

Humanam CHRISTI naturam in hoſtiâ incurentâ, quin & ipſum Trinitatis arcanum, quoad, imò ſupra quàm homini, vulgò licet, ipſe mortalis agnouit exhibitione tam certâ, vt raro priuilegio ac velut ſingulari, viſam illi tum, ac ſæpè aliàs, ipſam diuinitatis, vt Theologi loquuntur, eſſentiam non improbabiliter aſſerant doctiſſimi viri; moti, opinor, ipſiuſmet Ignatij, cetera quàm demiffiſſimè ſentientis de ſe, teſtimonio diſertè conſcripto, *viſum à ſe non ſemel ipſum diuinum eſſe, ipſam-que diuinam eſſentiam.*

A ſociis itineris deſtitutus, iacebat ipſe ſolus & languens in ignotis vaſtiſque prope Padum campis: at non ſocium ſuum Ignatium IESVS ipſe deſeruit; adfuit, non per Angelum, vt olim abiecto Eliæ, ſed ipſe per ſe conſpicuus luce plenâ, & vultu illo ſpectabilis, quo & iacentem erexit, & euntem Patauium, inde-que Venetias vſque deduxit, comes & dux perpetuus ignotæ viæ.

Idem Ieroſolymam nauiganti numquam non fuit in promptu, quoties vel neceſſitas illum aliqua, vel grauior ſeu ab homine ſeu à naturâ tempeſtas vrgeret. Liberiùs oberrantem ſanctiſſima Palæſtina loca cuſtos Armenus ferociùs increpauerat, iuſſum illicò inde faceſſere; ſed IESVS afflictum conſolatus benignè ſuſcepit, & præcedens viſibili ſpecie ad hoſpitiũ vſque comitatus eſt.

Denique, ne in genere ſimili rerum nimius ſim, addo vnum, ſed illu-

illustre; quo nimirum pateat quantæ curæ Deo fuerit Ignatius, singulari aliquando, & illo non otiosæ, quod aiunt, amicitiaë spectaculo recreatus. Ibat Romam focus omnino duobus: hisce nonnihil interquiescentibus ab eundi contentione, ipse in ædiculam sacram haud procul à viâ tantisper intereâ precaturus abcessit. Hic vbi vehementius incaluerat orando, de more raptus à se (imò sibi præfens & Deo) vidit; quin & audiuit, hinc Deum Patrem suo se, & illi quidem adstanti cum suâ cruce Filio, commendantem; inde ipsum Dei Filium spondentem sibi omne præsidium, additis expressisque verbis hisce suauissimis: *Ego vobis Romæ propitijs ero.* Fuit enim uerò, & aduersis omnibus, supra etiam quam sperare homini fas fuit, multiplici prodigio erutum, tutelâ sanctissimi sui nominis perpetuò defendendum firmandumque suscepit.

Gloriosus erat in æstimatione omnium, vilis & abiectus in suâ. Toties supra humana rapta mens eius, toto etiam octiduo hospitabatur in cælis; quin & corpus ipsum, domiciliū illud animæ tam castæ, licet etiam tum peregrinaretur in terrâ, dignum esse beatâ corporum gloriâ videbatur. hoc interim & se ipse sic contemnebat Ignatius, ut diceret, se, si quid in morte periturus esset à Deo, id nominatim esse periturum; ut proiici se inter eiectionem ac sepeliri permetteret in simo.

Barcinone toto vultu radiantem mirabatur Isabella Rosella; Romæ Alexander Petronius, sepius Oliuerius Manareus & Ludouicus Gonsaluis, quin ipse etiam sanctæ memoriæ Philippus Nerius (quâ fide & quâ sanctitate viri!) in oculis Ignatij, atque adeò vultu toto, coruscantes lucis radios à se visos esse profitentur; ipse verò in se, nisi deterioris naturæ vilitatem, nil agnoscit Ignatius.

Aliis & frequenter & multis à terrâ cubitis sublimis apparuit; ipse sibi quasi detrusus ad inferos: neque in cruciamentis illis infelicitatis sentire videbatur aliud, quam Dei gloriam sanctissimumque **IESV** nomen diris execrationibus laceratum.

Adeò ut contendere inter se felici certamine Deus cum Ignatio, hunc ille honorando, hic se abiiciendo, videretur. Qui Religiosæ submissionis affectus in eo tantus fuit, ut illum ipse etiam nunc cælo gloriosus haudum deferuisse dici possit. B. Maria Magdalena de Pazzis (Carmeli in Italiâ fortunatum aliquando germen, at, pronuntiantem nuper Urbano VIII. iam beatum) animo egressa de corpore VIII. Decembris anno M. D. XCIV. ut sæpè aliàs, diuina tum fortè & cælestia patiebatur. hoc ergo in speculo, imò speculâ mentis supra humana sublata, vidit ipsa sanctissimam Virginem inde B. Angelo Carmeli Martyre, hinc S. Ignatio utrimque stipatam. qui (cùm adstaret ille reuerenter, audiente & approbante cæli Dominâ, illâ, cuius olim in diuinæ maternitatis dignitate summâ iam positæ *humilitatem respexit Deus*) de humilitatis Religiosæ vsu & necessitate perorauit. factus idem orator aulæ cælestis, quod magnificum; & submissionis etiam tum sibi charæ deprecator, quod admirandum est. Neque verò à morte tantum viuentibus Ignatius adfuit; etiam tum ipse viuens, quantumuis longè positus, viuentibus iuxta ac mortuis adfuit, imò & profuit ad salutem. cuius ego generis infinita dissimulo, vnum hic vel alterum proferre contentus.

ab aeterno
Patre Fi-
lio com-
mendatur.

Ignatius
illustis in
oculis alie-
nis, obscu-
rus in suis.

Nicol. Zam-
beccar. Sec-
cret. fict.
Congreg. in
Oratione
coram Gre-
gorio XV.

In Viâ Bea-
te per P. Fr.
Ludouicum
de Præsen-
tatione.

Luc. 21

Leonardum Kessellium Coloniae Agrippinae tactum desiderio videnti vel semel Ignatii, de quo tanta audierat, & conceperat animo tam præclara, viuentem ac vigilantem viuus iam tum ipse, ac tamen momento præsens, Ignatius coram inuisit, & miro ex illâ caelesti consuetudine gaudio cumulauit.

Adhæc sociorum suorum Iacobi Hofij & Ioannis Codurij beatas animas, etiam longè absens, egredientes videt è corpore, interque Sanctos eum gloriæ locum occupantes, quem abeuntibus illis ipse fuerat apprecatus; potentiore nimirum oratione, quàm olim vsa dicitur mater filiorum Zebedæi, pro suis item Iacobo & Ioanne sollicita. Quid verò ipse pro se? malle se, si optio daretur, viuere dubium incertumque beatitudinis, & interim Deo iuandis proximis inferuire, quàm egredi illuc è vitâ cum certissimâ spe felicitatis æternæ.

Idem Zamb. *Quis hominem illum hominibus iuandis, & mortalium planè bono verè natum, in quo ostendit Deus, quantum ei cura sit Ecclesiæ securitas, & interim tam se abiicientem, tam non curantem sua, non prosequatur, si homo est, studio simili, quis non pari benevolentiam complectatur? quis non veneratione colat illâ, quam talis viri tam probata, tam testata sanctitas promeretur? Fuere nihilominus qui odium redderent amanti tanto, qui tantum beneficium hominibus ab Ignatio præstitum improbitate pensarent; Deo interim etiam ex his, seruo suo non securitatem modo, sed & gloriam procurante.*

Compluti auctoritate publicâ slipis aliquid corrogantem, curandæ sibi tunicæ clericali, exsecratus homo nobilis; Exurar, inquit, ego, nisi iste igne dignus est. Sed is ipso illo die exustus cum domo suâ, & suæ improbitatis & Ignatianæ innocentæ illustre testimonium dedit.

Parisiis, ob adiunctum sibi Xauerium, infestus Ignatio Michaël quidam Hispanus in conclaue nil tale metuentis violentus irruit cum sicâ, certus iam tandem peragere meditatam diu cædem. sed nempe subito territus increpantis è caelo voce, *Quò tendis infelix?* agnouit ipse suum facinus, & didicit tectum diuino præsidio Ignatium ab homine expugnari non posse.

Prope Bassanum in eremo quapiam homo degebat cetera pius, nisi quòd externo præcipuè cultu ad austeritatem vitæ composito sanctitatem metiretur. Videt ille Ignatium habitu ipso differentem nihil à ceteris, & scilicet apud se ipse contemnit: fauit hinc Deus & existimationi Ignatii, & hominis errori simplicitate tantum, non improbitate, decepti. Nam cum subinde precaretur ipse seruentius, testari palam visus est Dominus oranti, quem ipse contemneret, eum esse sibi *vas electum ad multorum salutem, Apostolico spiritu plenum.*

Fuit, annis abhiuc non ita multis, alicubi vir nobilis, quem ira in Ignatium impotens, & nescio quæ sinistra persuasio adeo egerat intransuersum, vt non tantum apud se nihil in eo magnopere esse sanctum statueret; sed ipsa eius, quæ habebat penes se, descripta facinora virtutis hereticæ inuidiosè eleuando, fabulas meras & otiosorum commenta palam confidenterque dictitaret, exploderetque etiam inter suos quantumuis testata miracula; demum omnia quæ Ignatium vtcumque concernerent,

Matth. 20.

Idem Zamb.

contra
improbos
maleuolos
que defen-
ditur ali-
quando
igne: aliàs
voce incre-
pantis sic-
tium:

aliàs testi-
monio do-
cētis igno-
rantem:
Andreas Lu-
cas in Vitâ
Ignatii.

aliàs osten-
to conuer-
tente ma-
leuolos:

rent, ignominiosè traduceret. Quæ dum agit maximè versatq̄ue cum animo suo, nocte quadam intrat in iacentis cubiculum cum incredibili splendore, cælestiumq̄ue spirituum amplissimo comitatu, ille homini tam despectus Ignatius: quem cum ij religiosissimè venerantur, ipse auersus à cultoribus, & conuersus ad calumniatorem suum, spectandum se eidem exhibet toto plus horæ quadrante, annuæ arridensq̄ue benignissimo vultu, atque ad amorem quemdam cælestem gratiamq̄ue composito; necdum videlicet oblitus in cælo, quod viuenti olim tam familiare fuerat in terris, vt eos, quos in se iniquissimè animatos nouerat, præ reliquis & blandiore vultu exciperet; & affectu teneriore complecteretur. Non potuit non ille absistens ab Ignatij oculis amoris radius, propè diuinus, non trahere illicoq̄ue dissoluere cor hominis, obfirmatum licet ac septum iniquissimâ voluntate. Itaque vt se proripuit è strato, ac librum quem de eius vitâ compositum habebat in promptu, religiosè sumpsit in manus, applicitumq̄ue pectori veneratus; osculis lacrymisq̄ue consperfit, ita denum ruptis ex imo corde suspiriis: *Parce*, inquit, *temeritati meæ, ô sancte Ignati, ô diuine! & quando ignoscere vel iuratis hostibus familiare fuit mortali, nunc quoque placeat immortalis. O sanctum æternumq̄ue Numen, quis me furor adegit abuti sordidâ & blasphemâ lingua in eum quem honorant & venerantur caelestes tui spiritus? liceat ô, in pœnam enormis delicti mei, sed suauem, præconem eius esse me viri, cuius contemptor esse non debui.*

Pœnis quoque (vt est optimi corruptio pessima) affectus erat Religiosus aliquis, etiam tum cum iam à Paulo V. Beatorum numero adscriptus esset Ignatius. eumuerat ille in Beatum talia quædam, quæ spargi vel in pessimum quemque Religiosa modestia prohiberet. at quasi non posset expleri transeunte verbo maledicendi sitis, quò diutiùs innocentissimo viro eiusque Sociis noceret in posterum, furore consimili calamum stringit, scripturus audentiore manu quæ mitior iniquissimo animo lingua non promeret. Scribit ergo, sed dexterâ potentiore coactus, alia omnia quam vellet: cum enim, vti fit, sua ipse scripta relegeret, exarsisse se non quam animo conceperat satyram, sed panegyriumprehendit. indignatus ergo, & præcipuè stupori suo, chartam hanc distrahit, aliamq̄ue, & subinde tertiam, depingit; sed euentu semper pari. Quid ageret? ne sic quidem improbæ temeritatis admonitus orditur etiam quartam. sed primas vix in illâ notas expresserat, cum ecce tibi, ne suauis remedio diutiùs abuteretur, ipsa eius dextera in scribentis os impotens impacta vi diuinâ hominem temeritatis admonuit, & proteruam eius audaciam in cultum Ignatij venerationemq̄ue perpetuam commutauit. Subinde enim suum non semel delictum iustissimamq̄ue pœnam disertè confessus, supplexq̄ue beatissimo viro, quoties de Ignatio loqueretur (loquebatur autem sæpissimè, & cum sentu tenerimâ pietatis) non nisi Sanctum eum, suumq̄ue nominabat. In quo quidem non aliter gessisse se mihi videtur cum Ignatio Deus, quam fecerit olim cum electo sibi tum populo Iudæorum. *Veni* (inquit ad Balaam Balac Rex Moabitarum) *& maledic Jacob; prospera & detestare Israel.* Ac venerat ille quidem vt malediceret; sed enim rem aggressus, *Quomodo;*

Idem suprà.

Num. 13.

inquit, maledicam, cui non maledixit Deus? quâ ratione detester, quem Dominus non detestatur? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Sed omitto in maledictione reputatos eos qui maledixerint, hoc ago, fuisse illos qui benedixere Ignatio, benedictos. quorum (vt inquit ille) præclarum & uniforme testimonium, quod de sanctitate vite eius dederunt in suis historiis & libris magni viri & scriptores nobiles, in supradictâ relatione & ordine recensetur & numero. Ego hîc paucos dabo de plurimis, sed omni exceptione maiores; ex quibus liquidò pateat, id quod erat ex propositis alterum, Ignatium non solum Deo charum, sed etiam venerabilem hominibus existisse.

S. Xauerij: Franciscus Xauerius, ille vir (vt subinde videbitur) maximarum virtutum opinione non vanâ toto orbe celeberrimus, ita Ignatium suum in CHRISTO patrem venerabatur, vt etiam tum viuentem non appellaret nisi Sanctum. hinc illi & submissio in terram genu scribere, & ad se ab illo data etiam de genu legere erat solitus; vtique non tam Religiosæ submissionis exemplo, quam argumento testatissimæ & toties à se nominatæ sanctitatis. Quin & in thecâ suâ reliquiariâ (illo tot miraculorum totâ passim Indiâ instrumento, quanquæ in mare deiectam sedandæ causâ tempestatis cancer marinus, sacratius nempe Palladium Orientis, per immanes tractus Oceani ipsum ad vsque littus Xauerio deportauit in manus) in illâ, inquam, thecâ, pauculas inter Reliquias Sanctorum, nomen obserarat Ignatij; quod ille, vt acceperat datis ad se litteris subscriptum manu Patris, relectis ceteris, studio sè recluserat, seruabatque reuerenter.

Iacobi Eguia: Quid Iacobus Eguia ille, qui sancto Patri diu fuerat à conscientia seperetis? O si, dicebat, superesse liceret Ignatio, vt loqui pauca possem? satis suo etiam silentio indicans, quam esset tum de eo admiranda dicturus. Sed enim, exemplo CHRISTI scilicet, arctè vetuerat Ignatius suarum rerum mentionem vllam fieri se viuente: & quâ erat animi submissione, impetrasse creditur à Deo vt ipse Eguia, futurus aliàs sanctitatis suæ testis & præco perpetuus, vix toto ante se triduo moreretur.

Petri Fabri: Iam Petrus Faber (ille, vti deinde memorabitur, Ignatij primogenitus tanto patre dignus filius) non alio vinqquam quam vno illius exemplo vsus est ad exprimendam in se & sociis suis speciem consummate virtutis.

Iacobi Lainez: At verò Iacobus Lainez & Franciscus de Borgia, vterque in regendâ Societate successor Ignatij, quam sæpè testati sunt quo apud Deum loco esse ducerent Parentem suum? Horum ille palàm confidenterque dicebat, tanta in Ignatio inueniri ornamenta virtutum, vt iis & caperetur ipse Deus, & tanta Indies præstare Sociis beneficia quodammodò cogeretur. Hic autem videndi solum Ignatij causâ, etiam tum Dux Gandiæ, inde ab vltimâ Hispaniâ venit vsque Romam itineribus maximis, & incommodâ anni tempestate difficillimis, ibique contubernium sancti viri prætulit aulæ Pontificiæ sibi ad hospitandum etiam ab ipso

ipſo Sanctiſſimo Domino ſæpiùs oblata. Idem adſcriptus deinde Societati, & Sacris initiatus, non alibi quàm in Loioleâ Ignatianæ Familiæ domo primùm fecit; & ipſum eius ſolum, quod vel olim profano etiam tum pede preſlerat Ignatius, ſæpè fuit demiffis in terram oſculis veneratus.

Atque hæc quidem filiorum de patre teſtimonia, pauca de multis, non eò vel reiicienda ſunt, vel minoris æſtimanda, quòd à domeſticis prodire: *Sanctorum enim iudicia, vt rectè Chryſoſtomus, nec ad gratiam nec ad inimicitiam ſunt.* Ne quis tamen etiam aliena requirat, externorum aliqua, nec his minora ſubiicio.

Ille ipſe, quem Ignatius recens abſtractus à ſæculo teſtem adhibuit conſcientiæ ſuæ, caeleſtiumque gratiarum quibus iam tum beata eius anima paſcebatur, ſolitus erat diſertè conſtanterque profiteri, & ſæpè de Ignatio dicere: *Hic ſi uiuat, futurus aliquando columna ingens Eccleſiæ ſanctæ, ſucceſſor Apoſtoli Pauli, ſincerumque uis electionis ad conuerſionem orbis, hoc eſt infidelium, hereticorum & peccatorum.* Vixit enim uerò Ignatius; quodque de illo præſaga vox unius futurum antè monuerat, factum id iam planeque perfectum plurimorum, & illa quidem maiora quàm vt dubitare liceat, ſummorum in Eccleſiâ Dei virorum teſtimonia conſitentur.

Ioannes Ciampoli Secretarius Apoſtolicus domeſticus, à Gregorio XV. de Ignatio ſententiam proferre iuſſus in Conſitorio publico ex mente & præſcripto Pontificis: *Cùm, inquit, tenebrarum princeps ſuper aſtra Dei ſolum ſuum exaltare, atque in Aquilone ſedem figere ſtudens, nouis hereticorum armis cælum adortus, Catholice Religionis exitium mitteretur; peropportune ſanè Ignatius animum gerens mûndo maiorem, & ultra unius aui terminos opera ſue pietatis extendens, legionem in Eccleſiâ Dei fortiffimam conſcripfit, que vitam pro diuini cultus incremento paſcens, in Romani Pontificis uerba iuraret.* Audierat nempe Sanctiſſimus Dominus inter ceteros Franciſcum Mariam Epifcòpum Portuenſem S. R. E. Cardinalem à Monte: qui in ſua Relatione factâ in Conſitorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio Papâ XV. die XIX. Ianuar. M. DC. XXII. ſuper vitâ, ſanctitate, actis Canonizationis, & miraculis B. Ignatij fundatoris Soc.

IESV, publicâ totius quaſi Eccleſiæ uoce etiam in ſecreto illo ponderandæ hominum ſanctitatis adyto loquens: *Ineffabilis, inquit, Dei bonitas & miſericordia, que præteritis ſæculis contra ſubnaſcentes heretiarchas deſtinauit Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum, Franciſcum, Dominicum, ceterosque ſanctitate uiros illuſtres, ſupremis hiſce temporibus excitauit ſpiritum Ignatij Loiole: qui ex medio honorum curſu, atque à ſeculari militiâ admirabili quadam ratione uocatus, ita ſe diuino imperio regendum formandunque permiſit, vt tandem nouâ Religionis huius ſanctæ Sedis auctoritate fundatâ, que Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei ueritatem reuocandis, Romani Pontificis poteſtati tuende, ex inſtituto ſe totam impendit, vitam admirabili ſanctitate traductam pio in Domino concluſerit exitu, multisque poſt obitum ipſum ſit miraculis illuſtratus.*

Marcellus II. Pont. Max. aliquando in conuentu plurimorum hominum

Homil. 1. ad Pop.

Confefſarij Ignatij recens conuerſi: Summa Proceſſus Canoniz.

Gregorij XV.

Franciſcæ Mariæ Cardinalis à Montei fol. 3.

t. part. Hist.
Soc. lib. 13.

de Societate loquens, dixit, se non legisse. (etsi in historiis esset versatissimus) vlli homini post Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Idem de Ignatio ferebatur ipse palàm, eius se dicto vel vnico niti confidentius, quàm omnibus quæ adferri contra possent rationibus humanis: fati vel hoc diserte professus, aliquid se supra vulgus hominum in Ignatio reuereri. Quid dicam de Paulis, Pii, Gregorii? quorum de Ignatio iudicia & plura sunt quàm vt recitari possint singula, & testatiora tabulis etiam publicis, quàm vt enarrari à me debeant.

Ferdinandi Imper. I. & Ludouici Gonfali:

Quantum verò in existimatione promouendâ, augendâque apud homines Ignatij gloriâ, Regum ac Principum studium fuit! Ferdinandus Romanorum Rex I. Romam abeunti Ludouico Gonfalo cum deditisset in mandatis, Ignatium vt diligenter inspiceret, eiusque expressam verbis effigiem corporis venerationis causâ transmitteret ad se, hoc ab eo responsum accepit: nullâ se aut prece, quantumuis ardenti, aut lectione diuinarum rerum, ita inflammari ad amandum Deum, vt vel vno Ignatij adspectu. Ex hoc nempe fiebat, vt & nomen eius autographum, per quod, exemplo Xauerij antè prolato, plura fiebant prodigia, omnibus esset in pretio; & vel maximè expressa coloribus effigies, in desiderio.

Cardinalis Pacieci & pictoris ab eo ad exprimendum coloribus Ignatium aduicti:

Cardinalis Pacieci in lecto decumbentem inuiserat Ignatium, quâ veneratione, quâ dolo vsus: nam (adducto clam pictore, qui ex insidiis positum sibi ex aduerso vultum coloribus referret in tabulam) non dubitabat, quin frustrâ impensis sæpè votis aliquando tandem magno suo & gaudio & commodo potiretur: sed vici & obseruantiam Pacieci, & artem pictoris licet eximiam, Ignatij virtus; quæ aliis atque aliis lineamentis tam varium in se & variis apparentem coloribus exhibuit, vt nullâ eius vultum industriâ pictor assequi se posse fateretur.

Joannis III. Reg. Lusitania:

Ioannes III. Lusitaniæ Rex multa de Regno suo, plura meritis de propagatâ Religione Christianâ, quàm sanctè, quàm integrè sentiret de Ignatio, cum sæpè aliàs, tum vel maximè ostendit, quando, defuncto Iulio III. Pontifice Max. negauit maiori bono Ecclesiæ, alium posse illi, quàm Ignatium subrogari.

Nec dispari in Ignatium studio & veneratione fuere ij, quos pares Regibus purpura Romana constituit. Inter eos

Cardinalis Quiroga:

Gaspar Quiroga Archiepiscopus Toletanus negat fuisse Ignatium perturbationibus vllis obnoxium, vt qui nec lætis insolesceret, neque tristibus frangeretur.

Cardinalis Paleotti:

Gabriel Cardinalis Paleottus eum ipsum vocat lumen Ecclesiæ, virumque à Deo excitatum ad cogendam Societatem, quo velut reuiuifceret nouèque sanciretur rei Christianæ disciplina.

Ludouici Card. Ludouisij:

Iam vt taceam de innumeris aliis, Ludouici Cardinalis Ludouisij in Ignatium affectus & veneratio, quàm non stetit intra verba, licet in commendationem sanctissimi viri largè profusa: Ille cum armis abhinc aliquot vnum è præcipuis sacellis Metropolitanæ Bononiensis Ecclesiæ, cui Archiepiscopus præsidebat, S. Ignatio solenniter dedicasset, eâ pompâ

pâ quæ conueniret Principi; & pietate quæ deceret Cardinalem; denique quasi aut nihil factum esset pro meritis, aut dictum pro desiderio suo (& erant tamen facta ingentia, dictaque magnifica) ipsemet vt erat in frequentissimâ ac nobilissimâ hominum coronâ, residens sub umbellâ, maiestate quæ referret Ecclesiæ tantum Principem, suauitate verò quæ velut filium Ignatij tenerrimum exhiberet, sacram illi & benè longam panegyriam suâ ipse voce pro concione recitauit. In quâ, posteaquam sanctissimis ab omni retrò memoriâ Patriarchis æqualem, quin & ipsi CHRISTO quàm simillimum ostendit Ignatium, professus suum ab ipso dicendi exordio studium, atque, vt inquit, *deuoti cordis obsequium (quod iam inde ab ineunte ætate ingentibus meritis celeberrimi Societatis IESU Conditoris Ignatij dedicarit, & ardentissimam quâ flagret cupiditatem, vt eius tutissimo patrocinio salutem quisque suam animumque commendet;)* ita denique velut orando perorat: *Opto ac vehementer oro cunctos & horro, vt communem orbis terrarum thesaurum Ignatium in suo quisque corde amantissimo pietatis sensu complectatur.* Quem quidem optimi Eminentissimique Principis animum, vt hæc aliquando verba siluerint, expressit etiam loquentur ingentia saxa, quæ Romæ non ita pridem superstruendæ sacræ maximæque moli, ad testandam augendamque Ignatij gloriam, dedicauit. Inter quæ lapis ille, quem ritè consecratum suâ ipse manu primum in fundamenta deposuit, alterâ sui parte verba hæc pauca sed illustria habet insculpta: *Erit lapis iste in signum meæ erga S. Ignatium eiusque Ordinem pietatis.*

Omitto reliqua Eminentissimorum omni memoriâ Principum Ecclesiæ, nè conferre inter se velle videar, certamina pietatis in Ignatium, eiusque minimam Societatem. Fecerunt iam pridem faciuntque Barberini, urbani iuxta Principes ac pij, quod non vna tantum Roma mirabitur, sed orbis suspiciet vniuersus.

Quid dicam de aliis extra Romanam omni ex ordine dignitatis omnino eximiiis viris? illi sic vnum Ignatium extulere, quasi si non fuisset ab vilo satis antè laudatus.

Ioannes Vega Præfes Castellæ, ac subinde Prorex Siciliæ, cum Romæ pro Carolo V. legatione fungeretur, Ignatium ibi cognitum, tantum exinde suspexit, vt diceret, *beatum illum videri & sanctum, & eius modi omnino ducentem, cuius signa in celo cum Domini & Francisci tropæis sint constituta.*

Nec aliter Ludouicus Granatensis: hæc se fatetur eximia sanctitatis admiratione defixum, quoties in Ignatium virtutum prudentiaque speculum intueatur, quod Deus cum incredibili mortalium bono huic orbi temporique obiceret.

Denique inter nominatissimos toto orbe Scriptores, Ignatium alij *beatissimum virum*; alij *ducentem ad Lutheri aciem prosigendam creatum*; alij *diuinum hominem*; eum alij *consilij sui auctorem impulsoremque habuerit Deum*; alij nunc *sanctitatis exemplum*, nunc *virum illustrem, admirabilem, orbique huic nostro singulari beneficio concessum esse profitentur.* Quo quidem in genere rarum omnino, adeoque nec pratermittendum est, quod in Prouinciali Tarracone Concilio congregati Patres ac Præsules

anno

Joannis
Vega, Pro-
regis Sici-
liæ,
I. part. Hist.
Societ. I. 16.
num. 128.

Ludouici
Granaten.

Concilij
Tarraco-
nensis.

anno M. DC. XII. de Ignatio censuerunt : *Esse videlicet eum partum vltimum spiritumque salutis, quem sæculis hisce vltimis & deploratis in sui defensionem ediderit Ecclesia sancta : esse diuinum Herculem edomandis monstris inferni : esse submissum cælitus Atlantem fulciendo Regno Dei, quod est Ecclesia, doctrinâ & pietate, velut geminis humeris instructum : esse prodigiosum in Apocalypsi Angelum, &c.*

Equidem cum mecum ipse reputo summorum iuxta, mediorum & infimorum hominum toto passim orbe studia inflammata, quibus (quod illi tum Præsules faciebant) sanctissimo nostro Patriarchæ Ignatio impendendos publicè honores sacros concedi sibi impatientissimè postularunt; cum expendo totius mundi, quâ latè ab Oriente in Occidentem patet, plausus & gaudia in cælesti eius inauguratione, incredibili testata sumptu; cum votiuas vbique & sine numero etiam argenteas tabellas contemplor sacris Ignarij aris appensas, testes beneficij quod illi vel acceptum referat gratitudo mortalium; vel his ipsis certa spes spondeat obtinendum; ita videlicet statuo, prudenti dispositione iusti Numinis, *hominem iuuandis hominibus verè natum*, ab hominibus passim vt communem parentem meritò honorari: ipso etiam Domino IESV nonnihil gloriæ suæ, in studiosissimum sui nominis Ignatium deriuante.

Nic. Zam-
bec. sup.

Idem Nicol.
Zambec. sup.

* Francisc.
Mana sup.

Præfat. in
Paul.

Nicolaus
Zamb. sup.

Hic ergo vir hic est, qui, *Societate quam ab IESV nomine appellauit institutâ, atque à Paulo III. confirmatâ, id efficere conatus est, vt in peculiari obedientiâ Sedi Apostolica præstandâ, in pueris Christianâ doctrinâ imbuendis, in Missionibus per omnes terrarum partes obeundis, nulla esset ætas, nulla hominum conditio, nulla vbique natio, quam homo in omnium salutem intentus, huius institutione Familia non complecteretur.* * Hunc virum, quem prælegerat Dominus, vt eorum dux foret qui portarent eius sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad unitatem fidei reuocarent, sui que in terris Vicarij auctoritatem defenderent, Spiritus sanctus omnium virtutum genere decorauit. Quo urgente Spiritu, optabat ille quidem suis fe comitem filijs adiungere, & profligandæ per vniuersum orbem impietati, & innocentia, si quæ lateret in aliquo, retinendæ. *Talis enim erat* (id quod de Paulo Chrysostronus) *sancta illa anima, vt orbem vniuersum complecteretur, & in se ipso circumtulit omnes, maximam ratus eam esse cognitionem, quæ secundum Deum esset; omnes autem non aliter dilexit, quam si eos genuisset.* Sed, cum & nutu Domini IESV Ignatio polliciti se futurum Romæ propitium, & Summi voluntate Pontificis, & suorum electione, stare ibi velut ad clauum regendæ suæ Familiæ cogeretur, cuiuero non otiosus stetit. Itaque, cum ex variis orbis terræ locis ciuitatum Regumque inuitatu homines Societatis expeterentur; ipse ductis colonis, domibus Collegisque fundatis, ex hac Vrbe variis expeditionibus ad ignotas, nec umquam auditas, nedum aditas nationes Euangelij lucem inferre, fidei desertores ad Ecclesiam reuocare, Orthodoxos in Religionis cultu stabilire, ita perpetuo studuit, vt tamen interea huius curam Urbis non omitteret, sed hæc officia omnia vigilantissimæ charitatis obiret. hic orphanorum seorsim & orphanarum, hic Catechumenorum domos, hic diuæ Marthæ diuæque Catharinæ Cænobia, hic Germanorum Collegium magno Septemtrionis emolumento,

excitanda curaret, hic gymnasia ad iuuentutem tum litteris tum moribus erudiendam gratis aperiret, hic templorum rerumque sacrarum cultum amplificaret, atque in primis Sacramentorum Penitentia & Eucharistia, concionumque frequentiam introduceret; ingenti sanè fructu non Romanorum modò, sed aliorum etiam populorum, qui ex hac Vrbe exempla petere consueverunt. Quas inter curas, cùm sexdecim annos Praepositus Generalis Societatein, eius regimen à se sepè depellere conatus, administrasset; optimis legibus, quarum sapientiam prudentissimi quique suspexere semper, instituisse; per omnes ferè mundi partes in duodecim Prouincias distributam propagasset; anno etatis suae quinto & sexagesimo Apostolicà benedictione cum plenà noxarum Indulgentià à Paulo IV. Pontifice susceptà, IESVM, cui se suosque addixerat, identidem implorans, piè placideque obdormiuit in Domino.

Sunt qui testentur, quo in loco à morte depositus erat Ignatius, auditas à se voces canentium, & visa non semel stellarum instar emicantia lumina, vtraque lapsa de caelo: adeò, quod viuenti ipsi tam vile habitum fuerat, corpus Ignatij, etiam à discessu animæ, quasi spiraret adhuc, caelo ipsi fuit in pretio, Deo sic iubente; vt scilicet qui sese infra omnia viuus abiecerat, tam illustri testimonio etiam à morte, & quidem in abiectionissimâ parte sui, tam venerabilis apparetet.

Atque hoc est illud consummatae sanctitatis exemplar, hic huiusce Familiae quasi pater Ignatius; cuius opera ingentia non exposuisse, sed verbo tantùm proposuisse, sit satis. Attingam nunc quasi cunabula quaedam & elementa sanctitatis domesticae, non paria illa quidem paternae virtuti & gloriae; ad summum tamen peruentura aliquando, si animis par aetas & exserendae indolis occasio respondisset.

Itaque, vt fauor minori aetati concedatur, primus occurrit Stanislaus (nam hic anno M. D. L. nobili apud Polonos Kostkarum stirpe genitus ante Aloysium vixit) ex mundi ac patriae transfugâ sacrae IESV militiae tiro factus, Romae priùs ferè ereptus quam agnitus est. Ipso enim assumptae Virginis Peruigilio viuere desuit, imò cepit anno M. D. LXVIII. cùm annum vix integrum Religiosae vitae fundamenta iecisset. Acceleratae causâ mortis fuisse creditur ardor inflammati pectoris in Deum ac MARIAM suam, vt aiebat, dulcissimam matrem; cuius tanta vis, vt sepè necesse fuerit, etiam sano ac vegero, frigidâ recreare cor æstuans, ne ipsum à se consumeretur. Puer etiam tum Viennae in Austriae litterarum studiosus cùm decumberet à morbo, progressus tamen in aciem, ter in se irruentem adspectabili specie canis horrendi hostem tartareum, nihil ipse territus, salutari crucis signo procul abegit: à quo tam memorabili praelio cùm fameret animosus CHRISTI miles, appeteretque cibum, sed diuinum, quo saepius & ardentissimè pascabatur, negatum sibi ab hospite haeretico, ab Angelis impetrauit. adfuere enim illi, deducente diuâ Barbarâ, sumendumque obtulere diuinissimum Sacramentum, dignam tanto & milite & victore adoream. quin etiam (siue id dedit sui clientis merito, seu animo suo) ipsa se non semel cum Filio videndam praebuit Virgo Deipara, iam adferens sanitatem ægro corpori; iam (vt denique contigit in supremo morbo) vitam pollicita sempiternam. Praecurrit igitur

*B. Stanislaus
Kostka
nobilitatis
Poloni:*

Stanislaus modum ætatis & ordinem, faciendi fortia, & diuina patienti celeritate; illud interim quasi compendio docens quantus olim futurus fuisset in terrâ, nisi eum mors accelerata per virtutem citò nimis beatum fecisset in cælo, gloriâ ac felicitate veteranis etiam militibus inuidentâ.

*B. Aloysij
Gonzæge
Marchio-
nis Castil-
lonensis:*

Hunc subinde secutus Aloysius, & ille ex generoso Marchionum Castillonensium sanguine oriundus, vt priore ætate, sic etiam præcessit robustiori vsu & exercitatione virtutis: quam quidem non segnè excolendam sibi sumpsit à teneris, ac si illius consummandæ pro voto suo tempus sibi & occasionem aliquando defore didicisset. hinc inter prima balbutientis etiam tum pueruli verba feruntur, IESVS, MARIA. nec aliis illi adiutoribus opus erat, siue cùm miraculo seruatus è matris vtero intrauit in vitam, siue cùm prodigio vocatus ex aulâ & paternâ spe sese abdidit in Societatem. MARIAM ergo semper amauit vt matrem: illam ipse puer Sabbatino ieiunio colere, illam Angelico carmine in scalarum gradu quolibet salutare, illi vixdum ostensis virginalem continentiam deuouere & seruare deuotam; IESVM verò venerari vt patrem, sequi vt ducem. Cui tam sancto proposito cùm Marchio pater malè pius obstaret, ipse à se tamquam reo crudeles pœnas exposcere, donec quem prece non poterat, in se sæuendo leniret, optatam denique missionem à domo paternâ impetrante sanguine filij, & referente victoriam. Ita mundum vicit Aloysius ipse numquam victus à mundo, illo præsertim loco ac tempore, quo inter medias aulæ delicias succubisset etiam robustus: ita nullius vquam grauioris noxæ conscius, peccatum, quod non nouerat, expugnauit; donec iniquum cælo visum est, vt hic moribus & vitâ (naturâ pænè dixeram) Angelus, diutiùs moraretur in terrâ. abiit ergo anno supra millesimum quingentesimum nonagesimo primo, cùm hic tribus omnino & viginti ipse vixisset; longiori vitâ dignus, nisi compendio meruisset æternam.

Age verò si quis, hoc etiam nunc sæculo, dicatur innocentia & puritate insigni, Angelicis moribus, puritate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis, in quo nemo vquam deprehenderit vel minimam defectum aut imperfectionem; nonne is vel Stanislaus aliquis adultæ virtutis, aut alter consummatæ sanctitatis Aloysius existimetur? Atqui illa de Ioanne Berchmanno disertè testantur grauissimi iuxta ac sanctissimi viri. Humilioribus ille quidem quàm isti natalibus Diesthemij ortus in Belgio; nihil tamen iisdem, siue indolem & ingenium spectes, seu consideres animum auidissimum generosæ virtutis, seu attendas ad expertem omnis prauæ motionis in viuendo etiam corpusculo continentiam virginalem, nihil, inquam, vel Stanislao, vel Aloysio, etiam Româ teste, concessit. Romæ itaque (nec enim alibi decuit) anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo, ætatis XXII. tertius à Stanislao & Aloysio Ignatianæ Familiæ velut cultus Angelus, excessit è vitâ, geminorum istorum numerum & corpore in terrâ, & animo completurus in cælo.

*Ioannis
Berchmã-
ni Belgæ.*

Et hi quidem sunt Romanæ Ignatij familiæ filij, sed postumi; à suo tamen parente, etiam iure paruulorum, non longiùs segregandi. Quorum exemplum vt commemoratione & imitatione virtutis suauissimum est;

est; sic aliorum etiam Romæ conditorum robustior atate sanctimonia, solidissimi est ad æmulationem & admirationem omnium argumenti.

Ignatio itaque humanis exempto, viduæ Societati I E S V cum summâ potestate hæcenus fuere Præpositi omnino quinque, Iacobus Lainex Castellanus, Franciscus de Borgia Gandiensis, Euerardus Mercurianus Lutsemburgo-Belga, Claudius Aquauia Neapolitanus; & quem honoris ergo nominare non audeo, Romanus ille, qui etiamnum superstes viuit, & viuat! virorum tantorum, atque adeo ipsiusmet Ignatij successione dignissimus. De quibus adhuc propè spirantibus, imò viuentibus in æstimatione & veneratione populi Romani, multa commemorare neque atinet, neque decet. Vnum sanè, & quod singulis commune cum Ignatio semper fuit, dissimulare non possum, religiosissimam in tantâ dignitate abiectionem animi, remotam ab omni, non dico factu, sed vel ipsâ specie honoris alicuius: nec enim aliud illi omnes officium exhiberi sibi, etiam à suis, vniquam passi sunt, nisi quo admisso ipsi perpetuò testarentur, esse se benignissimos patres, necessitatibus omnium etiam minimorum semper intentos. Illud verò fuit in Iacobo Lainio singulare & admirandum (& licet, nisi fallor, dicere liberius aliquid de illo, quem mors dudum obita ab omni vel inuidiâ vel adulatione longius semouit) fuit, inquam, in Lainio singulare, quòd ingenij & doctrinæ suæ magnitudinem, non semel Tridenti, in illo totius Ecclesiæ sanctissimo consessu, velut in theatro orbis exhibitam, cum plausu ingenti & veneratione singulorum, tam exiguâ de se ipse, abiectione panè dixerim, opinione deprimeret. Illum Paulus eius nominis IV. Pont. Max. inuitum licet ac deprecantem sibi Cardinalem adiungere omnino decreuerat: & eò iam res erat deducta, vt Lainium ad se migrare iuberet Pontifex, quòd operâ eius, in constituendis quâ priuatis quâ publicis rebus Ecclesiæ, vti vellet. Paruit ille (nec enim reliquus erat vltis effugio locus) sed interim coràm ac constanter deprecando illud effecit apud Paulum, vt posttidie eius diei, quo venerat, quasi de re quâpiam deliberaturus reuertii posset ad Socios; & quod porrò obtinuit, cum iisdem perpetuò remanere. Nullus sanè candidatus honoris alicuius sic illum ambiuit, vt ille refugit; quodque egit, hoc & sensit animo suo, & prolatis aliquando tabulis sanctè testatus est, hanc sibi mentem Societatis auctorem I E S V M dedisse, vt nihil in vitâ accidere posse acerbius putaret, quàm vt honores, quos fugisset, capere cogere-tur. Et quidem cum Iacobo discedenti à se ac tristi tristic ipse valedixisset Ignatius, dixisse fertur Petro Ribadeneiræ intimo tum suo, *Ne Deus prohibeat, breui Lainex noster purpureo galero donabitur. id si (quod nolim) accideret, talem se ille probabit, vt non quæsisse Societas honores, sed fugisse potius videatur.* Nec vanam fuisse existimationem Ignatij de Iacobo ipse deinde non semel ostendit, siue cum totius Societatis Præfecturam, reluctanti sibi impositam à Patribus, vix elapsò triennio excutere tam seriò & tam constanter optauit; siue cum (quod semel à Magno Gregorio tentatum rarissimi fuit exempli) tantùm non sibi delatum venerabile iuxtà ac formidabile regendæ totius Ecclesiæ Pontificale munus sollicitè, seriò ac prudenter declinauit. Adeò vt, si mens non illa fuisset

Iacobi Lainex, inter summas animi dotes submissio:

Cardinalatum recusat:

Generalatum iniunctum admittit:

Pontificatum fugit.

Iacobo Lainio indita à Iesv, & ab Ignatio conseruata; iam, vti nuper à Prædicatorum sanctissimo Ordine Pius V. Pontifex verè pius; & à Seraphico Minorum Instituto Sixtus V. Pontifex, & ille magnificus; sic etiã à minimã Societate vniuersæ Pater Ecclesiæ Iacobus fortassis aliquis, retento submissionis suæ nomine, proditisset. sed enim, quantum illi de suis illis Ecclesiæ Patribus tam præclaris meritò gloriantur, tani sibi Societas de subducto sibi argumento gloriæ simili gratulatur.

*Franciscus
de Borgia
è Duce
Gandia
Lainij
successor:*

Franciscus verò, post Iacobum alter in regendã Societate Ignatij successor, Borgia, quàm non ille in gloriæ semper & importunè subsequenti perperuã fugã vtrique dissimilis fuit? hoc etiã admirabilior, quòd cum Ducali ac Regio Aragonum parentum sanguine, cognata illi, atque (vti fit) amica ex eo gloriæ ambitio velut quodam iure naturæ potuerit existimari. Sed enim posteaquam in Isabellæ Augustæ corpore, nuper tam venerando, à morte verò & corruptione deposito, conditionem agnouit dignitatis humanæ; cælestia deinde consecutus, acutiùs omnia perdidit, longèquè seciùs atque ambitiosi solent, de honoris ac gloriæ studio iudicauit.

*Cardinalium
deprecatur,*

Non semel vrgente Carolo Imperatore Quinto, propè absuit vt Societati ereptus in eminentissimum Cardinalium ordinem transcriberetur; sed Ignatij pro filio lacrymæ, & ipsiusmet Francisci mixta vota, gemitibus purpuram eluère.

*in Gene-
ralem
inuitus eli-
giunt,*

Cùm Patres ab obitu Iacobi Lainez Romæ coacti regendæ Societatis munus amplissimum Francisco detulissent; summa scilicet tum, non tantum domi priuatim, sed & foris publica lætitia fuit: quin & ipse Pontifex Pius IV. id vbi resciuit à Patribus, *Factum*, inquit, *benè: prudenter iudicastis, multumque vidistis, qui Franciscum potissimum de tanto virorum insignium numero delegistis.* vnus interim ipse, delatã sibi dignitate velut attonitus ac mœrens (quamquam suum deinde munus gessit optimè, atque cum publico Ecclesiæ & priuato Societatis, vtriusque ingenti bono); in id tamen, maiorum exempla secutus, vti sepe, sic demum totus incubuit, vt Magistratu tempestiuè deposito, liceret saltem priuato mori, cui viuere non licuisset. Et quamquam non obtinuit ille quod voluit, non amisit certè apud omnes testimonium, & apud Deum meritum demississimæ voluntatis. Hac se ille inuoluens, hac viuens iuxta ac moriens, latère percipiens, Pij V. cum Alexandrino Cardinali ad Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ animandos contra Turcam, legatione perfunctus; morbo ex itinerum difficultate contracto, annis (erat enim sexagenario maior) & pœnis, quas de seipso sumpserat, totus exhaustus, Romæ demum pridie Kal. Octobr. ann. M. D. LXXII. suauissimè expirauit. dignus cui, etiã in tanto seu naturæ seu gratiæ fastigio de se submissè sentienti, idem quod ipsi Seraphico Francisco elogium datur admirandæ virtutis: *Franciscus pauper & humilis, calum diues ingreditur, hymnis cælestibus honoratur.*

*in obs-
curo Ro-
mano Se-
dis mori-
tur.*

Quid porro de aliis dicam, qui totã passim Italiã, ac præsertim Romæ depositi sunt, consummatæ pignora sanctitatis? quid de iis qui impositas sibi Ecclesiæ dignitates vel refugere constanter, vel coacti recipere ita gessere, vt (quod sibi iam antè de Lainio pollicebatur Ignatius)

non quaesisse Societas honores, sed fugisse potius videretur. Non patitur hic scribendi modus, vel nuda virorum istorum nomina recenseri, non Alphonfos Salmrones, non Antonios Posseuinos, non ceteros, obitis etiam inter cetera Pontificiis ad infideles legationibus insignes, ac denique cum laude sanctitatis ac prudentiae, Romae, Neapoli, Ferrariæ, & alibi demortuos. Vnum ego (vt taceam de omnibus) præterire non audeo Robertum Bellarminum.

Is nobilissimis natalibus à Politiano in Italiâ Monte productus, Purpuratorum Patrum, & ipsius etiam Marcelli II. affinis & nepos, quò insidiantes sibi honores longius & certius effugeret, in Societatem Iesv se abdidit, quam nouerat singulari voto de non admittendis etiam oblatiis vltro dignitatibus obligatam. Sed ne sic quidem euasit. Cum Henrico Cardinali Caietano à Sixto V. ad Regem Christianissimum legatione perfunctus, vbi Romam inde rediit, parum absuit quin laboriosissimi muneris mercedem referret illam, quam maximè respuebat: Innocentius siquidem eius nominis IX. vbi primùm Pontifex renuntiatus est, primas inter curas de adfiscendo sibi in Cardinalium collegium Bellarmino cogitauit; quin id se facturum propediem creatione quam vocant primâ professus est palàm. Non latuit Robertum meditata res; quam vti abominabatur ipse vehementer, sic ne quâ ingrueret & opprimeret incautum, sollicitus circumspiciebat: itaque commotus in lacrymas, & profusus in preces, Pontificem obtestari, & quâ potuit reuerentiâ disertè affirmare, nisi priùs auocato ab illâ, sibi tam acerbâ, voluntate Sanctissimo Patre, non abiturum sese à genibus eius. Flexit ea vis hominis tam validè perorantis Pontificis animum, licet obfirmatum; & indulgè impresentiarum missione eminentissimam à Roberto dignitatem distulit ille tum quidem, sed non abstulit: nam quantumuis inuitum creatione alterâ se promoturum, vti dixit Cardinali Veronæ, ita fecisset haud dubiè, nisi priùs, secundo vix exacto mense Pontificatus sui, excessisset è viuis. Interim (quasi ita omnino veller aeterna prouidentia, quæ *miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensat*) Sacri primùm Officij Concilio adlectus; inde à Clemente VIII. assumptus in socium itineris, quod Ferrariam ille instituit, Episcopos examinare iussus est: denique, vbi rediit in Urbem, diserto Pontificis imperio pridem contra omnes Roberti preces & lacrymas obfirmati, purpuram admittere est coactus. Et addebat pro ratione præcepti sui Clemens ipse, *quòd sapientia merito in Ecclesiâ Dei non inuenisset Roberto parem.* Eius utique sapientia, quæ ex sancto Dei timore progenita *consummata iustitia est*, ac virtutum omnium quam vocant *ἐγκλωπτειδής*: quarum in Bellarminum veluti congestarum testimonium non aliud, quàm ab ipsâ, quam gessit, purpurâ ac dignitate desumam. Nimirum, vti ad splendorem assumpti nominis illicò se produnt vilioris naturæ dedecora; ita generosa mens, & incorrupta virtus, non alibi magis, quàm inter honorum insignia elucescit. Non ille aule suæ parietes veltiri purpurâ passus est, illo præsertim tempore, quo pauperum nuda corpora importunum Romæ frigus inuaserat. Non ille aut sibi aut suis munerum Ecclesiasticorum titulos fructuſve corraſit, quin & reiecit oblatos Capuani

Robertus
Bellarminus,

Cardinalium de-
preſtatur,

coſtitur
admittere:

à ſuſceptâ
dignitate
ſubmiſſior,

Archiepiscopatus sui prouentus annuos ita diuisit, vt, distributis prope-
modum omnibus in Ecclesiam & egenos, suis ipse necessitatibus vix,
quod supererat, minimum referuaret. Non ille, Romam à Paulo V. re-
uocatus, vbi secum Vrbs & orbis gubernaculo assisteret, induci vel ab
ipso Pontifice potuit, vt Archiepiscopalis Ecclesiæ suæ, cui vltra adesse
non posset, titulum retineret: negans Pastoris nomen, nedum fru-
ctum deberi, præterquam vni qui Pastoris munere fungeretur. Quæ
quidem & aliæ virtutes, quas modò dissimulo, iam inde ab incunabilis
adultæ cum Roberto, ita cum extulere omnium existimatione commu-
ni, vt imis pariter ac summis, iniquis iuxtà & æquis rerum arbitris,
fuerit in opinione dignitatis. Apud parentes suos & fratres eo fuit in
pretio & honore, quo, si inuidiam excludas, ille olim Ægypti rector
inter suos. Illum Scholastici collegæ, in omnibus vbique principem, ama-
bant iuxtà ac venerabantur vti ducem. Illum Iacobus Lainex Societati
Præpositus, etiam tum tironem, veteranum CHRISTI militem agnos-
cit. Illum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. & quem antè
nominaui, Innocentius IX. quemque præterire non audeo, Grego-
rius XV. cum suo nepote Ludouisio (qui viri!) oraculi loco habent. Il-
lius consuetudinem Carolus Borromæus & Philippus Neri, vterque
sanctissimus, ille Præsul, hic Presbyter, exoptant. Vna Roberti gra-
tia Sabaudia Ducibus pretiosam reddidit familiam Bellarminam: Ro-
bertum Lotharingæ, eundem Alexander Parmæ, Maximilianus Ba-
uaræ, ac Ferdinandus I. ac Cosmus II. Etruriæ Duces, officiis etiam ac
litteris, coluere. Philippus Rex Hispaniæ Bellarminum, Cardinalem fa-
ctum gratulatur & gaudet; Henricus I V. Rex Galliæ, Clementi VIII.
vt furrogetur, exposcit; illum Sigisimundus Rex Poloniæ frequentissimis
litteris consalutat; illum Rudolphus, Mathias, Ferdinandus, Austriaci
Cæsares, atque adeò tota illa Augusta familia amore singulari ac vene-
ratione complectitur. Multa sunt etiam hæreticorum testimonia sin-
gularia de Roberto, sed indigna tot inter tantorum Principum recenseri.
Vnum hîc tamen & alterum, auctorum dissimulato nomine, consigna-
bo. Iudæum inter suos Romæ nobilem, de Bellarmino quid ageret in-
terrogatum, dixisse ferunt: Hebræos propediem omnes à pertinaciâ suâ
ad Ecclesiam accessuros, ratione non aliâ adductos, quàm si Catholici,
præsertim Principes, ad vnius Bellarmini mores exigerent suos. Quin
etiam Rex Angliæ cum Bellarminum assidue lectitaret, ita aliquando
pronuntiauit: *Videri sibi, ac dici sanè posse, virtutem Bellarmini inuidiam
mortalium omnium superasse.* Talis ille cum esset iudicio omnium, vni si-
bi nihil ipse tribuebat; quin æternorum consiliorum dubiâ velut lance
suspensus, hærebat aliquando non satis de salute suâ securus. Illam ita-
que vt assereret, sæpè petiit, & vix tandem imis precibus impetrauit à
Sanctissimo Patre, vt redire sibi liceret in eum virtutis locum, à quo
violente fuisset abstractus, ac postliminio Religiosæ infantia: velut red-
dito, ad matris suæ Societatis dilecta semper vbera reuerti; meliori in-
de succo restauraturus id quod reliquum esset Christianæ vitæ, quàm
educere adhuc, ex sacra licet sanctaque purpurâ, potuisset. Itaque, cum
annum ageret ætatis nonum supra septuagesimum, innocentissimus re-
uerà

omnibus est
veneratio-
ni:

soli sibi
vilescit.

uerà fenex, quò expeditiùs abiret in cælum suam, vti vocabat, domum, malitià verè paruulus, ad S. Andream Societatis Tirocinium sese recipiens, illud patientissimi Prophetæ vsurpare meritò potuit: *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Enimuerò non ita multò pòst morbo correptus, illoque letali, mirum quantas totà passim Vrbe commotiones excitauit animorum. Erant etiam de Primoribus, qui illud Ecclesiæ columen diutiùs, vel suæ vitæ impendio, seruatum vellent; erant & Principes in Vrbe viri, qui expressum de venâ sanguinem, ac, siqua possent etiam à viuente corradere, religionis ergò seruarent. ipsi Pontifici Missale delatum, ceteri libelli prelatorij aliis atque aliis pro vniuscuiusque conditione Purpuratis Patribus cessere. Tandem perductus ad extrema, iamque depositus, parem vitæ pientissimæ finem sortitus, etsi illud sollicitè etiam testamento cauerat, ingenti tamen & pompâ & veneratione delatus est in Patrum Societatis commune sepulchrum, Deo serui sui merita factis etiam à morte prodigijs contestante.

Habet & alios, eosque antiquiores, Italia, ac præsertim ipsa Roma, Martinum Olaiuum, Hieronymum Natalem, Andream Frusium, Cornelium Vischaeum, Siluestrum Landinum, Michaëlem Metaullem, Iulium Mancinellum, Sectarium Caputium, Simonem Bucerium, Fabium de Fabiis; & quem dudum nominare debueram, Petrum Fabrum, primum Ignatij Socium, illum de Societate IESV Germaniæ sub hæreticis laborantis primum Apostolum. Sed enim de illis, alibi de hoc etiam, deinde dicendum erit.

Vnum ego Roberto Bellarmino sanctissimo seni Bernardinum Realinum, & illum innocentissimæ vitæ virum emeritum, quasi geminum adiungo. Carpis ille oriundus, cum Lechos Societatem inuexisset, quantumvis aliò sæpè vocaretur imperio Superiorum, & vocantes ille sequeretur alacriter, variis semper iisque supra naturam prodigijs est detentus: quasi illum Deus (quod deinde secutum est) vrbi illi patronum inter Cælitates prouideret. Igitur quadraginta ipsos annos inibi moratus, cum admirabili opinione sanctitatis, tandem XVI. huius sæculi, annis sex octogenario maior excessit è vitâ: gratissimum ex effeto etiam corpore odorem latè spirans, indicem animæ incorruptæ. Mortem acerbam ciuibus omnibus excepit campanarum omnium totà passim vrbe sonantium lugubris tinnitus; ipseque Bernardinus auctoritate Episcopi ac Senatorum, adlectus in Patrem ac Defensorem populi sui, salutem eius sibi apud Deum esse cordi, iteratis subinde miraculis ostendit.

CAPVT SECVNDVM.

Aucta Societatis existimatio per Apostolicam sanctitatem Francisci Xaverij, & per ceteros in Oriente laborum eius socios atque emulatores.

CVm annum vix alterum confirmata Societas totà passim Italiâ, ac Romæ præsertim suo natali solo (si quod tamen illi natale solum est extra cælum) sub felici IESV fidere adolefceret ex voto Patris, animis

mis plus quàm incrementis in dies facta robustior, breui par orbi terrarum esse cœpit. Itaque incredibile dictu est, quàm pauci quantillo tempore Româ egressi, impellente eos Ignatij & vel maximè Dei spiritu, Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem, hoc est, totum quâ patet orbem, agendo patiendoque fortia peragrarunt. Quos inter cœnituit *vir ille Cælitibus magis similis quàm mortalibus Franciscus Xauerius; qui, legante Pontifice, & cogente charitate, Oceanum ingressus, iuandos alio in orbe terrarum quesivit Orientales populos, quibus in mortis umbrâ habitantibus oriens ex alto Euangelij lux nondum affulserat.* Non ille more ignis, qui vicinas depastus incendio siluas, ficitur obiectu fluminis, aut etiam reflante vento ad cineres suos redit; incepto destitit vniquam, nedum regressus ad suos est, reflante vel obrutite fortunâ: at cum videret opulentissimam ex remoto prædam animarum, eius cupiditate sic exarsit, vt, vastissimo licet Oceano abscessitâ à nobis ac veluti reuulsa, sibi tamen adeunda illa, atque ad communem Ecclesiam, nullis impeditam terræ spatiis, reuocanda denique videretur. Ad eò vt de cælesti eius quo ferebatur igne tantò iam antè distinctè prænuntiata dici possint illa quæ suo in Epithalamio diuinus ille Sponsus de immortalî Sponsâ magnificè decantat: *Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Verè enim lampades eius, hoc est Xauerij, lampades ignis, lampades erant Ignatij; quibus hic succensus ab I. E. s. v. suo, deinde illum igne sic inflammauit, vt, quod de vtriusque Apostolico confirmatur oraculo, *compertum sit, cælestem duorum illorum hominum charitatem vastissimo cœrceri non potuisse vnius orbis ambitu; quem vniuersum multis sæculorum ætatibus non audax Romanorum fortitudo peragrarè victorius, neque curiosâ Grecorum sapientia illustrare litteris potuerè.* Æge verò (quando huius Xauerij, viri supra memoriam omnem & æstimationem omnino magni, nec obiter quidem attingi, nedum recenseri, possunt singula) pauca solum, & quidem illa quæ ad commendandam eius apud mortales ac Cælitè dignitatem faciunt, pari quâ de Ignatio antè fecimus fide & breuitate, percurramus. Fidem facient verba sequentia, quæ non Societatis homo quispiam pro suo priuatim affectu Xauerij studiosus, sed Nicolaus Zambecarus Consistorialis Aulæ Aduocatus, & sacræ Congregationis Secretarius, coram Sanctissimo Domino nostro Gregorio XV. in publico Consistorio pro veritate, totius Orientis, orbis pænè dixeram, consensu testatissimâ, pronuntiauit. Breuitatem autem non nimium extendent, quæ simili fide cum ex illo ipso, tum etiam aliunde habita, pauca subnectam.

Gregor. XV.
Io. Cam-
poli Secreta-
rij sui vocæ
respondens
Relationi
supr. citatæ.

Cant. 8.

Greg. XV.
supr.

Summa
vite Xa-
uerij ex
Oratione
habita in
Consistorio
publico à
Nicol. Zambec-
cario.

Sexto anno post ortum Ignatij clavis nobilitate & pietate parentibus, in castello matris ditionis in Nauarrâ, cui Xauerio nomen, natus est Franciscus Xauerius. Lutetiæ Parisiorum dum litteris operam nauat, pater de illo domum reuocando cogitauit; reuocassetque, nisi Maria Magdalena Francisci soror, quæ Gandiæ Disfralceatarum Virginum sancti Francisci magnâ sanctitatis famâ Cœnobium regebat, patrem per litteras admonuisset, vt Franciscum novi orbis Apostolum à Deo electum omni ope foueret in studiis literarum. Prædictionem probauit euentus. Nam Lutetiæ spiritualibus Exercitiis ab Ignatio excultus, atque ad meliorem vitam traductus, interque Socios aggregatus, Romam

nam venit. Hic, fundatâ Societate, rogatu Ioannis Tertij Lusitanie Regis, ab Ignatio mittitur in Indiam, Orientalibus populis CHRISTO adiungendis nussu dignitate potestateque Nuntij Apostolici ornauit. Ex Lusitaniâ (ubi à Ioanne primùm Rege, deinde communi populorum appellatione, & ipse, & ob eius causam reliqui Societatis homines; per Lusitaniam ac subiecta ei Regna Apostoli dicti sunt) in Indiam soluens, recusato viatico, precario victu vestituque, sub dio dormiens nautico super fune, egrotis inferuiens, sordes eorum linteasque vestes abstergens, Sacramenta illis administrans, nautas vectoresque Christianis præceptis erudiens (quem morem in reliquis navigationibus constantissimè tenuit) Goam peruenit. In hac vrbe sui Apostolatus initia positurus, pueros rudemque plebem tintinnabulo coactos in templum, caput nostræ Fidei rudimenta docere: adultos; in quorum plerisque nihil erat Christianæ rei præter nomen, à vitiiis abstergere, atque ad Penitentiae & Eucharistiæ Sacramenta priuatis colloquiis, publicis concionibus, omnibus charitatis officiis prouocare. Fundato hic Collegio Societatis, tanquam Indiarum Seminario, ipse, qui se segregatum nouerat in Euangelium ad omnes Orientis plagas, Goâ relicta, Comorinum promontorium, oramque Piscariam margaritis nobilem petit, animarum avidior ipse quam ceteri margaritarum. Inde disseminatâ ubique CHRISTI Fide discedens, Trauancoridis Regnum CHRISTO adiungit, tum Ceilanum insulam, tum auream Chersonesum, tum Mauricam regionem, tum alias atque alias gentes efferatas ac barbaras, tum Japoniam, vltimam Orientis oram, vbi numquam CHRISTI nomen auditum erat, Euangelio lustrat; indefesso semper animo, per immensa terrarum spatia, per aperta vitæ discrimina, contemptis exastuantis Oceani fluctibus, piratarum latrociniis, incommodis infinita navigationis. Nec contentus tot ubique locorum terras, tot maria docendis populis perlustrasse, tot insulas, provincias, Regna Deo peperisse; à capite rem exorsus, in Sinas expeditionem adornat. Atque emenso iterum Oceano, in Saucianum insulam Sinis proximam defertur, Sinarum claustra, seuerissimis quamquam legibus custodiisque firmata, tentaturus. Vbi derelictus simul ab interprete, simul ab hospite, morbo correptus, desertâ in insulâ, in humili tugurio, in magnâ rerum omnium inopiâ, hoc vnum agerrimè ferens, se iuuandorum hominum aditu prohiberi, ceterum Dei desiderio videndi supra modum incensus, annos natus quinquaginta quinque, decennio post suum in Indiam aduentum, quarto ante Ignatij obitum anno, sanctissimè moritur. Indiarum Apostoli nomen consecutus, non tam aliorum prædicationibus, aut Lusitanorum Indorumque consensu populorum, quam propriis virtutibus, quibus se Apostolorum ad vitam conformauit, ac donis atque miraculis, quibus ad Apostolorum gloriam illum extulit Deus: adeo ut toto Oriente non alio nomine, quam Sanctus atque Apostolus appellaretur ac omnibus, etiam ab Ethnicis, qui ad eius sepulcrum accedere venerabundi, eiusque opem implorare consueuerunt. Et sanè (ut ceteras virtutes omittam omnes) quanta, quamque Apostolica fuit eius charitas, siue in Deum, cuius desiderio ita capiebatur, ut sæpe ardente vultu, flagrantibus oculis atque in cælum defixis, diuinitus attolleretur à terrâ, ac cælesti superaffluente latitâ, cui ferende impar erat mortale pectus, exclamare dulcissimè cogeret: Sat est, Domine, fat est: aut in homines, quorum causâ nullum laborem aut discrimen vquam formidauit, tam insatiabili animarum siti, ut tot populis, Regnis, Regibusque ad

Summa
virtutum
Xauerij ex
codicem.

Deum traductis, totoque penè Oriente Euangelij luce lustrato, adhuc in primordio operum esse, atque angustus orbis terrarum ingenti eius animo videretur? Dona verò atque miracula quàm multa, quàm planè Apostolica fuere? Diuersarum gentium linguis, quas non antè didicerat, ita expedite apteque loquebatur, ac si apud eos populos natus educatusque esset. contigitque non raro, ut, dum apud circumfusam multitudinem diceret, variarum nationum homines illum audierint, suâ quisque linguâ loquentem. Quid rerum futurarum absentiumque præfensiones ac Vaticinia? E plurimis, quæ in eius actis legitime instructis recensentur, unum attingam. Lusitana classis, hortatu Xauerij aduersus Aconos incitata, dum è portu Malacæ soluit, prætoria biremis, salus tamen militibus, submergitur in portu, spectante ciuitate atque omen infelicis exitus eam rem interpretante, simul in Xauerium instrepente, qui contra validam ingentemque Acerorum classem, ducentos ac triginta Lusitanos milites in octo naues distributos animasset. At Xauerius pergere illos constanti animo iubet, quò Deus ad certam victoriam vocabat, eoque die pro vnâ biremi missâ duas superuenturas. Superuenere ante solis occasum è Molucis biremes duæ, militibus omnique apparatu bellico instructæ: seque, hortante Xauerio, ad reliquam classem adiunxere. Sed cum post multos dies nuntius de classè nullus adferretur, spargitur ab Ethnicis rumor, Lusitanos ab Aconis contrucidatos. Xauerius maestam sollicitamque ciuitatem consolaturus, in concionem ascendit: & quâ horâ ad flumen Parles, quod Malacâ distat trecentis miliaribus, Lusitani victoriam urgebant, occisis quatuor millibus barbarorum, & captis vel demersis eorum nauibus; ipse classum congressum describere primum cæpit: deinde, Agite, inquit, Malacenses Deo gratias pro victoriâ, quam Lusitani hoc ipso temporis puncto reportant, tribus tantum aut quatuor è nostris in pugna desideratis. Id ubi dixit, etiam diem designauit, quo illi spoliis onusti in patriam redituri erant. Omnia, uti prædixerat, ac si oculis illa spectasset, euenire. Iam verò miracula per illum, tum vitâ sanctum, patrata diuinitus, tam multa, tam varia, tamque insignia sunt, ut profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis, affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrà, quatuor tantummodo numerentur, tamen non pauciores quàm viginti in actis proferuntur: ut profectò, cum tanta Xauerij sanctitas, tantusque ex eius laboribus hominum fructus exsisterit, mirum non sit, si viro virtutibus ac miraculis inchyto, incensis populorum studiis, supplicibus Principum litteris, totius Indiarum Cleri precibus, flagrantissimis Lusitani Regni votis, ac penè generis humani consensu, cælestes honores ab Apostolicâ Sede contendantur.

Quibus quidem verbis etsi nec illustrius quidquam nec amplius, vel de sanctissimo quolibet viro dici posse videatur; quia tamen supra humanam commendationem omnem Xauerius est, adicere audeo etiam naturæ calculum velut animatum, ipsiusque adeò Dei Cælitumque testimonium; quorum magnitudine cogor hîc ego de Xauerio, viro, ut antè dicebam, Cælitibus magis quàm mortalibus simili, intelligere Dauidis illud: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quid enim, seu consideres in illo florem virginicum animæ illibatæ, seu corporis anno plus integro in viuâ calce depositi formam & colorem non solum constantem,

*Xauerius
dictus à
Pontifice
Cælitibus
similis.
Psalm. 3.*

stantem, sed viuudum & suauem; siue illius nunc inter Missarum solennia ac sæpè aliàs à terrâ suspensi; nunc toto per mare triduo impunè fluctuantis leuitatem, velut concretæ molis expertem; seu demum *instar est* eiusdem præsentiam pluribus locis & longè à se distitis simul exhibitam; an non hominis minùs quàm Angeli in Xauerio deprehendes? *Angeli in genere,* Sed inferiora sunt hæc. qualia verò, vt iam dicam, æstimentur ea quæ illum Angelico cuius ordini quàm simillimum effecère?

Angelorum nouem ordines siue turmas, siue, vt Theologi loquuntur, S. Thom. 1. p. q. 108. art. 1. & 6. hierarchias tres ita distinxit Deus, vt infima terram & homines in illâ degentes, altera cælum & aëreas quas vocant potestates, summa denique Deum spectent. Angeli, Archangeli, Principatus velut legati sunt ad custodiam, conseruationem defensionemque mortalium: Potestates in elementa, Dominationes in cælestia corpora, Virtutes in media omnia imperium exercent, idque vel vrgendo consentanea naturæ, vel supra hanc admirabilia procurando: in Thronis pleno diuinitatis illapsu veluti conquiescit æterna maiestas, Cherubinos illuminat increata sapientia, Seraphinos accendit bonitas infinita.

Enimuerò Angelum, hoc est legatum siue missum, Xauerium loqui. Francis. Maria supra fol. 10. tur, cum Apostolici Nuntij à Paulo III. illi imposta dignitas & delegata potestas, tum *gloriosum nomen Apostoli, quod fidelis Dei seruus Apostolicis factis & sanctitate promeruit non solum sibi, sed etiam suis: unde quæ Lusitanum Imperium per Europam, Africam, Asiam, & nouum patet orbem, omnes de Societate Iesu Apostoli nominantur.* in specie, imò Archangeli, Principatusque hominum, vrbium

Ad custodiam verò defensionemque mortalium quid tandem in Xauerio requiras? Nota atque iam antè etiam insinuata est eius animi larga benignitas, quâ omnes homines vbique terrarum vno velut amplexu continebat ipse vnus; quâ immemor suæ dignitatis ac vitæ, immemor omnino sui, non animos curabat solum, sed & deiectis corporibus seruebat, vsque ad purulentam vlceris alieni faniem intrepidè haustam ore tam auideo, quasi si deliciis cælestibus pasceretur. Apostolicum illud, visumne dicam an somnium? quo sub Æthiopis impositi suis humeris immani pondere ad expressum vsque sudorem gemebat in somno Xauerius, quid indicabat aliud, quàm promptissimam similis etiam obsequij præstandi illis hominibus voluntatem? Illorum ille causâ roties iactatus Oceano tam vasto: illis toto aliquando triduo fluctuauit in tabulâ naufragus, suis se velis ac desiderijs sustentans, ac dirigens in locum iuuandis hominibus opportunum: illos per arduas arenas littorum Indicorum, illos per spinis & præcutis silicibus instratas Iaponiæ vias, sæpè etiam torrentibus intercifas, & frigidioribus infames, nudipes ipse & sacram insuper supellectilem suis ferens humeris, conquiebat: illorum infinita corpora sanitati restituit: illorum minimùm viginti emortua iam atque deposita, & quandoque etiam tumultata, reuocauit ad vitam: illorum idem animas ad decies In Actis Canon. citatis à Nicolao Zambee. sup. in Orat. f. 18. Apocal. 7. centena millia, & quod excurrit, suâ ipse manu Sacramento elutas Eclesiæ, & per eam salutem redonauit. En alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magnâ quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ &

mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Illorum denique curandorum apud Sinas toties impedito studio ac desiderio tandem immortalis est, *ferens agerrimè prohiberi se Sinarum aditu, utpote qui totius Orientis salutem mente complexus, in primordio operum suorum stare se crederet: nec dubium quin si ei contiguisset ut Sinarum expeditioni superstes Romam, quò ab Ignatio accerfebatur, perueniret, Occidenti quoque depositisque Ecclesiæ partibus fuerit pariter salutis futurus; sensu, ut dicitur, accommodatitio expressurus in se Seruatoris istud effatum: Sicut sulcor exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem; ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Quas inter quis non agnoscit Xauerium, salutis Gentium quasi prædæ lux, non utique laniandæ, sed Deo seruandæ, semper intentum? Admirabile illud, inquit in Relatione suâ sæpè iam antè nominatus Cardinalis, quòd, cùm magnis itineribus per montium cacumina numerosus Badagarum exercitus in Regnum Trauancoridis, atque Promontorium Comorini furens excurreret in ruinam Christianorum, quos ipse baptizauerat; Xauerius solus, inuictè in Deum fiducie clypeo tectus, obuiam barbaris processit, militesque seuerè increpauit. Stetit illud exercitus immobili vestigio, nec progredi ulterius potuit. quin etiam ducibus pergere volentibus respondere milites, progredi se nequaquam posse, & cernere è regione adstantem cum Xauerio virum quemdam magnum & maiestate terribilem, nigrâ veste indutum, qui eos terrebatur; neque ardorem ex vultu atque oculis emicantem ferre se diutius posse. Quod cùm ipsi etiam duces experirentur, retrocessit totus exercitus, atque ab incepto destitit: victorq; Xauerius Christianos, quos CHRISTO pepererat, à cede & rapinis liberauit: merito nimirum suo, & Ignatij auxilio, cuius, ut iam memini, appensum collo nomen gerebat in pectore, & cui tanto Duci sacræ militiæ rudimenta Franciscus Xauerius approbavit. Nec sanè video, cui præ Ignatio conueniat species illa viri magni, & maiestate terribilis, & nigrâ veste induti, & ardentis vultu atque oculis. Quæ quidem omnia in illum iam antè propositum rectè quadrant, docentq; viuentis etiam tum, ac Romæ residentis, Ignatij præsentiam non tantum Colonix ad solatium Kesselio, sed etiam in Indiis Xauerio ad auxilium fuisse concessam. Defendit ergo homines sibi commissos cum Ignatio Xauerius, dignus vterque vel ex hoc Angelico Principatu.*

At cùm Malacam, urbem in Indiâ Orientali celeberrimam & frequentissimam, seu pestis inuassisset (quod propter ciuium peccata euenturum illi antea descendens Xauerius prædixerat) breuique tempore quamplurimi paucis admodum superstitibus periissent; necdum desiniret lues, sed maximè indies grassaretur. ut primùm corpus Patris Francisci, quod ex Sinis in Indiam afferebatur, eò appulit, & ex nauì in urbem delatum fuit; statim ac subitò contagiosus ille morbus omnino cessauit, nec ab eà die mortuus ullus, aut morbo correptus fuit: sed adeò totalis lues extincta est, ut tam pestiferi morbi deinceps ne vestigium ullum superferit.

Quis ergo, si repetat animo seu depulso ab innocentibus hostes, seu pestem latè grassantem subitò à nocentibus auocatam, quis, inquam, Xauerio non tribuat quod de tutelaribus Angelis canit Ecclesiæ,

Natu-

Turfell lib.
5. cap. 10.

Math. 24.

Rel. fol. 15.

Greg. XV.

Relat. sup.
cit. fol. 54.

*Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus?*

Iam Angelicarum Potestatum est in elementa dominari: dominatus est etiam in elementa Xauerius, cum toties precibus suis & ventos compescuit, & tempestates sedauit.

Quid porro dicam de vi ac virtute effectrice miraculorum, quam nomine suo circumferunt cælestes illi spiritus, quos à tantis operibus appellatione desumptâ Virtutes cum Ecclesiâ nominamus? Enimvero difficillimum esse duco, ac pæne infinitum, vnius Xauerij quæ prodita litteris sunt, & sufficientissimis approbata testibus, miracula recensere; sed illa iam & nonnulla tetigimus, ac plura etiam postea referemus.

Dominationes etiam quæ vocantur Angelicæ, quod mouendis cælis astrisque præsideant, non solæ habent. Etenim & eliciisse ventos ac fulmina, & solem stitisse, prodigio illo vix semel & iterum iam inde ab ipsis naturæ principiis vsitato, alienum à Xauerio non fuit.

Erat adèò quòd suo quasi iure à tantarum molitione rerum interquiesceret aliquando Xauerius, nisi toto velut impetu in illum, quasi in Thronum illapsa diuinitas, quiescere cum & scientiâ & amore nimio prohiberet; hinc adèò emicabat illi cor à præsentia Numinis, ita petus ardebat, sic arctabatur ab immensitate tantâ animus nimis angustus, vt nec se ipse capiens, neque Deum, cum noctibus aliquando rigentibus sub diuo in oratione persisteret, visus sit & ambabus manibus tunicam à corde subducere, & auditus non semel exclamare verba illa toties iam & suauissimè decantata, *Satis est Domine, satis est.* dum interim & diffunderet in sudorem ipse totus, & solueretur in lacrymas, & sursum eleuaretur ipso corpore, & animo suo, velut non iam vltra mortalis, emicaret in cælum.

Intelligebat enim uerò non abdita tantum & occulta naturæ, non solum quæ latebant in secèssu temporum & locorum, non modò quæ gerebantur in penetralibus humani cordis; sed multò maximè (vix Cherubinis inferior) Deum ipse suum, & in eo omnia cognoscebat.

Quis ergo prohibere potuisset Xauerium, quo minùs IESVM amores suos & omnia, etiam dormiens loqueretur? quis illum arcere ab illo amoris statu, in quo Seraphini cælestis militiae principes Deo proximi conquiescunt? quis demum amoris Xaueriano modum ponere, cui & cæli angustus ambitus, & totius mundi videretur exigua magnitudo? Sanè quidem Francisco illi Seraphico (cum à sanguineâ specie crucifixi, diuini cruoris quædam quasi sigilla imprimerentur manibus eius & pedibus, ipsique adèò cordi) visus est CHRISTVS velle concedere sui quamdam similitudinem & amorem. At verò cum laboraret in Indiâ Xauerius, ac præsertim anno vitæ eius vltimo, cum vehementius æstuarer, palàm conspecta est, collatis ritè temporibus, in paternâ ditione domoque Xauerij, crucifixi IESV lignea effigies in sudores largè diffuere, quasi Xauerij sui labores illos & sudores heroicos, animarum communi causâ susceptos, non eius iam vltra, sed suos esse veller, illustri profectò argumento conspirantium inter se dolore & amore mutuo Xauerij atque IESV.

Magnum ergo lumen Orientis, sed non solum, Xauerius fuit; plures ab IESV radij, plura à Societate, eiusdem plagæ fortunata lumina prodierunt. Hæc inter verè eminuit Apostolicæ virtutis æmulus, geminusque Xauerio Gaspar Barzæus Zelando-Belga, oriundus ille ex humili, atque ex ipso propemodum mari, sed *parvus initio fons creuit in fluiuium*, & (quod mirabere) *in lucem solemque conuersus est*. Venit Gaspar ex Belgio in Lusitaniam: humana si spectes, secutus heri sui fortunam; at diuina si reputes, prouidentia æternæ consilio in messem Indicam socius laboranti Xauerio destinatus: nam in Sociorum IESV, hoc est, ut inibi dicebantur, Apostolorum, collegium à Simone Rodericio cooptatus, postis Conimbricæ rudimentis Apostolicæ vitæ, & facris Catholicis initiatus, soluit in Indiam. Quid Goæ primùm, quid deinde præstiterit, quid Armusæ in illo omnis impietatis domicilio, & colluione nefandissimâ profligatæ religionis, vix toto septennio perfecit vnus Barzæus; assequi narrando difficile, nec huius aut loci aut temporis est. Loquentur etiam sine voce quæ Ethnici, quæ Saraceni, perpetuo viri velut miraculo attoniti: hi magnum eum Christianorum Sacerdotem appellabant; hi in Coranum suum, quò Christianis intulisset pedem capitale est, prehensâ ad osculum manu perducebant. Iudæi eundem, cum in synagogis suis sabbato disputantem audissent, Ioannem Baptistam Zachariæ filium nominabant. adeò Gaspar IESV M etiam inter impios referebat, ut eodem apud eos loco, quo ille habitus olim fuerat, haberetur. Fuit ut accensus zelo Domini, cum videret opponi CHRISTO Mahometem, crucem compararet ingentem, quam cum, puerorum piè psallentium turbâ præniâ, ad Coranum detulisset, & inibi defixisset intrepidus; Mahometanis qui inerant virtute crucis repente dilapsis, ipsos aditus & valuas expiatæ per crucem impietatis cæmento & calce per fabros adhibitis obserauit, religione Gasparis de impostoris illius superstitione fœdissimâ triumphante. Præfens in vrbe tum aderat his omnibus Rex, & ille Saracenus; nec mutire contrâ ausus: adeò Gasparis eum virtus & vulgo maior natura peruicerant; quin & CHRISTO, quod statuerat, adhæsisset, nisi trititus & persuasus ab improbis, Regnum terræ quod metuebat amittere, cæli Regno, ut dicebant, à se longè posito, prætulisset. Denique cum Goæ petoraret in æde maximâ, illâ vi & efficacîâ, quam humanam esse negarent, stans atque depugnans, ipsâ in arenâ, ipso in campo certaminis, defectis repente viribus, exanimatus, non ita multo post, dicente Spiritu, requieuit à laboribus suis; quos plures, quàm fecissent decem alij quantumuis strenui, pro Religione subiuerat; vnus, si vllus (quæ summa est Apostolici & nominis & honoris) suppar & similis Francisco Xauerio.

Fuerunt ergo Franciscus & Gaspar nascentis aut renascentis per Orientem Ecclesiæ geminum & vtrumque fortunatissimum sidus. Plura sanè eidem illi de IESV Societate nec obscura fidera præluxère: sed enim *numera stellas*, siue occiduas illas peractò iam cursu virtutis, siue alias in locum laboris & gloriæ hodieque succedentes. Viam lacteam (quam Græci *γαλαξίαν* vocant) congeriem esse minimorum siderum sunt qui putent, illac iter esse Heroibus ad æternitatem superstitiosa anti-

*P. Gaspar
Barzæus,
Eiher 10.*

*alter in
Oriente
Xauerius,*

*summâ est
in veneratione
etiam
apud infideles,*

*deficit in
sacra cathedra,
obutque
propemodum stans;
Apocal. 14.*

Gen. 15.

antiquitas existimauit. De illo decerent Altrologi, hoc figmentum esse doceant Christiani: ego sic statuo, Camertes, Gomefios, Henricios, Turrianos, Fernandefios, Villedas, Carnerios, Almeidas, Riccios, Cataneos, Maltrillios, & sexcentos alios, omnes de Societate IESV secundum Xauerium & Gasparem Orientis Apostolos, & iter ad immortalitatem strauisse mortalibus, &, ne quã aberrarent à viã, lumen castæ fidei & admirandorum subinde operum præluxisse.

*aliis sub-
cantibus
in locum
Apostoli-
ci laboris.*

CAPVT TERTIVM.

Praclara de Societate fama per Meridiem, Occidentem & Septentrionem sparsa ab Apostolicis eorum regionum civis.

HÆc ad Orientem, sed non ad Meridionalem plagam Africæ eadem seges, nisi laborum & ærurnarum, fuit; nec sui tamen, etiam exantlandis & perferendis iis, de Societate IESV Apostoli defuere. Hos inter ille iam antè nominatus Pontificius in Tridentino Theologus, & subinde Societatis vniuersæ post Ignatium Præpositus Generalis, Iacobus Lainius, continentem Africæ ingressus est, eã parte quã Mediterraneo mari ab Italiã Siciliãque diuiditur. Missus hic ab Ignatio comes Ioanni Baptistæ Vegæ Proregi Siciliae, religiosissimo iuxta ac generosissimo Duci, illam exercendæ & inculcandæ virtutis materiam inibi nactus est, vt dicere possit ex merito, non casu abiectus in terram, (quod ille mali omnis auerruncator) sed ruinas inter publicas stans erectus, *Teneo te Africa*. Pontificiis & Cæsareis auspiciis, occupatum nuper à Dracuto archipiratâ Aphrodisium bello periebatur. infestæ erant tempestates in mari, æstus, & maximè per ætatem, in littore Libyco intolerabiles: hostes morte iam deliberatâ ferocios, &, quod summum, vulnera ex his funeraque frequentia. stentuntur quandoque morbo ducenti amplius & quadraginta: illis seu viuentibus, seu morientibus, seu vitã functis, omnia Christianæ pietatis officia impendit vnus cum socio Martino Cornozâ Lainius; atque, dum vel afflatu vno obuius quisque deiicitur, valentior ipse firmiorque consistit. Ducuntur ad vrbes oppugnationem milites, primus ipse hostilia inter tela progreditur. Tempestate furente animum perinde miles ac nauta despondent, hærentes vel attoniti metu, vel lamentis cuncta miscentes. Lainius diuino plenus solatio spem bonam inculcat, quin certam iis à periculo incolumitatem, vt euënit, constanter & magnã voce denuntiat: adeo vt & ad salutem morientibus, & pugnantibus ad victoriam, & ad portum naufragis momentum attulisse magnum nec sine prodigio diceretur: in quo & excelsum animi inter quosuis terrores inuictam, & admirabilem rerum humanarum vitæque contemptum vt animaduertebant passim, sic impensè colebant & venerabantur vniuersi.

*Iacobus
Lainius è
Societate
IESV pri-
mus in
Africã,*

*Histor. So-
cietatis par
t. lib. 10. n. 88,
& seqq.*

*proximo se
impendit.*

Sed age ab hoc littore, ipsam per Ægyptum, ad littus Africæ oppositum, quin etiam ad interiora Æthiopiæ Abassinæ, atque adeo Casfricæ penetremus; visuri isthic aliorum actus heroicos, dignosque quibus meritò

meritò prælusisse tantum Lainij iam perspecta constantia videatur.

Hæstor. So-
cietatis
par. 2. lib. 3.
& 6.

Christo-
phorus Ro-
dericus,
socius Ioan.
Baptistâ
Eliano,
Pontificius
Nunnius
ad Cophro-
rum Pa-
triarcham
sibi smati-
cum.

Ab Alexandrino Patriarchâ affulserat aliquando spes reuocandæ ad Catholicam vnitatem Cophorum Ecclesiæ. Pius ergo IV. pro summi & optimi parentis officio, non aliunde quàm à Societate sibi deuotâ ad tantæ molis expeditionem idoneos petiit: datus est Christophorus Rodericus præstanti doctrinâ vir, ac virtute etiam maior, additusque ei socius Ioannes Baptista Elianus, ab Hebræis ad CHRISTVM, & subinde ad IESV Societatem, traductus. illum Pontifex cum auctoritate Nuntij Apostolici Memphim ablegat, donis ad Patriarcham & monitis instructum. Peractâ nauigatione, faciles habuit accessus ad Patriarcham primos, sed difficiliores alios impostoris cuiusdam Abrahami Græcâ fide; qui cum collegâ quopiam Georgio sæpè à Christophoro conuictus, erroris simulationem dein in odium vertit. Sed enim veritatis illi nuntij nihil sibi à falsitate, nihil fideles illi Domini serui à perfidiâ metuebant. itaque quâ Cophos, quâ detentos in Turcarum vinculis Christianos, etiam cum aperto vitæ discrimine, instruere, consolari, seruitute suâ & morte benè emi existimantes libertatem & vitam animatum. Et propè absuit vt Ioannes Baptista agnitus ab Hebræâ matre & proditus, suam, quam profitebatur ipse & inculcabat aliis fidem, etiam sanguine testaretur; tantam illi felicitatem inuidente Christophoro, cum diceret, non alio se voto magis quàm tolerandatum CHRISTI causâ apud barbaros ærumnarum, atque adeò mortis ipsius, ad Societatem accessisse.

Sed calamitatum haud paulò plus, periculorum etiam multò plus, exhaustum est à Sociis in Æthiopiâ siue inter Abassinos, siue in Tongensi Regno inter Cafres.

Rex Abas-
sinus in so-
cietatem
cum Rege
Lusitano,
& submis-
sionem Ro-
mano Pon-
tifici pro-
pendet:

Rex Abassinorum David famâ excitus earum rerum quæ prosperè à Lusitanis in Indiâ gerebantur, primò ad Proregem Alphonsum Albuquerqueium misit, qui amicitiam iungi se cum Emmanuele Rege postularet; tum ad Clementem VII. etiam alterum delegauit, qui suis verbis Pontifici in celeberrimo Bononiæ conuentu, cum Carolus Cæsar coronatus adesset, tamquam summò Pastori vniuersalis Ecclesiæ, solennem à se venerationem & fidele obsequium exhiberet. Ferebatur interim oraculo editum apud Ægyptios, futurum breuî vt Sacerdotes è remotis ad se regionibus mitterentur, & inter eos Patriarcha, qui Æthiopicam & Abassinam Ecclesiam coniungeret cum Romanâ matre omnium, à quâ per Dioscorum iam dudum antè secesserat. Fidem oraculi suscepit Claudius filius Davidis atque successor, eamque vt impleret, à Ioanne Lusitanicæ Rege eius nominis Tertio impensè petiit, vt sibi suisque populis legitimum & rectè sentientem Patriarcham à Romano Pontifice impetraret. Ioannes pro suo studio propagandæ magis Fidei quàm Regni, Claudij votis vt satisfaceret, eò mitti duodecim ex Societate IESV à Pontifice Ignatioque postulauit. Designatus ergo ad Apostolicam hanc, hoc est miseriarum plenissimam, Patriarchæ dignitatem Ioannes Nunnius Barterus Lusitanus: additque illi Andreas Ouedus Castellanus, & Melchior Carnerius item Lusitanus, qui Episcopi, & si quid Patriarchæ contingeret, eius successores eligerentur. Nunnius perfunctus iam aliis

Patriar-
cha ad il-
lum desti-
natur Ioan-
nes Nun-
nius Bar-
terus, so-
cius An-
dræ Ome-
do, &
Melchior
Carnerio
Episcopis.

in Africâ laboribus pro Fide & Christianâ eharitate susceptis ; ardebat ille quidem se suamque Deo & Religioni vitam ac sanguinem consecrare; sed speciosum nomen dignitatis adiunctum, animum latendi cupidum percellebat; donec vt susciperet iulius ab Ignatio (qui quâ erat perspicaciâ plus in illâ potestate futurum præuidebat oneris quam honoris) tantam ad parendum attulit alacritatem animi , vt diceret nequaquam se reculare in nauem imponi , etiam agens animam (vt re ipsâ tum erat) ac vel postridie moriturus. Itaque & optimis ab Ignatio monitis , & sacerdotalibus ornamentis à Ioanne Rege , & sacris à Pontifice titulis instructus , cum Andream Ouiedo & Gonfaluio Silueriâ , vtrisque mox futuris Apostolis extremæ ad Meridiem Africæ , soluit in Indiam. Prosperâ in paucis nauigatione vsus Patriarcha , non caruit ta- in Indiam soluit:
 men materiâ impendendâ & ostendendâ virtutis. scdam ad Bonæ spei promontorium tempestatem sedauit inpersâ fluctibus aquâ à se expi-
 tâ. Tum, quod ad virtutem accedit etiam propiûs , personæ suæ & dignitatis oblitus , toto passim itinere deiectis morbo pluribus ministravit ipsemet , & cetera impendit officia charitatis , quæ vllus aut à fidei seruo aut patre amantissimo exspectaret. Goam denique appulsus , cum intelligeret ex Gonfaluio Rodeticio (quem in Abassiam ad Regis animum penitiûs explorandum iam antè præmiserat Prorex) aditus in eam regionem Regnumque difficiles , nec temetè Patriarchæ ipsi esse tentandos ; cupiebat nihilominus iter ingredi ad commissum sibi gregem . & iniisset haud dubiè , nisi domestici pariter & externi , quorum placuerat audire consilia , penitus reuocassent. Ita denique retentus quasi vi , cupiebat vel exsolui honore dignitatis suæ , vel subire eius onus vsque ad expressum sibi sudorem & sanguinem apud populum Abassinum : nec aliter ad Lainium tum Societati Præpositum scripsit in Europam , vnicè contendens , vt per eum sibi & per Pontificem liceret abdicatâ dignitate culinæ ministeriis addici , & tutiori illic multoque suis olim peccatis congruentiori pœnâ multari. Et quidem , cum id quod scripto habuerat in votis , etiam ipso opere haberet in vsu ; planè ostendit titulos se & honoris insignia non nisi ad augendam virtutis exercitationem suscepisse. Collapsâ itaque spe profectionis Æthiopicæ , quasi præter ærumnas pro commisso sibi grege subeundas nihil exspectaret in terrâ , suo ipse zelo & igne consumptus , extinguitur , consummati apud Deum cursus & seruata fidei coronam à iusto Iudice recepturus : quam beatè eius animæ impositam recens cadaueri superfusus vigor & splendor affirmavit. In votum & locum sanctissimi Patriarchæ successit pridem iam consecratus Episcopus Andreas Ouiedus , qui , quod ille exoptauerat , apud infidam gentem & barbaram tulit fecitque cumulatè. Præmissus in Æthiopiam , viuentem etiam tum Nunnio Barretto , honorificè magis quam voluit acceptus est etiam à Rege ; sed eum (quod noluit) aliceniorem offendit à capeëndâ Fide . multa egit quâ verbo , quâ scripto , quâ publicis disputationibus , sed , suis etiam victis , cum multi darent Ouiedo manus , Claudius Rex agnitæ licet veritati ferociter impieque reluctabatur. Tantisper ergo secedens ab aulâ Ouiedus , cum genuit prædixit Regi cladem , quam paulò post desertus à suis , oppressus

urget iter in Abassiam!

prohibetur eorum postulati dignitate à Pontifice.

sed vitâ exsoluitur à Deo, cum illustri iudicio sanctitatis.

Ouiedus in Æthiopiâ profectus, succedit in officium desinit Patriarcha:

cladè prædicit Regè obdurato contra Fidem:

à Mahometanis, in prælio miserrimè cæsus inuenit. Adamas dein suffectus in Regnum fratri Claudio, homo & ætatis indomitæ vitio, & Mahometanâ superstitione, quam in suâ nuper captiuitate didicerat, animatus in Christianos, cum aduersum suæ crudelitati haberet Ouiedum, negantem, utcumque Rex prohiberet, vniquam se defuturum muneris suo, ad quod obeundum, Deo & Dei in terris iubente Vicario, tantis itineribus in Abassiam ipse venisset, Rex impius innocentissimum virum mori iam paratum obruncasset suâ manu, nisi à eadè eum interpositi cum Reginâ Proceres liberaissent. Relegatus ergo cum P. Francisco Lopio in asperum horridumque saxum, & inibi iussus occidi, iterum & prodigio seruatus est. nam vxor Toparchæ, qui mandatum patrandæ cædis acceperat, insolitam ab humanâ nullâ causâ lucem in Ouiedi tugurio conspicata, apud maritum, ipsumque cui affinis erat, Regem exoptatum Martyri supplicium est deprecata. Ita tum, & sæpè etiam alias, medios inter & in eum armatos Turcas vixit ille quidem; sed tamen non nisi ad grauiores quauis morte ærumnas & certamina referuatus: id agente Deo, & fidelibus ibi relictis ad qualecumque solatium, & ad patientiæ meritum sanctissimo viro, & omnibus, quos de Societate I E S V ad dignitates cogi fortè contingeret, exemplo perquam heroico; vnde & ipsi discerent, & doceretur vniuersus orbis, quales esse Pontifices oporteat eos, qui *sacerdotem in æternum* sudoribus suis obsitum, suo purpuratum sanguine, Pontificem Dominum I E S V M & moribus & nomine circumferrent.

*varia eius
pericula &
ærumna.*

Balm. 109.

*Gonsalvus
Silueria
primus
Castrum
Apostolus.*

Quid porrò dicam de Gonsaluo Silueriâ soluenti in Indiam Patriarchæ sociorum altero, illo nobilissimo iuxtà patrum natalibus, & virtutibus suis integerrimo viro? qui Præpositi in Europâ, & Prouincialis in Indiâ munere perfunctus, C H R I S T V M & Christianorum, imò hominum omnium animas terrâ marique circumferens, tandem socio Andreâ Fernandio in expeditionem Cafrariæ destinatur, nigerimorum isthic degentium Æthiopum futurus Apostolus candidissimæ mentis. Quantos ille populos, quot Dynastas ac Principes adiunxit Ecclesiæ! quantis ille prodigiis barbarorum in se animos studiumque conuertit! quoties illo orante tumidi ira maris subitâ tranquillitate confternitur! securitatem scilicet aliis, labores sibi & pericula in itineribus plurima referuabat. Fuit vt in continentem expositus ad Monomotapæ Regem iter intenderet, per deserta Cafrariæ insanis sæpè torrentibus & fluminibus intercisa; & erat ad sexcenta millia passuum emetienda talis via. hanc ille & pedes & onustus sarcinâ supellectilis sacræ, noui in morem Xauerij, quandoque etiam collo tenus tractu longissimo vadum tentans, ingreditur. Sed enim pauciores ac demissores erant, tantæ licet, aquæ extinguendæ Silueriæ charitati, quæ in æternum alenda supremo eius sanguine seruabatur.

Sunt & alij, & in primis quem suprâ nominaui Silueriæ socius Andreas Fernandes: qui à morte Patris permanens in statione, vixit ille quidem, sed ita vixit, vt inter assidua discrimina acta homini vita nihil à continenti morte distaret. Sunt qui in Congum, siue Manicongum; sunt qui in cetera quâ intima quâ extima Meridionalis Africæ loca cum ærum-

ærumnarum iuxta & animatum mense perquam vberi penetrarunt. Sed age, quoniam persequi cuncta non licet, quod in Oriente iam & Meridie velut cursim fecimus, trajecto in Occidentem Oceano, etiam ibi viuentium imò morientium CHRISTO de Societate IESV sanctissimorum hominum barbaris impressa terris vestigia relegamus.

Amphionem fabulæ memorant à cultu barbarò ad humanitatem traduxisse feros homines, sumptà ex hoc occasione fingendi, ipsum saxa quoque & lapides cantu solo redegisse in ordinem construendæ ciuitatis. Ego verò si reputo immanes istos noui orbis ad Occidentem populos, præsertim eos quos Brasilos nominamus, si specto eorundem ingenia inhumana illa quidem, & penitus efferata, ceterùm harmoniæ, quam vocant, musicæ quo nescio seu naturæ seu rationis impulsu audissimæ; sic statuerè mihi videor posse, primos eorum de Societate IESV Apostolos habendos esse Christianorum Amphionum loco, quando eorum operà gens illa tam barbara, non sine continente prodigio, à cultu ferino ac barbaro ad humanitatem primùm, deinde ad CHRISTI cultum etiam ac spem salutis, adducta est.

*Primi è
Societate
euiores
Brasilia
sunt vel-
ut Am-
phiones
Christiani*

Emmanuel Nobrega auctor tanti operis primus ab Ignatio missus cum Sociis in Occidentem: duxit ille per horrenda naufragia, per inhospitalia in hospites iura, per mille discrimina mortis & vitæ; in Prouinciæ demum formam vsumque redegit ipsam (quis crederet?) apud Brasilos Societatem IESV. Nec defuere (vt omittam recensere eos qui cum Petro Corréa & Ignatio Azebedio quamplurimi suo sanguine solum salumque hoc Indicum rigauerunt) non, inquam, defuere duci Nobregæ de eadem Societate triarij, aut, si vultis, Trium-viri, instaurando nouo orbi destinati, Ioannes Azpilqueta, Aloysius Grana, Iosephus Anchieta. de quibus ego viris omni immortalitate dignissimis, ne seorsim dicam de singulis, vnus cuiusque postremi abripior prodigiòsà illà apud omnem posterorum memoriam sanctitate.

*horum
Principes
Emmanuel
Nobrega,*

Quid hic, & cum eo complures alij, laborum, quid incommodotum & arumnarum sæpè pertulerint in subigendo tam sterili & infelici solo, testis est is qui dabat ferendi constantiam. *Plus viginti* (scribit ad Ignatium ipso sui aduentus initio Anchieta) *in pauperculà domo, luto & lignis contextà & paleis coopertà, quatuordecim passus longà, decem latà, mansimus; nec tamen ampliarum habitationum nos mouet desiderium, si quidem Dominus noster IESVS CHRISTVS in ætliore loco positus est, cum in paupere præsepi inter duo animalia voluit nasci, multò verò ætliorissimo, cum in cruce pro nobis dignatus est mori.* Et quadrabat habitationi suæ incolarum amictus & victus: illum enim nauticorum velorum frustra vteumque confuta, & atro colore tincta, hunc olera & quæ nescio legumina non nisi aquà cocta præbebant. adeò *non in solo pane* (nedum in deliciis) *viuit homo, qui semel illuminatus particeps factus est Spiritus sancti, & gustauit bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.* Rudimentis his ad virtutem omnem erudita Iosephi virtus tantum denique profecit, vt, si spectes in eo miraculorum inusitatam mortalibus frequentiam, alterum cum Moyse inter Ægyptios; si oraculorum & abditissimarum rerum elocutionem, vimque noscendi, Prophetarum aliquem; si innocen-

*A. Anchieta
virtute
miraculis
illustris,*

*Matth. 4.
Hebr. 6.*

alij in
Americâ
Apostolici
viri, &c.

tiam, etiam ferorum animalium ysu consuetudineque testatam, Adamum alterum in paradiso voluptatis; si denique opinionem inflammata in homines charitatis, verum Occidentis Apostolum, verum IESV Socium iure dicas. Quid multa? eluctari mihi ex alto facilius sit, quam citò emergere ex hoc Oceano admirandarum virtutum; & erit subinde vt quæ de prodigijs sunt, suo etiam loco aliqua referamus. Non patitur verò in Mexicanum & Peruanum Regnum, non in Paraquariam & Floridam excurrere, locorum simul & hominum illustrium multitudo. Quot illic Petros Rodericos, Franciscos à Trento, Balthasares Pinnas, Stephanos Auilas, pluresque reperturi Apostolicos viros?

At spectat ad Occidentem Hispania & Lusitania, aut verius ad Lusitaniam & Hispaniam spectat Occidens, quando hic detectus ab illis transit primùm in societatem communionis humanæ. Age ergo, priusquam, totius orbis velut circulo circum Italiam quasi centrum circumducto, ad Septentrionem denique redeamus; reuocemus huc ex pluribus aliquot, qui in Regnis hinc virtutum omnium feracissimis ad communem existimationem sanctitatis opinione floruerunt. Franciscus à Villâ-regali, Ioannes Ximenes, Alphonfus Rodrigues, tres, vt vocantur, rei domesticæ adiutores, quanta ediderunt ex humili etiam loco, quamque illustria exempla sanctitatis! sol nimirum haud vniquam fulget amœnius, quam cum proximus occiduo mari, euibratis ex imo radiis, montium & nubium summa perstringit. Franciscus vitâ ad annum vsque septuagesimum, partim in eâ Hispaniæ orâ quam Baticam dicimus, partim in Floridâ, partim Mexici, per infinitas etiam à barbaris calamitates, sanctè productâ; cum denique obiisset, eam reliquit in animis hominum opinionem innocentiae suæ, vt, cum aliquid sibi ex eius etiam habitu plurimi vindicarent, fuerit inter eos qui prius expiaret in confessione animum, quam sacrum aliquod tam notæ sanctitatis pignus auderet assumere, negans aliquid quod virum tantæ probitatis vel leuiter attigisset, posse apud peccatorem hominem sine piaculo residere. Par Ioanni cum Francisco & sanctitas fuit, & opinio sanctitatis; Alfonso verò Rodericio fortassis etiam maior: hic in Maioricâ quam vocant insulâ, Collegij Societatis IESV ianitorem egit continentibus triginta tribus annis, fide & virtute tantâ, quam Cælites suâ consuetudine, & ipsa aliquando Regina Cælitum suauissimâ compellatione Filij dignarentur, pluribus, etiam à morte, miraculis approbantibus sanctitatem.

Et tantus quidem splendor ex humili, sed maior etiam ardor ex summo fuit. Noti passim Araosius & Bustamantius. Didacus Martinus è Societate IESV Sacerdos æstu in Deum tanto rapiebatur, vt interdium quater & millies repetitis actibus amoris bonitatem Numinis immensam soleret amplecti. Balthasar Aluares (ille cuius ope secundum Deum creditur S. Teresa plurimum hausisse sanctitatis illius in quâ tantum excelluit) quot quantosque admiratores habuit æmulatoresque virtutis suæ! Ioannem Ortunium in primis, & Franciscum Cordubensem. de quorum primo Ludouicus de Ponte pro concione dicentem audiit Balthasarem Aluares, se numquam legisse in Vitis Patrum Eremiticorum

tum res grandiores, quàm in Ortunio ipse vidisset. Antonium & Franciscum utrosque Padillos, Franciscum etiam Godoium, & Christophorum Gonsalem, ceterosque, quos enumerare longum foret, omnes religiosissimæ vitæ testimonio commendatos. & hi quidem si Balthasaris exemplo & institutione tanti, ipse Balthasar quantus fuit!

Ipsa profectò Teresa, quæ Balthasare à sacris confessionibus utebatur, cum illi fors ad aram facientis præsens adisteret, oratione suspensa vidit eiusdem verticem lucis affusæ de cælo quodam quasi diademate coronatum. Et hæc illa lux erat, quæ olim, & quidem illustrior, sanctissimæ Patris animæ debebatur. de quo ipsa aliquando Teresa Deo reuelante ita cognouit, ita retulit, ita litteris etiam propriis consignauit, neminem esse tum in terris (& erant tamen eodem tempore vbique plures sanctitate conspicui) cum vno Balthasare conferendum singulari apud Deum merito consummatæ virtutis; adeoque locum illi inter Cælites eximium præparari. quod ipsum dein vitâ sancta Teresa, miraculo se videndam alicui offerens, confirmauit; addiditque esse se filiam Societatis, suæque olim ex eâ conscientie arbitrum etiamnum in cælo agnoscere & venerari.

Vitâ eius
cap. 58. §. 1.

Et huius quidem sanctissimi viri res tam præclare gestas stylo suo, sed magis etiam animo & imitatione complexus est Ludouicus de Ponte, virtutum tanti Patris studiosus æmulator & vera progenies; adeò ille non tantum ab illo facta scripsit, sed etiam olim de se scribenda perfecit. Nec seigniores ad perfectionem capessendam Hispanis his aliisque penultis fuisse Lusitani quàm plurimi: qui inibi complexi Societatem I E S V fundatam à Simone Rodericio, Ignatij primùm, tum Xaverij in Indiam socio destinato, sed Olisipone iussu subsistere, longâ serîe summoque ad perfectionem studio propagati, patrum virtutum sectatores post se plurimos reliquere. nam (vt omittam Christophorum Brigantium, Dominicum Ioannesium, Emanuelem Valesium, Ferdinandum Rodrigues, Alphonsum Nonnium Barretum, Ludouicum Gonsaluum, Ioannem Rebelum, Petrum Fonscam, Antonium Pinnam, &c.) quantæ quamque spectatæ probitatis fuisse necesse est Sebastianum Barradium, quem, cum suggestum ille conscendere prohiberetur à morbo, optabant tamen vel clinguem & immotum spectare qui perorantem audire consueuerant? quo scilicet viri, vt aiebant, sanctissimi vel adspectu solo stimulantur ad virtutem.

Post Simonem Rodericium plures in Lusitaniâ Socij sanctitatis famâ conspicui.

Enimuerò iam dudum est quòd me hærentem in hisce deliciis vocat ad se inuitatque Septemtrio. Sed quis calorem à frigore? quis ignem ab aquis & gelu? quis lucem exspectet à tenebris? habet tamen, quantumcumque frigidus & tenebrosus, Boreas calores etiam suos luce pariter & ardore spectabiles: neque enim adeò nouum est, aut stellas è nocte, aut æmœna de tenebris lumina promicare. Fuit ergo de Societate I E S V Septemtrionis prima lux, & ante omnes ab Ignatio edita, Petrus Faber. Pastoritiis apud Allobroges natalibus ortus est, pastor ipse ouium custodia destinatus à puero; quasi (quod vñtatum est magno Numini) etiam in hoc subsecuturam aliquando gratiam natura & consuetudo viuendi præuia designarent. enimuerò tantum illius, in agresti licet so-

In Septemtrione multis sanctitate illustres:

in primis Petrus Faber:

litudine, iam tum diuinorum capax animus supra annos adoleuerat ad virtutem, vt ætatis duodecimum vix egressus, testè & inspectante celo, seruandæ in æternum continentiæ votum ritè conciperet. hoc Apostolicæ vitæ rudimentum fuit. Itaque per summas rei familiaris angustias eluctatus denique ad apicem perfectionemque doctrinæ, virtutem, quam nondum satis imbiberat, ab Ignatio tandem hausit, & fouis in-
 trus in animo auiditate tantâ, eius vt vnus quodam velut igne correptus, omnem curandi corporis curam & sensum amisisse videretur. plures aliquando dies, atque adeo sex etiam continentes, transiebat omnino ieiunus, noctes integras meditandis caelestibus, easque sub dio & hieme perfrigidâ, conspersus altâ niue, & ab hibernâ glacie rigidus, consumebat. Nihil videlicet mediocre spondebat ardor ille tam insolens, nec segnem fore CHRISTI militem tirocinium tam nobile promittebat. A sacro Tridentino Concilio euocatus est ad grauissimas de Fide quæstiones Theologicè ponderandas: à Regibus, Rebuspublicis, Electoribus & Principibus Imperij, Archiepiscopis, aliisque ad consilium & auxilium contra hæreses adhibitus: in Germaniam primum euocatus, inde in Hispaniam, tum in Germaniam iterum, ad fuleiendas res Colonix desperatissimas sub hæretico Præsule, mox in Belgium, Lusitaniam, Hispaniam, ac denique Romam, impressis vbique vestigiis Apostolicæ sanctitatis. Nec alteri fanè quàm Romanæ Ecclesiæ tam fidelis animæ depositum debebatur. Feruebant caloribus omnia infesto Caniculæ signo: Faber ipse æger ex febri, & tamen, ne sic quidem quietis aut otij patiens, Romam pergebat Ignatij monitu: non iter hoc inde vsque ab Hispaniâ venienti, sed (quasi per continentes concionatorum exedras, per scholarum perpetua pulpita, per iunctas rudium, orphanorum, pauperum & ægrotum domos ambularet) non interrupta contentio fuit. Romam vt attigit, & recrudescente iterum morbo, & vel maximè zelo ipse suo consumptus, paucos intra dies in ætatis ipso robore cum luctu omnium incredibili extinguitur, præcipuum Societatis columen, & vniuersæ, ac Germanæ præsertim iam fatiscantis & nutantis, Ecclesiæ firmamentum. Sed enim (quod multos vbique afflictos desiderio tanti viri mirificè recreauit) scripsit Gandiâ Romam Ouiedus, visum illum ipso decessu tempore immortalis apud Superos gloriâ radiantem. Gandienses quidem, accepto de morte nuntio, diem ipsum obitus tamquam natalem deinceps festum egere: & Ouiedus insuper, quoad ibi moratus est, candidum in Vrbein ceruum misit annis singulis, Ignatium rogans, vt ardentem eum tumulo Fabri iuberet imponi; esse id priuati sui cultus testimonium, quoad (vti futurum sperabat) communi & publico celebraretur.

*Claudius
Iaius Fa-
bro sep-
par.*

Quasi alter esset Petrus Faber, ita & alibi, ac præsertim se in Germaniâ gessit Claudius Iaius, & ille ex primis Ignatij Sociis: vnus plurima lyceæ Germaniæ quâ docendo publicè, quâ priuatim adhortando, percurrit: à Concilio Salisburgensi expetitur, à Tridentino obtinetur: Ducibus Regibusque, ad tutandas ab hæresi ditiones, cum simul pluribus esset in votis, distrahebatur velut in partes, vnus omnibus adesse percipiens. Ingerebat Tergestinum Episcopatum Rex Ferdinandus, sed

Iaius

Iaius Rege ipſo potentiùs repugnabat. Ferratiensès etiam Principes obtrudunt aulæ suæ magnifica commoda: sed ille ait se libentiùs inter ægrorum pædores, quàm aulæ odores blanditiâsq; versari. Viennæ demum non diuturno illo quidem aut graui morbo, sed languore consumptus, eo qui ex tutandæ Religionis inexhausto studio nascebatur, abiit in cælum, vt eximia eius virtus & vulgo etiam perspecta sanctitas testabantur. Fuit in amplificandâ & propugnandâ Catholicâ Fide apud Italos, Bauaros, Sueuos, Austriacos, ceterosq; Germanos laboriosus in paucis. Pluribus in Conciliis pro Deo & Ecclesiâ strenuè fortiterq; se gessit. Summus apud alios, apud se vix vilis: verbo, Angelus Dei, pater patronusq; Catholicorum, ipsiusq; ad eò Germaniæ veteris Apostolus, à pluribus iisque viris sæpè maximis nominatus. Laborasset vtriusq; huius viri obitu Germaniæ res Catholica, nisi illis animis alij & virtute gemini successissent Nicolaus Lanouius, & Canisius etiam Petrus. cuius quidem posterioris sanctitas (vt obiter hoc dñcam, dicendum pleniùs loco suo) non obscuris indicata, etiam à morte, prodigijs opinionem etiamnum & mortalium animos occupauit.

Habet & Gallia, quoniam & illa Septentrionem spectat, suos de Societate spectabiles viros, eo præsertim nomine commendanda, quòd deberi ipsi videatur (tamquam in quâ principio Societas coaluit) quidquid ab illâ sparsum est seminis tam præclari. Habent Parisij, quæ sunt velut incunabula nascentis huiusce nostri Ordinis, mortale depositum innocentissimi viri Paschasij Broëti: quem cum impensâ nimium charitas inibi detineret, eadem illa pestis extinxit, quæ octoginta hominum millia dicitur absumpsisse. Multa sunt quæ adferri de illo possent ad commendationem exemplumq; virtutis. sed videor ego mihi nec breuius nec illustrius adferre testimonium posse, quàm quod ipse de illo Ignatius consignauit. Petebatur à Rege Lusitanix, & mittendus aliquis è Societate in Æthiopiâ Abassinam Patriarcha Pontifici videbatur. delectus mandatur Ignatio: vnum ille præ omnibus Paschasium nominat; & quâ erat prudentiâ, minimè humanâ, nedum præcipiti, electionis suæ rationem tradit hoc scripto: *Paschasius*, inquit, *ante omnia ita est vir bonus, vt à nobis quasi Angelus in Societate habeatur: deinde præter scientiam, quâ pollet plurimum, in visendis Episcopatibus & Monasterijs habet usum. quippe qui, præter alia, etiam Nuntius Pontificius versatus est in Hiberniâ; ad eò vt eiusmodi negotia nemo vnus in Societate eque tractarit. ille autem sic tractauit, vt ad quamcumque rem manus adhiberet, operam suam mirabiliter probaret.* Ingens profectò virtutis encomium à moderatissimo, & laudum ac superelationis adhibendæ parcissimo viro. Isset ergo in Æthiopiâ Patriarcha Paschasius, si carere illo Gallia potuisset. Sed habuit illa, habetq; etiam, plures è Societate sanctissimos adhuc viros, Edmundum Augerium, Claudium Rastellum, Thomam Barbisphirium, Petrum Cottonum, & ceteros; hoc magis ad laudem patientiæ, prudentiæ, innocentix omnisque sanctimonix exercitatos, quò illos Gallia, virtutum non lenis exactrix, sicut feueri patres, iam inde à teneris, etiam vixdum natæ Societatis initiis, duriùs educauit.

Quid porrò de Angliâ illâ, siue cum militauit, siue cum rebellauit, Eccle-

*Nicolaus
Lanouius
& Petrus
Canisius
priorum
Apostoli-
ci successores.*

*Gallia prima
nascentis
Societatis
quasi
patria.*

*Paschasius
Broëti.*

*Ignatij de
virtute
Paschasij
testimonium.*

*Plures in
Galliâ vir-
tute con-
spicui.*

plures item in Angliâ, Poloniâ & reliquo Septentrione. Ecclesix, altrice fecundissimâ sanctitatis? Habet illa suos Campianos, Walpolos, Garnetos. Quid dicam de Poloniâ ceterisque Oceano Boreali adiacentibus vastissimis Regnis? Quid? potuisset dudum illa, nisi obstitisset impietas, quantumvis emarcesca pridem & mortua, calore sanguinis à Sociis tam copiosè profusi, & ardore pietatis tam impensè propositæ, respirare.

Expenditur Dei prouidentia in hac tantorum virorum paratione per orbem universum.

Atque hi sunt quos adhuc enumeravi, variorum quidem Societatis ordinum, vnius tamen cohortis, vnius IESV CHRISTI militiæ ductores egregij; quibus ipsa Societas *ad maiorem Dei gloriam* non sine commendatione sui nominis est enisa; eiusdem omnes animi & voluntatis, sed quadam prouidentia Numinis ætate, indole & virtute varij, prout scilicet varia variorum ratio munerum postulabat. Quid enim (vt hoc iterum dicam de quibusdam, iisque in suâ parte præcipuis, verbo velut vno) quid fortius Ignatio, quid prudentius? tali opus fuit, vt esset qui Romæ, hoc est in centro terrarum, & totius Ecclesiæ sanctissimo velut umbilico, attentus & immotus staret, ad constituendam regendamque Societatem suam, inde à se ad vsque extremos circumiacentis orbis terminos propagatam. Xauerio autem illo vltimi Orientis, atque adeo, si mentem hominis & inflammatissimam voluntatem spectes, mundi totius Apostolo, quid ardentius sanctiusque? ita poposcit necessitas, quo nimirum ignauus ille populus ad virtutem, torpensque ad cultum veri Numinis, subiecto velut igne tanto succenderetur. Quid ille tot prodigiorum in Occidente patratior Anchieta? Barbaris in Brasiliâ (hominibus dicam an belluis?) quàm necessarius! vt scilicet illi & stupore quodam naturæ crassioris velut attoniti, & magorum incantationibus perpetuisque præstigijs sopiti omnes aut fascinati, haberent à Doctore suo, quo tanquam coruscatione per noctem subitâ excitati, & impetu subinde vehementi admoniti, postliminio tandem rationi, sibi, Deo, à diurno quasi somno redderentur. Iam Petri Fabri, alteriusque etiam Petri Canisij, gemini (dicere liceat) nutantis à CHRISTO Septentrionis fulcimenti, & ceterorum reducendis illic ad Ecclesiam miserimis populis insudantium, conspirans cum virtute innocentissimæque vitæ doctrina solidior, quantam nationi infelicissimè deceptæ addidere facultatem, & corrigendæ profligatæ vitæ, & agnoscendi erroris sui? Quid denique submissius ad despicientiam sui, ad malorum omnium tolerantiam quid patientius Andreâ Quiedo & sociis, quos ad Australem Africam ornatos, imò oneratos, ærumnosæ dignitatis insignibus Pater & Pastor communis omnium destinauit? Sic profectò decuit, vt abstractus ille iam olim à Romanâ tanquam nimis arroganter in omnes latè terras dominante Ecclesiâ populus Abassinus, à submissis sibi Patriarchis viuo velut in speculo disceret, quantum absit à dominandi existimatâ libidine Romani Pastoris cura communis, qui sic toto sparsos orbe filios omnes amplectitur, vt sollicitum patrem se, non arrogantem dominum esse testetur.

CAPVT QVARTVM.

De purpurâ, quam sibi Societas IESV à sanguine Martyrum comparauit, & gloriosâ eadē fortium virorum.

Solenne fuit in Republicâ Romanâ, vt qui dignitatem ambirent, Societas innocentiâ candida, martyrio purpurata: procederent induti togâ candidâ, essentque ac dicerentur candidati: innocentiam videlicet, quam sponderent animo, etiam corpore præferentes. qui verò publicum iam cum dignitate munus gererent, ij purpuram prætexerent togæ candidæ, & ab eâ prætextati dicerentur. Fuerit ergo candor in togâ speratæ signum gloriæ, purpura certè argumentum fuit obtentæ iam apud homines dignitatis. Hactenus visa Societas IESV pia, innocua, sancta; verbo vno, debita virtutibus gloriæ candidata: superest vt illam suâ etiam purpurâ, hoc est, suorum sanguine prætextam, siue prætextatam, obtentâ iam gloriâ, videamus.

Non est species vlla suauior, quàm conspirantis cum rubore candoris, vt si rosâ puro lacte natent folia. nec illustrior est innocentia, quàm cum sanguine comparata. Etiam Cælitutū admiratione digni sunt, qui Apocal. 7. Ifaie 63. *lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni*, candore simul & cruore conspicui. Etiam *rubrum est indumentum eius, qui venit de Edom, formosus in stola suâ, gradens in multitudine fortitudinis suæ.* Quo gloriæ suæ indumento quemadmodum Ecclesiam vniuersum, singulasque priuatim Religiosas Familias, multis iam sæculis innumerorum Martyrum laureâ decoratas, voluit amicitiri; ita hanc minimam Societatem inde ferè ab exortu suo gloriosè exornauit, vt inter purpuratos Ecclesiæ ordines non sine suo merito locum sortita, & venisse de tribulatione magnâ appareat, & lauisse stolam suam & dealbauisse eam in sanguine Apocal. 7. Agni: facta suo cum IESV sanctitate candida, suo cum IESV martyrio rubicunda, cruore purpurea.

Et verò suauem Numinis providentiam quis non agnoscat? Induci in Societatem vera martyrij laurea non poterat, nisi vnus Summi Sacrorum Antistitis voce atque auctoritate, suo comprobantis assensu, violentam eam cædem habere testimonium IESV, & Religionis odio vti crudeliter illatam, ita constanter toleratam fuisse. Tot autem fortissimi Heroës in omni orbis plagâ inuictam animam per vulnera & cædem posuerant barbarorum immanitate, dignissimi certè ex plurium scriptorum testimonio, qui Martyrum factis adscriberentur; differri tamen eam solennitatem placuit, vt à Iaponiæ crucibus prima Societati gloria afflueret: nimirum vt Duci suo in hoc quoque similibus Societas, etiam inde referret purpuram, vnde primus is reulerat qui venit gloriam martyrij à cruce habet. *tinētis vestibus de Borsâ, & regnauit à ligno.* Protomartyres igitur beatissimi Paulus Michi, Ioannes de Goto, Iacobus Ghisai dicendi nobis æternumque celebrandi sunt, etiam cum applausu, scio, ac gratulatione Antonij Crininalis aliorumque, qui propemodum quinquaginta annis præcessere. Hi primi cum approbatione Romani Pontificis Urbani VIII. solennibus aris impositi, publicum Ecclesiæ cultum

venerationemque acceperunt: redundante in Societatem quasi matrem filiorum gloriâ; cuius purpura nullius obtrectatione iam in dubium posset reuocari. sed istorum Protomartyrum publicâ Religione consecrata virtus, vt ille ait, nullâ priuatâ laudatione indiget. Ante hos tamen quot qualisve Heroës vtrumque orbem suo sanguine irrigarunt, fortitudinis Christianæ constantiæque miracula! *Infinitum esset numerando percensere* (scripsit olim Didacus Payua de Andrada auctor locuples, & testis idoneus) *quot huius Sodalitatis viri in hoc docendi Euangelij, atque Indicos homines ab impietate auocandi munere, Verberibus cæsi fuerint, quot vinculis obstructi, quot in carceres contrusi, quot inediâ ferè consumpti, quot demique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interierint.* Hæc, inquam, ille olim scripsit, antequam primi è Iaponiâ illi Martyres in crucem sublati, veluti in signum erigerentur, ad quod multò densiore agmine è Societate nostrâ fortissimi quique viri deinceps accurrerent; & nostrorum aliorumque Religiosorum verbis exemplisque animati, omnis ætatis, sexus, ordinis homines, pueri etiam ac puellæ, turba magna quam dinumerare possit nemo. Sed CHRISTI Vicarium Pium V. sanctitate doctrinâque clarissimum audiamus, anno superioris sæculi septuagesimo primo, qui erat à conditâ Societate trigessimus primus, Societatis alumnos benignissimo fauore prosequentem, & magnificè collaudantem, quòd non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprii sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se suppouerint. quo quid illustrius ad gloriâ à summâ in terris auctoritate dici potuit? An non in alumnis suis proprii sanguinis prodiga Societas, & martyrio decorata, Pontificio oraculo tum pronuntiata est? quamuis sigillatim non enumeret definiatve, quorumnam potissimum ea fuerit mors, quæ martyrium ab Ecclesiâ appellari possit.

Thomas Bosius, notissimæ vir eruditionis, libro de Signis Ecclesiæ, quem anno superioris sæculi nonagesimo primo emisit in lucem, etiam ante exortas in Iaponicâ Ecclesiâ tempestates, quo capite ostendit perpetuam inter Catholicos Martyrum esse feriem; & his quoque temporibus eorum sanguine decorari CHRISTI Ecclesiam, qui non ob aliam causam cæsi sint, quàm quòd nobiscum de Religione sentirent, nemini porro nocerent, præsertim dum CHRISTI cultum disseminant inter Gentes, ita loquitur: *Anno M. D. LXXXIII. in Indiis Orientalibus ad insulas Salsétanas prope Goam sitas interfecti è Societate IESV Rudolphus Aquauina, Alfonsus Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragna, quòd rei Christianæ propagandæ in iis locis studerent. Ante hos eodem seculo occisi ob eandem causam Cocini Franciscus Lopesius, Alfonsus Castrius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendez, omnes è Societate IESV in orâ Comorimensi.* Rutilius Benzonius Lauretanus Episcopus, qui ineunte hoc sæculo doctè scripsit de Iubileo, vbi eos enumerat qui priore sæculo generosè in Dei causâ occubuerant, catalogum habet nonaginta octo clarorum pugilum de Societate: quibus Hilarion de Costa in Historiâ, quam Catholicam appella-

Valer. Max.
lib. 3. cap. 2.

Lib. 1. Or-
thodox.
explicat.
Multi in
Societate
Martyres.

Bulla, Dnm
indefessa.
ann. 1571.

Lib. 7. sign.
27.

Lib. 1. de
Tubil. c. 9.

Lib. 1. in Vi-
tâ Ant. Citi-
minali.

uit,

uit, reliquos quamplurimos attexuit, perscriptâ etiam copiosius quorundam vitâ. At Ribadencira nolter ad annum M. D. LXXXV. quo B. Ignatij vitam ac gesta conscriberebat, qui tantum erat à conditâ Societate quadragessimus quintus, septuaginta septem de Societate ab hæreticis Ethnicisque CHRISTI causâ memorat interemptos : atque ex iis viginti quatuor exquisitis tormentorum generibus, sæuente Ethnicorum Mahumetanorumque feritate; alios quinquaginta tres odio ac crudelitate hæreticorum, siue in mari cum Ignatio Azebedio, siue in Angliâ, reliquâque Europâ. vt vel *hoc etiam argumento intelligamus*, inquit, *Familiam Ignatij familiam Dei esse, non secus atque reliquos sacrorum hominum catus, quos alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus instituerunt*, quorum alumni omnibus sæculis tuendâ Religionis causâ atrocissimis suppliciiis corpora sua obiecerunt. Ita tum quidem Ribadencira; sed amplior profectò illustriorque series eius Catalogo quem de Scriptoribus Societatis pertexuit, subnexa est ad annum huius sæculi duodecimum: quam consequentes dein anni tam illustribus viris auxerunt condecoraruntque ad hunc vsque sæcularem, vt, quasi crescente pro CHRISTI causâ durissima quæque tolerandi cupiditate, posteriora tempora palmam prioribus eripuisse videri possint, in illâ præsertim fecundissimâ Martyrum Iaponiâ, vbi magnanimi Spinolæ, vbi inuicti Chimuræ, aliorumque plurius nimis coruscant incendia, & in hunc vsque orbem flammæ spargunt : vbi ex illis scrobibus clamat de terrâ fusus tot Heroum sanguis, vbi cateruatim ruitur in gloriosa certamina, cò auctiore semper numero hætenus quò cæduntur plures.

Ex Angliâ verò quid gloriæ Societati primo sæculo obuenerit, Cæsar Baronijs Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor celeberrimus pro me dicet: vbi de S. Thomâ Cantuariensi disseruit, ita pergit: *Viderè meruit sæculum nostrum hac ex parte felicissimum quamplurimos Thomas, sanctissimos Sacerdotes, aliosque nobilissimos viros Anglicanos, ampliori (licet dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronas auctos; cum non solum, vt Thomas, pro Ecclesiasticâ libertate, sed pro Fide Catholica tuendâ, restituendâ ac conseruandâ, nobilissimo martyrio occubuerint; vt inter alios quos nuper sancta Societas IESV velut agnos innoxios in sacris septis sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginavit; quos Romanum, quos Rhenense sacra Collegia (quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula Fidei) emisserunt ad triumphos, & prouexerunt ad coronas. Maeste animo, maeste virtute, Anglicanorum nobilissime ac gloriosissime catus, qui tan illustri militiæ nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spondidisti: emulor fauè vos Dei emulacione, cum vos martyrij candidatos, ac nobilissimos purpure Martyres designatos adspicio.*

Sed satis hæc modò commemorasse obiter, superiore Libro abundè recensita. Societati nostræ tantum hinc gratulari mens fuit de fortissimorum virorum virtute, eâque gloriâ ac purpurâ, quam ex iis primo hoc sæculo est consecuta. Erit fortassis aliquando tempus, quo, accedente Summi Pontificis nutu atque auctoritate, omnem fidenter recensebit gregem, diceturque de eâ, quod de Ecclesiâ Hieronymus scripsit; *Persecutionibus creuit, martyrio coronata est.*

In Vitâ B.
Ignatij lib. 2.
cap. 19.

In Annotat.
Martyrol.
Rom. 29.
Decemb.

Eam interim gloriam non mediocriter confirmant illustrantque quæ in quorundam cadibus mira atque stupenda accidere: Alphonsi à Castro in mare deturbatum corpus, tertio post die in littore inuentum est multo lumine circumfusum, vulneribus adhuc recenti puroque sanguine manantibus. Gonfalu de Tapiá, capite iam ac sinistro brachio truncato, dextrum abscondere nunquam potuere, cuius in manu duos digitos crucis in modum conformatos habebat. Postero die inuentum à Christianis corpus, verso in terram pectore, eodem brachio, quod rescindi nequiverat, quasi ad tum etiam sustinendum crucis vexillum, è terrâ sublato. Tres ex iis, qui Ioannem Baptistam Seguram sociosque in Florida interfecerant, cum eorum arculas scrutarentur, atque inuentam Crucifixi imaginem intuerentur curiosius; exanimis ceciderunt, humo afflicti & mortui. Martinus Laterna, demersus in mare Balthicum, captiuo cuidam apud Tartaros apparuisse memoratur mirâ luce circumfusus, hominemque solutum vinculis momento vno stitisse in campo Russiæ, quinquaginta circiter leucis à Tartarorum castris. Ignatium Azebedium eiusque socios inter beatos Cælites vidisse scribitur beata Teresa laureolâ martyrii ingenti cum gloriâ donatos. De Henrico Garneto prodigiosa illa spica, quid non testatur? quæ fortissimi viri tincta sanguine, eius faciem ita expressit ad viuum, vt nulla pictoris ars eam sic effingere atque adumbrare coloribus potuisset. Quid dicam in Abrahami Georgij Maronitæ ceruice bis fracturâ lictoris gladium, nec nisi tertio allato acinace demeti potuisse? quid in loco, quò sepultus est, tres aues albas, raræ magnitudinis & speciei ignotæ, per quadraginta dies comparuisse? quid toto eo tempore eodem loco vespertinis horis quasi lucernas conspectas esse, concurrentibus visendi studio Massuensis? An non eadem de ictu lictoris toties irrito, an non alia etiam maiora nuper in Marcello Francisco Mastrillio apud Iapones renouata? eius certè viri vita, ex quo ab Xauerio est persanatus, quasi perpetua quedam miraculorum series est.

Quæ omnia aliaque quamplurima in apertiore aliquando protraher lucem diligentia posterorum, atque æterna statuet immortalibus viris trophæa. Nunc ad Societatis gloriam est satis, eam primo sæculo maria ac terras purpurasse suorum sanguine, vtrumque irrigasse orbem, Ethnicos inter atque hæreticos dimicantem honestissima retulisse vulnera, cruciatus immanes & tormenta subiisse, instrumenta necis omnia vno sæculo pertulisse, hastas, satissas, laqueos, gladios, sagittas, venena, serobem, cruces, ignes, & quidquid aut barbaries excogitare potuit, aut odium Religionis; vt per orbem circumferens oculos, gratulari sibi de suorum virtute non immeritò hac voce possit;

Quæ caret ora cruore nostro?

Horat. l. 1.
Carm. ode 1.

CAPVT QVINTVM.

De honore quem Societati contulerunt miracula, aut miraculis affinia, per Socios patrata.

VTcumque tandem eluctatus ex innumerabili serie tot viroſum ſanctitate præſtantium, ecce tibi, cum ſe miracula offerunt, ex infinito velut Oceano iterum reuocor in immenſum: Etenim quis vnus vel cogitando aſſequi poſſet ea omnia, quæ annis ab hinc centum, Dei per Socios operante virtute, ſcitu & inueſtigatione ardua contigerunt; quandoquidem, vno nonnumquam in loco, & menſe vix toto, & ad vnus inuocationem Ignatij, patrata ſint propè innumera?

Horum ex magno aceruo, (non illo tamen hîc à nobis minutatim excutiendo, ſed, quod fieri in frumentis aſſolet, aſſumptis in manum granis aliquot expendendo) illud in primis occurrit, quod Societati ita proprium & intimum eſt, vt ſibi eſt ipſa. Sanè quidem qui rerum penſare momenta velit ex æquo, quod tandem patratum à Deo per Socios ipſamet Societate **I E S V** maius illuſtriusque prodigium deprehendat?

Enimvero non idcirco, quia (vt aiebat ille) *Dei miracula, quibus totum mundum regit, vniuerſamque creaturam adminiſtrat, aſſiduitate viluerunt,*

exiſtimandum eſt inueniri aliquod ipſo mundo miraculum maius. Stare nullo ſultam externo adminiculo tellurem; tot quaſſam iniuriis conſiuratae velut in vnicant naturæ torius, non tantum non fatiſcere, ſed ſolidari etiam magis: ſuſque deque volui & reuolui, arcano quodam impulſu, inò nutu velut vno, lunaris ſideris, immenſam illam Oceani vaſtitate, & interim tantam ſeruari conſtantiam à tam labili elemento: vix ſentiri aërem, & eſſe tamen cum ſenſus omnis ipſiusque adeo cæli ac terræ commune commercium: liberrimè ſimul & rapidiſſimè ferri cæleſtium orbium ardentiffima illa, & ex eo viuidiſſima, corpora, quæ ſtellas & ſidera nōminamus, neque tot adhuc ſæculis vnū aliquod vel ad latum vnguem declinaſſe de viâ: quis tandem eſt tam omnis ſenſus & ratiōnis expertus, qui non, ſi hæc vel vtrumque capiat, vehementiſſimè ſupra portenta rerum omnia demiretur? Nullum profectò omni in naturâ, ipſamet illâ prodigium eſt maius; neque, ſi qua præter conſuetudinem quandoque ſe offerunt aliena à comuni vſu & ordine, ſic illa commendant patratoris ingenium, vt ordo ipſe naturæ potentiam Conditoris. Quod ego de mundo hoc adſpectabili dixi, hoc de Societatis **I E S V** quali microcoſmo verum eſſe contendo, & ita ſtatuo eam in ſe pluriſimorum quæ pattari ſolent à Deo, & exſpectari ab Societate poſſunt, miraculorum ſumman numerumque complecti. Quid enim? an non Societas ex diuerſiſſimorum hominum, inò nationum & ingeniorum, quaſi pugnacium elementorum, in vnū collectione factâ coaluit, alio longè quam conſpirantis naturæ vinculo colligata? Quis eam non obruendam citò credidit, cum iam inde à principio ſui, tantis ex ſummo & imo impulſibus, & totius quaſi naturæ iniuriis quateretur? & ſit etiamnum fortaiſſis non nemo, qui, quia illam iſdem adhuc videt obnoxiam,

Primum maximum que Societatis miraculum ipſa Societas:

Aug. Tract. 4 in Ioanm.

ostenditur à comparatione vniuerſi.

Eccle. 1.

aliquando tandem conterendum exspectet aduersorum mole tantâ. Verùm *generatio præterit, & generatio aduenit : terra autem* (ominari ita de Societate liceat) *in æternum stat.* Voluitur, & reuoluitur hominis vnus nutu Societatis vniuersæ tanta moles, moueri facilis, difficilis commoueri. Tot & florentes ætate, & præcellentes ingenio, & emicantes virtute naturæ, tanto iam tempore ad vsu & bonum reliquorum hominum numquam interrupto cursu aguntur in gyrum virtutis & doctrinæ. Hoc qui videat, & expendat, nisi primum esse maximumque miraculum iudicet, aliud à Societate miraculum non exspectet. Equidem sic censeo, vt in mundo nec maius, imò nec aliud ab ipso mundo miraculum est: sic in Societate nec maius, imò nec aliud ab ipsâ Societate miraculum inueniri. Pauca tamen admiranda strictim percurramus. quot in eâ Sancti, quot Martyres, quot virgines, quot doctores, miracula totidem sunt.

Bærerarius
l. 5. Vitæ Ios.
Anchieatæ.

3. de Officiis.

Exod. 18.

Petrus Leitanus, is qui primus Brasiliensem Ecclesiam Episcopus rexit, eorum famâ motus & experientiâ quæ præclara per Socios & admiranda faciebat Deus; dicere aliquando auditus est, Societatem in Brasiliâ aureum esse anulum, cuius gemmam esse Iosephum Anchieatam, illum, qui toto iam orbe notissimus patratis vbique prodigiis, Brasiliæ iam tum Apostolus vocabatur. Quam ego magni viri sententiam cum expendo, recordor videlicet eius, qui à Platone & Cicerone producitur, Gygis annuli suâ illâ miraculorum effectrice gemmâ tam illustris: itaque statuo, anulum reuerâ auream esse Societatem I E S V, & in illâ non vnum aliquem, sed plures Socios quasi gemmas prodigiorum ingentium patratrices: sed apage figmenta ista delirantis sapientiæ. Exemplis hîc vt si libeat, Societatem ego & Socios non ex Platonis aut Ciceronis alicuius somnio anulum aureum cum suâ gemmâ, sed ex diuinæ præscripto veritatis, notisque plusquam Ægyptiacis esse dicam, textum illud ex auro, hyacintho, purpurâ, coccoque bis tincto & bysso retortâ, quod sacræ Litteræ Rationale iudicij, Græci λόγισον, hoc est oraculum, appellabant: etenim siue palmarem illius quadratamque formam intueor, in eo velut in symbolo ad quatuor mundi plagas diffusam Societatem deprehendo: seu attendo ad multiplicem materiæ diuersitatem in vnum artificiosè contextæ, Societatem iterum inuenio in eodem, illam ex tot hominum tam alienâ & tamen vnâ varietate constitutam: siue considero triplicem quaternarum gemmarum ordinem admirabili illâ doctrinæ & veritatis exhibitione præstantium, illa se mihi ingerunt plurium Sociorum Societatis eiusdem opera, supra naturam licet, doctrinâ tamen & veritate comprobata: seu denique affixum summi Iudæorum Pontificis ipsi pectori rationale recogito, cogor obligatam hærentemque sanctioni Pontifici velut in pectore Societatem minimam meminisse. Neque, hoc cum dico, indignabitur, spero, Ecclesia, Societatis etiam plus merito, nedum debito studiosa; nec mirabuntur Ordines alij, quos in illâ semper fuisse & etiamnum esse constat, id quod fuere in Arcâ fœderis tabulæ, manna & virga, tria illa auitæ Religionis oracula, tria tantorum prodigiorum instrumenta.

Sed

Sed iam, in ipsa præsertim elementa dominantes velut pro imperio Sanctos è Societate IESV producamus.

Atque hîc se mihi primò videndum offert cum igne ipso, par illud illustre sanctumque nostri Ordinis, Ignatius atque Xauerius. de quibus, seu nomen eorum seu gesta consideres, vsurpare meritò possis animosum illud,

Igneus est ollis vigor, & celestis origo.

De quibus tamquam alteris filiis tonitruï oraculo Apostolico ita proditum est: *Celestem duorum hominum charitatem vastissimo coerceri non potuisse vniùs orbis ambitu.*

Quid porò Ignatio cum igne mirabile? Mirabilia omnino multa. nam, vt ne hîc repetam illa notiora, visum nempe toties diuinum aliquem ignem siue splendorem, aut circumfluum Ignatiano vultui, aut specie flammæ in eundem calitus illapsum: vt prætermittam quassdam velut faculas in depositi corpus ex alto deciduas; quasi non iam lucentes cælo stellas (quod sæpè aliàs) sectaretur Ignatius, sed ipsæ in vicem stellæ Ignatium sequerentur: ne quid iterum dicam de Complutensi illo, qui flammis quas optarat Ignatio, eodem ipse die cum dõmo suâ consumptus est: vt dissimulem ab igne grauius læsam Vincen-tij Pagani manum, admoto Ignatij chirographo, illicò & vulnere & dolore leuatam: vt papyraceam ipsius effigiem, ambuftà circum omni chartâ, ab igne non semel illæsam: vt infinita alia, quæ cum igne Ignatio fucere communia, præteream; pauca solùm & paucis hîc narro.

Haud Compostellâ procul, incultos Gallæciæ montes arentesque sil- uas inopinatus ignis inuaserat; quibus ille consumptis, ipsi iam pago, at- que ad eò maturis ex propinquo segetibus, passu vix inde tertio immine- bat: nec erant in promptu aquæ, quæ malo tam vicino occurrerent; at- que, vt fuissent, immensæ licet, non sufficerent, vel leuiter temperandæ tantæ, tam siccæ, tamque inflammatæ materiæ. Attonitis ergo omni- bus, nec iam de auxilio sed fugâ tantùm cogitantibus, è Societate vir qui- dam, qui fortè tum aderat Apostolicæ causâ missionis, numisina quod Ignatij imagine habebat expressum, ipse, quæ erat desperatione humanæ opis, speque cælestis, detractum precatório suo ferto medias in flammis iniecit, illas ipsas quæ & maximè & proximè sæuiebant. Et ecce tibi momento vno, infuso velut Oceano, tanti ignis tanta vis concidit; re- uerita, opinor, aut vltra progredi, quàm fuisset Ignatius, aut in ipsam eius effigiem, quæ longò post tempore carbones inter adhuc candentes ne perstricta quidem apparuit, exserere conatum suum.

Affine huic miraculum est, quod in Regno Mexicano, loco quem Inliaconem nominant, anno M. DC. XXII. patratum ipsa quantumuis barbara America demirata meritò fuit. Corruptam incendio domum luculentus ignis inflammatur: restinguendo huic non aquæ, quæ decrant, sed, qui aderat ignis alter, Ignatius adhibitus est. Petrus de Medinâ, Sancti ipsius perstudiosus, deque præsentis auxilio nihil dubitans, eius, quam fortè penes se habebat, imaginem in rogam immisit, simulque cessante statim incendio domum seruauit. Sanè ne in ipsâ quidem Sancti

*Sociorum
miracula
circa
ignem.*

Virg. Æneid.
dos 6.

Greg. XV. in
Responso-
ne ad Rela-
tionem.

*S. Ignatij
numismate
ignis ex-
stinguitur:*

*item im-
agine.*

Sancti imagine, quamvis etiam secundum materiam flammis obnoxia, ignis vel leue vestigium est deprehensum.

S. Ignatij patrocino sapius pestis exstinguitur:
 Pestem non sensit, qui ignem illam esse non iudicat. & hanc non semel, seu flammam tu, seu Dei iram esse contenderis, implorata virtus Ignatij mitigavit.

in Pera,
 Iacebat anno M. DC. v. in provinciâ Peruanâ tota cuiusdam familie luc correpta: iam duo obierant, moriebantur aliqui, reliqui pestem grassantem intra viscera sentiebant: rei vltâ iam nihil erat, & spei parum; quam etiam, nisi tum aduisset Ignatius, perdidissent. continuit eam scilicet imago viri sancti, votis communibus implorati; & ita se ille miseris præsentem exhibuit, vt omnes, etiam qui morti erant proximi, vitæ, imò sanitati subito redderentur.

Bononia,
 Hoc porro in genere profligatæ pestis, quid esse possit illustrius eo quod Bononia non ita pridem experta est, quando à contagione, quâ desperatissimè premebatur, Ignatio medente conualuit: cumque, interpositâ etiam Pontificis auctoritate, Patrem sibi publicum Patronumque perpetuum adoptauit?

Burgis.
 Nec sola tanti beneficij Italia particeps, fuit etiam Hispania tum, cum Burgis plurimi haustâ aquâ illâ, cui consueto ritu Ecclesiæ Ignatij nomine Sacerdos benè precatur, à peste liberati sunt, testantibus id atque etiam in se expertis Parochis eius loci.

Iacobi 3.
S. Ignatij implorato auxilio sopitur ignis libidinis.
 Quid, quòd non in cælestem tantum, ac deinde sublunarem, sed in infernum quoque ignem prodigiosa potestas Ignatio fuit? cuius quidem infernæ flammæ, fumus ne dicam an fauilla, est illa præsertim, quæ inflammata, vt cum Apostolo loquar, *rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gebennâ.* Nec hæc, indomita quantumuis flamma, extra potestatem fuit Ignatij, postquam eam in se olim repressit auxilio Virginis, victoriam de illâ perpetuam pollicentis. Constat quidem (ne igni huic tam ob-sceno diutius immorer) plures aut epotâ aquâ ad inuocationem Ignatij consecratâ, aut eius adhibitis sibi Reliquiis, aut implorato nomine, alios ab ardore libidinis, à cogitationibus impuris alios, alios ab ipsius nequissimi spiritus blandissimâ illâ, sed periculosissimâ infestatione fuisse penitus liberatos.

Ignem etiam infernalem auertit Ignatius.
 Quid, quòd & viro aliàs, aliàs item mulieri, vtrique desperato, vtrique infernis flammis iam debito; illi in vitâ, huic in morte, tentatis nequidquam omnibus, vnus tandem Ignatij implorata virtus adfuit; & illum quidem ad instituendam de integro vitam, hanc ad obeundam piè mortem feliciter animauit? Anno huius sæculi primo quædam diabolicis afflicta præstigiis, quibus non oculis tantum & animo, sed toto etiam corpore miserimè torquebatur, exhibitum aliquando sibi flammam inter horrendas infernale monstrum cum vidisset; ipsam quam in tales vsus seruabat epistolam Ignatij exaratam manu, in obiectos sibi ignes iniecit, & hac scilicet eos ita restinxit, vt illâ tum fuerit, & omni deinceps molestiâ dæmonis exsoluta. Agnoscas in Ignatiano nomine, imò corde (quod in eo aliquando visum fuit) ter augustum IESV nomen, illud radiatum igne cæli, illud igne sublunari potentius, illud infernis ardoribus metuendum. Sanè quidem, vt obiter hoc dicam, constat

stat variorum testimoniis hominum, iisque fide dignissimis & auctoritate legitimâ comprobatis, exclamauisse non semel, nec vno loco vel tempore, malignum spiritum è mortali, quod occupabat, corpore, si quando huic, etiam secretò, admouerentur aliqua ad Ignatium quomodocumque spectantia, *uri se & exuri ab Ignatio igne terribili, illo inter Sanctos sibi maxime metuendo.*

Andr. Luc.
lib. 7. cap. 11.
fol. 687. 688.
689. 690.
693. &c.

Neque verò à tanto Patre degeneres olim filij, nedum ipse Xauerius fuit; siue cum (vt iam à me insinuatum est) in Indico Oceano imploratus à naufragis sole iam infra horizontem deposito destitutis, solem ipsum restituit, atque (vt scilicet manifestius ac stabile Xauerij beneficium foret) plurium horarum spatio in rapidissimo licet caelo, ac proximissimo in occasum lapsu, immobilem stitit: siue cum idem in perfidos Tolenfes ignem pluit, & cinerem vno suâ vocisne dicam an orationis, imperio euocatum: siue cum afflatum suo spiritu ardere coëgit etiam aquam in appensis suâ imagini lampadibus deficiente oleo consecratam, lychnosque, quos experimenti causâ adhibuerant barbari, videntibus mirantibusque Saracenis, & Trauancoriensis oræ populis, subito inflammavit: siue cum pestem, quam Sinas petens decretam Malaccensium improbitati denuntiarat, iam in vrbe succensam, atque, vt fieri præsertim solet scelorum pœnas exigente Numine, fœdè grassantem, reuertus à suâ morte Xauerius, & piè susceptus à ciuibus, illicò ita compefcuit, vt nec vllus luc iam correptorum hominum ex eâ sit mortuus, nec vllus deinde correptus, tanti nuper mali ne quidem vestigio se prodecente: seu denique cum viuæ calcis ardores ignitamque vim suo, licet decimum sextum mensẽ exanimato, corpore sic excepit, vt illud viuudum vegetumque, & succi recentisque plenum sanguinis, tanto etiam post tempore sit repertum. Prodigium addo, quod ita Xauerio proprium est, vt fit illi cum Ignatio commune. Donati Francisci Gallighai Florentini cuius domum multatum iam ædium victor ignis inuaserat, & ea erat venti vis, ea flammæ vento actæ potentia, vt nullum ab humanâ vel ope vel industriâ remedium superesset. palam ergo protulutus in genua Donatus, se suasque aedes Ignatio & Xauerio, suis secundum Deum Patronis & Patribus, commendat affectu magno. Vix vota conceperat, & ecce quasi fuissent aduocati in auxilium, & non inuocati tantum, ipsi stitere se coram, eo, qui ignis lumen vinceret, splendore spectabiles; cumque, expressâ etiam voce, hominem sperare iussissent, illicò subsidente vento, flamma omnis momento sopita confedit. tanta se duorum hominum, cælesti, vt iam dicebam, igne flagrantium, in elementarem ignem, velut euandidum, potentia prodidit. adeò vt his præcipuè mihi acclamare posse videar illud Apostoli, *Exstinxerunt impetum ignis.* Quamquam non hosce solos id vindicare sibi velle, aut etiam posse, alij subinde, & illi victores ignium, Socij non vno sæpè prodigio docuerunt.

S. Xauerius solem
reduci &
fistula:

Bonarius in
Ecclesiastic.

insidem
varia cir-
ca ignem
miracula.

And. Luc.
lib. 7. cap. 11.

Hebr. 11.

B. Stanis-
luis diuino
igne peccata
exstinguit:

Nihil hinc dicam de Stanislao, ipsoque iterum Xauerio, quorum diuino igne succensi pectoris tam ingens sæpè vis fuit, vt non tantum non frigidâ restingui, sed ne ab ipso quidem vitali quod vocat humido superari potuisse, diuino non accedente prodigio, videretur.

deretur. Nihil de horribili illo incendio per Stanislauum in Poloniâ extincto, dum inter flammâ ipse illustrior appareret.

Notum est illud de Ignatio gelidâ hieme collo tenuis stante & perdurante in aquis, nec quid sentiente aliud præter æstum inflammatæ in errantem à recto hominem charitatis.

item P. Fabri.

Notum & de Petro Fabro, visum eum totas noctes, cum nudum se recto domoq̄ue proriperet, altis niuibus oblitum, & tamen succensis à celo ardoribus æstuantem.

Plures Socij glaciæ & igne fortiores.

Audiuimus, vidimus pænè dixeram, Ignatij filios Xauerij socios, tranantes Iaponiæ frigora, superantes Atrorum Indicorumq̄ue littorum candentes arenas, demum aliquot horas lentis in ignibus stantes, viuenter, orantes, perorantesq̄ue etiam ad circumfusam multitudinem Siluerias, Spinolas, Chimuras, Camillos, aliosq̄ue complures; mihi quidem prodigij non minoris homines, quàm visus aliquando fuerit legislatori illi ex diuinâ olim consuetudine radiato rubus ardens incombustus.

Exod. 3.

Josephus Anchietâ contra siccitatē terræ & ardorem solis prodigio prospicit.

Iam de illo nostri quidem sæculi, sed orbis alterius Thaumaturgo, Iosepho Anchietâ, quoties legimus eum, si quando Brasilia solis ardoribus tellus, simul & viatores homines immoderatiùs torrerentur; aliàs illius siccitati coactis effusisq̄ue nubibus prospexisse, aliàs conopeum sibi contra solarem æstum & sociis vnâ nauigantibus ex densato super caput agmine volucrum, quas cum in finem adesse iusserat, confecisse; rarâ non in ignem solum, sed ærem simul atque aquam imperio potestatis.

idem ex-nistam manum sanant signo crucis.

Nec hoc à quodam in flammâ imperio alienum est, quòd cuiusdam in Bahyensi Collegio Socij manum bullienti iusculo concrematam, impresso tantum crucis signo, & vulnere & dolore leuauit.

Lib. 3. Vitæ. Iosephi orantis caput videtur ardere.

Quid, quòd sæpius orantis Iosephi caput ardere, atque ex eo circumlucere omnia sunt perfecta, tum præcipuè cum aliquando intempestâ nocte apud Maranos suos egressus ex arce in sacellum Virginis, totum id admirabili splendore repleuit, interludente inter diuina illa lumina cælesti harmoniâ Angelorum, repetito inde ab ipsis CHRISTI natalibus prodigio singulari.

Ibidem. Casu pro CHRISTO corpora P. Rochi Gonfales & P. Alphonfi Rodrigues exuri non possunt.

Illud porro geminum duorum exemplum, quod (vt innumerabilia eius generis à Societate facta dissimulem) Oriens non ita pridem Occidensq̄ue suspexit, Socios arguit igni etiam ab ipso funere dominantes. Est in Occidentali America Indiâ, ab Æquinoctiali orâ Brasiliæ in Australem orbis plagam, terræ tractus immanis, hinc mari Brasilo, inde Paraquariensi, quam vocant, regioni conterminus, Vruayum incolæ nominant. Hanc in vastitatem primi à Paraquariâ progressi Patres Rochus Gonfales de Sanctâ Cruce, & Alphonfus Rodrigues, tantum profecerant inter barbaros, vt, pluribus eorum hinc inde coactis in societatem hominum, vicos iam aliquot in inculto solo & sacras in vicis ædículas excitarent. His impeditos operibus verè Apostolicis, & quibus, si viuant, aut Paulus aut Xauerius aliquis piè inuideat, suauis nefario Nezu, nescio cuius impostoris, qui se Deum esse iactabat, incitati barbari, adoriuntur incautos, mactant, rapant, lacerant suorum in capeffendâ Religione Patrum corpora, ac demum instructam recens ædículam

culam comportant, eodem cum illâ incendio consumenda. hoc prodigiorum subinde frequentium fundamentum: siquidem cum ingestis vndeque flammis in cineres concidisset facelli tota moles, iamque in illos redacta crederentur Patrum corpora, ea insequenti mox luce integra & intacta penitus sunt reperta. Mouit scilicet ea res barbaros; sed, quod subitico, mouit etiam magis: P. Rochi Gonfalefij truncum corpus, ita, vt erat, sine capite clauâ confuso, diserte auditum, imò & distinctè visum est plusquam quinquaginta barbaris (qui omnes id vnâ voce deposuerunt coram quinque Religiosis testibus, nonnullis militibus Hispanis, Indisque quàm plurimis) non iam ore, sed procedentibus ex ipso corde vocibus amoris certè plenissimis, compellere percussores suos: *Cur me (inquit) occidistis hominem tam vobis beneuolum? vestri tam amantem? quemque hæc in oras non aliud pertraxit quàm cura salutis vestræ? Mortem vos quidem huic meo corpori, at non animæ intulistis: vixit illa etiamnum, fruiturque, Beatos inter, præsentis Dei gaudio sempiterno, ad futura mox iterum in auxilium vobis, quos patratæ cedis pœna ex propinquo iusta persequitur.* Verùm nec hoc tam illustri prodigio fati attoniti, nec tam suavi oratione permoti, cor ipsum, eor, inquam, quod loquebatur, etiam tum amoris sui prodigum, velut furiosi euellere visceribus, & flammis iterum dedere. sed igne maiori scilicet illud ardebat, quàm vt consumi possêt à tam exili. mansit enim uerò permanfitque cum sacris corporibus semper integrum, quantumuis in illud, tertio iam copiosè comportatâ in flammis materiâ, luculentum ignem barbari excitarent.

Atque hæc ad Occidentem nuper: nouissimè ad Orientem, & nescio an non illustrius quoque de igne, aère, aquâ, terrâ, naturâ denique omni, triumphauit ille iam priùs à me productus in scenam suæ gloriæ Martellus Franciscus Mastrillius, suæ virtute dicam, an magni Francisci Xauerij, cuius ille, cum reddidit sibi salute, nomen animumque sic induit, vt nescias quid, si rediisset in vitam Xauerius, præstare Marcello illustrius potuisset.

Sanè vt omittam cetera, imò omnia, in celeberrimâ illâ expeditione (quam decurrente Martio, anno M. DC. XXXV. duxit in Mindanaenses Æthiopes auctor ipse audendi, sponsorque vincendi) contigit vt pila ferrea, vi nitrati pulueris ex maiori machinâ violentè displosa, in aduersum euntis Mastrillij pectus incideret, impulsu magno atque sensibili; à quo tamen, perforatâ tantum veste, nec læsus ipse, nec retrorsum actus in terram; sed stans erectus, etiam contra vim flammæ sulphuræ, liquidò ostendit obesse nihil posse illi, qui firmiter in diuinâ virtute, quàm loricâ ferreâ, munimen sui pectoris collocauit.

Mitius igne elementum est aër, non minori tamen aut mitiori imperio subigendum; imò, quia instabile illud ac leue est, tum præsertim cum in ventos agitur, si regi se, si duci, si reuocari patitur, potentie id scilicet non vulgaris argumentum est. Enimuerò non aliunde magis Dei sui magnitudinem agnoscit Vates Regius quàm quòd ille *ambulet super pennas ventorum, & producat ventos de thesauris suis. fecisse autem ventis pondus*, hoc est (vt ego interpretor) elemento tam volucris fixam pro voluntate constantiam indidisse, inter prima diuinæ potestatis

Littere
P. Franç.
Tuxilla
Promn-
cialis Pa-
raquariæ

Martellus
Mastril-
lius excen-
sum tor-
mento glo-
bum exci-
pit ille su.

Sociorum
miracula
circa aë-
rem.

Psalm. 103.
Psalm. 134.

Iob 13.

opera Propheta Philosophus recenset. admirabilis adeò, nec vfitatæ virtutis fuisse semper, & etiamnum esse, necessum est eos, quibus non ille apud Virgilium fabulosus, sed verus

Æncid. 1.

—*Diuum pater atque hominum Rex*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Hoc cum dedisset pluribus Societatis hominibus, postquam in paucis ostendero; id, nisi fallor, effecero, quod sufficiens ad reddendam à Societate gloriam Deo, ad exhibendam verò sanctis Societatis hominibus venerationem aliquam, iustum conueniensque censetur.

*Sociorum
vis in æ-
reas dæ-
monum
potestates.*

Nec verò alienum ab æris imperio fuerit, subiectas habere sibi æreas, quas vocat Ecclesia, potestates; illos, inquam; spiritus infernales, quibus, velut emissariis, nonnihil à diuinâ Providentiâ indultum iuris est in elementaria hæc & humana corpora perturbanda. Quod quidem in eos imperium pluribus inæ ab Ignatio Societatis hominibus tam familiare semper fuit, vt nescias illudne inferis exosum magis sit, an dæmonibus metuendum. Non adducam hîc ego exactos profligatosque dæmones per solitas coniurationes Ecclesiæ: nam illis non nisi parçè admodum, magnoque cum delectu ac veneratione Societas vtitur; illud vrgeo, à Sociis, sæpè nihil, sæpè aliud agentibus, sæpè non nisi in aliquo sui signo præsentibus, sæpè verbo verberève iubentibus, quasi per contemptum inmandatumque despoticum, iustos inde facessere spiritus infernales.

*Ignatius
varie dæ-
mones cõ-
pescit:*

Quoties obiecta sibi eiusmodi monstra viatorio suo baculo neglectim ab se abegit Ignatius? quoties applicitis tantum aut lectis eius literis, quin & solo aliquando nomine, territæ pestes illæ proripuerunt sese, velut si nec resistere auctoritati possent, nec lædere maiestatem?

*idem facit
in Oriente
Xaverius:*

Ante Xaverij in Indiâ aduentum, lemorum infame domicilium, grassantiumque pro suo libito dæmonum quoddam velut asylum Oriens fuit. Et ausi quidem illi principio orantem aggredi, flagris non semel crudeliter exceperere, donec tandem & suis immotum minis, & fortiosem verberibus, & robustiosem imperio, quem vincere non poterant, fugere victorem. Tacebant ergo (id quod Xaverio commune fuit cum Gaspare Barzæo, & quampluribus aliis è Societate Iesv vtriusque Solis Apostolis) muta ad ingressum eius oracula idolorum. Squallebant luci, purgabantur templa dæmonibus, ipsæ aliquando vrbes & Regna integra, nedum obsecra hominum corpora, diurnâ malignorum hospitem dominatione soluebantur. vsque eò, vt teneræ etiam ætatulæ puerorum ludibrio iam forent ij, qui nuper etiam robustæ maximorum hominum terrori fuerant.

*idem Si-
vislaus.*

Notum est, Stanislauum, etiam cum à morbo decumberet, etiam cum immaturus annis, nec adhuc Societatis nostræ, nisi voto & cogitatione, Religiosus, non semel oppugnatum à dæmone, expulisse eum à se procul, quantumvis atri canis specie aspectuque terribilem. Et hæc quidem de pluribus vniuersim & quasi per compendium. pauca porrò atque distinctiùs de Ignatio Xaverioque nunc habete; atque à Parentum tantorum moribus indolem ac virtutem discite filiorum.

Illustriora

Senis notam sibi, anno prioris sæculi sexagesimo primo, puellam asserit

asserit Petrus Ribadencira, quæ cum ipsi duodecim annis dæmonum non iam præstigiis, sed quotidianis verberibus fuisset obnoxia; tandem assumptâ, velut clypeo contra tot ictus, Ignatij imagine, sic eos à se abegit, nemo ut accedere ad illam propius audeat, vanis tantum clamoribus, cassisque in Sanctum minis impunè sæuientes. Subiit inter illa cogitatio puellæ animum experiri, amotâ tantisper à se imagine, hæc ne, an quæ alia vis occulta tam validè comprimeret inferiorum hostium potestatem. Experta est; sed malo profectò suo, & honore maiori Ignatij defensoris sui: vix enim illud à se munimen abiecerat, cum toto in eam impetu factò, diu iam prohibitas ab infligendis miseræ verberibus manus, dirissimorum ictuum grauitate pensarunt. ad suum ergo contra eos, non dubium vltra iam; sed certissimum præsidium, serò quidem sed seriò confugiens, omni deinceps improbissimorum dæmonum oppugnatione liberata est, quantumuis illi irritis etiam tum ictibus circumstantem sæpè aërem inurosq; ferirent.

Illustrius etiam, quia recentius maioribusq; clarum indicis, est id quod anno huius sæculi sexto patratum ab eodem Ignatio est in Excellentissimâ Principe de Mirandulâ. hæc contra integram, quâ obsidebatur, dæmonum cateruam, sacris Ecclesiæ carminibus frustra adhibitis, ipsâ tandem inuocatione Ignatij tam subito, tam prodigiosè conualuit, ut rem siue ex personâ patientis, seu agentis miraculo, tam inusitatam, tam nouam, duo ab Sede Apostolicâ delegati Mutinensis & Rhegiensis Episcopi suo approbatam calculo, ipsi Clementi VII. Maximo id temporis Pontifici certam testatamq; transmiserint.

Andreas
Lucas lib. 74
cap. 12.

Molshemij anno huius sæculi XIII. veneficæ matris improbitate seductus filius dæmoni se deuouerat, addito etiam nominis sui & sanguinis sacramento verbis sacrilegis ritè conscripto. totus igitur obnoxius erat inferis, & iis iam, pacto non semel inito, debebatur. Intervenit à cælo Ignatius. ab eo dissolutum est sædus impium, recuperatum à dæmone chirographum, filius, quem Orco mater addixerat, Matri tandem Ecclesiæ restitutus.

Andreas Lu-
cas ibid.

Addo geminum, sed geminis Ignatio & Xauerio commune prodigium. Abassinam in Æthiopiâ feminam, energumenam esse arguebant inter ostenta cetera blasphema in Crucifixum voces ignoto idiomate prolatæ. Hanc postquam imagine sancti Ignatij, & cruce ex loculo S. Xauerij armaisset Sacerdos noster, ita denique liberauit, ut expelli se igneâ ab Ignatio Xauerioq; scuticâ dæmon ipse quereretur.

Ignatij &
Xauerij
simul in
dæmones
potestas.

Hispanæ matris ira impotens deuouerat inferno filiam. deuotam illicò occupant tres maligni spiritus, seque præsentem produunt ignoto idiomate, ceterisque etiam absentium rerum indicis. Adiurata ergo à Pastore, sed per Ignatij Xaueriiq; merita, ita demum expulit hospitem importunum, ut illos videri ab se cælesti circumfusos splendore, tam dæmon ipse quàm sibi mox reddita filia, hæc cum gaudio, ille cum doloris sensu intimo, proclamarent.

Prætereo plurimorum etiam aliorum in hoc genere plurima; ac potissimum solenne dicam, an sæculare illud Ignatij, quod proximo exeunte sæculo Mutinæ in energumenis quatuor virginibus stirpe nobili-

bus perpetratum est: veritus rem testatam narratamque multorum linguis & litteris elevare potius quam exaggerare dicendi genere, quod in res licet amplissimas nisi contractum esse non potest.

Iam, quod concernit aërem propius, numquid non vel *ambulasse super pennas ventorum*, vel *fecisse ventis pondus*, existimandi sunt Ignatius, Xaverius, Anchieta, aliique complures; toties à terrâ in sublimè elevati, aut (quod etiam hoc maius est) per aërem sæpè transecti?

*Ignatius
Rome de-
gens Colo-
nia vide-
tur:
iter tridui
ager &
icinus
conficit.*

De Ignatio quidem ita memorant historiae, eum inde à Româ, ubi tum vivebat, Agrippinam vsque Coloniam momento delatum Leonardum Kesselio suam quam is vniè desiderabat, adspectabilem præsentando cum mutui sermonis iucundissimâ consuetudine concessisse. Nec vacare mihi videtur prodigio simili quod inibi refertur de eodem: eum scilicet (cùm Parisiis, ubi tum decumbebat è morbo gravi, inaudisset agrum iacere Rothomagi quemdani pessimè de se meritum, suæ tamen opis indigum, ausumque subsidium postulare) proripuisse illic se lecto, dedisse in viam, iter tridui continente motu, sine cibo, sine quiete, ita percurrisse, vt non ire ipse sibi, non solum tangere, sed rapi, sed volare videretur. ferebatur profectò Ignatius, nec humano tum sed diuino, sed caelesti spiritu ferebatur, nisi velis (haud minori fortè prodigio) motum hunc fuisse non Dei, non Angeli, sed amoris; eius nimirum quo se ferri quaquaersum Augustinus ille tam igneus fatebatur.

*Parrulus
ex alto
lapsus, ad
innocentio-
nem Igna-
ty sursum
iterum
elevatur.*

Nec sibi is tantùm, aliis quoque sui studiosis in aëre etiam vacuò subsidio fuit. Ferrariæ anno M. DC. XIX. ipso sancti Ignatii Festo ludebat in fenestrâ cum paruulo mater, cùm (casus an quâ aliâ ex causâ incertum est) elapsus puer è manibus ferebatur in præceps. Ignatius ilicò (cuius tum, Festi fors occasione, meminerat) matri fuit in ore. nec frustra inuocatus: siquidem cùm iam palmò vix vno alteròve abesset à solo paruulus, miserrimè collidendus, contigit vt exceptus veluti sinu non fulciretur ille tantùm, sed etiam eadem quâ ceciderat viâ subuectus in aërem matri, in expansa etiam tum brachia, redderetur.

*S. Xave-
rius duo-
bus locis
presens
vento im-
perat.*

Quid Xaverius, quando contendens in Chinâ, scaphæ ab suâ onerariâ vi tempestatis auulsi in altumque delatæ propitius, imò præfens adfuit, & periclitantes in eâ socios nauticos opportunè consolans, nequidquam contranitentibus ventis, filiam quam vocabat rectâ deduxit ad matrem? potuitne nisi ambulando *super pennas ventorum*, præfens in eâ quam non conscenderat nauiculâ comparere? Hoc sanè nec perturbatæ mentis ludibrium, nec adumbrati solum Xaverij simulacrum fuit; sed ille vel diuinâ vi reproductus (vt loquuntur hodieque Philosophi) vel (vt existimari fortè potest) illâ per aëris medium manu translatus est, que deposita inter leones Danieli opportunum in diurnâ fame obsonatorem inde à Iudæâ Babylonem vsque portauit apprehensum capillo capitis sui. At sit fortasse qui sentiat, non hoc Xaverij, sed Angeli aut Dei etiam dominantis aëri, potestati & imperio tribuendum. Non equidem negare quidquam volo Angelis, illis, vt vocat Apostolus, administratoriis spiritibus, nedum detrudere aliquid Deo *mirabili in Sanctis suis*. Sed tamen fuisse hoc (quâ obtinere licet homini) imperium in auras vimque Xaverio, prodigiosè per mare dicam an per aërem ab illo

Dan. 14.

Hebr. 1.

Psalm. 67.

illo deuctus institor edocebit. Hic cum Malacam Meliapore cogitaret, suo in digressu munusculum ab Xauerio petiit, quo eius apud se piam sanctamque recordationem in animo confoueret. dat ille petenti detractam sibi precatoriam corollam, additque, seruaret hoc non memoriam tantum suam, sed defuturi numquam auxilij pignus æternum. Iam soluerat, iam prosperam nauigationem vsus per vasta ac remota marium, propè aberat à Malacâ; cum ecce tibi inopinata vis venti pondusque procellæ validam quamuis nauim in frustra dissoluit: in hæc raptim temereque compacta cum nonnullis se mercator immittit; sed illicò siue timore periculi, seu propitij fauore Xauerij, abductus à sensibus, non iam nauigare sibi, non subire naufragium, non mergi, sed colloqui cum Xauerio videbatur. Nec otiosum fuisse hoc colloquium euentus ostendit: quinto post die quam se iactarat in tabulas, sibi tandem mercator redditus, sanum se, sed solum, in ipso vnde soluerat littore non procul Meliapore deprehendit. Tam immani eum tractu Oceani, demersis in eum omnibus, malè compaginata cymba detulerit? dederitne viam casusve Deusve? imò per Deum Xauerius, qui se suumque vnà clientem mediis ereptum fluctibus, ne periret, per aërem detulit; ne erraret, in noto prius littore collocavit.

Naufragium mercatoris totis quinque diebus fluctuantem Xauerius exportat in littus:

Iam si (quod aiunt Philosophi) sonus etiam humanæ linguæ, non aliud est quam moti aëris tremor, aut murmur per auras subinde transfusum, ac tandem etiam insinuatam auribus audientium; mirabilem profectò comprimendi aëtis vim, & industriam plusquam humanam, fuisse necessum est iis, qui sæpè, reuocato inde à magnis CHRISTI Apostolis prodigio Spiritus sancti, variorum quæ non didicerant idiomatum sermone sunt vsi. Eximium in hoc fuisse Xauerium ipsa eius Canonizationis acta suprâ capite secundo à nobis citata testantur.

In Relat. Canonizat.

Par in hoc fuisse Xauerio Orientis Apostolo, suppar certè dici potest alter Occidentis Apostolos Iosephus Anchieta. siue cum (quod erat ei quotidiana) ex mediis vnà proficiscentium cœtibus se repente subduceret ad agendum cum Deo; ac nihilominus raptim euntes etiam in equis non assequeretur tantum ipse pedes & nudipes, sed etiam aliquando præueteret; siue cum eodem ipse die locis à se distitis itinere leucarum quindecim aliquando visus est auditusque pluribus ita egressus subitò, ita reuersus, vt absuisse nemini crederetur; seu denique cum sacrum codicem iam ad Sacerdotalem psalmodiam, aliàs ad Christianum sacrificium requisitum, nec habitum ad manus, à leucis interdum septem ipsemet vix semihoræ spatio detulit, aut spiritu Domini, aut Angelicò ministerio, aut suâ demum auris dominante potentia, auectus à focis, iterumque inter eos pari compendio restitutus.

loquitur variis linguis, & vnà loquens à variis intelligitur.

Iosephus Anchieta in irrationando aëre mirabilis.

Proximè verò ad aërem spectat, nec aliunde magis prodigiosa in illum alicuius hominis efficacia declaratur, quam si constet, ventis eum, indomitis scilicet & numquam fatis exploratis moribus, imperare.

Fecere hoc (vt taceam de ceteris) in Mediterraneo quidem mari Ignatius, in Orientali Xauerius, in Occidentali Anchieta, in Australi Silueria, tam singulari, tam admirabili modo, vt similes mihi videantur hi quatuor, quatuor illis apud Ezechielem diuinæ quadrige stiptatoribus;

Ezechiel. 1.

toribus, nisi quòd illi, *ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur*, horum verò ad impetum ipse se spiritus inclinaret.

*Ignatio
ventus
obedit:*

Statuerant impij nauæ aduersantem suis moribus Ignatium, tum cùm Ierosolymam ille peteret, desertam in insulam exponere, siti illic inediâque consumendum; quin cò iam, deliberato scelere, ferebantur; cùm ecce ventus ipse machinationi barbaræ factus obuiam, qui adhuc fauerat improbis, in contrarium versus subito pro Ignatio stetit.

*tempestas
ipse do-
minatur.*

Redibat Ierosolymis, voriuâ suâ peregrinatione perfunctus, Ignatius; & redibat malè compaginatâ cymbâ veriùs quàm nauì. pauperem videlicet illum excluderant robustiores aliæ duæ, sed ignaræ quantum incurrerent mali, quia tantum excluderant boni. insurgunt enim verò venti, turbatur mare iam pridem infame naufragiis; iactantur, verberantur, hauriuntur denique fluctibus ingentes illæ; at procellis ventisque superior cursum suum tenet absoluitque feliciter sola illa, quæ vehebat Ignatium. Impalluerat sociarum nauium periculo naua; sed nempe, Ignatium denuò si veheret, nil timeret.

*Xauerius
ventus &
tempestati-
bus sæpe
imperat:*

De Xauerio verò quid? Omnem illum subiisse rabiem vimque ventorum, sed omnes vt sibi Deoque subigeret. Quoties ille sociorum naues alicubi hærentes inmissis opportunè vento iuuit? quoties hostium insequentes stitit: quoties exasperatum in ventos cælum verbo coercuit, sublatâ etiam iis (quod in Sanciano mari contigit) sæuendi in posterum facultate? Vicisse semel Xauerium videri ventus poterat, quando naufragum illum toto triduo per mare iactauit solâ in tabulâ fluctuantem. sed nempe etiam tum à Xauerio victus est, coactusque eum non seruare tantum, sed etiam in littus exponere quod optabat; ad eò & ventus, & nauis, & gubernaculum, & rector, & omnia vnus sibi Xauerius fuit.

*etiam Gō-
saluus Sil-
ueria &
Iosephus
Anchuta.*

Similia ferè Silueria, aliique; sed nescio an non maiora Iosephus. talia profectò, vt de eo etiam tum vitâ functo piscatores indigenæ non aliter atque de homine in naturam ipsam dominante loquerentur, illum si quando indicatum vellènt, *illum dicerent qui nobis pisces quos vellemus præbebat; qui cùm ab ipso opem peteremus, nos ab omni periculorum genere, atque adeò à morte ipsâ eruebat.*

*Sociorum
potestas in
aquam.*

Video ego me, quæ cognatorum elementorum propinquitas est, ab aère in aquam esse delapsum. eluètemur sanè, & si quo modo finem spectare liceat factorum in eâ prodigiorum, eodem etiam compendio festinemus. Illic ergo præternauigemus Oceanum, illudque solum dicamus in transitu, nullibi non apparere vestigia domitæ multoties per varios quaquauersum Socios procellæ. Sed enim vti tempestates Oceani, sic omnem aquam præterire non licet; vt non saltem, vno quasi digito, è multis aliqua, quæ in eo euenère, miracula designemus.

*S. Ignatius
puellam tor-
rente rapiã
in mare
prodigiöse
suscitat.*

Anno huius sæculi M. DC. XVIII. filia matri socia ambulabat in ripâ torrentis haud Genuâ procul. hic, vt erat auctus imbribus, & vehementer exæstans, prono in mare dekursu & rapiebat secum omnia, & sua ipse littora subfodiebat. ita factum vt incautæ puellæ, quæ firma videbatur, sub pedibus terra decideret, & ipsa simul momento deuolueretur in præceps. Non habebat attonita mater quod periclitanti filiæ

liæ submitteret nisi preces & lacrymas: ipsa quoque iterum ac tertio sursum elata vi torrentis, Diuos tantum omnes quos nouerat, sed votis tamen irritis, inclamabat: haustis enim copiosè fluctibus hærebat fundo iam grauior, nec minus tamen (imperus is erat rapti fluminis) in altum rapidissimè ferebatur. & iam totâ plus leucâ in mare processerat, cum denique memor (Deo haud dubiè illos in tot angustiis sensus & animos suggerente) habere se geminum in Societate fratrem, sanctum eius fundatorem Ignatium inclamauit, vsa non alio quam candido hoc & ingenuo argumento; Suorum filiorum sororis, hoc est suæ filia, meminisset. Vixdum ista conceperat animo, cum sursum sublata, & in summo maris velut in thalamo posita, haustam egressit aquam primò; tum ipsum in nube candidâ cælestes inter genios fluctibus inambulantem animantemque se & sustentantem Ignatium læta conspexit. Submiserat intereà in mare vrinatorem afflicta mater, qui demersa, vt non dubitabat, filia alicubi conquisitum saltem inane corpus exciperet. ille longius in mare prouectus, eo quo dixi in statu tres iam horas viuentem reperit, matrique reuexit; attonitis miraculo omnibus gaudioque lacrymantibus, cum ipsamet coram Albengensi Episcopo, ciuibusque permultis, ac præsertim matre suâ, miraculi feriem læta pertexeret, & seruatorem suæ vitæ & salutis Ignatium prædicaret.

Aliud in leuitiori quidem aquæ periculo, nec minus tamen præsens auxilium Ignatius attulit. Aceruum demersæ segetis sub dio struxerat agricola, spem fructus omnis & frugis: ecce tibi obduci cælum, volui nubes, mugire turbo, imber ingruere: actum erat de messe, nisi ad votum supplicis Ignatius adfuisset. circum euerfa ventis omnia, omnia impleta vel hausta pluuiis nube profusis; sola quæ triticum capiebat area, intacta permansit. Crederes, quod Gedeoni datum in vellere, hoc in aræ concessum agricolæ huic ab Ignatio; illi à Deo, & huic quidem tantò illustrius, quantò imber est rore potentior.

At non Xauerio minus quam Ignatio in aquas imperij fuit. argumento sit inter cetera, quæ antè sunt & alibi commemorata, quòd in orâ Piscariâ, quam vocant, puero in puteum fortè delapso, & aquis, quibus plures iam horas merfus iacuerat, præfocato, planeque demortuo, vitam verbo reddidit, eo temporis & loci, quo cum ad sepulturam feralis pompa ducebat.

Accedat eòdem admirabilis illa, dicamne prouidentia Numinis, an virtus Xauerij? quâ factum est vt crux, quam hic in mare deiecerat, sedandæ causâ tempestatis, à cancro marino, longè inde exscensione demum factâ, deambulanti propellitus Xauerio redderetur.

Nec aliò spectat quod contigit naui Iacobi Pereriæ, agente & prædicente Xauerio. Premebat hanc, etiam tum cariosam, immanis procella; iamque desponderant animos vectores omnes: vnus qui inter eos erat Xauerius, securus esse iussit, & nauis, quantumuis periclitanti, salutari signo benè precatus edixit, eam non tantum non illâ, sed nullâ vquam tempestate perituram; tandem post multos cursus, sine cuiusquam damno, non in mari, at statione suâ dissoluendam. Xauerij

*circumsu-
sum lætè
imbrem
arceat à
frugibus.*

*S. Xaue-
rius pueri
aquâ præ-
focatum à
morte re-
uocat:*

*crucem in
mare deie-
ctam à
cancro re-
cipit:*

*cariosè
nauis benè
precatius,
eam ser-
uat.*

uerij fidem probauit euentus, anno demum trigesimo post secutus. neque de illâ vllus interim dubitabat, quin certabat quisque pro viribus illi potius quàm cuius alteri sua credere, cum & abeuntem securi dimitterent, & reducem plausu semper & gratulatione publicâ salutarerent, nauim eam, non iam Iacobi Perieræ, sed sancti Patris esse dicentes.

*aquam
marinam
dulcem &
potabilem
reddidit.*

Idem adstruit illa Xauerij prodigiosa vis, quâ, secum nauigantibus in Sinas plusquam quingentis, etiam Saracenis & barbaris, de copiâ aque dulcis opportunè prospexit. defecerat hæc improuisâ per plures dies malaciâ miserè laborantes, & iam pereundum erat omnibus, nisi eorum imploracione motus Xauerius occurrisset. fusâ igitur ad Deum prece hauriri iubet è mari, & vasa repleti; haustum iam erat quantum illi caperent, & vasa repleta. sed erat nimirum, ac sentiebatur à bibentibus aqua salsa. ergo eleuatis in cælum oculis, impressoque salutis signo, iussu iterum à Xauerio gustare, dulcem eam & humanis aptam vñibus repererunt, omnibus etiam Mahometanis admirantibus sanctitatem viri, nonnullis etiam susceptâ **CHRISTI** Fide testantibus.

*Iosephus
Anchieta
aquam
mutat in
vinum:
oleum sa-
cit in ex-
haustum:*

Nec prodigiosè minùs, magis etiam benignè (nisi quòd periculum mortis abfuit) fecisse videri poterit Iosephus Anchieta, siue cum infusam sæpiùs aquam ipse mutauit in vinum, seu cum exhaustum oleum in Vincentiano Collegio ita auxit, vt eius toto post biennio ad quotidianos Patrum vsus, ex cado, licet iam vacuo, quantum satis religiosè suppeteret; imitatus in hoc Eliam, in illo **CHRISTVM**; Moysen verò in altero quod subiungo.

*orat inter
fluctus
maris cir-
cum se
suspensus.*

Abierat aliquando à cœtu conspectuque piscantium, in mare defluum longè progressus, vt liberius posset in deserto litore cælestia meditari. Interea consumptis inibi horis plurimis iam mare refluera, iam supra orantis Anchietae verticem altè sublatum eripuerat eum aspectibus hominum. at quo modo? orantem non ausa contingere,

Curuata in montis faciem circumstitit vnda.

Lib. 4.

& cum via socius secutus impressa vestigia tali in statu eum deprehendisset intentum cælo, clamore scilicet sollicitare primò cœpit, cum ad eum adire propiùs intra suspensos maris vortices non auderet; mox accedere, voce demum vrgeret, manu trahere vt rediret: ita sibi tandem redditus, Eamus, inquit, Pater, & præibat; fluctu statim locum quem reliquerat occupante. Cohorruit monstro socius, & præcurrens Iosephum, quod eius reuerentiâ vetabatur, periculo suo dedit. tum sequentem Anchietae longius mare reueritum non accessit vñquam propiùs, & nisi illo in summum littus exposito, totum latè alueum non impleuit.

*Silueria
tempesta-
tes sedat:
eius corpus
crocodilos
fugat.
Iosephus
Anchieta
rediuinum
baptizat.*

Præmitto aut suspensos diu, aut procuratos demum imbres, aut non permisos labi, quâ eundem illi erat & Sociis, locis iuxta vicinis latè stagnantibus: nihil addo de composito non semel mari, quod fuit illi cum Silueriâ commune. cuius etiam in profluentem corpus abiectum, infamem priùs crocodilos alueum subinde purgavit. Vnum hoc dico, atque ex aquis hæc prodigiosis simul eluctor, nullum maius in aquâ magisque fortunatum miraculum à Iosepho esse patratum, quàm, cum Brasili cuiusdam in Fide quidem Catholicâ, sed per errorem sine Baptismo demortui, & iam ad sepulchrum ritè compositi; errantem à corpore

corpore animam in viam ipse reduxit, vitæque restitutam salutaribus vndis abluit, iterumque dimisit, longæ iter æternitatis securius ingressuram.

Et hæcenus quidem de elementis tribus admirabili Sociorum virtute perdomitis. Quid porro de terrâ? in omnem terram exiisse fontum eorum, & non penetrasse potentiam? Imò verò idem qui ferebatur super aquas, emissus est Spiritus, & renouata est facies terræ. cuius ego pronuntiati argumentum in ipso, qui Societatis huius auctor est, Ignatio deprehendo: nam, quasi in Apostolorum cæterum sancti se Spiritus virtus infunderet, sic se illa in Ignatium recens Deo redditum cum pari terræ motu & fragore demisit. quam quidem in illo non otiosam fuisse, vel ex eo colligi potest, quòd præter ducenta quæ in eius actis recensentur miracula sanctitatis, sexcentis & septuaginta quinque testibus confirmata, tanta hodieque & tanto numero vndeque se ingerunt, vt non videam quomodo vel vnus Ignatij omnia, nedum reliquorum Sociorum singula, non dico enarrare, sed enumerare satis possim: & illa quidem, vtrumque vel tellurem hanc, vel morbidum hoc & mortale mortuumque, quod homines gerimus, corpus spectent, iure videntur mihi ad facta in terram prodigia pertinere.

Iacobus Ruizius Cardosa Prior Linarenfis Ecclesiæ Collegiatæ B. V. assumptæ, Conimbricensis diocesis, iuratus affirmat, locustarum vim ingentem densissimamque nubem, quæ plures latè campos ita pertinaciter occupabat, nullâ vt vi vel industriâ inde abigi posse viderentur; denique, cùm desperatis humanis ad diuina se agricolæ contulissent, Reliquiis sancti Ignatij in agrum illum solenniter illatis, ad primam earumdem præsentiam ita subito discussam esse, vt densissimum primùm agmine à terrâ suspensæ solem illæ quidem eriperent ex oculis hominum; sed illustrem Ignatij vim, Mosaicæ isti supparem, intimis spectantium sensibus & animis insinuarent. Vestigium sanè pestis huius, segetibus præsertim & agricolis metuendæ, non aliud repperit superfuit, quàm quod, ambesâ parte messis, & reliquâ adhuc intactâ, Patriarchæ nostri & legislatoris in terrena hæc animalcula cæleste imperium loqueretur.

Iam vitæ restitutum ab viuente etiam tum Ignatio Lissanum quemdam Canonizationis acta testantur. His alij addunt ann. M. DC. I. reuocatum à morte paruulum, cùm frigido iam eius corpusculo imaginem sancti Ignatij mater imposuisset: tum M. DC. XI. Minoressæ reuixisse mortuum fetum auxilio Ignatij, quem obstetrix pro miscelli salute sollicita implorarat: demum M. DC. XIII. Friburgi puerum vnum, alterumque item puerum Mexici, vtrumque feretro iam compositum, vitæ suæ Ignatij meritis restitutum. Vnum ego adiicio Monæbregensis medici filium, patris ipsius exploratâ sententiâ, planè mortuum, adeoque iussu sepeliri, quem tamen cùm Ignatianæ lampadis oleo mater vnxiisset, viuum illicò, imò & valentem, quem amiserat, recepit.

Propè absunt ab inferis infantes illi, quos in matris utero, tamquam tumulto, hereditaria parentum noxa reos æternæ mortis, imò damnatos, tenet; malis eò maioribus obnoxios, quò minus illis est vel à gratiâ

*Sociorum
potestas in
terram.*

*Ad con-
uersionem
Ignatij
terra tre-
mit.*

*Ignatij Re-
liquiis ab-
igitur ag-
men in-
gens locu-
starum ter-
ra infestum.*

*Plures
mortuos
Ignatij
excitati:*

*plurimos
in parte
laborantes
in commu-
nem vitam
educit:*

vel à naturâ præfidij. Quoties ad eos Ignatij se præsertim fauor extēdit? quàm multos ille hoc tam duro carcere, cū cluctari non possent, auxiliatrice suâ dexterâ liberauit?

cecos illumina-

plurima ubique miracula patrata.

Nec illi omnino viuere dicendi sunt, quibus sublata ex oculis est potestas videndi: etiam cis prospexit Ignatius, lumenque restituit, quod quærebant. Aliorum porro morborum (quibus potissimum edocetur homo corpus mortale quod gerimus terram esse ac puluerem) collatam pluribus ab Ignatio & ceteris medicinam, vltra prosequi infinitum fit. De Belgio vt fileam, quæ nota sunt & tantum-non manu tacta, approbata certè miracula, quanta aliis passim etiam trans Oceanum regionibus contigere! Sola Gandia vrbs non magna soli Ignatio accepta refert duo & septuaginta legitime signata. Minorisana specus, illa quæ prima recens abstractum à sæculi militiâ tironem CHRISTI suscepit Ignatium, patrata per oleum lampadis, imò & puluerem, quem in eâ suis aliquando pedibus ille presserat, innumerabilia recensent. Monebrega anno M. DC. XXIV. Aprili ipso & Maio, toto vix bimestri, vidit & stupuit suos, quâ ciues quâ aduenas ad imaginem Ignatio dedicatam subito restitui, octo claudos & mancos, sex cæcos, mortuos duos; variis languoribus morbisque depositos quatuor & decem: plures herniâ, igne sacro, paralyfi; plures impeditâ, nonnullos etiam negatâ voce laborantes. adèò vt vix quatuor hebdomadarum labente spatio supra centum miracula à iuratis in Senatum testibus delata, atque à sex scribis publicis legitime sint excepta. Cū interea imago ipsa, tantorum prodigiorum nobile instrumentum, stultaret odorisero liquore, non tam ex se, quàm Ignatij in homines benignissimè profusus etiamnum visceribus expressio. Quæ quidem eum ipse mecum reputo, non iam, quod mirari soleo, vltra miror, fuisse anno huius sæculi quinto in Occidentis Indiæ regione, quam Chilyam nominant, Sacerdotem, qui cū ex dolore lateris grauissimè laborans, desperantibus medicis animam ageret, sancti Ignatij, cui se demum commendarat, imaginem lecto affixam pressius intuens, radiantem vidit cælesti quâdam luce; acceptoque inde salutis fausto omine, cū vota iterasset, repente conualuit.

Atque his de Ignatio cursim traditis, quid tandem, aut quo modo cetera persequar, quæ per alios eius filios nec pauciora nec minùs illustria contigerunt? Quàm multa Aloysio debet Italia, quanta Stanislao Polonia? cuius hodieque Regem acceptâ à iuvene illo innocentissimo sanitate audimus voti reum. Suo autem Borgiæ Hispania, Fabro Canisioque Germania, suoque item Lessio etiam Belgium, quàm illustria referre se beneficia fateatur & gaudet? Sed nolo hîc ego auctoritate meâ, aut priuata producere, aut publica obscurare. nolo apud Afros Silueriam, apud Armucios Barzæum, nolo complures sub vtroque sole, Apostolos ne dicam an Martyres, plurimis vbi que signis nobiles recensete: duorum modò inter illos, Xauerij & Anchiætæ, in terram patrata prodigia, quæ sine iniuriâ silere non debeo, vt aliquando tandem finiam, paucissimis indicabo.

Et de illo quidem Orientis Apostolo Francisco Xauerio in suâ ad Grego-

Gregorium XV. Oratione Nicolaus Zambecari, *Miracula*, inquit, *per illum tum viuentem, tum vitâ functum, patrata diuinitus tam multa, tam varia, tamque inusitata sunt, ut profecto Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrà quatuor tantummodo numerentur, non tamen pauciores quàm viginti in actis referuntur.* Quo, & quidem tam illustri, tamque probato, testimonio antè posito, quid attinet alia atque alia superaddere, quibus & suam Xauerius sanctitatem consignet, & conceptam de Societate ex Sociorum miraculis opinionem tuteatur? Est profecto illa hodieque tam vegeta & tam noua, illis præsertim in locis Indiæ, quibus suum ipse & viuentis olim & etiamnum defuncti spiritum velut impressit, ut, quod nuperis Macao litteris scribit Nicolaus Fiua, *Indis pro miraculo sit vel tantillum cessare Xauerium à miraculis.*

Xauerius plurimos excitat à morte,

Verùm accipite, si placet, prodigiosum illius opus vnum, & ab vno cuncta discite. Acta Canonizationis eius, referente illa in Consistorio secreto, coram Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XV. Francisco Mariâ Cardinale de Monte ad verbum sic habent: *Cum seruus Dei in promontorio Comorino concionem ad populum haberet in Ecclesiâ, in quâ die præcedenti sepultus fuerat quidam defunctus, ipsèque Xauerius difficultatem magnam pateretur in conuertendis Ethnicis qui aderant, orauit aliquantulum pro eorum conuersione: & peractâ oratione, ut ad CHRISTVM illos adduceret, iussit sepulchrum, in quo cadaver iacebat, aperiri, & populo significauit placuisse Deo iterum mortuum illum ad vitam reuocare, ut ipsi conuerterentur. Patrefacto igitur sepulchro, & rescisâ veste funebri, quâ defunctus erat inuolutus, apparuit cadaver. Tunc verò oratione à Patre Francisco pro vitâ illius Deo factâ, statim surrexit viuus. Quo viso miraculo vehementer omnes admirati sunt, Deum laudantes, & admirantes Xauerij sanctitatem; & infideles illi atque multi alij, propter hoc miraculum, Christianam fidem susceperunt, & baptizati sunt ab eodem Patre.*

toto die iam septimum vitam restituit.

De hoc verò Occidentis Apostolo Iosepho Anchietâ quid dicam? quidve dissimulem? * *Lussit eum (quod de bellatore Prophetâ sacre Litteræ) cum leonibus, cum pantheris, inquam, viperis, & ceteris animalium offeratissimis, quasi cum agnis? familiare hoc illi, & tantum-non quotidianum fuit. Imperasse morbis licet inueteratis & grauibz terreni corporis, etiam loquendi, etiam videndi copiâ destituti? prodigiosa Iosephi acta consulat qui hæc vult. Stetit eum velut in quâdam sublimioris naturæ speculâ, vnde illi ad arcanum mentis intuitum deferebantur omnia, quæ vîpiam gererentur in terrâ? nota sunt, & crebris iam signata litteris, euenta præsertim tristitia, quæ & futura præuidit, ut cauerentur; & facta ex remoto orbe didicit, ut ploraret: atque inter alia hinc futuram ruinam arborum, ne ducturi sub iis noctem itineris focij hac perirent; inde miseram Sebastiani Regis cladem, quam pridie Nonas Augusti ann. M. D. LXXVIII. ipso quo contigit fatali momento in Brasiliâ cum gemitu & cum dolore quasi præsens sustinuit, vnicum habens, commune sibi toti que suæ genti, solatium Regis amissi, quòd post piētissimum, Deoque & Ecclesiæ consecratum Lusitaniam*

Iosephus Anchietâ cum animalibus ferocissimis innoxie ludit,

* Eccli. 47. plurimis morbis medetur,

qua interris remotissimis geruntur, quasi præsens intuetur.

cum sanguinem, Austriacum prioris æmulum, heredemque dignissimum inuenisset. Et hæc quidem Sociorum aliquorum nonnulla ex plurimis delibata veriùs, quàm narrata, necdum exaggerata prodigia, vt admirationem Societati parent, existimationemque conciliant, non equidem postulo vel exspecto. Satis erit, si mirabili Deo in Sanctis suis gloriam & honorem, debitum mille titulis, vel hinc referre velint saltem illi, qui communi nobiscum CHRISTI sanguine sunt coniuncti.

Ezech. 1.

Ezech. 2.

Ille Ezechieli exhibitus in terrâ, iuxta fluuium Chobar, ventus turbinis, & ignis inuoluens, verbo elementa omnia plena prodigiis, non quatuor istsi quadrigæ diuinæ stipatoribus, sed vni similitudini gloriæ Domini seruiebant. Triumphet, io! triumphet, & viuat inuidiæ victor, mortisque debellator Dominus I E S V S: seruiant illius gloriæ creata omnia, vnus diuino nomini & honori famulentur elementa, & in his à Sociis patrata hæc admiranda; & qui hæc patrauere Socij, & tota demum Societas, solam sibi è tot gratis gratitudinem arrogans, conatu impensissimo, cultu demississimo, veneratione perpetuâ se submittat.

CAPVT SEXTVM.

*Societatis IESV dignitas à singulari vsu & exercitio
virtutum heroicarum.*

*Dignitas
virtutis.*

NEc vlla naturæ est dignitas sine luce; nec honor vllus est homini sine virtute. Lucem aufer ab optimis probatissimisque rebus, quis agnosceret? quis æstimabit? eandem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amœnus est vibransque virtutis splendor, mentemque videntium & specie suâ reficit, & accendit affectum. Nec Hesperum esse tam pulchrum, neque tam faustum Luciferum dicebat Aristoteles. Et quis me demum vel prohibeat pudor, aut metus impediatur, eam non omnium quidem, sed Societatis vnus, quam celebrare proposui, commendare?

Non ego hîc adducam quæ Societati cum sanctissimis Religiosorum Ordinibus communia sunt & vsitata. non patientiam in aduersis; non in adeundis & propulsandis ab Ecclesiâ Fidei periculis fortitudinem inuictam atque constantiam; non Euangelicam, quam vocant, paupertatem, quibus excelluisse semper & etiamnum excellere Francisci Seraphicum, & Apostolicum Dominici Institutum, aliasque sanctissimas Religiosorum Familias, volentes gaudentesque cognoscimus. Non dicam maioris Dei gloriæ præfixum omnibus ex Instituto scopum; non seruandarum animarum curam contentionemque perpetuam; non orationis studium firmatum in Societate tot præsidii, tot litteris & regulis inculcatum; non inde à tirocinio ad deuexum vsque senium, siue missione, siue cuiusquam priuilegio, diffidium bellumque cum naturâ perpetuum, quod ferali, felici tamen verbo, mortificatio nuncupatur. Sunt videlicet hæc aliaque quàm plurima, sic vsitata nobis, vt sint fuerintque ante nos etiam aliis vsurpata. Quid ergo, quid

quid præcipuè nunc, cùm agendum mihi de Societatis virtute, commemorem? illud nimirum quod, vt sit non alienum à ceteris, proprium certè intimumque ei esse, maiori, quàm vt ambigi possit, testimonio comprobatur.

Gregorius XIII. (nolo enim nisi alieno, & illo quidem non vulgaris alicuius testimonio vt in re tantâ) sicut erat pro commissâ sibi totius curâ Ecclesiæ in omnes eius partes intentus ac vigilans, operumque passim omnium diligens obseruator & custos; cùm alia obseruaret in aliis, in Societate IESV tria potissimum, & illa, vt aiebat, singularia, nec passim obuia mirabatur. Tantam in tam variâ excellentique doctrinâ demissionem animi de se modestissimè sentientis; tantam, in nationum ingeniorumque diuersitate tantâ, vnionem conspirationemque voluntatum; tantam in tam viridi & viuiddâ iuuentute continentiam à voluntatibus iis, quæ nimium quantum humano, etiam effeto, corpori dominantur. Neque miror ego, res hæc & conspicuas naturâ suâ, & cum rebus adeo pugnantibus compositas, tam viuaci tamque suauis modo aduertisse sensum perspicacissimi Pontificis: nam quid illustrius, quid amœnissimum est stellis cum noctis obscuro comparatis? tale quiddam est eminens emicansque ab animo nil ostentante sui, nil sibi arrogante doctrina. *Qui docti fuerint, inquit ille, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

*Greg. XIII
tria in So-
cietate sin-
gularia mi-
rabatur.*

*Doctrina
cum humi-
litate est
stella in ob-
scuro.*
Dan. 12.

Pacis æternæ signum est iris, speciosissimum illud inferioris ætheris ornamentum, delictum humani generis, & quoddam terræ quasi fidus, quo haud scio an pulchrius aliquod sit in cælo. At enim quot illa circuli est implexa? quot distincta coloribus? quot aucta corpusculis in infinitas propè guttulas distinctæ nubis? quàm illa aduerso soli opposita, & tamen amica? quàm pluuia, & tamen serena? quàm lucida, & non perstringens? quàm candens, & nihil adurens? Hoc videlicet signum est pacis illius quæ ex pugnantium licet animorum suauissimâ consensione contextitur, & in amorem admirationemque sui homines rapit. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo.* Nullus est color, quem non referat lux composita & permixta variè cum opaco: affectus animi nullus est, quem non eliciat amicum illud sanctumque discrimen, quo in vnus musica concordiam tot fides vocesque conveniunt. Et dubium videatur aut insolens, hanc in Societate IESV expressam, conspirantibus in vnum tot animis, tamque diuersis, suauissimè demiratum esse Gregorium, quæ vel furiosum aliquem menti reddere & conciliare possit sibi?

*Animorâ
vno cum
ingenio-
rum varie-
tate, iris
est.*

Ecclesi. 43.

Vibrat mare demisso in se sole perstrictum, candetque velut igneum, sed non ardet: lucent astra, imò ardent, sed sine fuligine, sine fumo: illustrat noctiluca stramen & scenum, sed non inflammat: ignem patitur tela amiantina, sed ad nitorem: aquis aliæ, flammis illa eluitur, & adhibitis tot ardoribus inconsumpta constat sibi. Hæc naturæ prodigia sunt; sed illud est gratiæ, intactum etiam inter ignes seruate florem continentiæ; quod in Societatis IESV iuuentute tam integrâ Gregorius Papa mirabatur. Quæ quidem tria & olim viguisse semper, & vigere etiam-

*Castitas in
innocente,
varius ex-
pressa.*

nium,

num, quæ Dei benignitas est, inter Socios, si ostendero, & planiora multis & grauiora reddentur.

*Doctrina
cum humi-
litate ad-
struitur
exemplis.*

Potestne ergo submissius esse quidquam, quàm, eminere cum pos-
sis, præire alteri nec posse, nec velle? aliquidne modestius, quàm, cum
multa notis, & multa peruideas, monstrante viam sapientiã atque do-
ctrinã, sententiam numquam dicere, consilio numquam nedum iudi-
cio adhiberi? quidquamne inter homines humile magis atque despe-
ctum, quàm, humanarum diuinarumque rerum intima atque arcana
cum videas, tradendis tantum primæ infantie Fidei occupari?
Atqui hoc magni Pauli & Apostolorum, hoc Ignatij & Sociorum
est. ille nempe cum suis illis Dei que Discipulis, & ex hoc mundi Do-
ctoribus, audiuisset licet arcana verba, *Non iudicavi, inquit, me scire
aliquid inter vos, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* hic
verò, cum suo Xauerio, Fabro, Lainio, & pluribus hodieque doctissi-
mis versatissimis que viris, paruulos sibi præ omnibus auscultatores ex-
optat, gaudet que tradendis Fidei & doctrinæ principiis, ad innocentis
atratulæ molestam balbutiem conformare vocem suam. Sapiebat, at-
que adeò loqui poterat, Xauerius aliquid humano maius; & tamen
tintinnabulo coactum è publico agmen paruulorum trahebat post se
ipse dux gregis, & præcentor sacri carminis ad elementa prima Fidei
concinati. Fabrum atque Lainium (cum essent Doctores Theologi
à sanctâ Sede submissi, perorantes dicentes que sententiam suam in sa-
cro illo cœtu torius sapientiæ Christianæ) stupuit Tridentum; sed &
ipso cum erudiendis iterum paruulis inpensè vacantes etiam in pu-
blico videret vrbs Roma, in venerationem admiratione versâ, vehemen-
ter coluit atque suspexit; certissimo vti submissiois, sic eam consecuta
glorix argumento. Considerare posse in Senatu quantumuis Religioso,
dicere posse rogarique sententiam, imperij quædam species est, eius
præsertim quod Aristocraticum nominamus; præsidere verò, & susque
de que mouere omnia nutu tantum vno, forma est absolutissimæ digni-
tatis. Hanc in quibusuis etiam seminarum Religiosis Ordinibus nus-
quam non reperias: vnus, quod sciam, Societatis est, non concilia do-
mi cogere, sententiam non suam dicere, sed exsequi alienam; etiam
cum rexeris, tam Præpositis obedite, quàm audiri à subditis: denique
sic abhorre, sic abominari dignitatis & excellentiæ omne nomen &
speciem, vti ad eas aut ambiendas domi, aut foris admittendas, singu-
lari se voto reddat ineptam.

*Concordia
inter tam
varios ple-
nissimè expen-
ditur.*

Iam verò quàm copiosæ suauitatis illa recordatio est, in eodem do-
micilio habitare tot homines, qui variis in terræ partibus tempora tra-
dlexerint ætatis primæ, varios, & sæpè aduersos inter sese, parentes ha-
buerint; qui nec parem ex maiorum imaginibus gloriam traxerint, nec
similem peregerint vitæ cursum; quibus non eodem modo natura, non
fortuna prospexerit de facultatibus illis, queis & delectantur vulgò ho-
mines, & vnicè capiuntur; quorum, impulsu indolis, feroces alij, alij re-
missi, alij ad summa, alij ad ima tendentes; verbo vnico, nil æquale; &
tamen omnes morum sint & animorum æquabilitate tantâ, vt nec tam
dulces inter sese sint liberi, nec iucundi amici, nec accepti affines; imò
nulla

nulla alicunde accedere possit beneuolentia, quæ domesticam hanc vel superet vel adæquet. Agite, date vela tam piis, tam placidis affectibus, ô Socij, vt non vos tantum (quæ prima felicitas est) sed etiam hostes intelligant frustra esse foris arma quæ impetant, frustra latentes insidias quæ deprehendant, frustra sæuientes vndique tempestates ac fulmina quæ perstringant, quando tale est perfugium domi.

Sed quibus ego iam verbis, quæ te voce commendem Pudicitia, siue ita maus, innocentia virginalis? tu enim Ecclesiæ, tu nostri Ordinis ornamentum præcipuum: tu quàm mundo rara, tam Societati cara es: tu Religione sollicità consecratos Socios, tuos facis & seruas: tuo præsidio ætatis apud nos primæ candor intactus est: tui respectu nominis flos iuuentutis manet illæsus: te eustode immaculata etiam inter fordes continentiæ stola seruatur. Neque, quod hic ego de te, primus video, vel solus admiror: toto propemodum antè sæculo & gesta & proclamata describo. In aulâ Regis Catholici *quibusdam erant* (nempe Socij) *instar miraculi, quod cum omni genere sexuque promiscuo tam versarentur innoxij, nec dubitauit in mediâ Curia Melchior Canus bellè iocari, Patres Societatis IESV herbam quamdam secum solitos circumferre, quæ vim haberet interimende libidinibus: eoque velut antidoto tutò posse inter seminarum versari greges, & confidentibus puellis aurem saluâ integritate præbere. Ea vox seu candido sinceroque ex animo, seu quo alio profecta, admirationem certè multis attulit; sensimque sparsa per Curiam, ad Principis peruenit aures. Qui rei audite curiosus inuestigator, Ioannem de Zuniga (is erat ei velut morum magister ac custos) ad Patres misit sciscitatum, quod herbæ genus illud esset tantæ potestatis ac virium, quam illi perhiberent habere. Fecit imperata Ioannes, expositisque Philippi mandatis ab Araozio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem referret, exponeret. Hæsit hic paulisper Araozius: tum rem totam indicaturum se esse respondit, modò is eam Principi, quemadmodum ab se acciperet, accuratè fideliterque referret. Cùm ille se reciperet, Verissimum, inquit Araozius, est, quod de huius herbæ nostræ potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò nobis ad frangendas cupiditates libidinesque sit vsui, verùm etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam elationem animi, & omnia vitia, præsidium. Eademque tam multas facultates proprietatesque complectitur, vt equidem valdè velim & Principi & toti Curia eius vsus notum ac familiarem esse. Porrò nemo nescit varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis utatur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine morâ sibi nomen ederet tam salutaris herbæ, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur ac suspensum haberet, acriùs insilit. Cui Araozius, Hæc, inquit, herbæ communi sermone timor Domini nuncupatur. is eas omnes, quas enumeravi virtutes, ac multò etiam plures, quàm dixi, continet. Eo nos, quotquot de Societate sumus, frequenter vtimur: eius præsidio innoxij in medijs flammis periculisque versamur. Ita est, contra liberiores attacktus rosam spina defendit, nec alibi quàm in hoc septo magis est tuta; adeoque cùm huic eam includit, non inuidit natura, sed prouidit. Pudicitiam quoque sitam Societas IESV, seu rosam illam esse vis seu lilium inter spinas, illo hæctenus timore defendit, quo configi carnes suas Regius Vates optabat.*

Castitas in iuuentute commendatur.

Part. 1. Hist. Soc. lib. 5. num. 63. Quo ad miniculo in Societate tuta sit continentia.

*Obedien-
tia in ar-
duis So-
cietati sin-
gularis.*

Atque hæc tria illa sunt quæ iam tum ab exordio sui Ordinis in Ignatij posteris Gregorius singulari modo illustria mirabatur. Adhæc Franciscus Borgia, domesticus ille quidem, sed exercitati incorruptique ingenij vir, Societati proprium esse nec infimum iudicabat, opera præstare tam ardua cum obedientiâ tam promptâ: hanc ille non tantum repetitis ab vltiore memoriâ exemplis, sed suâ, quam ipse sumpserat, experienciâ comprobabat. Angustus erat, temporibus eius, Oriens, ille tam vastus, maioribus animis votisque Sociorum: Occidens etiam ab his, ire iussis vno tantum nutu vel apice, petebatur: & erant tamen illic non adeunda sed subeunda pericula, nec leuior ipsâ morte, homines inter barbaros, vta ducenda. Inhærebat nempe, hæretique etiamnum, infixum impressumque cogitationibus, dicamne Ignatianum illud, an Xauerianum, I. quo vnico amandandos illicò in terras vltimas, indeque iterum reuocandos Xauerium Xauerijque socios sibi, nec otiosè, Ignatius persuadebat. Sanè non adhuc defecisse hunc spiritum, necdum emarcuisse vim animi, etiam in iis, quos vel patrius cæli rigor tardiores effinxit, vel ætas & valetudo tenerior molliores efformauit; domestica & quotidiana nostro etiam Belgio exempla testantur. Nec pestis grassatur in vrribus, nec bello pugnatur in campis, nec vtroque laboratur in nauibus sine Socio, sine adiutore calamitatis extremæ. Ita videlicet exercentur, ita præparantur ad nuncupandum denique quartum illud grauissimumque votum Socij iuniores. quod qui tandem fecere legitime, quocumque terrarum, quacumque viâ vel tempore, ad quoscumque populos Pontifex iusserit, sine morâ, sine auxilio, cum aperto etiam amittendæ vitæ periculo, ire tenentur. Rem dictu facilem, sed factu difficilem; nec à Religiosâ quorumuis obedientiâ, nisi ab illâ deuotorum pro Fide & Ecclesiâ, exigendam.

*Singularis
Societatis
inter dis-
tractions
consuetudo
cum Deo.*

Sit & illud familiare Sociis, fortè etiam proprium (quod in iis Carthusiensès quandoque Monachi suspexere) volui eos vertique tot cum proximo rebus implicitos, nec tamen auerti à Deo, nedum eueriti; iactari velut in tempestate sæuâ turbinibus sæculi fluctuantis, & toties & obtutu quidem tam fixo spectare cælestia; libros, domos, vrbes, regiones, orbemque percurrere, vbi vbi diuinæ promouendæ gloriæ se modus obtulerit, & interim quasi segregatos ab occupatione omni, suauissimâ cum Deo consuetudine distineri. Diffuere Franciscum Xauerium, etiam tum cum sibi incumbentis Indiæ totius sub onere suspiraret, cæli deliciis; sic orationi adhærere, sic affici Franciscum Suaresium, vt dicat priuari malle se doctrinâ omni suâ (quantâ illâ, Deus bone! & quot annorum quàm magno labore ac studio acquisitâ!) quàm carere fructu vel vnius horulæ quem expectaret agendo cum Deo, quis credat? quis capiat non expertus? Fuit olim Antiocho Soteri, illi à quo postea Syriæ Reges omnes Antiochi sunt dicti, cum bellum duceret in Galatiam, prodigiosè exhibitum pentagonum, quod, à complicitorum inter se quinque angulorum figurâ, Pentalpha; à salutari verò successu victoriæ, signo hoc felicissimo demonstratæ, ΤΡΕΙΑΝ nominauit. Ego verò sic censeo, quinque hæc quæ modò proposui, priuata Societati quasi symbola, posse meritò Pentalpha nostrum & ΤΡΕΙΑΝ nuncupari: quando illis

*Quinque
hæc singu-
laria, sunt
fortunatum
& salutare
pentalpha So-
cietatis.*

illis inter se positis atque complexis non tantum non interire Societatem, sed ad suam hominumque salutem omnium magis semper & magis conualescere necessum est.

CAPVT SEPTIMUM.

De nomine & existimatione quam Societati contulit vana in omni genere & exercitatione doctrina, qua expressa verbo, qua scripto consignata.

FVere qui dicerent, posteaquam ingressa est in orbem sapientia, ab eo excessisse virtutem; quod illa nimirum moribus inter se animifque contraria, vna vivere non possent: cum simplicitate gauderet virtus; cautâ verò argutâque prudentiâ, & illâ quidem non minus in agendo versatâ, quam in cognoscendo versatâ, sapientia teneretur: quod illa inermis esset & nuda, hæc & phalerata & armata; subesse illa & pati, agere hæc & præesse contenderet. Verum nã illi mihi, quicumque ita censuerunt, & ignorasse virtutem videntur, & non agnouisse sapientiam, nisi fortè inertis animi abiectionem pro virtute, arrogantis autem ingenij ostentationem pro sapientiâ coluere. Quod sanè quam sit vtrique; iniurium, quis non videt? quid enim aut fortius virtute, aut potentius est sapientiâ atque doctrinâ? Virum virtus, hominem sapientia, vtraque similem Deo facit.

Falsò credita doctrina aduersi viri:

vni cum alterâ benè comment.

Fabulosam suam Palladem armauit virtute Iupiter, & sapientiâ decorauit; at certius & verius Societati suæ, quam contra impietatem & ignorantiam Deus eduxit, sociam tot fortissimis ordinibus legionem, de vtrâque prospexit. Ponite ante oculos vnumquemque eorum, quos Societatis huius quosdam quasi primipilos agnoscimus. Vultis incipiam ab Ignatio? vultis post stabilitam propagatamque & optimis disciplinis institutam Societatem, ab iis ipsis qui instituerunt eam? Quibus tandem adminiculis, nisi doctrinæ prudentiæque singularis, adiutus Ignatius ea conscripsit non tantum argumenta virtutis, sed Philosophiæ plusquam Platoniciæ documenta, sed Reipubl. ab se ordinatæ instituta tam plena, tam perfecta, vt eadem admirentur etiam ij qui non amant? Scio equidem, illum etiam tum rudem litterarum, cum de Sanctissimâ Trinitate commentaretur subtilissima quædam atque certissima, non suâ tunc, sed cælesti vsum sapientiâ fuisse: non ignoro, cum exararet sublimes iuxta ac pijs commentationes, quæ spiritualia Exercitia nuncupauit, adstitisse illi, magistræ dictantis habitu, MARIAM ipsam sapientiæ matrem: fateor, eiusdem præcipientis auxilio conceptas ab Ignatio, traditasque litteris, nouas illas, nec tamen nisi malè sentientibus odiosas Societatis Constitutiones: nego tamen hæc detrabere quidquam ei posse de opinione etiam humanæ ac naturalis scientiæ atque doctrinæ; nisi quis fortè aut Angelicum Thomam, aut Seraphicum Bonauenturam, minus eruditos fuisse contendat, ex eo quod omnem propè, quam habuere, sapientiam hausere de cælo; atque adeò vitio vertere discipulo vclit, sub optimis eum maximisque præceptoribus profecisse ad institut-

Societatis doctrina probatur.

Ignatij doctrina:

tionem vsúmque doctrinæ. Fuit ergo, post exhaustos mirâ constantiâ multorum annorum in studiis labores, Magister ac Doctor, post rigidissimum examen, à Sorbonâ renuntiatus Ignatius. nec tantum inde tamen apud æquos æstimatores, quantum à scriptis suis nomen retulit sapientiæ consummata. Quid? Petri Fabri, Francisci Xaverij, Iacobi Laincz, Alphonfi Salmeronis, Claudij Iaij, quam Asia & Europa suspexit, committam cum barbaris & hæreticis, inanem fuisse doctrinam arbitramur? omitto reliquos: sunt enim omnes pares propemodum inter se. Canisium verò si quis roget, quid egerit, quid scripserit in liberandâ ab erroribus Ecclesiâ; si quis item reliquos eiusdem consilij socios, Antonium Possuinum, Iacobum Gretserum, Gregorium à Valentia, Edmundum Campianum, Nicolaum Serrarium, Martinum Becanum, Petrum Cottonum, Carolum Scribanium, Ludouicum Richeonum, Iacobum Salianum, & ceteros sine numero, ac præsertim Robertum Bellarminum, qui in hoc maximè controuersò scribendi genere scientiam vnus omnium videtur assécutus; hos, inquam, omnes si quis interroget, quid agendo, quid scribendo secuti, quid assécuti sint; num quis existat cui præter officium fortissimi defensoris Ecclesiæ quidquam aliud iis propositum fuisse videatur? Quæ res Franciscum Toletum adiuit ad sacrarum Litterarum adyta tam solidè penetranda? Quæ vis Serrarium, Pererium, Riberam, Lorinum, Castrium, Maldonatum, Emmanuelem Sâ, Barradam, Iustinianum, & auctores Operis verè regij Pradum & Villalpandum, & innumerabiles alios, tam altè promouit ad liberè & tamen verè inuestiganda secreta Dei? Quantas fuisse oportet cogitationes vnus Cornelij à Lapide totius sacri Codicis volumen complexi? Quid dico illa propugnacula doctrinæ sanctioris Suarez & Vasquez? qui nihil, in tantâ licet inuestigandarum rerum oppositâ mole, imperium sibi & meritò putauerunt? Quid defæcatisimæ purissimæque sapientiæ viros Thomam Sanchez & Leonardum Lessium? quorum ille balbutiem (quæ Societatem I E S V inire peroptantem vnica motabatur) dedoctus à Virgine M A R I A, sic eam semper coluit, vt dein, etiam in lubrico sordidissimarum animæ quæstionum, non nisi innocentissimè versaretur. Clemens VIII. visò examinatoque eius volumine, quod benè magnum de matrimonio, & pluribus eò spectantibus, accuratè conscripserat, & vnâ monitus de innocentia viri, ac verecundia virginali, non hominem illum sed illibatæ castitatis Angelum esse professus est. minori fanè indicio vel opis vel naturæ cælestis, sordidissimis rebus immiscet sese lux solis, & manet incorrupta; relucet immunda quæuis in speculo, nec illud vitiant; ardet rubus, candentes laminas virgo calcat; nec tamen aduritur; quàm suam in tam lubrico continentiam Thomas ille seruarit. Prætermitto Ludouicum Molinam, Franciscum Turrianum, Iacobum Ledesimam, & omnibus his antiquiorem Martinum Olaium, iam olim, etiam ante initam Societatem, notum auditumque in Concilio Tridentino. Nihil dico de compluribus aliis, & adhuc viuentibus, ne in exornandâ centenariâ iam & communi Societate nostrâ aut longior sim, aut non satis videar Religiosæ eorum verecundiæ consuluisse: satis habeo (id quod de Cypriano Hieronymus)

*Thomas Sanchez à Clemente VIII. di-
ctus Angelus.*

mus) verbo adscribere: *Horum ingenij superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint opera.* At verò vocales illos diuini verbi præcones, siue calamo, siue linguâ, quorum in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis terræ penetrauerunt verba, quâ ego ratione dissimulem, quando vel me tacente, inter innumerabiles alios Franciscum Stradam, Benedictum Palmium, Edmundum Augerium, Franciscum Costerum, vniuersâ quâ patet Europæ sita quemque vox prodeat, & esse testabitur Angelos tubâ canentes? Finem non habeam, si persèqui vel nominando velim eos, qui in philosophicis mathematicisque disciplinis propemodum ad miraculum fuerunt versati, quique Humaniora quæ vocamus studia litterarum ingenio simul & industriâ suâ, etiam ad posteros, felicissimè promouerunt: opus enim esset horum non nomina sed Collegia recensere. quandoquidem non vnus inter illos Conimbricensis, non Dandinus, non Fonsæca, non Toletus vnus, non vnus Mendoza, non Vallius, non Ariaga vnus est: nec solus Clauius vel Aguillonius excellere disciplinis iis quæ Mathematicæ nuncupantur: nec vnicus Cyprianus Suarez & Emmanuel Aluarez, Frusius & Perpinianus, Turcellinus & Maffæius, de la Cerda, &c. præcipiendæ & exprimendæ quâ oratoriæ, quâ poëtica, quâ historica eloquentiæ insignes exstiterunt.

Commune illud mundi totius oraculum, & publica vox Ecclesiæ, *Tridentini* Concilium Tridentinum (in quo vix adhuc natæ Societatis illa lumina Theologi Pontificij, Petrus Faber, Iacobus Lainez & Alphonsus Salmeron, non semel conspecti sunt & auditi) quando informandæ ad omnem scientiam iuuentuti à nouellâ etiam tum Societate IESV præceptores potissimum peti voluit, ecquid rudem illam, & non potius solidam in diuinis, in humanis subtilem, in humanioribus denique studiis exercitatum iudicauit? *Per se clarum & illustre Iesuitarum Sodalitium*, inquit Pontus Heuterus, *qui sine morositate reformatam ad pietatis cultum vitam, insuper purioris literaturæ elegantiam prudenter sectantur, teneramque in hac & pietate atatem diligenter imbuunt, ac ad eloquentiam & ingenij acumen eliminandum exercent.*

Quid sanctissimi Patres ac Pastores Ecclesiæ? qui perturbatissimis, & passim corruptis in Europâ gymnasiis scholisque litterarum, amplissimis non semel priuilegiis illectam Societatem impulere tandem, vt ad tradendas regendasque cum imperio quascumque, non abhorrentes ab instituto suæ Religionis, disciplinas assumi se denique pateretur. plus nimirum oneris & difficultatis in hoc munere vitæ, quam honoris aut dignitatis inesse non ignorabat illa, nec alienum esse ducebat à se, quod Deo ad gloriam, vel ad salutem prodesse posset alicui: omnibus enim omnia facta est factique, vt omnes faciat saluos. Hoc vnum illa spectat, cum ad puerilem, inter Fidei rudimenta, symphoniam inflectit Apostolicam vocem: hoc, cum coniugandis & aptè componendis verbis & versibus incumbit: hoc ipsum, cum vel in focco vel in cothurno ambulat in theatris: hoc, cum declamat in pulpitis, cum perorat in rostris: hoc, cum vel inquirendo deliberat, vel disputando nunc obiicit, nunc auertit: hoc, cum vel loquendo præsentibus edocet, vel scribendo venturos instituit: hoc etiam (quod fortasse non capies) hoc, inquam, vnum atten-

Tridentini
testimo-
nium &
inducium
de: doctri-
nâ Socie-
tatis

Lib. 11. Vir.
Car. V.
sententia
Ponti
Heuteri
de eadem:

de illâ ip-
sâ commu-
nis Princi-
pum sen-
sentia.

1. Cor. 9.
Varia
scientia-
rum exer-
citationes,
quas So-
cietas assu-
mit.

dit, quin & solum IESVM scire tum & docere se credit, cū ex vsu & præscriptione mathematicæ disciplinæ iam castra metatur, iam valla erigit, iam defendit vel offendit erecta: hoc, cū terram reuocat ad mensuram, ad constantiam fontes & maria, ad tenorem astra cæli omnia, etiam illa quæ erraticæ nominamus: hoc denique, cū ex discretæ, quam vocant, & continuæ quantitatis variâ proportionē inauditas & maiores vulgi captu veritates educit. quomodo dirigantur, refringantur & reflectantur radij coloris & lucis, impensè tradit; vt vel sic in auditorum animos quacumque tandem viâ Christiana virtus irreat. Illa & constituendo gravitatis centro, & quærendis duabus mediis proportionalibus inter datas, & quadrando, si fas est, circulo occupatur; si fortè, vel sic, humanæ menti constanter infigat & imprimat nomen illud numenque diuinum, quod Augustino per *circulum cuius & centrum vbi-que est, & circumferentia nusquam*, designatur. Neque nouitium hoc, aut nostrum, maximorum antè nos virorum, ipsiusque ad eò Pauli, & ex eo Xauerij inuentum est. *Dum omni modo, inquit, siue per occasionem, siue per veritatem, CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Per occasionem aræ, ignoto Deo dedicatæ, quin etiam adducto profani Poëtæ testimonio, *Ipsius enim & genus sumus, CHRISTVM Atheniensibus annuntiauit ille Doctor Gentium, & prædicator veritatis; qui non iudicauit se scire aliquid inter alios, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* Quid Xauerius? ille in Indiâ alter Paulus, Orientis certè Apostolus, sumptâ etiam hîc ex mathematicis astrolagicisque problematis occasione, in Iapone, & cautè tentauit, & feliciter expugnauit veritati clausos animos barbarorum. Quid demum per exempla virorum talium iam inde ab exordio instituta Societas? illud nimirum agit, in hoc excubat, in hoc tota est, vt siue per occasionem profanam, siue sacram veritatem, Christianæ Fidei documenta vel suauiter insinuet, vel fortiter imprimat humanæ cogitationi. Nec sanè inutilem hæcenus fuisse hunc (inanem licet in speciem) laborem, admiranda etiam per Orientis & Occidentis Indias importatæ Fidei & salutis compendia docuerunt. Et quidem, ne huius ego generis infinita commemorem, nouissimis ex Oriente litteris à Patre Nicolao Fiuâ mensè Ianuario anno M. DC. XXXVII. Macao scribitur in hunc modum: *Rex Chinæ an Christianus sit ignoratur, idololatra certè non est: nuper oblatum sibi à P. Adamo speculum globos item duos & horologia curiositati fecit, vt coram quatuor Colais, Magistratibus grauissimis, nostros impensè laudarit. qui cum libros Kalendarij Chinesis correxissent, voluit eos administrande reipublicæ adnouere, & esse quod Præreges solent: sed à doctore Paulo Colaorum Principe, & illo Christiano, admonitus est nos non ambire honores.*

Philip. 1.

Act. 17.

1. Cor. 2.

Scientiis etiam profanis aduersionem Indorum & Iaponeum vsus Xauerius:

isidem etiam nunc videntur Socij sicutum magno & commendatione.

Testimonium Florimundi Remondi de doctrinâ Societatis:

Concludam hæc ego (quæ de Societatis nostræ existimatione conceptâ ex studiis litterarum atque doctrinæ quasi compendîo pauca proposui) gemino, & omnia quæ hîc dici à me possint complectente testimonio, & illo quod, nisi auctoritas ingerat, modestia erubescat. Florimundus Remondus *de ortu, progressu & ruinâ* (quam ominatur) *hereseon*, vbi Societatis contra eas educatæ in aciem primum meminit, *In his*, inquit, *Collegiis infinitus quasi est Iesuitarum numerus, quorum de do-*

trinâ

crinâ tanta est existimatio, ut scientiæ omnes perditæ eorum operâ restitui possent videantur. Et, interiectis aliquibus, conuersâ ad illos quos ita extulit IESV Socios oratione suâ: At vos, inquit, ô inuicti & insatigabiles Eacide, calitis vos missos credimus, ut tam longo & funesto bello finem imponatis. Vobis, ut à Mercurio olim Vlyssi, diuina illa herba moly à Deo data est, ut tantam miserorum hominum à veneficâ illa Circe hæresi incantatorum, & in bestias transmutorum, multitudinem pristinæ formæ restituatis; aliosque, quos mali illius vis nondum attigit, præseruetis. A vobis, duces fortissimi, ultimus ille iētus Lernæo monstro infligendus expectatur: in fati namque est, ut, sicut Troia sub Pyrrho, sic sub vobis hæresis pereat atque excindatur. Quamuis autem merita vestra & labores, non ut par est, ab omnibus excipiuntur & compensentur, non tamen cessate victoriâ vestram persequi, donec hostis planè prostratus & deuictus in triumphum à vobis ducatur. Nec minora, quin illustriora etiam, sunt quæ Albertus Comes Palatinus Dux vtriusque Bauariæ anno M. D. LX. scriptis ad Iacobum Lainium litteris consignauit in hæc verba: Quis homo verè Christianus non gaudeat ex animo, videns perexcellentem filiorum Paternitatis vestræ doctrinam, vitamque laudabilem, hæreticorum vires debilitatas, & pertinaciam confusam ac pudæfactam? de quo meritò tibi, tamquam eiusmodi filiorum Patri, congratulamur, quorum operâ vnice speramus hæreses tandem extinctum, & Catholicam Religionem restitutum iri. Annuat Deus tantorum virorum, atque ad eò totius Ecclesiæ, voto tam pio; veltique nos (quod alios antè voluit) suæ tantùm gloriæ deuotos, ad plurimorum salutem piè ac sapienter facere & docere.

item Alberti Ducis Bauariæ.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis IESV felicitas singularis morientium in eâ privilegio contestata.

Multi hominum, eorum præcipuè quibus vita lentè producta per Motium optabilior videtur quauis morte etiam fortunatâ, de Societatis IESV communi & quodammodò fatali infelicitate conueniunt. Quid enim, inquit illi, potest in Sociorum vitâ iucundum esse vel expectandum, cuius per laborem animi, corporisque contentiōnem, contracta nimum spacia tam properè decurrunt? Videas in eâ complures, studiorum & virtutis exercitatione, illâ præsertim quæ Deo & Religioni subigendis motibus occupatur, exhaustos, etiam illos qui nuper & naturæ temperamento & ætatis conditione florebant. Videas excisos macie plerisque, plurimos pallore suffusos, nonnullos etiam extenuato corpufculo ver ipsum vitæ non egredi, & effectâ propemodum maturitate autumnum moribus & doloribus referre. Alij nosocomiorum & carcerum pædoribus immoriuntur: alios rapit diffusa per urbem lues dum eâ laborantium animis medentur, infectorum corporum horrore seposito. Plurimos haurit mare, siue cum relicta patriâ diuersa in orientem & occidentem Indiam exilia, vbi vbi seruandum animarum spes affulserit, auidè sectantur; siue cum se pro Deo & Religionem certantibus in Oceano militibus certi periculi socios præbent,

Sociorum vita breuis & laboriosa est astimatione mortuorum.

cum

cum omnibus & singulis, quos non ipsâ in morte relinquunt, extrema passuros. Nec pauciores cadunt in acie, & moriuntur in campis, quò illos vel pugnâ cadentium vel morbo deficientium suprema necessitas vocat: quibus si addis complures alios, qui post dirissimas vbiq; quaestiones quas patiuntur causâ Fidei vel propagatæ vel defensæ, post ergastulorum squallorem, post exquisita genera tormentorum, generosè illi quidem sed miserè consumuntur, profectò intelliges esse quàm plurima, quæ angere & sollicitam habere Sociorum aetatem merito possint, cum debeant illi tantis quotidie laboribus atteri, tot curis obrui, toties contra omnes & corporis & mentis iniurias de vitâ ipsâ dimicare. Fateor equidem, in præcipitatâ vitâ Societatis nil magnopere vnam intuenti naturam vel iucundum vel optabile videri posse; præsertim cum probe intellexerit, illis & citò, & per difficillimos casus, & quotidie esse moriendum. Sed enim si quis altiùs eleuare voluerit animum ab hac necessitate & graui opere quo perfungimur vitæ mortalis, si quis reputare secum, quantum, exacto quasi per compendium cursu naturæ, insit in Sociorum morte solatij, censèbit sanè non ærumnosam, sed potiùs inuidendam esse eam, quam comitetur tanta securitas, tanta felicitas consequatur. Quod cum dico, intelligi volo non solum de isto mortis genere, quo qui perfunguntur pro Deo & Religione constanter, de suâ immortalitate certi, de felicitate securi, intelligunt in portum se illicò beatitudinis infinitæ ex tempestate permodicâ & breui navigatione esse venturos; etiam alios omnes, inquam, hæc spectat oratio mea, qui in Societatem Domini IESV adscripti, homines vsque eò tuentur in terrâ, donec (quod caput est) in assumpto semel ordine & statione constantes, iussu demum Imperatoris, id est Dei, sic è corpore decedunt, vt è præsidio militari. Vultis quod intendo, clariùs expressiusque proponam?

non tamen odiosa Deum & aeterna spectant.

Privilegium in Societate morietium assertum testimonis.

Visum sancta Teresia à IESV.

Ex relatione R. P. Citoelli anno 1616. 13. Ianuar.

Hoc est hominum Societatis IESV privilegium, vt mortuum Iesum obuius IESVS excipiat. Felicem cum animum, qui è suo, quo depressus erat atque demersus, corpore mortali, in immortalem sinum Domini IESV beatamque mentem securus effunditur! Qui ita vixit, diu viuet; ita qui moritur, numquam est illè moriturus. At perculerit fortassè non neminem hæc sententia mea, liberè nimis & quodam velut oraculo dicta. Sanè nec mea illa, nec oraculo est expressa; & tamen habet aliquid oraculo simile, & plus quàm meum. Terefia de IESV (ille ductus à Carmelo fons & origo defæcatissimæ sanctitatis, in quo velut in speculo replenduerunt ostenta tam illustria, tam inusitata de cælo; qui æterni solis igne diuino sic frequenter emicuit, vt ardere ipse & inflammare alios videretur) hæc, inquam, virgo Terefia debebat Cordubæ in Hispaniâ, eratque (quod solet) à sanctissimi Sacramenti communionem in cælum & in Deum mente suspensa, quâ in speculâ dum consistit, ecce tibi è purgantibus flammis animæ, quæ magno numero & gratulatione festiuâ ferebantur & recipiebantur in cælum. ducebat reliquas vna formosior, & hanc etiam vnam præ omnibus IESVS CHRISTVS inter angelicarum mentium ordines factus obuiam, suo dignabatur amplexu in signum beneuolentiæ singularis & amicitie sempiternæ. Hærebat virgo Terefia, hinc suauissimo recreata

recreata spectaculo, inde non satis intellecto prodigio consternata: au-
det igitur interpellare animam de posterioribus vnam, & petere qua-
nam ipsæ forent, ac præfertim quæ ipsarum dux illa tam accepta Deo,
cui ipsa breuiter: *Dux noster est, è Societate I E S V frater vnus: nos duci
gratulamur, cuius virtuti ac precibus debemus quòd hodie liberemur. de Om-
nipotentis aduentu nil mirum, nil nouum; scilicet hoc est hominum Societatis
I E S V priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius I E S V s excipiat.* Obierat
videlicet eo ipso puncto temporis quidam Sociorum I E S V Coadiutor,
Cordubensis Ecclesiæ nostræ ædituus, qui annis plus minùs triginta sa-
cro hoc perfunctus officio, vt erat sui obseruator & custos, ac pietatis
Religiosæ sectator egregius, quadringentas amplius virgines (quæ ex
proposito pio, diuino cultui sunt vocanturque Deuotæ) distinguebat
omnes auditâ voce, sed nullam penitus earumdem de facie nouerat.
Equidem non video, cur iam id quod ipse sentio de Sociorum securâ &
fortunatâ morte non audeam palàm dicere: quod eò certius mihi videor
posse, quòd plura & euidentiora suppetunt eiùsdem adstruendæ verita-
tis argumenta. Ego felices Societatis primitias Ioannem Hosium &

*Exemplo
Hosij &
Codurij
probatum
securitas
morandi
in Societa-
te:*

Iacobum Codurium hinc abiisse arbitrer, vel cum diutius viuendi de-
siderio, vel cum difficultate moriendi; & non potius cum incredibili
gaudio suauissimæ voluptatis, quos vixdum egressos è corpore, Pater
Ignatius adhuc superstes intuitus est cælesti gloriâ circumfusos? Volue-
rit profectò palàm facere diuina benignitas, quàm facilis esset & expedi-
ta via, non heroibus tantùm illis Ignatio & Xauerio, sed quibusuis
etiam immaturis Ignatij filijs, eundi in illam vitam, quæ sola vita est
nominanda. Equidem efferor studio videndi Socios illos, quos cum in
vnum collectos regeret Balthasar Aluares, vir ille non vulgaris sancti-
tatis, & virtutum non lenis exactor, aliquibus etiam tum imbecillitatis
humanæ casibus obnoxios esse dolens, flensque coram Domino, quere-
batur. Enimuerò quàm æquo & quàm securo animo necesse est eos abi-
isse de vitâ? nam eos omnes omnino ad æternam destinatos in sua illâ
perturbatione afflictæ mentis Balthasar antè didicerat. Quid Alphon-
sus Rodrigues? exarserat ille aliquando desiderio videndi Socios suos
quibuscum tum viuebat in terris; sed videndi in eo statu & conditione
quam habituri essent olim ab æternitate suscepti: eratque illi, spem inter
& metum, pronus quidem in gaudium, sed anxius tamen animus; do-
nec is Deo adiuuante supra humana se erigens (quod sæpè faciebat)

*idem ada-
struunt
reuelatio-
ne factâ
Patri Bal-
thasari
Aluares,
in eius Vita
cap. 23.
& Alpho-
so Rodri-
gues.*

suorum ille Sociorum postteritatem, etiam eorum qui se longo inter-
uallo secuturi essent, ita prospexit, vt intelligeret morti tantùm huma-
næ obnoxios illos, postquam è mortali vitâ excessissent, tum denique
in cæli felicitate perpetuâ secum esse victuros. Et illustria quidem hæc;
sed tamen ampliora sunt ista. Franciscum Borgiam orantem aliquan-
do deprehenderat Marcus viri socius, & (quod rariùs animaduertent)
manantibus ex singulari lætitiâ lacrymis largè perfusum. rogat ergo
causam vt promat tanti solatij; & cum vrgendi instandique non face-
ret finem, ita demum ex Francisco intelligit: *Scito, Marce frater* (hæc
ipsa verba Borgiæ sunt cum fide transcripta) *Deum impensè amare So-
cietatem, ei que concessisse beneficium, quod olim Ordini sancti Benedicti, nimi-*

rum ut trecentis primis annis nemo qui in eâ ad mortem usque perseverauerit, damnetur. O præclarum diem (exclament hîc merito Socij, non illi quidem infallibili testimonio de suâ beatitudine securi, tantis tamen siue prædictionibus siue promissis erecti in spem magnam) ô felicem conditionem, quâ in illam ego societatem hominum cœtumque me contuli, quâque ex mundi turbâ & colluione discedens, illis ego viris aggregatus sum, quorum ipse merito & virtute consequi possim, quod à propriâ sperare non audeam! O fortunatam IESV Societatem, quæ adscriptos sibi Socios aptos æternæ felicitati vel inuenit, vel facit! De quo quidem eius tam singulari privilegio quo minùs dubitem, facit tot tantorumque virorum tam expressa confessio: quos inter (ne cui fortè in causâ hac nostrâ exemplis ferè domesticis vti videar) vnus ex alio Religiosorum Ordine sanctissimi viri testatam morte sententiam præterire non debco. decumbebat ille grauiter ex morbo, & propè iam aberat à morte, sui tamen compos & potens: eratque iam eo loci ac temporis, in quo, commonstrante præsertim Domino, ipsa veritas & videtur clariùs, & liberiùs indicatur. Iubet itaque, cum priùs aliquantulum immotus animo velut libero prospexitæt æterna, vocari ad se. Barcinonensis Proregis Confessarium P. Matrezium, è Societate IESV Religiosum Sacerdotem, quem properè aduolantem, vt fieri assolet in necessitate supremâ, & vixdum ingressum in conclaue decumbentis, æger ipse magnâ alacrique voce quali gratulabundus aggreditur: Felicem te, inquit, ô Pater, cui contigit Socium esse eius Ordinis, in quo quicumque decedit, vitâ fruitur sempiternâ! Hæc mihi iam nunc Deus ostendit, hæc palam omnibus nuntiare mandauit. Hærebat hîc noster admiratione defixus: cumque tam singulare visum, prohibente verecundiâ, non auderet admittere, & parem minimum felicitatem datam auguraretur ipsius ægri Instituto, quod erat rigidissimæ etiam tum & incorruptissimæ disciplinæ; addidit ægrotus, dixitque cum gemitu, seruari quidem ex suo Ordine quàm plurimos, sed non omnes: ipsius autem Societatis omnes omnino ac singulos, ad mortem vsque in eâ si constiterint, esse seruandos. Cuiam ergo Sociorum hisce cogitationibus imbuto, ac tantâ spe nixo, vita sua, quantumuis molesta ac breuis, possit esse non iucunda? quis non se consoletur tot tantisque periculis mortalitatis expositum, reputans ipse se cum iis quos eiusdem vitæ Socios vel præmiserit abeuntes in cælum, vel olim secuturos post se relinquit in terrâ, semper & feliciter esse victurum. Quod si in hoc ego erro (nec enim fide constat aliâ quàm humanâ) quod animos Sociorum beatos fore confidam; libenter erro: dum tamen hic error, quo delector atque sustentor, magis excitet ad virtutem. Occurret aliquando (& ad hanc vtinam perueniamus!) dies æterna, in quâ, quæ ex aliis iam audiuimus, re experti probare possimus.

CAPVT NONVM.

Societatis præclara fama, quam de illâ sparsit honor varius eidem delatus à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis.

QUÆ est ista, inquires, in commemorandâ Societatis gloriâ tam insolens ostentatio, atque exaggerata laus ex capite non vno? an sola ergo illa sancta, fortis, admiranda, virtutibus prædita, exulta doctâris, constans in vitâ, in morte secura est? Non equidem aut ita iudico, aut iudicare ita velim. Agnosco & veneror Religiosissimorum Ordinum maiorum nostrorum (quorum nos vestigiis gaudemus insistere) consummatam in omni genere laudis existimationem atque præstantiam: siquidem illi omnes animo excelso & alto, & virtutibus exaggerato cum essent, ea nobis edidere exempla rectè factorum, quæ etiamnum haud oblita posteritas excipit, & olim tantis æqua miraculis æternitas intuebitur. Quid? Societatem ego comparem Ordinibus illis? id si faciam, omnium illam minimam esse non iudicem. Desistamne igitur à commemoratione earum rerum, quæ stimulare nos possint honestissimo desiderio, & æmulatione virorum istorum, qui primi huius IESV CHRISTI militiæ rudimenta tam ardua posuerunt? Enimvero sic obscurati tam præclara merita, sic dissimulari tam iusta præconia, & molestè ferant ij ipsi qui ediderunt, neque qui ament, imò qui oderint, patiantur. Habet nimirum, vt antè dicebam, hoc virtus sibi proprium, vt fortes viros exhibita species eius & ostensa pulchritudo vel in hoste delectet. Non verebor ergo, ne cui hæc quæ superest odiosâ videatur oratio mea, quando illa non ex meo deprompta sensu, sed factis verbisque testata videbitur eorum hominum, quorum apud vtramque partem æquorum iuxta æg iniquorum auctoritas plurimum valet. dicam sanè non quod ego de Societate sentio, sed quod illi: & dicam brevius, quàm res tanta dici possit.

Paulus III. ex gente Farnesîâ Pontifex Maximus (faustum ac fortunatum Societati nostræ nomen, primumque post IESVM & Ignatium in quod illa iuravit) ipsam à se confirmatam amavit vt filiam, eandem primo statim ortu suo gestarum rerum gloriâ tam illustrem coluit vt parentem. Hic excitatum Romæ Collegium Germanicum, vnde laboranti sub hæresibus Septentrioni opportuna subsidia peterentur, non aliis melius quàm Sociis commendandum committendumque iudicavit; quos videlicet ipso iam vsu didicisset esse pro Deo & Religione deuotos omnes, plusquam Codros Curriôsvè pro patriâ.

Julius, & ille III. ne Societati Ierosolymis, Constantinopoli & in Cypro Collegia conderet, nisi morte prohiberi non potuit. Intelligebat optimus Pater, Duxque vigilantissimus, melius nusquam aut gloriosius, quàm medios inter hostes exponi fortissimum quemque militum, generosissimumque filiorum. quin etiam Sociorum operâ vti voluit ad expiandas instituendâsq; animas peregrinorum in Verbi incarnati æde illâ sanctissimâ, quam transuectam per ærem Laureti denique diuina Prouidentia collocavit.

*Societas
It s v di-
bil sibi
rogat pro
alio san-
ctissimo
Ordinibus:*

*aliorum de
se iudicia
grato animo
modeste
stique re-
cessit.*

*Claonius &
Victorellus
in Viâ.
Sindrum
Pauli III.
in Societa-
tem:*

Idij III.

Victorellus.
Marcel-
li II.

Quid Marcellus II. ille Romanæ Ecclesiæ, ille Societati nostræ tantum ostensus, & satis tamen exhibitus Pater? aduentem ad se Ignatium officij causâ, & omnes in eo Socios arcè complexus, cum voluisset duos ex illis Theologos submitti sibi, quorum in administrando Regno CHRISTI scientiâ ipse & sententiâ iuaretur, ita denique: *Age, Ignati, tu milites collige & bellatores instrue, nos utemur.* certissimo, quanti & Ignatium & Societatem eius ipse faceret, argumento.

Pij IV.

Nec gratiam minùs commendatamque Pio Quarto fuisse Societatem IESV, post facta luculenta, ipsa eius sincerissimi affectus verba testantur. Etenim demortuo Cardinale Carpenfi, Ordinis tum nostri protectore, quasi nollet aliis iam vltà educandam credere dilectam sibi filiam, sed sibi illam tamquam vnicam fouendam dotandamque referuare, *Patrocinium*, inquit, *vestrum nos ipsi recipimus, nos erimus vester protector.*

Pij V.

Pium verò Quintum si quis roget, quid egerit spectaritque in honorandâ & complectendâ, propemodum ad inuidiam, Societate nostrâ, profectò intelliget fuisse hanc eo apud ipsum loco, quo maiore esse non potuit. Ad obuium sibi aliquando Franciscum Borgiam lecticam suam stare iussit in publico, ibique cum illo perquam familiariter egit (exemplo sanè rarissimo in illâ supra omnes homines eminentissimâ dignitate) seu veneraretur in Francisco sanctitatem, seu Societatem in illo complecteretur vniuersam. Sanè quidem vt ostenderet, quàm sibi cordi esset hic Ordo, dotatum eum priuilegiis amplissimis, & exemptum iuri ac potestati omnium, præterquam suo, inter Mendicantes quos vocant Ordines esse vnum voluit, & voluit nominari. Socios ille Vaticanæ pœnitentiæ tribunalibus publicis iudices imposuit, cum summâ potestate. Eisdem ipse ad Vniuersitates admitti omnes voluit cum plenissimo iure docendi. Fuit vt murandum à Pio Societatis habitum clericalem, quo nescio tumore spargeretur in vulgus: hoc ille audito, *Absit*, inquit, *à nobis tam grande peccatum.* quasi nefas esse duceret, IESV & Apostolorum sectatores, alio quàm ipsum IESVM & Apostolos, hoc est communi, habitu insigniri.

Gregorij
XIII.

Iam verò cum recordor Gregorij Decimitertij, cum eius in Societatem cumulatissimè velut aggregata beneficia reputo; sic afficior animo, vt liberè audacterque sentiam, nec quid maius ab illo concedi, nec sperari à Sociis potuisse.

Aptus firmandæ Polonum inter & Moscum pacis arbiter quærebat; in Societate inuentus est à Gregorio Antonius Posseuinus. Edocendi erant Libani montis accolæ Maronitæ; ad eos Thomam Radium & Ioannem Baptistam Elianum doctores castæ Fidei Gregorius ablegauit. Erat in amplissimâ quâpiam orbis (quam appellant) Vniuersitate studiorum, reducendus in viam, à quâ temporum malignitate innocenter propè descuerat Doctor Theologiæ nominatissimus inter suos; non alteri quàm Francisco Toletto Societatis Romæ Theologo negotium à Pontifice demandatum. quod ille suauiter fortiterque confecit.

Serm. 7. de
55. Petro
& Paulo.

Legerat idem in Magno Leone, Romæ potissimum, quæ ex *magistrâ erroris* iam olim à Petro facta est *discipula veritatis*, conculcandas *Philosophias*

phic opiniones, & dissoluendas terrenæ sapientiæ vanitates. Itaque, ne vlla vspiam gens ignoraret quod Roma docuisset, nouum in eâ sapientiæ domicilium struxit, magnificentiâ & amplitudine tantâ, vt non vna domus sed oppidum videretur, illudque Vrbis Gynnasium, siue Romanum Collegium, nominauit. Et iam doctrinæ solidioris omniisque disciplinæ erecta erat sedes, arx condita, claslis instructa: at vnde potissimum rectores propugnatoresque ac præfides pererentur operi tanto? vna, præ omnibus, quibus tunc abundabat Ecclesia, & Roma potissimum plena erat, Ordinibus sapientiâ & virtute conspicuis, vna, inquam, licet omnium minima, I E S V Societas Gregorio placuit, cuius fidei industriæque & pietati moles illa tam ardua crederetur. Itaque in amplissimi patrimonij possessionem vsurque perpetuum deducti sunt Socij illâ manu, quâ mundus regitur vniuersus; quò Gynnasij toto passim orbe celeberrimi famam primam doctrinâ & virtute promouerent etiam in maius. In hoc ille Collegio primùm institutam Annuntiatæ Virginis Sodalitatem approbavit Apostolico diplomate, quo eandem amplè indulgenterque donauit spiritualibus donis, translata in Generali Præpositum Societatis I E S V eiusdem toto orbe propagandæ Pontificiâ potestate. Illustre est quod in aulâ principe huius Collegij quadratis expressum litteris maximorum beneficiorum breue compendium exstat:

hic Collegium Romanum exstruit, & Societati in tutelam tradit:

Sodalitatem B. Virginis institutam confirmat:

Generalis Societatis potestatem tradit eius propagandæ:

GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

HVIUS COLLEGII FVNDATORI

SOCIETAS I E S V

AMPLISSIMIS AB EO PRIVILEGIIS MVNITA,

E T

INGENTIBVS AVCTA BENEFICIIS VNIVERSA,

IN HOC TOTIVS ORDINIS SEMINARIO

PARENTIS OPTIMI MEMORIAM,

SVIQUE GRATI ANIMI MONVMENTVM

POSVIT.

Quæ tanta, & plura etiam, vltro ingesta Societati munera dedorint affectui Optimus Maximusque Pater & Pastor, an iudicio prudentissimus rerum omnium æstimator & iudex, ignorare ego malo, quàm dicere: hoc quidem certum, fuisse eum ad promouenda Societatis nostræ studia mirabiliter inflammatum; quando, inter cetera quæ toto passim orbe ad maiorem Dei gloriam patrari ab eâ quotidie audiebat, anno demum M. D. LXXXII. trium Regum Iaponiæ, Francisci Bungenfis, Protasij Arimensis, & Bartholomæi Omurani confanguineos & Legatos

primos Iaponiæ Legatos, de ducentis Societatis admittit.

tos duos nobilissimos adolescentes, Mantium Isum & Michaëlem Ginguinum, primitias istius Ecclesiæ, deducente eos inde ab ultimo Oriente tot per terras & maria P. Alexandro Valignano, pedibus sacris affusus vidit; interque suas & suorum lacrymas, limpidissimæ testis lætitiæ, est amplexus. Negabat enimverò alio quàm filiorum loco habendos esse abs se Societatis homines, per quos sanctæ Sedi ad obedientiam submitterentur populi tanti, ad instaurandas Europæ ruinas, alio propemodum ex orbe conquiriti.

Clementis VIII. restitutam curat in Poloniâ Societatem.

Quæ autem res Clementem VIII. impulit, ut missis ad Sigismundum Bathorium Legatis, denuò recipendam ab eo curaret Societatem, quam eius florentissimâ ditione potita hæresis exturbarat? Quid illum ipsum idem pro eâ conari iussit in Galliâ? existimatio, ut opinor, quam de Societate IESV habebat. eiusmodi, ut crederet murum oppo- ni firmiorem pro domo Dei nullum posse contra impetum armatæ impietatis, quàm Sociorum in doctrinâ & virtute constantiam.

Quid porrò dicam de Paulo V. quid de Gregorio XV. quid de Urbano VIII? Horum sanè voluntatem in Socios propensissimam si attendas, non adhuc remisisse se lapsu temporis (quod fieri in violentis motibus solet) Maximorum Pontificum impetum potius quàm affectum beneficiendi Sociis, sed etiam se intendisse iudicabis. Neque verò, si magnorum virorum est nihil expetendum sibi, nil promouendum cogitare, nisi quod laudabile esse & præclarum videatur; dubitare quisquàm poterit de Societatis laude præclarâ, quam tanto expetendam studio, & promouendam conatu Pontifices Maximi censuerunt.

Pauli V. in Societatem fauor.

Ille, quem iam primò nominavi, Paulus V. siue cùm Byzantium & Belgradum Socios misit, ad asserendam promouendamque in illis urbibus sub barbarâ Turcarum superstitione gementibus Catholicam libertatem, siue cùm in vltima Sinarum Regna soluentes inauratorum voluminum bibliothecâ donisque amplissimis cūmulauit, quantum ipse & Societati tribuit & virtuti suæ!

Gregorius XV. Ignatium & Xauerium canonizauit.

Omitto à tribus his, quos modo recensui, ac præsertim Gregorio XV. pluribus è Societate nostrâ sanctissimis viris, Ignatio, Xauerio, Borgiæ, Aloysio & ceteris honores Beatorum publicos esse decretos. Silco quæ sæpè aliàs, ac demum nuperrimè Urbanus Optimus Maximus per se ipse & suos illos verè Eminentissimos Cardinales Barberinos, in sæculari Societatis nostræ Iubileo exhibuit argumenta toto iam orbe notissimi, nec sat à nobis pròmeriti fautoris.

Vnum sanè (quia Urbanæ benevolentæ finem vel quærere omino- sum est, vel inuenire difficile) animi eius erga nos, olim felicissimè auspicati, initium dissimulare aut præterire non debeo. Ipso hoc inchoante sæculo decimosexto missus à Clemente VIII. Urbanus, (Maphæus id temporis Barberinus) Apostolicus extra ordinem Nuntius in Gallias, gratulaturus Henrico IV. & Mariæ Medicæ Regibus Christianissimis primogenitam sobolem Ludouicum XIII. vbi Parisiòs venit, vidit illicò (erat enim iam tum sagax & oculata prudentia magni viri, & vel olim digna quæ ex summâ Ecclesiæ speculâ in omnem eius regendæ partem animam & oculos intenderet) vidit, inquam, ante Sena- torium

Urbanus VIII. iam tum olim Cardinalis Nuntius inuerosam Societati columnam deiciendam curat.

torium palatium stantem adhuc infamem pyramidem in Religiosissimæ Societatis dedecus nuper erectam ab iis, qui hæreticorum plus æquo rebus aliquando studentes, Sociorum innocentix vel ignaros vel inuidos, auscultarant. Sed non tulit Præful æquissimus tantam virtuti iniuriam fieri in Christianissimâ ciuitate; & eos, quorum integritatem venerarentur etiam barbari, ab ipsis Ecclesiæ Romanæ filiis conculcari. itaque quâ erat & prudentiâ mentis, & pietatis affectu, & incorruptione iustitiæ, vsus etiam apud Regem Apostolicâ libertate dicendi, simul suscepit innocentix patrocinium, & se secuturis Ecclesiæ Principibus exemplum dedit imitandæ virtutis. Quid multa? suadente & vrgente Nuntio, deiecit Rex iniquissimum infamiæ numquam promeritæ monumentum; & ita quidem deiecit, vt expetenda Societati, non fugienda, fuisse tanta licet iniuria videatur: minus enim ab erectâ in nos columnâ dedecoris, quàm ab euersâ per Henricum, agente Barberino, existimationis & gloriæ redundauit.

Et in his quidem Summorum Ecclesiæ Principum promeritis in nos immortalibus hæret animus & acquiescit; sed minorum quoque (tamen Eminentissimorum) benefacta referre gratæ Societatis candor hortatur.

*Par sit-
dum in
Societatis
aliorum
etiâ Prin-
cipum vi-
rorum:*

Sed errat hîc, fateor, erubescitque mens scribentis ad vtriusque purpuræ, Ecclesiasticæ pariter & secularis, ingens studium, quo certatim illa non in Vrbe solum vnâ, sed ipso passim orbe & profecta nascentem est; & tantum-non obruit corroboratam licet atque robustam agendo patiendoque fortia Societatem. Quantum est (dicam enim sine ordine temporum delectuque personarum, prout se animo meo ingerent optimorum virorum & Illustrissimorum Principum gesta præclarissima in ostensionem existimationis eius quam de Societate conceperant) quantum est, inquam, studium illud, quod quadam æmulatione & conten-

*item Car-
dinalium
& Anti-
stitum.*

Iam Othonis Truchsesij Cardinalis Augustani quanta in Societatem IESV propensio animi, quantis iudiciis, quantisque pænè ad virtutis ipsius inuidiam testimoniis comprobata! Caroli Cardinalis Lotharingi & ceterorum qui Concilio Tridentino interfuerunt totius orbis Antistitum, ille in nascentem adolescentemque feliciter Societatis Ordinem sensus fuit, vt certatim quàm plurimos vndeque Socios submitti sibi constantissimè flagitarint, illud disertè asserentes, se (quod nominatim de Lotharingo narrant historiæ) ipsi Societatis Præposito in amandâ tuendâque Societate nihil cessuros, suisque humeris eam in Galliâ, & vbiicumque gentium passent, sustentaturos. Quæ tanta in Societatem studia, vel excitavit ipse primus, vel certè inflammavit ardentius, Pius IV. id temporis Pastor Ecclesiæ, sæpè aliàs, ac nominatim coram Cardinali

Morono,

Morono, & Duce Ferrariæ aliquando professus, se Societati de Fide & Religione tanta promeritæ *vsque ad sanguinem esse fauturum*.

Nec minor Henrici Cardinalis Eborensis; maior etiam Caroli Episcopi Virdunensis in Societatem animus fuit; non verbis ille, sed factis illustribus, atque adeò vno omnium maximo comprobatus, quo hic, potestate sibi factâ à Gregorio XV. sanguinis ordinisque sui purpuram, vtramque tam nobilem, tam illustrem, eum Societatis IESV Religiosâ modestiâ commutauit.

Carolus sanè Borromæus, ille post hominum memoriam sanctissimus Cardinalis, & dignissimus, in Mediolanensi Archiepiscopatu, post tanta etiam sæcula, successor Ambrosij, aduersus Ordinem nostrum integerrimâ voluntate pronum semper & promptum ita se gessit, vt cogitare eum de ingrediendâ Societate plurimi dicerent, ipseque adcò Pius IV. Pontifex iudicaret. Quidquid sit fueritque de famâ hominum sæpè non verâ, Carolus sanè (id quod verissimum est) sua olim tam consummatâ sanctitatis initia, & prima quasi semina, impressa sibi à sancto Societatis vsu & consuetudine fatebatur.

Alexander Cardinalis Vrsinus, ille qui annis abhinc pauculis, M. D. C. X. X. V. I. Romæ decessit, tanto in Societatem studio fuit, plus vt in illâ, quàm in purpurâ suâ viuere crederetur.

Denique, vt omittam innumeros alios ex Hierarchico Ordine, omni adhuc loco & tempore, cultores Societatis eximios & patronos (ne atcâ nimis commendatione & angustâ commemoratione nominum tam magnorum, deterere potius quàm augere videar ampla in Societatem studia & merita ingentia, eorum præcipuè, quorum spirantia etiamnum facta loquuntur omni oratione potentiùs) simul & semel, vno velut ore totius Ecclesiæ, totum dico quidquid in hoc laudum genere de Societate dici potest. Augustissimus ille Senatus (vt obiter antè tetigeram) sanctissimumque Religionis Concilium, quod ruentibus in peius Catholicæ rebus Ecclesiæ annis antè iam pluribus coactum Tridenti fuerat, cum demum prioris sæculi anno supra sexagesimum tertio solui inciperet, finemque spectaret; tanta, conspirantibus vndique conuenientium Præfulum ac Principum testimoniis, de recenti hac IESV Familiâ inaudierat, tanta in Lainio, Salmerone, & ceteris ad Concilium vocatis hominibus Societatis coràm quoque spectauerat; vt, quantâ eam haberet in existimatione, pluribus id quidem sæpè aliàs, at duobus præfertim iudiciis denique commonstrarit. Horum vnum hoc est, quòd, cum instituenda iuuenum Seminaria censuisset ad idoneos ministros Ecclesiæ formandos, ac nemo propè esset qui non huiusmodi prouinciam Societati in suâ quisque diceesi animo destina-ret, ac permulti Collegia in eam rem postularent; Senatus ipse, laudatâ approbatâque tantorum Præfulum voluntate, ipsamet Societatis Collegia præstantia quædam iuuandæ Ecclesiæ Seminaria esse pronuntia-rit. Alterum est, quòd, cum de Regularibus Religiosisque hominibus tractaretur in Concilio, essentque extra illud maleuoli, qui contra Societatem apud varios magni nominis Antistites moliri multa vellent; non solum non inuentus sit aliquis ex tanto Præfulum numero, qui aliquid

*Concilij
Tridentini in Societatem studium explicare proponitur.*

aliquid contra Societatem diceret esse statuendum; sed ipsum quoque Concilium, etiam cum honorificâ testificatione approbatâ à Sede Apostolicâ disciplinæ, summoque omnium cum consensu vnam IESV Societatem à quibusdam legibus, quæ ceteris Religiosis iniungebantur, exceperit hisce verbis: *Per hæc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis IESV, iuxta primum eorum Institutum, à Sanctâ Sede Apostolicâ approbatum, Domino & eius Ecclesiæ inferuire possit.* Sess. 25. c. 16

Nec fegnius Ecclesiastico hoc quem vocant ordine in tuendâ & amplificandâ dignitate Societatis, Principum & Rerumpublicarum ordo politicus laborauit, adeò vt (qui potentia secularis in vtramque partem vel odij vel amoris impetus est in agendo) non satis ille sibi aliquando in procurandâ & defendendâ Sociorum apud omnes latè populos existimatione temperasse videatur. Nescit hîc quò se vertat, quid primum, quid deinde confectetur oratio mea; adeò in contentionem æmulationis honestissimæ ingerunt se mihi potentissimæ familiæ Cæsarum ac Regum, omnes pro se primarum in Societatis explicandâ gloriâ partium studiosæ.

Quàm larga Lusitanorum Regum ac Principum (vt ab his incipiam prærogatiuâ primi temporis) ipsis ab incunabulis vixdum editæ Societatis, in Ordinem nostrum benignitas fuit! Ioannes III. ille non tantum Lusitanix Rex, sed Orientis partus Ecclesiæ, ac minimæ Societatis verè pater, cum quacumque licet impensâ omnes qui essent vllibi terrarum, Societatis homines in Regnis suis alere & educare percuperet, ad eius constituenda & confirmanda per Sedem Apostolicam fundamenta non suam tantum, sed etiam Imperatoris Gallixque Regis operam impensè detulit, religiosè confecerat. Quoties ille non alienum duxit à Maiestate suâ Socios vel ægrotantes inuisere, vel illac, vbi ageret, fortè transeuntes ad se omnes adducere; velut si sese eorum, vt filiorum, conspectu pater indulgentissimus recrearet. Illi India inuectam in suos fines Societatem; illi Xauerium Legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipsius Indiæ, debet Societas; illi structa & hîc & in Oriente gymnasia, illi ædificata templa; illi commissam etiam Regiæ iuuentutis institutionem; illi confirmata & constabilita docendi dicendique priuilegia; illi denique patrum hunc tuendæ & obseruandæ Societatis animum suos in posteros, ipsumque adeò Sebastianum, & post eum in Regni sui dignissimos heredes Austriacos Principes plenè transfusum, & debet, & debere se gaudet. Quid? parumne facit ad commendationem Societatis, altè impressam animis & affectibus Lusitanorum Principum, quòd Ludouicus ipse Ioannis Regis frater de capessendo communi cum Sociis vitæ genere seriò cum Borgiâ constanterque deliberauit? perfecturus haud dubiè, nisi Ignatius primò, ratus futurum magis è Dei gloriâ, si talis vir à fratris Regis latere non discederet, tum etiam præpropere mors votis sanctissimis tanti Principis interuenisset.

Armet hîc se contra studia partium æquissima scribentis manus oportet, si tantorum in Societatem virorum studia exarare stylo velit, & si Catholicos cum Christianissimis committere, si cum Austriacis

atque Polonis Valesios atque Borbonios comparare, ipsosque adeò Reges orbis terræ, amplificandæ Societatis omnes patè ad æmulationis inuidiam studiosos, inter se conferre desideret.

Quis Albertos, Leopoldos, Carolos, Guilielmos, ceterosque Archiduces Austriæ, ac Baviaræ & Lotharingiæ Duces? quis Sacri Imperij Principes Electores? quis gentem Mediceam atque Farnesiam, & in hac Duces Alexandrum atque Rainutium? quis minorum quidem nominum, sed parium tamen animorum, Proreges & Principes, & inter hos Ioannem Vegam, laudatissimum illum pro Rege Catholico Siciliae Præsidem, recensere possit pro libri huius angustiis amplè satis, & pro suis in Societatem meritis immortalibus gloriosè? Sed commemorabuntur illi, & iam sæpè commemorati sunt à suis quique clientibus, æternitati ipsi non tam Sociorum votis & vocibus, quàm suis quique operibus commendandi. Viunt hodièque & adhuc spirant, imò uiuent spirabuntque semper sacris & Religiosis ædibus Deo & Societati conditis primà statim in fronte operum maximorum insculpta nomina, non tam verenda maiestate quâ pollent, quàm quo valent, & valere suos optant, amore veneranda. Leguntur loco non vno, & loquuntur expressiùs omni voce Ferdinandi, Philippi, Alberti: spectantur adhuc Caroli, Henrici, Ludouici, tria præsertim inde Catholici, hinc Christianissimi stemmatis auspicata nomina, non leuibus inscripta foliis, sed monumentis Societati, imò æternitati, positis dedicata.

Barbarorum Regum studium in Societatem,

Age verò nunc (quoniam quæ longiùs ab Europâ nostrâ fiunt, & excipiuntur auidius, & rariùs audiuntur) quantâ Societas fuerit apud externos, eosque etiam barbaros, Reges ac Principes in veneratione, (quoad licet per rerum magnitudinem) obiter videamus. nimirum, numquam se hominum virtus & merita produunt illustriùs, quàm cum sentiuntur & suspiciuntur etiam ab iis, qui nil sentiunt nisi quod ferit, nihil nisi quod humano maius aurumant, admirantur. Ordiamur, si placeat, à Regibus illis quos in extremum Orientis cum Iaponiis suis insulis auulsos ab orbe mortalium velut in metam quamdam Apostolicæ virtutis, solis adcundam Xaueriis, natura seposuit. Exceptos illi cum Xauerio suis finibus Socios sic primò amplexi, sic venerati sunt, vt simili honore ne summos quidem suorum Principum ipsi dignarentur. Recordetur animo, qui hæc negat, assidentem æquali in strato ac sede cum Bungenfi Rege Xauerium, simul ad venerationem præsentium Procerum, & inuidiam circumstantium Bonziorum. Quid? minorisne Ioannes Vtayus, Rex & ille Bungenfis, fecisse Societatem potuit, quàm alter ille Xauerium, quando Sociorum in terras suas aduentui acceptam referre se prosperitatem ac propagationem Regni ac tori sui adhuc sterilis, fidenter & sæpè professus est?

Iaponum,

Prima illa fortunatissima post hominum memoriam suprâ iam à me commemorata legatio ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII. à tribus Iaponiæ Regibus per adolecentes Regij sanguinis instituta, & vni Sociorum tutelæ ac fidei commendata, quantam arguit apud omnes Iaponiæ Reges ac Principes Societatis huius minimæ venerationem! Hanc sanè & complexi sunt animo passim omnes, & vnus etiam

ex

ex Legatis adolescentibus Româ redux in patriam, per vota Religiosa fufcipiens, præferendam fcilicet esse cenfuit paterni fanguinis & Regij ftemmatis dignitati.

Quid porro Iaponum iudicio fapientiffimi mortalium Sinæ? ne illi quidem licet admiffam feignius Societatem minore quàm illi aut loco aut exiftimatione coluerunt. Omitto quæ de Sinenfium Imperatorum ac Procerum veneratione perfæpè noftris hominibus exhibitâ, in Matthæi Riccij accuratiffimis de Regno Sinenfi Commentariis Nicolaus Trigautius adnotauit. Etiamnum fpirantis apud eos præcellentiffique in omnino opinione Societatis teftimonium esse poterit, quod nouiffimis ex Oriente litteris de Sinenfis Imperatoris in nos animo & voluntate perfcribitur: cum fcilicet religiofiffimis iuxtâ ac fapientiffimis noftrorum hominum moribus delectatum, ita apud animum fuum ftatuiffe de iis, vt regendis eos fui vice Regnis Prouinciisq; vaffiffimis admouendos (vti paulò antè dixi) esse decerneret. quam quidem principem inter Sinenfes Proceres dignitatem cum intellexit à nobis modefte reijci, versâ in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, Socios plus etiam quàm antè sibi commendatos & charos, fundo exftuendis in vrbe Regiâ facris ac Religiofis ædibus impertiuit.

Annus iam à Societatis noftræ confirmatione centefimus est. Eius tum geftæ rei memoriam die xxvii. Septembris aliquando recurrentem Zela Chriftus, frater Imperatoris Abaffini, anno M. DC. xxxiv. apparatu quàm exquisitiffimo celebravit: inter quem ipse, abiecto quo utebatur habitu principali, nigram indutus togam ex more Societatis, produit in publicum, numquam aliàs magis, ambitæ non sibi, fed Sociis gloriæ candidatus. nimirum non Proregem se, quotics cum illis ageret, fed filium haud verbo magis quàm opere teftabatur; affirmans tot ornatos virtutibus non posse non summi fieri ab iis, quorum animos probitatis species, non vmbra vel inuidia occuparet.

Fuere & alij Proteges Abaffiæ, prioris istius in colendâ Societate æmulatores eximij: horum alter, cum indignum se diceret, qui vel infimum genus officij Sociis exhiberet, Chriftianum hominem muneribus amplè donatum fuæ etiam menfæ adhibuit, causâ non aliâ, quàm quòd Societatis noftræ Patribus ministraret. quin eò aliquando se demiffionis abiecit, vt ciborum etiam reliquias, quæ à religiofâ noftrorum refectione supererant, sibi fumendas cum summâ veneratione colligeret. quâ de re cum moneretur à Patribus, verecundè fcilicet ac tantum-non moleftè ferentibus nimiam propè tanti Principis abiectionem, negauit quid commodius indulgeri posse caniculæ, nec quid fumi ab eâ melius, quàm micæ à dominorum mensâ deciduas. Fuit qui venienti cuidam è Sociis in Damoti Regnum cum explicato in suos ordines toto exercitu obuiam venerationis ergò procederet; vtroque ditionis illius, Ecclesiastico fcilicet & Religiofo Clero, suis cum instrumentis & machinis subfequente: qui honor exhiberi etiam illic nisi summis Imperatoribus non solet.

Quid? quòd Abaffinus Imperator oblatas sibi conditiones pacis ab hoste fœuiffimo, quem etiam ipse metuebat, abominari maluit quàm

admittere; propterea quòd eæ Sociorum saluti & incolumitati iniquæ & iniuriæ viderentur, ipso palàm conclamante Imperatoris exercitu bellum præ pace, mortem præ vitâ expetendam esse potius, quàm vt hostibus dedi paterentur eos, à quibus viam salutis edocti, amarentur vt filij, defenderentur vt clientes.

Intellexerat idem Imperator Abassix matrem Patris Petri Paëzij excessisse de vitâ: quid ageret? nefas esse censuit non dolere. itaque plus etiam, quàm si suam ipse matrem extulisset, afflictus & mœrens, totum illum diem impransus in luctu & in pullæ vestis squallore transegit.

Quo minùs mihi Europæorum etiam Procerum aut noua videri solent aut inuidiosa beneuolentiæ studia, quibus largè humaniterque prosequuntur eos, à quibus sic institui ad probitatem mores hominum atque vitam, & ipsam sic defendi Ecclesiam probè sciunt.

Ferdinandus II. Regum omnium & Principum aduersus Societatem studia complexus videtur.

Fuerit ergo ille, post natos notosque Germaniæ Cæsares sanctissimus & potentissimus, Imperator Ferdinandus II. in Societatis curanda ac promouenda decora & emolumenta supra modum omnem prodigè liberalis; inconsideratus certè non fuit. obuersabantur videlicet animo eius huiusce nostri Ordinis iam inde ab exordio sui in Deum & Religionem inflammata studia, atque ad laudem virtutis omnis opera exaggerata. quæ quidem hîc mihi commemorare, tam non licet prohibente modestiâ, quàm licuit optimo Cæsari vrgente eum suâ beneuolentiâ commendare.

Interim tamen, quia (vt ille loquitur arcanorum operum Ferdinandi Cæsaris testis & iudex) *orbe vniuerso iudice, tenerrimè Societatem IESV dilexit; patitur, nisi fallor, imò exigit hic locus, vt non tam in Societatis nostræ, satis iam superque mundo cognitæ, commendationem, quàm in argumentum aliquod animi grati ex ingentibus & immortalibus in nos promeritis pauca commemorem. Quod vt faciam, nihil dicam de fundatis & erectis domiciliis Societati plusquam decem, nihil de instauratis & dotatis minimum duodecim, nihil de vsu ac familiaritate perpetuâ, quâ, posito velut diademate ac Cæsareâ Maiestate, priuatim complectebatur Socios, & admittebat ad tractationem & oscula suæ dexteræ benignissimè exporrectæ. Hoc dicam, quod non ab vno quopiam aut inuidò aut amico, sed vulgò iactatum est, *Ferdinando tangi & oculos & pupillam, cum Societas tangeretur; non posse vllum Societatis hostem censerì, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando bene vellet, eum bene velle Societati.* Adhæc, quoties à suis ipse filiis Austriacis Principibus, etiam tum Regibus & Præsulibus, aut salutaretur adueniens, aut iisdem vel abeuntibus vel abiens ipse felicia precaretur, solenne semper fuit, vt amandam colendamque Societatem præciperet, dicens: *Id si egerint, felices ac beatos fore.**

At verò iam tempus est, vt nostrum hoc opus, grato ac simplici egressu ad commendationem Societatis nostræ plus nimio fortè prouectum, in suum aliquando ordinem reuocetur; ac deinceps ad publicum eius encomium non ego vltra, sed ipsi de eâ, qui illam amarint, quin & qui oderint, eloquantur: certissimum nimirum & immortalis famæ præconium hoc est, cum & verbis opera, & operibus verba respondent.

CAPVT DECIMVM.

Aucta & amplificata Societatis IESV existimatio à virorum Principum testimonio, qui de illâ, ut meruere bene, sic magnificè censuerunt.

A Ge ergo genus illud commendationis explicemus, quod totum à ^{Maiores} verbis est; non verbis tamen fucatur inanibus, sed in pectoribus ^{lani argum-} æquissimâ benivolentiâ præditis natum, laudatissimis encomiis enite- ^{mentium} scit. Magnam sanè & bonam laudis partem illa præsertim sibi vendi- ^{minoribus} cant, quæ à claris viris vel prolata grauitè, vel testata fideliter, grata pos- ^{ad virtus-} terorum memoria æternis signata litteris merità comprehendit. Ho- ^{tem.} rum nos ex abundanti copiâ hauriemus tantùm id, quod ad commen- dationem Societati seruiat, non quod officiat veritati: fructum inde tri- plicem, & reddite gratitudinis, & stimulatæ nostrorum hominum vir- tutis, & amplificatæ Dei gloriæ relaturi.

Ordiamur, si placet, ab iis, qui (cùm sint æternæ Religionis, ac sub- ^{Testimo-} ductæ à mortalium sensibus Diuinitatis interpretes, Ecclesiæ Romanæ ^{nia Ponti-} Antistites, gentiumque custodes omnium) quot verba tot oracula, quot ^{ficum de} apices tot veritatis mysteria proloquuntur. ^{Societate:}

Quid inter hos Paulus III. ille fundatæ Societatis primus confirma- ^{Pauli III.} tor ac patronus? Descriptum sibi Sociorum Institutum & Ordinem cùm legisset; nihil esse in eò, quod pium & sanctum non sit: adhæc ipsos sibi sup- ^{in Bullâ,} plices Socios, Spiritu sancto (ut pie creditur) afflatos pronuntiavit. ^{Regimini.} Modestum hoc & breue, quale scilicet inscribi fundamentis solet, verum tamen & efficax recens approbatæ Religionis encomium fuit. altiùs ad- ductâ eius fabricâ, altiùs etiam & amplius efferendum fuit: nimirum ut deinceps idem ille Paulus assereret Societatem esse agrum fertilem, qui ^{in Bullâ, xi-} non annis, sed diebus singulis multiplices & vberes fructus proferret. Fuit ^{et debitum.} ut (quo nescio an maius aliquid aut breuius dici possit) admiratione motus earum rerum, quæ à minimâ Societate maxima gerebantur, Spi- ritus Dei est hic, palàm & liberè testaretur.

Iulius, & ille Tertius, quâ motus ratione fuerit ad stabilitam iam à ^{Iulij III.} Paulo Societatem robustiùs etiam confirmandam, fatetur his ad Igna- tium verbis: Sacræ Religionis, sub quâ dilecti filij Societatis IESV reiectis ^{in Bullâ, Di-} sæculi vanitatibus gratum Altissimo præbent sub humilitatis spiritu famula- ^{lecta suis.} tum, & feruentibus studiis per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios ad diuinæ Maiestatis obsequia trahunt, fauor exposcit, & deuotionis vestræ merita nos inducunt, &c.

Quid Marcellum II. Ceruinum illum vix ostensum Ecclesiæ Pa- ^{Marcelli} trem, dicturum fuisse de Societate, quid scripturum existimatis, si vel ^{II.} tantulum vt aliquid Pontificio stylo conderet, superesse potuisset? Sanè quidem tanto hic flagrabat amore huius Societatis, ut nonnumquam, cùm de ^{Martinus} eâ sermonem haberet, discedere ab eâ verborum parsimoniâ, quæ ei natua erat, ^{Olausius in} videretur. Aliquando in conuentu plurimorum hominum de hac Societate loquens ^{1. part. Hist.} dixit, se non legisse (quamuis esset in historiis versatissimus) ulli homini post ^{Soc. l. 1. 5.} ^{num. 60.}

Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Significabat autem, apertissimâ hac testificatione declarasse Deum hominibus, quantum hoc Institutum approbaret. Is paulo antè quàm conclaue illud ingrederetur in quo Pontifex renuntiatus est, dicebat quodam die mihi, deplorans nostrorum temporum corruptelam, cum ex pluribus rebus, quas in mundo geri videbat, grauissimum caperet animo dolorem; in illis tamen rebus, quas Dominus dignabatur per Societatem nostram operari, acquiescere & recreari solere. Postquam electus fuit in Pontificem, Patri Ignatio, me presente, dixit, deliberasse se omnino duos Sacerdotes nostræ Societatis apud se habere, cum quibus de grauioribus rebus communicaret; propterea videret quos illi dare vellet.

Pij II.

Inuidiosum propè sit quod à Pio IV. paternus in nos affectus expressit, nisi paruulorum filiorum, si non merita, certè gratia aliquid sibi iuris apud studiosissimos sui patres præ filiorum reliquis arrogarent; illudque maiores ipsi minoribus benignè concederent, suauiter indulgerent.

ia Bullâ, Di-
lecti filij.

*Et si (inquit ille) ex debito Pastoralis officij singulos Religiosos, qui, spre-
tis huius transitorij sæculi pompis, iugum Religionis libenter amplexi, propriam
voluntatem abnegare, & in cælis thesauros suos reponere decreuerunt, paternâ
dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum IESV as-
sumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum IESVM
CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur; maioribus fauoribus
& gratis prosequendum inuitamur. Attendentes, quantum dicta vestra
Societas in Ecclesiâ Dei hæctenus fructum attulerit, & quantum in futurum
Deo dante sit allatura; & propterea vos, præ cæteris aliis Religiosis, maioribus
fauoribus & gratis fore meritò prosequendos, &c. Nec verbis ille solum,
sed ipso statim Pontificatus sui initio factis etiam in Societatem bene-
uolus, cum præstitisset ea quæ gratiam à Sociis amplissimam postula-
rent, eamque omnium nomine ad Pium Patrem referret Præpositus Ge-
neralis Iacobus Lainius, subiicit sanctissimus Pater (aderant Cardinalis
Moronus, & Ferrarie Dux, eo die apud Pontificem pransi) haud opus gra-
tis esse: Societati se usque ad sanguinem facturum. Alioque die cum litteras
in commendationem rerum nostrarum à Philippo Hispaniarum Rege accepisset,
dixit, ab Imperatore quoque & aliis Principibus ad se eiusmodi commendatio-
nes missas, verùm superuacua secum talia officia pro Societate esse, ad quem
commendare eam potius pertineret. Quæ non verbi causâ dici, res, veræ
animi indices, testabantur. nam quos per orbem Christianum undique in
provincias dimittebat Apostolicæ Sedis Nuntios, iis Societatem plurimum com-
mendabat: & ei quem in Germaniam destinauit, disertè hoc addidit in man-
datis, ut vias attentè dispiceret, per quas plurima eius Collegia conderentur.
Ac nescio quo pacto Romæ, hoc potissimum anno, lateque per Septemtrionis oras,
hæc opinio percrebuit, ad corrigendos mores, restituendamque Religionem haud
aliud præsentius oblatum esse remedium, quàm hominum Societatis quàm plu-
rimum operâ uti.*

Sachinus
lib. 4. num. 7.

Non poterat non ex his in Societatem nostram Pij Pontificis studiis enasci dolor eius animo atque molestia, quoties sentiret à maleuolis cum iacturâ diuini honoris salutisquæ mortalium, eam impeti, quam ipse
tan-

tantopere commendaret. quod cùm sæpè aliàs, tum præsertim testatus est litteris, quas in patrocinium Societatis iniuriã læsæ ad Maximilianum Imperatorem, & Danielẽ Electorem Moguntinum luculentè conscripsit. in quarum alteris ita inquit: *Ad aures nostras peruenit exstitisse non-nullos, qui diuini timoris immemores, & conscientiæ suæ negligentes, inuidiã scilicet, & prauis quibusdam studiis occæcati, libellos quosdam contumeliis, probris & maledictis plenos disseminauerunt aduersus Ordinem totum Societatis I E S V, & quosdam eius Professores nominatim, qui sunt ceteris notiores. Sanè moleste tulimus lædi famam & violari existimationem eius Ordinis, cuius tam multa & insignia constant erga Religionem Catholicam officia & merita. Quã in re non modò eis iniuriam fieri putauimus, sed id agi intelleximus, ut pia opera, quæ per eos in diuersis orbis terrarum partibus effici consueverunt, talibus calumniis impediantur.*

Nec minùs piè atque beneuolè Pio Quarto eum subinde secutus Pij Quintus, & ille verè Pius, in Bullâ (quã Societatis Constitutiones anno M. D. LXVIII. confirmauit) ipsò statim initio, ac velut ex abrupto, excurret in Societatis I E S V merita, nimio propè verborum ambitu, non minùs ad omnium admirationem quàm nostram verecundiam exaggerata: *Innumerabiles, inquit, fructus, quos, benedicente Domino, Christiano orbi Societas I E S V, viros litterarum præcipuè sacrarum scientiã, religione, vitã exemplari, morumque sanctimoniam perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini etiam apud longinquas & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerant, optimos prædicatores & interpretes producendo, felicissimè hæcenus attulit, & adhuc sollicitis studiis afferre non desistit, animo sapius reuoluentes nostro, &c.* Potuitne ille ex amplissimo PP. Prædicatorum Ordine religiosissimus ac sanctissimus Pontifex verbis aliis suorum virtutes hominum toto adhuc orbe clarissimas commendare prolixius, quàm exaggerare voluerit prima illa Societatis studia, non aliunde magis, quàm à maiorum suorum, sancti præsertim Augustini, Dominici & Francisci filiorum, exemplis, etiam tum recentibus, inflammata?

Et hæc quidem ille ne dixisse propensè magis aliquando videretur quàm verè, iteratò & fortius inculcat ita loquens: *Dum indefesse considerationis intuitu perscrutamur, quantam Christiana Reipublica utilitatem attulerint dilecti filij Presbyteri Societatis I E S V; ac planè conspicimus eos, verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris quos arugo & tinea comedit, lumbis que paupertate & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerint; ac tam inibi quàm ubique terrarum charitatis & misericordiæ opera exercere studeant; sacre nullo modo possumus, quin eos tamquam veros palmites in CHRISTO per charitatem coniunctos, & benigne amplectamur, & ea sibi specialiter concedamus, quæ & paupertatis per eos emisse voto, & eorum instituto ac commoditati credimus profutura.*

Gregorius
XIII.

Quoties quâ priuatim, quâ publicè, tam viua quàm scriptæ vocis oraculis Gregorius XIII. (ille numquam fatis nec à me supra, nec vniquam ab vllò laudatus Societatis nostræ & totius Ecclesiæ Pater) ornatissimè de nostro Ordine locutus est? ita vt nobis vnus defensæ hoc tempore, atque adeò conseruatæ Christianæ Reipublicæ atque Religionis laudem daret.

Ex actis
Congr. IV.
Generalis.

Dederitne idem ille veritati an benevolentie suæ, quòd adeuntibus ad se demississimi officij causâ Congregationis quartæ Patribus Romæ coactis dixit his verbis? *Hic sanctus Ordo vester verè sanctus iam per totum orbem est sparsus. In summâ non est ferè melius nunc aliquid quàm vester hic Ordo sanctus, qui à Deo constitutus est contra hereses, & quasi eodem tempore cæpit, quo errores illi spargi cæperunt. Ideo plurimum refert ad Principum & populorum profectum, & nos certè cupimus, vt quotidie augetur & crescat.*

Bulle, Salu-
natoris.
Quanta in
vna,
Pium &
vtilè.

Bulla, Ascen-
dente Do-
mino.

Non caput hoc tantum expleam, sed libros impleam, si vel frustatim hîc velim atterere quæ laudatissimus hic & perquam studiosus rei Catholicæ assertor Gregorius in dilectos sibi quos vocat Presbyteros venerabilis Societatis IESV, ad laudem eorum & commendationem multa congescit: ego in pauca contraham, & breui, si fas, oratione ipsius tamen verbis comprehendam. *Ascendente, inquit, Domino & Salvatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari: ipse autem à discipulis rogatus ventis imperauit, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri nauiculâ collocati, turbantibus excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram intercâ operam & laborem in frangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus. Cumque tanti laboris socios & validos remiges diuina nobis providentia preparauerit, eorum opera in superandis seuiantis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nibili pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo cum aliarum Religionum studia, tum Societatis IESV assiduis pro CHRISTO labor, nec non usque ad finem perseverantia, promptam se ostendit; cumque prolem Catholicæ Religionis valdè proficuum, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesiâ subeunda paratam procreauit, aliam atque aliam à primâ non degenerem præstante gratiâ Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altiùs prouecti semper præsidium, quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus.*

Gregorius
XIII.

in Bulla, Ec-
clesiæ Ca-
tholicæ.

Post Sixtum V. Gregorio XIII. suppar XIV. & ille Gregorius, consimili studio, & Apostolicæ auctoritate sententiæ, Religio, inquit, Societatis IESV, quam nouissimis hisce diebus diuina providentia excitauit, adeò strenuè laborauit, ac sine intermissione laborat, vt illius vel turbationem & infirmitatem ad commune Ecclesiæ damnum, vel pacem atque integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere putemus.

Clementis
VIII.

Suarez l. I.
Societat.
cap. 7. n. 5.

Clementis VIII. dum Patres, qui ex vniuersâ Societate Romæ congregati fuerant, pedibus suis affusos alloqueretur, quid de eâ sentiret his verbis testatus est: *Anno Societatem vestram, atque vnicè charam habeo; eamque dexterum Ecclesiæ brachium meritò profiteor & profitebor.*

Pauli V.

Nec aliter Paulus V. ipso statim initio Bullæ quâ institutum Societatis,

tis, & illi concessa à Gregorio XIII. priuilegia, promptè confirmat: *Quantum*, inquit, *Religio Societatis IESV in Ecclesiâ ad Fidei, pietatis &* in Bullâ, *Quantum*
religionis augmentum profecerit, & in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, & Religio.
Christiana Respublica nouit vniuersa.

Denique (quoniam eò iam & successu temporum sponte deducti, & Pontificiæ commendationis serie continenti suauiter deuoluti sumus) de Gregorio XV. nuperæ eiusque beatissimæ recordationis, deque Urbano VIII. spirantis adhuc & æternæ uenerationis, Pontificibus Optimis Maximis, quid dicemus? Declinauisse eos à maiorum suorum laudatione magnificâ, quâ nascentis illi Societatis nostræ incunabula fulciant, an ipsam fortè Societatem à dignâ tantorum præconiis virorum consuetudine deficiuisse? Absit ut illam vel optimis Ecclesiæ Patribus, vel Societati etiamnum innocentissimâ, & castissimâ matri nostræ, iniuriam cogitatione vel vnâ patiar irrogari.

Quod Reipublica Christianæ bono fiat (inquit ille Gregorius in litteris Apostolicis ad Carolum à Lotharingiâ, Lotharingo Duci sanguine proximum, Episcopum Virdunensem, cum hic facultatem ineundæ Societatis fieri sibi à Sede Apostolicâ postulasset) *abiectis humanarum curarum opumque impedimentis ad eam te confer sacræ militiæ Societatem, Catholici nominis defensione, & hæreticorum excidiis clarissimam, quam quidem quanti nos faciamus, duo illi Christiani Imperij propugnatores Ignatius & Xauerius Sanctorum cognomento nuper à nobis aucti, cunctis terrarum prouinciis seculorumque ætatebus declarabunt.* Et hos ille sanctissimos Heroës priusquam Catholicis aris templisque colendos admoueret, ita, auditis in Consistorio suo publico eorumdem virtutibus atque prodigiis, scribitur elocutus: *Meritò quidem miserentis Dei bonitatem atque potentiam in Ignatio Loiola Ecclesiâ Catholica veneratur. Cum enim tenebrarum princeps super astra Dei solium suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hæreticorum armis celum adortus, Catholicæ Religioni exitum mitteretur; peropportune sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra vnus cui terminos opera suæ pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciscens, in Romani Pontificis uerba iuraret.*

Nec minùs aut seigniùs (inter alia promptæ in nos monumenta pietatis, quæ spirantia adhuc in Urbano Ecclesiæ sanctæ Principe, emortuâ hac uoce non indigent) non minùs, inquam, ipse Gregorium secutus Urbanus, & celebratam ab illo SS. Ignatij & Xauerij Canonizationem, & eiusdem amplissima de Societate præconia suo etiam adiecto calculo confirmauit. *Ineffabilis*, inquit is, *Dei bonitas & misericordia, quæ miro consilio suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter Gentes, siue contra subnascentes hæresarchas, destinauit plures sanctitate & doctrinâ illustres uiros; nouissimis temporibus, cum pij Lusitanorum Reges in longinquas Indiarum terras ac remotissimas insulas latè patentem uincæ Domini propagande aditum aperuissent; nec minorem Catholici Castellæ Reges nouum in orbem ad Occidentem repertum patefacerent; veterem autem Religionem omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris uitæ professionem Lutherus monstrum teterrimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis*

mis eorum linguis in Septentrionis partibus corrumpere & deprauare, ac Sedis Apostolica auctoritati detrahere conarentur; excitauit spiritum Ignatiij Loiole, qui ex medio honorum cursu, & à seculari & terrenâ militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum & formandum tradidit, ut demum nouâ Societatis IESV, quæ inter alia pietatis & charitatis opera, Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei veritatem reuocandis, & Romani Pontificis potestati tuende, ex instituto se totam impendit, Religione fundatâ, vitam admirabili sanctitate traductam sanctissimo pariter conclusit exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus.

*Præsidium
Concilij
Tridentini,
in Diploma-
te dato Tri-
denti 1. No-
uemb. 1562.*

Nec aliter quàm Summi Pontifices de Societate ipsi etiam Præsides Concilij Tridentini censuere; quorum ne singula virtutum dicta proferram, hæc fuit in commune sententia: Religio Presbyterorum Societatis IESV, quæ iam latissimè per Christianorum & Gentium etiam prouincias (Deo quod capit opus promouente) cum maximo animarum fructu patet, instituta in Ecclesiâ Dei, & approbata per Sedem Apostolicam fuit.

Summis hisce Pontificibus, eorumque Cathedræ Assessoris, qui directæ mentis intuitu certum habent cum cælo & veritate commercium, approbasse opus suum laus prima fit atque præcipua. Est certè non infima, viris in quouis ordine principibus placuissè: illustre videlicet id esse necessum est, quod vibratione suâ, etiam non attendentem, ferit. Et attendebant illi quidem intendebantque virtuti, quos nunc proferre constituo, Ecclesiæ iuxta ac Reipublicæ Principes; sed non quo Pontifices oculo tam infallibili, tam perspicaci; nec minùs tamen etiam illi & perspexere Societatem penitus, & ex vero commendarunt.

*Cardinalis
Guidiccio-
ni,*

Bartholomæus Guidiccionus Cardinalis, ille (vt initio memini) nouarum Religionum sub ipso Paulo III. tam acer & tam pertinax insectator, vt non verbo tantùm, quod calidè faciebat in sacris congressibus, sed scripto etiam (vt fertur) ex Lateranensi & Lugdunensi Concilio, lapsam potius veterum Ordinum disciplinam erigendam esse, contenderet, quàm instituentam nouam; Societatis sine percepto, sic animo commotus est, vt diceret: *Nouas Religiones non probo, hanc tamen non probare non audeo: sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, ut, quòd me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet, & affectu quodammodo inuitus complectar quæ argumentis antea repudiabam.* Nimirum non humanis metienda rationibus sunt opera Dei; nec mortali accommodanda iudicio, quæ in ordinem diuinæ suæ prouidentie Mens æterna disposuit.

*& aliorum
Cardina-
lium:*

Mitius iam inde ab initio, nec tamen minùs magnificè alij de Societate Cardinales amplissimi, & variarum Ecclesiarum dignissimi Præsules censuere: quos inter Eminentissimi, & iam sæpè nominati, Farnesij, Ludouisij, Barberini, ipsis suis immortalitate dignis operibus hodieque proloquuntur affectum suum. Alij autem, & illi olim sanctissimi Tridentini Concilij Assessores & Præsides, Gonzagæ, Moroni, Sabelli, Truchsesij, Hofij, ceterique quæ publicis quæ priuatis monumentis & tabulis illud se Tridento retulisse testantur in patriam vnum inter alia non minimum, quòd ibi primùm agnitam IESV Societatem deinceps & amare potuerint, & impensius obseruare.

Pari in Societatem animo & voce vsi sunt Bartholomæus Torres, Petrus Guerrerus, Hieronymus Oforius, alijque laudatissimi Præsules, quorum vt præterire verba, sic affectum dissimulare non licet.

Bartholomæi Torres, & aliorum Episcoporum: Martini Azpilcueta.

Quid Martinus Azpilcueta Nauarrus, vir & doctrinâ & pietate notissimus? Is, cum Salmanticâ fortè transfiret, ita de Societate sentiebat, vt piè omnes in eâ vrbe Socios deque genu complexus, candido admoneret affectu: *Cum Ignatius (sic enim ille loquebatur) contra satanam eam instruxisset ornassetque classem, quâ nulla vquam maior esset instructa, magnas Societati tempestates minime defuturas.*

Nec defuere qui iam obituri diem suum, non sine admirabili exaggeratione verborum Societatis meminisse cogentur, etiam tum cum omnia excidissent, & quidem illo ipso puncto temporis, quo plerique, remotis inuidiæ nebulis, & perturbationum humanarum tempestate sedatâ, veritatem ipsam & clariùs vident, & certius apprehendunt. Quos inter quidam in Regno Neapolitano nuper Episcopus, infularum, dum vixit, quàm Societatis amantior: *O sancta (inquit moriens) Societas, quam antea neque satis cognoui, neque merui! tu superas & præcedis Peda Pastoralia, Mitras, Purpuras Cardinalitias, Sceptra, Imperia & Coronas. Quem ego sensum morientis Episcopi sicut exaggerare non audeo, sic non debeo eleuare: licet enim (nisi fallor) vt cum eo pro consolatione priuatim suâ Socij sentiant, licet vt ab eodem pro suâ in Societatem beneuolentiâ non dissentiant alieni; Iacobus certè Treuirensis Archiepiscopus Elector Imperij cum obiret, intermortuis etiam vocibus illud præsertim inclamasse dicitur, *O sancta Societas.* affinitate crediderim aliquâ cum roborati in Socios affectus, tum sanctissimi IESV nominis, quod Societati quasi proprium fatali illo tempore recolebat.*

P. Rocca in litteris anni 1609.

Annus Prou. Rhenanæ 1587.

Quid porò de Societate Reges ac Principes? illi qui difficillimis temporibus, nullo non orbis loco, apud omnes latè gentes & populos, admirabili celeritate enatam veriùs quàm propagatam Societatem habuere & suspexere semper miraculi loco?

Testimonia Regum & Principum:

Philippus II. & Ioannes III. ille Hispaniæ, hic Lusitaniæ, & singularum Indiarum singuli tum Reges, & primi in suâ quisque ditione vt propagandæ Fidei, sic inferendæ Societatis auctores, quàm de illâ cum vis vterque Principibus beneuolè censuerunt?

Hunc Xauerij & Rodericij virtus heroïca paucis omnino mensibus Olisippone perspecta eò impulit, vt, perinuitos licet & sæpè reclamantes, & illos, & omnes deinceps illorum Socios, *Apostolos* nominaret; maiori scilicet & illustriori nomine, quàm vlla, post primos Ecclesiæ Præsides, hominum merita postulent, & Societatis, omnium Ordinum minimæ, Religiosa modestia patiatur. Sed enim modum nescit veneratio, mensuram non capit affectus; cum semel Regum ingentes animos regi (nedom cogi) nescios occupauit. Virtutem admirantur omnes homines; sed illam viri Principes vt obseruant acutiùs, sic impensius venerantur.

Ioannis Tertij Regis Lusit.

Nihil erat in illo, quem iam antè nominavi, Philippo Secundo humile; quin erant summa omnia, eaque, in quibus & magnum Carolum & Austriacum genus agnosceres. mirum adeò nil fuit, hunc, etiam cum Regiâ suâ coniuge Mariâ, & ceteris aulæ Hispanicæ Principibus

viris, tam citò perspexit illè Apostolicæ virtutis lumen illud, quod Regno illi nobilissimo par Societatis alterum Faber & Araosius inferebant. Ij Vallisoleti primum agniti, sanctissimorum operum affiduitate, & varietate munerum, apud summos pariter & infimos vtriusque sexus & omnis ætatis homines id effecerunt, vt cateruæ ipsæ mortalium, velut graui

*Aula III-
spanice sub
Philippo
II. Austr.*

excitata de fomno, ad aspectum nouæ lucis vndique conuolarent; & cum aut nomen adhuc Societatis I E S V aut instituta non nouissent fati, Socios tamen alij *Papistas*, titulo quàm odioso hæreticis, tam Catholicis glorioso; alij *Apostolos magni Dei*; homines alij, sed *humane carnis expertes* nominarent. non capiebant siquidem (vt aliàs narrare me meminì) in aulâ quàm plurimì, & mirabatur Philippus ipse vehementer, inter tot irritamenta nequitie, posse homines ætate non graues, tot instructos à naturâ gratiis, ab omnibus tam impensè susceptos, tantâ non vitæ solum, sed ipsius etiam famæ integritate versari. *Illius certè fortissimi Principis honestissima de Societate iudicia, ipsa quoque Curie lumina vt consimili eos honore colerent, admonebant.* Et Philippum presè secutus Ferdinandus Silua Comes Cifontanus, magno apud Carolum loco, eam hauserat opinionem de sanctitate Sociorum, *vt cum ad eos adiret, illud ferè haberet in ore: Conferamus nos ad Clericos sanctos.*

*Philippi
II.*

*Ferdinandus
de Silua:
Hitor. Soc.
p. I. l. 5. n. 66.*

*Aula
Gallicæ:*

Sed hinc iam nos ex Hesperia, si placet, in Galliam transferamus, Valefiorum quoque & Borboniorum Regum Franciæ laudatissima in Societatem studia audituri. Quid Carolus IX. quid Henrici II. & IV. omnes quàm sincerè Religionis cupidi, tam strenui agitatorum non semel per ea tempora Societatis asseutores & patroni. Carolus quidem, pro suâ in Socios beneuolentiâ pænè præcipiti, si, quæ iam designauerat animo, proferre palàm non fuisset immaturâ morte prohibitus, reipsâ ostendisset (quod inquebat) *se vnicum Iesuitarum Collegium pluris facere & pro Religionis & pro Regni amplificatione, quàm omnium munitissimam totius mundi arcem, sequè Iesuitas & pro subditis fidelissimis agnoscere, huiusque Societatis incrementum ad gloriam quoque & maiestatem Regni & populi Gallicani pertinere.*

*Franciscus
Montanus
in Apolog.
pro Socie-
tate cap. 54.
Caroli IX.*

*Alexan-
dri Farnesij
Ducis
Parmens.*

*Henrici
IV.
Ex P. Ioanne
Argento
ad Sigis-
mund. Po-
lund. Regem.*

Similem Alexandri Farnesij Parmensis Ducis pro Societate sententiam ipsa mox, in quâ prolata est, Prouincia Belgica commendabit.

At verò Henricus IV. ille cognomento Magnus, datis ad Rupellanos xv. Kal. Octobr. anni M. DC. VI. litteris verè Regiis, ita pro Sociis: *Experti*, inquit, *pluribus in vrbibus Regni nostri probitatem, capacitatem atque modestiam PP. Societatis I E S V, qui in omni consuetudine moribus atque doctrinâ sat liquidò ostendunt, nihil se nisi vnam Dei gloriam habere præ oculis.* Et poterat sanè se expertum dicere, qui cum esset acri vir ingenio, & perspicacissimâ mente, nouem ipsos annos, quibus de reducendâ in Gallias Societate deliberatum est, diligenter inquisiuit, num quid in Societate culpabile reperiret; nec aliquid se in illâ non integrum reperire potuisse non semel professus est.

Sanè si optimus ille, etiam bonorum virorum iudicio, habendus est, qui vitis pro humanâ infirmitate quàm paucissimis vgetur; quo fuerit apud Henricum & ceteros Galliæ Principes loco Societas, quam, tanti testimonio Regis, immunem ab omnibus esse constaret? Hinc, credo, emanauit

emanauit illa ipsius Henrici IV. in litteris IV. Kalend. Decembris ann. M. DC. VII. ad sextam Societatis Congregationem Fontebello datis assertio: *Se commune Societatis nostræ bonum inseparabiliter cum ipsius Ecclesiæ bono coniunctum arbitrari.*

Hinc tam Cleri quàm Nobilitatis in Comitibus generalibus Regni Gallici Parisiis anno M. DC. XV. pro Societate postulantium illæ voces: *Ingentes fructus & singularia officia que Patres Societatis IESV tum in Religionem Christianam propagandâ, tum iuuentute bonis moribus & scientiis infortificati, &c. olim præstiterunt, & nunc etiam præstant in Ecclesiâ Catholicâ, & nominatim in hoc Regno, nos omnes adducunt, &c.*

Nec secus quàm priores illi laudatissimi Principes (quod quidem sine comparatione vllâ, vel studio partium, dictum velim) Poloniæ etiam Reges, Ducisque Bauariæ censuerunt.

Testatur Episcopus Præmissiensis, audiuisse se in conclavi Regio, cùm palàm & apertè diceret inuictissimus Stephanus Poloniæ Rex: *Fore ut, quàm diu stabunt homines, in suâ Societas integritate persiſtat, quod cum pietate doctrinam prouidè admodum atque admirabili temperamento coniunxerit. Ingens nec dubiâ nixum ratione testimonium prudentissimi Regis: quod ad suam vnus gloriam, & commune bonum Ecclesiæ, ratum esse iubeat, qui potest, Deus.*

Sed quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariùs nemo vel illustriùs quàm ipsemet diplomate suo Regio Stephanus declarauit: in quo, *Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni nostri thronum diuinâ prouidentia euecti sumus, nihil nobis antiquius fuit, quàm ut antiqua pietas (que est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. neque uero quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tamquam expediti uelites, quoquoersum ad lucrandas animas excurrerent, &c.*

Iam non vni alicui Duci, sed toti Bauariæ domui perpetuus in Societatem affectus fuit continensque laus, non operibus minùs expressa, quàm verbis. Hæc inter minimè obscura sunt illa quæ circa annum prioris sæculi sexagesimum Dux Bauarus Monachio dedit ad Lainium Societatis IESV Præpositum Generalem: *Ex litteris, inquit, quas anno ad te proximo dedimus, satis, ut remur, constat, quid de vniuersâ Inſtituti vestræ ratione nobis persuasum sit; quantum inde labenti Christianæ rei commodi polliceamur. Nec sanè nos spes ista sefellit vniquam: illi enim ipsi de Societate vestrâ, quos nuper ad nos misisti, iactis feliciter fundamentis, publicis concionibus, & priuatis etiam adhortationibus, rem fortius tentant. quassatos vineæ Domini muros ita sine intermissione reficiunt, ut non modo furiosus ille aper egregiè ab vuis arceatur, sed vineam ipsam seminibus noxiis & sentibus perpurgatam spes sit puriorem conseruari haud difficulter posse. Ex his vestris seminariis primitiua Ecclesiæ faciem iam iam contueri incredibili gaudio gesti-
mus. Quis enim, nisi sit ipse quoque communi, qui totum propè Christianum per orbem grassatur, morbo infectus, non letetur ex animo, insaniam hereticorum pertinaciam summâ eruditione innocentiaque vitæ tuorum tandem infringi? Verè igitur ac merito tibi gratulamur talium filiorum parenti, in quibus*

reniuſcentis Religionis exſtirpandarumque hæreſum vna firmiſſima ſpes conſtitit.

Urbium
de Socie-
tate indi-
ca:

Quis porro urbium, quis rerum quã publicarum quã ſcholasticarum, de Ordine noſtro ſenſus fuerit, infinitum ſit & ſcribendo perfequi, & allequi audiendo. Vnum pro urbibus Aſculum in agro Piceno, alterum pro Academiis omnibus Ingolſtadium ſententiam dicit, publicam veriùs, quàm ſuam. Ita ergo in datis anno M. DC. XIII. ipſis Kalendaris Octobris ad Paulum V. Pontificem Maximum Aſculum loquitur: *Beatiffime Pater, ſi veſtra Beatitudo poſſet videre mutationem morum, quæ in noſtrâ ciuitate facta eſt, poſtquam ad nos venerunt Patres Societatis I E S V, ipſummet Aſculum non ampliùs agnoſceret. Senes antiqua odia poſuerunt, iuniores nouas amicitias inierunt. gladiùs & pugionibus precarij libri atque coronæ ſucceſſerunt, & ſanguis diſcordiarum conuerſus eſt in lacrymas pœnitentium. Vbi antea otioſi hominum conuentus fora occupabant, nunc piè celebrant Eccleſias, & inſtitutas à Patribus congregationes frequentant: in quibus qui antea odio diſſidebant, amicè conueniunt, & mutuis humanitatis charitatisque officiis inter ſe certant: ut non recenter in gratiam rediſſe, ſed verà ac diuturnà amicitia coniuncti fuiſſe videantur. Illa quoque ſunt admiratione dignas obedientia filiorum in parentes, parentum amor in liberos. Quæ emnia vt noua apud nos agnoſcimus, ſic ea Patrum educationi, aſſiduoque labori, grati accepta referimus. & hic humi proſtrati, &c. anno M. DC. XIII. die prima Octobris.*

nominatum
Aſculi:

Vniuerſi-
tatum, &
ſignanter
Ingolſta-
dienſis:
Raderus in
Bauariâ fan-
ctâ Tomo 3.
pag. 124.

At verò Academiæ Ingolſtadienſis Cancellarius Doctoresque omnes de Societate, cuius in tribus omnino hominibus ipſa penitus inſtituta perſeuerant, ita denique cenſuerunt: *Nuper quantum lætitiarum ceperimus omnes ex aduentu trium Theologorum, Claudij Iaij, Alphoſi Salmeronis, & Petri Cauſij, vix dici poteſt. quorum præſentia non ſolum famam de ipſis excitatam non minuit, ſed etiam auget. quorum ſingularis in ſacroſanctis ſtudijs ſcientia, tum in omnibus diſciplinjs exercitatio, poſtremo ſanctimonia vite, exſpectationem omnium, eamque maximam, non ſolum æquat, verum etiam ſuperat.*

Historico-
rum va-
riorum:
Vincentij
Blasii de
la Nuza,
Tom. 1.

Pari cum urbibus & Academijs ſtylo & animo loquuntur Hiſtorici paſſim multi: ex quibus nunc vnum ex Hiſpaniâ, alterum è Galliâ produxiſſe ſit ſatis. Vincentius ergo Blafcus de la Nuza in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ & ſeculari Aragoniæ teſtimonium Latine redditum hoc ponit: *Quod illuſtrem fecit hunc annum, facietque in ventura retrò ſecula, fuit quòd Sancta Sedes Apoſtolica confirmari Religionem Societatis I E S V. celo dignum ipſisque Calitibus ſtratagema, dare hiſce temporibus ſacrum illud Inſtitutum, vnde tanti tamque ſancti & docti homines prodierunt. Conſentit in Martyrologio ſuo Gallicano Andreas Sauſſaius. Ipſo die ſancti Ignatiij Loiole Presbyteri & Confeſſoris glorioliſſimi, qui ſingulari diuinæ bonitatis arcano orbi datus ac in lucem editus, imminente tempore, quo aperto abyſſi puteo, æterni pietatis hoſtis. terrâ hæreſeon caligine ſolem Fidei Catholice clariffimum obſcurare, & per ferales emiſſarios CHRISTI Eccleſiam funditus ſubruerere ſatagebat. excitus zelo Dei noue militiæ Dux, nouam in aduerſum aciem, Societatem ſcilicet I E S V, felici prorfus auſpicio inſtruxit; vel hoc ipſo nomine, vniuerſis inferorum copijs formidandam. Quam Regule ſanctiſſimis præceptis inſtitutam, Sedis Apoſtolicæ auctoritate munitam, diuinâ prorfus ſapientiâ regens,*

Andree
Sauſſaij,

regens, toto orbe diffudit, aduersus impietatis cohortes, & fera peccati monstra perpetuo certamine bellaturam. Cuius fortissimæ phalangis victoria, denicâ ferè iam vbiq; hæret, Fide mirificè etiam apud Ethnicos propagatâ, sepultâ ignorantia, vindicatâ pietate, quocumq; sol lucet, latè patent: hisq; trophæis ouans Catholica Ecclesia, impensè Ignatio quotidie triumphanti, iamq; cum CHRISTO regnanti, gratulatur. Qui Sanctorum præclarè gestis animatus, tam mirandas res CHRISTO auspice Lutetia Parisiorum aggressus, ipsi CHRISTO IESV (cuius nomen altè præcordiis infixum gerebat) immensam gloriam, Ecclesie perpetuum munimen & commodum, sibi verò sempiternum decus peperit.

His porò solidissimis grauissimorum virorum pro Societate testimoniis vnum lubet adiicere, non leue id quidem, sed ad suauitatem tamen sensu & verbo benignissimè comparatum, expressumq; ab Amplissimo viro Erycio Puteano Musarum delicio, illo non apud Belgas tantum, sed vbi vbi vniquam fuit, candidissimi notâ pectoris viris etiam maximis semper caro: *Quod maius, inquit, Religioni Christianæ bonum patrum auo accedere potuit, quàm vt, turbato opinionum dissidis orbe, viri prodirent optimi, doctissimi, sanctissimi, quorum operâ & industriâ aurea virtutis renascerentur secula, & nouo feruore Christianæ legis arcana inualescerent, nouo diuinitatis pondere firmarentur, mortalium partim frigore, partim scelere expugnato? Societas illa IESV est; quam cum nomino, satis laudo. illa Victrix hæresum, pharus virtutum, perfectio seculi, gloria disciplinarum.*

*Erycij Puteani.
in Oratione de Purificatione Virginis-matis.*

Nec vna Societatem commendauit Europa, barbaræ, etiam trans Oceanum, nationes ac Principes, nascentis apud se Societatis tamquam fortunati sideris exortum celebrare verbis pro more gentis suæ magnificis ac sinceris. omnia hîc proferre non licet; non quæ Cangoximani in Iaponiâ, non quæ Aluarus Congi, non quæ Malaciquettus Æthiopiæ, non quæ Zamorinus Calecuti, non quæ Achebarus Magni Mogoris, non quæ Castrum in Monomotapâ, ceterorumq; per Africam & vtramq; Indiâ populorum Reges ac Principes in Societatem & Socios encomia effudere, tam prodigè, vt immoderationem istam barbaram continentia Religiosa non ferat.

Barbarorum Regum ac Principum de Societate testimonia:

Omittere tamen non possum illud breue quidem, sed illustre encomium, quod sacris expressum notis Societati dicauere iam pridem Sinenfis Imperij Gubernatores duo. Horum alter sub ipsa initia adniforum in Sinas Sociorum (cùm moderationem in iis eximiam, & in exponendâ CHRISTI lege virtutem animi atque solertiam perspexisset, & porò suspexisset impensius) versâ demum in venerationem admiratione ita statuit, eos non transeunte verbo, sed expressis, ex more gentis suæ, affixisque tabulis perpetuis honorare. fieri id soler, factumque est hac, quam subiicio, celebritate, quâ summi quique Magistratus suam in familiares tantum ac pares sibi, beneuolentiam publicè contestantur.

duorum Sinenfium Gubernatorum.

Binas tabulas insigni opere striatas & coloribus illustres, eo qui in similibus obseruari solet apparatu, ad nos misit; adiecitâ voluntate suâ, quâ desiderabat earum vnâ sacræ apud nos ædiculæ vestibulo imponi, alteram in eâ optabat aulâ statui, in quam officij & salutationis gratiâ

Nicolaus
Trigautius
l. 2. de Ex-
ped. Chri-
stianâ apud
Sinâs cap. 5.

tiâ conueniebant amici nostri. Illa cubitalibus characteribus hoc præ-
ferebat elogium, *Diurorum floris ædes*: hæc verò paribus expressum litte-
ris hoc Societatis encomium exhibebat, *Gens ex Occasû sacrosancta*. mi-
noribus infrâ notis adscripto Gubernatoris ipso nomine. quo quidem
illustrius nihil potest. Cui affine & omnino geminum officij genus &
laudis amplissimæ, quo pluribus pòst annis Pequinensis vrbis Guberna-
tor affectit Socios recens tum millos in possessionem aulae suburbanæ,
ad P. Matthæi Riccij sepulturam, & vsum Societatis perpetuum, aucto-
ritate regiâ attributæ. is simili vt antè ritu adornatam missamque tabu-
lam tunulo Paris imposuit, cum hoc lemmate: *Ad iustitiæ famam ve-
nienti Matthæo Riccio è magno Occidente*. Quo quidem Sinæ, iustitiâ &
ratione omnia merentes, ad summam venerationem significantius
efferre nihil solent. Et ita sanè etiam citra adulationem vel inuidiam ille
potuit, cum maximorum eo ipso tempore Magistratum crebrò de So-
ciis audirentur hæ voces: *Quod est totâ hac aula tribunal, quod non intelli-
gat legem illam, quam predicatis iustam esse, veram esse?* summâ factò ac
debitâ veneratione Fidei Catholicæ, at non minimâ etiam commenda-
tione Sociorum, quorum non minus è moribus, quàm verbis, iustitiæ
ac veritatis Christianæ lux sese incorrupta prodebat.

Idem l. 5.
cap. 21.

Summum
testimonium
Ferdinan-
di Cæsa-
ris II. de
Societate.

Age verò vt finis sit aliquando, hunc tantorum orbe toto Principum
virorum consensum, vnus (sed quo maiorem melioremque non noui-
mus) Ferdinandi II. Austriaci Cæsaris semper Augusti primâ ac supre-
mâ, hoc est, perpetuâ in Societatem nostram voluntate tabulis expressâ
solennibus consignemus. Is XIV. Kalend. Martias ann. M. DC. VIII. Au-
striae tum Archidux, haud dum suscepto Imperio, in litteris ad sextam
Patrum Congregationem Ratisbonâ datis, *Ego, inquit, pro meo erga vos,
Reuerendi admodum Patres, favore, & ab ineunte ætate benevolentia atque
obseruantia, elaborabo, ne in vestra eximia Religionis tuendâ & augendâ di-
gnitate mea opera vel studium vel officium vllum desiderari vnumquam possit.
Amo enim vos, & unice diligo, ita vt vestras calamitates, infortuniam, & re-
rum omnium vestrarum acerbitates, proprias meas esse prorsus existimem; &
idèd Collegia vestra, quæ partim à meo Serenissimo & charissimo parente Carolo,
partim à me in meis provinciis erecta & aucta sunt, vt meas proprias faculta-
tes & familias tueri, amplificare & ornare non desinam.*

Quæ tanta potentissimi Principis existimatio de Societate concepta
eò subinde increuisse visa est, vt in eiusdem commendationem iam tum
Cæsar aliquando diceret: *Si liber essem, vt fratres mei hodie sunt, Societa-
tem I E S V omnino ingrederer.*

In Compen-
vritutum
Ferdinandi II.
P. Guil. La-
motmani
cap. 25.

Quali ergo vixit in Societatem, tali & mortuus est animo Ferdinan-
dus. de quo ne vllus ambigeret, in codicillo, quem testamento suo at-
texuit, ita scribi iussit: *Ante omnia autem serid singularique ex zelo ipsius
(nostro natu maximo filio regnatura Domino Ferdinando Ernesto,
omnibusque nostris liberis, heredibus ac successoribus) commendamus
peruenerabilem Societatem I E S V, eiusque Patres, vel ob id maximè, quod
illi suâ doctrinâ, charæ iuuentutis institutione, vitæque exemplari in Christi-
anâ Catholicâ Ecclesiâ, non solum in his interioris nostræ Austriae Prouinciis, sed
Regnis*

Regnis nostris omnibus, omnibusque nostris Prouinciis, imò toto orbe Christiano, multum, benè, vtiliter operantur; in conseruandâ promouendâque Catholicâ Religione fideliter omnino, & præ aliis adlaborant; contra verò ingratus hic malusque mundus eos præ ceteris odit ac persequitur: Ut proinde maiori protectione, auxilio, assistentiâ indigeant, dignique sint. Hæc omnia supradictos nostros heredes & successores sincerè præstituros confidimus. Est verò hæc vna vltima nostra intentio & voluntas.

Illa Augusti Cæsaris, parentis verè pij, verè Christiani, Ferdinandi nouissima verba sunt; quibus, quo esset in Deum, in Ecclesiam, in Societatem, in posteros animo, & qualem cuperet hereditatem suis filiis, vnam præ omnibus, securè transmittere, ostendit liquidò satis. sed hæc ille dederit amoris suo, necessitati certè non dedit. Ipse iam pridem sanguis integerrimi patris, ipsa indoles inuictissimi Cæsaris, ipse (si ita loqui fas) Ferdinandi II. genius transfusus in Augustam Austriacamque prolem, sic eam instituit, nihil vt in Ferdinando III. nihil in Leopoldo parentis optimi & maximi vt requiras. Pergunt illi, quia amare & propugnare Ecclesiam, tueri etiam atque defendere Societatem: pergunt inde à Germaniâ (id quod ab Hispaniâ studio pari facit Philippus IV. cum Ferdinando fratre suo) in sparsam toto orbe Societatem, suum, ceu gemini sideris, fortunatum lumen effundere. Sic agite bis gemini Heroës Austriaci stemmatis, par vtrumque dignum cognato inter vos sanguine magnorum Caroli & Ferdinandi. amate quam amauere maiores Societatem IESV, vestro subiectam Imperio benignè suscipite, vestro & diuini vobiscum nomini consecratam, velitis, iubeatis esse sempiternam. Ita Belgæ & cum Belgis multi vouent.

CAPVT VNDECIMVM.

Societatis IESV existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur.

REferunt Annales nostri ad annum prioris sæculi LXXIII. ita tum apud omnes floruisse Societatem Romæ, perque eam ea diuinam effecisse bonitatem, vt vir nobilis ab Vrbe in patriam reuersus, quærenti quid vidisset Romæ pulcherrimum, Societatem IESV responderit. Quo porro, quamque stabili fundamento veritatis talia vel dixerit hic, vel ille perscripserit; non erit arbitror qui dubitare ultra possit, aut quærere, cùm audierit quæ quantaque de Societate testati sint ij, quos supra falsitatem & ignorantiam sanctitas atque scientia, supra adulationem summa dignitas, supra studia partium candor & innocentia collocarunt.

Verùm enimuerò (vt satis fiat fortè nonnullis, qui parem commendationem Societatis requirent etiam ab iis, quos, vt ipsi quidem autumant, Sociorum æmulos, atque ex æmulatione censores esse persuadent sibi) atexam hoc ego loco nonnulla in quæ incidi testimonia Religiosorum hominum, quorum non exemplis minùs quàm verbis ad virtutem inflammata Societas, patrociniò niti gaudet, & auctoritate defendi.

Accepta
ab aliis Re-
ligiosis So-
cietas, tam-
quam so-
ror à fra-
tribus.
Genesis 14.
Valderama
Serm. de
Beatificat.
S. Ignatij.

Enimvero non stultra magis quàm improba est inductio animi illa, quã perique mortalium (ex sensu opinor suo alia quã sunt humanis maio-
ra metientes) Religiosos inter Ordines esse putant æmulationi vel in-
uidiæ locum ; quasi non sint inter illos , plusquam naturã fratres , ne-
dum amicos , omnia communia ; etiam laudes & merita . Auditi sunt
illi in Ecclesiã Dei Heroës Ordinum, & militiæ bellantis Ecclesiæ qua-
si primipili, SS. Augustini, Dominici, Francisci, & ceterorum ex insti-
tuto Religiosi viri, cum dicerent visã nimirum illã minimã ac nuper
editã, in quale quale auxilium afflicte Religionis, Societate : *Soror nõ-
stra es, crescas in mille millia.*

Votum accepimus, conditionem amplexi sumus, generosi fratres,
quod soror est inter germanos, primos paternæ hereditatis ex usu & iu-
stitiã possessores, hoc est inter vos, & vult esse Societas nostra minima,
nullo magis titulo quàm honore vestri nominis & spiritus accepto mu-
nere gloriosa. Sed enim hæc vt liquidò pateant, fiatque satis opinato-
ribus illis, quæ sint aliorum Ordinum de Societate iudicia, videamus.

Quid po-
nes Auila
de Societa-
te:
Hist. Soc.
part. 1. lib. 9.
num. 59. 61.

Religiosis meritò accensendus est ille in Baticã sanctitatis & elo-
quentiæ Apostolicæ nomine, totãque celebratus Hispaniã Ioannes
Auila, experientissimus virtutis magister, idemque scriptor egregius.
Præstans hic Doctor actorque Christianæ, ac, si per ætatem licuisset,
Religiosæ vitæ, vsque cõ Societatis erat, & tam prælatè de hoc Ordine
eiusque præsertim auctore Ignatio sentiebat; vt, cum illi per affectam
valetudinem in eum se recipere non liceret, discipulos ipse suos ad illum
quotquot posset summã voluntate dimitteret. Diceres (si fas diuinis hu-
mana subiungere) alterum quasi Ioannem Baptistam, alteri Seruatori
studiosissimo animarum, omnem suam opem, studium, disciplinam,
vitam demum, virtutemque submittere.

Orlandin.
lib. 14. n. 60.

Inferere hinc iuvat id quod ab ipso Ioanne Auilã Michaël Turrianus
audisse se scribit, cum diceret : *Ex animo completi sese & excipere spiri-
tuum Societatis, & cuncta eius instituta ; idque se facere naturali quadam qua-
si proprij amoris illecebrã, quòd omnia planè congruerent cum eã formã, quam
in animo suo ipse descriperat : id esse ; quod suo sensisset in spiritu : verum se
paranymphum instar sancti Ioannis fuisse, & gaudio gaudere propter sponsum.
Nec aliter sibi contigisse atque si puer conetur lapidem ingentem attollere, qui
dum præ virium infirmitate rem nunquam perficit, vir superueniens robustus
pro virium magnitudine nullo negotio tollit, suoque loco aptè constituit.*

quid Ru-
ardus
Tapperus:

Attexere liceat huius religiosissimi Doctoris Auilæ iudicio, alte-
rius, non professione quidem, sed voto tamen & innocentissimã vitã
religiosi item Doctoris, grauiissimi que viri, Ruardi Tapperi, Louanien-
sis Academia Cancellarij, testate in hunc nostrum Ordinem beneuo-
lentia monumentum. Is cum solennem, quam vocamus, Adriani ab
Adriano Professionem exciperet, sumpto argumento à verbis Domini
dicentis Ioannis 3. *Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, sicut
& ego dilexi vos.* In lege, inquit, veteri carnalibus rudibusque Iudeis
mandatum fuit, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Hoc verò nouo CHRISTI
mandato, quemadmodum sanctus Cyrillus exponit, iubentur discipuli diligere
proximum supra seipsos : nempe sicut CHRISTVS dilexit nos. idque est
quod

Hist. Socie-
tatis part. 1.
lib. 1. n. 43.

quod hæc sancta & noua IESV Societas studet, hoc eius filijs propositum esse: hoc nouo CHRISTI mandato, nihil charitate fraternâ prius habere, sui nullam rationem ducere, seipsos exinanire, totos se ad Dei honorem & salutem proximorum effundere, quemuis laborem, quoduis discrimen subire, denique vitam ipsam pro CHRISTO & animarum salute contemnere. Nouus inauditique charitatis motus, quem CHRISTVS Dominus transfusus ex hoc mundo ad Patrem commendauit suis. Hoc itaque nouum mandatum pro fundamento & radice sancta hæc Societas habet. Qui enim ei se mancipant, non vni cuiquam, vt aliæ Religiosæ Familie, charitatis officio sese dedicant, sed planè omnibus, ad quæcumque quæcumque terrarum in oras mittantur. Quod quidem adde præstans & sanctum est, vt omnem superare intelligentiam videatur; mirumque non sit, si hæc sancta Societas cognoscatur à paucis. Quæ meritò planè sanctissimo IESV nomine appellatur, non, vt quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli; sed quia Dominum IESVM eiusque Apostolos præstantissimo modo sectatur.

Et adhuc quidem hosce singulos iam eodem conspirantium Ordinum etiam integrorum Religiosum agmen educo. Præbit virorum dux femina sancta Terefia de IESV, illa quàm notæ tam non inculcandæ sanctitatis mulier verè fortis, de Socijs ipsa sic scribit: Fuit propter manus bonum meum, vt ego cognoscerem & tractarem cum gente adeò sanctâ, qualis est Societas IESV... Laudatus sit Dominus, quòd mihi dederit gratiam obediendi meis Confessarijs, qui quasi semper fuerunt isti benedicti homines Societatis IESV... Habitabam prope illos, gaudento valde quòd tractarem frequenter cum illis; quia tantum cognoscendo sanctitatem illorum conuersationis, erat magnus profectus quem anima mea sentiebat.

Facere non possum quin atexam hic fragmentum Epistolæ quam ipsa sancta Terefia XXVIII. Iul. ann. M. D. LXVIII. Abulâ dedit ad Christophorum Rodrigues de Moya, cum ille Securæ de la Sierra erigere percuferet claustrum Discalceatarum virginum, in idque suas filias ipse inducere eâ tantum lege, vt Societatis directioni tam filiarum quàm reliquarum abs se fundati Cænobij virgines subiacerent. Sanctæ Terefiæ sententia verbotenus ex Hispanico Latine sic sonat: *Homines Societatis IESV sunt mei Patres, quibus, post Deum, debet anima mea bonum omne, si quod habet. Filiabus tuis afficior ex eo, quòd intelligam eas cum Patribus istis agere solitas: nec enim quæuis, spirituales licet sint, illic conueniunt nostro Instituto, nisi quibus illi à confessionibus sunt, quales sunt propemodum omnes Monasteriorum nostrorum alumne: neque memini ullam recepisse me quæ non esset illorum filia, quandoquidem eæ præsertim nobis aptæ sint. Equidem gratias ago Deo, quòd eorum, qui me genuere, Patrum spiritus mea in Cænobia ab iisdem transfusus sit... Itaque Reuerendissimus Generalis noster nuper hac transiens ita præcepit; vt Patres Societatis exhortationes haberent ad nostras, nec vilius auctoritate prohiberi possent, absoluerentque passim confiteri cupientes. Obstare quidem Constitutiones eorum, non vetare tamen quo minus interdum id fiat, nobisque inter agendum rectè consulant; quod faciunt magno cum fructu. Desiderium tuarum filiarum, vt nouum illud Cænobium tuum Patrum curæ subiciant, idem & meum est. Scito tamen illos id non admissuros, esset licet Principum seminarum; qualia, modo vellet, ex hoc multa haberent: adeoque, quod*

quid sit
hæc
fia:
s. Tere
fua Viã
Romæ im-
pressã anno
1601.

And. Lucas
Vnæ sancti
Ignatij lib. 5.
cap. 26. ex
authenticò.

optas, fieri non potest. Benedictus sit Deus habere nos præ aliis libertatem agentium cum Patribus istis, quam nec auferet ullus unquam, neque aufert. Ita tunc quidem sensit de Societate Teresiarum, sentiretque, si viveret, etiamnum, eundem apud nos, de quo sibi tantopere gratulatur, Ignatij, imò Dei, spiritum (quod huius vnius munus est) inuentura.

Vnum superest, editum dicæ à Deo, an sanctâ ipsâ Teresîa? quo necesse num illustrius dari de Societate testimonium possit. Videtur hæc (animum eius illustrante lumine diuinitatis, illo quo latentia in recessu locorum ac temporum, etiam homini aperta sistuntur) instructissimorum in bella militum exercitum candida, in argumentum victoriæ, signa portantium: (expressam hoc ostento fuisse Societatem IESV ex ipsius Teresiarum secretis priuatisque tabulis testatur inter ceteros ille qui à confessionibus fuit sanctæ Virgini, Sanctius de Auilâ Episcopus Seguntinus.) de Societate ergo, in commentariolo quem habebat concessarum sibi à Domino gratiarum, ipsa sic loquitur: *Vidi grandia de toto unctim isto Ordine. Vidi non semel eos in celo cum signis candidis in manu. Vidi alia admirationis ingentis, ideoque magnâ in veneratione habeo Ordinem istum; præsertim cum usu & consuetudine diurnâ deprehendam vitam eius ac mores cum exhibitis mihi prodigiis conuenire.* Sanè cum hæretet hinc stupore defixa Teresia, inde magnis lætitiis incederet ex vehementi quo in charum sibi istum Ordinem ferebatur affectu, ita exaggerantem apud se sua ostenta audiit aliquando Dominum IESVM, cum diceret: *Quin si scires tu quanto olim auxilio futuri sint illi Ecclesie sanctæ.* plus suspensâ hac & breui, quàm perfectâ quavis oratione significans.

B. Thomas de Villâ-nouâ ex Augustinianâ Familiâ Valentinus Antistes, si quem de Societate amoueri Valentîâ cerneret, auxilia sibi detrahi peramanter exposulabat.

Sanctus Philippus Neri, cum familiariter vteretur Ignatio, in eoque Societatis IESV admirabilem Ordinem, quasi compendio, videret expressum, ita in eum exarsit, sic inflammatus est studio imitandæ virtutis, vt in illum admitti se vnicè postularer. Sed nempe non admisit Ignatius. hic enim, vt erat non sui, non Societatis abs se conditæ, sed ampliandæ tantum diuinæ gloriæ studiosus, præcius adhæc arcano monitu Congregationis eius, quam Ecclesiæ tanto bono Philippus instituit; futurum credidit è re Domini publicâ, si non suo eum Ordini aggregaret, sed diuinæ prouidentie relinqueret, aliâ eaque non minùs expeditâ viâ deducendum ad salutem, etiam proximorum.

Ludouicus Granatensis, ex Ordine sancti Dominici nobilis Ecclesiastes & Scriptor, sic amauit pro beneuolentiâ suâ, tanti que fecit nouellam tum IESV Societatem, vt aliquando Eboræ, & pro concione publicâ diceret, eam *Apostolicum quemdam cætum esse, qui ad hominum salutem omni ratione tuendam, renouandamque in Ecclesiâ Dei veterem sanctitatem, totis viribus conspiravit.*

Bartholomæus de Martyribus, ex eadem sancti Dominici Familiâ, Ecclesiæ Bracharensis Antistes, clarus admisâ, sed clarior depositâ iterum dignitate, ad Lainium credere se scribit Societatem procul dubio celitus emissam ad horum miserabilium temporum ruinas & calamitates reparandas.

Deni-

Virâ S. Teresie cap. 38.

Ribera lib. 4 cap. 7.

quid B. Thomas Villâ-nouâ Augustinanus:

quid sanctus Philippus Neri:

And Lucas Viræ sancti Ignatij l. 5. cap. 26.

quid Ludouicus Granatensis Dominicanus: Hist. Soc. p. 1 l. 1. n. 69.

quid Bartholomæus de Martyribus Dominicanus:

Hist. Soc. p. 2 lib. 4. n. 150.

Denique grauissimus doctissimusque vir Franciscus Romanus, iam quid Fran-
cescu Ro-
mans, Ma-
gister Ge-
neralis
P.P. Prad. sæpè nominati, nec satis vniquam laudandi Patrum Prædicatorum Or-
dinis Magister Generalis, dum scriptis Romæ litteris x. Decembris, an-
no M. D. XLVIII. suos admonet, vt recens approbatam à Sede Aposto-
licâ Societatem, Presbyterosque eius tamquam suos commilitones iu-
uare, & contra impugnantes protegere velint. Pateat, inquit, vobis, Orlaud. l. 2.
num. 50. qualiter hoc calamitoso tempore, quo Religio Christiana hereticorum telis impe-
ritur, malorumque Christianorum peruersis moribus labefactatur, nouus Ordo
Presbyterorum regularium sub titulo nominis IESV, de Urbe quasi præsidiana
manus Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectioni-
bus & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audien-
tiâ, ceterisque sacris exercitiis, ac sanctorum morum exemplis, in Ecclesiâ facit,
Sanctissimus in Christo Pater & D. N. Paulus Papa III. approbavit & con-
firmavit. Quod idè vobis significatum volumus, ne huius Instituti noui-
tate seductus quispiam vestrum, commilitones suos ad eundem scopum tenden-
tes, & à Deo sibi suppetias missos per errorem fortassis oppugnet, eorumque
detrabat institutis, quorum fructibus gratulari & pios actus emulari de-
buerat.

Nec hoc fuit vnus huius aut Ordinis aut personæ, vtriusque licet
summa, de Societate iudicium. Emmanuel Rodericus ex Seraphico Or-
dine non minùs aut beneuolè aut copiosè eam commendauit: de eius
enim origine sic ait: *Omnipotens sermo Dei de regalibus sedibus veniens,* quid Em-
manuel
Rodericus
Ordinis
Seraphici:
Quali. Ca-
nonic. &
Reg. Tom. 1.
q. 1. ait. 9. *charissimam suam sponsam Ecclesiam visitans, suscitauit à calis Ignatium Loio-
lam cum sanctissimis Sociis, qui zelo omnes feruentissimo æstuantes, contra
Lutherum omnesque eius sequaces castra posuerunt, penitentiam prædican-
tes, &c. Et paulò post de eodem Ignatio in hanc scribit sententiam:
Qui iunctis illis secum strenuissimis CHRISTI IESV commilitonibus Italiam
venit, vbi sanctissima opera per ipsos in augmentum sanctissimæ Fidei anima-
rumque salutem Deo indies operante, constituerunt Congregationem istam, non
Ignatiij, sed Societatem IESV CHRISTI appellari, adeò vt inde veniant Ie-
suitæ appellati.*

Par etiam Carthusianorum innocentissimæ Familiæ, eiusque summi quid Pe-
trus de
Sardis,
Prior ma-
gne Car-
thusiæ cum
suas:
Hist. Societ.
part. 1. lib. 4.
num. 107. Prioris Petri de Sardis, Generalisque eorum Conuentus, in nascente ad-
huc Societate, sensus & pietas, datis anno M. D. XLIV. ad Ignatium è
maiori Carthusiâ litteris comprehensâ. eæ sic habent: *Auditâ famâ
odoriferâ, fratres in Domino dilectissimi, de vestrà exemplari conuersatione,
salutari doctrinâ & voluntariâ paupertate, ceterisque virtutibus, quibus in
tenebris nostri deplorandi seculi resurgentes perhibemini homines in viâ per-
ditionis errantes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stan-
tesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnum in Domino Ec-
clesiæ Catholice fructum asserre; gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes,
quod in tantâ desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, quâ premimur, excitare digna-
tus est & mittere novos operarios in vineam suam, recordatus misericor-
diæ suæ, &c.*

Bruno Loherus Agrippinensis Carthusiæ Procurator, continere non
se potuit, quin maiorum suorum secutus exemplum, id quod de So-
cietate nostrâ sentiebat, scriptis ad Ignatium litteris explicaret. Inter quid Bru-
no Lobe-
rii Carth.

Andreas Lucas in Vita S. Ignatii lib. 4. c. 20.

cetera, *Dolebamur*, inquit, *interim gliscentibus heresibus, non esse multos qui contra istos tartareos spiritus se opponerent: cùm ecce præter omnium opinionem non multò post tu exististi, Pater celeberrime Ignati, spectis mundi pompis, honoribus, diuitiis, voluptatibus, spectâ generis dignitate, &c. Quibus, post magnificam commemorationem earum rerum quæ ad Dei gloriam & Ecclesiæ bonum præstaret ubique Societas, ita demum subiungit: Si ob flagitia & errata unquam relinquendi sumus à Deo, iam vel maxime id timendum est, quando usque eò omnis creuit impietas, ut vix possit ulterâ progredi, unum dumtaxat superest, quod nobis melioris spei fiduciam ingerit, vestra nimirum Sodalitatis noua ista præclaraque professio, & numquam satis laudatum vitæ institutum. Prorsusque nobis persuademus fore, ut per vestros quandoque CHRISTI Ecclesia in melius reformetur.*

quid Zacharias Bouerius in Annalibus Capuccinorum: anno Christi 1534.

Nec illustre minùs de fundatâ primùm Societate testimonium inferunt Annalibus Minorum Capuccinorum Zacharias Bouerius: *Ceterum, inquit, hoc anno, in quo Henricus VIII. Angliæ Rex, post Catholicam Religionem verbo & scripto propugnatam, ob Annæ Bolenæ coniugium, ac Catharinæ uxoris repudium, schismate in Angliâ concitato, à Pontificis obedientiâ, ac postremò à Fide desciiuit, maxima Dei in Ecclesiam tum providentia, tum benignitas emittit: nam hoc ipso tempore prima illustrissimæ Societatis IESV fundamenta iacta sunt, Deo primùm, tum sancto Ignatio Lioiold auctore; qui hoc anno sex sibi adiunctis Sociis, ut apud illius Vitæ Scriptores videre licet, præcipuâ voti religione Pontificis se obedientiæ adstrinxit; ut quod in Rege & Regno ceciderat, in sancto atque Apostolico viro, atque in eius Societate resurgeret.*

quid Renatus Choppinus: lib. 11. num. 18.

Cui consonat quod Renatus Choppinus de Sacrà politiâ tradit his verbis: *Misellâ etiam hac tempestate, excitatus est à Superis nouus Religiosorum hominum Ordo, qui ut à IESV Societate nomen obtinent, sic assiduâ sacræ Pagine lætione, concionibus, scriptorumque editione nutantem fulciunt Christianam Rempublicam, rara ingenij doctrinæque munera ad ornatum templi Dei, id est Ecclesiæ, conferentes. Potiuntur certè hi partâ ex optimis studiis insigni gloriâ, quæ nixa veræ virtutis radicibus numquam deflorescet. Nec verò me latet sacri huius Ordinis nouitatem inuidiosam fuisse nonnullis: sed, fractis inuidiæ repagulis, Iesuitarum Ordo radices egit velut de celo missas: quo fortissimi CHRISTI milites rediuuiam veterum heresim oppugnarent aequè strenuè, uti impiis Albigenis erroribus obiecti sunt à Numine quondam Dominicane normæ Sacerdotes.*

quid Franciscus Enriques:

Breuitè, sed neruosè, Franciscus Enriques: *Habet sapientiæ lumina Ignatius cum suâ Familiâ, & eum iustissimo titulo Urbanus VIII. appellat Ducem & Atlantem Ecclesiæ, qui doctrinæ suæ humeris mundum fulciat atque sustentet.*

quid Valerius Ximenes:

Nec his multò longiùs, fortiùs etiam atque vehementiùs, Valerius Ximenes de Embun, sacræ Theologiæ Professor in Cæsaraugustano Conuentu Patrum Carmelitanorum: *Voluit, inquit ille, Dominus cali & terræ ditare & illustrare nobilem Societatem IESV, columnam Ecclesiæ firmissimam, murumque fortissimum & inexpugnabilem contra hereticos. Ex quâ unâ tot proderunt, prodeuntque quotidie, doctrinâ & virtute duces robustissimi, quot ex aliis omnibus simul iunctis Ordinibus clericalibus.* Quid ais,

VIr

vir magne? ex Societate tot quot ex aliis simul omnibus? Non agrotio, & nobis hoc arrogare non velim: benevolentia hic error & excessus amoris est, vasto natus animo, & verbis expressus ingentibus; qualem necesse est animum fuisse Præfecti Quitensis eius, qui Limam ad Proregeim de Sociis ita scribere ausus est: *Mihi affirmanti credat Excellentia sua, ad rem Christianam promouendam, ad opportunam his hominibus opem ferendam, pluris esse illos vnos, quam omnes aliorum Ordinum Familias; propeque illud affirmare ausim, pluris interesse Reipublicæ, illos esse in his terris quam Regios ipsos auditores.* Sed enim, vt semper comparatio omnis odiosa sit, nemo tamen conferri quin & præferri ceteris vnum aliquem molestè fert eo tempore, quo solennitatis eius & gloriæ datur aliquid, aliis quoque, cum locus tempusque fuerit, concedendum. De quolibet Sanctorum suorum solenni versu canit Ecclesia: *Non est inuentus similis illi.* & hoc ipsi encomium, etiam qui sunt longè maiores, Apostoli non inuident; quin gratulantur potiùs, & gaudent aliquam in eum, vel à se suisque meritis, gloriam deriuari.

quid Præfectus Quitensis: Ann. Prou. Peritiæ 1594.

Audeo ergo (quando annuentes hic mihi & applaudentes audire videor eos, quorum iustissimam expostulationem verebatur humana persuasio) audeo, inquam, quæ etiamnum se mihi ingerit aliorum in nos Religiosorum hominum illustrem proferre sententiam.

Nobilissima (inquit Ioannes le Page in Bibliothecâ suâ Præmonstratensis Ordinis) & *celeberrima illa Societas IESV, quæ quot Collegiis constituta in orbem diffusa fuit, tot velut lucidissimis doctrinæ & sapientiæ luminibus mundum vniuersum illuminauit, tenebrasque illas Cimmericas illi offusas laudabiliter dispulit.*

quid Ioannes le Page:

Silvester quoque Maurolycus, Abbas sanctæ MARIAE de Roccamadure, Ordinis Cisterciensis, post multa eleganter de Ecclesiâ & Societate disputata, ita demum: *Non alto absque mysterio disposuit æternum Numen, ut ab alimâ urbe Româ, CHRISTI in terris Vicarij summâ Sede, suam traherent originem Socij, quorum Institutum sorte secutum, & inexpugnabile munimen Romanæ Ecclesiæ esse debebat.* In eandem ferè sententiam Martinus Carrillus Abbas Montis-Aragonij ex Ordine Canoniorum Regul. S. Augustini, ait videri diuinitus Ignatium mundo datum, vt se Luthero & Caluino Fidei Catholicæ pestibus opponeret. Id ab eo eiusque filiis factum strenuè iuxta & feliciter: horum operâ CHRISTI vincata vberimos fructus produxisse: horum non modò laboribus, doctrinâ, scriptis, vitæ exemplo, sed & sanguine defensam conseruatamque veram Religionem; nec veretur, ob multitudinem eorum qui in hac causâ vitam profudère, Societatem Matrem Martyrum appellare.

quid Siluester Maurolycus:

Annal. l. 6. ad annum 1540. & 1556.

Claudet hoc caput Prudentij de Sandoual ex sacrâ diui Benedicti Familiâ Episcopi Pompeiopolitani, Caroli V. Historiographi Cæsarei, augmentum de Societate iudiciium. *Intelligent;* inquit, *omnes Catholici curam quâ Ecclesiam suam sponsam sibi vnice dilectam Deus amplectitur, quamque tempestatibus fatigatam, diuinis fauoribus recreat, novos in eâ spiritus & generosos milites industriosque gubernatores euocando, per quos, ne quo casu illa pereat, constitutur in tuto. Cum à Septentrionalibus Europæ partibus suum secuti Lutherum plures alij emergerent brutales hæretici, ser-*

quid Prudentius de Sandoual. Tom. 1. l. 24. § 24.

rum

rum instar coniuuati omnes equare solo vineam Domini; ipse ab Occidente gloriosum excitauit Ignatium, qui, abstractus à militiâ armisque terrenis, arma inter alia & opera magis heroica poneretur. adeoque cum ceteris, armandis ab se, Sociis in ipsum Apostolorum & Ecclesiæ primæ munus officiumque succederent: itaque per illos sua demum fides diuino constaret oraculo: In omnem terram exiit sonus eorum. Quod certum nunc & ipso expressum opere nostris nos oculis contuemur; quando Patres illius sanctæ Societatis orbem ex hoc vniuersum circuire, Deique legem annuntiando mortalibus, eò demum, quò nec ipsi penetrarunt Apostoli, peruenerunt. Illis nempe nouos orbis vtriusque ad Orientem & Occidentem Indis, maiorem certè partem earundem, veluti destinatio seruauit Deus, ut ibidem gens illa benedictæ Apostolicorum Sociorum munere fungeretur.

CAPVT DVODECIMVM.

*Commendatio Societatis IESV etiam ab infidelibus
& hæreticis vi veritatis expressa.*

Commendatio illa certissima que ab hoste.

Hic finis testimoniorum illustrium, hoc maxime pertinentium ad laudem Societatis IESV, quòd illa à Principibus viris in omni ordine prolata sunt. Sed est (nisi fallor) commendationis genus etiam aliud, quod ab hostibus, iisque improbis & inuidis, quandoque deducitur. Enimuerò quod illi laudandum esse senserunt, si fatentur palam, maxime si exaggerant; constat profectò non posse non esse præstantissimum opus illud, cuius commendationem non conciliarit amica virtuti beneuolentia, vti contingit à viris bonis; sed veritas expresserit, illa calumniæ etiam inueteratæ & maleuolentiæ victrix: quòd accidere nonnumquam vel ab improbißimis solet.

Aptissima sunt, fateor, ad conciliandam rebus existimationem, quæ in naturæ quouis ordine summum obtinent locum; ineptissima, quæ infimum. Inter elementa, & ea quæ ab elementis orta, nihil igne ipso, nihil luce perfectius, ad conferendum rebus splendorem, nitoremque etiam sideribus parem. Mirum tamen, quantum ex ipsius aliquando aquæ alluione, imò & cænosæ telluris attritu, res aliquæ, obscuræ prius & inamænæ, splendescant.

Quid de Societate hæretici: Melancthon in primis:

Flor. Remondus de Ortu & occusu hæreseon, lib. 5. cap. 3. art. 6.

quid Theodor. Beza:

Audiamus igitur quid hostes veræ Religionis quandoque de Societate senserint. Melancthon morti suæ infortunatissimæ iam vicinus, cum fortè audiret à quopiam Iesuitas peragrarè terras, transmittere maria, nec quemquam ferè nunc esse orbis angulum, quò non penetrarint, vbi non iecerint Romano-Catholicæ Religionis semen, non sudore tantum sed etiam sanguine irrigatum; ductis ex imo corde suspiriis, exclamare non vni auditus est: *Ab! quid hoc esse dicam? video sanè totum mundum breuè Iesuitis repletum iri.* Sentiebat videlicet versipellis ille, nullum vulpinis suis fraudibus locum fore, quò importatæ per IESV Socios fidei sincerus candor intrasset.

Quid Beza? credamne dicenti? imò mentienti non credam; ita tamen

men ille: *Nulla se in Franciâ vitæ Christianæ & integritatis vestigia nisi in Iesuitis videre.* nimirum cum sint & micent vndequaque illusterrima cælo lumina, vllum tamen ex his, nisi quod fortè obijcitur, invidentis imò nil videntis oculus non videt. Dixisse Beza debueras, ne mentirer: *Nulla te in Franciâ Arriana vitæ & improbitatis vestigia nisi in Calvinistis videre.*

In annis
Prouinc.
Franciæ,
ann. 1586.

Inuidiosè in Ecclesiâ, gloriosè nimis in Socios vtrobique sine fide Kemnitius, *Societatem*, inquit, à Romano Pontifice excogitatam, vt labentem Ecclesiâ fulcire aliquo modo posset. Fundatæ supra petram Ecclesiæ, portæ etiam inferi præualere non possunt, & labentem tu fingis? tu fulciendam aliquo modo ab Societate vnâ iactas, quam tot ceterorum Religiosorum, tanta Hierarchici Ordinis vis ac tutela ornat feruèntius quàm defendit, mole stantem suâ, radicatam solo, inhærentem cælo, fixam vtrobique & firmam, etiam inter ruinas mundi & fatiscientis in se naturæ extrema dissidia permanfuram? Demus tamen excogitatam à Pontifice Societatem: sed nimirum ab illo Pontifice, qui *compati possit infirmitatibus nostris*, illo Sacerdote in æternum, illo IESV, cuius ipsa se nomine signata gaudet. demus etiam subsultam aliquo modo ab Societate Ecclesiâ, quia scilicet omnem eò modum & operam contulere plures Religiosorum Ordines, impellente eos pronissimâ voluntate, potius quàm Ecclesiæ necessitate cogente.

quid Kem-
nitius:
Pauca de
Origine
Societatis.

Tolerabilius est quod Franciscus de Verulano Cancellarius Angliæ, agens de institutione iuuentutis, *Quæ*, inquit, *nobilissima pars prisca discipline reuocata est aliquatenus quasi postliminio in Iesuitarum Collegiis; quorum cum intueor industriam solerti: amque tam in doctrinâ excolendâ, quàm moribus informandis, illud occurrit Agestilai de Pharnabazo: Talis cum sis, vitam noster eses.* Cuius quidem hominis admittenda videri possit & cum veritate sententia; sed detestabile votum est: nimirum tales cum simus, vestri numquam erimus; sed conabimur, vti vos, vti omnes homines, nostri, hoc est Dei, sitis.

quid Fran-
ciscus de
Verulano:
Lib. 1. de Di-
gnitate &
augmentis
scientiarum.

Sed quid hæreo in Europæ tantùm nostræ sordibus vetiùs quàm sententiis? audire & referre iuuat quid Afri, Asiatici, & vtriusque solis infideles populi de Sociis & de Societate censuerint.

quid de
Societate
Ethnici:

Taicosama, ille Iaponios inter Reges imperio primus & viribus, cum per adulationem laudaretur à suis eo maximè titulo, quòd Socios, illos, vt aiebant, impios & legis impiæ professores exegisset Imperio suo; Vos, inquit, ita dicitis, me eos exturbasse; sed non fuit ea causa quam vos allegastis: mibi enim numquam aut Patres illi improbi visi sunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo homines esse probos, & legem eorum bonam. Sed feci quòd essent exteri & peregrini, ac lex eorum contraria esset legibus Chami & Fotochi, quòd sectas nostras omnes & prisca Imperij nostri caremonias funditus euertebant cum ludibrio & ignominia nostrorum, &c.

quid Tai-
cosama
Iaponius
Imperator
Ex Relat.
P. Frotis.

Fuit plurius in Æthiopiâ schismaticorum Monasteriorum peruersus Antistes, qui visis inibi Societatis hominibus, diceret se affirmare id certò posse, vidisse se viros Apostolis quàm simillimos, qui ea solum quaererent quæ Dei sunt, non quæ hominum aut quæ sua.

quid Schi-
smaticus
Antistes
Æthiops:
Ex annis
Æthiopiæ,
ann. 1697.
1698.

Negabat Rabbi Salomon Iudæus, apud Arnulfios nominatus in pau-
cis,

quid Rabbi Salomon Iudeus. Vita Gasparis Barzai lib. 1. c. 12.

cis, se cum multis Doctoribus congressum, quid simile unquam Societatis hominibus reperisse: ita enim eos esse in colloquiis subtiles, ut ea res uni diuinæ gratiæ possit attribui. Sed errant hic fortassis in ceteris, in vno verum dixit; quidquid vbiuis gentium Societas agit pro Religione, quale vel quantum alij iudicent, minus certè voto suo, vni hoc totum diuinæ gratiæ attribuit, vni iam pridem diuinæ gloriæ consecrauit.

And. Lucas in Vita sancti Ignatii.

Quid dicam de iis, quæ per Xauerium moti Bonziji atque Brachmanes, quæ per Barzæum Saraceni atque Iudæi, quæ per Anchietaum Brasili, quæ per Bellarminum nostri in Europâ hæretici, quæ per alios alij, de Societate, dequæ institutus eius, ipsâ approbante inuidiâ laudatissimis, censuerunt? quid de iis denique, quæ per Ignatium, quâ viuentem adhuc, quâ deinde mortuum, coacti etiam maligni spiritus, mendaci quidem illo nec suo ore, fide tamen & relatu dignissima prodiderunt? Ioannes Vega, laudatissimus ille Siciliæ Prorex, cum Româ intellexisset per secreta ad se litteras obitum sancti Ignatii, quem cum vniuersâ Societate viuentem impensè coluerat; non dubitabat ille quidem, quin (ut ipse tum Drepano perscripsit ad Socios) cælesti beatâque post vitam in terris tam religiosè traductam frueretur in cælo: auebat tamen, pro suo in Sanctum inque Societatem animo, penitius quid de vtrisque cognoscere. Priùs ergo quàm de Patris obitu cum vllò conferret, ener-

Eriam à demonibus Ignatii Societas commendata.

gumenam, quæ tum fortè sacro Ecclesiæ carmini adiuranda subiacebat, interrogari disertè iubet, vbi sit, quid rerum agat Ignatius. hîc illa cum gemitu (quem nempe sibi tam odiosâ veritas exprimebat) Ignatius, inquit, ille capitalis hostis meus, iam obiit, locumque in cælo alios inter Fundatores Ordinum Dominicum & Franciscum medium tenet. Plura sunt eiusmodi malignorum spirituum oracula, quibus suum Ignatio & Societati nostræ locum dignitatis in triumphante patiter & militante Ecclesiâ consignarunt. Sed enim, postquam Iesus olim demonia clamantia, *Quia tu es Filius Dei*, increpans non sinebat ea loqui; nec ipse iam velit Ignatius, aut sibi, aut suæ, imò IESV Societati, aliquod à tam improbis testibus peti patrocinium veritati. Vnum ergo solum, sed voti & submissionis causâ, subijcio; illud scilicet, quod Regio Prophetæ, quod Ignatio, quod Societati nostræ iam inde à principio sui familiarissimum, non solenne iam aut sæculare, sed quotidianum carmen est: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.*

Luc. 4.

Psal. 113.

Cum passim hoc toto Libro viros gloriosos & parentes nostros externorum præconiis ornauerimus; nemo, nò fallor, iure nobis succenscat, si eosdem litterariâ aliquâ exercitatione celebremus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

*Societas èò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum
quirit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.*

Nter cetera Religionum miracula, à summo Numine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabulis edi solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quique ob vitæ merita Summus Pontifex declaratus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à celo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateque per tot maria, totque Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquo uersus emisisse, circumtulisse vbique victricia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum portentis, victorias reportasse? Vt illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Perfarum olim Reginæ Estheri sacrarum Litterarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluiuium, & in lucem solemque conuersus est.* Non quòd humanæ industriæ viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui liberauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam congeffit: vt in ipsum, tamquam verum auctorem, tanta quanta est operis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altius perferutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens per omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promuarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primum atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, feruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non expectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere; sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac inuestis id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenii nota, parentem amare, omni que obseruantia colere; non quòd

*Mirabile
incrementum
Societatis.*

Esther 10.

*Societas
Deo non
spe nec me-
ru seruit,
sed filialis
amore.*

pœnam minitetur, aut opulentam spondeat hereditatem, sed quòd optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorundam cultus iure à cœtu verè amantium proscribitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vinqquam offensi Numinis pœnitudine commouentur, nisi præsentis suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno, in omne genus intemperantiæ; audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili luccello comparatur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui patrem amare se profitentur, eiusque Numini propterea solùm obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocetur vehementius, inflammetur ardentius, foueatur tenerius. Et quoniam munificentia illa infinita nulli vinqquam cedere consuevit, sed cunctos superare benefaciendo; suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cœlestium beneficiorum influxu irrigare, sibi que magis obnoxiam reddere. Et sanè adeò altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maximè in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tessera atque imperatorio signo, quod quisque non segnè quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & numquam intermissum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi propositam habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Infulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verùm etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vltro honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vimbæ, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præfulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, eum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino protus inuento, iam inde ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Fortum Professori non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

Duces Gandiæ, Aquaiuius, Carolos à Lotharingâ, Marchiones Gonzagas, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primè in aulis Regum dignitates, & sacræ Infulæ, Romanæque maiestatis purpura communi orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minus speciali iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præfixa

fixa foribus inscriptio : Non solum propriarum animarum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eâdem impensè in salutem proximorum incumbere. Quod quid est aliud quàm operam omnem atque industriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei causâ deuouere ; abiicere se ad mendicabula in compitis, ad mancipia in tritibus, ad nauarum facem in transtris, ad femiuua cadauera in nosocomiis omni ope subleuanda ? Genus profectò palæstræ, quod præter molestias, incommoda, morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athletis. Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilia etiam obsequia abiicere potuit, quin altius eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ vilia & contempta videntur, Deo tantæ submissioni vicem reddente, & opinionem probitatis, & famam scientiæ, & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt. Mendicatio viuerebat Olisipone Rodericius & Xauerius, & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant. sed Rex confectum palatium pro domicilio, cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine vicisset animi submissio, hoc saltem honoris excutere Simon Rodericius non potuit, vt regios iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In vrbe Româ, celeberrimo Religionis teatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius : at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit, vt in illo maiestatis plenissimo Tridentino confessu, instar oraculi, grauissimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur. In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt, imò in continuâ iactatione & assiduis vitæ periculis, quasi peripsèmata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius : at religiosissimi Imperatores illos in oculis tulerunt, imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potior sibi Ignatij ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent. In Hispaniâ Galliâque, aut tamquam hominum quisquilæ propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales, aut tamquam nefarij ac perduelles è toto Regno proscripti, sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim veritatis luce discussis, tanto in pretio Regibus illis fuerunt, vt partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Serenissimis Bauariæ Ducibus, Transiluanix Principibus, aliisque Septemuiris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem? quid de purpuratis Patribus, aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis? si maiorum nostrorum, huius sæculi, dico, annales euoluerimus, videbimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quod Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eandem paterno fauore affectuque non sit prosecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Urbanus VIII. cum Eminentissimis

*Societatis
existimatio
apud Pon-
tifices, Reges,
Principes.*

fuis nepotibus Francifco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, fed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes, Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclefiæ vtilitatem & gloriam pertinere, quem orbi Catholico vniuerfo affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in hunc minimum cœtum ſæcularibus his feftis, ſtupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatiffime, voſque Eminentiffimi Cardinales, dum ſtabit hæc Societas, quam diuino munere perennitatem ſperamus; hoc, inquam, palam omnibus profitebitur, ſe anno ſæculari expertam in Sanctiſſimâ atque Eminentiffimâ Maieſtate veſtrâ I E S V M Romæ non ſolùm propitiùm, iuxta fidem oraculi Parenti noſtro Ignatio datam, fed etiam vltra ſpem votumque liberalem ac munificum. Inſinitum hîc fuerit commemorare, fed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Luſitaniâ, Auſtriâ, Hiſpaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate ſummorum Principum ſunt conſtituta, quæ ſapientiæ gymnafia & Academiæ eius inſtructioni directionique conceditæ, quàm profuſâ liberalitate vitæ ſubſidia ſubminiſtrata. Ut nonnemini videri poſſit illud Iſaiæ vaticinium, quod in Eccleſiâ Chriſtianiâ gaudemus impletum, ad Societatem ſuo ſenſu aliquo pertinere: *Erunt Reges nutritij tui, & Regine nutrices tuæ. Suges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis. Erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.* Abſit verbo inuidia. Sanctè enim gloriari ſibi que congratulari poteſt Societas, quòd, quemadmodum ipſa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut ſcopum intuetur, ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora ſemper decora, licet immeritè, ad cumulũ beneuolentiæ congerat. Et verò ſi candidè & ſine furo animi mei ſenſum apud beneuolos auditores licet deponere, cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiorem nominis ſui, Filii que ter auguſti, quàm Societatis ipſius rationem habuiſſe? Etenim ſi, teſte Chryſoſtomo, præ ceteris belli Ducibus, ſingulari illâ poteſtatis prærogatiuâ conceſſum eſt Iofue, vt ſolem in medio curſu ſiſteret, propterea quòd nomine ſuo adumbraret auguſtiſſimum nomen IESV; quid mirum, ſi ab eodem ſole radius aliquis ad illuſtrandam hanc Congregationem deriuetur, quæ ſplendiſſimâ nominis illius inſignita eſt nomenclaturâ? Quâ in re nemo, vt ſpero, mihi iure ſuccenſeat. Nimirum homines humano more loquimur, eaque proferimus, quæ ne ab ipſo quidem iure hereticundæ hereditatis aliena ſunt. Notæ ſunt teſtamenti tabulæ Romani Sempronij, qui filiam heredem iſtituens, hæc eam clauſulâ conſtrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei, id eſt, quia nomine meo compellatur. Nota ſimilis apud Græcos teſtatoris voluntas Lyconis Philoſophi, litteris apud Agellium conſignata: Lyconi fratri præcipua do, quòd nomen iſ ferat noſtrum. Ignofcite, Auditores, & his ludis ſæcularibus ſuſtinet modicum quid inſipientiæ meæ. Nihil aliis Religioſis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis ſuo tempore exornabo. Nunc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulgete, vt aſſeram Patrem æternum in ipſâ quoque Societate Filium ſuum.

pro-

Iſaiæ 49.
& 60.Hom. 17. in
Ep. ad Hebr.I. Cum filius,
ſ. Pater, ff.
de Legatis 1.

in Noſtr. Att.

propter nominis communionem exornare voluisse ; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur , & augustissimum I E S V nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert , peculiaribus honoris prerogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quod eam Pontifices, Imperatores, Reges , Principes in pretio habeant , hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert : cuius amplificandæ gloriæ dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum inruebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deerit, vt maioribus eam semper gloriæ cumulet incrementis.

ORATIO SECUNDA.

Ignatius magnus in minimis.

MAGNUM Ignatium virtutum illustrium exemplar, argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno præteriero ; vehementer ambigo, an minus aliquid sim præstiturus, quam si copiosè de illo verba fecero. Materiam hæc sibi vt plurimum sumpserunt Oratorum principes ; in hac consumpta est ætatis pænè vnius eloquentia , & tamen inra meritum semper laus omnis stetit: rudis ars visa est, indiferta facundia. A me verò, quem nec ad dicendum fatis instruxit natura, nec vsus exercuit, si ad dicendum accessero, quid expectandum est , nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo ; quæ singularia, communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria, quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Præfari solent plerique, iam ad dicendum comparati, tenuitatem infantæ suæ argumenti magnitudine confirmari, non posse, quantumuis rudes atque infantes, cum ampla sit materia, non esse disertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materiæ copia, & Parentis nostri gloria mediocritatis admonet meæ, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi consilij (silere enim me non patitur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggestit desperatio, contrà quam fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, præfari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris præteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ micæ deciduas; post mensem aliorum opimam, neglectum pænè spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc præstabit tamen, vt quam intactam prætereo, excellentiæ non derogem; & in præconum illustrium numero, symbolum meum conferam, de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditati mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet in se moresque suos instituto rationum exactor suatum: opportunè sanè in rem, vt apparet, meam accuratus in minimis obseruator. Quid enim tam religiosæ menti grauius obreperet? Iam inde, cum ex maioribus illis, quæ in militaris vitæ licentiâ occurrere potuissent, criminibus

*Ignatius
examine
particu-
lari in se
inquiri.*

emert-

*Minima
in spiri-
tualibus
magni fa-
cienda.*

emerfisset, per triduum iis Sacerdoti sæpiusque exinde & accuratiùs declaratis, vidit vir altâ quâdam mente præditus, cum à grauioribus sibi cautum esset, tendenti ad iumma solere obesè minima; eosque qui ausi sæpè magna magno molimine, ex vanitatis studio ad virtutem, ex licentiâ ad austeram vitæ rationem, posthabitis & honorum titulis & opum ludibriis, se proripuerunt, exinde res miuimas facere cœpisse non minimi; & qui maximis se spoliauerant, cum minimis se denudare non possent, hæsisse in salebris, nec ad eum quem animo designauerant perfectionis apicem pertigisse. Eninuerò minima, cum minima sint, vt obseruantur à paucis, ita negliguntur à plurimis, à paucissimis omnino superantur: & ex agro vastissimas citius arbores, quàm lolium & filices eradices. Hoc cum adueteret vir in iis quæ rationes animi concernunt sagacissimus, & illud etiam videret, se, qui rudentes peccatorum ictu propè vno abripuerat, erratorum quæ supererant licia haud ita facillè multiplicatis etiam ictibus rescissurum; & qui hostem fortissimum, mundi, inquam, affectum, semel ex animo exterminauerat, non tam feliciter defectus ceteros represurum; legem sibi dixit examine asiduò, si quid latere vel minimum vsquam posset, inuestigare. Itaque inquirere cœpit in se ipse studiosiùs in horas singulas, & indagare non turpes maculas, aut camarinam vitiorum mouere; sed culpæ vimbram rimari, imperfectionum atomos obseruare; eosque non, sicut æstimari poterant, vt errata minima, sed vt rerum maximarum impedimenta detestari; expiare fletu, penisquæ etiam à se exactis profligare. Quâ in re cum & illud occurreret, simul oppugnanti omnia, elabi singula; & eum, qui multas consecratur, raras enumerare victorias; hanc methodum sibi ac metam fixit, non vniuersim omnes, sed vicibus quamque suis, singulas singulari quasi duello animi pasciones oppugnare. hostemque hîc sibi primùm deligebat eum, qui rationibus suis esset infestior. Atque has nouus miles Ignatius suas enumerabat de seipso victorias, longè quàm ab hoste obtineri vllò possent, illustriores. Minora forsân hæc magno Ignatio & eius animis inferiora censentur, non ab iis modò, qui, cum maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitiis numerant; sed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (vt sibi quidem videntur) studiosis, qui sanctimoniam rebus quibusdam vulgi opinione maioribus, & fidem nostram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos rerum æstimatores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij studium faciet, quibus illa numquam visa sunt minima, per quæ maxima obtinentur. Ecce enim tibi subito hominem, dum persequitur minima, maximis etiam inolitisque vitiis superiorem. Non dicam hîc illum, ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ tædio fuisse affectum, & earum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ sunt, vt fœdæ voluptatum imagines omnes illi confestim ex animo effluxisse viderentur. singularis hoc prærogatiuæ, non industriæ fuit, post vitam militari licentiâ traductam, cessasse in homine viribus integro ac vegeto carnis stimulos, quos nec spinis, in quas se induit Benedictus; nec niuibibus, in quibus se nudum volutauit Franciscus; nec frigidissimo stagno, cui se immerfit Bernardus; nec ætatis ingrauescentis algore, quod in se

*Minimo-
rum obser-
uatio signū
magnæ
virutis.*

deplo-

deplorat Nazianzenus; nec trinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compefcere potuere. Ea potiùs in medium producam, in quibus illius defudauit industria, & mortificationis falce mensem sibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciam, in quibus panè nemo se sui impotem diffiteatur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vsu venit) ne famæ suæ iure tantillum cederet, in factionum hærerere partibus, & pro dignitatis certamine quælibet discrimina vitæ & salutis non recusare: abripiebat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, sanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & consuetudine roboratum, domare aggressus, arte illâ sibi familiati ita breuissimo tempore perdomuit, vt consuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs sanguinisque præferuidi, sed frigidus lentusque à Medicis fuerit existimatus. Triginta omnino annorum spatio, quibus meliora sectatus est, adeò non contumeliosè tractatus est ab eo quispiam, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præfidebat à se constitutæ Societati, curis molestis & grauibus; at in omnibus eâ mentis serenitate & æquitate animi, vt nec in aduersis nec prosperis vniquam sui dissimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adscribi poterant: vigebat enim etiam tum in sene vegeta virtus; & si quando res ita tulisset, vt ad castigandam culpam vultum indueret seueriorem, eâ vi & pondere verborum id exsequeretur, vt non audientium tantùm animi, sed parietes tectaque non dubio motu nitare & concuti viderentur. Adeò nihil in illo torpebat, nec omnino passionibus elanguerant; sed quasi doctæ habenas audire, vt ait Poëta, freno laxato imperium capessèbant ad audendum præclari aliquid, rursusque minimo nutu redeuntes ad officium subsidebant. Hæc animi porrò compositio & morum æquabilitas non solum in minoribus istis cernebatur; sed iniurias etiam, contumelias, carceres, insidias, ipsiusque vitæ discrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honoresque excipere consueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus est, verùm etiam liberâ voce professus, non tot in vrbe Salmanticensi esse compedes manicasque ferratas, quin plures ipse pro CHRISTO gestare ambiret. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam surripuerat contubernalis: sed ille adeò non exarsit vindictæ cupiditate, vt cum eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudisset, è vestigio se in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confecerit, hominiquè pessimè de se merito tanto affectu subueniret, vt à morbo recreatum litteris in Hispaniam datis, familiaribus notisque impensè commendarit. Illud verò quantæ mansuetudinis est, cum tactus inuidiâ non nemo dignitate primarius Ignatio Ordinis à se fundati iam Præsidi renuntiari iussit, omnes se Societatis istius homines, quotquot in Hispaniis Perpiniano Hispalim vsque inuenirentur, flammis esse traditurum; reposuisse Ignatium, optare se vicissim, vt eum cum suis omnibus, quos haberet per orbem charos, diuinus amor suis ignibus inflammaret? Quid, quòd illum ipsum, quem in mortem

*Ignatius
feruorem
naturæ
compressit.*

*in aduersis
æquo semper
animo.*

*Ignatij
mansuetudo.*

suam iuratum, sicâ instructum, domicilij sui scalas conscendisse nouerant, in conuictum Societatemque immemor iniuria aggregauit? Ita profectò ex milite impotente sui dominus euaserat, vt nihil vnquam pristini feruoris in publicum prorumperet; prorsus vt ad auream ætatem rediisse videretur, cum imperiis humanis non solâ feræ belluæque indomitæ, sed passionibus animi belluis omnibus ferocioribus subiacerent.

*Ignatius
honoris
studium
cõpescuit.*

Alterum, in quo hominem, id est cereum in vitia flecti, seipsum qui libet experitur, honor est, & inanis gloria; honor, inquam, suauè malum, eoque periculosius, quod & vitium & virtus illi mater est: atqui hunc aggressus Ignatius, singulari, vt sic dicam, certamine, tam certis impetiuit ictibus, planeque profligauit; vt vir aliàs in rebus suis taciturnus hoc sibi elabi siuerit, à vitio nullo sibi cautum esse magis, quàm ab inani gloriâ. Vnde sic ille statuerat, haud illubenter se nudum, fordidatum, cornibus indutum, habitu quantumcumque ridiculo, per viros obambulatorum, risui se omnium ac fannis expositurum, si quidem id ad Dei gloriam pertineret. Quantum porò suam oderat, tantum pro diuinâ gloriâ certabat alacrius. Hanc spirabat animo, hanc crebro sermone vsurpabat: adè vt amatores gloriæ suæ (in quâ re quisque non tam amans quàm amens est) longo post se reliquerit intervallo. Ex quo factum, vt, cum Societati suæ Constitutiones daret, hoc obseruari vnice, vt legi cuiuscumque aut statuto versus hic panè intercalaris accederet, Diuina gloria, diuinum seruitium, diuina laus, diuinum obsequium: ita vt, si IESV amator eximius habeatur Paulus, qui ampliùs quingentes in litteris suis nomen illud sacrosanctum celebrauerit, diuinæ gloriæ procurator insignis haberi debeat Ignatius, qui nusquam non suos ad illius studium prouocauit. Magna me video & singularia

*Perfectio
in minimo-
rum obser-
uatione
conficitur.
Nierember-
gus de Ado-
ratione I. I.
cap. 14.*

in medium protulisse. Ita profectò se res habet, in viris illis magnis, quorum vitæ sanctitas eximia est, nihil difficilius quàm minima reperias, cum quæ censet esse minima, eiusmodi sunt, vt ex iis maxima quæque coalescant. Rectè nonnemo dixit, non hunc statuarium Polyceto parem existimandum, qui truncum norit spoliare, corticemque in frustra secare; hoc enim negotij nihil est; at qui festucas minutissimas rescindere, & subtilissima lineamenta scalpello ducere nouerit, hic demum perfectus est statuarium. Magnum exhibere fortè nonnulli visus fuisset Ignatium, si quæ recens à vanitate conuersus cum stupore omnium peregit, in medium protulisset: hominem ex medio honorum cursu inopinatò se proripuisse, ad Virginis aram arma suspendisse, vestibus pauperi consignatis indutum sacco, nudis pedibus ante Marianam statuam nocte totâ stationem habuisse; exinde se Manresano intulisse xenodochio, immiscuisse se mendicabulorum cœtibus mendicabulo similem, multorum annorum ieiuniis corpus extenuasse; ita incurium sui vixisse, vt cæsarie impexâ, capite nudo, ne quidem vngues sibi præcidi, aut barbam attonderi pateretur: admirationis res esset plena, spectare ter quotidie flagellis acriter in se sæuentem, & genibus humi positis per septenas horas in oratione defixum. Quid si nunc Manresâ in Italiam, indeque in Palæstinam nobilem hunc mendicum deduxero, infinitis conflictatum incommodis,

dis, magna certè ac singularia imperitis in medium protulisse videbor; sed æquis rerum æstimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia consueuerat appellare. Non est præcul dubio, non est imago illa perfecta, quæ magnas umbras & lacunas colorum exhibet: in tenuissimo radio, & subtilium linearum ductu, admirabile specimen artis suæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cum in se minima quæque expressit, quæ viri etiam summi à se numquam impetrare potuerunt. Adèò vt, cum de illo minima me recensere profitear, non videar tamen eius honorem atque existimationem reddidisse vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipsum Ignatium: qui cum leges Familiæ suæ conderet, licet eas alij suspicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perpessio, feruens animarum zelus, ac sincerus amor diuini Numinis imperatur; ille tamen vbique minima inculcat, sine quibus summa aut vix, aut numquam, consequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi desiderat, statas orationi præscribit horas, situm corporis certum, vnde cogitationum defumas exordium, cui parti insistas: quin & præludia præscribit, & post messem recollectionis (quàm vocat) spicilegium. Si continentiæ normam præscribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ sine noxâ delibari possunt: si obedientiæ normam statuit, imperfecto etiam charactere manum de tabulâ tollendam admonet, simul ac obedientiæ vox insonuerit. Denique, ne singula perfequar, magnæ perfectionis illi norma est, quæ in minimarum legum obseruatione cernitur; & eadem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfecta lex viuít: in lege, quantus fuerit Ignatius, à seipso descriptus est. Vnde mihi rectè atque ordine fecisse visi sunt maiores nostri, qui cum genuinam eius effigiem repræsentare vellent, pro symbolo Regularum codicem illi apposuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc pe-

Poteras illi cor sagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cælesti, qui ex obuij floris aut vermiculi consideratione in admirationem rapiebatur auctoris. Poteras illi in manum tradere sacrosanctum illud nomen radiis illustre, quod suis gentilitium dederat in vltimas vsque terrarum oras deportandum: poteras eius pedibus serpentem subiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: poteras hæresum exuuias in trophæum appendere; in illarum enim ruina diuinitus est destinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiungere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præsidem; trigesies enim coque amplius aut CHRISTVS aut beatissima eius Mater hunc suum clientem amenissimo suo adpectu recrearunt. Denique non in scitè apposuisses augustissimam diuinitatis vnus Triadem, de quâ ea vidit, eaq̃ue litteris consignauit, quæ summa ingenia meritò suspiciant. Illustrata sunt hæc in hoc viro summo, & singularem habent commendationem. si tamen virtutum eius quamdam quasi completionem exprimere velimus; nihil magis appositum fingi poterit, quàm

*Ignatius
regulas
minimas
suis incul-
cat.*

*Ignatius
quare cum
libro de-
pingatur.*

vt legum sacrarum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis stetitisse fateretur Ignatius. Quid rursus huius vitæ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocati sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio fors obigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipsis etiam semicinctiis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas existit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ segetem ac materiam subministrant: quando, inquam, quæ minimum tui habuere corporis tui pulueres residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) pulueres, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opitulantur, ne fetus prius luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ pulueris permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile existisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis; ac propemodum vix tuis, gloria confurgit, vel hoc ipso celebrior, quò facilius res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obtulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cum nasceretur, agnouere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundum Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à I E S V obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcirco tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinâque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ atate sit propagata. vt non immeritò illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinventionum suarum comedit.* Venient enim tibi fructus vberissimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussa lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad matu-

ritatem

*Ignatius
miraculis
clarus, et-
iam in mi-
nimis.*

*Societas
minima
magnum
Ignatij
miracu-
lum.*

Ecclie 3.

ritatem excultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulae, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cum præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; numquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cum esset, è minimis emerferit; cum scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errato quouis exterminando, quàm de pomeriis dilatandis sollicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuisse minima, quæ ætatis vnus amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiora: fortunam primam maior semper excipiet; nec priùs accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xaueio.

DVM per vniuersum terrarum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam varias, tam distitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurro, tot vbique specto virtutum à Xaueio relicta vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primùm, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia verò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac sociis, eius potissimùm exemplo excitatis, excultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes amantes, sol, nix, pluuia, resque adeò omnes Xaueij imperij expertæ, tot præconia congerunt, tot laudum amplissimarum ornamenta & titulos accumulunt, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumerandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xaueium, eum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque demonum, superstitionis impiæ cuersorem, expulsores flagitiorum omnium, immortalis præconio, laudibusque profitetur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immanissimis ac teterrimis humani generis hostibus, de vitiiis, de impietate triumphum paulisper oculos defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

Auspiciaturus difficillimum Indiarum bellum Xauerius, pro lorica rudem tunicam induit; pro gladio coronâ Virgini-matri sacrâ accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantum potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantò illustriorem relaturus triumphum, quanto minùs ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xauerio ingens quædam virtus, quæ coniuncta cum naturâ nobili, eam dederat eius oculis, oribus, verbis, nutibus efficacitatem, ut palàm non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xauerium audere & posse omnia, in Xauerio vim esse quamdam virtutemque pænè diuinam. Et fuit profectò potentia plusquam humanæ, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentia, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere; idque non verborum ac sententiarum pondere, cum verbis quæ vellet, ignorantia peregrinæ linguæ, sepius exprimeret non posset, sed mutâ pænè & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntiaret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. cælestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assidue, & quodammodo sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinxerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quiddam necesse erat declamare; cum non animi tantum, sed ipsius etiam corporis horrore, auersanda esse satis commonstraret.

*Xauerij
magnanimi
mitis:*

Rideamus, si placet, cum audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram cælumque tremere, ut Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xauerij, cælo altiores, Olympo firmiores, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprecationem tantæ potestatis: quam cum dicendo non modò non exornare, sed ne quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quam verbis consequi liceat, ut illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exiguâ puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicis Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, infensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso frendentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immisissimè telis toto impetu irruentes, sistentem, & cogentem retrò pedem referre: videbitis in impiorum vltionem euocari ignem de cælo, cineresque ac punicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperissima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

*Indos
Christiani
Fide &
moribus
imbuunt.*

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, flecti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinenses, oræ Piscariæ ac Trauancoridis incolas, Tutuchurinos, Manarios, Iaphanapatianos, Macazarios, Ceilanos, Amboinios, Molucenses, Malabares, Bafainos, Parauas, Ternatinos, Melindæos, aliosque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, eiuratâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentess: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrat historici, cum viso potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è cælo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum ritulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij laus est, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erat Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes cælo prorsus excludi volebant: superbiæ coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam teterrimi flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem facis præclare à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem accepisset: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentæ studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax prætereà & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populi que contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vltro ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaserat, legati mittebantur, vltro exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Proceres in vias & urbium portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in folio, sua illi sceptrâ & regna, animos & voluntates suas eius imperio flectendas, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

*Xauerium
Iaponiam
ad CHRIS-
TI Fidem
conuertit.*

Figite hęc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in
amplâ

amplâ atque augustâ specie Xauerij contemplandâ, tot subactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot scepra, tot gentium populorumque spolia ac trophæa ad pedes suos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maiestate, Regum omnium, qui vllâ vmquam atate vigerunt, gloriam magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentissimè resplendeat? quàm multa in hoc, quæ illorum splendori defuisse videantur? Memini olim ductu auspiciisque Cæsaris cæsa esse ac profligata vndecies centena millia hostium: at ex illis quantulam partem Cæsar suam vocat? & quænam ista laus est, mortem intulisse miseris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre potest? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præstare vllus potuit vmquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc est non fugacem & mox perituram, sed immortalem ac sempiternam. Videte nunc, obsecro, quod caput est, quàm exiguo tempore rem tantam perfecit. Non multò ampliùs decennij spatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuit, tot immensa maria emensus est, vt illi vix satis temporis ad tanta itinera conficienda fuisse videatur; & interea tamen tot centena hominum millia, abducta ab idolorum cultu, & sub CHRISTI ditionem redacta, saluari fonte lustrauit. Si verò reliquas nationes ac gentes adiunxero, quas absens auctoritate & consilio suo, operâ & labore suorum, ad veri Dei cultum traduxit; si Christianos insuper, quos à vitiis abstraxit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio. Et sanè haud scio an non fuerit cum hisce illi multò difficilius certamen, quàm cum ipsis barbaris; atque adeò vt desperatior victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitate scelerum flagitiorumque superabant; pudorem omnium audacia atque inueterata consuetudo peccandi deterferat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis speciem aboleuerat, vt solo nomine dicerentur Christiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantùm in suis vitiis ignorantia virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfraeta in sceleribus animi obstinatio retinebat. Quid hinc ageret Xauerius? non hinc consuetæ artes sufficiebant; alia erat incunda ratio, noua industria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat nescio quem ex eo numero, cuius improbitatem consuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & statuerat apud se homo pertinacissimus numquam resipiscere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decretum ita altè animo infixerat, ita obstinatam pernicitiam munierat, vt frangi vinci que numquam posse videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem sapientissimus iuxta ac potentissimus animorum Imperator noster, familiariter ac blandè aggressus, extra vrbs pomeria deducit; credo, quasi otij fallendi causâ: cumque peruenissent ad salutum quendam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis confutum, videns se locum & occasionem esse nactum præclare rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intendit, blanditur, obsecrat. Quid tandem? cum nihil quidquam horum prodesse

Depranatos Christianorum mores corrigi ubique in Indis.

prodesse cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenso atque inflammato vultu tam crudeliter in se ipse defauit, vt contumax ille spectaculo percussus, ad genua Francisco acciderit; & erumpentibus lacrymis, Ah parce tibi, Xauei, inquit; ignosce, ego sum qui scelus admisi, ego pœnas commerui, ego plecti, cœdi, laniari debui: desiste, tuus iam sum; quidquid placuerit, impera. Æmulabatur hîc, vt opinor, Xauerius maximum illud ac potentissimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuersum humani generis Seruator exercuit; qui vincus ad durissimam columnam, atque immaniter cœsus, mortem deinde turpissimam in cruce nostri causâ perpeffus, vi potentissimâ omnia permouit, & ad se pertraxit. Neque verò vnus tantum obstinatione pertinaciâque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irruit in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armussiam illapsa est eadem vis, vrbesque omnes Christianorum incolarum frequentâ nobiles, ac vitius & sceleribus haud paulò nobiliores, peruagata est, excussit, deleuit, euertit. Si quid non castum, non pium, non sanctum erat, proscripsit; effrenatam licentiam castigauit; malam auariciam lucris iniquissimis inhiantem repressit; odia, inimicitias, strictos in mutuas ceruices gladios discussit; ex ædibus plurimorum pellices exterminauit; intempestiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari solita, turpitudines Mahometicas, quæ palàm impunè grassabantur, planè aboleuit. contrâ verò collapsam pietatem, iustitiam, sanctitatem pristino vigori restituit: omnes denique sub ditionem imperij sui, seu veriùs Dei, potestatemque redegit. Magnifica quidem esse solet oratio ista, & plurimum habere admirabilitatis: Xauerius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xauerius imperio suo stabilem illum ac perpetuum solis cursum stitit, ac retardauit: Xauerius tempestuosi maris fluctus pacauit, compressit ventos, pisces è mari ad obsequium euocauit, morbos cuiusque generis exstinxit, caco-dæmones compescuit, & ex mortalium corporibus ciecit. At quantò hæc magnificentiora sunt & augustiora? Xauerius decies centena milia animarum æternæ mortis suppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xauerius in vltimis Orientis oras visum antea nunquam veritatis solem induxit: Xauerius non solùm ventorum procellas, sed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantum, sed turbulentissimos etiam animorum fluctus compescuit: Xauerius non pisces tantum ex aquâ, sed homines etiam ex profundissimo flagitiorum gurgite extraxit. Nemo hîc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xauerio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decantet, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Musarum ac Sirenum, nisi fortè, vt, quæ de iis ficta sunt, à Xauerio facta esse fateatur: hic siluas traxit, cum barbaros atque agrestes, incolas siluarum, permouit: huic lapides & saxa blandè obsecuta sunt, cum adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluiuiorum cursus retinuit, cum defluentes in omne vitiorum genus prauas consuetudines restrinxit: hic feras mitigauit, cum animos crudelus flexit

ad misericordiam: hic, exsiliis ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cum preciosos illos lapides ad cælestem Ierosolymam ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret: nullus vsquam terrarum patebat locus ad orientem solem, quò non incredibili ardore CHRIS-
 T I imperium semper longius extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solum externorum hominum commerciis non frequentata, sed occlusa etiam perpetuæ seruitutis aut capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstians cupiditate semper vincendi, perumpenda suscepit Xauerius, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radius collustrata, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum nouos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat: Satis est, Francisce, satis est; omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxta ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procellæ, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incurfarunt: satis est, Francisce, satis est: iam his suus definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus deorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & eadem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiam properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hic incertus hæreo, gratulari sine Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ eò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseri nossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auide modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficile, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non cludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cum id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quò te tui vocant labores ac triumphi. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, vti, cum per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula commilitones tui conuellant. -en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ seruitutis, conditionem reformidant: id vnicè optant, vt sanguis, qui in venis tuis ægrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbri sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutareque producant.

*Ad Sinas
 profectio-
 nem parat.*

ORATIO QVARTA.

*De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad amulan-
dum nobis propositâ.*

SI vitorum Principum & magnorum sepulchra, in quibus opes ac
preciosa ornamenta vnâ cum corporibus terræ mandantur, profa-
nas illas diuinitatibus opes haberent; nulla profectò libido quemquam iu-
re impelleret, vt ea, quæ nimis in rebus humanis fragilia & caduca
sunt, apud mortuos quæteret, nec effosso iam thesauro (vt solent amen-
tes illi, quos S. Iob ait *gaudere uehementer cum inuenerint sepulchrum*)
lætandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes repe-
riuntur apud iam vitâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna
statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos
mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora,
quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quam-
quam haud scio, sepultine dici debeant, quos sua iam dudum virtus ex-
tulit; an sublati potius in montem illum Pharan, in quo primus He-
bræorum Ductor Moyses Deum aliquando splendore & gloriâ fulgen-
tem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste
montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, &
tot nobilium palmarum, vaticinium; an ne putandum est, aditum huius
loci non maximè paruisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum
inflammatis studiis & laboribus per orbem panè vniuersum ignea ista
lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suo-
rum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testan-
tur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quidve perpeffi sint; & nobis
interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suo-
rum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie meliùs afflatu no-
stro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulif-
per animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magna-
rum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis au-
ctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facile quæ, quibus virtutibus
maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excel-
luerint, intelligetis. Obtulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum
cætu, sacro Vati contemplandum Deus: hic cum iam dextrâ librum
prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius euolu-
tionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum
perdifficilis, multisque sigillis obfignatus:) vbi nemo vnus qui hoc at-
tentaret, aliquamdiu apparuit; produit tandem Agnus in medium, rem
quâ de agebatur, perfecturus. fit propior, accessit ad Deum, aufert è
manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; euulgatisque
omnibus tanto cælum omne gaudio cõpleuit, vt longè lateque effusa
gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iudæ.*
Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cum om-
nia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, tum

Cap. 1.
Sepulchra
maiorum
virtutibus
maximè
nobilitan-
tur.

Deuter. 33.

Virtutes
hominum
sanctorum
Societatis
IESV ex-
presse in
Agnò li-
brum ape-
riente.

Apoc. 5.

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quò quid esse potest magis naturâ diuultum atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicæ è doctissimorum virorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significari tres illius præcipuas maximeque proprias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratae sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt omnium CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit amplius ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniri hanc IESV Societatem volumus,

*Sanctitas,
fortitudo,
sapientia
maiorum
nostrorum
in Agno
Apoc. exhibentur.*

*Sanctitas
& vita in-
nocentia in
nostris
maioribus.*

in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentia vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, normaque viuendi, quam non tam verbis quàm operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidère. Ex quo enim sanctissimus Pater noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicas virtutes nobis præiuit, numquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem eniterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cælesti rore perfusus sol tenues & subtiles spiritus segregat, eosque suis radiis excoctos sursum attrahit, & attollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cæli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem sacris quibusdam moribus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concretionem mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuatique sunt, neque aliquid amplius terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cæli regione collocati incallescant. Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuere, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xauerium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manesam solùm & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assiduè patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatione desipientiaque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloysium,

*Sanctitas
Ignatii &
Xauey &
aliorum.*

fium, Koffkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cælum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum, ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Quiedum, Gurtierez, Realium, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consulto prætereo (de quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irrefragabili Romani Senatus iudicio assertos cælo, aut miraculorum gloriâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed multò admirabilius videri debet, Iudæos & Mahometanos, quorum animis odium in Christianos penitus insitum atque iniustum est, tam eximie dilexissè Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo colerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam luculenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute maiorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia videri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerati sunt.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus: neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate & innocentia vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam, leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianâque Religionis amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cùm reuoco in memoriam litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cælesti voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scintillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt. Fieri profectò nullo modo posse existimarem, vt humana mens tam diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauum atque incertum inter homines arbitrer esse neminem, qui non, cùm hæc ab illis scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiat inflammati. Quis enim non intimo sensu commoueatur, cùm legit illos in mediis Iaponiæ niuibus igne diuini amoris colliquescentes, in continuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis periculis præ diuinæ consolationis affluentia lacrymantes, in ipsâ denique morte triumphantes? An potest aliquid hac excelssitate animorum esse maius?

Audire magnos iam videor duces

Non indecoro puluere sordidos:

egentes, angustiati, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ, quærentes vbique virtuti materiam, quam nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra pernoctant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pugnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaturi omnia signa circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes,

Horat. lib. 2.
Ode 1.

Hebr. 11.

Labores
nostrorum
varij.

iacantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea tuguria subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris recti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtat, scorpionum tantum socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtreccionibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuictò animo triumpharunt. Atque horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modò illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter optetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθνήσκοντων, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potiùs quàm vitam assehlantium, Societas esse videatur. Nam

Multitudo Martyrum:

*Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare barbaræ
Non decolorauère cedes?*

Quæ caret ora cruore nostro?

P. Antonius Criminalis primus.

Martyres variis in locis,

præsertim in Iaponiâ.

Apud Comorinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudine quàm felicitate, consecutus: hunc permulti alij terræ mariæque magnis passibus & animis ad cruciatum mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanouem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsalvus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Galliciâ, & in Salfetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquaiuia. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famæque virtutum memoriæ sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acriùs dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbi vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palàm congrederetur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidi transfuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spino-la, post retrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammam, ita lætus & alacer, ac si alter phœnix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatiorem vitam præfenti voluptate prælibaret.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiari voluero. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnicum manus inferre, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur exproptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo susceperint; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tanque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leones! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificationi nominis Christiani obstabat, generosè repulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quam alij nouerunt; qui, cum vnus alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiti inter se orbem, duce Xaeruo in vltimas Orientis oras pertruperunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuenerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo defudarunt in magnis illis Africæ caloribus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Mathæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustrato, eundem semper vultum, imò & serenitatem, etiam in ocasu suo tenuerunt. Maneat igitur, maiores nostros merito leones dici, quorum tanta fuit in aggressione magnarum rerum fortitudo, tanta in perpeffione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occupetur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis afficta præfidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij priuus moderator Cæsar, cum non minùs eruditione & doctrinâ quam fortitudine omnes Imperatores antecelleret, à suis statuum obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamum teneret, his verbis inscriptam: *Ex utroque Cæsar*. Ego verò in hac causâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus anteposuisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinæ copiâ, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adytis versati sint: non dicam, quam præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquerit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique panè innumeri, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epicætos in medium adducam: præmittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aut cultioribus

Per totum orbem ostendit se industriæ & labor nostrorum.

Doctrinâ & sapientiâ nostrorum.

Doctrinâ & fortitudo benè conueniunt

Varij Societatis Scriptores.

tioribus Humanitatis litteris nomen suum posterorum memoriæ commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem minimè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapiente Proverbiorum nono capite dicitur: *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad maxima ciuitatis: Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in terris habebat, inferbere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauiissimi, adeoque Romani Præsules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quenam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse criminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quòd filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagatam summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Amplectantur ceteri quod cuilibet maximè arripserit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tametsi rerum grauissimarum occupatione distenti, semper sibi velut proprium vsurparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generale huius Familiæ Præpositum electus erat, cum statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis theatro Tridenti congregato sententiam dixerat, cum statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nónne vir tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nónne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis tantique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tam charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes optimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, alleccebant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, vt illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, exposuimus.

Quid restat, nisi vt CHRISTO bonorum omnium auctori latum illud acroama cum caelesti cœtu cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis causa cum Dei causâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiam maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti soli-

Societas
domus Sa-
pientiae:

paruulos
docet.

soliditate doctrinæ, rectâque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiæ perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriæ tuæ angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hæcenus successu, lætare præteritæ ætatis memoriâ, pacse & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, vt non tam de præsentî statu exultare gaudiis, quàm de futuri temporis gloriâ sollicita & suspensa esse videare. Prospero quidem flatu cælestis auxæ ad optatos exitus prouecta es, eaq̃ue molitione magnarum rerum, labore & industriâ es assécuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omniq̃ue ex parte (vt videtur) munitus, nescio quid adhuc sollicitudinis habet & metus. magna adhuc hæreticorum vis est: quorum conatibus etsi persæpè fortiter resististi; tamen de illis ita triumphasti, vt, tamquam informes Hydræ, diminuti potius quàm extincti, repressi quàm victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quòd maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, quâ tutò in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quæ extra Europam in vastissimâ vtriusque Indiæ barbarie nostris imminet: omnia vos sollicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, curâ, studio, labore deflectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignauos timores, execramini otium; & vt relictum vobis splendorem Ordinis vestri conseruetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihî credite) non est quòd rem tantam, tam arduam atque excellsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitremini. strenuis viris profectò, generosis athleticis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesia, cuius acerrimos defensores maiores nostri se præstiterunt: tales vos desiderant omnes hominum ætates & ordines: quibus etsi plurimum vtilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia salutis à vobis requirunt. tales postulat orbis vniuersus, aliquid à vobis lucis in his tempestatibus cæcisq̃ue nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quæ cum sit generosa mater, filios non patitur esse degeneres. hæc vnunquemque vestrum his verbis compellare mihî videtur: Videtis quantæ à maioribus nostris vbique terrarum res excitatæ sint, quantum pondus gloriæ virtute nostrâ ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumq̃ue præclare gestarum. non potest, mihî credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestrâ industriâ: in vestris humeris nititur, vestrâ virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse cæperitis, omnis nominis nostri splendor extinguat. Caute igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, vt in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmæ obtentæ sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrepat; & vbi non minùs sudoribus quàm cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresq̃ue reformidet.

EXERCITATIO POETICA.

IDYLLION.

S. Ignatius, & primus eius Socius Petrus Faber, sub personâ Daphnidis & Lycidæ, inter Dei laudes ac pia documenta, varios animi sui sensus exprimunt. Faber ad mortem ex amore adspirat; Ignatius ex eodem vi-
uere non recusat. *Ribadencira in Vitâ.*

Æstus erat, radiisque Italos feruentibus agros
Findebat Titan, Tiberis Romana per arua
Exiguo tepidos voluebat gurgite fluctus.
Quâ tamen arcebat solem, ripamque tegebat
Densa comis laurus, Lycidas & Daphnis in unum
Conuenere, ambo flammâ maiore calentes.

Hic, labentis aquæ queis pronas sisteret undas,
Queis traheret siluas, modulari carmina Daphnis;
Et prior in laudes cepit sic Numinis ire,
Sic cepit Daphnis: Lycidas sic deinde secutus.

D. Ludere si calamis, si carmina dicere curæ,
Prima Deo dicenda: Dei stant omnia nutu.

Ille regit terras, celi regit ille patentis
Atria, cumque suo magalia rustica celo.

L. Ille sator rerum, & vitæ quam ducimus auctor:
Auctori vitæ sua laus, sua semper apud me
Carmina erunt: vos hæc memores ediscite lauri,
Tuque, pater Tiberine, cauis euolue sub antris.

D. Aspicias, ut segetes agros, ut gramina campos
Lætæ tegant, lætæ tumeant in collibus vnae?
Omnia sunt illius opus: si denegat ille,
Nec segetes veniant agris, nec gramina campis.

L. Aspicias, ut torrens modo terris incubet æstas,
Aëris ut vitio pecudes moriantur & herbae?
Omnia sunt illius opus: tantum velit ille,
Iam venient pluuia, iam vincent flumina ripas.

D. Triste gregi scabies, demessis imber aristis,
Florenti ceraso nebula; iuuenilibus annis
Insanisse mihi. Felix cui criminis expertus
Ætas prima fuit, nec turpibus ignibus arsit.

L. Dulce apibus flores, ver floribus, aura Fauoni
Purpureo veri; tecum mihi viuere Daphni.

Tu mihi dicebas, primum te noscere capi,
Numen ames Lycida: quis enim tam dignus amari?
D. Iam propè me perfecta virum firmauerat ætas,

Cum mihi nil gratum, nisi quod me perderet, esset.

Eheu! quid volui demens? compescere vento
Esuriem, falsisque sitim restinguere lymphis.

L. At mihi vixdum etiam malas lanugo tegebat,
Sequana cum fausto iungi nos omine vidit:

Tempore ab hoc sic ille meo sub pectore creuit
Ardor, ut aestui maturâ luce calores.

D. Qui foditis terram, qui vomere finditis agros,
Robusti iuuenes, quando fera buccina signum

Ediderit, quamuis armis fulgere decorum est,
Parcite castra sequi, pietas vix cognita castris.

L. Qui tutum gregibus pastum, laticesque salubres
Queritis, in celsos pueri ne ducite montes.

Montibus ipse lupos stabulari, montibus agrum
Ire pecus vidi, pecudumque iacere magistras.

D. Eheu! quam pingui taurus macilentius in aruo!
Ubera quam referunt Corydoni sicca iuuenca!

Impius est Corydon, nec munera ferre sacellis,
Nec curat dare vota Deo; Deus illa rependit.

L. Aegoni salui ludunt cum matribus hædi,
Lac sub solstitium, lac frigore suppetit illi:

Pars premitur, teneris pars fetibus altera cedit.
Prima Dei cura Aegoni; Deus illa rependit.

D. Formosum terris ver est, cum ruris honores,
Cum nitidi redeunt soles; autumnus & vis,

Pleiadis ante ortum, & pomis formosus; at horum
Si auctorem spectes, nihil est quod munera laudes.

L. Pulchra nitet cali facies, seu nocte fugatâ
Aurora in roseis effert se lutea bigis,

Sidera seu rutilans vesper succendit; at horum
Si Dominum spectes, iam calum & sidera sordent.

D. Omnia sol lustrat, quouis diffunditur aer.
At quod nec penetrat sol, nec diffunditur aer;

Intimus hic Deus est. frustra fugit, & sua sperat
Improbis in cæcis abscondere crimina siluis.

L. Disposuit certis suis omnia scilicet auctor.
Flumina amant pisces, silvas animalia, calo

Gens hominum nata est. frustra sibi conscribit hortos,
Frustra aliquis longos multa prece postulat annos.

D. Hei mihi, quam brevis est que nobis ducitur ætas!
Ut fugit! ut ritu nunquam reuocabilis tande

Labitur! ô miseri! tam paucos fata dedere,
Et tamen è paucis multos amittimus annos.

L. Quid tum si brevis est? lux vna absunit amantes:
Non ita per campos radius solaribus æsti

Deficiunt flores, neque sic tibi noxius humor
Incidit, exese pereunt rubigine messes.

D. *Et quisquam, ô Lycida, consumi nolit amando?*
Mors ea non mors est, vita est melioris origo:
Sic iterum flores videas cum vere renasci,
Sic putre in gravidas excrescere semen aristas.
L. *Tityre, quid clausi balant in ouilibus agni?*
Absunt iam uniuersum matres. absentibus agni
Matribus ut marent, ut matres, Tityre, quarunt;
Sic absente Deo nihil est quod viuere curem.
D. *Thyrsi, quid est festâ quod tempora fronde coloni*
Vincta gerant, agentisque choros? spem fertilis anni
Vermi umbres fecere: iuuat spes illa colonos;
Spes me, Thyrsi, Dei (nec erit mora longa) videndi.
L. *Nulla mihi non longa mora est. quam lenta feruntur*
Sidera! quam tardos Titan agit æthere currus!
Sidera, vosque precor solis properate iugales;
Iam mihi lux toto quæuis est longior anno.
D. *Nec pisces saturantur aquis, nec rore cicadæ,*
Nec volucres cantu, nec apes florente salicto;
Nec mihi sufficiunt quibus intus amoribus vrer.
O amor, ô nostras violentius vire medullas.
L. *Nec tenera ventos coryli, nec frigora myrti,*
Grandinibus mixtos nec vinea sustinet imbres;
Nec mihi fert tantos animus, quibus æstuat, ignes.
O amor, ô nostras moderatius vire medullas.
D. *Solus amans nouit, quo fructu protrahat annos.*
An segetes æstas, autumnus vima daturus
An sit, in incerto est: fallunt sua sæpè colonos,
Pastores sua vota; Deus non fallit amantes.
L. *Solus amans nouit, quo claudat funere vitam.*
Res amor est violenta, mori nos denique coget.
Atque vtimam cogat! crescet post fata, nec illum
Fimet extremum, quod finit cetera, letum.
Sic ambo cecinere, gregi dum cedere ripam
Poturo monuit, cantumque abruptit Amyntas.

ODE PROPEMPTICA

DE BRACHIO S.FRANCISCI XAVERII

EX INDIA ROMAM ADVECTO.

O *Navis, orto quæ celeres inis
Cum sole cursus, depositum tibi
Quàm grande committunt secuti
Solicitis tua Vela votis*

I *ESV Sodales! non tibi nauticum
Cupido funem sordidus abscidit,
Non vela pandit; non auaro
Diuitias Arabumque gazas
Debes profundo: sanctior impulit
Te cura nostris linquere littora
Diuisa terris, & remotos*

*Hesperia penetrare portus.
I rumpe fluctus, labere naufragi
Secura ponti. Nereidum chorus
Per Afræ deducat volantem
Saxa, Parætoniasque Syrtes.*

*Cursu peracto, tu superis eris
Locanda Regnis (hoc pretium viæ)
Et inter undosfos tumultus
Vela reges, trepidamque pinum.*

*Fauete venti: tuque frementibus
Motum procellis qui mare temperas,
Minasque ventorum, & furentes
Imperio moderaris undas,
Compesce fluctus; & tibi creditam
Serua carinam, dum pater alueo
Admittat exceptam benigno
Aufoniis Tiberinus oris.*

*Non illa Regem Regum Agamemmona,
Non Argonautas vellere nobiles,
Raptasque nequidquam fremente
Colchidos exuuias dracone,
Domum reducit. vellere clarius
Et maius Argo depositum vebit,
Xaucræanæ digna cælo*

*Pignora reliquiasque dextra.
Hæc illa dextra est, addita tot sibi
Non antè visarum agmina gentium
Quæ plaudit æther; cui Sinarum
Primitias Iaponumque debet:
Cui trux Auernus plus vice simplici,
Et ipsa summo perfida Numini*

Divasque detestata leges
 Impietas, superata cessit:
 Hæc est tot olim in bella ruentium
 Quæ barbarorum perculit agmina,
 Vertitque in auctores paratas
 Gentibus innocuis ruinas:
 Quæ præstituti lege potentior
 Fati, sepulcris fatida de suis
 Cadavera in vitam reduxit,
 Et gelidos animavit artus.
 Sed quod minaci turbine concitum
 Perstringit aures murmur? inhorruit
 Pontus procellis, atque aquarum
 Mille voluminibus carinam
 Haurire fluctus non sine prælio
 Lucrantur. atro concita turbine,
 Quantâ laborat in Charybdi
 Digna ratis meliore cursu!
 Proferte sacræ pignora dextera,
 Pij Sodales: hæc rabiem & minas
 Furentis exarmabit Euri,
 Hæc pelagus, pelagique motas.
 Compescet undas. Fallor, an ætheris
 Caliginosi sidera diuidunt
 Amica nubes? an serenam
 Haud dubiis micuere signis?
 Audimur. altum dextra silentium
 Imponit undis; vim solitam æquor.
 Experita spirauere pacem, &
 Imperio potiore supplex
 Nereus repressis detumuit minis:
 Fluctus residunt. Pergite, nauita,
 Et nube detersâ, secundis
 Vela alacres, data vela ventis.
 Benè est. Olympo tecta mirantia,
 Turresque iam nunc adspicio procul,
 Portumque, Tarpeiosque colles
 Septuplici micuisse cliuo.
 Vtcumque faustos excipiat sinu
 Vtroque ventos; præcipitem ratem
 Iam fama pennarum citato
 Remigio, volucrique curru
 Præuertit. En ut gloria candidis
 Inuicta bigis per Capitolium,
 Vicina cessantes Quirites
 Ausonius monet esse terris,
 Commissa ponto pignora, pignora
 Seruanda celo, tot Latio diu

Petita votis. Quis frementum
 Letitiâ insolitoque plausu
 Dignè Quiritum gaudia dixerit?
 Vidi Latinas, vidi ego Tibridis
 Latè superfusas cateruas
 Littore; cùm simul omnis, Iò,
 Crepat sonoro ripa celestimate,
 Iò, bis io, ter resonabilis
 Responstat Echo: muta gaudent
 Saxa datos iterare plausus.
 Hic vela strictis neclere supparis,
 Lauro ille clauum cingere; pars amat
 Velare remos, pars corollis
 Incolumem redimire pinum.
 Quin purpurato murice fulgidi
 Litanda templis vota ferunt Patres,
 Dextramque, sacratisque certant
 Reliquias cumulare donis.
 Quò, Musa, tendis, omnia peruicax
 Tentare? non hæc tam tenui lyrâ
 Cantanda; non rudi Camænæ
 Conueniunt, humilique pleetro.

MORS S. IGNATII.

ELEGIA PRIMA.

Divus Amor, quem nulla quies vel cura quietis
 Aut tenet, aut certè sera tenere solet,
 Vt multùm in noctem pharetrâ gravis iuit & arcu,
 Et iaculis sparsit vulnera grata suis,
 Fessus oberrato tandem stetit orbe viator,
 Quâ Tibris herbosus errat amarus agris.
 Delius albentes tum fortè coquebat aristas,
 Vltinaque autumnii mella legebat apis.
 Gramineum struit ergo torum Tiberinide ripâ:
 Herba soporifero sponte sit apta toro.
 Sequè attollit humo, densoque insurgit aceruo:
 Ipsa comis pueri subdita ridet humus.
 Hic simul incubuit, geminas sibi complicat alas,
 Et caput auersis fulcit amor manibus:
 Supponitque humero pondus sibi dulce pharetra:
 Implicatus teneris arcus erat pedibus,
 Quem vel ebur credas, niueo vel rore pruina.
 Non erat: hic arcus cum niue vincit ebur.
 Languidulos tandem sopor imbuit oculos,
 Victa papauerè lumina nube latent.

Interea dulces. Eos quos depluit imbres,
 Dum legit è liquidis turba susurra crocis,
 Auricomisve thymis, violisve insidit odoris,
 Iamque refert grauido mellea dona pede,
 Ecce tibi deprendit apìs, gens casta, pharetram,
 Quæ temerè in viridi strata iacebat humo:
 Dumque cauas subrepat iens per tela latebras,
 Alucar in pharetrâ credidit esse suum.
 Hic latet, hic puro liquidum mel exprimit imbri,
 Imbuit hic gratis aurea tela fauis.
 Nec mora, nectareos mox tela bibere liquores:
 Si qua ferent posthac vulnèra, blanda ferent.
 Vna nihil merito sua spicula fixit amori,
 Deuia qua pharetrâ forsan aberrat apìs.
 Sensit, uti tener est puer, & sine veste, dolorem,
 Et simul è viridi subsiluit ille toro;
 Quid moliris apìs, tua cum mihi spicula figis?
 Nulla nocent nobis vulnèra, dixit Amor.

ELEGIA SECVNDÀ.

IAm vigil Eneadam turres suspexerat altas,
 Iam satis in tenero flore quierat Amor;
 Ecce procul radius volucri sublustris in auro
 Promicat, angusto quâ lare rima patet.
 Quis iubar hoc viua neget effuluisse lucernâ?
 Ignis hic Ignatî, cor cui flagrat, erat:
 Languida supremas ubi lumina claudit in umbras,
 Lumina sidereâ fulgere digna domo.
 Vulnus enim penitis sedet immedicabile venis,
 Sape quod immisâ cuspide fixit amor.
 Victor at hic iterumque iterumque ut vincere posset,
 Seligit arma nouis experienda modis.
 Illa quidem absinthi funestis tingere succis
 Mors voluit, sauos mors meditata dolos:
 Iamque aloën calamis myrrhamque parabat amaram,
 Furtiuo adrepens insidiosa gradu.
 Sed vetuit, cui tela humeros resonante pharetrâ
 Increpitant: furuas depulit inde manus:
 Spiculaque ingratis ne quis linat improbus herbis,
 Iam cupit Hybleis esse peruneta fauis.
 Eueniet quod amauit apìs: dedit omina votis
 Certa piis, casto spicula melle fluent.
 Spicula promit Amor pharetrâ: sed melle tenaci
 Sensit ubi harentes leniter articulos,
 Scilicet obstupuit (quis enim dixisset amantem
 Floris apem tali mellificasse loco?)

Dum

*Dum tacitos pharetrâ egrediens Apis una labores
 Prodidit. Ingenium dulce probauit Amor.
 Et simul adducens sinuato cornua neruo,
 Imposuit geminâ tela regenda manu.
 I hæc volant. fixum Ignati stat arundine pectus:
 Ardet, & vda sacro mella sub igne bibit.
 Iam moritur. Bona mors! non mors, sed mortis imago;
 Quâ moriens, vitæ gaudia blanda tulit.
 Quàm placidi gemitus! suspiriaque orba querelis!
 Quæ lacrymæ! quales ima per ossa faces!
 O quibus illecebris perfusa hinc inde medulle!
 Qualia tum cordis vota micantis erant!
 Qualis odor, labiis dum vita nataret anhelis,
 Roscida seu patulis cùm salit aura rosis!
 Quis mihi, quis fato dabit vt perfungar eodem!
 Cùm mors melle limit spicula, dulce mori est.*

S. Ignatius saxi fragmine percussus ignem diuini
amoris concipit.

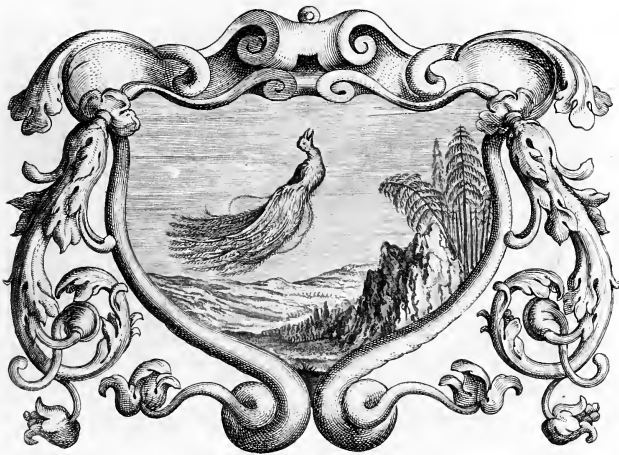

Percussus concipit ignes.

Sl liceat (Vati licet omnia scire) rogabo,
Blande puer ; verbis pauca docenda tuis.
Audit ; en placidè conuertit lumina , qualis
Manè leuat crocèo Lucifer è thalamo
Purpureos vultus : ô Numen amabile terris ,
Quid malè massuetos deteris articulos?
Quid tua conflictu solertia fuscitat ignes?
Exiguum est silicis quod dare vena potest.
Cum libet , excusso misces incendia telo:
Cum libet , extremis ossibus ardet amor.
Ah ! caue , dum tenuis quæruntur semina flammæ ,
Ne digitis ferrum , ne noceatque lapis.
Sic ego. Risit Amor , Vatemque affatus amicum ,
Disce mei quæ sit causâ laboris , ait.
Dura silex , & durus homo est ; tamen abdita duris
Flamma latet , latebris elicienda suis.
Nec mora , cum volui , venis excuditur ignis :
Nemo adèò , ut rigeat , saxeus esse potest.
Loioides titulos & puluerulenta secutus
Præmia militiæ , durus & asper erat.
Lesimus (ô quantum sati pendebat ab isto
Vulnere , quo melior nulla medela fuit !)
Protinus ille meos concepit saucius ignes :
Et quis non illo fulsit ab igne locus?

Ignatij crebra & per multos dies continuata ieiunia.

Exiguo viuit, quia proxima celo.

VT reparet vires, prædam Iouis armiger ungue
 Diripit, & tepido rostra cruore notat.
 I licet, & tuus est quaquâ patet arduus æther:
 Ætheris in campis pascere: tuta via est.
 Ecce recens sudat madidâ Aurora capillis,
 Et fauce & pennas euocat aura tuas.
 I procul, & tenuem magis ac magis aëra carpe:
 I, matutinas combibe delicias.
 Exiguum stillæ satis est, & simplicis auræ:
 Stilla sitim tollet, tollet & aura famem.
 Dum loquor, illa solum fugiens Ioue pascitur vdo:
 Sed tamen arguto quod capit ore, parum est:
 Non tibi Loiolide tenuis se conferat ales,
 Dum nihil in terris, quo satieris, habes.
 Septimus Eois iam sol caput exserit vndis,
 Cùm tibi non vllus venit in ora cibus:
 Scilicet æthereo pendes sublimis olympo,
 Et Superum latices ambrosiamque bibis:
 Viuitur exiguo, quoties mens proxima celo est:
 Quid petat. è terræ puluere plena: Deo?

Xxxx 2

Nobilis

Nobilis quidam, qui, nisi Ignatius vstulari mereretur,
sefe igni deuouet, eodem die igne perit.

Malè luditur igne.

Qualis missus ab Indiis
 Humani docilis simius ingenti,
 Dum ludit procul arbitris
 Accensoque salit fomite, Martio
 Si fors subdita pulueri
 Ætnæis tonuit flamma fragoribus,
 Ille turbine protinus
 Commisus piceo, fertur in æthera:
 Talis ludere, Telephe,
 Audes igne sacro, dum malè deuoues
 Flammi innocuum caput,
 Et dignus nisi sit, ipse voracibus
 Consumi petis ignibus.
 Audiris facili, Telephe, Nunimi:
 Audiris, neque roscidis
 Noctem veltus equis Hesperus inuehet,
 Quin votis Deus annuat,
 Et te vindicibus torreat ignibus,
 Mutans seria ludicris,
 Et risu gemitus, & lacrymis iocos.

Ignatius

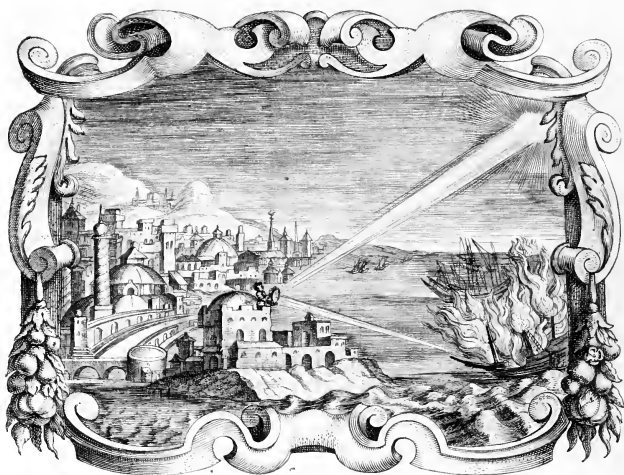
Ignatius P. Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.

Solut non fufficit ignis.

Arte opus Ignati : folus non fufficit ignis:
 Arte opus eſt : ſelectes arte , quod igne nequis.
 Vidi ego , calatum clypei cum fingeret orbem,
 Non ſolo ferrum molliit igne faber.
 Non labor vnus erat : pars urget follibus auras,
 Merſaque ſtridenti temperat ara lacu;
 Pars maſſam exercet , pars altera forcipe verſat;
 Hæc duris aptat cotibus , illa terit.
 Manabat plenis ſudor per corpora riuis:
 Uſque aded multâ ſelectitur arte chalybs.
 Æſtuat , & valido flagrat Xauerius igne;
 Formari ſolo non tamen igne valet.
 Verum vbi ſolertis Fabri manus addita , ſeſe
 In partem duci quamlibet arte ſinit.
 Adſpice vt immiſſos exercet ſpiritus ignes,
 Totaque ſtammato maſſa recocta foco eſt.
 Ardentes animos (animus ſtridoribus ardens
 Proditur) inſerte temperat imber aquæ.
 Quem gemitum referunt auditi incudibus iſtus?
 Quâ non exhaustus ſedulitate labor?
 Mille operum Faber eſt : nec respirare poteſtas.
 Tanta Xauerium fingere molis erat.

Ignatius è cathedrâ diuini amoris igne
concionem inflamat.

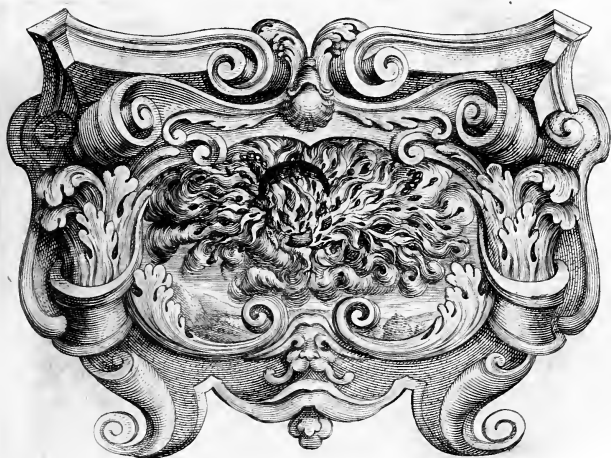
— Cælestibus armis
Eminus expugnat. —

Bella Syracosîis affuderat horrida portis
Mauros, Sicani classe Neptunum premens:
Undique mortis erat pavor: hinc hostilia tela,
Et inde dira fortius telum fames:
Obsessis spes nulla super, solatia donec
Summa Archimedes orbe speculari attulit.
Nempe leues radios dispersaque lumina cogens,
Hostemque classemque igneo inuoluit globo.
Prisca fides. Nostri sed non est fabula sæcli
Ignatius igne corda cælesti occupans.
Cernis? ut ore tonet, ut vibret fulmina linguâ,
Totoque vultu flammeas spiret faces.
Eminus è sacris expugnat pectora rostris,
Quæ prona ad omne vela pandebant nefas.
O bene! Vincit amor, sacro flagrat igne, tueri
Quæ turba cælo potuit, & potuit solo.
Vicit amor! Victor (mirum) victique triumphant:
Arfisse corda, vincere & vinci fuit.
At vos ô flammis rutilum genus, ite, dearum
Induite formas, lucidisque siderum
Permissa choreis, similes Tritomidos Argus,
Monstrate tutam ratibus incertis viam.

Sicut naves
Æneæ in
deas muta-
tæ.

Ignatius

Ignatius feruenter orans à terrâ eleuatur.

Sursum rapit ignis.

Quid toties volucres Persei per sidera cursus,
 Bellerophontæum quid celebratis equum?
 Quid canitis paribus, fato licet impare, pennis
 Cum patre æthereas Icaron isse vias?
 Credula gens Vatum, falli que & fallere gaudens,
 Non iter hoc homini, quo petat astra, datur.
 Discite quæ prosint terras fugientibus artes:
 Quæ Loiola præit, non operosa via est.
 Cermitis, accense tendant ut in æthera flammæ,
 Et subeant celeri per spatia alta fugâ?
 Hæret iners terræ puluis prius; at simul ignem
 Concipit, ignauam linquere gestit humum:
 Sic mens ad superas euadere nititur auras;
 Nititur, at tardo pondere pressa iacet.
 Verùm ubi diuinos de cælo concipit ignes,
 Semina que in claras emicuerunt faces;
 Nulla mora est, sequitur, cognata que sidera lambit:
 Interdum & corpus, quod volat ipsa, rapit.
 Tanta que vis flammæ est, clauso disrumpitur æstu.
 O nimium felix fors in amore mori!

Som-

Somnium Xauerij de subsidio Indis ferendo.

Credimus: an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
 Credamus: faciunt somnia vera fidem.
 Ardebat nigros Franciscus visere Mauros:
 Qualia de Mauris somnia finxit amor!
 Sæpè per ardentem discurrere visus arenas,
 Sæpè rubis plantas trere, sæpè niue.
 Nunc audita queri, nunc spondâ visa sedere
 India, squallenti sanguinolenta comâ.
 Interdum niueos illic inducere mores,
 Interdum sacrâ tingere corpus aquâ.
 Sæpè etiam inflexâ Maurum ceruice subibat:
 Paruaque ceruici sarcina Maurus erat.
 Quid Franciscus amet, Francisci consule noctem;
 Fallere te, quamuis fallere docta, negat.
 Non illas Morpheus, non illas Phantasus umbras
 Obtulit: hæc vates somnia misit Amor.
 Hinc niger Aurora populus, multusque recurvat
 Maurus, & in cursus barbara Regna patent.
 Has amat, has querit merces: hæc sarcina fesso
 Gravior est garris, Indica terra, tuis.

Xauc-

Xauerius, orbe peragrato, moritur in
littore Chinarum.

Tum te terra teget, cùm totum impleueris orbem.

Cingite fronde caput: Xauerius orbe laboris
 Desicit impleto: cingite fronde caput.
 Amplius ille nihil potuit superaddere cœptis:
 Tota peragrata est India, iam satis est.
 China, Goa, Iapon, Ternata, Moluca, tot vrbes,
 Quæ toties inuicæ causa fuere viæ;
 Totque alia gentes, tot primo subdita Phæbo
 Littora, sudoris plus habuere satis.
 Ergo vel extremam cùm nil superesset ad Eon;
 Ipsis terrarum finibus immoritur.
 Immoritur votis ingentibus, orbe repleto:
 Cynthia sic etiam plena perire solet.
 Cynthia terrarum, celi Franciscus ab umbrâ
 Palluit: exanimis vultus, amantis erat.
 Obruitur tenebris & furuâ Cynthia nube:
 Franciscus radiis obruit astra suis.
 Non iubar hoc magicæ carmen tenuauerit artis:
 Nil opus ad numeros æra repulsa sonent:
 Perstat, & integros vbi vita reliquerit artus,
 Manus ab extincto corpore lumen erit.

Yyy

B. Fran-

B. Franciscus Borgia stemma suum virtute nobilitat.

O, nihil: at numeros sic facit innumeros.

CVi sceptrum, cui proffit ebur, cui sanguinis auctor,
 Gloriaque à magnis vera petatur anis,
 Nostra tabella docet. Priscæ cunabula gentis
 Lustret, & ex ortu ducat utroque Iouem;
 Nobilitas nihil est. Armis victricibus hostem
 Terreat, & scepro Regna subacta suo;
 Ah nihil est. Nihil est titulis clarere superbis:
 Nec si terrarum margine claudat opes.
 Vt tamen una suum numeris dat littera pondus,
 Sic pretium virtus omnibus una facit.
 Lombæ turre, & magnum Gaudia nomen,
 Spretæque Franciscò purpura testis erit.
 Progeniem longo deductis ordine ceris
 Enumera: titulis par erit illa suis.
 Prima tamen stirpis laus est Franciscus: ab ipso
 Nobilitas verum sumpsit auita decus.
 Quid modo digestis tabulis comprehendere laudes
 Incipiam? numero copia maior erit.
 Nil ceræ veteres; at ceris addita virtus
 Ex nihilo numeros condidit innumeros.

In imaginem B. Aloysij, cuius pedibus adiacet
corona Marchionatus euerfa.

Rectè de gloriâ iudicat, qui eam ex alto despicit.

Quid iuuat Oebalio Regum procedere cultu,
Et noua sub titulos cogere Regna suos?
Cui non auriferis Hermus celebratus arenis?
Nec tamen hoc felix nomine Crasus erat.
Et Priamus quondam Regnis opulentus auitis;
Vna tamen tantas nox tumulauit opes.
Quid, quòd Alexander domito tandem orbe subactus,
Mentitum didicit non superesse patrem?
Decipit Imperij fulgor simulatus, & aurum
Fallit, nescio quo lumina victa modo.
Decipiunt oculos gemmarum luce coronæ:
Ex alto pronas despice, tutus eris.
Sic utinam fasces spectasset Iulius! & tu
Qui proprio, Antoni, turpiter ense iaces!
Impia non medio flagrassent bella Senatu,
Nec gerneret uersos Roma sepulta lares.
Scilicet infano stimulos sub pectore uersat,
Et fama nimis est imperiosa sitis.
Proteris euerfas melius, Gonzaga, coronas:
Sic Regum titulis altior ire potes.

B. Stanislaus pridie Virginis Assumptæ moritur.

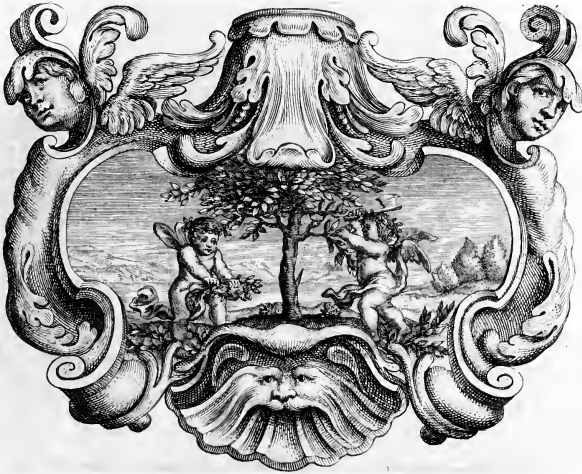

Vt assumar.

Fortè leues vacuo quassabat in aëre pennas
 Ad solum magni præpes itura Iouis.
 Viderat hanc viridi specularus regulus Ulmo,
 Et simul athereas arsit inire vias.
 Sæpè fatigatum vidi requiescere, sæpè
 Nitentem pennâ deficiente queri.
 Quid faciat? vacuâ gemeret cum solus in umbrâ,
 Hei mihi! quàm visu pulcher olympus, ait:
 Scilicet excelsâ nihil est formosius aethrâ:
 Non tamen est pennis hæc subeunda meis.
 Tollite me saltem Zephyri, me tollite nimbis:
 Remigio adspirans proderit aura meo.
 Dixerat hæc, sibi vel potuit dixisse videri,
 Aëre cum vacuo sulua pendit ausis.
 His, ait, his etiam cælum tentabimus alis,
 Et tergo admissum sustulit ulla suo.
 Ecce etiam ad Superos rapitur pulcherrima Virgo,
 Quam circum aligeri concinere chori.
 Mater, iò, magni cælum conscende Tonantis:
 Sed puer est, Domina qui velit ire comes.
 Da veniam: per te superas euadat ad arces:
 Te colit, & puer est, nec graue pondus erit.

Marty-

Martyres Societatis IESV.

Cæsa triumphat.

Laurus ô magnis celebrata Diuis,
Laurus ô vatum decus & voluptas,
Digna tu Regum redimire crimes,
Digna Deorum!

O quis hinc tandem referet coronas,
Cælitum textas manibus, comisque
Cælitum dignas! age, cui paratur
Nobile fertum?

Dic puer cuius petitur triumpho?
Ille par vobis humiles relinquet
Celsior terras, hominesque supra
Sidera viset.

Sanguinis si quos animaque magnæ
Prodigos hausit sceleratus ensis,
His triumphalem proprioque sparsam
Sanguine laurum,

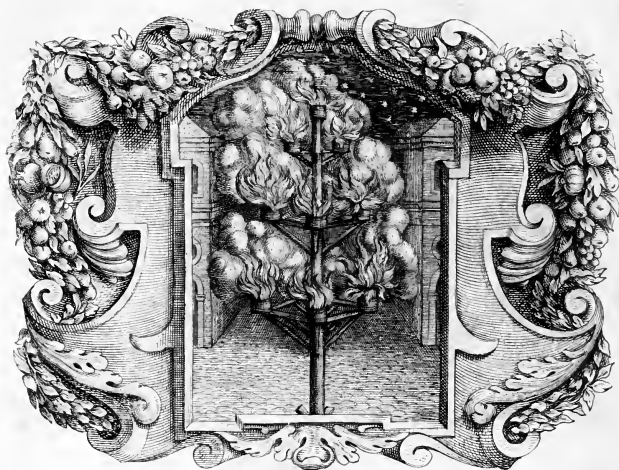
His & augustam Superum Senatus
Destinat pompam, nuerosque currus.
Dixit, & victrix acies IESV
Fulgida signis

Emicat campo, meritisque vinceta
Fronibus celso parat ire o'lympto,
Et canit magnâ simul omnis io
Voce triumphæ.

Y y y 3

Marty-

Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.

Hæc signa triumphhi.

A Dspicis impositis nuper coëuntia flammis,
 Nunc iterum flammis vasa perire suis.
 Sic quoque quam castris pietas adscripsit IESV,
 Obicitur sanctæ turba cremanda pyræ.
 Quis dolor hæc, quis signa furor feralia struxit?
 Barbara que tantos edidit ira rogos?
 An pia gens iterum tædis lucebit in illis,
 Que fulsere tuis, Roma cruenta, visis?
 Non hæc, barbaries ludos imitata Neronum,
 Flamma tua est: quamvis hæc quoque flamma tua est.
 Scilicet hæc sacris olim deuota triumphis
 Agmina ad Auroræ littora misit Amor,
 Et totidem soles mundo dedit. O quis euntem
 Me ferat in campos barbara terra tuos,
 Vasa triumphales vbi spargunt ignea flammæ,
 Visaque sunt radiis esse decora suis!
 Inde Fides pulsis collucet pura tenebris,
 Astraque sunt medio mille videnda die.
 Iungere Phæbus equos frustra velocibus horis
 Imperet: hæc alium lux dedit orta diem.

P. Carolus Spinola lento igne comburitur.

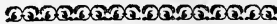

Dulce & decorum est.

O Mnia qui vincit, victus calcabitur ignis?
 Discet & effrenis frena subire rogas?
 Iam didicit. Victo salamandra potentior igni
 Nequidquam arduentes excipit ore faces.
 Scilicet indomiti non semper vincitis ignes:
 Est etiam quæ vos vita domare potest.
 Languida vis flammæ est, animos si flamma ministrat,
 Maior ab interno se venit igne vigor.
 Eustachius tauro frustra conclusus abeno
 Vivit, & à flammis ne moriatur habet.
 Languida Laurenti periisset laurea, ab ipsis
 Nî foret hæc illi laurea nata rogis.
 Theclam quis nosset, nisi Theclam proderet ignis?
 Luce suâ manus Lucia nomen habet.
 Quid memorem Heroës alios, quibus una voluptas
 Fortiter ardentem sustinuisse pyram?
 Ardet, & in rutilis florescit Spinola flammis,
 Multaque ceu dulci vernat ab imbre rosi.
 Sanguineusque rosis color est; atque inde decorum
 Ignibus in mediis vivere, dulce mori.

I M A.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER SEXTVS.
SOCIETAS
FLANDRO-BELGICA.

CAPVT PRIMVM.

De Societatis in Belgium admissione.

S. P. Ignatius à Belgio stipem petiit.

AROLO Cæsare Belgarum Principe, Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli sorore Prouincias gubernante, Societas IESV Romæ condita, trans Alpes per Galliam in Belgium progressa, quanto difficilius tardiusque radices agere cœpit, tantò iam semel ætas sparsit latius, & maiori firmitate defixit. Id planum facere aggredior toto hoc libro singulari. Nam cùm copiosè hactenus tractatum sit de vniuersâ, quàm latè patet, Societate; æquum sanè de nostrâ Belgicâ singularim aliquid dicere. Quæ, si omnes orbis Christiani partes circumspicis, nulli quidquam de statu & flore concedit; &, quod paucis concessum Prouinciis, inde vsque à primis Societatis incunabulis sua arcessit exordia. Constat enim iam tum olim à primis ex illo decemuiratu Patribus, Ignatio ipso, Petro Fabro, Iacobo Lainio, Alphonso Salmerone; ab aliis magnis post eos viris, Hieronymo Domeneco, Andreâ Ouiedo, Francisco Stradâ, Hieronymo Natali, Petro Ribadencirâ, & id genus aliis nostræ militiæ Antesignanis, aditum atque habitatum Belgium fuisse. Et Ignatius quidem, animo iam ab armis ad litteras conuerso, in Parisiensi Academiâ necessariis ad prosequenda studia præfidiis destitutus, è Belgio nostro, quâ potissimum laude gloriamur, è Belgio, inquam, nostro, præ aliis ferè nationibus benigno in egentes & liberali, petenda sibi (nec frustra) existimauit.

Frequens

Frequens enim colligendâ in annum stipe Antuerpiam Brugasque venit, hanc Flandriæ, illam Brabantia opulentissimas eâ tempestate vrbes: ac Brugis quidem ad conuiuium vocatus à Ludouico Viue, magni nominis doctrinæque viro, ita se gessit, vt, remotis mensis, Viues eum hominem sanctum, atque haud dubiè Religiosam aliquam Familiam conditurum dixerit. quod viri sapientis dictum nonnemo ex conuiuii statim ipsi Ignatio retulit, & ab Ignatio certâ causâ proditum Ioannes Polancus vir omni fide dignissimus (qui & ipsi, & duobus post eum Præpositis Generalibus Lainio ac Borgia, à secretis fuit) testatum litteris ad posterorum memoriam reliquit. Antuerpiæ verò in multorum coronâ Petro Quadrio Methymnensi affirmasse constat, fore vt is ipse in suâ patriâ Collegium aliquando Societati excitaret. & excitauit sanè Quadrius multis post annis, pari suæ pietatis & Ignatii vaticinantis comprobata fide. Nec silentio inuolui debet, quod à nonnullis piè obseruatum, ad quas Antuerpiæ diuertebat ædes Ioannis Cuellar, in earum superliminari lapide inscriptum legi, *Non nobis Domine, non nobis.* quasi vestigium Ignatianæ pietatis apud hospitem relictum, iam tum suum illud solenne spirantis, *Ad maiorem Dei gloriam*: aut modestè indicantis, quò sua his subsidiis alenda studia spectarent, & denique essent euentura. Ceterum vtrobique non modò liberaliter, sed velut sanctum hominem reuerenter habuere viri opulenti, præsertim genere Hispani: quem molestâ in Belgas excursionem leuaturi, collectam inter se eleëmofynam ei consignauere Parisiis; ac multorum nomina hodieque memorantur, quorum posteri ambitiosè pro summâ laude sibi vendicant, Ignatium apud parentes suos hospitem fuisse. Quid iam Petrum Fabrum, Sociorum ab Ignatio secundum, tres ipsos menses traduxisse Louanij dicam, summâ nascentis ibi Societatis commendatione? quid Iacobum Lainium supremo apud nos fungentem Magistratu, Bruxellis, Antuerpiæ, Louanij fuisse, ac præclara suæ sapientiæ, grauitatis, eloquentiæ argumenta Belgarum populis dedisse? quid Alphonsum Salmeronem, geminatis vicibus, nunc Cardinali de Motulâ, nunc Carolo Cardinali Caraffæ ad Philippum Regem Legatis, comitem à Supremo Pontifice datum venisse Bruxellas, ac consilio suo & eruditione rei Catholicæ plurimum profuisse? Sed necesse non est diutiùs commemorare viros illos Societatis principes, qui iam olim nostro Belgio illuxere: rem ipsam aggrediamur, & quod superioribus quinque libris de vniuersâ ostensum Societate, iam de Belgicâ, quibus orta sit initiis, & quò progressa; quid egerit, pertuleritque; quibus clara sit ornamentis; certo Capitum ordine, quantâ potest breuitate, dicamus.

Nasciturâ in Belgio, & magnos in animorum salute procurandâ progressus facturâ, Societatis vaticinium celebre fuit, antequam illa Sedi Apostolicæ pro Religioso Ordine probaretur. Nam anno supra scquamillefimum trigesimo sexto Arnhemij, principe Geldrorum oppido, Reynolda perquam honesta mulier ac Deo familiaris, post mariti mortem facultatibus suis xenodochio transcriptis, vsu carniū pisciumque sibi interdicto, admirabilem vitam agens, altissimæ rerum diuinarum contemplationi vacabat. Huic aliquando Deus suauiter illabens,

Z z z z

futu-

Sacchini in præfatione Apologeticâ Hist. Societatis.

Hist. Societ. lib. 1.

Plures à primis Patriibus in Belgio fuerunt.

Vaticiniū de Societate Belgicâ.

futuram proximis annis Reipublicæ Christianæ speciem ob oculos posuit; ostendens quantis propediem tempestatibus ac procellis esset agitata Religio, quæ dissidia Principum, quique bellorum turbines totâ Germaniâ Galliâque, ac ipsis potissimum Belgicis Prouinciis, futuri. posthæc spectandum dabat nouum quemdam Sacerdotum Ordinem; qui salutis humanæ diuinæque gloriæ sitientissimi, in deducendis ab errore mortalibus, & Catholicâ Religione restaurandâ, strenuissimam pariter atque vtilissimam operam nauarent. Hoc visum sibi diuinitus oblatum Reynolda cum in coronâ cognatorum ex ordine retulisset, ad Canisium tredecennem puerum inter propinquos fortè adstantem conuersa, leniterque demulcens, ex Religiosis illis Sacerdotibus nouis vnum inter primipilos fore prædixit. Itaque non casu aliquo, aut humanâ destinatione, sed consilio prorsus diuino Reynoldæ olim communicato, ab eâque tantò antè prædicto, delata in Belgium Societas tam modicis cœpit initiis, tot iactata est ventis ac tempestatibus antequam agere radices potuit; vt, si alia deessent signa, hoc vno satis illius in Belgio collocatæ auctor proderetur Deus. Certè annis omnino quatuordecim laborandum fuit, antequam possessionis iure donaremur. Cuius tantæ moræ causas video manifestas, aliorum malevolentiam, aliorum præoccupata iudicia, & rerum nostrarum ignorationem; aliorum & reconditam, occulta Dei iudicia patriæ delicta vlciscentis. Sed hoc agamus, atque ab initio enarremus, quemadmodum illo tot annorum spatio cum maximis difficultatibus luctata Societas, extricatum denique laqueis pedem, iure suo Regiâ auctoritate concessio, posuerit in his Prouinciis, stabilemque adhuc tenuerit, magno rei Catholicæ, magno Belgarum bono.

*Qui primi
de Socie-
tate vene-
runt in
Belgium.*

Flagrabant atroci bello nobilissima Europæ Regna Hispania Galliâque, rupto inter Imperatorem Carolum & Franciscum Regem fœdere, ibatque tum sæculi superioris annus supra quadragesimum secundus, quando Rex Franciscus seuerè edixit, vt, quotquot de Cæsaris ditioe erant, excederet Regno omnes ante octauum diem. Ergo de sedecim Sociis tunc Lutetiæ studiorum gratiâ versantibus Hispani octo, Domenecus, Ouiedus, Aragonius, Strada, Æmilianus Loiola Ignatij nepos, Ribadeneira cum duobus aliis exire coguntur; Deo vtiq; illam è Galliâ eiectionem in Belgarum commoda disponente. Nam Domenecus, qui Parisiensi Domui præfuerat, nouæ ductor coloniæ cum septem Sociis, haud dubio Numinis instinctu, Louanium, vnicam tunc Belgij Academiam, ingreditur Idibus Augusti, non toto à confirmatâ Societate biennio; ibique sua singuli studia vel Theologiæ, vel Philosophiæ, persequi instituunt.

Est Louanium magno scripta Lipsio ciuitas Brabantia prima, prædiues olim lanificij emporium, nunc præstantiore ornamento publicum doctrinarum omnium Gymnasium. Situs loci ameniorne sit an salubrior, incertum: certè cum Europâ totâ meritò contendit. E pratorum enim æquabili planitie, tam intra quàm extra muros, amœni colles exsurgunt, aut vitibus consiti, aut siluis & fruticetis opaci, aut cerasatis & pomariis vberes, aut ædificiis conspicui; quidam etiam per accliuia segeti-

segetibus lacti. Hos inter Dilia fluius nauium patiens, & gemini aliunde torrentes ex fontibus circum vndique scaturientibus effusi, per urbem rapidè feruntur. Cùm igitur in hac tam amœnâ vrbe ac nobili disciplinæ omnes in primis florerent, ex eâque tamquam ex fonte doctrina & religio in reliquum Belgium deriuarentur; nihil opportunius conuenire potuit, quàm nostros in eâ sedem figere, vt ceteræ Belgarum vrbes, vnde erant solitæ pietatem petere ac eruditionem, inde vtramque nouæ accessu scaturiginis defluentem deinceps copiosius haurirent. Iamque à Sociorum aduentu vertebarat annus, nequedum præter bonæ vitæ exempla quidquam ab iis agebatur in salutem animorum; cùm Stradæ iuueni quartum ac vigesimum ætatis annum, atque in Falconensi Gymnasio Metaphysicis operam danti, iniectus est ardor, quod nuper in Italiâ fecerat, ex agro quoque Belgico messim aliquam Deo colligendi. Res erat dubiæ fortis vram in partem acciperetur: tamen aleam iecit, & cecidit opinione felicior. Ante omnes Ruardum Tapperum, Louanienfis Academiæ Cancellarium, primæ auctoritatis virum, velut caput arcemque aggressus, eò iuuenis suo sermone induxit, vt ternas quotidie horas ex summis creptas occupationibus, in exercendo spiritu rebusque diuinis nostro more commentandis collocaret. Expugnato Tappero, quasi iam cursu ad omnem victoriam prono, Cornelium Vishauæum, probatâ vitæ sanctimoniam Sacerdotem, suo prope ingenio ad inuicendam Societatem propensum, vt citò manus daret impulit, suisque adiunctum castris, eodem armorum spiritalium genere tam feliciter pugnare docuit, vt Belgarum deinde multi à Cornelio victi, ad Societatis signa, Deo in salutem hominum militaturi, conularint.

*Strada
Louany
Societatem
illustrat.*

Ignatius interea tanti ignarus incrementi, missis ex Vrbe litteris, iubebat quamprimùm, deserto Louanio, Socios omnes in Lusitaniam proficisci. Nam cùm Ioannes Tertius, æternâ Rex memoriâ dignus, per amplum Conimbricæ Collegium & Academiam nobilissimam moliretur, suos vndeque eò mittendos putauit Ignatius; sed potissimum euocatos Louanio, vbi cum inopiâ studiis inimicâ luctabantur. Sed qui Societatis femina iam commiserat Belgio, eandem radices quoque inibi agere volebat Deus; eoque Sociorum profectiorem, ab Ignatio immaturè imperatam, suo ipse quo gubernat vniuersa consilio retardauit. Iam enim obediendi studio Sociorum tres, Strada, Ouedus, Aragonius, reliquis mox secuturis, præcurrerant Louanio in Zelandiam, captandæ nauigationi: sed, aduersis ventis iter prohibentibus, ægrotante insuper Aragonio, diuinam inde voluntatem prudenter interpretati, Louanium desperatâ per id tempus nauigatione redierunt. Haud multò post adfuit Colonia Petrus Faber, iussu Ignatij & ipse nauigaturus in Lusitaniam, & Sociorum reliquos, si fors restarent, secum Louanio abducturus: sed ne tum quidem maturum abitum, non absque prodigio, diuina ostendit prouidentia. Nam cùm Faber aduentu suo mirè lætum Cornelium Vishauæum, atque instar Marthæ satagentem, animaduerneret, iussit hominem sine curâ esse, nec fatigari tractando vnius noctis hospite, propediem se ac Socios duce obedientiam

*Petrus
Faber Lo-
uanium
venit,
excipitur
à Cornelio
Vishauæo
hominis
sancto.*

in Lusitaniam vela facturos. Perculfus tam inopinatâ voce Cornelius, Aduersari, inquit, obedientiæ nec ausum equidem, mi Pater, nec omnino debeo. Sed illum tamen, qui, cum ex vsu est, obedientibus frenum iniicit, CHRIS TVM inuoco, ne te hinc auolare permittat, sed, quanto tempore necessarius es, remoretur. Subrisit Faber, ac nihilominus postridie Antuerpiam pergit, inspecturus Lusitana nauigia, quæ Veras Walachriæ in Zelandiâ oppidum appulsâ ferebantur: quæ vt instructa & ad soluendum expedita iam vidit, confestim nauigationis socios deducturus Louanium redit. Vix redierat, cum tertiana febris quasi in limine præstolata, virum inuadit sternitque, ac tamdiu tenet, vt iam Medici, morbo artem superante, de vitâ conclamaturn pronuntiant. In hoc tandem discrimine cum Fabro venisset in mentem Cornelij pro suâ Louanij commoratione nuper CHRIS TVM obtestantis, cum ad se accersitum rogat, iam retraheret preces, & quibus votis tam diuturnam febrem aduocarit, iisdem aliquando depellat. Fecit imperata simplici candidoque pectore Cornelius; atque exinde meliùs factum est laboranti. vt iam nemo dubitaret, morbum illum non humanâ causâ, sed diuino nutu aduenisse; & palam Medici fatebantur, nequaquam videri à naturâ tantam illius mali fuisse pertinaciam.

*Faber
quid egerit
Louanij.*

Sanè Faber quo tempore Louanij per inuauetudinem moratus est, incredibile quanta fecerit animorum lucra, quantum famæ ac nominis pepererit Societati. Quotidie viri magni, vrbis atque Academiae Principes, grauissimis de rebus decumbentem illum quasi quoddam oraculum consulebant. Permulti, sepositis domesticis curis, illi se dabant piis commentationibus excolendos: quorum in numero Theodoricus Hefius Leodiensis Ecclesiæ Prodecanus, Quæsitorque Catholice Religionis, qui quondam Adriano Pontifici Maximo ab arcanis, & à sacris confessionibus fuerat; imò cuius consiliis Pontificatum ille suum rexisse ferebatur, quemque, propter vitæ integritatem splendoremque doctrinæ (nisi mors interuenisset) in amplissimum Patrum Purpuratorum ordinem cooptasset. Hic talis tantusque vir, post illas mentis exercitationes, totum se Fabro tradidit, Societatem, si suâ voluntate res ageretur, cum eo initurus. id quod Faber, ætatis personæque habitâ ratione, haud permittendum ratus, suasisit, vt & optimæ vitæ exemplo, & quâ valebat auctoritate, Canonicis vniuersoque Leodiensium Clero ad dignos illo statu mores virtutemque populo spectabilem pergeret præluere. Nec verò suis deerat, qui tantopere proderat alienis. Franciscum Stradam excitauit tironem vetus Magister ad Latinas conciones: quas ille iuuenis magnanimus primùm in Falconensi Gymnasio ad discipulos, quorum ipse erat vnus, cum bonâ Magistrorum gratiâ habuit; tum in Porcensi quoque, ac demum in Pontificio Theologorum Collegio per amplio; concurrentibus tantâ copiâ ad eum audiendum Academicis, vt Doctorum primi, quò latiùs pateret vtilitas, Fabro auctores fierent transferendæ concionis ex istis Collegiorum angustiis in Diui Michaelis sacram ædem, de præcipuis vnam. quorum postularis haud grauatè annuit Faber: vtque animos in re arduâ iuueni adderet, néve noui laboris cura vel Philosophicis officeret studiis, vel vires ad magna crescentes præma-

præmaturè obrueret opprimeretque; concionum argumenta dictabat æger ipse de lectulo, ac diuidebat in partes, variumque addebat ornatum. id quod Faber extemporaneo sermone haud difficulter poterat, depromens opes ex thesauro cultissimi pectoris, tamquam ex quodam sapientiæ sacrario, nihil vt Stradæ propemodum præter actionem vsunque memoriæ, quâ valebat plurimum, relinqueretur. Hac igitur tantâ ope validus iam orator, Fabri dimicabat armis, ardorem addebat de suo; tamque auidè audiebatur, vt præcipui Theologiæ Doctores, & quotquot Louanij residebant Ordines Religiosi, ex vnus adolescentis ore penderent. tantosque excitabat animorum motus, vt nemo non copiosis manaret lacrymis, atque ipsæ feminæ, famâ concionantis excitæ, quamuis Latini imperitiæ sermonis, totâ ex vrbe concurrerent ad spectandum os agentis, & quos spirabat ignes, si intellectu non possent, visu saltem ipso colligendos.

Hactenus bellissimè & supra spem secundis ventis Louanij Societas ferebatur: suspiciebant Fabrum ceu hominem cælo lapsum: in Stradâ viam eloquentiæ inauditam admirabantur: Cornelium veterem sanctimonie famam maiori nunc etiam ratione possidebat. Sed tam blandè ridentem felicitatem breuî tempestas Academica interruptit eò grauior, quia multarum post se identidem procreatrix. Vrgebat importunis apud Ignatium litteris nouas Sociorum copias Conimbricam mittendas Simon Rodericus, decemvirosum vnus, Prouinciæ Lusitanie Præfectus: eodemque tempore Ioannes Poggius Romani Pontificis Nuntius agebat, vt supremo imperio Faber Coloniam redire iuberetur, ad prohibendas eius Ecclesiæ nutantis sub Hermanno Archipræsule ruinas. Itaque ex diuturnâ ægritudine conualescenti Fabro, noua mandata ex Vrbe adferuntur, vt, Sociis sine cunctatione in Lusitaniam dimissis, ipse pristinam Colonie stationem repetat, retenturus in fide Hermannum, nobilissimamque Ecclesiam ab insanâ Lutheri contagione vindicaturus. Ergo dum iter suum pro se quisque adornant, sparsus de Patrum profectio rumor compleuit urbem, atque ex Academicis lectissimos iuuenes nouemdecim, Belgas omnes, excitauit ad petendam à Fabro vitæ atque itineris societatem. Faber tanto numero prudenter vsus, selegit nouem, quos cum Stradâ, Ouiedo & Aragonio in Lusitaniam destinat: ipse cum Æmiliano Loiolâ, & Lamberto Castrio Leodiensi, Theologiæ Baccalaureo, ac nuper in Philosophico stadio primâ palmâ donato, Coloniam profecturus, reliquos Cornelij curæ commissos vult abire Louanio, ad tempestatem, quam impendere prospiciebat animo, ne vehementius fureret, mitigandam. Vix cum illo messis collectæ manipulo Faber ac Strada discesserant; continuo in Cornelium, nullâ prioris vitæ sanctitatisque reuerentiâ, insurgere ciuitas, dolore animi vincente rationem: alij suos liberos, alij discipulos reperere à paucis impostoribus (sic loquebantur) indignissimè raptos. Sed in primis fremebant Gymnasiarchæ, quos tot suorum tam insignium Academicorum tam repentina iactura vehementius torquebat. Itaque

Nouemdecim Belgæ Fabro se tradunt in Societate.

Ex Archiuo Coll. Louan.

Cornelium palàm inculfabant tantorum auctorem malorum; eius congressu colloquioque interdicebant suis, ne diuino scilicet Spiritu affla-

Cornelius Vishanensis fatitur Louanij,

rentur: ac si quem fortè Cornelio propensum odorabantur, hunc verbis deterrebant, & quasi grande auersuri malum, domesticis Collegiorum claustris arctissimè custodiebant. At enim quæ spes victoriæ in pugná cum Deo? aut quæ tanta humanæ mentis sagacitas? quæ vis consiliorum? quæ prudentiæ magnitudo? qui conatus tam fortes aduersus decreta Numinis nutu omnia gubernantis? Sanè quantò illi prohibebant magis, tantò præstantissimus quisque Academicorum, diuino agente Spiritu, ad nostrum Ordinem ardentius conuolabant: quorum in numero Adrianus Adriani Antuerpiensis, Antonius Vinckius, Petrus Gillonius, Nicolaus Florentij Goudanus, qui primam ex Philosophiæ curriculo lauream fuerat adeptus; viri omnes deinde magni, & rebus in Societate gestis illustres. Nimirum illis ipsis, quæ contra nos sumpserant, armis in sua damna, & lucra nostra, utebantur aduersarij: nec enim, si vellent, suorum ad nos accessum promouere magis poterant quàm prohibendo.

Inter hæc Faber, postulante rursus Lusitano Rege, & nutu accedente Pontificis, Coloniâ per Belgium in Lusitaniam tendebat: cuius postliminiò redeuntis conspectu respirauit Cornelius; & quod vix credas, ad præsentiam viri terra illa Louanij nubes quasi ad conspectum redditi solis euauit. Inde Veras Lusitanarum nauium in Walachriâ Zelandiæ insulâ stationem pergenti comes ire Cornelius voluit. Quo in itinere hoc memoriâ dignum euenisse nostri Annales memorant. nauem, quâ uehebantur, medio in cursu ventus repentè defecerat, & remiges dabant manus vano labore iam fracti: qui cum Fabrum Corneliumque inter se sine curâ colloquentes adspicerent, stomachum in eos vomunt, linguâque vernaculâ increpant, quid ita improbè garrissent, cur non orando satagerent, vt secundus afflaret ventus, quo destituti numquam Veras eâ nocte pertingerent? Faber Allobrox cum, quid illi inter se iactarent, ex Cornelio rescisset, reprehensionem placidè ferens, Rectè, inquit, monent; age demus nos in preces. Simul eas inchoabant, simul ventus optatus exoritur, & breui temporis spatio, admirabundis nautis, Veras appellunt, cælo vel Fabri modestiæ, vel amborum precibus adspirante. Hinc Cornelius ad suos, Fabro valere iussu, Louanium reuertit; ac subinde ab Ignatio per litteras monetur, vt, quamuis in Academiâ illâ non æquis oculis aspicerentur Socij, sua tamen studia constanter tenerent, & quâ liceret alicui salutem operam dare non prætermitterent. Habebant Louanij ad eum Socij diem non vnâ omnes, sed, ad declinandam inuidiam, locis tectisque discreti; cum ab Ignatij litteris animosiores, in eandem conuenere domum, impetratâ prius ab Episcopo facultate viuendi more institutoque suo. atque ita rebus omnibus in commune collatis, aperte professi Societatem, certas disciplinæ causâ sibi met statuerè leges; quas nullas dum ex Vrbe acceptarent; ac, ne membra sine capite viderentur, qui quamuis ratam habuit electionem; tamen, ne noua inuidiæ flamma, traductis illo auctore ad vitam Religiosam nouis quotidie Academicis, hominem inuolueret, subducendum tempori & ad se Romam censuit euocandum; proque Cornelio gubernare familiam iussit Petrum Gillonium:

Socijs præficientur Louanij.

nium : quo & ipſo breuî in Vrbe accito, Iacobum l'Hoſtium, Sociis Louaniſibus ſummoperè expetitum, aliquando conceſſit. Erat l'Hoſtius Geldoniſis ex Brabantia oppido; ac ſacram doctrinam in celebri apud Antuerpianos Præmonſtratiſium Cænobio tradebat, quando ſublimius quid ſpirans Romam profectus eſt, eâ mente vt nomen Societati daret. in quam admiſſus, eandem ipſe primus in Siciliam inuexit. At ille dum Ignatii iuſſu ex Sicilia Louanium Sociis præſuturus maturat, Bononia morbo correptus exſtinguitur; cui ſuffectus Adrianus Adriani, vir diuino, quod dies docuit, beneficio datus ſubuehendæ Societatis infantia ad firmiorem ætatis adultæ gradum. Conciliabat ille auerſos multorum animos, ſibi que demerebatur labore indefeſſo, & gratiſſimâ vitæ conſuetudine: inter que complures Henricum Baxium Diui Michaëlis Parochum tantopere deuinxit, vt ille noſtros ex anguſtâ & inſalubri domo in aliam tranſfereat; quam & moriens teſtamento Sociis legauit. quin & templum ſuum ad quæuis Inſtituti munia non patere tantum volebat Adriano, ſed humaniſſimis etiam verbis, ne id admittere graueretur, orabat.

Hiſce incrementis paulatim ſe Societas Belgica erigebat: quæ vt firmiori conſiſteret gradu, viſum Sociis (quod adhuc re immaturâ tentatum non erat) oblato ſupplici libello poſtulare ab Aulâ ius obtinendæ in Belgio poſſeſſionis. Gubernabat iamdudum Prouincias Maria Hungaria Regina, pro fratre Carolo Imperatore, quæ, ſiniſtris de Societate præoccupata ſermonibus, libellum repudiauit, magno Sociorum, magno amicorum, Ludouici, inquam, Bloſij Abbatis Lætiſſis, Ruardi Tapperi Cancellarij, Ioannis Haſſelij Sacræ Theologiæ Doctõris, & aliorum qui Adrianum Socios que nouerant, luctu. Atque ecce tibi alia domi ex placido repente tempeſtas, eò periculofior quò charius petebat caput. Academicus in Falcone adoleſcens Magiſtro ante alios charus, cui nempe ingenij doctrinæ que præſtantia, Philoſophiæ ſtadio propè iam emenſo, primam prouidebat palmam, ab Adriano Societatem obnixè etiam atque etiam petit. Haud obſcurum erat nouarum periculum turbatum. Quare vt ſe ac ſuos periculo Adrianus eriperet, importuno iſti candidato auctor fit abeundi Coloniam, & amplectendæ iſtic ſub Leonardõ Keſſelio Societatis. Hoc dum fit, Magiſter tantæ impatiens iacturæ, tamquam de capite ageretur, in ius Adrianum vocat, ac præcipiti tumultu homo impotens id agit, vt vir mitis ac innocens, qui ſe veritate dumtaxat & æquitate animi tuebatur, falſis accuſationibus circumuentus, quodam velut turbine rapiatur in cuſtodiam: è quâ, rebus ſtatim agitatis ac diſcuſſis, eodem dimiſſus eſt die. Huius tantæ procellæ, nouellam Societatem Belgicam concutientis, ſtrepitus Tridentum uſque perlatuſ, Patres illos de ſummâ Catholicæ Religionis agitantis perculit vehementer, anxios quò tandem vergeret illa tam inſolens Academicæ nobiliſſimæ in approbatum à Sede Apoſtolicâ Religioſum Ordinem tumultuatio. Et fanè poterat hic turbo naſcentem in Belgio Societatem in ortu ſuo exſtinguere, niſi eam potens diuinæ prouidentie ſuſtentaret manus, atque illud Adriano illatum dedecus in maiorem gloriam ſubito vertiſſet. Nam ſimul ille animi furor deferbuerat, circumſpicere

Ex Archiuis
Collegij Louaniſis.

Adrianus
Adriani
Sociis re-
git Loua-
nii.
Hiſtor. Lo-
uan.

Agitur in
Aulâ pro
admiſſione
Societatis
in Belgio,
frustra.

Adrianus
in carcerem.

*Ruardi
Tapperi
& aliorum
de Adria-
no testimo-
nia.*

omnes sc, &, quod factum erat, negare fieri debuisset, vnoquoque cul-
pam tam indigni facinoris abs sese in alium auertente. Certè Ruardus
Cancellarius, cum non multò post Ignatij vicem fungens, solennem
Adriani Professionem excepit; inter alias viri laudes non dubitauit se
indignum dicere soluendis illius calcamentis, qui pro nomine I E S V
dignus fuisset habitus carceris contumeliam pati. Adrianus quoque
Brouvvershauius Theologiæ Doctor, Rectorque Magnus, graui ora-
tione in Magistros ac parentes inuehebatur, qui discipulos filiosve retra-
herent ab ingressu Societatis, quam Religionem Apostolicam, & diffi-
cillimis Ecclesiæ temporibus à Deo excitatam prædicabat, quæque ha-
beret viros eximiâ virtute ac doctrinâ præditos, in Concilio Tridentino
inter Pontificios Theologos cum insigni dignitate obtinentes locum.
Ad hæc Georgius ab Austria Leodiensium Episcopus, cui in sacris tum
suberant Louaniensēs, solenni sententiâ absoluit Adrianum innocentem,
& omni infamiæ labe purgauit. Atque vt virtutem non premi aduer-
sis, sed crescere animaduertas; Petrus Curtius Theologiæ Doctor, ac
primus deinde Brugenſium Episcopus, Adrianum è Diui Michaëlis in
primariam Diui Petri ædem, cui erat Pastor, ad confessiones audiendas
magno honore traduxit.

*Nonamy-
ba in A-
drianum
& Socios.*

Hoc in campo dum Adrianus sudat, noua se extulit offensionis se-
ges. Curionum aliqui tantam Adriano confitentium frequentiam &
celebritatem iniquo animo ferentes, conspiratione iniatâ tulere manda-
tum, ne quis de suâ Curia noxas deponeret apud Iesuitam, & verò etiam
iureiuando ad id suorum fidem obstringere studebant. Sub hæc libel-
lus inuentus est in vrbe, nescio quæ vota, & certas corporis verberatio-
nes continens; qui quamquam nullum præferbat auctorem, tamen fa-
cili multorum fide Societati tribuebatur. Super hoc libello sæpius à
Theologis Louaniensibus instituta deliberatio: & sanè graues ex eo erant
apud populum offensiones, vbi præsertim emanauit, quasdam esse mu-
lieres, quæ semel in hebdomadâ pietatis specie à Confessariis cæderen-
tur. Nec falsa narrabantur: sed suspicio grauabat innoxios. Verùm re
compertâ, & deprehensis talium ludibriorum architectis, ad contestan-
dam Societatis innocentiam edicta publicè affixa sunt, per eamque occa-
sionem omnibus interdictum, ne cui extra suam Curiam alio Sacerdote ad
confessiones vti liceret, præterquam homine Societatis. Curiones autem
qui confitentium numero circumcingi Adrianum indignabantur, Ruar-
dus Cancellarius graui oratione monuit; non illum esse animarum zelum,
sed inuidiam ab animarum hoste inflammatam, impediendis à detesta-
tione scelerum & consequendâ salute mortalibus. Enimuerò Adrianus
in tractandis hominum animis habebat aliquid humano maius, & oc-
cultâ vi quadam rapiebat Academicos, formabatque ad omnem pieta-
tem: nec paucos Societati aggregabat, in primis Cornelium Crocum
Amsterodamensem, Franciscum Costerum Mechliniensem, parque
amicorum nobile, Theodoricum Gerardi, & Theodoricum Canisium;
hunc Neomagensem, magni illius Petri germanum fratrem; illum Am-
sterodamium rarâ sorte omnium consensu iudicum primam Philosophiæ
lauream adeptum.

Capta-

Captabantur interea mollia fandi tempora apud Mariam Gubernatricem pro constituendâ in Belgio Societate, totisque id viribus agebant viri Principes, & ipse frater Ferdinandus Romanorum Rex, Cardinalis item Polus Apostolicæ Sedis Legatus, & Petrus Sotus ex Dominicanâ Familiâ Carolo Cæsari à sacris nuper confessionibus: Quin Academia Louanienfis super hac re sententiam rogata, miro Dei ius in animos exercitibus impulsu, secus ac timebatur, graue pro Societate dederat testimonium. Et nihilominus Gubernatrix præceptam semel de câ opinionem semper secuta, solis verborum officiis, & spe sine fine dilatâ causam nostram & quos dixi patronos ducebat; donec inclinante sæculi anno quinquagesimo quinto, Carolo Cæsare Prouincias abdicante, ipsa quoque earum gubernatione, quam annos quinque & viginti pro fratre Cæsare obtinuerat, sese abdicauit. Itaque ad Philippum Caroli filium Belgij heredem, tamquam ad orientem inundo solem, respici cæptum; nouisque animis tentata res apud Principem nouum: cui post innumerabilia beneficia, volente ita Numine, etiam admisse in Belgio Societatis gloria debebatur. In primis Ignatius Romæ ad clauum federis, in omnem intentus auram, ac velut in speculâ quasuis rei promouendæ occasiones eminus obseruans; auditâ Caroli abdicatione, continuò ad Philippum Regem ex Vrbe misit Ribadeneiram cum litteris, quas ex Hispano sermone in Latinum conuersas, ad posterorum memoriam non pigebit apponere.

Gratia & amor Domini nostri IESV CHRISTI cæ-
lestibus suis donis Maiestatem Tuam cumulare dignetur. Posteaquam intellexi-
mus Cæsaream Maiestatem sese abdicasse Regnis ac ditionibus Inferioris Ger-
manie, inque Regiam Maiestatem Tuam transtulisse; magnam in CHRISTO
Domino voluptatem percepimus, tum propter exemplum singulare eo facto ex-
hibitum à Maiestate Cæsareâ, tum quia confidimus cum diuini obsequij in-
cremento, ditiones illas à Maiestate Tuâ gubernatum iri. Quod ut eueniat,
humillimis à Deo precibus ac sacrificiis postulare non cessamus. Quoniam tamen
non vnâ hac re, sed quibuscumque pro nostrâ tenuitate possumus modis Ma-
iestati Tuae obsequium; uti par est, præstare cupimus, persuasumque habemus ex
diuino & Maiestatis Tuae obsequio fore, si qui istius gentis ac sermonis ex hac
minimâ Societate nostrâ datam sibi à Deo gratiam impenderent Prouincijs Ger-
manie Inferioris, que ob viciniam & commercium cum Superiore magis obnoxie
sunt accipiendo damno, in Dei Domini nostri & Maiestatis Tuae iniuriam; id-
circo visum mihi in Domino, mittere Magistrum Ribadeneiram hæc traditurum
Maiestati Tuae, & causas explicaturum que nos in eam sententiam induxe-
runt: ut, postquam Maiestas Tua iudicauerit id esse ex Dei Domini nostri obe-
sequio & suo, dignetur hanc minimam Societatem in tutelam suam suscipere in
illis Prouincijs, quemadmodum alibi suscipere dignata est, & Collegiorum istic
extruendorum facultatem dare: ut, sicut alijs in Regnis ac ditionibus Maiestatis
Tue nauat pro viribus operam, Deo secundante, in salutem animarum, ita in istis
Prouincijs, que magis indigent, obsequium Maiestati Tuae debitum præstare pos-
sit, ad Dei Creatoris & Domini nostri gloriam, & emolumentum eorum quos Ma-
iestati Tuae regendos dedit, uti plenius intelliget Tua Maiestas ex ipsomet Rib-
deneirâ, cui eandem quam mihi fidem habere dignabitur. Finio, Deum Domi-
num nostrum precatu, ut gratiam nobis vberem conferat, quod percipere possi-

mus, & implere sanctissimam eius voluntatem. Romæ, xxiii. Octobr. M. D. LV.

Petri Ribadeneire oratio ad Regem pro admittendâ Societate.

Has Ignatii litteras Ribadeneira Philippo Regi Antuerpiæ legendas offerens, simul, quâ erat eloquentiâ, exponere Societati non id esse propositum vt sibi viuat vni, multorum Ordinum Religiosorum more, sed vt in aliorum quoque salutem pro viribus incumbat. Multos Sociorum iam esse Belgas, viros doctrinâ & virtute præstantes, exteris nationibus per quas spargebantur mirum quàm vtilis, haud dubiè suis popularibus longè futuros vtiliores, tum confirmandis Catholicis, tum hæreticis conuertendis, tum (quod maximè opus) erudien dâ iuuentute, paratos ad Regis nutum, velut signo dato, in patriam reuolare. Societatem, id quod Rex optimè norat, Religionem esse ab Apostolicâ Sede comprobatam, & variis Europæ, locis etiam Regi subiectis, insignem rei Christianæ operam nauare, locisque modis omnibus populum in officio erga Deum & suos Principes continere. Optare ergo quidquid posset obsequij, etiam in Belgio exhibere Maiestati Regiæ, eò studiosius, quò maturius incendio hæreticorum indices inualescenti occurrendum videbatur. Sed necessariam esse manum Regiæ benignitatis, quâ excipiantur, certisque collocentur in sedibus: tum si quid populi pietas donabit, recipere fas sit ad perpetuam Sociorum, quos succedere nouos fenescensibus oporteat, sustentationem. Id Societatis Parentem ac Moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commissarum Regiæ fidei Prouinciarum exoptaret, suppliciter orare. Facturum Regem Catholico nomine rem dignam, & Regum Regi CHRISTO acceptissimam, & Societati variis terræ partibus non mediocriter profuturam. Populos enim externos nonnullos, ab hac sapientissimi Regis actione suspensos, differre Sociorum admissionem, magno interim Catholicæ rei damno; mox vbi in Belgium admitti viderint, sine morâ tanti Regis exemplum secuturos. Cùm finem dicendi fecisset, benigne Philippus cuncta sibi probè intellecta ait, & responsum in tempore daturum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, expendentæque Viglio Zuichemo Concilij Sanctioris Præsidi tradit. E Regni Proceribus nemo vnus perinde causam suscepit ac Gomesius de Figueira tum Comes, deinde Dux Fariæ, Regi à puero percarus: qui omnes conficiendo negotio vias rimatus, non labori, non gratiæ, non industriæ parcebat, tamquam rem suam ageret. Maria quoque Caroli Imperatoris filia, quæ opportunè ex Bohemiâ in Belgium venerat, patri fecessum Hispaniensem meditantem valedictura, causam nostram apud germanum suum Philippum egit, sanè perquam studiosè. Contrâ tendebant de Clero & Religiosis Ordinibus nonnulli, siue sinistra imbuti opinione, siue accessu nostro detractum iri suis commodis veriti; sed ante omnes hæretici, quorum maximè intererat, emptis pecuniâ multorum in nos odus, disseminatisque calumniis, quibus quibus valebant artibus fraudibusque, furtim & per cuniculos obsistebant. Verùm nihil æquè ac Viglij Præsidis, quamquam à Blossio Abbate vt faueret multum rogati, remorabatur auctoritas, existimantis iura Episcoporum lædi priuilegiis nostris, subsidia Mendicantibus defutura auersis ad nos elemosynis,

mosynis, aliaque huiusmodi. quæ Ribadeneira liquidò refellebat. Nam qui posse Episcopos molestè ferrè, si Societas potestate vtatur sibi à CHRISTI Vicario sponte datà, à quo & ipsi acceperint suam? Sed neque nos adhuc vsos priuilegiis, neque porò vsuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores & administri, vtrò expetendi in tantâ præsertim custodum penuriâ, & verò quorundam etiam hæresi infectorum perfidiâ, tam multis vndique lupis desertum ac proditum CHRISTI gregem laniantibus. Contendere, vt ad labores, quos Prouincia Belgica sit maximos allatura, venire nobis liceat, humanas quidem spectantibus rationes præposterum meritò videri; sed enim ex hoc reddi manifestum, non aliò spectare conatus nostros, quàm vt Pastores, quibus onus periculo plenissimum incumbit, aliquâ ex parte leuemus: quod profectò ab ipsis sollicitè rogandi, ac, ne rogati desugeremus, obsecrandi fueramus. Nam qui timerent subsidia Mendicantibus defutura, non benè eos de prouidentia Numinis, cui & passèrè curæ sunt, de Principum Austriacorum pietate, de beneuolentiâ Belgicorum Magistratum ac ciuium arbitrari, & inexploratam penitus habere vitæ nostræ rationem.

Hæc cum doceret Ribadeneira, mendaciorum parte, cuius caput iam seriò petebatur, nouam vndique odiorum materiam conuehente, litteræ ex Hispaniâ in Regiam perueniunt nuntiantes, Theatinas, hoc est mulieres nostra templa frequentantes, ter in die sacram adire mensam, mediâ nocte itare ad Theatinos; ita nostros appellabant. quam turpissimam fabulam, inuidiosè ad ludibrium, suis sermonibus plures in Aula ventilabant. Præterea Cæsaraugustanus tumultus, & calumniæ superioribus annis in Corsicâ natæ passim decantantur, nullâ veritatis indagandæ curâ. Denique ex variis terrarum oris tam multi in horas famosissimi aduolabant rumores, auideque arripiebantur, vt ad mendacia dumtaxat retundenda mittendum Borgiam, aut alium primæ auctoritatis virum, censerent amici; dissentiente tamen semper Ignatio: qui obtreccationes quasi nebulas solâ veritatis luce dissipandas ratus, monebat Ribadeneiram, ne infructuosus hæretet in Curia, sed vel Louanij vel aliâ vrbe vicinâ habendis concionibus aliisque Instituti muniis exercendis vacaret. id non modò ad ponendam operam vtilius, sed ad negotium quoque peragendum opportunius fore. Nec Ignatium haud rudem talium sua fefellit opinio. Ribadeneira Louanium profectus, statim ab Academia Rectore inuitatur vt Latine dicat; id quod iam pridem Strada tam præclarè fecerat. eodem impellitur à Ruardo Tappero Cancellario. planè vt videretur Deus eandem viris illis iniectis mentem quæ fuerat Ignatij, qui Ribadeneiræ ex Vrbe abeunti præcipuè commendarat, vt Latine diceret Louanij. Ergo ille vbi audiri cæptus est, non modò fructum quem quærebat vberimum tulit; sed quem minime quærebat, etiam plausum vsque adeò inuidiâ maiorem, vt qui antea cum laude & admiratione dicebant, Doctor Amerotius, & alter Dominicani Ordinis clarus Ecclesiastes, indicto sibi silentio, cum omni suâ concione starent auditores. Et audiebantur eodem tempore, Adrianus vernaculâ ciuium lingua, & Bernardus Oliucius (quem Prouincia-

Ribadeneira satisfactis argumentis Virgily Presidis.

Alii ramos de Societate.

Ribadeneira Latine dicit Louanij.

*Rex ad-
mittit So-
cietatem.*

lem, si quando Rex annueret, Ignatius designaret) Gallicâ; vterque secundissimis hominum auribus, dicentium, videri vt olim in Apostolos, ita nunc in Partes linguarum varietate sanctum Spiritum incidisse. Nec latere hæc Regem poterant, quæ in tantâ luce gerebantur. Alij super alios sermones boni, non temerè, aut ex incerto, sed ex præsentè Sociorum vitâ gestisque nati, obiectum calumniarum vallum crebro velut ariete conuellebant, donec via tandem strata est veritati: quæ admittâ in aures animumque Regis, breuî benignum nobis reddidit, tamque diu optatam, totque studiis quasitam obtinuit gratiam. Ego quidem istas, quamuis rei Christianæ parum tunc opportunas, tamen Societati bene ominatas, interpretor admittionis moras. Quemadmodum enim sic naturâ comparatum est, vt, quantò molestiore partu fetus in lucem editur, tantò ferè sit viribus præstantior, atque in egregiam corporis magnitudinem assurgat: haud absimili ratione Flandro-Belgica Societas, quantò difficilius est nata, tantò maioribus adolefcens incrementis, in virilem denique statum robusta euasit, beneficio primi rerum Parentis Dei, gratiæ suæ opera plerumque ad naturæ modum suaui prouidentia attemperantis.

CAPVT SECVNDVM.

De Societatis per Belgium propagatione.

MAgisne in collocandâ apud Belgas, an propagandâ Societate, se prodat fortis æquè ac suaui prouidentia Numinis, haud facillè iudicari. Certè quàm multa sunt toto Belgio Collegia, tam varias eorum origines contemplans, certissimam Dei in tantâ varietate manum, per aduersâ prosperaque vrgentis opus suum, ac denique perficientis, cogor agnoscere. Iam primus erat, isque difficillimus, ingenti molimine apud Regem superatus labor, donatâ iure Belgij Societate; sed adiectis eiusmodi conditionibus, quibuscum haud ferè impari conatu luctandum fuit: donec has quoque post annos octo & viginti, pro suâ sapientiâ idem ille Rex sustulit, tamquam boni publici moram, segetinque dissidiorum. Interea Romam, quæ hîc gesta erant, nuntiaturus Ignatio, quem Societas Belgica in primis sollicitum habuerat, Ribadeneira properabat; ignarus eum morte iam obitâ cælo receptum, rei actæ non modò spectatorem, sed actorem quoque primarium existuisse. Nam vix tertio post mortem eius die, Rex nullâ nouâ causâ Societatem admittit, haud dubio Ignatij de cælo patrocinantis instinctu. id quod Ribadeneira ipse, rem tempusque considerans, liquidò prædicabat. Ceterum Ignatius, haud ita diu ante fatalem diem, quem diuinitus cognitum habuisse creditus est, ordinat Societatem, inque duodecim Prouincias distinxerat; & Germaniam quidem diuisam in Superiorem Inferioremque, illam Petro Canisio Belgæ, hanc Bernardo Oliuero item Belgæ, dederat gubernandam. Sed Bernardum, inito necdum Magistratu, nouella hæc amisit Prouincia, illo ipso tempore quo communem Romæ Parentem Societas amittebat. At in demortui Ignatij locum subrogatus

*Prouincia
Germania
Inferioris
ab ipso
Ignatio
instituta.*

tus Iacobus Lainius, statim ad Prouinciam suo capite orbatam respexit, nouumque illi ducein Româ misit Euerardum Mercurianum Belgam, cum qui deinde ad viuueriæ Societatis gubernacula post Franciscum Borgiam sedit. Hic itaque primus Germaniam Inferiorem Prouincialis rexit octennio propè toto; donec Lainius, ad Ignatij quasi exemplum, quo anno gubernare ac viuere desit, Prouinciam aliquot iam Collegiis auctam partitus, alteram à Rheno Rhenanam dictam Antonio Vinckio Belgæ imposuit, alteram cum veteri nomine Inferioris Germaniæ, quæ & Belgica dici cœpta est, reliquit Mercuriano. Verùm Franciscus Borgia Lainij successor, Romæ sibi Assistentem retinens Euerardum, eius loco Franciscum Costerum Belgij Prouincialem iussit; ac continuatâ exinde serie rexerunt, Balduinus ab Angelis, iterum Costerus, Oliuerius Manaræus, Georgius Duras, Bernardus Oliuerius, illius primi ab Ignatio designati nepos, Franciscus denique Flerontinus: donec & Belgium, iam nimis amplam Prouinciam, diuidere placuit, Alberti Archiducis arbitrio commissâ partitione, qui discrimen idiomatis secutus, quâ parte Flandrici sermonis est vsus, Flandro-Belgicam; quâ parte Gallici, Gallo-Belgicam fecit. Et nostram quidem Flandro-Belgicam rexere Guilielmus Veranneman, Carolus Scribani, Antonius Sucquet, Florentius Montmorency, Iacobus Stratius, Guilielmus de Wael, Fredericus Tassis, & nunc regit Ioannes de Tollenare. Hæc idcirco commemorare visum, ne quis expectet omnium, quæ toto Belgio sunt, Collegiorum origines, sed eorum dumtaxat, quibus Prouincia nostra constat. Horum Princeps Louanienfè est, cuius firmam possessionem adiuimus, moderate Belgium Margaretâ Austriacâ Parmensi. Nihil Albano Duce profectum. At Requesenius Antuerpiæ, Brugis, Traiecti nos collocauit. Alexander deinde Farnesius Parmæ ac Placentiæ Dux Cortracum, Gandam, Ipras, Bruxellas, Groningam induxit: & vnde hæresis expulerat, reduxit Antuerpian, Brugas, Traiectum, pari merito seu primùm collocatæ seu restitutæ Societatis. Reliqua Collegia, Winocibergenfè, Siluaduense, Ruræmundanum, Mechlinienfè, Dunkercanum, Castetanum, Belliolanum, Aldenardenfè, Liranum, Alostanum, Hallenfè, adde Professam Antuerpiæ Domum, Alberto & Isabellæ Serenissimis Belgarum Principibus debemus; ac denique Bredanum soli post Albertum iam mortuum Isabellæ. Gallo-Belgica Prouincia (vt Anglorum Patrum Gandau, Leodij, Audomaropoli, Watenis, prætermittam sedes) viginti tribus constat domiciliis, quorum bina sunt Tornaci, Duaci, Montibus Hanonix; ceteris vrbibus singula, Cameraci, Audomari, Atrebat, Insulis, Leodij, Namurci, Valencenis, Luxemburgi, Dionanti, Ariæ, Atmenterix, Athi, Bethuniæ, Hui, Hedinij, Malbodij, Niuellis.

Sed hæc alterius Prouinciæ Collegia nominasse, sit satis; nostram nunc Spartam excolamus.

*Societas
Belgica in
duas Pro-
uincias di-
uiditur.*

Admissâ nutu Regio in Belgium Societas adhuc nullam terræ particulam suo iure possidebat, cum Elias Schoranus Concilio Brabantix à secretis, vir pietatis ac prudentiæ laude conspicuus, hortos ædesque per amplas Louanij viâ Bacalenâ sitas, suo nobis ære comparauit. Inclinauerat huc viri animum peruersorum erga nos odium; quod vel so-

*Origines
Collegio-
rum Pro-
uincia
Flandra-
Belgica.*

*Agitur
Louanij,
vt Societas
funderet
diceretur.*

lūm, spectatæ alioquin, probitatis argumentum sufficiens censebat. At enim per patriæ leges ea domus in potestatem nostram venire non poterat, nisi Brabantiæ Ducis accedente consensu; ad quem obtinendum, necesse erat & ipsum consentire Louaniensis vr̄bis Senatū. Huic igitur Schoranus per se ipse, quò plenius beneficeret, pro nobis supplicauit. Verùm à Senatu te totā ad Mendicantium Ordines Parochosque, minùs tunc nostræ causæ fauētes, reiectā, nihil actum. Nec tamen primo deiecta conatu desperauit Societas; sed meliore, vt putabat, per viros Principes viā rem dehuò tentauit. Et Margareta quidem Austriaca, Belgium pro Philippo fratre in Hispaniam profecto gubernans, id concedi à Senatu vehementer optabat. Comes autem Feriæ, postea Dux, nostri Ordinis amantissimus, omnino transigendum suscepit, misso ad Louanienses Marchione Bergensi: cuius ea vis in agendo fuit, vt petentibus longam consultando diem, negaret re infectā se Louanio abiturum. Senatus his angustiis comprehensus, ne repugnare solus videretur, quos maximè rebatur aduersaturos, Academiæ suæ Doctores, Religiosorum Mendicantium Ordines, & Parochos admonet, quo res loco sit; in mediumque proferre, siquid contrā sentiant, iubet. Parochorum Decanus, vir & gradu & scientiā Theologiæ venerandus, acerrimè contra nos disputauit. At Mendicantium Ordines, vt Religiosos decebat viros, gratias egēte Senatui, quòd suorum commodorum meminisset; ceterum se nostro accessu nihil magnoperè incommodi timere; aut siquid etiam timerent, longè se commodum anteferre ciuitatis, quæ bonorum virorum numero augetur.

Academia omnium nomine sententias dicturos miserat duos præstantes Theologos, Tiletanum, & Martinum Rithouium, haud multò post Iprensium Episcopum; qui supra spem liberè causam nostram ardentèque egēte, vt iam Senatui non eam amplecti, verecundia esset. Hoc rerum cardine dum expertes consilij sese ipsi anxie circumspiciunt, audentior nonnemo, & ceteris irreligiosior, fit huiusmodi auctor sententiæ: vt, quando Gubernatrix Margareta, Comes Feriæ, alijque ita postulent, accipiatur Societas; sed iis legibus, in quas conuenire ipsa met nolit; ita fore, vt nec Collegium Louanij sit, & Senatus tamen Principum postulatis annuisse videatur. Hæc leges conquirentium non maiori sedulitas fuit, quàm imprudentia: non solum enim nostrò aduersantes Instituto, verum etiam Ecclesiastico Summi Pontificis & Antistitis Leodiensis iuri contrarias conuexere, iisque oneratum Senatusconsultum edidere. Eā re quamquam offendebar Marchio Bergensis, orabat nihilominus Socios, vt, dissimulato tantisper iure suo, ad iniqua descenderent; haud dubiè perexiguo lapsu temporis æqua obtenturi. Eruditi quoque homines profus auctores erant, docebantque irrita esse, quæ secularis Ordo ad Ecclesiasticum spectantia inseruisset; ac facile etiam tolli posse, imploratā Pontificis auctoritate. Senatus vt vidit nostros non repugnantes, opinione suā falsus, decreti seueritatem mollire cepit quibusdam verborum officiis, promissisque; atque interim pactis religiosè standum admonebat. Enimuerò steterè Socij, ac ne habendarum concionum potestatem (ea erat ex conditionibus vna) à Senatu pete-

petèrent, aliquantisper iis abstinere. Circa confessiones, quas iniussu Parochorum audire nefas statuerant, illud commodè cecidit. Civium multi quotidie petendâ Patribus confitendi facultate suos Parochos adeò defatigabant, vt victi importunitate, ac præcipuè Decanus ille, qui contrâ maximè tetenderat, nunc supplices peterent, ne suorum confessionibus dare aures granaremur. Intereâ Euerardus Prouincialis Senatusconsultum Granuellano Cardinali exhibebat, qui indignas conditiones detestatus, nihilo tamen plus à Senatu obtinuit. At Leodiensis Episcopus Robertus à Bergis Marchionis frater (nam Georgius ab Austria diem suum obierat) re intellectâ, primò Senatum læsæ iurisdictionis facere grauitè accusauit, deinde Adriano, Sociisque quos ille idoneos censuisset, concionandi, & à criminibus quoque, quorû cognitio ad se vnum legibus spectaret, absoluendi potestatem amplissimam concessit. Pius item Quartus Pontifex Maximus, Apostolicis litteris ad Granuellanum datis, ei patrociniû Societatis singulari curâ demandabat. quod Granuellanus suscipere palàm professus est. His rebus factum, vt, in quæ pacta Patres necessitate descenderant, vim ea nullam obtinerent; functiones suas illis liberè exercentibus, Senatu tacente. Sed non idcirco transactum erat. Nostri possessionem legitimè adire cupientibus haud negabant apertè, sed variâ ludificatione aliam ex aliâ necessebant moram. Ac subinde nouam fundi ampliandi occasionem diuina bonitas obtulit per Gualterum Rouffelium in D. Petri Canonicum, qui amplas quasdam ædes Schoranis contiguas Societati coëmit.

Inter hæc vertebatur sæculi annus sexagesimus secundus, cùm Iacobus Lainius Præpositus Generalis è Galliâ, quò eum Pontifex miserat cum Hippolyto Cardinale Estensi ad prohibendas Catholicæ Religionis ruinas, re istic fortiter gestâ, in Belgium progressus est cum Hieronymo Natali, magnoque gaudio ac honore exceptus Bruxellis à Margaretâ Principe, quæ illum Romæ concionantem audire, & si quando impediretur Ignatius, ad exomologesin adhibere consuerat. Granuellanus quoque Cardinalis, ac Præfès Viglius iam benignior, collaudatâ Sociorum vitâ, prolixè operam Lainio Societatiqûe addixere, non vno postea nobis probatam argumento. Inde Antuerpiam profectus, prima ibi iecit fundamenta Collegij. Ad extremum Louanij summâ honoris significatione habitus est; præsertim à primis Academicæ Doctrinæ: quippe quem Tridenti in isto orbis theatro partes agentem suas cum admiratione plausuque viderant, ac sciebant etiam nuperrimè in Pauli IV. demortui locum ad supremas infulas non paucis Cardinalium suffragiis designatum. Hic tum Louanien-sis Senatus, vel tanti viri aduentu, vel futuri Antuerpiæ Collegij rumore velut à somno excitatus, seriam, vt videbatur, cogitationem de admittendâ Societate suscepit. Accersuntur in Curiam nostri. Vtrimque in has leges conueniunt. Domus Patrum, volente, iubente Senatu, ad manus mortuas transito. Patres ne horâ septimâ matutinâ primâve pomeridianâ concionantur. Ne præter suos alium in suâ æde, nisi magnâ causâ, sepeliunt. Ne vinum cereuisiamque vendunt. Ædificia facta tecta habent. Grammaticam, Græcam ac Latinam, Rhetoricam, Philosophiam, doctrinam

*Iacobus
Lainius
Præpositus
Generalis
venit in
Belgium.*

*Senatus
Louanien-
sis admit-
tit Socie-
tatem.*

Christianam, ædificatis à Senatu scholis, & constituto Magistris alendis censu, docento. Iam res confecta erat, cum per summam alicuius fraudem malè conscriptis tabulis, vitiata pacta obtruduntur; quibus nostri meritò repudiatis, cum Senatu de iniuriâ expostulant nullo fructu. Tot tantisque iam frustrata conatibus Societas, sustentabatur nihilominus spe bonâ; & quidquid opportunum videbatur circumspiciens, misâ contentione publicâ, ad captandam priuatim singulorum benevolentiam se conuertit. Nimitum singuli ferè minus acriter repugnant, quàm cum conspiciant vniuersi. Hac velut pensatione mirum quàm mutati animis Senatores: Ioanni Tymphelio Consuli rem omnem committunt. Is Theologicam Facultatem consulit: quæ donandam respondit vrbe ac fundo Societatem, cuius Institutum pluribus iam Pontificibus, ipsique adeò Concilio Tridentino, probatum esse constaret. Ad hanc communem Doctorum sententiam addidit Cunerus Petri Brovvershauius, qui deinde Leowardiensium Episcopus fuit, suas priuato studio preces. Atque hîc demum victus auctoritate & patrocinio Senatus, potestatem Rousselio facit quas emerat ædes, Societati legitimè ac iure tradendi. De Schorani ædibus iam vitâ functi, quoniam cum heredibus quæstio intercedebat, nihil tum actum. Prima Sociorum cura publicas maturare tabulas, quibus Senatusconsultum, non vt aliàs spurium, sed ex fide sincerum traderetur. Deinde Bruxellis curatus Brabantiæ Ducis assensus. Hac de re datum diploma Regium mense Augusto, anno sesquimillesimo sexagesimo quinto. Hæc illa est prima Belgici soli hereditas, sanè pretiosa, si quibus laboribus empta perpendimus. Reliqua deinceps, semel obice superato, facilia fuerunt. Nam cum Rousselius fundo vellet adijcere, Senatus nihil omnino repugnauit. Mox & Schorani ædes, re cum heredibus transfactâ, ad nostras manus facili Senatusconsulto transmissæ sunt. Denique anno M. D. XCVIII. cum pro Sociorum numero angusta iam esset illa habitatio, & in vrbis angulum retrusa, neque ædes firmæ fatis ob vetustatem; sedes transferre placuit in eum, vbi nunc agimus, locum, vniuerso Senatu annuente, vt nouas ædes ciuili exemptas iure inter Ecclesiastica bona liceret referre. quas ædes Socij sensim suis aptauere vsibus, omniumque maximam, cui Arschotanæ nomen, in templi aliquam speciem conuertère, cuius hodieque est vsus. Ceterum de Louanienfi Collegio optimè ante omnes quâ fauore, quâ donatione meritus est æternâ dignus memoriâ Læuinus Torrentius Antuerpiensium Episcopus, iure optimo indeptus nomen atque insignia Fundatoris.

*Collegium
Antuer-
pense.*

Nihilo faciliores, non Senatus quidem, sed ænulorum machinatione, Collegij Antuerpiensis origines fuère: quæ quamquam ab ipso olim Ignatio eius vrbis hospite duci possunt, propius tamen veriusque Iacobo Lainio tribuuntur. ad quem Antuerpiæ agentem anno M. D. LXII. cum primarius quisque Hispanorum salutandi studio accederet; ita viri virtute, sapientiâ, grauitate capti sunt, præsertim vbi aliquoties de diuinis rebus verba facientem audiuerè, vt omni ope apud se, gentis suæ Ecclesiasten futurum, retinere contenderent. Sed eam commorationem cum neque persona Præpositi Generalis

ralis quam Lainius sustinebat, neque à Pio IV. imperatus ad Tridentinam Synodum reditus, paterentur; hoc saltem impetratum, vt viros de Societate præstantes appromitteret. nec promisit facilius, quàm dedit. Ex eo tempore de Collegio agi cœptum. Et Euerardus Prouincialis iacta femina studiosè fouebat, haud ignarus quàm opportunam domicilio Societatis collocando Antuerpiam Ignatius ipse censuisset; quippe urbem cum primis Europæ comparandam, incredibili gentium exterarum frequentia, vnde perpetuum litterarum cum toto orbe commercium. Agebatur hæc res maximè Hispanorum studiis: inter quorum primarios & Canonicorum Collegium hac lege conuenerat, vt Canonici darent fundum, in quo Hispani nobis ædificarent. sed ea consilia sinister de Societate rumor sparsus è Gallia dissipauit. Interea ne Sociorum labor solis desudaret Hispanis, placuit & ad indigenas dicere Belgicâ Gallicâque lingua. Primus Belgicè auditus pro concione loqui Franciscus Costerus, iam tum Prouincialis Euerardo suffectus; Gallicè Robertus Claiffonius, nuper à concionibus Regina Galliarum, & propter eloquentiam Argentea Gallia tuba vulgò nuncupatus: qui etiam Orator potissimum electus est, communi Canonicorum suffragio, quando Franciscus Sonnius coram Albano Duce Aulâque vniuersâ Antuerpiæ inaugurabatur Antistes. Et sanè magnis apud Antuerpienses proficiebant augmentis existimatio & amor Societatis; postquam tres nobilissimi Ecclesiastæ, Hispanus, Belgicus, Gallicusque, vno tempore in primariis vrbis templis Euangelicas inflarent tubas. iamque spes magna erat Collegij à Senatu impetrandi, nisi furiale illud Iconomachorum bellum ex improviso, velut hiante terrâ ab inferis excitatum, pulcherrima cœpta deformasset disturbassetque, Costero vrbe pulso, Claiffonio ad tempus delitescere coacto, Hispanis metu conticentibus. donec, tempestate discussâ, redditoque vrbi sereno, ad suam quisque stationem rediêre; ac tum denuò Hispanis Lusitanisque, simul & ciuibus, ardor fuit coëmendi commodum Collegio erigendo locum. Id quoque iam inconsulto Belgij Governatore aggredi leges vetabant, Hispanorum Lusitanorumque; primi eam facultatem ab Albano petere insulserunt. Sed nihil vnquam impetrari ab homine potuit, tametsi maximè vrgeret Ruizius negotiorum Regis Lusitaniæ administrator, qui, præter studium suum & operam, annuum quoque vectigal in templi fabricam & Patrum alimenta spondebat. Ac ne ipsius quidem Reginae Annæ Austriacæ, Philippo Regi desponsæ, hinc in Hispaniam abeuntis, valuit commendatio. Itaque conductis ædibus acquiescendum fuit; iamque Socij numerabantur quatuordecim. quos omnes alebat mercatorum tum Castellanorum, tum Baticorum liberalitas, imperatis sibi met eleëmofynis, quas in singulos menses Patribus repræsentabant. Ac licet Baticis, suborto cum Castellanis dissidio, pium hoc symbolum conferre cessarent; nihilo tamen minus Societas accepit, Castellanis Baticorum defectum duplicatâ largitione supplementibus. Ringebatur interim inuidia, nec ferre iam poterat tam constantem mercatorum, quos inter faciliè princeps erat Ferdinandus de Friaz, in stabiliendâ Societate conatum. Timor aduersarios habebat, ne domicilij ius sensim acquireretur Patri-

Iconoclaste
1566.

Castellani
de Societate
benemerita
Antuerpiæ.

bus, si longior daretur quies. ergo in arbufculam adhuc radice tenerâ euellendam facta conspiratio. Primùm ereptus domestici facelli vſus ſententiâ Episcopali. dein ſtructæ ædibus infidiæ, conductis quidem adhuc illis, ſed ſpe noſtrâ ac deſtinatione aliquando poſſidendis. Turbauit Patres improuiſa neceſſitas emigrandi. ſed, Deo res noſtras altiore conſilio dirigente, feliciter aduerfantium machinationes eluſæ. facti indignitas ſtimulauit amicorum animos ad nouas ædes quàm ſtudioſiſſimè quærendas: quas eſſi voto ſerius (bienni; enim fuit labor) longè tamen aptiſſimas inuenere. Paſcebat nihilominùs aduerſarios noſtra exagitatio; & ſucceſſu animabantur, vt quos commouere iam cœperant, impellerent in ruina. Haud obſcurum erat Societatem præcipuè expeti ciuibus, docendæ iuuentutis gratiâ. Id ſi præſtarent alij, nimirum illa inutilis reddebatur, aut minus certè expetenda. Huc igitur collatis curis viribuſque, Gymnaſium aliquod excitatum eſt Seminarij Episcopalis nomine, in quo eadem omnia, quæ à nobis ciuitas exſpectabat, ab aliis præceptoribus traderentur. Quæſitus in eam rem Moderator, ac denique reperiens Iacobus quidam Tilmannus, noſtri Ordinis deſertor, homo vanus & impotens ſui, ſed qui ad breue temporis perſonam ſciret grauem ſuſtinere. Is magnificas ædes in ludum litterarium conduxit, magiſtros aduocauit, librorum exponendorum ſyllabum noſtro more contexuit, ſcholas aperuit. Magnum apparatus ſecuta par exſpectatio. & initia, vt fit, ſpeciem aliquam habebant; ſed breui, quod ille ait,

— atrum

Deſit in piſcem mulier formoſa ſupernè.

Moderator ſiquidem ille, præter magnam ex vitæ licentiâ infamiam, grande etiam æs alienum inmoderato familiæ ſumptu & veſtium luxu contraxit. Quâ cauſâ clam ex oculis ſe ſubducere coactus eſt, poſtquam non toto biennio rexerat Seminarium. Huiuſmodi aduerſis exercebatur Societas, donec Albano Duci ſucceſſor datus eſt à Rege Ludouicus Requeſenius, magnus Caſtellæ Commendator, inſigni pietate vir, & amantiſſimus noſtri. Hoc Belgij Gubernatore tametiſi ſpes certa erat obtinendæ poſſeſſionis, in morâ tamen periculum erat, ne dilaberetur quæ pulcherrima inuitabat emendæ domus occaſio. Quare Ferdinandus de Friaz extremo poſtulado tentandum duxit Albanum, ſi fors annueret abiturus. Quem vbi nihilo fauentiorem ſenſit, haud vrgendum ratus, ne importunitate peccaret, & vſurus tamen occaſione antequam fugeret, diſſimulato nomine domum emerè ſtatuuit, in eamque rem ipſe florenorum quinque millia ſtatim obtulit, alij mercatores quatuor millia addidere. Viſebatur Antuerpiæ ampla & magnifica domus, in quam olim Carolus V. Cæſar cum ſore ſore Mariâ Hungariæ Reginâ accepti fuerant, viginti duobus florenorum millibus oppignorata Italij mercatoribus. quæ ſumma niſi ad diem repræſentaretur, venalem illam proſcribere dominus cogebatur. erat ea fanè tum ſitu, tum laxitate Societati admodum opportuna, in quam ipſe Antuerpienſis Senatus, ante ædificatam, quâ nunc vitur, Curiam, ſexaginta florenorum millia obtulerat; nunc triginta dumtaxat & quatuor millibus æſtimabatur. Continuò ad eam ſummam conſiciendam adiecit animum Ferdinandus, breui-

breviſque tantum conflavit argenti, quantum Italii mercatoribus debebatur. Ac ne quid emptio diſſimulata poſtmodum negotij facceſſeret, clam ipſe adit Gaſparem Schetzium, Grobendonckij Toparcham, illarum ædium dominum, remque aperit ex fide. Is ubi reſciuit Patribus domum ſuam quæri, non modò vendere non abnuit, ſed de pretij ſummâ remiſit mille, vt in partem tam boni operis veniret. Ita, negotio quàm occultiſſimè tranſacto, reſtabat impetranda Senatus auctoritas: quem etſi adhuc propenſum ſenſeramus, metus tamen hærebat aliquis, adeoque viſum tentare priùs animos, quàm de cõemptâ nobis domo vulgarctur. Appoſitus in hoc vrbe Gubernator Perenotus: qui cùm interrogafſet, probaturine eſſent ſi qui amicorum opportunitam Societati compararent domum, reſpondere, nullam in vrbe ſuâ tam eſſe ſplendidam, quam non ei ex merito ſe debere faterentur; ac ſi nulla eſſet aut ampla ſatis aut commoda, voluntatem ſibi neutiquam deeſſe ad excitandam nouam, ſed iniquitate temporum negatam facultatem. Hac Senatus benignitate res in tuto poſita eſt; de Aquenſi domo clarè indicatum; emptio legitimè perfectâ; quin vltro etiam, quod ærario ex eâ tranſactione debebatur, Societati condonatum.

*Senatus
Anuer-
ſenſis in
Societate
beneuolen-
tia.*

Iam ſuum fundum habitabant Patres, templo vtcebantur alieno. Carmelitanum id erat, quod noſtris maximè muniis tum florebat. ſed eorum, quibus noſtra dolebat fortuna, molitionibus factum, vt hoc quoque nobis interdiceretur. Occaſio ea fuit in noſtro ædificandis. Ferdinandus de Friaz, pridie D. Laurentij opus feſtinanter aggreſſus tantâ celeritate confecit, vt ante ſequentis anni Februarium templo commodo neque inconcinno vteremur. Hic tandem Societas, poſt annorum propè quatuordecim nullâ certâ ſede iactationem, aliquando conquieuit. Quis non miretur tanto pretio emptam domum, templumque ædificatum, eo maximè tempore quo bellis pluſquam ciuilibus ardebat Belgium, ceſſabant mercimonia, res pecuniaria laborabat, validiſſimi ex omni ordine aduerſarij obnitebantur? Nimirum haud vulgare id fuit Dei Societatem ſuam ſeruantis ac fouentis argumentum. Fruebantur partis tanto labore poſſeſſionibus Patres; ædes ſacra ciuium honeſtiſſimis frequentabatur; ſcholæ & numero & dignitate florebant; cùm ſecundiſſimas res (quæ eſt humanorum viciffitudo) caſus triſtiſſimus euerit. Sublato è viuus Requeſenio, Belgij Ordines Reipublicæ gubernacula tenebant, cùm fatalis ille annus ſeptuageſimus octauus Societatem domo atque vrbe expulit ob negatam Deo Regique perfidiam. quâ de re proprius recurret ſermo in loco. Poſt exiliij octennium cum bono Deo Alexander Farnexius Parmæ Dux urbem Regi, vrbique Societatem cum ſcenoſte reſtituit. Nam breuè ea fuere Collegij incrementa, multis amicorum, ſed præcipuè Ioanne Delrio Cathedralis Eccleſiæ Decano, & Ægidio Gerardi viro Conſulari collaborantibus, vt in mentem veniret diuiſionis. quod conſilium deinde promouit auctoritas Claudij Aquaniæ Præpoſiti Generalis, iam pridem in Belgio Profeſſam meditantis domum. Ergo nouæ Collegio ædes quaſitæ; antiquas Patribus Profeſſis relinquere placuit. Domus erat nomine Anglicana, quam olim Angliſ mercatoribus vtendam dederat

*Domus
Profeſſæ
Anuerſenſis
p. 23*

florens Respublica, salubri cælo amœnoque. Hæc visa aptissima. Sed enim vbi de illâ agi ceptum, ingentes motæ difficultates, quas breuif omnes feliciter Caroli Scribanij enodauit industria. & verò Consul ipse Henricus van Etten cum Senatu sponte suâ nostris partibus fauebat. Huc igitur Collegium anno huiusce sæculi septimo translatum: vbi, præter Humaniorum litterarum, etiam Theologiæ studiosi agunt partim nostri, partim externi, ex Seminario Episcopali. & nostros quidem Theologos dotauit Petrus Oostendorpius, vectigalium, quas Licentias vocant, Præfectus, & à Consiliis Regi. de Collegio autem optimè merita est Anna Sgreuens. At Professorum Domus, separato licet Collegio, non statim suo nomine gauisa est, tamen id summo opere virgeret Claudius Generalis, obstante temporum iniquitate, & angustiis rei familiaris: quibus sensim manifestâ Dei ope superatis, tandem anno sexto decimo perfectè constituta stabilitaque est totius primâ Germaniæ, cum duobus antè annis iacta essent fundamenta templi, quod anno primo & vigesimo è marmore perfectum Ioannes Malderus Antuerpiensium Episcopus diuo Ignatio Societatis Parenti toto orbe primum consecrauit. Præter hæc duo Antuerpiæ domicilia, nuper etiam excitatum est Conuictorium Collegium, magno iuuentutis non dico Belgicæ, sed Europæ bono; Hispanis, Italis, Germanis, Gallis, Anglis, Hibernis, liberos suos mittentibus ad domesticam Societatis institutionem. Certè Conuictores scholarum nomen eruditione, frequentia, nobilitate, sed potissimum singulari, quam à nostris domi hauriunt, morum probitate commendant.

Collegium Conuictorium.

Collegium Brugense.

Brugæ quoque, vt Antuerpia, Parente nostro ac Fundatore gloriantur Ignatio; post quem longo interuallo primus Collegij semina in patriam intulit Robertus Claiffonius anno M. D. LX. Is dum ad suos ex Superiorum imperio grauibus de causis diuertit, in D. Donatiani æde vrbis principe rogatus pro concione dicere, obstupescit Brugas, & sui nominis celebritate compleuit. Inde vt Romam, quò vocabatur, abscederet, vix permissum: adeò in amorem concionatoris exarserat ciuitas. Creuit amor ex absentis desiderio; nec quies fuit, donec redonatus est Brugis. Excepit reuertentem communis omnium gratulatio. Ipse ante omnes vrbis Episcopus Petrus Curtius tanti hominem fecit, & in eo Societatem vniuersam, vt ad Lainium Præpositum Generalem litteras daret, quibus sibi orabat potestatem suscipiendæ Claiffonij Professionis; sine non alio, quàm vt eâ solennitate apud Bruges nomen Societatis redderetur illustrius. Dedit Lainius summâ voluntate, quod honori ac bono Religionis nostræ Præsul optimus petebat. Ergo in Cathedrali Ecclesiâ, quanto maximo potuit apparatu Sacris operatus Antistes, coram Mercuriano Prouinciali, Balduino ab Angelis, aliisque Sociorum nonnullis ad celebritatem euocatis, accepto Roberti profitentis solenni voto, magnificam de nostro Instituto ac moribus ad Clerum, ad Senatum, ad ciues maximo numero circumfusus, & nouæ rei lætos spectaculo, instituit orationem. Ingens ex eo præconio pondus accessit famæ commendationique Societatis: cui & nouum additurus momentum, in maturanda Collegij principia vehementer

Curtius Episcopus excepit Claiffonij Professionem.

menter inclinatus Episcopus, Claiffonium voluit promulgare solemniter actâ Conc. Tridentini in summâ æde coram vtroque Senatu tam vrbsi quàm Franconatus: Optimatum hic ordo est, quartum, vt vocant, Flandriæ membrum. Hæc Collegij præludia fuere: quo tempore nostros domo suâ hospitaliter accipiebat Antonius Monachi Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, egregius nostri Ordinis patronus. Anno demum M. D. LXX. petente Remigio Druitio Episcopo, Curtij successore, stabilis Sociorum habitatio inchoata est. Coëmpta domus, & nostris aptata vsibus. aperta scholæ. dotem aliquam Magistris alendis Episcopi & amicorum pietas conflauit: ciuitas, propter communem inopiam, nihil tum quidem contulit. Initia tam bona, spesque meliores infregit fatalis ille septuagesimus octauus annus; quo rerum potiti perduelles, Societatem Brugis quoque pepulere. At septimo post anno, reconciliatâ Regi per Alexandrum Parmensem vrbe, & nos in integrum restituti sumus. Exinde constans fuit habitatio, sed non eadem domo. Transiitum est ex angustiore viginti annos habitatâ in laxiorem, magisque nostris idoneam functionibus: templum hic non incommodum semestri spatio à fundamentis eductum: cui nunc aliud magnificum, vt tardo, ita pretioso molimine succedit. sed & splendidum erudiendæ iuuentuti Gymnasium vterque Senatus quadraginta florenûm millibus ædificauit. Verùm è Flandriâ pedem in Brabantiam referamus.

Traiectum ad Mosam ciuitas est mercimoniis peropportuna; quæ ante hæc bella opibus & multarum Prouinciarum commerciis florebat. Hic prima Collegij fundamenta iecit Henricus Dionysius Neomagensis; nisi fortè mens sit altiùs repetere à Petro Fabro, qui post diuturnum Louanij morbum hac iter habuit, vrbsi quæ suis concionibus tanto pere incendit, vt ad eum multi se venturos Coloniam reciperent, vel inuiti Societatem, vel certè operam sacris commentationibus daturi. Inclinabat præteriti sæculi annus sexagesimus quintus, cùm Leodienfium Antistes (cui Traiectum paret in sacris, & ex parte in politicis) Gerardus Groesbequius Roberto Bergensi subrogatus, gregi suo in tantâ circumstantium luporum rabie sollicitus Pastor, à Leonardo Kesselio Sociorum Colonix Præfecto, suppetias flagitauit. datum par nobile, Franciscus Costerus, qui paulò post Prouinciam gubernauit, & quem dixi Dionysius, ambo Sacræ Theologiæ Doctores: quorum ille Hassleum, hic Traiectum à Groesbequio destinantur. vterque Fidei Religionisque re aliquamdiu strenuè gestâ, cùm iam nihil magnopere necessarij viderentur, Coloniam vocati rediere. Haud sanè diu pedem retulerant, cùm ecce tibi insanum illud sacrilegumque cum templis & imaginibus bellum eò vnde abierant, confestim reuocauit. Ex eo die mansit Dionysius, quoad vixit, in Traiectensi statione; obque rem Catholicam suâ virtute restitutam Apostoli cognomentum inuenit. Groesbequius ipse, datis ad Margaretam Gubernatricem litteris, tam facilem subitamque vrbsi conuersionem vni Dionysio referebat acceptam; qui hæresum doctoribus ad certamen quotidie prouocatis, quotidie deuictis, ad pristinam Fidem moreisque omnia reuocasset. Ex hoc capite prima de Collegio à primis Traiecti viris suscepta cogitatio. Sed ante

*Traiecten-
se Colle-
gium.
1574.*

*Strada de
Bello Belg.
l. 6.*

omnes Nicolaus Stratius, genere, doctrinâ, dignitate conspicuus (erat enim in D. Seruatij principe vr̄bis æde Decanus) cùm incredibiliter Dionysij amore caperetur, in Sociorum quoque, quos vitâ simillimos meritò credebatur, desiderium exarsit. At cum de Collegij rationibus dies noctesque cogitantem mors immatura sustulit; ac nihilominus moriens venturam Societatem fortunarum suarum heredem scripsit ex asse. Hoc Decani exemplo permota ciuitas, atque etiam adiuta ab Henrico Ruyssenbergio, Teutonici Ordinis Commendatore Prouinciali, partem dotis aliquam in eâ temporum calamitate haud contemnendam decreuit. Quibus auspiciis res cœpta est anno M. D. LXXIV. ac quadriennij lapsu vix benè adolesebat, cùm fatalis ille turbo Socios domo ac mœnibus ciectos in exsilium deportauit. Quo tempore admirabilis enituit charitas Nicolai Philippi de Conuelt, eiusque coniugis Elisabethæ, qui ciectos Collegio Patres in suam accepere domum, vel cum vitæ periculo, & aliquamdiu liberaliter habuere: donec ingrauescens hæreticorum furor hinc quoque expulit nostros, eorumque hospitibus præmium charitatis fuit bonorum omnium gloriosa proscriptio. At recuperatâ Farnesianis armis ciuitate, suis quoque sedibus restituta Societas fortunato consequentium annorum cursu sese in præstantem magnitudinem erexerat, & constanti virtute statum suum floremque retinebat; donec vnus maximè viri perfidiâ vniuerso periclitante Belgio, Traiectum à Barauis circumfessum expugnatumque, ingenti bonorum omnium luctu, certissimo damno Religionis, octauum iam annum sub hostium potestate gemit, nouum expectans Alexandum.

P. Andreas Boccatius sedem Societati quaerit in Frisia.

Inter prima hæc Flandro-Belgij domicilia, non sanè possum quin commemorem egregios Andræ Boccatij conatus in suam quoque Frisiam, quæ extrema Belgij ad Boream prouincia est, auxiliares Sociorum copias inducere molientis. Agebat hominem incredibilis patriæ aduersus hæreses tutandæ ardor. Itaque impetratâ à Lainio facultate, coloniam eò ducit quatuor Sacerdotum, vnus præterea rerum domesticarum administrari daturus se in viam, quò faciliores haberet aditus, patronos adhibet Viglium Zuichemum Sanctioris Concilij Præsidem, & Ioachimum Hopperum eiusdem Concilij Senatorem, ambos domo Frisios: quorum operâ à Ioanne Lignio Arenbergæ Principe, Prouinciæ illius Præfecto, commendatitias ad Frisiam Senatuum abstulit. quibus munitus, deserit in patriam, prona sibi omnia & facilia promittens. Bonam spem sinister fefellit euentus. Nihil Arenbergij litteris profectum. Ergo ipsius Regis nomine diploma mittitur à Bruxellensi Curia, quo potestas Boccatio fiebat iuuentutem, vbi vellet, Societatis more instituendij; & iubebantur Prouinciales Magistratus patrocinium operamque conferre. Hoc imperio permotus Frisiam Senatus, Boccatium & Socios admisit. Domicilio figendo eligitur Sneca oppidum, in ipso Prouinciæ sinu. Ibi distributis in suas classes Magistris doceri cœptum. Concutiebant ex vicinis locis adolecentes magno numero ad nouæ scholæ famam; & magnæ messis spes erat præsens. Verùm breuî veterariis maleuolorum artibus collapsa res est. Senferant nimirum peruersi homines suis rationibus Societatem haud commodam fore. Inter

alia

alia criminantur specioso scholarum nomine Iesuitas Hispaniensem de rebus Fidei quaestionem, & vt vocabant, sanguinariam crudelitatem inuictum venisse. Hoc metu Senatui quoque incusso, iam nec Regium Diploma vllum pretium habebat. Statim edicto publico cauetur, ne quis ciuium è suis quempiam Boccatio in disciplinam tradat; néve aduenarum vlli scholas Iesuiticas frequentanti de domo commodet sub graui multatâ. Is rerum status tam subito mutatus, Boccatiùm quoque sua mutare consilia & solum vertere coëgit. At ne omnino suos Frisones defereret, Woldsendæ paulisper substituit, opem hinc, quam posset, laboranti patriæ laturus. Verùm ea statio propter difficiles vias minimè erat idonea instituendis ad vicina loca Apostolicis expeditionibus. Ergo collecta rursùm vasa, & Ilistam migratum, oppidum circumferendis Sociorum laboribus satis opportunum. Hic ædes conductæ, & aperta litterarum palæstra. Præter Grammaticæ Rhetoricæque, etiam Dialecticæ ac Musicæ præcepta tradita, ad maiorem iuuentutis illecebram. Rem diuinam Patres in sacello domestico peragebant: habendis concionibus templum oppidi maius acceper. Triennij non longior commoratio fuit. Præualente in Prouinciâ hæresi, exosos capitaliter, vitamque in miseris ægrè trahentes, desperato fructu Superiorum reuocauit auctoritas. Hunc finem habuit tentata veriùs quàm indepta Snecæ habitatio. Quare nec Collegiis annumeranda, quæ adhuc quatuor non plura habebamus, Louaniense, Antuerpiense, Brugense, Traiectense, quando illud ingens patriæ malum (quod Procerum quorundam iam dudum parturiebat ambitio) ad extremum Caluiniana hæresis peperit, digna hoc fetu mater, nefariam dico ab auitâ verâque Religione, atque à natiuo Belgarum Principe defectionem. Atque vtinam pluribus aliquantò locis tunc Collegia fuissent, munitissimæ aduersus hæresim futuræ arces! & fuissent profectò, nisi cæca multorum inuidia, vel quid nescio aliud causæ, propagationem Societatis, quæ promouenda fuerat, retardasset. Constat, Belgarum pessimos rebus nouis studentes, qui pro Religione suas libidines habebant, totis pugnasse viribus, ne Iesuitæ, inuisum (ita nominabant) nouæ superstitionis genus, Belgio reciperentur à Rege: recepti, vt quàm minimè se diffunderent, nec faciliè ciuitatum iure donarentur. Quocirca ridebant in sinu, otioseque spectabant dimicantes aduersus incrementa nostra Catholicos, & fruebantur conatibus bonorum hominum non bonis, respuentium scilicet auxiliares copias contra præsentem hostem, non modò arma coniungere paratas, sed vltro sese ad prima maximeque ardua belli offerentes, ac infinis precibus laborem periculaque omnia deposcentes. Sed siue hic hominum fuit error, siue voluntas Numinis, in cuius arcana mortalibus ingredi nefas; partes interim certè suas agebat teterima illa pestis hæresicos, totoque Belgio impunè volitans iactabat sua virulenta capita, deplorando tot animarum interitu. neque dum (pro dolor!) tanto annorum spatio inter tot belli Duces & Heroas hydra illa suum inuenit Alciden.

Intercè post Ioannem Austriacum Belgij Gubernatorem mortalibus creptum Alexander Parmensis pro Catholico Rege ac Religione fortiter

*Ista in
Frisiâ Col-
legium in-
choatum.*

*Prouinci-
rum à Rege
defectio.*

*Hæresis An-
nal. Belgic.
Tom. 3.*

*Origo Col-
legij Car-
traceni.
1583.*

titer feliciterque depugnabat, quando ante ceteras Flandriæ vrbes Regi suo perduelles egregio paucorum stratagemate Cortracum recuperatum est, oppidum in Flandriæ sinu frequens populo & elegans, salubri aëre, loco amœno & fertili. Erat tum vrbi Pastor Ioannes David, magnâ virtute doctrinâque vir: qui quo tempore cum bonâ ouium suarum parte, quibus Religio præ patriâ chara fuerat, apud Duacenos exsulabat, amore Societatis captus aggregari voluit; sed illa subita, quam dixi, vrbis restitutio ardentissimis viri votis aliquam iniecit moram. Itaque iussus pro suo munere dispersum gregem colligere, & si quâ infectum deprehenderet sanare; dum id seriò & omni virium contentione agit, haudquaquam neglexit publicis priuatisque sermonibus deprædicare Societatem, in eiusque desiderium ciues inflammarè: ac subinde, vt ipse esset ad ineundam expeditior, sibi Collegam adlegit Petrum Simonis, eum, qui haud multò post Ipsensium Episcopus renuntiatus est. Hisce rebus ex animi sententiâ confectis, à Prouinciali Balduino ad Societatis tirocinium euocatur. Quo lætus nuntio, quasi aut rude donaretur, aut mitteretur manu; captato solenni die quo ad frequentem populum pro more dicebat, in ipso orationis cursu mutatâ voce consilium animi sui exponit, Pastoris abdicat munus; ac vale vltimum gregi suo precatu, etiam atque etiam monet, ne Societatis IESV præsentiam sibi diutius inuideant, quam salutis suæ procurandæ commodissimam ipse Pastor eligeret. Ingens ex tam improvisâ oratione fit animorum commotio. Statim à concione cogitur Senatus, & Primores populi aduocantur. Omnium suffragiis de vocandâ Societate decernitur. E vestigio mittuntur ad Clerum qui Senatus populique voluntatem exponant. Clerus vehementer assensus est. Ipse etiam Ioannes David, cuius gratiâ scilicet hæc omnia agebantur, sententiam rogatur. Erat id actum agere; sed tamen vel honoris causâ, vel ne quid in re tantâ præteritum videretur, rogant cum bonâ eius veniâ liceat Senatui Socios in vrbeni aduocare. Pastor, excusato veniæ nomine, magnas contrâ de consilio tam pio grates agere, & commendare in exsequendo celeritatem. Impetrato igitur omnium ordinum consensu, fit Senatusconsultum; & per legatos rogatur Prouincialis: qui, acceptâ rogatione, collaudauit eorum studia, quòd Flandrorum primi post illas rebellionis turbas Societatem expeterent. Ceterùm, allegatâ suorum paucitate, & ne quid in re tantâ præceps ageret, solam fecit spem Collegij, atque interim magis Cortracensium desideria stimulabat: donec omnibus maturè exploratis, anno denique M. D. LXXXIII. dedit Socios, & in his ipsum Ioannem David nuper loci Pastorem, nunc tironem Societatis. Venientes tanto ciuitas affectu complexa est, quantum illi suis meritis exæquare posse diffiderent. Recepti primùm Quæstoris domo, cum & Consul obtulisset suam. Post menses aliquot, in ædes illas quarum hodieque est vsus, ære publico emptas, facta transitio. supellectilem, vitæque alimenta certatim vterque Senatus vrbis agrique, ac populus ipse suppeditabat. Sanè Cortraci Societatis nomen singulariter gratum ciuibus charumque perseuerat, ab ipsâ Collegij origine. Quin liberalitatis erga nos tanta fuit incrementa nunc ampliato fundo, nunc templo eleganti splendidoque

didoque ædificato, nunc assignatâ dote, vt iure merito senatus Fundatoris nomen atque insignia reportarit.

At Gandau, Flandriæ metropoli, vrbe maximis Europæ accensendâ, ^{Collegium Gandauense, anno 1582.} suorum sibi laborum egregium campum iampridem designarat Societas; eoq̄ue consilio Franciscus Costerus Gandauum subinde excurrerat, concionesq̄ue per Quadragesimam tum in D. Bauonis, tum in Monasterio Blandiniensi habuerat, eiusdemq̄ue Abbati Francisco Helfaultio, piis S.P. Ignatij commentationibus à se exercito, magnam voluntatem ingenerarat vocandæ Societatis. Nihilominus tum illa demum aduocata est, cum, vrbe ab Alexandro Farnesio ad Regis obsequium reductâ, postliminiò item reduces Ioannes Betzius & Gerardus Blasferius accepto à Rege Consulatu, adiecerunt animum vt antiqua sincerâq̄ue Religio restitueretur. Ergo illis auctõribus, volente Clero, pari vtriusq̄ue Senatus consensione, Tornacum mittuntur, qui communi Reip. nomine Societatis subsidia deponcant. Oliuerius Manaræus, qui tum Prouinciam pro Generali Præposito Visitator obibat, Gandauum ipse profectus coram addixit. Quatuor inchoando Collegio dati an. M. D. LXXXV. quos perbenignè Cœnobij sui tecto excepit Lambertus Huberti Abbas S. Petri in monte Blandinio; eorumq̄ue moribus ita captus est, vt, si vita superasset, Collegium Societati condere & amplo censu donare cogitaret. Verùm quàm Abbati iucunda, tam molesta ciuibus nostræ opis egentibus eaq̄ erat habitatio, quippe in extremâ vrbe & in ipsis propemodum mœnibus. Ergo Senatus in vrbis interiora celeriter vocauit; ac subinde ad priores quatuor submissus est Godefridus Walteri Lummius, vir in dicendo potens, & qui omnibus præset Ægidius Bauarius: quem senem sæpè dicentem audiuius, peculium omne suum, cum cœpit regere, Iulium seu regalem vnicum fuisse. Degebant adhuc Patres domi alienæ, vbi pro Religiosâ disciplinâ minus commodè tempora partiti poterant. Quare Magistratum rogant, liceat sibi seorsim instituere familiam, ac per se suis legibus viuere. Probauit Senatus, & in annos singulos mille ducentos florenos addixit. Sacris tantisper operabamur in summâ æde, donec instaurato reconciliatoq̄ue textorum facello, quod ab ædibus nostris propè aberat, deinde vsi sumus. Fouebat nos conatusq̄ue nostros, aduersus quorundam obtrætationes, Zacharias Rotzius, primus à reconciliatâ vrbe in D. Nicolai Pastor; qui quò zelum feruoremq̄ue suum explect, in ipsam deinde Societatem ingressus, in eâ strenuam vtilemque operam nauauit. Inter eâ empræ ædes Ioannis quondam Hembysi, illius perducllium coryphæi: cui etiam tum cum illas incoletet, nonnemo de eius familiâ, quonescio instinctu, ausus fuit vaticinari, futurum aliquando, vt nî impiâ templorum profanatione abstineret, ipsa illius domus in ædem Deo sacram conuerteretur. Senatus in quartam pretij partem venit. Præcipua Hembysijs aulâ, vbi contra Deum Regemq̄ue sua solebant agitare consilia rebelles, in facelli speciem conuersa: cui aptando, ipsiq̄ue etiam ædibus in nostros vsus formandis, mille sexcentos Senatus adiecit. Mox & alia stabiliendæ Societati subsidia curauit, satagente singulariter rerum nostratum Blasferio; qui vti Reip. bono natus, sic auctoritate præstabat.

stabat. in cuius favore patrocinioque quantum præsidij haberemus, tum denique intellectum, cum Oliuerius Manaræus, illo absente, Senatam de dote frustra interpellauit. At Blasarius reuersus, tametsi non sine animi sensu videbat dilapsam occasionem, nihilominus auctor esse perrexit, Collegium vt perfectè constitueretur, scholæ vt darentur; sibi Senatuique curæ fore, vt eius nos consilij haudquaquam pœniteret. Hac ipse Societas auctoritatem viri secuta est. & spem bonam res ipsa adæquauit. Anno M. DC. VI. noui templi, quod D. Læuino Gandensium Apostolo & Patrono sacrum, fundamenta iacta, præcipuis publici ararij impensis, Consule Roberto Hellin Wassenhoij, & illo nostri Ordinis studiosissimo: cuius iampridem foror ad Lumnij concionantis vocem in D. Claræ Monasterium ingressa, prima fuerat quæ priuata in hac vrbe liberalitati erga nos strauit viam. Perficiendo templo certum vectigal, approbatione commendationeque Archiducum, maximâ omnium voluntate, constitutum: quâ publicâ munificentia publicis vrbis comitiis hæctenus prorogata, præclari quoque ædificij pars bene magna exsurrexit, adnitente in primis Guilielmo Blasario Consule, Gerardi filio, paterni in Societatem affectus herede. Nec tacendus Georgius della Faille Castellaniæ Audenburgenfis Prætor; cuius eximie liberalitati multa debet Collegium, plura cum die debiturum.

*propense,
eodem an-
no:*

Idem annus qui Gandensibus, dedit & Iprensibus Societatem. Occasio Martini Rithouij gloriosa vincula fuere. Is primus Iprarum Antistes indignè à perduellibus carcere tenebatur, quando ipse inter catenas sua in hæreses consilia eudens, de aduocandâ Societate decreuit. Ergo vbi vinculis exemptus est, nihil prius habuit quàm monere Parmensem Ducem, & arcani Concilij Præsidentem Gulielmum Pamelium, ambos in nostrum Ordinem suâ sponte propensos, de censu duorum Cœnobiorum iam ruri desertorum alendis Sociis applicando. Valuit tantorum virorum auctoritas apud Philippum Regem, qui rogatus, perbenignè quod perebatur dedit, annuncie Gregorio Papâ XIII. Interea decem mensium fame Ipras Flandriæ urbem munitissimam Parmensis expugnat. Continuo in miserorum ciuium solatium mittuntur Socij, quos primùm Adrianus Baccherus templi primarij Pastor, deinde Antonius Hennin, qui postea quintus vrbis Episcopus fuit, liberali hospitio accipere. Tertia sedes in Markenium quondam Monialium refugio fuit; sed nostris vsibus haud magnopere conueniebat. Ergo ad extremum Senatus idoneas dedit ædes ex publico, quas constanter incolimus; patrocinante nobis Petro Simonis in demortui Rithouij insulas subrogato, & iam inde, ex quo Cortraci à Ioanne Dauid in partem curæ Pastoralis vocatus fuerat, nostri peramante. Templum aliquod pro istâ tunc initiorum tenuitate celeriter excitatum in vsu fuit, donec hoc ipso sæculari Societatis anno aliud magnificum per plures fabrefactum annos, magnâ celebritate patefactum est. Ad hæc peramplum & elegans erudiendæ iuuentuti Gymnasium publico ære positum, hortus latissimodius ampliatius, aliaque multa, fautore in primis Carolo de Ideghem, Comite de Watou, Barone de Wiese, non mediocrem vrbis erga nos beneuolentiam testantur.

Tam

Tam felicibus per Flandriam affurgens incrementis Societas, necdum *Bruxel-*
lensis. Bruxellis, vbi Brabantix Ducum Aula est, certam sedem vllam habebat: quamuis frequenter eò vocaret rerum agendarum necessitas. Id causæ fuit cur Franciscus Costerus Prouincialis Iacobum Zelandrum, aliosque duos istic commorari iuberet, tractaturos Collegiorum negotia; tum etiam vt essent, ad quos alij de Societate diuerterent. At enim qui ad negotia tractanda missi erant, tamquam securi & in otio viuerent, ita toti habendis concionibus, confitentibus audiendis, omnibusque Instituti nostri muniis vacabant. Nec enim segnes animos, aut ab animorum salute procurandâ vîquam quietos, patitur viuudus ille & ad agendum semper impellens spiritus. Hac re factum, vt amari passim cœperint, & vulgi sermonibus celebrari. Accedebat ad propriam virtutis gratiam magna commendatio, & ingens Alexandri Ducis patrocinium: qui pro innato erga nos amore non dubitauit hortari, vt exemplo aliarum Belgij ciuitatum dignitate potentiâque inferiorum, Bruxellenses quoque auderent, & aliquam inirent vocandæ Societatis viam. Neque suo tantum commendabat nomine, sed Regis etiam Philippi: qui recens datis hoc argumento litteris Ducem cum curâ monuerat, vt Societatis præsidio munire satageret præcipuas quasque Belgij ciuitates. Non poterat tantis Principum postulatis non libenter obsequi vrbs Senatus. Itaque litteras ad Franciscum Costerum Prouincialem expediunt sanè honorificas, quibus primùm, nec immeritò, deplorat præteritis bellorum tempestatibus afflictam oppressamque Remp. suam communi patriæ calamitate. Deinde sæpius agitatæ animo fatentur ante ipsas turbas aduocare Societatem: quod quia neglexerint, nunc conscientia vgeri, adeoque extremos adhibere velle conatus impetrandis aliquot Patribus opem prostratæ ciuitati laturis, & suum Religioni restitutoris decus. Tum sua vicissim auxilia repromittunt, spondentque, vbi paululum ex calamitatibus emerferint, haudquaquam passuros sese vt meritò aliquid Societas desiderasse videatur. Has non contenti dedisse ad Costerum litteras, ipsum etiam interpellant Ducem, vt auctoritate suâ, Collegij æquè desiderati ac necessarij, principia maturet: quorum optimam voluntatem Princeps optimus amplectens, satisque gnarus in tantis Reip. angustiis, recuperatâ primùm vrbe, difficulter posse Societatem ex publico sustentari, sexcentos ipse annuos ex Regio arario addixit. Ergo auspiciis Collegio datur anno M. D. LXXXVI. Prima prope D. Gudulæ commoratio, alteraque in Sabulone, breuis temporis fuere, propter ædium angustias: quas tamen satis amplas excipiendis hospitio Patribus Capuccinis ex Italiâ à Parmensi Duce euocatis Religiosa nostrorum charitas aliquando fecit; quamuis hinc Thomæ Saillio cum septem Sociis castrensibus diuertendum fuerit ad paternas ædes, vbi mater eius honesta vidua gratissimos sibi hospites retinuit, donec Grimbergana domus pretio comparata laxam stabilemque habitationem dedit. Haud leuem huius domus emptio nobis inuidiam peperit apud eos quos fortuna nostra cruciabat: nec verò quidquam ab iis prætermisum, quò rem cœptam siue apertâ oppugnatione, siue clandestinis molitionibus disturbarent. At Guilielmus Pamelius Præses, vir corda-

tus, & boni publici, quod Religione potissimum stat, verè amans, constare iubebat, nec tempestatì cedere: locum enim nostris aptiorem vsibus non facile Bruxellis totis posse reperiri. Cosmus etiam Massi suam nobis statu rerum difficili probauit fidem, quando de Ducis, quem eâ emptione offensum nobis iratumque iactabant æmuli, beneuolentiâ iussit esse securos. Gaudere illum aiebat nostris commodis, sed ad breue seruisse tempori, assumpsisseque aliquod suboffensi hominis supercilium propter importunas æmulorum nostrorum querelas, quos in præsens offensos noluisse. Ceterum ab ipso Duce, cui ipse intimus & à secretis erat, subleuandis emptionis impensis florenos mille representauit, & alios ter mille apposuit de suo. Itaque perstitit in Grimbergano fundo Societas, & labentis sæculi anno quarto scholas ab ipsis Principibus Alberto & Isabellâ postulas aperuit. Eorundem Principum auspiciis & præcipuâ liberalitate templum illud augustum, magno vrbs tum commodo tum ornamento, est exædificatum. Iuuentus verò studiosa gaudet nobili Gymnasio: bona insuper domicilij pars nostris vsibus eduçta conspicitur.

*Groningæ
Collegium
inchoatum
1590.*

Laborabat iamdudum Groningæ res Catholica & Regis, inualecente Fœderatorum Ordinum potentiâ, omnibusque circum oppidis ac propugnaculis subactis: sola restabat vrbs prouinciæ caput, idemque sortita nomen, Groninga, & constabat in fide erga Regem, siue bonorum virtute Magistratum, siue quia valido præsidio tenebatur. Ciuium tamen aliqui nouas de Fide opiniones auidè hauriebant, quas furim & malis artibus ingressi nouatores hæretici ex occulto disseminabant. Philippus Rex periculi admonitus, Societatem nostram gliscenti malo ire obuiam voluit, professus eam sibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientiâ ciues, præ ipsis armis & omni milite præfidario. Quod grauissimum Prudentissimi Regis de Societate iudicium ingentes nobis stimulos addidit, vt tantæ opinioni expectationique respondere conaremur. Missi ad auspicandam habitationem Adrianus Arboreus & Zachæus Ribecius, gnauis Sacerdotes, cum litteris Regiis: quas vbi Magistratibus exhibuerè, magno accepti honore, omnibusque humanitatis officiis cumulati, non modò sedem figere permissi sunt, sed ædibus quoque non incommodis donati. In D. Walburgis æde primus vocem extulit Arboreus, tantæque hominum approbatione auditus est, vt ad princeps D. Martini templum, rogante ipso Pastore, fuerit transeundum. Intereâ stabiliendæ Societati, curandisque vitæ subsidiis ante alios intentus Ioannes de Goudâ, vir Iurisprudentiâ legationeque pro Rep. apud Regem obitâ clatus, Senatui auctor fuit, vt Fratrensium (qui iam ad vnum interierant) possessiones, cum alterius Cœnobij dudum deserti annuo censu, bona Pontificis gratiâ, adornandis Collegij primordiis transferberentur. Sed breuis temporis felicitatem abstulit annus nonagesimus quartus: quo anno Nonis Maij Comes Mauritius Batanicæ militiæ Imperator admonit vrbi copias, ac diuturnâ fractam oppugnatione, cum ab Ernesto Principe promissa auxilia expediri vetaret maior Brabantiæ necessitas, tandem Iulij æquas pactam conditiones, nisi quòd Religioni Catholicæ vrbe interdictum fuit,

fuit, in suam redegit potestatem. Potitis rerum Nouatoribus, dimissi nostri (quæ enim tenebrarum cum luce societas?) magno Senatus, magno bonorum omnium luctu. ac præterea vt hæreticorum quâ nos prosequuntur beneuolentiam intelligas, nonnulli ciuium exilio multati sunt ob propensam in nos (quod immane facinus habebatur) voluntatem.

Iam Brabantia Flandriaque nobilissima Belgarum Prouinciæ octonas Societatis sedes pari numero diuidebant: nam ista Groningæ incubula ad neutram harum pertinent, & in Collegiorum censum venire vix possunt. Louanienſe, Antuerpienſe, Traiectenſe, Bruxellenſe, domicilia habebat Brabantia; Flandria Brugense, Cortracenum, Gandense, Ipreſe. Hoc rerum noſtrarum ſtatu Alexander Dux Parmenſis graui ætate, & verò curis morbiſque confectus, dum tertiam in Gallias Procerum Catholicorum rogatu expeditionem molitur, fatis conceſſit Atrebatum anno M. D. XCII. quem verè Belgij recuperatorem, reſtauratoremq; Religionis poſſumus nominare. Magnum in illo Principe columen amittebat Societas, niſi poſt breue interregnum Erneſtus Auſtriacus Archidux Prouinciaram habenas moderandas ſuſcepſiſſet, ſummâ Belgarum gratulatione. Parmenſem & amplius receperamus, ſpeſque aperiebatur ad maxima Societatis incrementa, cùm vix anni vnus Gubernatorem, quo ſcilicet Belgæ digni non habebamur, acerba mors ſuſtulit, ſpeſque ingentes repente collapsas in eundem cum Erneſto tumulum importauit. Mortis à Sacerdote noſtro, quod nemo alius audebat, admonitus, Fontano Comiti Rempublicam commendauit. Sed tamquam Erneſti funere iratos nobis Superos placuiſſemus, breuè Albertum dedere Cardinalem, vt naturâ ſic moribus ſimillimum fratri. ita ſolo nomine alium Principem habebamus, cetera Erneſtum. Et militaris fortuna, quæ Parmenſem nuper dimiſerat, quaſi adhuc exſpectaſſet, continuo Albertum ſequebatur. Sed aliæ mox curæ in Hiſpaniam vocarunt: vnde cum Iſabellâ coniuge, Philippi Regis chariſſimâ filiâ, in Belgium reuerſus, dotalis Prouincias incredibili populorum gaudio accepit. At Societas ſi vel perpetuis ad eum diem tempeſtatibus fuiſſet exercita; tamen ſolari caſus ſuos poterat præſenti felicitate, quando Albertum & Iſabellam vt munificentiam Principes, ita beneuolentiam Parentes cœpit experiiri.

Tantis auſpiciſus facili & fortunato partu natum eſt Winocibergenſe Collegium, in eâ Flandriæ parte, quam Morinis conterminam alluit Oceanus. Vrbs ea eſt triginta duum circumiacentium pagorum ditioe nobilis; ſitu opportuno ad merces rerumque omnium copiam: vt merito dubitatum ferant, Bergiſine an Duaci nouæ Academiæ ſedes collocaretur. Incolas, quamuis ingenio liberales, tamen bella cum Gallis geſta reddiderant incultos; & quæ ſcholæ ſub Deſpauſterio Grammaticorum principe quondam floruerant (ſilent enim inter arma litteræ) penitus iacebant. Ad neglectum ingeniorum grauius accedebat malum deprauata Religio: & paſſim veneficia, quæ mortaliſimum teterrima peſtis eſt, toto agro dominabantur. Hiſce tot malis à Rep. auertendis, firmatâ iam inter Reges pace, intentus Senatus ad

*Moritur
Alexander
Dux
Parmenſis:*

*& Erne-
ſtus Au-
ſtriacus
Archid-
dux.*

*Albertus
Auſtriacus
ſic Bel-
gij Guber-
nator.*

*Albertus
& Iſabella
parentes
Societatis
Belgicæ.*

*Collegium
VWinoci-
bergenſe.*

Societatem (cuius fructuosos labores ad ipsa littora Oceanumque fama pertulerat) respexit, auctore Consule Gislino Diserino: quem virum magna erga nos merita commendant. Legati mittuntur ad Bernardum Oliuerium Prouincialem, cum amplissimis mandatis vt Collegium petant; fundum, ædes, templum, gymnasium, dotem Senatus nomine promittant. Bernardus, actis ex merito gratis, non statim quæ illi honestissimè offerebant ausus admittere, solam spem Collegij in præfens faciebat. Dolenter eam repulsam tulit Senatus; & consensu omnium repetita legatio est. Adiecit publicæ vr̄bis rogationi suam quocumque Carolus d'Argenteau S. Winoci Abbas: qui & ipse non vno beneficio nos sibi obstrictos tenet. Petrus item Simonis Ipresium Episcopus, à quo sacra Bergenses petunt, auctoritatem suam interposuit. Neque iam diutiùs postulatis resistere licebat. datus est Sociorum manipulus; & iam scholæ parabantur, cum Batavorum classis littora minaciter oberrans, magnam fecit totâ Flandriâ trepidationem. sed ea tempestas post cruentam ad Neoportum pugnam dissipata est; quies vr̄bibus reddita. Tum verò strenuè in rem Collegij Senatus incubiuit; & quàm liberaliter promiserat, tam celeriter omnia præstitit, beneficio festinatione duplicato. In Collegij fundamentis cum nonnemo diceret excedi terminos, Consulem respondiisse ferunt, isto in ædificio nullos sibi præfixos limites; & si qui forent, modum sese excogitaturam transgrediendi, cum probè sciret quanta vr̄bis agrique Bergensis in Societatem iam tum esset obligatio. Certè Bergensium tanta sunt in nos merita, vt partes omnes absolutæ munificentæ prorsus expletas ipsi iure possint gloriari, nos agnoscere cogamur. Eam vr̄bis benevolentiam, si verum quæritur, suâ in primis virtute Societati conciliauit P. Eduardus Dauwe Gandensis, quem suum Apostolum Bergenses nominant: cui post Deum seruataz amplificatæque Religionis decus, & insignem morum emendationem ciuitas debet.

*Induciæ
duodennales inchoantur anno 1609.*

*Collegium
Siluaducense.*

Haectenus intestinis bellis patria distrahebatur; & tamen obnixa duris crescebat Societas, tametsi tardiùs quàm si pace frueretur. Manifestum id fecit annus sæculi nonus, qui, pactis inter Albertum Principem & Ordines Fœderatos induciis, bina continuò dedit Collegia, Siluaducense & Ruræmundanum. Siluaducis ciuitas Brabantia quæ Hollandos respicit extrema, situ loci & munitione expugnata difficilis. Martia fuerat flagrante bello; & scholas illas Verepæo Doctore celeberrimas arma prostrauerant. Induciis bonæ artes inuitabantur ad reditum; & illarum potens mæcenas Gisbertus Mafius, vr̄bis Antistes, omnem dabat operam impetrandæ Societati. Post magna denique studia, cum & Albertus Princeps intercederet, cessit Prouincialis auctoritati magis quàm rationi: nec enim vr̄bs illa militiæ assueta, tympanorum bombardarumque strepitu, pactis licet induciis, perpetuò personans, locum nostris functionibus magnoperè idoneum relinquere credebatur. At numquam euidentiùs fuit, fidem aliquando vanam humanis opinationibus subesse. Aliter planè omnia, quàm timor fuerat, euenere: vix vs̄piam vtiliùs habitatum. Episcopus venientes Socios accepit ipse domo, tamquam filios pater, & semestri liberali-

beralitate tractauit, ac ne tum quidem sine lacrymis abire permisit. Sed & in propriam possessionem ingressis, per dies multos submisit ferula, dedit suppellectilem, omni denique beneficio ad inuidiam usque cumulauit. Aedes amplas vrbe mediâ & opportunas habitabant, vicinas Monasterio, quod Monialium tunc erat, sed fuerat Beggardorum, & Societati denique accessit. In quo illud memorandum, quod ipse Masius Antistes Rectori affirmabat, annos iam esse amplius triginta, cum Beggardorum Praefectus secum egressus de Cœnobio illo Patribus nostris consignando; eundemque, mortuis ad vnum quibus praeerat Beggardis, desperato nostrorum aduentu, ritè illud transcriptis ille Monialibus, additâ cautione, vt, si Patres venire contingeret, cedere meminisset. Ita tot annis Societati suae, antequam sedem ibi figeret, diuina bonitas paternâ prouidentiae suae sollicitudine consulebatur. Viginti non amplius annorum fuerat habitatio, quando inuictam urbem, persæpè aliàs frustra tentatam, quinque mensium feroci oppugnatione, Henricus Princeps Auriacus subiugauit. Nostris exsilium imperatum.

*Capitulum Sil-
nâducis
Societas
pellitur.*

At Ruræmunda, quamquam & ipsa impotentes dominos aliquando passa, retinuit tamen Societatem, sed forsitan pari, quo Traiectum, periculo; nisi melior Deus, & cum Deo Ferdinandus Princeps Cardinalis, ereptâ hostibus vrbe, periculum propulsissent. Est ea ciuitas Geldriae, Sicambri olim habitata, vbi Rura fluuius se in Mosam exonerat, eoque Ruræmunda (quasi Ruræ ostium dicas) nominata, mercaturæ faciendæ peropportuno situ, nisi domesticis opibus moderatè vti mallet incolæ, quam abundare importatis. Gens sine furo est, & moris sui retinentissima: neglectum tamen Religionis aliquem aut contemptum traxerat è vicino. Degebat eo loci Quæstor Regius Ido de Grammaye Societatis nostræ amantissimus, eandem, si quâ posset, vel ipsis humeris in urbem inuecturus. Consilia sua Henrico Cuyckio Episcopo, & Hermanno Comiti Bergenſi Prouinciæ Praefecto exponit, probatque. Accersitur Traiecto Ecclesiastes noster, occupaturus populi fauorem. Iamque omnia prona erant; Episcopus, Comes, Cancellaria, Camera Rationum, Senatus populusque Collegium expetebant. Anni tamen aliquot iuere, dum prouentus necessarij quæruntur. re maturâ, Socios dedit Franciscus Flerontinus Prouinciæ Moderator. Domicilium suum Episcopus, quod Cœnobium olim fuerat Canonicorum Regularium, offerebat cum aliâ idoneâ domo cominutandum. Nec verò poterat optari melior habitatio. Sed mens viro deinde mutata est, & ipse breuè ex humanis excessit. Eius successori Iacobo à Castro placuit commutatio. Huic domum idoneam Ido comparat; cuius emptionem Albertus Archidux quatuor florenùm millibus subleuauit. Ita nostri in Episcopium transfere.

*Collegium
Ruræmun-
danum.*

Vnius adhuc Prouinciæ nomen iusque obtinebat toto Belgio Societas, quando Collegiorum copia diuisionem suscipit. Romæ acta res, procurante Carolo Scribanio. In Flandro-belgicam & Gallo-belgicam facta partitio est. Vndecim relicta nobis Collegia, quæ hactenus memorauimus; aliorum meminisse, instituti non est: quod ab initio profitebar. Ceterum, diuiso Belgio, quærebatur Tironibus sedes, quos adhuc habue-

habuerat Tornacum. Inde Antuerpiam eduçti, dum idoneus circumspicitur locus, biennium exegere. Diuturnam dubitationem opportuna diremit liberalitas honestissimæ viduæ Gasparis Tacquetij, quæ sex amplius florenûm millia legabat hac lege, vt aut Mechliniæ, vbi ipsa nata erat; aut Liræ, vbi educata, sedem stabilem intra anni spatium figeremus. Vtraque tirocinio commoda ciuitas visa. Liram Scribanius præoptabat, ab Aulâ, à mercibus, ab omni strepitu remotam. Ibi domum sex florenûm millibus emit; Senatûmque vrbs aggressus, perpetuam Societatis operam addicit, præcipuè ad iuuentutis institutionem, vicissim postulans summam illam refundi, & annuos præterea non amplius trecentos. Placebat Senatui tam modesta petitio. iamque transactum videri poterat: cum vix digressio Scribanio, iniquissimæ obtræstationes æmulorum, quibus aures Senatus dabat, turbauère omnia, & factum infectum reddidere. Ergo ad Mechliniam consilia conuersa, felici, vt res docuit, necessitate. Mechlinia quasi in trigono, inter Louanium, Bruxellas Antuerpiamque centri vicem obtinens, abest à singulis quarto milliari. Ciuitatem insigni specie & nitore commendabilem passim Pulchram dixère. Ager vndique peramœnus & fertilis, salubre cælum. Sedes ibi Metropolitana, & magnum Concilium Regis, quod Parliamentum vocant. Huc Societatem inuitabat Franciscus vander Burcht Capituli Metropolitanæ Decanus, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis. Domus quærebatur: quam anxie circumspicientibus Patribus, suggerunt amici vacare ædes Cæsareas amplissimi fundi, quas Philippus Rex I. Carolus V. Imperator, Philippus Rex II. Maria Hungariæ Regina, quondam habitassent. Spem imperandi esse ab Alberto Pio Principe, & vero parente Societatis. De amicorum consilio tentata res successit è voto. Archidux rogatus, benignissimè dedit, & sui illud amoris pignus erga nos exstare voluit: quin de dote cogitabat; sed eam mentem retardauit iniquitas temporum, mors denique abruptit. Ergo in eam vrbein & domum Tirones introduxit Antonius Sucquetius ipsorum Moderator: quos vbi aduentasse intellectum est Bruxellis, illicò Albertus Princeps cum Serenissimâ coniuge Isabellâ Mechliniam aduolant, domum accuratè inspiciunt, cubacula omnia perambulant, lustrant supellectilem, ne quid fortè ad necessitatem, atque etiam ad Religiosa commoda, nouellè isti Familiæ deesset. Aduertit Princeps hortum posse alienis oculis infestari à vicinâ nobilis & Consularis viri domo. Eum continuò adesse iubet, domum iusto æstimatam pretio sibi tradi postulat; acceptam consignat Antonio Sucquetio, affirmans à Religioso fundo profanos oculos decenter excludi. Templum deerat: id ex domicilij parte coaptatum, cui nuper sacellum elegans adstructum, immaculatæ Virginis Conceptioni sacrum.

Iam trium Collegiorum, Siluaducensis, Ruræmundani, Mechliniensis, exemplo prouocabatur Flandria, vt & ipsa per induciarum tempus suas vrbes Societati possidendas daret. Itaque Dunkercam in auspiciis accepimus anno M. DC. XII. deinde Castetum, mox Belliolium, denique Aldenardam consequente cursu, vt annorum singulorum singula fuerint Collegia. Maritimum oppidum Dunkercam, validissimis classifi-

*Domus
Probatio-
nis Me-
chlinia.*

*Alberti &
Isabella
Archiducum
erga
Societatis
Nouitios
assellus.*

*Collegium
Dunkercanum.*

classibus celeberrimam toto iam dudum orbe fama celebrauit. Angustis mœnibus incolæ clauduntur innumerabiles. Magna hominum ex omni genere colluio: nautæ militesque confusi. Ciuibus ingens animus, & omni periculo maior. Mercatura tot bellis turbata, tamen florens perseuerat. In hanc urbem iam annis aliquot excurrebant Patres ex Collegio Bergensi vicinitate inuitati, & egregiam in iuuando ciue, milite, nauticis operam ponebant: sed prima cura captiuorum erat, quos semper plurimos & ex hostibus plerosque publicus carcer includit. Inter hæc loci Pastor vnicus cum subito raptus esset, vniuersum pænè onus nostris humeris incubuit. Ea causâ fuit de domicilio cogitandi; quod iam vltro Dunkercanorum aliquis, isque primus, in Societatem ingressus donabat. Res ad Senatum refertur, apud quem maximâ auctoritate pollebat Syndicus, homo hæreticæ factionis. Hoc auctore Senatus restitit, donec Alberti Archiducis litteris permotus habitationem concessit quidem, sed auxilio prorsus nullo. Domesticam interim subleuabat inopiam priuata liberalitas tum Læuini de Clerck viri opulenti, tum Adriani Cancellier Abbatis Dunensis, qui in vrbe patriâ Collegium fundare decreuerat: facturus utique, nisi mors virum vitâ dignissimum immaturè occupasset. Ceterum semel negatâ ope Senatus in sententiâ perstabat, non per se à nobis alienus, sed incentore Syndico. Scribanus tamen Prouincialis, incolarum visâ multitudine, fructumque considerans quem tantus ager promittebat, quamuis negato subsidio, non deserendam esse hanc tam copiosam messem existimauit. Perrexit ergo cum paupertate suâ luctari Societas, & indefesso labore in salutem omnium incumbere. Conciliauit ciuium multos ille ardor: & Senatores priuatim amici erant; in curiâ etiam, nî Syndicus repugnaret, suffragaturi. Nec latebat hominem maior indies animorum inclinatio. Quare ne inuidiam sustineret solus, & habebat iam ipse filios maturos scholis, quos alibi alere pretiosum; fit Senatui auctor, vt Patribus, si opem vellent, imperentur scholæ. Paret Societas. Subinde & naualis missio instituta auxit erga nos vrbs beneuolentiam. Ac tum denique liquida omnia fuere, postquam illum aduersantem Syndicum prodita hæresis Dunkercano regno cecit, damnatumque æterno carceri mancipauit: ex quo tamen à liberis aliquando adiutus, ad suos Batauos euasit. Certè nobis propensionem suam tunc maxime probauit Senatus, cum templum elegans, partemque aliquam domus, summâ celeritate (vix triennij spatium fuit) excitauit.

Haud procul Dunkercâ Casletum conspicitur, in edito monte sita Casletanum Collegium. ciuitas, despiciens ditionem suam circumquaque diffusam, vberi solo, magnâ oppidorum pagorumque frequentia. & habet ditio peruectam numerosamque nobilitatem, quam procurandæ salutis studio per interualla visabant ex Bergensi Collegio & Iprensi Patres. Horum studiis delectati Proceres, de collocandâ Casleti Societate seriò inter se agitare ceperunt: nec enim agro toto, tam lato, vlla tum erat Religiosa Familia quæ saluti vacaret animarum. Ante alios Nicolaus de Montmorency Comes Stegrensis, & Lamoraldus de Hornes Vice-comes Furnensis, idemque in Casletanâ ditione supremus Prætor, rem vsque

adeò promouetunt, vt omnium consensu ordinum, paribus Senatus populique votis peteretur Societas; simul fundus, ædes, templum, prouentus liberaliter offerrentur. Tam nobiles animos, & magnis vrbibus æmulandam munificentiam obstupuit Prouincia, & postulatos Socios libenter dedit anno sæculi tertio decimo. Domus continuò ædificata cum scholis: templi fabricam inchoatam perfici vetat temporum iniuria Gallico flagrante bello; penes quod vnica moræ est culpa. Morbecano Comiti Roberto de S. Audomaro voluntas fuit Collegij dotandi; sed eam laudem Casletanis Ordinibus præripi haudquaquam decebat. Ita quos alibi singulos desiderat fundatores, hic vltro plures & certatim sese offerentes admittere non potuit Societas, vnus benefici contenta.

*Collegium
Belliolanum.*

Ferebantur res nostræ secundissimo cursu per Occidentis Flandriam, & cum annis Collegia numerabantur. Nam proximus à Casletanâ Belliolanam habitationem dedit. Belliolum prisçi Belgiolum dixere, quòd ille terrarum tractus vndique montibus à naturâ vallatus olim Belgis aduersus Cæsarem perfrugium præberet. Maior loci amœnitas an vbertas, iure ambiigi potest. Oppidum populo frequens est, & pagos quindecim amplectitur: in quorum nonnullis quatuor millia capitum. vicinas habet Ipras vix tertio lapide. Et hinc facili excursionem iam annis multis nostri lustrare Belliolanos consueti, maximos ex agro illo fructus colligebant. Nullum tunc erat Bellioli, totâque ditioe, Religiosorum hominum domicilium. Pastor itaque Iudocus de Peystre Societatis laboribus gaudebat subleuari suis; & pro insigni in gregem suum affectu optabat nostris, in animarum salutem tantoperè intentis, aliquem in vrbe suâ locum. Tentare aggreditur Senatum, & grauissimis rationibus in sententiam pertrahit. At Societas animi pendebat, ex vsûne solet Bellioli habitare, tam vicinis Ipris & Casleto: nec pauci repugnabant: sed euicit tamen Senatus Societatem postulantis ardor, aut certa potiùs diuinæ voluntatis destinatio. Nam semel iterumque nunc Carolus Scribanus Prouincialis, nunc Henricus Scherenus Visitator, partim aliorum hortatu, partim etiam propensione suâ domicilium illud sublatum videbantur; sed verque consulto per preces Deo, nullâ quidem certâ ratione, tamen mutatâ voluntate nostros in loco constare iusserunt. Expertus per triennium vtilissimam Societatis operam Senatus, quamquam difficillimis patriæ temporibus, fundandi Collegij onus magnâ voluntate suscepit. Exinde auspiciis scholis datum. assignata dos, fundus emptus: in eoque domus sensim ædificari cœpta, in cuius partem immigratum, post miseram annorum vndecim stramineis casis habitationem. Templum quoque haud ita pridem positum est D. Iosepho, amplum pro loco & concinnum. Pastor, quem primum aduocandæ Societatis auctorem dixi, quasi iam officio erga gregem suum abundè perfunctus, in eam ipsam ingredi voluit, factoque virtutis ac meritorum compendio, Mechliniæ intra Tirocinij biennium diem suum obiit, maturâ ætate vir, & cælo vtiq; maturus. Nec memoriâ indignum, quòd vrbis Syndico Ioanni Sammijn, qui studio erga nos cum Pastore certauerat, accidisse memorant, supremam animam agenti.

ti. Is posteaquam ad dies aliquos mortuo similis iacuerat, subito sibi redditus, magnamque animi hilaritatem vultu & ore spirans, beatum sese prædicauit, & salutis suæ certum, ob nauatam strenuè operam in collocandâ Bellioli Societate.

Vertebatur annus ab auspiciis Belliolanis, quando Aldenardæ, veteri sede Neruiorum, cœpta est habitatio non dissimili ex causâ. Pastor enim & Persona loci (quod nomen dignitatis est) Petrus Langritius, magnoperè cupidus videre Societatem fixâ sede stabilitam, sedulo præfâbat Senatam, & populi Primores, quorum erat rem tantam definire. Et Senatus quidem facile flectebatur: at in populo residebat quæ nescio sinistra de nobis opinio, quam non pauci maleuoli inuidiosis sermonibus alebant. Ad eam potissimum euellendam missus Gandauo Ecclesiastes noster, vir sanè eloquens & strenuus, qui suis concionibus nomen Societatis reddidit populo gratius, & non exiguum illius desiderium excitauit. Tandem publica vrbis comitia coguntur: de admittendâ Societate proponitur: omnes, vno dempto, suffragantur: fit solenne decretum: tabulæ conficiuntur: Principes rogati probant. Angustis primùm ædibus habitatum, necesse ut fuerit & alieno templo uti ad facta, & alibi conductâ domo docere iuuentutem. Sed vrbis agrique beneficio sensim spatia laxata; amplius hortus; pars aliqua domicilij exædificata, in templi vsum tantisper conuersa est. Cetera sperantur.

*Aldenardæ
denſe Col-
legium.*

Rursum ex Flandriâ in Brabantiam delabor ad Lirani Collegij primordia. Lira Brabantiae oppidum est pari ferè spatio Antuerpiâ Mechliniâque diffitum; hortis, ædibus, fluuiis celebrandum. Scholas olim nobiles habuit, clarorum altrices virorum; è quibus nos Franciscum Costerum, & Martinum Antonium Delrium, habuimus. Has temporum iniquitate dilapsas restaurare meditabatur Senatus anno M. D. LXXXV. & super eâ re tentauit Societatis animum. At ubi ex Ioanne Orano Collegij Antuerpiensis Rectore intellectum est de dote Professoribus assignandâ, continuo res tota conqueuit. Interea Patrum Antuerpiensium zelus, probante in primis Episcopo, Liram sibi sumpterat catechismis & concionibus excolendam, incredibili ciuium voluptate fructuque: ac subinde domus venum proposita est, in quam Flandro-Belgicum Tirocinium, diuisâ iam Prouinciâ, laborabat inducere Carolus Scribanus, quemadmodum supra est indicatum. Res cum Senatu aut acta erât, aut videri poterat: sed quorundam intercedente inuidiâ, in fumos abiit, haud leuiter indignato Antistite Ioanne Miræo, & damnante Magistratum inconstantiam. Itaque domo, quæ frustra iam erat, iterum diuenditâ, pergebant nihilominus Antuerpienses Patres iuuare urbem variâ functione; sed potissimum Catechismo: quem longè celeberrimum singulari gratiâ sustentabat nostrum aliquis, adeoque sibi amorem deuinxerat tenerioris ætatis, ut turmatim pueri puellæque effunderentur in occursum venientis ad aliquot passuum millia, & faustis precationibus lætisque carminibus deducerent in urbem quadam similitudine triumphi. Hæc quoque Societatis gloria perstrinxit oculos æmulorum: tantumque potuit inuidia, ut statio-

*Collegium
Liranum.*

nem suam Catechistes deferere coeretur, tanto ciuium luctu, lacrymis-
 que puerorum, quanta præcesserant gaudia. Quin vt Collegij spes om-
 nis Societati præcideretur, scholarum cura alius demandata est à Con-
 sule, plerisque ciuium nostram repulsam frustra deplorantibus. Nihil
 eo facto commota Societas (cui per se aut per alios Dei gloriam salu-
 temque hominum procurari, nulla distinctio est) locum nihilominus
 elegit tertiæ Probationis Patribus habitandum: nam Tirones iam acce-
 perat Mechlinia. Ergo illa ipsa domus anno huius sæculi decimo quin-
 to denno redimiturà nostris; eiusque possessio est adita, nullis à ciuitate
 expetitis vitæ subsidiis, nullâ vicissim ope compromissâ: quam tamen
 omnem ex Instituti nostri legibus haud cunctanter impendimus. Se-
 natum quoque temporibus mutatis mutatum sensimus, neque semel
 liberalem.

*Collegium
 Aloftana-
 num.*

Iam ad finem suum duodennales induciæ vergebant, quem sibi
 præoccupandum Aloftana ciuitas duxit, admissâ Societate anno
 M. DC. XX. Aloftum Bruxellas Gandauo diuidit itinere dimidiato,
 Flandriæ Imperialis & ingentis territorij caput. Eò submissus è nostris
 Sacerdos vsque eò inflammauit ciuium desideria, ipsumque permouit
 Senatum, vt seriam de Societatis Collegio susceperint cogitationem.
 Accessit ad causam vehemens patronus Iacobus Beeckmans, Decanus
 & Pastor vrbis; neque à suscepto semel patrocinio multorum contrà
 nitentium auctoritate passus est sese reuocari. Ac subinde Dux Ar-
 schotanus post creatos Principum nomine Magistratus nouos, graui
 oratione Ordinem nostrum in Senatu commendans, facilè quod vole-
 bat persuasit. Communi vrbis ac Procerum nomine Decanus & Con-
 sul ad Carolum Scribanium Prouincialem legantur Collegium rogatu-
 ri, deque eius sustentatione publicam daturi fidem. Scribanius initio
 par Sociorum dedit, gnauos & insignes viros: quos trimestri hospio
 perhumaniter apud se habuit Decanus. Domum non ita multò post
 dedere Proceres cum supellectile, ac docendæ iuuentuti magnificum
 erexere gymnasium, perpetuum sui erga commune bonum & Societa-
 tem nostram studij monumentum.

*Collegium
 Hallense.*

Duodecimus iam, isque postremus, induciarum expirabat annus:
 iam armorum horror circumstrepere cœperat, & tamen noua Societati
 fedes parata est Hallis. Sunt Hallæ Belgis, quod Italis Lauretum, fedes,
 inquam, electa Deiparæ, peructustum Hannoniæ oppidum, Brabantis
 conterminum, tectio à Bruxellis lapide, admittendis omnium vndique
 gentium, si bella sinant, peregrinis maximè opportuno situ. Est in hac
 vrbe Virginis è ligno statua, trecentis quinquaginta & amplius retrò
 annis omni miraculorum genere nobilis: quam ab Elisabethâ Hunga-
 ricâ, nunc in Cælites relatâ, acceptam olim Mechtildis religiosissima
 Princeps Hallensibus testamento legauit, iugens & singulare donum.
 Est ea statua plurimis Regum populorumque donariis diues: ad quam
 quotidiani indigenarum aduenarumque concursus; sed duo ad stupo-
 rem celebres, in Pentecoste alter, alter mense Septembri: quibus anni
 temporibus hominum infinita millia per turmas & Sodalitia confluunt
 votiuum Virgini munus summâ veneratione repræsentantes. Et verò
 Diuæ

Diuæ Tutelari urbem cordi esse, vel ex hoc scias, quòd in tot tantisque Belgij nostri turbis, cum aliæ vrbes etiam munitissimæ maximæque ab impijs expugnarentur; hæc modica & nihil admodum munita intercipi haud vnquam quieuit; tametsi perduelles, qui Bruxellarum potiebantur, sæpiùs quâ vi quâ fraude tentarent, etiam miraculo non semel repulsi. In hanc urbem Societas, vbique Deiparæ studiosa, iam inde à primo suo in Belgium ingressu oculos coniecerat, excitando in primis eius cultui, vsui Sacramentorum crebriori introducendo, vitiisque quæ urbem agrumque possederant extirpandis. Euerardus certè Mercurianus Prouinciæ Præfectus, anno scsqumillesimo sexagesimo tertio, hortante Maximiliano à Bergis Cameracensium Archiepiscopo, dedit diligenter operam, vt Societatis in eo oppido collocandæ aliquam inueniret viam. Sed illo mox ad Comitata Generalia Romam profecto, atque intereà Maximiliano è viuis sublato, adhæc ingruentibus tumultuum Belgicorum turbis, vltra designationem & vota res progressa non est. Balduinus deinde ab Angelis, & ipse Prouincialis, rem strenuè tentauit, labore vano. Post illum Thomas Saillius, cultor Deiparentis eximius, rem propiùs adduxit. Is & pretium emendis istic ædibus iam dudum compararat, & nuper è Galliâ redûx feroci excussus equo, cum hæretet in stapede, inuocatâ Diuæ Hallensis ope, magno viæ spatio ad Hallenses vsque portas pertractus, ornamenta in sacrificium fieri curarat, spe iam tum certissimâ venturę breuî in oppidum Societatis. idemque ad aram supplex, infimis precibus suam (sic vocabat) Dominam obtestatus est, vt, quemadmodum Laureti, sic Hallis sacrum Pœnitentiæ tribunal Socii exercendum traderet. Ad extremum res tantopere desiderata, tentata toties, tandem feliciter suscepta confecta que est à Francisco Henrico vander Burcht Archiepiscopo Cameracensi, imploratâ in id Alberti Principis pietissimi auctoritate. Et Albertus quidem litteris nostrâ commendatione plenis Senatam cohortatus, sensit vehementer alienum. Libello toto multis rationibus conferto docebant, Societatis admisionem primùm ipsimet Principi fore noxiam, deinde magno Hannonię Prætorum loci Magistratibus, ad quos scilicet iam inde ante omnem mortaliū memoriam templi facelli que quoad possessiones & ornamenta spectaret administratio. quod munus inique à nostris occupandum foret. Binos se iam designasse Sacerdotes peregrinis aures daturus; si que id parum foret, tertium ac plures addituros; præterquàm quòd Mendicantium Ordinum Ecclesiæ solennibus per annum diebus auxilio venire consueissent. Adhæc Reip. suæ inopiam repræsentabant; ac denique precabantur, ne Princeps rem tantopere ciuitati suæ grauem, publice auctoritati aduersam, imperare pergeret Senatui populoque Hallensi, suis hæctenus Principibus deditissimo, nec vllas rebellionum partes securo. Ad has preces Albertus respondere Archiepiscopum iussit. quod profectò hic fecit tanto rationum verborumque pondere, vt continuò Princeps daret ad Senatam litteras, quibus omniino imperabat, vt nostros vrbe ac tecto donarent, vt liberum ad ornamenta thesaurisque Ecclesiæ aditum præberent, vt Confessoriorum exedras pro dignitate construerent, vt nobiscum vnanimis, tamquam genuini filij, in excitandum

magnæ Matris cultum diligenter incumberent. Hoc Principis imperio sic vtendum duxit Archiepiscopus, quasi ea Sociorum Missio triennialis dumtaxat foret, & velut in experimentum: neque ipse in plures annos addiderat alimenta, ratus fore (id quod euēnit) vt temporum lapsu mutaretur animis Senatus. Enimuerò vt lana rudis tractatione fit mollior, ita Senatum populumque Hallensem vsu quodam & agendi consuetudine adeò demulsit Societas, vt quam absentem horruerant, præsentem amarint, atque apud se perpetuam esse voluerint; postulato etiam gymnasio ad imbuendam religionem, moribus, litteris iuuentutem. Ceterum, post Franciscum Archiepiscopum, quem verè parentem habet Hallensis familia, Antonium quoque de Winghe Abbatem Latiensem parentem alterum agnoscit.

*Collegium
Bredanũ.*

Finierant interim induciæ; & quasi vno malo non fatis miseris fuisset Belgæ, alterum grauius accessit, mors Alberti optimi sapientissimique Principis: in quo Societas Belgica amittebat patrem; cuius orbitatis grauior fuisset sensus (quamquam fuit grauissimus) nisi matrem sibi seruasset Isabellam: cuius etiam solius auspiciis Collegio aucta est Bredæ, anno M.DC. XXV. Est Breda oppidum extremis ferè Brabantiæ finibus, Hollandos versus, amœnissimâ terræ regione situm, quod sua Tempe Princeps Auraius appellare consueuerat. Hæc erat Batavis militiæ palæstra, & exemplar quoddam absolutissimæ munitionis, quando Ambrosius Spinola Marchio lentâ nouem mensium fame expugnauit urbem: fuitque hæc illa portentosa obsidio aduersus Europæ panem totius vires sustentata, quam Hermanni Hugonis nostri calamus immortalitate donauit. Vix occupatâ vrbe, condendi statim Collegij potestatem amplissimam fecit Isabella Princeps, atque ad subleuandos domus emendæ sumptus quinque florenorum millia eleemosynæ nomine erogauit. Empta domus est optimo vrbs loco, nostris vsibus quasi facta, quam Societati semper destinarent ciues Catholici; quamque Marchio vrbe captâ Sacerdotibus nostris castra sequentibus vtendam assignarat, militari chirographo suâ manu dato: quod omen quoddam fuisse visum est futuræ habitationis. Senatus Gymnasium publicum nobis moderandum dedit. Templum quâ nouo quâ veteri opere constructum; cuius altari primum posuit lapidem pro Isabellâ Principe Gubernator Balanzonius, vir quàm militari scientiâ tam pietate Christianâ clarus. Verùm pro dolor! non tam habitatio ea fuit, quàm breuis temporis hospitium. Vrebat Henticum Auraium suæ vrbs iactura, quæ & fratri Mauritio ex mœnore mortem attulerat, cum à Spinolâ velut feram indagine cinctam eripi posse desperaret. Ergo in omnem recuperandi patrimonij occasionem vigil, iam semel tentarat, distento ad Traiectum Marchione Aytonâ Belgij tunc Pro-gubernatore; quem celeriter aduentantem, quamuis vallo fossâque muniri iam cœperat, expectare non sustinens, vasa collegit. Iterum expertus anno M.DC. XXXVII. seu fortuna audentem seu quid aliud iuuit, certè obtinuit; quanto Regis Religionisque damno, æstiment alij. Societas interim expulsa, paucorum fructu annorum collecto, magno sui desiderio relicto.

*Capitulum
Bredæ
pellitur
Societas.*

Atque

Atque hæc sunt nostræ Flandro-Belgiæ Collegia, quorum origines breuiter indicasse sufficiat. Hisce velut gradibus Prouincia sese promouit in eum statum, quem nunc videt sæcularis noster annus. Est proinde cur immortales gratias referamus, primùm Deo Optimo Maximo, qui fecundâ bonitate suâ tantillo semini, quale sparsum Louanij vidimus, tali tempore tantum dedit incrementum. Nam quis fortunam illam sperasset in perpetuâ ciuiliū bellorum calamitate, in tanto Religiosorum Ordinum numero, quibus alendis haud sanè par videri poterat patria? Sed iis animis sunt Belgæ, & proprium habent spem ipsam virtute superare. Itaque post Deum immortalem grates Belgarum populis debemus, quorum beneficio intra vrbes recepti sumus, & sustentamur: non inutiles profectò (si verum licet dicere) nec otiosi; sed fecundæ vitis instar vicem domino referentis fructu suo. id quod mihi nunc planum facere incumbit, ne gloriosius fortasse quàm verius dixisse cuipiam videamur.

CAPVT TERTIVM.

De functionibus ac laboribus Societatis per Flandro-Belgium.

Ingressurus in rerum gestarum campum, ne superbè videar nostra venditare, non alienum duxi primo aditu præfari solenne illud sanctumque Societati, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hæc vna maximè causa impellit calamum, vt lecturi opera nostra bona glorificent Patrem qui in cælis est. Nec enim tantâ sumus vecordiâ, vt ipsi nos putemus esse aliquid, ac non ex sanctissimâ **C H R I S T I I E S V**, quem imitandum suscepimus, disciplinâ, postquam omnia fecerimus, seruos inutiles profiteamur. Necessitatem quoque aliquam nostra commemorandi vetus quorundam imponebat obrectatio: quæ causa olim & Apostolum impulit labores suos enumerare Corinthiis; non sanè arroganter, sed ad famæ, cui nonnulli obrectabant, necessarias (vt sic dicam) vindicias. Nonnullis enim Societas aliquando visâ est supernumeraria in Belgio, quinta (quod aiunt) quadrigæ rota: cui verbo odioso respondendum erat, & Cassianum illud quod in nos torquent, *Cui bono?* ita retorquendum, *Cui non bono?* Quisquâmne homo est vllius generis, ordinis, ætatis, tantillus aut tantus? éstne boni operis aliquod tam abiectum, tam arduum? vllûmne est tempus diurnum nocturnûmve, quò se noster non extendat labor? Caue iactanter dici putes; sed quam operam in commune bonum profiteamur, intellige. Omnium hominum, locorum, temporum, horarum sumus, omnibus omnia facti vt omnes **CHRISTO** lucrificiamus. Id quamquam in clarâ luce positum quotidie ab omnibus cerni potest; tamen quibus oculi vitioso aliquo humore caligant vsque cò, vt iis superuacanci videamur, etiam hoc orationis lumen admouendum est, si fortè hinc vel tenuem radium veritatis admittant. Sed ante omnia, quale Belgium inuenerit Societas, verbo indicandum est, vt naturâ soli cognitâ certius colonorum æstinetur labor.

Parebant vni Domino **XVII**. Prouinciæ, quas Belgium nomina-

*Belgij sit-
tus in ad-
mentu So-
cietatis.*

minamus, Carolo V. Imperatori, eidemque Hispaniarum Regi, quando Sociorum primi appulere Louanium. vna palàm Religio colebatur Romana Orthodoxa: non pauci interim, & ex Proceribus, solâ viuiebant Religionis specie; quam vt retinerent, mouebantur Catholici Principis reuerentiâ. Qui autem hominum essent mores, quis Christianæ pietatis doctrinæque vel neglectus vel contemptus, secuta mox tempora docuerunt. Ruardus certè Tapperus, Academiæ Cancellarius, vt erat altâ mente vir, & prouidus futurorum, aduentantes nostros toto complexus pectore, cum graui gemitu exclamabat: *Venistis seriùs, ô Patres, seriùs venistis.* Tenuit hic rerum status ad annum sæculi nonum & quinquagesimum: quo anno Philippus Rex Caroli filius & heres Augusto mense in Hispaniam excessit è Belgio. Exinde, quasi pacem secum abstulisset, magnorum motuum semina spargi cœpta. Crederes, subducto sole, cælum obduci nubibus, & sensim colligi procellam, quæ Prouincias deinde miserabiliter inuoluit. Post septennij spatium erupit pestis, vlcere iam maturo; atque hic est ille fatalis annus sexagesimus sextus, apertâ conspiratione quorundam Nobilium, populi seditione, furiali hæreticorum incurfu, templorum violatione, Religionis clade infamis; tantarum, quas adhuc patimur, turbarum origo, cum ad eam diem felix Belgarum natio in concordia & tranquillitate vixisset. Quatuor tunc ac viginti annis Societas Belgium habitarat, & paucarum vrbiu mœnibus tota claudabatur. Partem maximam Louanij erant, locis aliis perpauci: aliquot præterea velites huc illuc, quò vocabatur maior necessitas, volitabant. Nec verò Socios fugiebat patriæ in ruinam præcipitantis infelix status. At exigua manus quid magnopere poterat aduersus adeo robustam impietatem? vndique Germania, Gallia, Anglia, quibus Regnis Belgæ coronamur, pestem afflabant; & dispositis animis facilè adhæsit lues. In fomitem cadebat ignis; corpus vitiofo plenum humore morbus occupabat. Deus bone! in tantâ Sociorum paucitate quantis pugnatum viribus auerruncando malo! Andreas Boccatus (vt ex vnus conatu discas omnium) Leowardiam excurrerat, cum sacrilegi illi, tamquam emissi Orco cacodæmones humanos vultus induissent, incredibili audaciâ in imagines, in templa, in altaria inuolabant. Neque è sacro erat nec profano Magistratu, qui pro sanctissimis staret aris: fortissimum quemque absterrebat metus ex periculi magnitudine. Solus Boccatus, paratâ in omnem casum constantiâ, murum se posuit pro domo Dei. Immixtus insanis agminibus, modò singulos, modò vniuersos, blandè, minaciter adortus, orabat terrebatque eâ libertate animi, vt prodigij loco habitum sit, non furentis alicuius ferro fuisse trucidatum. Multi è sceleratâ turbâ, suam detestati insaniam, desertis fatanæ signis domum abire. Ceteros aliquamdiu stitit vox imperterriti Sacerdotis, & quodam stupore defixit. Verùm deliberata plurius impietas, incensore diabolo, resumpfit animos; clausisque auribus ad Boccatij siue minas, siue preces, perfecit denique destinatum scelus. Aliorum Patrum alibi par conatus fuit: nec desperabatur victoria, si vires iunxissent quibus par erat maiorve ratio pugnandi. Sed fucrit hoc patriæ fatum, delictis maiorum nostrorum eam calamita-

*Ex Stradâ
de Bello
Belgico.*

*Iconoma-
chia.*

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde seriò reuocata est, hærente semper in visceribus hæresi, turbarum omnium causâ. Nimitum non perinde recuperari sanitas, vt seruari potest. Minitantibus morbis plerumque parua cautelâ occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix sanat. Atenim re non integrâ quid agas? Cepit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij agras sanare aggressa. Quid profecerit non dico; sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, mearum patrium est breuiter indicare: in quo, ne sim infinitus, faciam quod Poëtæ, qui est innumerabilibus Herculis laboribus, in comunem humani generis vtilitatem exandatis, præcipuos celebrant duodecim, ceteris hominum coniecturæ relictis: totidem ego labores nostros, siue functiones, quibus Belgio profuimus, non celebrabo, ac ne explicabo quidem; sed obiter attingam, satis habens digitum in fontes intendisse: quos qui propius adierit, intelliget nihil à nobis prætermisum, quo restaurari res Catholica, & animarum salus siue publicè siue priuatim procurari potuisse videatur.

*Duodecim
Societatis
labores seu
functiones.*

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

Primus labor, Catechesis, præfens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vsipiam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exercet. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat vtilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certiores? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quidquid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbusculis notæ crescant vnà cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimum, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & vltra, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præsertim, laborabat. Causam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfecta sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodieque Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aut virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cum esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dicit non potest, quanti ad eam, vt in vrbe aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed &

*Primus
labor, Ca-
techesis.*

adulorum: par quippe in vtrisque erat rerum ad salutem sciendarum ignoratio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta conscendebantur, scalis grandioribus, quòd humi deesset locus, gradatim infiscebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere suavi gratoque carmine, quod pueri puellæque pro condimento intercinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo fatiari aures non posse videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat vtilitas: nam præcipua Fidei nostræ capita, & salubria monita, & varia pietatis incitamenta, numeris illis comprehensâ, in aures audias dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in mores. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certissima iuuentutis corruptela, magnæ animorum pestes, velut exsilio damnatæ, conticescerent. Catechisticæ enim illæ, non modò in officinijs & plateis, sed etiam in conuiujs & publicis epulis resonabant: nec semel fuit cum ad has symphoniaci silere iuberentur. Mirto dramata, disputationes, supplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingenijs tenendisque solers excogitauit industria. Barauorum multos in Brabantiam Flandriamque, cum per inducias tutum esset, exciuit famæ catecheseos. Dordracenus Consul Siluamducis ingressus, postquam interfuit Catechismo, palàm professus est Societatem docendæ iuuentuti natam esse, & per solas patriæ leges stare, quo minùs suos ipse liberos in disciplinam nostram traderet. Brugis honesta mulier Hollanda, audito Catechistâ, Prò perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Iesuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tamquam Angelos contemplor. Gandau puella elàm hæreticis parentibus catechismum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechisticis inescata delicijs, contempto verberum metu, frequentare perrexit, suâque constantiâ non modò fregit parentum iracundiam, sed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem insuper quâ fratres quâ sorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem nostrum, Catholico ritu Ecclesiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechisticæ vtilitatis exempla. Sed constantiæ consulendum erat: itaque piorum hominum studia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentijs, quarum fit particeps quisquis in rem catechisticam nobis collaborat. Magistratus quoque varijs locis insignem operam contulere. Iprensis quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Contracenus catechumenos partim largitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt parentes, quorum non semper integerrima Religio, quamlibet filiorum absentiam graui ære, quartam exsilio lucent. Seuera necessitas, sed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria esset illecebra, alibi panem, alibi dodrantis censum in singula capita constitutum, constans, vel Antistitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, singulari pietate præstantium, liberalitas persoluit. Nec verò vrbanus tantùm est hic noster labor; sed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei sementem spargimus. Quam nostram operam luculento testimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechliniensis Archiepiscopus,

Testimonium Houij Archiepiscopi de nostro catechizandi studio.

fcopus, huiuscemodi verbis: *Docet tristis experientia, per bellorum & haresum tempestates præteritas, ruri præsertim, deperditam esse rerum diuinarum, & ad salutem necessariarum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempestate natis. Quare pergratum nobis accidit studium venerandorum Patrum Societatis I E S V, quos intelleximus pro suo in animarum salutem zelo, ad pagos qui tutò accedi possunt, passim excurrere; & rudem populum, ac præsertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum insituere. Quod ut pium est opus, & hoc tempore hisque locis pernecessarium, optimis quibusque Pastoribus & populi Præfæctis acceptum esse non dubitamus. Vt autem maior hinc fructus surgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obsecramus in Domino, & nihilominus districte præcipiendo mandamus omnibus Pastoribus quorumcumque locorum Diocesis nostræ, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, ut ipsos benignè suscipiant, & in suas Ecclesias gratanter admittant, populum, & præsertim iuuentutem, ad eosdem audiendum conuocent; & tam ipsi, quàm Domini temporales, eosdem in hoc pio officio adiuent, quandocumque & quibuscumque poterunt modis. Et sanè nostri tunc Louanienfes circumiacentem vrbi regionem, quæ tutum erat ab hoste, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibant, per quamlibet cæli intemperiem, per altè cumulatam niues, effusos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi potùsve admisso solatio; vnde magna apud rusticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quæ Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum industria, & par tradendæ Catecheseos labor. Atque ut ardorem videas, haud nostris contenti viribus, alibi studiosorum pientissimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, sanctam acturos prædam, frequentia dico rusticanæ iuuentutis agmina ad Catechesin collecturos. Illud quidem mihi videor sine inuidiæ metu posse dicere, in erudiendâ Christianis legibus iuuentute nihil adhuc curæ & operæ à nobis videri prætermisum; perinde quasi hac vnâ maximè causâ viueremus in Belgio, atque hic potissimum nobis proprius, ut sanè est, permitteretur labor. Nec verò subterfugimus hoc quidquid est oneris, sed læti sustinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in solenni professionis formulâ nominatum curandæ Catecheseos meminisse. Quo autem operæ pretio sustineamus, æqui statuatur rerum æstimatores. Explicatur Catechismus vnus anni spatio, decies millicies, septingenties, quinies & quadragesies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.*

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis simul doctrinæque gymnasia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum nostrarum æstimator, si modò tempora inter se potest comparare, inficiari sustinebit; ante Societatem iacuisse ingenia plerorumque Belgarum, conclusâ eruditione intra paucos, qui, velut obducto nubibus cælo rara sidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno sideribus cælo, splendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante nostrum aduentum ferè mercenarios fuisse doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec summus labor. Hinc multis vrbibus Latinitas

Secundus labor, Scholæ.

nulla tradebatur; ynde incredibilis existeret incitiam. At Societas & numerum Magistrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita statim esset discipulorum multitudo, ac breuî patriæ doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus instituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis singulis pleræque ciuitatum discipulos nostros videant amplius trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiæque: nuper etiam, cum res nostræ starent, mille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Antiquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus veteres illos principes litterarum & parentes; sed castos omnes & pudicos, ne qua obscenitas prætextatos inquinet mores adolescentum. At Magistri labore sedulo, & diu meditatâ industriâ latentes ingeniorum igniculos solerter eliciunt; submicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt semina, naturæ vitio altius defossa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, informent honestis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in scholis spectamus, religio est ac pietas Christiana. Hinc explicatio frequens Catechismi, hinc exhortationes sacræ, hinc Litanix sabbatinæ, hinc status Sacramentorum vsus; hinc Angelicæ minorum, Partheniæ maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ assequimur, vt scholæ nostræ sint magnorum in sacrâ ciuiliq; Republicâ virorum seminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra spectabis Collegia ex solis disciplinæ nostræ alumnis. Sed & Religiosorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbique multos, si circumspexeris, deprehendes.

*Hæretici
solas So-
cietatis
scholas
suis inter-
dicunt.*

Quare minimè mirandum, exosas esse singulariter hæreticis, qui eas solas, ceteris quibuslibet impunè permissis, seuerâ lege interdixit suis voluere, tum quoque cum duodennes inducias haberemus, statutâ centum florenûm in menses singulos multâ. quam ad eò grauem & iniquam, nonnulli filios misisse deprehensi, pependerunt; nec tamen abstinere, rati tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide institutionem quantouis fortunarum damno sapienter emi. Et tamen, quod mirere, hæreticorum aliqui suam ipsi prolem, dissimulato nomine, in nostram dare disciplinam gaudent solius amore doctrinæ, quam sibi à scholis nostris maximam pollicentur. Ceterum hanc docendorum puerorum prouinciam meritò æstimatam viri quoque magni ambiuere; & verò dignus est quouis vel sapientissimo labor. P. Ægidius de Coninck ex tanto Theologo fieri Grammaticus votis omnibus precibusq; contendit. Iudocus Bonte, quâ in vrbe rexerat nostros, pulchrum habuit docere Rudimenta. Sapientum vox est, si præter gymnasia nihil foret quo Reipublicæ prodesset Societas, meritò fuisse in Belgium aduocandam, & quibus gaudet rectis fortunisque omnibus dotandam. Ruræmondani Senatus publicæ exstant litteræ, testantes incredibilem iuuentutis mutationem vel vnius anni spatio factam per Societatis scholas. Henricus verò Cuyekius Episcopus ad Albertum Archiducem ita scribebat: *Meliorem nunc cogitationem suscepimus requirendâ à Patribus Societatis*

cietatis

ciuitatis IESV litterariae scholae: quae non Rur. mundana tantum ciuitati, sed toti huic superna Geldria, VVertana quoque & Iuliacensi nobis contermina, & Cluensi prouinciae magno vsui, adeoque necessaria est futura. Verum quid testimonii opus, vbi res ipsa loquitur, communi Belgicarum vrbium firmata consensu? Ad scholarum laborem pertinent Seminaria: quae opinione multorum, maius habent operae pretium. fit enim non raro, vt ex parentum indiligenti & imperita gubernatione subnaescens filii perniciofa libertas & morum corruptela omnem auferat scholarum fructum; neque in bonam frugem semina quae Magistri spargunt, crescere patiatur. Quod si ad Magistrorum conatus accedat etiam domestica disciplina, tum scilicet omni ex parte cautum est iuuentuti, vt iam nequeat in reuerentiam non decenter ascendere. Hoc sine Seminaria conuictorum sunt. Et Louanij quidem propè saeculum est, ex quo Academiae florem domi nostrae alebamus, partim Philosophiae, partim Theologiae studiosos: quorum vt profectui consuleretur impensius, domesticis quoque lectionibus ac disputationibus exercebantur, coque primas ferè inter condiscipulos obrinebant. Ornabat ingentiorum excellentiam magna variarum gentium nobilitas: Cardinalis Augustanus nepotes habebat duos, & Tridentinus suos parabat mittere, si non Patres recti sui angustias excusassent. Dissipauit omnia funestus ille turbo ciuiliu bellorum; neque postmodum restaurata res est propter crescentem numerum nostrorum, quos vix ipsos capiebat habitatio. At nunc Antuerpiae ex solis Humaniorum litterarum studiosis florentissimum Seminarium, haudquaquam illi priori impar siue numero siue dignitate, quam de Republica bene mereatur, alieni facio iudicij: Patrum certè, qui gubernant, omnis in hoc est cura & quotidianus labor, vt iuuentus illa nobilissima ad Christianam pietatem, ad optimos mores, ad perfectam eruditionem fingi formarique possit.

De grauioribus, quas tradimus, scientiis quid attinet dicere? Louanij Theologiam, sacrum Paginarum interpretationem, Hebraea, Mathematicam publicè profiteamur: nam Philosophia domesticis inclusa cancellis, cuius nescio piaculi rea, necdum in lucem penetrare permittitur; Theologiam inoralem Antuerpiae & Ipris, Episcoporum rogatu, ac praeterea sacras Litteras Antuerpiae. Adhuc Gandau, Brugis, Winocibergis, Siluaducis doctrinam sacram tradidimus; & Gandau quidem vno tempore Monasteriis tribus: nunc superfedemus, formati nostrae eruditione viris, qui Societatem hac laboris parte leuent.

A scholis ortum habuere Sodalitates, praeclearum Ioannis Leonij Belgae institutum. Is Romae primùm, deinde Parisiis, collectam sub tutela Virginis iuuentutem piis excolens functionibus, tanti operis auspiciu dedit. Quo nomine ad vrgenda caepa Belgae potissimum mouemur. Et fanè in hoc labore propria quadam versamur cura diligentiaque: Nullum Sodalitatis praetermissum genus, quod ex proximi vltu esse possit. Latinas, Flandricas, Gallicas, Hispanicas excitauimus; & pro aetatum ordinumque differentiâ diuersas. Louanij quatuor sunt Latinae, Theologorum, Iurisperitorum (in qua & Medici) Philosophorum, & quarta peculiarem profitentium pietatem. In aliis Collegiis Latinae stu-

Tertius labor, Sodalitates.

dioforum duæ , Mariana Angelicaque : & præter illas alia quoque Latina ex viris optimatibus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandavi ; sed in Flandricam mutari ex vsu fuit. Supra consuetos quotDominicis congressus, festis quoque Virginis diebus ad frequentissimum nobilissimumque auditorem solennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbiq; vigor ; ac ferè his gradibus distinguuntur. Prima ciuium coniugatorum , altera iuuenum , adolescentum tertia, quarta puerorum. Habet nostra Prouincia Sodalitates nonaginta: numerus Sodalium 13727. Antuerpia sola decem Sodalitatibus gaudet, in iis tria facilè millia Sodales . Atque hîc videas (quod terrarum nusquam) congregandis Sodalibus amplum splendidumque ædificium Augusto lapide ab ipsis ductum fundamentis. Enimuerò Sodalitatum magna Belgis opinio est, magnus amor . Grauiissimi Senatores , Nobiles , Principesque inscripti albo . Ruræmundæ Hermannus Comes Bergensis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario, palàm in templo nostro ante aram principem vstitatâ verborum formulâ sese Virgini obligare honorificum & gloriosum habuere.

Annal. Congreg. B. V. ad ann. 1606.

Iusto Lipsio Louanij abesse à cõtu magna religio erat : nec semel dimidiato prandio deseruit conuiuas, vt Sodalibus interesset. Quid fructum dicam? immensus est, nec in obscuro latet. Annus vnus Louanij Sodalium sexaginta variis Religiosorum Familiis consignauit . Quidni huc referam Sodalitia vtriusque sexus variis per nos instituta locis? Mechliniæ duplex est: alterum mœstæ Virginis in ipsâ Parochiali æde Marianâ, cui ciuium 4691. intra octiduum nomina dedere, nec multò post 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hanfvicanâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM sine originis labe conceptam. Prima dixit sacramentum, & nomen suâ inscripsit manu Archidux Isabella: post eam Archiepiscopus Mechliniensis, Collegium Canoniorum propè vniuersum, pars Senatorum maxima, integræ Familiæ Religiosæ. Quin & huc refer Sodalitia D. Iosepho Virginis sponso Alofti, Mechliniæ, aliisque locis excitata . Nec tacenda S. Crucis Sodalitas Contraci, & D. Barbaræ in castris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & suum aliquando vsum Sodalitas militaris sanctissimæ Eucharistiæ, anno sc̄quimillesimo nonagesimo secundo: qui annus fœdâ bellorum tempestate infamis fuit . Louanio imminabat hostis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Nostri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, constitere. Finis erat, rei Catholicæ vrbisque defensio . Octodecennes, exclusis minoribus, adscribebantur post publicam Romanæ Fidei professionem, iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ sanguinem fundere. Quotidie in armis erant. Sanctissimam Eucharistiam, si quando supplici ritu per vrbem deferretur, stipabant armati. Mouit tam generosa pietas Clementem VIII. ad sacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis: vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani sono, quem visi hostis indicium de turri speculatores dabant, continuò euolarent portis, hostemque illatâ plerumque clade repellerent.

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda est omnis pietas Cultus B. Virginis multummodis procuratus. cultui honorique Virginis seu instituta per nos, seu postliminio restituta. Ordior à statuis, quarum princeps illa Sichemienfis, siue Montis acuti, venerationem suam præcipue nobis adnitentibus accepit. Res sic habet: Primam in quercu statuam vel flammis absumpserat, vel abstruserat furto sacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemienfium aliquis, egregie in Deiparentem pius, aliam ipse iconem posuit; eratque tum Sichemis militare præsidium, & qui præfidiariis sacra ministrabat Sacerdos noster. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens incendere pietatis studio, & quoties incenderet, mirâ spiritus dulcedine perfundi. Hinc æstimatâ loci sanctimoniâ, mittere eò militem, præsertim ægrum: qui non raro sanitatem referebat. Hisce noster prodigiis impulsus admonuit accolæ, notarent porò locum haud dubie charum sanctissimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo rustici accipere, nec dicti fidem elusit euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortaliū pietas vndique confluentium: quibus expiandis instituendisque præterant nostri Louanienses, auctoritate Archiepiscopi Mechliniensis. Certè vno MARIÆ visitantis festo die viginti millia homines censi sunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauus, quam nostri quoque proclamatis in Assumptam Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille sumptâ ex distantia nostri militis Ostendam prementis audaciâ, cum decem equestribus turmis aduolat infestus intempestâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tribus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis statuam seque abdit sub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moliantur fugam. Inter hæc impij in templum irrumpunt: quod ablatâ statuâ argentoque vacuum frementes, subiectis sæpè facibus nituntur exurere: frustra; stante pro suis muris Dei parente. Magis hinc, vnde mitefcere oportebat, exasperati, quidquid obuium vastant, multisque mortalium ex fugâ retractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxie diues, inter hostium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipse Virgini voto in humile arundinetum sese abiicit, & immissi exploratoris pænè pedibus calcatus euasit oculos ac manus. Quid Hallensis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant subinde in vestibulo, ipsaque in æde diuinatrices, sanandi pecoris artem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbique plurimum, ara non satis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centesimus quisque expiabat animum penuriâ Sacerdotis. Tot indigna mouère Principem Albertum Pium, vt pro imperio Societatem Hallis locatam veller: per quam continuo procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati penitentibus; honor templo, statuar, Virgini ex integro restitutus. Siluaducensibus quoque nuper, cum res staret Catholica, latentem domi thesaurum aperuit Sacerdos noster, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIÆ Virginis statuam peruetustam magnis illustrem intraculis, quæ suo etiam stylo ipse fecit orbi manifesta. Iamque vel maximè feruebat populi suppli-

supplicantis ardor, illamque pictatis flammam nouis fouere miraculis Deipara pergebat, cum in eum diem inuicta vrbs in hostium potestatem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut sine honore iaceret in tenebris, Bruxellas transferri voluit Isabellæ Archiducis pietas; vbi Diua loco non animo mutata, non cessat supra naturam beneficia suis impertire cultoribus. Quid nunc dicam statuas recentiores nostris in templis collocatas, & à mortalibus supra fidem coli, & multis clarere miraculis? Dunkercæ Virgo est ex quercu Sichemienfi, cuius apud populum ingens veneratio; & venerationis hæc potissimum origo. Anno M. DC. XXI. magnum argenti pondus ex Hispaniâ in Belgium vehabant naues octo, quas aduersa tempestas à suo abreptas cursu, vltra induciarum terminium detinuit in mari; neque iam procul portu erant, cum in hostilem Batauorum incidunt classem. Ceteris in potestatem redactis, euadunt duæ certo Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores, accusis in templo nostro luminibus, vota Diuæ faciebant, & sensere propitiam. Prodigio simile visum est, nauium alteram, tametsi duodecim non pluribus instructam vectoribus, aduersus tres hostiles milite omni que bellico apparatu instructissimas in ipso vrbis conspectu depugnasse ad horas aliquot, & insignem cladem intulisse. Magna exinde, apud nauticos in primis, erga Diuam nostram reuerentia, pietas, fiducia. Illius implorato patrocinio, læti mare conscendunt; illam in tempestatibus deuoti inuocant, & maris stellam experiuntur; ad eius aram reduces suâ vota persoluunt. Nomen inditum Virgini Auxiliatrici, quo nomine templum illi ciuitas posuit. Quotidie magnus mortalium, & ex longinquo, concursus: donaria infinita: lampades ex argento multe: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteorumque. Præterito anno bis mille quingentæ sexaginta tres candelæ nouemdiâli spatio Virgini natæ luxere; biduo post quingentæ octoginta quinque, vix vt Sacrifictæ duo accendendis collocandisque sufficerent. Ingentes non semel cereos Magistratus, præsidarij, classarij, publicæ ciuium Sodalitates, quas Guldæ vocant, ritu supplici posuere. Neque vana deuotio est: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In miraculis illud testatissimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkercanam mulierem, fœdum in modum vlcerosam, neruis omnibus dissolutam, perpetuis conflctatam febribus medici deposuerant. Maritus Ioannes Vincta, loci præsidarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis Auxiliatrici. Paret illa: votum concipit nouemdiâle visitandi templi. Fulcra postulat, quibus niti simul cœpit, simul corrui, trium hominum manibus subleuanda: non desperat tamen, & inuocatâ MARIÆ ope, suppositis denuo fulcris se vtrumque sustentat. Mira res, sensit cum animi fiduciâ vires corpori accrescere. Molitur gradum, & ægra membra sensim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis refecta, multo quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico incessum iuuabat. Quid multa? ante nonum diem euanuerunt vlcera, membrorum reuocatus vsus, perfecta sanitas recuperata. Illic Episcopi Iprensis, à quo Sacra Dunkercani petunt, auctoritate instituitur examen; testes audiuntur.

*Statua
B. Virgini-
nis per
nos erecta.*

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Sorîâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsa Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimonis permotus facer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat. de tanto beneficio agendis Virgini gratis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M. DC. XXXI. cui nomen datum Misericordiæ Matri. Hanc quoque ciuium quotidiana religio, accensis cereis, & appensis anathematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros mortales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuam habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Alostum, Mechlinia, Ruræmunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus cæremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuere. Quotannis redit solennitas nouem-dialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsentationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa temis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati; & causam numeri explicabat chronica epigraphæ:

VIRGINI PRÆSENTATÆ
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRÆSENTAVIT
IUVVENTVS CORTRACENA.

Grassanti Cortraci pestilentia anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia prorsus illa solennitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; & quod mirere, inter infectas vndique ades Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequantibus Canonicis, incredibili ciuium frequentia, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine colluculentibus. Faurem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethania diu grauibus conflictata morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repente recipit sanitatem illo maximè tempore, cum præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbis Antistite legitimè discussum comprobatumque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virgini statuâ quid dicam, quæ magnum ipsa fertur esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruix coctor in ardentem coniecerat fornacem inter ligna cetera comburendam: at illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inter ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postulat.

Fffff

lavit.

lauit. Dedit ille cum sacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & aufer MARIAM quæ mihi vsum in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.

Infinitus sum, si statuas singularum vrbium populari pietate, luminibus, votiuus tabellis, miraculis illustres recensere studeam. De Bruxellensi tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, & ante ipsam tumulari, Comes Ioannes Nassouius, Regiæ militiæ equestris Magister Generalis. Ea statua, cum suo necdum gauderet templo Societas, in D. Christophori sacello è Collegij regione sito colebatur. Ibi sedem audiendis confessionibus habebat Franciscus Costerus, vir doctrinâ, rebus gestis, vitæque sanctimoniâ clarus : ad quem accedens perditæ vitæ homo, inter cetera flagitia fateatur se se syngrophâ proprio sanguine exaratâ dæmoni animam deuouisse. Ob id meritò vehementer anxius multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Costerus, cui semper præfens in Virgine fiducia, iubet bono animo esse, & asylum homini demonstrat, statuam MARIÆ, ad cuius aram ipse mox esset sacris operaturus. Nihil se dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon syngropham reddere cogatur. Ita fit. Costerus ad aram facit ; alter audit ; magnâ ambo pietate. Ecce tibi, post consecratam ritè hostiam, de sacelli tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum syngrophâ, eâque ante ipsum calicem sacrum cadere permisâ continuò ex oculis euanescere. Lætus tam insigni munere Costerus peragit Sacrificium. post id homini syngropham exhibet, coque inspectante flammis tradit. Viuunt testes domestici externique, exceptione maiores, qui Costerum narrantem audiuerunt. Fama rei Albertum & Isabellam Serenissimos Belgarum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelardum & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, concipere animo summam huius statuæ venerationem, eandemque cultu & munificentiâ fecere testatissimam. Præter has in Collegiorum templis, alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas ; quarum facilè princeps quæ Antuerpiensem Curiam seruat. Huius locandæ auctor Senatui fuit ille ipse, de quo iam memini, Costerus. Et sanè facinus memorandum est, amoto gigante illo, qui nunc extra urbem deportatus, portæ Flandrorum insistit ad Scaldim, MARIAM in suâ statuâ spectari velut Dominam vrbis, & Antuerpiensi populo iura dictantem ; idque vnius viri operâ, qui & statuam ipsam priuato Sodalitatis ære curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ nostro è templo in forum solenni Supplicatione deferretur, ipso Virgineæ Annuntiationis die. Mirabile tum illud accidisse constat : ingens toto cælo pluuia vniuersum apparatus sædatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio hæreticis, & Iesuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactantibus. At Virgo Reginam cæli se probans, pulsus momento nubibus, aërem insperatò serenauit, compressitque ora maledicorum, nobisque indubitatum diuini Numinis fauorem adstruxit. Affines statuis sunt pictæ Virginis imagines, quarum domestica in primis est veneratio Belgis vstratissima. Ante eas lumina quotiæ abbas accendere morem habent, neque vlla paupertas excusat : tam altè Marianum cultum, quem præ ceteris instillauit Costerus, imbibere. Mitto aras, sacella, templa, quæ

quæ Virgini struximus. Suo singula splendore se produnt; illudque vel maxime, quod nunc Antuerpiæ nobilissimo marmore Hautappelianâ, & Screucianâ munificentiam circumuectitum sit populo spectabile; dignus anno sæculari labor. Sed & Mechliniæ facellum elegans Virgini sine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid festos illius dies commemorem pristino splendore restitutos, stimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, ut non pauci hanc sibi legem dixerint iis diebus expurgandi confessione animi, sacroque epulo recreandi? Ac Præsentationis quidem festiuitas, prius ignota vulgo, nunc cum aliis in censum venit: ita feruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta. Adde festiuitatem Nomini MARIÆ primum Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuictam urbibus statò quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cæptam celebrari. Nec verò leue momentum cultui honorique Mariano adferunt stationes, quas mæstæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocauit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli utilitate. Liber texendus foret accuratè dicturo Litanias Lauretanæ, immaculatæ Conceptionis Officium, ieiunia sabbatina, supplicationes, peregrinationes uotiuas, mancipationes, & sexcenta id genus, per quæ supra quàm dici potest amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Ad conciones transeo, inter munitia nostra primum, & quò maxime sanâ & sedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata est hæresis, hac manu asserta Religio, conuulsa hoc ariete scelerum peruicacia, corrupti mores hac arte sanati, hoc stimulo ad sanctitatem virtus excitata. Nec templa solum nostra occupamus, quæ multis urbibus, licet amplissima spatio, tamen confluentium multitudini sunt angusta. Certe Antuerpiæ quot Dominicis festisque adeò nobilem spectare est coronam, ut, qui Christianum orbem peruagari, maximis ubique gentium concionibus interfuere, hinc demum attoniti obstupescant. Sed & aliò extendimur. Pleraque Parochiarum & multa Religiosorum Ordinum templa iam inde usque ab exortu suo postulata Societas occupauit. Et sanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Astenfis, Franciscus Costerus, Robertus Claißonius, Godefridus Lunnius, Ioannes Daid, aliique permulti, pro quibus Episcopi, Capitula, Parochi, virorum seminarumque Cœnobîa admirabili contentione certabant. Goudanum ciues sui quot votis absentem expetere! præsentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ ueneratione profecuti! Ipse urbis Pastor Iodocus Bourgesius, tamquam hominem celo lapsum omnibus colebat obsequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehabat. Quoties de superiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgesij iussu cathedra panno holoserico vestiebatur, atque ad audiendum vniuersa ciuitas affluebat; plerorumque sequebantur lacrymæ, omnium applausus. Astenfis per sacras Quadragesimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti sermone impellebat animos, ut templi chorus, qui multis iam annis stabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate subito perduceretur ad culmen. Costeri autem tam vehemens tamque plena aucto-

Quartus labor, Conciones.

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religio-
sum, virus suum magno populi concursu impune spargentem, extremam
notaret ignominiam, deque concionandi munere deturbaret. Brugas vero
Robertus Claissonius quantopere commouit ! octogesimus hic est an-
nus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodieque obtinet Societas
successione non interruptâ. Luminius toto parte Belgio auditus est tan-
to mortalium concursu, vt altaria, scalæ, columnæ, cum locus non
sufficeret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter ani-
mi feruorem & sermonis vim valebat. incredibili memoriâ, vt centum
Scripturæ locos vnâ concione depromeret, quasi de libro recitasset : &
erat præter sacras paginas in sanctis quoque Patribus ita versatus, vt
quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptis-
simè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium
pertinet: cuius aliquod vestigium in Sacris monitis ab ipso editis concio-
natores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione
vsque adeo imbutus, vt de abstrusissimis consultis locis, cum per apo-
plexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non
meminisset, digitum in paginam intendens, expedite legenda exhiberet.
At Ioannes Dauid apud Gandauensés in sedam sacrarum statuarum
cladem ab Iconomachis Caluinianis exercitum potenter inuectus, adeo
commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum
pignore orbatis, statuae de integro restituta sint, quâ publicò quâ priua-
to are. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chrysostrumum fac-
ces fulminaque vibrantem, attonitæ stupuere Brugæ, nomenque viri
Siluanducis euocati fastis publicis inscriptum, immortalitate dona-
runt ? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis
cupidissimè, plurimumque Batauorum Siluanducis concurrebant, indu-
ciarum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis
ore pendebant : nec pauci, eiurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes se-
quebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionato-
ris nostri præstantia merito æstimeretur. Heusdanus Gubernator igno-
miniam (quod putabat) facturis Catholicis Siluanducensibus, ipsique
in primis Gubernatori Grobendonquo, Prædicantem suum destinauit
in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluanducis, instruxitque
pecuniâ, vt tenos asses auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus
sparsâ, metus erat ne confluerent innumerabiles, non hominis gratiâ, sed
argenti nullo labore promerendi. Grobendonquiuis honoris sui & Ca-
tholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tem-
pore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis contermino,
nullâ tamen auditoris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam
Brabantiamque fama contentionis ; iamque aderat indictus concioni
dies, vterque eadem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci di-
stantiâ, illinc argento onustus Caluinista, hinc vacuus Sacerdos noster,
ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illi-
cò templum, ac mille amplius ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæreti-
cum blateronem audiuere homines omnino sex : quibus ille numeratâ
celeriter pecuniâ, se proripuit; nec porro vsquam, licet diligentissimè siue

à Catholicis, siue à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris florere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad utilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtriusque interin fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducentis & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. *Quintus labor, Missiones.* Non enim quibus circumscribimur mœnibus, iidem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excurritur; in exterarum regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Paraquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hîc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singularim. Illas hîc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex arcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione laturo. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum reliquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Partum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quamdam nobis paradisi speciem repræsentat. In Bergensi ditione, veneficia quæ passim inualuerant, profligata. Burburgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscoti quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs numquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per sacrum Quadragesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis nouos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Cornelio sacer, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille amplius capita expiauit, & sacro epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentâ hominum cogenæ, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Cassetanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quot mensibus communicant multi, cum nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Laurentanas omniumque Sanctorum Litanias vnâ recitandas. Ager verò Belliolanus vt pratis & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus percelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino canubula sua habuerunt. processere etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditioni subiecto amplius trecentos produisse ipsimet gloriantur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu-

stria, eumque ita expurgauit, vt iam hæreticos non reperias nisi paucos, fortè in villis inter dumeta latitantes: quos tamen ipsos missionarij nostri exagitare non desinunt; constatque vno anno vno in pago, vt de aliis taceam, plures viginti hæresim eiurasse. Ipris nonnemo pernotus fructu ex Missionibus reportato, stenos ducentos & quinquaginta annos Sacerdoti ad forentes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Contraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cum foris indictæ essent Indulgentiæ catechistica, tantus concursus fuit, vt vnum in pagum ad decem millia rusticani cum suis Curionibus crucibus labarisque confluerent. Ad vicina quoque oppida excurritur: in primis Menenas, vbi cum noster anno M. D. XCIX. concionibus ad milites repressisset inolitam potandi iurandi que licentiam; vni alicui verbum blasphemum fortè prolocuto ipse Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumstantibus, linguam pugione perforauit. Quid Collegium Brugense? ad varia & vicina hosti loca mittit suos, Audenburghum, Middelburghum, Dammas, Blankenbergam, Ostendam, ad præfidia propugnaculaque Slusis obiecta; in quibus omnibus annuè excolendis istorum Patrum assiduus versatur labor. Gandauim autem Iacobus Blossius Rector, cuius animos non capiebat vnus vbis, quamuis amplissimæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cœpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum sexto ab vrbe lapide Missio instituta, ibique ad frequentissimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, vt festis diebus officinæ, quæ intemptiuus nundinationibus patebant, occluderentur; vt sacræ Communionis frequens esset vsus; vt Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catechesi formaret. Sassi arce quinque leucis disticta grassabatur pestis: multi quotidie mortales Sacramentis destituti extinguebantur. Vicini Pastores metu contagionis discrimini se subduxerant. Missi è nostris duo, qui, dum desæuiret lues, miseris & solatio & saluti essent. Multi prope Hulstium fossores erant, qui agrum inundatum superstagnante illuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peste hæresi laborabant; quorum multos qui missus fuerat Sacerdos noster ad veram reduxit fidem. Missiones eiusmodi deinde sæpius repetitæ tanto feruore fructuque, vt eodem in loco ac die quandoque sexies pro concione dici vsus postularer. Alostana quoque ditio sanè ampla, vrbisque in primis Gerardimontium, egregiam Societatis culturam suâ fruge commendat. Campiniensem verò agrum longè vastissimum, quæque in agro sunt oppida, incredibili studio excoluit Societas, cum per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclusus ad ea loca aditus, vt laboris nostri spatia, sic animorum lucra contraxit. Ante ipsas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæresi, Patrum aliquis tria simul capitum millia, eodemque tempore ipsâ in Bredâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuersaque familiâ expiauit, sacroque epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Belgio, vltiorem laboris aream quærebat in Leodiensium finibus: quò admittebantur non solum bonâ Episcopi Electoris gratiâ, sed & officiosis alliciebantur inuitamentis. Fuit cum par vicinum Sacerdotes excursionem

vicâ Hasletanam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de totâ vitâ confitentes audiuerunt: nec rarò quinis in die horis, per interualla, necessarium de rebus Fidei ad concionem frequentissimam iuxta & ignorantissimam habuere sermonem. Mos ibi longè pessimus inoleuerat ineptæ illius confessionis, quâ generatim se peccasse fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, sed Pastores ipsos grauis morbus inuaserat, quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, nostrisque speciatim peccata confitenda docentibus reclamabant, quasi nouarum hæresum disseminatoribus. Tot tantisque malis exstirpandis magnopere insudatum; & in discessu petentibus Parochis scripto datus confitendi modus, ignorantibus populo quot mensibus (ita spondebant) prælegendus. Ex Louanienſi Collegio itum subinde in Ardennatē siluam; vbi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Excisa tamen vitia improbo labore, & sparsa Fidei sementis in magnam messē. Pauperculi Ardennates vt grati essent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effusis lacrymis imaturum abitum proſequebantur. Nec otiosa interrim Ruremunda. cultores in vicina misit oppida Mafecam, Stralenam, Erclensiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertam. Tot simul locis adhibita cultura, quâ concionibus Quadragesimalibus, quâ catechismis, quâ priuatis congressibus; populo tam propenso, vt Weertæ nonnumquam in catechismo tria hominum millia censerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæresi reuocati, plures è plebe. Exstirpatis vitiis, insita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries oppreſſerat, ad Christianæ vitæ normam instituti. Pastores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad castimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus sim, si vel attingere coner quæ rure, quæ in vrbibus Societati non habitatis perficit missionariorum labor. Collegiorum omnium est, per agrum circumfusum, in vicina vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Alosto Gerardinontium; Antuerpiâ Hulstium; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arſchotum, Thenas, Sichimas, Diesthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum est, non pagus, quò non pertingant speciosi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menses constantia est, pro variâ excolendi soli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus imposita, vel hostibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carent solatio; quin ipsa quæ in Antuerpiæ tutelam præſidiario instructa milite Scaldis habet nauigia (vbi maior etiam indigentia) pars laboris sunt, quem in Missionibus Societas exantlat. Anni nulla solennitas eò non aliquot Sacerdotes vocat, faciem illam lustratione sacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exofus Confessionis vsus: qui primus ad hæreses gradus fuit. Confessione, nullo magis freno compescitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolum V.

Cæſa-

Sextus labor, Sacramentorum ministratio.

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar, & erat ridenda dementia postulantium, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquavit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginti sex Sacerdotes, alijsque subinde auxiliares in Collegio; neque torramen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur; tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sanè multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum immensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario; & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quòd auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inuectus, non nisi imperato ab Antistite silentio, vsus illum ad eò rationi consentaneum damnare cessauit. Porro Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministracione, cum sæpè aliàs, tum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi xciiv. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eadem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolumis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurumne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsus, statim vt pedem aliquò inferebat Societas, resflouisse? exemplisne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersâ memorat ciuitas, duæ trêsvè mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo reficiebantur: paucis ab aduentu nostro annis censâ sunt ciuium millia: Casseti certo nobilium virorum testimonio constat senos homines folere aut octonos; nunc pars oppidi potissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quam antea ipso CHRISTI natali, aut festo Pentecostes die: Ruræmundæ vix antea quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ æde nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in meistrum plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringentos tractandis ar-

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vigesimo primo: postridie tam soleenni festo, & tali æde tot Marianis prodigijs illustri, communicantes omnino vndecim, non plures fuere; & hortum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnus sacram adibat mensam; iam nec vnus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cum antea paucissimi solerent. Antuerpiæ Professâ Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersæ verò Prouinciæ domicilijs amplius duodecies centena & triginta quinque non semel fuere recensita. Et adhuc cuiquam paruum operæ pretium fecisse videbitur Societas, posteaquam ad cæleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque cessamus interim nouis stimulis hanc virgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando languescat. Ea causa est cur Communionem Generalem dudum vsitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam finistère interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibz instituta est; sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allectos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porro frequentarent plures, si non eos intempestiua quorundam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucet; vtinam & præluceat exemplo! talium enim honestissima est imitatio.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiam carceres & nosocomia transeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura est publicas urbium custodias frequentare, iuandis captiuorum animis corporibusque; nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postulet, quemadmodum non ita pridem factò opus fuit, cum Brabantia Flandriæque carceres, captis ad Caloam Batauis, ad Audomarum & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potissimum solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam exstinxit. Tanti erat prodesse vel hostibus ad salutem, si tamen hostes ullos habet charitas Christiana. Gandavi certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti prædijs amplius ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum messis fuit; nihilo minùs tamen magnam satis sibi propositam habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkeræ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari captis: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas reputanda. Annus nullus est, quin viginti eoque plures respiscant. Subinde & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis super-

*Septimæ
Labor, car-
ceres &
nosocomia.*

stitutione ad CHRISTVM traducti. Ceterum animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleemosynis; non rarò etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum patrocinio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augment morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum conclusit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & fordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali causâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipulatos infami ligno suspendit Batauus. quam seueritatem lege talionis vltura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero seligendorum capitum iudicium sorti permissum: erepti tamen Catholici, extrâque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces asseclas, & ad extremum spiritum animauimus; impetratâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ prouidentie obseruationem habet, quod ipsis Cortraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inusitata quædam subiit humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permetteret. In custodiâ retinebat tantum, perque siluas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diuturnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentit animus; eâque causâ scito te benignè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturò memor beneficiij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere te volo. Mirabatur hominis orationem noster, spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratum satellitio purgatæ viæ, latrones capri fugatiq̃. Ductor ille Cortracum perductus, statim inquit de Patre, sit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Intereâ capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hic tum ille Senatam docere incipit, quâ sponcione obligatum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in siluis capto non modò non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, letus ad

ad supplicium latro perrexit, mortemque insigni constantiâ & pietate sustinuit. Deum crederes publico testimonio vtilem hac in re Societatis operam commendare voluisse. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnatis, ipse vnus vix quindecim annorum spatio opitulatus est. ab vno disce omnes.

Iam in nosocomiis quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præter nosocomia, ad quasuis priuatorum ædes, vbi morbi sunt mortisque discrimina, continuò vocamur: neque negatur opera siue interdiu, siue noctu, quamdiu qui mittantur, suppetunt: cuius rei testes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuerpianam, vbi decem sæpè ac plura Sociorum paria in hoc obsequio foris pernoctant. Noti vocent ignotivæ, hostes aut amici, nihil sanè distinguimus: Tros Tyriusve fuit, nihil interest veræ Christianæque charitatis, non quibus sese impendat, sed cuius gratiâ, considerantis. Itaque paratas omnibus vigiliis nostras habemus, nisi quòd pauperibus paratior, quorum non animis modò, sed & corporibus necessaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè defudat civi; quandoque tamen, cùm fert occasio, complectitur militem, qui & ipse pars est Reipublicæ, & civium saluti ac commodis seruit. Duodeuigesimalis est annus, ex quo noui præsidarij Dunkeream introducti miserè sternerentur morbis ex egestate natis, & acerbissimo gelu, quo mare ipsum aliquot leucis concretum stetit, immemorabili exemplo. Hic tum Patres vrbe totâ corrogare stipem, curare ligna, culcitras, cibos, pharmaca; famulari miseris eo affectu, quem postea miles deprædicare non cessauit, nullo alio deinceps nomine compellans nostros, quàm Patres suos, quibus scilicet seruatum vitam sine dubitatione deberet. Neque tum noua eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præstantius anni superioris exemplum, quando sex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Lusitani mille septingenti. ea classis quoniam opinione citius appulsa erat, haud permissus miles exscendere, donec de eo statueret Princeps: atque interim morbi grassabantur in confertâ mortalium turbâ, ægris sanisque tristissimâ societate permixtis. Ex Sacellanis tribus classem comitatis valentior vnus curabat pauculos honestiores, quibus singulari gratiâ concessum erat vrbis nosocomium; alij duo in militari colluue animam & ipsi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigrè ad naues conuolant, ac miserabili spectaculo ægros amplius septingentos, nihil mortuis distantes, omni medico ac Sacerdote, quos periculi arcebat timor, destitutos reperiunt. ipsi tot iuuandis impates, annuunt Winocibergensibus Sociis, & communi operâ in rem incumbunt, dant aures confidentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbis feminas ad paranda obsonia & pharmaca hortantur, parata ipsi in naues inferunt, suis manibus indigentissimo cuique ministrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetrantque exscensionem multorum; quæ nisi fieret, iam ingrauescens in horas malum absumeret vniuersos. Nec obscuro sanè testimonio tam illustrem Patrum charita-

tem Deus approbatiſſe cenſendus eſt, quando in præſenti ad eò vitæ diſcrimine conſtitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel ſolo morbidorum militum afflatu, vel veſtium contactu adhæreſcebat lues. Hibernabat Gandauī Neapolitanus tiro, morbiſque & inopiã conſumebatur anno M. DC. V. plurimi paſſim per plateas ab omnibus deſerti interibant. Impetravit Societas apud Senatū, vt eorum quadringenti ægri publico noſocomio exciperentur: quos noſtri viſebant, ſolabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non ſalutari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labes expiaret. At ſi vniquam ſiue ciui, ſiue militi, ſuam hac in parte probauit operam Societas, tum proſectò potiſſimū, quando multorum menſium diriffima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur ſegniùs præſtabant Patres. Quo in opere charitatis duos amiſimus Bredæ, quos ad moriturum aliquem properantes, hoſtilis globus ex improuiſo allapſus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit ſuperioris ſæculi anno ſeptimo & octogefimo, in tantâ annonæ ſcũitiã, quantam nulli Belgarum annales prodidère. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copioſè collecto diſtributoque, ſuſtentata eſt pauperum vita, paucos vt fames abſumpſerit, quæ multis aliàs millibus minabatur. Sed ſingularium ſit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque deſuit vniquam, nec porrò deſutura eſt copia, ita nec nobis illorum auxilia proſitentibus materia perpetui laboris.

*Останнi
лабор, Ра-
цификацi-
нес.*

Eſt & in pace inter diſſidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum pleniffimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, ſuo compoſuit arbitrio P. Carolus Scribanius. Liræ, oppido Brabantiæ, plebs in Magiſtratus ſuos aliquando iuit armata; præceſſerant famoſi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema ſpectabat audacia. fruſtrâ loci Gubernator, fruſtrâ Clerus ſacrique Ordines flammam ſedare conati. Deſperatam concordiam noſtri conciliare aggrediuntur, tantâ indiſtriã conſtantiãque, vt partium conſenſu commiſſam ſibi cauſam cognouerint, ex æquo bono ſtatuering, pacemque vrbi optatiſſimam reddiderint; cui firmiùs ſanciendæ Sacrum eucharifticum in facello noſtro ſolenniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde ſummi momenti controuerſias è foro ad Collegium tranſtulerint, noſtrâ ſententiã deſiniendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauiffimo odio pugnantes, & cum his urbem totam in partes diſtractam, toto iam ſeptennio fruſtrâ componere laborabant Magiſtratus ſacer ac ciuilis. Robertus Malcotius Collegij Reſtor ita tractauit diſſidentium animos, vt communi vtrimque ſuffragio lectus ſit arbiter. Solus cognouit cauſam, ſolus diremit arbitratu ſuo, pacemque reuocauit tantâ populi gratulatione plauſuque, vt prodeunti in publicum Malcotio fauſtis vocibus vniuerſa ciuitas acclamaret. Cortraci modica ſcintilla
litis

litis magnum inimicitiarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exstinguendo bonorum omnium insudarat industria irritato conatu. fecit Deus, vt Patres nostros admitterent arbitros. Itaque Gandavo Consiliarium cum vtriusque partis actoribus accersunt, qui coram nostris controuersiam disceptent. Cætus triduum ad ædes nostras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitratu ponuntur odia, paxque constituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & totis vrbibus periculosas seditiones, ciuem inter ac militem vtrunque ad arma conuolantes, nostrâ potissimum operâ restinctas? Annus propè quinquagesimus est, ex quo seditiosus miles incautis ciuibus Corracum ingressus, dilatorum stipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque designabat, haud impunè profectò passuris dominis sua tecta spoliari. Cruenta enimuero minabatur tempestas, quam depulsurus Sociorum labor frustrâ sudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil profici vident, ex æde proximâ sacram deferri curant Hostiam, & medio locari foro. Tum inermes ipsi inter armatos discursant, perque præsentem Deum obtestantur, ne crudelitatem hostibus debitam in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repressit indignabundam rabiem, ipsaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illis in terram armis, in genua omnes pronoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita strictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, suis propè vulneribus, certè vulnerum mortisque præsentis periculo, Societas auertit.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis versatur: quæ res Societatem in ipso exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiæ Cancellarius, & Theodoricus Hefius Leodiensis Prodecanus, & Ludouicus Blofius Abbas Lætiensis, in hanc ingressi palæstram, exercendos sese nobis tradidere, eo fructu quem ipsi quamplurimis optabant esse communem. Itaque Blofius Cænobitas omnes suos eisdem spiritalibus exercitamentis instrui voluit; exstatque Religiosissimi viri epistola ad Adrianum Louanienfis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum esset commendatus, deinde sibi de suorum institutione per Vsmarum Goissinum Sacerdotem nostrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vtinam hoc factum fuisset ante annos viginti! ita enim cum senioribus multò melius fortè ageretur. Laudamus benignissimum Deum, qui per vos istam rationem nos docuit: ex eâ & ipsius Dei honor & salus animarum, vti confido, consequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinensis Præful, vir domi suæ nobilis ac prudens, postquam Louanij apud nos pia hæc obiuisset Exercitia, omni studio & contentione persuasit Stephano, Mariæ Stuartæ Scotorum Regine ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, sed nescio quâ causâ à nostrorum consuetudine profus abhorrenti, vt & ipse commentationibus illis aliquantisper vacaret. Vix gustarat Stephanus, cum cœpit tanto animi affectu Societatem prosequi, vt ex eâ nonnullos ardentissimè peteret fe-

Nonus labor, vbi spirituum exercitium.

cum deinde in Scotiam profecturos. Haud diu pōst, quasi nexu quodam constricta teneretur transmarinorum Præfulum pietas, Richardus Archiepiscopus Armacanus ex eisdem domi nostrę obitis Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuoseque sustinendo pares.

Sed hi exteri fuere. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academię Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inaugurandi. Vix dies erat, quin præstantes viri, & eximie spei iuvenes domesticæ sex & plura occuparent cubicula magno suo bono, & variarum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostræ dum exercentur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fratres duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cum Patres Capuccini recentes ex Italiâ hospites in Collegium nostrum recepti vnà nobiscum vivebant. & placebat adolescentibus ea charitas, quâ diuersi Instituti Religiosos viros inuicem profèqui obseruabant. Conciunt & ipsi talis vitæ desiderium, seque ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non charitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiâ pietate prudentiâque virum, negasse in suorum numerum admittere, nisi Asceticis Ignatianis antea exultos; quod multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & prouiores & constantiores exsistere. Alterius eximij Cœnobiarchæ, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quàm miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quæ inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritualibus reuertentes, ad eò confratres suos humilitate, obedientiâ, aliisque virtutibus edificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quàm vestræ sanctæ Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum I. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Generalem, hisce commendationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuere cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritualibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic operæ pretium fecisse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnus Louanienfis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in alijs vrbibus meditationum vsurpatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indicto sibi tantisper iustitio, dies aliquot in fecesu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quæ olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancellier: qui vir stato tempore intra Bergensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabatur, ferias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, testareturque nullos in anno dies sibi fluere suauiores. Inter exercendum,

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendebat directoris, vt inconstituito illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riuus in suum animum promanent. Taceo primarum vrbiu Episcopos, etiam Metropolitans, qui sacris Infulis caput supponere reformidarunt, nisi antè in hanc palæstram ingressi lacertos suos diuini Spiritus vnctione solidassent. Eorum multi iam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quòd & ipsis subinde hæreticis hæc via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenæ Synodum, vt vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cum durissima illa Gommaristicæ Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, vbi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

At quamquam hæc priuata meditandi ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, vt quoquo modo in commune prodesset multitudini, quòd vsque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratij ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per sacras magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditandum Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigeat; sed in publicum populi vsum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum imis ac summis dari. adeò nemo est vel ex illo superciliosorum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque fastus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, vt fert vsus, mediranda proponimus pro nationum varietate, quò latius propagetur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcirco admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominus pristinam suo in Oratorio meditandi consuetudinem retinent in singulos dies.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecinerales habent; quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspiciu annus M. D. XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullo antè nominavi Stratius, Collegij tum Louaniensis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed vt ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si posset, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum paratis, non dubitauit aggredi nouum opus. quod, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus bene fortunauit. Non enim deerant graues viri, vt est omnis nouitas dissidentium iudiciis obnoxia,

*Meditationes
Quadragesimales.*

Decimus labor, varia instituta.

Preces Antecinerales Louani primum instituta.

noxia, rem tanti moliminis, dubij successus, sine exemplo, sine auctoritate susceptam improbant. Sed Rectoris vicit constantia, eam sibi mentem diuinitus datam haud dubiè interpretantis. Ergo impetratis à Mechliniensî Archiepiscopo quadraginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi scelera compescenda, in templo nostro precibus impenderent, publicari iubet futuram solennitatem. Simul primarios vrbis & Academicæ viros ad sacram Exomologesim & Synaxim inuitat, populo scilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res scripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffusa Prouincias, imitationem accepit; donèc morem complexa est vniuersa Societas; in venturas ætates, quamdiu stabit ipsa, propagandum. In nostro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum est fatanæ, per eos maxime dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, sed Paschalia celebrari: tantus templa & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore supra 49400. intra Prouinciæ nostræ fines sacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam rusticani vndique concurrunt, tanto pietatis ardore, vt non distantiâ molestiâque viarum, in quas nox tota multis impenditur, non asperitas hiemis quemquam deterreat. In vnâ sæpè vrbe ad quinque rusticorum millia contracta sunt: quibus tot expiandis cum longè impares essemus, annuendum fuit sociis, aliisque Ordines Religiosi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos pœnitentium greges deducere soleimus. Ne sic quidem satis multitudini semper factum. Dimidiato iam die restabant audiendi multi, quamuis per ipsas octo horas tentassent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi semper exclusi. Lepidum quod Alosti contigit, vrbe non magnâ, quo primùm anno institutæ preces. Cauponum vnus aliquis de graui damno aduersus nos questus est, nullo per eos dies à compotoribus exhausto vase, cum viginti quatuor effluere consuescent.

*Stationes
Passionis
CHRISTI.*

Sunt & alia instituta pia, in quibus non segniter desudauit Societatis labor: quo ex genere sunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de mœstæ Virginis iam suprâ memoratum est. Illas Gandauî Sacerdos noster instituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatæ sunt Insulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: variis præterea locis ereximus, Olsenæ, Exaerdæ, Alosti, Hondiscoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla senum ætas potest meminisse. Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exosum, nostrâ in primis operâ toto Belgio refluuisse? De Virgine Deiparente iam antè insinuatam est. Sed sponso Virginis Iosepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa posuimus; diemque ipsum non vnâ in vrbe populi pietas festiuitate donauit. Tutelarem Angelum solenniter apud nos colunt Contraceni: Gandauî Rosa, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, per nos suum accepere cultum. In primis verò sacris Diuorum Lipsanis conciliata est veneratio, itemque agnis cereis Romani Pontificis benedictio-

*Sanctorum
cultus ex-
vitiatus.*

ne facratis. Imagines quoque, vel Fidei nostræ myſteria, vel Sanctorum Pia im-
vultus aut geſta repræſentantes, noſtrâ curâ plurimæ in æs incifæ, nec gnes.
ſolo Belgio, ſed orbe toto ſparſæ, fructum vberem retulere. Quid nu-
miſmata pia, cruces, roſaria, & id genus ſexcenta Chriſtianæ pietatis
excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vſu apud
rudem populum collocatas? quid excogitata præſidia iuandis anima-
bus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potiſſimum inſtitutam
Communione menſtruam Generalem? Ridebit hîc cenſor aliquis
noſtrum in tenui labore. At ſapiens Chriſtianus nihil tenue paruum-
quæ ducit, quo Dei gloria promouetur, & aniimorum ſalus.

Iam publica patria, publica urbium vitia quoties per nos reſpreſa, Multiplex
correcta, ſublata? Montes pietatis aduerſus impium ſcœnus ſcriptis ra- morum re-
tionibus ſtabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Leſ- formatio.
ſius ſtabilivit. Antuerpiæ lupanaria paſſim ſparſa ciuitatena totam oc-
cupabant, ingens animorum, ingens corporum corruptela. Non quie-
uit Societas, donec Senatus cum Epifcopo Læuino Torrentio in certum
urbis angulum peſtem illam reuſit, quò multi iam ire publicâ deter-
rentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare
morem habent. in iis multa peccabantur. magna sæpè verborum &
ipſius actionis obſcenitas, ſacrorum rituum profanatio, Eccleſiaſtico-
rum Politicorumque Magiſtratum ſugillatio. Ea vitia extirpare labo-
ris noſtri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in ſcenam danda, ad cenſu-
ram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principiis,
(Confraternitates vocant) in peſſimam potandi peccandiſque licentiam
prolapſos, radicitus ſuſtulit Societas. infinitas item cuiuſus generis
ſuperſtitiones. Aliam quoque Societatis induſtriam Antuerpia olim
ſpectauit & ſtupuit. Luſitanæ gentis res moreſque vitio temporum
magnopere perturbatos componere aggreſſus erat P. à Coſta, quem
noſtris tum iſtic præfecerat Franciſcus Coſterus Prouincialis. Sed illo
celeriter in Hiſpaniam proſecto, benè cœpta promouit P. Robertus
Claiſſonius; ac denique P. Petrus Trigofus Hiſpanus negotium iam
affectum tantâ dexteritate gentiſque approbatione confecit, vt gratitu-
dinis ergò ſtatam domui noſtræ eleëmofynam assignarint, communi-
ſque conſilio decreuerint deinceps ad Conſules ſuæ gentis creandos Pa-
trum noſtrorum præſentiam quòtannis flagitare.

Hic iam ſeſe nouus aperit & ampliſſimus laboris campus, actio pri- Vndecimua
uata cum proximis ſiue conuerſatio: cuius actionis vſum perquam fa- labor, actio
miliarem habemus in Belgio præ multis noſtræ Societatis Prouinciis, privatis
ita loci genio poſtulante. Quod ne otioſe ac fallendi temporis cauſâ ſunt pro-
fieri exiſtimes, fructum inſpice, ex eoſque ſtatue de labore. Quot hete- xiſis.
rodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad
virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnus
Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præſidiariis An-
gulis adiunxit Eccleſiæ, in quibus tres erant diuerſarum cohortium Du-
ces. Maior etiam anno inſequenti fuit meſſis. Abducti enim ab hæreſi
omnino centum ac triginta: inter quos vir apprime nobilis, & egregiis
planè dotibus præditus; qui quanto difficilior exſtiterat, tanto pertina-
ciam

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Ecclesiæ gremium, sed in Carthusianorum sanctissimum Ordinem se dedit, soli in posterum Deo victurus ac sibi. Liram venerat octogenarius senex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peruagatus Academiis, omnem hæuserat sentinam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in synagogis non infrequens assessor; sacra Biblia vsque eò imbiberat, nullam vt ex iis sententiam vel abstrusissimam adduceres, quam non ille longissimo contextu quasi lætitans prosequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commissus Sacerdos noster in agendo gratiosus; tertio congressu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum castra traduxit.

Trigesimus hic est annus, ex quo in Belgium pseudoapostolos duodecim miserat ex Moraviâ Ioannes Nicolai princeps Mennoniticae factionis. Propè aberant à portu Dunkercano, cum fecere naufragium. nonnullos tabula seruauit. Omnium primarius, qui decem ipsos annos in Europâ, Asiâ Africâque prauum sparserat semen, biduo fluctibus iactatus, tandem & ipse tenuit littus, & ad sociorum reliquias adiunctus est Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur ministerium, iter habuere. Ac subinde primarium illum subiit cogitatio; diuinitus utique iniecta, Deum forsitan eo naufragio ingrati inuisamque sibi protectionem istam damnare voluisse. Hæc cogitanti repente vir adstat candido habitu monastico: Et quod tu, inquit, amice animo versas, id verum puta. ingrati hoc iter Deo est. Ille obstupuit, scilicet, vndenam animi sui sensa paterent homini ignoto, neque antea vsquam viso. Atqui, subiicit alter, hæc tibi indicasse sit satis: Perge porrò Antuerpiam ad Societatis I E S V Patres, illos interroga, & sequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hoc dicto animum leuari sensit, & dextram monitori tam apposito gratus offerebat, quàm alter renuens abcessit. Confestim gaudio perfusus, socios paululum antegressos inlclamat, & Heus, inquit, illúmne qui mea mihi detexit cogitata, vidistis? retroque conuersus, En vobis hominem. existimabat necdum ex oculis abiisse. At nullus in planissimo littore, quod Dunkercâ Neoportum ducit, apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis: quem vt audiuit de orthodoxâ differentem Fide, stupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit prostratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptismum precibus omnibus flagitabat, simul fleu perpetuo madens, tot à se mortales seductos sine sine plorabat. Ergo abluitur sacro fonte, & quasi iam vitâ dignus conualescit. Mox, ad exemplum Pauli, socios illos suos, aliosque eiusdem sectæ asceclas, oppugnare aggressus, & Fidem predicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore pensauit. Vnus hic specimen multorum sit: nam talium copiam habemus, quam non facillè cuiusquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumera-biles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Mansfeldicus: valuit Iacobus Serjanfius, à quo postremis vitæ mensibus ab hæresi

hæresi Lutherana abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Calviniana. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Goudâ, qui non priuato tantùm sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicção Antuerpiæ institutâ per induciarum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ita & demulserat incredibili suauitate, si non simul ad Batauiam suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla perueniebat concionatorum vox, vel surdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti furdices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientiam ad explendas Christiani hominis partes ad eò stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus. Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam confitenda. eam doctrinam regendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentiam industriæque prætermisit, quâ voluptatibus operam dando, quâ studiis, quâ variis in longinquas regiones perfectionibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, eoque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnamque opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte insequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tum abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat hominem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque scelerum expiatione, tetigit vlcus. Ille diu tacitus, defixis in Patrem oculis, prodebat animi angustias; ac denique, quod res erat, edicit, mortem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium adueniret malo. Pater talium egregie peritus, summâ familiaritate pergît agere, tantâque gratiâ desperatum tractat, vt ille bonus in genua prouolurus ac ritè confessus beneficium absolutionis acciperet, domumque reuersus, lætissimam duce-ret vitam, quam paucis post annis cum feliciore commutauit. Proborum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quantus est numerus! Possim grauissimos nominare viros, qui Patrum nostrorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressere. sed frustra sit lucem soli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modò habet oculos, non videt quotidiana utilitatis exempla.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamus: cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur utilitas. Enimuerò validum virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri conditor Ordinis Ignatius magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta volentem scimus desertis mundi castris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scribendisque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio-

Crombecius
de Studio
perfectionis
lib. 2. cap. 2.

Duodeci-
mus labor,
scripsit
vri.

nes breuis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an allœcuti sumus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Becanum, Coningum; sacrae Paginae interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Costerum; Historicos, Rosweyduum, Hugonem; Asceticos, Scribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum sit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infunditorum salutem procuratam dixerò, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capessendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tympelio fatagente, Ioannem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicam reddidit stylo suo, elegantissimeque suâ descriptam manu multis consanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanæ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Lipsium testor, cuius Batauos deferentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *Iuua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius salutare litteras, Deum iterum iracundum habeam, si unquam conueni. Nolte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per insomnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri. quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quotquot viuunt, fidem appello, & meminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauere. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiuius, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæserè vestigiis non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cùm Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis; neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probis commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potiùs de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitiiis odiosè disputandum.

CAPITIS III. SECTIO II.

De Missionibus arduis.

EXimias quatuor Missiones habet Flandro-Belgica Societas, ad Batauos, ad naues, ad castra, ad infectos luc: quas, quia laboris ingentis sunt presentiumque periculorum, merito Arduas nominamus, & a functionum multitudine sciunctas singulari narratione suscepimus explicandas. Et Hollandicam quidem dicere aggregenti statim multa MISSIO HOLLANDICA. ardua se produnt. Primum vincula & carceres; quorum sepe perperessio, semper periculum & metus. Deinde perpetua latitandi necessitas, genus miserimum captiuitatis. Graue est hominibus ingenuis & innocuis arceri publico, durum luce & communi aere prohiberi. Sceleratorum istae sunt poenae: at quis vnquam innocens fugat & tenebris sese defendit, nisi aduersus iniuriam? Iam quot curis, quot vigiliis, quantis laboribus pascendus **C H R I S T I** grex inter tot lupos, tam sterili solo & maligno! Sed enim tanti & pluris est vel paucorum salus; quid multorum milium? quid, paene dixerim, infinitorum? sola spe messis quanto liber sudores suos solatur agricola; nobis seges certissima & messi iam matura proponitur. Verum misso tantisper labore fructuque, causam ipsam atque originem Missionis breuiter enarremus.

Diuisum Belgium erat. partim Rex, partim Foederati Ordines obtinebant. Regem sequebatur Religio, haeresis Foederatos. hoc maxime vinculo constabat foedus: nec enim stante Religione rebellarent. itaque firmanda haeresis erat, si firmam vellent nouellam Rempublicam; Religio opprimenda. Haud segniter id actum. Breui is status fuit, vt in Belgio Foederato, vix pars mortalium quadragesima cultrix auitae Fidei credita sit. Quid mirum? nulla scabies, nulla pestis aequae, vt haeresis, contagiosa. Et in tanta morbi grassatione deerant qui remedia afferrent. Sacerdotes pauculi, & ferè per aetatem inidonei restabant: quis curaret supplementa? Inuentus est inter paucos vnus Ioannes Smetius Lugduno-Batauus, pari prudentia & zelo Sacerdos, qui suam patriam miseratus, Romanum iter caepsiuit, praesidia abs Romano Pontifice petiturus. Sedebat tum ad Ecclesiae gubernacula Clemens VIII. qui & multorum litteris & sermone didicerat funestum Belgicae statum: proinde si quam afflictae rei Catholicae opem ferre posset, anxie circumspiciebat. Adfuit in tempore Smetius, & Belgij Foederati faciem huius miserabilis quam verius representat. Ingemuit, vt par erat, tot otium diuino sanguine aeternatarum iacturam Supremus pro **C H R I S T O** in terris Pastor. Nec intra gemitum stetit commiseratio: ad querenda remedia conuersus, ipsum in primis interrogat Smetium, quibusnam praecipue viris ea Religionis ab interitu vindicande cura bene sapienterque demandanda videatur. ille Societatem **I E S V** nominat, & inter causas Societas expetitur in Missionem. desiderio, ciuibus suis gratos indubie futuros. Placuit Clementi in eam expeditionem potissimum peti viros, quos Apostolica Sedes peculiari

*Clemens
VIII. im-
perat So-
cietati
Missio-
nem.*

facramento sibi deuotos habet: assensusque Smetij rationibus, è vestigio Claudius Generalem ad se euocat; animi sui consilium exponit, pro imperio mandat, vt Belgæ Patres quantocyus in desertam Dominica vinea culturam mittantur. Accepit Claudius mandata, & quam citissimè executus est. Ceterum quo tempore hæc apud Pontificem agebat Smetius, eadem quasi ex condicito Martinus Duncanus Delphensium Pastor, ipse alter Religionis Atlas, apud Belgij Prouincialem magnis vrgebat argumentis. Nimirum, inquebat, hoc proprium Institutum vestri decus est, & palàm profiteamini quibusuis in terris, quantouis impendio, consulere salutem animarum. Hac causâ in Angliam transmittitis, contemptâ legum sanguinariarum atrocitate: continentem Batauiam, mitioribus gubernatam legibus, negligetis? Ad Indos, toto separatos Oceano, prompti anhelantesque curritis: ciues deseretis? Barbarisne igitur terris Catholicam Religionem inferre præstabilius, quam seruare Christianis? vulgato illo contra vos vtar,

Non minor est virtus, quam querere, parta tueri.

Frustrâ vobis noui trans maria quærentur orbes, quamdiu domi Indias habetis. In Sociorum numerum multos Batauos accepistis, repetit patria quos dedit: non omnes, sed partem minimam suorum. Æquumne id vos negare in tali causâ, iudicate. Haud inepta profectò hæc videbatur oratio, & Prouincialis seriò consultabat cum suis. Sola morabatur capitum penuria. nec par erat remotas diuulsasque foueri partes, intestina vitaliaque membra destitui. In incipiti consilio afferuntur litteræ Claudij Generalis, & in his Supremi Pontificis voluntas. Finis hîc deliberandi fuit. De Missione constabat: in mittendorum delectu aliquid hæsitatum, certatim omnibus eam sibi expetentibus fortem. Ex omni numero designati par nobile Gulielmus Leonius, & Cornelius Duyfsius, vterque è Belgio Fæderato; hic Delphis, ille Dordraci oriundus. Inter faustas Sociorum appreciationes suscepta expeditio est anno sesquimillesimo nonagesimo secundo. Diuersum iter singuli tenuere, ne vnus ambos casus inuolueret; & tamen neutri fortunatum fuit, odio cacodæmonis, bellum capitale, quo se peti sentiebat, in ipsis ducibus opprimere molientis. Gulielmus Antuerpiâ vix egressus, in hostilem globum incidit incautus. Latrones erant, non milites: quidquid equium, deputabant in prædam. ab his ferociter comprehensus, & ad equi caudam religatus, raptatur aliquandiu per occultos tramites, per dumos sentesque, donec in auia spoliationibus opportuna peruentum. Ibi pecuniolâ omnibusque reclus, atque ipsâ insuper veste turpiter exutum, pugnis adhæc, calcibus, fustibus crudeliter cæsum, destituere semianimem. Ille, vbi à latrocinio respirare datum est, membris fractis, non animis, frustrato spe suâ dæmone, non respexit retrò; sed itineri cæpto insistens, aliquando Dordracum patriam suam attingit, tantopere deformatus, vt à suis limine arceretur pro vili mendicabulo, si non compellatâ matre sui fecisset indicium. Per dies aliquot ab itineris iniuriâ recreatus, vt optatæ segetis primitias in natali solo meteret, concionem ex propinquis & popularibus suis clanculum coëgit; auditusque est eo omnium sensu, quem vberes lacrymæ suspiriaque alta prodebant. Hæc
prima

*Duo au-
spicantur
Missionem,
Gulielmus
Leonius, &
Cornelius
Duyfsius.*

prima fuit Societatis vox, posteaquam Prouinciæ illæ nefarium fœdus hæresi conciliatrice conflarunt. Nam antea Nicolaus Goudanus Bergiomij & Goudæ; Andreas Boccatius Leoardiæ, Snece, Ilstæ; Godfridus Luminus Middelburgi Zelandorum; & variis Hollandiæ locis; Petrus Canisius, Leonardus Kelselius, Franciscus Costerus, Henricus Dionysius, Ioannes Altensis, aliiq̄ præstantes viri, Dauentriæ, Neomagi, multisq̄ Geldriæ ac Transisalanæ oppidis, loqui pro concione auditi sunt. Vnde quorundam redarguitur querimonia ex terum ignorantia orta, quasi in alienos labores ingressa sit Societas, & messem legat cuius seimentem numquam antea fecerit. Interea Duystius Dordracum & ipse tenuit, non dissimilia Leonio perpeusus. Id tirocinium athleticis fuit, & quædam prælusio ad arenam. Dordraco in suam vterque stationem, quò Superiorum destinabantur arbitrio, Delphos Duystius, Leonius Vltraiectum abiere, opportunas scilicet vrbes fuscipiendis quaquaersum Apostolicis peregrinationibus, operæque in omnem populorum necessitatem huc illic circumferendæ. Vix aduenerant, nec aliter quàm nautis cæcâ tempestate iactatis gemella illa fidera Castor & Pollux, duo illi Sacerdotes, lætissimis Catholicis apparuêre. Quies in loco diuturna non fuit: nec verò quarendum fuerat cælum Batauicum stellas fixas imitaturis. Itaque mouebantur planetarum more, quò lucem suam latè omnibus impertirent. Gulielmus Vltraiectinam ditionem, Transisalaniam, Geldriam, & auxiliij indigentissimas Veluuiam Betuamq̄ peruagatus est. Duystius Delphis progressus, Enchusam, Hornam, Alcmariam, Harlemum, Lugdunum, Hagam Comitum, Amsterdamum, Roterodamum, Schiedamum, Dordracum, vniuersamq̄ oberrabat Hollandiam. Ad Zelandos etiam respexit, si quæ daretur accessus. Septenæ Zelandorum insulæ sunt, quas tunc Anglicana fermè præsidia tenebant. Hinc miserimus Religionis status, cum & incolis Caluiniana pestis quotidie afflaretur ab Anglo, & nequis aliunde Catholicus Sacerdos medelam afferre posset, impensè caueretur. Portus enim omnes oculatissimis exploratoribus infidebantur: in suspectos dirissima habebatur quæstio, & conuicti proditiue aut capitale luebant pœnas, aut æternis tenebris damnabantur. Sanè sub hæc tempora P. Henricum Walpolum, dum è Belgio in Angliam cogitat, interceptum à suæ gentis milite, ac Vlissingam deportatum, Caluiniana crudelitas teterrimo antro, vix parricidis subeundo, inclusit, numquam nisi ad malam fortè crucem exiturum. Tria in eo flagitia tali specu puniebat hæresis, quòd Catholicus esset, quòd Sacerdos, quòd Iesuita. Aliquando tamen magnorum virorum gratiæ donatus, fugientem isthic de manu martyrij palmam haud ita multò post apprehendit in patriâ. Obuersabantur Duystio tam præsentia pericula, & vrebant interim ardentissimus zelus, qui aliquando præualuit: ergo metu post fiduciam habito, iter Deo adspirante susceptum est. Faciles præter spem aditus fuere. Oris ac corporis habitus ad incolarum morem accommodatus elusit vigilum cautelam. Repertæ singulis insulis tenues Catholicorum reliquiæ: passim corrupta Religio. Hoc magis operæ pretium fuit, & ingens nomini nostro parva commendatio. Omnibus stupoti erat

Duo Missionary Prouincias lustrant ritus Apostolico.

Periculosus in Zelandiam aditus.

Sacer-

Sacerdos, in tanta discrimina ingressus solo affectu salutis alienæ.

Primum Missionis incrementum:
 Iam illi gemini, Duystius Leoniusque, annum eoque amplius Batavis lucebant, cum Ioannes Bargius Amsterodamensis tertium sidus accessit, primum Missionis incrementum. Hoc adiutore non tam subleuata est priorum opera, quam messis collecta copiosior; in quam si vel plurimi intrarent, omnium exhauriretur labor. Et Bargij quidem amplissima charitas tamen ad omnes per interualla Prouincias extendebatur, apud vtrosque tamen Frisones, ad Ortum Occasumque sitos, præcipui conatus erant, & paria conatibus effecta. Diu tenuit ille triumuiratus; quem subinde auxit Adrianus Arboreus, & ipse Batavus, ceteris cum potestate præfectus. Verùm Bargio haud diu post ex arenâ ad virtutis coronam euocato numerus rediit ternarius, mansitque, donec anno sæculi cunctis quarto adiunctus est Nicolaus Romanus Brugensis, is qui Caluinium genuinis adumbratum coloribus Genevæ suæ repræsentauit. Huic Zelandia in Spartam data; quò adhuc Duystius excurrerat, reuisens femina quæ nuper sparserat, & cum curâ ne intermorerentur fouens. Alij deinde super alios vocante causâ submissi, nequedum tantæ viæ excolendæ pares. Ita profectò est, illius agri immensitas paucos colonos habet, nisi quòd pauci illi numero, virtute sunt multi.

Alterum incrementum.
 Haftenus causæ, initia, progressusque Missionis. Causarum remotior, summa Prouinciarum necessitas; proxima, imperium Clementis. In Leonio Duystioque exordia fuere. His ducibus res acta est, & in Bataviam, hoc est arcem hæreseos, penetratum. Hi suo periculo strauere viam ad incredibilem quæstum animarum. Perierant innumerabiles, nisi hæc Missio fuisset. Multa millia sunt vel retentorum in verâ Fide, vel ab hæresi reductorum: & in his quidam extremâ fenestrate respuerunt, quasi ad nostrum aduentum diuinitus seruarentur. Centenaria anus fuit, quæ Medicorum sententiâ vim naturæ viuendo superabat. hæc ubi Sacerdotem nostrum audiuit, eiurato Caluino, simul Romanam Fidem professus est, simul animam exhalauit. Octogenarius alter diu cum morte luctatus, solui corpore non poterat, nisi Pater aliquis accederet; à quo edoctus, spatium habuit quantum salus animi postulabat. continuo enim, abiectâ hæresi & fæce peccatorum, tamquam carcere solutus excessit. In Anabaptista domum pedem intulerat Leonius mero errore; quem statim in consilium vertit. de credendorum capitibus dicere exorsus, adeò perspicue disleruit, vt ille Mennonis discipulus cum vxore vniuersaque familiâ ad Romanam Ecclesiam transfret. P. Marcus Tynpelius Lugduni ad virum genere, magisque vitis suis nobilem, letali iam correptum morbo, aduocatus accurrit. Hominem liberum, hoc est atheum (cuiusmodi multos habet terra) deprehendit. Durum certamen fuit cum impio, qui iam multorum conatus eluserat. & sanè talium rara difficillimaque curatio est. Dedit tamen manus, & ritè Deo Ecclesiæque per Sacerdotem reconciliatus, diem suum obiit: cuius rei fama vniuersam urbem, & latè viciniam, admiratione compleuit. Est & alterius viri celebris, atque è primis Lugdunensium, memoranda conuersio. Is, desperatâ ex morbo vitâ, cum de Religionis veritate dubitaret, Tynpeliū ad se inuitat; à

quo

quo rectè institutus, damnato Caluino, geminam sanitatem animi corporisque retulit, non sine Medicorum stupore: quos ipsos sanari animis, & amplecti Fidem tali testatam prodigio decebat. Sed quid ego singularia persequor, cum possim verbo dicere, in annos singulos octingenta capita per nos nostris adiungi Sacris? quin fuit, cum paucos intra dies Sacerdos vnicus adiunxit amplius ducenta. At minùs fortasse consultum repræsentare hæreticis sua damna, ne maioris odij materiam hinc fortassis arripiant. Alter, & præcipuus Missionis fructus est, Catholicorum in auitâ Religione & pietate conseruatio. Ad hoc conferimus Sacramenta, aures diuini verbi sitientissimas satiamus, solamur ægros, iu-uamus morientes, nihil denique, quod Pastorem bonum gregi suo impendere par sit, præterimus. Verum neque hæc nominatim recensere consilium est, ne opes nostras ad direptionem hostibus ostentasse videamur. Vix etiam cum silemus, satis defendimur aduersus iniurias quibus nostram vexare innocentiam iucundum habent Fœderati Bataui. Ipso Missionis initio edictum prodiit, quo minaciter cauebant, ne qui Catholicorum cœtus totâ ditione suâ cogerentur, ne res diuina fieret, nèue quispiam à Missificante (sic Sacerdotem ludibrio appellant) Christiana mysteria vsurparet. Quo edicto quia non satis (quod volebant) Societatis nostræ homines expressisse videbantur, alterum tulere atrocius, quo nominatim Iesuitæ, factiosa gens & sanguinaria, quanto cyùs excedere finibus iussi, nec pedem vnuquam, nî grauissimorum suppliciorum reos sese vellent, postliminiò inferre. Adhæc grauibz minis cautum, ne quis Batauus suorum aliquem vsquam terrarum Iesuitis in disciplinam traderet, ne quis Iesuitam qualicumque causâ tecto exciperet, latetris abderet, re, consilio, aut vilo officij genere iuuaret. Tum magnis præmiis inuitata studia delatorum. Prætoribus denique & localibus Magistratibus seuerè imperata exsecutio. Hæ tam atroces tabule anno præteriti sæculi nonagesimo sexto confectæ, deinde sæpiùs ad vigorem innouatæ, Missionem istam, si alia abessent incommoda, maximè arduam reddunt. Tametsi enim summa Patrum circumspectio est, non paucos tamen in tantâ indagine comprehendi necessè fuit; cum nulla cautela sufficiat aduersus emissarios & falsos fratres, qui fidem venalem habent; & egeni cum sint, arte qualibet, etiam scelere, quæstum facere sunt parati. Nos quidem certè in diuinis beneficiis numeramus, Missionem illam multorum Patrum innocentissimorum vinculis, carcere, omnibusque quas carcer habet ærumnis, toties nobilitatam fuisse. Primus ad hanc gloriam vocatus est, qui primus in arenam descenderat Gulielmus Leonius, in agendo & patiendo perinde antesignanus. Doccomij in Frisîa Caluinum & Mennonem multis nudabat asseclis, intolerabili Ministrorum dolore, frementium partes suas ab vno aliquo Iesuitâ adeò debilitari, & palàm vociferantium, nî continuò ille pelle-retur, vniuersum breui oppidum ad Pontificiorum signa transiturum. His clamoribus excitati Magistratus, ac seditionem veriti, aut etiam accusationem negligentæ suæ apud Ordines prouinciales, duobus militum Præfectis demandant captiuitatem Patris. Hi in ædes, vbi ille latitabat, intrumpunt per vim, deprehensum extrahunt, & onustum vinculis in pu-

*Varij Pu-
ires inear-
cerati.*

blicam vrbis custodiam includunt. Hoc primùm carceris catenarum-
 que honore Societatem dignata est Bataua : quem deinceps iterato sæ-
 pius beneficio augere numquam destitit. Leonius biduo in compedibus
 Docomij fuit. Inde Leowardiam ad supremum Frisæ Senatam abre-
 ptus non euasit, donec Iudicum cupiditatem satis magno argento Ca-
 tholicorum pietas faturaret. Pecuniæ enim magis, quàm fici sangui-
 nis id genus homines laborant. Ergo ille athleta in stadium denuo in-
 gressus, quasi parum esset vna palma, sexto post anno iterum in Frisâ
 Leowardiæ comprehensus, iterum à duobus Catholicis est redemptus:
 quorum pietatem Deus sibi acceptam ostendisse visus, eorum agris tam
 copioso prouentu cumulatis, vt ex solo domestici pomarij fructu illam
 pecuniam anno insequente conflarent. Dystius quoque, alter Missio-
 nis auspex, ne quo minus gloriari posset, captus est Delphis, cum forte
 aures confitenti daret. Sed Prætozem adortus extemporalis eloquentiâ,
 tam liberè pro se & causâ suâ dixit, vt vim loquentis ille non sustinens,
 nullâ re læsum è vestigio manumiserit. Quæ tam in sperata res, Catholicis
 lytrum parantibus, eximiam Dei erga Sacerdotem suum curam singu-
 lariter probauit. Huiuscemodi luctis commilitones illi, ad magna præ-
 mia, & in exemplum scilicet posterorum, exercebantur; donec vnus vtri-
 que annus euntis sæculi duodecimus laborum finem attulit, post parem
 viginti annorum cursum in difficili illo stadio, in quod prius sine exem-
 plo pariter fuerant ingressi. Magna opinio sanctitatis post obitum reli-
 ctâ; & postumus virtutum odor, hodiçque spirans, nonnulla etiam sit-
 pra naturæ vim collata mortalibus beneficia, immortalem vtriusque
 memoriam conseruant. Iam Læuini Wauterij (cui biennium ipsum
 in carcere exactum) Ludouici Makeblydij, Borlutij, Tacquij, Greuij,
 Wencomij, aliorumque Patrum captiuitatem vinculaque persequi im-
 pedior numero, & quorundam adhuc vitâ: rerum etiam similitudine
 laboraret oratio. Fortunam omnium animosque vnus exhibeat Ioannes
 Viringus. Is rem Catholicam, sui securus, tractabat in Frisâ, cum ab
 Harlinganis præfidiariis nullâ periculi suspitione comprehenditur, de-
 uehiturque Leowardiam. Prodidit virum ingrattissimus aliquis disci-
 pulorum, qui ab illo olim Magistro in scholis, præter commune doctri-
 næ, multa priuatim acceperat beneficia, quibus Iudaico exemplo tam
 insignem gratiam rependit. Gestiebat interim gaudio Viringus, nec
 implicari compedibus antè sustinuit, quàm eas latissimo ore, tamquam
 delicias suas & votorum summam, exoscularetur. Menses propè septem
 exegit in vinculis. Paulum aliquem captiuum diceret; ita suadebat om-
 nibus, hortabatur, orabat; &, quod liber vix faceret, inueteratos aliquot
 & contumaces hæreticos ad Orthodoxorum partes transtulit catenatus.
 Lytrum pro se ne Catholici penderent, anxie prohibebat; iniuriam fa-
 cturos, non beneficium, professus. Nequaquam tamen sic cauere potuit,
 quin matrona nobilis, & apud Iudices gratiosa, libertatem ei exoraret.
 Ergo compedibus exemptus, molestiore animo quàm intraret carcerem
 exiuit, relicta post se tantâ virtutis opinione, vt ferrum quo fuerat alli-
 gatus, multo argento æstimatum redemerit Catholicus primæ dignita-
 tis vir, & facti pignoris loco reuerenter asseruari. Maiori etiam honore
 dignum

*Leonius &
 Dystius,
 duo auspi-
 ces Mis-
 sionis, vni
 mortuan-
 tur.*

*Constantia
 Viringi in
 carcere.*

dignum erat ferrum, quod alterius Sacerdotis adhuc viuentis tam atrociter adstrinxit pedes, vt quotannis (& annus hic quintus decimus est) acerbo & immedicabili cruciatu vulnera recrudescant. Possent Goudam, Amsterodamum, Lugdunum, Hagam-Comitum, Neomagum, aliasque vrbes producere, quibus vinculorum & carcerum gloriam debet Societas; nisi satis esset dicere, quàm latè hæresis imperat, nobis patère Christianæ patientiæ theatrum. Fœderatorum quidem Ordinum, pro ingenio gentis, maior fortassis esset humanitas erga nos, si non perpetuis pseudoeuangelicorum quærimoniis ad sæuitiam accenderentur. At illi Ministelli reformatores Religionis, qui quæ docent neque intelligunt ipsi, neque constanti possunt asseuerare mendacio, classicum bello Iesuitico tanerè gestiunt; quia plagam sibi & synagogæ suæ à nobis timent, quàm sanare non possunt. Quod malum præoccupaturi, validis lateribus & vastâ fauce stentores, aduersum Iesuitas intra ipsa Batauiæ viscera occulto latrocínio grassantes, cum rui & sine fine declamant. Lepidum Goudæ contigit annos abhinc triginta sex. Theodoricus Stooft hemus vetus gladiator benè longam in nos declamationem instituebat, nullâ re præterquam calumniis insignem. Nullum dicendi finem poterat inuenire, donec prodigioso signo desuper admonitus est, quàm verè omnia & quàm diuino afflatus spiritu diceret. Immanis bubo de fumino ædis laqueari cum ingenti strepitu delapsus ad concionantis aures, & circum ardentem cereum codicemque sacrum, quem ante se apertum doctor ille voluebat, ter quaterque se librans, quasi alarum plausu comprobaret verba præconis sui, vniuersam audientium coronam cum risu plausuque dimisit. Huiuscemodi ministris vitur satanas ad vlciscendum dolorem suum hauustum ex tot animarum iacturâ, quas lupo illi ereptas, CHRISTO Pastori vero restituumus. Illorum maximè impulsu ab Ordinibus feruntur edicta; & inquisitionibus, comprehensionibus, exsiliis, carceribus, vinculis, sæuitur in Iesuitas, non alterius culpæ reos quàm defensæ Religionis Orthodoxæ, ne illa penitus intereat iis in locis, vbi quondam sanctissimè culta tamquam suo in Regnò triumphauit. Id potestis scire, & verò scitis, Fœderati Ordines, si permittitis vt vos compellem:

Non nos aut ferro Batauos populare penates

Venimus,

aut insidiari cuiusquam vitæ, aut aduersus Rempubl. vestram machinari. Fabulæ istæ sunt, contra quas centum iam anni stant, & secularis nostra innocentia. Equumne igitur vos exacerbari paucorum Sacerdotum latebris, & modestâ, vobisque innoxia, viuendi ratione, conseruandis reliquiis Orthodoxæ Fidei illius, quam maiores vestri omnes publicè professi sunt, quam templorum parietes ac fenestræ, quam imagines (si non omnes violastis) quam senes vtriusque temporis testes, quam libri & litterarum monumenta commendant? Si Iudæis, si Turcis Christiani nominis hostibus, veniam datis exercendæ palàm impietatis; nobis, saltem Christianâ lege coniunctis, vel occultum veræ Religionis exercitium interdicetis? Ergo quæ sceleratis, quæ perfidis, quæ impiis licere vultis, soli nos multetis, exsiliis, carceribus, squallore, inedia, omni

arumnarum genere luemus? Sed hæc alterius temporis est oratio.

Ceterùm Deus quàm gratos habeat Batauicæ Missionis labores, prodigioso persæpè indicio declarauit. Hornæ Franciscum Cleuium grauis morbus ad extrema deduxerat, mœstis sanè Catholicis, & viri adeò necessarij iacturam quantous pretio, si possent, redimere paratis. In communi luctu matrona quædam impulsu aliquo maiore suam vitam morti oppignorat, seque pro Sacerdotis salute, si Deo ita cordi sit, ex animi sententiâ deuouet. Annuit Deus. Confestim mulier ex voto suo ægritudinem corporis persentiscere, leuari Sacerdos; deinde paribus omnino incrementis huic valetudo, illi morbus intendi; ad extremum vno tempore illa mortem oppetere, hic perfectam consequi sanitatem. Roterodami cœtum coëgerat Nicolaus Romæus noster, quem subito interuentu Prætor tantùm-non in Sacris deprehendit. Progressi ad Prætozem primarij duo viri, dum quibus nescio sermonibus hominem occupatum tenent, Sacerdos ac populus per posticum ædium, quas fluuius alluebat, quærentes fugam, mirabiliter euadunt. Vacuus fluitabat lembus, qui sponte ad ædes velut Catholicos accepturus applicuit. eo quotquot poterant in aduersam ripam traiecere. Inde iterum ac tertium nullius impulsu rediit lembus, omnesque periculo subduxit. Makeblydium aliquando interceperat Prætor; & mox intemperis agi cœptus adeò grauiter, vt de vitâ Medici conclamarent: adductus Makeblydius feruenti ad Deum præce subitam homini exorauit sanitatem. Hoc vindictæ genus proprium habent Catholici, ac præcipuè Sacerdotes, benè de hostibus mereri. Vastissimo corpore & pingui aruinâ hominem de stirpe Titanum, qui mortuus viginti duobus humeris fuit effendus, de verâ fide capeßendâ admonebat noster; docebatque, quem Petri nauicula non veheret, salutis portum tenere non posse. Risit ille, & impio ioco, Vetus, inquit, ista nauieula est; & me si vehat, periculum ne subsidat. Frustratam Sacerdotis operam diuina manus ad exemplum vindicauit. Tertio post diè valens ille ac firmus, nullo tentatus morbo, viuere desit, gemino corporis animique naufragio infamis. Verùm ad Annales talium pertinet narratio: Missionis Hollandicæ naturam paucis indicasse, satis ad præfens institutum. Nunc Castrensẽm à primordio euoluamus.

MISSIO
CASTREN-
SIS.

Thomas Saillius Bruxellensis, cum Antonio Posseniũ, aliisque vndecim Sociis, Moscouiam excolebat, recens ad æquas pacis conditiones adactam à Stephano Battoreo Rege Polonorum: cuius rogatu colonos illos miserat Româ Gregorius XIII. Pontifex Maximus, ad barbaræ gentis feritatem Christianis legibus mitigandam. Ibi per triennium laboribus & ærumnis exhausto Saillio de Medicorum sententiâ Belgium repetendum fuit, si vellet viuere. Abituro Rex credit litteras ad Alexandrum Parinensem Ducem, Belgij tunc Gubernatorem: in quibus & latorem ipsum, & Battoreos duos nepotes suos, hæctenus dissimulato genere militantes, impensè commendabat; ac præterea indicabat, arcana quædam non committenda litteris renuntiaturum Patrem, cui perinde habenda esset fides, ac si Rex ipse loqueretur.

Hac epistolâ instructus Saillius, Belgium attigit anno sesquimillesimo

mo octogesimo sexto Septembri mense, atque in castra Regia ad Orfoiam delatus, eamdem exhibet Parmensi Duci, qui, postquam legit, magnum Patri honorem habet, & aliquamdiu cum eo in virorum Principum coronâ collocutus in interius conclauē fecedit, intellecturus arcanâ, quæ Rex intelligi volebat ex Saillio. Id ubi factum, ad singularem honorem adiungit Dux incredibilem beneuolentiam, & aliquando virum abs se abire permittit. Saillius Duci satisfactum interpretatus, ad Belgij Prouincialem iter arripit, & Meursium proficiscitur, natalem ibi Deiparæ Virginis acturus diem. At Parmensi mens erat, eum conscientiæ suæ arbitrum retinere. Itaque Peruigilio festiuitatis expiatus de more animi noxas, vocari ad se iubet Patrem Thomam. Quæritur totis castris Thomas; ac tandem inuenitur aliquis eo nomine ex Franciscanâ Familiâ, & sistitur Duci. Dux errore offensus, alium de Societate IESV adduci imperat. Fit longa inquisitio, & festus interim dies illucescit, quo sacram Synaxim sumere constitutum habebat, si adesset Saillius. In loca vndique vicina dimissi cursores Thomam venabantur, & inclinato iam die vnus aliquis Meursium peruenit, tertio à castris lapide. Stabat Saillius ante hospitis sui fores iter profequi meditatus, cum cursor illum aggressus, Tu, inquit, ille es quem quæro; conscende hunc equum sessoris vacuum sine morâ; Dux te vult, quem tuâ causâ nobis iratum placare festina. Hic magis mirari Saillius, & tamen conscenso equo in castra properare. Sed iam nox abstulerat colloquendi cum Duce facultatem: nihilominus ab Oeonomo magnificè acceptus est. Vixdum illucescebat, cum Dux vltro ad Patrem accedens, & manu scabellum è vicino promouens, Hic sede, inquit, mi Pater, & penitentem me audi. Ex illo Saillius dare aures constanter pertexit, vsque dum tertiâ in Gallos expeditione extremam Ducis morientis animam legit in Vedastino apud Atrebatas.

Hicce principiis originem duxit Castrensis Missio, occasione non magnâ, neque tum intentâ, vr ferè consuevit, cum grande aliquid molitur Deus, cuius ipse manifestus auctor videri vult; ne humanis procuratum consiliis ac inolutionibus fortasse credatur. Etenim Saillius apud Ducem hærerè iussus, pro zeli sui amplitudine etiam ad milites semet extendit: ac breuî factum, vt totis castris celebratus expeteretur passim ab omnibus: ad quos tamen pertingere vnus non poterat, quamuis se ipse quàm latissimè explicaret. Itaque de focis in auxilium vocandis agi cœptum, Duce non solum probante, sed etiam hortante & impellente. Sensit tum demum egestatem suam Prouincia, Sociorum numero haudquaquam exæquante vota necessitatesque ciuitatum, nêdum sufficiente Missioni nouæ. Valuit tamen ratio maioris boni. Ex variis Collegiis præcipui Patres educti, quos iuuando militi pericia linguarum, & exantlandis laboribus robur animi iuxta ac corporis dictabat idoneos. Duodecim Sacerdotes dati: totidem adiutores pars nostri fratres, pars iuuenes honesti Societatis nostræ candidati. Omnes in suam familiam adsciuit Dux, & pro domesticis habuit aliquamdiu: donec in omne tempus Missionem illam, cuius fructuosissima erat opera, firmaturus, Patrum nomina libris Regiis inscribi voluit ad militarem

*Thome
Saillij colloquium
cum Duce
Parmensi.*

Dux Saillium reuocauit;

et sibi Confessarium accipit.

*Origo
Missionis.*

Missio instituitur.

modum; non stipendio faciundo, quod erat nefas, sed eleemofynis sustentandæ vitæ impetrandis. Porrò quò nosfer sese labor, dum mouentur castra, ad vniuersum militiæ corpus extenderet, numero in membra diuiso, pars apud Aulam, pars in tormentorum statione collocati, plerique in peditatu residere iussi. In equite laborabatur, quem & loco inconstantem, & à mole exercitus plerumque distitum comitari, neque modestum satis erat, neque fructuosum. Ne omnino tamen neglectum iremus, hæc ratio opportunissima est visa, vt quæ turina ad Principis custodiam quotidie accederet, ea gnauiter excoleretur à Patribus Aulam sectantibus; deinde, quando in acie standum, expiarentur animis, & suâ quisque linguâ animarentur ad præliandum fortiter Deo ac Regi; tum etiam, vbi res posceret, in conflictu læsi cadentesq; iuuarentur. Hæc igitur illa castrensis Missio primùm Dei bonorum omnium auctoris, post Deum Alexandri Ducis Parmensis auspiciis nata perfectaque, succedentibus ordine Principibus velut per manus tradita hodieque perseverat. Ingens virtutis campus, laborum incommodorumque magnitudine cum periculis adæquatâ.

Expeditiones singulas persequi, immensum; paucas attingere, necessarium, ex quibus prona erit omnium coniectura. Occurrendum enim falsis quorundam opinacionibus sermonibusque institutum illud fugilantium, quasi aut emolumenta nostra, aut quas nescio spes venemur ex castris. Quem errorem (nisi malevolentia est) euellere aggredior exiguâ narratione; & ab ipso Saillio Missionis auspice iuvat auspicari. Is Burrichij prope Wesaliam miserorum militum mapalia lustrabat, opem animis, opem ferens corporibus; cum pestilenti afflatus lue, castrensi laborum principia tantùm-non morte suâ functauit dicam, an consecrauit. Chirurgus Ducis dum Patri curam adhibet, ipse contagione exstinguitur. Saillius, desperatâ ab hominibus vitâ, votum Virgini concipit, & conualescit: quem adhuc grauiter languentem Dux ad se accersit Zutphaniam, cuius vrbs soluendo obsidio distinebatur. Iamque aciem describebat, cum aduehitur Saillius: quem vbi vidit, manifeste exultans gaudio, Adesdum, inquit, mi Pater; & pro Ecclesiâ dimicantem, si humani quid fortè contingat, iuua. Hæc prima illa stipendia, quæ fecit primus castrorum sectator, ex militum lue tactorum visitatione, contracta pestilentia, & ipsa mors, nisi hanc votiua pietas auertisset. Premebat Rhotomagum in Galliâ Rex Navarraeus anno M. D. XCI. quando Parmensis Dux à Catholicis Christianissimi Regni Proceribus ad ferendam iteratò opem è Belgio aduocatus, durum iter hiberno anni tempore ingressus est, suoque aduentu hostem celeriter fugauit. Victoria fuit: sed quantis empta militum, ducum, & quod nunc ago, Patrum castrensiarum ærumnis! Sæpè fixis mediâ niue tentoriis traductæ noctes asperissimo frigore & gelu: sæpè annona deficiens, aut famem, aut miserimum victum & aliàs detestandum, imperauit. Quorum incommodorum acerbitatem quis liber homo sustineat, si absit illa spes, quæ præsentium sensum aufert expectatione futurorum? Sanè robustissimum quemque ex miseriâ inuasit moribus, morsque vnum sustulit mediis iacentem campis sub dio, cui militare vehiculum

Quam sit ardua hæc Missio.

Saillius pestem contrahit ex castris.

Alius moritur sub dio.

culum ventis ac imbribus peruium lectus fuit, in quo supremam animam exhalaret.

Copias ex Galliâ vix reduxerat Parimensis mense Maio millesimi quingentesimi nonagesimi secundi, cùm Mauritius Comes Batauicæ militiæ Imperator, validissimo exercitu nauibus aduecto, castra metatus est ad Steenwicum : quod Transisalanix oppidum Regi seruabat Coquellius Gubernator, vir domi nobilis, ac militari laude clarissimus. Qui iam certus paratæ sibi obsidionis, ante omnia egit, vt vnus aliquis è Societate Sacerdos militibus præsidio futurus accederet. Datus ex castrensi numero P. Henricus Samerius; & ingenti gratulatione excipitur: quippe cuius insignem operam aliis quoque locis & expeditionibus probatissimam habebant militum plerique. Hoc potissimum auctore omnes vitam Catholicæ Religioni ac Regi deuouere, dira omnia passuri prius quàm sese hostibus hæreticis dedituri. At Mauritius iam ad ipsam oppidi fossam perduxerat vineas, omniq̃ue ex parte muros & propugnacula quatibat: quæ breuî solutis compagibus tam ingenti hiatu discessere, vt interiora nudarent non tantum, sed planam quoque in urbem viam per ipsas murorum ruinas darent. Signo ad irruptionem dato, in ipsis incenium visceribus acerrimè dimicatum; sed iniqua fors propugnantium erat. Mauritio ad reparandam iacturam prompta multitudo, & fessis faucibusque noui recentesque succedebant: Coquellius paucitate laborabat. spatium vel ad ipsa vulnera obliganda deerat, nedum ad corpora quiete cibove recreanda. Itaque bono numero cadebant aut transfixi hastis, aut plumbeis glandibus traiecti; & tamen qui supererant, Samerio ad omnia præsentè, suisque hortamentis periculi metum auferente, perstabant in loco, deuotas animas profundere parati, ac subinde oblatas quantumuis honestissimas conditiones superbè, quasi vincerent, respuebant. Ingens enim uerò tunc laborum moles in vnum Sacerdotem incubuit, cùm fauciorum ac morientium nemo esset, quin illius opem imploraret. quam vir magnanimus negare nulli sustinens, ibi scilicet maximè versabatur vbi pugna feruebat; & illæsus tamen inter tot vulneratos, tot interemptos, stetit. Hoc quoque in mirandis ponendum, quòd multi, disrupto cranio, & cerebro sædè fluente, spiritum & vocem retinere, donec ritè confessionem peregissent. Pugnandi pertinaciam nox sola fregit. Pedem retulere hostes irritò conatu; & ad duo millia desiderati. è Regiis trecenti cecidèrè, restabant haud multò plures fessi omnes fractique; neque in diem alterum supererat puluis vel vnico tormento in hostem excutiendo necessarius. Quæ tametsi ferè non ignorabat Mauritius; eadem tamen haud minorem priore sapienter veritus ab obstinatis & iuratis mori, misit qui variis conditionibus tentaret obsessorum animos, honestaque offerret omnia, nisi quòd solum Iesuitam tradi postularat. At Coquellius & miles postulatum indignissimum detestati, & sua capita Samerio oppignorantes, tamdiu resistere, donec & hunc iidem cum milite inclusum pactis tutò libereque abiturum promissit hostis; sed fide malâ, quemadmodum alibi commemorabitur in loco.

Gubernabat Belgium anno M. D. XCV. extincto Archiduce Ernesto,

*Labores
Henrici
Samerii in
obsidione
Steenwic-
ci.*

*Hirrus An-
nal. Belg.
Tom. 5.*

sto, Fontanus Comes, quando noua in Galliam suscepta expeditio Patrum operam magnis incommodis exercuit. Nec sine nostro sanguine res peracta. Nicolaus Montanus, vulgò Burgundionum Apostolus, ab hostili milite ad S. Quintini fanum multo vulnere confossus interiit. P. Antonius Crispus Fontani Confessarius ad Cameracum in obiectos vrbi aggeres (quod solebat) ascendens, opem militi laturus, glandem aduerso accepit pectore, & pro mortuo in castra delatus mortem mirabiliter euasit. Virum crederes iterato Numinis beneficio in castrorum subsidia seruari. Nam & ex illâ infortunatâ classe, quam Philippus Rex aduersus Anglos tanto molimine sumptuque adornarat, peteuntibus aliis, ipse vno cum socio in Flandricum litus euasit, ex eoque tempore operam militi perutilem nauauit, quasi ad hoc Oceanus expulisset.

*Nicolaus
Montanus
trucidatur.*

*Antonius
Crispus
traiecitur.*

Quid Alberto Belgarum Principe? quàm arduus Patribus ille campus Neoportanus, non vnus cruore resperus! Sæcularis ibat annus millesimus sexcentessimus, & formidandis Batauorum copiis Flandriæ ora maritima tenebatur. Archidux collecto celeriter milite obuiam progressus, ipsâ visitantis Mariæ luce cum Mauritio haud procul Ostendâ secundo Marte congreditur. Felix Belgium, si victoriam benè auspiciatam, maiori circumspeditione miles præferuidus profecutus fuisset! Sed auctis eo ipso die copiis, præcipitato ex vincendi ardore consilio, iterum impetus factus est in desperatè pugnaturus; atque ita redintegratum prælium illud cruentum, in quo fortissimi Ducum ac militum cecidèrunt; ipse Archidux, accepto in caput vulnere, vix discrimen euasit.

*Pugna
Neoportana:*

*Patres in
eâ quid
fecerunt:*

Numquam maior Patrum animus apparuit, quàm inclinante belli fortunâ. Discurrere ipsi per signa, metum eripere trepidantibus, auersos retrahere à fugâ, læsos cadentesque expiare. Iam accepta clades erat, neque campum tamen deserebat imperterrita illorum charitas. Inter laceros miserorum artus & cæcorum cadauera reptabant, aures dabant adhuc spirantibus; nonnullos etiam, de quibus spes vitæ erat, suppositis humeris in tutum deportabant. Spectabat hæc victor hostis, & tantâ virtute irritatus impetum parabat, ingentem scilicet ab inermi Sacerdotum manipulo gloriam relaturus. Petrus Buzelinus, Laurentius Euerardi, Otho Campensis comprehensi sunt. ceteri fugâ lapsi. Buzelinus, nostris eâ pugnam præfectus, clarâ voce profitebatur se non militem, sed militum Pastorem; non arma tractare, sed animas; non facere

*tres ab
hæreticis
necantur,*

*P. Petrus
Buzelinus,*

Archiducis stipendia, sed vnus Dei. Magis hinc, vnde mitescere debuerat, efferatus hostis hominem glande iteratâ traiecit. Ille prolapsus diu fuit antè quàm moreretur: quo tempore suorum vulnenum oblitus, circumiacentes Regios, quorum lentè exspirantium exaudiebat gemitus, animabat; & suo exemplo hortabatur, vt sanguinis vitæque iacturam in causâ Fidei tamquam martyrium læti sustinerent. At Laurentius nonnullis transfugarum hostili cuneo permittis agnitus mouit commiserationem sui. Audierant sæpè illum in castris Regis concionantem, & charo capiti vitam ab hoste omnibus precibus orabant. Sed quas preces admitteret Calviniana crudelitas pro Sacerdote Iesuitâ? Ergo & ille magnanimus, neque pro se ipse quidquam precatus, multo ferro plumbo-

P. Laurentius Euerardi,

plumboque trucidatus occumbit. Otho denique Campensis, in cuius P. Otho
Campensis. aures Ernestus Archidux animi sui noxas nuper deponebat, dum fau-
ciorum aliquem suo collo inhaerentem ex caede eripit, ab hoste circum-
uentus pro alienâ salute seruandâ amisit suam. Caesorum cadauera,
vt hinc odium, atque ex odio causam necis colligas, vsque eò defor-
mata vulneribus fuere, & membris mutilata, vt inter se recognosci
numquam potuerint. Decebat sanè tam vnanimis viros, quorum par
mors mortisque causa, ne cadaueribus quidem posse discerni. Valuit
paucorum virtus ad communem omnium gloriam. Ex eo die ad So-
cietatis existimationem accessit etiam veneratio. Sanctos Patres illos,
vereque Martyres ferebat fama, & multi sapientes credidere.

Secutus est annus saeculi cunctis primus, & Ostenda premi ab Archi-
duce cæpta, plus quam triennialis labor. Duorum supra septuaginta
millium sanguine obsidio ea Alberto etiam victori stetit. Patrum mul-
tos tam dura castra fregerunt. Peste aliquot extincti, aliquot discerpti
globis; interque hos Germanorum quidam appellatus Apostolus, co-
nomine dignus, P. Spikermannus, quod ad solam Ostendam vnus ipse
octingentos amplius ad veram reduxit Fidem, non gregarios tantum
illos, sed Duces quoque ac Tribunos. Quis ægrotantium aut vulnera-
torum exstiterit numerus, cogitari facilius quam dici potest. Horum
omnium animis, & quâ licebat corporibus, mederi Patrum nostrorum
fuit, nisi pecundum more permitterentur mori. Aliunde nihil auxilij so-
latiue sperandum habebat turba illa miserabilis, nisi à Patrum pietate,
quibus vitam multi seruatam, multi recuperatam sanitatem debuere. Et
quoniam castra tantam inutilium copiam non ferebant, Brugas vici-
nam urbem deportabantur; vbi breuî is numerus fuit, quem octo ma-
gna nosocomia capere vix sustinebant. Hac parte oneris castrenses Pa-
tres subleuauit Collegij Brugensis charitas: quod ferè consuevit, quoties
inhabitas nobis vrbes, vel hibernaturus, vel ab ærumnis recreandus,
miles inducitur.

Ceterum ad Ostendam multa & noua Christianæ pietatis excita-
menta in vsum induci cæpta, & quibusdam quasi legibus ad stabilita-
tem confirmata; sed præcipuè hæc quatuor. Sacrosanctæ Eucharistiæ Pia insti-
tuta in
castris. Sacramentum deinceps ad ægros magnâ pompâ multisque luminibus
defertor. Statis per diem horis ad nolæ signum Missæ sacrificia per-
aguntor. Manè, meridie ac vespere tubarum cantu signum Angelicæ
Salutationis dator. In Patrum tabernaculo ante Virginis Deipatentis
statuam lampas perenniter luceto. Postrema hæc constitutio ingens
ad deuotionem stimulus fuit vniuerso quidem militi, sed excubitori-
bus potissimum, qui numquam interdium, numquam noctu transibant,
nisi ponerent humi genua, Deiparæ inelamarent opem, suamque illi
vitam & salutem commendarent; haud sanè languidè, si quod pericu-
lum ceruicibus impendêre sentiebant. Hæc ad Ostendam decreta: ali-
bi alia, quæ pro tempore perpetua emendandæ militiæ cura dictabat.
Nam quæ omnium expeditionum sunt, abstineo dicere: multos ab hæ-
resi abduetos; iurandi, peierandi, blasphemandi inuolitam consuetudi-
nem exstirpatam; cicctas pellices & scorta; licentiam militarem in pe-
cuniis

cuniis extorquendis, in diripiendis rusticanorum bonis, repressam; extincta odia dissidentium, duella inter Principes quoque viros impedita; diligenter curatum, ne cui vniquam confitendi copia deesset; turguria militum frequentata, & id genus sexcenta: quæ vno possum complecti verbo, si dixerò institui à nobis militem Christianum. At quanto id labore, quot curis vigiliisque, quo discriminum omnium, ipsiusque ad eò mortis contemptu impetrandum sit, faciliè intelligit & solus, qui aliquando ingenium militare tractauit.

*Inducias
duoden-
nales.*

*Missio ca-
strensis ob-
tractatio-
nem pati-
tur:*

*aliqui
apud Re-
gem agunt,
ut abroge-
tur in per-
petuum.*

*Marchio
Spinola ad
Regem scri-
bit pro ser-
uanda
Missione:*

*Rex per-
petuam
esse vult.*

Annos iam supra viginti Castrensem hanc prouinciam pari operâ & operæ pretio, magnâ sui apud bonos commendatione, maiori apud Deum, quod speramus, merito Societas sustinebat; cum belli tædio hinc atque illinc respectari ad pacem cœptum, aut ad inducias certè, quas datis vtrimque oratoribus in duodennium confectas denique & proclamatas, ingenti Belgarum gaudio, ingenti patriæ bono, annus sæculi nonus felicibus auspiciis innexit. Ergo vel exauctoratus miles, vel in statiuâ dimissus. Ea occasio fuit, cur parum nostri amantibus hominibus, ac parum de Christianâ pietate sollicitis, visa sit nihil admodum necessaria Societatis opera in castris, quæ nulla iam essent; atque etiam bello post inducias reparato, posse castra Patribus carere ex Regis & publicæ rei bono. Hæc sæcum cogitantibus non veniebat in mentem, prædialiis militibus etiam per induciarum tempus esse consulendum; ac si quam interim in partem miles Regius extra Belgium mitteretur, Patres vtiq; pro muneris sui ratione comituros: quod & factò fuisse opus postea dies ostendit. Verùm hæc eos animaduertere non sinebant vel parum æqua erga nos studia, vel in solas res humanas nimium intenta cogitatio sine curâ diuinorum. Quodcumque illud fuit, certè Regem frequentibus litteris interpellandum putarunt, monendumque, ex illo ære nobis numerato constari posse multorum militum stipendia, quorum scilicet necessarius in bello vsus, non item Patrum nuper à Parmensi Duce nouo inuento adscitorum, priuatæ magis beneuolentiæ, quàm boni publici affectu. Sine his & pugnatum antea fuisse in Belgio, & extra illud nunc non infeliciter pugnari. Sed neque deesse Sacerdotes alios plerisque legionibus, quos Capellanos vocant. Adhæc satis instrui posse militem Christianis monitis quâ parte anni in hibernis agit: in campo non de rebus animi, sed de hoste victoriâque cogitandum. Huiuscemodi parum firmis rationibus fatigabant Regem; nec quies fuit, donec Marchio Spinola, supremus militiæ Imperator, quotidianus ipse idemque grauissimus actionum nostrarum testis, suam hac de re sententiam luculento scripto comprehensam transmisit Regi. Has vbi litteras accepit Rex, ex iisque didicit quanto suæ Maiestatis honore, quantâ ducum militumque gratiâ, &, quod caput, animorum vtilitate adhuc in castris versata esset Societas, quantis se confecisset laboribus, quot periculis obiecisset solâ salutis alienæ causâ; hæc, inquam, Rex postquam indubitatâ Marchionis testificatione comperta habuit, indicto importunis monitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus Præfectisque ærarij sui mandata, ne quid in posterum aduersus Patres, quorum ope-

ram probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed promptiores etiam exhinc essent in annumerandâ eleëmofynâ sustentandis illis, quos nihilo sanè minùs quàm milites in bello viles ac necessarios censeret; quorumque laboribus & meritis certius, quàm militum armis, venire speranda victoria. Hic finis contra nos agendi fuit, verius contra Regem ipsum, contra Duces ac milites, contra salutem animorum. Quot enim millia sine Patribus perissent? quot regnassent scelera? quæ libidines, quæ furta, quæ rapinæ, qui tumultus, quæ seditiones? Odiosum sit suis singula exemplis comprobare; ac nihilominùs adeò manifesta sunt, vt nec inuidia negare possit.

Iam Regi satisfactum erat, cùm in milite fuit laborandum. Huic pessimus à nonnullis ingeneratus error, præteritorum meritorum induxit obliuionem, & ex amore odium detestationemque concitauit in Patres. Stipendiorum imperfecta solutio imputabatur Societati. Fama erat, sustentandæ Missioni nostræ partem bonam singulis militum detrachi. inuidiosum sanè commentum, in quo expugnando diu multumque defudatum. Plebeiis animis ac rudibus, quibus pecunia salute est potior, pertinaciter hæsit semel infixâ persuasio. Emerfit tamen aliquando veritas, & pristinam nobis benevolentiam cum fenore restituit. Vt enim lux post tenebras gratior, ita, posteaquam mendacium euauit, plerumque est amabilior innocentia. Ceterùm induciæ, vti antea insinua-
*Apud mi-
lit. m con-
stat in-
uidia Mis-
sioni.*

bam, minimè otiosis Patribus actæ. Præter domesticam præsidiorum culturam bis extra Belgium miles sequendus fuit Duce Marchione, qui nostram ab exercitu nunquam patiebatur absentiam. Prima expeditio suscepta est anno sæculi quarto decimo: & prono cursu Aquisgranum, Wesalia, & quotquot circùm oppida, in Cæsaris, cuius hæc auspiciis gerebantur, potestatem venèrè. Præter consuetos castrorum labores, in gens tunc bellum cum hæresi susceptum: Wesaliæ in primis, quam alteram Geneuam expurgare Patres summis viribus institerunt. Anno deinde sæculi vigesimo in Palatinatum ducturus Marchio, iterum Patres, veteri suo more, ad omnem fortunæ aleam assumpsit, ipsumque ante alios Thomam Saillium, emeritæ iam militiæ senem; cuius præcipua erat apud Tribunos & in omni exercitu auctoritas.

Sed post inducias, quæ finem suum habuere tertio Kalendas Maias millesimo sexcentesimo vigesimo primo, incredibile, quid castris Regiis profuerit Societas in hodiernum diem. Vix audiri cæperat tubarum ac tympanorum sonus, cùm Albertus Archidux, patriæ pater, quasi nollet induciis superesse, diem suum obiit, mœstissimis sanè Belgis, & ex pacifici Principis interitu præfagentibus ea mala, quibus hodieque implicantur. Influxit Batauos mors Alberti; sed mox sensere viuere Isabellam: cuius fortissimæ Heroinæ auspiciis illo ipso anno cinctum Iuliacum, & proximo ineunte in potestatem redactum, docuit & post Albertum posse à feminâ hostes superari. Verùm rem nostram, non publicam, agamus, & morè apum ex floribus mella legentium, fructus aliquos obiter ex pauculis expeditionibus delibemus. Anno sæculi vigesimo secundo tentare placuit Bergizomium in Brabantæ finibus vrbem flumini impostam. Trimestre obsidium fuit. Paruus in principio

*Mis-
sionem
usam ha-
buit etiam
tempore
inducia-
rum.*

*Finitis in-
ducis mo-
ritur Al-
bertus Ar-
chidux.*

error, in fine maximus, desperato successu receptum imperavit. Iis castris egregiè probata militi, probata Ducibus, ipsique potissimum Marchioni Spinolæ Patrum virtus, nullos labores, nulla pericula reformidantium, ubi agebatur animarum salus. Munitiuncula erat, quam frequente incurso vexabat hostis, & nostri laborabant. Eò submissus P. Gulielmus Buuetius addidit animos militi; &, quæ sinebat Religiosa professio, præter Sacerdotis partes, etiam agebat Ducis. In ipso certaminis ardore lorica hostili cuniculo subuersa propugnantes ita nudauerat, vt hastis ferroque res cominus ageretur. Desperata loci defensio omnibus suadebat fugam. solus Sacerdos pænè cum humo in sublime iactatus, amisso pileo, os vultumque puluerulentum detergens, *In hostem*, inquit, *in hostem*; simul iniectâ fugientibus manu, quâ verbis, quâ exemplo fuit militem, & in præsentis morte detinuit. Primus ipse sportulam congestâ humo refertam in hiatus intulit restaurandæ loricæ: quo facto stimulauit armatos, quibus iam pudor erat inermem non sequi. Momento rediit omnibus animus: restituta lorica est, reiectus hostis, seruata munitio. Interea totis iam castris fiebat rumor, dissiliente cuniculo abreptum Patrem, & terræ cineribus insepultum. alij hastâ ab irrupente hoste confossum memorabant. Iamque plorabatur, cum ecce tibi velut ab inferis emergens, vultum vestemque decoro puluere sordidus, cetera saluus atque illæsus, apparuit. Exceptus est omnium gratulatione plausuque, & multos per annos facinus illud imperatorium à Sacerdote patratum miles vniuersus sermone celebrauit. Rex ipse, te cognitâ, admirabundus magnificis verbis extulit Patrem, suamque in nos beneuolentiam auxit. Eum nobis virum præterita anni proximè superioris castra rapuerunt, quem omnes immortalem, ac potissimum pauperes, voluissent. Misericordia ille omnium complectebatur amplissimo charitatis sinu, verè inter illos misericordiæ viros recensendus, *quorum pietates non defuerunt*. Missionem gubernauerat annis multis singulari curâ prudentiâque, in his perinde ac summis chartis. Extinctum fleuit exercitus, Aula, Belgium. Ferdinandus ipse Princeps, qui viuentem præcipuè amabat, & in castris ad sacram Exomologesim adhibebat, impedito per morbum Reuerendissimo Patre Ioanne de S. Augustino, non semel publicè professus est, in Patre Buuetio multa Societatem, plura exercitum Regium amisisse. Verum, vt vnde digressus est sermo redeat, quo tempore ad Bergizomium virtutem suam probabat Buuetius, illo ipso Petrus Eulartius, quem in Palatinatu nuper ad militis solatium reliquerat Marchio, reuertit in Belgium, non solo puluere, sed sanguine gloriosus. Mansfeldium Halberstadiumque, duas Germanici belli faces, omnia vastantes, suumque incendium inferre Belgio molientes, insequabatur Gonsalvus de Cordubâ, exercitæ militiæ Imperator, incredibili vsus celeritate, donec hostem nactus stitit, & prælio decernere coëgit. Cruenta pugna fuit & diu anceps; animus vtriusque ferox; spes in morte, vel victoriâ. Hanc denique retulit Gonsalvus præcipuâ virtute Hispanorum. Hostilis peditatus magnam partem deletus: equitum duo millia cæsa, ceteri deserta pugna salutem inuenere. Inter præliandum emicuit intrepidus animus Eu-

*Insigne
facinus
P. Gu-
lielmi Bu-
uuetij.*

*Insignis
constantia
P. Petri
Eulartij.*

lartij,

lartij, & paucis imitanda constantia. Militibus immixtus, intra tormentorum etiam minorum ictus discurrere, hortari ad agendum fortiter, faucios è pugna auferre, extrema salutis remedia impertire morientibus. quæ dum facit, plumbeâ glande caput traicitur, maiori vulnere quam periculo. Gena scædè lacerata, excussi dentes, maxillæ os contractum, læsa vocis organa. Nec tamen pedem extulit campo, sed per strata humi cadauera, ad ferendam si qui viuerent opem, reptare perrexit, donec, confecto prælio, rediit ad suos, incertum alieno magis cruore sordidatus an suo. Mouit ea species viri commiserationem aliis: at ipse crassum aliquid & obscurum submurmurans verius quam loquens, sese omnibus exhibebat gloriose purpuratum, gauisus pro Deo, proque Catholicorum militum salute, profudisse aliquid sanguinis, & vitam ipsam, si res ita ferret, profundere paratus.

Quid obsidio Bredana, quam annus sæculi vigesimus quartus inchoauit, quintus absoluit, quantam habuit laborum segetem, quantam periculorum! Vastissimo ambitu circumsidebatur ciuitas, leucarum omnino tredecim. Id omne spatium Patribus quotidie perambulandum. lenta oppugnatio erat, nullâ vi aut armis, sed solâ fame. Ipsorum nouem mensium opus fuit extorta deditio. Tota hiems traducta in castris: nunc cum frigore, nunc cum inediâ pugnatum: subinde subitâ aquarum eluione tuguriolum & supellex omnis fluitabat. Fuit, cum maioris tormenti globus ex vrbe excussus laceraret Sacellum in quo Patres diuina faciebant. Instabat etiam metus à vicinis Mauritiij copiis, & ad conflictum res spectare videbatur. Itaque cum crucis signo præibant Patres velitatus, contemptâ hostilium pilarum grandine, & ante ipsam stabant aciem, quam oblato hosti prælio Spinola explicarat: sed Hollando animus defuit, subductisque in tutum copiis, urbem suam Comes Mauritius, ipsum vita ex mœrore destituit.

Haecenus belli post inducias redintegratio minimè nobis pœnitenda videri poterat, si fortunæ foret constantia. At enim si constans sit, fortuna non sit. Conuerso ad Batauos vultu, partes nostras deserere visa, plus curarum nobis, plus difficultatis imposuit. Argento mari capto, belli neruum habuit Hollandia. Hinc Siluamducis, ipsum Brabantia claustrum adhuc inexpugnabile, aggredi confidentia fuit. Hic ille est infelix annus supra vigesimum nonus, Religioni Catholicæ, Regi, bonis omnibus grauis, Societati etiam nostræ non vno in castris funere luctuosus: quem tamen annum, debellatis quasi Batauis, lætissimum patriæ fortuna promittebat. Transmisso Isalâ flumine (fossam Drusianam vocant) florantissimi duo exercitus, Regius Cæsareusque, Velauiam occupabant. Actum erat, nî quorundam incuriâ (pro pudor!) Wefalia periiisset: cuius vrbis iactura debilitauit nostrorum animos, hostium erexit ad constandum in Siluæducis obsidione; cuius solutionem iam imperarant Fœderati Ordines Auraco, moram aliquot horarum postulanti, intra quod tempus Wefaliam à suis occupandam sperabat. Ita duabus vrbibus pariter amissis, geminum vulnus accepimus, præter damnnum insignie copiarum annonæ penuriâ illatum. Miles non pugna faucius, quod expetebat, sed misero languore diffluens, vires Patrum, non animos superauit. Haud

*Patrum
charitas
erga mili-
tem agrū.*

*Mors
Hermannii
Hugonis.*

quaquam tamen à ferendâ ope cessatum, donec & nostros mali violentia prostravit. duo etiam immortui laboribus, & horum alter Hermannus Hugo, doctrinâ multisq̃ue dotibus clarus, in quo spes magnas amisit Prouincia: ipse tamen minimè plorandus, cui mors obrigit quantâuis vitæ diuturnitate gloriosior.

Nihilo ærumnarum minus habuit castrensis illa ad Traiectum statio, & ipsa infelix, anno trigésimo secundo, duce Marchione Santacrucio magnarum nuper classium aduersus Othomannos satis felici Imperatore, sed apud Belgas iniuriâne temporum, an locorum ignorance, an quorundam etiam perfidiâ infortunato. Multorum dierum imbres, & annonæ grauitas, eos inuexere morbos, quibus nulla curatio par esse poterat. Bina ægrorum millia iacebant; nulli, præter nos, Medici, Pastores nulli. Itaque virtutem Patrum quamuis per se excitatam, ipsa tamen languentium multitudo acuebat, & pro stimulo erat extrema tot animorum corporumq̃ue necessitas. Omnes vitæ prodigi quidquid poterant virium impendere, non terri fœtore, non fordibus, non contagione. Pretium operæ fuit letalis morbus plerisque contractus, qui duorum placatus funere, ceteros ad salutem publicam viuere permisit. Hæc castra quoque nouis Christianæ pietatis institutis illustra fecimus: inter quæ principem tenet locum erectio Sacelli noui in câ militiæ parte, quæ Baroni Balanzonio parebat, supremo rei tormentariæ Præfecto; in eamq̃ue curam datus est è nostris perpetuus Sacerdos. Diuæ item Barbaræ, tormentorum Præsidii, Sodalitas instituta; quæ siue in castris, siue in hibernis, insigni virtutis lucet exemplo.

At, amisso Traiecto, nouus militiæ Gubernator Marchio Aytona, meritò Belgarum omnium amor, & spes ingens (si frui diutius licuisset) ne omnino clausum haberemus Mosam, sapientissimo consilio Ruræmundam inter ac Traiectum, quâ D. Stephani insula porrigitur, validissimam arcem eduxerat, relicto ad defensionem copioso milite. Tres ad culturam & solatium Sacerdotes dati ex Castrensium numero. Atrox breuî pestilentia sedauit cælum, quam egesta ducendis aggeribus humus creasse ferebatur. Magna mortalium strages fuit: quibus dum Patres diurnam nocturnamq̃ue operam impendunt, lue & ipsi corripiuntur, & labores suos morte non ignobili coronant. Mox alij duo in exstinctorum submissi locum, in eandem succedere fortunam.

*Muli
Patrum
peste ex-
stinguntur.*

Hæc castrensium Patrum vita est, si quis ignorat; aut fortè etiam arbitratur magna commoda latere. Illorum certè ineptissima opinio est, existimantium hanc à nobis Missionem suscipi non tam virtute, quàm humanâ aliquâ causâ: quod perinde est ac vecordes nos & amentes putare, qui nostrorum capitum pretio opes, famam, aut quid aliud nescio caducum emamus; quasi non fatius fuerit extra Religionem viuere, quàm miseriam illam seruire seruitutem. Quàm multis bono aut etiam magno genere natis castrorum sequendorum maximus fuit ardor, & in ipso ætatis flore amissâ vita? quibus, si suo iure inter homines viuere libuisset, nihil ad vitæ commoda, aut splendorem etiam, poterat deesse. At illi prudentes mundi huius affectæ, quos ille vocat curuas in terram animas & cælestium inanes, numquam gustatâ virtu-

te CHRISTI, suo sensu mortali metiuntur omnia; cumque ipsi nihil supra naturam sapiant, ceteros quoque nihil plus sapere arbitrantur.

Reuertor in castra; quæ ut numquam difficiliora, ita nec sensibus fructuosiora quàm postremis sex annis, ex quo Ferdinandus Austriacus Princeps Cardinalis pro fratre Philippo Rege Belgium gubernat. Adhuc festos triumphos agebat patria, & Isabellæ Archiducis iacturam reddito sibi Austriaco sanguine leuius iam ferebat, cum ex improviso fœdissima procella turbauit gaudium, irrupentibus in fines nostros Gallis, quasi post extinctam Isabellam pacis leges & fœdera non valerent. Quid ageret vndique iam cinctum hoste Catholicum Belgium? Duos annos, trigessimum quintum & octauum, pænè habuimus fatales. Prior hoc amplius periculi habuit, quod iam clades ad Namurcum accepta debilitabat omnium animos, malè ominantium de toto bello, auspicijs adeò infortunatis. Intereà Bataui Gallis coniungebantur, & formidabilis exercitus in Brabantia viscera penetrabat. Captæ vrbes aliquot, Thenæ incensæ, obsessum Louanium, ager omnis ferro flammâque vastatus. vbique timor, trepidatio, fuga. actum de fidis Regi prouincijs diceret. Vicit omnia fortuna Ferdinandi, quam generosissimi Principis Thomæ à Sabaudia, & Marchionis Aytonæ prudentissima virtus adiuuabat. Cunctando, dum Cæsareus miles adueniret, restituta res, vterque hostis repulsus; &, quod prodigij simile, in ipsam Batauiam illata Regis signa, defixaque in Schenckiano. Incredibiles ea expeditio labores nostris Patribus attulit. Morborum multi, sed præcipuè dysenteria pestifisque vastabant copias, tam Regias quàm Cæsareas; ægrotantium cura omnis penes solam Societatem fuit ex Principis voluntate, qui præclaro exemplo apothecam suam patère voluit in vsum militis, & multo argento subuenit miserorum egestati, tantâ sollicitudine pietatis, ut mitteret in dies Emmanuelem Gulmanum eleëmofynarum præfectum, qui seiscitaretur ex Patribus, satissime ad ægrum militem iuuandum esset æris; ac, si non esset, continuo numeraret. Valuit Principis exemplum ad imitationem. Magnatum multi & Tribunorum diem sibi quisque sumebant in exercituum liberalitatis. Non rarò fuit, cum Patrum humeris efferrentur funera, Patrum manibus terræ mandarentur. subinde viginti amplius cadauera pariter in tumulum illata. Delectauit omnes quidem, sed vel maximè Principem, ea Societatis charitas. Sepè illam auditis magnificis commendare verbis, ac dicere, numquam sibi Patres istiusmodi vivos. Sed neque is tum morbus magnis capitibus pepercit. Periere Dux Lermenfis, campi Magister Generalis; Grimberganus Comes, Principis Oeconomus; & dignus immortalitate Marchio Aytona, supremus armorum Gubernator: inter ipsas Patrum manus mortui omnes. Hæc prima castra sub Ferdinando Principe fuerunt.

Perfuncta tunc quidem ingenti periculo patria, haud sanè leuius anno post tertio incurrit, cum hinc Gallus Audomaropolim arcè circumuallaret, inde Batauus, Calloanâ arce interceptâ, planum iter haberet in Flandriam, ipsique adeò Antuerpiæ minaretur. Geminis castris diuisi Patres; pars in Artesiam, pars in Brabantiam profecti: utrobique pretium operæ tulere, magna animorum emolumenta. Eorum maxi-

*Ultimo
sexennio
castra dis-
ficillima.*

*Ferdinan-
di Princi-
pis Cardi-
nalis egre-
gia pietas
erga mili-
tem ægrû.*

mè

*Pietas in
castris ex-
citata.*

mè hortatu miles sibi vltro ieiunia & pia vota pro felici successu non semel imperavit. Ad Audomarum propostæ sunt à Patribus Indulgentiæ (quas Missioni Sedes Apostolica concessit) in peditatu ad octiduum, quando in singulos propè dies, tameris muniendis castris variè multumque distraherentur, facilè mille ad sacram mensam accubuerunt. Equitum deinde pietas per triduum inusitata fuit. Ad Calloam verò dies noctesque Patres militi adesse, in assultu cum primis in hostem pergere, cadentes suis brachiis excipere, vulnera obligare, postque arcem vi expugnatam, captivis hostibus, qui ad tria millia abiectis armis sese dediderant, à victoris insolentiâ cauere, eorum leuandæ egestati stipem corrogare, animis ab hæresi conuertendis nulli industriæ parcere. Non pauci ex iis ad Fidem Catholicam Regisque militiam transferunt. In ceteris fuit pertinacior quidam: decumbebat ille cum sui similibus multis in Bethuniensi nosocomio; cumque Sacerdos noster pro more Catechumenos de credendis instrueret, Aufer, inquit, nobis sermonem istum, sine mori securos & suâ forte contentos. Percunctante nostro, quid ei ad viuendum deesset, Stramen, inquit, quod iacenti in terrâ substernatur. Abit Pater, & quod potuit stramen, in humeros sublatum apportat, ægro sternit in lectum iacenti, & præ animi acerbitate ne in gratiis quidem ponenti. Mox noster, Quid insuper tibi opus? Iusculo, inquit, è vino rubro & saccharo. laborabat scilicet acri dysenteria. Parat hoc quoque Sacerdos, & suâ manu ægro sumendum exhibet. Sumpto, iterum: Ergo & aliud est? Nihil, reponit ille, nisi vt mox Catholicus sim. fieri enim nequit, quin ea vera sit Fides, quæ suos his charitatis præceptis imbuit; nostri verò Ministri non sic agerent. Dixit, & ferio conuersus ad Fidem Catholicam, post dies paucos, magno suo gaudio, omnibus Ecclesiæ Sacramentis munitus viuere desiit. Ita solida virtus omni voce efficacius in animos etiam rebelles exercet imperium.

*Sola Pa-
trum ca-
strensim
charitate
agris im-
pensâ, per-
tinax hæ-
reticus cõ-
uertitur.*

Sed finis aliquando fit, & semel omnia dicamus. Habet castrensis Missio cubationes humi, in cespite, sub dio; habet nocturnas vigilias, famem, sitim, frigus, æstum; habet contagia à militaribus morbis, mille mortis pericula, mille mortes. Hæc stipendia meremus. Vtilitates autem, quæ ab hac Missione veniunt militi, quis enumeret? sine numero reducuntur ad Fidem; sine numero à sceleribus vitæ militari propriis abstrahuntur. Quin hoc iam Patres industriâ & labore consecuti sunt, vt Christianæ pietatis exercitia haud minùs in castris inter armorum strepitus, quàm in quietis vrbibus colantur & floreat. Neque in sola animarum auxilia, sed etiam corporum, charitas perfecta femet impendit. Hæc in ægrotis, hæc in vulneratis, hæc in mortuis materiam inuenit benè de militia merendi.

Nihil exemplis opus, quorum iam aliqua vidimus. Non præteribo ramen quod passim habitum ferè prodigiosum. Commissâ ad Malbodium cum Gallis pugnâ, cæforum corpora nostri eduxerunt ex aquis, ex cæno & sordibus, iam contrita ab equitatu, & in sepulchrum Christiano ritu intulerunt. Mandauerant Præfecti, vt quæ cadauera propter ripam fluminis hinc & illinc temerè iacebant, ne humarentur, sed in vicinas aquas sine vlllo funeris solenni deuoluerentur. Patres contra niti, locum

locum sepulturæ idoneum designare, ipsi ligones arripere, terram effodere, corpora inferre, atque incitamento ceteris esse, vt in laboris pietatisque partem venirent. Bauaci iam triduum iacebat inhumatus miles, nec erat qui manum iam maturo cadaveri adiuuere sustineret. Patrum vnus suis ipse manibus sustulit, in cœmiterium deportauit, humum cruit, tumuloque ritè composuit. Emanauit latiùs hæc nostrorum charitas, permouitque militiæ Præfectos, vt mitterent de suis qui commilitones in latibulis mortuos foras producerent, quibus nostri parem sepulturæ honorem impertirentur. Ita tum Patres visi sopitam Tobie memoriam exsuscitare, non dissimili commendatione virtutis. Sed satis sit; nec enim singularia persequi aut voluntas mihi est, aut facultas. Hoc præcipuè ago, vt Missio ardua intelligatur, atque ex re Catholicæ Religionis, Regisque Catholici, cuius sententiæ tot producere testes possim, quot Belgij Principes, quot Duces militiæ fuere. Marchio Aytone in Concilio militari, cum multa multi de Batavis memorarent, alius promptam stipendiorum solutionem, alius annonæ militaris curam, alius industriam celeritatemque; ipse ad extremum, Vt cetera se habeant, inquit, vno tamen superabuntur, Missione castrensi, ob quam vel solam nostra Catholicorum arma fortunabit Deus. Sed non appello vitâ functos. Vnum te instar omnium testor, qui nunc imperas, Ferdinande Austriacæ; tuis ipse oculis labores nostros, & laborum fructus exploratos habes. Tuum de nobis testimonium, an præconium, iam orbis audiuit. Quin etiam grates (quod vix dici modestia nostra finit) grates, inquam, de præstitâ in castris operâ dignatus agere coram Nobilitate, coram Tribunis & milite, quantum Patribus tribuisti honoris, tantum & stimuli ad difficultates exhauriendas, ad superanda pericula, ad mortem ipsam, si ex tuo, ex Regis, ex Religionis vsu erit, oppetendam addidisti. Nunc à castris ad naues transeamus.

Ferdinandus Principis Cardinalis iudicium de Missione.

Post terras ipsa quoque maria inuasit immensus proximos iuuandi ardor, instituto haud sanè nouo: nam Iacobus Lainius, qui post Ignatium Præpositus Generalis fuit, à Ioanne Vegâ Siciliæ Prorege in Africanam expeditionem inuitatus, vt classi præsidio esset, mare conscendit cum socio Martino à Cornozâ, animique sui excelsum inter omnes terrores inuictam tunc maximè probauit, cum, furente tempestate, abiectis animis æquè miles ac nauta, vel attoniti hærerent metu, vel lamentis cuncta miserent. Lainius enim sui similem animum retinuit, conscius sibi navigationem illam solâ charitate susceptam; & altiori quodam spiritu afflatus, incolumitatem, vt euenit, cunctis constanter & magnâ voce denuntiauit. Anno insequente, qui fuit sæculi superioris quinquagesimus primus, cum ingens Turcarum classis mare Tyrrhenum ingressa, incertum quam in partem effusura tempestatem, tamquam nubes horrida latè omnibus minaretur; Vega Prorex, festinatâ diligentiam, classem & ipse magnam instruxit barbaris obiiendam. In hanc expeditionem, ne tot militum vectorumque animæ Sacerdotis auxilio destitutæ in discrimen darentur, vtrò sese obtulit Proregi Hieronymus Natalis, ac Prætoriam Antonij Auricæ, Isidoro Bellino comite, conscendit. Philosophiam Isidorus tunc Messanæ docebat; sed ex illo puluere academico, in

MIS S I O NAVALIS. Societas à suis vniuersis classes communitata est. Hist. Soc. p. 1. lib. 10.

Hist. Soc. p. 1. lib. 12.

aquas productus, nobiliorem adeptus est palmam. Nam cum ad Lopadufam insulam venisset classis (ea inter Melitam & Aphrodisium iacet) sæda adeò tempestas exstitit, ut è quindecim triremibus octo haurirentur, in hisque Prætoria. Natalis quamuis natandi imperitus, & vsque ad vltimum in mediâ morte pro animarum charitate moratus, non sine peculiari Numinis tutelâ, nescio quo arrepto fune, saluus euasit. At Isidoro idem tentanti brachium allisâ ad saxum triremis interceptum abscedit, sic ut modicâ cute penderet; qui diu cum irato luctatus mari, in triremem tandem rursus receptus, nihil prætermisit, quod non solum optimum Religiosum, sed fortissimum etiam deceret virum; non modò vincens dolorem, sed & constantissimè quæ eo articulo opus erat periclitantibus clamans, quoad solutâ naui, & haustâ fluctibus, ipse cum quamplurimis periit.

Hist. Soc.
p. 2. lib. 4.

Eiusdem sæculi anno sexagesimo Ioannes Cerda Dux Methymnæ, tunc Siciliæ Prorex, Tripolim Africa Militiæ S. Ioannis aliquot antè annis ereptam valida classe tentaturus, Socios postulauit iuuandis classariis. Dati sex strenui & laborum apprimè patientes viri: quorum vnus fuit Antonius Vinckius Belga, tum Rector Collegij Catanensis, postea Treurenensis Collegij conditor, primusque Rhenanæ Prouinciæ Præfectus. At memorabile tunc Deus suæ erga Socios curæ exemplum dedit. nam dum aduehitur classis Turcica, præliumque committitur in quo infeliciter pugnatum à Christianis, omnes de Societate in onerariam, in quam contulerant ægrotos, recipiunt sese: iamque Nauarchus rem Christianorum afflictam videns, deditionem parabat, nisi à Canonico quodam, & sex nostris, ac præterea duobus Capuccinis, prohiberetur. Itaque ad horas duas pugnatum aduersus septem barbaras triremes, quæ circumuallabant onerariam, cum repente nouem aliæ accurrunt, multiplicantque certamen, mox & vndecim, inter quas eminentior aliqua princeps vniuersæ classis credita est. Igitur septem ac viginti armis ac pugnatoribus instructissimæ triremes, eæque victrices, nauim vnicam præsidij vacuam impetebant. Horas propè sex pugna tenuit, non ausis Turcis cominus onerariam aggredi, in eamque transscendere, insidiarum metu. cum enim ferè nemo in naui appareret, egregicque interim propugnaretur, magnam aliquam abditam ibi esse militum manum suspicio erat. Hoc hostium errore, ac præterea vnus de Societate strenuissimi hominis, & talium non inexperti industriâ, sed potissimum manifestâ Dei ope, nauis in Siciliam euasit; quam non suam esse iam solebat dicere Nauarchus, sed Patrum, quibus eam Deus aperitè donasset.

Non rarò & aliàs, nec vno in Regno, ad certam expeditionem Societas nauigauit; ac tunc celeberrimè, cum illam ingentem Philippi Secundi Hispaniarum Regis in Anglos destinatam classem tempestas inexpectata dissipauit. Ex decem Patribus in militis solarium classi impositis, duos, uti supra memorabam, Flandricum littus excepit, octo fluctibus hausti perire.

Causa &
origo Mis-
sionis na-
ualis.

At nusquam terrarum, præterquam in Belgio, perfecta & constans Missio naualis fuit; nec verò vsquam par causa postulauit. Nam Flandriæ

diæ oras potiusque perpetuâ ferè obsidione claudit Batauus numero nauium ferox; vnde nostris egressus ingressusque vi & sanguine quæritur. Prò, quantum cruoris Belgico mari fufum; & nî pax interuenerit, fundendum! Interea epibatis par periculo securitas, nec vitæ mortisque distinctio. Itaque conscendebant, nullâ salutis curâ, peccatis graues; & qui tot mortalium inuigilaret saluti, vnicus Sacerdos erat Hispanus Capellani Maioris nomine: idemque contentus terrâ iuare suos, abstinebat mari; si tamen iuare poterat, quem neque intelligebant nostrates nauatæ, nec ipse nauas. Obiuit hic diem suum Dunkercæ anno sæculi **xxiii.** inque defuncti locum quærebatur alius: quâ occasione cœptum de Societate agi apud Marchionem Spinolam, Supremum tunc Regiæ militiæ terrâ marique Præfectum. Is ad Isabellam Archiducem retulit, quæ pro suâ pietate tot animarum miserata perniciem, & præclare conficia quos labores in castris Regiis exantlaret Societas, ne quid solatij minus haberet classis, eam quoque curam solenni diplomate demandauit tertio Idus Nouembres **M. DC. xxiii.** Arduum sanè opus, neque passim omnibus sustinendum, sed quibus & animus & vires maximis ærumnis pares. Primum ipsa solitudo grauis est, nullo comite Religioso, nedum Sacerdote, à quo & honestæ conuersationis vsus, & in periculis ac morte beneficium sacræ absolutionis accipiant. Quamquam enim perspectæ virtutis viri sunt, ac Dei quâ timore quâ amore confixi, quotquot in eam fortunam se dant, vt minimè timendum sit ne grauiori aliquâ noxâ implicentur; tamen quis vel sanctissimus, dum motem ante oculos versari videt, non summè optet præsentiam Sacerdotis, à quo & supremis muniatur Sacramentis, & ad Christianam in vltimâ illâ luctâ constantiam animetur? Deinde nauatarum militumque colluies quotidie sustinenda est; quorum sermo, nî prohibeantur, faces, iuramenta, periuria; quibus aut ægris inualetudine, aut prælio fauciatis feruili more ministrandum: cuius ministerij præmium est frequens ex contagione morbus, & sæpè mortalis; quo terni aliquando Sacerdotes, vnica nauigatione correpti extinctique, suum in mari tumultum inuenere. Prætermitto marinam nauseam, insulos cibos, potum deprauatum, insomnes noctes, vestem immutatam, arctum olidumque ergastulum verius quàm cubile, perpetuum ab hostibus & tempestatibus periculum; quandoque & letum, vel ex vulnere vel naufragio crudeliter oppetendum; denique, vt absint cetera, tam diuertam in magnis frigoribus, ventis, imbribus, solo, mari & aère iactationem.

Quis huc hominem gustus rapiat, aut quæ voluptas? solus iuuanturum animarum ardor hoc potest, qui & senes ad hanc prouinciam expetendam incitauit. Gulielmo Hercano (vt alios taceam plusquam sexagenarios & insigni canitie venerabiles) postquam Religiosæ vitæ quinquagenarium iamdiu celebrasset, ea corporis alacritas fuit, vt magno ambitu petitam Missionem impetrarit, tam multis etiam iuuenibus formidatam. Fuere qui Deo iuratâ fide vitam omnem suam huic muneri consecrarunt. nimirum robusta Societatis charitas adeò non circumspicit fugam, vt perpetuo voti nexu, ne pedem referre possit,

*Quam si:
ardua hinc
Missio:*

*& tamen
multis an-
de expecti-
tur.*

fit, semet ipsa lubens volensque adstringat, & generosam sibi ex merâ virtute necessitatem impotuisse letetur. Operane pretium, inquires, his incommodis, periculis, cladibus obiicere tam præstantes animas, vitæque in annos plurimos propagandæ tam leuem ducere iacturam? nimium illud postulas, vt quo fructu nauigetur exponam.

*Frustrum
Missiens:*

Ducentorum circiter capitum sunt nauigia, quæ Patres conscendunt, insignis animarum manipulus; quarum vel vni benè impenditur sanguis, quando hoc pretio CHRISTVS ipse Dominus singulas æstimauit. At quia Sacerdotum numerus, cum magnæ classès sunt, non semper nauibus æquatur, in duas ac plures Pastor vnus operam extendit suam; ex aliâ in aliam quotidie, quamdiu tempestate non dissipantur, transfuchens scapharum beneficio. Prima cura, prohibere flagitium; altera, promouere pietatem. Erant nauigia, priusquam nauigaret Societas, feratam verius quàm hominum receptacula. Diu noctuque sermo impurus & impius, iurandi peierandique par licentia, rixæ, pugnæ, turpitudines; & quidquid sine lege, sine moderatore, nullo pudoris aut vetecundiæ freno, audere solet vita inculta & pænè barbara. Hanc tantam oris proteruiam morumque dissolutionem cohibere, & inueteratam inolitantque peccandi consuetudinem radicitus extirpare noster labor est, quâ reprehensionibus, quâ blanditiis, quâ auctoritate, quâ prece, & quibus quibus emendatio speratur modis. Post scelera expugnata, ad Christianæ pietatis exercitamenta in morem inducenda conuertimur. Itaque per dies singulos matutinæ vespertinæque preces in commune recitantur, præeunte in verba Sacerdote: de diuinis rebus sermo instituitur statò tempore: ad expiandos confessione animos sæpius inuitantur: quotidie, nisi iratus prohibeat Oceanus, Missæ sacrificio interfunt; & vnicâ in naui quandoque ad sacrum epulum centeni pariter accedunt. Templum, non nauem, diceres. Quid grassantibus, quod sæpè fit, morbis? Sacerdos ad patientiam componit animos, in spem erigit iacentes, afflictos solatur, periclitantes extremis munit Sacramentis, adsistit morientibus, curat funera, nec sine ritu & piis precationibus in Oceano sepelit; vt iam nautis longè sit ad salutem tutius mari, quàm terrâ, mori. Sed nihil omnium est, quo magis capiatur illud hominum genus, quàm impensâ ægrotantium corporibus charitate. Nauarchorum vnus, amissio Sacerdote quicum frequens nauigarat, inter alia præconia, Si Rex, inquit, stipendium mihi decuplum annumerate promiserit, non inducar tamen vt ægrotantibus seruitia præstem, ad quæ se toties abiecit Pater, cuius viri vitam vel filij mei morte serio redemptam velim. Hæc ille vero dolore, & illacrymans memorabat.

*in tempe-
statis &
naufragiis.*

Verùm vtilior numquam Sacerdotis apparet opera, quàm vbi aut prælio aut tempestate res in discrimen adducitur. Tum ante omnia, vt suis animis pro se quisque consulat, procuratur; tum pia concipiuntur vota, si salui & incolumes euaserint, visitandi Virginem quæ in æde nostrâ Dunkercanâ miraculis claret, ibique sumendi reuerenter sacrosanctam Eucharistiam. Biennium necdum euolutum est, cum ad Hollandiæ oram, quâ scissis littoribus irrupens Oceanus pontum Austrialem facit, Regiam nauim in scopulos furibundus Aquilo impegit.

Cæca

Cæca nox erat, horribilis ventorum & fluctuum ululatus. Frustrâ remi, vela, anchorâ, virorum labor fudorq̃ue. Desperatâ nauî, ingens omnium comploratio. Sacerdos noster Cornelius Siluius, florenti ætate iuuenis, & inassuetus mari, erectum excelsumq̃ue animum tenuit inter tot tristitia ferenus: Non lamenta, inquit, non lacrymas postulat hoc tempus, viri, præterquam animi dolentis indices, & commissa flagitia detestantis. Nunc virtute opus, & illis animis quos toties inter tot pericula gessistis. Moriendum est, sed eâ lege viuere. Moriendum hodie; quid refert hodierno, an crastino? Moriendum in mari; facilis iacturâ sepulcri, dummodò animus suam patriam inueniat. Quid? potestne maius vobis morituris euenire solatium quàm præsentia Sacerdotis? Si abesset hic casus, viueretis aliquantò quidem diutius; sed, mihi credite, infelicius fortasse moreremini. Præferte, si Christiani estis, & si meliorem expectatis vitam, præferte animorum vestrorum salutem breui huius lucis vsurâ; & aliquando vos ad abitum comparate. Hac oratione animatos audit contentes ordine singulos. Numquam sincerior accusatio, aut tristitia verior fuit. Omnibus ritè expiatis, ipse calicem sacrum fuscis sibi alligat: tum crucem osculatus, præsentè animo, dat singulis osculandum, hilari vnumquemque voce compellans in tristissimo elementorum fremitu. neque cessauit per transtra discurrere, donec, superurgente fluctu, præsens aderat exitium. Iam crure, iam umbilico tenus assurrexerant aquæ, paratis ad natandum, quibus ars erat, qualicumque spe in tantis procellarum furiis, brumali nocturnoq̃ue cælo, ceteris certam expectantibus mortem. At Pater singulos obtestabatur, vt, si qui euaderent, vbi Dunkercam attigissent, illic Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta suscipere in æde nostrâ: quod iurati omnes Deo & Virgini Deiparenti promissere. Horas plus quatuor tenuit ille horror ex præfenti mortis imagine, donec dehiscens nauis omnes destituit. Pauculos ex tanto numero tabulâ & arte adiutos, an casu potius? littus excepit; ceteros mare, & cum his nostrum diu cum fluctibus luctantem non mortis metu, sed morientium curâ, quos ad vltimum animatos cælo præmittere volebat felix animarum in morte piscator. At illi pauculi, quos fortuna seruauit, Dunkercam reuersi, virtutem Patris, & quo ille studio tot mortalium salutis consulisset, passim cum multis lacrymis commemorabant. Exiguûsne igitur videri cupiam potest Missionis fructus, quando vnicus Sacerdos vno tempore centum triginta & plures mortales ritè expiatis secum inuexit cælo; qui fortè omnes, certè plerique, æternum perierant, si Sacerdote caruissent?

*Insigne
nauis
gumi*

At etiam opportuniorem Missionis vsum in præliis, quæ mari atrocissima geruntur, deprehendere licebit. & in hunc finem præcipuè nauigamus. Nam si vilo vnquam tempore, tunc profectò periclitatur classiariorum salus. Neque enim de componendis animi rationibus quisquam in illo tumultu ac furore inter vulnera & cædes cogitationem susciperet, nisi adesset noster ille monitor, qui vicino periculo interierem singulis aurem vellicaret. Itaque, cum pugnandum est, maximus fit animarum quæstus; totisque viribus in hoc connititur, vt qui patriæ, Regi, Deo cadentes mortalem vitam amittunt, inueniant immortalem.

*Fructus
Missionis
in præliis.*

talem . Quid enim tristius (& tamen quid prouidius magis?) quàm si miserissima illa turba, pro suorum laborum, miseriarum, vulnerum præmio, nihil referat præter geminam mortem, corporum & animorum? Ad hæc ingens accedit pugnaturis animus ex præsentia Sacerdotis; postquæ scelerum expiationem, conscientia sua plus quàm triplici ære circumpectus armati, nihil non audent, tantò iam hosti formidabiliores, quanto maior est fiducia bene moriendi. Sed enim quò id fructuosius, hoc & periculosius à nobis geri nemo non videt. Nullus hinc timido locus est aut ignauo: latissimi pectoris viros & vitæ suæ prodigos hoc tempus postulat, qui non modò ipsi conspectâ morte non paueant, sed neque alios pauere patiantur. Tales sanè adhuc sese nostri probauere, quorum nonnulli & sanguine obfirmantur virtutem suam. Fidem faciat vnica expeditio, suscepta ipso ferè Missionis exordio anno M. DC. XXIV. sitquæ imago ceterarum. Didacus Ludouicus de Oliuerâ, iussu Regis, septem nauium classem Dunkercâ trahebat in Hispaniam, vehendo militi ad recuperandam Brasilorum Bayam Batauis occupatam. Hanc classem adhuc stantem in Mardicano portu, ventosquæ captantem, bellicæ Hollandorum clauseram sex ac decem. Afflante tandem expectato Euro, sub horam noctis decimam soluitur, spe hostis per tenebras fallendi. At spem bonam sinister fefellit euentus. Nam nauium vna vado adhaerescens, dum expedire se tentat, prolato lumine hostem admonuit; qui mox, præcis anchoranis funibus, in nostras ferebatur, parum nociturus constante vento qui vela vehementer impulerat. Sed hic primùm ex acri placidus, mox etiã fit nullus; ab hoste coniuratum, nobisque perfidum diceres. Ergo vbi tormentorum vsus esse cœpit, horrendo per noctem tonitru resonare maria, & fulminibus coruscare. Iamquæ pugnando nocti iunxerant diem, & vix vllò motu nauigia natabant: hinc pugna crudelior, sed impari Marte, cum hinc sedecim, inde naues quinque pugnarent. Prætoria nostra iam laborabat; quam suorum obiectu laterum defendens altera tormentis hostilibus sædè laceratur: sustinuit tamen impetum sanè diu, nec inulta, donec per lacera vindique latera totum hausit Oceanum. Antequam mergeretur, aduecta est Subprætoria, cui nomen erat Ignatio, exceptura scilicet quibus animus viresquæ ad transfiliendum erant. plurimi semel iterumquæ ad nauigantem saltu tenuere. Quærebatur ad salutem Sacerdos noster, quem apud vulneratos ignarum periculi securumquæ reperiunt, magnisque vocibus prodire quantocytus iubent, ac deserere, quorum corporibus iam prodesse nequeat, animis consulisset. Prodit senex spectabili canitie, fauciorum tabo vestem & ora sædatus, nocturno diurnoque fractus labore; iamquæ in fundum abeunte nauigio, non tam transfilit quàm in mare se dat: cadentem alter è nostris, quem Ignatius vehabat, longo fune pendens arripit, extractumquæ è mortis faucibus in vitâ locat. At classarij, desperato in Hispaniam cursu, respicere Angliam, cò velis remisquæ contendere, pugnam fugamquæ sociantes, donec sub noctem, post nouemdecim horarum atrocissimam plano mari dimicationem, asylo defensos infestare hostis desit: sed non deseruit. Iactis & ipse anchoris, quaternas suas singulis nostris ad custodiam apponit; ausus quoque, post paucos

*Insigne
prætorium
nauale.*

paucos dies , composito ad id astu postulare traditionem . Fingebat mandatum aggrediendi . Sustulerat anchoras , vela explicarat , machinas expediuerat . Dedentibus spondet litus Gallicanum ; recusantibus interitum minatur . Oliuera Prætor haudquaquam exterritus minis , respondet sibi quoque à suo Rege mandatum tutari classem vel sanguine & vitâ : simul iubet expediri ad pugnam omnia : & expedita iam erant ; sed quieuit hostis , Dunkercanis animis dedecus proposuisse contentus .

Quinque ipsos menses ea tenuit obsidio , Prætor intereà in Hispaniam profecto , classe alteri traditâ , nêmpè quæ iam Belgis Hispanisque desperata habebatur , nî Iacobus Collartius arte adiuuans fugam , ceteris princeps ad audendum foret . Mutarant sæpius in statione locum , fixis alibi anchoris , quas diuturna fluctuum ventorumque vis à solido & fido vado sensim in periculum abstrahebat . Initio cuncta hosti suspensa . Motu nostrorum leuissimo ad arma clamabat . Pòst vsu doctus motum necessitate fieri , negligentius agebat , & propè nullâ suspicione . Tristis tum quoque & vsitato maior in stationem incubuerat tempestas , multis nauium , quæ ad ducentas in anchoris stabant , vado illis haustisque , ceteris miserè quasfatis . Quin & vix dato respirandi spatio altera haud sanè mitior minabatur . Ergo ad suum quemque nauigium cura conuertit . Quâ Collartius occasione solerter vtens , sublatas de more anchoras figit alibi , moxque iterum attollens tamquam non adhærerent , varium simulabat errorem ; donec dilapsâ longius nauem maturam videns , demittit repente vela , vento arti obsecundante vitur ; extra stationem euolat , relictis post terga Batauis insultans , ipsoque die in portum nauem appellit saluam , pari ciuium admiratione plausuque . Vnius fuga commouit omnium animos , hostium ad vigilantiam , nostrorum ad consilia & artes . Conueniunt in Prætoriam Præfecti , aleam tentare decernunt . Maturè consultatur de modo . Visum per tenebras vela sic componere , vt funiculis aliquot dissectis repente caderent ; tum tormentis vnâ omnibus quater hostilem classem , disposito cum bombardis milite machinas hostium obferuatur . Audax facinus , sed necessarium sperantibus libertatem . Dum hæc Regij moliuntur , Batauis , geminatis excubiis , vigil ringebatur Collartij fugâ , & exprobrabat ignauiam : quo probro nihil indignius ferentes Dunkercani , patriæ virtutis memores , discriminis in quo versarentur oblitii , iureiurando appromittunt , nequaquam se nisi factò priùs indicio abituros : & stetere promissis . Nocte pugnam antegressâ , à Sacerdotibus nostris expiati omnes animatique . eratque tunc vna omnium vox : Hodie apud ciues aut apud Cælites cœnabimus . Iamque signum dabat Prætoria : momento vela cadunt , reboant tormenta ; & , vt indolem agnoscas , elatâ voce hostem ex fide admonent , & conuitio prouocant ad sequendum . Tres quidem feliciter , quamuis non sine multo sanguine , euadunt . At Prætoria quæ dux esse debuerat , aliquamdiu hæsit , neque excussit tormenta in tempore ; quâ causâ segnior , incertum . Ergo ab hoste præuenta , dirissimè quatitur , neque tum se illa defendit , mutato nempè consilio præsidium à loco sperans . Sed neque retardabat Batauum reuerentia stationis , nec Anglo curæ erat ,

erat, tametsi naues in tutelam haberet armatas. Tum enimvero inflammatus furore Prætorix Præfectus natione Hispanus, tormentis omnibus impotenter exoneratis, naucm in medios agit hostes, non impunè periturus. Miserrima hęc rerum facies, nisi pugnx ardor sensum miserationis auferret. His modicâ è cute pendebant auulsa brachia; illis discerpto ventre ilia fluebant. Alij cruribus minores, alij humeros & terga traiecti, miserabili spectaculo laceros trahebant artus, & quâ poterant reptabant semiuiui: quos omnes Sacerdos noster sinu charitatis amplexus fouebat, animabat, expiabat. Inter hæc ipsi Præfecto excutitur oculus, non animus, qui & creuit à vulnere. Accurrenti enim in auxilium Patri nostro Francisco Braye, Nihil hoc quidem, inquit; simul strophio sanguinem, ipsumque oculum sequentem abstergens, redibat in prælium metucendus, cum fatalis aduolat globus, & medium ipsum vnâ cum Sacerdote nostro discerpit: quo casu amentes reliqui ad hostilem Prætoriam applicant, mediâque in pugna casudubium an manu ignis puluerem corripit; mox nauigium vi maximâ & horribili fragore dissiliens eadem secum ruinâ hostilem Prætoriam inuoluit. Paucos in sublimè excussos sine graui damno excepit mare, quos prehensâ tabula littori dedit, testes rei gestæ oculos.

*Pater glo-
bo discer-
pitur.*

Poterat hic casus in ipso Missionis tirocinio terrere Socios, & auertere à mari; at vsque eò non terruit, nedum auerit, vt numerum auxerit animosque, & vnus mors multorum virtutem studio gloriose æmulationis accenderit. Haud enim diu post, alio conspectu, Sacerdotem nostrum nauticos animantem pars trabis tormento auulsa de nauigij foris præcipitem, grauissimo in caput dato vulnere, deiecit. Ille casu aliquamdiu iacuit exanimis; sed vbi primùm sibi redditus est, è vestigio ad præliantes redit, partesque suas pergit implere tantâ contentione virium, vt impar labori, & verò vulnere quod acceperat succumbens, inter manus fuerit auferendus. Huiusmodi multa commemorare quid attinet, quando fama publica clamat, quoties pugnatum est (pugnatur autem nauigatione qualibet) Patres nostros vulnere suorum mortisque contemptu dedisse classiaris exemplum, pro Deo, Rege, patriâ standi fortiter & cadendi?

Hanc Missio Naualis palæstram habet, in quam se dare amentis sit, nisi ad quæstum animarum. Quod enim præmium humanum laboribus illis periculisque par? aut quæ mortalis merces sanguini vitæque nostræ appendi ex æquo potest? Sed à mari in portum inuehamur, hęc quoque visuri fructus vberimos Missionis. Quamquam est aliquid adhuc in mari minime tacendum, quòd Societas nauigans persæpè proficit & hostibus. Nam cum quotidie in Dunkercanorum potestatem veniant prædæ vi aut metu subactæ, ex captiuis plurimi salutem suam Patribus debent. Quo tempore lex talionis (dura quidem, sed necessaria, quippe quam hostes expresserant præeundo) præcipitari iubeat quotquot Bataui caperentur; fuit aliquando senex, quem dandum in fluctus Sacerdos noster ab hæresi ad veram Fidem reducere laborabat. Quod vbi frustra aliquamdiu tentari Nauarchus animaduertit, sine morâ proijci obstinatum iubet. Longo post tempore vox ab imo audirur

*Insignis
conuersio
cuiusdam
hæretici.*

ditur mari misericordiam implorans. Mirati nauæ, despiciunt è puppi; senem illum vident, quo nescio fune, quem cadens apprehenderat, pendentem. in præceptis illicò deturbare nituntur. At ille per sacra omnia orare tantisper vitæ gratiam, donec, e iuratâ hæresi, expiatisque apud Patrem noxis, cum Deo Ecclesiâque reconciliaretur; surdis ad ista nauis, & indignatis prætextu bono versutum senem moras quærere, ac sperare vitam nullis precibus concedendam. Audiebat hæc Pater, & properè aduolans impetrat homini breuis temporis beneficium. Extrahitur tremebundus: per horas aliquot instituitur Orthodoxâ Fide: multis cum lacrymis de vniuersâ vitâ confitetur. Tum demum Sacerdòs senem miseratus, fit Nauarcho supplex pro vnius vitâ. Negat illè, sui capitis periculum allegans; & erat sanè Principis capitale mandatum. Horum contentionei dirimit ipse pro quo orabatur; & Patre precibus superfedère iusso, iam nihil moror, inquit, postquam sum Catholicus & ritè expiatus. Vos imperata facite, & projicite paratum. Ita sui securus, haud obscuro salutis omine, præcipitatus interiit; felix suo malo: perierat enim, nisi periisset. Post senem haud tacendus septennis puer, quem Batauici nauigij Præfectus à teneris assuefaciendum mari conuexerat. Ortâ cum Dunkereanis dimicatione, dormientis pueri latus adlambebat globus, cuius stridor excitatus timuit, & arctius stragulis se inuoluit. Verùm, vt erat ætas immatura intelligendo periculo, ad somnum denuò sese componebat. Sed mox accepto in crure vulnere, miserabili clamore vulnerauit aures, magisque animum Præfecti: quo adhibente solatia, alter subito globus suram alteram aufert. èuius spectaculi dolore amens Nauarchus, militum vni funem incendiarium eripit, in carinam penetrat, flammam pulueri inijcit: nauis horribili tumultu concussa distumpitur. Reliquis pereunibus, vnicus ille puer in aëra iactatus primùm, deinde fluctibus receptus, tabellam fortè aliquam arripuit, seseque sustinuit tam diu, donec Dunkereanus scapham expediret, paruulum fluctuantem & grauius fauciatum extraheret, non sine manifesto Numinis beneficio. Nam puer ille à Sacerdote nostro salutaribus aquis tinctus, si fortè non esset, deinde aduectus Dunkercam, in Orthodoxâ Fide feliciter adoleuit.

*Mira Dei
erga puerum
septennem
providen-
tia.*

Sed epibatis nostris quid Patres terrâ prosint, videamus. Ac Dunkercæ quidem, præter assiduam animorum curam hoc in primis agit, vt nemo conscendat, nisi munitus sanctissimis Sacramentis. Inualuerat perniciosissima opinio, timiditatis indicium esse, sub nauigandi tempus confiteri. Hac imbuti persuasione conscendebat passim peccatis graues, curam salutis vincente probri istius metu. Hic erat fraudulentissimi satanæ laqueus, quo innumerabiles animas implicabat: sed aliquando contritus est labore Patrum, & errori veritas substituta. Generosi animi indicium, ac deliberati etiam pugnando occumbere, nunc habetur præmissa confessio: quam si qui negligant, non minus probum, quàm antea si facerent, reputatur. Quid vbi in alienum aliquem portum, siue consultò, siue acti tempestate, inuehuntur? gregi suo semper inuigilat Pastor, auertit mala, commodis studet quâ corporum, quâ animorum. Passagij apud Cantabros hæsit aliquando nauis, Regiosque

*Quid ter-
râ profe-
nauis
Missio
naualis.*

interim classarios populabantur morbi. Nolter humeris suis subuectos in nosocomium longo itinere deportauit, perque vicina loca conquiescit, & quæ valetudini reuocandæ seruiebant, tam admirabili Christianæ pietatis exemplo, vt obstupescens Cantabria nimis magno nomine Patrem illum Apostolum prædicaret. Similia alibi studia ceterorum. Quod si & in hostilem terram casus aliquis finister impulerit, ne tum quidem suis deest Sacerdos; quandoque est & hostibus salutaris. Annis abhinc aliquot pace ruptâ cum Anglis hostiliter agebatur. Subinde duos è nostris naufragos inimicum littus excepit, deinde carcer diuturnus ac squallidus, tunc etiam haud parum fructuosus. Nam & suis in eadem captiuitate solatio præsidioque erant, & Anglorum aliquibus saluti. Constat quosdam verâ istic imbutos Fide. Nec semel de Religione disputatum cum successu & famâ. Quin & Patrum alteri opima Sacerdotia & nobilem Episcopatum hæresis offerebat, demens quæ à tali pectore perfidiam speraret. Nec minorem alij, quos Batavia captiuos habuit, inter vincula probauere virtutem. Carolus Porretius, laceratâ vndique & subsidente iam naui, ab hostibus in spem lytri seruatus, Vlissinganum carcerem multo facinore præclaro, atque ipsâ solenni quatuor votorum professione nobilitauit. Excepta ea est à Sacerdote nostro dissimulanter ingressio: testes fuere captiui. Animam ille suam nuper posuit pro suis in Hispaniâ, contracto ab epibatis morbo, quam per vulnera profundere maluisset. Nec solus iuit ad præmium: duos præterea Sacerdotes eadem expeditione Societas amisit, fletura damnum; nisi tales fieri virtus & comes virtutis gloria prohiberet.

MISSIO
AD PE-
STEM.

Restat quartum arduæ Missionis genus ad infectos lue: quod quamquam variis Prouincijs Societas exercet, haud tamen scio, an terrarum vsquam perinde vt in hac nostrâ Belgicâ. Cùm enim certissimus belli partus sit pestilentia, non sanè potest non grauiter laborare hoc malo patria, quæ Martis iam per tot annos campus est; vbi bellum ita geritur, quasi vno in Belgio de Europæ Imperio dimicetur. Terra autem non magnis exporrecta spatiis, innumerabilium incolarum mater, tot ac tantis oppressa exhaustaque exercitibus, quid nisi necessariam egestatem creet ciui ac militi, ex egestate miserias, atque ex his diuersa morborum genera; sed in primis pestem contagiosam, infinitorum funerum seminarium? In hoc malorum vltimo ferè ad vnicam Societatem hætenus respexere Belgæ, tamquam ad commune perfugium: nec semel fuit, cùm suam illa operam quinque simul ciuitatibus probauit, præter eos Patres quos ad idem supremæ charitatis obsequium in Missionibus, Castrensi, Hollandicâ, Nauali, eodem tempore exponebat. & Antuerpiæ quidem per annos continuos quatuordecim in tali munere versati sumus, benè multos Gandau, Bruxellisque: at Traiecti, Ruræmundæ, Hallis, Liræ, Bredæ, Aldenardæ, Contraci, Winocibergis, Bellioli, Casteti, donec exstingueretur malum. Hic quoque dicunt parum æqui censes, nostris nos commodis studere, & quæstum facere ex publicâ calamitate. Nullumne ergo tam sanctum opus, quod non momus aliquis rodatur? quid tandem rectè atque ex virtute agemus, si hoc non agimus?

Plerisque
urbibus
Patres ex-
positi ad
pestem.

agimus? Quæstus animarum honestus est; hunc facere fatemur, & hoc vno contenti sumus. Alium fieri quisquis putat, aut errore fallitur, aut peccat malevolentia. Nam quod Societas huic Missioni deputatos Patres honestè ali permittit ex publico, & salubri aère petit collocari; non modò quod honestum, sed quod iustum proponit. Non enim his illa exponit vt perdat, sed vt quàm diutissimè sint vtilis Republicæ: quod quamuis pro materno affectu adhuc diligenter curarit; haud ita curare tamen potuit, quin longè quàm vellet plures amiserit. Prò quàm multorum & præstantium virorum impendio iacturâque hic animarum quæstus Prouinciæ nostræ stetit! vetera non adducam exempla, quando recentibus abundo. Antuerpiæ, vt hinc exordiar, vbi maxima sensim damna, non multis abhinc annis in hoc obsequio Patres fratresque viginti quatuor animam suam pro ciuibus posuere: & vno quidem anno nouem funera fuerunt. Egregiâ omnes virtute, & æternâ digni memoriâ; sed præ aliis nominandus Franciscus Schottus, ipso quondam Consule Antuerpiensi natus, quem admirabilis impulit feruor, vt vitam patriæ, à quâ acceperat, redderet. Eius eximium aliquando facinus spectauit ciuitas, & summis laudibus extulit. Oculusa erat miserâ cuiusdam peste infecti domus, neque aperiebatur pulsanti, adeò morbus domesticos debilitarat. Ille scelas ex vicino capit, & per sublimem fenestram in ædes illapsus, prostratos misereque animam agentes adspectu complexuque recreat, & necessaria singulis remedia saluta impertit.

*Plerimi
Patres in
obsequio
pestifero-
rum perie-
runt.*

*Insigni
Patrum
feruor in
ferendâ
ope pesti-
feris.*

Alibi quoque nostrorum charitas eandem ad infectos inuenit viam. Nec semel ex matrum lue extinctarum vtero proles excidi iussâ Baptisti beneficium accepit. Quid Gandavi? annus sæculi trigessimus tertius vndecim Socios ciuitatis obsequio deuotos è viuorum numero exemit; atque in his erant, qui Philosophiam, qui Theologiam insigni cum laude tradiderant. Vix quadrimestri spatio absumpti omnino decem, vt quisque alteri succedebat, ita in certam mortem ire videbantur, & tamen inter aspirantes contentio fuit, quis præiret; postponi graue habebatur. Tobias Roelofs ob senium, laboresque ipsis triginta duobus annis in Collegio isto exantlatos, iam emeritus, multis cum lacrymis eam prouinciam expetiit, affirmans has esse Indias Fratrum Coadiutorum; ac quoties sibi alium præferri videret, fortem suam magnopere desolebat. Obtinuit tandem vt ad breue partes alterius suppleret; iamque domum reuocandus, respondit nuntianti se nihil de reditu laborare, dummodò vel vnius diei impetraret inducias. Postridie tactus lue extinctusque, præclarum supremæ charitatis documentum dedit. In ipso autem obeundo munere qualis quantusque viris animus! Ab ægroto redibat P. Nicolaus Iamotius, cum fortè audit iacere in extremâ vrbe iuuenem sub dio, ex ædibus ab hero, quia peste tactus erat, eiectum. Accurrit, peccatis expiat, pane vitæ in viam æternitatis reficit, oleo contra vltimam luctam vngit. Vbi languentis animo consuluerat, sublatum viâ longissimâ ad nosocomium refert, vt consuleretur & corpori. Non hîc tacebo virgines duas Antuerpienses, quæ ad Societatis exemplum sese auxilio pestilentium hominum deuouere. Eas, postquam

Antuerpiæ præclaram operam infectis nauassent, Gandauum fama laborantis vr̄bis exciuerat. Ibi tres aliæ Gandauenses adiunguntur. Vita ratio quotidiana hæc erat: manè sacrificio intererant; neque alio antidoto quàm pane Angelorum contra venenum armabantur: tum infectorum nosocomium adibant; & continuus labor erat, curare phar-maca, parare obsonium, ægros mundare, sordes efferre, lectos sternere, ita omnibus adesse, vt iciunas illas plerumque vltra dimidiatum diem inter ægrorum æstuantium malignam auram indefessa charitas distineret. Tres Gandenses pestis exstinxit. Antuerpienses duæ sæpiùs correptæ, sæpiùs sanatæ in cæpto perseuerant. Redeo ad nostros: Winocibergis vix trimestri spatio quinque nostrorum capitum interitu defensa communis incolarum salus. Nec intra mœnia Sociorum zelus stetit. Ad pagos progressus est, postulante Senatu; cui de nobis optimè merito omnia debemus. Quid Bruxellas dicam, quid Hallas, quid Cortracum, quid Belliolium? quarum vr̄bium singulis binas, ternas quaternasve hostias de nostro grege eadem illa charitas breuissimo tempore im-molauit.

Et hanc quidem omnem Societas iacturam fecit, cum ab vr̄bium Magistratibus rogata dedisset suos, qui ab aliis habitatione secreti in arduum illud Reipublicæ obsequium sese viuere palàm profitebantur.

*Præter pe-
stem, ad a-
lios quoque
contagiosos
morbos se
extendit
Societatis
charitas
cum insigni
suorum ia-
cturâ.*

At quis numerum recenscat in non dissimili pietatis genere mortuorum, qui grassantibus (quod sæpè fit) morbis nihilo peste mitioribus, vitam suam quàm ciui quàm militi consecrarunt? Non longè petenda sunt exempla. Post finitas inducias, anno sæculi vigesimo primo, Casantum ad Slusas tentatum; sed absque successu. Miles interim in castris detentus incerto consilio; iamquæ inclinatâ in autumnum tempesta creabat morbos, quibus correpti passim Brugas, vicinam vr̄bem deuehebantur. Ibi nosocomia non tantùm, sed quotquot publica erant loca, æger miles impleuerat. Morientium magna copia; &, quod tristius, nullo corporum, nullo animorum adiutore. Nam Sacellanos castrenses mors abstulerat, ceteri abhorrebant. Nostri, rogante vr̄bis Antistite, curam amplexi tanto ardore, vt nemo vnus, quantumuis senex, sese excipi pateretur. Tredecim contagione afflati, & in vitæ discrimen adducti; quatuor exstincti, & in his Rector ipse Collegij, qui suas quoque vices impigrè inter ceteros obibat. Anno insequenti tentauimus Bergizomium, hoc quoque irritò conatu. Dimisso obsidio, miles ærumnis confectus distribuebatur in vicinas vr̄bes recreandus; sed morborum agmen insecutum est, & stragem dedit, quantam vix hostis potuisset. In câ calamitate pietatem suam præcipuè Societas probauit, non sine insigni suo damno, si damnum est quod impenditur charitati. Quatuor Sacerdotes, lectissimi sanè viri, dum nosocomia frequentant, morbo correpti exstinctique sunt Mechliniæ intra vnicum non ampliùs mensem. At Antuerpiæ Professa Domus in nosocomij speciem conuersa, pulcherrimum vr̄bi spectaculum dedit. Triginta ipsos Patres hausta ex proximorum auxilio lues prostrauerat, de vitâ omnes periclitati sunt: quinque eam misere. Fungebantur eo tempore nostri Curionum quoque officii, & extrema Sacramenta ipsamquæ sepulturam plurimis imper-

impertiebant. Passim per vicos & fora ciuitatis iacebat miles, suisque fordidibus immoriebatur. Viderent hoc Patres, & non omni virium contentione in ferendam opem incumberent? alij cibos, alij pharmaca curabant: quosdam distinebat studium conquirendæ à ciuibus eleëmofynæ: nemo ab opere tam necessàrio quàm pio vacabat.

Nec verò solius Belgij Catholici habemus exempla: etiam in Federatum charitatis suæ viscera Societas effundit. Quadriennium est, cùm inter Batauos saeuiente contagio suos omnes ex more illa exposuit in morientium solatium, etiam hæreticorum, qui à diffugientibus Ministris deserti implorauère Iesuitas, inque Orthodoxâ Fide obiere, cuius certissimam habebant tesseram charitatem. Oïto Sacerdotes in isto tunc obsequio annus vnicus exstinxit. Quid si iam sit animus commemorare omnes, qui consueto nobis more ad ægros interdium noctuque postulati adeunt, & pro operæ suæ pretio domum referunt malignas ex contagione febres, ex febribus mortem? Illud quidem verè à me dici potest, contractis eâ ratione morbis, partem Sacerdotum optimam rapi, & ferè in ipso ætatis flore; vt minimè mirandum sit, raram apud nos spectari canitiem, in tanto licet numero Sociorum. Enimverò ex octingentis & sexaginta, quot nunc capita habet Prouincia, triginta sex, non plures, sexagenarios possumus numerare. Non placebit fortasse quibusdam hæc tanta vitæ nostræ prodigalitas, neque probabitur illa tam facilis tot insignium virorum iactura, quos spes erat in multos annos egregiam operam Reipublicæ nauaturos. Societatem quoque immittem appellabunt non parentem suis; & duros dicent Moderatores, nulla subditorum æstimantes damna, sed in alieno corio scilicet liberales. At enim rerum nostrarum ignorantissimum esse oportet eum qui taliter opinabitur. Nec enim ylla seruandæ prolis tam studiosa mater est, quàm Societas suorum; adeo neminem imperio adigit in antitendæ vitæ discrimen. Nec verò opus est stimulus currentibus. Viuit in nobis Ignatij filius ille ignis, quo sponte agimur; & pulchrum habemus ac decorum properatâ laboribus morte defungi.

Apud Alanos Scythiæ populos testatur Marcellinus beatos haberi consueuisse qui cecidissent in prælio; senio tabescentes aut fortuitâ morte consumptos, contumeliis conuitiisque lacerari. Quod truci homines ingenio ex barbarâ animorum ferociâ gloriosum ducebant, id nos sanctissimis exculi moribus ad Christianæ perfectionis calculos reuocamus; beatos, inquam, eos habemus, quos saluti animarum intentos mare, quos castra, quos pestis absunt: declinatione laborum periculorumque, si qui senectutem quærerent (sed nemo quærit) quasi degenerem Ignatij sobolem detestatemur. Igiturne aspernandi cani? si ignauia procreauit: sin inter ardua creuère, gloriosi. Nec enim ea nostra vita est, suâ vniuis salutem contentum viuere, & suauis in otio diuina contemplari. Alia ad hoc erant quærenda Instituta: nunc militiam professis nulla est iusta quietis affectatio, nulla honesta difficilium fuga aut tergiuersatio. Ad suscipiendos vltro labores, ad pericula adenda in Missionibus arduis, ipso nomine monemur; & hac vnâ promptitudine, dignam Societate I E S V indolem probamus.

Charitas Societatis erga pestiferos non paucis hæreticis causis fuit conuersionis.

Paucissimi senes in Prouinciâ, & cur?

Nemo ad Missiones cogitur, voluntarij omnes sunt.

CAPVT QVARTVM.

De iis quæ passa est Societas Flandro-Belgica.

Martinum Azpilcueta Nauarum, magnum doctrinâ & pietate virum, ferunt dixisse olim de Ignatio, nostri Ordinis conditore, instruxit illum quidem ornatissimæ classis potentissimam, & Ecclesiæ hostibus planè formidabilem; sed magnos quoque ventos atque horribiles tempestates haud sanè vlllo tempore defuturas. Huius dicti veritatem experimento compertam habet Societas etiam in Belgio. Quamquam enim multa ei feliciter prospereque hîc euenere, vsque eò, vt nesciam vllâne in Christiani orbis parte maiorem experta sit Principum, Magistratum, populi benevolentiam beneficentiamque; tamen & suis fluctibus ac procellis subinde iactata est: quibus & obrui potuisset, nisi qui propitium se fore Sociis spondit I E S V S, imperasset in tempore ventis & mari, postque turbines tranquillum sudumque reddidisset. Et verò Societatem sui dissimilem Belgæ haberemus, si nullis vrgeretur aduersis, quando nota illius propria est, pati, ad exemplum Ducis in signum contradictionis positi; cuius nomine vel eâ maximè causâ sese insignitam intelligit, & cui quàm simillimam vitæ rationem reapse magis quàm nomine curat profiteri. Habent & suos fructus aduersa: magnitudinem suam Societas suis hostibus debet. Arborum solidissimæ fiunt, quas frequens incurfat ventus: aër flatibus, aurum igne purgatur: vigent agitata aquæ, & attritu cotis fit gemma splendidior. sed neque virtus certiore proditur indicio, quàm fori & constanti aduersorum tolerantia. Gubernatoris artem tempestas, non malacia ostendit: & militem in acie pugnâque dignoscimus.

*Societati
proprium
pati:*

At, inquit, si in Belgio tantopere passa est Societas; doce nominatim, quæ, & à quibus. nam certè florentem illum qui cernitur statum, non aduersitate sed fauore hominum venisse res ipsa loquitur. Quid magnifica templa, Collegia, census, pronentus, auctoritas & gratia apud summos infimosque, patiendine materia sunt, an triumphandi? haudquam dissimulare, nedum inficiari possum, florere Societatem Belgicam, amari, æstimari; quin iam hoc paulò antè profitebar: at nihilominus affirmo, magnis fuisse vexatam turbis, traductam calumniis, pressam persecutionibus, non à solis Religionis nostræ hostibus hæreticis, (quod erat minimè mirandum;) sed & nonnumquam ab ipsismet domesticis Fidei, siue hos commouebat inuidia, siue imprudens zelus, aut alius error aliquis agebat. Audi primùm de publicam professis inimicitiam, de Sectariis dico in nostra perinde vt in Sedis Apostolicæ damna, & si quæ inferre possent ruinam, satanico fœdere coniuratis.

Humanos affectus, nisi vel ratio corrigat, vel cælestis disciplina, impetu naturæ rapi, communis omnium experientia est. Ira homini nascitur, si quem conatibus suis obstantem sentiat: odium succedit iræ, odio crudelitas. Iam hæresis Belgium spe suâ deuorarat, iam labantis Ecclesiæ vrgebat ruinis, quando suos expediuit Societas velut triarios milites:

*passa est
ab hæreticis;*

milites: quorum occurſu obniſuſque, vbi abruptum ſenſit ad victoriam curſum, indignata illa furia implacabiles concepit iras, peperit odia, crudelitatem exercuit: quam ſi in corpora quandoque prohibebatur expromere; famam tamen innoxiam detractiōe, calumniā, maledictis numquam lacerare ceſſauit. Quid exemplis opus in tantā veritatis luce? ſed tamen ad poſteritatis memoriam vel vnicum proferamus.

Anno M. D. XCVIII. Petrus Pannius ſordido apud Iprenſes loco natus, poſt rem familiarem cum ſui ſimilibus inter pocula decoctam, ac præterea grauitè obætatus, eaque cauſā ſolum vertere coactus, in Hollandiam venit. Lugduni cum verſatur incautiùs, ſuæne malitiā an aliorum ſuaſu, an, quod plerisque creditum, emotæ mentis vitio, temerè garriuit iuratum ſe in Comitum Mauritiij necem adueniſſe. Datus in quæſtionem dum nouos quotidie auctores inuentoſque facinoris comminiſcitur tandem gratiam facturus Batavis, & vitam ſuam (ſic ſpem fecerant) redempturus, inductum ſe mentitur à Rectore Collegij Duaceniſis: deinde Patrem illum qui Prouinciam gubernabat (is tum erat Oliuerius Manaræus) ſibi pollicitum eſſe quadringentos florenos annuos, quos Iprenſis Quæſtor Duaceno Collegio deberet. Adhæc ſpem ſibi ab eodem Patre factam obtinendi officij, quod ducentos & plures aureos quotannis penderet. Oblatum itera filio ſuo laurum apud Tornacenſes Sacerdotium. Denique, quod caput erat, ampliſſimam in cælis mercedem Dei nomine promiſſam, ſi in opere tam heroico mortem obire contingeret. Hinc ſe de manu eiùſdem Prouincialis, poſt generalem de totā vitā confeſſionem ritè factam, ſacrum accēpiſſe epulum, vt eo Chriſtianæ fortitudinis conſtantiæque præſidio ad tam præclari facinoris laudem properaret animoſior. Hæc omnia ſimul ab illo ſtolido dicebantur, ſimul apud graues illos Iudices inueniebant fidem. Ergo in Pannium, hominem planè amentem, & ſuo vnus indicio teſtimonioque reum, capitalis ſententia profertur, eademque typis committitur vario idiomate, ſpargiturque in varias Europæ partes, ne quem noſtra latere poſſet infamia. Cauſa huius tantæ ſolemnitatis prætebeatur commune bonum, vt ſibi cauerent Principes à Ieſuitis, ſanguinariā illā proditoriāque hominum colluue, quos iam publico iudicio non meditatoſ tantum, ſed machinatoſ eſſe conſtaret Mauritiij Comitum necem. Hæc ſententia Lugduni lata, quam vrbeſ Batavi Athenas ſuas habent, magnopere Belgium, ipſamque adeò commouit Europam. Apud Catholicæ Religionis aduerſarios prona erat calumniæ fides: Catholici autem ipſi hæſitabant inter perſpectam iamdudum Societatis innocentiam, & auctoritatem publicam Senatus. Nam quis à iuſtirie tribunali tam iniquum credat emanari iudicium? aut quæ impietas auſit famam non vnus viri, ſed tantæ Congregationis palam traducere, niſi comperto crimine & indubitato? Magnis quoque præiudiciis cauſa noſtra laborabat: Gallis & Angliſ viſi eramur Regicidæ. Duorum Regnorum auctoritate iudicium Belgium roborabatur, & nouo hocce iudicio viciffim illorum confirmabatur auctoritas. Iſtud præcipuè telum elegerat hæreſis, quo Societatem noſtram ſperabat poſſe iugulari, ſi magnis auctoribus perſuadere orbi poſſet, nobilem ſanguinem ſi-

*qui cam
calum-
niantur.*

Publico iudicio deſignatur Societatem machinatam eſſe necem Comitum Mauritiij.

re nos, & coronatis capitibus insidiari. Itaque iam fatale vulnus datum putabat, & iudicio illo Lugdunensi de Iesuitis actum; quos vno tempore Belgæ, Galli, Germani, Angli, Scoti (tot enim linguis aduersum nos scripta erat sententia) trucidatum irent; aut, si misericordiâ vrentur, in perpetuum certè exsilium ablegarent. Ita vouebat, ita sperabat hæresis. & verò poterat ingens timeri malum, si solo sese silentio modestiâque suâ, quod cœperat, Societas defendere pergeret. Ergo habitâ periculi ratione, suscepit Costerus famæ nostræ (quâ inter homines, si quid volumus prodesse, castissimâ indigemus) necessariam defensionem; & vindice veritatis stilo confixit calumniam, mendaciis omnino sexaginta grauem. Apologeticus ad supremum Hollandiæ Senatuum missus est, perque audas nouorum manus latissimè sparsus, vnâ cum publicis variarum vrbium de Societatis innocentia testimoniis, nunquam pro se iudicioque suo respondere ausis Iudicibus illis Lugduno-Batauis; tamen si vel maximè protocarentur ad sententiâ à se latam, tantâ mendaciorum farragine, si possent, expurgandam. Adhæc Costerus publicè pro concione Albertum Archiducem, omnesque Magistratus obtestandos duxit, vt si qua infimulati sceletis vmbra aliquando se proderet, haud cunctanter suis vrbibus finibusque nos pellerent, nullum exsilium, nullam exsilio grauiorem pœnam deprecatorios. Valuit apud cordatum quemque tam iusta tamque necessaria defensio; & illi iudices, quâ sicâ famam nostram iugulare sperauerant, iugularunt suam.

Quamquam non solis illis visi tunc sumus Principum sicarij; sed Mauritium ipsum Comitem ab Anglis persuasum, ea iamdudum tenebat opinio. Nam anno M.D.XCII. Steenwicum Transsalanicæ oppidum, vt supra memorabam, accepturus in potestatem, offerebat ille quidem honestissimas Coquellio Præfecto ac Regio militi condiciones; sed Henticum Samerium Iesuitam, qui erat in oppido, sibi ad pœnas tradi postulabat; quippe iam pridem in Angliâ, inito cum Regina Scotiæ consilio, inortem Anglorum Regiæ Elisabethæ machinatum. Enimverò fuerat in Angliâ Samerius, & à factis confessionibus fuerat Mariæ Stuartæ, inclytæ Scotorum Regiæ, quo tempore in vinculis eam habebat Elisabetha. Hinc nata conspirationis fabula, quæ Anglos Hollandis militantes tam acerbo in vnius viri caput stimulabat odio, vt Mauritius ipse Comes in eorum gratiam negaret vllam sibi cum Regiis pacem fore, nisi tradito Iesuitâ maiestatis reo, tamen si vel omnes copias illius ergò in discrimen adduceret. Id cum obsessi pertinaciter respuerent, affirmarentque, nisi pactâ Samerij incolumitate libertateque, nolle vllam cum hoste pacem, prælium sese denuo redintegraturos, quaesiturosque certam vel in morte vel in victoriâ salutem; Mauritius paulisper animo suo moderari visus, spondit Samerium quoque liberum fore, & eadem vsurum forte cum milite. Verum præualuit Regiæ Anglorum demerendæ studium. Factâ oppidi deditione, conquiritur quàm studiosissimè Iesuita. Obseptæ continuò ædes ciuium, apud quos diuersari vel leuis erat suspicio: infestæ oppidi portæ per quas exeundum, dispositi vigiles locis variis, in omnem intenti curam, ne præda tam opima falleret indagine. Quo comperto, Samerius, vt

erat

*Costerus
calum-
niam re-
darguit.*

*Samerius
reus agi-
tur con-
spirationis
in necem
Reginæ
Elisabe-
thæ.*

erat egregiâ magnitudine animi, & in bonâ causâ cupidus tolerandi, vltro se vigilibus sistit; à quibus arctè vinculis constrictus, ad concilium militare deducitur. Examinatus, in publicum carcerem datur, circumfusâ hærenteque lateri numerosâ militum custodiâ: & quia rumor increbuerat, breuî in furcam agendum esse, accurrens verbi Minister serid eum de salute animi compellauit, illud identidem inclamans: *Disce à me veritatem.* At Samerius cùm diu graue silentium, spreto rabulâ, tenuisset; victus tandem impudenti illâ voce, suos canos ostentans, Si alterutri, inquit, nostrûm ab altero discenda veritas est, eam potius tibi, homo ignorantissime, à me seniore ac saniore discendam scias. Inter hæc, iam vulgatâ Patris captiuitate vitæque periculo, ciues quidem miserabantur innocentissimi viri fortunam: Regius verò miles negabat pedem efferre, questus belli iura violata. Quo probro excitatus Mauricius, & famæ curâ tactus, reclamantibus licet Anglis, & Reginæ suæ tradi hominem flagitantibus, ipse humanior, promissâ libertate donauit.

Verùm non vnâ hac de structis Principum vitæ insidiis cusâ in nos calumniâ nostram oppugnauere famam Caluino-Bataui: sed & alia vibrarunt tela; designatas & attentatas vrbium prodiones, concitatas seditiones rebellionisque, & quidquid conflando nobis odio videbatur idoneum, nullo veri falsive discrimine: quibus nimirum Machiauellico instituto mentiri virtus est, si ita postulet vtilitas: quibus labor vnicus Iestitas, suis conatibus maximè aduersos infestosque, in publicam orbis inuidiam execrationemque per omne genus criminationis adducere. Quin & post famæ vulnera, ad inferendas fortunis nostris corporibusque iniurias conuertuntur. & habuere hæctenus sanè luculentam ad explendum odium materiam, si non esset insatiabile. Circumspice tempora inde à primo nostro in Belgium appulsu, siue quod ante inducias fluxit à prateriti sæculi quadagesimo secundo ad annum sæculi huius nonum; siue ipsas duodennales inducias, siue illis finitis consequentes annos vsque in hodiernum; profectò nullum tempus reperies non exiliis nostris & vinculis, & omni aduersorum genere nobile. Verùm neque mens est, neque locus, annales texere nostratum perpeffionum. Vnicus mihi annus esto testis M. D. LXXVIII. quo vno anno velut fatali, multis locis dirè vexata, fortunis exuta, expulsa tectis ac mœnibus Societas, toto propè Belgio exsulauit. Tot malorum vera & sola causa, fides Deo, Ecclesiæ, Regi à nobis seruata; tamen more suo Caluinianum ingenium velandæ perfidiæ scuitiæque suæ politicas rationes obtendere non cessarit. Sed latuam impudentem iamdudum temporis filia veritas detraxit, atque in meridianâ luce spectandas posuit hinc innocentiam nostram, illinc propriam hæreticorum crudelitatem. Dabis hanc mihi veniam, Lector, vt, missis aliis, Antuerpiensem tragediam per omnes suas explicatam partes, velut in scenâ, contemplandam tibi exhibeam; ex quâ vnâ tu per te facias facili similitudine iudicium ceterarum.

*Hæretici
Societatem
persequuntur
in Belgio.*

*Causa
persecutionum.*

Immatura Requesenij Gubernatoris mors Rempublicam Belgarum orbam intempestiuè reliquerat, eiusque administrandæ curam susceperant

*Exemplum
Antuerpiæ.*

perant Ordines, qui iam inter se Gandauenſi fœdere conciliati, ſpondebant priſtinam ciuibus tranquillitatem, non ineptè ſperantibus, tales viros non tutores modò, ſed patres patriæ futuros. Sed enim peius nunquam cum infelici Belgio actum, quàm illo Magiſtratu: cuius qui partes agebat præcipuas, agebat magis ambitionis ſuæ, & ambitioni ſubſeruentis hæreſeos. Ex hoc vno capite illa tot mala, vaſtati agri, vrbes expilatae, maſtati ciues, euerſa Religio. Habet enim hoc impotens dominandi libido; ad ſperatos honores, ſi obſtacula inuenit, vi facit viam.

Primus labor, & ad proſiſitum finem viſus neceſſarius, eiectione Hiſpanorum Ieſuitarumque, neſcio quo pacto coniungentibus ſemper hæreticis noſtram Hiſpanorumque fortunam. Sed par in nos & illos Orangij odium non pari ratione ſe prodidit, quia callida viri ambitio necdum aperto Marte, ſed fucato boni publici colore pugnabat. Itaque de Hiſpanis pellendis minimè diſſimulabat; quin poſt Gandenſe fœdus deſtinatò id agebat, vſus ad hoc etiam Belgarum irâ. quibus nomini Hiſpano tunc vehementer inſenſis videbatur rem patriæ ſeridè agere, cum proſectò eam perditum iret, vt firmaret ſuam. Aduerſus Ieſuitas, populo gratiſos, artibus cuniculiſque opus habebat. Igitur Societatis exſilium, cum non poſſet ratione ac iure, per vim ac ſeditionem procuraturus, traducto vanis calumniis nomine Ieſuitico, per idoneos homines machinationi ſuæ famulantes, tandem ſuſpicionem, inuidiam, odium ex voto ſuo conſlauit apud populi fœcem tumultibus lætam, ſpe melioris ex alienâ calamitate fortunæ. Poſt longam muſſitationem erupit aliquando concitatæ in nos multitudinis furor, quaſi ex crudo iam maturus, dante cauſam nequiſſimo rumore, quem hæretica cuderat officina: cados ſcilicet nitrati pulueris multos in Collegium noſtrum inuectos, inſtruendis aliquot Hiſpanorum millibus domi noſtræ ad vrbis interitum occultatis. Id vbi ſparſum, continuò plebs armata proulat: ac fortè Collegij fores, vt fit tempore prandij, clauſæ nobis quidem ſaluti fuere; ſed ſeditioſis addebant iras, & rumori fidem. Ergo arreptum ex nauigio aliquo malum in arietem conuertunt; ac perſtreſſerunt illicò fores, ſpoliaſſent omnia, maſtaſſent, niſi feſtinatâ amicorum ſedulitate monitus vrbis Gubernator cum Prætore ac Tribuno militari conſeſtim aduolaſſent. qui à Patribus ſine morâ intromiſſi in domum, vbi, poſt accuratam ſerutationem, nihil eorum que calunnia ſparſerat apparuit, dato apud plebem innocentia noſtræ teſtimonio, tumultum in præſens ſopiuere magis, quàm exſtinxere. Quippe conceptam ſemel flammam nouo ſemper mendaciorum pabulo alentibus hæreticis, non antè quies fuit, quàm noſtro exſilio materiam ſubtraximus furori. Poſteaquam enim à Belgarum Ordinibus, quos ſuis maximè conſilijs regebat Orangius, qui que ipſo Archiduce Mathiâ, velut quodam Principis ſimulacro, ad proſiſitum ſibi finem indigniſſimè abutebatur, Ioannes Auſtriacus patriæ hoſtis declaratus eſt; inmane quantum ex eo elati animis hæretici, palàm de Ieſuitis, Auſtriacò (vt aiebant) deuotis, vrbe aut etiam vitâ exturbandis agitare ceperunt. Sed in tantâ ſcelerum omnium licentiâ, ſi Deo placet, hærebat aliqua honoris cura,

ne per vim perque seditionem, vno tempore, & Regis imperium & aui-
tam Religionem abiicisse ab exteris nationibus arguerentur.

Nouo itaque consilio immensis nos molestiis fatigare instituit, spe
spontanei ex rædio discessus; ac paucis diebus septies, eoque amplius,
nunc interdiu, nunc nocte, in ædes irrumpunt, locaque omnia, sicubi fors
miles, arma, pecuniæ laterent (is erat color) scrutantur. Adhæc omnes
vndique Collegij ianuas multo cæmento obstruunt, portâ dumtaxat
vnicâ ad aditum exitumque concessâ. Apponunt & militarem ante
ædes custodiam, non solis nobis, sed quotquot templum, scholas, Col-
legium frequentabant, intolerabiliter molestam: quæ cum dies aliquot
pro foribus constitisset, ipsas deinde inuasit ædes, atque infano tumultu
nullam diurnæ aut nocturnæ quietis partem Patribus relinquebat.
Submissi etiam fraudulentum amici discessum nobis anxie suadebant,
metu periculo quod proximum videbatur, ne aliquâ vnâ nocte ex im-
proviso omnium iuguli plebeâ seditione peterentur.

Hicce machinis Orangius vbi constantiam nostram minimè labefa-
ctari vidit, ad nouas conuersus artes, magno ad speciem Reipublicæ bo-
no (cuius securitati per omnem modum consultum se velle magnificè
iactabat) infausam quandam iurisiurandi formulam de Gandauenfi
seruando fœdere, & accusandis contra molientibus, concipit; in cuius
verba non laici tantum, sed quotquot sacri homines iurare compelleren-
tur. Hanc formulam, plerisque sacratis Deo vitis quâ nescio arte iam
probatam, Societati offerunt, vrgentque subscriptionem; ac ne fors sa-
cramenti religio terreret, eo nobis remisso faciebant gratiam nudæ pro-
missionis. At Patres, quibus iamdiu præmeditatum erat responsum,
suas allegabant leges, omni politicâ tractatione interdicientes: neque
aliud, post frequentem congressum, prece, minis, auctoritate impetrari
poruit, nostris constanter in suarum Constitutionum verba iurantibus.

Post aliquot deinde hebdomadas aliud protruditur edictum, priori
longè detestabilius; quo iuebantur sacri æquè ac profani, Ioannem
Austriacum, & quotquot eius sequebantur partes, hostium loco habere,
ac dare operam, quâ fortunarum quâ corporum ac vitæ ipsius impen-
dio, vt quantocyûs patriæ finibus exterminarentur. Non latebat nostros
quorsum hæc vergeret procella: iam enim non sola Instituti ratio, sed
manifesta causæ iniquitas subscribere prohibebat. Ergo sine morâ
Principes quosdam viros, quibus aliqua dum Religionis cura videba-
tur reliqua, per litteras orant, dare vt velint extremam operam auerten-
do impio sacramento: nam sibi certè deliberatum esse carere vrbe vitæ-
que potius, quàm istiusmodi scelere implicari. Aliis quoque litteris
(nam vestibulo egredi non concedebatur) Canonicos monuere, vt
partes suas conuocato Clero diligenter explerent: agi non de politici
status securitate, quam falsò prætenderet impietas, sed de aris, templif-
que, & vniuerso statu Religionis: se quidem liberè dicturos pro seipsis;
sed parum posse priuatas vires, communi manu resistendum esse, &
quidem statim sine cunctatione; spem enim omnem in celeritate
consistere.

*Formula
iuramenti
contra
Ioannem
Austria-
cum &
Hispanos*

Hicce monitis excitati Canonici, amplissimum Concilium Ecclesia-
sticorum

fticorum ac Religioforum hominum cogunt, variè disputatur, ad extremum communi sententiâ decernitur, iusturandum illud iuri Canonico & Ecclesiastica immunitati esse aduersum, proindeque repudiandum. Hæc illi in Concilio fortes; at plerique postea seorsim, Tribunorum ac Magistratum vel auctoritate victi vel gratiâ, manus dedere. Ergo ventum ad Societatem, quam quò certius repugnaturam sciebant, hoc vrgendam putarunt vehementius, vt maiore perueciâ (sic interpretabantur) iustiores proscriptionis suæ causas dedisse videretur. Præerat tum nostris Renerus Reneri Harlemensis. Huic iuramenti formulam obtrudunt Centuriones aliquot, paucique de Magistratu, seuerè denuntiant, nî pareat, se suosque hostium loco habendos sciat. Renerus primùm commendare fidem suam ac suorum, qui hostile adhuc nihil moliti essent, quique suis legibus ab omni machinatione politicâ quàm longissimè arcerentur. Hoc vnum satis esse, cur iure suspecti non sint, curque de suâ fide securus sit Senatus: qui si aliud vellet, aliud expectandum non esse, quando per Societatis leges nihil prætercâ liceret. Hæc dicentem cum stomacho explodunt, iubentque Iesuitas alibi locum querere, vbi isto suo iure ipsi vivere liceat, nam Antwerpæ in posterum haud licere: viderent interim à quo aduersus furentem multitudinem auxilia sperarent. Reponentibus nostris, si humana ipsi præfidia negarent, diuina vtrique non defutura, nec proteruæ plebis petulantiam timeri visis in tam bonâ causâ mori æquo animo paratis; multa minitantes abiere. Par Franciscanorum Patrum constantia fuit. At Tribuni, instigante Orangio, tam generosis responsis efferati, duplicata custodias, deque nostris è medio tollendis ferios miscere sermones. Nec latebant tam crudelia consilia Renerum; qui iuniores aliquot periculo subducturus, mutatis vestibus, in tutiora dimittit. Sed ea res Deo vtrique cordi non fuit. omnes agniti comprehensique, post diras diuexationes spoliationesque in Collegium ad communem aleam rediere.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrocinium suscipere visus, tres è suis satis Societati beneuolos ad Collegium destinat Feriâ sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibito, orauere vt quod ante nos tot tantique fecissent viri, haud grauaremur facere; néve importunâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ causâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum furori obiceremus. At verò Patres, actis primùm de beneuolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ causâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude floruisset; sed neque tantam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iuste quidem, paria ab eadem plebe passurum. Ceterùm, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi tuinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis

nouum,

proponitur Societatis

reiciuntur à Societate,

et à PP. Franciscanis.

Ab Ordinum deputatis tenentur constantia Societatis:

nouum, argutatur aliquis, pro re tantâ nolle humanam constitutionem infringere, qui quotidiana vos delicta committere non possitis inficiari. Quasi verò inter delicta nihil intersit, aut perinde habeamus naturæ vitio labi, & deliberatâ mente peccare. Ad hunc modum per duas horas extractâ contentione, cum nihil ageretur; legati illi in salutem nostram suâ voluntate propensi rogauere saltem, vel voce præstaremus fidem saluâ Religionis Catholicæ defensione, & auxilio animarum, nihil nos ad rem bellicam pertinens molituros. Quod postulatum quia iniquum non apparebat, nec aliud quàm quod nostris legibus iubemur, ^{satisfacit} ^{Depunitis} promitti poterat, reiciere non est visum. Itaque rebus, vt videbatur, compositis, cum magnâ gratulatione disceditur: verum breuem illam læticiam extrema tragœdia postridie insecuta, in luctuosam catatropham conuertit.

Suboluerat hæreticis neque scripto neque voce nos in Ordinum ver- ^{sed non} ^{hæreticis.} ba iurasse. Ergo pridie Pentecostes multo manè ianuam, quâ vnica dabatur accessus, ceteris iam dudum obstructis, pertinaciter clausam obsident, amicos ædibus, discipulos scholis, ciues templo per eum diem quo expiare animum frequentes solebant, ferociter excludunt, eam sibi curam à Magistratibus demandatam mentiti, vt Iesuitas proditores tamquam feras caueâ conclusas enecarent fame. Quandoque per ludibrium infectas peste ædes, sequæ, ne malum contagione glisceret, ad custodiam appositos clamitabant. At Patres, ipsâ Pentecostes luce, per dimidiatam horam pulsato ære campano, se viuere ac valere, populumque ad ædem sacram inuitare, significabant. Nec verò boni ciues officio defuere: aderant audito pulsu frequentes, sed seditiosorum armis repellebantur. crescente ciuium numero magni vtriusque clamores, magnæ minæ, parumque à vi res aberat, cum alter Consulum vir integrâ Religione superuenit, finemque vigiliis imponens, sacrilegos illos domum quemque suam dimittit. Quo factò, nostri Missæ officium celebrare instituant; ac sub decimam matutinam, more tunc recepto, in suggestum ascendit Ecclesiastes. Intereâ digressio ab ædibus nostris Consule, noui custodes, iique hæreticâ perfidiâ notatissimi, succedunt, apertè vociferantes, hunc vltimum Iesuitis illuxisse diem, ac de plateâ insanis clamoribus concionanti Sacerdoti obstrepentes, etiam stricis mucronibus in concionem irrumpere parabant; nî graues viri, suorum obiectu corporum, & quâ poterant auctoritate precibusque retardassent. Vbi noster cessauit dicere, postremum Missæ sacrificium inchoatur; ac subinde Consul per certos homines reuocatus, non sine præfenti capitis sui periculo redit: nihil iam priuato homine distans, furore plebis vincente Magistratum, renuntiat adesse nunc illud extremi periculi tempus, à se toties denuntiatum; nihil in suo Consulatu esse præsidij, quando Orangius aliique maioris ordinis viri conniueant: atque in hunc modum, desperatis rebus, abscedit. Peractâ re diuinâ, velut signo ad audendum dato, in templum magno numero irrumpunt expeditis ^{Collegium} ^{Antuer-} ^{piense in-} ^{uaditur,} in ictum sclopi ac gladii; & Rectorem ad clamores è sacratio progressum, quasi prædam discerpturi canes, illicò circumdant. Quod vbi animaduertit Patrum alius, hoc agi scilicet vt Rectori vis inferatur,

pertrahit ipsum agmen intrepidus; & elatâ voce, *Quæ tantarum, inquit, viri, causâ turbatur? an ignoratis tertio abhinc die Supremo Senatui à nobis satisfactum? quid ultra petitur? si nostra vos turbat præsentia, libenter hac vrbe carebimus, vt sine nobis eam vos pacatam habeatis. Sed res vnica abituris est opus, testimoniũ Archiducis Mathiæ, quo Moderatoribus nostris facti rationem reddere possimus: eas litteras curate, discedimus. Vbi de procurandis litteris audire, magno frenitu & infinitis maledictis onerant Patrem illum: qui tempori cedendum ratus, submotâ vicumque turbâ, in sacarium se recipit, frustra ostium à tergo adducere conatus. Continuo post eum armati quâ data porta ruunt, fugientem per hortum, perque domus atria insectantur, sclopos aliquoties exonerant. euasit tamen ille ad Socios illæsus, moxque omnes in superiore aulam collecti, atque ad necem fortiter tolerandam mutuo animantes, hostilem impetum præstolabantur.*

At Andreas Boccatius, imperterriti animi Sacerdos (is qui parem animi fortitudinem ostendit Leowardiæ aduersus Iconoclastas) cum meminisset relicte in arâ maximâ sacrosanctæ Eucharistiæ, ex Sociorum numero repente se proripit, templum ingreditur hæreticis debacchantibus refertum: constanti gradu ac vultu ad aram accedit, argenteam pyxidem ex loculamento reuerenter extrahit breuium hostiarum plenam: quas tam multas cum illic absumere arido atque hianti ore non sustineret, ipsum vasculum manu capit, perque trecentos amplius armatos grauitè incedens, nullo eorum quidquam auso, asportat ad Socios, siue attonitis sacrilegis miraculo confidentiæ, seu potius Deo fiduciam viri pietatemque comprobante. Interea seditiosi deprehensos vno in loco Patres precibus intentos, atque ad extrema omnia perferenda animis comparatos, postquam diligenter excusserant, in sacarium cogunt. inde per templum educunt ad naues. Feralis pompæ hic erat ordo. Præibat signifer, nullo tympanorum aut tubarum sono. Sequebantur Duces ac Tribuni, deinde nostri velut nobiles captiui: frequens utroque latere miles aduersus coniuratos in necem Patrum. Hoc comitatu ventum ad Scaldim: vbi nauigio impositi, denuò excutiuntur, ne quid forte argenti asportarent: ac tum quoque mirabili modo latuit argentea illa theca cum sanctissimo CHRISTI corpore apud Boccatium. Hærebat medio Scaldi iactis anchoris nauigium, donec ex alto se maris æstus incitaret, ac saluus quem vocant conductus à Tribunis promissus expediretur. Per eam moram frequentibus cymbis adnauigabant Hollandi Zelandique, & Iesuitas alij in Zelandiam auenturos, alij præcipitandos in flumen, alij alia clamitabant. Sub noctem Tribuni aliquot, paucique de Magistratu, lembo aduecti, quadraginta florenos in nauium addicunt nautis, & milites nobis ad tutelam adiungunt. ita sublatis anchoris vela fieri cœpta. Nox contumeliosis nautarum militumque vocibus traducta, alto Patrum silentio. Sub auroram nauis Mechliniam appulsâ est.

Patres expelluntur.

Mechliniam deueniunt.

Præmiserat Orangium haud mediocris notæ virum cum litteris ad Senatum Mechliniensem, monebatque, vt Iesuitas ob rebellionis crimen ciectos admitterent quidem in urbem, sed mox omni præsidio nudatos,

datos, exponerent ante portas, factâ quolibet eundi potestate. Simul summâ celeritate mittebat sexaginta milites de suis, ad omne facinus paratos, cum mandato vt Iesuitas Mechliniâ egressos crudelissimè necarent. Igitur appulsâ nauî, Patribus ad hospitiũ publicum eduçtis, nouus ad custodiam miles ex Mechliniæ præfidiariis datur: is continuo, tamquam extremâ stimulus fame, helluari, ac paucis horis abligurire florenos omnino septuaginta, impensis scilicet Patrum. Dimidiato iam die Consul vrbis ac Syndicus ingressi cum Orangij litteris, iubent quamprimum vrbe exire, & quò libèret proficisci, nullo milite ad custodiam dato. Perculit ea vox Patres: de perfidiâ expoſtulant, moram precantur, donec ab Archiduce Mathiâ præsidium implorent. At illi graues cum supercilio viri nolle se aiunt, exemplo Iesuitarum, contumaciâ peccare: mandatum habere ab Orangio, cui non parère sit nefas. Hic tum è Patribus vnus Ioannes Leidanus, vir magnanimus, conuersus ad Consulem, Itâne, inquit, Mechliniensès, hæretico furori vos potissimum ministri eritis in cæde nostrâ, ipsis qui eiecere Antuerpiensibus crudeliores? quin vestro carceri mancipate potius, quàm vt sicariorum mucronibus innocios obiiciatis; aut si fructum ex cæde nostrâ quæritis, ipsi necate. Hac oratione impetratum nihil, quàm vt dici reliquum in vrbe agerent, sub noctem dimittendi, oclusis à tergo portis, ne quis ex vrbe ad nocendum insequi posset. Itaque Patres ad certissimam mortem sese comparabant; cum ecce tibi sub septimanam vesperinam adest Lirâ ex vicino oppido, cum equestri suâ turnâ Dux Catholicus in tutelam Patrum, iubente Archiduce Mathiâ, celeriter accurrens. Etenim Archidux per amicos de Orangij edoctus machinatione, continuo iusserat quem dixi Ducem cum equitibus adesse. Dederat etiam ad Mechliniensès, & ad Louanij Gubernatorem litteras, quibus in suam vt fidem nos recipent, imperabat.

Ergo huius aduentu Ducis respirauere Patres, diuinam erga se curam admirati: neque iam discessum nostrum vrgebat Mechliniensis Senatus, perspectâ Archiducis voluntate; sed culpam correcturus, septuaginta florenos militum helluatione consumptos nostro nomine hospiti numerauit. Renerus tamen nihil cunctandum ratus, cursorem nocturnum expedit cum litteris ad Louanienſis Collegij Rectorem; à quo petebat exorari Gubernatorem, vt suos Louanio milites ad dimidiatum iter emitteret postridie venturis Patribus obuiaturos. At ille cursor vario noctis errore seductus, vix postero die iam in vesperum inclinato Mechliniam cum optato responſo reuertit: nisi & hanc tarditatem singularis procurarit Numinis prouidentia. Nam quartus à Pentecoste dies vix illuxerat, cum in idem hospitium Franciscani Patres, eandem passi Antuerpiæ fortunam, inducuntur, magnâ vtrimque gratulatione, atque vnâ omnes eodem die Louanium pergunt, quadraginta equitibus, totidem pedibus ex Mechlinienſi præsidio stipati ad dimidiatam viam; vbi ducenti equites & pari numero pedites à Louanienſi Gubernatore submissi aduentum nostrorum præstolabantur. In horum conspectum vbi ventum est, festo tubarum sono, & dispoſitione seloporum, salutari Patres: dimisso priori comitatu, stipantur nouo, Louaniumque pertingunt:

*Sexaginta
sicarij in
Patrum
necem ex-
pediit.*

*Deum præ-
seruat Pa-
tres:*

*Louanium
abierunt, &
honorifice
excipiuntur.*

gunt: vbi ab ipſo Gubernatore honoris cauſâ extra vr̄bis portas obuiam progreſſo humaniſſimè accepti, & cum ingenti omnium ordinum plauſu in Collegium deducti ſunt die XII. Maij M. D. LXXVIII. Ceterum Orangius cum apud Antuerpienſium pleroſque graui flagraret inuidiâ, ob eiectam vr̄be Societatem, libello in lucem edito factum ſuum probare fatagebat, criminatus noſtros aduerſus Rempubicam pro Auſtria-co multa molitos: quorum tamen nihil nominatum producebat.

*Antuerpia
exſilium
Deus vin-
dicat.*

Hic quoque ſilentio non inuolutam manuſcriptum Dei iudicium, noſtram vindicantis iniuriam. Eiectis Patribus, fuit è Caluini tr̄iuio ſcurra, vt ſibi videbatur non infacetus: qui ludum populo daturus, ædes Societatis vacuas ingreſſus, faſciculum ſtraminiſ albx in nexum virgæ pro foribus è fenetrâ ſuſpexit, quaſi populum domeſtici ex peſtilentiâ funeris more patriæ admoniturus. Mouit ea res prætereun- tibus admirationem. Atque interea perficiendæ comœdiæ alius ex eadem fæce ludio fores importunè pulſabat: cui ille intus exclamans, *Quid malum hîc pulſas? non præfixa mortis inſignia virgam & ſtramen vi- des? quotquot hæc incolebant ædes, peſtilentiâ ſublati ſunt.* Mirum dictu, eodem die, cum nuſquam eſſet in vr̄be contagio, impij deiſoriſ domum peſtis inuaſit, indubitato cæleſtis vindictæ argumento.

*Etiam ali-
bi Societas
expulſa.*

Hæc Antuerpiæ geſta; nec diſſimilia his Tornaci, Brugis, Duaci, Traiecti ad Moſam: quibus ex ſedibus eodem illo anno, ob eandem cauſam violentâ hæreticorum manu in exſilium deportata Societas, il- luſtre dedit Chriſtianæ patientiæ documentum. Ita ex ſeptem vr̄bibus, quas ante hæc bella ciuilia tenebamus, duæ duntaxat relictæ, Lou- nium atque Audomarum. Et Traiecti quidem Gubernatoris edicto, quo noſtros vr̄be iubebat excedere, cum intercederet Senatus; ille ar- dens irâ, quoscumque ſibi obſtantes intellexerat, Senatu mouit; Con- ſuli etiam noſtram cauſam enixius agentis colaphum impexit. quo fa- cto ceteros à ſuſceptâ innocentium deſenſione reuocauit. Brugis verò, præter communes cum aliis Collegiis moleſtias, fuerunt etiam propriæ. Miles nunc plumbeas glandes temerè in Collegium ſcolopis iaciebat; nunc ſubito irrumpens, mortemque ſtrictis mucronibus minitatus, diripiebat ſupellectilem; nunc in Collegium carnes diebus veritis inferebat, poſtea criminatus domi ſe noſtræ menſam opiparè carnibus inſtructam repe- riſſe. Nec moleſtiarum periculorumque fuit finis, donec Senatuscon- ſulto vr̄bem deſerere cogeremur. Illud enimvero certiffimum diuinæ in nos prouidentie argumentum diſſimulare haud poſſum; in tanto metu, tam flagrantibus omnium in nos odiis, tantâ licentiâ & impuni- tate gladiatorum, neminem noſtrum vſquam aut caſum, aut leuiter etiam fuiſſe vulneratum. Quid nunc Groninganam expulſionem comme- morem, vr̄be à Mauritio captâ? Quid iniurias Neomagenſes, ſiue cum Leonardus Keſſelius, domo quam Caniſij matertera legitime dona- uerat, ipſâque etiam vr̄be eiectus eſt, agentibus hæreticis, quorum ple- riſque iam tum conſtabat Senatus, ſiue cum Ioannem Aſtenſem indignis tractatum modis tantum non vitâ ipſâ expulerunt?

*Neomagi
patiuntur
Ioannes
Aſtenſis.*

Decanus is fuerat Neomagi, primæ dignitatis vir; ſed magnos titu- los opesque, meliori ſpe, cum Religioſâ modeſtiâ & paupertate muta- uerat.

uerat. agebat hominem vehemens Religionis tuendæ ardor, & ex Coloniaensi Societatis Domo Neomagum identidem deportabat ingenti fructu. Nam dicendi munus cum egregiâ doctrinæ & eloquentiæ laude, &, quod est caput, cum Euangelicâ libertate tractabat, dante pondus auctoritatemq; memoriâ pristinæ dignitatis. Hinc efferati Religionis hostes, odio vincente reuerentiam, multa indignè impieque audebant. prodeuntem in publicum sibilis conuitiisque incessere, domi delitescentem insanis vocibus euocare, recta quater lapidibus, fenestras conuulnerare, de superiore loco dicenti palàm obstrepere; frustra bonis ciuibus obstare conatis, conuiuente scilicet Senatu. At quibus illi terrendum iniuriis sperabant, animabatur Astensis; inque Nouatores acriter inuectus, quantâ poterat virium contentione pro auitâ Fide dimicabat. Ob eam rem factus intolerabilis, ad insigne aliquod probrum designabatur ab illis improbis, quorum accensa semel rabies non deseruit, nisi intrepidum veritatis præconem templis, domo, mœnibus expulissent. ergo accitis in præclari facinoris societatem quotquot poterant suæ facis hominibus, manus iniiciunt viro nuper omnibus venerabili, per vrbis vicos ludibrii causâ circumducunt aliquamdiu, & atrocibus vexant contumeliis; dein vrbe protrudunt, & in proximam raptant siluam; ibi detrahunt vestimenta, & crudelem in modum cædunt, donec, fatigatâ seruitiâ, & dolore animi vtrumque saturato, faceßere iubent, & vnde venerat Coloniã repedare. At ille in medio verberum cruciatus actis Numini gratiis, postquam collegit spiritum, ibat gaudens, & fractos artus laceraque membra Coloniae trahebat, acceptâ pro CHRISTO ignominia quam gestâ nuper Decani dignitate lætior, & verò etiam, si rectè æstimamus, honoratior.

Vetera sunt illa, inquires, & alterius sæculi mala. Visne igitur hiantia adhuc vulnera, Siluamducis Bredamque, quibus ex vrbibus hæretica hostium nos violentia recenter exegit? Sed nempe hanc dices belli alam, hoc ius Martis æquo animo ferendum. Sinamus fanè nunc hoc ita dici; sit *Exsilium* belli legibus imperatum exsilium: at quis exsilij modum imperauit *Silvadam* tam infamem probris, tot maledictis grauem? Vigesimo ibat annus *confe,* ex quo Siluaducensem vrbem incolebat Societas, & procedebat res Collegij omnino ex sententiâ, siue vsurpantium Sacramenta perpetuum concursum, siue scholarum frequentiam & vigorem spectes, siue Sodalitatum florem & incrementa, siue etiam rei domesticæ facultatem. Quæ quidem tantillo tempore, piorum hominum beneficio, & præcipuâ Senatus liberalitate, ita creuerat, vt personis ferè triginta alendis sufficeret. Rebus tam pulchrè constitutis, lætissima in omnem partem segetis vbertas vnâ cum florentissimâ Siluâ indignè succissâ euntis sæculi anno vigesimo nono, miserabili clade funditus interiit. Ipsis Maij Kalendis vrbs ab hoste Barauo circumdata, & post quinque ferè mensium toleratum obsidium, solo pulueris bellici defectu occupata est: quam toties bello tentatam nullus ante id temporis interceperat hostis, nulla vniquam hærese pestis inquinarat. Vrbe captâ, nostri vehiculis impositi, ab amantissimis ciuibus velut partes à suo corpore diuellebantur. Vix portis prodibant, cum ludibriorum conuitorumque velut procella

quædam inconditis clamoribus eos protinus exceperit. Etenim tota pæ-
nè Hollandia, in vrbis deditæ spectaculum effusa, latè vias obtinebat;
perq̄ue eam turbam plus horæ spatio inter acerbissimas contumelias no-
stri ad ludibrium conspicui vehebantur: speciem quamdam Iudæorum
CHRISTO certatim illudentium agnosceres. Quòd si aduersus im-
potentissimæ plebis iniurias satellitium non dedisset Henricus Princeps
Auræicus, præfens erat amittendæ vitæ periculum.

*Breda-
num.*

Similia Bredani exsilij solatia fuere. At enim populus hæc peccauit,
nihil Magistratus: imò verò victor Auræicus seuerè edixerat, ne quis
verbo factõve Iesuitis esset iniurius. Sed quæ fatis lex, quæve pœna pro-
posita tali tempore infinitam mortalium multitudinem à linguæ petu-
lantia refrenet? Estò, peccarit populus odio in Iesuitas: sed vnde illud
odium? an indidit natura? an ingeneratur à corrupti verbi Ministris?
quorum persuasione plebs Batauica rudis & fide facilis, fraudiq̄ue ob-
noxia, haud aliter nos quàm cacodæmonas sibi cogitatione depingit,
atros, cornutos, truculentos. Quâ moti opinione, innumerabiles Bata-
ui, pactis induciis, in Brabantiam Flandriamq̄ue effundebantur, specta-
turi monstra hominum Iesuitas.

*Crudelitas
Traiecten-
sis.*

De Traiecto autem quid dices, vbi theatrum suum denuò incendit
Caluiniana Gollstenij crudelitas, & ceruicibus nostris lussit? Annum
iam quintum sub Fœderatorum imperio sua munia tractabat Societas,
iuxta conditiones quibus deditionem suam pacta ciuitas fuerat. Pate-
retur hoc hæresis in suâ ditione? & præter integrum rei Catholicæ sta-
tum, etiam magnorum capitum ad Catholicorum partes accessionem,
siue auctoribus siue adiutoribus Iesuitis, inulta spectaret? Animus qui-
dem haud vniquam deerat vel expellendi vel trucidandi, sed causa, quæ
aliquo iuris colore spectabilis appareret. Inuenta demum est vrbis proditio;
cuius non attentatæ quidem, sed cognitæ, reos Iesuitas agere placuit, non
constituto iudiciorum ordine (qui numquam obtineri potuit) sed militari
decreto. Hoc titulo in ædes à militari manu penetratum, excussæ chartæ,
claustra, anguli omnes; scholæ cum templo interdictæ; abducti in captiui-
tatem Patres: è quorum numero tres immani cruciatu flammis non vstula-
ti, sed tostati, & ad extremum capite truncati, Ioannes Baptista Boddens
Collegij Rector, Gerardus Pasman Procurator, Philippus Nottin tempo-
ralium rerum Coadiutor. In tribus ostendit hæresis, quid factura fuerit
omnibus, si non metus extremæ retardasset infamiæ. Ac nihilominus
fatis, & nimium, in paucis illis apparuit, cum summâ iniquitate iudicij
militaris certasse tormentorum summam immanitatem. Non est mihi
consilium suscipere partes innocentie, meliori patrono referuatas: qui
quòd adhuc filet, non idè præiudicat causæ; sed, quod est prudentis,
tempori aliquantisper seruit, atque etiam expectat donec nebulas à mili-
tari furore offusas maturior dissipet dies. Intereà si quid credimus mori-
turis & mox sistendis summo Tribunali, viris ceteroquin in omni ante-
actâ vitâ integerrimis probatissimisque; suam singuli innocentiam & in
tormentis constanter, & in ferali mortis teatro claris vocibus contestati
sunt. Ipse etiam Rector, neci iam proximus, ad Ducem Bouillonium
vrbis Gubernatorem absentem hæc litteras exarauit: *Domine, Capitulis*

iam damnatus & totor confidentiâ scribendi ad te pauca, gratesque maximas agendi de benivolentiâ & honore quo me prosequi dignatus es, quamdiu Traiecti moraberis. Obsequentiſſimus proſectô & fideliſſimus tibi ſeruus perpetuò vixi; ideoque in ſolatium meum ſuppliciter abs te peto, planè ut credas, proque certiffimâ re habeas, quam affirmo per animi mei ſalutem, atque ita volo intra horæ ſpatium Deus in me ſententiam æternitatis ſerat, videlicet ante proditionem publicè detectam captiuitate Ioannis Lanſinan ſupplicio iam affecti, nullam mihi ſive directam, ſive indirectam, illius notitiam fuiſſe; tantum abeſt ut me implicarim negotio, quod toties tibi ab Inſtituto noſtro alieniſſimum eſſe ſum profeſſus. In cuius fidem manus tuas deoſculatus morior, qualis adhuc palam vixi, ſincerè ac reuerenter Excellentie tuæ fideliffimus obligatiſſimusque ſeruus Ioannes Baptiſta Boddens. Cogor ſcribere Præſecti carceris manu, quia meam inutilem tormenta rediderunt. Moſe Traiecti die XX. Iulij M. DC. XXXVIII. Hæc morituri Sacerdotis ſcripta conſtatitio Supremæ Curie Præſidem appellat Deum, citatque Golſteinium, & quotquot deteſtandam ſententiam Iudices tulère.

Sed nolo ingredi longius in hanc arenam, tam nobili tamque innocuo ſanguine cœmentatam; caler etiamnum à recenti tragœdiâ theatrum, cuius tractatio robuſtiorẽ calamum exſpectat. Satis eſt ad præſens inſtitutum, vel obiter indicari, Societatem Belgicam à Caluiniftis calumnias, carceres, tormenta, mortem ipſam pati; nec iam fundendo ſanguini quærendos eſſe ultra Oceanum barbaros, quando ad martyrium in patriâ tam vicinos ac promptos habemus. Quamquam quæ & iſtic à barbaris patimur, partem maximam heterodoxis debemus Hollandis. Apud Iapones altâ in pace rem Religionis tractabat Societas, quando apuſſi eò Bataui continuò gentem ab uſu conſuetudineque Patrum abſtrahere ſunt aggreſſi. Spargebant, eos omni ſcelerum genere inſignes, ac variis Europæ Regniſus doctrinæ non ſanæ, probri flagitiique damnatos, ad corrupendum populum laruam quamdam pietatis induiſſe. Sed ex omnium victorum criminum aceruo peſſimum illud fuit, quòd apud Imperatorem nos proditionis inſimulabant, quaſi prætextu Religionis viam pararemus Hiſpanis, noua Regna quærentibus. quâ criminatione ſummam nobis offenſionem, & ſecuta exſilia necesseque pepere- runt. Adeò non ſatis habent Societatem in Belgio iniuriis omnibus proſequi, ſed in vltimas mundi plagas ſua odia deportant, quæ non per ſe modo, ſed per ipſos barbaros exercere conantur.

Et fortasſe ſuum in nos odium noſtro viciffim erga ſe odio excuſa- bunt: dicent mutuas inimicitias geri, vtrimque agi hoſtiliter, iniurias iniuriis rependi. Haud fanè negauerim acre nobis perpetuumque certamen pro Catholicâ Religione cum hæreſi eſſe ſuſceptum. Quæ olim Hieronymi, nunc mea & noſtrum vniuſcuiusque vox eſt: *In vno tibi conſentire non potero, ut parcam hæreticis, & me Catholicum non probem: ſi iſta eſt cauſa diſcordiæ, mori poſſum, tacere non poſſum.* Fruſtrâ exſpectat hæreſis ſolo conciliandam ſilentio cum Societate concordiam. Quamdiu vitæ ſpiritus erit, aduerſus lupos pro Catholici gregis defenſione larrabimus. Deſperata pax eſt, odij femina innata ſunt. Quod Amilcar Hannibali, hoc nobis Ignatius fuit. illo auctore æterna bella iurauimus

Trigaalt de
Chriſtianiſ
apud Iapo-
nios trium-
phis lib. I.
cap. 4.

Ieſuita-
rum & hæ-
reticorum
oppoſitio.

Ad Ruſſ.

ad aras. Sed vide quàm dissimilibus armis vtrimque pugnetur. Mendacis & crudelitate pugnat hæresis; Societas veritate & charitate. nos hæreticorum detegimus errores, vt & ipsi pedem referant, & nemo alius impingat; illi famam nostram calumniis inuoluunt, ne illius splendor veram salutis viam mortalibus ostendat. hæretici ad vincula nos quærunt & carceres; illos quærimus ad libertatem filiorum Dei. illi sanguinem nostrum sitiunt; nos illorum salutem. illi per dirissimos cruciatûs mortem inferre nobis ardent, hancque summam votorum profitentur interitum Iesuitarum; nos voris omnibus ac studiis vitam ipsis seruata cupimus, non modò illam corporum breuem, sed vel maximè animorum sempiternam. denique illi omnibus maledictis & malefactis, nos omni beneficiorum genere certamus. Quare, quod olim Ignatius Martyr de ferocissimis militibus, in quorum erat custodia, scribébat, se pugnare ad bestias, in mari & in terrâ; quibus cum benè feceris, peiores fiunt: idem nos alterius Ignatij soboles de Caluino-Batauis affirmare meritò possumus. Non enim obscurum est, quo beneuolentiæ affectû hacenus complexa sit Societas Hollandos, seu mari seu terrâ captos; quibus fouerit obsequiis, collectâ in vestes, in cibum, in pharmaca, in lytrum stipe, vt multi nobis libertatem suam vitamque debeant. Testor Flandriæ Brabantiaque carceres horum conscios meritorum: testor morbos mortemque ipsam ex ministerio haustam. constat enim, non vno tempore, nec vno loco, Sociorum aliquos nobilissimo charitatis actu suam prodegit vitam, vt hostibus seruarent. Testes denique ipsos inuoco qui beneficia accepere, aut si ingrati tacent, præsentem hominum memoriam famamque publicam appello.

Quid, versantes in Hollandicâ Missione Parres, quâ curâ, quo conatu student benè de Batauis mereri? Huc enim spectat omnis illorum labor, tantorumque incommodorum iucunda perpeffio, vt inimicis suis, quâ possint, profint ad salutem, vel ipsius sanguinis vitæque, si opus, impendio. At horum interim meritorum præmia reportant iniurias, proscriptiones, carceres, vincula, & omne ærumnarum genus, vt superiori Capite indicatum est; neque hîc denuò commemorandum, ne de aduersis instituire querelam, & dolorem animi, qui longissimè abest, prodehere cuiquam videamur. Quin ad eò his non dolemus, vt nihil ad summam gloriam à nobis possit conducibilius optari. Hoc virtutis nostræ irrefragabile testimonium est, hæc validissima commendatio, hîc titulus maximè gloriosus, *Societas Iesv odium hæreticorum*. Quis amari improbis velit nisi improbus, quando amor similitudine generatur? quis eorundem reformidet odia, quando contrariorum contraria ratio putatur? Oderint, aiebat ille, dum metuant. Saniore sensu dixerim: Oderint Iesuitas hæretici, dum illustrent: oderint, dum apponant materiam meritorum: quin & oderint, dum metuant non ferum nostrum, quo nullo armamur, non reciprocas calumnias, quod scelus magnum ducimus; sed zelum Fidei Orthodoxæ, & spiritum veritatis.

Mitto Batauos, quorum iaculis cum sit scopus Ordo noster, quid nisi vulnera exspectet? in Catholicum Belgium ingredior. hîc quoque nec semel fuit quod pateremur. Multi siue errore, siue malitiâ (quod iudicij

Hieron. de
Scriptorib.
Eccles.

Charitas
Societatis
erga Cal-
uino-Bata-
uos.

Secundò, à
Catholicis
passa So-
cietas,

dicij facinus diuini) Societatem variè exagitatam premere, si non penitus extinguere, laborarunt. Et ab his quidem tantò periculosius infectari fuit, quantò hæreticis meliores sanctioresque Catholici putantur. Quod quia nouit versutissimus serpens, præcipuè hoc agit, vt ab ipsis Fidei domesticis oppugnemur, plus inde nociturus, quam si omnes barbarorum, omnes Batavorum in nos copias duceret. Hæret animus, loquorùmne an temporum, an etiam personarum differentiis narranda distinguam. Consideranti tempora nullus propè occurrit annus non aliquâ nostrâ seu ignominia notatus, seu vexatione seu damno. Sed & hominum ordines diuersi sunt quos aliquando sensimus aduersos. Iam quis locus, quò nulla vniquam peruenerit tempesta? Louanij, quâ ^{Louanij,} primùm vrbe habitatum est, pulcherrimo Societas ortu nascebatur; sed quàm atra nubes diem repente fœdauit? Vishaneus conuictis oppressus; Adrianus raptatus in carcerem (vt supra latius explicatum est) Parochorum inita conspiratio, famosi per manus dati libelli, interdictæ scholæ; miles nostris ædibus impositus; qui tamen ipse tactus religione, paupertatemque nostram miseratus, alia sibi tecta ab vrbis Senatu postulauit.

Quid Antuerpiæ? quantis à quo nesciò Catholicorum genere (nam ^{Antuer-} Senatu & ciuium primis semper beneuolis vsi sumus, nisi quamdiu hære- ^{piæ.} tis dominabatur) quantis, inquam, pugnatum machinis, ne poneremus pedem! Concitatus à maleuolis Albanus, fundi ius perpetuò negauit. Franciscus Sonnius Antistes, quamuis nostri amans & æstimator, tamen Albani Ducis gratiâ Sacelli domestici vsum interdixit. Itaque Patres procul ab ædibus quotidie cursitantes precariò ad aram stabant, fœpè templis arcebantur; necesse vt fuerit non longi temporis spatio sexies variare. Interdicti causa ea fuit. Notabant æmuli Sacellum nostrum militibus frequentari ad Sacramentorum vsum. Hinc metus incescit, ne paulatim domicilij ius acquireret Societas. Id cauturi Albano vtuntur Duce, quem nobis nouerant non propensum: huius auctoritas apud Episcopum commodis nostris existimationique præualuit. Tres ipsos annos ea tenuit molestia: quo tempore tam longo Patres potiorem obseruantia quam iuris sui rationem habuere, presso apud se diplomate Pontificio, quod Româ missum, rescisso Episcopi interdicto, plenam diuina peragendi potestatem dabat.

Æmulis interea ex successu creuit animus maiora moliendi. De nouis hominibus toto Belgio eliminandis cogitabant: iamque hoc egerant, vt multis, & Principibus viris, Ordo nouitius nihil admodum (sic aiebant) utilis, priùs quàm se firmaret, ablegandus videretur. Satis constat, Fredericum Toletanum, Ducis Albani filium, palàm in Procerum coronâ professum, Iesuitas Belgio donandos neuitquam fuisse, quòd eorum Institutum neque viris doctis, neque admodum probaretur Ecclesiæ.

Eiusdem ferè sententiæ litteras dedit Fredericus Peremottus ad diuersarum vrbium Præfectos, & ad Senatum Antuerpiensem, quam ipse tunc urbem gubernabat; sed ex occasione factus nostrarum rerum certior, mentem vocemque mutauit. Occasio ea fuit: postquam Albanus

Mechliniam militi deprædandam concesserat, vnius vr̄bis supplicio ceteras, vt putabat, in fide firmaturus; egregia Patrum Antuerpiensium charitas subleuauit publicam Mechliniensis populi calamitatem. Cùm enim miles prædam omnem Antuerpiam veheret venundandam, subornati à Patribus sunt mercatores copiosi, qui quàm minimo emerent, eodemque pretio restituerent spoliatis. Sacerdos item noster, ea spolia quæ locis sacris Religiosisque personis detracta constabat, omnia recuperauit à milite. Nostro item consilio ductuque ab Antuerpiensibus magna pecuniæ vis collecta est, & miserorum Mechliniensium extremæ inopiæ subuentum. Neque hoc ipsum tamen pietatis opus momi dentem euasit: obretractio quorundam fuit, eam argenti copiam corradi ædificando nobis Collegio; speciem eleëmofynæ Mechliniensibus impertiendæ interim prætendi. Ita vel sanctissimarum actionum persæpè pessima est interpretatio. At Cardinalis Granuellanus de suorum ciuium, quibus nuper præfuerat Archiepiscopus, acerbo casu, deque Societatis in eos charitate redditus certior, fratrem suum monuit Fredericum Antuerpiæ Gubernatorem, vt amplissimas Societati gratias ageret; & Fredericus ipse patronus nobis exinde semper exstitit.

Quid, quòd Concionatorum nonnulli ea de nobis publicè iactabant, quæ optimum quemque meritò à consuetudine vsuque Societatis auerterent? Quorum in numero fuit Religiosus primæ notæ Ecclesiastes; qui, præterquam quòd Ordinem vniuersum contumeliosè tractaret, etiam nominatim in Ioannem Aftensem concionatorem nostrum in D. Walburgis, vti supra dixi, triumphantem, inuehebatur magnâ ciuium offensione: nec priùs abstinuit quàm Episcopus Sonnius, cum Canonicorum Collegio, grauibus intentatis minis, silentium imperasset. Quid, quòd desperato impediendæ possessionis nostræ conatu, emprâ iam & habitatâ Aquisi domo, dolorem suum vltura inuidia, impudentissimas fabulas seminauit, mulieres, ne maritis suis obsequentes essent, per nos animari, eisdem domi nostræ flagellis cædi, & à vicinorum multis crebrò auditos vapulantium eiulatus. Hæc totâ vr̄be in trituus, mensis, circulis, inde in nauibus curribusque, narrabantur; & (quod indignum) Religiosa quorundam confirmabat auctoritas. Quin eò peruentum, vt Senatus serio interpellaretur ad inquirendum in eiusmodi flagitia; sed is, seu quòd ad sacrum tribunal eam quæstionem pertinere crederet, seu quòd harum ineptiarum architectos sciret maleuolos, neglexit.

Progressa est nihilominus inuidia, inquietum malum; inque omnes nocendi vias intenta, cùm aliud non posset, hoc tandem egit, vt quo dudum vtebamur Carmelitano templo, quemadmodum supra attigi, & cui famam multitudinemque nostrâ conciliarant munia, derепentè & importuno maxime tempore extruderemur. Honestus ad id repertus color, illius Ordinis veterani probum. Quo argumento Præfectum Cœnobij oppugnant, & conuitio extorquent, ne Iesuitas, nouum Religionis genus, diutiùs pateretur ad suam ignominiam suo in templo triumphare. Denique vt saltim quodam multa transmittam, quinquagesimo abhinc anno tam atrocibus iterum calumniis proscindebamur, necessè

vt habuerit vrbis Antistes fuscipere defensionem famæ, & solenni diplomate testari innocentiam Patrum. Sed quid coner aut locorum ordine aut temporum persequi quæ passi sumus? immensa res, & operæ maioris fortasse quàm pretij: ne tamen omnia posteritas ignoret, sparium paucula consilium est delibare.

Aduersantium nobis Catholicorum non vnum genus: hic doctrinam, ille vitam, alius functiones, in pugnae suæ scopum accipere; suo quisque vel affectui vel iudicio obsecutus. Et impugnatae quidem doctrinae validissimus turbo Louanij sustinendus fuit anno selquimillesimo octogesimo septimo, cum istic sacra Theologiae dogmata Lessius Hameliusque traderent, magnâ vterque famâ eruditionis apud Academicos, qui non pauci calamo excipiebant quæ dictabantur, & ad disputationes magno numero confluebant, latis Patribus, atque, vt sese dabant initia, felicem sperantibus prouentum: sed sola spes fuit, quam & ipsam ingens subito & inexpectata procella sustulit, atque insuper vniuersam pænè obruit exstinxitque famam Societatis. Causa tempestat fuit, primi nominis & auctoritatis Doctor Theologus, qui varia doctrinae suæ capita non sanam fidem redolentia supremo Sedis Apostolicae imperio solenniter eiurare compulsus, coram Francisco Toletto, homine Societatis, Apostolico in eam rem Legato, & paulò post S. R. E. Cardinale; quasi honoris sui vindicias acturus, quam ipse notam contraxerat, eandem visus est immerenti Lessio inurere voluisse. Et conantem illum doctissimus quisque Facultatis Theologicae tamquam communem iniuriam vlturus adiuuabat. Ergo quæ docuerat Lessius de prædestinatione electioneque ad gloriam, de diuinorum auxiliorum vi & efficacitate, de gubernantis Dei prouidentia, sedulo conqui-
rentes; vnam ac triginta assertiones nec sanè intellectas, nec fideliter fatis excerptas, inauditâ parte damnant, & graui perstrictas censurâ, Lessio nequidquam deprecante, diuulgant. Volitabat per omnium manus à tantis viris scripta Societatis infamia, & iam Louanienſi Academiae Duacena tamquam matri filia subscribebat. Sorbona, quamvis sedulo ad suffragium inuitata, recusauit. Episcopi, hortante Metropolita Ioanne Hauchino, suum iudicium parabant. Ad extremum, lectio publica extra ordinem aduersus Lessij doctrinam instituta non sinebat obduci cicatricem; sed erat vnguis in vulnere, nostramque ignominiam perpetuò refricabat. Nec tamen deerant magni viri causæ nostræ patroni, inter quos Middelburgensium Episcopus Ioannes Strienus, & qui Cameracensis Archiepiscopi vices in factis agebat è Franciscanâ Familiâ; sed ante omnes Læuinus Torrentius Antuerpiensium Antistes. Thomas quoque Stapletonus, Duaci doctrinae opinione celebris, Louanium ad familiarem sibi hominem in hæc verba scribebat: *Vehementer gaudeo, Reuerendissimum D. Middelburgensem, quem spero breui pace confectâ ad sui Episcopatus munia obeunda profecturum, tam piè, doctè ac strenuè causam agere RR. PP. Societatis, contra importunam censuram Facultatis Louanienſis. Velim sciat, in Concilium Facultatis Duacensis me vocatum non fuisse, cum de illâ censurâ suum iudicium parum, vt audio, æquum & minùs modestum perscriberet. Imò cum ante complures menses*
eandem

*Doctrina
Societatis
patitur.*

*Lessius Pe-
lagianismi
infirmula-
tur.*

*eandem ad me censuram Michaël Bayus misisset, meam sententiam non tam petens quam explorans, rescribens suasi, ne illam censuram amplius euulgaret; monique, maiorem esse Societatis gratiam & auctoritatem, quam ut eam Facultas Louaniensis labefactare possit. Precabar denique, ut studium veritatis vinculum charitatis non dissolueret: sed video me vel serò vel surdis locutum fuisse. Sic egi cum Reuerendissimo Atrebatensi, ut necdum illi censura sub-signarit, nec, spero, sub-signaturus sit. Doleo hanc nouam maculam Facultati in-uisitam, & Patres doctissimos tam iniuste vexatos. Hæc tum Stapletonus pro causâ nostrâ: quam suo etiam quali poterat patrocinio sustinebat Gulielmus Pamelius Sanctioris Concilij Præses, & cum eo Senatorum plures, qui nostram nimiam & intempestiuam modestiam damna-bant; haud absurdè monentes, magnis tum vocibus esse opus, cum non tectum aliquod ac domus, sed vniuersa Societatis fama flagraret: quam negligere profectò sit nefas, monente Bernardo: *Iustus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum; proximo enim famam, nobis debemus & prouidemus conscientiam.**

Serm. 71. in
Cant.

Interea aduersariis nostrum dedecus indefinenter vrgentibus, maior Episcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis dua-rum Academiarum censuris calculum adiecerant. Mechliniensis verò ac Cameracensis Metropolitæ Synodum parabant Episcoporum, qui dogmata nostra à duabus Facultatibus damnata discuerent, eademque toto proscriberent Belgio, tamquam impias Malsiliensium aut Pelagij reliquias, adeoque Societati notam inurerent hæreticæ prauitatis. Per-culic nostris independentis periculum magnitudo, ac sine morâ Genera-lem per litteras edocent quo res cardine versetur. Ille continuò ad Sum-mum Pontificem (is tum erat Sixtus V.) adit, remque omnem celeri-ter exponit. Sixtus eadem celeritate Nuntio suo Episcopo Calatino, tum Coloniae degenti, festinatam protectionem imperat in Belgium, partes ut audiat, ut ad Sedem Apostolicam referat, ut ab inferiorum Antisti-tum nemine decidi controuersias patiat. Accepto imperio, Nuntius magnis itineribus Louanium delatus, cum Ioanne Hauchino Metro-politâ, cum aliis Præsulibus iudicium instituit: partes ad se euocat, hinc Facultatem Theologicam, inde Lessium cum Rectore Collegij, exhibitoque Pontificis mandato (Breue Apostolicum vocant) auctori-tatem suam ritè omnibus probat; deinde munus suum à graui exorsus querelâ, Doctores illos arguebat, quòd censoriâ virgâ percussissent in-auditum hominem, quodque sine causâ ipsam vulgassent censuram; quòd de sacrosanctis Fidei capitibus quæstiones referre neglexissent ad Romanum Pontificem, supremum controuersiarum Iudicem, more institutoque maiorum. Deinde, causâ diligenter cognitâ, cum pro-nuntiare posset, dedit hoc gratiæ Archipræsulis Hauchini, ut omissio iudicio partes ageret Mediatoris, pacemque componeret: cuius stabili-tati in perpetuum consulurus, grauissimo edicto pœnam statuit ex-communicationis ipso facto incurrendæ, si qua pars alteram hæreseos aut erroris in posterum damnare præsumeret. ad Templorum valuas toto Belgio pendit edictum.

Nuntius
Apostoli-
cus causâ
sua cognouit.

Doctrina
Lessij pro-
bat.

Interim Lessij dogmata fanæ doctrinæ articuli vocabantur, haud fa-
nè

nè indeliberatè. Nam Lessius doctrinæ suæ capita Romam compendio miserat, quæ Sixtus ipse, cùm in amplissimo Cardinalium cœtu recenserentur (vt erat Theologicarum rerum apprimè peritus) probauerat; Cardinales verò super iis sententiam rogati, vt sanæ doctrinæ articulos comprobarant. Itaque Pontifex, quibus litteris instituerat iudicem, iisdem assertiones nostras sanæ doctrinæ articulos vocabat; quæ ipsa verba Nuntius edicto suo, haud leue doctrinæ Lessianæ suffragium, inferenda putauit. Atque hunc tandem exitum ea tempestat habuit, quæ naufragium minabatur: cuius auctor satanas ille veterator Catholicos Doctores inter se tunc maximè committebat, cùm necessarij essent ad Orthodoxæ Religionis tutelam. illis siquidem mutuâ implicatis pugnâ, viresque inuicem atterentibus, respirabat hæresis secura belli, & partes suas nostrâ debilitate firmabat. Enimuerò postea multi ex Academiâ Doctores, relictis opinionibus suis tantâ contentione propugnatis, in Lessij transiûere sententiam. quo facto visi declarare, bellum illud non tam iudicio ac ratione, quàm vnus viri defendendi curâ, fuisse susceptum.

Iam vita nostra moresque quàm frequenter vapulant! quoties avarum, quoties ambitiosum genus hominum dicimur Iesuitæ? & ^{Vita nostra impugnat.} ta-
men neque avaritiæ neque ambitionis certa produntur argumenta. Primis Collegij Bruxellensis annis ex Belgio in Hispaniam ad Regem aduersus nos scripta est accusatio. diuitiæ nostræ immodicæ iactabantur, & præter eas insatiabilis cupiditas habendi. Itaque ferio commonebatur Rex, videret, caueret, ne omnia denique Beneficia, Monasteria, dignitates accederent Iesuitis, nihilque iam esset quod benè merentibus subditis deinceps posset erogari. Excitatus hisce monitoribus, Concilio suo sanctiorum mandat examen. Præses Concilij Pamelius Costerum Prouincialem Regis nomine interrogat de Collegiis, de personis, de prouentibus, censibus oneribusque. dantur omnia scripto. Senatus diligenter inquirat, compertaque veritate calumniam detestatus, & egestati nostræ ferio condolens, dat quatuor ex Ordine suo lectissimos viros cum Prouinciale circumspectores rationem iuuandorum Collegiorum. Quatuor congressibus concepta res, & in Concilio signata, in Hispaniam mittitur, Ducis Parmensis totiusque nomine Senatus. Grauius pro merito Rex tulit adeò falsos accusatores, & multum se Belgis Patribus debere professus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam suscepit. Itaque suggestam à Senatu rationem non probauit solùm, sed suâ ipse manu notauit præterea quædam iuuandis opportuna Collegiis. Verùm optimæ Regis voluntati successus defuit, prauâ quorundam hominum interuentione. Nam biennio toto presum Regis responsum. Deinde, studiis ad Pastorum erigenda Seminaria conuersis, Societas neglecta. Quod vbi sensit fraude agi Costerus, mandata Regis vrgenda existimauit. At illi homines beneuoli nouâ arte os Prouinciali sublinere conati, suadebant potius Ecclesiarum Collegiatarum & Cathedralium Beneficia nonnulla conuerti in Collegiorum fundationem. iamque suum illud consilium probauerant Regi, & ex Hispaniâ Belgici Senatus Præses, datis ad Prouincialem litteris,

teris, argumenta scribebat. Immotus ad ea Costerus liberè fatebatur, non aliò hanc liberalitatem spectare, quàm ad Societatis interitum, concitatis in eam Episcopis, Canonicis, Clero Belgarum vniuerso. Proinde grates de oblati facultatibus agebat; sed quibus optabilior esset quantacumque paupertas. Post repudiata Canonicorum Beneficia, Prioratus offeruntur; quorum collatio non ad Regem, sed ad Galliarum Abbatum pertinebat. Hoc quoque erat odiosum, & Abbatum Belgarum multi in nos armabantur, iure questi, à Gallis vicissim occupandos Prioratus suos, magnà vtriusque confusione. Huiusmodi disceptationibus ducebatur res, cum pertæsa molestiarum Societas, suâ se paupertate inuoluens, conqueiuit, magnum apud Proceres ac Senatam modestiæ nomen indepta, quouis auro pretiosius.

*An Iesu-
itæ auari.*

Esto, inquit, defuerint tunc opes; at non defuit appetitus. sed neque nunc illæ defunt. Nam quid augustæ templorum moles, quid parietes auro, argento, marmore incrustati, quid vestitiæ picturis trabes, quid domus magnificæ, quid agri, fundi, census Religiosâumne paupertatem an Regales diuitias loquuntur? Quin super hæc etiam arguimur inihiare insidiariq̄ue morientium testamentis, & nouum quoddam vitæ genus inuexisse mulierum Deo deuotarum, quarum re nos lautè viuamus, nostrâ illis paupertate transcriptâ. Denique in hoc genere tam multa liberè iactantur à multis, quasi omnium oculis manibusq̄ue teneretur iam comperta, conuicta, damnata nostra auaritia. à cuius tamen sordibus cum bono Deo quantum absimus, etsi non est instituti mei hoc loco disputare; non tamen possum, quin, quod Antuerpiæ contigit anno superioris sæculi LXXIV. in nostræ scilicet tantoperè exaggeratæ cupiditatis speciem breuiter adducam. Infectis signis urbem ingressus erat miles seditiosus, atque inter se partiti opulentiorum domos, superbè denuntiant Requesenio Belgarum Gubernatori, nâ stipendia illicò soluat, se sibi suo arbitratu soluturos. In hoc periculo partium ciues imperatâ sibi certâ pecuniæ summâ, partim Requesenius ære Regio & suo tumultuantem militem placauere: ad quem iam numeratis stipendiis diuitem adeuntes pauperum plerique, & Mendicantium Ordinum Religiosi, stipem benè lautam abstulere. Fuit inter illos vnica Familia, quæ quatuor florenorum millibus donata est. At milites vbi in tanto petentium numero neminem notabant Societatis hominem, ac scirent tamen ob assiduos in castris labores & impensâ ægrotis ministeria plus se nobis quàm ceteris debere; vnum aliquem submisere de suis, qui & nos ad accipiendum beneficium inuitaret. Sed, actis homini gratiis, negauimus quidquam antè accipere, quàm malè ablata ciuibus redderentur. Illi nihil responso offensi, haud exiguam nummorum summam sponte constatam attulere ad Collegium: ad quos Patrum aliquis egressus, docet eorum liberalitatem non reijci à se quasi Familiæ suæ necessitatibus non opportunam, sed quòd nec Deo nec sibi gratæ essent largitiones ex alieno. Subleuarent potiùs tenuiorum ciuium indigentiam, atque hoc pacto offensiæ ciuitatis gratiam inirent, quam iniuste occupatis direptisq̄ue domibus vexassent. Ad hanc vocem religione tacti, & præteritam culpam quâ possent expiari,

*Strada de
Bello Belg.*

ri, cœpère nouo exemplo multa distribuere in ciues, multa per vim ablata reddere, tantâ Magistratus admiratione comprobationeque, vt Societatem, cuius id operâ fiebat, laudari publicè pro concione voluerit ac grates agi.

Haud ita multò pòst aliud geminum auaritiæ suæ documentum in eâdem vrbe Societas dedit: nam anno M. D. LXXVI. rebus intempestiuâ Requefenij morte turbatis, dum Hispano militi periculum creatur, ipse, desperato quodam furore, independentem sibi cladem ciuili clade præuertit. Post expilatam urbem, par militum, deprehenso crimine, Iudex damnabat mortis, factâ priùs testandi potestate. Testaturis suadebant nostri, vt quæ in vrbis deprædatione rapuerant, restitui dominis iuberent. Et alteri eorum haud difficulter persuasum: alter ad hæc monita surdus, condito testamento, varia variis Monasteriis legabat, & Societati etiam nostræ aureos trecentos. Id vbi rescitum, continuo Patrum aliquis in carcerem ingressus, postulatis testamenti tabulis, inspectante ipso testatore, eas lineas quæ ad nos pertinebant atramento induxit, negans Societatem donari velle malè partis opibus: quas sanè iis redderet, si consultum quidem saluti vellet suæ, à quibus iniuste abstulisset. Liberè dictum, magnâ omnium approbatione acceptum est. Nec tamen defuit (vt plus æquo pronos videas homines, aliàs bonos, in habendâ calumniis contra nos fide, siue id fatum quoddam nostrum est, siue aliorum non bona æmulatio) non, inquam, defuit, qui, re aliter auditâ creditæque, quasi non nostrum, sed alterius Religiosi Ordinis legatum à nostro Sacerdote fuisset expunctum, cum grauissimo Cathedralis Ecclesiæ viro iniquitatis nostræ futuro teste perrexerit in carcerem, inspectisque tabulis, erroris turpissimi conuictus, temerariam credulitatem suam voce & magis etiam rubore damnauit.

Ceterum diuitiæ nostræ, si quis scire auer, hæc sunt. Professâ domus Antuerpiæ meris viuut eleëmofynis. Collegia certos habere possunt redditus; qui pares si fuerint alendis capitibus pro cuiusque loci ratione necessariis, nullas præterea eleëmofynas admittere fas est. At in omni nostrâ Prouinciâ omnino nullum adeò dotatum est, vt absque eleëmofynarum subsidio par sit numero alendorum. Pleraque etiam grauiter obærata sub onere paupertatis gemunt. Et tamen fuit famosi libelli architectus, qui viginti quinque Præmonstratensium Monasteria in Belgio, cum triginta millibus librarum pensionis annuæ, à Iesuitis occupari scripsit, tam confidenti asseueratione, quasi Sibyllæ folium recitaret. Habitatio autem plerisque adhuc vrbibus angusta est miseraque, vix vt cubicula sufficiant, non dico commoda, sed quæ à ventorum imbriumque iniuriâ tueantur. In cubiculis verò ipsis ornamenta nulla aut supellex, præter culcitram, sedem, mensam, necessaria studiorum instrumentum. Iam victus vestitusque quid habet non dignum Religiosâ paupertate? quotidianam mentis frugalitatem mirantur, qui sciunt, qui nesciunt, & lautos nos putant, haud diu, opinor, lauticiam istam ferant, si sit animus experiri. Vestis vnica singulis, & modesta. Quid igitur opulentum, quid immoderatum in Iesuitis? aut in quo sitæ illæ diuitiæ, quas dicimur possidere? Verum, vt dixi, non est consilium

P. Argent. ad
Regem Po-
loniæ in
Apologiâ.

partes defensionis agere aduersus inuidorum, vel certè res nostras ignorantium maledicta, sed ostendere nos IESV nomine insignitos in Belgio quoque positos esse in signum cui contradicatur.

*Societas
ambitionis
arguitur.*

Habemur multis ambiciosum genus hominum Iesuitæ, intolerabili excellentiæ appetitu, hinc affectare Principum aulas, omnium iura inuadere, doctrinam nobis omnem & sapientiam arrogare, quasi nobiscum nata sit, nobiscum moritura. Hisce nos ornant præconijs intemperanti homines linguâ, in calumniando semper eloquentes. neque leuem subinde apud Magistratus sacros ac profanos, apud alios Religiosos Ordines inuidiam nobis peperere: quæ tamen sensim quasi fumus aut atra nubes euanescebat, moderationem nostram cum luce detexit. Enimuerò, quamuis quæ in vitam nostram moresque iactantur, nata sint auertere Belgarum animos ab amandâ Societate; plurimum tamen, vincente inuidiam virtute, crescit erga nos beneuolentiâ, ut iam istiusmodi iniurias, nisi quâ Dei offensam habent, beneficia putemus.

*Societatis
functiones
impugnata.*

Sed functiones nostras, in animorum salutem sanctissimè institutas, impugnari, turbari, impediri, causâ est iustissimi doloris. Quoties concionibus nostris reclamauit, quæ perstringebatur vitæ licentiâ? quoties ingratos oratores, quod minimè placentiâ loquerentur, exagitaui? Leowardiæ Boccatus in æde maximâ spem conceperat vberriamæ messis, si faciendæ sementis facultas diuturnior fuisset. Clerus loci, cum vitæ esset non optimæ, non diu sustinuit hominem in vitia moresque malos inuicentem. Ergo illâ expulsus cathedrâ, ad D. Francisci Cœnobitas transiit; à quibus in suggestum productus, cum eundem retineret dicendi modum, non retinuit stationem. Quippe iam hoc agebat Clerus, ut istis Patribus consueta vitæ præsidia negarentur, si non zelotem illum abs sese dimitterent. Boccatus ne damno esset, quibus gratiam debebat, è Monasterio in Hospitalem D. Antonij domum se transtulit; vbi loco, non animo mutatus, Apostolicam tenuit libertatem, Deo utique fidelem seruum sese non probaturus, si adhuc hominibus placuisset. Et erat sanè in pretio & honore apud bonos: sed qui Christianam veritatem oderant, ab eo tamquam à funestâ peste abhorrebant; prodeuntemque in publicum fannis ac sibilis instar monstri formidabilis impetebant.

Quid? confessionum audiendarum fructuosissimum munus, quoties & quàm indignè calumnia traduxit! quoties impediuit inuidia, confictis ad mortales absterrendos fabulis, quas enarrare prohibeor verecundiâ!

In Sodalitates Marianas, cum primùm ortæ sunt, quæ non probra congeſta! Aiebant alicubi hoc Iesuitico inuento emungendum à ciuibus æs; maritos paulatim ad continentiam coarctandos cum graui iniuriâ thori; nullum totâ vrbe tutum fore à censoribus angulum, publica omnia priuataque errata ad directorem Iesuitam ex Sodalitatis lege delaturis. Huiuscemodi fabulas caneant populo, etiam sacrati Deo viri; quibus non vno hoc, sed multis nominibus, eâ in vrbe egregium exercitata patientiæ meritum Societas debet.

Scholæ autem nostræ quot tempeſtatibus iactatæ, & propter scholas quibus non dentibus fama nominis laniata! Anno nono ac vigesimo supra

supra sexcentefimum Athi Gallo-Belgicę Prouincię Partes vix docendę iuuentuti ludum aperuerant; cüm aduerfantium aliquis homo potens, & apud Ifabellam Archiducem in primis gratiofus, scholas illas vix benę natas in ortu suo suffocaturus, ex vicinis oppidis Alosto & Gerardimontio insignem calumniam accerfit, eäque conatus suos adiuuans libellum criminationibus grauem à se confarcinatum Priuato Principis Concilio repręsentat. Primùm accusabat Aloftanos Patres conatos inuadere bona Gerardimontensis Beginagij, & Hospitalis pauperum domus, præter mille ducentos florenos ab illius loci Magistratibus promissos. Deinde affirmabat, Clerum, Senatam, populumque Aloftanum duci pœnitentiã admissę Societatis, ac scholarum ei traditarum; iamque serò infectum optare, quod fallaciis circumuenti, non tam voluntate, quàm errore, fecissent. Calumniam grauem faciebat calumniantis auctoritas; sed hanc faciliẽ eleuarunt grauissima vtriusque vbis testimonia, publicis consignata tabulis: quę vt abundẽ nostram asseruerent innocentiam, ita falso accusatę perpetuum existant monumentum. Prætermitto dicere, non vno loco vel negatas vel serò admodum concessas scholas, hausto ex calumniis metu, ne malis artibus ingeniosissimum quemque ditissimumque in Societatem ingredi compelleremus. taceo subsidia Magistris alendis, vel à principio negata; vel, postquam concessa erant, subtracta. taceo inuitatos in partem æmulos, quasi non plus laboris quàm glorię diuisuros. Quin extra vbis quoque peregrinantem aperto rure virtutem subsēcuta inuidia persuasit rusticanis, haud frustra Patres forensibus catechismis & concionibus instare; compensandam breuĩ eorum operam nouis vectigalibus imperatis. Ita rudes illi à nobis absterriti continebant domi liberos, neque ipsi prodibant, donec mendacio detractus color ostendit fabulę vanitatem.

Sed antiqua mittamus. Recens Communionis Generalis vsus quantum nuper habuit negotij, quas sustinuit obrectationes! indignum commemorare, nec laudem nostram ex talium virorum ignominia querimus. Sanè dum statas alibi in Parœciis conciones supplicationesque, alibi catechismos in vindictam eripueres; non satis visi sunt animaduertere, solum nobis laborem, at Christiano populo fructum salutarem, Deo gloriam detrahi. Ita vix vllum nouę pietatis excitamentum inuexit Societas, quin isto, velut pretio, nouam inuidiam, nouaque emerit offensiones. Atque harum, quas adhuc retuli, iniuriarum leuior haud paulò foret sensus, nisi inferrent ij, quos beneuolentissimos par erat experiri. Etenim non paucos videas acceptis à Societate beneficiis graues, non modò nullam referre gratiam, sed magnis odiis aduersus nos pugnare; perinde quasi collatis in eos meritis inimicitias nobis pacisci voluisse videamur. Nimirum indoles quibusdam hominibus viperina est; non possunt, quin benè merentibus sint ingrati, quin amoris odium reddant, quin malefactis benefacta compensent. Scio quosdam, cüm in nos furerent, interrogatos, ecquã in re læsos se à Societate meminissent, conuictos animi conscientia tacuisse: nihilne accepissent boni eãdem vrgente conscientia, multa numerasse beneficia, iam inde ab ipsis quas frequentarant scholis, ac tum demum animaduertisse,

*Multorum
erga Socie-
tatem in-
gratitudo,*

suum odium non ratione aliquâ, sed vel malitiâ vel errore susceptum. Quæ duo verba si secum reputarent multi, quid mali à nobis passi sint, quid acceperint boni; hodie credo nobis amicissimos futuros. Sed satis sit: nec enim fas de iniuriâ queri quibus Apostolico more professio est gaudere, quoniam digni habiti sumus pro nomine IESV contumeliam pati. Quin si vel solâ ratione ducimur, ad eò non irasci, non vindictæ studio nos agi par est, vt & grates nostris hostibus magnas debeamus de occasione virtutis. Vt enim aromata si conterantur, maiorem spirant fragrantiam; ita suauiore sui odorem spargit, dum premitur Societas.

CAPVT QVINTVM.

*Honor Societatis Flandro-Belgica, siue illustres in eâ viri,
& quadam Principum ac Sapientum testimonia.*

1. Cor. 3.
Eccli. 44.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? absit; sed, quod suadet Sira-
cides, laudamus viros gloriosos & parentes nostros in generatione
suâ, & quidem primâ: nam generationes nostras sæculis numeramus.
Indignum sit cum primo sæculo dimittere primorum memoriam pa-
rentum. Retinendi illi sunt, saltem in imagine, & posteris sistendi in
exemplum. Vultus ipsos & corporum lineamenta depingit amans
maiorum progenies, & in picturis auos atavosque sibi repræsentat: quan-
tò potiori iure animorum effigies exprimenda non penicillo, sed cala-
mo, & calamus secururâ (nam ad hoc scribimus) imitatione? Cete-
rùm duplex laudandorum genus sese offert. Alij Belgæ sunt; alij non
quidem Belgæ, sed in Belgio clari; quibus, quòd diu vixerint apud
nos, perinde vt Belgis, meritò gloriamur. vtrorumque ingens copia,
neque huius capitis angustiis comprehendenda. Quare consilium est
imitari magnis epulis accumbentes, quos in exquisitâ ferculorum varie-
tate vnum videas alterumque quæ magis ad manum sunt gustare, ce-
tera relinquere; non contemptu vllius aliquo, sed satietate paucorum.

S. Ignatius
frequens
in Belgio:

Primam Prouinciæ nostræ gloriam Decemuiros fatemur; quorum
pars magna, peragrato Belgio, non tam pedum quàm virtutum im-
pressa vestigia reliquit. Princeps longè ante alios Ignatius nostri Ordinis
Patriarcha. Hunc Hispaniæ suæ finibus egressum accepere Parisij;
vnde grauis eum egestas in hanc patriam expulit ad stipem emendican-
dam, sustentandâ in studiis vitæ necessariam. Brugas præcipuè libera-
les Antuerpiamque sensit. Ac Brugis quidem adiutus in primis à Gon-
saluo Aguillere, & Ludouico Viue, hoc eximie eruditionis, illo magna-
rum opum; vtroque primæ auctoritatis & prudentiæ viro. Ac de Lu-
douico quidem supra dictum est: Gonsalvus verò tantopere delectaba-
tur Ignatio, vt Lutetiam aliquando exigente mercatu profectus, ne
amicissimi hominis consuetudine careret, idem sibi cum illo cubiculum
accepit vtendum. At Antuerpiæ in Ioannis Cuellar ædibus hospita-
tum, magno ambitu piâque contentione à mercatorum primis ad cœ-
nam vocari solitum, multi hodieque memorant, qui parentes suos sæpè
narrantes audiuerunt.

Ex

Ex illo Ignatius & nouisse Belgas, & præcipuo cœpit amore comple-^{amauit}cti. Eorum haud ferè quisquam illo uiuo ad Societatem accessit, quem ^{Belgas.} non ad se Romam euocatum singulari voluntatis propensione adamarit. Quin vel ad propagandam vel gubernandam in Italiâ, Siciliâ, Galliâ, Germaniâ Societatem, magnopere vsus est Belgis. Iam quanta illius cura, quàm seduli conatus in impetrandâ vel à Carolo Cæsare, vel à Philippo Rege, Societatis in Belgium admisione? Sed nihil æquè Ignatij affectum prodit, vt caelestium beneficiorum ingens copia, quibus Belgas suos in hodiernum diem profecutus est. Prætermitto dicere illius manifesto impulsu iniectam Regi mentem, vt, quod frustra tam diu torq̄ue patrociniis ac precibus postulatum erat, vltro iam ipse Societatem donaret iure Belgij, tertio scilicet post Ignatij è mortalibus excessum die. Rerum, quas supra omnem naturæ viam innumerabiles patrauit, Belgarum prece & votis imploratus, vnâ hîc alteramq̄ue Episcopali examine iudicioq̄ue firmatam, in medium non grauaor adducere.

Quintus decimus est annus, ex quo Maria Cakelaria virgo Mechliniensis quàm grande tam certum ab illo beneficium accepit. Ex cauterio imperitè inulto afflicta erat tibiæ neruus, & vena perrupta, vnde ingens tumor & exulceratio. Quoties ad purgandam suppurationem fascia soluebatur, viciæ sanguinis minimùm quaternæ, subinde denæ manabant; neque supprimi fluxus arte vllâ poterat. Ad hæc tibiam affectam binis palmis breuiorem fecerat contractio neruorum. In tot malis cùm humana omnia deficerent, ad Ignatij auxilium virgo conuertitur, vota concipit, aquam illius honori benedictam adhibet tibiæ, & statim sentit leuamen. Vrgebatur desiderio sanitatis, cui, vt putabat, accelerandæ dum præter aquam alia vsurpat medicamenta, recruduit malum. Ergo iis valere iussis, solam denuò adhibet aquam; cuius solius vsu non sanè diuturno & vlcus curatum est, & iusta tibiæ rediit longitudo. Res in examen adducta, testes habuit iuratos medicinæ peritissimos: quibus auditis, Archiepiscopus Mechliniensis publicâ sententiâ fidem miraculo adstruxit.

*Miracula
S. Ignaty
in Belgio.*

Burburgi, oppido Flandriæ quâ Galliam respicit, Ioanna Terefia, virgo Religiosa Franciscani Ordinis, grauissimis prostrata morbis, depositaque à medicis, Extremâ Vnctione ad agonem parabatur, cùm ad malorum cumulum etiam cæcitas accessit. Subinde Prætoris Burburgani coniux visitat moribundam, ac narrat sibi esse domi lipsanothecam cum aliquâ D. Ignatij particulâ venerandam, & audisse quosdam in magnis morbis hinc præfens expertos esse solatium. Ægra continuò sacras Reliquias exposcit spe alterutrâ, vel recuperandæ sanitatis, vel (quod pronius videbatur) finiendorum acceleratâ morte cruciatuum; quibus ferendis iam impar erat patientia. Ergo offertur theca, collo laborantis appenditur, circumstantes pro eâ supplicantes Ignatio. Haud longa fuit mora: liquor rubeus quasi sanguine tinctus eiicitur per fauces: sequitur brachiorum motio, quorum antea vel leuissimum attactum præ doloris sensu minimè ferebat. Quid multa? postero die visum recipit, & vires, & cibi summè fastiditi appetentiam; verbo, sanitatem adeò perfectam,

fectam, vt tot morborum vestigium nullum remaneret. Aduocatur Medicus, stupet, vim agnoscit humanâ maiorem: iubet de lectulo surgere, & vitam viuere communem. Illa cum ceteris Sanctimonialibus in templum Parochiale ingreditur. fit hominum concursus: vident sanam ac valentem, paulò antè morituram. miraculum inelamatur. Testium exceptione maiorum, ipsiusque in primis Medici, suffragia colliguntur: res tabulis publicis inscribitur; quas Pastor & Decanus & Senatorum aliqui suâ manu signant. Antistes Audomarcensis (cui oppidum subest in sacris) post accuratam inquisitionem, Episcopali auctoritate miraculum pronuntiauit. Porro in grati animi monumentum erecta illic in primario templo ara sancto Patri Ignatio, eiusque anniuersarius dies solenni sacrificio celebratur, ac multis ciuium colitur pro festo: iamque vsus obtinuit, vt nostrum aliquis eo die de Beati viri laudibus dicat frequenti semper concione.

Illustre & illud multoquæ recentius Antuerpiæ contigit in Mariâ Bonnierâ virgine, quæ quartum iam annum ægra decumbebat, & biennio quidem toto affixa hærebat lecto continenter, viribus adeò imbecilla, vt neque pedibus insistere, nec vestibus se induere, plerumque etiam nec manus pedesque commouere posset. scaturigo mali erat, lienis, vteri iecinorisque obstructio; quæ dein in scirrhos conuersa, immedicabile fecerat vitium. Eò propius à periculo iam abesse videbatur, quòd per dolores hypochondriorum frequens animo linqueretur, ad denas, ad vicens, ad quadragenas etiam horas; quòd crura & abdomen euidente intercutis aquæ vitio intumuisent; quòd nerui essent contracti, palatum pustulis exulceratum & fœdè hians, totum corpus liuentibus maculis conspersum. In tantâ congerie morborum, spem vitæ nullam habebat; magnum mortis desiderium, quòd tot liberaretur ærumnis. Ad extremum, auctore Confessario, Ignatianas reliquias reuerenter ad collum appendi permittit; conceptaque in viri sancti meritis fiduciâ, dolores primùm quidem intolerabiliter augeri sentit; sed mox in suauem soporem post octo dierum insomnia resoluitur: quem cum ad horas quinque cepisset, experrecta vegetam profus ac sanam se comperit. Itaque sotorem, quæ haud longè aberat, simul & miraculum inelamat. vestes poscit, induitur per se ipsa, lecto surgit, pedibus insistit, cubiculum inambulat nihil alienæ iam opis indigens. Mox ad prodigium concurrere vicinia, stupere Medici, ipsa domum nostram aduolare, Deo & S. Ignatio sospitatori suo grates agere. Tantâ rei famâ permotus Antistes vrbs Gaspar Nemius, non ita pridem tum inauguratus, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos graues viros & eruditos iussit diligenter inquirere. Ab his testes quindecim ex innumeris auditi. deinde cum Theologis habitâ consultatione fides miraculo constitit, ac pro eo habendum prædicandumque Episcopus pronuntiauit.

Vix triennium est ex quo Ruræmundæ patrociniuum suum probauit Ignatius in ipsius Medici filiolâ, quam grauis aliquot dierum languor adeò exhauserat, vix vt ossibus hæteret. Suspicio maleficij erat, quia causâ morbi nulla apparebat. Parens victam fassus artem, concepto voto aquam Ignatianam filix potandam dedit. Exinde melior valetudo,

do, & paucos intra dies plena. Parens examinatus, & præter eum alius Medicus, prodigiosam sanitatem asseruere. Antistes loci ritè confirmauit. Sanè ipsa ciuitas Ruræmunda pestem Ignatij ope sæpiùs aut depulsam, aut latius serpere prohibitam, publico fatetur testimonio; moremque iam habet, quoties ab eâ periculum impendet, ad Diui confugere patrociniũ, accenso ante eius imaginem cereo multarum librarum, Senatus populique nomine præfixo; fuitque, cum annis totis quotidie eiusmodi cereus luceret.

Hæc sunt nonnulla ex Ignatij beneficiis in Belgas collatis: plura, quamuis paria dignitate, non est animus in medium proferre, nec, si sit animus, est facultas in hac tantâ breuitate. Volumen ipsum, & benè magnum, postulent, quæ in pariendi labore, in peste, in maleficiis, in omni morborum genere curationes vndique innumerabiles afferuntur. Interea Belgæ tantis viri meritis haudquaquam viuere sustinent ingrati. Etenim si quæ bona præstantur filiis, redundare censentur in patrem, haud sanè scio gentiumne vlla de Ignatio adhuc studeat meliùs mereri. Augustos fines habet Belgium Catholicum, iamque annis propè octoginta grauissimis intestini belli laborat incommodis; ac nihilominus terrarum nullam sol videt paribus comprehensam spatiis, quæ Sociorum numero vincat aut Collegiorum. Iam verò cultum honoremque Ignatio à Belgis habitum, cum sæpè aliàs, tum illo potissimum tempore, quo in Diuos à Gregorio XV. Pontifice Maximo solennibus caerimoniis relatus est, propè maiorem fide omnis admirabitur posteritas. Quid magnifica facella dicam, arasque marmoreas honori illius positas, Antuerpiæ, Bruxellis, Gandau, aliisque vrbibus, arte cum pretio certante? Nec modò in Societatis nostræ templis, sed in Parochialibus quoque & Collegiatis non vnâ vrbe, aram suam & effigiem, & quotannis solennem cultum, obtinuit Ignatius. Ac ne longiùs abeam, hic ipse annus sæcularis, tanto vbique Belgarum gaudio, tam inusitatis triumphis celebratus, satis superque quo sint animo in sanctissimum Patrem, eiusque filios, declarat.

Non hîc possum tacitus præterire Franciscum Xauerium, simillimam Ignatij imaginem: cuius vestigiis, quod quidem constet, tamen si terra nostra calcata non est, tamen Belgarum animis altè impressus sedet amor, & ingens viri veneratio. Nec reciproca illius in nos beneficia desiderantur. Dunkercam solam, nostrarum vrbium propè minimam, appello. Petrus Normannus, nauigij bellici Xaueriano nomine insigniti Præfectus, opulentam prædam hosti ereptam impositâ suorum paruâ manu in portum inuehendâ miserat. Haud procul portu tres Batauorum naues bellicæ aduolant, recuperaturæ prædam. Nostri viribus longè impares, periculi que præsentis magnitudine exterriti, votum nuncupant Xauerio. Repentè oborta caligo, eos conspectu hostium ereptos, leni flatu in Mardicanum portum feliciter appellit. At Normannus eodem itinere ingentem nactus Hollandicam acerrimè dimicabat, appensis ad supremum malum Xauerij lipsanis, cum hostis grande ferrum globo vtrimque armatum in confertam nostrorum classiariorum turbam ciaculatur. Mira res, illæsis omnibus illa pestis sine

S. Xauerius colitur in Belgio, & miraculis clarèt.

damno ad malum principem corruit, tamquam Diui reliquias veneretur. Mox tormento nostro imponitur, excutiturque in hostem, tantâ laceratione nauigij, vt, nî se dederet, certò fuerit fluctibus hau-riendum.

Similem armati ferrî innocentiam, imploratâ Xauerij ope, expertus est in eâdem nauî Normanno suffectus Ioannes Vercliten. At Ioannes Vriensius dum mare decurrit minore nauigio, & vetustate suâ propè fatifcente, in hostilem viginti onustam tormentis imprudenter incurrit. Perculsis iusto metu epibatis (erant enim meritò in mare dandi tantillo lembo piraticam agentes) ipse confidenter malo appensâ lipsanothecâ, Maëti virtute, inquit, commilitones; nihil in præsens aut nauis aut vestra corpora patientur. si fallo, reum fluctibus præcipitate. Adhuc loquenti glans ab hoste iam vicino in pectus adacta, ante pedes innoxia concidit. Mox & ventus, adspirante vtrique Xauerio, lembum eripit præfenti exitio, hostiumque conspectu. quâ fortunâ exultantes nautas haud leuius à procellâ ingrauescente discrimen tantum-non perdidit: sed reliquiis Xauerianis in pelagus fune demissis, Nauarchus similis vaticinanti, iam remis opus habebimus, Socij, & ventos, inquit, implorabimus, quos nunc patrono Xauerio deprecamur. Fidem dicti probauit euentus. Quo spectaculo attonitus captiuorum aliquis, Caluianam hæresim è vestigio abiurauit. Huiusmodi portentis tanta Diuo apud nauticos conciliata existimatio, vt consensuri Reliquiarum aliquid suppliciter petant, certissimum aduersus hostes tempestatemque præfidium. Iam ægrotis mortalibus quoties restituta sanitas ope Xauerianâ?

Priuata ista sunt: hoc publicum, quod in Chronico Belgico Miræus, & Annales nostri, haud sanè otiosè obseruant. Anno sæculi vigesimo secundo, nocte Kalendas Decembres infecutâ, Mauritius Comes numerosâ ac validâ classe Antuerpiam petebat, iamque spe deuorauerat, professus solos obstare posse Superos susceptæ expeditioni. Superbam vocem excepit improuisa tempestas; quâ, nauibus inter se collisis, subitoque gelu rudentibus constipatis, propius nihil fuit, quam vt Mauritius ipse cum suorum plurimis periret. Cælestis procul dubio ea vis fuit; & passim Antuerpienses diuo Xauerio, cuius dies proximè illucescebat, acceptum beneficium referebant. hoc magis, quod eodem die Marchio Spinola, machinationum hostilium ignarus, in castris iuxta Ruræmundam eum patronum elegerat Regij exercitus, quem ducebat.

*Petrus Fa-
ber in Bel-
gicis,*

Decemvirosum alter Belgium illustrauit Petrus Faber, primum fides post solem Ignatium. Sanè Fabro, si verum quæritur, sua potissimum incunabula debet Belgica Societas. Louanium venit famâ nominis iam dudum notus, ob res præclare in Germaniâ gestas: præsens famam virtute superauit. Consulebat Fabrum, quamuis morbo decumbentem, grauissimus quisque; erantque responsa eius oracula. Plurimos, etiam præcipuâ dignitate viros, piis commentationibus exercuit: plurimos, ac ferè lectissimum Academiæ florem, Societati aggregauit; aliis Religionibus nihilo transcripsit pauciores: seminarum Cænobiis certam Religiosæ vitæ formam postulantibus scripto tradidit: Franciscum Stradam eloquentiæ prodigium ipse armavit, produxitque in arnam:

arenam: Cornelium Vishauæum magnis experimentis in perfectissimum vitæ spiritalis Magistrum efformauit: denique Traiecti ad Mosam, quâ priuatis colloquiis, quâ concionibus publicis, primam Societati ad obtinendum deinde Collegium peperit commendationem: quorum pleraque supra commemorata sunt.

Post Fabrum illuxit Belgio Iacobus Lainius, alter ab Ignatio Præpositus Generalis: cui viro aliûmne doctrinâ, sapientiâ, eloquentiâ, grauitate parem ætas sæcularis tulerit, nescio. Hic Antuerpiani iecit fundamenta Collegij; Louanienfes Socios graui pressôs inuidiâ subleuauit; Margaretam Austriaco-Parmensem, Belgij eâ tempestate Gubernatricem, quamuis per se nobis addictam, maiore inflammauit affectu; Granuellanum Cardinalem deuinxit; Viglio, Sanctioris Senatus Præsidi, nostrum Institutum inuictis rationibus prouit.

Alphonfus verò Salmeron scriptis in nouum Testamentum Commentariis celeberrimus, iteratò Belgium suâ luce recreauit: duos Cardinales diuerso tempore ad Philippum Regem Legatos supremo Romani Pontificis imperio secutus. Paschasius denique Broëtus natale solum habuit Belgium in agro Cameracensi. Nam quòd Picardus vulgò existimatus sit, hac causâ factum: Flagrante inter Austriacam Valeflam-que Domum bello, Broëtus, ne Parisiorum vrbe, vbi studiis operam nauabat, excedere cogereur, pro Picardo se gessit, proque eo exinde habitus est: id quod non femel P. Roberto Claissonio, quicum familiariter vixit in Galliâ, narrauit ipse, & à Claissonio nostri Seniores audiuerunt.

Præter hos quinque ex decemuiratu Patres, alij quoque illustres viri aliunde orti vixere apud nos, & cælo Belgico claruere. Hieronymus Domenecus, quem primum Siciliae Prouincialem viuens Ignatius instituit; Franciscus Strada, ab eodem Ignatio Prouinciæ Aragoniæ Præfectus; Andreas Quiedus, qui post Nunnium Barretum Æthiopiæ Patriarcha inedia, vincula, carceris pædorem ac dura omnia incredibili constantiâ perpessus, nihil magnis Martyribus distare creditur; Hieronymus Natalis, qui pro Ignatio Ignatiique successore Lainio vniuersam lustrans Societatem, vnaque Constitutiones promulgans, cum venisset Louanium, tantâ se voluptate ex Sociorum integerrimâ vitâ perfundi fatebatur, vt perpetuò istic degere peroptaret. Eo præfente, prima Prouinciæ Comitia celebrata; lectusque Maximilianus Capella primus in Vrbe iturus Procurator, is quem Louanij inter nouemdecim Belgas vno tempore Societati adiunctos, Petrus Faber in Lusitaniam mittere parabat. Sed Capella mox secum ipse pugnans, manendum cum suis statuebat magis quàm abeundum cum alienis. camque mentem haud parum firmauerat auditus primæ notæ Concionator, in leuitatem hominum inuehens, quòd ad vnius adolescentis vocem (Stradam designabat) tantâ expectatione concurrerent. Placuit tamen officij causâ, aut instigante potiùs Numine, postremam dicere Fabro salutem: quem cum ad Vishauæi ædes offendisset Faber; salutaturum anteuertens, Anne & tu, inquit, Maximiliane nobiscum? quam ille vocem tamquam cælo missam accipiens, subito reponit, Volo & ego vobiscum, Pater. Inde in domum ingredi iussus, vbi Strada sarcinas colligebat,

duodeuiginti reperit eiusdem mentis lectissimos iuuenes: quibus aggregatus, ac domum redire pertæsus, clauem cubiculi amico tradit, suppellectilem domesticam curaturo, transmissuroque ad parentes. Quid Heroës illos dicam, Edmundum Campianum, Robertum Sothuellum, Thomam Garnetum, Henricum Walpolum, Ioannem Ogilbæum, Dominicum Collinum; Camillum Constantium, aliosque quos ad martyrij gloriam Belgica nostra non genuit quidem, sed educauit? Camillum Alberti Principis stipendia merentem hoc ipso sæculo vidit Ostenda. Inde in meliorem transiit militiam I E S V duce; cuius & castra in vltimos mundi fines secutus est, cui profudit & vitam. Hic ille est Camillus, quem Firandi in Iaponiâ ex ipsis flammis Belgico sermone perorantem audiuit Batauus, eò tum fortè suis nauibus appulsum: cui quamquam iucundum erat spectaculum ardens Iesuita, tamen viri animus constantiaque stupori fuit, & obtinuit vel ab hoste præconium. Collinus quoque ex equestris turmæ apud nos ductore CHRISTI miles effectus, generosum sanguinem martyrio referuauit. Campianus, nauatâ studiis operâ Duaci, diuino impulsu actus Romam, ab Euerardo Præposito Generali Societatem impetrauit. Walpolum Missio castrensis habuit aliquamdiu. Garnetum Societati protulit Audomarense Anglorum Seminarium sub Ægidij Schondonchi Brugenfis institutione: Tironem habuit Louanium. Sothuellum docuit Lessius, illo dignus discipulo Magister. Ogilbæus è Scotorum Seminario, quod sub Societatis regimine olim Louanij, nunc Duaci est, nobis socius accessit.

Ribadeneira,

Infinitem sit recensere nominatim illustres viros, qui aliunde orti, virtutum doctrinarumque lumen Societati Belgicæ intulere. Petrum certè Ribadeneiram tacitus præterire non possum, quo præcipuo apud Philippum Regem auctore Belgium possidemus. Is post Stradam Louanij nactus Latinæ campum eloquentiæ, præter admiranda multa, ingens illud Societati decus peperit Iacobum Ledesinam Hispanum, ingenij doctrinæque portentum, de quo infra nonnihil erit commemorandum. Post Ribadeneiram, aliquot annorum interuallo, in idem stadium ingressus Robertus Bellarminus, qui postea Cardinalis fuit, septennio toto in D. Michaëlis æde Romani Oratoris nomen cum insigni laude sustinuit, ac prætereà domi Sacram doctrinam & Hebraici sermonis præcepta tradebat.

Bellarminus.

Sed post illud externum lumen, domestica tandem patriæ sidera, quorum natiua lux gratior, aliquando aspiciamus. Neque enim externa tantum luce splendet Societas Belgica: ipsiùm etiam Belgium, si fas est dicere, in exteras regiones, Germaniam, Galliam, Italiam, aliasque remotiores terrarum oras, lumina quædam sua diffudit. Italiæ dedimus Mercurianos, Cornelios, Berchmannos; Siciliæ Vishauæos, Vinckios, Danieles; Germaniæ Canisios, Goudanos, Delrios, Buxeos, Deckerios, Becanos; Galliæ Manaræos; Indiis Barzæos, Trigaultios. Verùm ne magna nomina temerè concessisse videamur, ex illustrium Belgarum copiâ nonnullos distinctè proponamus, non ad solam ipsorum gloriam, sed ad æmulationem quoque nostram; vt patrias imagines contemplati, virtutum similitudinem studeamus in nos imitatione traducere.

Illustres

Illustres Belgas dicturus, illud mihi propositum ab initio profiteor, *Aliquos illustres Belgæ.* viorum laudibus abstinere; quorum, teste Velleio Paterculo, vt magna admiratio, sic censura difficilis est. erunt illi magna pars sæculi secundii, & in eo pro meritis suum inuenient Homerum. Soli extra inuidiam laudantur mortui, & securè laudantur soli. Nam viuentium fama adhuc in ancipiti posita est; cum nemo laude dignus uiuat, quin fieri possit indignus. Et verò quis sapiens suas viuentis laudes vel exspectet, vel æquo animo patiatur? Pescennius Niger Imperator panegyricum dicere volenti nescio cui dixisse fertur: *Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius Ducis optimi vitâ functi; & dic quid ille fecerit, vt cum nos imitemur.* Hanc ego vocem quotquot viuunt Sociorum interpretor: cui me obsequi par est, & sepultam Patrum virtutem in exemplum nostrum velut ab inferis excitare. Ceterùm quæ magnos faciunt & illustres viros, hæc ferè sunt, eximia vitæ sanctitas, doctrina, eloquentia, prudentia, res Deo Religioniq̃ue fortiter gestæ. Et quamquam multorum propria quædam excellentia est (non enim omnibus omnia concessa, sed alios sanctimonia, alios sapientia, alios aliarum dotes commendant;) quoniam tamen plerique plus quàm vno aliquo genere sunt præstantes, haud visum operæ pretium certas in classes distinguere, aut definita rerum capita persequi, sed quo ferè vixerunt ordine nonnullos, sine tacendorum iniuriâ, nominare veriùs, quàm quibus digni sunt præconiis exornare.

Agmen iure suo ducat, qui post Decemviros Transalpinorum primus Societati nomen dedit Petrus Canisius Nouiomagus: qui iam tum *Petrus Canisius.* puer, futuræ magnitudinis specimen dedit, ætatem moribus & omni virtute longè antegressus. Is nobis diuinitus destinatus, à Petro Fabro in Societatem acceptus Moguntia; mirum quantum suo accessu Sociis attulerit gaudij. Franciscus Strada continuo in urbem scripsit ad Ignatiùm gratulatorias de tam insigni quæstu, orauitq̃ue debitas diuinæ bonitati grates agi propter insperatam ingenij tam excellentis totq̃ue dori-bus præditi accessionem. At Canisius iam noster quæ gesserit scripseritq̃ue, quanto Catholicæ Religionis bono, immensum sit explicare. Primus calami Canisiani labor, Catechismus fuit; quem Viennæ scripsit iussu Ferdinandi Regis anno M.D.LIV. atque hoc primum à Societatis homine opus typis vulgatum publicam adspexit lucem. Tertio post anno Wormatiæ, Louanienfium Doctorum rogatu, quos eò Canisius euocandos curarat, Catechismi sui scripsit epitomen, breuem illam quidem, sed copiosæ bibliothecæ instar habentem: quem cum lacte nutriticis imbibunt pueri, quemq̃ue linguis donatum omnibus meritò Christianus orbis velut absolutissimum Fidei nostræ compendium amplexus est. Ceteras eius lucubrationes recensere non est animus, quas scire cupientibus exhibebit Catalogus Scriptorum Societatis I E S V.

Facta viri præclara domi forisq̃ue sine numero celebrantur. Domi primus Germaniæ Superiori Prouincialis impositus ab ipso Ignatio, Societatem toto Septemtrione propagauit, eâ causâ vulgò existimatus auctor Iesuitarum. Mortuo Ignatio, in iis Comitibus quæ prima Societatis generalia fuere nouo Generali Præposito creando, ipse potissimum

communi suffragio electus est, qui Latine ad Congregationis Patres peroraret, moneretque, ut ritè atque ex Societatis legibus summum crearent Magistratum.

Sanè Canisij apud Socios summa semper fuit auctoritas; merita verò tanta, ut quod de Lainio dicebat Ignatius, non impari ratione de Canisio dixerim, haud facilè apparere cui præ illo debeat Societas. At ille domi rarus, foris etiam exstirrit maior. Melanchthonem, Schnepium, Pistorium, Sarcerium, Bullingerum, Brentium, aliasque belluas CHRISTI vineam vastantes, vsque eò exagitauit, tantoque nominis sui terrore compleuit, ut præsentiam viri neutiquam sustinerent, multoque minùs formidabilem potentiam perorantis. Vnus ipse plus quam Herculeâ audaciâ omnia hæresum monstra voce, calamo impugnavit, vicit, triumphauit. Hinc conuitio Canem Austriacum dixere, lupis nempe illis perpetuo latratu & morfu grauem, qui oues CHRISTI innumerabiles, vel iam raptas extraheret è faucibus, vel, ne raperetur, seruarer. Constat Pontificum, Regum, Principum testimoniis, hoc potissimum Atlante Religionem Catholicam, quæ aliàs totâ latè Germaniâ perierat, sustentatam fuisse: sine Canisio, si quid hæreticis credimus, Regnum Papisticum corruerat. Albertum Boiorum Ducem dicere solitum accepimus, Petrus Apostolus, & Paulus (is erat Hoffæus Canisio comes) docuerunt nos legem tuam, Domine. Ferdinandus Romanorum Rex, in summâ temporum perturbatione, vno maximè Canisio sustentante, Christianum retinuit Imperium: quem idcirco in omni vitâ coluit tamquam alterum parentem. Viennenses infulas à Ferdinando semel iterumque oblatas, ac per vim panè impositas, Canisius suâ se modestiâ inuoluens constanter repudiavit. Eum Germaniæ Præfules contentiosè postulabant, existimantes ab illius capite pendere omnem Catholicæ rei incolumitatem. Academiæ autem omnes Doctorem illum communem veneratæ, monita legesque ab eo accipere magno honori ducebant & gratiæ. Cardinalibus verò quanto in amore ac pretio fuerit, supra fidem videri potest. Certè Otho Augustanus Canisij speciosos ab Euangelio pedes submissâ virtuti purpurâ, supplex aliquando lauit exosculatusque est. At Tridenti Cardinalis Hosius cum æger decumberet, seque ad obitum seriò compararet, statim ut Canisium vidit, tantâ perfusus est lætitiâ, ut continuo morbus abscesserit: id quod precibus sanctitati que Canisij acceptum Cardinalis palam referebat. Quid de Summis Pontificibus dicam? Pius IV. eum ad Germaniæ Principes Legatum suum plenâ eum potestate misit. Quâ in legatione illud Canisio dignum facinus, quia domesticum, minimè præteribo. Interuisebat suos ex itinere Nouiomagenses. Centeni & viceni erant seu propinqui seu affines, magnâ pro se quisque ambitione certantes, quis eum mensâ exciperet: ille officiosam litem ita diremit: hortatur ad publicum vrbs valetudinarium suas singuli symbolas conferant, ibi corpora curaturi, postquam animos caelestibus epulis recreassent. Ita fit: magna dapum copia in nosocomium infertur; omnes ritè expiati & sacro referti pane, tandem mensis accumbunt: hilariter sobrieque, Sanctorum more, conuiuatis Canisius Religionis pericula propo-

proponit ; deinde obtestatur , vt in auitâ Fide constant . Illi stipulatâ quîsque manu promittere constantiam ; neque segnius seruauere . Porro tantam apud sacros profanosque Principes auctoritatem Canisio dabant vitæ sanctitas & doctrina , quæ duo sunt propria Societatis eaque validissima præsidia , diuinæ gloriæ salutique proximorum promouendæ . Ceterum Deus fortissimi Athletæ labores haud vulgari mercede remuneratus est , quando viuum mortuumque multis apud mortales prodigiis nobilitauit . Ferunt adhuc viuents rosario , vt olim Apostoli zonâ , quin & solâ Canisiani nominis inuocatione supra naturam multa patrata . Obiit Friburgi Helueticorum , annis grauis ac meritis . Sepulchri magna veneratio est . vrbs patronum sibi adsciuit solenni deuotione , & cenotaphium posuit ex marmore .

Post Petrum Canisium non tacendus Theodoricus & ipse Belga, *Theodoricus Canisii Petri frater,* Petri frater ex eodem patre , rarâ indole iuuenis : nec enim fas naturâ coniunctos diuidi narratione meâ . Louanij hausit amorem Societatis , in quam admitti à Petro fratre expetens , Romam ad Ignatium amandatur . cui visus continuò placuit , atque etiam in familiare cubiculi contubernium admissus est . At Ignatio post biennium in cælestem societatem euocato , Theodoricus trium Germaniæ Collegiorum ex ordine Præfecturam gessit annis omnino triginta , Monacensis , Dilingani , Ingolstadiensis . Graui iam ætate , tactus apoplexiâ , omnem litterarum memoriam , adeoque nominis sui (quod Messalæ olim & Alberto Magno aliisque contigit) ac præterea linguæ vsum penitus amisit ; nisi quòd duo salutis nomina , I E S V M & M A R I A M , expeditè semper pronuntiaret . obiit Ingolstadij , ob vitæ innocentiam Angelus plerisque appellatus .

Sed in magni Gasparis Barzæi effigiem , quæ inde vsque ab Indiâ *Gaspar Barzæus* emicat suâ luce spectabilis , aliquando conuertamur . Is ex Zelandis oriundus , postquam studuerat Louanij , variis iactatus casibus , tandem à Simone Rodericio , qui fuit ex primis Decemuiris , in Societatem prorum temporalium Adiutore admittitur apud Lusitanos , ipso anno quo Martinus Lutherus Catholicæ rei pestis infelicem animam apud suos Germanos exhalabat . Nimirum Deus , quasi post grauem iram terris placatus , eodem tempore & leuabat Europam pestilentissimo malo , & nouum Indis Apostolum Xaueriumque alterum parabat . In Conimbricensi Tirocinio versantem subiit animus & cupiditas concionandî . Quod desiderium vbi Rodericio prodidit , iussus est ad nostros habere sermonem . Vix audiri cœperat , cum subito mouit omnes indisertus incultusque orator : & tamen à Simone interrogatus , quid de se ipse sentiret ; quamquam non successisse tum quidem fatebatur , nihilominus affirmabat se concionatorem fore . Simon , Deo vtique impellente , hominem Sacerdotio inaugurarî iussum , emittit in subiaccensent vrbi agrum exercitamenti gratiâ . Ibi Gaspar non exquisitis humanæ sapientiæ verbis , sed Apostoli exemplo diuinum spirans ardorem , tantos fecit animorum motus , vt ad loquentis pedes vniuersa sese prostermeret concio , animique fordes generosâ confessione expurgaret . Fuit cum viginti & amplius horas immotus in audiendo collocauit . Quocumque inferret pedem ,

pedem, statim omnia ardebant: tantum à Zelandiæ aquis feruorem attulit, vt suis ignibus ipsos accenderet Hispanos. Hæc ad Indias fuere præludia: quas, vt attingit, statim igne suo proditus est. Franciscus Xaverius in Gaspare simillimam sui imaginem cum amore contemplatus, eum continuo produxit sparsurum flammam, lateque omnia populaturum, ne diutius occultatus sese ipse consumeret. Goa primus laborum fuit campus, vrbs non magnitudine magis quam cuiusvis generis hominum colluione nobilis. Hic vbi Gaspar audiri cæptus est; mirum dictu, tamquam fulmine icti mortales vsuram, concubinas, superstitionem, hæresim, scelera omnia detestantes, ad illius genua publicè accidebant. Sed Ormuzium in sinu Persico præcipuam virtutis suæ palæstram habuit: quam vrbs merito turpitudinum omnium dixeris sentinam. Fidem superat quem istic Gaspar exantlauit laborem, quæ capitis adiit discrimina, quæ super humanam conditionem viresque admiranda patrauit. Mercatorum animos ita dicendi ardore commouit aliquando, vt malè partam ex vsurâ pecuniam supra viginti aurorum millia ad illius abiecerint pedes: quod ipse æs in subleuandos pauperes & Christianæ pietatis opera conuertit. Illum Iudæi, illum colebant Mahumetani, vtraque gens iurata odissè Christianos. Tanta vel apud capitales hostes veræ virtutis commendatio est. Sanè ad multorum conuersionem valuit ea opinio sanctitatis. Præter alios innumerabiles dedit Gaspari manus anachoreta senex, quem Rex Ormuzij tanto habebat in pretio, vt aquam venerabundus biberet, quâ ille pedes suos abluisset. Quin vsque eò creuit Sarracenis in Gasparem reuerentia, vt quacumque incederet, vestem, atque ipsa pedum vestigia exosculari beneficium haberent. Quodque portento simile omnibus visum, vni Gaspari suum fanum Christianis omnibus inaccessum patère, eique omnia superstitionis suæ sacra perspecta esse vouerunt. Et profectò hac insolenti Mahumetanorum benevolentia in Catholica rei gloriam opportunè vsus est Gaspar. Claro aliquo die magnam, quod solebat, post se trahens Neophytorum cateruam, incredibili confidentiâ ad fanum illud pergit, perfractisque foribus, ingentem crucem defigit in loco, Mahumetanis horrendum clamorem & fremitum dantibus, neque tamen vim repellere ausis. adeò barbaros consternatos habebat tanti facinoris audacia. Ex eo die fanum suum deseruit superstitio, quod defixâ cruce pollutum insani illi detestabantur, obtinuitque Religio Christiana per Gasparem tam generosi facti imperterritum auctorem. quo facto, pârne aliud vinqum patratum India viderit, incertum. Sed agebat haud dubiè Barzæum diuini Spiritus præsens instinctus; qui & aliàs non vnâ se manifestè se prodidit. Nobili Lusitano vitâ perditissimo, & confessio-nem respicienti, Gaspar morbum precatus intulit: quo ferox ille tamdiu cruciatus, donec facti pœnitens, simul noxas dolenter aperuit: simul pristinam recepit sanitatem. Alterum vindictæ cupidum per salutem obtectatus vt condonaret iniuriam, cum ille impiâ voce iactaret vindictam salute potio-rem; indignatus Gaspar, maiori-que æstu percitus, Ante crastini meridiem, inquit, quam nunc contemnitis salutem, magnis votis frustra inuocabis. Vaticinium dies consecutus ostendit: ille morbo re-

pentè tactus, & Confessarium inclamans, dum turbata familia quærendo Sacerdoti dat operam, intereà impiatus expirat. Hoc quoque Gaspar habuit non absimile Xauerij: Lusitano sermone verba faciens, à Regij sanguinis Sarraceno, Lusitanicæ profus linguæ ignaro, perfectè intellectus est. Valuit prodigium ad persuadendum homini Christianam Fidem. Iam fama Gasparis Constantinopolim perlata, Christianos illos ad viri desiderium inflammabat. Mittitur honestissima legatio, sed in statione Barzæum obedientia retinebat. Xauerius Ormuzio exire venterat, zelum illius omnes terrarum oras complexum prudentiâ moderatus: quo iam & ipso Iaponiam meditante, reuocatus Barzæus, Proinciæque pro Xauerio præpositus, defectis aliquando inter concionandum viribus, quanto omnium luctu, tanto rei Christianæ damno elatus est. Vir planè heroicus, altera cum Xauerio Indorum gloria, eiusdemque rerum gestarum vitæque laudatissimæ verus æmulator; & aliquando similes cum eo (sic sperare iubent merita) honores Supremi factorum Iudicis solenni iudicio decernendos diuisurus.

Hæc duo sunt quæ adhuc spectauimus maiora lumina, Barzæus Canisiusque, quorum præcipuè radiis per vtrumque orbem illustris incedit Flandro-Belgica Societas. Nunc astra cetera, quibus Belgicum micat cælum, leui oculorum coniectu intueamur.

Cornelius Vishauæus, de quo sæpè meminimus, vir candidissimi pe- Cornelius
Vishauæus
ctoris, domo Mechliniensis fuit. Is ante initam Societatem annis omnino quatuordecim interdiu noctuque textum horrenti crine cilicium super nudâ carne gestauit. Tantam sibi sanctimonix opinionem collegerat apud omnes, vt eius vitæ acta conscriberent multi, perque alias terrarum oras circumferrent; neque iam esset vllus Belgij angulus, quin Cornelij nomine personaret. Diuinitus de instante Sociorum aduentu præmonitus est; & postquam venerant, diuinitus ædes illorum hospitaes edoctus. Cornelium Belgarum primum in Belgio adscripsit Faber (nam Canisium paulò antè adscripserat Moguntix) anno M. D. XLIII. Vnius accessus plurimis valuit ad exemplum; & ingens Societati parta commendatio est. Testatam communi voce illius sanctimoniam ad patientiæ Lydium lapidem exploraturus Faber, mille hominem tentauit modis. Stradæ iuueni concionaturo Vishauæum iam prouectum ætate, tot grauem meritis, & collectâ sanctitatis famâ nobilem, iubebat ire comitem ad læuam, & gestatâ clepsýdrâ in suggesti gradibus attemperare spatia dicendi. Sexcenta huiusmodi fuisse experimenta, quibus Cornelius nihilo factus impatientior, virtutem suam verè auream probauit, ex eoque tempore summo in pretio apud Fabrum Sociosque fuit, ipsumque adeò Ignatium. Illud in ipso Fabro edidit memorabile. Præcocem Louanio abitum in Lusitaniam paranti, paruâ prece tertianam, & simul moram trimestrem, Academix illi fructuosissimam, iniecit. Iussus deinde prece vertere, pepulit repente morbum, vti supra diximus, quo iam Faber depositus ab ipsis Medicis habebatur. Infinitus, Cornelio auctore, Religiosam vitam amplectentium fuit numerus. Castimonix suauissimum odorem amoremque, quibuscumque ageret, afflabat; ipse perpetuò seruauit illibatam. Messanæ in Siciliâ (vbi primum Societatis Tiroci-

nium illo Magistro fuit) prouerbio ferebatur, nullam viduam virginemve, quantumuis nubere deliberatam, posse vel breuissimum cum Cornelio sustinere sermonem, quin statim, mutatâ mente, in seruandâ ac Deo seruandâ castitatis desiderium exardesceret. Id ad iocum experturæ tres haud ignobiles filia, iam nuptiis addictæ, conspiratione inicitâ vno tempore apud eum noxas confessione deponunt. Serius repente fit iocus: momento alia post aliam animo mutatæ, nuptiis valere iussis, CHRISTVM Sponsum elegere. Obstupuit vniuersa ciuitas, & illæ ipsæ quæ ludum facturæ venerant, commutationem suam sine fine mirabantur. Alteram capillamenti venustate gloriosam, & ad sola castimonie Religionisque trepidantem nomina, monuit Cornelius; breuî pœnas in ipsis quos tantopere adamaret crinibus daturam. Dedit: caput repentino capillorum vitio deformatum, ac turpis caluities secuta persuasit Religionem. Perspectas habebat animorum latebras Vishauæus; & vnum aliquem in confessione nescio quid grande occultantem improuisâ sceleris manifestatione ita percudit, vt collapsum pro mortuo benè diu haberent omnes, donec Cornelij precibus ad vitam reuocatus, publicum miraculi testimonium ipsemet dixit. In fingendis ad perfectam vitæ rationem animis nihil Vishauæo fortius, nihil suauius. Ab eo Tironum Messanæ Magistro mirè se edoctum; & scrupulis plurimis ac molestiis creptum, fitebatur Iacobus Ledesima; cuiusque dicta ac monita tanti faciebat, vt in libellum, qui hodieque asseruatur, accuratè singula referret. Sed nulla res virum æquè celebrauit, vt frequentissima dæmonum ex infessis mortalium corporibus exterminatio. Iucundum Cornelius habebat cum illis belluis depugnare, & longè desideratissimum adstantibus spectaculum dabat. Id causæ fuit, cur eo munere tantum strepitum adferente diu abstinere iussus, insignem animi æquitatem domesticis externisque hominibus ad miraculum probaret. Constat enim, illius maximè vocem accidere formidabilem teretrimis illis geniis, & Cornelius ipse hanc sibi gratiam diuinitus concessam nouerat; ac nihilominus nec verbo vnquam nec signo prodidit grauem sibi euenire illius tam raræ potestatis interdictionem. Obiit Laureti placidissimè, quamuis adhuc vires benè robusto corpore constant. Oculi mortuo hilariores; os venustius, & viuo rubore suffusum: animi sanctimoniam, si aliunde nescires, cadauer ipsum certissimis loquebatur indicis.

Exempli vim esse maximam tunc euidenter apparuit, cum Louanij Vishauæus suo in Societatem ingressu multis post se apertam ostendit viam. Illum Petrus Faber, non iste magnus, sed alter ei cognominis, cui patria erant Halle; illum Leonardus Kesselius, Hermes Poen, Ioannes Cuuillonijs, Maximilianus Capella, Daniel Parebruck, Iacobus Duacensis, Thomas Poghius, Adrianus Adriani, Nicolaus Goudanus, Cornelius Brogelmannus, Antonius Vinckius, Nicolaus Lanoius, Lambertus Castrius, aliique Belgarum multi, haud magno temporis interuallo secuti sunt, præstanti indole iuuenes, artium Magistri, & primam Philosophiæ laudem adepti nonnulli, sed & plerique iam Theologiæ Baccalauri: quorum deinde alij rexere Prouincias, alij mirâ eruditione in ce-

leber-

Beyerlinck
in Theatro.

Hist. Societ.
p. 2. lib. 1.

Multi
Vishauæum
societatis
societatis
societatis

lebertimis Europæ Academiis, ipsoque Tridentini Concilij augustissimo theatro clauerunt.

Nicolaum Florentij à patriâ dixere Goudanum : Bergizomij Pastor *Nicolaus
Goudanus,* erat quando ad Societatem accessit, ineratque in homine facultas dicendi sanè mirabilis, & instrumenta naturæ atque doctrinæ. Itaque celebrabatur vbiq;e maximis laudibus : cumque rescisset populus eum esse dicturum, occupabantur diu antè subsellia, proximisque currebatur è pagis. Fructum ex eâ vineâ tulit eiusmodi, vt vescentium cælesti pane frequentia veteris Ecclesiæ facies exprimi videretur. Opponebat ille se audacter hæreticis, & abductam à Catholicâ Religione plebem in sinum Ecclesiæ reducebat, ipsis hostibus admiratione percussis. Ab Ignatio in Italiam euocatus, prima Venetiis posuit fundamenta Collegij. Bononiæ honorifica Doctoris insignia indeptus, Ingolstadium abiit, vt partes Alphonfi Salmeronis impletet. Ex eâ Academiâ Viennam translatus est, postulate Ferdinando Romanorum Rege, imperante Pontifice Ignatioque. Inde Romam ad prima Societatis Comitia profectus, iterum in Germaniam ad Wormatiense Colloquium dimittitur, nominatim postulatus à Ferdinando Rege: remque ibi Catholicam aduersus hæreticorum potentissimum & famosissimum quemque tantis animis propugnauit, vt, cum æger ad dimicationem accessisset, atque à Medicis tabe consumendus iudicaretur, in ipsâ studiorum diurnâ nocturnaque contentione valetudini sit restitutus. At malo iterum rectudescente, tandem Belgio suo redditus est; primusque Louanij Pædagogia quæ vocant piis adhortationibus tantopere excoluit, vt Rectores ac Magistri aliam breuî iuuentutem cum admiratione & gaudio sentirent. Ac subinde Goudam à suis ciuib; inuitatus, vbi pro concione audiri cœpit, tanta vrbs secuta est commotio, tanquam cælo lapsum hominem accepisset.

Sed prima Goudani gloria, Pij IV. iudicium est: is, pro eâ quam de viri virtute doctrinâque conceperat opinione, Legatum suum in Scotiam ire voluit ad Mariam Stuartam Scotorum Reginam, quæ morte Francisci II. Galliarum Regis vidua se receperat ad suos, partim consolandam, partim adhortandam incitandamque, vt ad Concilium Tridentinum mitteret Episcopos, auitamque intereâ Religionem in suo Regno aduersus vicinum Angliæ incendium conseruaret. Erat prostratâ tum valetudine Goudanus; ac nihilominus boni publici obedientiaque studio, plenam laboris periculiq;e prouinciam longè ante salutem suam habuit. Louanio profectus est, duobus Scotis nobilibus in Societatem iam receptis, Edinundo Hayo & Gulielmo Crittonio comitatus, qui maximo vsui in eâ legatione fuerunt. Vix ad Lethæ portum in Scotiam appulerant, cum ex Catholici cuiusdam incauto sermone ad hæreticorum aures Ministrorum res tota celemine peruolat. Extemplo tollunt è suggestibus vocem, adesse ab Antichristo (hoc illi nomine Pontifici Romano odium & infamiam quærunt) Iesuitam Legatum, qui Regnam dolis donisque corrumperet, & nouum euerteret Euangelium. Iam hæretici dominabantur, maximeque spurius Reginae frater, Prior S. Andreae, qui ante illius è Galliâ reditum, euerfis templis, Regnum

occuparat. Sacrificium tamen Catholico ritu in suis ædibus Regina obtinebat. Ceterùm Religionem nec licebat absque Ordinum Regni conuentu restitui; & apparebat plerosque, si res tentaretur, repugnaturus. Adhæc aditus ita omnes interclusos obseptosque Proceres & Consiliarij tenebant, vix vt tandem Apostolico Nuntio semel atque iterum penetrandi ad Reginam potestas fuerit, per posticum admissò, cum ea fratrem reliquosque custodes de industriâ ad Ministellum quemdam intereâ audiendum ablegasset. Memoratu difficile est, quantum gaudij ex Goudano viso auditoque acceperit præstantissima femina, quantum acceperit animi ad tuendam Fidem. Ex Episcoporum numero quos conuenire studuit Goudanus, & quas habebat Pontificiæ litteras repræsentare; nemo est ausus sese illi credere, præter Dunkelæ Præfulem, qui passus est ad se venire Itali mercatoris habitu, cui Episcopus scilicet pecuniam deberet. Vbi in secretiore conclau Pontificiæ litteræ prolatae sunt: ambos ea vis lacrymarum oppressit, diu vt neuter erumpere in vocem potuerit. Intereâ diligenter ad necem Goudanus quærebat: euenitque, vt mercatorem Gallum rute satellites nati, rati que illum esse sub enentito habitu Apostolicum Nuntium, malè verberibus mulctarint, omni licet contestatione negantem sese esse eum quem quærent: ac fortè etiam confecissent hominem, nisi in vibem retractum pro mercatore qui erat agnitus fuisset. Ita liber dimissus est, acceptis verberibus ditior, merce profectò haud paulò iis quas tractabat vtiliore, si vti nouisset. Portus quoque omnes obsederant hæretici, ne acceptis à Reginâ litteris exitum Nuntius inueniret. At Hayus Crittoniusque cum fideli nautâ pacti, vt aliquor à portu millibus opperiretur, eò per scapham emisere Goudanum. Qui perfunctus legatione, aliquot deinde annos Louanij vixit, quâ Latino sermone hortatus Academicos, quâ sacras Paginas interpretatus, donec morbo laboribusque consumptum exstinxit annus M. D. LXV. qui ei vetæ quietis initium fuit.

*Nicolaus
Lanoius,*

Huius maximè viri stimulatus exemplo Nicolaus Lanoius Furnensis Canonicus, animum ad Societatem applicuit. is qui postea Germaniæ secundum Prouincialis fuit, qui que in Generali primâ Congregatione, mortuo Ignatio, ad supremum nostri Ordinis Magistratum nominatus est suffragio vno ex viginti, cum & Paschasius & Borgia vnum retulissent, Natalis quatuor, cetera Lainius.

*Leonardus
Kessellius,*

Sed ad Leonardum Kessellium, & sanctimoniâ vitæ, & perpetuâ gubernatione conspicuum, sese conuertat oratio. Louanij, quæ patria illi fuit, in Societatem admissus est à Fabro, cumque aliis vndecim Belgis in Lusitaniam missus ad Simonem Rodericum, amplificando Conimbricensi Collegio, quod Ioannes Tertius Rex Societati nostræ excitabat. Simon ex duodecim illis remisit quinque, & in his Kessellium, seu valetudinis causâ, cui peregrinum cælum oberat; seu quia Lusitani Proceres iniquo ferebant animo, Collegium Conimbricense Lusitanis Indisque erectum occupari ab exteris. Faber reducem Kessellium continuo Coloniensibus Sociis spe futuri Collegij istic degentibus præfici: quam ille Præfecturam sustinuit tanto cum rerum successu, vt maturè ad cò

adeò ex Lusitaniâ ad hoc remissus fuisse videatur. Ex eo die Kesselius, quoad vixit, Societatem Colonie gubernauit. Multa istic supra nature vim ab illo patrata. A Præposito cuiusdam Cœnobij rogatus, vt ad Cœnobitam morti iam proximum accurreret, paruit. Æger delectatus virtute Kesselij, collectis viribus, ab vltimâ pueritiâ vitam suam reperere confitendo incipit. vixque iam cœperat, cum ecce tibi vis morbi remittit: neque finierat, cum leuatus omni morbo surrexit è cubili, suisque pedibus ingressus est, qui paulò antè ad supremum certamen rite fuerat perunctus. Alium occupato corpore malus spiritus exagitabat: is vbi rite noxas apud Kesselum expiauit, continuo dæmonem ab se excussit; nec enim diutius habitare satanas poterat, vbi per Sacramentum reconciliationis ius amiserat domicilij. Sed illud in primis illustre & ad posterorum memoriam commemorandum, quod Kesselio nostro cum Iacobo Ledesinâ, de quo iam semel iterumque meminimus, Colonie intercessit. Compluti in Hispaniâ, atque in Galliâ Parisiis, multiplici rerum scientiæ nauarat operam Ledesina, vtroque cum ingenti singularis ingenij famâ, quando Louanium quoque sua ipsum traxit inexplicabilis sciendi cupido. Hic Patrum familiaritate vsus, maximeque Petri Ribadeneiræ, tandem, post longam septem annorum luctationem, Societati se dedit, admissusque est annum ætatis agens tertium circiter ac trigessimum, exquisitissimæ doctrinæ prudentiæque vir, comparandus planè cum paucis. Louanio iter Romam intendens, dum fortè Colonie Cœnobium visit Carthusianorum, perque singula oculos ac mentem studiosè circumfert, & solitudinem, quietem, sacramque illud silentium admiratur; cepit paulatim animus ad eius disciplinæ formam propendere. ac propè iam aberat vt initam à se viam damnaret, cum repente Leonardus Kesselius, casu, an impulsu Numinis potius, superuenit, vtroque Ledesinam compellans, Non hinc sunt omnia, mi frater, inquit. Habet CHRISTI ESU Regina Sponsa vestitum aureum pulcherrimâ varietate distinctum. & verò hi sunt, & præter hos alij sunt multi verè homines Religiosi, quorum Deo sunt accepta obsequia. Eam vocem Ledesina non hominis, sed Dei ad cogitationes suas tam aptè attemperateque occurrentis interpretatus, prima consilia resumpsit, magisque etiam confirmatus est, quando haud multò post nouum ab eodem Patre accepit oraculum. Inambulabat domi Ledesina, de castitate perseverantiâque sollicitus, quando hæc Dei dona esse cogitabat. Fit obuius hinc quoque Kesselius, atque ex improviso, Certus esto, inquit, Deus tibi castitatis & perseverantiæ dona concedet. Hæsit primùm Ledesina attonitus, vnde ea viro noticia; tum Dei erga se benevolentiam veneratus, pulsus ex animo angustiis, respirauit. Hoc quoque Kesselio accidisse memorant prodigiosum. Ignatij videndi magno ardebat desiderio, eaque causâ Romam cogitabat. At Ignatius eum Colonienfibus necessarium existimans, vetuit abire statione; atque interim scribebat, si Deo gratum foret, aliis mille modis voti compotem facillè futurum. Enimverò gratum fuisse Deo res ipsa comprobauit. Ignatium spirantem Romæ diuina vis Kesselio Colonie spectandum, & quod mirere, cum otio alloquendum stetit. Ceterum Leonardus tamesi Co-

loniam suam perpetuò excoleret; Nouiomagum tamen Belgij urbem, quò spes vocabat magna Collegij, subinde euolabat. Ibi ad eum tanti confitentium fuère concursus, vt, quamuis dies totos sui copiam faceret, ægrè tamen multitudini faceret satis. Affirmabat tale sibi nihil vniquam vsu venisse; nec audiendis illis solère defatigari, sed tam reventibus fuisse viribus post impositum laboribus finem, quasi tum primùm eos inchoaret. Negabat quoque hospes eius Canonicus, annum ante centesimum tantos in eâ vrbe fuisse conspectos vel auditos ardores. Tam pulchris initiis haud perinde bonus exitus respondit. Pia virgo, quæ suos Canisios, Petrum & Theodoricum, fororis filios in Societate habebat, ædes suas & quamdam aream Leonardo in Societatis vsum obrulerat; ac fratris sui maximè repugnantis consensum aureis mercata octingentis, donationem ritè confecerat. Id vbi vulgatum est, primatiorum nonnulli consuetudinem prauæ religionis contrariam sibi Societatem fore intelligentes, fictis criminationibus in eam commouent Senatum, & ipsum in Religione nutantem. Extemplò Senatus renuntiarum Kesselio iussit, vrbe faceretur. Aderat tum ipsi illi virgini moribundæ Leonardus, & migrantem animam consuetis Deo precibus commendabat. Quo in munere eum interpellari haud sunt passi familiares. Vbi illa excessit, accepto Senatus edicto, per summam iniuriam possessione domus ipsâque eiecitur ciuitate. haud impunè profectò: nam & Consul, qui præcipuè auctor facinoris fuerat, geminâ prole in alteratione mutuo ferro necatâ orbatum est, breuique tertium ipse funus accessit. Senatorum alius, qui pronuntiarat edictum, lentâ febre, & quod tristius, desperatâ animi salute contabit.

*Daniel
Parebruck*

Idem qui Kesselum dies, dedit & Societati Danielelem Parebruck Teneramundanum, magni animi virtutisque virum, cuius maximè patrociniò leuata prima Sociorum Louanij egestas. Rem præclare in Siciliâ gessit Panormi, Catanæ, aliisque locis; ac præcipuè in oppido Italâ, vbi & populum ipsum & Abbatiam Monachorum sancti Basilij ad egregiam Christianæ vitæ formam excoluit; Græcisque eorumdem ritibus, quos per imprudentiam despiciebat populus, publicè explicatis, quam merentur auctoritatem venerationemque conciliauit. Interdum & per Diocæsium Mamertinam omnem excurrit, Apostolico ritu oppidatum & pagatim catechisticas inducens scholas; nec cum viarum modò laboribus, sed cum fame, siti, rerumque quas natura desiderat inopiâ luctatus, æquissimo semper animo latoque, & ad dicendum quæstionesque grauissimas explicandas semper prompto, tametsi & librorum copia, & otium ad commentandum deesset. Ad Palæstinæ sacra loca ab impietatis tyrannide vindicanda ingens erat homini ardor, eaque spe non modò aliis disciplinis pectus imbuerat, sed Græcam quoque linguam & Hebræam didicerat accuratè. Inter hæc studia cum esset Montis Regalis Rector, Panormum fortè digressus, morbum mortemque non improuisam inuenit. Multis antequam obiret diebus, Rectori Panormitano Paulo Achilli, & ipsi Prouinciali Hieronymo Domenecco (à quo hæc consignata litteris accepimus) confirmavit visum sibi esse iuuenem vnâ cum duobus comitibus, ac denun-
tiasse,

tiaſſe, mortem ipſo CHRISTI Natali à meridie oppetendam. Narranti fides timidè habita, propter vim morbi, cùm nemo ſperaret ad eum diem extrahi poſſe vitam. Extracta eſt tamen, ac tunc magis de viſi fide dubitatum, cùm cauſa mortis noua nulla appareret. At ille nihilominus, planè vt prædixerat, poſt meridiem, leniter ore ſubridens, vix ſingultu edito, vinculis ſolutus eſt corporis. Inter cetera æternæ felicitatis indicia habitum eſt, Collegij Regalis continuò poſt eius mortem facta res melior. Nam migraturo Patres certatim multa commendarant; quæ vt alacer acceperat, ita fideliter exſecutus, ſui Collegij memor haud dubiè credebatur.

At ſi quem virum Belgam illuſtrem, de quæ ipſo benemeritum Belgio, habuimus; is profectò eſt Adrianus Adriani, domo Antuerpienſis, de quo non pauca primo huius Libri Capite commemorata ſunt. Ad Societatem ineundam præuia Viſhauæi duxere veſtigia. Eum Ignatius vbi pertractauit Romæ, poſteà inter Socios Angelum non dubitauit nominare, morum alioquin acerrimus cenſor. Difficilem periculoſamque corporis ſectionem, vrgente vi mali, paſſurus aliquando, nocte designatam carnificinam præcedente, cum ingenti fiduciâ Deum obteſtatus, neceſſitatem ſibi tam grauem ſubeundam deprecabatur. nec fruſtrâ: repente ad precantis aures clara vox allapſa eſt, Sanus eſto: & cum voce ſublato malum, & fanitas reſtituta. Puerum trimum diurnis nocturnisque dæmonum ſpectris miſerè agitato, cohoreſcentibus pilis, ingenti membrorum omnium trepidatione, ad aram ſiſti iuſſit: vbi ſacris ipſe operatus, parentibus filium incolumem omni que deinceps inſeſtatione liberum reddidit: cuius etiam fratrem natu maiorem, cùm in eaſdem ſpectrorum formidines incidiſſet, eadem ratione curauit. Viuebat Louanij in diuæ Claræ Cœnobio Aleidis Lutenia, virgo annos nata quatuor ac viginti: ea cùm ſextum iam ſeptimùmve diem morbo conſiſtaretur, ardentiffimè poſtulat acciri ad ſe Adrianum Collegij Societatis Præpoſitum. Ex illo præſente ſciſcitur, quid dæmonibus identidem inſultantibus, noxasque vitæ præteritæ exprobrantibus, reſpondere oporteat. Adrianus mitti ad ſe dæmones, ſi redirent, iubet, ſe vtique illis reſponſurum. Fecit quod iuſſa erat virgo, & poſt dimidiatam noctem placidiſſimè animam exhalauit, Nonis Ianuarij anno M. D. LIII. Multo manè Pater eam noſtrorum precibus commendat: cumque D. Claræ templum, quod è regione tum erat, ingrederetur, Sanctimonialium vna feſtinanter accedit, obitum virginis nuntiat: at ille ſermonem venientis præuertens, Scio, inquit, ſcio obiiſſe. Id cùm illa miraretur, atque ad Cœnobij Præſectam referret; hæſitantibus illis vnde id reſciſſet tandem Adrianus, reſpondit ille, diu ſe cum dæmonibus ſuo in cubiculo luçtatum, moribundæ virginis certamen ſuſtinuiſſe; eam verò expiatoriis flammis nunc purgari, è quibus intra triduum eriperetur. Multis ille auctor ad ineundam Societatem fuit, præſtantibus planè viris, non modò Belgis, ſed Hiſpanis, Gallis, Italiſque. In eo numero Petrus Spiga fuit Calaritanus, qui Societati poſtmodum in Sardinia ad ſtabilem ſedem primus aditum aperuit: is, cùm Louanij non procul Doctorali laurcâ abeſſet, repente Sociis adſcribi voluit.

*Adrianus
Adriani,*

luit. nec multis pòst diebus suorum litteras accipit, quibus monebatur, vt, postquam Doctoris esset cohonestatus insignibus, togam sibi Doctoralem & cetera pararet ornamenta, magnificoque illo habitu spectandum se suis ciuibus patriæque repræsentaret. Hæ litteræ cum forte fordidato purgandisque culinæ vasis intento redderentur, risum tenere non potuit, quòd ludicro sæculo tam pulchrè esset illusum. Adriani quoque virtus odor vitæ fuit Cornelio Croco Amsterodamensi, viro præclaris naturæ ac gratiæ donis ornato: qui, vt Melanchthonis Grammaticam eliminaret, suam ipse edidit; & à Ioanne Lusitano Rege ad Conimbricensis Academiæ initia magnis honorum inuitatus illecebris, ire noluit, ne patriæ inuentuti, quam aduersus hæreticos in Catholicâ instituebat Fide, deesset. Tandem humana fastidians, Societatem iniiit quinquagenarius; breuique morbo consumptus, quam ferus ad vineæ Dominicæ labores accesserat, tam citus ad denarij mercedem peruenit. Et sanè erat Adriano admirabilis quædam in actione suauitas, quâ omnium in se amorem beneuolentiamque ita prouocabat, vt ius in animos quòd vellet ducendos habere videretur. Communem illum vrbs Academiæque dices parentem. Louanij viuus creptus est, pari domesticorum externorumque luctu, anno M. D. LXXXI. ac totius Vniuersitatis humeris clatus, teste Ribadenciâ, immortalem sui memoriam reliquit cum opinione sanctitatis.

Andreas Boccatus, Est, & meritò, viris magnis accensendus Andreas Boccatus, qui Apostolici pectoris ardorem in suâ maximè Frisîâ prodidit; quemadmodum suprâ indicatum. In summâ laborum contentione vitam ducens asperissimam, solo pane ac pisce contentus, bibens profluentem, solo stramine cubans aut assere, vestem quotidie cilicinam indutus, haud vulgarem vel apud Fidei hostes sanctitatis famam obtinuit. quam res quædam, haud sanè frustra in miraculis habita, magnopere confirmauit. Ioannes Bartelius, Senatorio genere oriundus iuuenis, supremis munitus Sacramentis excesserat è vitâ, iamque altero post mortem die efferendum funus domesticici curabant; cum genarum vni rubram insidere maculam animaduertunt, monstroque attoniti, ad Boccatum accurrunt. Adit ipse ad cadauer, efferri vetat, preces indicit. biduum vota supplicationesque tenuère. redit denique ad vitam Bartelius, percussis horrore spectantibus. Ad rei famam ingens fit vndique hominum concursus, ad spectandum Bartelium, Boccatumque, quem miraculi auctorem omnes prædicabant. Nec repertus est adeò contumax, qui fidem prodigio abrogare sustineret: non enim sola præsentium auctoritas, sed ipsius Bartelij mutata vita moresque loquebantur. Nam cum dissolutus antea, multisque deditus vitiis vixisset, nunc temperans modestusque agebat, & aliorum vitæ licentiam perstringebat tam acri oratione, nulli vt dubium relinqueret, visum sibi esse rerum quæ post mortem in æternitate aguntur, statum. Patrem verò Andream Sociosque affirmabat diuinitus mundo datos ad errorum caliginem ex animis mortalium propulsandam. Sed illud omnes tenebat stupore defixos, quòd constabat cum nescisse litteras, & præter patrium sermonem nihil vinqum locutum; & tamen variis nunc linguis promptè loquebatur, inclamans Deum
sacris

facris maximè infensum hominibus amore pellicum implicatis, atque inlatae infertima tempora pessumdandæ Religionis, numerumque Ecclesiasticorum ita breuè imminutum iri, vt vnica omnes neque magna mensa capere accumbentes possët. Hic est ille Boccatus, quem ex Antuerpiensis templi arâ sanctissimam hostiam per medios armatorum globos intrepidum extulisse narratum est in loco. Post multorum annorum non solo in Belgio, sed in Prussia & alibi exhaustos labores, dum in eorum præmium à suis Moderatoribus Indias exposcit, moritur Louanij anno M. D. LXXIX. peste sublatus, quæ tunc eâ in vrbe ad quadraginta hominum millia extinxit: ex nostris autem, præter Boccatum, occubère Ioannes Gulielmus Harlemius Rector, magno ingenio vir, ac Latinis, Græcis, Hebraicis litteris perinde eruditus, in docendo Theologiæ curriculo Bellarmini collega; quem & doctrinæ gradu & ætate superabat. Vrsinus item Gouillonius, is qui Latientes Monachos cum insigni fructu piis instruxerat meditationibus, primusque Sociis Pragensibus præesse iussus fuerat ab Ignatio. Renerus Reneri nuper Antuerpiæ Rector, nunc exsul, dum Louaniensis Collegij gubernacula mortuo Harlemio suscipit, lue correptus immoritur. Ioannes Iacobi Astensis nuper Legatum Cardinalem in Prussiam secutus, deinde Traiectensis Collegij Rector; vnde cum suis eiectus, sepulchrum quoque suum reperit Louanij. Alios præterea ad duodecim eadem lue absumpsit.

Quid nunc Henrici Dionysij Traiectensium Apostoli labores lo- *Henricus
Dionysius.*
 quar, vitæque sanctimoniam singularem? Æterna viri memoria est, quam nec dominantis eâ vrbe hæreseos liuor exstinguet. Is domo Neomagus, Theologiam docuit Colonia; & ad summi templi suggestum vocatus, magnâ cum dignitate fructuque personam sustinuit. Post id Academiæ Dilinganæ Rector solenni ritu inauguratus est. Denique Traiecti ad Mosam confedit: vnde nec ab Hosio Cardinale in Prussiam abduci potuit, obstante scilicet Albano Duce, palàm professio, Dionysium vnum quantouis militari præsidio sibi esse potiozem. Vt Catholicorum amor erat, ita terror hæreticorum: in quos, quòd templa concioni essent angusta, aperto cælo fulminabat. Illius ad concionem prodeuntis latus, domumque redeuntis, stipabant aduersus hæreticorum odia carbonarij armati tamquam milites Prætoriani, sanguinem vitamque pro suo, sic vocabant, Apostolo profundere parati. Bina tabulis consignata prodigia possidemus. Venam pectoris ex dicendi contentione ruperat Dionysius: hinc tabes orta, ex tabe mors. Ægotanti lac caprinum deferre consueuerat puella ab ipsis muta incunabilis, sed propter morum innocentiam viro singulariter chara. Hæc, illo iam mortuo, nocte quadam vsus accepit linguæ; subitoque exclamans, Patrem Dionysium multâ luce conspicuum sibi adstitisse confessâ est; & sermo ipse miraculum loquebatur. Illud etiam illustrius: cum Nicolao Stratio, nobili viro, atque in D. Seruatij Decano, haud vulgaris contracta amicitia fuit. Repigere inter se de communi amborum sepulchro. Prior morbum mortemque incurrit Dionysius: biennio post Decanus; cui tumulum facturi dum veniunt vespillones, ecce tibi recessisse ter-

ram sponte suâ, & nudatum feretrum Dionysij, locumque condendo ad latus corpori aptissimum conspiciunt attoniti. quo statim vulgato, vniuersa ciuitas ad spectaculum effusa, ingens prodigium magnâ voce prædicauit.

Theodoricus Gerardi,

Amsterdamum quoque Societati dedit dignum memoriâ Theodoricum Gerardi, pro qualem virum, si viuere licuisset! Is Louanij omnium consensu iudicum primâ Philosophiæ laureâ donatus, cum Iuris studium, non suâ sed suorum voluntate gustasset, in Societatis amorem tantâ vi exarsit, vt, arrepto Romam ad Ignatium itinere, ne parentes quidem inijciendæ moræ metu duxerit salutandos. Martinus Olaiui, vir in perspicendis ingeniorum dotibus acutissimus, in probandis prope fastidiosus, fatebatur, ex magnâ illâ lectissimâque Collegij Romani iuuentute ad totius Societatis seminariū educatâ solum esse Theodoricum, in quo omnino nihil desideraret. Eum Lainius in Poloniam Petro Canisio ad rei Catholicæ in Regni Comititis tutelam à Pontifice legato comitem ire iussit. At in ipso itinere vbi Viennam attigit, statim morbo correptus extinctusque est: immaturum sanè Societati nostræ, ipsique adeo Catholicæ Ecclesiæ funus. Prædie quàm moreretur, decumbenti aderat Theodoricus Canisius Petri frater, cum quo iamdudum arctam Louanij familiaritatem contraxerat, quadam morum ingeniorumque similitudine. Inter colloquendum subito erectus Amsterdamius, Concentum, exclamat, audio Angelicum, charissime Canisi: comitare me, concentum Angelicum audio. Postrema eius iam sacro Oleo delibuti vclut cygnea vox fuit ad circumfusus Fratres, De vocatione Religiosâ haud magis licet, quàm de Catholicâ Fide dubitare.

Ioannes Hamelius,

Non absimilem mortem sortitus est Louanij Ioannes Hamelius, parentibus Bruxellensibus apud Zelandos oriundus, vir linguarum peritiâ, prudentiâ animi, vitæ integritate singularis. Hic Lessij in Theologicis collega, dum lue infecto præstat operam, ipse inficitur, ac quatuor ante mortem horis, cum fortè nostri Litanias quotidiano more in facello recitarent, ad extremum lectulum clarâ in luce Angelum tutelarem vidit, cui à Socio Adiutore nullam haberi reuerentiam indignatus, Non vides, mi Frater, inquit, adstantem Angelum? ego certè video venerorque, haud quidem meis, sed Litanias ritè recitantium meritis euocatum. Hanc rem ille Adiutor contractâ & ipse lue moriturus, sanctè testatam voluit, ne tam insigne Numinis beneficium Hamelio collatum in tenebris iaceret apud posteros, quas suo ipse silentio iniuriosus nobis attulisset.

Franciscus Costerus,

Sed iam diu Francisci Costeri splendor perstringit oculos, magni planè & admirabilis viri: quem postremum ex Ignatij familiaribus annos abhinc viginti amissimus. Mechliniæ cæpit, Bruxellis desit viuere. Laboris supra fidem patiens, plurima simul gessit munia, quæ fortissimum quemque singula grauassent. Vastissimam olim Prouinciā Rhenanam, deinde Belgicam iteratò gubernans, simul habendis concionibus, sæpè die vno ternis, simul confessionibus audiendis, simul scribendis libris, simul disputationibus cum hæreticorum versutissimo quoque

quoque instituendis, vnus ipse par vires homine maiores diuinitus accepisse creditus est. Quis Cofferum nescit librorum copiâ parem primis in Societate scriptoribus, fructu etiam superiorem? nam, præter quod attulit commune orbi Christiano bonum, illius scriptio multis Batauorum millibus ad arripiendam retinendamve Fidem exstitit salutaris. In tot tantisque occupationibus, præterquam quòd perpetuo cilicio flagellisque creberrimis corpus suum excrucietur, ita securus animi vixit, vt somnum ei nulla vnquam cura interpolaret: quem neque vnquam, licet diurno labore fractus, aut dimidiatâ nocte vix inchoatum, vltra præscriptam legibus noltris horam matutinam extraxit, ne quidem id ætatis senex. Beatissimæ Virginis, cui se infantem à parentibus consecratum ferebat, præcipuus cultor, Sodalitates ei in Rhenanâ Belgicâque Prouinciâ primus erexit. Illius effigiem in domo Senatoriâ Antuerpiæ, deturbato immani colosso (quod supra diximus) collocavit. Cultori suo vicem Diua cumulatissimè rependit, sed gemino potissimum beneficio: quorum alterum, illibatus castitatis flos ita perpetuò seruatus, vt nec minimâ corporis commotione, ac ne prauâ quidem cogitatione in omni vitâ se pulsatum, frequenter ipsemet fassus sit. Alterum, constans, ac ne breuissimo vel vnus diei quidem morbo tentata valetudo, ad ætatis annum octogesimum octauum, in tantâ laborum contentione. Sub vitæ exitum rogatus, lubénsne moreretur, cum Ambrosio respondit: Ita vixi, vt me vixisse non pudeat; mori autem non timeo, quia bonum Dominum habeo. Denique cum Psalmus ei nonagesimus à nostro quopiam recitaretur, & ad singulos propè versus eorum in se sententias expletas affirmaret; auditis illis, *Longitudine dierum replebo eum*, Etiam hanc, inquit, plus quàm octogenario mihi Dominus sponsonem reseruauit; illis verò recitatis, *Ostendam illi salutare meum*; Hoc porrò, ait, à Domino iam reliquum exspecto: quod à nostro iussus sperare, ne de eo quidem se dubitare respondit. Ita plenus dierum, non morbo, sed ætati succubuit, cum annos septem supra sexaginta in Societate vixisset. Mortui fama commouit magnoperè Bruxellas. Integra fuère Cænobia, quæ rosariorum mitterent aut numismatum copiam sancti cadaueris contactu, vt dicebant, consecrandorum. Variæ per Belgium Sodalitates auctori suo parentarunt.

Magnum quoque rebus nostris decus attulit Martinus Antonius Delrio, Antuerpiæ ex antiquâ Hispanæ nobilitatis familiâ oriundus. Acre fuit viro viuendumque ingenium, quod à primâ ætate ad eò excoluit, vt Iustus Lipsius Belgarum Socrates Delrium æui sui miraculum non magnificentius quàm veriùs appellare soleret. Eiusdem Lipsij hoc quoque testimonium est; nec se legisse vnquam, nec vidisse, ac omnino nescire, sintne Scriptores, quos non Delrius & perattentâ quidem lectione exhaustisset. Adhæc cum retinentissimâ esset memoriâ, incredibile quàm immensum doctrinæ thesaurum suo conclusum pectore circumferret. Vigesimo primo ætatis anno scriptis libris clarescere cæpit: in Supremum Brabantæ Senatam à Philippo II. Rege cooptatus, mox etiam pro Cancellario ius dicere, fiscoque Regio præflic iussus, vix annos natus octo & viginti; in summo stabat honorum gradu, cum ad

Societatem respexit. Ergo per causam negotij cum Rege transigendi, acceptâ ab Alexandro Parmensi Principe potestate, in Hispaniam profectus, in Societatem sese abdidit; expletoque Tirocinio, cum iam ætatis ageret annum trigessimum secundum, ad recolendam Moderatorum arbitrio Philosophiam, talis tantusque vir, tot libris editis clarus, tantis perfunctus honoribus, inter Dialecticorum spincta versari, & cum adolescentibus pueri que de palmâ decertare non erubuit. Eximium illud est, & ad gloriam perillustre, quod Iustum Lipsium ex Lugdunensi Batauorum scholâ ad Catholici Belgij nobilissimam Academiam suâ auctoritate traduxit. Tandem post docendi scribendique celeberrimos labores Duaci, Leodij, Græcij, Salmanticæ, sed præcipuè Louanij exantlatos, acutissimis calculi cruciatibus consumptus interiit, anno M. DC. VIII. cum vix triennio Lipsius præuisset.

Thomas
Saillius,

De Thomâ Saillio Bruxellensi haud sanè pauca sparsim iam commemorata sunt. Quem non ille, vt Moscos barbaram gentem Christianis mitigaret legibus, laborem leuem duxit? quæ non alacer capitis sui discrimina subiuit? Frequenter soli ipsi per inaccessas horridasque siluas, feris & latronibus infestas, noctu peregrinandum: hieme in gelidis dormiendum niuibus, & vndenis aliquando mensibus continenter immutatâ veste versandum fuit. Quibus tot tantisque, quamuis aliàs firmus corpore & durorum patiens, exhaustus ærumnis, in Belgium cæli causâ remittitur, cum Stephani Poloniæ Regis ad Parmensem Principem litteris, vti suo loco est indicatum. Exinde Princeps, quoad vixit, vsus est Saillio ad sacram Exomologesin, interque eius manus supremam animam efflauit; felicior profectò tam fidi Patris tutelâ in illo supremo vitæ actu, quàm tot suorum laude præliorum. Castrensem Missionem instituit Saillius, cum eâque Collegium Bruxellense annis multis præclare gubernauit. Cum Francisco de Mendoza Aragoniæ Admirantio ad Cæsarem, ad Poloniæ Regem, ad Archiducem Ferdinandum, cum qui postea Imperator fuit eo nomine Secundus, Alberti Principis iussu profectus est, & aliquot post annis Parisios cum Archothano Duce, Arenbergico Comite, Ludouico Velasquio, Præside Richardoto, ad pacis fœdera inter Hispaniæ Galliæque Reges facienda. Mortem suam præsensit, prædixitque. In aulâ, post auditas Principum feminarum confessions, de more operabatur sacris, iamque diuinum panem & calicem sumpserat, cum tactus paralyti concidit. Ingens mox toto gynæceo clamor & comploratio. Certatim accedere omnes, & extremam à sancto suo Patre (sic compellere morem habebant) petere benedictionem. Archidux Isabella vetabat moueri loco; at ipse Collegium palatio præoptabat. Quare inter aulicorum manus domum deportatus, fugiente sensim vitâ, placidissimè, ad laborum suorum præmia, decessit. Illud Saillio diuinitus accidisse memoratur. Ingentem vim sanguinis ruptâ tibiâ effuderat. desperabant Medici, non æger: concepto ad Virginem Aspricollensem voto, præsentem illam spectare sibi visus est, cum tutelari suâ præside Barbarâ, & audire dicentem Filio suo CHRISTO Domino: *Sine hunc nostrum seruulum aliquanto diutius viuere.* Vixit porro ad Medicorum stuporem, multo quàm antea

anteà vniquam fanior, neque vilius in posterum indigens medicinæ.

At Leonardus Lessius Brechtanus ex agro Brabantino, ingenij sui *Leonardus Lessius* doctrinæque monumentis Prouinciam haud mediocriter illustrauit. Eum primâ Philosophiæ palmâ Louanij donatum Societati nostræ peperit Laurentius Norwegus: qui, quod plurimos singulari gratiâ per Ignatij commentationes ad Religiosum statum adduceret, vulgò Piscator est dictus: estque hic ille Norwegus, qui Louanio in Succiam profectus, auctoritate Supremi Pontificis Gregorij XIII. ad ferendam Catharinæ Regiæ aduersus hæreses opem, summâ fide, curâ, labore prudentiâque partes impleuit suas; utque illi solatium, ita multis salutē attulit. Fuit Lessio, præter ingenij acumen, propria quædam in docendo perspicuitas; planè vt res difficillimas, maximeque intricatas, summâ claritate dissolueret. Lessium ex omni terrarum parte confulcebant docti homines, & Albertus Princeps illo ad res grauissimas frequens utebatur. Paulo V. Pontifici Maximo nouum de Iure Iustitiæque commentatorem quis nescio commendabat: Pontifex manu volumen Lessij proferens, Hic vir, inquit, hic præstitit rem. Haud minor Lessio virtus, quam scientia fuit. Insigne in eo paupertatis studium, rara submissio, æquitas animi inconcussa, quam Louanij maximè probauit in illâ tempestate Academicâ, cuius auctores adèò numquam vel verbo auditus est lædere, vt non secus ac sibi amicissimos sincero complecteretur affectu, honore eximio dignaretur, benignè passim apud obuium quemque excusaret. Mens in illo humanis omnibus maior, & erecta semper in Deum: vt cælestem in terris vitam agere videretur. victu parcissimo ac pænè nullo vires utcumque sustentans, diuina vel lectitabat assidue, vel scribebat; vel, si accederes, ita loquebatur ad gustum, vt plenus liquidissimâ animi voluptate discederes. Vultus ipse sanctimoniam spirabat. In imbecillo interim corpore morborum examen erat, numero & grauitate certantium: quibus tot malis, sed præcipuis calculi doloribus, aliquando superatus, ex mortalitatis ergastulo in Beatorum transiit domicilium, vbi, diuinâ teste Paginâ, Iustitiæ Doctores fulgent tamquam stellæ. Quorum in numero & Lessium splendere, indubitatè nobis reddunt quotidiana prodigia quæ haud temerè circumferuntur. Amplius quindena, iuratis testibus, nec paucis, & Medicorum iudicio comprobata sunt: plura patrantur in dies. Sed ea res quoniam ad eminentius pertinet tribunal, singularibus commemorandis tantisper supersedendum mihi sentio, dum maior accedat auctoritas.

Nunc ad Carolum Scribanium, Prouinciæ nostræ vt *Carolus Scribanium* parentem, cuius cuius functioni, cuius descriptioni parrem. Fuit sanè Scribanus ingenio doctrinâque excellens, iudicio prudentiâque pænè dicam incomparabilis. Rerum, quæ pugnare quodammodò inter se videntur, admirabilis in eo societas: generosissimus animus cum insigni submissione; summa amabilitas cum summâ auctoritate; perpetuæ maximæque occupationes cum interioris hominis diuinorumque assiduâ curâ & contemplatione. Quod nemo alius speraret, aggrediebatur ipse, conficiebatque ex animi sententiâ. Natum dicerès in arduorum expeditionem; & tamen suis

nihil viribus, Deo omnia tribuebat. Antuerpiæ amicus quidam empto nobis frumento, magnâ pecuniæ summâ ad dictum diem indigens, monebat Patrem, aut continuò repræsentandam pecuniam, aut dilatâ solutione fidem Societatis in discrimen esse venturam. Negabat Pater vel obolum esse doni; instantemque nihilominus ad preces ire iubet, ipse pariter precurator. Haud irritæ preces cecidere. Eodem die ad vesperam persona pia, præsentis ignara necessitatis, illam ipsam pecuniæ summam quæ requirebatur Scribanio in cleëmofynam numerato tradit; tum Scribanius amico, cum voce, En precum nostrarum fructum. Iam illius quanta & apud summos auctoritas! Vix paucis hebdomadis vno alteroque itinere Romam vidit, & complures statim è Purpuratis Patribus, ipsumque in primis Barberinum, qui nunc est Vrbanus Pontifex Maximus, sui admiratione impleuit amoreque; quorum deinde familiaribus litteris persæpè est salutus. At Ferdinandus I. Augustissimus Imperator litteras & ipse ad Scribanium dedit benevolentiaë plenissimas: ad sese illum vtique euocaturus propter consilij sapientiaëque vim, si non alia causa in Belgio retinuisent. Certè quoties Belgarum aliquem è Societate ad colloquium Cæsar admitteret, nihil prius habebat quam de Scribanij valetudine sciscitari. quod & Romanus Pontifex factitabat. Philippus verò Rex Catholicus duo querebatur; alterum, tanto à se locorum intervallo distare Scribanij sapientiam; alterum, publici iuris factum esse, quem instar mysteriorum penes se vnun habere optauerat, Politicum Christianum. Apud Galliaë Regem Henricum Quartum vrgebant calumniatores, Amphitheatrum Honoris à Scribanio editum flammis esse abolendum: Rex contra, amplissimo diplomate sponte transmissio, ciuem illum suum, Galliciaë Regni naturalem, vt vocant, indigetavit. Quoties Albertus Belgarum Princeps in Scribanij laudes auditus excurrere? quoties Maximilianus Elector Bauarus? quoties Wolfgangus Gulielmus Dux Neoburgicus, quem à Scribanij latere, cum esset in Belgio, negasset auelli posse? Comes verò de Oliuares, idemque Dux de Sanlucar, præcipuus Regis in tot Regnorum gubernatione adiutor, Scribanium ad colendam amicitiam prior inuitavit; & absque illius litteris vel vnun aliquem è Belgio venire tabellarium permolestè ferebat. Petrus Aloysius Carafa Archiepiscopus Tricaricensis, & per Germaniam Nuntius Apostolicus, amorem suum explere non potuit, nisi coram spectaret audiretque Scribanium. Cardinalis de la Cueva, Ambrosius Spinola Marchio, & quotquot viros Principes habebat aula, sæpiùs in die, quin & intempestâ nocte, rebus in arduis Scribanium consulebant. Quæ tanta æstimatio, non aulicis officiis ei quaërita (nec enim aulaë limen salutavit vmquam, nisi quòd semel ab Isabellâ Archiduce euocatus, congressum declinare non potuit) sed sapientiaë virtutisque meritis parta: quâ ille semper vsus est in animorum bonum. odia enim inimicitiaëque (quarum secunda nutrix est aula) sine numero sustulit, controuersias diremit: fuitque, cum quindecim non amplius dierum spatio lites omnino triginta inter Principes familias suo arbitrio definiuit. Nec verò quidquam Religiosaë modestiaë carpsit vmquam floren-

florentissima semper auctoritas. De Episcopatu non semel, quin & Cardinalatu, à viris summis compellatus, adeò se honoris hostem ostendit, vt illos homines beneuolos oblatae in id operae suppuderet. Præter animi dotes prorsus eximias, commendabat virum quædam maiestas oris totiusque corporis, quæ Magnatibus & Principibus ipsis venerationi esse posset, neque tamen vlli, quantumuis paruo & humili, grauis. eratque cum eâ coniunctus tener adeò sensus gustatioque rerum piarum, vt imagines sacras & icones venerando, globulos voluendo precatorios, Canonicis precibus recitandis, sed præcipuè peragendo Missæ sacrificio, præ mentis dulcedine copiosis flueret lacrynis, & suauissimum pietatis gustum ex occulto spectantibus afflaret. Post longissimam præcipuorum Collegiorum vniuersæque Prouinciæ gubernationem, dum priuatus latere voluit in Professâ domo, clarior & seipso maior apparuit. Fiebant ad eum maximi vndique concursus omnium ordinum ac ætatum: & omnibus par vnus erat, quamuis deuexâ tum ætate, ac valetudine infirmâ. Tanta inerat vel à naturâ, vel à diuinâ gratiâ, mentis amplitudo. Toto triennio virum afflixit morbus, non vehemens ille quidem, sed quem letalem semper ipse pronuntiauit. Paucis ante obitum mensibus, cum vim mali superasse, solitoque alacrius domi forisque deambulare cerneretur, suam ipse mortem præfagens, Philippum Bultinck Sacerdotem Antuerpiâ Mechliniam proficiscentem in hæc verba compellauit: Eia, Pater, in cælum pariter proficisci nos oportet. Non animi causâ, vti tunc credebatur, sed ferio dictum ostendit euentus. Simul enim mors Scribanij nuntiata est Mechliniæ, id est postridie; simul ille Pater, Atqui oportebat me vnâ cum Patre Scribanio mori, dixit; & ruptâ subito venâ tam copiosus sanguis cor loquentis oppressit, vix vt Extremæ Vnctioni esset tempus, tametsi pridie ad aram fuerat operatus, & etiam tum ædes obambula-
bat. Id cuiusmodi sit, altiori iudicio ac censuræ permittimus. Illud verò non ab simile, quod S. Remigij Marchionissam, Alberti Comitis ac Marchionis de Bergis matrem, multa querentem, bono animo esse iussit; quippe huius calamitosæ vitæ ærumnis breuè expediendam, quin & mortis tempus præcisè denuntiauit hisce verbis: Post sex hebdomadas me præeuntem sequeris. Prorsus omnia, vti prædixerat, euenerunt. Agebat Dixmudæ, Flandrorum oppido, Marchionissa, cum Scribanius moreretur Antuerpiæ. Illam interim corripit morbus; atque vbi de Scribanij morte audiuit, adstanti vrbis Syndico, iam de me actum, inquit: nam P. Scribanius postremo colloquio sex non amplius hebdomadas me sibi superuicturam vaticinatus est. Ergo ad mortem ritè se comparans, expirante sextâ hebdomade, & ipsa expirauit. Ceterum vbi Scribanium periclitari intellectum est, incredibile quanta Belgarum fuerint studia pro tam charo capite seruando. Isabella ipsa Archidux puluerem nescio quem submisit, olim parenti suo Philippo Regi salutarem; sed serò perlatum est remedium. Ipso magni Baptistæ Natali magnam animam exhalauit, luctu nobis sui que æterno desiderio relicto.

Quid nunc alios immortalis memoriâ dignissimos proferam, quos ^{alij illu-}
stres vtri,
 aut

aut excellens doctrina aut virtus indignetur tacitos prateriri? Martinum Becanum magni nominis Theologum, quem Germanis dedimus & Cæsari: Franciscum Aguillonium Mathematicis excultissimum, de quibus sex Opticorum libros cum laude vulgavit: Nicolaum Bonarium, de quo dubitat Ribadeneira, vlline ætate suâ cesserit acumine, iudicio, atque etiam memoriâ; quæ rara dos est in tantâ ingenij sublimitate: Marcum van Doorne, pari præditum doctrinâ, & morum suauissimâ gratiâ: Cornelium Cornelij à Lapide, celeberrimum Louanij ac Romæ sacrarum Paginarum interpretem; quas omnes amplissimis iuxta ac doctissimis commentationibus illustravit. de quo Romanum Societatis nostræ Collegium Francisco Cardinali Barberino testatur, *non aliam haberi posse imaginem expressiorem viri, quam eius libros: iure enim de illo affirmari posse, vt multa suos in libros inclusit documenta viuendi, prius ipsum ea omnia, quæ ad se poterant pertinere, viuendo expressisse; neque eius vitæ historiam posse conscribi luculentiorẽ eã, quam suis ipse Commentariis tradidit, normã viuendi.* Quid Nicolaum Romæum, Adrianum Mangotium, Heribertum Rosweidum, eruditissimos dicam viros? Quid Ægidium de Coninck, in quo scientiæ modestiæque gratissima coniunctio fuit, virtuti splendorem addente doctrinâ; Iacobum Tirinum, quem animi magnitudo, fiducia in Deum, comitas admirabilem ex æquo & amabilem fecere; cuius in totam sacram Paginam extat Commentarius inter Hollandicæ Missionis, cui præerat, curas & difficultates elucubratus, æternum excellentis ingenij monumentum? Quid Bernardum Bauhusium, Nicolaum Suisium, Hermannum Hugonem, & id genus principes litterarum; qui que propemodum exciderat, Andream Schottum, tantæ apud eruditos auctoritatis & famæ, vt Isaacius Casaubonus Iesuitarum doctissimum non dubitavit appellare? Quid Gulielmum Veranneman, Franciscum Pratanum, Adrianum Arboreum, Ioannem David, Arnoldum Cathium, Martinum Bresserum, Ioannem Wintershouium, & quos vel nominare liber sit, alios sapientiâ, prudentiâ, consilio, gubernatione; alios humanis diuinisque scientiis clarent, alteri ac tertio & omnibus sæculis nostro stylo commendari dignos, si non numeri obstatet immensitas?

Nec sanè paucos vel sola virtus, si deesset doctrina, quæ nulli profecto defuit, magnos facit & illustres viros. Eximius proximos iuandi ardor in Gulielmo Leonio, in Cornelio Duyftio fatis iam eluxit supra, vbi de Missionibus actum. Gulielmus verò de Pretere, quantus vir in procurandâ salute mortalium! Vt Catholicæ piæque in scholis puerorum institutioni in perpetuum consuleret, profanas eliminavit historias fabulasque quæ passim versabantur in manibus, & libros viles, vitamque formaturos, suffecit. Ille Virginis cultum mirificè per ternâ promouit Sodalitia; quæ solus annos nouemdecim administravit. Ille excitauit Catechismos, Religiosorum varia Cænobia spiritualibus Exercitiis refinxit. Pietatis verò in Deum præcipuâ quadam commendatione celebris vixit Iacobus Stratius, de quo antea dictum in loco: Antonius Sucquetius, cui Parisiis mortuo Monasteria propè omnia Mechliniæ, vbi erat Rector, parentarunt: Ægidius Bauarius, quo viro cum

Præfat. in
Euangelia.

nihil

nihil esset manfuctius; nihil tamen fuit eodem acerbius in pœnis à femetipso exigendis: id quod flagella æncis stimulis præacuta, & cruore rigentia, post eius obitum reperta testantur: Florentius Bronchorstius, quem ad Sodales dicentem numquam Lipsius audire neglexit, professus non se Latinitatis elegantiam, cuius minimum Florentio erat studium, sed trahi ardore sermonis, & vel solo viri vultu spirante pietatem. Finis nullus sit laudandorum, si Busæos, si Vinckios, si Deckerios, ac plures horum similes Flandro-Belgas, aliis datos Prouinciis, cogar recensere; quorum, etsi maxima sunt merita, meminisse tamen prohibeor, inpositam mihi necessitate breuitatis.

Nam quid Euerardum Mercurianum dicam, Societatis nostræ quartum Præpositum Generalem, quem ex patriâ Luxemburgensi oriundum, Guicciardinus tot ac tanta in Remp. Christianam & officia simul & beneficia contulisse scribit, vt *renatus in eo indicaretur genius atque ingenium diuini illius Ignatij Loiole natione Hispani, primique Societatis & Ordinis IESV Fundatoris?* Quid Oliuerium Manaræum Vicarium Societatis Generalem, quid Georgium Duras Assistentem, quid Eleutherium Pontanum, Georgium Colibrantium, Nicolaum Trigaultium, aliosque magnos & illustres Gallo-Belgas (quos aliquando nobiscum complexa fuit vna eademque Prouincia) in medium adducam, quorum nec nomina commemorari à me, loci huius patiuntur angustiam? debetur sanè illis sua laus multò amplior, quàm à me pro dignitate pertractari possit. & erunt, qui plenius & accuratius id exsequentur, eoque in alienam messem hanc falcem mittere non est consilij. Hic enim de Flandro-Belgicâ nostrâ liber est, alij fuere communes, & in iis laudem suam habuit quorundam excellentia. Quare nostrorum agmen claudat Phosphoro similis, loco, non splendore postremus, Ioannes Berchmanus Diestemienfis, quem in æui flore mors carpsit, cælo utique maturum. Angelum diceres in humano corpore hospitantem: ita vixit, vt passim voce ac digito signaretur modestiæ, pietatis, castimoniam exemplar. Mutij ipsius Vitellefci Præpositi Generalis hoc de illo testimonium est: *Felicis memoriæ Frater noster Ioannes Berchmannus iuuenis reuerat fuit innocentia ac pietate insigni, angelicis moribus, pietate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis: Instituti nostri Regularumque seruantissimus: omnibus qui umquam cum eo sunt versati, quocumque tempore aut loco, per quamcumque occasionem, summi semper exempli: adeo vt neminem repererimus, qui umquam in eo deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem.* Moriens nullam Religiosæ disciplinæ legem vel minimam meminerat violasse; tantum aberat à peccati labe. Obiit Romæ, nihil distans Aloysio, nisi quòd magis Berchmanni funere Vrbs commota est. Mira quæ subdo. Ad funestum nolæ domesticæ signum illustris matrona Psalmum pro defuncto sæpius conata dicere, in Ambrosianum Hymnum semper erupit. quo perculsa portento, exclamat non hominem illum qui obiit, sed Angelum fuisse: mox ad Collegium progressa, planè, vt dixerat, comperit. Ipso mortis die cognitum variis magno interuallo locis, alterum Romæ Aloysium obiisse. Tactum Berchmanni cadauer, alteri vsum linguæ, alteri oculorum dedit.

*Ioannes
Berchmannus.*

*Herman-
nus Hugo
in Viuacius.*

Partem corporis primam Belgis dono dedit Præpositus Generalis Mutius Vitellæscus, Marcus van Doorne in Prouinciam attulit, Louanium seruat.

MAGNO-
RVM IV-
DICIA DE
SOCIETA-
TE FLAN-
DRO-BEL-
GICA.
*Romano-
rum Pon-
tificum:*

Nunc ad alteram Capitis partem, quæ magnorum hominum auctoritatibus constat, gradum facio, illud in ipso limine professus, nullam hinc aliam Societati gloriam à me quæri, præter testimonium veritatis: vt mortalibus constet, aduersus tantam hæreticorum & ex Catholicis improborum maledicentiam stare viros Principes & Ecclesiasticos & sæculares, famæ nostræ validissimos assertores. Atque vt à supremo Christiani orbis capite ordiamur, Paulus IV. Pontifex Maximus non vno testatum fecit indicio, quid de Belgicâ Societate sentiret. Dedit enim ad Granuellanum Cardinalem litteras, quas Breue Apostolicum nominant, paternæ sollicitudinis plenas, quibus Prouinciæ nostræ patrociniū illi imperabat. Deinde quò maiorem Ordini nostro apud Belgas auctoritatem conciliaret, personam suam, quod summi honoris fuit, Nicolao Goudano sustinendam imposuit apud Scotiæ Episcopos, ipsamque Reginam Stuartam; tot aliis prætermisissimæ auctoritatis viris, quos vel Ordinis dignitas, vel antiquitatis prærogatiua, vel magnitudo meritorum præ nouellâ Societate nostrâ commendabat. Nec verò leue Clementis VIII. iudicium videri debet, quo Societatem Belgicam potissimum idoneam censuit sacra in Bataviam expeditioni suscipiendæ, conseruandis Catholicorum reliquiis, & ab errore in viam hæreticis reducendis. Et quoniam cœpimus à sacris, post supremam illam Tiaram par est ad minores Insulas delabi. Gerardus Groesbequius Eburonum Antistes, idemque de Purpuratorum Patrum Senatu, Belgas Patres Louanio in ditionem suam inuitare solitus, adeò præsentium lætabatur aspectu, quasi non homines, sed hominum tutelares Angelos accepisset. Tum demum ponebat curas, quas pro Religionis incolumitate maximas gerebat, satis ei consultum arbitratus quamdiu adessent Patres. Nec maior Groesbequij, quàm Roberti Bergensis & Georgij ab Austriâ præcedentium Principum, de nobis fuit existimatio: quam Bergensis tunc maximè prodidit, cum res nostra Louanij laboraret. Nam & suam de grauissimis ac maiori Iudici referuatis criminibus absoluendi potestatem ita cum Adriano nostro communicauit, vt ad quos ille veller, eandem posset extendere; & acri censurâ perstringendos putauit, qui nostro Instituto aduersantes, exercendarum functionum libertatem eripere molirentur. De Læuino Torrentio quid dicam, Antuerpiensium Antistite verè magno, qui præcipuâ Patrum nostrorum vsus operâ, vltimis quatuor vitæ suæ annis septies mille à Fide alienatos Ecclesiæ conciliauit?

*variorum
Episcoporum.*

*Esma postu-
ma Præsu-
lum Antuer-
piensium.*

*Epistola
Episcopi
Torrentij*

Quantum in eo Patronum haberet Societas, manifestum fuit in Louanienfis Collegij fundatione; quam ei dissuadendam quibus nescio rationibus Academia susceperat. Ipsum iuuat audire Torrentium ex iis litteris, quas super hac re dedit Antuerpiæ ad Academicos pridie Nonas Maij, anno sesquimillesimo nonagesimo quarto. *Cum ab eo tempore, quo primum instructus litteris Louanij, alias quoque Prouincias accessi, ac tandem diuino fretus auxilio, in patriam reuersus sum incolu-*

in columis, nihil magis desideravi quam occasionem aliquam dari, quo accepti me- ad Acad-
mor beneficij, de Louanio vicissim bene mereri, atque animi gratitudinem ali- demiam
quam ostendere possem. Successit res non omnino infeliciter. Quod enim ex Louanien-
speculio honestè puto superfuit, id erigendo apud Patres Societatis IESV Phi- sem.
losophiæ Gymnasio capi impendere, in magnum Academiæ vestræ, vt mihi vi-
sum est, commodum & bonum; nihil cuiquam detrahens, sed serid dans operam,
vt toti corpori bene esset. Nam cum de Republicâ in vniuersum agitur, non
quod singulis, sed quod in vniuersum profuturum sit omnibus, considerari
conuenit. Accidit tamen, vti plerumque fit in naturali quadam hominum ad
dissentendum inclinatione, vt nonnulli ex Facultate Artium, quam vocant,
acriter se opponerent. dico nonnullos, quia mandatum de se opponendo legitime
conceptum nullum hætenus vidi; sed epistolam tantum, quâ me à proposito
deterere, & aliud inclinare conati sunt. ad quam tum etsi modestissime, & vt
puto, non imprudenter respondi; illi tamen pergunt obstistere, & nescio quid
moliri, vt auctoritate Regis eiusque Concilij impeditus, à sententiâ discedam.
Quod vt liberè dicam, nullo vquam modo impetrabitur. Nemo enim quid
cui conferam mihi præscribat, rerum mearum qui sim dominus. Sed efficient
fortasse illi suâ ingratitude aliud me conuertam; quod tamen non facile neque
temerè fiet. Nam Louanium amo. Liberum credo erit sanctæ Societatis no-
minis IESV hominibus benefacere, & apud eos nouum Philosophiæ seu Gym-
nasium seu Seminarium erigere: quod tametsi nemo, nisi Societati iam addictus,
accesserit, satis inde magnum commodum toti orbi Christiano accedet, & præ-
sertim Prouinciis nostris Belgicis; quod quotidiana experientiâ iam sentimus,
& quasi manu tangimus. Quæ ergo ista inuidia est, vt tanti boni fructum
non percipiant etiam alij, qui ad Patres discende Philosophiæ causâ confluere
& ipsi volunt? Deum testor, quòd si aliud occurrisset consilium, quo Acade-
miæ prodesse plus potuissem, secutus id fuisset. Verùm sæpè & multum cogi-
tanti nullum occurrit. Alioqui, non obstantibus quibuscumque Artium Faculta-
tis priuilegijs, docere possunt prædicti Patres intra septa suorum Collegiorum,
quidquid placuerit, Instituto Ordinis sui non contrarium. An fortè sacram
Theologiam docentes Louanij à Philosophiâ arcentur? Quis ergo horum sese
opponentium finis? nempe vt magnâ cum inuidiâ nihil proficiant. Vbi si vnâ
mecum orandæ atque illustrandæ isti Academia incumbere velint, Pædagogijs
etiam suis profuturum sit plurimum. Quidquid sit, Viri amplissimi, ab equita-
te vestrâ impetratum cupio, vt, quoniam Magistratus atque aded civitas
ista tota meum consilium laudat atque approbat, atque, vt pergam in proposito,
me rogat, vestram quoque sententiam mihi declarare ne grauenini; idque eo
ardentius peto, quòd ex quorundam litteris intellexerim, non solum Artium
quam vocant Facultati propositum nostrum displicere, verùm alijs quoque
Professoribus primarijs. Quod tametsi ita esset, egrè tamen desisterem; displicer-
et tamen vehementer. Durum est enim homini ingenio inuitis atque ingra-
tis benefacere: ego tamen nullam, nisi à solo Deo, vel gratiam vel mercedem
exspecto; cuius etiam clementiæ, quantum possum, precibus vos commendans,
vel tribus tantùm verbis ad epistolam hanc meam responsum exspecto.

Hactenus Torrentius. in cuius erga nos beneuolentiam successisse vi-
dentur, qui successere in Mirram, Ioannes Mirrus, & Ioannes Malde-
rus: quorum hic à Louanienfi Doctorem cathedrâ ad Antuerpiensem

Præfulum translatus, Societatem nostram perpetuò duorum ac viginti annorum spatio paternum in morem adamavit. Diutiùs etiam Iacobus à Castro Episcopus Ruræmundanus, quem tamen virum ex eadem Academiâ nobis aduerfaturum timor erat, & quorundam non benevolentium expectatio. At ille cognitâ semel perfectâque Societate vsus est per viginti septem continuos annos, cum in ciuitate, tum foris, ex eâque perpetuum sibi Confessarium voluit (quod solenne habent Episcoporum plerique) neque magnum aliquod negotium sine Patrum consilio sententiâque tractauit. Vir ipse & longâ adeò experienciâ clarus, & eâ doctrinâ quam olim Louaniensis Vniuersitas venerata fuerat, pro suâ tamen modestiâ & Societatis æstimatione frequens, etiam extremâ atate, & pedes ad Collegium accessit, aut controuersiam Theologicam aut grauioris rei aliquid cum nostris communicaturus. De Siluaducensium Episcopo Gisberto Masio, cui summa eloquentia Ciceronis Belgici cognomentum peperit, dubitare neminem sinunt quæ de istius Collegij originibus commemorata sunt in loco. Quoties Masius colloquiis priuatis, quoties publicis pro concione sermonibus, nostrum Institutum, munia, vitam, moresq̃ue ad ruborem Patrum, ad æmulatorum dolorem, deprædicauit? Quo die Ignatij in Beatorum album relati solennia Societas celebrabat, ipse peractò splendide Sacrificio in cathedram ascendens, ad pulcherrimam audientium coronam pro suâ faciendâ adeò magnificè de Beati Patris deq̃ue Sociorum laudibus verba fecit, vt impatiens tanti præconis inuidia nonnullos in ipsummet concitarit Anultitem, ausos de superiore loco carpere, quæ ille dixerat, argumentisq̃ue refellere: quibus mox facti pœnitentibus haud grauatè vir miuissimus condonauit iniuriam. Nec à Masij vestigijs successor Soefius, supremi Parlamenti Mechliniensis antè Senator, deficiuit, egregius & ipse nostri Ordinis æstimator. At Remigius Druitius Brugensium Episcopus Societatem quanti faceret, non obscurè prodidit, cum in summis Reip. angustiis, negante Magistratu parem se alendo Societatis Collegio, respondit se potiùs quàm Collegium vrbe celsurum. Druitium adiuuabat Iacobus Pamelius tum Canonicus, ac deinde Audomarensium designatus Antistes, profus vt ille Collegij Rectorem, hic Procuratorem agere viderentur. Eadem Rodouanij erga nos studia fuere. Mathias verò Lamberti, qui medius inter Rodouanium Druitiumque Infulas gessit, morti iam proximus, quando sublucente alterius vitæ radio clariùs apparet rerum color, Sacerdotem nostrum ad sese euocauit, cui omnes anteaetæ vitæ noxas aperuit, perpetuamq̃ue Societati, quam adhuc malè cognitam habuisse fatebatur, eleëmofynam donauit. Eadem propè Caroli Masij Gandauenfium Antistitis sub extrema vitæ tempora vox fuit, quâ dolentis animi sensum exprimebat de tam serò cognitâ amatâque Societate. Idem & voto multis audientibus senuit obstrinxit, si ex morbo conualesceret, dotandæ in eâ vrbe Societatis. Iam Martini Rithouij, Petri Simonis, Antonij Hennin, Georgij Chamberlaini, Iprensium Episcoporum, quàm præclara de nobis fuerit existimatio, beneficia quæ contulere testantur. Præfulum plures quamuis promptum habeam dicere, abstinco, ne tam multo-

multorum commemoratione numerum videar exhaurire voluisse. Vientium quoque modestia non expectat laudes; quas si nos nunc præmittimus, inueniet tractabitque posteritas.

Nunc Abbatum ex maximo numero vnus dumtaxat sententiam, quasi ad specimen, proferamus. Ludouicus Blofius, vir maximi nominis, quid de nobis sentiret ipse, quid alios sentire vellet, sæpè quidem, sed tum præcipuè declarauit, cum ad Vigiliam Zuichemum, Regij Senatus Præsidentem, huiuscemodi litteras aliquando dedit. *Domine, cum nuperrimè tecum pranderem in tuis ædibus, de hominibus Societatis IESV mentio incidit, vt nosti, longo deinde ducta sermone. Cuiuspiam sanè tecum seorsim de iis loqui, clariusque quid sentirem exponere; sed quia nullam id agendi idoneam opportunitatem nactus sum, mihi nunc ad te de totâ eâ re scribendum esse iudicauit. Domine, magna mihi prudem cum M. Adriano Scholasticorum Societatis IESV Louanij Præposito, aliisque ex eadem Societate, familiaritas intercedit. Vnde eundem M. Adrianum verum Dei famulum & amicum iudico. Illud vero liquidò constat, eam Societatem, veluti postremum sacrorum hominum Ordinem, ad multorum salutem in Ecclesiâ diuinitus his temporibus excitatam: licet plerique, non è vulgo solùm, sed sacri quoque homines, atque aded Religiosi, aut de eorum existimatione detrahant, aut parum sanè eorum causâ velint. Magna quidem certè & illustria per eos in Hispaniâ, Lusitaniâ, Italiâ, Indiis, atque alibi terrarum patrantur à Deo. Perhonorificè de iis mecum egit Nuntius Apostolicus, cum Hallas eum salutatum venissem, magnique eos se facere ostendit, iisque vt familiariter vterer hortatus est. Nec obscurus est fructus, quem hætenus Louanij ediderunt. Quod plenius testificari potest Cancellarius Doctor Ruardus, summâ vir prudentiâ & religione & fide. Quidam tamen aut veri ignorantia, aut animi malevolentia, quod ab illis rectè fit & salutariter, in diuersum interpretantur. Sed consueuerunt videlicet res istiusmodi esse principio ad multos inuidiosæ, quod & S. Francisci ac S. Domimici Familiæ legimus euenisse. Illud verò bonis ac prudentibus probari vnicè debet, quod non vt ceteri, anno vno exacto, sed septimo demum aut octauo post, publicè profitentur: quæ res, multa quæ timeri possent, auertit incommoda. Quod ad priuilegia attinet, quibus eos Pontifex ornauit, sunt illa omnino isti Vocationi necessaria. Quamquam verò ea ampliora sint illis, quæ antiquis Pontificum legibus, ceteris Ordinibus collata sunt; non sunt tamen aut publicæ Ecclesiæ quieti, aut rectæ disciplinæ contraria: sed potius, si res suis momentis rectè expendatur, & virtuti, & animorum utilitati, & communi bono maximè consentanea. Vini iam Pontifices, sibi inuicem in summam illam dignitatem succedentes, hanc Societatem, maturâ habitâ deliberatione, confirmarunt: Principes verò Christiani plerique benignissimum iampridem in eos animum accepere. Quos sanè viros vt dignitate ac iudicio præstantes, ita cuncta consilio gerentes, qui tantâ in re nihil vidisse existimet, ne eum à rectâ ratione lapsus iudicem. Utinam vt in ceteris orbis Christiani Prouinciis, ita in nostro quoque Belgio aliqua eorum Collegia instituantur! Id verò & ad Dei cultum propagandum, & ad animarum salutem fulciendam, considerem vim habiturum esse longè maximam. Sed vereor vt ne hoc Dei immortalis munere necdum digni simus. Domine, si res ita ferret, vt eorum apud Cæsarem, aut Reginam, aut certè in Concilio causa ageretur,*

*Abbatum
testimonia.*

*Epi: Sola
Abbatis
Blofij.*

rem tu quidem, vti ego existimo, Deo gratam facies, si quàm minimè eis aduersabere. Non debet, qui rectam animi conscientiam curat, acrius sese huiusmodi conatibus opponere; ne pugnet cum Deo, pro quo se pugnare arbitretur. Non sunt diuina consilia humanis rationibus metienda, quæ omnem excedunt rationem. Hac te cupio, Domine, promo benignoque animo accipere, quæ vnius veritatis diuiniq̃ honoris studio impulsus, scripsi; precorq̃ Deum Optimum Maximum dñs te incoluem tueatur. Vale. Bruxellis.

Tuus humilis seruus

Ludouicus Blofius Abbas Lætienfis.

Testimo-
nia Aca-
demico-
rum:
Ruardi
Tapperi.

Iuuat hoc loco etiam, quid Academici Doctores, iūque primæ auctoritatis, fenserint, festinanter attingere. Ruardum Tapperum Cancellarium dicere solitum accepimus, cerni oculis atque ipsis quoque tangi manibus, Societatem iugulandis hæreticis, non ferro (quod nobis ipsi faciunt) sed eruditione pietateq̃ Christianâ, diuinitus excitatam. Nobilissimè quoque testimonium dedit excipiens solennem Adriani professionem, quando inter alia docebat Societatem meritò appellari sanctissimo I E S V nomine, non, vt quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli, sed quia Dominum I E S V M, eiusq̃ Apostolos, præstantissimo scētatur modo: quippe quæ non vni alicui charitatis officio se dedat, sed planè omnibus, paratâ quemuis laborem, quoduis discrimen subire, ac vitam ipsam pro diuinâ gloriâ & animarum salute contemnere. Prædicabat deinde paupertatis nostræ præstantiam, quòd Professis non modò nihil in commune possidere, sed ne pro Sacrificiis quidem & aliis ministeriis quidquam accipere fas sit: obedientiam verò commendabat, quòd ad quamcumque professionem, siue ad Turcas, siue ad Indos, nullo viæ solatio sese deuoucant Professi. Addebat, nihil Catholicæ rei vel conseruandæ, vel vbi collapsa esset restaurandæ, accommodatius excogitari potuisse, quàm teneræ ætatis per carechesin & scholas institutionem. Hinc denique conficiebat, nihil mirum videri, si talia munia profitentibus multi satanæ instinctu existerent aduersarij: quamquam se credere, plerosq̃ non malignitate, sed ignorantia peccare; mox, vbi verum rescuerint, studia mutatuos. Tapperum fecutus est Adrianus Brouwershauius Theologiæ Doctor, qui post illam (vti suprâ memini) in Adrianum excitatam tempestatem, quâ vir innocens, propter candidati vnius fugam insaniente Magistro, in carcerem abreptus est, arguebat parentes Professoresq̃, filiorum ac discipulorum suorum ad nos accessum iracundè ferentes; testatus, Institutum nostrum profusè esse Apostolicum, ad collapsam veterem disciplinam in integrum restituendam. Addebat, Patrem Adrianum ac Socios esse rarè virtutis doctrinaq̃que viros; adeoque vel Spiritui sancto resiltere, vel certè nostrum vitæ genus ignorare, qui qui nobis aduersarentur. Parentes autem in graui errore versari, quando filios ab hoc vitæ genere absterrent, quos felices potius arbitrari ad eò fortunatâ sorte deberent. Datum etiam est grauissimum Societati testimonium ab Academia Louaniensi, quò tempore apud Mariam Reginam ius incolendi Belgij vrgebatur. cum enim super re tantâ iudicium Academia Regina flagitasset, respondere Doctores, *Institutum Societatis pium & sanctum esse, & nihil in eius priui-*

Testimo-
nium Aca-
demie Lo-
uaniensis.

privilegiis, bullis, moribus & conuersatione inueniri, quod non expediens & utile sit toti Ecclesia, ac potissimum Germaniæ Inferiori: Patres quoque nostros, magno adhuc fructu, & optimo vitæ exemplo, inter CHRIS TI fideles fuisse versatos.

Restant ex sacratís Deo viris Ordines Religiosi, quorum in Belgio *Testimo-* existat frequens & amplum de Societate iudicium. Non enim, vt qui- *nia Reli-* dam putant, & stolidissimus aliquis Batauorum famoso nuper libello *giorum.* calumniatus est, exosam illam habent, aut habere possunt; quippe ex cuius disciplinâ eorum non pauci hac ætate prodierint; sed amore & laudibus prosequuntur; tametsi singularium quandoque personarum zelus imprudentior occasionem hostibus dedit, sinistrè de mutuo inter nos affectu suspicandi. Sed amentia est paucorum culpâ dampnare vniuersos; quasi totum corpus vitiosum sit, si qua pars digiti laboret. Ipris certè quatuor Mendicantium Ordines in commune sanxerunt, ne cui suorum impunè Societatem verbis obterere liceret. Pipinus quoque ex Dominicanâ Familiâ vir magnus, & Archiepiscopi Mechliniensis Granuellani Vicarius, cum suorum aliquos peperam imbutos audisset non optimè de Societate loqui; Et nos, inquit, viuamus Socij I E S V, neque illis Patribus obtrectemus, quorum vestigiis insistere nobis erit vti- que gloriosius. Et hæc quidem Ecclesiæ Principum ac Sacerdotum testi- monia fuere, quibus nihilo inferiora Principum sæculi ac Magistratuum possidemus.

Quis Philippi Regis eo nomine Secundi, cui tot Regna per tot annos *Testimo-* prudentissimè gubernata dedère nomen Sapientis, non solum honestis- *nia Prin-* sima iudicia, sed & tanto digna Rege erga nos merita ignorat? nam quod *cipum sa-* initio difficilius tardiusque Societatem in Belgium admisit, in hoc quo- *cularium:* que fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, *Philippi* & parentis sui Caroli Imperatoris atque amitæ Mariæ Reginæ quâ *Secundi* nescio sinistrâ opinione, à maleuolis ingeneratâ, præoccupatorum præ- *Regis:* iudicio mouebatur; & quod erat caput, deterebatur magnorum viro- rum consiliis, dissuadentium in tantâ veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At vbi Petrus Ribadeneira, præter Ignatij liti- teras, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitiâ repræ- sentauit, quibus ille præstantissimus Imperator testabatur Sociorum scè- te operam ad extirpandas hereses in primis vtilem in suâ Germaniâ ex- pertum, haud dubiè talem & in Belgio futuram; continuo Philippus Rex in vitam ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque om- nia comperiens, eum in Patres accepit animum, quem, me tacente, tot Collegiorum fundamina loquuntur. Promouit hanc Regis beneuo- *Alexandri* lentiam Dux Parmensis, hausto à matre Margaretâ Austriacâ in nos *Ducis* amore, quem exinimum semperque crescentem exercere numquam de- *Parmen-* stitit. Præter alia id Regi auctor fuit, magnis vt urbibus imponerentur *sis:* Patres, testatus ad retinendos in Regis fide Belgas Societatis Collegia plus quàm castella valitura. Itaque & Traiecto ad Mosam & Ipris Flandrorum recuperatis, cum in penam arces præfidiarias imperare pos- set, eas se dixit in Societatis I E S V domicilia commutare. At Ernesti Archiducis quanta erant futura de nobis merita, si non mors immā-

*Alberti
& Isabella
Archiducum.*

*Epistola
Archiducis
Leopoldi
ad Albertum.*

*Responsum
Principis
Alberti.*

*P. Bieverus in
Oratione fune-
rebræ Archiducis
Alberti.*

*Ferdinandus
Principis
Cardinalis in
Societatem
beneuolentia.*

114.

tura inuidisset! Parentem in illo Societas amisit, sed recepit in Alberto: cui Principi, eiusque coniugi Serenissimæ Isabella, quanto in pretio & amore fuerit Societas, haud facile dixerim. Illorum fauore in eam molem Prouincia Belgica iam surrexerat, vt magnitudinē suā quodammodo laboraret. De partiendâ agitabatur: quo tempore Leopoldus Austriacus Archidux, nostris lætus incrementis, ad Albertum litteras dedit, quarum aliqua pars hæc erat: *Magnam animo voluptatem capio, cum ex optimis viris intelligo, tantum in dies iuuentutis & ingeniorum delectum ad CHRISTI signa sub huius Societatis auspiciis in Belgio vestro conuolare, vt vna Tirociniæ domus tot sacre militiae contubernaliibus minimè sufficiat.* Deinde Societatem obnixè commendans, inter causas hanc quæ ponit, quod cuique sit exploratissimum, sicubi dicta Societas toto orbe Christiano liberam suam munia obeundi facultatem adeptæ est, ibidem semper Apostolicam Fidem miris accessionibus amplificatam fuisse; contra verò, eos qui eandem aut occultis cuniculis subruere, aut aperto Marte suis finibus exturbare sunt conati, incomparabili rerum suarum, ac præsertim Orthodoxæ Fidei dispendio, temeritatis suæ pœnas luisse. Hæc & plura Leopoldus. Quæ Alberto Principi tantopere probabantur, vt talè de nobis responsum daret: *Sanè certum est, Societatem illam Ecclesiæ Dei & nostræ Religionis verè Catholicæ, non laboribus, non vitæ parcendo, prodesse quamplurimum, & eandem quaquauersum toto terrarum orbe propagare & restaurare. Quapropter æquum est, vt eiusdem Societatis obsequia agnoscant omnes Principes & populi Catholici. Nos quidem hæcenus eâ de causâ Societatem hanc singulariter commendatam habuimus, & in posterum, quidquid ad eius tutelam & incrementa poterimus libenter impendemus: nec officio nostro pro viribus vniquam decrimus, dabimusque operam sedulo, vt eadem Societas Celsitudinis vestre tam amicâ & fidâ commendatione, quandocumque sese obtulerit occasio, perfruatur. Nec verò magnificentius promisit patrociniū suum Albertus, quàm præstitit. Vt enim Collegiorum pleraque taceam, de Ruræmundano certè susceptâ singulari curâ, ad Hermannum Comitem Bergensem Geldriæ prouinciæ Præfectum ita scripsit aliquando: *Negotium illud mihi admodum cordi est, ob fructum eximium qui inde diuinâ opitulante gratiâ expectatur, sigillatim ob bonam iuuentutis institutionem hocce tempore tot heresibus deprauato: quem fructum non solum Ruræmunda mea, sed & omnes aliæ ciuitates vicinæ, & in primis Venlona, utpote proxima maximeque populosa, participabit.* Isabella quoque Archidux, Alberto iam vitâ functo, datis ad Ruræmundanum Antistitem litteris, *Oculatus es testis, inquit, magni fructus quem fecerunt & faciunt Patres Societatis.* Sexcenta sunt, quibus par illud optimorum coniugum ac Principum expressere inexhaustam benè de nobis merendi voluntatem. Sanè Albertum, Principatus sui tempore, adeò munificum sensimus, vt quas in Societatem Belgicam erogauit eleëmodynas, centum millium ducatorum pretium æquasse, aut etiam superasse fateamur. Iam Ferdinandi Principis Cardinalis magna testimonia, partim expressa litteris ad fratrem Philippum Regem datis, partim habito ad suos Proceres ac Tribunos sermone, non ignota habent Belgæ; & longa nimium sit commemoratio sectantibus breuitatem. Sed post Austriacum sanguinem*

nem

nem non tacendus Ludouicus Requesenius, quondam Belgij Gubernator; non Fontanus Comes, qui ab Ernesti Archiducis obitu ad Alberti auspicia tenuit Interregnum; non Franciscus Mendoza Admiralius Aragonæ, qui, Alberto in Hispaniam quærendæ coniugi Isabellæ profecto, armorum gessit præfecturam; non Ambrosius Spinola Marchio, militia Regiæ terrâ marique Imperator; non denique alter Marchio Aytonæ, qui, post Isabellam Archiducem mortalibus ereptam, difficillimis Reip. temporibus clauum tenuit, potentissimos fregit hostes, intestinam perfidiam prudentiâ detexit, celeritate superauit: quibus rebus tam breuî gestis, meritò apud Belgas seruaturæ patriæ decus & immortale nomen inuenit. Hi tales viri amorem Societatis palàm professi, de eâ & loquebantur pro suo animi sensu magnificè, & plurimum habebant honoris; & quidquid poterant beneficiorum, studiosè conferbant. Et Marchionis quidem Aytonæ animus erga Patres nostros sese in castris præcipue prodidit. Capto Schenckiano, in nosocomium ingredi parantem inuenebat Sacerdos noster & loci angustias esse, & graucolentiam periculosam; adeoque dissuadebat ingressum: cui ille, Nihilò, inquit, meliorem me duco Societatis Patre; tu quò intrare non times, cur ego timeam? Sub belli tempora non priùs de milite, quàm de secururis militem Patribus cogitabat, prosperum sibi Martem promittens, si à diuinorum curâ auspicaretur.

Marchionis Aytonæ.

Quòd si nunc ad Togam conuertar, non deerunt præclara iudicia, quæ vel Arcanus Regis Senatus, vel magnum, quod vocant, Parlamentum, vel singula Prouinciarum Concilia, vel denique vrbium Magistratus tulere. Vnius mihi sufficere possit auctoritas Gulielmi Pamelij Præsidis: quem, cum Parnensi Duce, in ornandam quâ fauore quâ munere Societatem conspirasse dices, adeò de nobis bene merendi assiduo studio & quadam velut contentione certabant, nisi quòd Dux, vti plus poterat, ita plus merebatur. Percrebuerat Gandauî nescio quæ aut vnde nata opinio, periculum esse ne Claudius Generalis è Missione Gandauensi euocaret Patres. Perculit scilicet is nuntius Senatores, & omnium studia ad occurrendum excitauit. Itaque datis communi nomine litteris, obnixè Claudium orauere *per I E S V C H R I S T I sanguinem* (ipsorum hæc verba sunt) *ne Societatis Missionem reuocari pateretur; sed contrà, iuberet eam confirmari, ad emolumentum spirituale bonorumque ciuium consolationem.* Fatebantur enim, *Patres ad se missos magno totius ciuitatis commodo ita desudare in conuellendâ hereticorum prauitate, ac Catholica rei dignitate restituendâ, vt Ecclesia Dei magnum in dies sentiret incrementum.*

Testimonia Togatorum:

Quid illa variorum Magistratum publicis expressa litteris testimonia? *Notum facimus, Societatis Patres in hac nostrâ ciuitate singulari zelo, pietate, doctrinâ ac modestiâ iuuentutem excolere, nec minùs ad omnem virtutem atque honestatem quàm ad eruditionem informare.* Et alibi: *Testamur, hanc urbem hominum Societatis industriâ ex mera nocte, in quâ ipsi eam deprehenderant, in lucem reuocatam.* Item alibi: *Fatemur, Patres Societatis I E S V ad instaurandam hic Orthodoxam & Catholicam Fidem, ad acuendam pietatem, ad promouenda litterarum studia, ad bonos & Christianos mores inducendos, magno vsui adeoque necessarios fuisse.* Id genus multa nostris in manibus

variorum Magistratum,

nibus versantur ; quæ proferte omnia minimè opportunum festinanti : de vrbe tamen Siluaducensi , vnde iam diu cum ipsâ Religione exfulamus , hoc nominatim dicere non prætermittam . Pactis cum Batauo legibus deditiois , Senatus , vt erat egregiè Catholicus , in curiam conuenit pridie quàm victor hostis intraret , interque mutuos complexus ac lacrymas vtrò abiit Magistratu : pro actu tamen postremo statuit , vt ad Societatis Collegium pergerent vterque Consul , & primarius Senator , acturi amplissimis verbis publico vrbs nomine solennes gratias de obsequio ciuibus quoad licuerat impenso . nimirum hæc vna illos cura sollicitos habebat extremo illo publicæ calamitatis tempore , cetera securos .

Litteratorum,

Te quoque , magne Lipsi , & litteratorum prime , in testium meorum numero ponere non grauabor . Fateris is de se , posteaquam Humanioribus studiis ipsâque Philosophiâ imbutus esset à nostris , etiam Societati dare nomen voluisse , atque omnino fuisse daturum , si cum bonâ parentum gratiâ licuisset ; per quos tamen impeditus fuit , quo minus amplecteretur probatissimum sibi vitæ nostræ genus , non cessauit tamen vniquam deprædicare verbis , & omni honoris significatione venerari .

Hæreticorum.

Hactenus à laudatis viris laudata Societas . quidni & ab ipsis Caluino-Batauis arcessamus aliquid laudis ? nec enim vlla virtutis certior est , quàm ab hoste commendatio . Verùm quæ laus ab hæreticis speranda , quibus iuratum , probris & maledictis incessere Societatem , eandemque , si possint , funditus euertere ? At enim hæc ipsa nostra laus est , quâ præcipuè gloriamur ; hunc honorem maximum ducimus , ab hæresi mendacis traduci , proscindi conuitis , ad carceres , ad tormenta , ad necem quæri . Beza secundus à Caluino Geneuensis Ecclesiæ fundator , auditus est aliquando dicere , tum demum se ac suos Galliâ potituros , vbi Reginam matrem cum filio Rege (is Carolus Nonus fuit) omnique Regiâ prole , iugulassent . Dictum nefarium , & in ipso auctore iugulandum ; sed intercè Valesiano sanguini honorificum , in quo vno Catholicæ Religionis columen versari hostis ipse fateretur . Nostrorum Caluino-Batauorum haud absimilis est philosophandi ratio : stantibus in Belgio Iesuitis stare non potest hæresis , nedum dominari ; proinde illi iugulandi . Ferox illa quidem & barbara argumentatio , nobis interim gloriosa .

Costerus in refutatione iudicij Hollandici aduersus Panium.

Quis Batauicæ gentis odia in Hispanos ignorat ? plusquam Vaticanana sunt . ac nihilominus profitentur hæretici malle se quotquot Belgium habet Hispanos , quàm bis senos dumtaxat Iesuitas . adeo præ tot armatorum eorumque Hispanorum millibus tam paucorum inermium Iesuitarum terror , & ex terrore odium , hæreticos animos occupauit . **Quid ?** illud parùmne Societati honorificum , quòd Religionem Catholicam sæpè quidem Romanam , sæpiùs tamen Iesuiticam appellent ? probrum nobis dicere se putant , & præconium dicunt ; quale si nobis tribuamus ipsi , meritò intolerabilis arrogantia arguamur . Finis sit ; nec enim ostentationis testimonia quærimus , sed necessitatis : quantum scilicet fatis est ad Ordinis nostri famam , quâ præcipuè pendet quæstus animarum . Itaque nemo sapiens hanc scriptionem , factum nostrum super-

Costerus ibidem.

biamque

biamque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quin stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensa Numinis, neque nos animorum noltrorum conscientia condemnet.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum secularium ludorum actus (Ultimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgica nostra obtigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut urbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tamdiu detinuit, absque missilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hæc pauca è litterario penu deprompta subiicimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

Eucharistica PHILIPPO IV. Hispaniarum Indiarumque Regi, & vniuersæ DOMVI AVSTRIACÆ pro defensione Religione, & admisione in Belgium Societate.

Si beneficia conferentis animus, magis quam res ipsæ, ponderandus est; & nonnumquam summâ nos deuinctos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituere orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referre (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari fauore in Belgium admisisset, tuque in hodiernum diem magno patrocinio tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium cum tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus grate mentis significationibus à me explicari posset, vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo; planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis efferam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacorum pietate, & Christianæ Religionis conferuandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt

*Austriaco-
rum sum-
malis, de-
fendere &
promouere
Catholi-
cum Reli-
gionem:*

generis claritate, potentiae magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, ut nemo vnus sibi proprias existimare possit. At verò eà gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, ut vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, ut propriam singulis relinquunt: neque in huius sese laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est exitium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verum etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Domum profecta sunt, hodieque proficiuntur.

*inde omnis
corona fe-
licitas &
magnitu-
do.*

*Rudolphus
Primus
Imperium
acquirit
Religione,
& Ferdin-
andus II.*

Rudolpho I. (ut antiqua Austriacorum decora recenscamus) quid aliud Imperium peperit, quam veræ cultus Religionis? quid aliud tot deinde nepotibus tradidit, ut iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper crepto, at cuius virtutis species in animis etiamnum viuit, viuereque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primùm, quid deinde seruauit aduersus tot inimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetitus? quot frustra impetitus? Quid autem dico frustra? crescit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus auferendum, sed nouis semper victorianum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterire, quod tamen celebrari maximè dignum, quam singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando causam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam molientes, suâ pietate fregerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vnquam poterat. Educebat inirà conspiratione Ottomannicas Gabor Berlinus, Protestantium copias Iagerendorfsius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Caluianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ; in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsvico-Halberstadtienfis aliam, aliam Mansfeldius trahebat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltro deuouebat, admirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquiens, morte possim promouere Catholicam Religionem, oro Deum ut publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vitæ quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnus vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ numquam abest, augustius notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione, (quod increbantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valtsteinus, in vnus

*qui & mi-
rabiliter
retinuit
aduersus
tot hostes:*

*aduersus
Palati-
num alio-
que con-
tatos,*

vnus Domus semper piæ, semper inuictæ, excidium machinati? Et quidem victoriis iam feroces Casarianis insultabant; cum ecce tibi insperata ex clade salus Austriacis, hostibus in victoriâ principium ruinæ. Cæsus est, quâ manu nescio (eâ arbitror, quæ pietatem semper pro-

tegit) ille grassator, victorque laurum suo sanguine truentavit, Austriacam purpuram reddidit illustriorem. Nec meliori vñs est fortunâ, quem in Mechleburgi Fridlandiæque Ducem Cæsar elegerat; nimia verò ambitio in peruersâ consilia pellexerat: eâdem die sanguini suo immersus iacuit, quâ Cæsarem solio exturbare se posse crediderat. Tam atroci semel iterumque perfunctus tempestate Ferdinandus, nouâ deinceps serenitatis luce resplenduit, magnis que auctus victorijs Romanum Imperium filio suo, iisdem quibus ipse tenuerat artibus, pietate, inquam, cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum suarum fructum in terris sanè vberissimum Augustissimum parens tuus, Ferdinandus Cæsar, quod te spectarit Sceptri successorem; habetque in cælis nunc etiam vberiore. Tu verò perge quàm simillimus imperare, & (quod facis) hæreticorum persequi reliquias, memor eius quod ad Norlingam fufurus perduelles sapientissimè pronuntiare auditus es, Religionem Catholicam non tui modò, sed Regnorum omnium esse fundamentum. Quam sententiam te dignam, haud absumili excepit qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgarum columnen, cum à belli Ducibus interrogatus quid ita securus animi & fiduciæ plenus in prælij pericula se inferret? haud animosè magis quàm piè respondit, quia res agitur Catholicæ Religionis. O præclaram vtriusque Ferdinandi vocem, quæ satis ipsa per se loquitur, cuiusnam sanguinis fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipsos Cæsares sentire videat, atque ita sentire, vt iniuriam sibi nominique suo, si quis aliter iudicet, inferri grauissimam interpretentur? Nam quid ego hîc Albertum proferam, Archiducem nostrum, cui eximia pictas Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum sciimus Imperium: quorsum amabo te? quâ rursus de causâ non suscepit Austriaca pietas, vt offerretur, meruerat; eadem, vt repudiaret, persuasit, exemplo hætenus tam inusitato, vt iure quis ambigat, Albertone sit gloriosius reieciisse oblatum, an Carolo V. susceptum gestumque abdicasse. Sed habeat hic laudem suam, habeat & ille; quâ certè maiori vterque dignus est quàm vt nos constituere valeamus: atque illud interim conficiamus, non aliâ manu, quàm Religionis, Austriaco vertici vel oblatam vel impositam fuisse Romani Imperij coronam. Quid Burgundiæ insignia, Hispaniæque sceptum, atque in hoc vno alia innumera, quid tandem in Austriacam Domum deportauit? Maximilianus I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Mariâ Caroli Pugnacis filiâ, paternarum ditionum vnicâ herede. Philippus I. dignus habitus est cui Castellæ Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Aragonas regnaturus, nisi ante Ferdinandum fœcerum immature moreretur. De Carolo V. Philippi filio quid dicam? vnum fuisse illum velut cælo missum, qui Religionem acerrimè propugnans, paterni aui Imperium maternis iungeret Regnis? At istud minimè nouum est Au-

*aduersus
Suecum,*

*aduersus
Fridlandum;*

*& filio suo
dedit.*

*Præclara
vox Ferdinandi III.*

& Ferdinandi Infantis Cardinalis.

Albertus Pius Belgarum Princeps Imperium bis oblatum bis repudiavit.

Austriaci Burgundiam meruerunt Religione.

& Regnum Hispaniæ,

striacæ potentia incrementum. Dicámne, ab vno illo in Europâ atque Africâ tot Duces, Principes, Reges superatos, captos? dicam Prouincias vel adiectas Austriacorum ditioni vel restitutas? Est ingens illa quidem, & vix maximis Imperatoribus concessâ gloria, sed tamen infra Caroli fortunam. Debebatur eius virtuti ac Religionis propagandæ studio America nouus Orbis: hîc prouincias formauit nouas, hîc noua Regna constituit, noua Imperia comparauit; vt non immeritò grauissimi auctores Orbem illum indigent Carolinum. Tantæ tamque latè diffusæ dominationi aliquid adijci posse existimabimus? Si quò vlteriùs progrediatur habeat Austriaca pietas, habet profectò diuina largitas quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque gloriôsæ memoriæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Regnorum hereditatem quantoperè amplificauit solius merito Religionis, solius fructu pietatis? Taceo Mauritanix, Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque; nihil de aureâ Chersoneso loquor; prætereo insulas innumerabiles: Regna sanè, quo nihil dici potest magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta tria vel tributaria suscepit vel penitus subacta: & quod est caput, nobilissima accessit Lusitania. quo vno in Regno aditum est quidquid tot bellis per quingentos propemodum annos inuictus Lusitanorum animus & arma pepererant. Hæc tanta tamque augusta illius Domus incrementa ex vno Religionis tuendæ propagandæque studio prouenisse qui videat, quis non ex animo gratuletur? quis illud non diuinum planè existimet, maiusque quàm vt à se dignè speret posse deprædicari? Habuerunt quidem fortitudinem Austriaci Principes, habuerunt prudentiam militarem, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & magna suscipere, & gloriosa peragere potuerunt; sed illas ipsas non aliunde sibi venisse quàm ex pietate, bonorum omnium perenni scaturigine, fatentur. Quæ illorum pietas quàm se longè lateque proferat, & quantum illi debeat orbis Christianus, quamquam diximus antè nonnulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi potest; intelligere tamen penitiùs qui volet, relegat ille Austriaci sanguinis primordia, & orbis vniuersi spatia peruagetur; reperiet profectò vbique gentium, vbique terrarum amplissima huius Familiæ merita. Iam tum olim Carolo V. imperante, solum Mexicanum (quod vnum est ex octo & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monasteria. quot nunc accessisse credimus, vtroque transmarino tractu qui Austriaco pareret Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot constituta Canonico-rum Collegia? vt de scholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodochiis, pauperum receptaculis, infantium domibus; nihil loquar; in solâ Occidentis Indiâ sacrorum Præsulum fundata Sacerdotia amplissima ditissimaque omnino quadraginta, satis luculentum exhibere mihi videntur Catholicæ Austriacæque pietatis testimonium. Quid si iam eorum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ causâ ex omni Ordine destinantur; si eorum, qui postquam aduenerunt copiosè illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vnquam eloquentia referendæ gratiæ par erit? Fuit cum è Sociis amplius centum vnâ classe transmit-

Et nouum
Orbem,

Et Lusitani-
am In-
diasque.

Exempla
Austri-
acæ pietatis.

Quot Epi-
scopatus,
Monaste-
ria, &c.
fundarunt.

transmitti; fuit, cùm amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippe ^{Quantum} Rex, vno anno in hunc vsum numerari iuberet. At quantum istud ^{procurarum Rex} est ad ea quæ in alios quotannis Religiosos Ordines, in alios per vni- ^{expensat,} uersam illam plagam Euangelij disseminatores liberalissimè profundis? ^{vt Euang-} ad quadringenta ducatorum millia in sacræ Legis præcones, ad Philip- ^{gelij lux} pinas, quæ pars nec maxima est nec præcipua, transfundendos, iamdu- ^{ad barba-} dum est quod suppeditasti. Sentis nimirum, sentis id ipsum, Rex Ca- ^{ur.} tholice, quod Philippum Prudentem, auum tuum & sensisse, & de ^{Præclara} ingenitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus respondisse accepimus, ^{vox Phi-} nullos sumptus in Christiano proferendo nomine vel graues censerî ^{lipp: II.} debere, vel vanos; neque Indiarum tantùm, sed & Hispaniæ thesauros vel in vnius aræ, vel in vnius hominis Christiani conseruationem benè ac prudenter effundi. Dictum herculè Regium, Catholicum, Austriacum, & quod omnem fauorem gratiæ animi testificationem ab hominibus, ac pacè dixerim à Deo, extorqueat! quod quàm non verbis tantùm, sed & auito exemplo reipsâ præstes, cùm earundem insularum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per idoneos Sacerdotes procurandâ salute satis superque declaras. Et quoniam ^{Quanto-} aliena Regna nominauimus; si remota illa relinquentes, ad Europam ^{pare Reges} nostram conuertamur, quid magis Austriacam Catholicorum Regum ^{Austriaco-} commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam? tot instituta ^{Catholici} Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuersas Prouincias Colle- ^{Religionem} gia, Seminaria, Cœnobia? Non ego hîc singula recensbo, ac ne de Hi- ^{promoue-} spaniis quidem agam; peruulgata iam illa sunt, & me Belgium meum ^{rant in} iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & ^{Eurofâ,} studium expressisse adhuc videntur Reges Catholici, memores, & ^{præsertim} genus se inde ducere, nec ignari nullum se Belgis suis maius præ- ^{in Belgio.} stare posse beneficium, quàm seruatæ Religionis. Quid enim? præ- ter veteres Antistitum sedes nouæ quatuordecim erectæ fundatæque: ^{Eo sine} recepta continuò promulgatæque per Belgium, contempto rebelli- ^{quatuor-} nis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Re- ^{decim noui} ligiosis ex omni gente Familiis, atque huic etiã minimæ Societa- ^{Episcopa-} ti nostræ domicilia, an non satis loquuntur nihil prætermittum quod ^{ius erecti,} ad Belgarum animos in auitâ verâque fide retinendos pertineret? Iam ad coërcendam delendamque hæreseos prauitatem, qui sumptus, ^{& bella in} qui labor magnus visus est per hæc bella, quæ, nisi Religionis causâ ^{hæreticos} ageretur, teste Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla essent in Belgio: ^{gesta,} centum & octoginta auri milliones ante annum huius sæculi sextum ^{maximo} decimum in bello Belgico, verius dicam Catholico, consumptos scri- ^{argenti &} bebat ipse ad Paulum V. Papam Philippus III. piensissimus idemque ^{sanguinis} fortunatissimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impensas iam inde ^{impensando.} in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuersas Indiarum diuitias prodigere, Hispaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis non resistere, Religionem non defendere non potes. Atque hoc est votum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie Deo facere intelleximus: hoc est quod, obstupescentibus quotquot è sa-

Strada de
Bello Belg.
Decade 1.
lib. 4.
Praclaræ
vox Phi-
lippi II.

cris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiimus, cum intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra omne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis usum petentibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce pendentis simulacrum prouolutus, in hanc vocem erupit: *Ego verò diuinam Maiestatem tuam oro quæsoque, Rex omnium Deus, hanc vt mihi mentem perpetuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint, respiciam dici me aut esse dominum acquiescam.* Itane verò, Philippe? adcone parum politicis documentis es imbutus? adcone nominis oblitus tui, quo te Prudentem omnes appellant, vt, negatâ, quam vocant, conscientie libertate, malis amittere, quàm concessâ seruare nobilissimas Prouincias, partem magnam Regij patrimonij, & (si absque inuidiâ licet dicere) pulcherrimam coronæ tuæ gemmam? Fuit enimuerò; fuit altior tibi mens, & supra sæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter probabat, nisi quæ erant & Christianæ; non tam sollicita, ne quid detrimenti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina sapientia, quæ multis saluti fuit, verè sapientem te fecit; eadem (vti paulò antea vidimus) fecit fortunatum: quæ quamdiu in posteris erit tuis (erit autem in omne tempus, si modò ex duorum qui te feciti sunt Regum constantiâ liceat de vniuersâ posteritate augurari) stabit Domus & potentia Austriaca; nec stabit modò, sed quotidie seipsâ maior dabit publicum orbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certissimum esse præmium Religionis.

Nunc ad cursum suum, vnde abrepta est, reuocetur oratio; illudque fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auro hæctenus, non armis, non sanguini esse partum in oppugnandâ hæresi, monstroque illo tot capitum in suis Bataviæ paludibus obruncando: adhibita esse hæctenus adhiberi que consilia non salutaria minùs, quàm potentia, ad Belgarum populos in auitâ fide, hoc est, in vnicâ ad salutem viâ retinendos. Quæ omnia licet eiusmodi sint Austriacæ pietatis argumenta, vt meritò ea omnes suspiciant & admirentur, nemo dignè eloqui se posse confidat; illud tandem quî fatis efferam, & quoniam omnino tacere non possumus, quibus grati animi significationibus commemorabo, quòd in Belgarum procurandâ salute Sodalibus nostris vti voluerit administris? fatetur enim in Hispaniis, fatetur in Italiâ, Siciliâ, Germaniâ, aliisque regionibus plurimum se debere Austriacis Regibus Imperatoribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui facultatem nostræ hîc explicandæ industriæ non aliis secundum Deum referimus acceptam; agnosimus eò plus Catholicis nos Regibus Principibusque debere, quò & ipsi de Belgio in veræ Fidei cultu conseruando plus laborare visi sunt, & præcipuo nos ob eam causam studio admitterunt, susceperunt, sustentarunt. Quo non obsequij debito sibi Societatem obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fructu, quem è Societate passim per Belgium decerpi videbat, anno præteriti sæculi octogesimo quarto non tantum insigni eam encomio exornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Dominos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmensi, quem geminæ

Eo sine ad-
missa in
Belgium
Societas,

minæ pietatis, hinc Austriacæ, illinc Farnesianæ participem secerat no- & promotâ
 bilissimus utrimque sanguis, erepta ex hostium manibus debet hæc pa- à Regibus
 tria? quid non Societas? tot ille arces ad hæreticorum ausus retunden- Principi-
 dos, quot Sociorum Collegia se numerare gloriabatur. itaque fouebat busq; Aus-
 illa non affectu solo, sed præcipuâ quadam liberalitate subleuabat. triacis:
 illa nunquam Belgis excidet Albertus? viuet profectò, viuet propter æterna
 Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Prin- ab Alber-
 cipis laudibus conticescent. Quoties ille Dunkercam, quoties Siluam to & Isa-
 ducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatem, bellâ,
 manu etiam propriâ exaratas misit commendatitias? Quantum nobis
 auctoritate suâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winocibergis?
 Quid illius Serenissima coniux Isabella Clara Eugenia? quam non So-
 cietatis Belgicæ sedem materno affectu complexa fuit, materno sinu fo-
 uuit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur, à Ferdin-
 Ferdinandus, qui, vt sanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtu- nando
 te, &, quod nunc agimus, nostri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de Principe
 ceteris taceam, quantoperè mea laboraret oratio, si beneficia vellem non Cardinali.
 exornando profiteri, sed percensere numerando? Ipsum Belgium, mihi
 crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere gestiunt, quòd
 per Societatem IESV, te auspice, te tutore, in Austriacâ eademque
 Catholicâ Fide aliquâ ex parte sint confirmatæ; quòd solatium mœstis, ob susten-
 quòd dubiis consilium, quòd disciplinam rudibus, directionem aber- tantum in
 rantibus, desperatis inuenerint salutem. Non est vel tam desertus ho- co Societa-
 mo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin si Sociorum quempiam è tem.
 voluntate tuâ sibi adesse sentiat, gratissimis Maiestatem tuam appre-
 cationibus prosequatur. Omnes quotquot aliquem è labore nostro fru-
 ctum percipiunt, dicere se satis posse negant, quantum sibi, quantum
 suis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admissos
 susceptosque, contra peruersorum machinationes tuendo fouendoque.
 Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere,
 quantum soluere non valemus; &, quod in nobis est, animum tibi
 nostrum, vocem, operam, vitam denique ipsam, seu in præliis terrâ ma-
 rique apud milites, seu in carceribus & xenodochiis apud ciues subdi-
 tosque tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quanto citiùs
 exigendam speramus. Semper enim gloriosos vos dixi, dicamque,
 quotquot aut in castris aut in mari animam reddidistis Socij: vestra illa
 virtus potentiùs me stimulat, quàm Themistoclem trophæa Miltiadis.
 nec enim pro Rege potuistis cadere, nisi vnâ pro Deo, proque sanctissi-
 mâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio seruiunt, caderetis; nihilo
 sanè ignobiliores iis, quos Christianam professos Fidem barbara tyran-
 norum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi
 à maioribus inde vsque à Rudolpho Habsburgico patrimonium pieta-
 tis, quo vno satis es diues, quodque omnibus Regnis tuis præstat, imò
 quod Regna tibi omnia peperit, perpetuò serua; ac filio tuo, Principi
 nostro, transcribe veram Austriacæ Domus hereditatem. Quin & no-
 stâ in eam rem, quod tui iuris est, operâ in Belgarum Prouinciis vt
 perge; experturus profectò, quamdiu sudor erit sanguis, à Sociorum ne-

mine tuam Religionisq̄ue causam vel in præsentis mortis discrimine deferendam.

ORATIO SECUNDA

Parænetica ad restaurandam in Belgio pristinam pietatem.

*Miseria
ad spectus
commiserationem
excitat.*

*Herodot.
lib. 3.*

SI qua vllò tempore miseranda rerum facies oculis subiecta vim habuit, aut ad mouendam intuentium commiserationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumq̄ue opem implorandam qui in rem communem aliquid conferre possunt; ea sanè est afflictissimi Belgij nostri calamitas, vt cum quauis præteritorum sæculorum fortunâ in contentionem venire posse videatur. Ferunt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, eousq̄ue Babyloniorum animos ad commiserationem flexisse, vt etiam summa rerum ipsi aduersus Darium committeretur; & tamen tragicam ille fabulam mentiebatur: nobis profectò serua tragicaq̄ue sunt omnia, nullusq̄ue ludus luditur. M. Antonius aliquando sanguinolentam C. Cæsaris tunicam pro concione ostentans, Romanorum animos in paricidas vindictæ studio inflammauit: & tamen quantum interest inter eius necem, qui dominandi cupiditate Rempublicam pessumderat, & calamitosissimam patriam nostram, non exteriorum magis quàm impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Cræsi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cum videret militis cuiusdam mucronem parentis sui iugulo imminentem, naturæ vincula extremo conatu perripisse, & cum in illum vsque diem mutus & elinguis fuisset, magnitudine periculi percussus vocem primam parenti salutarem à seipso extorsisse: at certè maior nos charissimæ patriæ nostræ fortuna percellit. Quas igitur in vnus discrimine, & quasi calamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expressit; eas à me potiori iure licet infante, ac dicendi imperito, sibi charissima patria nostra deposcit in malorum calamitatumq̄ue genere vniuerso: cum non vnus intentus iugulo gladius cernitur, non vnus clades aut orbitas timetur; sed immerfus vrbiuim cruori mucro grassatur, & plurimorum orbitas oculis obijcitur: cum non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum sacrarum reuerentia, cum diuina & humana iura omnia pedibus obtinentur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non immeritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, sed non indulgeret suis. Ergo ne similis mihi crudelitatis nota inuratur, si quam oculis vestris compendio subieci, Belgij nostri calamitatem tacitus præterico; hortabor precaborq̄ue vos, vt optimæ parenti filij, castissimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ salutis avidissimi, quanto potestis studio industriâq̄ue succurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis splendor postliminiò elucescat, quem hæctenus ex historiarum monumentis potius coniecturâ assequi, quàm oculis licuit vsurpare.

Quod olim in votis habuit magnum illud Ecclesiæ columen Augustinus,

Pinus, vt Urbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum spoliis refertam, domitarum gentium exuuiis locupletem, Africani, Pompeij, Cæsaris, Octauiani Augusti nobilitatam triumphis; & vt verbo cuncta complectar, in vnus vrbis ornamenta profusum, quidquid opum diuturnâ felicitate orbis terrarum congefserat vniuersus: id ego hodiernâ die non absimili voto libenter pacifcerer; nimirum vt Belgicam nostram, non Martis insignibus toto orbe celebrem, sed, quod longè præclarissimum victoriæ genus est, proscriptâ idololatriâ, impietate debellatâ, prostratâ vitiorum acie, aut sanctissimis legibus coërcitâ, de hoste longè perniciosiore, imò & de seipsâ, triumphantem mihi contemplari liceret. Quæ tametsi iam inde à temporibus Apostolorum (missis, ab eorum Principe, Materno aliisque viris Apostolicis) à barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferociâ ad pacis studia, moresque Christianis dignos, traduci cœperit; semina tamen hæc tantummodò quædam fuerunt, quæ deinde à Siagrio, Seruatio, Eligio, Wilbroordo aliisque Præsulibus exulta, addo etiam Liuini, Piat, Bonifacii, similibusque Heroum, non sudore tantum, sed etiam sanguine irrigata, in latissimam segetem excreverent. Tum verò, Deus immortalis! quàm pulchrâ, quàmque letâ metamorphosi gens illa, quæ prius inculta atque horrida nihil nisi ferociam ac truculentiam spirabat, ad omnem virtutem atque honestatem Christianis legibus ac præceptis est instituta! & quæ prius nil nisi siluas ac spelæa ferarum nouerat, quanto ardore religiosissima templa frequentare cœpit! quid dico frequentare? imò etiam splendore Regibus inuidendo excitare? Quàm lata passim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm splendida candidare virginitatis lilia? quàm grati odoris propagari Monachorum atque Anachoretarum violas? Sed nec rosæ defuerunt, effuso in causâ Fidei sanguine purpuratæ. Immensi laboris fuerit, singula vel numerando percerere: sed neque mihi propositum est totius retro acti temporis effigiem vobis repræsentare. Vnum è pluribus ætatis Christianæ sæculum ab anno scilicet sexcentesimo vsque ad septingentesimum paucis adumbrabo. Cuius Annales dum percurro, vix ipse rebus compertissimis ac testatissimis fidem adhibeo: tantum sanctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica nostra leuiscas non amplius LX. quâ latissimè patet, protensa complectitur) tantillo tempore succrescere potuisse. Illud fidenter dicam, nullam me toto orbe Christiano Prouinciam nouisse, etiam altero tanto terrarum spatium ampliorem, quæ, si Martyres excipias (quorum æquè facillè millenos ac singulos vnus alicuius tyranni mucro demessuit) tot sanctitatis lumina, aut astra potius, sacris Ecclesiæ fastis adscripta, cælo transfuserit. Quis affirmanti fidem habebit, nisi qui fastos ipse euoluerit, vix totis centum annis floruisse non tantum sanctimonix famâ, sed & miraculorum gloriâ centum ac viginti vtriusque sexus illustrissima capita? è quibus si Liuinus, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, aliique fortè duodecim sanguinis sui purpurâ nobilitantur; non minus tamen quàm ceteri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in censum veniunt. Quid ego ex hoc numero sanctissimos Antistites commemorem, Acha-

*Belgium
olim reli-
gione flo-
ruit.*

*Belgarum
sanctitas
septimo
sæculo.*

rium, Theodoricum & Eligium Neruitorum, Chilianum Atrebatensium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracensium, Amandum & Lambertum Traiectensium, Willebrordum Ultraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora sæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoscat Fidei nostræ ac pietatis semina longè lateque iacta, tantò fecundiora in suis segetibus adoleuisse, quò solertiore industriâ exulta, & maiori colonorum curâ subactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nusquam vberior ac lætior hic operæ fructus emicuit, quàm in religiosissimis Cœnobitarum cœtibus, sacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc sæculo excitatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobia & Asceteria ignorat, Blandiniensè, Sithiacensè, Amandinum, Lætiensè, Marchianensè, Aquicinctinum, Maricollensè, Hannoniensè, Lobiensè, ceteraque quorum numerum inire ipsa copia non permittit? Quis non admiratur illos nobilissimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adstrictos, Montensem, Niuelensem, Malbodiensem, Andanensem, ceterosque non Religione magis quàm maiestate venerandos? Sed ipsos potiùs Cœnobiarchas & sacrarum Virginum Antistites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Vrsmarum, Dodonem, ceterosque non impares opinione sanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegendem, Odiliam, Eusebiam, Beggam, ceterasque, quas numerus, non vitæ merita, silentio iubent præterire. Et cui dubium nunc esse poterit, infinita per vniuersam Belgicam illo sæculo sub talibus pietatis cultoribus pullulasse sanctitatis germina, præsertim si animaduernerit, cum tot viris religiosissimis totam præne Belgicam nobilitatem de sanctitatis gloriâ decerpisse? Magnum enim in omnem partem momentum habet virorum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id subditi atque expetendum ducunt. Ingridimini ergo tantisper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Neminem proferam, nisi communi Ecclesiæ suffragio Cœlitibus adscriptum. Videte igitur Bauonem Hasbanix Comitem, opimis facultatibus in pauperes erogatis, intra rusticum mapale pœnitentiæ gratiâ inclusum. Videte sanctissimam Adalbaldi Principis Duacensis familiam, eiusque vxorem Rictrudem, liberosque Maurontum & Eusebiam non minori sanctitatis gloriâ illustres. Quid S. Pipinum Landensem, Brabantix Ducem, producam, eiusque coniugem Itram? quid S. Vincentium Hannonix Comitem, eiusque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis sanctitate conspicuis, Landrico Meldensi Episcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Dentlino, plurimos insuper vterque CHRISTO aggregarunt. Omitto illustrissimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracensis Episcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregisilum sub Dagoberto Gallix Comestabilem sponsæ suæ persuasisse, vt sanctiores virginitatis nuptias cum CHRISTO pacifcerentur: & ne fragilior sexus

hac

*Nobilitas
Belgica
sancta.*

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem sæculo nobilissima Bertilia marito suo Gurlando persuasit. Taceo viduas generosissimas Bertam & Beggam: quarum illa post obitum mariti è Regio sanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religiosam vitam professâ est; hæc post mortem Pipini Herstalli, Brabantix Ducis, nobilissimis virginibus Andanensibus ad eximiam vitæ sanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Basinum, Iudocum, Winocum, omnes Regij sanguinis, alioque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Post tot illustria sanctitatis monumenta, post tot nobilissima sidera subditis ad omnem virtutem ac pietatem præluentia, an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ nostræ filuas tam cultis moribus tamque præstanti religione effloruisse? an obstupescet tot religiosissima templa excitata, tot Cænobia insigni munificentia dotata? Fateor hæc talia esse ac tanta, vt vix opes Regiæ tantæ liberalitati succedat videantur: & tamen floruit Belgium post tantam profusionem, non opibus minus atque copiis, quam pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum dispendium est pertimescendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem institutâ, minus aliquid à Deo, quam ab homine præstari. Itaque cum posterioribus sæculis non solum eximia pietate & liberalibus disciplinis, & artificum industriâ, & omnium pænè gentium commerciis, denique nullo non ornamentorum genere Belgica nostra emineret, & ad cumulum huius felicitatis alta pax accessisset, diuersarum Prouinciarum incolis per pacta connubialia Principum sub vnus imperio coalescentibus; ita omni genere laudis inclarescere cœpit, vt quæ prius imitatione siluarum suarum horridis incultisque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradus Dei meruerit appellari, & illud Isaïæ vaticinium, tamquam de se pronuntiatum, audire: *Non vocaberis ultra Derelicta; & terra tua non vocabitur amplius* Isaïæ 64. *Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te.* Sed non tulit tam secundos rerum successus humani generis aduersarius: & cum tam firmum ac munitum iam conspiceret Belgarum statum, vt externis viribus vix labefactari posse crederet; illos ipsos in exitium suum armavit, vt clades quæ ab hoste externo timeri non poterat, à domestico inferretur. Hanc in rem prima ac promptissima eius improbitati arma suppeditauit, quæ ferè ad euertenda Regna solet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inusitato Belgica calumnia-
tis causa. fastu inflauit, & antiquæ simplicitatis contemptum inuexit: accessit deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges saperet. hi enim ad solennes epulas toto anno conuiuas, vt se compararent, præmonebant: at Belgæ nostri in quibusdam emporiis cousque ventri atque abdomini erant mancipati, vt ad apparandum vnicum solenne conuiuium, totis sex mensibus trium cocorum desudaret industria. Sic paulatim perfactis temperantiæ atque honestatis repagulis, libidini frena laxata sunt. quæ quidem eos primùm corruptit, quibus opes & copiæ vitiorum potius quam virtutum fomitem subministrabant; sed mox latius serpente contagione, non tantum promiscuos hominum cœtus, sed sacratiora

*Hæresis
maxima
caussa mi-
seriarum
Belgij.*

contubernia peruagata est. In hanc materiam cum præterito sæculo funesta illa hæreseos fax adhæresceret, quæ non incendia toto Belgio excitauit! quàm luctuosam patriæ nostræ vastitatem intulit! Veniunt è fæce turpitudinum noui isti Euangelij, si Superis placet, præcones, nullâ morum probitate, nullâ sanctioris vitæ disciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apostolici maioribus nostris Fidei facem præluserunt) sed versipelles, flagitiosi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clam verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæstui ducentes. Qui cum timorem ac reuerentiam Numinis animis excussissent, quidlibet impune perpetrandi licentiam ac temeritatem inuenerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum est; sed rapinæ, libidines, dissidia, rebelliones, sacrilegia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut disiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primum quidem huius mali labes extremis limitibus se continuit, ac priuatorum parietibus circumscripsit, quasi experiretur: sed paulatim eorum, quibus Ecclesiæ moles incumbabat, partim dissimulatione, partim fœcidiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipsa viscera penetrauit, totoque se corpore diffudit; ac funestum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & geminus nobilissimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti stetit à primis finibus pestem non arcuisse; quæ impiâ dissimulatione corroborata, modum nullum accipit, stragemque edit, quantam vult ac potest, non quantam permisit. Hinc enim (vt per malorum compendia præceps feratur oratio) crudele illud bellum exarsit non Belgij, sed orbis prope modum vniuersi. siue enim Duces aspicias, Europa in partes abiit: siue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout sunt diuersa partium studia, hinc Hispanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impieratis commercio aut politicâ ratione copulantur: siue tempus, iam septuaginta annis vnus belli incendium grassatur, cum nullum apud Romanos diuturnius fuisse legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: siue locum, tantilla terræ portio tam latè patentis belli area est, tot tragædiarum orchestra, totius Europæ non incruentum sepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funestatum. Non circumducam auditores meos per singulos huius palæstræ campos funeribus infames; vnica Ostendana obsidio vtrique parti centum millium hominum internecone stetit. Quid ego hîc excidia vrbium commemorem? quid agrorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid sanctissimorum templorum euersiones? quid illatam nobilissimis Prouinciis vastitatem, & quod merito quilibet admiretur, congestis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ vnciâ, imò ne teruncio quidem auri Hispanici submisso, cum Principum plerique pænè dixeram Regias opes Cœnobiis templisque priuati largirentur; florebat tamen Belgium, opeisque suas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religiosissimis templis ac florentissimis Cœnobiis hæreticorum furore ac insatiabili quorundam cupiditate direptis ac euersis, quamuis submissis in annos singulos auri Perûiani modò tricies, modò quadragies, modò quinquages

Belli Belgici origo,

mala.

gies centenis millibus aureorum; exhausto tamen Reipublicæ arario, ac priuatorum fortunis partim accisis, partim profligatis, vix paupertatis suæ modum causamque assequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ nostræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantisque miseriis Belgica nostra misera aut commiseratione digna censeretur. Vtinam aliquis saltem Marcellus inter patriæ nostræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à se Syracusis, nobilissimæ quondam vrbs cladibus illacrymassè. Gratulor tibi, Syracusana ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam esse materiam. si tibi incolumi stare non licuit, lentè tamen leniterque sub Marcello hoste tam mansueto cecidisti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, seuerâ lege sanxit. At miseriis nostris non hostes tantùm remoti, sed vicini etiam spectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuuias concurrunt: nec desunt in quibusdam Belgij Prouinciis, qui matris suæ calamitosissimæ bustis insultent, & humili nimis loco se stare arbitrentur, nisi supra patriæ suæ ruinas pedem posuerint. Sed inter cetera quæ recensuimus tristitia sanè ac luctuosa, nihil æquè deplorandum, quàm supremi Numinis reuerentiam obsoleuisse, sacra carimoniaque conculcatas, veræ ac genuinæ Fidei sementem peruersis hæreticorum dogmatibus quasi spuris feminibus adulteratam: morum honestatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hærescos dominatu esse proscripita, denique nescio quàm barbariam multis locis inuectam. Hæc si segnes & ignaui dissimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli scintilla residua est: si non his tantis dispendiis ad diuini honoris vindicias excitamur, si non ad hæresim expugnandam, & profliganda vitia, in solem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum veræ laudis gustum habemus. Aut si tanta diuinæ Maiestatis iniuria, tot animarum perniciës, tam luctuosa patriæ nostræ facies excutiendo torpori nostro non sufficiunt; quos tandem stimulos expectamus? Legimus olim, euerso religiosissimo illo simulque augustissimo Solymorum templo, Deum præcepisse Ezechiel: *Fili hominis, ostende domui Israël templum, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt*: populum autem, tam funestâ specie obiectâ, in se suaque scelera, tamquam miserandi illius excidij causam, iusto dolore exaruisse. Quid nos autem, quibus non propria tantùm, sed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religiosissima templa in parietinas ac rudera conuersa, inter tot millia animarum in exitium ruentia sempiternum, ceteraque nimis luctuosa, quæ adhuc oculis nostris animisque quotidie obuersantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam nostram armarunt ac prouocarunt; exprimerent fortassis hæc eius vulnra pœnititudinis lacrymas, & has Thesei quondam voces:

O patria! tales intuo vultus tuos?

Talesque feci? ———

Nunc cum ad Religiosissimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus sperare possum, quàm sinceræ commiserationis affectum? Illud verò

Belgij miseria ad opem ferendam nos debent mouere

Ezech. 43.

Sen. Hip-
pol.

verò præclarissimum est commiserationis genus, quod in depellendis miseris consistit. Hic ego zelum vestrum, vestramque solertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc gloriosa facinora tuorum manus deposcuntur, ô facta I E S V Societas: vt quidquid perniciosæ contagionis & adulterinæ sementis toto Belgio dispersum est, doctrinæ tuæ Religionisque præstantiâ penitus exterminetur. hic campus est, in quo tuorum desudet industria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio instituti copiosam gloriæ segetem ac materiam consequantur. Negari quidem non potest, oppressam diu pietatem multis locis respirare cœpisse, & auitam Religionem etiam maiori sanctitatis scœnore restitutam efflorescere. Nec desunt, qui cum diuinorum mysteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum disciplinam postliminiò restitutam, singulari animi voluptate contemplantur, præne exclament; Tanti fuisse, & præsentis serenitatis exordia præuiâ tot annorum tempestate commendari: sed ingens nobis adhuc tempesta superanda est, & multa restant persananda vulnera, quæ hæreseos perfidia, aut bellorum furor inflixit. An non Hollandia, Frisia, Zelandia, Transifalania, magnaque pars Brabantia & Geldria, adeoque præne dimidia pars Belgicarum Prouinciarum sub crudelissimo planeque exitiabili hæreseos iugo adhuc ingemiscit? Et quænam ibi spes salutis reliqua, vbi augustissimum Deo sacrificium offerre, sacrilegium est; conscientiam Exomologesi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen præne læsæ Maiestatis? Quis ibi supremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, vbi blasphemis in Deum Superosque contumeliis omnia personant? Quæ species religionis, vbi templa conuersa sunt in horrea; vbi nulli festi dies, nisi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vastissimis aliarum Prouinciarum campis, quos etsi hæresis non subiugauit, armis tamen & perpetuis excursionibus habet infestos? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, seminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores excreuisse, quas nemo posset amplecti. Ibidem rogati incolæ ipso Dedicationis templi die, nullane futura esset sanctissimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantum templorum rudera in siluas abierant, sed animis etiam siluescentibus ipsa Religionis nomina fuerant oblitterata. At cultiores fortassis, & ab hac barbarie remotiores sunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas esse nimiùm exultas, sed iis in rebus quæ ad fastum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potius, quàm commiserationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cælestes iras imminere vaticinatus est Horatius: at quibus indiciis?

Motus, inquit, doceri gaudet Ionicos

Matura virgo.

O si nunc non virgines viro maturas, sed infantes propemodum pupos atque pupas videret ad numeros saltantes, & profanas nequicias balbutientes! à quibus si prima Fidei elementa poposceris, vt salutis signo frontem pectusque muniant, vt vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, vt Virginem Dei Matrem saluent, nihil obtinebis;

hæc

hæc ipsiſ peregrina atque inaudita ſunt: at ſi exegeris omnia vrbanita-
tum genera ac tripudiorum discrimina, nihil illis peritius, nihil exercita-
tius. Scio hanc morum labem non ad omnes pertinere: ſcio etiam in
pleriſque vrbibus quæ Regi Catholico parent, tantam propagari, cœ-
piſſe pietatem ac religionem, vt ſpeciem quamdam primitiux Ecceſiæ
repræſentare videantur: ſed multa tamen reſtant quæ operam veſtram
induſtriamque deſiderent.

Recordamini igitur quam vos perſonam in Republicâ Chriſtianâ
ſuſtinere voluerit S. Fundator noſter Ignatius: recordamini vos diuinitus
eſſe vocatos ad reducendas animas ſuo Creatori. ea igitur omni ſtudio
comparate, quæ inſtrumentum cum Deo coniungunt. Nunc viribus
vſus, nunc animis, quibus olim Apoſtoli terrarum orbem inter vitio-
rum & errorum ſenticeta peragrarunt: nunc illis virtutibus, quibus ad
permouendos animos tacita quædam vis inerat eloquentiæ: nunc illo
dicendi ardore, qui mentes noxiè tepeſactas, imò Hyperboreo hæreſcos
ſidere afflatas, priſcâ & genuinâ charitate rurfus inflammet. Recordamini,
quam exſpectationem nominis veſtri toto Belgio moueritis, cùm
à Rege & Belgis in ciues ac membra cooptati eſtis. Veſtræ curæ
fideique concedita eſt ac per tot gymnafia diſtributa iuuentus
Belgica, tamquam mollis & ad omnem partem ductilis cera: vos eam
formam imprimite, quæ mentes deceat cæleſti origine nobiles, & viua
quædam diuinitatis ſimulacra. ea ſemina ſpargite, quæ in lætam ſege-
tem vbi adoleuerint, non minùs perfectæ virtutis ac ſanctitatis lumi-
na, quàm columina Reipublicæ producant: viros, inquam, non oſten-
tatione ingenij ad quidlibet effutiendum proiectos, ſed qui ſapiant ad
ſobrietatem; qui cùm ad clauum Reipublicæ federint, non Machiauel-
lum aut impia eius axiomata, ſed Deum diuinaſque leges conſiliorum
ſuorum actionumque normam ſequantur. Sed quoniam hic gymna-
ſiorum fructus minùs latè pater, nec ad omnes ſeſe extendit, plus addo;
veſtro zelo induſtriæque commiſſa eſt in pleriſque vrbibus florentiſſi-
ma iuuentus Chriſtianæ doctri-næ præceptis moribuſque conformanda:
vos peculiarem catecheſeos institutionem voti Religionis firmatam
proſitemini: vos ſanguinem ac vitam in arduas terrâ marique Miſſiones,
in caſtris, in nauibus, in militum ſtatiuis, in pagis, in Indiis, inter bar-
baros, inter idololatrias, inter hæreticos, CHRISTO IESU Duci ve-
ſtro conſecraſtis. Quanta hinc in omnem Reipublicæ partem vtilitas
redundabit, ſi eâ quâ par eſt induſtriâ hanc Spartam excolueritis? quàm
vberes culturæ fructus? quæ ſpecies religionis? quæ vitæ morumque
ſanctimonia? Audeo dicere, me iam nunc animo præcipere rediuuium
primitiux illius Ecceſiæ ſplendorem ac dignitatem, & reſfloſcentis
roto Belgio pietatis odorem ac voluptatem non inani cogitatione præ-
libare. Intuemini, per Deum immortalem! quos viros hæc Societas in
ſuis incunabulis patriæ noſtræ dederit, quæ ſaniora membra ad perfe-
ctionem prouherent, Fabros, Stradas, Viſhauæos, Bellarminos, Coſte-
ros; quàm ſtrenuos contaminatis ac languentibus Belgi; Prouinciis me-
dicos ſubmiſerit, Boccattios, Dionyſios, Leonios, Arborcos: & ne tam
anguſtis limitibus maiorum noſtrorum labores fructuſque circumſcri-

*Societatis
eſt Reli-
gionem re-
ſtaurare.
I. o. part.
Conſt. §. 2.*

*Exempla
primoriorum
Patrum
nos exci-
tant.*

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis nostræ Decemviro, qui per Latium, Etruriam Venetosque secuturis laboribus præludentes, novam rei Christianæ faciem applaudente Româ inxerunt: qui per Italiam, Germaniam, Hispaniam, Galliamque dispersi, non dicam paucis annis, sed pænè mensibus, extirpandis vitiis, virtutibus inferendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ Religione stabilendâ, totum pænè Christianum orbem sui nominis gloriâ compleverunt. O ignavos nos ac degeneres, si eorum labores ac heroicæ virtutes suspicere potiùs, quàm æmulari pulchrum ducimus; si eorum gloriam honori potiùs ac voluptati nobis esse, quàm stimulo ad ardua quæque suscipienda credimus! Hoc igitur agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec sudori parcamus nec sanguini, vt antiquam patriæ nostræ pietatem ac religionem etiam cum fœnore postliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus nostris impar existimamus, habemus viros religiosissimos sub variis signis CHRISTO auctoratos, qui se in huius laboris societatem, in huius militiæ contubernium, in huius gloriæ communionem offerunt, imò qui fortassis antesignani censei poterunt ac Duces. Cùm enim animaduerto Religiosorum Familias passim toto Belgio reuifescere, & mutuâ virtutis æmulatione excitari; iamdudum mihi præfagit animus, tot bonorum vota ac suspiria pro afflictissimo Belgio nostro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cœpta strenuè vrgete: non in limine operum laborumque standum est; aliorum vos conatus ad vteriora inuitant. Nolite, quod pigri agricolæ solent, alienos labores in femente destituere: neque terreat vos peruerforum dogmatum infesta segetibus germina, quæ radicibus extirpanda sunt; non improborum furor, non sanguinariæ leges, non vlla vis hostium piis vestris studiis remoram iniiciat. Virtus in arduo posita, quò duriora habet experimenta & difficiliore successus, eò certius & expeditius sibi sternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales vestros, quos eorumdem laborum ac studiorum consortes habetis, qui vastissima terrarum Oceanique spatia emensi, terras aperiunt, quas orbe toto natura submouit: qui cùm in extremo mundi limite consistunt, alium etiam mundum zelo suo designant, & nouas Indias in Indiis indagant: qui dum incultas Paraquariæ solitudines peruagantur, in ipsis etiam subterraneis specubus & cauernis barbaros inuestigant: vt non modò solis cursum rerum gestarum gloriâ exæquent, sed eò etiam veritatis lumen inferant, quò ille radios suos non potuit inferre. Horum si vos æmulatione accenderit; non deerunt hîc inflammatis desiderijs vestris Indiæ: suppeditant illas Hollandia, Zelandia, Frisia, Transisalanica. Quas vbi ex horridis vitiorum atque errorum senticetis ad amœnam speciem, lætamque fecunditatem, cultorum noualium instar, perduxeritis; tum demum vobis orbis Christianus pristinum Deo cultum ac venerationem, patriæ antiquum pietatis ac religionis splendorem, ciuibus salutem atque incolunitatem postliminiò restitutam gratulabitur.

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV Prœvincia Flandro-Belgica, et fortibus animis quaternas sive Prœvincia Missiones, Batauicam, Castrensem, Naualem, atque ad pestiferos capessere porrò pergant.

Cum animos vestros, ac incitata ad salutis alienæ curam studia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammarum & ignium in generosissimis omnium pectoribus ardere video, ut vos ad labores, quos animarum causâ fortiter suscipitis, & pericula, quæ generosè contemnitis, alacriter subeunda hortari, & operæ minimè necessariæ, & intempestiuae sollicitudinis esse videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantum auctoritate audere, quibus si reluctarer, maioris culpæ reum vos ipsi meritò pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parère, & vestris, quibus dissentire nolo iudicis, obtemperabo. Dicam de quatuor Christianæ pietatis officiis, quæ cum primi nostræ Societatis auctores diuinis auspiciis, ab ipsis illius quasi incunabulis amplexi sunt, tum vos Flandro-Belgæ, eorum posteri, pari hodieque studio & alacritate complectimini. Quæ quando ad tuendam propagandamque apud Batauos sanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantibus, ac demum pestilenti lue per vrbes infectis æternæ salutis auxilia, summâ fide, constantiâ & alacritate nituntur, non nisi à sublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè suscipi possunt aut constanter seruari. Quibus de rebus cum dicam, velim eos ego me & sentire & exhibere posse animi motus, quibus incitati omnes nos tam gloriosi laboris decus non tueri tantum, sed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque nostros transmittere gestiamus. Atque ut inde exordiar, vnde primus meritò ducendus est cursus orationis meæ, satis apud omnes constat, quanta semper fuerit & prouidentia Mentis æternæ, & sanctissimorum hominum cura, ne castæ Religionis integritas aut vitaretur afflatu hæresum, aut certè illo vel leuiter obscurata restitueretur in antiquum splendorem pulchritudinis suæ. Hæc videlicet edita iam olim, & humanæ virtutis exempla, & diuinæ in suam Ecclesiam prouidentie documenta, iam tum sic interpretabantur maiores nostri, æternorum consiliorum seduli obseruatores, ut cum ad alia quæuis rei Christianæ commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enascentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu destinari se crederent: Vnde ab ipsis planè cunabulis, adhuc, ut ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulsâ Societas, hanc principem suorum munerum partem præcipuo quoque studio amplexa est, ac sanctissimos eius conatus proeuehente Numine, ea rerum momenta attulit, ut qui eius in hoc genere gloriam deterere, & obscurare famam audeat, ipsis etiam Gratiis ingratus esse posse videatur. Inualecebat vniuersâ propè Germaniâ pestilens te-

mulenti Saxonis virus, eique germana ac p̄t̄nè gemina viuendi licentia, cui curandæ, quâ possent, accurrere Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij, Kesselij, Lanoij: ab iisque assiduâ laborum contentione perfectum, vt à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum superfit, quod germanam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex parte Angliâ, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare compulsa, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri, Zwinglij, Caluini, & aliorum è cathedrâ pestilentiae Magistrorum. Adfuerunt confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli, Walpoli, Sothuelli, Garnetti: quos omnes, post copiosam optatissimæ messis vbertatem, quâ laborum magnitudine, quâ carcerum p̄dore atque ærumnis, quâ atrocibus pro Religione suppliciiis properata mors, triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transmisit. Laborabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, & audissimè atrocia mali ad ipsa iam Regni viscera penetrarat; eique quam possent operam nauaturi aduolauere Posselini, Augerij, Pelletarij, Perpiniani, Maldonati, aliique complures, præclatis in eam rem naturæ gratiæque præfidiis instructi: qui propugnata fortiter antiquâ Fide, expugnata sæpius nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concionibus, priuatis de plano congressibus, aliisque non minus idoneis artibus Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade oppidorum atque urbium patriam defendere. Neque verò maiores nostri has tantum Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Pannoniam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate complexi, laborantibus omnibus salutarem præsentemque dexteram porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus; sed eam à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vniquam illud familiæ decus, quod ipsi viuudum ac nitens toto iam sæculo retinuerunt. Atque vti iam nostrum hoc Belgium huius etiam opis indigum non aliquando fuisset, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniâque penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis malefanum mortis poculum propinarunt. Lugemus etiamnum, lugemus florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam heresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hactenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insanix, quibus nihil sanctum, nihil religiosum; qui tum demum puros putos Christianos se arbitrantur, cum omnem sacrum ritum execrati fuerint, cum omne rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse putarint; cum Magistratibus populos, populis Religionem, Religioni abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cum primùm per operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passi est Societas nostra; quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidiis, quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versatur. Constitit hactenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholicorum quæ supererant reliquiæ ad omnem Christiani officij rationem omnibus

*Societas
opponit se
hæreticis
in Germaniâ,*

in Angliâ,

in Galliâ,

*et aliis in
regionibus,*

*item in Fæ-
derato
Belgio.*

nibus Instituti nostri muneribus excolunt; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager inexhausta quadam vbertate in nouam semper albeicit segetem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Patrès Religiosissimi, tamquam auxiliaribus operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberimæ messis lætitiã gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuerò in huiusmodi spem educati estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixerò, quàm prætoria quædam litterarum, Lycaea humanæ diuinæque sapientiæ, disciplinarum officinas, morum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitores, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Ludonem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ mutos vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodire è vestrâ disciplinâ possit, non inane fori curiæque cymbalum, sed diuini verbi fator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati frena; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis disiectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibique, euerfis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate profcriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, gloriosa rei Christianiæ trophæa erigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostræ commendationem honestior, vel ad splendorem Religiosæ charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut viuimus, qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguis, si excolatur, fructus promittit. Ceterum non ignoro, vt apud Iasios simulacrum quoddam Dianæ intrantibus in ædem sacram vultum vultuosum, tristem ac terribilem ambulantibus in illâ, indeque exeuntibus exporretam, hilarem ac lætam frontem exhibere credebatur: sic hanc quoque nostram in Batauos expeditionem, eius ignaris atque inexpertis, difficultate, molestiâ ac periculo plenam videri solitam; quæ deinde, post modicum eius vsum, omni difficultate, molestiâ ac periculo carere iudicetur. Non hîc ago de atrocibus in Sacerdotes edictis & legibus, non de metu ærumnosorum carcerum, vitæque vel trahendâ in vinculis, vel etiam, cum perfidiæ ita visum fuerit, inter exquisita supplicia amittendâ. Scio, quæ terrori sint aliis, ingentibus vestris animis incitamento esse; ne illud quidem, quod nescio quâ virtutis specie blandiri possit alicui, actuosæ profanos inter homines vitæ periculum vel dissimulo, vel inculco apud vos, qui è Familiæ nostræ

Athenæus
lib. 8.

Plinius lib. 8.
cap. 4.

præcipuâ lege bono publico mancipati, atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinæ instructi præsidis, nescio cuius spiritualis dispendij aut periculi metu, tamquam Iunonij pueri in sinu Iouis, otiosi diuinorum munerum doctores desiderare domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pereuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedrae, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profusè laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parcè vsurpabitur? Apage à nobis otium tam otiosum, tam inanem mortalitatis illecebram, steriliùm solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis percuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus; ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nostram implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine coëmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi erimus, vt illam omnî quâ possumus ope non subleuemus? tam erinus duri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possumus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ satis moderari non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si memineritis hæcenus me de propagandâ Religione, deque hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focis, Christianæ quoque militiæ armaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Patrum in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ repetite; & mecum haud dubiè statuetis, huius quoque Religiosæ laudis gloriam atque amplitudinem à maioribus nostris occupatam esse. Quippe cum primùm Societas nostra suis conatibus in publicum utilis esse cœpit, pientissimi quique copiarum Duces nihil vniquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officiis apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cum, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exarsere animi, ne in extremæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitiis quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuerè præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nostris rei sacræ administrari, quorum laboribus in hac quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad

Apo-

*Missio
castrensis
penè cum
Societate
nata:*

*in Belgio
capti.*

Apostolici animi magnitudinem gloriosius excogitari possit. Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, ^{Varij Societatis laboribus ca-} aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, suæ theatra virtutis, in quibus beneficentiæ, charitatis, zeli spectaculum darent. Habue- ^{ris.} runt non vnâ aliquam gentem, vnâ indole ac sermone, sed ex vniuersâ propè Europâ Hispanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, aliosque complures; quorum singulos vernaculâ gentilique suâ linguâ Christianam integritatem edoccerent, & sacris mysteriis, cum res ferret, Catholico ritu expiarent. Versati sunt cum Principibus, cum Præfectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & præsertim miseris ac rerum egenis omnium; vt cum animorum commodis in commune consulerent, tum etiam necessitatibus corporum præsentî manu subuenirent. Versati sunt in nosocomiorum for-
 dibus ac carcerum pædore, vt ægris iuxta & captiuis, quâ solatij, quâ auxiliij indigis, solatio simul & auxilio essent; ac si migrandum è vitâ, decretoria vitæ mortalis clausulam congruis ad beatam æternitatem præfidiis communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cum paribus vtrîmque animorum ardoribus & armotum, de sumina rei decernitur, progrediendum illis non rarò fuit, & per infestos gladios & tela micantia huc illucque cursandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicæ incolumitate calidis hortatibus animandi, his peccata sua enuntiantibus aures dandæ, omnibus ad Christianè viuendum, aut eriuendum subsidia adhibenda. In quâ tam gloriosi laboris arenâ, cum non satis feliciter ad Neoportum Flandriæ pugnaretur, fructum hunc ex iis nonnulli consecuti sunt Religiosæ constantiæ, vt ^{Patres Societatis dum militibus præsto sunt, in acie casti.} omnium salutî cum incumberent, casti etiam ipsi laboribus suis gloriosissimè immorerentur. Cum inter militum clamores, armorum strepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, insigni animorum tranquillitate versarentur, de hoc vno solliciti, ne quem militum sacris mysteriis inexpiatum suprema necessitas occuparet. Vicistis animæ magnæ, etiam cum ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinastis, neque cælorum exhorruistis cadauera, neque sanguinem ex iis etiam tum manantem; sed vni alienæ salutis momento intenti, vestram incolumitatem & vitam intrepidâ prorsus & inexplebili omnes iuuandi auiditate proiecistis. Relicti nos sumus ad sarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis susceptæ vitæ ratio exigit) virtutem vestram non fictis imaginibus adumbratam, sed in nobis ipsis expressam, iterum offerre pugnantibus, ne desiderant Regiæ copiæ in nobis ea animarum subsidia, quæ in vobis tanto antè tempore sunt expertæ. Subiicite ergo animis nostris eos ignes, quibus ardistis: spargite in nobis ea incendia, quibus verius quàm hostium armis absumpti estis; & superstites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Neque terrestribus tantum copiis iuuandis adhibita Sociorum charitas; descendit etiam ad infimas sordes fecesque ac sentinam nauium bellicarum, vt hominibus tamen suâ voluntate calamitosus semper, & morti proximis, omnem in casum præstò esset. Nauigent alij maria ^{Missio naualis.} carum

carum causâ rerum, quibus sola hominum libido pretium fecit. Per-rumpant naturæ claustra, & ignotas antiquitati vias aperiant ac terras, qui dum nullos cupiditati suæ terminos statuunt, ipsum tamen orbem angustis à Deo terminis circumscriptum fateri debent. Nos ad certio-rem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiscum saltem, si non ante nos, perituræ quæstum, aut vanæ voluptatis è vario aquarum siderumque adspectu hauriendæ captamus lenocinia; sed Dei gloriam humano omni quæstu potio-rem, & animarum lucra cum totâ æterni-tate cœquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum salutem in tuto collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminosam po-tamus aquam, falsamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vecto-ribus nostris diuini verbi, ac sacrorum mysteriorum epulas, diuinis re-fertas deliciis, deesse patiamur. Lucerna piscis memorandus in paucis, atque ex argumento sic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta subit maria, linguâque igneâ & nocturni instar sideris scintillante per os exfertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique pisciculos cap-tat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque ira-to circumuehimur pelago, vt palabundas nobiscum animas Apostoli-cæ vocis splendore captemus, ac salutem fortunatâ illis ac felici sorte trans-cribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi occasionem haud segniter arripuere Xauerij, Barzæi, Silueriæ, Gon-saluij; qui cum ad vberiorum apud Indos faciendam messem trajice-rent Oceanum, è suis interim vectoribus manipulos legere, cæque mo-dicâ animorum fruge amplissimis Indiarum messibus quasi præludere cœperunt. Instituebant nauticam turbam, colluuiemque; seruillem rei Chri-stianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi sa-lute sermones, stas preces stas diei horis decantabant, cunctis præsen-tibus ac respondentibus, deprauatos omnium corrigebant mores, vniuer-sos ad eluendas animi sordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione nauis, lue, fame laborantibus, transcurrebant per stratos non tantum ægris, sed & semiuivis foros; illis cibos, his pharmaca suâ ipsi manu mini-strabant. Et quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non raro susciperent, quàm ferre possent; pro suo tamen modestiæ studio cre-debant minus se præstare, quàm deberent. Miramur omnes, vti par est, hosce primos Familiæ nostræ proceres; & eorum studia, alienis curan-dis commodis, suis negligendis intenta. Sed non miramur tantum. E nostro etiam Belgarum numero non desunt, qui illos imitentur, qui classibus Regiis, Moderatorum imperio, inò suâ ipsi inflammatissimâ in homines voluntate, mancipati, earum iam sæpè epibatas, milites, na-ualiumque multitudinem ad omnem Christiani nominis integritatem, conformarunt. Habent in hoc munere dignam suis animis ac virtute materiam. Carendum iis dulcissimâ Sociorum consuetudine, versan-dum inter confertam arctissimis in locis turbam hominum, vt quàm leuissimè loquar, minimè religiosorum, in prædore atque ærumnis tra-henda vita, percurrendus, quaquà patet, Oceanus, & quotidiana cala-mitosæ captiuitatis, vel etiam mortis subeunda pericula. Sed hæc vltro etiam

Plin. lib. 9.
Histor. c. 27.

Labores
primorum
Patrium
Societatis
in nauibus

Labores
& pericu-
la Patrium
in Asiæ o-
cane nauali.

etiam expetuntur ab iis, qui vbi salutis alienæ causa agit, imperterrito charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potissimum iuandos accurrunt, quibus non nisi per singulares ærumnas atque inusitata discrimina subueniri potest. Copiosa hæc quoque, Patres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta mensis. Qui in eâ laborant, periculis pares, labori impares, designant oculis ac tacite ambiunt presantque fortissimum quemque nostrum; atque ad rei gloriosissimæ, vestrisque studiis & ardoribus dignissimæ, societatem inurant. Animis hæc opus sublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aspirantibus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adferant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non suo paucorumque commodo, sed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verùm, quas hæcenus commemoravi, tres illæ principes nostri muneris partes, vt per se cùm ad testandum Christianæ charitatis ardorem, tum ad probandam Apostolici animi magnitudinē, quàm maximè sunt illustres ac splendidæ; sic ab eo quod nobis etiamnum superest oratione explicandum, à præstando, inquam, lue pestiferâ laborantibus obsequio, haud facillè dici potest, quantum decoris ac dignitatis accipiant. Enimuerò cùm in ærumnis vitæ nihil sit, quod hominum animos ad pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem faciens pestilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum virtus, quibus aliena salus curæ & cordi est, vt eam præcipuè messem sibi legendam sumant, quam nocentissimi aliàs mali calamitas insigni semper vbertate atque copiâ dare consuevit. Inexplebilis est ista nostri generis vorago; & si quando ei laxatis à Deo habenis grassari licet impotentius, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illorum excidiis, vllâve mortalium clade fatiatur. At libamenta sunt hæc cælo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benignitatis hostiæ, non furoris; opportuna modò ægris, moribundis ac morientibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum lucra, fusâ per populos pestilitate, quærenda, nostra quoque Societas à primâ sui origine haud segniter exarsit. Vos vos appello principes Europæ regiones, Hispania, Gallia, Germania, oræque terrarum vltimæ, India, Brasilia, Peruvia; quò non prius nostri Ordinis homines, quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per citiorem Hispaniam plerisque in vrbibus atque oppidis ferali hoc malo, & ibidem omnium animis, vt in extremo discrimine, ad studium pietatis ac salutis erectis, quàm vberem non dico sementem, sed messem fecere Mirones, Alberri, Parræ, Lozani, Sarauæ, Garni, qui, neglecto vitæ suæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi periculis præstò fuere. Per Lugdunensem Galliam desæuiebat eadem lues, & Lugduni eius metropoli Edmundus Augerius sustinebat vnus omnia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad diuinis nocturnisque laboribus consequi potest, vtrorumque incolumitati consulit ac saluti. Cùm apud Germanos Moguntia, Treuiris, Colonia vulgaretur contagio, certatim Præfectorum suorum pedibus accidebant Socij, vt sibi adesse ægris, eorum curare vlcera, purgare fordes,

*Misio ad
iuuandos
peste infectos.*

*Societas in
Hispaniâ
succurrit
peste infectis:*

in Galliâ:

in Germaniâ:

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos facris expiare mysteriis, & piis hortatibus ad supremum certamen accendere liceret. Quorum desideriis vsque eò feruentibus dum factum est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando allequatur, quàm luculenti animarum quæstus exstiterint? Omitto apud Indos, Brasilos, Peruanos, non minùs vrilem ac fructuosum nostrorum Patrum laborem, in hac eadem causâ: venio ad te Flandro-Belgica nostra, & tuas vrbes, non aduenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Vllâne tuarum vrbiùm Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adsciuuit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore atque industriâ frugem, luculenta quoque nauatæ infectis operæ pretia non accenscat? Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandro-Belgis animi virtus, vt quæ terrere vulgò solent alios strætæ ægris ac moribundis domus, malumque contagione serpens, & imminentis vbique mortis lurida facies, ipsis ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpate sanctissimos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum funerum ritu, flabello mortuis ventum facere. Hoc citra vllius inuidiam, atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripode, Pythiæve cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum, charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis animam ponat. Relati iam olim in Calituum numerum, atque Ecclesiæ fastis adscripti sunt, quos huic tam glorioso muneri intentos, charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi profectò, qui fluxâ ac fragili hac vitâ immortalem atque æternam mercati, beatissimas illas piorum sedes penetrarunt; iisque nunc incedunt lætitiis, quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu terminabuntur.

Olim Sanctorum numero adscripti, qui hinc funtioni sunt immortui.

Hic ego rursus, Patres Fratresque, nostrum omnium appello fidem; & quando neque venalem sub catastâ prostituimus operam, neque dubio rei perituræ quæstu fœneramur laborem nostrum, dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quorum tam optabiles, tantisque cumulatos bonis, vitæ exitus admiramur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circumcursando terere, vlcera scditatem grauitatemque odoris non auerfari, blandè solari mœstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impellere, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis causâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitiæ, animique inopiæ, cuius non eodem vota colliment, dirigatur labor, adspiret industria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra, æquo diutiùs fauente me hætenus infantia meæ, quâ ad palmates illas quatuor nostri muneris partes vel leuem vobis ardoris flammam iniici aut potuisse aut debuisse crediderim. Enimverò si, vt ille ait, lingua cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in intima viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acrioribus

tibus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porro (atque ita vos compellare existimate Societatem IESV, matrem verè magnificarum & Apostolicarum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximiq̃ue IESV Socij, macti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonâ cum Moderatorum veniâ, Batauiæ, quâ potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris lue tactis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, &, si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

ORATIO QVARTA.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

Petrum Canisium, natione Belgam, provinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrûm miratur, Auditores; quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascenderit, hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari. Quam non illa fecunda virtutum mater, honestatis optimorumq̃ue morum sobolem procreauit? quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitrices suas, siue altrices singulæ (neque enim vno fatu conceptuq̃ue productæ simul existinari possunt omnes) *obediencia* certè, velut communis quadam officiorum vitæq̃ue Christianæ parens, *sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasq̃ue custodit.* Quod verò non ille studium conatumq̃ue adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamq̃ue dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate feliciter, pro Dei gloriâ præclare! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine pænè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, ne, si cuncta vel strictim à me percenseri numerando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensq̃ue profitebor, cum pro viribus attigisse cuncta me arbitror, plus semper maiusq̃ue aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subiiciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumq̃ue animi magnitudine existimare possitis.

Cum fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate IESV nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidij, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisq̃ue animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimonix curam con-

Obedientia virentis parens,

Greg. lib. 35.
Moral. c. 10.

instruxit Canisium:

uerteret, quâ deinde fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in spem salutis miserorum, sed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augeter atque corroboraret: cumquæ obseruasset, certius nusquam præfidia hæc vberiusquæ quàm in vnâ obtemperandi submissiōne contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesquæ contulit; tum demum ratus Ecclesiæ se Societatiquæ, ad quam vocatus esset, etiam honori futurum, si quos & zelus suus requireret ignes, & suscepta Religio vitæ perfectionem, & cum hostibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obsequendi voluntate mutuaretur.

*Primò,
zele ani-
marum:*

*Diodor. Sic.
lib. 2.*

*lib. 3. Polit.
cap. 4.*

*pro quo
negligit
famam:*

*ad humilia
se offert:*

Atque vt ordine nostra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamquæ hebes est, qui non intelligat planequæ videat, animarum zelum, tamen si cum amore patriæ optimo cuiquæ à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in salutem plurimorum; nisi tamen præceptis iudicioquæ Magistratum, velut providentiæ quibusdam habentis, dirigatur, non modò rebus præclarè gerendis inutilem, sed perniciosum etiam futurum. Irascebatur igitur iam tum Canisius illi siue fastidio siue arrogantæ Gymnosophistarum, quibus, contra communis Philosophiæ præcepta, vt certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Aristotelis cum primis sapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperacione minùs cum parendum, quàm imperio cum gubernandum esset, definiēbat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamquæ abiectum offerri vnquam potuit, quod non obuiâ voluntate susciperet. Quis credat, virum secundissimis auris famæ gloriæquæ nominis sui velificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ veriùs omnino ac gloriosius, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, postquam grauissimis ad Carolum Cæsarem & Leodij Antistitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wormatiæquæ egregiè contra Lutheranos disputando propugnasset, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in amplissimo illo Patrum Doctorumquæ totius orbis consessu sententiam magnâ cum laude dixisset, diuinas Litteras Colonix atque alibi explanasset, complura Sanctorum Patrum à se priùs recognita scripta in lucem edidisset, Septemtrionem totum miris expectacionibus, velut ad noui sideris ortum, non impleisset tantùm, verùm etiam recreasset; quis, inquam, credat, huius famæ cursum repenti sic incidere aut voluisse aut potuisse, vt à Theologicis subselliis, quæ pridem Doctor infederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Sicilia finibus aperendum, descenderet? Descendit enimverò Canisius perlubenter, vnamquæ Ignatij iubentis voluntatem non præteritæ modò famæ nominisquæ sui existimationi, sed fructui etiam animarum, quem à sacris lectionibus sperare potuerat vberimum, aneposuit, puerosquæ iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus viros inbuerat disciplinis. Quid, quod eodem ferè tempore, ne quod ingenitæ libertatis arbitrium præposterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum esse voluit, sancteque tum quidem Deo promisit, desertis etiam quibuscumquæ studiis litterisquæ, ad ab-

iectissi-

lectissima quævis horti culinæve munia promptum facilemque se fore? Absurda fortasse videbuntur hæc siue Ignatij imperia, siue Canisij obsequia, si sapientum vulgi iudicio rem æstimare velimus; at nouerat profectò vterque, non aliâ rectiùs alumna quam obedientiâ zelum animarum nutriri atque amplificari. Cùm enim Ducis IESV (cuius qui- CHRISTVM imitatur: dem vita vniuersa quid nisi continens quidam assiduusque zelus fuit?) sacratissimum nomen militiæ suæ propalam alter præferret, alter impigrè sequeretur; eodem ortu progressuque diuinæ gloriæ radios à se felicissimè propagandos esse arbitrati sunt, quo Sol ille diuinus orbi primum illuxerat, feruidisque zeli flammis cæperat coruscare. Hic verò cùm amoris sui ignes ab ipsâ diuinitate decerptos, hominum animis non fabuloso Promethei radio, sed naturæ nostræ participatione statuisset infundere; quâ conceptione & partu, quâ susceptione & educatione, quâ disciplinâ & institutione, quâ sustentatione & nutrimento, quâ denique vitâ & morte zelum suum, nisi obedientiâ, manifestauit?

Equidem existimo, Auditores, planeque mihi persuadeo, Ignatium nostrum, cùm præuideret animo quantus in Ecclesiâ qualisve vir futurus esset Canisius, huius virtutis exercitatione tantæ molitionis, quæ consecutura dei erat, fundamenta ponere voluisse: hunc verò pro eo, quem gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæque charitatis occasiones ac modos, tirocinium eiusmodi velut propriam quamdam palæstram, stabilemque zeli Spartam, exemplo CHRISTI & calidè arripuisse, & tenuisse constanter, & seriò fortiterque excoluisse. Itaque siue ad populum dein diceret, siue aures penitentibus daret, siue scripto contra hæreticos pugnaret, siue voce ac disputatione contenderet, siue molestis Prouinciæ functionibus publicam, siue piis mentis exercitationibus priuatam vitam ageret; non vigilias, non labores, non pericula, non res præclare laudabiliterque à se gestas, non fructum denique ipsum, sed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque spectabat. quâ quidem nixus, quid non aut egregiè pro salute communi gessit, aut fortiter animoseque perpeffus est? Non possum hîc committere, quin dicam quod sentio, Auditores, nihil propemodum toto Septentrione, quo tempore Lutherana pestis omnia diuina & humana iura violabat, illustre dictum factumve, quin & scriptum à quoquam fuit, cuius non vel tota laus, vel pars certè magna ad Canisium pertineret. Quid, quòd non ardua solum quæque, quod posse, sed & honoratiora quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferebantur? Explanandi Theologorum in scholis erant sacri codices; explanabat Canisius: stylus in aduersarios stringendus; stringebat Canisius: legendus Cæsari concionator; legebatur Canisius: purgandæ erroribus Academia; purgabat Canisius: Tridentini Concilij decreta Summi iussu Pontificis promulganda; promulgabat Canisius: confirmandi eadem auctoritate in Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Canisius: luctandum cum perfidis; luctabatur Canisius: disputandum cum hæreticis; disputabat Canisius: vnus denique propemodum omnia Canisius. Hinc iam illa frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat, rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expressa laus, *Canem Au-*

striaicum appellantium: cuius nisi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Canisiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obsisterent, inclinatum propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum prostraturos se penitus euersurosque minitabantur. Atque hæc quidem quo plausu excepit Germania? quibus vocibus Polonia probauit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus studiis, iudiciis, testimoniis, quàm amplis, quàm luculentis, quàm magnificis totus Septemtrio, orbisque adeo vniuersus, persecutus est? Non adferam hîc Regum Principumque gratulationes, non Antistitum purpuratorumque Ecclesiæ Patrum admirumurationes commemorabo, non Summi Pontificis benevolentiam singularem litterasque in primis honorificas exhibebo. Ipsa si loqui possent tecta ac parietes sacri; si templa, si aræ, si ritus vocem emitterent; si scholæ, subsellia, publicæque exedræ sensus suos proderent; quo spiritu, quantâ contentione testarentur, palamque clamarent: O felix Imperium! ô fortunatam Canisio Germaniam! Quod in ruinis fidei non stamus tantum, sed erigimur; quod in communi Ecclesiæ incendio subiectas perfidorum faces depulimus, repressimus, extinximus; quod in publico patriæ latrocinio, in cædibus, rapinis, direptione prouinciarum, perduellium manus euasimus, speciem antiquitatis retinuimus, Religionis cultum cærimoniasque custodiimus, splendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id post Deum Canisio referimus acceptum. quod iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti sunt; quod hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compressa audacia; quod litterarum domicilia, iuuentutis seminaria, virginum Cænobia vasta nuper cultoribusque suis vacua, pristinæ dignitati gloriæque restituta sunt; totum id tribuimus Canisio. Inter hæc verò quas non insidias, calumnias, iniurias ab errorum magistris & sectatoribus passus est? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cùm ille interim vnius obedientiæ præsidio munitus, zelum suum quaquaversum explicaret; vnius obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxta haberet; vnius obedientiæ malleolis instructus, charitatis suæ faces accenderet; vnum id dumtaxat, quacumque parte tempestas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ spes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud esse, quàm iumentum omnibus diebus vitæ meæ.* Emulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis sui IESV promptissimam obediendi voluntatem, eaque zelum, quo ad prououendam Dei gloriam exardescebat, assiduè metiebatur.

& fortiter
passus est.

Secundo,
perfectione
vita ab
obedienciâ:

hec autem
similis
Pandora,
virgula
aurea,

Verùm cùm non vnum hoc ab obedientiâ decus animi, sed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, nosset permanere; quò maiore flagrabat absolutæ perfectionis desiderio, hoc acrius eidem persequendæ cœpit insistere. Hanc ego tam secundam honestatis virtutumque matrem quo nomine compellem nescio. Pandorâmne dicam cælitus ad nos missam totâ diuinitatis supellectile non minus diuitem quàm speciosam? an auream virgulam appellabo? ex illarum scilicet genere, quas aut instaurandæ Vlyssis iuuentuti Minerua, aut sopiendis corporum animorumque motibus Mercurius, aut sordibus quisquiliisque in aurum commutandis veteres excogitarunt. at è fabulis deprompta ista sunt.

sunt. Quid igitur? principemne in horologio rotam nuncupabo, ad cuius siue torporem siue motum ceteræ vel fixæ semper hæreant, conuersionisque expeites; vel illicò volubilitatis quodam spiritu animatæ, suis singulæ cursibus pari dispariue celeritate torqueantur? An cælum dicam potius illud inter complura primum volubile, maximeque incitatum, cuius motu, velut admirabili quodam imperio consentienteque ad incolunitatem vniuersi dominatu, ceteriores cuncti orbis, quos ambitu suo circumplectitur, cidentur certâ lege, stabiliq; mutatione versantur? Apta herculè & argumento nostro consentiens comparatio: siquidem & obediendi virtus ea rota est, quam in ceteris primam, motumque ac locum, ad quem quaquaversum impelleretur ipsa, reliquæ virtutes consequentur, desinentem, vidisse se testatur Ezechiel: & eadem nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum virtutum motus, dum paribus Religionis spatiis progressuque sanctitatis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundiorè longè respondentis sibi vndequaque honestatis concentum efficit, quam illa Pythagoræ possit esse imparibus orta cælorum interuallis, cursibusque nata contrariis harmonia, ad quam mundam canere falsâ veteres opinione existimarunt. Attamen nescio quid in dispare Ephesiorum Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet, quod æqualium inæquali tempore substructionum imagine hinc vberes obedientiæ fetus, celerisque parturitiones, inde raras naturâ suâ difficilisque virtutum aliarum generationes, melius expressiusque representet. Annos viginti supra ducentos Græcorum molitio tenuit, cum vix totidem columnas, quot Regum operi immorientium ætates numeraret, surgeretque interim maximâ licet opum viriumque contentione sensim ac penè sine sensu Asiatica moles, fastidio haud scio longi temporis, an marmororum parietum fastigio celebrator. Anchialus verò Tarusisque, quam amplæ, quam pulchræ ciuitates, quantâ celeritate, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitæ sunt? vnâ dumtaxat luce, quæ solis ortu occasuque definitur, cæptæ perfectæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo spectaculo, vastissima terrarum sola momento temporis saxorum oppleri multitudi-
 ne, fossis describi, mœnibus circumcingi, ornari portis, plateis distingu-
 gui, tectis denique ædificiisque collocupletari. Credas ad lyræ cantum non iam vnas Thebas Amphionis arbitrio concurrere ac coagmentari, aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ siue solertiâ siue fertilitate, vrbes derepentè integras, ceu fruticum gemmas, solâ dominantis libidine, è sinu suo protrudere ac procreare. Equidem discrimen ortum inter progressumque virtutum, quæ quidem ad mores formandos pertinent, & siue absente siue comite obedientiâ progignunt, mihi soleo proponere, cuius ergò Ignatius Canisiusque eandem quoque reliquis præstare arbitrati sunt. Habent omnes speciem quamdam diuini templi augustissimam, sed quam solitario suæmet efficien-
 tiæ conatu non nisi longa multorum annorum exercitatio laborque improbus ad vltimum educere consuevit: accederet modò parendi certâ Religiosaque voluntas, actutum & sine morâ non singula tantum, sed vniuer-

rots maxime in horologio,

primo mobilis,

Ezech. i. o. 17.

urbibus Sardaniæ Palæ,

uno die edificatis:

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cum ab ipsis vitæ melioris rudimentis compertum esset Canisio, vsuque ipso didicisset, non vnus actionis terminis, vt virtutum singulas, obedientiam concipi, non vnus officij limitibus promptum obtemperandi studium circumscribi, verum ad omnem honestatis speciem vim suam extendere efficacitatemque proferre; nihil antiquius in omni reliquâ vitâ habuit, quàm quacumque re, loco, tempore facilitatem obsequiumque suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi dignitatibus augeri, per quas dum præesse cogeretur ceteris, obedientiæ materiâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio, priuaretur. Quo animi sensu Socii imperare iussus prouinciam deprecatus est? quo mœore admisit? quâ anxietate administravit? quo gaudio deposuit? quâ gestientis animi lætitiâ ac voluptate postliminio sibi obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc munere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est? Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussa reponere solitus est. deferenda statio erat, alioque ad ignotos procul ab amicorum consortio commigrandum: *Obedientia mihi, aiebat, ex quocumque loco faciet paradysum.* Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tempestate, pleno periculorum itinere: *Non descendam à prescripto sanctæ obedientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ deberi scio.* Deuoranda tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Dabit Deus his quoque finem; & ego, vt spero, moriar filius obedientiæ in CHRISTO IESV Domino nostro.* Iam verò quid illa facilitas ad omnia, quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientiæ sanctæ per nos impleatur.* Quid illa, neutram in partem, cum arbitrari de se liberè posset, inclinantis animi æquilibritas? *Hoc esse officij mei proprium fateor, vt quæ statuunt & mandant mei Superiores, exsequar.* Quid illa mentis tam beata, tam placida, tam secura, vticumque præcepta res eueniret, tranquillitas? *In obedientiæ sanctæ decreto libenter acquiescam.* an non vsquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obedientiæ Religiosæ exemplar repræsentant? Itaque tantos in omni genere virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere pennisque etiam euolare videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ mansuetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis, defatigationibus corpus extenuarit, vires exhauserit, valetudinem labe factarit, quo precandi Deum contemplandique res sacras studio, quâ castimoniam, quâ patientiam animum excoluerit, spiritum promouerit, mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam exerit.

Tertiò,
animi for-
titudine:

PROU. 21.

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet. Hic verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis virtutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio constat, quòd *uir obediens loquetur victoriam.* Cum vitam hanc infelicem atque mortalem innumera circumstent ab incunabulis propè ipsis bella, quibus

quibus vel cum nobis ipsis animique domesticis motionibus, vel cum
 exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assiduè
 sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt
 neque tela nobis decissent quibus vim inferre, neque præsidia quibus
 impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitque beneficio eius
 in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas
 quàm victorias numeremus. At quanam, oro, ista sunt? quo suscepta
 consilio? quâ auctoritatè legibusque sancita? Illa nempe illius ductu
 auspicioque suscepta à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij con-
 ditoris nostri sanctissimi verbis vtat, *neglecte obedientiæ scelere afflictum ac*
perditum, saluari ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens usque ad mor-
tem, mortem autem crucis. Impreserat fatalia illa contumaciæ vestigia
 posteritati suæ infelix Adam, inscripseratque in animis omnium no-
 strum fucata cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem
 atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur,
 nullius ductu imperioque flecti, quasuis leges repudiare; durum con-
 trâ naturæque propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumque
 excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat,
 nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, sceleri libidini-
 busque seruire? Exin tot vbiq; terrarum mancipia quot homines ex-
 stiteret; quorum quisque quantum ferè potestate præstabat ac domina-
 batur ceteris, tantum suis ipse vitii deprauatisque affectionibus seruire-
 bat. Enimvero hanc mentis à se procreatæ tam nobilis, tamque inge-
 nuæ, abiectionem diutius ferre Deus non potuit; igitur impositum cer-
 uicibus nostris iugum statuit excutere, suisque tantummodò obsequiis
 destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hic iam diuinæ Sapientiæ,
 si lubet, consilium, Auditores, prouidentiamque attendite. Cum alie
 infinitæ rationes illi suppeterent, excellentiæ quodammodò præstantiæ-
 que immemor suæ, nostram feruendi necessitatem cum seruitutis vltro
 à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ra-
 tus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Atrilium ferunt, cum
 Romæ liber esse possèt, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine,
 quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluissè: quæ res vna
 cum barbaros stupore, Italiam iracundiâ impleset, plus ad conscien-
 dum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulibus
 seruitus, quàm liberorum arma attulere. Tum certè succreuerit nobis
 animi, viresque contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cum li-
 bertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruis alieno
 magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cum eorumdem
 hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent
 dimicationesque sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ
 præsidio vinci à nobis expugnarique posse. Quæ quidem ratiocinatio
 veritate ipsâ subnixâ, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui
 enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedi-*
tia inuenit penam. Exempla verò quid commemorem, cum non existi-
 mem par aliud Canisio in hoc laudis genere extitisse? Nam vt omit-
 tam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit modò,
 verum

quæ exem-
 plo CHRIS-
 TI,
 Epist. de vit. v
 obedientiæ.

per volun-
 tatis mansue-
 tudinem

Phil. 2.

vincimus,

in Psal. 72.
 conc. 2.

quod patet
 in Canisij
 mansuetu-
 dine,

verùm etiam exhausterit atque obsequio mitigarit; vt nihil de simplicitate dicam, quâ iuuenibus senex, rudibus exercitatus, tironibus veteranus miles fingendum se dicendumque subiecit; vt tacitus præteream, quod ad promptissimam dignitatis abdicacionem pertinet (nam cum præesse Sociis posset, iisque Magistratu ne abiret, hortarentur; adduci nequaquam potuit, vt, quacumque grauissimam licet rationum specie, momento temporis obedientiæ meritum vel aliorum sententiis vel suæ existimationi postponeret, illicoque Prouinciam cum imperio in successorem transtulit) quoniam hîc nouum etiam nihil neque inusitatum. par animi magnitudo Aristidi fuit, qui ad Marathonem Prætor, militis partes, cum Ducis posset, elegit; imperiumque vltro ac sponte suâ, cunctis admirantibus, Miltiadi celsit. hoc certè quod dicturus sum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non potest. Etenim quis nescit, quanto quisque ad mentis suæ conceptiones pariendas impetu abripiatur? *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* quo quisque fetum intelligentiæ suæ amore prosequatur? Librorum eadem ferè quæ liberorum progignendorum ratio est: vbi partus maturuit, nisi in lucem edatur, parentem miris modis affligit, discruciat, necat. Appulerat ad scriptionem contra hæreticos mentem suam, Summorum Pontificum Pij V. & Gregorij XIII. iussu, Canisius: itaque in eam rem incumbabat, vt obediendi studio ne valetudini quidem inter assiduos commentandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus, quàm ingens, quàm copiosus exstiterit, non minùs aduersariorum perturbatio, quàm rectè sentientium plausus, totiusque Ecclesiæ gratulatio, quibus vtrumque de Præcurfore & Matre Domini commentarium exceperet, testata est. Tertia supererat de Apostolorum Principe dissertatio: quam in controuersiam multa secum ab initio meditata cum inuenerat ipse, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digesserat: procedebat labor neque segnitè neque infeliciter: erecti, finem vt imponeret, expectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ iam vulgauerat, famâ desiderium augente. Scribentem stimulabant boni publici amor, tuendæ veritatis studium, argumenti grauitas, hæreticorum aduersus CHRISTI Vicarium calumniæ: quin & propensio ipsa, neque indoli minùs quàm zelo congruens negotium, pondere suo, vt niteretur, impellebant. Quid expectatis, Auditores? iam enim præcipere mihi videor opinione vestrà, quanta futura sit parientis lætitia, cuius in nitendo tantus est labor, tantaque contentio. At ô rem incredibilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ stetit, ceteroqui sterile atque infecundum. Hoffæus, cui Prouinciam aliquanto antè tradiderat, siue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad plura in dies indigeret, siue quòd, indulgendum paulisper valetudini ratus, iudicaret omnino lucubrandi studium renūtti oportere; primùm quidem interpellare scriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes ad alia diuertere, mox etiam cum Mercuriano, qui tum vniuersam Societatem Præpositus moderabatur, agere, ne porro pergeret; tandem etiam efficere, vt bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum opere abstineret. Quis hîc nisi eximie sanctitatis vir non commoueatur

simplicitate,

*abdicatio-
ne officij,*

*suppressione
libri,*

Iob 4.2.

*quem Pontificum
iussu cœ-
perunt,*

*Prouincia-
bis consilio
retardatum,*

*æquo animo
iulit.*

tur

tur animo ? quis non abortionis tam inopinatae iussu torqueatur vehementer ? quis de Prouincialis iudicio etiam fortasse non exposculet ? At leue nimis hoc, atque ad Canisij gloriam etiam exile. *Quantus qualisque* vir, quam perfectus obtemperandi magister sit oportet, qui imperia eiusmodi, velut ipsiusmet calu nutu definita, obuiis accepit vniis, incredibilisque animi voluptate amplexatus est ? Heliodorum Ecclesiae Tricentis in Thesaliâ Praesidem ferunt, cum Aethiopiam suam festiuus quam grauius exaratam vel premere iussus esset, vel se Episcopatu abdicare, Insulis priuari suis, quam libri famâ carere maluisse. tanti nimirum etiam optimo cuique suus est vel labor ne pereat, vel gloria ne fepeliatur : Canisio verò adeò non graue hoc neque acerbum seuerioris sapientiae funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in posterum consecraturus esset, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cum iam lentius studia sua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumque ; sat commode domi forisque hinc molestum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à se negotium geri posse perspiceret ; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, sepositâ interim scribendi propensione, adiuuant : *Valeant, aiebat, studia, si ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Postea verò quam à Mercuriano serio deliberandum sibi, vtrum mallet in scribendo pergere, an alias res agere, intellexit ; præter aequalitatem præfatus nihil, magno excelsoque animo sui ac sententiae victor suæ, *Libenter, inquit, in Patriâ nostrâ & aliorum sententiâ conquesiam, vt deinceps reliquam ætatem in Religiosâ simplicitate & simplici obedientiâ tranquillè consumam, vbi cumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel sustinere voluerint Superiores : horum iudicio magis quam meis desideriis vel propensionibus credam. Certè dum ita sentiet Prouincialis, ad scribendum redire non cupio, & fortasse bonâ conscientiâ non debeo.* Denique cum à Pontifice Gregorio missio vacandi que copia facta esset, tum verò ille summi beneficij loco cessationem accepit, rogauitque Deum, vt impertitæ quietis ac silentij fructum sibi iucundissimum, quamplurimum vellet esse salutarem. Neque ex illo tempore eius exaudita vlla est, quæ non dico sensum, sed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuo-

*Heliodoro
gloriosior,
Niceph. lib.
12. c. 34.*

*sui victo-
riâ,*

*super mi-
racula*

ris attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus clar-
 gitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium,
 vltimamque sanætimoniæ palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem
memorabi-
bili,
 prodigio à pestiferâ lue, quâ vexari crebrò antè consueuerat, immune
 seruauit: minus, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo,
 quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi forisque vir, præ-
 ceptam iam exspectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto
 immortalitatem, lubens volensque non animo tantum suo ac propen-
 sione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior,
 vnus imperantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego vir-
 tutem eius, hanc animi fortitudinem atque excellentiam, hanc tam præ-
 claram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scriptione, com-
eternâ,
 mentario, litteratum miraculorumque monumentis præponendam iu-
 dico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu
 memoria vigebit Canisij (vigebit autem propter eminentem illius san-
 ctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet,
 ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedi-
imitandâ.
 tiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumtaxat prouidendum hac in
 parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate pri-
 mum tam insignes Canisij palmæ nobilitarunt) memoriam gratâ solen-
 ni que memoriâ recolimus, vel minimùm à virtutis huius non vtilis ma-
 gis quàm gloriose vestigiis, tam illustribus tamque præclaris, deflexisse
 videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum lucrandarum ani-
 marum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum per-
 fectionis culmen ascenderit, quibus præsidis aduersus hostes omnes,
 suamque in primis ipse voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogita-
 tione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum
 vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem il-
 lustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius
 suscipi à nobis admitti que potest. Quare etiam atque etiam oro vos
 obtestorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ lau-
 dem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram
 illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam et-
 iam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem
 omnium sæculorum transmittere velitis.

EXERCITATIO POETICA.

EPISTOLA HEROICA

ALEXANDRI FARNESII Ducis Parmensis ad PHILIPPVM II. Hispaniarum Regem, suadentis vt in vrbibus Belgij à se recuperatis Collegia Societatis IESV collocet, singula pro arcibus futura.

*N*iterùm iustam Deus & Victoria caussam,
Proque tuis & te quæ geris arma probant.
Auspicis, Rex magne, tuis Antuerpia cessit;
Quo steterant hostis, stant tua signa loco.
Ære sonant turres, tormentis mania; plausu
Pars populi melior, totaque castra fremunt.

Jones, lætitiæ testes, per compita lucent:
Pulsa loco Pietas ad sua templa redit.
Ipse triumphali se cingit arundine Scaldis,
Cuius curat, ipse scire videntur aquæ.
Vrbs tam firma situ, tam vasto flumine septa,
Inuisa virtuti credita penè fuit.
Vrbs tamen hæc, flumenque tuo iam Marte receptum,
Spem facit hoc recipi cetera posse modo.
Hæc tibi succubuit, quam dum videt esse subactam,
Ipse fidem victor vix sibi miles habet.
Ex quo scuta virum, galeasque, & fortia voluens
Corpora, tardum egit Mosa cruentus iter;
Cum Traiectini rubuerunt sanguine muri,
Nec rubuere minis militis arma tuis;
Nulla fuit maior victoria, nulla triumpho
Dignior: hæc visa est Belgica penè capi.
Flandria nunc tuta est, nunc tuta Brabantia; totique
Oppida que cepi, nunc ego capta reor.
Nunc demum (gratave tibi) tot vicinus vrbes,
Impia que tulerant in caput arma tuum.
Vicinus, heu! vrbes; tumidum non vicinus hostem!
Victus adhuc vires, telaque inermis habet.
Tela, quibus frustra concurrant ensis & hasta,
Nec quibus ocludant murus & vnda viam.
Forsitan hoc quæris, quæ sint tam noxia tela,
Quæ tibi plus armis esse cauenda putem?
Sunt animi cæcis decepti erroribus: illi
Pro telis fraudem perfidiamque gerunt.
Non hæc militibus, non hæc comespicitur armis,
Hæc nullâ belli vincitur arte lues.

Conde altas turre, ipsique minantia celo
 Mœnia, quæ vastis ambiat amnis aquis;
 Mœnia transfiliet, fossas superabit & undas,
 Et sibi per turre vallaque sternet iter.
 Mille seras validis, ut serues, adice portis,
 Mille seras tacitâ detrabet illa manu.
 In portis vigilet vigilet per mœnia miles,
 Quâ subeat, cacas inuenit illa vias.
 Troia stetit victrix, dum virtus miscuit arma,
 Obuciens telis tela, virisque viros.
 Non armis illam celestibus acer Achilles,
 Non gemini Atrida, non Telamone satius,
 Non anni domuere decem, non mille carinae:
 Tam fortem exitio fraus tamen una dedit.
 Hæc metuenda tibi est, hæc captas obsidet vrbes;
 Nempe animos gentis cordaque capta tenet.
 Nec tamen innata est talis recordia Belgis;
 Ingenio populus diffidet ille suo.
 Nec tamen illorum tibi pars parere recusat;
 Sed pars imperiis est aliena tuis.
 Hæresis infecit. caput est & causa malorum
 Hæresis: hac orcus nil, puto, peius habet.
 Illa furens latè per campos errat & vrbes;
 Quaque errat, Stygio sub pede luet humus.
 Crinibus euulsos in vulgus proicit hydros,
 Et furiis implet pectora tacta suis.
 Hæc ferro & flammis, hæc cade & sanguine gaudet;
 Iniicit hæc auidas in tua iura manus.
 Vnica lex illi, nullas agnoscere leges;
 Quod iuuat & lubuit, iusque piunque vocat.
 Fas illi, omne nefas; illi discordia, pax est;
 Virtus, impietas; fœdera, nulla fides.
 Plus tibi quàm Belgæ nocet hæc; hæc una rebellat;
 Hæc in te pugnat viribus vsa tuis.
 Nec parcit Superis: Superum mysteria sepè
 Sparsit humi, & canibus sepè voranda dedit.
 A se direptis infert incendia templis:
 Quàm multa in cineres, hei mihi! versa iacent.
 Cumque videt flammæ, animos accendit ab illis:
 Sic noua se pietas, sic nouus ardor alit.
 Vrite cum templis Diuos, ait, vrite flammæ;
 Ille mei in Diuos ignis amoris erit.
 Quæ violat Superos, quæ calum oppugnat, & ipsum
 Numen, Principibus parceret illa suis?
 Aut non illorum terras spoliaret & vrbes?
 Nec quidquid raperet, crederet esse suum?
 Credat ut esse suum, satis est rapuisse; rapinis
 Pascitur: has belli præmia, iusque vocat.

Sed quia bacchantem reprinnis, frenasque rebellem,
 Nec finis, ut spoliis crescat inulta tuis;
 Et quia que rapuit repetis, repetita tueris,
 Teque opibus perdi non finis ipse tuis;
 Te vocat immitem, te nominat illa tyrannum:
 Et vulgi facem, qua sibi credat, habet.
 Error hic à teneris cum crimine discitur annis,
 A teneris discit te violare puer.
 Nota caro; non hoc, toties qua fœdera rupit,
 Quamuis sit mendax, ipsa negare potest.
 At tu bella moues, & multo milite pugnas,
 Ut rapias illi, quod prius illa tibi.
 Quid tamen arma iuuant, quid capta Brabantia, quidve
 Ante tuos supplex Flandria tota pedes;
 Si maneant animi, quales dum bella parabas,
 Armaque si solæ deposuere manus?
 Si maneant animi placidâ sub fronte rebelles,
 Et subito erumpat flamma putata cinis?
 O quoties vincenda tibi tua Belgica restat!
 O quoties Hydræ colla secanda nouat
 Hei mihi! si frustra victor tot praelia gessi:
 Hei mihi! si frustra tot cecidere Duces.
 Fac tamen has multo flammas extinguere nitar
 Sanguine, & innumerâ cede piare nefas.
 Quid tibi submittent, nisi vultum rursus & ora?
 Quæque iterum fallant, quid nisi verba dabunt?
 Credemus verbis iterum celantibus iras,
 Experti, flammas quas tegat ille cinis?
 Eheu! quàm facile est crimen non prodere vultu;
 Quodque animus versat, dissimulare nefas?
 Ergo age bellorum cum bellis eice caussam;
 Inque suo tantum semine tolle malum.
 Cum quâ venerunt, discedent bella; redibit
 Hac abeunte, abiit quæ, veniente, Fides.
 Sed neque Marte tuo potes hanc benè vincere pestem:
 Si posset subigi Marte, subacta foret.
 Nempe fero Medici non sanant omnia ferro
 Vulnera; nec quoduis tollitur igne malum.
 Apta suo hac medicina loco est; queis flamma noceret
 Corporibus, vires succus & herba dabunt.
 Nec mihi, quâ sanem subit ars; mea ferrea dextra est:
 Vix mollem hæc possunt vulnere ferre manum.
 Quæ velit infestis animis possitque mederi,
 Turma virum est; IESV nomen & arma gerunt.
 Cum studia illorum (memini) moresque notasses,
 Dixisti: Gens hæc nomine digna suo est.
 Illa tuis addet, quod adhuc, Rex magne, triumphis
 Desuit, & tandem plena trophæa feret.

Et quoniam sanare tuos, quàm perdere maui;
 Vtilis hæc victis hostibus hostis erit.
 Non illi validis torquentur pila lacertis,
 Nec saevo rigidum cingitur ense latus:
 Non gerit illa manu clypeos, nec spicula versat,
 Nec ferro pectus, nec tegit ære caput:
 Sed virtute animos, & cali munit amore,
 Nilque prius armis Relligionis habet.
 Bella mouet vitii; fraudes oppugnat & iras,
 Deque sua pulsas protinus arce fugat.
 Sed quoties pugnat, patienti pugnat amore:
 Cedit, & hac gaudet quilibet arte capi.
 Sæpè refert fractosque arcus & zela Cupido,
 Et queritur plus hæc arma valere suis.
 Sæpè sibi doluit contumdi cornua Bacchus,
 Cum dolor in lacrymas verteret omne merum.
 Vidi ego mutatum subito, qui dixerat antè:
 Tu mihi Bacche Deus, tu mihi Cypri Dea es.
 Vidi ego iuratos in mutua vulnere ciues,
 Quâ tulerant gladios, fœdus inire manu.
 Qui tantos motus, tantos compeferet ignes,
 Ex IESV solers agmine miles erat.
 Adde quòd, in teneros dum pernuigil excubat annos,
 Discat ab his quid sit turpe decensque, puer:
 Vique ipsi Regum Domino, rerumque Parenti;
 Sic quoque seruandam Regibus esse fidem.
 Viderat hanc aciem, totoque expalluit ore
 Hæresis, & colubris sibilis vana dedit,
 Aduersasque suis detestans artibus artes;
 Crescit in exitium gens, ait, ista meum.
 Dixit, & euulsos lacerans cum crinibus angues,
 Concussit rabidum terque quaterque caput.
 Gens pia cresce, precor, furiamque euerte nefandam;
 Perdentem populos Regnaque perde luem.
 Tu monstri insidias oculos deducis ad ipsos,
 Tu quæ tecta cupit damna, latere vetas.
 Per te mille doli, per te mendacia mille,
 Errores per te probraque mille patent:
 Stulta quibus leuitas, hebetisque amentia vulgi
 Plaudit, & insanâ credulitate fauet.
 At tu consiliis, oro, Rex, annue nostris,
 Si tibi, si cupias consuluisse tuis.
 Dum licet, illorum clades auerte tuasque,
 Et dubiis rebus, quam potes, affer opem.
 Maior adhuc superest pars belli, vincere victos,
 Huic operi vna cohors desit, & vna sat est:
 Quæ signis animisque suis inscripsit IESVM
 Ritè cohors, castris deficit vna tuis.

Unam militia, vt Belgas tuare, cohortem
 Adde tue: numerum non habet illa suum.
 Hec tibi captiuas subiget feliciter vrbes,
 Quam tua tam validis agmina plena viris.
 Vincant arma viri, Belgas hæc vincet; & hostem
 Hac subiget, quâ plus parte timendus erat.
 Crede mihi, quot huic dederis Collegia turme,
 In quibus excubias seruet & ipsa suas:
 Tot speculas dederis, tot captis vrbibus arces,
 Quæ nullâ poterunt fraude, nec arte capi.

O D E

Ad Amplissimum virum, Dominum MARTINVM SI-
 VILLA, FERDINANDI filium, Magni Concilij Re-
 gis Senatorem, cuius parens olim Antuerpiæ diuo
 IGNATIO eleëmofynam largitus.

HVc ades magni columen Senatus;
 Par auis, maiorve, Siuillianis;
 Fors & hoc dici finis, ô meorum
 Prime Sodalis.

Gestiens nulli mea plus amari
 Musa, te ad primi noua festa sacri
 (Magna si quidquam tibi donat or-
 Curia) poscit.

Ducta iam denos decies per annos
 Temporum vitrix stat; & augurari
 Vatibus si quid datur, ibit annos
 Maior in omnes

Magna Loiolæ soboles: nec illam
 Sit potens aut trux cruce & igne Iapon
 Perdere, aut nostro toties cruentus
 Sanguine Maurus;

Nota nec Calus rabies Ministri, aut
 Pertinax odisse Lutherianus;
 Non edax luor, vigil innocentum
 Rodere famam.

Nostra quin etas odiis ab ipsis
 Longius vires animosque ducet,
 Qualis aduerso violentus ignis
 Flamme crescit.

Nam quid in Numen Superosque possint
 Tam leues ausus hominum? paternâ
 Si tegit natos ope dux I E S V S;
 Scuiat asper

B b b b b

Maurus

Maurus & Iapon, fremat & Lutheri
Dira, Caluiniq̄ue ferox propago;
Iungat armatas, licet, Orcus iras,

Nil moror; vnus
Spernere obstantes animosus hostes,
(Martius quò me rapit ardor?) vnus
Obuium cunctis dabo pectus, audax

Dicere pugnam.

Musa sed gressum preme concitatum:
Namque me pugnas per & arma ferri,
Nec locus, nec mens; magis at modestum

Dicere carmen.

Qualiter Loiola Deo incitatus,
Tecta fortunatq̄ue suamq̄ue fortis
Patriam fugisse, Parisiorum

Venerit urbem.

Urbs nimis felix, meritò inuidenda
Ceteris terris, tua nosse prudens
Si potes tanto bona que parauit

Hospite calum.

Forma si vili tibi, sapè vili
Mens amat formà latuisse. Virtus,
Fronte non solà benè semper asti-
mata, recessus

Pectoris cacos habitare gaudet,
Mox suam latè explicitura lucem.
Sic cinis flammis subitò daturum

Occulit ignem.

Quid loquor? raros latitantis erget
Cura virtutis; nec auara curat
Dextra, si sortem premat immerentum

Tristis egestas.

Hinc frequens Scaldim Sequane anteponeus
Nudus argenti properare magnam
Suevit Antuerpam, stipe colligendâ

Diuitis urbis.

Tuq̄ue non parçâ numerasse dextrâ
Diceris (magnum habet illa testes
Fama) mi numquam reticende Ferdi-
nande Siuilla.

Te canam quando me iterum biuertex
Mons feret postliminidè Poëtam:
Tunc caue valles resonante dicent

Voce Siuillam.

O D E
AD NOBILISSIMOS DOMINOS
CONSVLES AC MAGISTRATVS
ANTVERPIENSES.

ANTVERPIA D.IGNATIO munifica, viuo mortuo-
que: viuo eleëmofynam sæpè largita, mortuo prima
terrarum magnificentissimam adem excitauit.

IO triumphe! prima tot Urbium
Anuersa gaude; prima, Sodalium
Ignatianorum triumphos
Ire nouos redeunte sæclo,
Gratare: pars est ante alias tibi
Ingens in illis. O meritis pares
Aut voce quæ satis lyræve
Musa potens cecinisse grates!
At tu mearum, qui citharam tenes,
Præses Dearum, Phœbe; biuertici
Descende Parnasso, rogatusque
Aduaticam meliore pleetro
Molire laudem, qualiter hospitem
Parisiorum finibus aduenam
Donare Loiolum potentum
Sueta virum stipe copiosâ.
Namque igne postquam pectora celico
Attacta sensit, protinus & larem
Post terga speratosque honorum
Dat titulos animosus exul.
Non multus illum frater imagines
Monstrans aurorum, & degenerem arguens
Querela, non supplex rogantis
Ira domus, humilesque palmæ;
Non dulce quidquid, magnificum aut putat
Mortale vulgus, mente quatit virum
Constante; nec terret relictis
Dura opibus veniens egestas.
Milsine, dixit, sanguine Cantabro,
Diuis amatam pauperiem pati
Recusam, in exemplum trahentis
Ire Ducis piger, & vocanti
Parère celo? scilicet arduæ
Dum Pampelona mænia Gallico
Concussa tormento laborant,
Impavidum feriant ruinae,

Et non inertem, nec timidum mori,
 Dicat vel hostis: cum melior vocat
 Me causa pro magni Tonantis
 Religione, sacris, & aris,
 Cum sciantes Orcus Erinnydas
 In bella ructat; signa ego perfidus
 Defertor eiuem, meorum
 Supplicis patiens teneri?
 At non mei sic sanguinis immemor,
 Stirps bellicosi mascula Cantabri,
 Turmas per hostiles anhelò
 Vulneribus meruisse palmam.
 Sic fatus, acri pectoris impetu
 Velox paternam cedere de domo,
 Contempsit obstantes amicos,
 Et lacrymas abutum morantes.
 Fertur propinquam nudus Iberiam
 Fines pererrasse, & per inhospitas
 Cautesque, Pyrenesque dorsa,
 Ad Sequanam properasse ripas.
 Hic exsulantem exercuit improbus
 Labor sciendi, discere iam graui
 Aetate dissectum, & seueris
 Difficilem studiis: at ipse
 Lætus profanam militiam sacram
 Mutasse, duram tentat opus via,
 Magnisque luctatur Sophistis,
 Puluere conspicuus decoro:
 Donec rogata destituit ope
 Ferox egestas expulit hospitem
 In arua Belgarum, & superba
 In patriam tulit Andouerpæ.
 Hic non auaros indigenas, neque
 Clausas egenis Aduaticum manus
 Sensisse gausus, benignæ
 Multa bonus canit augur urbi:
 Ventura quondam tempora, tempora
 Saturniano qualia seculo
 Colit vetustas, cum nec auro
 Sit pretium nitidisque gemmis,
 Cum tota cornu diuite copia
 Se fundat agris. ô! precor audiat
 Hæc uoia Lniole, & secundis
 Annuat auguriis Olympus.
 Hac spe superbo templa dicauimus
 Aeterna saxo, non imitabile
 Opus, nec audendum Myroni aut
 Praxiteli; magis inuidendum.

Hac spe, meorum gloria carminum
 Antuerpianæ lumina Curia,
 Ignatianeos triumphos
 Luminebus celebrate festis.
 Vos nec tacebit posteritas; neque,
 Si nostra quidquam Musa potest, meis
 Vos incelebratos relinquam
 Carminibus, patriæ ô Parentes!

PATRIS CORNELII SILVII
 IN MARI GLORIOSA MORS.

N Vntia Flandriacas dudum compleuerat oras
 Fama, mari toto magnis Volitare Batauos
 Classibus, Arctoum claudi sub retibus æquor.
 Extemplo commoti animi: fremit arma iuuentus
 Nautica; prima ducum sibi quisque pericula poscit.
 Tum portu educunt naues; pulsata per Urbem
 Tympana dispersos cogunt ad littora nauas.
 His aliud cunctis presentius additur armis
 Auxilium, septem delecti ex Ordine Patres
 Qui IESVM Vita studiis, & nomine præfert:
 Heroum genus inuictum, quod in omnia ponti
 Loiolide nautis socium discrimina mittunt.

Hos inter comes ad naues non Ultimus ibat
 Siluius, intrepidum pectus. Qui vultus euntis,
 Que species fuit, & magna constantia mentis,
 Dum peteret quod non erat euasura periculum?
 Vt primum adspirant aera, sinuataque tendunt
 Vela Noti, timor Hollandum retinacula soluit
 Classis, & inuehitur pelago. Pars mitior anni
 Desierat, tempusque aderat quo Belgicus horret
 Fluctibus Oceanus, spirantque Valentius Austri.
 Non minus ad Boream cursus, gelidosque Triones,
 Inceptos peragunt. fertur cita gurgite classis.
 Iamque aded innumeris constratum retibus æquor,
 Piscantumque rates per fluctus ordine longo
 Dispositæ procul apparent, confusa trabuntur
 Retia; turbati trepidant mussantque Bataui.
 Iam clamor, iam terror erat; sed certa maligni
 Heu! spolia, & certos venti inuidere triumphos.
 Ergo alacres dudum à tergo spirantibus Austris
 Omnibus in Catos nequidquam nauibus ibant,
 Intenti in-pugnam, cum vento horrere profundum
 Paulatim magis atque magis: commota tumescunt
 Equora, maiorique fremunt stridore procella:

B b b b b b ;

Et

Et nunc vicinos oculis sublimior unda
 Subducit, rursus equato mox gurgite reddit
 Hollandos. spes nulla manus committere pugna.
 Hornius (hic classi ductor) cum fluctibus, inquit,
 O comites, si me celi non fallit imago,
 Pugnandum est hodie. Feruet mare, tergaque celo
 Erigit : hunc timeo Batauis plus omnibus hostem.

Vix ea fatus erat, ventisque instantibus ingens
 Pars maris in nauim affiliens, ipsumque virosque
 Proluit. Extemplò accurrunt per curua madentes
 Transtra viri, funes laxant, subductaque Coris
 Vela negant : vasto dispergitur equore classis.
 Quis coniurati motus fremitumque profundi
 Explicet? aut possit verbis equare fragorem?
 Nulla quies, mediis credas in fluctibus Alpes
 Vndare, inque rates liquidos incurrere montes.
 Heu! quid agant maris in tanto calique tumultu?
 Quò cursum intendant miseris? diffiditur arti;
 Quoque fretum ventusque rapit, sine lege feruntur.
 Quis tibi tum, Silui, sub tanta pericula misso
 Sensus erat? tali cum feruere cuncta tumultu
 Prospiceres puppi è summâ, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis stridoribus æquor?
 Corpus, quod poterant vnus, cum naue proterui
 lactabant venti; mens inconcussa manebat.
 Non illum exitij certa impendentis imago,
 Non vasti vndarum cumuli, quos vndique Nereus
 Concitat, inque ratem factò velut agmine torquet,
 Affecere metu: stat inexpugnabile pectus
 Uerois, fessos vocat ipse ad munia nautas
 Intrepidus, pauidisque metum vectoribus aufert.
 Hos inter plures calique marisque fragores
 Effluxere dies, nec tempore victa remittit
 Tempestat; crescit rabies, propiusque minatur.

Est Batauos ultra, quâ sese littora circum
 Oceanus Frisia magno curuamine flectit,
 Dorsum immane mari Hyrtis: circumflua vasti
 Vnda freti nomen terra Vlielandia fecit.
 Illa ubi destituit pelagus, solitusque retraxit
 Æstus aquas, longè aggestas ostentat arenas
 Splendida; mox rursus ex alto redeuntibus vudis
 Insidiosa latet sub gurgite, certa carinis
 Pernicies, quascumque vadis impegerit æstus.
 Huc tanti ignaros discriminis aspera ponti
 Et Borea furialis hiems rapit. Hæc super addunt
 Horrorem tenebræ, duplicataque noctis imago
 Iam magis atque magis, vicina pericula celat.

Noctis erat medium; rector sese infcius alto
 Lactari velut antè putat, nec turbida prater
 Equora, quod metuat fugiatve, subesse periculum:
 Cum subito ingenti nauis succussa fragore
 Constat, atque vadis infixâ tenacibus hæsit.
 Conclamant nautæ exanimæ, miseroque plulatu
 Cuncta replent: veluti cum mania subruit urbis
 Hostis, & euersis muris valloque potitus,
 Incautos subito aggreditur certamine ciues.
 Turbam inter trepidantem accurrit Siluius; utque
 Nulla super miseris prater caelestia cernit
 Auxilia, ante oculos infixam cernit arenis
 Stare ratem, à tergo pontum sine fine furentem:
 Submittit genua, & cum vultu ad sidera palmas
 Attollens, Moriamur, ait. Si corpore solui
 CHRISTE iubes, miseraque vocat lux ultima vitæ,
 Adsum: nulla mora est; venientes pectore toto
 Excipiam fluctus. habeat sibi corpus, & alto,
 Ut volet, Oceanus mersum sub gurgite voluat.
 Dum meus ille animus viuat, dum spiritus ad te
 Liber eat, patrj leuis est iactura sepulchri.

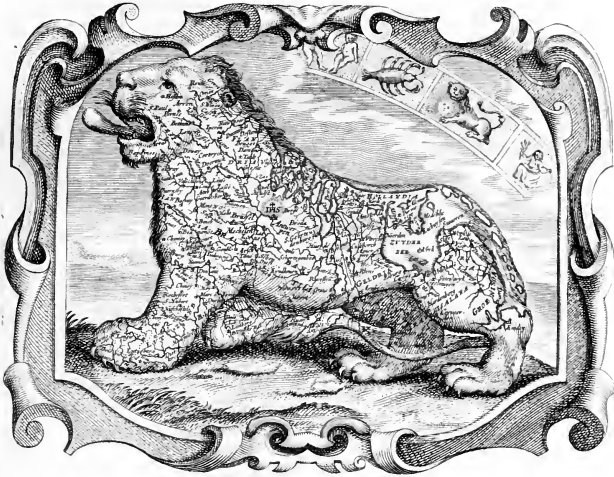
Sic fatus, properè surgit, vultuque sereno
 Pallentem ad turbam versus: Nunc pectore firmo,
 Nunc animis opus est, comites, abssistite planctus
 Utque decet Dunkerkanos, utque ignea sepè
 Fulmina tormentorum inter fecistis, auitæ
 Nunc quoque virtutis memores, contemnite mortem.
 Obruat ignauum hoc vndis & inutile corpus
 (Si visum est superis) pontus; mens criminis expers;
 Vixitque Oceanum, seruabit inobruta vitam:
 Si modò corda dolor scelerum sibi conscia tangat,
 Et vitæ maculas lacrymarum diluat imber.
 Dixerat: ast dudum letales aluens vndis
 Accipiens, ruptæque trabes, & certa sub ipsis
 Mors oculis cunctis plus hortatoribus turgent.
 Tum verò admissas certatim expromere noxas
 Idem omnes simul ardor habet: secreta feruntur
 Vulnèra sub lucem, & multos suppressa per annos
 Crimina iam nullus retinet pudor; omnia promunt.
 Hæc illi: furit intercà non segiuus aquor,
 Sublimemque aestu subterlabente carinam
 Sapius attollens, summis suspendit in vndis.
 Illa freto redeunte suo mox pondere præceps,
 In fatale vadum recidit; quassata ruina
 Dant latera, insnuant laxis compagibus vnde.
 Iam facies maris intus erat; Cornelius aquor
 Pectore propellens, mediâ sub morte natantes

Confirmat socios; nunc huc, nunc aduolat illuc,
 Oblitusque sui fertur: En vulnèra nobis
 Illa patent (nam dextra crucem sublata tenebat)
 Huc alacres pleni que animis properate, superstes
 Fluctibus hæc animus se tutus in ostia condat:
 Hoc nulli poterunt nos portu excludere venti.

Talibus oranti vasto stridore delibescens
 In partes utrimque ratis diuisa recessit.
 Tum piceum erumpens fundo mare, fracta carina
 Membra, virosque simul diducto absorbet hiatu.
 Pauci, quos melior inuit fortuna, natantes
 Amplexi manibus tabulas, conuulsaque mali
 Robora, in hostilem tandem excutuntur arenam.
 Siluius, ut rupta nauim compage solutam
 Vidit, & ingenti patefacto irrumperè fluctus
 Limite, pendens manibus complexus utrisque
 Effigiem CHRISTI; Nunc, o IESV, accipe, dixit,
 Hanc animam, laterisque tui sub vulnèra conde.
 Plura precaturum inuoluit sub gurgite vortex,
 Moxque iterum fundo sublatum reddit ab imo.
 Ille natans fluida subnixus fragmine puppis,
 Inter aquas IESVM, quoties finit hiscere fluctus,
 Voce refert, IESVM que ipsis immurmurat vndis:
 Donec vi veniens pontus, quæ vexerat illum
 Excussò longè è tabulâ vocemque animumque
 Abstulit, & nigro correptum tortice torsit,
 Non ultra superas emergere passus in auras.

I felix anima, & victrix pelagique, tuique,
 Naufragio è medio pulchrum molire triumphum
 Ad Superos; tecumque animas, quas ritè piasti,
 Illustres animas, vitamque in funere nactas,
 Ceu spolia atbereis, ut dignum est, sedibus infer.
 Quamuis Oceanus medio sub gurgite corpus
 Exanimum premat, aut versent in littore venti:
 Tanta tamen virtus nullis ludibria debet
 Fluctibus aut ventis; ridet quodcumque minatur
 Pontus, & inuitis victrix emergit ab vndis,
 Ipsa sibi placidus quouis in turbine portus.

Belgica Festum S. Ignatij mense Iulio suum vindicat.

Sol in Leone Belgico.

ECce Cleonai micuit dum sideris astrum,
 Tactaque Phœbeo fulgurat igne iuba;
 Ignati celebrare diem Leo Belgicus ardet,
 Et facit hic terris, quod facit ille polo.
 Iamque toros multo comit formosior auro,
 Signaque Loiola pectore fixa gerit:
 Et procul inflexâ Diuum cervice salutans,
 Gaudet sacratos lambere posse pedes.
 Scilicet insolito latè fremit excita plausu
 Belgica, Loiolam deuenerata suum.
 Hinc memor hospitij, veteres Antuerpia amores
 Suscitât, hinc studiis amula Bruga suis.
 Mille diem geminant votiuis ignibus ara:
 Mille faces noctem, dum venit illa, fugant.
 Omnia cum fulgent, flammâs super emicat omnes
 Quod sacro Ignatius fundit ab ore iubar.
 Hoc Belgæ obseruant, oculos hoc sidere pascunt,
 His facilem meritis in sua vota trahunt.
 Quin Pater ipse, poli bene vix statione receptus,
 Viserat indigetum tecta per alta choros,
 Cum stertens oculos, veteres respexit amicos,
 Optauitque novos, Belgica templa, lares.
 Hec colit, hæc ambit, seque his oblectat in oris,
 Hic sobolem lato germine multiplicat.
 Parcite Romani, populares parcite Iberi;
 Belgica & ipsa sibi vindicat Ignatium.

CCCCC

Missio

Missio Hollandica.

Inter delphinas Arion.

Pænè superfuso tellus iacet obruta ponto,
 Quam Frisis & Bataui Mattiacique tenent.
 Utque in aquis, aut inter aquas prope littora nati,
 Sic gaudent in aquis vivere, & inter aquas.
 Felices olim, Regis cum iura colebant,
 Romanamque, Deo debita iura, Fidem:
 Cum necdum belli fraudumque indagine capti,
 Subdiderant duro libera colla iugo.
 Eheu! nunc Dominoque suo Celoque rebelles,
 Ruperunt iuncta iura fidemque manu.
 At bene quod melior tanto in discrimine cursum
 Pars tenet, & scuis altior exstat aquis.
 Pars etiam rapidis quam vortex merferat undis,
 Sospes inoffensum per freta carpit iter.
 Vos statio fessis, vos mersis vita fuistis,
 Cum sociam, IESV turma, tulistis opem.
 Vestrum opus est illis seruare aut reddere vitam,
 Quos noua tam seui gurgitis ira premit.
 Per vos in medio securi turbine ludunt,
 Et retinent certum quod docuistis iter.
 Nec leuis est vestri merces pretiumque laboris,
 Cernitis unanimes pectora iuncta fide.
 Sic olim medios inter delphinas Arion,
 Ipsosque & tumidas carmine mulsit aquas.
 Tacta fides cithara delphinas in aequore iuuat:
 Hos iuuat, & per vos seruat auita Fides.

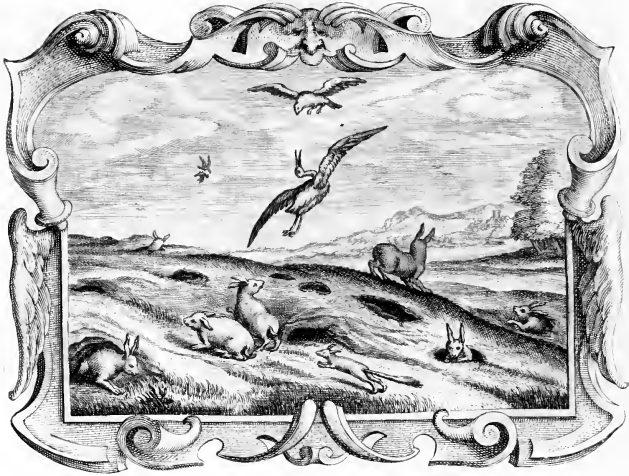
Fructus Missionis Hollandicæ.

Occide, & manduca. Act. 10.

PAnditur en calum; procul hinc, procul ite profani:
 Quidquid id est, fiant visa secunda, precor:
 Ab meliora piis. venientia lintea calo
 Conspicor, immundis lintea plena feris.
 Has ego sustineam confusâ cade necatas
 Mandere, & impurâ polluere ora dape?
 Hoc tamen ostento Gentes seruare profanas,
 Nostraque iussus erat sacra docere Petrus.
 Talia multa queri, Socij possētis I E S V,
 Qui colitis Batauū quam mare pulsāt humum.
 Illic est quodcumque Petro fuit antè timori:
 Hanc tamen ora petunt vestra manusque dapem.
 Non placet impuros, ut putria membra, recidi;
 Si medicâ possunt membra coire manu.
 Viuant, atque nocens ponant aliquando venenum,
 Paruaque pars sani corporis esse velint:
 Vt sano incipiant tandem arridere palato,
 Sintque dapes grate, que prius horror erant.
 Hoc agite, ô Socij, infectis succurrite membris,
 Vertite in optatos ipsa venena cibos.

Missionis Hollandicæ latebræ.

Ἐν κλυθμάσιν πλέον ἀφθονός ἐστιν ἄγρα.

Vberior latebris venatio.

Αλλ' ὑμεῖς θεῖον καὶ ἀνίκητον θύματα ἐστὶ,
 Οἷπνες αἰρετικῶν τῶν ἐφοδωτόμοι
 Γὰρ πολεαίς, βελασὲν πια μὴ ἀγρεύετε θῆρας,
 Μὴδ' ἐπὶ οἰωνὸν πλέγμασιν ὑμετέροις
 Ἀλλὰ βεβῆτε, πολλὰς τε πόνους χελειπίας τε παθόντες,
 Ψυχῶν ἔχθ' ὄσμὸν τλήμονα παρτίδιτε.
 Γέτε γδ', ὡς τὸ γέρας ψυχῶν ἀειπαλλὰς ἔασσι,
 Πειράσθηθ' ἑὴν ἀμύματα, θάρσηται.
 Μὴδ' ἀκνεῖθ' ἐπὶ δῆπυ ἀρροσάμην ἐστὶ λαθόντες·
 Πόλλυακίς ἀγροσῶρ βέβητο θῆρα φανείς,
 Κρυπτόμην δ' ἐλέληθε· τὸ δ' ἐν κλυθμάσιν ἀρροσῶται
 Γμεσῶν, καὶ γδ' αὐτοῖσι ἀγροσῶται
 Ἀφθονός ἐσ' ἑππλέον· ἰδὲ, πῶς ὄξια κλάγγα
 Τοῖς περὶ ἄγρας σφόδρα ἐφίμην
 Ἰρηῆ, ὄρμηθεις δ' ἐν ἑσφδῶν ἀμφοποτάται·
 Ἀλλὰ μάτλη σφάδ' ἑστὶς ὄνυχας μεγαλῆς
 Βαλλόμεν ἀμφὶ φυγόντι, πλέως ἑστὶς δ' ἀπολεκτέ·
 Εἰς διασύνται ἐσῶν, βῆσιν ἑνὸς κερσῆ.
 Οὐκ' ἀρ' ἐπὶ σφείσιν ὑπὸ κλυθμάσιν ἐστὶν ἐπίμην·
 Αἴθερ δ' ἐπὶ μίας φ ρήϊον ἔστι φυγῆν.

Missio Castrensis.

Da mihi animas, cetera tolle tibi.

Hinc venit Assyria & Babylonis robur in armis,
 Inde Gomorrhæi stant Sodomaëque duces.
 Insonuere tubæ: miscenti certamina Reges:
 Alternò latè sanguine terra madet.
 Iam Sodoma cecidèrè Duces; iam vincula passi,
 Felices socios qui cecidèrè vocant.
 Immeritum quoque Lot tristis fortuna coëgit
 Barbara captiuâ vincula ferre manu.
 Non tulit hanc sortem, neque tantum dedecus Abram:
 Hoc dute tercentum, stant noua castra, viri.
 Væ tibi, væ Babylon, nostrâ quæ clade superbis:
 Iam rerum versas experiere vices.
 Assyrii cecidèrè; Loti iam vincula stringunt
 Assyrios; Sodoma reddita præda Duci est.
 Victor Abramus ouat: cui Rex: Age; diuide prædas,
 Redde animas nobis, cetera tolle tibi.
 Dicite vos Socij, vos Regia castra secuti,
 Quæ referet vester præmia digna labor?
 Quo lucro stabit victoria? dicite Regi:
 Da nobis animas, cetera tolle tibi.
 Præmia non leuium ferimus satis ampla laborum,
 Si nostrâ constet vitâ aliena salus.

Ccccc 3

Missio-

Missionis Castrensis optima præda.

— Pars optima prædæ
In noua dat vires certamina. —

Quid non venator, quid non vigil inuenit auceps?
 Quas non illecebras quaestus vtrumque docet?
 Ah fuge, præmoneo, fuge, dum licet, ardea: capta est
 Altera; ne fias altera præda, caue.
 Insequitur, rabidosque in te falco exserit ungues;
 Quæque prius comiti, iam tibi rostra parat.
 Scilicet hunc primæ pars allicit optima prædæ,
 Inque nouas pugnas, & noua bella rapit.
 Vos quoque, quos socio sibi nomine iunxit IESVS,
 Exstimulat prædæ nobilioris amor.
 Audio, vox vna est: Iuuat, ô! per castra, per hostes
 Tendere, quâ calum, quâ Deus ipse vocat.
 Inuisa virtuti nulla est vias repperit illam,
 Aut facit: in medio nil timet illa metu.
 Est hic, est animus vite contemptor, & astra
 Sanguine venali qui bene credat emi.
 Sic agite inuisi Heroës, per tela, per enses
 Obuia in oppositam pectora ferte necem.
 Militibusque suas Ducibusque relinquitæ prædas,
 Vestra suo sint cum milite præda Duces.
 Omnibus è prædis pars hæc erit optima prædæ:
 Hæc animos vobis in noua bella dabit.

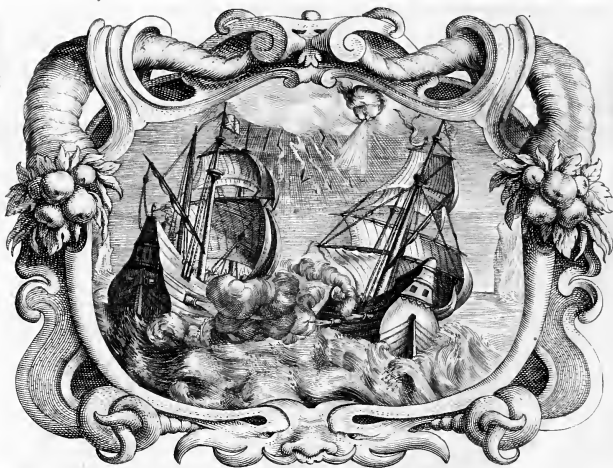
Missionis naualis vtilitas.

Iactemur, modò profimus.

NOs quatit argenti Boreas modò missus ab Arcto,
 Fronte modò aduersà vexat agitque Notus.
 Nos Zephyrusque Eurusque agitant. ludibria ventis,
 Quicumque æquor agunt, irrequieta sumus.
 Non tamen æquoreis frustrà fluitamus in undis;
 Non mare nos frustrà, seuaque iactat hiems.
 Nam vada signamus, cæcasque sub æquore Syrtes;
 Has simul et vitet, naufragiumque ratis.
 Iactemur, modò profimus; modò nauita per nos
 Euitet Syrtes, insidiasque maris.
 Nos quoque Loiolide (nec frustrà) dulce putamus
 Iactari instabili per maria alta rate.
 Iactemur, modò profimus. depellite nostris,
 O nauta, ò miles, vestra pericla malis.
 Nauta caue, dum resque sint, tua vela retorque;
 Hac fuge, naufragium ne patiare, vada.
 En vitium nauis patitur. celer obstrue rimam;
 In nauem irrumpunt hac mare morsque via.
 At tu quid lentus torpes? sta miles in armis;
 Qui necet, aut animam vulneret, hostis adest.
 O bene! paretis? Nunc nobis dulce periculum,
 Nunc est terra grauis, nunc iuuat ire mari.
 Fluctibus & ventis iactemur, dummodò vestris
 Hic animis proficit subueniatque labor.

Missio naualis ardua.

Intentant omnia mortem.

EN quanto peragant cursum discrimine puppes,
 Quas procul à patrio littore pontus habet.
 Indomitum venti voluunt mare, sedibus imis
 Eruta conuulsam verberat unda ratem.
 Vicini exitium scopuli, syrtesque minantur,
 Fractaque spumosis astuat unda vadis.
 Fulminibus cælum superintonat; amulaque illis
 Altera tormentis fulmina missa fremunt.
 In ratis exitium conspirauere procelle,
 Fulminaque & fluctus, & vada caeca maris.
 Presentemque viris intentant omnia mortem;
 Mortem, quam timidis adferat ipse paor.
 State, ipsamque inter fortes consistite mortem:
 Hæc vinci à vobis se quoque posse sciat.
 Ut pereant alij, spes ut sit nulla salutis;
 Amisâ veniet vestra salute salus.
 Si medio ratis hausta profundo ad tartara sidat;
 Consecti cursus sidera portus erunt.
 O felix nimium cursus! non incubat illis
 Terra grauis, cælo quos leuis unda dedit.

Missionis Naualis lucra.

Emerget diues ab vndis.

A Rdua res lucrum. Quid non molitur avarus?
 Quas gremio condit terra, recludit opes.
 Terra parum est cupidis; in praedam cedit & aequor,
 Nec sat tuta freti gurgite gemma latet.
 Mergitur & caecas petit vrimator arenas,
 Scrutaturque, sinu quas Thetis abdit, opes.
 Crescit amor lucri, gelidisque accenditur vndis
 Dira fitis: medias aestuat inter aquas.
 Quid facis infelix? pelago male credis auare,
 Littus ama tutum: non habet vnda fidem.
 Vt tamen emergas; non sunt tua praemia tanti:
 Haec, si, dum sequeris, sit tibi vile mori.
 O quantum spolia his, Socij, meliora refertis,
 Quos hominum toties per mare raptat amor?
 Non illis adamas pretio, non certet iaspis,
 Non lapis Oceano concolor ipse suo.
 Praemia sunt animae, diuinae mentis imago.
 Istis nil spoliis ditius orbis habet.
 Ite alacres, date vela Notis, vocat Ausfer in altum.
 Tollat amor lucri, quem facit vnda metum.
 Ampla satis merces, lucrum discrimine maius.
 Diuini pretium sanguinis illud habet.

Patres nauales, instante pugnâ aut tempestate,
animos vectorum expiant.

בְּצָר

חֲזָקוּ מִתִּי חֵיל כִּי לֹא תֵלְאוּ בְהִבָּל
בּוֹקוּ בְּכֹל מָאֹד פֶּן תִּמְוֹתוּ מִחֵדֶל
הֲרִיקוּ תְהוֹמֹת וְהִבּוֹקָה וּמְבֹקָה
בְּצָר תּוֹשִׁיעֵכֶם וְאֲנִי מִמְּצֹקָה
הִשְׁלִיכוּ מִמַּיִם גַּם מִמֶּאֱתָכֶם לְעוֹלָה
רְמוּ שֶׁקֶץ בַּיָּם וְיִהְיֶה לְשִׁמְחָה תוֹגָה
שָׂאוּ מִשְׂאֵכֶם וְכֹל־מִשְׁקַל הַנֶּפֶשׁ
אֲנִי־תִכֶם תְּבוֹאוּ מִהוּ הַפֶּץ

INSTANTE PERICLO.

PErgite, namque instat leti crudelis imago:
Et pretium tanti vita laboris erit.
Id superest, validis sentina exhausta lacertis
Oceano reddat, quod malè gestat onus.
Vos animi melius labes, instante periclo,
Ponitis in medio, naufraga turba, mari.
Scilicet hoc premitur grauiori pondere nauis,
Quo sine tuta suum prosequeretur iter.

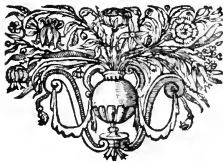

A L I V D C A R M E N

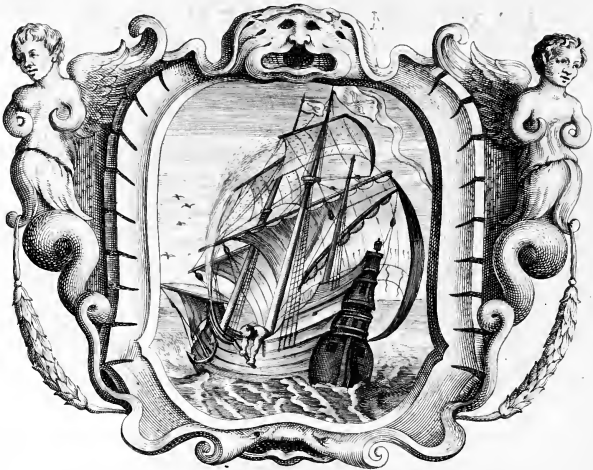
I N

E A M D E M S E N T E N T I A M.

N Vlla fides pelago. Pelagus discrimina mille,
 Mille vias leti, quâ spatiat, habet.
 Sunt vada, sunt syrtes, sunt Acroceramaia ponto:
 Multa rati Boreas, multa minantur aque.
 Nec fauor astrorum stabilis. polus ipse timendus,
 Et cum fulminibus qui ruit axe fragor.
 Sæpè mouet Batauus collatis praliam rostris;
 Et ponti victrix classis, ab hoste timet.
 Vt nihil accedat; senio rimisque fatiscens
 Ipse necaturas alueus haurit aquas.
 Qui regit, à scopulis, & ab hoste retorquet euntem;
 Quaque potest, grauidam fluctibus, arte leuat:
 Scilicet vt citius mare libera transeat vndis,
 Quasque mouet Batauus, vitet, & aura, minas.
 At quantò melius, quam fluctus, crimina Patres
 Tollitis! hæc peius quolibet hoste nocent.
 Nec tantum pelagus, quantum premit ira Tonantis.
 Est omni grauius pondere, crimen, onus.
 Sistantur Danaï, tardæ stant Aulide puppes:
 Causa latet; Phæbo iudice lesa dea est.
 Classe domum repetens Ajax, mare vincit & hostem;
 Sed tamen offensæ Palladis igne cadit.
 Ergo age qui tumido dubiam regis equore puppim,
 Discrimen si vis tollere, tolle nefas.

Patres nauales lacrymis pœnitentiæ vectorum animas ad portum salutis promouent.

Impleuitque sinum lacrymis.

AD portum properas? ponto ne fide nec Euris,
 Nil leuius vento est, mobiliusque mari.
 Tollit ad arbitrium Zephyrus, quod strauerat aquor:
 Et quæ spem dederat, iam facit aura metum.
 Certius arte rates inflataque vela reguntur:
 Arte cauent syrtes & vada cæca maris.
 Arte per obstantes sua flectit carbasa fluctus
 Rector, & aduersis navigat arte Notis.
 Spargit aquis velum, cursumque obliquat; & Austro,
 Quod petitur litus, non prohibente, subit.
 Non prohibere parum est: propellit, ut obstitit antè;
 Implet & humentes fortiùs aura sinus.
 Vita quid est aliud, nisi nauis concita vento?
 Et speciem fallax æquoris orbis habet.
 Portus, qui petitur, calum est: suus athere splendor
 Emicat, incerto sidera certa mari.
 Est facilis cursus: venti sed euntibus obstant;
 Quaque lubet, miseræ non licet ire rati.
 Vna salus superest; spargantur lintea fluctu,
 Inuito curret intra carina salo.
 Ille tuus labor est, IESV pugil: elicis undas,
 Inque sinum lacrymas ire per ora iubes.
 Nec mora, ventus adest, & felix Numinis aura
 Pronebit in portus vela ratemque suos.

Missio ad peste infectos.

Victima salutis publicæ.

Vrbe lacus mediâ Latias infecerat auras,
 Inuoluens damnis tectâ virosque suis.
 Roma metu palliet: populi commune sepulchrum
 Creditur, & melior nî Deus obftet, erit.
 Quid faciam ciues? humeris hic, ille lacertis,
 Quo claudi possit tanta vorago, ferunt:
 Omnia nequidquam. cumulo telluris biatus
 Crescit, & exundans diditur vrbe lues.
 Consultitur Phæbus: sortes oracula pandunt:
 Quod petitur, summum det tibi Roma decus.
 Augur in incerto est, oracula Curtius edit;
 Et, summum Romæ sunt, ait, arma decus.
 Quoque minùs dubites, in me tentare licebit:
 Sit vita damno libera Roma mee.
 Nec mora: uetùs equo, qualis tendebat in hostem,
 Insilit, & patulam claudit opertus humum.
 Magna viri virtus. sed vos nil ceditis illi,
 O pugiles, animæ prodiga turba tue.
 Non vos dira lues, quæ conficit omnia, terret,
 In mediis ausos stare cadaveribus.
 Seminecesque artus, & adhuc spirantia virus
 Corpora presenti visere morte iuuat.
 Omnia fert pietas, fatum quoque, nescia Vinci,
 Unum pro multis deuouet illa caput.

*Si Societatis merita, si Sociorum vota spectentur, dicenda supersunt
plura; sed enim ut dictorum aliquando sit finis, verbis eam
novissimis summorum virorum stylo & ore proditis salutemus.*

MILITANTIS ECCLESIAE
POSTREMO ORDINI
IESV MINIMÆ SOCIETATI,
QVAM
DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS
A CHRISTO ET MARIA
PRIMIS IN CÆLO PARENTIBVS
OPPORTVNE CONCEPTAM,
IGNATIVS

*a Nicol. Zä-
beccarus in
Orat. pro
B. Ignatio.*

*b Greg. XV.
in respons.
ad Relat.*

^a HOMO IUVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
^b ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM,
^b VLTRA VNIVS ÆVI TERMINOS OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDENS,
APOSTOLICIS CONFIRMATAM ORACVLIS,
DOCTRINA ET VIRTVTIBVS ARMATAM,
NEQVIDQVAM INVIDENTIBVS ET INSIDIANTIBVS IMPROBIS,
AD MAIOREM DEI GLORIAM,
SVpra VOTVM FELICITER, SVpra EXSPECTIONEM FORTITER
EDIDIT, EDVCAVIT:

QVAM
FRANCISCVS XAVERIVS

*c Greg. XV.
supr.*

*d Nicol. Zä-
becc. supr.
Cardinal. à
Monte in
Relat.*

^c VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS,
^d EX APOSTOLICO NVNTIO FACTVS ET NOMINATVS APOSTOLVS,
TOTO DIFFVSAM ORIENTIS OCEANO
IN FINES ORBIS TERRÆ
VIX DECENNIO LATIVS PROPAGAVIT
QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS

VEL

• VEL AVDAX ROMANORVM FORTITVDO PERAGRARE VICTORIIS, e Greg. XV. supra.
 • VEL CVRIOSA GRÆCORVM SAPIENTIA ILLVSTRARE LITTERIS,

P O T V E R E :

Q V A M

VRGENTIBVS VNA CETERIS EIVSDEM ORDINIS DECEMVIRIS
 SEMPER ET VBIQVE
 AGENTEM BONA ET PATIENTEM MALA,
 HINC SANCTISSIMORVM VIRORVM
 DOMESTICA INNOCENTIA CANDIDAM,
 NVLLIVSTAMEN GLORIÆ CANDIDATAM,
 INDE IMPROBISSIMORVM HOMINVM
 EXTERNA VIOLENTIA PVRPVREAM,
 NVLLIVS TAMEN AMBITV PVRPVRÆ PRÆTEXTATAM,

I E S V S

TOTO PASSIM ORBE, AC ROMÆ PRÆSERTIM,
 EX DIVINA SPONSIONE PROPITIVS,
 S V I N O M I N I S
 POSITI IN SIGNVM CVI CONTRADICETVR
 GLORIOSO SED ET ONEROSO TITVLO DECORAVIT:

Q V A M

INIQVISSIMIS QVÆSTIONIBVS ET EXQVISITISSIMIS TORMENTIS
 HODIEQVE SVBIECTAM, ET TAMEN SVPERIOREM,
 PRODIGIIS NOBILEM, NON SVPERBAM,
 VIRTVTIBVS EXERCITAM, NON ERECTAM,
 CLARAM LITTERIS, NON ELATAM,
 VITÆ PRODIGAM, MORTIS SECVRAM,
 PONTIFICES VIRIQVE MAXIMI,
 † ALII SPIRITV DEI CONCEPTAM,
 ‡ ALII BRACHIVM ECCLESIE DEXTERVM,
 § ALII LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM,
 ¶ ALII SACRÆ MILITIÆ SOCIETATEM,

f Paul. III.
 g Cle. VIII.
 h Greg. XV.
 supra.
 i Idem in
 lre. ad Ca-
 1311 Episco-
 pam Vinda-
 nenf. 1022.

CATHO-

CATHOLICI NOMINIS DEFENSIONE ET HÆRETICORVM EXCIDIIIS
CLARISSIMAM

V N V S

TANTA INTER DECORA SVÆ ET SVORVM MODESTIÆ MEMOR
IGNATIVS MINIMAM NOMINAVIT.

I L L I

ANNVM IAM CENTESIMVM NATÆ, ET ADHVC VEGETÆ,
ADOLESCENTI, NON ADVLTÆ,
MATVRÆ, SED NON DECIDVÆ,
VT IISDEM ET QVI GENVERE PARENTIBVS,
ET QVI SVSCEPERE MAIORIBVS, BENE IUVANTIBVS,
SVpra INIVRIAM TEMPORVM, SVpra INVIDIAM SÆCVLORVM,
NEC ENERVATA PROSPERIS, NEC ADVERSIS DEIECTA,
IMMOTA MINIS, TERRORIBVS INCONCVSSA,
MALIS NON INFIRMIOR, SED AVDENTIOR,
IPSAM IN ÆTERNITATEM PROCEDAT ET CRESCAT:
ANNO M. DC. XL. AB IPSIVS CONFIRMATIONE SÆCVLARI PRIMO
OPTIMÆ MERITISSIMÆQVE MATRI SVÆ
PVBLICVM HOC VOTVM POSVIT
PROVINCIA FLANDRO-BELGICA.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

*Res carmine explicata, distinctis in Poëtarum
gratiam typis discernuntur.*

BASSIA Pontificis obedientie se subdit.	228. & seqq.	Albertus Archidux cognomento Pius.	893
in Abassâ Catholicæ Fidei cursus.	398	Imperium bis oblatum bis repudiavit. <i>ibid.</i>	888
ibi triennij spatio 42989. anima baptismò abluta. <i>ibid.</i>		eius de Societate iudicium.	811
Abassinorum Rex in societatem cum Rege Lusitano, & submissionem Romano Pontifici propendit.	608	Albertus & Isabella in Societatem Belgicam beneuoli & munifici. 756. parentes sunt Societatis Belgicæ.	757
Academie variæ Societati commisit. 439. & seqq. in iis Gradus conferuntur.	438	eorum erga Societatis Nouitios affectus.	760
Academia prima Societatis fuit Gandiæ, secunda Eboræ, postea variis in locis variâ. 338. & seqq.		Aldenardensis Collegij origo.	763
Academia celeberrima Societatis est Romana. 339. eius insigne. <i>ibid.</i>		Alexandri Ducis Parmensis iudicium de Societate.	433
Academia Louanienâ de Societate iudicium.	737	magnus est patronus Societatis. 755. 887	
Adhortatio ad homines Societatis, vt ardua quæque aggrediantur.	131. & seqq.	auctor est Millionis castrensis.	805
Adrianus Adriani Belga ad Societatem accedit. 734. Sociis præficitur Louanij. 735. ibidem incarcerationat. <i>ibid.</i> eiusdem encomium.	871	moritur Atrebatî.	757
Aduersa fortiter toleranda. 543. & seqq. 554 patienter tolerata sæpè latum exitum habent.	497. 500	Alexandri Bertij discipuli nostri pietas.	345
Aduersa tolerans, gloriosus; infamis, qui cedit.	540	Aloftani Collegij origo.	764
virî fortis ornamenta sunt.	539	B. Aloysius Gonzaga quomodo mundum contempserit.	264
Societas illa hæctenus auidè excipit.	543	eius maturitas & moderatio.	38
Aduersis optabilius exerceri, quàm prosperis. 538. & seqq.		auctore Virgine Societatem ingreditur: eius adspèctù recreatur.	76
iis amicos exerceat Deus.	481	gloriam mundi contemnit.	723
iis gaudent Sancti.	482	eius ad Societatem uocatio, & cum patre lucta.	313
ex iis Sancti lata præfagiunt.	500	Societatem ingreditur.	329
iis optima quæque illustrantur	581	eiusdem breue elogium.	168
iis non frangit, fortitudo maxima.	539	eius vitæ summarium.	594
iis exercitatus, plura optat Ignatius.	542	quid de gloriâ mundi senserit.	723
<i>Aduersa Societati optanda.</i>	569	Alphonfi Rodriguez erga B. Virginem deuotio.	77
<i>iis Societas crescit.</i>	574	Alphonfus Salmeron bis fuit in Belgio. 859 à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur.	338
<i>iis purgatur, illustratur & formatur.</i>	571. & seqq.	Theologiam publicè Romæ proficitur.	<i>ibid.</i>
<i>iis gaudet.</i>	568	ciusdem elogium sepulchrale.	291
<i>iis oppressa virtutem exserit.</i>	570	Amantium quanta concordia.	71
Adulterium spirituale.	150	<i>Ambitio periculosa.</i>	197
Ægidius Bauarij quinqueagesimum Religio- nus annum iubileum celebrauit.	17	Ambrosius Spinola Marelio Societatis patronus.	889
Ægris quomodo opituletur Societas in Belgio. 787		patronus etiam Millionis castrensis.	810
Albanus Dux contrarius Societati.	745	Amor similitudinem querit. 129. 130. 131	
		Amoris fœdere Deo obstringi, honorificum.	149
		Amor Dei superat amorem coniugalem. 152.	
		& seqq.	
		sit constans oportet.	153
		<i>Amoris diuini descriptio.</i>	165
		<i>Amor diuini Ignatium moribundum uulnerat.</i>	712. 713
		Eeeee	Andreas

INDEX R E R V M.

Andreas Boccatus Belga quàm animosus aduersus Iconomachos.	268	cibus concessa.	124.125
cum Sociis in Frisiam abijt.	750	Appellatio aliorum Ordinum quorundam honorifica.	125
S.S. Eucharistiam inter hæreticos armatos impunè effert.	838	Apostolici Societatis viri in Americâ.	612
eiusdem encomium.	872	Ardua quæque Iesv exemplo Societatis hominibus sustinenda.	131.132
Andreas Ouiedus in Abassiam mittitur.	228	Auaritia falsò obiecta Societati. 556. & seqq.	
cuius illic sanctitas & labores.	<i>ibid.</i>	Augustinus Carauajalius Augustiniani Ordinis Theologus Exercitijs S. Ignatij vacat summo fructu.	386
illuc profectus, succedit in officium sancti Patriarchæ.	609	Austriacæ pietatis exempla.	894
predicit cladem Regi Abassino contra Fidem obdurato.	<i>ibid.</i> & seqq.	Austriacorum summa laus, defendere & promouere Catholicam Religionem.	891
cuius varia pericula & ærumnæ.	<i>ibid.</i>	meruerunt Regnum Hispaniæ Religione.	
Angelus aut homo pro duce vitæ non sequendus.	122. 123	893	
Anglicanæ Missionis initium.	214	item Burgundiam.	<i>ibid.</i>
in Angliâ Socij pro Fide mortui.	169	quàm benè meriti de Societate.	212.896
Animarum cura maxima habenda.	277	B.	
Animarum lucrum maximum.	<i>ibid.</i>	B Acchanalium profana consuetudo.	375
Animas ab interitu vindicare maxima gloria.	278	huic se Societas opponit.	<i>ibid.</i>
Animarum in quibusuis corporibus idem pretium.	233	Barberina domus signum extulit Iubilei Societatis.	15
Animos expugnare quàm arduum	251	Bartholomæus Bustamantis Prouinciæ Bæticæ Prouincialis pucros catechismum docet, & vt totâ vitâ docere possit, rogat.	353
Animos hostium vincere oportet.	927	Bauariæ Ducum in Societatem fauor.	212
Annus Iubileus numeratus potiùs apud Hebræos quàm obseruatus.	11.12	Belgæ festum S. Ignatij sibi vindicant.	937
Annus Iubileus Hebræorum cum eorum Republicâ extinctus.	13	Belgarum sanctitas septimo sæculo.	899
Antecenerales preces Louanij primùm instituta.	791	Belgæ illustres è Societate.	861
Antecementalium dierum solennitatis initium.	376	Belgæ nobiles è Societate.	309
eorum solennitas Romæ.	<i>ibid.</i>	Belgica prouincia egregius campus industriæ Sociorum. 23. diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam.	739
eorumdem solennitatis fructus.	377	Belgium reluctatur in admittendâ Societate.	213
pro his diebus Indulgentia plenaria Societati data.	376	eius status in aduentu Societatis.	768
Antiphonis sententia scholis Societatis accommodata.	436	quantoperè obligetur Regi ob defensam Religionem.	897
Antonius Araozius in Hispaniam mittitur.	210	olim Religione floruit.	899
S. Antonij & Arleuij voluptas in orando.	428	eius calamitatis causæ.	901
Antonij Criminalis gloriose mors.	168	eiusdem miseritæ ad opem ferendam nos debent mouere.	903
Antonius Crispus traicitur in Missionem castrensi.	808	Belgradi Societatis Residentia.	216
Antonius Madridius singularis in Hispaniâ concionator.	334	Belli Belgici origo.	902
vnâ concione suâ famosas, quæ magno numero aderant, mulieres ad vnâ omnes conuertit.	337	Belliolani Collegij origo.	762
Antonius Padillius concionator etiam adpectu suo gratus.	335	Bellona Sullæ dormientis noctu apparet.	135
Antonius Poilcuinus legatur in Moscouiam.	217	Benedicti Palmij concionum fructus.	333
eius apud Ducem Moscouiæ constantia.	218	clarus Societatis concionator.	441
Viretum aliosque hæreticos in Galliâ conuincit.	341	Berckmannus, vide Ioannes Berckmannus.	
Antonij Vinckij erga infirmos amor.	389	Bernardinus Realinus in Patronum vrbs Lechenis electus.	599
Antuerpiensis Collegij origo.	744	Bobadilla, vide Nicolaus Bobadilla.	
inuaditur ab hæreticis.	837	Bonifacius VIII. primus decreuit, vt celebraretur Iubileus anno centesimo.	14.15
Antuerpiensis Senatus Societati beneuolus.	747	in Brasiliâ Societatis & Fidei progressus.	399
Antuerpiensi ciuitate Societas expellitur.	838	Brasilorum mores.	232
eadem ciuitas est Ignatij studiosa.	931	eorum difficilis conuersio.	<i>ibid.</i>
Antuerpiensis discipuli nostri mortificatione.	345	Bredana obsidio.	813
Appellatio nominis Iesv Societati à Pontificibus concessa.	124.125	Breda expugnatur à Batavis.	766
		Bredani Collegij origo. 766. iactura.	<i>ibid.</i>
		Brugensis Collegij origo.	748
		Bruxellenis Collegij origo.	755
		Bruxellenis Senatus studium in obtinendo Collegio.	<i>ibid.</i>
			Calii

I N D E X R E R V M.

C.

C æli meditatio iucunda.	426	Castitatis præsidia in Societate.	91. 641
Cæsar Baronius Cardinalis quid ten- ferit de Sacramentorum frequentatione per Societatem introducta.	372	<i>Castitas Religiosa voto adstricta.</i>	181
Calumniæ, quibus iniuicam reddere Societa- tem conatur demon.	489	<i>Castitas integra rubus ardens incombustus.</i>	182
isdem ferè appetiti Christiani veteres, ipse CHRISTVS, & alij Ordines Religiosi, qui- bus Societas.	523. & seq.	<i>Castitas inuicæ sterilis.</i>	184
Calumniarum in Societatem iactarum breuis -kries.	521	<i>otio inuicæ.</i>	185
adhortatio ad eas patienter ferendas, ex- -emplo CHRISTI & aliorum.	524	<i>tenera vt bulla.</i>	186
pro CHRISTO Societas libenter eas tole- -rat.	560. & seq.	<i>inammissa sit oportet vt speculum.</i>	187
obiectas Societati refutat in Senatu Hen- -ricus I V. Galliarum Rex.	508. & seq.	Castrensis Milite, vide Milite caitrensis.	
Calumniæ in Societatem variè refutantur.	554	Catechesis floret in Belgio.	769
Calumniis frustrâ Societas infamatur.	566	Catechismi fructus.	356. 770
De eis triumphas auspice IESV. 562. & -seqq.		quanti euna faciat Societas.	352. & seq.
inter eas floret.	522	cum docent viri magni.	351. & seq.
Calumniæ in Societatem Louanij.	736	Catechismi à Societate in lucem editi.	354
Calumniæ Societati à Lugdunobatanis impa- -cta.	831	de iis nobile testimonium.	355
refellitur à Costero.	832	<i>Catechismi inuicæ Crux.</i>	474
Camillus Constantius ad Ostendam miles, -postea pro CHRISTI Fide combustus in -Iaponia.	860	<i>eius præcipua lectio Deus vnus & trinus.</i>	475
de medijs ignibus concionatur.	529	<i>Catechista pueros orare ante refectioem do- -cet.</i>	478
Carceres studiosissimè in Belgio frequentat -Societas.	786	<i>eos ab inferno deserret.</i>	477
Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de -Societate pro scholis testimonium.	347	<i>peccati inuicem expulcat.</i>	476
Caritas CHRISTI vexillum nobilissimum.	276	Catechistica Missiones.	353
Caritas & concordia Societatis in nationum -diuersitate.	33	<i>Catechistica schola.</i>	472. & seq.
Caritas Societatis.	387	Catholicorum inter se dissensio est hæreticos -incrementum.	751
non est angustis limitibus arctata.	392	Centenarius numerus mysterijs plenus.	9
Caritas Societatis erga ægros.	828	Centesimus quisque annus ludis sæculari- -bus celebratus.	6. 8
erga pauperes.	788	Centesimus annus à CHRISTI natiuitate fuit -lubileus.	14
erga hæreticos.	844	Centesimus annus Sacerdotij à quodam Sa- -cerdote celebratus.	16
<i>Carmen sæculare ad IESVM & MARIAM.</i>	40	Charactèr operarum Societatis IESV.	400
Carolus Archidux Academiam nouam Socie- -tati Græcij erigit.	419	Chilensium discipulis conuersio.	233
Caroli Borromæi Cardinalis de libello Exer- -citorum iudicium.	381	Christiano quid bonum.	425
<i>Carolus a Lorharmoiâ Episcopus Viroadnen- -sis Societatem ingreditur.</i>	304	Christophori de Mendoza gloriosa mors.	534
Carolus Card. à Lotharingiâ Mussiponti ma- -gnificum Societati Lyceum condit.	439	Christophorus Rodericus Pontificus Nun- -tius ad Copthorum Patriarcham schisma- -ticum.	608
Carolus V. abdicat se Regnis.	737	CHRISTVS natus, magnus apparet & paruus, -illustris & oblectus.	105
propugnator est Catholice Religionis.	894	suos ad sacram militiam hortatur.	274
Carolus Scribanius clarus Belga.	877	mundum cruce vicit.	269
Carolus Spinola cum octo focis lento igne -comburtur.	170. 528. 548. 727	fuit perfectissimè obedientiæ exemplar.	917
Castellani Collegij origo.	761	damna inobedienciæ nostræ refarciuit.	921
Casti conuersatio.	479	eius exemplum nos excitat.	253
Castellani de Societate benè meriti Antuer- -piæ.	745	ei anima & vita nostra debetur.	276
Castitas in iuuentute variis expressâ.	639	is in crucem actus nobis pro trophæo.	276
		eius cruciatus exhibiti mirabili modo Goæ- -nos commouent.	336
		<i>ei in periculis & laboribus fidendum.</i>	297.
		298	
		Circumcisionis tragedia.	110
		Circumcisionis IESV causâ multiplices. Ite. - & seqq.	
		<i>Claudy Aquanus virtutes.</i>	307
		<i>eiusdem breue elogium.</i>	170
		Claudius Iulius alter Germaniæ Petrus Fa- -ber.	614
		ab aulâ se ad valetudinariam recipit.	389
		eius elogium sepulchrale.	288
		Clemens VIII. Socios in insulam Chium -mittit.	216
		restituendam curat in Polonia Societa- -tem.	654

I N D E X R E R V M.

imperat Societati Missionem Hollandicam.	798	Conuersio cuiusdam Anabaptistæ.	794
Clemens Puteanus summus in Galliâ concionator.	334	cuiusdam peccatoris.	795
quadraginta hominum millia ab hæresi ad veram Fidem reducit.	335	hæretici octogenarij.	794
Collegia concionatorum quid profint.	773	insignis cuiusdam hæretici.	816.824
Collegium concionatorum instituitur Antuerpiæ.	748	Conuersiones variæ operâ Societatis in Chinâ, Africâ, Indiâ Occidentis.	396. & seq.
Collegia Societatis instituta studiorum causâ.	342	Conuiuiorum luxus varius.	427
Columna Parisiensis contra Societatem erecta deiicitur.	654. & seq.	Cor castum Dei speculum.	183
Commoditatibus corporis non indulget Societas.	558. & seq.	Cornelius Cornelij à Lapide Belga hierothecam inter medios hostes mirabiliter seruauit.	775. 880
Communio vsum in Belgio collapsam restituit Societas.	784	eiusdem breue elogium.	880
<i>Communio Generalis.</i>	463	Cornelius Crocus Amsterodamensis Societatem ingreditur.	872
Communio Generalis à Societate introducta.	377	Cornelius Duytius Hollandicæ Missionis auspex.	798
hæc animabus Purgatorij succurrit.	<i>ibid.</i>	eiusdem mors.	802
hanc Cardinales Romæ pronouent.	<i>ibid.</i>	<i>Cornely Siluy in naufragio magnanimitas & pietas.</i>	933. & seqq.
Communio Generalis frequentia.	<i>ibid.</i>	Cornelius Vishnæus Belga adiungitur Societati.	731
eius fructus.	379	Fabrum detinet Louanij accito precibus morbo.	732
Conceptio immaculata B. Virginis quomodo à Societate propugnata.	77	Sociis præficitur Louanij.	734
Conceptionis immaculate primum sacellum in Belgio Societas ædificauit.	779	Romam euocatur à S. Ignatio.	<i>ibid.</i>
Concilij Tridentini celebritas.	139	eius præclaræ virtutes.	865
eiusdem de Lainio iudicium.	438	eius exemplo multi in Societatem ingressi.	866
Concionatores quales esse debeant.	255	Coronæ & musica in conuiujs.	428
<i>eorum munus.</i>	465	Cortraceni Collegij origo.	751
Concionatores illustres de Societate.	333. & seqq.	SS. Cosinæ & Damiani dies Societati benè ominatus.	12
<i>eorundem elogium.</i>	441	vt stellæ genitales suas qualitates imprimunt Societati.	30. & seqq.
Concionum vis ac fructus.	333. & seq.	sunt instar parentum Societati.	34
à Societate in plateis, vicis, foro, magno fructu habitæ.	337	<i>confirmata Societatis Præstitis.</i>	46
Concordia animorum cum ingeniorum varietate iris est.	639	Cottamus, <i>vide</i> Thomas Cottamus.	
Concordia inter tam varios plenius expenditur.	640	Cruz Constantino Imp. in aère ostensa.	273
<i>Confessio peccatorum.</i>	462	Cultus B. Virginis variè procuratus à Societate.	775
Confessio quibusdam restituit corporis sanitatem.	784	D.	
<i>Confessionis frequens vsus à Societate renouatur.</i>	447	D emonium studium ad animas perdendas.	297. 300.
Confessionis Generalis vsus à Societate commendatus.	374	Daniel Parcbruck Belga.	870
Confessionis vsum in Belgio minùs frequentem restituit Societas.	783	Decem primi Patres totum orbem implerunt famâ nominis sui.	906
Confalsus, <i>vide</i> Gonfalsus.		Desponsatio spiritualis.	150
Conscientia Superiori in Societate aperienda, & quare.	98	Deus incarnatus, vt eum sequantur homines.	123
<i>Conscientia ratio Superiori ad nuntium reddenda.</i>	202	immeritos ad amorem suum trahit.	151
Constantia Societatis in laboribus, boui similis.	404	omnium deliciarum est instar.	425
Constitutiones Societatis ope beate Virginis conscriptæ.	74	pro cuiusque capacitate se communicat.	
<i>Conuersatio casta.</i>	479	431	
Conuersatio Societatis cum altero sexu quam circumspecta.	92	ad Societatem vocat viros illustres.	684
Conuersationis Sociorum cum proximo fructus.	480. 793	strenuus & sibi charos aduersis exercet.	541. & seqq.
		Dei beneficia superant omnem gratitudinem.	249
		Dei patientia erga peccantes.	151
		Dei triumphus quaternarijs adornatus.	107
		<i>Dei iuxta in animarum tuinâ.</i>	297
		Deo fidem datam fallere fimestum.	152
		Deo seruendum, non mundo.	264
		Deum inter & Societatem pium certamen.	684
		Diale-	

I N D E X R E R V M.

Dialectica disputandi forma contra hæreticos optima. 340
 eâ conuicti hæretici. 341
 Dimissionem habet Societas, & quare. 99
 Dimissio à Societate Pontifici approbata. 100
 est medicina Religionis. *ibid.*
 eam inopportune petentibus concedit Societas. 101
 Dimissis nihil debet Societas. 102
 Diaa Hallensis. 764
 Docendi munus Societatis sufficere possêt ad perfectam Religionem. 343
 ex Docendi munere utilitas. 344
 Docet gratis Societas. 345
 Docuerunt multi diuissimè. 344
Doctorem è Societate virorum enumeratio.
 170.
 Doctrina Societatis. 407
 Doctrina Societatis & S. Ignatii probata. 643
 & *seqq.*
 Doctrina: quod nomen & existimationem conulerit Societati. *ibid.*
 Doctrina cum humilitate est stella in obscuro. 639
 eadem adstruitur exemplis. 640
 Doctrina cum virtute bene conuenit. 643
 Doctrina & fortitudo bene conueniunt. 703
 Doctrina & sapientia Societatis. *ibid.*
 Doctrina Societatis patitur in Belgio. 347
 de eâ Alberti Ducis Bavarie testimonium. 64. 654.
 & Florimundi Remondi. 646
 Domus Probationis constituitur Mechliniæ. 760.
 Domus Professâ instituitur Antuerpiæ. 747
 Domus Professie primum templum B. Virgini dicatum, & quedam de eò mirabilia. 75
 Dorothæa flores post mortem Theophilo mit-
 tit. 427
 Dunkercani Collegij origo. 760
 Dux I E S V S ab omnibus sequendus. 122.
 127. 128.

E.

Ecclesia à Prophetis descripta, præmonita de periculis & securitate victoriæ. 59
 Ecclesiæ necessitas tempore Ignatii. 205
 Ecclesia similis est grano sinapis. 419
Echo de obedientia. 192
 Edmundus Augerius præcipuus in Galliâ concionator. 334
periclitans per hæresim Gallia succurrit. 441
 inuat peste infectos in Galliâ. 913
 Edmundus Campianus hæreticos in Angliâ ratiocinatione vnâ conuincit. 341
 eiusdem mira in iudicando vis ac gratia. 335
 duodennis Mariam Angliæ Principem vt orator publicus salutat. *ibid.*
 primus è Societate in Angliâ pro Fide stragular, 535. 545
Electosyna non perit. 200
 Emmanuel Nobrega princeps Brasiliæ cultor. 611
 Epistola S. Ignatii ad Philippum Regem pro admittendâ Societate in Belgium. 737

Ernestus Archidux Austriæ magnus patronus Societatis 757
 Estheris iudicium de mundi voluptatibus. 429
 Ethnicorum virtutes ad Fidem conuersorum. 396
 Eucharistiæ mirabiles effectus & fructus. 370
 eius neglectus quid pepererit. *ibid.* & *seq.*
eiusdem frequens vsus à Societate reuocatur. 447
 Euerardus Mercurianus Belga, primus Belgicæ Prouincialis. 741
 quartus Præpositus Generalis. 831
 eius breue elogium. *ibid.*
 Excursiones Sociorum in Persidem. 225
 in Mauritiam. 230
 Exempla illustrium virorum ad imitationem proposita. 417
 Exempla maiorum imitanda. 259. 278. & *seq.*
excitare nos debent. 296
 Exempla primorum Societatis Patrum. 415
 quid valere debeant. 905
 Exemplorum vis. 237. 254
 etiam in stabilendis Ordinibus sacris. 412
 Exercitia spiritualia S. Ignatii ope beatæ Virginis scripta. 73
 in iis quisque seipsum noscit. 383
 de iisdem magnorum virorum testimonia. 380. 381. 383. 386.
 eorumdem vis & energia. 380
 fructus. 382. & *seq.*
 à quibusdam frustra sunt oppugnata. 383
Spirituali otio vires acunt. 457
 Exercitia obeundi modus. 384
 quibus tradenda. 385
 quando adhibenda. 386
 eorum vsus frequens in Belgio. 789
 præsertim Louanij. *ibid.*
 eorum argumentum. 384
 deducunt per viam purgatiuam, illuminationem, vnitatem ad Deum. 384
Exercitiorum libellus certissimus ad diligendum vitam statum dux. 459
Exercitiorum spiritualium quies ad sui cognitionem inuolat. 460
Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget. 458
in Exercitiis successu spirituales opes inueniuntur. 461
 Ezechielis curtus concionatores denotat. 254
 eidem Societas comparatur. 401

F.

Fauor integritas Societati necessaria. 101
 Fauor Pontificum in Societatem I E S V S. 651. & *seqq.*
 Fauor Concilij Tridentini in Societatem explicatè proponitur. 656
 Fauor Principum Cardinalium & Antistitem in Societatem. 655
 Fauor in Societatem Ferdinandi II Imperatoris. 660
 Fauor sæcularium Principum, & Ordinum politicorum in Societatem. 657
 Fauor in Societatem barbarorum Regum. 658 & *seqq.*
 E c c e c c e 3 Ferd-

INDEX R E R V M.

- Ferdinandus I. Imperator Societatem Pragæ & Viennæ docere Theologiam, & c. cupit. 439
 eius de scholis nostris testimonium. 345
- Ferdinandus II. se Societatis filium scribit. 346
 à Societate instituit. *ibid.* 437.
 eius in Deiparam pietas. 364
 in Duacensâ, & in omnibus vtriusque Austriæ, Bohemiæ, Hungariæ, Stiriæ, & c. Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421
 Imperium obtinuit, & aduersus tot hostes retinuit, Religione. 892
- Ferdinandi III. Imperatoris in Societatem amor. 214
 eius erga Deiparam pietas. 361
 in Louanienfî & in variis Germaniæ Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421. & seq.
 est studiosissimus Catholice Religionis 893
- Ferdinandus Princeps Cardinalis venit in Belgium. 815
 eius eximia pietas erga militem ægrum. *ibid.*
 iudicium de Missione castrensi. 817
 in Societatem benevolentia. 888
 is ad Nordlingam fortiter pugnat pro Catholice Religione. 893
- Ferdinandus Seuilla Ignatio Antuerpiæ stipem dat. 930
- Ferriæ Dux Societatis in Belgio patronus. 738
- Festum Nominis MARIE in Belgio celebrari curauit Societas. 779
- Fidei inter barbaros propagandæ mali Christiani obliuit. 233
- Flores alieni temporis in conuiuiis. 427
- Fornis inter aduersa gratum Deo ipectaculum, vt Iob. 539. & seqq.
 Fortitudo maiorum nostrorum. 701
- B. Francisci Borgia à Duce Gandiæ in Societatem adscribitur. 210
 in Generalatu Lainio succedit. 596
 in Generale inuicis eligitur. *ibid.*
 Cardinalatum deprecatur. *ibid.*
 in obsequio Romanæ Sedis moritur. *ibid.*
 eiusdem breue elogium. 167
 Itemma suum virtute nobilitat. 722
- Franciscus Costerus Belga eximius concionator. 779
 eiusdem breue elogium 874
 annum quinquagesimum Religionis & sacerdotij celebrauit. 17
- Franciscus Mastrillius, *vide* Marcellus Franciscus.
- Franciscus de Moncadâ Aytona Marchio Societatem amat. 889
- Franciscus Porrezus quomodo mundum contempserit. 264
- Francisci Stradæ maturitas in iuuenili ætate. 38
 Louanij magno concursu æquè ac fructu dicit. 334
illustris Societatis concionator. 441
 Louanij Societatem illustrat. 731
- Franciscus Suarez annos x. l. diuinas scientias professus est magno concursu. 340
 eius singulare studium. *ibid.*
 eiusdem laus & aliorum Theologorum. 443 & seqq.
- Franciscus Vander Burch Archiepiscopus Cameracensis, Societatis patronus. 765
- S. Francisci Xauerij erga B. Virginem affectus, & huius vicium. 75
 altera est Societatis columna. 83
 labores & fructus in Indiis. 158. 257. 395
 eius breue elogium. 210
 eiusdem catechismorum cura. 312
 erga infirmos amor. 388
 plures Ethnicos ad CHRISTI legem conuertit quàm omnes simul hæretici. 393
 Societatem ornât. 599. & seqq.
 eius vita per Nicolaum Zambeccarum. 600 & seqq.
 virtutum summa ex Nicolao Zambeccaro. 601.
 dictus à Gregorio XV. ætibus similis. 602.
 nonem Angelorum choris assimilatur. 603 & seqq.
 eius charitas erga proximum. *ibid.*
 solem reducit & sistit. 625
 duobus locis præfens vento imperat. 630
 loquitur variis linguis, & vna loquens à variis intelligitur. 651
 naufragum mercatorum totis quinque diebus portat in littus. *ibid.*
 ventis & tempestatibus sæpè imperat. 632
 puerum aquâ præfocatum à morte reuocat. 633.
 crucem in mare deiectam à cancro recipit. *ibid.*
 cariosæ nauis benè precatus eam seruat. *ibid.*
 aquam marinam dulcem & potabilem reddit. 634
 plurimos excitat à morte: toto die sepultum vitæ restituit. 637
 Indos Christianâ Fide & moribus imbuit. 694.
 eius magnanimitas. 694
 deprauatos Christianorum mores corrigit vbique in Indiis. 696. & seqq.
 eius somnium de subsidio Indis ferendo. 720.
orbe peragrato moritur in littore Chinæ. 721
 eius elogium sepulcrale. 282
 colitur in Belgio, & miraculis claret. 817
 Iaponiam ad CHRISTI fidem conuertit. 695.
- Fructus multiplex operæ Societatis. 393
 Functiones Societatis. 454
- G.
- Gabr. Vasquez annos xxx. diuinas scientias est professus. 340
 Gandauensis Collegij origo. 753
 Gandiæ prima Societatis Vniuersitas. 211
 Gasparis Barzæi Belge breue elogium. 167
 eius in Armanianis excolendis industria & labor. 224
 eius insignis obedientia. *ibid.*
 sapius per diem dicit. 336
 eius audiendi gratiâ ad duas leucas concurrit. *ibid.*
 agens

INDEX R E R V M.

agens de CHRISTI cruciatibus valdè Go-
nos mouet. *ibid.*
deficit in sacrâ cathedrâ, obitque propo-
modum stans. *ibid.*
summâ in veneratione est, etiam apud infi-
deles. *ibid.*
alter est in Oriente Xauerius. *ibid.*
Generalis Præpositi absoluta potestas firmat
regimen Societatis. 145
is est perpetuus ad vitam. *ibid.*
Germania S. Ignatio commendatissima. 212
Gisbertus Maluis Siluaducensis Episcopus
eximie amauit Societatem. 758
eam deprædicat. 884
Gloria maiorum nostrorum ad æmulandum
nobis proponitur. 699. & seqq.
Gloria Societatis per sanctitatem Ignatii &
Sociorum aucta. 581
item per S. Xauerium, & ceteros in Orientem
laborum locios. 599. & seqq.
à Pontificibus, Regibus & Principibus au-
cta. 651. & seqq.
Godefridus Lummius vehemens conciona-
tor. 780
Gonsaluis Silueria Virgini Deiparæ addi-
ctus. 76
plures Reges conuertit. 398
in Monomotapâ trucidatus. 531
eius gloriosa pro CHRISTO mors. 109
primus fuit Castrum Apostolus. 610
tempestates sedat: eius corpus crocodilos
fugat. 634
Gonsaluis Vazius Christianam legem con-
cursu magno explicat. 353
Gratiæ Deo reddendæ pro beneficiis. 28
Gratiarum actio ad Deum pro fundatâ So-
cietate. *ibid.*
Gratitudo commendatur exemplo Naaman
Syri. *ibid.*
Gregorio VII. Pontificiæ dignitatis præfa-
gium. 251
Gregorius XIII. Collegium Romæ Societati
exstruit. 339. 653
eius in fundandis Seminariis munificentia.
350.
Sodalitati B. Virginis varia priuilegia lar-
gitur. 420
tria in Societate singularia miratur. 639
Sodalitatem B. Virginis confirmat, & Ge-
nerali Societatis potestatem tradit eius
propaganda. 653
primos Iaponiæ Legatos, deducentibus So-
cietatis, admittit. *ibid.*
Gregorius XV. scholam suam in templum
dedicari curauit. 435
Ignatium & Xauerium canonizat. 654
Gregorius Cifnerus trecentas instituit Soda-
litates. 420
Groningæ Collegium inchoatum. 756
Groninga expugnatur à Batavis. *ibid.*
Gulielm. Bavaricæ Ducis in B. Virginis Soda-
litates amor. 422
Gulielmus Buuetius Superior castrensis. 812
eiusdem mors. *ibid.*
eiusdem infigne facinus in castris. *ibid.*

Gulielmus Hercanus post celebratum iubi-
leum initæ Societatis, adhuc missus ad
classem Regiam. 17
Gulielmus Leonius Hollandicæ Missionis au-
spex. 798
eiusdem mors. 802
Gulielmus Pamelius Præfes, in Belgio patro-
nus Societatis. 755. 889
Gulielmus à Prato, Episcopus Claromontanus,
Societatem in Galliis iuuat. 211

H.

Hæresis quantum mali in Europam in-
uerit. 56
Hæresis Lutheri non excessit Europam. 20
Hæresibus nouis noui semper à Deo opposui
Duces. 19
Hæresis, maxima causâ miseriarum Belgij.
902.
quæ mala adferat Prouinciis Fœderatis. 908
Hæretici fuerunt omni sæculo, & contra eos
semper noua præsidia Ecclesiæ à Deo da-
ta. 551. & seqq.
Hæretici in Apostolis castitatem negant, &
quare. 64
bonos infectando quid proficiant. 67
Societatem I E S V cuiusque nomen impu-
gnant, & quare. 67. 123. & 124
iisdem tessera est eadem: mon. 275
iis oppositus Ignatius. 135
formam syllogisticam declinant. 341
eorum in Deiparam impietas. 358
malorum causâ fuerunt Societati in Gal-
liâ. 501. 504
item in Germaniâ. 511
iis maximè exola est Societas. *ibid.* & seqq.
vrgent vt Societas eiiciatur è Transiluania.
513.
causâ sunt proscriptæ Societatis è Bohe-
miâ, Morauia, Hungariâ, Silesiâ, &c.
516. & seqq.
eorum crudelitas in personas sacras in
Hungariâ. *ibid.*
cur à Societate implacabili odio dissideant.
549. & seqq.
quam impia ipsorum in Deum sit doctri-
na. 550. & seqq.
eorumdè Doctores sæx sunt hominum. 550
doctrinam suam crudelitate propagant. 551
de iis triumphat Societas assidue I E S V.
562. & seqq.
solas Societatis scholas suis interdicunt. 772
Societatem persequuntur in Belgio. 833
eorum crudelitas in Patres Traiecten-
ses. 842
sunt capitales hostes Societatis. 843
quantoperè horreant Iesuitas. 890
Hallensis Collegij origo. 764
Henricus Dionysius Belgæ Traiectensium A-
postolus. 749
eius breue elogium. 873
Henrici IV. Gallicæ Regis in Societatem bene-
uolentia. 212
cor eius in Flexiani Collegij templo sepul-
tium. *ibid.*
Socia-

INDEX R E R V M.

Societatem in Gallias reducit.	<i>ibid.</i>	annum egit iubilium.	17
cuius de scholis nostris testimonium.	345	auctor fuit Meditationum Quadragesimalium.	791
pro restituendâ Societate perorat.	508	auctor etiam precum Antecineretium.	<i>ibid.</i>
& <i>seqq.</i>		Iaponum legatio ad Gregorium XIII.	258. 396
contra calumniatores Societatem defendit.	558.	Iaponum mores nostris contrarij.	549. & <i>seq.</i>
Henrici Samerij labores in obsidione Steenvvici.	807	<i>Iaponensium Martyrum mors.</i>	170
falsò accusatus est conspirationis in necem Regiñæ Elisabethæ.	832	<i>eorundem in igne alacritas.</i>	579
Hermannii Hugonis mors.	814	Iconomachia in Belgio.	768
Hieronymus Natalis Visitator in Belgio.	859	Iconomachia Antuerpiæ.	745
Hispaniæ Regum in Fide promouendâ studium.	233	IESVS primus auctor Societatis.	64
<i>Hispanæ Nobilitatis in Societatem adscripta specimen.</i>	305	IESVS admirabilis in condendâ Societate.	114.
Hollandica Missiø, <i>vide</i> Missio Hollandica.		& <i>seq.</i>	
Homo aut Angelus pro vitæ duce non sequendus.	122. & <i>seqq.</i>	IESVS dux fortissimus nascens & moriens Societati sequendus.	122. 126. 127. & <i>seqq.</i>
Honor quem Societati contulerunt miracula variaque stupenda per Socios patrata.	621.	IESVS & MARIA salutis certissima præsidia.	133
& <i>seqq.</i>		IESV nomen cur gerat Societas.	123. & <i>seqq.</i>
Honores excludi in Societate, cuius peculiare votum & exempla ostendunt.	95	IESV nemini nulli tituli conferendi.	160
<i>Honores vanâ specie placent.</i>	195	IESV nemini virtus.	159
Hiorat. Turfellinus viginti annos Romæ litteras humaniores tradit.	344	Iesuïtæ an avari.	850
Horoscopi inspectio damnata.	29	an ambitiosi.	852
Horoscopus Societatis IESV nascentis die festo SS. Cofinæ & Damiani.	<i>ibid.</i>	an commedis suis addicti.	851
Hostes noir contemnendi, neq; irritandi.	262	Iesuïtarum & hæreticorum oppositio.	843
eorum animos vincere oportet.	927	Ignatij Azebedij in B. Virginem affectus.	77
Hungariam Societas ingreditur.	214	eiusdem cum Sociis mors gloriosa.	169.
		532. & <i>seq.</i> 546. & <i>seq.</i>	
I.		Ignatius Basseliers egregius concionator.	780
I acobus Lainius in Concilio Tridentino immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit.	139	S. Ignatius piorum librorum lectione in alium virum mutatur.	79
<i>eius breue elogium.</i>	167	à S. Petro sanatur.	584
eiusdem elogium sepulchrale.	286	eo crante domus tremor quid portenderit.	135
à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur.	338	ad eius conuersionem terra tremit.	635
Theologiam publicè Romæ proficitur.	<i>ibid.</i>	ei S. MARIA apparet.	72
Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes coram Reginâ Galliæ confutat.	341	cuius affectus erga B. Virginem.	134
eius in læsos & ægros cura.	389	à B. Virgine recreatur, & puero IESV.	584
Generalatum inuitus admittit.	595	B. Virginis honorem læsum ferro vindicare statuit.	136
eius inter summas animi dotes submissio.	<i>ibid.</i>	Montem Serratum inuisit: in viâ castitatem vouet: ab imminente periculo liberatur.	73
Cardinalatum recusat.	<i>ibid.</i>	se in monte Serrato B. Virgini consecrat.	137
Pentificatum fugit.	<i>ibid.</i>	in ade Virginis primùm sacris operatur.	74
è Societate IESV primus in Africâ proximo se impendit.	607	qualis initio conuersionis fuerit.	79
Præpositus Generalis existens fuit in Belgio.	729	eius pietatis tirocinium.	80
à Margareta Parmensî excipitur Bruxellæ.	743. & Louanij ab Academicis.	quomodo sacram militiam sit auspicatus.	273
concionatur Antuerpiæ.	744	studiis animum applicat: inter illa quæ passus sit.	81
quid egerit in Belgio.	859	altiores etiam scientias à suis doceri voluit.	437
Iacobus l'Hosius Sociis præficitur Louanij.	735	post CHRISTVM & MARIAM auctor est Societatis.	78
Iacobus Miro Prouincialis in publico valetudinario æger decumbit.	389	SS. Ignatius & Xauerius geminæ Societatis columnæ.	83
Iacobus Stratius quinquagesimum Religiosus		S. Ignatius Socios colligit.	81. 205
		quare cum libro depingatur.	691
		Instituti formulam Pontifici proponit: huius de illo iudicium.	86
		Constitutiones scribit.	82
		à CHRISTO & B. Virgine mirè illustratur.	584
		eius in imponendo Societati nomine, modestia.	68
		eiusdem	

INDEX RERVM.

- eiusdem de imponendo nomine Societati certitudo. *ibid.*
- à militiâ voces libenter mutuatur. 69
- ab æterno Patre Filio commendatur. 585
- eius de Societatis progressibus prædictio. 208
- finitum Ordinem latius quàm vllus Fundator propagatum videt. 207
- eius maiora incrementa quàm Lutheri. 19
- eius incrementa miraculum sunt, non incrementa Lutheri. 20
- eius cum Deo & Cælitibus familiaritas. 583
- eius per octiduum ecclasiis & infiticio meditationis de duobus vexillis. 80. 273
- S. Ignatius fuit magnus in minimis. 687
- Regulus minimis suis inculcat. 691
- examine particulari in se inquirat. 687
- honoris studium compescuit. 690
- feruorem naturæ compressit. 689
- stillantem ex alienis vlceribus saniem exstinguit. 388
- contra improbos defenditur. 586. & seq.
- eius magnanimitas etiam ab hostibus æstimata. 583
- fuit in aduersis æquo semper animo. 689
- à CHRISTO in itinere recreatur. 584
- eius mansuetudo. 689
- quomodo mundum contempserit. 264
- inuis præesse detrectat. 81
- S. Ignatius & Deus contendunt, hunc ille honorando, hic se abiiciendo. 585. & seq.
- S. Ignatius se abiectum reddens magna perperat. 117
- eius erga pauperes & infirmos studium. 387
- in agris præ frequentia hominum concionatur. 333
- pueros docet. 351. & seq.
- quanti fecerit iuuentutis institutionem. 349. 351
- à Deo oppositus est Luthero. 18. 55. 135. 554
- eius & Lutheri facta contraria. 19
- confertur cum Cæsare, & præfertur. 270
- in quo similis D. Petro. 83
- fuit plurimorum testimonii venerabilis. 588
- & illustis in oculis alienis, obscurus in suis. 585
- S. Ignatij & Societatis doctrina probatur. 643 & seq.
- S. Ignatius æquè mortuis ac viuis adest. 585
- ad eius invocationem paruulus ex alto lapsus sursum iterum eleuatur. 630
- plurimas partu laborantes adiuuat. 635
- miraculis clarus, etiam in minimis. 692
- puellam torrente raptam in mare prodigiōse sustentat, & circumfusum lacu imbrem à frugibus arceat. 632. & seq.
- eius implorato auxilio ignis libidinis & infernalis auertitur. 624
- variè dæmones compescit: idem facit Xaverius in Oriente, idem Stanislaus. 628
- S. Ignatij plures Socij glaciæ & igne fortiores. 626
- eius numismate & imagine ignis exstinguitur. 623
- ei ventus obedit, & tempestati ipsè dominatur. 632
- S. Ignatij & Sociorum potestas in aquam. 632. & seq.
- eorundem potestas in terram. 635. & seq.
- S. Ignatius plurima vbiq; miracula parat: cæcos illuminat. 636
- eius patrocinio, pestis in Peruuia, Bononia, Burgis exstinguitur. 624
- eius Reliquiis abigitur agmen ingens locustarum. 635
- S. Ignatius plures mortuos excitat. *ibid.*
- Romæ degens Colonia videtur. 630
- eius Epistola ad Philippum Regem pro Societate in Belgium admittenda. 737
- frequens fuit in Belgio. 854
- stipem à Belgio petere consuevit. 728
- amatit Belgas. 855
- eius miracula in Belgio. *ibid.*
- eiusdem elogium sepulcrale. 280
- saxi fragmine percussus ignem diuini amoris concipit.* 714
- militiam mutat.* 302
- S. Ignatij crebra & diuturna ieiunia. 715
- calum contemplantur. 163
- eius stellas nocti contemplantis affectus. 164
- stellarum contemplatione in ecclasiis rapitur. *ibid.* & seq.
- ei diuinus amor venturam Societatis progeniem exhibet. 165. & seq.
- feruenter orans à terrâ eleuatur. 719
- ad Ecclesie laborantis auxilium destinatur. 301
- Fabrum adhibet ad conuersionem Xaverij. 717.
- diuino amore concionem inflammat. 718
- eius auspicio Christianus Parnassus adsurgit. 450
- ex amore vivere non recusat. 706. & seq.
- quidam eum flammis deuouens, eodem die igne perit. 716
- S. Ignatius Antuerpia hospitio exceptus, & adiuuus. 930
- eius mors suavis. 711. & seq.
- Ignatius Martinez. Regius concionator pueros catechismum docet. 352
- Iste in Friaâ Collegium inchoatum. 751
- Imitatio necessaria in militia. 413
- item necessaria in artibus. *ibid.*
- etiam in Reipublicæ administratione. *ibid.*
- est utilis ad virtutem. 414
- ad Imitationem indita est à naturâ propensio. 413
- Imitatione primorum Patrum Societas floret. 412
- ad Imitationem primorum Societatis Patrum adhortatio. 417
- Induciæ duodennales in Belgio. 758. 820
- Ingratitudo multorum erga Societatem. 853
- Inimici subinde, dum nocere volunt, profunt. 498
- Instituto puero rum vtilissima. 350
- pro eadem S. Ignatij sollicitudo. 351
- Instituto barbarorum. 467
- iuuentutis. 468
- puero rum. 470

<i>Invidia frustra Societatem oppugnat.</i>	565	inchoatur à CHRISTI natiuitate.	<i>ibid.</i>
<i>Societati obiectans sibi damnum accersit.</i>	567	vario tempore celebratus.	15
Ioannes Astenfis potens concionator.	779	decernitur celebrandus anno centesimo.	
paritur Neomagi ab hæreticis.	840	<i>ibid.</i>	
Ioannis Austriaci de Francisco Porrezio iudicium.	264	eius celebritas excitare nos debet.	260
Ioannes Berchmanni maturitas in puerili ætate.	38	Iubileus priuatus annorum quinquaginta ortus à Belgis.	16
<i>eius breue elogium.</i>	171	eius ritus & immunitates.	<i>ibid.</i>
eius vite summarium.	594	raro hunc attingunt Patres Societatis in Belgio.	<i>ibid.</i>
iuuentis fuit angelicus.	881	Iubilum quid.	10
Ioannes Bonifacius 40. annos litteras humaniores docet.	344	Iubilum ferale sectæ Lutheranæ.	18
Ioannis Coderij elogium sepulchrale.	295	Iuramenti formulæ contra Ioannem Austriacum & Hispanos.	835
Ioannis Corsi mirabilis mutatio.	334	Iustus Lipsius Sodalis B. Virginis.	774
Ioannes Dauid Pastor Societatem inducit Contractum.	752	quanti fecerit Societatem.	890
fit ipse Societatis.	<i>ibid.</i>		
Ioannes Hamelius moriens Angeli ad spectu recreatur.	874	L.	
Ioannes Læonius Belga auctor Sodalitatum.	359.420.773.	L abor Societatis & industria ostendit se per totum orbem.	703
Ioannes Maldonatus Parisiis Theologiam docet magno Doctorem, Abbatum & Episcoporum concursu.	340	Labores Sociorum varij.	701
idem 23. Ministros Caluinistas Sedani conuincit.	341	Læuius Torrentius Episcopus Antuerpiensis Collegij Louanienfis fundator.	744
Ioannes Nunnus Patriarcha ad Regem Abassinorum destinatur.	228.608	eius Epistola ad Academicos Louanienfes pro Societate.	882
in Indiam soluit, vrgetque iter in Abassiam.	609	Laurentij Beyerlinck testimonium de Catechismis Societatis.	355
cum illustri sanctitatis indicio moritur.	<i>ibid.</i>	Laurentius Euerardi ab hæreticis necatur in Belgio.	808
Ioannes Ramirus vnâ concione 22. famosas mulieres, ex 30. quæ aderant, ad melioris vite institutum transfert.	337	Lauretana ædes Societati commissa.	75
Ioannis Viringi constantia in carcere Hollandico.	802	Lainius, <i>vide</i> Iacobus Lainius.	
<i>Josephus Anchieta breue elogium.</i>	167	Lectiones Societatis Academicarum priuilegijs gaudent.	338
fuit virtute & miraculis illustris.	611	Lectiones bonarum litterarum Societati quasi propria.	342
eius orantis caput ardere videtur.	626	Lectionum Societatis fructus.	340
contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.	<i>ibid.</i>	Legati Regum Iaponiæ ad Pontificem Gregor. XIII.	221.258
exustam manum signo Crucis sanat.	<i>ibid.</i>	Legati spirituales quales esse debeant.	255
in tranando aëre mirabilis.	631	Leonardus Keislius Belga pellitur Neomago.	840
orat inter fluctus maris circum se suspensus.	634	eius breue elogium.	868
rediuuium baptizat.	<i>ibid.</i>	Leonardus Lessius Belga, vitæ Religiosæ quagesimum annum celebrauit.	17
aquam mutat in vinum: oleum facit in exhaustum.	<i>ibid.</i>	Pelagianismi insinulator.	847
plurimis morbis medetur.	637	eius doctrina probatur.	843
cum animalibus ferocissimis innoxie ludit.	<i>ibid.</i>	eius breue elogium.	877
<i>ibid.</i>		Leopoldus Archidux Societatem Alberto Principi commendat.	888
Iprensis Collegij origo.	754	Libertas vera quæ sit.	149
<i>Italica nobilitatis, quæ Societati nomen dedit, specimen.</i>	307	eius amor omnibus à naturâ insitus.	148.
Iubilandi causæ Societati quæ propria.	18.11	<i>& seq.</i>	
Iubilarij adhuc in Belgicâ quidam viuunt.	17	Librorum huius Operis series.	21
Iubilei vis & significatio.	11	singulorum argumentum.	21. 22. 23
eius origo apud Hebræos.	<i>ibid. & seq.</i>	Librorum à Societate editorum vtilitas.	795
Iubileus Hebræorum non fuit typus Iubilei Christianorum, sed dies Pentecostes.	13	Librorum obsecrorum lectionem Societas proferbit.	92
Iubileus Christianus verosimiliter obseruatus ab intermissione Ludorum sæcularium.	<i>ibid.</i>	Lirani Collegij origo.	763
		Litteras humaniores docere Societati quasi proprium.	342
		Louanij descriptio.	730
		Louanienfis Academia sæcularem annum bis celebrauit.	9
		eius testimonium de Societate.	886
		Louanienfis Collegij origo.	741
		<i>Loyola</i>	

Loyole nomen centum annos continet. 49
 Ludi ſæculares vnde dicti. 4
 eorum origo apud Romanos. *ibid.*
 celebrati centefimo quoque anno, non cen-
 teſimo decimo. 6. & ſeq.
 eorumdem ſeries vſque ad annum milleſi-
 mum V. C. 7
 Ludi ſæculares & Terentini fortè non ſunt
 iidem. 8
 Ludi ſæculares vltimi ab Honorio Imper. ce-
 lebrati. 9
 veteri putantur à Constantino Magno.
ibid.
 Ludorum ſæcularium ritus & celebritas. 5
 eorum celebritas mutata à Chriſtianiſ in lu-
 bileum. 914
 Ludouicus Bloſius Religioſos ſuos Exercitiis
 S. Ignatij excoli curat. 383
 eius Epiftoła ad Vigilium Præſidem pro
 Societate. 885
 Ludouicus Gonſaluius Sebaſtiano Regi Luſi-
 taniæ inſtituendo operam dat. 210
 Ludouici Granatenſis de libello Exercitiorum
 iudicium. 381
 Ludouicus Requieſenius Belgij Gubernator,
 magnus Societatis patronus. 746. 889
 Lugdunenſis ciuitas ſuas Societati ſcholas
 tradit. 339
 Luſitani Antuerpiæ plurimum deſerunt So-
 cietatē, & cur. 793
 Lutherana ſectæ ferale iubilum. 18
 Luthero cum ſuis opponitur Ignatius & So-
 cietas. 552. & ſeqq.

M.

M Adridius, *vide* Antonius Madridius.
 Magiſtratum variorum de Societate
 iudicia. 889
 Magnanimiſ S. Ignatij etiam ab hoſtibus
 aſſumata. 583
 Mahometanorum opinio de Gaſpare Barzæo.
 701
 Maiorum geſta poſteris ſunt pro ſtimulo, ne
 aliquando degenerent. 2. & ſeq.
 Maiorum laus eit argumentum minoribus ad
 virtutem. 661
 Maiorum ſepulcra virtutibus maximè nobilitan-
 tur. 699
 Marcellus Franciſcus Maſtrillius excuſſum tor-
 mento globum illeſus excipit. 627
 eiufdem à S. Xauctio miraculoſè fanati
 glorioſa mors. 530. & ſeqq.
 Marci Porcij Sodalitas. 418
 S. MARIA Virgo, nutrix, patrona, & altera So-
 cietatis auctor. 71. 138
 Ignatio apparet. 72
 Ignatium & Societatem Deo peperit. *ibid.*
 Societatem fouet. 140. & 141
 MARIÆ honorem læſum ferro vindicare ſta-
 tuit Ignatius. 136
 ei in monte Serrato ſe conſecrat Ignatius. 137
 eidem Societas dedicatur. 142. & ſeq.
 eiufdem ope ſcripta Exercitia ſpiritalia. 73
 eius cultus à Societate variè procuratur.
 358. 775.

eiufdem Feſtorum celebritas à Societate va-
 riè aucta. 77
 eius immaculata Conceptio à Societate de-
 fenditur. 139
 MARIÆ multis auctor fuit Societatem in-
 grediendi. 76
 in patronam non electa, cauſa fuit defectio-
 nis à Societate. *ibid.*
 eius beneficia in Sodales. 368
 Petro Ferro apparatus ſanctitatem attulit. 74
 MARIÆ Virginis Doloroſæ ſtationes in
 Belgio Societas excitat. 779
 MARIÆ Virgo Ignatium eiufque Socios in
 filios adſcicit. 161
*Societatem illuſtrioresque eiufdem perſonas
 Ignatio vacinat.* *ibid.* & ſeqq.
 MARIÆ oratur pro incolumitate Societatis,
 & perpetuis eius incrementis. 40
 MARIÆ & IESVS certiffima ſalutis præ-
 ſidia. 133
 Maria Hungariæ Regina, Belgij Gubernatrix,
 libellum ſupplicem pro admittendâ Socie-
 tate repudiat. 735
 B. Mariæ Magdalene de Pazziſ viſio de ſau-
 cto Ignatio. 585
 Maronita è Societate trucidatus apud Ara-
 bes 532
 Maronitarum Seminarium Romæ. 226
 Martinus Antonius Delrio Belga. 875
 Martyr primus de Societate Antonius Crimi-
 nalis. 525. & ſeq.
 Martyres Societatis in Angliâ varij. 535. &
 ſeqq.
Martyres Societatis IESV. 168. & ſeqq. 725
Martyres Societatis vulneribus ornantur. 575
Martyres vaſa Dei electa, quibus Iaponia
triumphat. 726
 Martyrum conſtantia nobis imitanda. 549
 Martyrum gloriâ æmulati è Societate varij.
 545. & ſeqq.
Martyrum preioſa mors. 580
 Martyrij gloriâ Societas IESV à cruce ha-
 bet. 617. & ſeqq.
 Martyrij purpura Societatis è cade fortium
 virorum. *ibid.*
 Martyrio aut morte pro CHRISTO varij è
 Societate affecti. 404. 525. & ſeqq. 531. &
 ſeqq. 537. 702.
 Maſtrillius, *vide* Marcellus Franc. Maſtrillius.
 Mathias Houius Archiepiſcopus Mechlinien-
 ſis quinquageſimum ſacerdotij annum ce-
 lebrauit. 16
 Marthæus Riccius crucis adorationem Sinis
 perſuadet. 408
 Maturitas morum in Societate. 37
 Maturitas eximia in Lac. Lainio, Franc. Stra-
 dâ, Aloyſio Gonzagâ, Staniflao Koſkâ,
 Ioanne Berchmanno. 38
 Mauri in B. Virginem blaſphemia. 136
 Maxentij in Conſtantinum Imp. apparatus &
 prælium. 273
*Maximilianus I'Vartenbergicus è Boriorum
 Ducum ſanguine Societatis IESV. 305*
 Maximilianus Capella mirabiliter Sociis ad-
 iungitur. 859
 Ffffff 1 Mecc-

INDEX R E R V M.

Meditationes Quadragesimales in Belgio or- ta.	791	eius causâ & origo.	817.818
in eodem florent.	<i>ibid.</i>	quàm sit ardua.	819
Melchior Cerda 30. annis humaniores litteras proficitur.	344	varij eius fructus. 820. in tempestatibus & naufragiis. <i>ibid.</i> in præliis mariti- mis.	821
Memoria quorundam admirabilis.	780	<i>Missio naualis ardua & horribilis.</i>	944
<i>Messis descriptio.</i>	184	eius virtutes.	943
Metu Religiosæ Ordines regi, perniciosum. 101		eius lucra.	945
Michaëlis Ayatumij discipuli Societatis peni- tentia.	345	eiusdem <i>Missionis Patres animas instante periculo expiant.</i>	946. & seqq.
Michaël Turrianus Reginae Lusitanæ Con- fessarius pueros Christianis præceptis im- buuit.	352	<i>item lacrymis penitentia animas ad por- tum salutis promouent.</i>	948
Militaris pietas in castris Regiis.	816	Missio ad peste infectos.	826. & seqq. 913
Militari vocabulo cur Societas IESV dicta. 121		<i>ad cosdem.</i>	949
Millesimus annus D. Bauonis celebratus à Gandenſibus.	9	Missio in Sueciam.	219
Millesimus annus V. C. quâ solennitate ce- lebratus.	8	Missio in Transiluaniam.	214
Millesimus annus à martyrio D. Læuini Gan- dauui celebratus.	9	Missio in Virginiam.	234
Minima in spiritualibus magni facienda. 688		Missio in Yezo vltra Iaponiam.	222
Minimorum obseruatio, signum magnæ vir- tutis.	<i>ibid.</i>	Mogoris potentia.	225
Miraculum primum ac maximum in Socie- tate, est ipsa Societas.	621. & seqq.	Mons Martyrum B. Virgini sacer Societati initium dedit.	138
Miracula S. Ignatij & Sociorum circa ignem. 623. & seqq.		in Monte Serrato Ignatius se Deiparæ confe- crat.	137
Miracula aliquot illustriora S. Ignatij in dæ- monem.	629	Mores Iaponum nostris contrarij. 549. & seqq.	
S. Xauerij circa ignem varia.	625	Moriendi in Societate securitas adstruitur re- uelatione factâ Patri Balthazari Alvarez, & Alphonso Rodriguez.	649
Miro, <i>vide</i> Iacobus Miro.		hæc securitas probatur exemplo Hofij & Codutij.	<i>ibid.</i>
Miseriæ adspæctus commiserationem exci- tat.	898	Morientium in Societate singularis felicitas. 647. & seqq.	
Misericordiae opera in castris Regiis exercent Patres.	816	eorundem priuilegium assertum testimo- nius.	648
Missiones, <i>vide</i> Excursionones.		Mundus contemptui habendus vt vincatur. 263.	
<i>Missiones ad nutum Summi Pontificis.</i>	322	eius voluptas vana.	425
in Missionibus mori gloriosum.	829	eiusdem pericula.	154
ad eas Patrum promptitudo.	<i>ibid.</i>	quàm miserum sibi feruire.	263
Missiones per agrum & oppida florent in Bel- gio.	781	Mundum vincere quid sit, & quid nomine mundi intelligatur.	265. & seqq.
<i>Missiones noui orbis.</i>	327	eum vincere, est homines subicere.	268
Missionis Anglicanæ initium.	214	Mutius Vitelliscus iam vigesimo quinto anno Societati præcît, vt Præpositus Genera- lis.	17
Missio ad Babylonios, Colchos, &c.	227	quinquagesimum excessit vitæ Religiosæ annum.	<i>ibid.</i>
Missio castrensis.	804		
quos in Belgio habeat labores & pericula. 911 quàm sit ardua.	806. & seqq.		
eius fructus.	809. 910.		
obtrectationem patitur. 810. 811. 911. & seqq.			
<i>Missio castrensis animas querit.</i> 241. & seqq.			
Missionis Hollandicæ initia.	797. & seqq.		
eius fructus.	800		
Catholicos sustentat.	<i>ibid.</i>		
plurimos hæreticos conuertit.	<i>ibid.</i>		
admirandis à Deo illustratur.	804		
Missionis Hollandicæ varij Patres incarceran- tur.	801		
eius latebra non sine fructu.	940		
eius fructus etiam ex hæreticis.	939		
annos etiam esseratos demulcet.	938		
Missio ad Maronitas.	225		
Missio naualis.	817. & seqq. 911. & seqq.		

N.

N aturæ deprauatæ vicia.	98
Nauale prælium.	822
Naualis Missio, <i>vide</i> Missio naualis.	
Naualis Missionis labores & pericula.	912
Naufragium memorabile.	821
Neoportana pugna.	808
Nicolaus Bobadilla æger ægris in feruit.	389
eius elogium sepulchrale.	295
Nicolaus Goudanus Belga, Nuntius Aposto- licus in Scotiam.	867
Bergizomij concionatur.	<i>ibid.</i>
eius eloquentia.	779
Nicolaus Lanciottus primus è Societate litte- ras humaniores tradit.	343
Nicolaus Lanouis Belga.	868
Nicolaus Montanus trucidatur in Missione castrensi.	808

Nobiles multi Societati adscripti 302. & seq.
 Nobilium è Societate Beatis adscriptorum specimen. 303
 Nobilitas Belgica sancta. 900
 Nobilitas virtutis, non stirpis, laudanda. 544
Nobilitas vana est sine virtute. 303
 Nomen aliis commune sæpè vt proprium assumitur. 71
 Nomina variis ex causis imponuntur. 108
 Nomina quatuor litteris Deum exprimentia. 106.
 Nomen IESV cur gerat Societas. 108. & seqq. 123. 124. 125. 524.
 Nominis IESV litterarum consideratio. 106
Nominis IESV encomiasticum. 156
de eodem nomine elegia tres. 157. & seqq.
 Nominis MARIAE festum Societas in Belgio instituit. 779
 Nofocomia studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 787

O.

Obedientia virtutum parvus. 915
 Obedientia laus. 918
 est compendium perfectionis, similis est primo mobili. *ibid.*
 via est certissima ad victoriam. 405. 921
 eam Societatis testatam esse voluit Ignatius. 93.
 Societati est commendatissima. 405
 Obedientia Societatis prompta. 406
 Obedientia Pontificia in Societate votum. 94.
 Obedientia in arduis Societati familiaris. 642
Obedientia facilis. 190
comparatur obediens sphaera, qua facillimè in omnem partem mouetur. *ibid.*
Obedientia Societatis tessera. *ibid.*
Obedientia natum intueretur. 191
Obedientia prompta. 192
Obedientia velox. 193
 Oliucerus Manaræ Belgicæ Prouinciæ Vilitator. 753
 Operarum Societatis character. 400
 Opus perficitur naturâ, arte, exercitatione, imitatione. 412. & seqq.
 Orante Ignatio B. Virginem domus tenuit. 135.
 Oratio frequens castitatis præsidium. 91
 Orationes, carmina, emblemata Operi admixta tamquam missilia. 23
 Ordines diuersi Religiosorum quare à Deo instituti. 53. & seqq.
 Ordines duo in cælis præcipui, duo item in terris. 337
 Ordines quidam honorificam appellationem adepti. 125
 Ordines austeritas vitæ & merita commendant. 331
 Ordinum Religiosorum de Societate testimonia. 887
 Ordines Fœderati in Societatem accenduntur à pseudoeuangelicis. 803
 Ostendana oblidio. 809
 Otho Campensis ab hæreticis trucidatur in

Belgio. *ibid.*
 Otij fuga, præsidium castitatis. 92
Otia si stolas, perire Cupidinis artes. 185
 Otryadis generositas. 276

P.

Pacificaciones insignes in Belgio. 789
 P. Paëzius in Aballia quid egerit. 228
Palma anno centesimo ferti fructus. 50
 Paraquaria Patres expetit, & impetrat. 399
 Paraquarienlium mores. 233
Parnassus Christianus auspiciis S. Ignatii. 450
 Paschalius Broëtus, Edmundus Augerius, Claudius Rastellus in Gallia virtute conspicui. 615
 Paschalius Broëtus Belga fuit. 859
 eiusdem elogium sepulcrale. 290
 Patientia, *vide* Aduersâ, Societas patiens.
 Patres plurimi in obsequio pestiferorum exstincti. 827
 Patrum primorum Societatis exempla. 415
 eorum imitatione Societas floret. 412
 eorumdem fructus. 416
 Paucissimi senes in Prouincia Societatis Flandro-Belgica, & cur? 829
 Paulus III. qui Societatem confirmavit, Cardinalis fuit tit. SS. Cosmæ & Damiani. 12
 is apud S. Malachiam hoc symbolo præsignatus, *Hyacinthus Medicorum.* *ibid.*
 eius de libello Exercitiorum iudicium. 381
 Paulus IV. Papa Societatem Belgicam commendat. 882
 Pauli V. in Societatem fauor. 654
 Pauli Mandarinini in Chinâ conuersio. 397
 Paupertas Societatis. 90
Paupertas sibi sufficiens. 178
expedita. 176
omnium rerâ soluta. 179
sapiens. 175
quæstiuosa. 177
Paupertatis splendor. 180
Paupertatis non laxandæ votum facit Societas. 198.
Peccati turpitudine pueris explicatur. 476
 Perfectio in minimorum obseruatione consistit. 690
 Perfarum Legati filij baptizati. 225
Persecutio Societatem ornât. 575
Persecutionis meritum. 576
 Peste infectis Societas opitulatur, *vide* Missio ad peste infectos.
 Peste laborantibus Patres opem ferunt. 827
 Peste infectis seruientes olim Sanctis adscripti. 914
 Petrus Buzelinus ab hæreticis necatur in Belgio. 808
 Petrus Canisius Belga gratissimus fuit in Aulâ Bavaricâ concionator. 335
periclitanti per hæresium Europæ injuriam operam nauat. 441
 eius breue elogium. 861
 eius excellens obedientia. 915. & seqq. 922
 quid egerit in Germaniâ. 917
 ab hæreticis dictus Canis Austriacus. *ibid.*
 eius de obedientiâ præclaræ voces. 920
 Fffff 3 egre-

egregia magnanimitas.	<i>ibid.</i>	eadem florent in Belgio.	792
Petrus Diaz cum quatuordecim Sociis in mare deturbatur.	533	Primi Patres vota nuncuparunt in aede & festo B. Virginis.	74
Petri Eulartij insignis constantia in conflictu Fleruiciacensi.	812	Primorum Patrum multi in Belgio fuerunt.	728.
Petrus Faber in Hispaniam mittitur.	210	Principum pueritia à Societate instituta.	346
Rome publice sacras Litteras proficitur.	338	Professionem solennem primi Patres in beatae Virginis sacello edunt.	75
cum Sociis in Septemtrione Apostolicâ sanctitate fuit illustri.	613	Providentia Dei in partitione Sociorum per orbem expenditur.	616
Louanium venit.	731	Providentia mira Dei erga puerum septennem.	825
<i>ibidem</i> multos excolit spiritualibus Exercitiis.	732	Provincia Germaniae Inferioris est ab ipso Ignatio instituta.	740
inbet Stradam Latinè concionari.	<i>ibid.</i>	diuiditur in Rhenanam & Belgicam.	741
noeuendecim simul Belgas in Societatem admittit.	733	Provincia Belgica diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam.	<i>ibid.</i>
<i>Petrus Faber ex amore ad mortem adspirat.</i>		Pueri etiam ad virtutem maturi.	356
706. & seqq.		Pueri Malabarici in Fide constantia.	357
quid egerit in Belgio.	858	<i>Pueri docentur orare ante refectionem.</i>	478
eius elogium sepulchrale.	285	Pugna Neoportana.	758
Petrus Faber & Cornelius Vishauæus suâ prece impetrant ventos propitios.	734		
Petrus Ribadeneira agit apud Regem pro admissione Societatis in Belgium.	738		
fatiscit argumentis Viglij Præsidis.	739		
Louanij frequenti concursu Latinè dicit.	334. 739.		
eius breue elogium.	860		
Petrus Spiga Calaritanus Societatem ingreditur Louanij.	871		
Philippus II. Hispaniarum Rex quid fecerit pro Catholicâ Religione.	895		
eiusdem præclara vox.	896		
eius de Societate iudicium.	887		
admittit Societatem in Belgium.	740		
è Belgio in Hispaniam abiit.	768		
Philippus IV. Hispan. Rex Madriti Academicum Societati erigit.	338		
Philippus Melancthon moriens ingemisit orbem breuè Iesuitis replendum.	20		
Pius IV. Societatem Belgicam Granuellano Card. commendat.	743		
Pius V. Societatem confirmat vt Ordinem mendicantem.	89		
Poloniam primus è Societate adiiit Salmeron.	213.		
Poloniae Societas vtilis.	214		
Pontifex Societatem Romæ docere voluit.	438		
Pontificum fauor in Societatem.	651. & seqq.		
Pontificum nepotes in Societatem benefici.	209.		
Populensis Ducis in Sodalitatem D. Virginis amor.	424		
Posseuinus, <i>vide</i> Antonius Possenus.			
Posteriores maiorum gesta æmulantur.	23		
Potus nimij coercendi insignis modus.	365		
Prædictiones obscuræ sunt, & ab euentus lucem accipiunt.	58		
Prædictiones bonorum malorumque in cautellam, solatium & commendationem.	57		
Præpositi Generales Societ. in sui institutione B. Virginis fauorem experti.	78		
Præsentationis B. Virginis Festum in Belgio eximie colitur.	779		
Præces anecdotales Louanij primum institutæ.	791. & seqq.		
		Reges & Principes disciplinâ Societatis exculti.	436
		Regimen Societatis est monarchia mixta aristocratia.	145
		est oculatum.	147
		& simile gubernationi nauigij.	<i>ibid.</i>
		<i>Regnorum & Prouinciarum per Societatem conuersio.</i>	321
		Regiones Europæ, in quibus Societas.	219
		<i>Regula Societatis absque obligatione peccati.</i>	174.
		Religiosæ vitæ securitas.	154
		Religiosorum instituta diuersa.	204
		Religiosus aliquis, ne contra Ignatium calammum stringat, diuinitus deterretur.	587
		<i>Renouatio spiritus.</i>	200
		Renouatio votorum in Societate: & quis eius finis.	97
		de eadem renouatione oratio.	148. & seqq.
		<i>Renouatio votorum.</i>	199
		Residentia Constantinopolitana.	217
		Residentia Naxensis.	<i>ibid.</i>
		Residentia Smyrnenfis.	<i>ibid.</i>
		Rex Hispaniarum Atlas Catholicæ Religionis in Belgio.	895. <i>Vide</i> Philippus II.
			negat

negat suis subditis libertatem conscientia.
896.
Regum Hispanie in Societatem beneficentia.
235.
Regis Sinarum in Socios benignitas. 223
Ribadeneira, *vide* Petrus Ribadeneira.
Robertus Bellarminus omnibus venerationi
est. 598
quid egerit in Belgio. 860
Theologiam Louanij concursu magno pro-
fiterur. 339
Cardinalatum cogitur admittere. 597
à suscepta dignitate submissior. *ibid.*
sibi foli vilescit. 598
cum opinione sanctitatis moritur. 599
Roberti Claissonij eloquentia. 745-748
P. Rochi Gonfales, & Alphonfi Rodrigues cæsa
corpora exuri non possunt. 626. & *segg.*
Ruardus Tapperus Academiae Louanensis
Cancellarius facit Exercitiâ. 731
Societatem, deprædicat. 886
eius insigne testimonium de P. Adriano. 736
Rudolphus Aquatini primus è Societate Re-
gnum Mogoris adiit: eius illic sanctitas &
continentia. 225
cum quatuor Sociis trucidatur à Barbaris.
526. & *segg.*
Rudolphus Habsburgicus Imperium acquisi-
uit Religionè. 892
Ruramundani Collegij origo. 759

S.

Sacerdotes indocti facilè contemnuntur.
434.
Sacramentorum frequentatio, eiusque fru-
ctus. 372
de Sacramentorum vsu per Societatem propa-
gato magnorum virorum testimonia. *ibid.*
& *segg.*
in Sacramentorum institutione Dei elucet bo-
nitas. 369.
ad Sacramentorum frequentem vsum Socie-
tas hortatur. 371
opponunt se Valentini, sed frustra. *ibid.*
Sæcularis annus seu Iubileum Academiae Lo-
uanensis. 9
Sæculi huius imago posteris relinquenda. 1
erit posteri lætitiæ causa & gratiarum actio-
nis. 2
Salomon in pueritiâ venerabilis, in senectute
despicabilis. 37
Sancti tutelares, qui natali præsumt, rectè ob-
seruantur. 29
Sancti ante conversionem nauos suos & vitia
habuerunt. 150
Sanctorum cultus per Societatem excitatus in
Belgio. 792
Sanctitas Ignatij, & Xauerij, & aliorum. 700
Sanctitas & vitæ innocentia in nostris maio-
ribus. *ibid.*
Sanctitas, fortitudo, sapientia maiorum in
Agno Apoc. exhibentur. *ibid.*
Schenckianum à Regis intercipitur. 815
Scholæ Societatis. 342. & *segg.*
illustria de iis testimonia. 345. & *segg.*

præclari ex iis viri prodire. 345-436
eas probat Congregatio Conclij Cardina-
lium Tridentini. 347
probant etiâ Reges & Principes. 345 & *segg.*
Scholarum origo in Societate. 431
Scholarum fructus. 431-435-771
Scholarum necessitas. 434
Scholæ aliorum scientiarum. 469
Scholæ humaniorum litterarum. 471
Scholæ Catechisticae. 472
Scientiarum variæ exercitationes in Societate.
645.
Scientiis etiam profanis vsus S. Xauerius, &
Socij, ad conversionem Indorum. 646
Scriptores Societatis varij. 703
Sebastianus Barradius in Lusitaniâ summo
fructu ad populum dicit. 354
Selenites gemma lunæ imaginem refert. 252
Seminarîa à Pontificibus & Regibus excitata.
349.
eorundem disciplina egregia. 347. & *segg.*
Seminarium Goanum variarum nationum a-
dolescentibus frequens. 350
Seminarium Maronitarum Romæ. 226
Senectus vera in quo consistit. 39
in quo consistat eius maturitas. 36
Senectus non censenda annis. *ibid.*
Senes pauci in Societate ob labores. 35
Senes, aut Patres, olim dicti non ab ætate, sed
virtute & munere. 39
Senes pueri venerationem non merentur. 37
Senex iuuentuti restitutus. 252
Sensuum oblectamenta spiritualia. 430
September Hebræis & nobis initium Iubilei.
12.
Sicarij in necem Patrum Antuerpiâ eiectionum
expediti. 839
Sigisfundus III. Poloniæ Rex Societati fauet.
213.
eius de scholis & Collegiis nostris testimo-
nium. 345
Signum militiæ nostræ præstantius quàm
Constantini. 275
Siluaducis expugnatur à Batauis. 759
Siluaducensis Collegij origo. 758
eiusdem iactura. 759
Silueria, *vide* Gonfalsus.
Siluestri Landini in dicendo vis. 333. & *segg.*
Similitudinem affectat amor. 129. 130. 131
Simon Rodericus & Socij in Lusitaniâ fan-
ctitatis famâ conspicui. 613
Simonis Rodericij elogium sepulchrale. 292
Sodales B. Virginis sunt volucres calii. 421
in eisdem beneficia B. Virginis. 368
Antecinerales dies magnâ Romæ pietate ce-
lebrant. 376
Antuerpiæ marinream statuam B. Virgi-
nis in fronte Curie collocant. 366
Sodalis titulum aliqui Principes aliis suis ti-
tulis prætulerunt. 363. & *segg.*
Sodalium raræ virtutes. 365
charitas in proximum. *ibid.* & *segg.*
seueritas in seipsum. 364
in defunctos pietas. 367
notas erigunt Sodalitates. *ibid.*
eorum

INDEX R E R V M.

eorum in morte solatium.	423	bonâ in primis gubernatione conseruatur.	
<i>Sodalitas B. Virginis.</i>	464	144.	
est grano sinapis similis.	419	est vita Apostolica.	63
fuit breui tempore latissimè diffusa.	420	est domus sapientiae.	704
eius fructus in regularum obseruatione consistit.	423	currui Ezechielis comparatur.	401
ad emendandos vrbis mores Genuae instituta.	367	est aquila similis.	406
alia ad captiuos iuuandos Vallisoleti erecta.	<i>ibid.</i>	statim sub initium à variis populis expertur.	206
<i>Sodalitatem diuæ Virginis ambiunt Principes viti & feminæ.</i>	362. & seqq.	primo ortu statim diffusa est. 10. 22. 26. 250	
eidem nomen dederunt viri illustres.	421	breui tempore toto fuit orbe propagata. 117	
huic omnia sua accepta refert Populensis Dux.	424	ciuius per orbem diffusa quam vlla Monarchia.	250
<i>Sodalitates vnde dictæ.</i>	418	vino Ignatio per quatuor mundi partes diffusa.	207
earum origo & confirmatio.	359	in Conuentu Poissiacensi in Gallia Regnum admittitur.	211
earum elogium.	423	in Dalmatiâ & Istriâ recipitur.	218
earumdem initia parua.	419	in Africa cis & vltra Promontorium Bonæ spei se porrigit.	227. & seqq.
initium iis dedit Ioannes Leonius Belga.	420.	in Indiam penetrat magno animarum fructu.	220
<i>Sodalitatum multiplicatio.</i>	360	deinde in Iaponiam.	221
& dignitas.	361	in Peruiam à Regibus Hispaniæ inducta, & ibidem fundata.	333
cur cætus Parthenij dicti.	419	Societas IESV, Ducis sui æmula vel ipsâ horum librorum serie ostenditur.	21. & seqq.
earum varij fructus.	363	Deo nec spe nec metu seruit, sed filiali amore.	683
priuilegia.	420	gratis proximorum auxilio vacat.	32. 409
numerus.	421	sancto dolo homines capit.	408
eas Societas ad fouendum Deiparæ cultum instituit.	359	CHRISTI nomen per orbem circumfert.	393.
<i>Sodalitas mæstæ Virginis.</i>	774	Societatis charitas.	387. 392
<i>Sodalitas immaculatæ Conceptionis.</i>	<i>ibid.</i>	charitas erga agros & pauperes.	787. 788
<i>Sodalitas militaris SS. Eucharistiæ.</i>	<i>ibid.</i>	in carcere detentus solatur.	391
Societas IESV quare sic dicta. 67. 123. & seqq.	121	res arduas suscipit.	402
cur militari vocabulo appellata.	55	à sui initio classes comitata est.	817
quare Monachorum nomini non accenseatur.	59	militis & nauas in mari iuuat.	392
Ecclesiæ laboranti promissa.	60	peste infectis assistit, & quoseruore. 390. 913	
prædicta ab Isaiâ Prophetâ.	61	paruulos docet.	704
item à S. Ioanne Euangelistâ.	62.	<i>Sodalitates B. Virginis administrat.</i>	140
item à S. Vincentio, & Ioachimo Abbate.	63	immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit.	139
62.	65	orbi bellum indicit, & quale.	394
item ab Archangelâ Panigariolâ, S. Xauerij sorore, & Reinoldâ in Belgio.	114. & seqq.	est instar arcis munitæ.	433
diuino nutu instituta.	115	contra nouas hæreses Ecclesiæ subsidio missa.	55. 410
est mirabile Dei opus.	138	in Germaniâ sustentauit Religionem.	908
& à milite litterarum ignaro concepta. 115 & seqq.	<i>ibid.</i>	opponit se hæreticis in Gallia.	<i>ibid.</i>
in Monte Serrato concepta.	134	opponit se hæreticis in Angliâ.	<i>ibid.</i>
ad aram B. Virginis in Monte Martyrum nata.	53	Societati proprium pati.	830
quo tempore nata.	119. & seqq.	quæ passa sit ante confirmationem in capite suo Ignatio Compluti, Salmanticæ, Parisiis, Venetiis, Romæ.	86. 484
CHRISTO consecratur.	142. & seqq.	& seqq.	
B. Virgini dedicatur.	94	à suo ortu calumniis appetita, quod sit auara, diues, indulgens commoditatibus corporis, superba.	554. & seqq.
obedientiæ voto Pontifici se obstringit.	91	calumnia in eam primo sæculo inacta.	521. & seqq.
est Ordo mendicans.	87	à periculis seruat, altius creuit.	27
à Paulo III. confirmatur.	206	pro CHRISTO libenter calumnias tolerat.	560. & seqq.
quâ conditione primum approbata.	134	ambitionis arguitur.	852
Societas IESV etiam MARIÆ Sodalitas vocanda.	140. 141	ob quas causas multa passa sit. 487. & seqq.	cxagi-
est in tutelâ B. Virginis.	692. & seqq.		
Societas minima magnum Ignatij miraculum.	651		
nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus.	95		
honoris voto excludit.			

INDEX R E R V M.

exagitur in monte Polliano: inde discedit.	492. & seqq.	eius regimen;	144. & seqq;
in Galliâ agit de eâ eijciendâ.	504. & seqq.	est monarchia mixta aristocratia.	145
ibidem ei lris intenditur ab Academiâ.	503. & seqq.	est simile gubernationi nauigij.	147
& damnatur ab aliquot Sorbonicis.	501. & seqq.	eius fortunatum pentalpha, doctrina cum humilitate, vnio animorum, obedientia, consuetudo cum Deo.	642
in Galliâ proscribitur: proscrip̃ta restituitur ip̃so Rege perorante.	506. & seqq.	qui genuini eius filij.	829
exagitur Romæ à Bobadillâ & Pontio.	490. & seqq.	Societatis numerus ad sexaginta Professores primum restrictus, & quem illi fructum tulerint.	88
exagitur Venetiis.	494. & seqq.	eius mirabile incrementum.	683
exagitur Compluti à Ioanne Silicæo Archiepiscopo Toletano.	497. & seqq.	præclara per orbem fama sparsa à Sociis.	607. & seqq.
exagitur in Hispaniâ à Melchiore Cano.	496. & seqq.	eius in Italiâ ortus & incrementum.	208
exagitur Cæsarangustæ.	498. & seqq.	eius in Galliâ ingressus difficilis.	211
in Transiluanîa tercio proscribitur.	511. & seqq.	ingressus in Lusitaniam.	209
in Hungariâ multa patitur.	214	eius domicilia in Imperio Orientis.	216.
inter Ethnicos durè exercita in Indiâ Orientali.	525. & seqq.	& seqq.	
item in Indiâ Occidentali, Ethiopiâ, Brasiliâ, Flotidâ, Mexico, Paraguariâ, multis è Sociis trucidatis: itemque in Iaponiâ variis tormentis.	528. & seqq.	ingressus in insulas maris Mediterrancæ.	209
aliqui è Societate in Europâ, præsertim in Angliâ, crudeliter interfecti.	535. & seqq.	Societas hominis similitudinem exprimit morum vrbanitate.	408
Societas Dei gloriam spectans, à Deo honoratur.	256	eius operum character.	400
à persecutionibus honorata.	582	concordia in nationum varietate.	33
vbi grauius agitata, felicius creuit.	483	eius erga Deipatam varia amoris signa.	77
eò magis à Deo honoratur, quò minus honorem suum querit.	683	eius in proximum amor.	357. & seqq.
calumniis illustratur.	560	Societatis homines medici sunt.	31
Societatis Iesv innocentia candida, martyrio purpurata.	617. & seqq.	Societatis fructus in vtroque orbe.	26. 27
accepta ab aliis Religiosis beneuolè.	674	eius conciones & concionatores.	333. & seqq.
eius commendatio ab infidelibus & hæreticis vi expressâ.	680. & seqq.	eius doctrina.	407
aliorum de se iudicia grato animo recentet.	651	eius lectiones Academicarum priuilegiis gaudent.	318
Societatis auctor primus Iesvs.	64	earundem lectionum fructus.	340
eius altera auctor B. Virgo.	71	D. Thomam sectatur.	342
eius Patrona B. Virgo.	138	eius Scriptores varij.	703
eius post CHRISTVM & MARIAM auctor Ignatius.	78	Societatis generositas.	403
eius diuinitus institutæ signa.	66	ad pericula & labores nata est.	33
eius descriptio.	45. 60	eius constantia in laboribus boni similis.	404
Societatis Iesv nomen est à Pontificibus approbatum.	69	eius in nosocomijs obsequia, ac sui victoria.	859
quid nomen hoc efficiat.	70	charitas etiam erga hæreticos.	844
Societatis Religiosis Iesvs præcipuè sequendus, & cur.	123. & seqq.	operæ eius multiplex fructus.	323
eius Constitutiones ope B. Virginis scriptæ.	74	Societatis dignitas à singulari vsu virtutum.	638. & seqq.
eius finis & institutum.	414	eius doctrina magni ab initio æstimata.	439
eius Institutum examinari curat Pontifex: à Cardinalibus approbatum.	87	existimatio apud Pontifices, Reges, Principes.	685. & seqq.
eius Instituto quedam peculiaria.	89	eius fama à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis aucta.	651. & seqq.
est conforme doctrinæ CHRISTI.	90	eius existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religioforum, testimoniis confirmatur.	673. & seqq.
		eius gloria ex sanctitate Ignati & Sociorum.	581
		eius elogium.	950
		quid ei sit proprium.	332
		necessaria ei sanæ integritas.	101
		quid ei præstitit Ioannes III. Rex Lusitanicæ.	657
		nomen ei dedere plurimi illustribus familiaris orti.	235. 236. 237.
		Societati vigorem tribuunt tria ei singularia.	96
		singularis ei inter distractiones cum Deo consue-	

INDEX R E R V M.

confuetudo.	642	<i>aduersis oppressa virtutem exersit.</i>	570
æstimatio ei conciliata in Concilio Triden-		<i>frustrâ infamatur calumniis.</i>	566
tinio.	210	<i>frustrâ oppugnatur ab iniudiis.</i>	565
uarij eam Pontifices confirmant.	88	<i>cùm deprimiur, extollitur.</i>	573
eam sub tutelâ Virginis esse Patri Guttie-		<i>rebus aduersis crescit.</i>	533:574
rez ostenditur.	78	<i>aduersis purgatur & illustratur.</i>	572
eam ambit Ludouicus Ioannis III. Regis		<i>abundat gaudio in afflictione suâ.</i>	568
Lusitanie frater.	657	<i>Societatis propagatio.</i>	317
Societatem honores excludere exemplis pro-		<i>eius Missiones Indica.</i>	326
batur.	96	<i>eius operarij.</i>	452
hæretici eam calumniantur, sed frustrâ.	66	<i>eius operâ Christianum populum in melius re-</i>	
cur eam impugnent hæretici.	123:124	<i>stituitur.</i>	444
Societate exortâ qualis subsecuta mutatio.	54	<i>eius functiones.</i>	454
in eâ viuere beatum.	155	<i>eius opera vilis.</i>	928
de eâ apud Paraquarios D. Thomæ Aposto-		<i>Societatis est, agere & pati fortia.</i>	453
li vaticinium.	63	<i>sub cruce inia latet, quod sigillo suo præ-</i>	
de eâ visum S. Teresie oblatum.	64	<i>fert.</i>	45
quid de illâ dixerint Summi Pontifices.	65	<i>Societas honore contempto illustrior.</i>	196
quid senserint hæretici, Melanchthon, Be-		<i>eam carceres & vincula cobonestant.</i>	577
za, &c.	680. & seq.	<i>Societatis annus secularis per arcam Noë re-</i>	
quid senserint Ethnici, Taicosama Iaponius		<i>presentatu.</i>	51
Imperator, &c.	681. & seqq.	<i>Societatis IES V symbolum, Ad maiorem Dei</i>	
in Societate mortui sæculum expleuerunt.	35	<i>gloriam.</i>	44
Societas quâ occasione Belgium adierit.	213	<i>Societatis S. Ignatii variz conditiones.</i>	205:206
quomodo venerit in Belgium.	728	<i>eorum numerus crescit ad modum discipu-</i>	
quâ occasione in Belgio domicilium accep-		<i>lorum CHRISTI.</i>	207
perit.	730	<i>in Lusitaniâ & Indiâ Apostoli appellan-</i>	
in Belgium difficulter admittitur.	213	<i>tur.</i>	210
in Belgio mirabiliter propagata.	767	<i>in Germaniâ hæresim oppugnant.</i>	212
expetitur in Missionem Hollandicam.	797	<i>eorum in Angliâ cædes.</i>	215
penetrat in Zelandiam.	799	<i>in Scotiam & Hiberniam à variis Pontifici-</i>	
hæretici resistit in Belgio Fæderato.	908	<i>bus legantur.</i>	ibid.
labores eius & fructus in eodem.	ibid.	<i>in Mosconiam comitantur Demetrium</i>	
vita eius impugnatur in Belgio.	849	<i>Principem.</i>	218
item functiones.	852	<i>quomodo in Sinam penetrarint.</i>	222
in Belgio patitur à Catholicis.	844	<i>in Cocinchinâ & vicinis Regnis recipiun-</i>	
& hæreticis.	831	<i>tur.</i>	223
exagitur Antuerpiâ.	746:845	<i>à Scianquinesi Præfecto honorantur.</i>	ibid.
pellitur Antuerpiâ.	833. & seqq.	<i>eorum in Ægypto labores irriti, & quare.</i>	
pellitur Brugis.	840	<i>229. & seq.</i>	
pellitur Traiecto.	ibid.	<i>in Ægypto accusati prodicionis capiun-</i>	
patitur Traiecti.	842	<i>tur.</i>	230
pellitur Siluaducis.	841	<i>primi in Paraquariam veniunt, & incolas</i>	
pellitur Bredâ.	842	<i>instruunt.</i>	233
patitur Louanij.	845	<i>eorum in Brasiliam aduentus, labores, in-</i>	
<i>Societas IES V solis instar totum orbem illu-</i>		<i>opia.</i>	231. & seq.
<i>strat.</i>	43	<i>eorum ingressus in Mexicum.</i>	234
<i>Societas instar arcis fortissima ciuitatibus Bel-</i>		<i>& in nouam Franciam.</i>	ibid.
<i>gi.</i>	928	<i>cædes eorum in Floridâ.</i>	ibid.
<i>toto orbe diffusa implet Prophetiam Mala-</i>		<i>in Germaniâ ab hæreticis dicti Canisiani.</i>	918
<i>lachia.</i>	318	<i>plurimi eorum sanguinem pro CHRISTO</i>	
<i>omni horâ diei noctisque Deo sacrificat.</i>	319	<i>fuderunt.</i>	578
<i>est ad Missiones expedita.</i>	324	<i>Sorbonæ in Societatem censura.</i>	211
<i>in Missionibus Pontificis voluntati obse-</i>		<i>Spirituale adulterium.</i>	150
<i>cundat.</i>	323	<i>Spiritualis desponsatio.</i>	ibid.
<i>Fidem toto orbe diuulgat.</i>	320	<i>Spiritualium legatorum conditio.</i>	335
<i>doltrinâ & exemplo vnam salutis ostendit.</i>		<i>Spiritualium voluptatum dulcedo.</i>	428:429.
466.			430.
<i>aternitatem sibi proponit.</i>	52	<i>B. Stanislaus Kostka auctore Virgine Societa-</i>	
<i>anno seculari copiosos fructus promittit, in-</i>		<i>tem ingreditur: eius adpectu recreatur.</i>	576
<i>star palma.</i>	50	<i>admodum adulescens Societatem ingreditur.</i>	
<i>gratis proximo se impendit.</i>	455		
<i>totis centum annis pralius exercita.</i>	564		
<i>est Dei præsidio contra hostes tuta.</i>	929	<i>eius vita.</i>	593
<i>persecutionibus firmatur.</i>	571	<i>igne diuino pectus eius æstuat.</i>	625

INDEX R E R V M.

pride Virginis Assumptæ moritur. 724
eius breue elogium. 168
 Stationes CHRISTI patientis in Flandriâ
 excitauit primò Societas. 792
 item stationes Virginis Dolorosæ. 779
 Statua B. Virginis ante Curiam Senatoriam
 Antuerpiæ posita. 778
 Statua B. Virginis Hallensis. 775
 Statua B. Virginis Sicheimensis seruata à
 Bernardo Oliuero Prouinciali. 775
 Statua B. Virginis Siluaducensis. *ibid.*
 Statua miraculosa B. Virginis Dunkercæ in
 templo Societatis. 776
 alia Winocbergis in templo Societatis. 777
 alia Brugis in templo Societatis. *ibid.*
 alia Bruxellis in templo Societatis. 778
 Steenwicum à Comité Mauritio ferociter op-
 pugnatum. 807
Stellarum descriptio. 164
 Stephanus Rex Poloniæ Societati fauet. 213
 iniurias Societatis suas reputat. 520
 eius de scholis & Collegiis nostris testi-
 monium. 345
 Strada, *vide* Franciscus Strada.
 Subesse consilius, quàm præesse. 920
 Sullæ dormienti Bellona noctu apparet. 135
 Superba non est nec arrogans Societas. 559.
 & *seqq.*
 Supplicio afficiendis quam operam nauet So-
 cietas in Belgio. 786

T.

T *Empestatis descriptio.* 934
 Testimonia præclara Pontificum de So-
 cietate. 661. & *seq.*
 item Præsidum Concilij Tridentini, Cardi-
 nalis Guidicioni, & aliorum Cardina-
 lium Episcoporum. 666. & *seq.*
 Concilij Tridentini de Ignatij & Sociorum
 doctrinâ. 645
 Ferdinandi II. de Societate. 672. & *seq.*
 vti & Regum & Principum & Aulæ Hi-
 spanicæ sub Philippo II. & Gallicæ.
 667. & *seq.*
 Comitorum Generalium Regni Gallici. 669
 Aulæ Polonicæ & Bauricæ. *ibid.*
 Barbarorum Regum ac Principum. 671
 Testimonia honorifica externorum Ecclesia-
 sticorum de S. Ignatio. 589. & *seq.*
 externorum sæcularium de S. Ignatio. 590
 & *seqq.*
 Principum, & Ponti Heuteri de doctrinâ
 Societatis. 645
 vrbium & Vniuersitatum de Societate. 670
 Testimonia honorifica nostrorum de S. Igna-
 tio. 588
 Testimonia plurimorum de Martyribus So-
 cietatis: & mira quædam in eorum cade.
 618. & *seq.*
 Testimonia de Societate variorum Historico-
 rum. 670. & *seq.*
 Themistocles alienâ imitatione euadit ma-
 gnus. 417
 Theodoricus Canisius Belga. 863
 Theodoricus Gerardi moriens Angelico con-

centu recreatur. 874
 Theusus puer Herculis fortitudinem imitati
 studet. 413
 Thomas Cottamus à tortore ferro secandus,
 cilicio implicatus conspicitur. 537
 Thomæ Mori dictum de incrementis Lu-
 theri. 20
 Thomas Sanchez à Clemente VIII. dictus
 Angelus. 644
 Thomas Saillius Belga instituit Missionem
 castrensem. 804
 à Duce Parmensi accipitur in Confessa-
 rium. 805
 pestem contrahit ex castris. 806
 eius breue elogium. 876
 Timor Dei, castitatis præsidium. 91
 Traiectensis Collegij origo. 749
 Traiectum expugnatur à Batavis. 750
 Traiecti Patres occiduntur ab hæreticis. 842
 Transilianiâ Societas eicitur. 214
 Triclinia olim ornari solita. 426
 Tridentini Concilij celebritas. 159
 eiusdem de doctrinâ S. Ignatij & Socio-
 rum iudicium. 645
 & fauor erga Societatem. 646
 Trigesimus tertius annus statuitur Iubileus.
 15.
 Turbæ Louanij contra Vishauæum. 735

V.

V Aticinium de Societate Belgicâ. 729
 Victus frugalis, castitatis præsidium. 92
 Vigessimus quintus annus decernitur Iubi-
 leus. 15
 Vigilius Zuichemus Præfes aduersatur admi-
 sioni Societatis in Belgium. 738
 Vincula quædam optanda. 149
 Vindictæ diuinæ exemplum. 840
 Viri illustres de Societate in Belgio. 854
 Virtutis dignitas. 638
 Virtutum & litterarum cognatio. 434
 Virtus pressa fit clarior. 736
 Virtutes maiorum expressæ in Agno librum
 aperiente. 699
 Vita humana theatrum est, in quo aguntur
 læta & tristia. 537
 est ærumnis plena. 540
 Vitæ Religiosæ securitas & suauitas. 154
 Vita Societatis mixta. 173
 Vita actiua contemplatiua iunat. 456
 Vnguenta olim in conuiuuiis. 428
 Vocaciones illustres ad Societatem; Adelberti
 Baufsch, Didaci Sanchez, Augustini Men-
 diolensis, Gulielmi Brunflai, Ioannis Nun-
 nij, cuiusdam Parisiensis, Ioannis Carrera,
 Ioannis Masrij, Francisci Caietani. 235.
 & *seqq.*
 Vocatio ad Societatem. 328
 Votum ad Cælites pro Societatis incolumi-
 tate. 24
 Vota Deo facta sint firma. 151
 Vota Religiosa quid à nobis requirant. 152
 Vota præstanda sunt. 153
 Vota primùm nuncuparunt primi Patres in
 adæ & Festo B. Virginis. 74
 G g g g g 2 Voto-

INDEX RERVM:

Votorum in Societate reuouatio, & quis eius fructus.	97	Winocibergensis Collegij origo.	157
de iis Oratio.	148. & seqq.	Wolfgangi Gulielmi Ducis Neoburgici conuerfio vnde orta.	341
Votum Profeflorum non admittit honores.	684.	X.	
<i>Votum repudiandi honores.</i>	195	X Auerius, vide Francifcus Xauerius.	
<i>Votum non laxande paupertatis.</i>	198	X S. Xauerius fimilis fuit Apoftolo Paulo. 8; confertur cum Alexandro, & præponitur.	
<i>Votorum reuouatio.</i>	199	271. & 272.	
Urbanus VIII. difcipulus quondam Societatis.	346	in regendâ Societate eadem eius cum Ignatio mens.	84
eius laus ex fcientiâ & litteris.	435	in ingreffu Sinæ moritur.	222
olim Cardinalis miffus in Galliam Nuntius, iniuriofam Societati columnam deiciendam curat.	654. & feq.	<i>quis orachium ex Indiâ Romam aduectum.</i>	
Urbes Sardanapali vno die ædificate.	919	709. & feqq.	
S. Wencelaus Bohemiæ Rex Comitum exemplo fuo ad dura exhortatur & accendit.	132	<i>S. Xaucry breue elogium.</i>	167
Wefalia expurgatur hærefi à PP. caftrenfibus.	811	Z.	
intercipitur à Batauis.	813	Z Elus animarum dirigi debet ab obedientiâ.	916
		P. Zgoda à Tartaris captus.	223
		in Tartariâ plures conuertit.	224

Errata quedam, quæ feftinantibus obrepferunt, ita corrige;

- Pag. 9. lin. 19. tantùm darentur: dele tantùm.*
Pag. 401. lin. 35. fuis: lege fui.
Pag. 830. lin. vlt. ruinis: lege ruinas.
Pag. 834. lin. 21. vanis: lege variis.
Pag. 860. lin. 27. auctore: lege actore.
Pag. 862. lin. panult. referti: lege refecti.
Pag. 866. lin. 4. conferuanda: lege confecranda.
Pag. 870. lin. 28. patrocinio: lege patrimonio.
Pag. 876. lin. 43. tibiâ: lege venâ.
Pag. 897. lin. vlt. erit fanguis: lege erit & fanguis.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

CVM tres Societatis nostræ Theologi librum qui inscribitur Imago primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representata, relegerint, & edi posse censuerint; ego infrascriptus Societatis IESV per Flandro-Belgicam Præpositus Prouincialis, potestate mihi ad hoc ab Admodum R. P. N. Præposito Generali Mutio Vitellesco factâ, concedo Balthasari Moreto Typographo Regio, vt eundem librum excudere & publicare possit. In quorum fidem has officij mei sigillo munitas dedi Antuerpiæ VIII. Ianuarij, anno M. DC. XL.

Ioannes de Tollenare.

APPROBATIO CENSORIS.

IMAGINEM primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ representatam, valdè opportunam fore iudico tum ad plenioram notitiam Societatis hauriendam, tum etiam posteris ad emulanda Maiorum suorum præclara facinora. quare vtiliter typis euulgabitur. Antuerpiæ XII. Februarij, anno M. DC. XL.

Gaspar Eltrix S. Theolog. Licent.
Canonic. & Pleb. ac libr. Cenfor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis Imaginem primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representatam, præter Balthasaris Moreti voluntatem intra nouennium vlllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam in Inferioris Germaniæ ditiones importet, vnalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum & aliâ graui penâ mulctabitur; vt latius patet in litteris datis Bruxellæ, XVI. Ianuarij M. DC. XL.

Signat.

Steenbuijse.

